بەرگی چوارەم
ق - م

ئەلمونجید

بە کوردی

فەرهەنگێکی عەرەبی - کوردییە

وەرگێڕانی

جەلال مەحمود عەلی سوبحانی

ئەلمونجید

به کوردی

فەرهەنگێکی عەرەبی - کوردییە

بەرگی چوارەم

وەرگێڕانی

جەلال مەحمود عەلی سوبحانی

ق: (القــاف): قاف: پيتى بيســتو يەكەمينى ئەلفوبێى عەرەبييە لــە پيتە گەروويیەكانە لە ژمێرەى كۆى پيتەكاندا (١٠٠)ە سەدە.

قأب: (قَــأَبَ- الطَّعامَ. قَأْبــاً): خواردنەكەى خوارد.

(-الماءَ): ئاوەكەى خواردەوە.

(قَئِبَ- مِنَ الشَّــرابِ. قَأْبــاً وقَأَباً): هێندەى خواردەوە مربوو/ زۆريخواردەوە.

(اَلقَــوْأَب والقَوْأَبــيُّ- مِن الآنِيَــة): قاپێكى فراوان كە ئاو زۆر بگرێت.

(اَلقَؤُب والمِقْـأَب): كەسێكە زۆر بخواتەوە.

قــأق: (اَلقَأْقاء): دەنگى قەلەڕەش/ قاق قاقى قەلەڕەش.

(اَلقِنْقيء): سپێنەى هێلكە.

قــأى: (قَــأَى- الرَجُــلُ. قَأيــاً): ســەرى بــۆ ناحەزەكەى شۆڕكردو دانى بە ويستەكەيدا نا.

قب: ١-(قَبَّ- النَباتُ قَبّاً): ڕووەكەكە وشكبوو.

(-اللَّحْمُ ونَحْوُهُ قُبُوباً): گۆشتەكە يان شتێتر وشكبووەوەو تەڕايى تێدا نەما.

(-الخَصْرُ أَو البَطْــنُ. قَبَباً): كەمەرەكە يان سكەكە باريكو تێقوپاو بوو/ چوو بە ناودا.

(قَبِــبَ. يَقَبُ- الخَصْــرُ أَو البَطْــنُ. قَبَباً): كەمەرەكە يان ســكەكە باريكو تێقوپاو بوو، چوو بە ناودا.

(قَبَّــبَ- التَمــرُ): خورماكــە وشەكهەڵات/ وشكبووەوە.

(اَلقاب) (فا): وشكەوەبوو/ وشكهەڵاتوو.

(اَلقابَّة): مێى وشەى (اَلقاب).

(اَلقَبَب) (مص): باريكيى ناوقەدو تێقوپاويى سك.

(الأَقَــبّ- مِنَ الخَيــل (م) قَبّــاء (ج) قُبّ): چارەوێى كەمەرباريكو سكتێقوپاو.

(اَلقُبِّيّ): كەســێكە كە هەر بە ڕۆژوو دەبێت بۆ ئەوەى سكى بنيشێتەوەو لەڕ ببێتو تێبقوپێت.

(اَلقَبِيْب): ڕوومكى وشكهەڵاتوو.
(اَلمُقَبَّب والمَقْبوُب): لەڕو تێقوپاو.
٢-(قَبَّ- الشَـيءَ. قَبّاً): چمكەكانى شتەكەى كۆكردەوە.
(-القُبَّةَ): گومەزەكەى دروستكرد.
(«قَبَّ القَومُ») (عامية): خوێشگەل هەستان‌و ڕۆيشتن.
(قَبَّ- الشيءُ): شتەكە بەرزبووەوە.
(قَبَّبَ- الرجُلُ): گومەزێكى دروستكرد.
(-الشيءَ): چمكەكانى شتەكەى كۆكردەوە.
(-البَيـتَ): گومەزێكى بەسـەر خانووەكەوە دروستكرد.
(تَقَبَّبَ- القُبَّةَ): چووە ناو گومەزەكەوە.
(قَبُّ الميزانِ) (عند العامة): ميلى شايەنەكە كە دوو لاى ترازووەكەى پێوە هەڵدەواسن.
(اَلقُبَّـةُ (ج) قِبـاب وقُبَـب) (ب): گومەز/ سەربانێكى قۆقزە.
(اَلقُبَّـة الخَضْـراء أَو الزَرْقـاء): ١-گومەزى ئاسـمان ٢-(هـ)يەكێـك/ كەرتێـك لـەو دوو كەرتەى كە هى تەنێكى خڕە لە ناوەڕاسـتدا ڕوويەك بيكات بە دوو كەرتى وەك يەكەوە.
(قُبَّةُ الإسلام): بەسرە.
(قُبَّـةُ الزَّمـان): دەوارێكبـوو جوولەكەكان سنوقى تەوراتەكەيان تێدەخست تيايدا دايان دەپۆشى‌و كۆدەبوونەوە.
(اَلقُباب- مِنَ الأُنُوف): لووتى زل‌و قەبە.

٣-(قَـبَّ- يَدَ فُلانٍ قَبّاً): دەسـتى فيسـارى قرتاند/ بڕى/ پەڕاندى.
(اِقْتَبَّ- يَدَهُ): دەستى ئەوى قرتاند.
(اَلقُباب- مِنَ السُـيُوف ونَحْوِها): شمشـێرو شتى وەهاى قرتێنەر/ بڕەر/ پەڕێنەر.
٤-(قَبَّ- القَـومُ. قُبُوباً): دەنگى بە گڕيەكدا چوونيان بەرزكردەوە.
(-الأَسَدُ أَو الفَحْلُ. قَبّاً وقَبِيباً): شێرەكە يان كەڵەكە دانەكيڕەيكرد.
(اَلقَـبّ) (مـص): كـەڵ/ نێـرەى نـاژەڵ‌و زيندەوەر.
(اَلقابَّة): هەورەگرمە.
(اَلقَبَّاب): ١-زۆر بەهەڵپە ٢-شێر.
٥-(قَـبَّ- طَـيُّ الثَـوبِ قَبّـاً وقَبيبـاً): لە لۆچەكانى جلەكەيەوە پێچايەوە.
(اَلقَـبّ): ١-ئـەو پارچەيـەى دەكرێتە بەرى گيرفانى كراسەكە ٢-كونى ناوەڕاستى بەكرەكە لەسـەرى دەخولێتەوە ٣-يان تـەوەرەى تێدا دەبێت/ دەبێتە تەوەرەى بەكرەكە.
٦-(اَلقَبّ): ١-سـەرۆكى خوێشـگەل نەتەوەو سەردارييان ٢-سەردارى ميللەت كە كاروبارييان بەو هەڵدەسـووڕێت ٣-پێكێشـى دەغڵ وەك قەپان.
(اَلقِبّ):١-سـەردارى نەتەوەو خوێشـگەل كە كاروباريـان بەو هەڵدەسـووڕێت ٢-ئێسـكى كلێنچكەو ناوەڕاستى كلێنچكە.

(أَلقَاب): ساڵی دوای ساڵی ئاینده.

أَلقَابَةُ: دڵۆپه بارانێك/ دڵۆپێك باران.

الملحق:

قب: (أَلقِبَّة) (قِبَّةُ القَميص): یەخەی كراس كه دەوری مل دەگرێت.

قبـــج: (أَلقَبَج) (ح): له (كبك)ی فارسـیەوه وەرگیراوه: كەو.

(أَلقَبَجَــةُ): كەوێــك (بــه نێرەكــەوو ماكەو دەوترێت).

(أَلقباجُـور أَو الأَباجـور): لــه (أَباجور)ی فەرەنسییەوه وەرگیراوه: ڕووناكیبڕ داخستنی پەنجــەره بە پارچــه تەختەی بچـووك كه لەسەر تەوەره دەسووڕێنەوه به پێی پێویست له یەك نزیكدەكرێنەوەو دووردەخرێنەوه.

قبــح: ١-(قَبَّــحَـهُ اللهُ عَــنِ الخَــیر. قَبْحــاً وقُبُوحاً): خودا له چاكەی دوورخستەوه.

(مَقْبُوح): بەدكاركراو ناشیرینكراو.

(«قَبَحْتُ لَهُ وَجْهَــهُ»): پێموت خودا ڕەزات تاڵ بكاتو چاره ناشیرینبێت.

(قَبُــحَ. قَبْحــاً وقُبْحــاً وقَباحَــةً وقُباحَةً وقُبُوحاً وقُبوحَةً): ناشـیرینبوو/ خراپبوو/ ڕەزاگرانبوو.

(قَبَّــحَـهُ اللهُ عَــنِ الخَیرِ): خــودا له چاكەی دوورخستەوه.

(-لَهُ وَجْهَهُ): كارو كردەوەكەی به ناشـیرینو خراپ/ ناپەسەند دانا.

(-عَلَیهِ فِعلَهُ): ناشیرینی كاروكردەوەكەی بۆ دەرخستو لەسەری سەرزەنشتیكرد.

(قابَـــحَـهُ. مُقابَحَـــةً): شــەڕه جنێویانكردو قسەی ناشیرینیان بەیەك وت.

(أَقْبَــحَ- الرَّجُــلُ): كارو كــردەوه/ كرداری ناشیرینیكرد.

(إِسْتَقْبَحَ- الشيءَ): شتەكەی به ناشیرین دانا/ شتەكەی لاناشیرینبوو.

(أَلقُبْــح) (مــص): بەدیــی، ناشــیرینیی/ ناپەســەندیی له كردەوەو (گوفتار/ قســه) و ڕوخساردا/ شێوەدا.

(أَلقَبیــح (ج) قِبــاح وقَبْحــی وقَبَاحــی): ناشــیرین/ دزێــو/ بێــزەزا ٢-بــەد/ خراپ/ ناپەسەند/ نابەجێ.

(أَلقَبيحَةُ (ج) قِباح وقَبائِح):١-مێی وشــەی (أَلقَبیح)ە ٢-كردەوەی ناشیرینو ئابرووبەر/ ڕەفتاری نابەجێو ناپەسند/ ناشیرینیی.

٢-(قَبَحَ وقَبَّحَ- البَیْضَةَ قَبْحاً وقَبَّحَ- البَیْضَةَ قَبْحاً وقُبُوحاً): هێلكەكەی شكاند.

٣-(أَلقَبیــح والقَبــاح): ١-(ع ا) شــوێنی بەیەكگەیشــتنی ڕانو پــووز ٢-(ع ا) سـەری ئێسقانی بازوو دوای ئانیشك.

قــبر: ١-(قَبَــرَ- المَیــتَ قَبْــراً ومَقْبَــراً): مردووەكەی ناشت/ له گۆڕنا.

(أَقْبَــرَ- هُ):١-گۆڕێكــی بۆ ئامــاده دەكرد تا تیایدا بینێژێت ٢-لەگۆڕینا/ كوشتی.

(-القَومَ): ١-دەستووری/ فرمانی شاردنەوە/ ناشتنی کوژراوەکانیانیدا ٢-کوژراوەکەیانی دانەوە بینێژن.

(اَلقَبْر (مص) قُبور): ١-گۆڕی مرۆڤ/ گڵکۆ/ جێی ناشتنی/ بە خاکسپاردنی مرۆڤ.

(اَلقَبور): زەویی نادیار.

(اَلمَقْبَـر والمَقْبَـرَة والمَقبَـرَة والمَقْبَرَة (ج) مَقابِر): گۆڕستان/ ئارامگای مردووان.

(اَلمَقْبَريّ والمَقْبُرّ): گۆڕستانیی.

٢-(اَلقُبّـار): ١-چـرای ڕاوکـەر کـە بـۆ بەشەوارەخسـتنی باڵدار بە کاری دەهێنێتو دەیانگرێـت ٢-دەسـتەیەک کۆدەبنـەوە بـۆ ڕاکێشانی تۆڕی ڕاوەکەیان کە پڕە لە نێچیری پێوەبوو.

(اَلقُنْبُرَةُ والقُنْبَراء (ج) قُبَّر وقُبَر وقَنابِر) (ح): کلاوکوڕە باڵندەیەکی بچووکە هەمیشە دەخوێنێت لە کێڵگەکانداو لەسـەر ڕێگاکاندا بۆ دان دەگەڕێت.

(اَلقُبَّرِيَّة) (ن): گیایەکی دەشـتەکییە گوڵی ئەرخەوانیی جوان دەگرێت.

٣-(اَلقُبْرُس): باشترین مسە.

قبز (اَلقُبْز) (مو): ئامێرێکی مۆسیقایە.

(اَلقِبْز): ١-کورتەبنە ٢-چرووک/ ڕژد.

(«قَبَـزَ الرَجُـلُ») (عامیـة): پیاوەکـە کەنەفتبوو/ پەکیکەوت.

قبس: ١-(قَبَسَ- مِنه النار قَبْساً): ئاگرێکی بە گڕەوە لێوەرگرت.

(-النارَ): ئاگریکردەوە.

(-هُ النارَ): گڕی ئاگری گڕداری هێنا.

(اَقْبَسَ فُلاناً): گڕی ئاگرێکی گڕداری دایە/ پێدا.

(إقْتَبَسَ منه النار): ئاگری لێوەرگرت.

(-هُ ناراً): ئاگری لێوەرگرت.

(اَلقابِس (فا) (ج) اَقباس): ئاگرخواز.

(اَلقِبس): بنەڕەت/ بنچینە/ ڕیشە.

(اَلقَبَس): گڕی ئاگر کە لە زۆرینەی ئاگرەکە وەردەگیرێت.

(اَلقَبْسة): جارێک ئاگر وەرگرتن.

(قَبَسَـةُ العَجْلان): پەلەکەرێک وەک بۆ ئاگر هاتبێـت کە دێتەماڵێـکو پەلەیەتی بڕوات، کورد دەڵێن: «دەڵێی بۆ ئاگر هاتووە».

(اَلمُقبِس (ج) مَقابِس): ئاگردان.

(اَلمِقْبَـس): ئـەوەی کـە گـڕی ئاگرەکـەی پێدەگوێزرێتەوە وەک دارو چیلکەو شتیتر.

(اَلمِقْباس): ١-گڕی ئاگر کەلە هەموو ئاگرەکە وەردەگیرێـت ٢-ئـەوەی گـڕی ئاگـری پـێ دەگوێزرێتەوە.

(اَلمُقْتَبَس): پشکۆی ئاگر/ سکڵ.

٢-(قَبَسَ- العِلْمَ): زانستیی وەرگرتو کەڵکی لێبینی.

(-فُلانا العِلمَ): زانستیی فێری فیسار کرد.

(اَقْبَسَ- فُلاناً العِلمَ): زانسـتیی فێری فیسار کرد.

(إِقْتَبَسَ- مِنهُ العِلمَ): زانستیی لێوەرگرت.
(-مِنَ العِلم): کەڵکی لە زانستەکە وەرگرت.
(-الشـاعِرُ أَوِ الكاتِـبُ): هۆزانڤانەکـە یـان نووسـەرەکە لـە سـەرچاوەی ترەوە شـتی وەرگـرتو تێکەڵـی هەڵبەسـتەکەی یـان نووسـینەکەیکرد وەك ئایـەتو فەرموودەی پێغەمبەرو دەسـتورێکی زانسـتیو شـتیتر، لەوانـە («ألإقتبـاس عنـد البديعـين»): وەرگرتن لە لای جوانکارەکان.
(أَلقَوابِس): خەڵك فێرکەرانی چاکە.
٣-(القابوس): پیاوی روخسار جوانی رەنگجوان.
قبص: ١-(قَبَصَ الفَرَسُ. قَبْصاً): چارەوێکە دایە تاوە غارێکی وەها کە بە ئاستەم سمی لە زەوی بدات، وەك بفرێت وابوو.
(قَبوص): چارەوێی تیژغار.
(قَبِصَ. قَبَصاً): چالاكو سووکەڵە بوو.
(أَلقَبُوص): چالاکی سووکەڵە.
(أَلقَبصَّی): غاری تیژ/ توند.
(أَلأَقْبَص- مِنَ الخَيل (م) قَبْصاء (ج) قُبْص): ئەسپو چارەوێی چالاك/ گورجو سووکەڵە.
(أَلمِقْبَص (ج) مَقابِص): پەتێکە لە بەردەمی ئەسپەکاندا کاتی پێشبرکێیان رایەڵدەکرێت.
٢-(قَبَصَ وقَبَّصَ- الشَّـيءَ قَبْصاً): شتەکەی بەسەری پەنجەگرت.
(إِقْتَبَصَ- مِن كذا. قَبْصَةً): بەسەری پەنجە لەو شتەی برد.

(أَلقَبْصَة والقُبْصَـة (ج) قُبَص والقَبيصَةُ): ئەوەی بەسەری پەنجە وەرتگرتووە.
(-مِنَ الطَّعام): مشتێك خواردن.
(الأَقْبَـص (م) قَبْصاء (ج) قُبْص): ئەوەی لە رۆیشـتندا بە پێشی پێی خۆڵ دەکاتە شوێنی پاژنەی پێیەوە.
٣-(قَبِـصَ- الرَجُـلَ. قَبصـاً): پیاوەکـەی لەناوکردو نەیهێشت تینوێتی بشکێت.
٤-(قَبِـصَ- الغُلامُ. قَبْصـاً): مێردمنداڵەکە بوو بە هەرزەکارو پێگەیشت.
(قَبِصَ. قَبَصاً): سەری (زل بوو/ گەورە بوو).
(الأَقْبَص (م) قَبْصاء (ج) قُبْص): کەسـێکە سەری گەورە بێت.
(أَلقَبصاء): سەر (گەورە/ زل).
٥-(قَبِصَ. قَبَصاً): تووشی ژانی جگەر بوو.
(أَلقَبْـص والقَبَص) (طب): ژانێکە تووشـی جگەر دەبێـت بە هۆی خواردنی خورماو لە خورێنیو ئاوی بەسەردا بخواتەوە.
٦-(قَبَصَ وتَقَبَّـصَ- الجَرادُ على الشَـجَرِ. قَبَصـاً): کوللـە لەسـەر درەخـت مۆڵبـوو کۆبووەوە.
(أَلقَبْـص): لێکـی زۆری کەڵەکەبـوو/ کۆمەڵبوو.
(أَلقِبص= ١-القَبْص): خەڵکێکی بێشومار.
(حَبلُ قَبِص): گوریسـێکی گرمۆڵە/ تۆپەڵە کە رانەکێشرابێت.

(اَلقَبيص): گلی (تۆپەڵبوو/ کۆمەڵ).
(اَلقَبيصَة): ١-گلی تۆپەڵبوو ٢-چەو.
(اَلقابِصَة) (ج) القَوابِص): دەســتە خەڵك و کۆمەڵیان/ گروپیان.
(حَبلٌ مُتَقَبِّص): گوریسی گرمۆڵە ڕانەکێشراو.
قَبض: ١-(قَبَصَ- بِيَدِهِ الشيءَ وعلى الشيءِ): شتەکەیگرت و چنگی لێگیرکرد.
(-الشيءَ): شتەکەی گرمۆڵە کردو کۆکردەوە.
(«اللهُ يَقْبِــضُ ويَبْسُــطُ»): خــودا تەنگانە دەدات دەرویش دەکاتەوە/ نەبوویشــدەکات و دارایشدەکات.
(-الطائِرُ جَناحَهُ): باڵندەکە باڵی هێنایەوە یەك.
(-الحادي الإبِلَ): شوانەکە خێرا حوشترەکانی لێخوری.
(-فِي حاجَتِهِ): پەلەو هەڵپەی دەستگیربوونی پیداویستیەکەیکرد.
(-القَومُ): ڕۆیشتن و پەلەیانکرد.
(-هُ اللهُ): خودا گیانی کێشا/ مراندی.
(-بَطْنُهُ): سکی (گیرا/ نەرۆی)/ قەبز بوو.
(-الدارَ ونَحْوَها): خانووەکە یان شــتی وەهای وەرگرت.
(-مِنهُ المالَ): داراکە/ ماڵەکەی لێوەرگرت.
(-قَبْضَةً): وەریگرت.
(قُبِضَ): گیانی کێشرا/ مرد.
(-المَرِيضُ): نەخۆشــەکە (کەوتــە گیانەڵا/ کەوتە سەرەمەرگ).
(-قَبُّضَ- الشــيءَ): شــتەکەی کۆکــردەوەو پێچایەوە.
(«قَبُّضَ وَجْهَهُ فَتَقَبُّــضَ»): ڕوویگرژ کردو مۆنبوو.
(«قَبُّضَ مابَينَ عَينيهِ»): ناوچەوانی بەیەکدا داو ڕووی (گرژبوو/ تاڵبوو) مۆنبوو.
(-المــالَ فُلاناً): (ماڵەکەی/ داراکەی) خســتە چنگی فیسارەوە.
(قابَضَ-هُ مُقابَضَةً): دەســتی (نایە/ خستە) ناودەستیەوە.
(أَقْبَضَ- السَّيفَ): دەسکی بۆ شمشێرەکە کرد.
(-فُلاناً المَتاعَ): چنگــی دایە کەلوپەلەکەی و دایە دەستی.
(تَقَبُّضَ): بەیەکداچوو/ کرژبوو/ کۆبووەوە.
(-الجِلْــدُ فِي النارِ): پێســتەکە بــە ئاگرەکە چووەیەك/ کرژ بوو.
(-على الأَمرِ): لە کارەکەدا وەستا.
(-إِلَيهِ): پەریپە سەری.
(تَقابَــضَ المُتَبايِعان): کڕیارۆ فرۆشــیارەکە هەریەکە شــتی خۆی وەرگرت فرۆشــیارەکە پارەکەی و کڕیارەکە شتە کڕراوەکە.
(إِقتَبَضَ. قَبْضَةً): وەریگرت.
(-مِنهُ المالَ): داراکەی بۆ خۆی لێوەرگرت.
(إِنْقَبَضَ- الشــيءُ): ١-شــتەکە بەیەکداچوو/ کرژبوو/ کۆبووەوە ٢-تەسکبووەوەو چووەیەك.
(-بَطْنُهُ): سکی تووشی گیرانبوو/ قەبزبوو.

(-فِي حاجَتِهِ): پەلەو هەڵپەی دەستگیربوونی پێداویستیەکەیکرد.
(-القَومُ): خوێشگەل ڕۆیشتن و پەلەیانکرد.
(القَبْض) (مص): زوو دەستگیرکردن و ناردنی ئەو شتە بۆ خاوەنەکەی.
(«صارَ المالُ فِي قَبضِـهِ»): کالاکە/ ماڵەکەی کەوتە چنگ و گەیشتە دەستی.
(عند العَروضيين) لای کێشزانەکان: لابردنی پێنجەمین پیتی زەنەداری وشەکە وەك لابردنی (نوون) لـە (فَعُولُـنْ): کە دەبێتــە (فَعُولُ) بەولابراوە دەڵێن «مقبوض» لێوەرگیراو.
(اَلقَبَـض): ١-دارای وەرگـیراو ٢-کرژبـوون/ چوونەیەك و خێرایی/ گورجیی ٣-تاڵانییەکی کۆکراوە کە هێشتا بەشنەکرابێت.
(اَلقَبْضَة): ئەوەی بە چنگ گرتووتە.
(-مِنَ الشيءِ): مشتێکی ئەو شتە.
(اَلقَبْضَة): ١-یەکجار وەرگرتن/ دەستکەوتن/ گرتن ٢-ئەوەی دەستگیرتبووە/ وەرتگرتووەو چنگتکەوتووە.
(«صار الشـيءُ فِي قَبضَتِهِ»): شتەکە (کەوتە چنگیـەوە/ کەوتە بەردەسـتی/ بـوو بە هی خۆی) ٣-مردن.
(القَبْضَةُ- مِنَ الشيءِ): مشتێکی ئەو شتە.
(قَبضَةُ السَّيفِ): مشتووی (شیر/ شمشێر).
القُبَضَــةُ: شــوانی کارامە کە بــاش بە تەنگ مەڕەکانەوە بێت/ باش بیانلەوەڕێنێت.

(«رَجُـلٌ قُبَضَــةٌ رُفَضَــةٌ»): کابرایەکــی حولحولییە/ شــتێك بە دەســتەوە دەگرێت و زوو بەریدەدات واتا شتێکی دەشتگیر دەبێت و زوو وازیلێدەهێنێت.
(القابِض): ١-لێخورێکی خێرا/ لێخوڕ.
(-مِنَ الأدوية): ٢-(دەرمانێك کە ســکی شۆڕ بگرێتەوە ٣-(قابِــض الأرواح): ئیزرائیل کە گیانکێشە.
(اَلقَبَاض والقَباضَة): ١-چوونەیەك/ کرژبوون ٢-خێرایی.
(اَلقَبَّاض والقَبَّاضَــة): ١-توندگرتوو ٢-خێرا لێخوڕ.
(اَلقَبيض): ١-یەکچوو/ کرژبوو ٢-گورج/ خێرا ٣-کارزانێکی بە پیشەی خۆیەوە خەریکبوو.
(اَلمِقْبَــض والمَقْبَــض والمَقْبِــض والمِقْبَضَــة والمَقْبَضَة والمُقْبَضَة (ج) مَقابِض): مشــتوو/ دەســکی چەقۆو خەنجەرو شمشێرو شتی لەو بابەتە کە جێدەستە/ دەسك.
٢-(قَبَضَ- يَدَهُ عَنِ الشيءِ. قَبْضاً): دەستی بۆ شــتەکە نەبرد/ دەستی لە شتەکە کێشایەوە/ شتەکەینەگرت.
(-هُ عَنِ الأمرِ): لە کارەکەی دوورخستەوە.
(إنْقَبَضَ- الرَّجُلُ عَنِ القَومِ): لە خوێشــگەل برا/ بەجێیهێشتن/ کۆچیکرد.
(اَلقابِــض (فا) مِنَ الطَّعــام): خواردنێك کە زمان پێی کرژ دەبێت/ ترتدەبێت.

قبط: ١-(قَبَطَ- الشيءَ قَبْطاً): ١-شتەكەی بەدەست كۆكردەوە/ گرمۆڵە كرد ٢-شتەكەی تێكەڵو بەیەكدا كرد.
(قَبَّطَ وجْهَهُ= قَطَّبَهُ): ڕووی گرژ كرد/ ناوچەوانی بەیەكدادا/ مۆنبوو.
(اَلقُبَّاط والقُبِّيط والقَبَيطى والقُبَيطاء): جۆرە شیرینییەكە.
٢-(قَبَطَ- الوَلَدُ. قَبْطاً) (عند العامة) (سريانية): منداڵەكە لە ترسا ڕاچڵەكی.
(اَلقَبُّوط) (ح) (عامية): جۆرە كوللەیەكی بچووكە/ كولله نزارە.
٣-(القُبْط والقِبْط أو الأقباط. الواحد قِبْطيّ): بەرەیەكی عیساییین لە میسردان لە زۆر كۆنەوەن دوو بەرەن. ئەرسودوكسەكان كە بەشی زۆریانن و كاسۆلیكەكان كە بەشی كەمیانن.
(اَلقُبْطِيَّة والقِبْطِيَّة (ج) اَلقُباطِيّ والقَباطِي): بەرگێكی كەتانییە سپییەو بەناوی قیبتیەكانەوە ناونراوە.
الملحق:
قبط: (اَلقُبْطان (ج) قَباطِنَة وقَباطين): سەردەریاوان/ سەرۆكی دەریاوانەكان.

قبع: ١-(قَبَعَ- القُنفُذ. قُبوعاً): ژیشكەكە سەری كرد بەناو لەشیداو خۆی شاردەوە.
(-رأسَهُ): سەری بە بەرگەكەیدا كرد.
(- الرَجُلُ في قَميصِهِ): پیاوەكە سەری بە كراسەكەیدا كرد.
(-في الارضِ): سەری خۆی هەڵگرت ونبوو یان بە زەویدا چوو.
(-الجَوالِقَ قَبعاً): ئەملاولای جەواڵەكانی نوشتانەوە.
(-النَجْمُ قَبْعاً وقُبُوعاً): ئەستێرەكە دەركەوتوو ونبوو.
(-تِ المَرأَةُ): ئافرەتەكەی خۆیداپۆشی.
(-في مَنزِلِهِ): خۆی خزانە ماڵەكەیەوەو خۆی شاردەوە.
(قابِع (ج) قُبَّع): خۆحەشاردەر.
(قَبَعَ واقْتَبَعَ- المَزادَةَ قَبْعاً وقِباعاً وقُباعاً): دەمی جەوەندەكەی خستە دەمیەوەو لێیخواردەوە.
(إنْقَبَعَ- الرَجُلُ): سەری بە ملیوانی كراسەكەیدا كرد.
(-الطائِرُ في وكرِهِ): باڵندەكە خۆی كرد بە كونەكەیدا/ چووە هێلانەكەیەوە.
(اَلقُبْع): كەرەنا.
(عند العامة): شەپقە،/ تەقیلە/ كڵاو یان قۆچكە كە بۆ مناڵەو لە چیتی ئەو بەرگە دەكرێت كە بۆ منداڵەكە دەكرێت پێشیدەڵێن: (قَبّوعَة) كە لە وشەی (قبع)ی سریانییەوە وەرگیراوە.
(القُبَع والقُباع) (ح): ١-ژیشك (چونكە سەری بەناو دركی لەشیدا دەكات و دەیشارێتەوە ٢-چوارپێیەكی بچووكی دەریاییە.

أَلقُبَعَة) (ح): باڵندەیەکی بچووکە کە لە لای کونی مشکەوە دەبێت ئەگەر سەلامییەوەو تۆقی یان بەردێکی تێگیرا خۆی دەهاوێتە کونی مشکەکەوەو خۆی تێدا دەشارێتەوە.

(أَلقُبَّعَة): ١-شەپقە/ کڵاو/ قۆچکەی ساوا.

(القَبِيْعَة مِنَ السَّيف): زیو یان ئاسن کە بە دەسکی شمشێرەوە دەبێت.

٢-(قَبَعَ- الخِنْزِيرُ. قَبْعاً وقِباعاً وقُباعاً): بەرازەکە پرماندی.

(-الفيلُ): فیلەکە بۆڕاندی.

(القَبَّاع): بەراز.

(أَلقَبِيْعَة والقِنْبِيْعَة): پەرەکەی لووتی بەراز.

٣-(قَبَعَ- عَن أَصحابِهِ قَبْعاً وقُبُوعاً): لە دۆستەکانی دواکەوت.

(-الرَّجُلُ): شەکەتو شپرزە بوو هەناسەی لەبەر براو حەپەسا.

(أَلقَبَّاع): زیرەکردوو.

(أَلقَوابِع): ئەسپی دواکەوتوو، ئەسپانێکە کە لە دوای پێشکەوتووەکانەوە بن.

٤-(قَبَعَ- الشَيءَ قَبعاً) (عند العامة) (سريانية): شتەکەی لەوە هەڵپچڕی کە پێوەیلکابوو.

(إِنْقَبَعَ- الشَيءُ): شتەکە لەوە هەڵپچڕا کە پێوەیلکابوو (عامیە).

٥-(أَلقُباع): ١-پیاوی گەوج ٢-پێوەرێکی گەورە.

(أَلقُباعِيّ): پیاوی (کەللەزل/ سەر گەورە) (کە لە پێوەری گەورە)وە وەرگیراوە.

٦-(أَلقَبَعْثَرِي والقَبَعْثَر (ج) قَباعِث): ١-مەزنێکی توندوتیژ ٢-(ح) حوشتری گەورەو قەبە.

قبق: ١-(قَبقَبَ- الفَحْلُ قَبقَبَةً): کەڵەکە نرکاندی/ مرقاندی.

(أَلقَبقَب): سك.

(أَلقَبقَبَةُ) (مص): قرمەقرمی ورگی چارەوێ.

(أَلقَبقاب (ج) قَباقيب): قاپقاپ/ پێڵاوێکە لە دار دروستدەکرێت.

٢-(قَبْقَبَ- الرَجُلُ. قَبْقَبَةً): خۆی گەوجکرد.

(أَلقَبْقاب والقُباقِب): ١-زۆربلێ ٢-چەنەباز/ قەرەچەن/ هەرزەگۆ ٣-درۆزن ٤-پیاوی نەزاندوو/ قسەرەق.

٣-(أَلقُباقِب): ساڵی پاش ساڵی (داهاتوو/ ئاینده).

(«إِنَّكَ لاتُفلِحُ العامَ ولا القابِلَ ولا القُباقِبَ»): تۆ نە ئەمساڵ نە ساڵی داهاتوو نە ساڵی پاش داهاتوویش سەرناکەویت.

(أَلقِبْقِب): جۆرە زیندەوەرێکی سەدەفی دەریاییە.

قبل: ١-(قَبِلَ- على الشَيء قَبْلاً): شتەکەی ویستو وەریگرت.

(-بِهِ قَبالَةً): دەستەبەریبووو پاراستی/ خستیە ئەستۆی خۆی.

(قَبِل-بِهِ قَبالَةً): دەستەبەربوو و پاراستی.
(قَبَّلَ- العامِلَ العَمَلَ): گرێبەستو بەڵێنی لە کرێکارەکە وەرگرت کە کارەکە بکات.
(القَبالَة): گرێبەست/ بە ڵێنوەرگرتنی کردنی کارێك// خستنە ئەستۆی یان پەیماندانی دانەوەی وامێك.
(أَقْبَلَ- على الشيءِ): ڕوویکردە شتەکەو دەستبەرکاربوو/ دەستی بە شتەکە کرد.
(تَقَبَّلَ- العَمَلَ): کارەکەی گرتە ئەستۆو وەریگرت کە ئەنجامی بدات.
(القِبَل): وزەو توانا.
(«مالي بِهِ قِبَلٌ»): لە وزەو توانامدا نییە.
(«لي قِبَلَ فلان دَيْنٌ»): وامێکم لەسەر فیسار هەیە.
(القَبِلَةُ (ج) قُبَل): دەستەبەریی.
(القَبالَة) (مص): پەیمانو دەستەبەربوونی کردنی کارێك یان دانەوەی وامێكو شتیتر.
(القَبيل (ج) قُبُل و قُبَلاء): دەستەبەر، مسۆگەرکار.
٢-(قَبَلَ- المَكانَ. قَبْلاً): ڕوویکردە شوێنەکە.
(قَبَلَتِ الماشِيَةُ الوادِيَ): ئاژەڵەکە ڕوویکردە دۆڵەکە.
(-اليَوْمُ): وا ڕۆژەکە داهاتو نزیکبووەوە.
(-الرَّجُلُ): پیاوەکە چاوی تیلیی تێدابوو.
(-تْ رِيحُ القَبُول. قَبْلاً وقُبُولاً): بای خۆرهەڵات هەڵیکرد.

(قَبِلَ- الرَّجُلُ. قَبَلاً): چاوی کابرا تیلیی تێدابوو.
(قُبِلَ- القَوْمُ): بای خۆرهەڵاتی لێدان.
(قابَلَ- هُ): دیدەنی کرد/ ڕووبەڕووی بووەوە/ چاوی پێکەوت.
(-الشيءِ بالشيءِ): دوو شتەکەی بەراورد کرد تا بزانێت لەیەك دەچن یان جیاوازیان هەیە.
(أَقْبَلَ- اليَوْمُ): ڕۆژی چاوەڕوانکردن نزیکەو خەریکە بێت.
(أَقْبَلَ- إِلَيه): هاتەلای.
(-عَلَيهِ): ڕوویکردە لای/ بەرەو ڕووی چوو.
(-القَوْمُ): بای خۆرهەڵاتی لێیدان.
(-تِ الأَرضُ بالنَبَاتِ): زەویەکە گیای دەرهاورد.
(-فُلاناً الشيءَ): شتەکەی والێکرد لە بەردەمی فیساردابێت.
(«أَقْبَلْتُ زَيداً مَرَّةً وأَدبَرتُهُ أُخرى»): لە ڕۆیشتندا جارێك پێش زەید کەوتمەو جارێکیش زەیدم خستە دوای خۆم.
(«إِذهَب بِهِ فَأَقْبِلْهُ الطَريقَ»): بیبەو ڕێگەکەی بخەرە بەردەم/ ڕێگەکەی پیشانبدە.
(-الزَرْعُ ونَحوُهُ): کشتەکە یان شتی وەها بەرهەمێکی زۆری هێنا.
(مُقْبِل (م) مُقبِلَة): بەرهەمهێن (عامیە).
(تَقَبَّلَ- أَباهُ): لە باوکی چوو/ لەباوکیکرد.

(تَقابَلَ- الرجلان): ١-بەیەکگەیشتن ٢-ڕووبەڕووی یەکبوون/ بەرەنگاری یەکبوون.
(إِقتَبَلَ- الأَمرَ): دەستی بە کارەکە کردەوە.
(إِقبَلَّ واقبالَّ-ت عَینُـهُ إِقبِلالاً وإِقبیلالاً): چاوی تیل بوو/ خێلیی تێدابوو.
(إِستَقبَلَ- الرَجُلَ): پێشوازیی لە پیاوەکەکرد/ بەرەو ڕووی چوو.
(-الشيءَ): ڕووبەڕووی شتەکە بووەوە/ چوو.
(-الرَجُـلَ): ڕووبـەڕووی پیاوەکـە چـوو/ بەرامبەری بوو ٢-ڕوویکردە پیاوەکە.
(اَلقابِل (قا) (ج) قَبَلَة): ساڵی دوای ئەمساڵ/ ساڵی داهاتوو/ ئاینده.
(القابِلَـةُ (ج) قَوابِـل وقابِـلات): شـەوی داهاتوو/ ئاینده.
(قوابِلُ الأَمرِ): سەرەتاکانی کار.
(«أَخَذتُ الأَمرَ مِن قَوابِلِهِ»): هەر لە سەرەتای کارەکەوە دەستم پێکرد.
(اَلقُبْل والقُبُل (ج) أَقبال): بەرایی/ پێشین.
(-مِنَ الزَّمان): سەرەتای سەردەم/ چاخ.
(أَقبَلَ قُبلَهُ): نیازی ئەویکرد/ ڕووەو لای ئەو ڕۆیشت.
(«رَأَیتُهُ قُبُلاً»): ڕووبەڕوو/ چاوبەچاو دیم.
(«رأیتُـهُ قُبُـلاً وقَبَلِیّـاً»): (ڕووبـەڕوو/ چاوبەچاو) دیم/ بە ئاشکرا دیم.
(اَلقَبَل) (مـص): ١-هەڵەت/ بەرزاییِ زەوی کە ڕووبەڕووت دەبێتەوە ٢-هەردوو شاخی مەڕ کە بەرەو ڕووی خواربووبێتەوە ٣-هەموو شتێك کە یەکەمجار بەرەو ڕوو دەبێتەوەو دەبینرێت.
(«حيَّ اللهُ قَبَلَهُ»): خودا سەرەتای بە چاکە/ بەخێـر بگێڕێـت ٤-مووروویەك یـان پارچە عاجێك بچووکی خڕ کە بە سـنگی ئافرەتەوە یان ملی چارەوێوە بکرێت و هەڵبواسرێت.
(اَلقَبَل- في العَین): تیلیی لە چاوداو ڕەشـێنە بەرەو لووت بێت.
(-في العَینَین): تیلیی چاو ڕەشـێنەکانی ڕوو لەیەك بن.
(«رَأَیتُهُ قَبَلاً»): چاوبەچاوو ڕووبەڕوو دیم.
(«أَتانـي مِن قِبَلِهِ»): لـەلای ئەوەوە هات بۆ لام.
(«رَأَیتُهُ قِبَلاً»): بە ئاشکراو ڕووبەڕوو دیم.
(اَلقَبَلَـةُ (ج) قَبَل والقُبْلَـة والقَبْلَة): جۆرە مووروویەکـی ئەفسـوونە کە ئەفسـوونگەر بەکاری دەهێنێت.
(اَلقِبلَة): ١-بەرامبەر/ ڕووبەڕوو ٢-لا.
(«قِبلَـةُ المُصَلّـي»): قیبلـەی نوێژکـەر/ ئەولایـەی نوێژکـەر ڕووی تێـدەکات ٣-هەر شتێك کە بەرامبەر/ ڕووبەڕوو بێت.
(«مالَهُ في هذا الأَمرِ قِبْلَةٌ ولادِبْرَةٌ»): پاش و پێشی ئەم کارە نازانێت/ نازانێت لە کوێیەوە بیگرێت و دەستپێبکات.
(«إِجعَلـوا بُیوتَکُـم قِبلَـةً»): خانوەکانتان بەرامبەر یەك دروستبکەن.

(اَلقِبال- مِنَ النَّعل)؛ ئاوزەنگی پێڵاو.
(«رَجُـلٌ مُنْقَطِـعُ القِبـال»)؛ پیاوێکـی پیادەرایە/ راکەی خراپە.
(«جَلَسَ قُبالَتَهُ»)؛ بەرامبەری دانیشت.
(الأَقْبَـل (م) قَبْـلاء (ج) قُبْـل)؛ چاوتیل/ چاوخێل.
(رَجُلٌ اَقْبَلُ)؛ پیاوێکە زۆر تیلە وەك تەماشای سەری لووتی خۆبکات وایە.
(اَلقَبُول) (مـص)؛ ١-قایلبـوون/ رازیبوون/ تەندروستیو نازو بوون ٢-جوانیی قەڵافەتو شـێوە/ شـۆخیی ٣-بای خۆرهەڵات (چونکە بەرامبەر بای خۆرئاوایە).
(اَلقَبیل)؛ ملکەچبوون بۆ فەرمانی خودا.
(اَلدَبـیر)؛ نافەرمانیی خـوداو یاخیبوون لە فەرمانی خودا).
(«مایَعرِفُ قَبیلاً مِن دَبـیرٍ»)؛ نازانێت کێ رووی تێـدەکاتو کێ پشـتی تێـدەکات، واتا دۆستو دوژمن ناناسێتەوە.
«(مِـن قَبیل ذلك»)؛ وەکو ئـەوەی کە وەك ئەو نموونەیە.
(«رَأیتُـهُ قَبیـلاً»)؛ بە ئاشـکراو رووبەروو دیم.
(اَلقَبیل (ج) قُبُل وقُبَلاء)؛ هاوسەر/ مێرد.
(«تَقابُـلُ = إسْـتِقبالُ ومُقابَلَـةُ القَمَرِ (أو سـیارَةِ) الشـمسِ (فك)؛ بەرامبـەر بوونی مانگو خـۆرو زەویش لـە نێوانیاندا بێتو لە ڕێکی یەکبن (مانگگـیران ڕوو نادات تەنها لەو کاتانەدا نەبێت کە زەوی لە نێوان مانگو خۆردا دەبێت).
(الإسْتِقبال (مص)- مِنَ الزمان)؛ سەردەمی ئاینده/ دوارۆژ.
(الرَجُلُ المُقابَل) (مفـع)؛ پیاوێکە لەدایكو باوکەوە وەجاخزادەو ڕەسەنبێت.
(«رجُـلٌ مُقابَلٌ مُدابَـرٌ»)؛ پیاوێکە دایكو باوك خانەدانە.
(رجُـلٌ مُقْتَبَلُ الشَّـباب)؛ پیاوێکە هێشـتا گەنجە.
(اَلمُسْـتَقْبِل (فا) والمُسْـتَقْبَل- مِنَ الزمان)؛ سـەردەمو چاخی داهاتـوو/ ئاینده/ دوارۆژ/ پاشەرۆژ/ چەرخی ئاینده.
٣-(قَبِـلَ- الكَلامَ. قَبولاً وقُبَولاً)؛ قسـەکەی وەرگرتو بڕوای پێکرد/ سەلماندی.
(-الشَيءَ)؛ شتەکەی وەرگرت.
(-تِ المَـرأةَ. قِبالَةً)؛ ژنەکەمامانییکرد/ بوو بە مامان.
(-تِ القابِلَـةُ الوَلَـدَ)؛ مامانەکە سـاوا تازە بووەکەی بەدەستیەوە گرت.
(تَقَبَّلَهُ)؛ وەریگرت پێی قایل بوو.
(-هُ اللهُ دعـاءَهُ)؛ خـوا نـزاو پارانەوەکـەی لێوەرگرتو بەدەنگیەوە هات.
(-تْهُ السَعادَةُ)؛ (شـادیی/ بەختیاریی) پێوە دیاربوو.

(اَلقابِـل (ج) قَبَلَـة): ئامـادەی وەرگرتن‌و هەڵچوونی دەروونی.
(اَلقابِلَةُ (ج) قَوابِل وقابِلات): ١-مێی وشـەی (القابِـل) ٢-ئەو ژنەی کە سـاوا تازە بووەکە وەردەگرێت/ مامان.
(اَلقابِلِيَّة): ١-شایستەبوون، تواناو لێهاتوویی‌و ئامادەبوونی وەرگرتنی ئەو شـتەو لەگەڵیدا دەروونـی بجووڵێـت ٢-دڵ چوونـە سـەر خواردنێک‌و حەزلێکردنی.
(اَلقَبَـل): نەرمیـی‌و بەزەیـی مامـان لـە دەرهێنانی کۆرپەکەدا.
(اَلقَبُول): مامان/ ئەو ژنەی کۆرپە تازەبووەکە دەگرێتە دەست.
(اَلقَبيـل- مِنَ النسـاء): مامـان/ ئەو ژنەی کۆرپە تازەبووەکە دەگرێتە دەست.
(اَلمُقَبَّل= المَقْبُول): وەرگیراو/ پەسەندکراو.
٤-(قَبَّلَ-هُ): ماچیکرد.
(-تْهُ الحُمَّى): تامیسکی تا بە لێویەوە دەرکەوت.
(اَلقُبْلَةُ (ج) قُبَل): ماچ.
٥-(اِقْتَبَلَ- الكلامَ): یەکسەرو بێ خۆئامادەیی قسەیکرد.
(اَلقَبَل): یەکسـەری قسـەکردن/ سـەرپێی قسەکردن.
٦-(اِقْتَبَلَ- الرَجُلُ): پیـاوە گەوجەکە ژیرو بەوێڵ بوو.
٧-(قَبْلَ): لە پێش، بەر، بەری.

(«مـاتَ الخَليفَـةُ وماتَ الوَزيـرُ قَبْلَهُ ومِن قَبلِهِ»): خەلیفە مردو وەزیر لەپێش ئەودا/ پێش ئەو مرد.
(مـاتَ الخليفَةُ وماتَ الوَزيرُ قَبْلُ ومِن قَبْلُ وقَبْلاً ومِن قَبْلٍ ومن قَبْلٍ»): خەلیفە مرد. وەزیر پێـش ئەو لەپێش ئـەودا. لەوەپێش. بەر لەو مرد.
(قُبَيل): تۆزێک لەوەپێش/ لەپێش.
(«جاء فُلان قُبيلَ العَصْرِ»): فیسـار تۆزێک لە پێش عەسردا هات.
(القُبْـل والقُبُـل مِـنَ الجَبَـلِ (ج) اَقْبال): قەدپاڵی شاخ.
(اَلقَبيل (ج) قُبُل وقُبَلاء): کۆمەڵە خەڵکێک کە سێ کەس‌و بەرەو ژوورین.
(اَلقَبيلـه (ج) قَبائِـل): ١-بەرەبابێک/ خێڵ ٢-تاوێرێکـی سـەردەمی چاڵاوێـک ٣-هەموو پارچە چەرمێک یان پێستێک.
(قَبائِل الرأس): پارچە ئێسـقانە دراوەکانی دەمیەکی کاسەی سەر.
(قَبائِلُ الطَيْر): جۆرەکانی باڵندە/ پەلەور.
(قَبائِـلُ الشَـجَرَة): (پەلـەکان/ لقەکانـی/ چڵەکانی) درەخت.
(قَبائِـلُ الثَـوب): پینەکانـی پارچەکانـی بەرگێک.
(اَلمُقَبَّل مِـنَ الثِّياب): (بەرگی/ پۆشـاکی) پارچە پارچە لێکدراو/ پینەکراو.

الملحق:

قبل: أَلقِبالَة): مامانیی/ پیشەی مامان.

(المُقَبِّــل) (ط): ئــەوەی چەشــەی خواردن دەبزوێنێت/ حەزی خواردن دەکاتەوە.

(تَنــاوَلَ مُقَبِّــلاً): ئەوەی خــوارد کە حەزی خواردنەکەی ببزوێنێت.

(المُقَبِّلات): ئەوەی پێش خواردنی سەرەکیی دەدرێت‌و دادەنرێت وەك زەیتون‌و توور.

(المُســتقبَلِيَّة): رێــرەوو قوتابخانەیەکــی وێژەیــی‌و هونەرییــە لــە ئیتالیادا ســەری هەڵدا لە نێوان ســاڵانی ١٩٠٩-١٩١٥دا بوو بە گژ کەلەپــووردا چوو و کەوتە هەڵدان بە هەموو تازەگــەری‌و ژیانێکی تــازەدا وەك خێرایی‌و یاخیبوون‌و خۆکــرد کە لە پێشــەوە وێنەی جیهانــی تازەو (دوارۆژ/ ئاینــدە) دەربرێت‌و دەربخات/ بخاتەروو.

قبن: ١-(قَبَــنَ- الرَّجُلُ قُبُونــاً): بە زەویدا کەوتە گەران.

(أَقْبَنَ): ١-لــە بەردەم دوژمنــدا هەڵات ٢-بۆ بێوەیی خۆی تیژ رایکرد.

(أَلقُبنَةُ): پەلەو خێراکردن بۆ پێداویستیی.

(أَلقَبين): خێرا/ گورج.

٢-(قَبَّنَ- الشيءَ): بە قەپان کێشای/ شتەکەی قەپانکرد.

(- هُ بِيَدَيْهِ) (عامية): شــتەکەی بە هەردوو دەست هەڵسەنگاند.

(أَلقَبّان) (تركية) (كَبان): قەپان.

(أَلقَبّانِيُّ): قەپانچی.

(أَلقِبانَة): قەپانچێتی.

(أَلقُبُونَة): کاری قەپانچی.

٣-(أَلقَبِــين): زۆر ســەرقاڵ‌و تێهەڵچــوو لە کارداو بە پەلە.

قبــو: ١-(قَبا- البِناءَ قَبــواً): خانەکەی بڵند یان گومەزیی دروستکرد.

(قَبا- الشيءَ): شتەکەی کەوانەیی لێکرد.

(قَبّى-هُ عَنِ الأَرضِ) (عامية): کەمەکێك لە زەویەکەی بەرزکردەوە.

(تَقَبّــى- الشــيءُ): شــتەکە وەك گومــەزی لێهات.

(أَلقَبو): ١-خانەی تاقچن‌و گومەزیی/ گومەز.

(أَلقَبْوَة): جارێك خانەبڵند دروســتکردن یان شــێوە گومەزییکردن ٢-چوخم ٣-تاقی ســەر زێراب ٤-گومەز.

٢-(قَبا- الزَّعْفَرانَ. قَبْــواً): زەعفەرانەکەی چنی‌و کۆکردەوە.

(-الشيءَ): شتەکەی بە پەنجە کۆکردەوە.

(قَبا- الحَرفَ): پیتەکەی بۆردار کرد.

(قَبّى- المَتاعَ تَقبِيَةً): کەلوپەلەکەی ئاخنیە یەك‌و کۆیکردنەوە.

(-الثَوبَ): بە شێوەی سەربەرگ جلەکەیبڕی.

(تَقَبّى- القَباءَ): سەربەرگەکەی لەبەرکرد.

(إِقْتَبى- المَتاعَ): کەلووپەلەکەی کۆکردەوە.

(اَلقَباء (ج) اَقْبِيَة): سەربەرگ. تازەگەرییەكان پێیدەڵێن (قِنْباز). (رەشە خەڵكەكە دەڵێن):

(شيءُ قَبا): شتێكی ناشیرینو ناپەسەند.

(اَلقَبوَة): لێونووقاندن/ لێوخستنە سەریەك.

(اَلمَقْبُــوّ) (مفــع): گردكــراوەو یەكخراوە/ تێكچراو.

(اَلمَقبيّ): بەزدار.

٣-(قَبّــى- على فُلان تَقبِيَــةً): لە كارەكەدا ستەمی لە فیسار كرد.

(تَقَبَّى- الرَجُلَ): لە پشتیەوە هات.

(إنْقَبى- عَنهُ): لێیونبوو/ لێیشاردرایەوە.

٤-(اَلقاب والقِباء): هێندەی/ ئەوەندەی/ بڕ.

(بَينَهُمــا قِبــاءُ قَوسَــين وقابُ قَوسَــين): نێوانیــان هێندەی نێوان دوو كەوانە واتا زۆر نزیكن (نیدیۆمە).

قبي: (اَلقَبي): هێندە/ بڕ.

(اَلقَبايَة): بیابانی وشكی بێئاو.

قتّ: ١-(قَتَّ. قَتّاً): درۆیكرد.

(-الشيءَ): شتەكەی ئامادەكرد.

(-الى فُــلانٍ وَقَــتُّ أَثَر فُلانٍ): بــە دزییەوە شــوێنیكەوت تــا بزانێت نیــازی چییەو چی دەوێت.

(قَتَّــتَ- الأَحاديــث): فەرموودەكانــی بــە خراپیو ناتەواویی گێڕایەوە.

(«هُوَ يَقُتُّ الحَديثَ»): فەرموودەی پێغەمبەر دادەنێو هەڵدەگێڕێتەوەو دەیڕازێنێتەوە.

(تَقَتَّــتَ- الحَديــثَ): دوای فەرموودەكانــی پێغەمبەر كەوتو گوێی بۆ هەڵخست.

(اَلقَــتّ) (مــص): درۆی دروســتكراو/ هەڵبەستراو.

(اَلقَتّــات والقَتُــوت): زمانبــەد/ دووزمان. وتــراوە: بــە یەكێــك دەڵێن گوێ بۆ قســەی خەڵــك هەڵبخات بێئەوەی پێبزانن ســا ئیتر دووزمانیی پێوە بكات یان نەكات.

(إمــرَأَةٌ قَتّاتَةٌ وقَتُــوتٌ): ئافرەتی دووزمان/ قسە هێنەوەبەرە.

(اَلقِتّيتى): ئافرەتی دووزمانیی قسە هێنەرو قسەبەرە.

(رَجُلٌ قِتّيتى): پیاوێكی دووزمان/ زمانبەد.

(قَــولٌ مُقَتَّتٌ ومَقْتوت):قســەیەكی بە درۆ دانراو/ هەڵبەستراو.

٢-(قَتَّ- الشَــيءَ. قَتّاً): ١-كەمكەم كۆیكردەوە ٢-كەمیكردەوە.

(قَتَّتَ- الأَفاوِيَة): بەهاراتی لە مەنجەڵەكەدا كۆكردەوەو كوڵاندی.

(اَلقَتّ) (ن): وێنجە یان وێنجەی وشك.

(اَلقَــت الواحِدَةُ قَتَّــة): دانێكــی كێویلەیە بیاباننشــینەكان دەیكوتــنو لێیدەنێــنو دەیخۆن.

(القَتات) (ن): سێپەرە كێویلە.

(زَيتٌ مُقَتَّت):شلەرۆنێك گیای بۆنخۆشی تێدا كوڵێنراوە یان رۆنی بۆنخۆشیتری تێكراوە.

٣-(قَتَّ- الثوب قَتّاً): جلەکەی بە ئەندازە گرتو بە بالا بڕی.
(إقْتَتَّ- الشيءَ): شتەکەی لە بنو بێخ دەرهێنا.
قتب: ١-(قَتَبَ-هُ قَتْباً): ڕیخۆڵەی برژاوی دەرخوارد دا.
(القِتب (ج) أقتاب): ١-ڕیخۆڵە (وشەکە نێرەو بە مێیش بەکاردێت) ٢-ناوسکی ئاژەڵ.
(القِتْبَة): ڕیخۆڵە.
اَلقَتَب (ج) أقتاب: ڕیخۆڵە.
٢-(أقْتَبَ- البَعيرَ): کورتانەکەی لە حوشترەکە کرد.
(-هُ يَميناً): سوێندی قورسی پێخوارد.
(-هُ الدَّينُ): وامەکە (لەسەر شانی گرانبوو/ شانی قورسکرد).
(القِتْب (ج) أقتاب): کورتان.
اَلقَتَب (ج) أقْتاب: کورتان.
(«هو قَتَبٌ بعض بِالفارِب): ئەو زۆر پێدا دەگرێتو سوورە لەسەر قسە.
(القَتِب): مرۆڤێکی کەمچیکلدانە کە هەر لە خۆیەوە هەڵبچێت.
(القَتُوبَة): حوشترێك کە کورتانێکی لێبنرێت.
(رجُلٌ مُقَتَّبُ الكاهِل): پیاوێکی شان داچەکاوو پشت داکەوتوو/ چەماوە.
قتد: (قَتَّدَ القَتادَ): گەونەکەی هەڵبڕیو درکەکانی لێکردەوەو دای بە حوشترەکان.

(قُتِّدَ- القَتادُ): درکی گەونەکەی بە ئاگر پاککرد.
(القَتاد) (ن): گەون دەوەنێکی سەختە درکەکەی وەك دەرزی وایە.
(«من دون هذا الأمرِ خَرطُ القتاد»): دەستگیر نابێت بە ماندویەتیەکی زۆر نەبێتو لێکردنەوەی توێکڵو درکی گەوەنەکە ئاسانترە لەو کارە.
(القَتَد والقِتْد (ج) أقْتاد وأقْتُد وقُتُود): داربەستی کورتانی حوشتر.
قتر: ١-(قَتَرَ- على عيالِهِ. قَتْراً وقُتُوراً): چرووکی بەرامبەر خێزانەکەیکردو دەستی لێگرتەوە.
(قاتِرٌ وأقْتَرُ و قَتُور): ڕژد بەرامبەر خێزانەکەی/ چرووك.
(قُتِرَ- الرَّجُلُ): هەژارانە بەدەستنەدە بژێوی درایەو دەستی لێگیرایەوە.
(قَتَّرَ- على عيالِهِ): چرووکیی لەگەڵ خێزانەکەیدا کردو بەدەستنەوشتیدانێ.
أقْتَرَ: داراکەی کەمبوو.
(-على عيالِهِ): دەستی لە خێزانەکەی گرتەوەو لەگەڵیاندا چرووکیکرد.
(-اللهُ رِزْقَهُ): خودا ڕۆزیی کەمکرد.
(القَتْر) (مص): بژێوی هێندەی پێویست یان کەمدەرامەتیی.
(القُتْرَة (ج) قُتَر): دەستەنگیی/ بێدەرامەتیی/ نەبوونیی.

(اَلقاتِــر والقَتُــور والأقْتَــر): ڕژدێــك كــه درێخیی له خێزانەكەی بكاتو دەســتی لێیان بگرێتەوە.

(اَلتَّقْتِــیر): ژیانــی كولەمەرگیــی/ مەمرەو مەژیی ٢-دەســتگرتنەوەو درێخیی بەرامبەر خێزان/ بەدەستندە بەخێوكردن.

٢-(قَتَــرَ وقَتِــرَ- البُخــورُ اَو اللَّحْــمُ. قَتْراً وقُتُــوراً): بــۆنو بەرامەی بوغــورد یان هی گۆشتی برژاو بلاوبووەوە.

(-تِ النارُ): ئاگرەكە دووكەڵیكرد.

(قَتَّرَ- اللَّحْمُ): بۆنی گۆشتەكە بلاوبووەوە.

(-الصَیــادُ لِلأسَــدِ): ڕاوكەرەكە گۆشــتی له تۆرەكەدا بۆ گرتنی شێرەكە دانا كه بۆنیكرد پێوەبێت.

(-الرَجُلُ): پیاوەكە بۆنی گۆشتەكەی وروژاند.

(-الوَحْــشَ): دووكەڵــی بە تووكی حوشــتر كــرد تا دڕندەكــە بۆنــی ڕاوكەرەكە نەكاتو هەڵبێت.

(اَقْتَرَ- النارَ): دووكەڵی بە ئاگرەكە كرد.

(-تِ المَــرأةُ): ژنەكە دووكەڵی بە بوغوردەكە كرد.

(اَلقَتْرَةُ): جارێك دووكەڵكردن.

(اَلقِتْرَةُ): جۆر.

(اَلقُتــارُ): ١-دووكەڵی لێنانی چێشــت ٢-بۆنی بوغوردو بۆنو بۆكرووزی گۆشــتو گۆشــتی برژاوو ئێسقانی سووتاوو داری عود.

(لَحْمٌ قاتِرٌ): گۆشتی سەرئاگری دووكەڵگرتوو لەبەر چەوریی زۆری.

٣-(قَتَرَ- الشــيءَ. قَتْراً وقُتوراً): شــتەكەی بەسەریەكدا داو پێچایەوە.

(-الأمــرَ): بــە كارەكــەوە نووســاو پێــوەی خەریكبوو.

(قَتَّرَ- الشــيءَ): شــتەكەی پایــە دەمیەك/ لەیەك نزیكی كردنەوە.

(اَقْتَرَ- الشيءَ): شتەكەیگرت/ پێوەی نووسا.

(سَرجٌ قاتِرٌ ومُقْتِرٌ): زینێك كه باش له سەر پشتی ولاخ چەسپبێت.

(اَلقِتْر): نووكی تیری نیشانەشكێن.

٤-(قَتَــرَ- مابَیْــنَ الأمرَیــن. قَتْــراً وقَتَراً وقُتُــوراً): دوو كارەكــەی هەڵســەنگاندو بەراوردیكردنو خەملاندنی.

(قَتَّر- مابَینَ الأمْرَین): نێوانیان دوو كارەكەی ئەندازەگرت.

(اَلقَتْر والقَتَر): ئەندازەی شتێك/ هێندە.

٥-(قَتَــرَ- الــدِرعَ. قَتْــراً وقُتُــوراً): نووكە بزماری بە زرێكەوە چەسپاند.

(اَلقُتْرَةُ (ج) قُتَر): قوڵفەی زرێ.

(اَلقَیتَر: ١-سەری ئەو بزمارانەی بە زرێوەیە: زرێكە خۆی ٢-سپێتیی تووكی سەر كه سەرەتا دەردەكەوێت له مووە ڕەشەكانداو بە بزماری زرێ چوێنراوە.

٦-(قَتَّر-هُ): لەناو خۆڵەكەدا دایبەزەوییدا.

(اَلفَتَرَةُ والفَتَر): تۆزو خۆڵی زەوی.
(الأَفْتَر): ڕەنگخاکیی/ ڕەنگتۆزیی/ بۆر.
٧-(تَفَتَّــرَ- لأَمرِ كــذا): بۆ کارەکــە نەرمو هێواشبوو/ بۆ ئەنجامدانی لەسەرخۆو هێمن بوو.
٨-(تَفَتَّرَ):دەمارگیر بوو ئامادەی بەگژداچوون بوو.
(-للأَمرِ): ئامادەی کارەکە بوو.
(-فُلاناً): کۆششی فریودانیکرد.
(-للصَّيدِ): بــۆ ڕاو خۆی لە بنە یان چاڵێکدا حەشاردا/ شاردەوە.
(-عَنهُ): خۆی لێلادا.
(تَفاتَرَ- القَومُ): کەوتنە فریودانی یەکتری.
(إِفْتَتَــر الصائِــدُ): ڕاوکەرەکــە خــۆی لــە حەشارگەکەدا متکرد/ شاردەوە.
(اَلفُتْــر والفُتُــر (ج) أَفْتــار): لا/ کەنــار/ تەنشت/ سوێ.
(اَلفُتْــرَةُ (ج) فُتَر):کۆڵیت/ حەشــارگە/ کە ڕاوکەر خۆی تێدا بۆ ڕاو دەشــارێتەوە، ڕەشە خەڵکەکە پێی دەڵێن: (پَقلوم)
(أبو فِتْرَة): ناوی نهێنی شەیتانە.
(إِبــنُ فِتْرَة (ح) بَناتُ فِتْــرَة) (ح):مارێکی کوشندەیە.
٩-(اَلفِتْر):قامیشێکە کە دەگیرێتە نیشانەیەك.
(اَلفَتِر): لووتبەرز/ فیزن/ بە فیزو دەعیە.
(اَلفِترَةُ): قامیشێك کە بگیرێتە نیشانە.

(اَلفُتْــرَةُ (ج) فُتَر): کلاوڕۆژنە/ کەلەبەر کە ڕووناکیی لێوە بچێتە ژوورەوە.
(فُتْرَةُ البُســتانِ): کەلەبەرێك کە لێوەی ئاو دەچێتە باخەکەوە.
(فُتْرَةُ الباب): شوێنی دەرگا داخستن.
فتــع: (فَتَــعَ. فُتُوعــاً): سەرشــۆڕ بــوو/ کەساسبوو.
(اَلفَتَعَةُ): سەرشۆڕو کەساس.
(«هوَ أَفْتَعُ مِنهُ»): ئەمو لەو سەرشۆڕترە. (م)
(فَتْعاء (ج) فُتْع): سەرشۆڕتر.
٢--فاتَعَ- هُ مُفاتَعَةً): لەگەڵیدا جەنگیی.
٣-(اَلفِتْع):کوورەیەکی هەنگ کە لە ئەشکەوتێکدا کەڤوول نەبێت یان لە تاوێرێکدا بێت.
(اَلفَتَعَة (ج) اَلفَتَع) (ح):کرمێکی سوورە دار دەخوات دەڵێن: (أَرضه)یە: مۆرانەی دار.
(فَتَــعُ السَّــاقِ) (ح): پەپوولەیەکی ســپییە کرمۆکەکــەی کــە لەگەراکــەی پەیدادەبێت، دەداتە قەدو لاسکی هەندێك درەختی میوەی ناسك وەك ســێوو قۆخ و کەمیەی زیانێکی زۆر بە دارەکە دەگەیەنێت.
فتل: ١-(فَتَــلَ-هُ. فَتْلاً وتفتالاً): کوشــتی/ مراندی.
(فاتِــل (ج) فاتلون وفَتَلَــة وفُتَّال):کوژەر/ پیاوکوژ/ بکوژ.
«فَتَلَهُ بِأَخيــهِ»:لە تۆڵەی برا کوژراوەکەیدا کوشتی.

(«قَتَلَهُ اللهُ»): خودا بەر نەفرەتی خۆی بخات ئەمە بۆ هەڵنان و پیاداهەڵدانیش بەکاری دەهێنن.

(قَتَّلَ- القَومَ): زۆری لێکوشتن.

(قاتَلَ-هُ. قِتالاً وقيتالاً ومُقاتَلَةً): لەگەڵیدا جەنگی و دوژمنایەتیی لەگەڵدا کرد.

(-هُ اللهُ): خودا نەفرەتی لێبکات بۆ (دوعالێکردنە) بۆ پەسەندکردن و بە باشزانیش دەوترێت: («قاتَلَ-هُ اللهُ ما أَشْعَرَهُ»): خودا فەوتیکا چەند شاعیرێکی بەتوانایە (ئەمە بۆ پێداهەڵدانە).

(أقْتَلَ-هُ): تووشی کوشتن و لەناوبردنیکرد.

(تَقتَّلَ- القَومُ): بە گژ یەکداچوون و لە یەکتریانکوشت.

(تَقاتَلَ واقتَتَلَ- القَومُ): لەگەڵ یەکدا جەنگین و لە یەکتریانکوشت.

(إستَقتَلَ): مەردانە خۆی بە کوشتدا.

(-في الأمرِ): ١-لە کارەکەدا خۆی زۆر ڕەتاندو خستە داوی مەرگەوە ٢-بۆ کارەکە تەواو لێبڕاو کۆششیکرد.

(القَتْل): (لە خوازەدا): لێدانێکی زۆر ٢-کوشتن.

(القَتْلُ العَمْدُ): بە ئارەزوو خواست کوشتن.

(القَتْلُ الخَطأ): بە هەڵە کوشتن.

(القِتْل (ج) أقْتال) (ضد): ١-دوژمن ٢-دۆست ٣-هاوشان لە شەڕی خەڵکداو لە شتێتردا ٤-هاو وێنە ٥-جەنگاوەر/ شەڕکەر ٦-دلێر/ نەبەرد.

(«لَهُ لِقَتْلُ شَرٍّ»): کوشتنەکە کوشتنێکی خراپەکارییە.

(القِتلَةُ): جۆری کوشتن.

(«قَتَلَهُ قِتْلَةَ سوءٍ»): پیسترین کوشتن کوشتی.

(القَتال): ١-دەروون ٢-هێز/ توانا.

(«ناقَةٌ ذاتُ قَتالٍ»): مێحوشترێکە بە هێزەو جێی متمانەیە.

(القَتُول (ج) قُتْل وقُتُل): زۆر بکوژ (بۆ نێرو مێ).

(القَتيل (ج) قَتلى وقُتَلاء وقَتالى- المَقتُول): کوژراو (بۆ نێرو مێ).

(المَقْتَل (ج) مَقاتِل): شوێنی کوشتنە. ئەندام و شوێنی لەش کە ئەگەر بەربکەوێت دەبێتە هۆی مردن وەك لاجانگ ٢-شوێنی کوشتن ٣-کوشتنەکە خۆی.

٣-(للمُقاتِلَة الواحِدة «مُقاتِل»): بۆ هەوانەی بۆ شەڕ دەبرێن/ جەنگاوەر/ شەڕکەر (ئەو (ت)یە نیشانەی کۆیە لێرەدا).

(المُقْتَتَل): شەڕگە/ جەنگگە/ مەیدانی جەنگ.

٢-(قَتَلَ- الخَمرَةَ. قَتْلاً وتَقْتالاً): مەیەکەی کوشت و تیژیەکەی بری بەوەی ئاوی تێکرد.

(الخمرة المقتولة): مەیی ئاوتێکراو.

(قَتَلَ- الجوعَ أو البَردَ): برسێتییەکەی مراند یان سەرماکەی بری/ نەهێشت.

(«فَتَلَ غَلَيلَهُ»): تینوێتیەکەی شکاند بەوەی تێرناویکرد.
(«فَتَلَ- الشيءَ خُبْراً»): تەواوو تێر شارەزای شتەکە بوو/ زانی.
(تَفَتَّلَ- لِفُلانٍ): سەری بۆ شۆڕکردو کەساسی دەستیبوو/ ملیدا.
(المُفَتَّل): ١-پسپۆڕ ٢-خاوەنئەزموون/ تاقیکراوە.
٣-(تَفَتَّــلَ- للأمرِ): شـێنەیی لـە کارەکەدا کرد.
٤-(تَفَتَّلَ): لە ڕۆیشتندا ئەملاولایکردو خۆی لەنجاند.
فتم. (فَتَمَ. فَتامَةً وفُتوماً): ڕەنگی مەیلەو ڕەشبوو/ بەلای ڕەشدا ڕوانی/ ڕەشداگەڕاو.
(-وَجْهُــهُ. فُتُومــاً) ؛ ڕەنگــی ڕووی گــۆڕا/ ڕەشداگەڕا.
(فَتَم وفَتِمَ- الغُبارُ فَتَماً): تۆزەکە هەستا.
(أفْتَمَ- اليومُ): ڕۆژ بە هۆی هەستانی تۆزەوە تەواو تاریکبوو.
(إفْتَمَّ- الشــيءُ. إفْتِماماً): شــتەکە ڕەشبوو. ڕەنگی ڕەشداگەڕا/ ڕەنگی ڕەشی تۆخبوو.
(الفَتَم) (مص): تۆز/ گەرد.
(الفُتْمَةُ): ڕەنگتۆزییەکی سووورباو.
(الفَتــام والفَتَمَــة): ١-تۆزی تاریــکو ڕەش ٢- تۆزی هەستاوی جەنگ ٣-تاریکیی ٤-ڕەشیی.
(الفاتِم (فا) (ج) فَواتِم): ڕەشی تێر/ تەلْخ/ نووتەك.
(أسـوَدُ فاتِم): ڕەشـێکی (تەواو ڕەش/ تێرو تۆخ).
(مَــكانٌ فاتِمُ الأعمــاقِ): شـوێنێکی قووڵی تاریك.
(الأفتَم): تاریك/ ڕەش.
فَتَنَ- المِسْـكُ فُتُوناً): بۆنەکە وشـکبۆتەوەو تەڕیی لێبڕاوە.
(فُتُــنَ ولَفْتَــنَ فَتانَةً): ١-دڵی گیراو تووشـی کەمخواردنبوو ٢-لاوازبوو/ لەشی باریکبوو.
(الفاتِن) (فا): ڕەنگتاریكو ڕەنگڕەش.
(أسْوَدُ فاتِن): ڕەشێکی (تۆخ/ تەواو ڕەش).
(الفَتّان والفُتان): ڕەشیی.
(الفَتــين): ١-کەمخـۆری چرووسـاوە (بـۆ نێرومێ) ٢-لاوازی بێهێز ٣-دڵگیراوی ماندوو ٤-نووکی باریکی نێزە ٥-ڕسوای ڕیوەڵە ٦-گەنەو سبح (لەبەر کەمیی خوێنیان).
فتــو: ١-(فَتــا- المُلوكَ فَتْــواً وَفَتــاً وفُتيً وَفتيً ومَفْتيً): نۆکەریی چاکی شـاکانیکرد/ کارگوزاری چاکیانبوو.
(فات): نۆکەری چاکی شاکان.
(إفْتَوى- الرَجُلَ): پیاوەکەی بە نۆکەر ڕاگرت (وێنەی لەوە نییە).
(الفَتْوَة): جارێك نۆکەرییکردن.
(المَفْتــى (ج) مَفْتوون ومَفاتِــوَةُ ومَفاتِيَةٌ): نووکەرێك بە نانەســکیی کاربکات (ئەمە بە زۆریی بە نۆکەری شاکان دەوترێت).

(اَلمَقْتَوِيّ= المَقْتى): نۆکەری نانەسك.

٢-(اَلقَتْوَة): دووزمانیی/ بەدزمانیی.

قت: (قَتَّ- الشــيءَ قَتّاً): شـــتەکەی ڕاکێشا/ بەکێشکرد.

(-الإبلَ): حوشترەکەی ئاودا.

(-المــالَ. قَتّــاً وقَتّيثــي): دارایەکــی زۆری کۆکردەوە.

(القُتات): کەلوپەل/ کالاّ.

(«جاءَ القَومُ بِقُتاتِهِم وقُتاتَتِهِم»): خوێشگەل بە هەموو کەلوپەلێکیانەوە هاتن.

(اَلقَتاتَة والقَتيتَةُ والمَقَتَّةُ): کۆمەڵە خەڵك.

٢-(قَتَّ واقْتَتَّ- الشَجَرَ قَتّاً): درەختەکەی لە بن و بێخ هەڵکەند.

٣-(القَتّات): دووزمان/ زمانبەد.

٤-(قَتْقَتَ- الوَتَدَ. قَتْقَتَةً): سنگەکەی بزواندو لەقاند بۆ ئەوەی دەریبهێنێت.

(-المِكيالَ): پێوەرەکەی پاش پێوا.

قتأ: (اَقتَأَ- المَكانُ): شوێنەکە ترۆزیی زۆر بوو.

(-القَومُ): خوێشگەل ترۆزییان زۆر بوو.

(اَلقُثاء والقِثاء) (ن): ترۆزی.

(اَلمَقثَــأَة والمَقْثُــأَة (ج) مَقاثِــيء): شــوێنی ترۆزی.

(«أرضٌ مَقْثَأَةٌ ومَقْثُأَةٌ»): شــوێنێك ترۆزیی زۆر تێدابێت/ بێستانی ترۆزی.

قتــر: (تَقَتَّرَ- الرَجُــلُ): پیاوەکە ڕاڕا بوو و ترسا/ تۆقی.

(إِقتَتَرَ- الشــيءَ): شــتەکەی کــرد بە چیتی ماڵەکەی.

(اَلقَتْرَةُ): کووتاڵی خانوو ماڵەکە.

قتم: ١-(قَتَمَ- الشيءَ. قَتماً): پیسیی/ ڕیخی شێرەکەی لە شتەکە هەڵسوو.

(قَتِمَ وقَتُمَ. قُتْمَةً وقَتَماً): پیسایی/ ڕیخی شێری پێوە لکا.

(قَتــام) (ح): مێکەمتیار (بۆیــە وا ناونراوە چونکە ڕیخاویبووە).

٢-(قَــثَــمَ- المــالَ. قَــثْـماً): سامانی زۆری کۆکردەوەو دەستگیر بوو.

(-لَــهُ مِنَ المــالِ. قَثْمــاً): شــتێك دارایدایە پارەیدایە.

(اِقْتَثَمَ- المــالَ): ســامانی زۆری کۆکردەوەو دەستگیر بوو بردی.

(-الشيءَ): شتەکەی لە بنهێنا.

(القاثِم) (فا): بەخشندە.

(اَلقُثُــم): جوامێــرەکان/ بەخشــندەکان/ دڵفراوانەکان.

(اَلقُثَم): بەخشندە.

(اَلقُثَــم والقَثوم): کۆمەڵــی خێرخوازان یان کۆمەڵی شەڕو خراپەخوازان.

٣-قَثَــمَ- في مَيشَــهِ قَثمــاً: لــە ڕۆیشــتندا خاوەخاویکرد/ خاو ڕۆیشت/ سستییکرد.

٤-(قَثُــمَ. قَثْمــاً وقَثامَةً): گــەرد ڕەنگبوو/ تۆزڕەنگبوو/ بۆر بوو.

(القُتْمَةُ): گەرد ڕەنگ/ خاکیبوو/ تۆزڕەنگ.
(إِقْتَتَمَ- الرَجُلَ): پیاوەکەی سەرشـۆڕکردو زەبوونیکرد.
قتو: (قَتَا وقَتَى يَقْتِي واقتَتَى- المَالَ. قَتْواً. قَتْياً): سامانی کۆکردەوە.
(القَتــا): خواردنی شـتێك کە لەژێـر داندا خرمەیبێت وەك خەیارو ترۆزیو شتی وەها.
قح: (قَحَّ. قُحُوحَةً وقَحاحَةً): ساغو پاکبوو.
(القُــح (ج) أقْحاح): هەموو شـتێکی سـاغو پاك/ پوخت/ ڕەسەن.
(«فُـلان کریمٌ قُــحٌ»): فیسـار خانەدانێکی ڕەسەنو تەواوەو پوختە.
(«أعرابــيٌّ قُــحٌ»): عەرەبێکـی کۆچەریـی ڕەسەنو تەواو ساغەو پوختە.
(القُــح (م) قُحَّــة): وشــكو نەزانــدووە/ قسەترنە.
(«أعرابِيَّــةٌ قُحَّــةٌ»): ژنــە کۆچەرییەکـی عەرەبی وشك سروشتەو نەزاندووە.
(القَحاح): پوختو بێخەوشو لەکەی هەموو شتێك.
٢-(قَحْقَــحَ- الصَــوتُ): دەنگەکە لــە قوڕگدا دەنگی دایەوەو قرخەقرخبوو.
(-القِردُ): مەیمونەکە پێکەنی.
قحب: ١-(قَحَبَ وقَحَّــبَ قَحْباً وقُحاباً): زۆر کۆکی/ کۆکەکۆکیکرد.
(القَحْــب): ١-کەســێکە زۆر بکۆکێتو خراپ بکۆکێت ٢-بەتەمەنێك.
(القَحْبَةُ (ج) قِحاب): ١-مێی وشەی (القَحب) ٢-پیر.
٢-(قَحَــبَ وقاحَبَ وتَقَحَّبَ-ت المَــرأةُ قَحْباً وقُحاباً): ژنەکە ســۆزانییکردو قەحبە بوو/ بوو بە قەحبە.
القَحْبَــة (ح) قِحــاب): قەحبە/ ســۆزانیی/ نافرەتی گاندەر/ قەپاتمە/: داوێنپیس.
قحث: قَحَثَ- الشيءَ قَحْثاً: دوادەنگی شتەکەی بردو هیچ نەهێشتەوە.
قحد: (قَحَدَ وأقْحَدَ- البَعيرُ. قَحْداً): کۆپارەی حوشترەکە گەورە بوو.
(إسْـتَقْحَدَ-ت الناقَةُ): مێحوشترەکە کۆپارە گەورە بوو.
(مِقحاد): حوشتری کۆپارەگەورە.
(القَحْدَة (ج) قِحاد وأقْحُد): کۆپارە یان بنی کۆپارە.
(ناقَةٌ قَحِدَة وناقــة مِقْحِاد (ج) مَقاحيد): مێحوشترێکی کۆپارە گەورە.
(المَقْحَدَة): بنی کۆپارە.
٢-(القَحّاد): کەســێکە کە نە کوڕی هەبێتو نە برا.
قحز: ١-(قَحَزَ. قَحْــزاً): ١-ڕچڵەکی/ ڕاپەڕی ٢-دڵخوردو شپرزە بوو.
(القاحِزات): تەنگانەو لێقەوماویی.
٢-(قَحَزَ قُحُوزاً): کەوتو نیوە مردوو بوو.

(-قَحْـزاً وقُحُـوزاً): دايبەزەويـدا/ كوتـاى بەزەويدا.

(-الرجُلَ قَحْزاً وقُحُوزاً وقَحَزاناً): (فەوتاند/ مراند)ى.

(-هُ بالعَصا): داركاريكرد.

(تَقَحَّزَ- لَهُ الكَلامَ): قسەى رەقى پێوت.

(ألقُحَّازَة) (مص): تۆرى راوكردنى باڵندە.

(ألتَقحيز): ١-هەرەشەو گورەشە ٢-خراپە.

(جُوعٌ مُقْحِزٌ): برسێتييەكى زۆرو خراپ.

قحـط: ١-(قَحَـطَ-هُ. قَحْطـاً): زۆرى لێداو شلكوتى گيانيكرد.

(ألمِقحَط): چارەوێيەك كە لە غاردا شـەكەت نەبێت.

٢-(قَحَطَ- المَطَرُ. قَحْطاً): باران هەر نەبارىو براو بێبارانيبوو.

(-العـامُ. قَحْطاً وقَحَطاً وقُحُوطاً): سـاڵەكە وشكو بێباران بوو/ ساڵى گرانيبوو.

(قاحِـط (ج) قَواحِط): وشكەسـاڵو سـاڵى نەبوونيى.

(قَحِـطَ- المَطَـرُ: قَحَطـاً): بـاران نەبارىو وشكەساڵبوو.

(-العـامُ. قَحِـطَ وقَحَطاً وقُحُطاً): سـاڵەكە وشـكو بێباران بوو سـاڵى گرانيبوو/ قاتو قريبوو.

(-البَلَدُ): وڵاتەكە بارانى لێنەبارى.

(أَقْحَطَ العامُ): ساڵەكە وشكەساڵبوو.

(-البَلَدُ): وڵاتەكە بارانى لێنەبارى.

(-الناسُ): خەڵك بێبارانبوون.

(-اللهُ الأَرضَ): خـودا زەويـى وشـككردەوەو بێبارانيكرد.

(عام قَحِط): ساڵى وشكو بێبەرهەم.

(سَنَةٌ قَحيط): ساڵێكى كەمفەرو بێبەر لەبەر بێبارانى.

٣-(قَحَـطَ- الوَحـلَ ونَحْـوَهُ قَحْطـاً) (عنـد العامة): ليتەكـەى رامالـىو هيچى بەجێنەهێشت.

(قَحَّطَ- القِدرَ وغَيْرَها) (عند العامة): بنى مەنجەڵەكەى كرانـدو هيچى پێوە نەهێشت.

(ألتَقحيـط): كراندنى بنى مەنجەڵو شـتى وەها.

(ألقُحاطَة): بنكر (عاميە).

(ألمِقحَطَة): بنكركرێن (عاميە) (ئامێرە).

٤-(قَحَّـطَ- النَّخْلَـةَ): دارخورماكەى تۆوپرژێنكرد (تۆوى نێرەى بەسەرداكرد).

قحـف: ١-(قَحَـفَ-هُ. قَحْفاً): كاسەيسـەرى شكاند يان برى.

(-الرُّمَّانَةَ): هەنارەكەى پاككرد/ تويكڵەكەى لێكردەوە.

(ألقِحْـف (ج) أَقْحـاف وقُحُـوف وقِحَفَة): ١-كاسەيسـەر/ كەپوڵ ٢-پارچە ئێسـكێك كە لە كاسەيسـەر بترازێتو جيابێتەوە ٣-كاسەى دارين.

(«رَمـاهُ بأَقْحـافِ راسِـهِ»): کاری گەورەی بەسەردادا.
(«مالَه قِـدٌّ ولاقِحفٌ»): نە کاسـەی دارینی هەیەو نە کاسە لە پێست/ هیچی نییە.
(اَلقِدُّ): کاسەی چەرمین.
٢-(قَحَفَ. قُحافاً): کۆکی.
(-الشيءَ قَحْفاً): شتەکەی راماڵی/ رادا.
(-الحَبَّ): دانەوێڵەکەی لەبەر با شەنکرد.
(-مـافي الإناءِ): سـەری بـە قاپەکـەوە ناو چی تێدا بـوو خێرا هەڵیلووشـی/ هەمووی خواردەوەو بە پەلەو شپرزە بوو.
(إقْتَحَفَ- مافي الإناءِ): بە شـپرزەیی هەرچی لە قاپەکەدا بوو خواردیەوەو هەڵیلووشی.
(-السَّـيلُ كُلَّ شيءٍ): لافاوەکە هەموو شتێکی راداو بردی.
(اَلقاحِـف (فـا) (ج) قُحَّـف): دەرهێنەری ئەوەی لە قاپەکەدایە.
(اَلقِحـاف): خێـراو شـپرزە خواردنـەوەو هەڵلووشین.
(اَلقُحاف): لافاوی راماڵە.
(اَلقُحافَـة): ١-هەرچـی بـە پەلەو شـپرزە بخورێتەوە ٢-شتی بە لافاو راماڵراو.
(عَجاجَةٌ قَحْفـاء): گەردەلوولێکی گەورە کە هەموو شتێك راماڵێت.
(اَلمِقحَفَـة (ج) مَقاحِف): شـەمن. ئەوەی کە شەمنی پێدەکرێت.

قحل: ١-(قَحَلَ وقَحِلَ و قَحِلَ- الشيءُ. قَحُولاً وقَحْلاً وقَحَلاً): شتەکە وشکهەڵات/ وشکبوو.
(قاحِلٌ وقِحْلٌ وقَحِلٌ وانْقَحَلٌ)وشك.
(قَحَـلَ الشـيخُ): پیرەکـە پێسـتی بەسـەر ئێسقانیدا وشکبووەوەو زۆر پیر بوو.
(«كيف نَرُدُ شَـيْخَكُم وقد قَحَـلَ»): چۆن پیرەکەتـان بگێڕینـەوە تـاق جوانـی ئـەو پێستی بەسـەر ئێسکیدا وشکبۆتەوەو پێستی مردووە.
(أَقْحَلَ- الشيءَ): شتەکەی وشککرد.
(«أقْحَلَـهُ الصَومُ»): رۆژوو وشـکی کردەوە/ پێستی بەسەر ئێسکیدا وشککردەوە.
(تَقَحَّلَ- الشَيخُ): بە هۆی تەمەنو داماوییەوە پیرەکە پێستی بەسەر ئێسقانیدا وشکبووەوە.
(-في لُبوسِـهِ وحالِهِ): بەرگی شـڕو ڕەجاڵو گوزەرانی خراپبوو.
(اَلقاحِـل (فـا) – مِـنَ الجلُـود): پێسـتی وشکەوەبوو.
(اَلقُحـال): دەردێکـە دەداتە مەڕو پێسـتی وشکدەکاتەوە.
(اَلقُحولَةُ): وشکایی تێکەوتن وشکبوونەوە.
(اَلمُتَقَحِّـل- مِنَ الرجـال):١-پیاوی ڕەقەڵەی پێسـت وشـك ٢-ڕەوش و گـوزەران خـراپ و سەخت.
٢-(قاحَلَ-هُ مُقاحَلَةً): پێومیلکاو پێومیبوو/ شوێنی کەوت/ لەگەڵیدابوو.

قحـم: ١-(قَحَمَ- في الأَمرِ قَحْمـاً وقُحُوماً): بێپـەرواو بێبیرکردنـەوە خـۆی هاویشـتە کارەکەوە.

-إلَيهِ: لێینزیکبووەوە.

(- المُفاوِزَ. قَحْماً): بیابانەکانی بڕی.

(-قَحَّـمَ-هُ في الأَمرِ): بێپەرواو سـڵکردنەوە تووشی کارەکەیکردو هاویشتیە کارەکەوە.

(-الفَـرَسُ راكِبَـهُ): چارەوێکە سـوارەکەی بەدەمدا دا/ بە زەویدا/ لە پەرورِوو خستی.

(أَقحَـمَ-هُ في الأمـرِ): بێباکانەو بیرکردنەوە هاویشتیە کارەکەوە.

(-فَرَسَـهُ النَهْـرَ): بـە زۆر چارەوێکەی بە رووبارەکەدا برد.

(-الكَلِمَـةَ): وشـەکەی ترنجاندە شـوێنێك کـە جێی خـۆی نەبوو لە نێوان دوو وشـەی پێویستی یەکتردا داینا.

(«قَطَعَ اللهُ يَـدَ ورجلَ مَن قالَها»): ئەبوایە بوترایە (قَطَعَ اللهُ يَدَ مَن قالَها ورِجْلَهُ).

(أُقحِمَ- القَومُ): لەبـەر بێبارانیو تەنگانەی برسێتی کۆچیان بۆ شوێنێکی ئاودارو فەردار کرد چوونە لادێو سەر ئاوو رووەکی زۆرەوە.

(تَقَحَّمَ- الفَـرَسُ النَهْـرَ): چارەوێکە خۆی کوتایە ئاوی رووبارەکەوەو سڵی نەکردەوە.

(-الأمـرَ): بێباکانـە خۆی کوتایـە ناو کاری سەختو پڕ ماندوویێتیەوە.

(-الفَرَسُ بِراكِبِهِ): چارەوێکە سـوارەکەی بە دەمدا گلاند.

(اِقْتَحَـمَ): کوترایـە کاریْ بێبیرکردنـەوەو سڵکردنەوەو کاری سەختەوە.

(-الأمر): خۆی بە توندیی‌و بێسـڵ هاویشتە کارە گرانەکەوە.

(-المَنزِلَ): بێپەروا هەڵیکوتایە سەرماڵەکە/ خانووەکە.

(-النَجمُ): ئەستێرەکە ئاوابوو.

(اِنْقَحَمَ): بێپەروا کەوتە کارێکی سەختەوە.

(اَلقَحْم (م) قَحْمَة (ج) قِحام): تەمەنگەورە/ زۆر بە تەمەن.

(اَلقُحْمَةُ (ج) قحم): ١-کاری سـەخت/ گران/ دژوار ٢-فەوتگـە/ هەڵەمـووت ٣-تەنگانـە ٤-بێئاگایانـەو بیرکردنەوە بەرێدا ڕۆیشـتن ٥-بێبارانیی‌و برسێتی‌و گرانی.

(اَلقُحَـمُ- في الخُصُومـاتِ): دوژمنایەتیـی بێئەنـدازە کە لە دڵی مرۆڤدا مۆچەسـپێت‌و پاڵ بـە پیـاوەوە دەنێـت کە کارێـك بکات پێیخۆشنەبێت.

(«للخُصُومَـةِ قُحَـمٌ»): دوژمنایەتـی کاری نابەدڵی تێدایە.

(اَلقُحْمَةُ- مِنَ الشَّـهرِ): سێ شـەوەی دوایی مانگ.

(قُحَمُ الطَريقِ): سەختیی ڕێگا.

(اَلقَحامَـة والقُحُومَـة): ئیفتادەیـی/ تەمەنپیرییەکی زۆر/ زۆر پیری.

(اَلقَحُـوم): کەسـێکە کـە تەمەنـی تـەواو زۆربێت/ ئیفتادە بێت.

(اَلمِقحام (ج) مَقاحِیم): ١-کەسێکە سەرکەش/ جەربەزەیە بە بێسڵو پەروا/ بێباکانە خۆی بهاوێتە مەترسـییەوە ٢-کەسێکە جەربەزەیە بێباکانە گەلێك کاری سەختبکات.

(اَلمَقاحِـم): شـوێنی ترسـناك/ مەرگهێـن/ فەوتگە.

(مَقحَمَة): شوێنێکی مەرگهێن/ فەوتگە (ئەمە بە پێی پێوەری وشەی مَقاحِم نییە).

٢-(اِقتَحَمَ- فُلاناً): فیسـاری بە چاوی سووك تەماشا کردو ڕسوایکرد.

(«اِقتَحَمَتهُ عَینِي»): بە چاوی بێزلێهاتنەوە تەماشامکرد/ چاوم لێیبێزرا.

(اَلقَحم (م) قَحمة (ج) قِحام): لاوازو بێهێز.

(اَلمُقحَم): لاواز/ بێهێز/ بێتوانا.

٣-(اَلمُقحَـم): عەرەبــە خێڵەکییــەك کە لە دەشتدا ژیابێت‌و گەورە بووبێت.

قحو: (قَحا- الـدَّواءَ. قَحواً): بەیبونی کردە دەرمانەکەوە.

(قَحا واقتَحی- المالَ): هەموو داراکەییکرد.

(اَقحـی-تِ الأَرضُ): زەویەکـە بەیبونـی دەرکردو تێیدا ڕوا.

(اَلقُحوان والأُقحُوان) (ن): بەیبون.

(قُحوانَة وأُقحُوانة) (ن): گوڵە بەیبونێك.

(ج) اَقاحِي وأَقاحِ أُقَیحِیان (ن): بەیبوونۆکێك.

(اُقَیحیانَــة) (ن): گوڵــە بەیبونێکــی ورد/ بچــووك. ڕوومەکێکە گوڵێکی سـپی دەگرێت‌و گەڵاکانی بڵاون‌و بچـووك دانی پێدەچوێنن. پێشیدەڵێن (بابونج). (فارسیة).

(اَقاحِيُّ الأَمرِ): سەرەتاو پێشینەی کار.

(اَلمِقحاة= المِجرَفَة): خاکەناز.

قد: (قَدُّ= حَسْبُ): بەسیە، بەس.

(«قَـدْ زَیدٍ دِرهَمٌ أَو قَــدُ زَیدٍ درهَمٌ»): زەید درهەمێکی بەسە.

(قَدی دِرهَمٌ): پەنجاییەکم بەسە.

(قَد= کَفَی أَو یَکفي): بەسە/ بەسدەبێت.

(قَدِي درهَمٌ): پەنجاییەکم بەسە.

(قَد): لەوانەیە/ ڕەنگە/ دەشێ.

(«قد لا یَفعَــل»): لەوانەیە ئەو کارە نەکات یان هەر نایکات.

(«قَـد یَقــومُ الغائِــبُ الیَــومَ»): دەشــێ/ ڕەنگــە لەوانەیــە/ چاوەڕێدەکرێــت ونەکە دەرکەوێتەوە (لێرەدا بۆ چاوەڕێکردنە).

(«قَـد یُصَـدَّقُ الکَـذُوبُ»): لێرەیشـدا بۆ کەمکردنەوەیــە. کەمجار دەشـێت درۆزنەکە ڕاسـتبکات بەڵام زۆر جێی بڕوا نییە (بۆ زۆر جار)..

قد: بۆ ڕاستبوون‌و بەجێبوون (لەگەڵ فرمانی ڕابوردوودا).

(«قَـد أَفلَـحَ مَن اتقـی اللهَ»): بە ڕاسـتی خواپەرست سەردەکەوێت.

(«قد قامَ فُلانٌ»): فیسار به ڕاستی هەستاوە (ماوەیەكی زۆر نییە كە هەستاوە).

(قد): بۆ زۆركردن.

(قد أَشْهَدُ الغارَةَ الشَعواءَ تَحْمِلُني): لەوانەیە زۆر پەلاماری سەخت ببینم.

قَدّ: (قَدَّ- الشيءَ. قَدّاً): ١-شتەكەی لە بندا بڕی ٢-شـتەكەی لە باری درێژیـی (هەڵهێنایەوە/ بڕی).

(«قَـدَدْتُ الشـيءَ نِصْفَينِ»): شـتەكەم لە ناوەڕاستدا كرد بە دوو كوتەوە/ كەرتەوە.

(«قَددتُهُ بِنِصفَين»): كردم بەدوو لەتی وەك یەكەوە.

(قَـدَّ- المُسـافِرُ الفَـلاةَ): گوزاركەرەكـە بیابانەكەیبڕی.

(-الكَلامَ): قسەكەیبڕی.

(قَدَّ): تووشی (سكیەشە بوو/ ژانەسكبوو).

(- فُلانٌ قَدَّ السَّـیفَ): شمشێرەكەی وا لێكرد باش ببڕێتو لەتوپەتبكات.

(قَدَّدَ- الشـيءَ): ١-شـتەكەی لـە بنەوە بڕی ٢-شتەكەی لە باری درێژی بڕیو لەتیكرد.

(-اللَّحْـمَ): گۆشـتەكەی كوتكوتكـردو وشكیكردەوە.

(تَقَدَّدَ): شەقار شەقار بوو.

(-الشـيءُ): شـتەكە نـاوی تێـدا نەمـاو وشكبووەوە.

(-الثَـوبُ): جلەكـە كۆنو شیترشـیتر بوو/ پارچەپارچە بوو/ دڕا.

(-القَـومُ): ١-خوێنشـگەل پارچەپارچـەو دەستەدەسـتە بوون ٢-بوون بـە تاقم تاقمی لەیەك جیاو ڕاو ئارەزووو جیاجیا.

(-الثَـوبُ عَلَيهِ): كاڵاكە بە بـاڵاو ئەندازەی خۆیبوو/ بۆی لووا.

(اِقْتَدَّ- الشيءَ): شتەكە لە بندا بڕی.

(-الشيءُ): شتەكە لەتبوو/ قڵیشا.

(-الأُمورَ): كارەكانی هەڵاوێردو هەڵسووڕاندو بە ئەنجامی گەیاند.

(اِنْقَدَّ): لەتبوو/ شەقیبرد.

(اِسْتَقَدَّ- الأَمرُ): كارەكە باری ڕاستی وەرگرتو دروستبوو.

(اَلقُدّ) (ح): جۆرە ماسـییەكی دەریاییە ڕۆن ماسی لە جۆرێكی دەردەهێنرێت.

(اَلقَدّ (مص) (ج) أَقَدّ وقُدُود وقِداد وأَقِدَّة): ١-قامچی ٢-پێستی كار كە تازە دەبێت ٣-بەژنی پیـاو ٤-قنجیـی پیـاوو ڕێكیـی ٥-ئەندازەی شتەكەو كەرتی.

«هذا علـى قَدِّ ذاكَ»: ئەمە بـە ئەندازەی/ هێندەی ئەوەیە.

(اَلقِـدّ (ج) أَقُد): جەومنـدە ٢-قایش كە لە چەرمەو بە درێژیی دەبڕرێت ٣-شتێك كە لە بنو بێخ كەنرابێت ٤-قامچی.

(«مالَـهُ قِدٌ ولا قِحْفٌ»): نـە جەومندەو نە كاسەی دارینی هەیە واتا: هیچی نییە.

(أَلقِـدَّةُ (ج) قِـدَد وأَقِـدَّة): ١-قایش که له چەرمو به باری درێژیی ببڕێت ٢-پارچەی شتێك ٣-تیپێکی خەڵك که ئارەزوو جیا بن.

(«كُنّا طَرائِـق قِدَداً»): گەلێـك تیپی جیا حەزو جیا ئارەزوو بووین.

(-عنـد الكُتـاب): (لای نووسـەرەکان) کاغەزێکـی باریکـی درێژ بۆ کێشـانی هێڵی ڕاست بەکاردەهێنن.

(-عندَ البَنائين والنَّجّارين): لای خانەسـازو دارتاشـەکان ڕاسـته تەختەیەکـی درێژه که درێژیی و ڕاستیی ئەو شتەی پێ تاقیدەکەنەوە که دەیانەوێ.

(أَلقُداد): ژانەسك/ ئازارێك له سكدا.

(أَلقَديـد): ١-گۆشـتی بـه درێژیی بـڕراوو وشککراوە ٢-بەرگی دڕاو.

(أَلقُدَيد): پەلاسێکی بچووك.

(أَلقَديدِيُّون): کەسـانێکی پیشەسـازن دوای لەشـکر دەکەون وەك دەلاك و چەرچی و هیتر (کـه به ولاتدا دەگەڕێـن و بەرگی کۆن و دڕاو دەپۆشن).

(أَلقَدّ): ١-ڕێگا/ ڕێباز ٢-شوێنی تەختانی.

(أَلقِدّ والمُقَدّ والمِقَدَّة): پارچه ئاسـنێکه پێی شت ڕاستەبڕ دەکەن.

(أَلمَقدود) (عامية): لاوازی بێهێز.

٢-(إِسـتَقَدَّ- الأَمرُ): کارەکه سـەروەبڕ بوو/ بەردەوامبوو.

٣-(أَلقَداد) (ح): ١-گۆڕهەڵکەنه ٢-ژیشك.

قـدح: ١-(قَـدَحَ- في عَرضِـهِ): نامووسـی پایەماڵکردو ئابڕوویبرد/ نامووسـی شکاندو شتی خراپی خستەپاڵ.

(«قَدَحَ في ساقِ أَخيهِ»): قوڵی براکەیی بڕی گزیی لێکرد.

(قـادَحَ-هُ وتَقادَحا): خەوشـیان له یەکتری دەرهێنـاو یەکتریـان لەکـەدار کـرد یـان شەڕەبەڵگەو گفتوگۆیانکرد.

(أَلمِقداح) (عامية): ئاشووبگێڕو زمانبەد.

٢-(قَدَحَ- الدُودُ في الأَسْنانِ أَو الشَجَرِ قَدْحاً): کرم دایه دانەکان و درەختەکەو کولۆریکردن.

(أَلقَدْحَ) (مص): کولۆرکەری دان یان درەخت/ خۆرەی دان یان هی درەخت.

(أَلقادِح): ١-(فا) کرمی درەختخۆر یان خۆرەو ڕەشـکەرەوەی دان ٢-قڵیشـی چێو ٣-ئامووس شکێن و ئابڕووبەر.

(أَلقادِحَةُ (ج) قَوادِح): ١-مێی وشەی (القادِح) ٢-(ح) کرمی درەخت یان خۆرەو ڕەشکەرەوەی دان.

٣-(قَدَحَ- في القِدحِ: قَدْحاً): ئاسـنی نووکی نێزەکەی پێداکرد.

(قَدَحَ) (عامية): کونیکرد.

(-خِتـامَ الخابِيَة): مۆری کووپەی مەیەکەی هەڵپچڕی.

(- الطَبيـبُ العَـينَ): پزیشـکەکه ئـاوە

زیانبەخشەکەی چاوەکەی دەرهێنا.

(-تِ العَینُ): چاوەکە بە قووڵداچوو.

(قَدَّحَ-تِ العَینُ): چاوەکە بەقووڵداچوو.

(-الفَرَسَ): چارەوێکەی (لەرکرد، تێقوپاند).

(اَلقِدح (ج) قِداح وأَقدُح واُقداح وقِدحان و (جـج) أَقادیح):١-تیر پێش ئەوەی نووك و پەری بۆ بکرێت ٢-کون (عامیە).

٤-(قَدَحَ-الشيءَ. قَدْحاً): شتەکەی بری/ هەڵییەنجا/ هەڵیلووشی.

(- المرق): شلەکەی هەڵێنجا یان هەڵلووشی.

(-القِدرَ): مەنجەڵەکەی بەتاڵکرد/ چی تێدابوو هەڵێنجا.

(إقتَدَحَ المَرَقَ): شۆرباکەی هەڵێنجا.

(-القِدْرَ): ئەوەی لە مەنجەڵەکەدا بوو هەڵێنجاو دەریهێنا.

(اَلقُدحَةُ مِنَ المَرَقِ): لە شۆربا (هەڵێنجان/ دەرهێنان).

(اَلقَدیح): شۆربا یان ئەوەی لە بنی مەنجەڵدا دەبێت و بە گران دەردەهێنرێت.

(اَلمِقْدَح والمِقْدَحَة): ئەسکوێ/ کەوچکی قووڵ.

٥-(قَدَحَ- بالزَندِ. قَدْحاً): دەستی بە چەرخەکەدا نا دایگیرسێنێت.

(«قَدَحَ الشيءُ في صَدري»): شتەکە ئاگری لە دڵمدا کردەوە/ کاری تێکردم/ ئاگری لە سینەم بەردا.

(«أَضِيءُ لي أَقْدَح لَك»): بۆم ببەو بۆت دەبم.

(إقتَدَحَ بالزَّنْدِ): چەرخەکەی لێدا تا دایگیرسێنێت.

(-الأَمْرَ): لە ئەنجامی کارەکەی ڕوانیو بە ئەنگیەوە هات.

(إسْتَقْدَحَ- زِنادَهُ): چەرخەکەی داگیرساندو ئاگری پێکردەوە.

(اَلقَدَح): چەرخلێدان.

(اَلقِدْحَةُ): جۆرە چەرخلێدانێك.

(حُمَّى قادِحَة): تایەکی ئاگرین.

(اَلقَدّاح): بەردە چەرخ/ بەردە ئەستێ ٢-ئەستێ (پۆڵایە) کە بە بەردە ئەستێکەدا دەدرێت و پوشوو لەسەر بەردەکە دەبێت ئاگر دەگرێت.

(القَدّاحَة):١-بەردە چەرخ ٢-چەرخ قوتوویەکی بچوکی کانزایەیە کە فتیلەیەکی بەنزیناویی تێدایە لە شوێنێکی تایبەتی قوتووەکەدا بەردە چەرخی تێدەخەن بە چەرخێك کە ئاگری لێدەبێتەوەو فتیلەکە ئاگرەکە دەگرێت.

(اَلأَقْدَح والقَدُوح (ح)): میش.

(اَلمِقْدَح والمِقْداح): ئەستێ (کە پۆڵایە).

٦-(اَلقِدح (ج) قِداح وأَقْدُح وأَقْداح وقِدحان و (جج) أقادیح): تیری قومار.

(اَلقَدَح (ج) أَقْداح): جام/ پیاڵە بۆ پێخواردنەوەیە بۆ گەورەو بچووکە کە چۆڵبوو پێی دەڵێن: قَدَح ئەگەر پڕبوو پێیدەڵێن «کأس» کاسە.

(«لاتَجْعَلونــي كَقَدَح الراكِب»): مەمکەن بە دۆلکەی ســوار (چونکە سوار دۆلکە بۆشەکەی بــە پشــتی ولاخەکەیــەوە دەبەســتێت واتا مەمکەن بە دواکەس.

(اَلقَدَحُ الفَرْدُ): (ئیدیۆمە) نارەســەن/ کەس نازانێت کوڕی کێیە.

(اَلقِداحَــةُ): ١-جامگەریــی/ کاســەگەریی ٢-چەرخسازیی.

(اَلقَدّاح): ١-پیاڵەســاز ٢-جامگەر/ کاسەساز/ چەرخســازو بەکارهێنــی هەمــوو ئەوانــە ٢-ســەری چــووزی ناســکی ڕووەك ٣-گوڵــی ڕووەك/ خونچــە پێش ئــەوەی دەمبکاتەوە ٤-بەردەنەســتێ ٥-ئەســتێ کە لەگــەڵ بەردە ئەستێدا ئاگری پێدەکرێتەوە.

٧-(اِقْدَحَــرَ- الرَّجُــلُ اِقْدِحــراراً): کابــرا ئامادەی بەدیو شەڕەجنێو یان بەگژداچوون و شەڕ بوو.

قدر: (قَدَرَ وقَدِرَ- على الشيءِ. قَدْراً وقُدْرَةً وقِــدرَةً ومَقْدَرَةً ومِقْداراً وقَــدارَةً وقُدُورَةً وقُــدُوراً وقِدْراناً وقَــدَاراً وقِــدَراً): توانای بەسەر شتەکەدا شــکا/ توانی شتەکە ئەنجام بدات.

(-على الشيءِ. قَدْراً وقَدَراً): توانای زاڵبوونی بەسەر شتەکەدا بو کۆیکردەوەو گرتی.

(-اللهَ): خوای بە مەزنگرت/ بە گەورە گرت.

(قَدِرَ- على الشــيءِ قَدراً وقُــدرَةً ومَقدِرَةً ومَقدَرَةً ومَقْدُرَةً وقَــدارَةً وقُدورَةً وقدوراً وقَداراً وقَدراً): توانای بەسەر شتەکەدا شکا.

(قَدَّرَ-على الشــيءِ): بە توانا بوو و شتەکەی کۆکردەوەو گرتی.

(-اللهُ فُلانــاً على كذا): خــودا توانای ئەوەی بە فیساردا کە دەسەڵاتی بەسەر ئەو شتەدا بشکێت.

(قــادَرَ-هُ ١-مقــادَرَةً): لــەو بەهێزتــر بوو ٢-ویستی وەك ئەو بکات/ لاسایی ئەو بکاتەوە.

(اَقْدَرَ-اللهُ فُلانــاً على كذا): خودا توانای بە فیساردا کە دەسەڵاتی بەسەر ئەوەدا ببێت.

(-الإنسانُ): مرۆڤەکە لە مەنجەڵدا چێشتی لێنا.

(اِقْتَدَرَ-عَلَيــهِ): دەرەقەتیهات و بەســەریدا زاڵبوو/ توانای بەسەردا هەبوو.

(-الرَّجُلُ): چێشتی لە مەنجەڵێکەدا لێنا.

(اَلقادر (فــا) (م) قادِرَة): ١-چێشــتلێنەر لە مەنجەڵدا ٢-ئەوەی لە مەنجەڵدا لێدەنرێت.

(«بَينَنــا لَيْلَــةٌ قادِرَة»): شــەوێکی شــێوە ڕۆیشتنی بێماندوویەتیمانهێکەوە هەبوو.

(اَلقَــدْر (ج) اَقْــدار): وزەو (توانــا/ هێــز) ٢-دارایــی/ دەوڵەمەندیی ٣-ڕێزو ســەنگینی ٤-پایەوپلە.

(اَلقِدر (ج) قُدور): مەنجەڵ.

(قُدَيرَةً وقُدَيرٌ): مەنجەڵۆکە بۆیە وا ناونراوە چونکــە شــتەکان کۆدەکاتــەوەو دەیگرێــت (مێیە).

(اَلقَدَر (ج) اَقدار): وزەو هێز.

(اَلقُـدْرَة): هێزو توانا كە بەسـەر شـتێكدا بشـكێتو بتوانرێـت بكرێـت يـان وازى لێبهێنرێت.
(قُدْرَةُ آلَةٍ ما): تواناى ئامێرێك لە چركەيەكدا كە چەند كار ئەنجامدەهێنێت، چركە يەكەى پێوانەى كاتە.
(اَلقُـدار): چێشـتلێنەر/ كەسـێكە كـە لـە مەنجەڵدا شتێك لێبنێت.
(اَلقَدار والقِدار= القُدرَة): توانا/ دەسەڵات.
(اَلقَـدارَة والقُـدُورَة): ١-توانايـى/ بـە دەسـتەڵاتبوون/ توانابـوون ٢-هێـز/ توانـا ٣-بەتوانايـىو بەدەسـەڵاتيى ٤-دارايـىو دەستڕۆيشتن/ دەوڵەمەنديى.
(اَلأَقْدَر (م) قَدراء): بەتواناترين.
(بَنوقَدراء): دەوڵەمەندەكان/دەستڕۆيشتووەكان/ داراكان.
(اَلقَدير: ذو القُدْرة): ١-بەتوانا/ دەسەڵاتدار/ خاوەندەسەڵات ٢-ناوێكى پيرۆزى خوداوەندە ٣-گۆشتى لێنراوى ناو مەنجەڵ.
(اَلمَقْدُور) (مفع): شـتى هێز پێشكاو/ شتێكە لە تواناى كردندابێتو ئەنجامبدرێت.
٢-(قَدَرَ- الشَيءَ بِالشـيءِ قَدْراً): ١-شتەكەى ئەوەندەى ئەويتر لێكرد ٢-شـتەكەى (بەويتر پێوا/ ئەندازەگرت).
(-الأَمرَ): بير لـە كارەكەو ئەنجامى كردەوەو تەگبيرى لێكرد.
(-لأَمـرِ كـذا): سـەرنجى دايـە كارەكـە/ لێكۆڵييەوەو ئەندازەيگرتو تەگبيريكرد.
(قَدَّرَ-الشيءَ بِالشَّيءِ): شتەكەى بە شتەكەيتر ئەندازە كرد، هێندەى ئەويترى لێكرد.
(-الرَجُـلُ): بـيرى لە چارەسـەرو تەگبيرى كارەكەيكردەوە.
(قـادَرَ-هُ. مُقـادَرَةً): ئەنـدازەو پێوانـەى هەردووكيانيكـرد تـا بزانێـت هەريەكەيان چەنـدەو وەكو ئەو ئەنجاميـدا/ وەكو ئەوى لێكرد.
(«فُـلان يُقادِرُني»): فيسـار دەيەوێت وەك منبێت/ بە من يەكسانبێت.
(تَقَـدَّرَ- الثَوبُ عَلَيـهِ): بەرگەكە بە بەرى خۆيبوو.
(تَقـادَرَ- الرجُلانِ): دوو پياوەكە ويسـتيان يەكسانبن/ وەك يەكبن.
(إِقْتَدَرَ الشيءَ بالشيءِ): شتەكەى بە ئەندازەى ئەويتر گرت/ بەويترى پێوا.
(إِنقَدَرَ): ئەندازەى گيرا/ بە پێى ئەندازە بوو.
(«قَدَرتُ الثَـوبَ فانْقَدَرَ»): جلەكەم پێوا بە پێى ئەندازەو پێويست دەرچوو.
(القَـدْر (مـص) (ج) أَقْـدار): ١-هێنـدە/ ئەوەنـدە/ بـرى ئەو بـە قەدەر ٢-شـتەكە يەكسانبێت بەهيتر بەبێ كەمو زۆر.
(«هذا قَدْرُ ذاك»): ئەمە وەك ئەوە. هێندەى ئەوە بەو يەكسانە.

أَلقَدَر (مص) (ج) أَقدار: بڕی شت.
(أَلتَقْدير (مص) (ج) تَقادير-عند النحاة): لابردنی وشەیەك بە وتن لە دڵدا هێشتنەوەی وەکو بڵێین: (مَن مَعَــكَ؟): کێت لەگەڵدایە؟ تــۆ وەڵام بدەیتەوە بڵێیت (أَخــي): براکەم. قسەکە لە خۆیدا: (مَعِي أَخي):یە.
(أَلمِقْــدار (ج) مَقاديـــر): بڕی ئەو شــتە. بە ژمارە بێت بە کێشان بێت بە پێوانە بێت.
(أَلمُقَــدِّر): کەســێکە کــە بــەری درەخــتو کشتوکاڵو شتیتر دەقەبلێنێت (عامیە).
٣-(قَدَرَ- الرزقَ. قَدْراً و قَدَراً): ڕۆژییەکەی بەشکرد.
(-اللهُ عَلَيــهِ الأَمــرِ): خودا ئــەوەی لە چارە نووسیوە/ ئەوەی بۆ بڕیارداوەو براندۆتەوە.
(-على عيالِهِ): ڕەزیلی دەربارەی خێزانەکەیکرد.
(-الشيءَ قَدارَةً): شتەکەی ئامادە کردو کاتی خۆی بۆ دانا.
(قَدَّرَ-اللهُ عليه الأَمرَ وقَدَّرَ لَهُ الأَمرَ): خودا ئەوەی بۆ بڕیوەتەوەو لەسەریدانە/ ئەوەی لە چارەنوسیوەو بڕیاری خوداوەندە.
(-على عيالِهِ): ڕەزیلیی دەربارەی خێزانەکەی کرد.
(تَقَدَّرَ- لَهُ كذا): ئەوەی بۆ ئامادە بوو.
(إِستَقْدَرَ- اللهَ خَيراً): چاکەو خێری لە خودا داواکردو بۆی برەخسێنێت.
(لَيلَــةُ القَــدرِ): شــەوی لەیلەتولقــەدر کە یەکێکە لە دە شــەوە دوایینە تاکەکانی مانگی ڕەمەــزان وەك (٢١ و ٢٣و ٢٥و ٢٧و ٢٩)ی ڕەمەزان، کە تیایدا کاروبارو هەموو شــتێکی تێدا دیاریدەکرێت.
(أَلقَــدَر (ج) أَقــدار): ١-ئــەوەی کــە خــودا بڕیویەتیــەوەو بڕیاری لەســەر داوە/ قەزاو قــەدەری خــودا ٢-خواســتی کردنــی کارو پەیوەندیی بەشتەوەو لە کاتی خۆیدا.
(أَلقَدَرِيَّــةُ): تیپێکــن دەڵێن شــت بە قەزاو قەدەر نییــە بڕوایان وایە کاروبــارو ڕووداو بە خواســتی مرۆڤ خۆیەتی خۆی دەیکاتو خۆیشــی واز لــەو شــتە دەهێنێــت. ئەمــە پێچەوانەی بڕوای تیپی (جەبر)ین کە دەڵێن مرۆڤ هیچی بەدەســت نییەو هەموو شتێکی ژیانی بەدەستی خودایەو ئەو بەڕێوەیدەبات.
(أَلتَّقديــر (ج) تَقاديــر): ئــەوەی خــودا نووسیویەتیو بڕیاری لەسەر دەدات.
(-عِندَ المُتَكَلِّمين): هەمیشەو بوونەوەرێك بە ئەندازەی خۆیەتیو بە سنووری خۆیەتی.
(أَلمُقَدَّرَة): ئەوەی کە بڕیاری خودای لەسەرەو دانراوە/ قەزاو قەدەر.
(أَلمَقْدور) (مفع): بڕیاری خودا لەسەر دراو/ ئەوەی خــودا بڕیویەتیەوە کــە دەبێت هەر ببێت.
٤-(قَدِرَ. قَدَراً): ملی کورتبوو.
(أَلقَدَرَةُ): سوراحیی ملباریکی بچووك.

(اَلأَقْدَر): پیاوی کورتەباڵا. وتراویشە: ملکورت.

٥-(اَلقَدر (ج) أقدار): سەرشان.

(اَلقُدار): ١-خەڵکی باڵاناونجییو چوارشانە ٢-(ح)ماری مەزن ٣-مێردمنداڵی ڕۆحسووك.

(اَلقَدّار): بەردێکە دەخرێتە سەر ناوەرێژەی ئاو.

(اَلقَدْراء): گوێچکە کە ئاسایی بێت نە گەورەو نە بچووکبێت.

(اَلمُقْتَدِر): ١-خەلفەی وەستا لە کاردا ٢-ناونجیی هەموو شتێك.

(«رجُلٌ مُقْتَدِرُ الطُول»): پیاوی چوارشانەی باڵا ناونجی.

(اَلمُقادَرَةُ): ناونجی.

(اَلمُقادَرَةُ): خانووی تەسك.

(اَلمُقَدَّر) (عامية): ناوچەوانبەستێکی جوانە کە ئافرەت ناوچەوانی خۆی پێدەبەستێت.

قدس:١-(قَدُسَ. قُدْساً وقُدُساً): پاكو پیرۆز بوو.

(قَدَّسَ- اللهُ فُلاناً): خوداوەند ئەوی پاككردو پیرۆزیکردو لە خراپە بەدووریگرت.

(-الرَجُلُ اللهَ): پیاوەکە خودای بە پاكو پیرۆزو بێگەرد ناسیو دانا.

(-للهِ): خواپەرستیی کردە پیشەو خۆی پاكو دوور لە خراپە ڕاگرت.

(«نحنُ نُسَبِّحُ بِحَمدِكَ ونُقَدِّسُ لَكَ»): تەسبیحاتی سوپاسگوزاریی تۆ دەکەین خۆمان بۆ قایلمەندیی بارەگات لە گوناه دەپارێزین.

(قَدَّسَ- الرَجُلُ): هاتە بەیتولوقەدەس/ قودس.

(-الكاهِنُ عِندَ النَّصارى): قەشەکە نانی ئێوارێی خودایی ڕازاندەوە.

(تَقَدَّسَ): خۆی پاكو دوور لە گوناه ڕاگرت/ پاكو بێگوناهبوو.

(اَلقُدْس) (مص): شاری قودس/ ئورشەلیم/ هەندێك نووسەری دیانەکان وشەی (قدس) لە بری (حەزرەت) واتا: بەرێز پیرۆز. بەکاردەهێنن دەڵێن (قدس الأَب العام): باوکی گشتیی پیرۆز.

(قُدسُ الأَقداس عند اليَهود: مكانٌ مِنَ الهَيكَل كان يدخُلُهُ عظيم الأَحبار عندهُم مَرةً في السَّنَة): لای جوولەکەکان لە پەرستگای جوولەکەدا پیرۆزترین شوێنە کە گەورەترین پێشەوایان ساڵیی یەکجار دەچێتە ناوی.

(حَظيرَةُ القُدْس): بەهەشت.

(القُدُس) (مص): گیانی پیرۆز.

(روحُ القُدْسِ والروحُ القُدُس عند النَّصارى): سیانەی کەسی دیانەکان.

(روحُ القُدُس عند المُسلمين): گیانی پیرۆز لای موسڵمانەنکان جبرائیلی فریشتەیە.

(اَلقَداسَة): ١-پاكژییو بێگەردیی.

(القَداسَـة): نازناوی پاپایە. دەڵێن (قداسـة

الحـبر الأَعظَم أَو صاحِبُ القَداسَـةِ): پاپای پیرۆز یان خاوەن پیرۆزیی.

(القادِس) = بیت الحرام: خانەی خودا.

(القُـدّاس (ج) قداديـس عنـد النَصارى): لای دیانـەکان قوربانیـی جەسـتەو خوێنی حەزرەتی عیسایە کە لە شێوەی نانو مەیدا لە نێوارەخوانی خودایدا دەیخۆنو دەیخۆنەوە.

(اَلقَـدُّوس والقُدُّوس): لە نـاوە پیرۆزەکانی خودایـە واتاکـەی: پاكو پـیرۆزو لە هەموو خەوشو ناتەواوییەك بەدوور.

(اَلقِدِّيـس (م) قِدِّيسَـةُ): خوداپەرسـتێکی گـەورە کە دوور لە هەموو ناتەواوییەكو لای خودا وەرگیراو. لای دیانەکان: خاوەنبڕوایەکە کە بە پاکیو پایەبەرزیی دەمرێت.

(المَقدِس): شوێنی پیرۆزو پاك.

(بَيتُ المَقدِس): مزگەوتی قودس.

(مَقدِسِي): خەڵکی قودس.

(اَلمُقَدِّس) (فا): زانا ٢-پارسا.

(البَيـت المُقَـدَّس= بَيـتُ المَقـدِس): بەیتولموقەدەس/ قودس.

(مُقَدَّسي): قودسیی.

(الأَرضُ المُقَدَسَـةُ): خاکـی پـیرۆز/ خاکـی فەلەستین.

(أَرضٌ مُقَدَّسَةٌ): خاکی پیرۆز.

٢-(القُـدْس): بەردێکە بـۆ زانینی زۆریو کەمیی ئاوی چاڵاو تێیدەهاوێژرێت.

(اَلقُدُس والقُدَس): پیاڵەیەکی بچووك.

(اَلقـادِس (ج) قَـوادِس): ١-پاپـۆڕی گەورە ٢-چەمو دەخرێتە ئاوەوە بۆ ئاودانی حوشتر.

(اَلقادوس (ج) قَواديس): ١-دۆڵیانی ئاش کە گەنمو جۆو شتیتری تێیدەکرێت تا بهاڕێت.

(اَلکُور) (عامية): دۆڵیانـی ئاش ٢-دەفرێکە ئـاوی لـە جۆگـە پـێ هەڵدەیەنجێنـن/ دەردەهێنن.

(اَلقُـداس): بەردێکە بۆ دابەشـکردنی ئاوی گۆلـی حوشـترەکان دەخرێتـە گۆلەکـەوە ئەنـدازەی ئاوەکەی پێدەگرن بـە پێی ئەوە لەناو خۆیاندا دابەشیدەکەن ٢-شتێکە لە زیوە وەك مرواریـی دروسـتدەکرێت ٣-مەزنییو سەروەرییەکی پارێزراوی باڵا.

(اَلقَدُوس): سەرچڵو جەربەزەیەکی بێهاوتا.

(اَلقَديس): دور/ مرواری.

قـدع: ١-(قَدَعَ- الفَـرَسُ قَدْحاً): چارەوێکە کەوتە غار.

(-الأَمَرَ): لەسەر کارەکە ڕۆیشتو جێبەجێی کرد.

(-الخَمسـينَ مِن عُمْرِهِ): تەمەنی لە پەنجا ساڵ تێپەڕی.

٢-(قَدَعَ- السَـفينَةَ. قَدْعـاً): پاپۆڕەکەی لە ئاوەکەدا پاڵنا/ پاڵی بە پاپۆڕەکەوە نا.

(-مِـنَ الشَّـرابِ): شـەرابەکەی قـوم قـوم خواردەوە.

(تَقَـدَّعَ- لَهُ بِالشَـرِّ): بەرامبـەری خۆی بۆ خراپەکاریی ئامادە کرد.

(تَقـادَعَ- القَـومُ): ١-پاڵیان بـە یەکەوە نا/ یەکتریان هێناو برد/ شەڕە شانیانکرد ٢-یەك بە دوای یەکدا مردن.

(-القَـومُ بِالرِّماحِ): یەکتریان دایە بەر نێزە/ نێزەیان بەیەکتردا کرد.

(-علی الشـيءِ وفيهِ): هەڵپەی شتەکەیکردو بۆی شپرزە بوو.

(تَقادَعَ الذُبابُ في المَرَقِ): مێشـەکان کەوتنە ناو شۆرباکەوە.

(القَدُوع): هەڵپەکار.

٣-(قَدَعَ- فَرَسَـهُ باللِّجـامِ قَدْعاً): بە جڵەو چارەوێکەی ڕاگرت.

(-الذبـابَ عَنـهُ بِكَـذا): بەوە مێشـەکەی لێدەرکرد.

(-هُ عَـن كذا): بەری ئەوەی لێگرت. یان لێی دوورخستەوە.

(قَدِعَ. قَدَعاً): دوورکەوتەوە/ وازی هێنا.

(-ت عَينُهُ): لەبەر زۆر تەماشاکردن چاوی کز بوو.

(قَدِعَـت لي الخَمسـون): لە پەنجا سـاڵیی نزیکبوومەوە، خەریکم دەیگەمێ.

(قادَعَـهُ بَعيرُهُ): حوشترەکەی ڕەشمەکەی لە دەست ڕاکێشا.

(أقـدَعَـهُ عَن كذا): نەیهێشـت ئەوە بکات/ وازی لەوە پێهێنا/ بەری لێگرت.

(-الرَجُلَ): جنێوی بە پیاوەکەدا.

(تَقادَعَ- القَومُ): خوێشگەل پاشەکشەیانکرد/ گەرانە دواوە.

(إنْقَدَعَ): وازی هێنا/ دوورکەوتەوە.

(-عَنِ الشيءِ): شەرمی لە شتەکە کرد.

(القَدِع): زۆر ترسنۆکیی‌و تێشکان/ شکستهێنان.

(مـاءٌ قَـدِعٌ): ئاوێکـی تـاڵ‌و سـوێر کـە نەخورێتەوە.

(إمْرَأةٌ قَدِعَةٌ): ژنێکی شـەرمن/ بە شـەرم‌و شکۆ کەمدوو.

(القَدُوع): سەرشۆرشێك کە شکێنرابێت.

(إمْرَأةٌ قَدُوعٌ): ئافرەتێکی شەرمنی کەمدوو.

(المِقْدَعَةُ): ١-داردەسـتێك کە شتی لەخۆ پێ دووربخرێتەوە ٢-مێشـکوژ یان باوەشـێن یان شتێکی وەها کە مێشی پێدەربکرێت.

٤-(القَـدَع): چاوسـووربوون‌و تێکچوونی بە گریانی زۆر.

(القَدِع): گرینۆك/ هەمیشە چاوبەفرمێسك.

(القِدعَةُ): جبەیەکی کورتی پێش هەڵقلێشاو.

(المُقَدَّع): چرچ‌و لۆچبوو/ پێچراوە.

قـدف: (قَـدَفَ- المـاءَ. قَدْفـاً): ١-ئاوەکەی هەڵێنجا ٢-ئاوەکەی ڕۆکرد.

(-هُ) (عامية): پاڵـی پێوەنا یان بە فێڵ لەو شوێنەی کە لێیبوو بردی بۆ شوێنێکیتر.

(القُـدف): ١-گـۆزەی سـوور/ سـوورکراوە ٢-لەگەنی گەورە.

(اَلتَّقذيف- عند البَحريَّة): (وەرگێڕانی وشەیاَلتَقذیف)ە: سەوڵ لێدانی پاپۆڕەوان.

(اَلمِقداف): وەرگێڕانی وشەی(اَلمِقذاف): سەوڵ.

قدم: ١-(قَدَم- القَومَ قَدماً وقُدوماً): پێش خوێشکەلکەوت.

(قَدَّم- القَومَ): پێش خوێشکەل کەوت.

(-هُ): پێشیخست.

(-هُ إلى الحائِطِ): بۆ لای دیوارەکەی هێناو نزیکیکردەوە.

(-بَین یَدیهِ): هاتە بەردەستی/ بەردەمی.

(-یَمیناً): سوێندیخوارد.

(-إلَیهِ بِکَذا): فەرمانی ئەوەیدایە.

(اَقدَمَ فُلاناً): فیساری پێشخست/ هێنایە بەرەوە.

(-یَمیناً): سوێندیخوارد.

(تَقَدَّمَ): ١-پێشکەوت ٢-پێشکەوتوو بوو.

(-القَومَ): پێش خوێشکەل کەوت.

(-إلَیهِ بِکَذا): فەرمانی کردنی ئەوەیدایە.

(«فُلان یَتَقَدَّمُ بَین یَدَي أَبیهِ»): فیسار لە بەردەمی باوکیدا ئامادە دەبێت.

(إقتَدَمَ): پێشکەوت/ چووە پێشەوە.

(إستَقدَمَ- القَومَ): پێش خوێشکەل کەوت.

(قادِمُ الرَّحلِ): پێشەوەی کورتان.

(-الإنسانِ (ج) قَوادِم): سەری مرۆڤ.

(اَلقُدُم): بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.

(«مَضی قُدُماً»): (بۆ نێرو مێ دەوترێت): بێلادانو وەستان بەرەو پێشەوە ڕۆیشت.

(اَلقَدَم= التَّقَدُّم): ١-پێشکەوتن ٢-پێشگرتن پێشهاتەی چاکە یان خراپە.

(لِفُلان في کذا قَدَمُ صِدقٍ أو قَدَمُ سوءٍ): فیسار لەوەدا بۆ چاکە یان بۆ خراپە هەر لە پێشەوەیەو پێشیگرتووە.

(«لِفُلانٍ عِندَ فُلانٍ قَدَمٌ»): فیسار لای فیسار کەس دەستی پیاوەتیی‌و چاکەی کۆنی هەیە دەستبالآیە.

(اَلقِدَم): پێشینە، ڕابوردوو/ زۆر کۆن.

(«لَه قِدَمٌ في هذا الأمرِ»): لەو کارەدا ڕابوردوویەهەیە/ زوو کۆن دەستی تێدابووە.

(اَلقُدمَة): پێشینە لە کارێکدا.

(اَلتَقدِمَة (ج) تَقادِم): ١-پێشەنگبوون ٢-پێشگرتن پێشکەوتن ٣-خەڵات، پێشکەشکردن.

(القادِمَة): پێشەنگی سوپا ٢-شاپەڕی باڵی باڵندە. باڵی باڵندە.

(ج) القَوادِم والقُدامی): ئەو شاپەڕانەی کە لە پێشەوەی باڵەکەیەو گەورەن.

(الخَوافي) پەڕە وردەکانە کە لە ژێر شاپەڕەکانداییە.

(قادِمَة الرَحلِ): پێشەوەی کورتانەکە.

(قادِمَةُ العَسکَرِ): ١-پێشەنگی سەربازەکان/ سوپا.

(اَلقَدمَةُ مِنَ الغَنَم): ئەو مەڕانەی کە بۆ

لەومر لە پێشەوەن.
(اَلقُدامــی): پێشــەنگی ســوپا: ئەوانەی لە پێشەوەن.
(قُدَّام): بەر/ پێشــەوە (پێچەوانەی دواوەیە) (وشەکە مێیە).
(قُدَیْدِیمَــة): تۆزێك لە پێشــەوە (مێیە) بە نێریش دەکرێت دەوترێت.
(قُدَیدیــم. لَقیتُــهُ قُــدَّامَ ذاكَ وقُدَیدیمَةَ ذاكَ): لە پێــش ئەوەدا پێیگەیشــتم تۆزێك پێشئەوەمیش پێیگەیشتمو دیم.
(اَلقُدَّام والقَــدَّام والقِدِّیم): ١-ســەرداری لە هەمووان شکۆدارتر ٢-ئاغاو گەورە ٣-پاشا.
(اَلقَیْــدُوم والقَیْــدام): ١-بەرەوە/ پێشــەوە ٢-پێشی شت/ لووتی شت.
(قَیْدوم الجَبَل): لووتی شاخ.
(اَلأَقْدَم): پێشتر/ پێشووتر/ بەرووتر.
(اَلتَقْدِمَة (ج) تَقادِم): خەڵات.
(اَلقَدِم (ج) مَقادِیم مِنَ الرَحلِ): پێشــەوەی کورتان.
(-مِنَ العَین): بەری چاو.
(-مِنَ الوَجْهِ): پێشەوەی ڕوو کە ڕووبەڕووت دەبێت.
(اَلمُقَدَّم فِي إِصطِــلاح أَهْلَ لُبنان): ئەو زاراوە پلەیەی خەڵکی لوبنان بــۆ ناو خۆیان داناوە ئەوەیــە کــە دوو پلــە لــە خــوار میرەوەیە گەورەتریــن پلە لە نــاو خێڵدا میرە پاشــان کوێخا پاشــان ســەرهەنگ پاشان پیری گەورە
٢-(ا ع) پلەیەکی سەربازییە/ سەرهەنگ.
(- عند المنطقیین): لای خاوەن گوفتەکان.
(اَلمُقَدَم (ج) مَقادیم مِنَ الرَحْل): پێشــەوەی کورتان.
(-مِنَ العَین): بەری چاو.
(-مِنَ الوَجه): پێشەوەی ڕوو کە ڕووبەڕووت دەبێت.
(اَلمُقَدِّمَة): ١-پێشــی سەر ٢-ناوچەوان/ تەوێڵ ٣-پێشــەکیی شــتێك کە ئەنجامی ئەو شــتە ئەوەیە کە شتێکی لەسەر بەندە، بەندبوونێکی ژیرانە یان ئاسایی یان دەستکار. وەکو بڵێیت: هەمــوو ئاوێتەیــەك گەنە. هەمــوو تەنێکی ئاوێتە گەنە کەواتە هەموو تەنێك گەنە. ئەم جۆرە پێشەکییە بە پێشەکی پێوەر ناودەبرێت ئەنجامەکەی بە پێی ئەو پێوەرە دەبێت.
(اَلمُقَدِّمَة- مِن کُلِّ شيء): پێشەکیی/ سەرەتای هەموو شتێك.
(اَلمُقَدَّمَة والمُقَدِّمَة- مِنَ الجَیش): پێشــەنگی سوپا.
(-مِنَ الکتاب): پێشەکیی کتێب/ پەرتووك.
(مُقَدِّمَةُ الرَحل): بەشی پێشەوەی کورتان.
٢-(قَدَمَ- علی قِرنِهِ. قَدْماً و قُدْماً وقُدُوماً): بە هاوکووفە ناحەزەکەیی وێرا.
(-علی الأمرِ): پرکێشی کردنی کارەکەیکرد/ وێرای بیکات.

(أَقْدَمَ- على قِرنِهِ): بە ناحەزەکەیی وێرا.
(-على الأمر): بە کارەکەی وێراو کردی.
(تَقَــدَّمَ واسْــتَقدَمَ): بوێـــرو پێشـــەنگبوو/ بێباکانە پێشکەوت.
(قَدوم): بوێرو پێشەنگ.
(إقتَدَمَ): بوێرانە چووە پێشەوە.
(اَلقُدْم والقُدُوم): ئازا/ دلێر نەبەرد/ بوێر/ چاونەترس/ بێپەروا.
(«هو يَمشي القُدُم»): بێسڵو بێباکانە بەرەو جەنگ بۆ پێشەوە دەڕوات.
(اَلقَدَم): ئازا نەبەرد/ بێباك (بۆ نێرو مێ بۆ تاك و كۆ).
(«رَجُلٌ قَدَمٌ وامرَأَةٌ قَدَمٌ ورجالٌ قَدَمٌ ونساءٌ قَدَمٌ»): پیاوێکی ئازا. ژنێکی ئازا/ پیاوانێکی دلێر/ ژنانێکی دلێر.
(«هوَ قَدَمٌ»): ئەو ئازایە.
(اَلقَدِم): زۆر دلێر/ زۆر بەجەرگ/ نەبەردێکی بەهەڵمەت.
(اَلقُدْمَةُ): بوێریـــی/ ئازایەتی/ بەجەرگیی/ پرکێشیی.
(اَلأَقْدَم) (ح): شێر.
(اَلقَدوم (ج) قُدُم): بوێری زۆر بە هەڵمەت.
(اَلقُدُميَّة): خۆبادان و گەنجەفەکردن.
(«فلان يَمشــي القُدُمِيَّة»): بــە گەنجەفەو خۆبادانەوە دەڕوات.
(اَليَقْدَمِيَّــة والتَقْدُمِيَّــة): کەســێك کــە لە جەنگدا بە جەرگانــە پەلاماری دوژمن بدات یان لە تەنگانەدا بۆ رزگارکردن و بۆ بالآبوون هەڵپــەکار بێت دەڵێن: (يَقــدُمُ وتَقدُمُ) نازو گەنجەفەی بالآدەستیی دەکات.
(اَلمِقْــدام والمِقدامَــة (ج) مقاديــم): زۆر نەبەردو بەهەڵپەو پەلامــاردەر (ئەو (ت)یە بۆ زیادرەوییە).
٣-(قَدُمَ قِدَماً وقَدامَةً): زۆر کۆن بوو.
(قَديمٌ وقُدامٌ): زۆر کۆن/ دێرین/ پێشین.
(تَقادَمَ): کۆنبوو/ دێرینبوو/ زۆری بەسەردا رۆیشت.
(اَلقَدْم): شکۆیی کۆن/ نگین و مەزنیی کۆن.
(اَلقِدْم): چاخی دێرین.
(«كان كذا قِدماً»): ئەوە لە سەردەمی کۆندا وابوو.
(اَلقِدَم): کۆنیی.
قِدَمُ العالَــم أَو أَزَلِيَّــةُ العالَــم): رێڕەوێکی فەلســەفانەیە دەڵێــن: گێتیــی هــەر بووەو هۆکاری بوونی تیپەو زۆر کۆنە.
(اَلقَديــم والقُدامــة (ج) قُدَمــاء وقُدامى وقَدائِــم (م) قَديمَة (ج) قَديمات وقَدائِم): کۆن/ دێرین.
٤-(قَدِمَ- المَدينَةَ. قُدوماً ومَقْدَماً و قِدْماناً): بۆ شار هات/ روویکردە شارەکە.
(-مِنَ سَــفَرِهِ): لــە گوزارەکــەی گەڕایەوە، هاتەوە.

(- إلى الأمر): روويكردە كارەكە.
(أَقْدَمَ-هُ البَلَدَ): ناردیبەدوایدا بۆ هاتنی/ بۆ شارەکە بێت.
(إسْتَقْدَمَ- الرَجُلَ): داوايكرد پیاوەكە بێت.
(القادِم (ج) قُـدُ وم وقُدَّام وقادِمون) (فا): هاتوو.
(العامُ القادِمُ): ساڵی (داهاتوو/ ئاینده).
(القادِمَةُ): مێی وشەی (القادِم).
(المَقْدَم): كاتی هاتن.
٥-(قَدِمَ وأَقْـدَمَ- على العَيبِ قُدوماً): قایلی نەنگیی‌و سووكیی بوو.
٦-(القَدْم): بەرگێكی سوور.
(القَدَم (ج) أَقْدام وقُدام): پێ/ قاچ/ پا.
(قُدَيْمَــةُ): پێــی بچووك (وشــەكە مێیە بە نێریش دەكرێت).
(القَدَم): بۆ پێوانە لە نووكی پەنجە گەورەوە تا پشتی پاژنەیە.
(«جَعَـلَ دِماءَهُم تَحـتَ قَدَمَيهِ»): خوێنی بەفیرۆ بردن/ خوێنی بە فیرۆدان.
(«إجْعَل ذلك تَحتَ قَدَمِكَ»): لێیخوۆشــبە/ لێیببووره.
(«وَضَعَ قَدَمَهُ في العَمَلِ»): دەستی بە كارەكە كرد.
(القَـدِم) (طا): زەوییەك بــەردی كونكونی ڕەشی تێدابێت وەك سووتابێت.
(القَدَمَةُ): بەردی ڕەشی گەورەی كونكون.

(القُدّام): سەربڕ/ قەساب.
(القَـدوم والقَـدُّوم) (ج) قُـدُم وقَدائِـم) (مؤنثة): تەشوێ.
٧-(القُدامِس): توند.
(«عِـزٌ أَو حَسَـبٌ رقدمـاسُ»): نگینی یان ڕەسەنایەتی كۆن.
(القُدْمُوس (ج) قَداميس): كۆن.
(عِــزٌ أَو حَسَــبٌ قُدْمــوس): ١-نگینــی یان ڕەسەنایەتیی كۆن ٢-توند ٣-تاوێرێكی گەورە ٤-پێشەنگی سوپا.
(جَيشٌ قُدْمُوس): سوپایەكی مەزن.
(القُدموسة): تاوێرێكی گەورە.
الملحق:
(قدم: (التَّقادُم): زۆر كونبوون/ تێپەڕبوونی ساڵانێكی زۆر بەسەر شتێكدا.
(«بَعد تَقــادُم العَهد»): پــاش تێپەڕبوون‌و كۆنبوونی سەردەم.
(«التَّقــادُم في القانــون»): كۆنبــوون‌و تێپەڕبوونی كات لە یاسادا ئەوەیە: ئەو ماوەیە دیاریكــراوە گەر تێپەڕی بە تێپەڕبوونی مافی ئەوە نامێنێت كە داوای ئەو مافە بكرێت یان بڕیاری دراو پیادە بكرێت.
(التَّقَـدُّمِيّ): ئــەوەی بۆ پێشــەوە دەڕوات (پێشدەكەوێت‌و پێشكەوتن بەدەست دەهێنێت یــان ئــەوەی وردە وردە بەرەو باشــتربوون‌و بەرەو پێشەوە دەچێت.

(«عَصرٌ تَقَدُّمِيّ»): سەدەیەکی پێشکەوتوو.
(«سَیرُ العِلم التقدُمِيّ»): ڕۆیشتنی بەرەو پێشەوەی زانست.
(التقدُّمِي): پێشکەوتنخواز.
(«حِزبٌ تَقَدُّمِي»): پارتێکی پێشکەوتنخواز.
(«مِن أنصار التَقَدُمِیَة»): سەر بە پێشکەوتنخوازانە/ لە یارانی پێشکەوتنخوازانە.
(اَلتَقَدُّمِيَّة): پێشکەوتنخوازیی/ نیشانەی پێشکەوتن/ نیشانەی بەرەو پێشچوون و باشتربوون و بە شێنەیی و وردە وردە.
(تَقَدُّمِيَّة سَيرِ العِلم): ڕێڕەوێکی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و ئابورییە ئامانجی بەرەو پێشبردنی کۆمەڵگایە ئەویش بە چاکسازی لە ڕژێمە ئازادو تاکڕەوەکاندا.
قدن: (اَلقَدَن): بەسبوون/ بەس.
(قَدنُ زَيدٍ دِرهَمٌ): یەك (درهەم/ پەنجایی) بۆ زەید بەسەو بەشیدەکات.
قدو: ١-(قَدا. قَدْواً): ١-نزیکبووەوە ٢-لە گوزارەکەی هاتەوە.
(-بِه فَرَسُهُ): چارەوێکەی هەڵیگرت.
(اَقدى. إقداءً): تەواو پیر بوو/ نزیکی مردن بووەوە.
(-مِنَ السَفَر): لە گوزارە هاتەوە.
٢-(قَدا وقَدِيَ يَقدی الطَّعامَ. قَدْواً وقَدَیً وقَداةً وقَداوَةً): چێشتەکە چێژو بۆنی خۆشبوو.

(قَدٍ وقَدِيّ): چێشتی تام و بۆنخۆش.
(شَمَمْتُ قَداةَ القِدْرِ): بۆنی خۆشی مەنجەڵەکەم کرد.
اَقدی (- المَسْكُ إقداءً): بۆنی مسکەکە هات و بڵاوبووەوە.
(اَلقَدا): بۆنی خۆش.
(«ما أقدى طَعامَ فُلانٍ»): ئای کە بۆن و چێژی چێشتی فیسار خۆشە!
٣-(اَقدى. إقداءً): ڕێی چاکەخوازیی و خوداپەرستیگرت.
(تَقَدَّی- علی دابَّتِهِ. تَقَدِّیاً): بە سواری ولاخەکەیەوە ناوەڕاستی ڕێگەکەیگرت.
(-تِ الدابَّةُ بِراكِبِها): ولاخەکە بە سوارەکەیەوە ناوەڕاستی ڕێگەکەیگرت.
(اَلقَدوی): ڕاستڕەویی/ ڕێگەی ڕاستگرتن.
٤-(إقتَدَى بِفُلان في كذا إقتِداءً): لەو شتەدا پەیڕەوی فیساریکرد/ وەك ئەویکرد/ لاسایی ئەویکردەوە/ چاوی لێکرد.
(اَلقِدو (ج) اَقْداء): بنەچە/ بنە کە پەل و لکی لێدەبێتەوە.
(اَلقِدَة والقُدْوَة والقِدْوَة والقِديَة): ١-سەرمەشق ٢-نموونە کە شوێنپێی هەڵدەگرن و وەك ئەو دەکەن ٣-ڕابەر.
قدي: ١-(قدی- الطَّعامُ قَدیاً): خواردنەکە/ چێشتەکە بۆن و چێژی خۆشبوو.
٢-(قَدى- الفَرَسُ قَدَياناً): ئەسپەکە خێرایکرد.

(قــادى- الرَجُلَ مُقاداةً):پێشــبڕكێی لەگەڵ پیاوەكەدا كرد.

(اَلقادِيَةُ (ج) قَوادٍ):خوێشكەڵێك لە بیابانەوە بە ناچاریی گوزێزیان بۆ شوێنی ئاودار كرد.

(اَلقِدَة= القُدوَة):سەرمەشق/ نموونە.

(القِديَــةُ):١-جۆری نموونــەی پەیرەوكردن ٢-شێوازو چۆنیەتی هەڵسوكەوت.

(«خُذ في هِديَتِكَ وقِديَتِكَ»):ڕێگەی ڕاستی خۆت بگرەو شوێنی سەرمەشقەكەت بكەوە.

٣-(قَدّى- في هذا الأمرُ):ئەم كارەم بەسە.

(«هــذا يُقَــدّي») (عامية):ئەمە بەســە/ بەشدەكات.

(اَلقَدَى والقِدى):هێندە/ ئەوەندە.

(«بَينَهُما قَدى رِمــحٍ»): نێوانیان (درێژیی نێزەیەكە/ هێندەی نێزەیەكە).

٤-(تَقَــدّى): بــە كــەش‌و فشــەوە/ بــە لەخۆباییبوونەوە ڕۆیشت.

(اَلمُتَقَــدّي) (فــا):١-كەشوفشــكەر/ بەفیزو لەخۆبایی ڕۆیشتوو ٢-شێر.

٥-(اَلقِدَة (ج) قِداة (ح):جۆرە مارێكە.

قذ: ١-(قَذَ- الريــشَ قَذّاً):ئەملاولای پەڕی تیرەكەی بڕی‌و خواریكردەوە.

(-الرَجُلَ):كێشای بە پشتیملیدا.

(-السَهْمَ):پەڕی بە تیرەكەوە كرد.

(قَــذَّ وقَــذَّذَ- الشَــعْرَ): قژەكــەی بــڕی‌و ڕێكیكرد.

(أَقَذَّ- السَّهْمَ):پەڕی بە تیرەكەوە كرد.

(تَقَذَّذَ- القَومُ):پەرەوازەو بڵاوبوونەوە.

(«فُلان لايَدعُ شاذَةً ولا فاذَّةً»):فیسار كەس ناهێڵێــت هەرچی پــەرەوازە بێــت‌و نەبێت بیبینێت هەر دەبێ بیكوژێت.

(اَلقُــذَّةُ (ج) قُذَذ وقِذاذ):١-گوێی مرۆڤ یان چارەوێ ٢-پەڕی تیر.

(القُــذاذَةُ (ج) قُــذاذات): پارچــەی وردی قەراغی زێڕ كە لێیهەڵدەوەرێت یان هی پەڕە كە لێیدەبێتەوە/ پروشەی زێڕو پەڕ.

(«إنَ لي قُذاذاةٍ وجُذاذاتٍ»):پروشەی وردی وەریوی زێڕو هی زیوم هەیە.

(اَلقَذّان):١-ســپێتیی هەردوو لاجانگ لەبەر پیری ٢-سپێتیی لە هەردوو باڵی باڵندەدا.

(سَــهْمٌ أَقَذُّ (ج) قُذٌّ و (جــج) قَذاذ (ضد): ١-تیرێكی پەردار ٢-تیرێكی بێپەڕ.

(اَلمَقَذّ):١-پشتیمل كە لە نێوان هەردوو گوێدا بێت ٢-كۆتایی تووكی پشــتیمل‌و پێشەســەر ٣-شوێنی بڕینی قژیسەر لە پێش‌و پاشەوەی.

(اَلمِقَــذّ والمِقَــذَّة): ئــەوەی پــەڕی تــیری پێدەقرتێنرێت‌و دەبڕرێت وەك چەقۆو شتیتر.

(اَلمُقَــذّ و المَقذوذ):١-قژی بــڕراوو ڕێكخراو ٢-هەرچــی چاككرابێــت‌و ڕێكخرابێــت‌و جوانكرابێت ٣-تاشراوو ڕێكخراو.

(اَلمُقَــذَّذَةُ والمَقــذوذَةُ):گوێچكــەی خڕ وەك ئەملاولای قرتابێت‌و ڕێكخرابێت.

٣-(قَذَّ- الحَجَرَ أو كُلَّ غليظٍ قَذّاً): بەردە یان هەر شتێکی رەقیتری فڕێدا/ تووڕیدا.

٤-(اَلقُذَّة (ج) قِذّان (ح): کێچ.

(اَلقُذَذ) (ح): کێچ.

قــذح: (قــاذَحَ-هُ مُقاذَحَةً): شــەرەجنێوی لەگەڵدا کرد.

(تَقَــذَّحَ لِفلان بالشَــرِّ): شــەڕی بە فیســار فرۆشت.

قــذر: ١-(قَذَرَ. قَــذَراً وقَــذارَةً): پۆخڵبوو/ پیسبوو ٢-چەپەڵبوو.

(قَذْرٌ وقَذِرٌ وقَذَرٌ وقَــذُرٌ): چەپەڵ/ پیس/ پۆخڵ.

(-الشَيءَ): شتەکەی پیسکرد، وایلێکرد پیسبێت.

(قَذُرَز قَذَراً وقَذارَةً): پیسبوو، پۆخڵبوو.

(قَــذْرٌ قَــذِرٌ وقَذَرٌ قَــذُرٌ): پیــس/ پۆخڵ/ چەپەڵ.

(قَذِرَ قَذَراً وقَذارَةَ): پیسبوو.

(-الشَــيءَ- قَــذَاراً): ١-شــتەکەی پیســکرد ٢-شــتەکەی لا پیســبوو خۆی لێـلاداو بێزی لێکردەوە.

(قَذَّرَ- الشــيءَ): شتەکەی پیسکرد/ وایلێکرد پیسبێت.

(اَقْذَرَ-هُ): بە پیسی داناو زانی.

(-فُلاناً): فیساری بۆڕۆو بێزار کرد.

(تَقَذَّرَ- الشيءَ ومِنهُ): لەبەر پیسی شتەکە بێزی لێکردەوەو ڕقی لێبووەوە.

(اِسْــتَقْذَرَ- الشيءَ): ١-شتەکەی بە پیس هاتە بەرچاوو بە پیســی دانا ٢-لەبەر پیســی ڕقی لێبووەو بێزی لێکردەوە.

(اَلقَذَر) (مص) (ج): أقذار ومَقاذِر (ئەمەیان بــە پێی پێــوەر نییە): پیســیی/ چەپەڵیی/ پۆخڵیی. بە گویشــدەوتریێت (اَلقَذَر) پیسی/ پیسایی.

(رَجُلٌ قُذَرَةٌ): پیاوێك کە خۆی لە تەشــەرو توانج لابدات/ لە سەرزەنشت دووربخاتەوە.

(اَلقــاذُورَة (ج) قــاذُورات): داوێنپیســیی‌و ڕەفتاری ناپەسەند وەك زیناو شتی وەها.

(اَلقاذُورةُ والقاذُور وذُو القاذُورَة): ١-مرۆڤی بەدڕەوشــتو ســووك کــە لەبەر ســووکیی نەتوانێت تێکەڵ بە خەڵکبێت ٢-کەسێکە بێز لە خواردنێك بکاتەوەو نەیخوات.

(اَلقَــذُور وذو القَــذُور): ١-مرۆڤی ســووك‌و بەدڕەوشــت‌و تەریك لە خەڵــك ٢-مرۆڤی لە خواردنێك بێزکەرەوە.

(القــاذُور- مِــنَ النِّســاء): ئافرەتــی خۆ لە پیاوانپارێز خۆ لە گومانپارێز.

(رَجُلٌ مَقْذُرٌ (ج) مَقاذِر): پیاوێك کە خەڵك خۆی لێلابدا.

(اَلمَقــاذِر- الأَقــذار): پیســیی/ چەپەڵیــی‌و پۆخڵیی.

(اَلمُقَــذِّر (ج) مُقَــذِّرون): ١-ڕیاو ٢-ئەوەی کە ڕوو لە پیسیبێت.

٢-(القُــنْرُوف (ج) قَذاريف): خەوش، لەکە، ناتەواویی.

قــذع: ١-(قَذَعَ- هُ. قَذْعاً): جنێوی ســووكو پیسی پێدا نامووسی شکاندو برد.

(قَذَّعَ- ثَوبَهُ): جلەکەی پیسکرد.

(قاذَعَ-هُ): شــەڕە جنێوی ناشیرینو سووكو نامووسشکێنی لەگەڵدا کرد.

(اَقْذَعَ- فُلاناً): جنێوی سووکی بە فیسار داو نامووسیبرد.

(-لِفُلانٍ): دەربارەی فیســار قسەی ناشیرینو سووکی دەربڕیو وت.

(-القَولَ): قسەی خراپی کرد.

(-الرَّجُلُ): پیاوەکە جنێوی ناشیرینیدا.

(تَقَــذَّعَ- لَهُ بالشَّــرِّ): ئامادە بــوو خراپەی بەرامبەر بکات.

(اَلقَذْع): ١-جنێوو قســەی پیسو بێنامووسی ٢-پیسیی، پیسایی.

(اَلقَــذَع والقَذيــع والأَقْــذَع): داوێنپیــس/ بێنامووس.

(اَلقَذِع): پۆخڵ/ بەدڕەوشت.

(اَلقَذيعَة): جنێوی پیسو بێنامووسی.

(«رَمــاهُ بالمُقْذِعــات والمُقَذِّعــات»): جنێوی پیسو ئابڕوبەری پێیداو نامووسی شکاند.

٢-(تَقَذَّعَ- الرَّجُل): ڕقیبووەوەو بێزیکردەوە.

٣-(اَلقُذَعْمِل): حوشتری قەبە/ کەتە.

(اَلقُذَعْمِلَة): ژنی کورتەبنەی پیسەکە.

(«ماعِندَهُ قُذَعْمِلَةٌ»): هیچی نییە.

(«مافي السَّــماءِ قُذَعْمِلَةٌ»): پەڵە هەورێکیش بە ئاسمانەوە نییە.

قذف: ١-(قَذَفَ. قَذْفاً): ڕشایەوە.

(-المَلّاحُ): دەریاوانەکە بە سەوڵلێدان بەلەمەکەی پێشدا.

(-بِقَولِهِ): لە خۆیەوە بێبیرکردنەوە قســەی هەڵڕشت.

(-الحَجَرَ وبالحَجَرِ): بەردەکەی هەڵدا.

(-ە بِكَذا): ئەوەی تێگرت.

(-فُلاناً بالحَجَرِ): بەردی گرتە فیســار/ بەر بەردیدا.

(-الرَّجُلَ): پیاوەکەی گومانبارکرد/ تۆمەتی دایە پاڵی.

(قــاذَفَ-هُ): یەکتریان گومانبارکردو شەڕەجنێویانکرد.

(تَقاذَفَ الماءُ أَو الفَرَسُ): ئاوەکە یان چارەوێکە بە پڕتاو ڕۆیشت.

(-القَومُ): خوێشکەل شەڕەجنێویانکرد.

(-القَــومُ بالحِجــارَةِ): خوێشــکەل شــەڕە بەردیانکرد.

(-تِ بِهِ الأَمواجُ): شــەپۆلە ئاوەکان هێنایانو بردیان.

(«تَقاذَفَت بِهِ الأَبوابُ»): هەموو دەرگایەکی بەڕوودا داخرا.

(اِنْقَذَفَ): هاوێژرا.

(إِسْتَقْذَفَ- فُلاناً بِالحَجَرِ): فیساری بەر بەرددا.
(-الرَّجُلَ): ١-گومانی لە پیاوەکە کرد ٢-گومانبارێکرد.
(أَلقاذِف) (ف): هاوێژەر.
(ناقَةٌ قاذِفٌ): مێحوشترێکی ئازاو خێرایە خۆی دەهاوێتە پێش حوشترەکانیترەوە.
(أَلقاذِفَةُ (ج) قاذِفات): فرۆکەی بۆمباهاوێژ.
(القاذوف) (ا ع): هاوەن/ تۆپی بچووک.
(أَلقُذُف): شوێنی لێترازان و کەوتنەخوارەوە.
(أَلقُذُف والقَذوف): دوور.
(«فَلاةٌ أَونِيَّةٌ قُذُف»): بیابانێك یان ئاواتێك کە دوورت بخاتەوە.
(«بَلْدَةٌ قَذُوف»): ولاتێکی دوور خەرەوە لەبەر دووریی.
(«قَوسٌ قَذوف»): کەوانێکی تیر دوورهاوێژ.
(ناقَةٌ قُذُفٌ وقَذُوف): مێحوشترێکی چابوك/ ئازاو خێرا خۆی دەهاوێتە پێش حوشترەکانیترەوە.
(أَلقَذَف): ١-شوێنی پێخزان و بەربوونەوە ٢-دوور.
(أَلقِذاف): ١-هەرچی بهاوێژرێت. گوللەتۆپ و فیشەك و بۆمباو شتیتر ٢-خێرا رۆیشتن.
(ناقَةٌ قِذاف): حوشتری چابوك كە پێش حوشترەکانیتر دەکەوێت.
(أَلقَذّاف): ١-تیژوخێرا هاوێژ ٢-مەنجەنیق

٣-هەرچی شتی دووریی پێبهاوێژرێت ٤-کەشتی.
(أَلقَذيف): ١-دوور ٢-(ا ع) گوللە تۆپی دوور رۆیشتوو شێوەیەکی لوولەکی هێلکەیی هەیە لە مادەی تەقەمەنی پردەکرێت و بە ئامێرێك ئاگر دەدرێت و دەیهاوێژێت ئەوەیش تۆپە لەو شوێنەدا دەتەقێتەوە کە بۆی دەنێرن. یان لەو پنتەی رووی تێدەکەن.
(أَلقَذيفة (ج) قَذائِف): گوللە تۆپ، بۆمباو هەرچی دەهاوێژرێت.
(القَذيفَة اليَدَوِيَّة= رُمّانة): نارنجۆك.
(أَلمِقْذَف (ج) مَقاذِف والمِقْذاف (ج) مَقاذيف): سەوڵ کە بەلەمی پێ دەئاژوێت و پێی بەرەو پێش دەبرێت.
(أَلمَقاذِف): فەوتگەکان.
(أَلمُقَذَّف): ١-نەفرەت لێکراو ٢-هاوێژراو.
(«فارِسٌ مُقَذَّف»): سوارەیەکە کە زۆر بۆ پەلاماردان و هێرشبردن دەنێررێت و دەهاوێژرێتە مەترسییەوە.
(«فَرَسٌ مُتَقاذِف»): چارەوێیەکی خێرا/ تیژرەو.
(سَيرٌ مُتَقاذِف): رۆشتنێکی (خێرا/ گورجانە).
٢-(القُذَف والقَذَف والقُذُف): لا/ تەنشت، کەنار، سوێ.
(أَلقُذْفَةُ (ج) قِذاف وقُذَف وقُذُف وقُذُفات): ١-تەنشت و کەنار، لا ٢-بارکۆن ٣-لووتکە شاخ کە بەسەر ئەملاولادا دەروانێت.

(أَقْذافُ القَصْرِ): باركۆنەكانی كۆشك.
(اَلقَذّاف): جۆرەناوێك.
(اَلقَذّاف): ترازوو/ شایەن.
(اَلمُقَذَّف): زۆر قەڵەو/ گۆشتن.
قـــذل: ١-(قَـــذَلَ- هُ قذلاً): نشـــتی ملیكرد/ كێشای بە پشتی ملیدا.
(اَلقَذال (ج) قُذُل وأَقذِلَة): پشـــتیمل/ نێوان هەردوو گوێ لە سەردا.
٢-(قَذَلَ- هُ قَذْلاً): خەوشی لێگرت.
(اَلقَذَل): خەوش/ كەموكووڕیی.
٣-(قَذَلَ- هُ. قَذْلاً): شوێنیكەوت.
(-في الأَمـــرِ): بـــۆ كارەكـــە لێـــبڕاو كۆششـــی زۆریكرد.
٤-(قَذَلَ- فُلانٌ. قَذْلاً): لایداو لایكردەوە.
قذم: ١-(قَذَمَ- لَهُ مِنَ المالِ قَذْماً): پارەیەكی زۆری دایەو پێبەخشی.
(قَذِمَ- الماء. قَذَماً): ئاوەكەی هەڵقوراند.
(اَلقُذَم): گەورەی بەخشندە.
(اَلقُذَمَة): قومە ئاوێك.
(اَلقِذَم): گەورەی (جوامێر/ بەخشندە).
(اَلقِـــذَم والقُذام- مِنَ الآبـــار): چاڵاوی فرە ئاو.
(بِئـــرٌ قَذُوم (ج) قُـــذُم): چاڵاوێكی/ بیرێكی فرە ئاو.
(اَلقَذیمَةُ (ج) قَذائِم): برە پارەیەك كە پیاو ببیبەخشێت.

٢-(إِنْقَذَمَ): پەلەیكرد/ خێرایكرد.
قذي. (قَذی- ت عَینُـــهُ. قَذْیاً وقَذَیً وقُذِیّاً وقَذَیاناً): چاوی ڕیپۆقیكرد/ ڕیپۆقی دەردا.
(قَذِيَ-ت عَینُهُ): قذیً وقذیاناً وقَذْیاً: چاوی پوش‌و پەلاشی تێكەوت.
(قَذِیَـــة وقَذِیَّة ومَقْذِیَّةٌ): چاوی ڕیپۆقاوی/ پوش‌و پەلاش تێكەوتوو.
(قَذِيَ- الشَّرابُ): شەربەتەكە پوش‌و پەلاشی تێكەوت.
(قَـــذَّی عَینَـــهُ): ڕیپۆق یان پـــوش‌و پەلاش لەچاو دەرهێنا.
(أَقذی عَینَـــهُ): تۆزو پوش‌و پەلاشـــی كردە چاوی.
(إِقْتَـــذی- الطائِرُ): باڵندەكە خۆڵ‌و پوشـــی لـــە چاوی خۆی دەركرد بەوەی ســـەری خۆی خوراند.
(اَلقَذی (ج) قُذِيٌّ وأَقْذاء والقَذاة): ئەو پوش‌و پەلاش‌و خۆڵەی دەكەوێتە چاوو خواردنەوە.
(«فُـــلانٌ یُغضِي علی القَذی»): فیســـار ســـەر بۆ زۆرلێكردنی شۆڕدەكات‌و بەرگریی لە خۆی ناكات.
(«صارَ الأَمرُ قَـــذیً في عَینِهِ»): كارەكە بوو بە گرێی دڵی‌و تووشـــی دڵنەســـرەوتییكردو كۆششی لابردن‌و چارەسەری ئەومیكرد.
(اَلقَذی (ج) قُذِيٌّ وأَقْذاء): گەرد/ وردەخۆڵ.
(«رَجُلٌ قَـــذي العَینِ»): پیاوێـــك وردەخۆڵ چۆتە چاوی.

٢-(قَــذى- ت قاذِيَــةٌ قَذْيــاً وقَــذى وقَذْياً وقَذَياناً): كۆمەڵە خەڵكێك هاتن.

(اَلقَواذي: جمع القاذِية): ئەو خەڵكانەن كە يەكەم كەس ڕوو بە ڕووت دێن.

(اَلأَقْذَاء): ســووك‌و ڕِســواكانی نــاو خەڵك/ سەرسەری‌و شەلاتییەكان.

٣-(قــاذى –الرَجُــلَ. مُقــاذاةً): پاداشــتی پیاوەكەیدایەوە.

قرّ: ١-(قَرَّ- اليَومُ. قَرّاً): ڕۆژەكەی ساردبوو.

(-عَينُهُ. قُرَّةً وقَرَّةً وقُرورَةَ): چاوی‌گەشايەوەو ڕوونبووەوە/ شادبوو. فرمێسكەكانی وشكبوو.

(قَريرُ العَــين وعَينُهُ قَريرَة): دڵگەشــاوەو شادو چاوڕوونبوو.

(قَــرَّ القِــدرَ قَــرّاً): ئــاوی ســاردی كــردە مەنجەڵەكەوە.

(-عَلَيهِ الماءَ): ئاوی ساردی بەسەردا كرد.

(«قَــرَّ الــكَلامِ فِي أُذُنَيــهِ»): بــە گوێیــدا چرپاندی.

(قُرَّ. قَرّاً وقِرّاً): سەرما لێیدا/ سەرمابوو.

(أَقَرَّ. إقْراراً): كەوتە سەرماوە/ تووشی سەرما بوو.

(-اللهُ الرَجُــلَ): خــودا پیاوەكــەی تووشــی سەرمابوون كرد.

(الرَجُلُ المَقْــرور): پیاوی ســەرما (بردوو/ گرتوو) (وشەكە پێچەوانەی پێوانە ناوترێت (مُقَرّ).

(-اللهُ عَينَــهُ وبِعَينِــهِ): خودا چــاوی ڕوون كردەوەو شادیكردو ئەوەی ویستی دایە.

(تَقَرَّرَ- القُــرَّةَ): بنكــری مەنجەڵەكەیبردو بەنانەوە خواردی.

(اَلقُرَّة): بنكری مەنجەڵ.

(إقْتَرَّ- الرَجُلُ): ١-بە ئاوی ســارد خۆیشــت ٢-بنكری مەنجەڵەكەی بە نانەوە خوارد.

(اَلقارّ) (فا): ئارامگرتوو چەسپیو.

(يَومٌ قارّ): ڕۆژێكی سارد.

(عَينٌ قارَّة): (ئیدیۆم) چاوێكی ڕوونی دڵێكی خۆش.

(اَلقَرّ): سەرما.

(يَومٌ قَرٌّ): ڕۆژێكی سارد.

(لَيلَةٌ قَرٌّ): شەوێكی سارد.

(أَلقُرَّة) (مص): پێكردنەوەو گەشبوونەوە.

(«هُــوَ قُرَّةُ عَيني»): ئــەو ڕووناكیی چاومە كە چاوم پێی گەشــدەبێتەوەو دڵم پێی شــاد دەبێت.

(اَلقُرَّةُ أَو قُرَّةُ العَين (ن): كووزەڵە.

(أَبو قُرَّة) (ج): ناوی شاردراوەی خۆرپەرستە. چونكە ســەرمای هەمیشەیی لە گیانیایەتی‌و بۆ خۆر دەگەرێت‌و ڕووی لە خۆرە.

(لَيلَةٌ قَرَّة): شەوێكی سارد.

(اَلقَرَّتــان): بەیانیــی پێــش گزنگیی خۆرو ئێواران زەردەپەڕ.

(اَلقِرَّة): سەرما.

(«حِرَّةٌ علــى قِرَّة»): پەندێکــە بۆ یەکێکە پێچەوانەی ئەوە دەردەبڕێت کە لە دڵیدایەو نیازیەتی.

(اَلقَرَرَةُ والقِرارَةُ والقَرارَةَ والقُرارَةُ والقُرُورَة): ئاوێکــە کە دەکرێتەوە ســەر چێشــتەکە پاش پێگەیشــتنی بــۆ ئــەوەی بــە مەنجەڵەکــەدا نەسوتێت.

(الأقَرّ): ساردتر.

(«أيُّ الأيام أقَرُّ»): چ ڕۆژێك ساردترە.

(اَلقَرور): ئاوی سارد.

(اَلمَقْرُور): ١-سارد ٢-ئەوەی سەرمایبووبێت.

٢-(قَرَّ- فِي المَكانِ أو على الأمرِ قَراراً وقُرُوراً وقَــرّاً وتَقْــراراً وتَقِــرَةً): لــە شــوێنەکەدا ســتارەیگرت و جێگیر بوو یان لەسەر کارەکەو ئەنجامدانی ئارامیگرت.

(قَــرَّرَ-ەُ فِي المَــكانِ أو عَلــى العَمَــلِ): لــە شوێنەکەدا جێگیریکردو دایمرکاند یان لەسەر کارەکە ڕایگرت و هێشتیەوە.

(«قَــرَرتُ عِنــدَهُ الخَبَــر حتى اســتَقَرَّ»): هەواڵەکەم لا سۆراغکرد تا گەیشتمە ئەنجام.

(قَــرَّرَ-ەُ بالامــر): وایلێکرد پێ لــە کارەکە بنێت.

(-ەُ على الحَقِّ): وایلێکرد کە پێ لە ڕاســتیو مافەکە بنێت و ملی بۆ شۆڕ بکات.

(قــارَّ- فِي الصَــلاةِ. مُقارَّةً): لــە نوێژەکەدا ئارامو ستارەیگرت و نەجووڵا.

(-الرَجُلَ) لەگەڵ پیاوەکەدا گونجاو ڕێکەوت/ ستارەیگرت.

(أقَرَّ- فُلاناً فِي المَكانِ إقْراراً): لە شــوێنەکەدا فیساری جێگیری کردو دامەزراندو دامرکاند.

(-العامِلَ على العَمَلِ): کرێکارەکەی لەســەر کارەکە دامەزراند.

(-الرَجُلَ): پیاوەکە دامرکاو ملیدا.

(-بالحَقِّ): پێی لە مافو ڕاستییەکە ناو ملی بۆ شۆڕکرد.

(-الكَلامَ لَهُ): قســەکەی بــۆ ڕوونکردەوە تا تێیگەیشت و زانی.

(- القِــدرَ): مەنجەڵەکــەی کرانــدو ئەوەی پێوەی نووسابوو لێیکردەوە.

(-الطائِرَ فِي عُشِّهِ): وازی لە باڵندەکە هێنا لە هێلانەکەیدا بسرەوێت.

(-تِ الناقَةُ) باری مێحوشترەکە (بنجبەستبوو/ دامەزرا).

(مُقِرّ): جێگیرو قایم/ دامەزرا.

(تَقَرَّرَ): ١-ســاغبووەوە ٢-دامەزرا/ چەســپی ٣-بڕیاردرا.

(تَقارَّ- فِي المَكانِ): لە شوێنەکەدا جێگیر بوو/ ستارەیگرت.

(إقتَــرَّ- فُلانــاً فِي العَمَلِ وعَلَيهِ): فیســاری لەسەر کارەکە دامەزراند.

(إســتَقَرَّ- بِالمَكانِ): لە شــوێنەکەدا (جێگیر بــوو/ دامــەزرا/ ســتارەیگرت/ ئۆقرەیگرت)

٢-چەسپی/ بنجبەستبوو.

(اَلقارَّة) عند اهل الجغرافیا: کیشوەر/ پارچە زەوییەکی زۆر گەورەی لە یەك نەپچڕاو وەك کیشوەری ئاسیاو ئەورووپاو ئەفەریقاو ئەمەریکا.

(اَلقَرّ): ١-لە شوێنێکدا ستارەگرتن و جێگیربوون ٢-ستارەگا/ نشینگە.

(«وَقَعْتَ بِقُرِّك»): گەیشتیتە ئەوەی چاوەڕێیبووی و ئەوەی دەتویست/ بە ئامانج گەیشتیت (ئەمە بە تۆڵەسێنێك دەوترێت کە تۆڵەی خۆی سەندبێت).

(اَلقَرّ) (مص): کەژاوە یان باروبنە بۆ پیاو.

(یَومُ القَرّ): ڕۆژی دوای قوربانیکردن لە حەجدا چونکە لە (مونا)دا دەسرەوون.

(اَلقُرَّةُ والقَرَرَةُ والقُرَرَةُ والقُرارَة): بنکری مەنجەڵ.

(اَلقِرَّة): جۆرە کەژاوەیەکە بۆ پیاو/ باروبنەیە بەسەر وڵاخەوە بۆ سواربوون.

(اَلقَرار): ١-بڕیارو ڕا چەسپاندن (بۆ پرسە بابەتێك) ٢-زەویی نزم و تەخت و پتەو ٣-ئەوەی باری چەسپاو و جێگیربوونی خۆی وەردەگرێت.

(«صارَ الأَمرُ إلی قَرارِه»): کارەکە جێی خۆی گرت/ بنجبەستبوو/ کۆتاییهات: چەسپبوو.

٤-(مو) کۆتایی پارچە مۆسیقاکەیە کە گۆرانیبێژەکە بێدەنگدەبێت.

(اَهلُ القَرار): خەڵکی نیشتەنیی ناو ئاوەدانیی کە لە ماڵەکانیاندا نیشتەنین پێچەوانەی ئەمانە کۆچەرین/ ڕەوەندەن و هەر لە کۆچکردندان.

(دارُ القَرار): ئەوە دنیا/ جیهانی دووەم/ جیهانەکەیتر.

(اَلقَرارَة): ١-نزمە زەویی/ نشێوو پتەو ٢-چاڵی خڕ کە باراناوی تێدا کۆدەبێتەوە.

(اَلقَراریُّ): ١-بەرگدروو ٢-قەساب ٣-مرۆڤی شاریی و نیشتەنی کە کۆچەریی نییە.

(اَلقَرایِرِیّ) — عِندَ العامَّة- نیتشەنیی شارو ئاوەدانی (ئەمە وەرگێڕانی وشەی (اَلقَرارِیّ)یە.

(اَلقارُورَة (ج) قَوارِیر): ١-سوراحیی شەراب یان شووشەی بۆن و شتی لەو بابەتە. گومگومە ٢-بیلبیلەی چاو (لەبەر سافیی و پاکیی کە مرۆڤ ڕووی خۆی تێدا دەبینێت و بە شووشەی بۆن و شەراب چوێنراوە ٣-قاپی خورمای تەر/ فەریکە خورما یان خورما.

(اَلإقرار (مص) شَرعاً): بە پێی شەرع ئەوەیە کەسێك مافی کەسێکیتری بەسەرەوە بێت دانی پێدابنێت.

(اَلتَّقرار والتَّقِرَّة) (مص): نەگۆڕیی/ جێگیریی/ بنجبەستبوون/ نەبزوان/ چەسپبوون.

(اَلمَقَرّ (ج) مَقارّ والمُستَقَرّ): ١-بارەگا ٢-بنکە/ ستارگە/ نشینگە.

(مَقَــرُ البئرِ): چاڵێکه له بنی چاڵاودا که ئاو کەمبوو تیایدا کۆدەبێتەوە.

(اَلمَقَرَّة): ١ـگۆلی ئاو ٢ـگۆزە.

٣-(قَرَّ-تِ الحَيَّةُ. قَرِيراً): مارەکە فیشکاندی.

(-الدَّجاجَةُ. قَرّاً وقَرِيراً): مریشــکەکە لە گارمگار کەوت.

(اَلقُــرّ) (ج): قورناویلکــە/ زیندەوەرێکــی لاکێشەییە سەر ئاو دەکەوێت بۆیە وا ناونراوە چونکە دەنگێکی لێوە بەرزدەبێتەوە وەك بڵێ (قُرقُر). خەڵکە ڕەشۆکەکە پێیدەڵێن (پەتی قورناویلکە) لەبەر ئــەوەی خۆیان بەیەکەوە دەبەســتن‌و لەیەك گیر دەکەن وەك پەتێکبن وا دەنوێنن.

(اَلقَرَّةُ والقُرَّةُ والقِرَّةُ (ج): بۆق.

٤-(تَقَــرَّرَ واقْتَرَّ- تِ الإبلُ): ١ـحوشــترەکان تێربوون ٢ـزۆر قەڵەو بوون.

٥-(قَرُّ الثَوبِ): هەموو چرچ‌و لۆچییەکی جل.

(اَلقَرارَة): کورت.

(اَلقُــرَى): گرفتاریــی‌و لێقەومــان کە بەســەر خەڵکدا لەگەڵ خۆلێلادان‌و خۆلێپاراستندا دێت.

الملحق:

قَرّ» القارّي): کیشوەریی.

(حَربٌ قارِّيَةٌ): جەنگێکی کیشوەریی.

(اَلمَنــاخُ القــارِيّ): ئاووهــەوای ناوەڕاســتی کیشوەرەکان کە نیشانەکەی ئەوەیە جیاوازیی نێوان گەرمای هاوین‌و ســەرمای زستان زۆرە (بە هاوین زۆر گەرمەو بە زستان زۆر ساردە) و لە هاوینیشدا بارانێکی زۆری هەیە.

(اَلتَقرِير): ١ـناچارکردنــی پێڵێنانی کارێك‌و دانپێدانانــی ٢ـبڕیاردانــی کردنــی کارێك‌و ئــەوەی کــە پێویســتە جێبەجــێ بکرێــت. ٣ـلێکۆڵینــەوەی ئەنجامدانــی کارێــك کــە بڕیاردانی کۆتایی‌و جێبەجێکردنی بەدەست سەرۆکە.

(تَقرِيــر المَصــير): بڕیــاری چارەنووســیی وڵاتێك یان میللەتێــك کە خۆی جۆری ڕژێم بۆ خۆی هەڵبژێرێت‌و بــە ئازادیی پەیڕەوی بکات بەبێ ئەوەی هێزی دەرەکیی دەستی لەو هەڵبژاردنەدا هەبێت.

(حــق الشــعوب في تقريــر المصــير): مافی چارەنووسیی میللەتان. میللەتێك مافی ئەوەی هەبێت خۆی چارەنووسی خۆی دیاری بکات‌و سەربەســتبێت/ بە ئازادیی بــژی‌و قەوارەی تایبەتیی خۆی هەبێت.

(اَلتَقرِير (ج) تَقارِير): ڕاپۆرت/ پەخشنامە/ ڕوونکردنەوە دەربارەی کێشەیەك یان ڕەوشێك یان چۆنیەتی قەومانێك‌و ڕووداوێك.

(«تَقرِير عَن سَيرِ العَمَل»): ڕاپۆرتێك لەسەر بەرێوەچوونی/ چۆنیەتی ڕۆیشــتنی کارێك‌و جێبەجێبوونی.

(«تقرير طبي»): ڕاپۆرتێکی پزیشکیی.

(تَقرِير): ڕاپۆرتێك/ پەخشنامەیەك لەسەر

ئـەو ئەنجامانەی کە ئەندامانـی لیژنەیەك پێیگەیشـتوون/ بۆیـان سـاغبۆتەوە کـە لە لێکۆڵینەوەو ساغکردنەوەو دەرخستنی کارێکی تایبەتیو پرۆژەیەك کە پێیان سپێردرابێت.

(«تَقرير لجنة نيابِيَّة»)ڕاپۆرتی لیژنەیەکی پەرلەمانیی.

(«تَقرير الخَبير»)ڕاپۆرتی پسپۆڕ.

قرأ: ١-(قَـرَأَ واقْتَرَأَ- الكِتابَ. قَـرْأً وقِراءَةً وقُرآناً)کتێبەکەی بە دەنگ یان بە چاو یان بە دڵ خوێندەوە.

(-عَلَيهِ السَّـلام قِـراءَةً)سـلاوی (لێکرد/ پێگەیاند).

(«إقْرَأْ عليه السَّلامَ»)سلاوی پێگەیەنە.

(قارَأَ-هُ. قِراءً ومُقارَأةً)پێکەوە خوێندیانەوە یان خوێندیان.

(أَقْـرَأَ- الرَجُـلَ. إقْـراءً)بـە پیاوەکـەی خوێندەوە.

(-هُ السَّـلامَ)سـلاوی پێگەیانـد (وەکو کە سـلاوی پێدەگەیەنێـت وایلێـکات ئەویش وەلامی سلاوەکە بداتەوە).

(تَقَرَّأَ)٢-بوو بە فەقێ ٢-زانای شەرع.

إِسْتَقْرَأَ- فُلاناً. إِسْتِقراءً)داوای لە فیسار کرد کە بخوێنێتەوە.

(-الأُمُورَ)لە کارەکانی کۆڵییەوەو سـەرنجی لێدان تا بارو نیشانەکانیان بزانێت.

(القِراءَة (مص) (ج) قِراءات)خوێندنەوەو چۆنیەتی ئەو خوێندنەوەیە.

(الأَقْـرَأُ)٢-ڕەوانترین خوێنـەرەوە ٢-ئەوەی کە زۆر ڕەوان دەخوێنێتەوە کەسـێکە کە زۆر بخوێنێتەوە.

(«أَقْرَأُكُمْ فُلاناً»)باشـترین خوێنەرەوەتان فیسارە.

(القَـرَّاء (ج) قَـرَّاؤُون)چاکخوێنەرەوە یان زۆر خوێنەرەوە.

(الإِسْتِقراء)بەدوادا گەڕانو سەرنجلێدان، لە شتی تایبەتی بۆ دۆزینەوەی شتی گشتی.

(- عِندَ المَنطِقيين)لای گوفتارەکان ئەوەیە کە چەسپاندنو سـەلماندنی بڕیاری تەواو بۆ گشتە بە هۆی سەلماندنی بۆ زۆربەی تاکەکانی ئـەو گشـتە: وەك: هەمـوو زیندەوەرێك لە خواردندا کاکیلـەی خـوارەوەی دەبزوێنێت چونکە مرۆڤو درنـدەو هەموو چوارپێیەك دەیبزوێنێت کەواتە سەلماندنمان کە زیندەوەر لە خواردنـدا کاکیلەی خوارەوەی دەبزوێنێت چونکە مرۆڤو درندەو چوارپێ بەشـی هەرە زۆری زیندەوەرن.

(المِقْرَأ)تەختەی خوێندنەوە ئەوەی لە کاتی خوێندنەوەدا کتێبی دەنێنە سەر.

(المَقْـرُوّ والمَقْـرِيّ والمَقْـرُوء): ئـەوەی خوێندراوەتەوە.

٢-(قَرَأَ- الشـيءَ. قَـرْأً وقُرآناً)شـتەکەی کۆکردەوەو دانیەدەمیەكو بەیەکیەوەنان.

(-تِ الناقَةُ)مێحوشترەکە ئاوسبوو.
(-تِ الحامِلُ)ئاوسەکە زا.
(أَقرَأَ- الأَمرُ. إقراءً)کارەکە نزیکبووەوە.
(-مِنَ السَفَرِ)لە گوزارەکە/ سەفەرەکە گەڕایەوە.
(القُـرآن) (مص)؟-خوێندنــەوە ٢-قورئانی پیرۆز.
٣-(أَقرَأَ- عَنهُ. إقراءً)بەجێیهێشت، وازی لێهێنا.
(-النَّجمُ)ئەستێرەکە ئاوا بوو.
٤-(أَقرَأَ- الحاجَةَ. إقراءً)پێداویســتیەکەی دواخست.
(-زَيدٌ)دواکەوت.
(-تِ الحاجَةُ)پێداویستیەکە دواکەوت.
٥-(أَقرَأَتِ الرِّياحُ. إقراءً)باکە لە کاتی خۆیدا هەڵیکرد.
(القُرء (ج) أَقراء وقُرُوء وأَقرُؤ)دەم/ کات/ حەل.
٦-(أَقرَأَ- الرَجُلُ. إقراءً)گۆشەگیری پەرستنی خودا بوو.
(تَقَرَّأَ)گۆشەگشیری خوداپەرستیبوو.
(القــارِيء (ج) قُــرّاء وقارِئــون وقَــرَأة): گۆشەگیری خوداپەرستی.
(القُرّاء (ج) قُرّاؤون وقَرارِيء)گۆشــەگیری خوداپەرستیی.
(المُتَقَرِّيء)گۆشەگیری خوداپەرستی.
٧-(القُرء (ج) أَقراء وقُرُوء وأَقرُؤ)پاشبەندی هەڵبەست/ سەروا.

(أَقراءُ الشِّـعرِ)جۆری هۆزان و کێشــەکانی و ئامانجەکانی.
(القِرَأَة)پەتای خراپ.
قرب: ١-(قَرَبَ- السَّيفَ قَرباً)١-شمشێرەکەی لە کێلان نا ٢-کێلانی بۆ شمشێرەکە کرد، بۆی پەیداکرد.
(قارِب)کەسێکە بۆ شمشێر کێلان پەیدابکات/ دروستبکات.
(السَّيفُ المَقروب)شمشێری کێلاندار یان لە کێلاننراو.
(أَقرَبَ. قِراباً)کێلانی دروستکرد.
(القِراب (ج) قُرُب وأَقرِبَة)کێلان.
(القِربَة (ج) قِرَب وقِربات وقِرِبات وقِرَبات): مەشکە بۆ شیرو دۆو ماستو کوندە بۆ ئاو.
(«لَقَيتُ مِنهُ عَــرَقَ القِربَة»)ئالآوی زۆری پێنۆشــیم/ توندوتیژیی زۆرم بەدەستیەوە. (خوارد/ نۆشی).
٢-(قَــرِبَ وقَرُبَ. قُربــاً و قُرباناً وقِرباناً): نزیکبووەوە.
(-مِنهُ وإلَيهِ)لێینزیکبووەوە.
(قَرَّبَ- هُ)نزیکیکردەوە.
(-هُ الأَميرُ)میر ئەوی لە خۆی نزیککردەوەو کردی بە پیاوە نزیکەکانی خۆی.
(-القُربانَ لِلّهِ)قوربانی بۆ خودا کرد.
(-الكاهِنَ فُلاناً)قەشەکە قوربانییەکەی بە فیساردا.

(-فُلانــاً): بە فیســاری وت: ســلاّوی خوات لێبێت‌و خودا نزیکت بکاتەوە.
(قــارَبَ- ەُ مُقارَبَــةً): ١-لێینزیکبــووەوە ٢-قسەی خۆش‌و ناسکی لەگەڵدا کرد.
(-فِي الأَمرِ): لە کارەکــەدا وازی لە زیادڕەویی‌و سەرکێشیی هێناو ڕوویکردە ڕاستیی‌و دروستی.
(أَقْرَبَ- الإنــاءَ): قاپەکەی نزیکــی پڕکردن کردەوە.
(-تِ الحامِلُ): کاتی زانی ئاوسەکە نزیك بووەوە.
(تَقَرَّبَ- تَقَرُّبــاً وتِقِرّابــاً): قوربانییەکەی وەرگرت.
(- الی اللهِ بِالقُربانِ): بۆ لە خودا نزیکبوونەوەو قایلبوونی قوربانییکرد.
(«تَقَرَّبْ یا رَجُل»): وەرە (پێشەوە/ بەرەوە/ نزیکبــەرەوە)، پەلە بکە هــۆ پیاوەکە (ئەمە تایبەتی فرمانی داخوازییە).
(تَقارَبا): لەیەك نزیکبوونەوە.
(-ەُ): هەردووکیان لێینزیکبوونەوە.
(-الزَرْعُ): کشتەکە نزیکی پێگەیشتن بوو.
(إِقْتَرَبَ- الوَعْدُ): کاتی بەجێهێنانی بەڵێنەکە نزیکبووەوە.
(-الشَیئان): دوو شتەکە لە یەك نزیکبوونەوە.
(إِسْتَقْرَبَ- الشيءَ): شتەکەی (بە نزیك زانی‌و/ هاتە بەرچاو) یان ویستی نزیك ببێتەوە.
(اَلقُرب والقَراب): نزیك.
(اَلقَــرَب (ج) أَقراب): چالاّویــك/ بیرێك کە ئاوەکەی نزیکبێت‌و قووڵنەبێت.
(أَلقُراب= القَریب): نزیك.
(قُرابُ الشــيءِ وقِرابُهُ): شتێك بە ئەندازەی نزیکیی شتێکیتر بێت.
(اَلقُرْبَةُ): لە شوێن یان پایە نزیکبوونەوە.
(اَلقُربَةُ (ج) قُرَب وقُرُبات): ئەوەی کە پێی لــە قایلبوونی خــودا نزیکبێتەوە کە کرداری چاکەو خوداپەرســتییەو مل شــۆڕکردنە بۆ فەرمانەکانی.
(اَلقُرُبَةُ): خزمایەتی‌و نزیکیی لەوەدا.
(«فِي الإِناءِ قُرُبَةٌ»): قاپەکە نزیکی پڕبوونە.
(اَلقُرُبَــةُ (ج) قُرَب وقُرُبــات): ئەو چاکەو خێــرو ملکەچییەی کە لــە قایلبوونی خودا نزیکتدەکاتەوە.
(اَلقُرابَة= القَریب): خزم/ خوێش/ کەس.
(ما هو بِشَــبیهِكَ ولا بقریب مِنك): ئەو نە لە تۆ دەچێت‌و نە خزمیشتە.
(اَلقُرْبی والقَرابَة): خزمایەتیی/ خوێشایەتی/ کەسێتیی‌و شتیتر.
(اَلقُربــان (ج) قَرابــین): ١-قوربانیــی کــە بۆ خــودا بکرێت‌و لــە ڕێی خــودادا بکرێت ٢-هاونشــینی تایبەتی شا لەبەر ئەوەی لێوەی نزیکە.
(اَلقَرْبــان (م) قَرْبی (ج) قِراب مِن الآنیة): ١-قاپێك کە خەریکی پڕبوونبێت ٢-هاونشینی تایبەتی شا.

(ألقارِب (ج) قَوارِب): بەلەم.
(ألقَريب (ج) أقْرِباء وقُرابى (م) قَريبَة (ج) قَرائِب): ١-نزيك (بۆ تاك و كۆ).
(«هو قَريبٌ وهم قَريبٌ»): ئەو نزيكەو ئەوان نزيكن ٢-خوێش/ خزم/ كەسی نزيك ٣-كێشێكە لە كێشەكانی هۆزان/ شيعر كە تايبەتە بە ناعەرەب كێشەكە.
(مَفاعيلن. مَفاعيلن فاعلاتن مَرَّتين).
(جاؤوا قُرابى): هاتن شان ب شانو نزيك بەيەك.
(قُرابى): كۆی وشەی (قريب)ە لەسەر پێوەر نييە.
(ألأقْرَب): نزيكترو نزيكترين.
(أقْرِباءُ الرَجُلِ وأقارِبُهُ وأقْرَبُوهُ): خزمە نزيكەكانی پياوەكە.
(ألمُقْرِب (فا) مِنَ الحَوامِل (ج) مَقارِب ومَقاريب): ئەو ئاوسانەی/ ئەو سكپڕانەی كە نزيكی منداڵبوونبن.
(ألمُقْـرَب (مفع) (م) مُقْرَبَة مِنَ الخَيل): ئەسپێك كە ئاخورو شوێنی بەستنەوەكەی نزيكدەكەن لەبەر چاكیی و خۆشەويستیی.
(ألمَقْرَب): كورتەرێ.
ألمَقْرَبة: ١-خزمايەتی ٢-كورتەرێ.
(ألمَقْرِبَة والمَقْرُبَة): خزمايەتی/ خوێشايەتی/ كەسايەتی.
(ألمُقارِب) (فـا): ١-مامناوەندیی نێوان چاك و خراپ ٢-گوزەران مامناوەندیی.
(ألمُقارَب (مفع) مِنَ المَتاع: كەلوپەلی هەرزان.
(ألمُتَقارِب) (فا): كێشـەيەكە لە كێشـەكانی شيعر كە كێشەكەی: (فَعولَن)ە هەشت جار.
٣-(قَرِبَ قَرَباً): هاواری كەمەريكرد.
(قَرَّبَ- الرَجُلُ): هاواری كەمەريكرد.
(تَقَرَّبَ الرَجُلُ. تَقَرُّباً وتِقِرّاباً): دەستی خستە سەر كەمەری.
(ألقُـرْب والقُرُب (ج) أقْراب) (ا ع): كەمەر/ كەلەكە.
٤-(قَرَّبَ- الفَرَسُ): چارەوێكـە لوقەيكرد جۆرە چوارناڵەيەكە.
(ألتَقريب): لۆقەكردنی ئەسپ.
٥-(أقْـرَبَ- الراعـي الإبِـلَ): شـوانەكە حوشترەكانی بەشـەو لێخـوڕی تـا بەيانی بيانباتە سەر شوێنی ئاودانيان.
(قارِب): شوانی حوشتر بردوو بەشەو بۆ سەر ئاوی بەيانی/ نزيكخەرەوە.
(الإبِلُ القَوارِب): حوشتری بەشەو لێخوڕراو نزيكخراوەی ئاوی بەيانی.
(ألقَرَب والقِرابَة): شەو ڕەو بۆ ئاوی زووی بەيانی.
(ألقارِب): ئاوخوازی شەو.
(ألمَقْرَب): بەشەو ڕۆيشتن/ شەوڕەو.
٦-(ألقَرنَبيُّ) (ح): قالۆنچەی شاخدار جۆرێكە لە قالۆنچە كە دوو قاچی درێژی هەيە.

(اَلْمُتَقارِب): پیاوی کورتەبنە.

٧-(اَلْقَرَبُوس (ج) قَرابیس): قەڵپوزی زین/ بەشی کەوانەیی بەرزی زینەکە کە لە پێش‌و پاشەوەی زینەکەدایە.

قـرت: ١-(قَـرَتَ- الـدَمُ. قَرْتـاً وقُرُوتاً): خوێنەکـە بەسـەر یەکەوە وشـکبوو یان لە برینەکەدا وشـکبووەوە یان بە هۆی لێدانەوە لەژێر پێستەکەدا شین هەڵگەڕا.

(قَرِتَ- الدَمُ- قَرَتاً): خوێنەکە بەسەریەکەوە وشـکبووەوە یان لەژێر پێستدا شین هەڵگەڕا بە هۆی لێدانەوە.

(-الظفَرُ): خوێـن لەژێر نینۆکەکەدا مەیی‌و مردو وشکبوو.

(-الرَجُلُ): ڕووی پیاوەکە بە هۆی خەفەتەوە یان لە تووڕەییدا هەڵبزڕکاو گۆڕا.

(اَلْقَرَت) (مص): وشکبوون/ مەیین.

(دَمٌ قارِت): خوێنێکی مەییو و وشکەوەبووی نێوان پێست‌و گۆشت.

٢-(قَرَتَ- الرَجُلُ. قُروتاً): بێدەنگبوو.

٣-(اَلقارِت): ئـەوەی هەرچی دەسـتکەوێت بیخوات.

(القارِت واَلقَرّات): باشترین جۆری مسک.

اَلْمُقْتَرِت: ئەو کەسـەی هەرچی دەسـتکەوێت بیخوات.

قـرث: (قَـرَثَ-هُ الأَمْـرُ. قَرْثـاً): کارەکەی لێسەختبوو.

(قَـرِثَ- الرَجُلُ. قَرَثاً): خـۆی زۆر ڕەتاندو ڕەنجیدا.

(اَلْقِرِّیث) (ح)= (الجِرِّیث): جۆرە ماسییەکە/ مارماسی.

قرح: ١-(قَرَحَ وقَرَّحَ-هُ قَرحاً): برینداریکرد/ زامداریکرد.

(قَرِح. قَرَحاً): برینی دەرکرد.

(«قَـرِحَ قَلْبُـهُ مِنَ الحُـزن»): خەفەت دڵی بریندار کرد/ دڵی بە خەفەت بریندداربوو.

(اَقْـرَحَ- هُ اللهُ): خـودا (دوومەڵـی لەلـەش دەرکرد/ تووشی برینی لەشیکرد).

(تَقَـرَّحَ- الجَسَـدُ): لەشـەکە برینی زۆری دەرکرد/ دوومەڵی دەرکرد.

(اَلقَرْح (مص) (ج) قُـروح: ١-برینی لێدانی چەك ٢-زیپکە ئەگەر پیسیکردو بوو بە برین ٣-جۆرە گەرییەکی پێسـتە بەچکە حوشـترو گوێرەکە دەکوژێت.

(اَلقَرَح) (مص): برینەدەرکردن یان بریندداربوون.

(اَلقَرِح): زامدار/ بریندار.

(اَلقَرحَة والقُرحَة): برینی پیسـبووی کۆن کە کێم‌و زووخ پەیدابکات.

(اَلقُرحان- مِنَ الناس): خەڵکی ئاولاوی (بۆ تالئو کۆیە).

(اَلأَقْرَح): زامدارتر.

(اَلقَریـح (ج) قَرحی وقَراحـی): زامدار/ بریندار.

(اَلمَقروح والمُقَرَّح): کەسێکە لەشی برینی پێوە بێت/ بریناوی.

٢-(قَـرَحَ وقَرَّحَ. البئرَ قَرْحاً: چاڵاوەکەی لە جێیەکدا هەڵکەند کە لێی هەڵنەکەنرابێت.

(إفْتَرَحَ- البئرَ): لە شوێنێکدا بیری لێدا کە لێینەدرابێت یان شوێنەکە ئاودار نەبێت.

(-الأَمْرَ): بەبێ نموونەی بەرچاو کارەکەی داهێنا دروستیکرد.

(-الشيءَ): ١-خۆی شتەکەی دۆزییەوەو داهێنا بێئەوەی بەرگوێی کەوتبێت ٢-پاڵاوتی‌و هەڵیبژارد.

(-البَعیرَ): یەکەمکەس بوو کە سواری حوشترەکە بێت.

(-الخُطْبَةَ): بەسەرپێوەوبەبێ‌خۆئامادەکردن وتارەکەیدا.

(-عَلَیهِ کَـذا أَو بِکَـذا): زۆری لێکـردو بـە توندو تیژیی داوای شتی لێکـرد، بێ بەتەنگەوەهاتنی.

(-علیه کذا): پێشنیازیکردو حەزیکرد ئەوەی بۆ بکات کە دەیەوێت.

(«إفْتَرَحَ عَلَیهِ صَوتَ کذا»): پێشنیازیکرد ئەو گۆرانییەی بۆ بڵێت.

(اَلقُرْح): ١-سەرەتای شت ٢-یەکەم ئاوێك کە لە چاڵاوێکی تازەلێدراو دەربهێنرێت ٣-سێ شەوی سەرەتای مانگ.

(قُرْحَةُ الشِّتاءِ أَوِ الرَّبیع): سەرەتای زستان یان بەهار.

(القَریح): هەور کە سەرەتا تازە دروستدەبێت‌و دێتە ئاسمان.

(اَلقَریحَـةُ (ج) قَرائِح): ١-سەرەتای هەموو شتێك ٢-یەکەمین جار کە ئاو لە چاڵاوێکی تازە هەڵدەهێنجرێت.

(-مِنَ الإنسان): سروشتی مرۆڤ.

(قَریحَـةُ الشـاعِرِ أَوِ الکاتِـب): بەهـرەی هۆزانڤان/ شاعیر یان نووسەر کە توانای هۆنینەوەی شیعر یان نووسینی دەداتێ.

(«لِفُـلان قَریحَـةُ جَیِّـدَة وهـوَ حَسَـنُ القَریحَة»): فیسار بەهرەوەرە زانست‌و هۆزان بە سروشت‌و بەهرەی خۆی دایدەهێنێت.

٣-(قَرَحَ- الفَرَسُ. قُروحاً وقِراحاً): کەڵبەی چارەوێکە دەرهات.

(تِ النافَةُ): ئاوسیی مێحوشترەکە دەرکەوت.

(قارِح): مێحوشتری کەڵگرتوو/ ئاوس...

(قَـرِحَ- الفَـرَسُ. قَرَحـاً): ماینەکە دانی دەرکرد یان ئاوسبوو.

(-ت سِـنُّ الصَبِيِّ): دانی منداڵەکە خەریکە دەربێت.

(قَرَّحَ- النَّباتُ): رووەکەکە گوێچکەی گەڵاکەی دەرکەوت‌و هاتەدەرێ.

(-تِ الأَرضُ): گیای زەویەکە سەری دەرهێنا.

(أَقْرَحَ- الفَرَسُ): چارەوێکە کەڵبەی دەرهات.

(اَلقـارِح) (فـا): ١-کەوانێـك کـە ژێکـەی

لێدەرچووبێت/ ترازابێت.

(اَلقــارِح مِن ذی الحافِــر (ج) قَوارِح وقُرَّح ومَقاريح (م) قــارِح وقارِحَة (ج) قارِحات وقَوارِح): ئەو سمدارەی کە دانی دەرهاتبێت.

(قارِحُ الفَرَس): ئەو تەمەنەی کە چارەوێکە دانی تێدادەرهاتبێت.

(اَلقُرحَةُ فِي وَجهِ الفَرَس): پەڵەیەکی ســپی کە بە ناوچەوانــی چارەوێکەوە بێت بچووك یان گەورە بێت.

(«هو قُرحَةُ أَصحابِــهِ»): ئەو وەجاخزادەی ناو دۆستەکانیەتی.

(اَلأَقرَح): سپێدەی بەیان (چونکە ڕووناکییەکی ناو تاریکییە).

(فَــرَسٌ أَقــرَح (م) قَرحــاء (ج) قُــرح): چارەوێیــەك پەڵەیەکــی ســپی هێنــدەی پەنجاییەك یان بچووکتری بەناوچەوانەوەیە.

(رَوضَــةٌ قَرحــاء): لالەزارێکــی ڕوواو یــان باخچەیەك لە ناوەڕاستیدا گوڵی سپی هەبێت.

(قَريــحُ السَّــحابَة): بــاران کــە لــە هەور دێتەخوارێ‌و دەبارێت.

(اَلمَقروح (مفــع)- مِنَ الطُــرُق): ڕێی دیار (چونکە پێخوستبووەو بەکارهێنراوە/ پیایدا ڕۆیشتوون).

٤-(قَرَحَ-هُ بِالحَقِّ): ڕاســتی‌و دروستیی دا بە ڕووداو پێی وت.

(قارَحَ- هُ مُقارَحَةً): ڕووبەڕوویبوو.

(تَقَرَّحَ لِلأَمر): بۆ کارەکە ئامادە بوو.

(اَلمُقارَحَة) (مص): ڕووبەڕوو بوونەوە.

(«لَقيتُهُ مُقارَحَةً»): ڕووبەڕووی بوومەوەو دیم/ تووشی بووم.

٥-(القَــرَاح (ج) أَقرِحَــة): ١-ئــاوی پوخت‌و ڕووت ٢-زەوییەك نە ئاوو نە درەختی تێدابێت ٣-کەســێك کە جەنگی نەدیبێت‌و نەچووبێتە ناوی.

(-مِنَ الإبِل): حوشــترێك کە هەرگیز تووشی گەریی نەبووبێت.

(«أَنــتَ قُرحانٌ مِنَ الأَمــرِ»): تۆ لە کارەکە بەدەریت.

(اَلقُراحِيّ): ١-کەســێکە کە نیشتەنی دێبێت ناچێتــە بیابــان ٢-کەســێکە نەچووبێتــە شەڕەوە.

(«أَنْتَ قُراحِــيُّ مِن الأَمرِ»): تۆ لە دەرەوەی کارەکەیت (م) (قُراحِيَة) ئەو ژنە لە دەرەوەی کارەکەیە.

(القُراحِيَّتان): هەردوو لای کەمەر.

(اَلقارِح) (ح) الأَسَد): شێر

(القَريــح): ئــاوی پوخت یان هەر شــتێکی ڕووت‌و پوخت.

الملحق:

قرح: (الإِقتِراح): پێشنیاز/ ڕایەکە دەردەبڕرێت‌و پێشکەش دەکرێت.

(«إِقتِراحُ حَلّ»): پێشنیازێك بۆ چارەسەرکردن.

(الإقتِــراح في الإدارة): لــه بەڕێوەبردنــدا پێشكەشــكردنی ڕایــەك یــان تەگبیرێك بۆ دەســەڵاتدار كە وەریگبرێتو پەیرەو بكرێت بۆ چارەسەرێك.

(«بِنــاءً على إقتراح المُديــر العام»): بە پێی پێشنیازی بەڕێوەبەری گشتی.

(الإقْتِــراح في التَشــريع): پێشــنیاز لــە یاســادانانەدا پێشــنیازێكە دەكرێــت، ڕایەكە دەردەبڕرێت بۆ لێدوان یان ڕاكە وەردەگیرێت یان وەرناگیرێت.

(«طُرِحَ الإقْتراح على التَصويت فَسَــقَطَ»): لەسەر كارێك، كێشەیەك پێشنیازكرا كە دەنگ وەربگیرێت بەڵام ســەرینەگرتو وەرنەگیراو پێشنیازەكە سەرنەكەوت.

قرد: ١-(قَرِدَ- المالَ قَرْداً): دارای كۆكردەوەو دەستگیر بوو.

(-في السَــقاءِ): ڕۆن یان ماستی لە هیزەكەدا یان لە مەشكەكەدا كۆكردەوە.

(قَــرِدَ وتَقَــرَّدَ- الشَــعَرُ قَــرَداً): ١-قژەكــە لوولبــوو ٢-ســەری مــووەكان پێچیانخواردو بەیەكداچوون.

(قَرَدَة (ج) قَرَد): وردە خوریو بەرگنی حوشترو كەتان كــە هەڵدەوەرێــتو فرێدەدرێت ٢-وردە هەوری تەنك كە وەك تەمەو یەكینەگرتووە.

(القَــرِد): هــەوری چــڕی بەیەكداچــووی كەڵەكەبوو.

٢-(قَرِدَ- الأَدِيمُ. قَرَداً): پێستەكە بۆگەنیكردو كرمی زۆر تێیداو كونكونبوو.

(-الكحــلُ في العَــينِ): كلەكــە لــە چــاودا ڕێرێبوو.

٣-(قَــرِدَ. قَــرَاداً): ١-لە شــەكەتیدا دەنگیبڕا ٢-بەزەویەوە لكا.

(قَرَّدَ): بە زەویەكەوە نووســا ٢-لە شەكەتیدا دەنگی بڕا.

(-البَعيرَ): گەنەكەی لە حوشترەكە كردەوە.

(-هُ): هەڵیخەڵەتاند/ لە خشەتیبرد (لەگەنە لێكردنــەوەی حوشــترەوە/ دۆزینەوە هاتووە (حوشــترێك ئەگەر چەمــووش بێت بۆ ئەوەی بگیرێــت بە دۆزیــنو خورانــدن دەهێنرێتە ژێربار.

(-إلَيهِ): سەری بۆ شۆڕكردو شلكردو خۆی بۆ متكرد.

(أقْرَدَ): خۆی بەزەویەكەوە نووساند.

(-البَعيرُ): ١-حوشــترەكە هێمن/ لەســەرخۆ ڕۆیشتو سوارەكەی نەجووڵاند ٢-حوشترەكە گەنە تێیدا.

(-المُتَحَــرِّكُ): بزواوەكە ســرەوت/ لە جووڵە كەوت.

(-إلَيهِ): ملی بۆ شۆڕ كردو خۆی بە دەستەوە دا وەك ئەو حوشترەی كە دەیدۆزن.

(القُرْدُ والقُراد الواحِــدَةُ قُرَدَة وقُرادە (ح) قِردان (ح): گەنە یان سج.

(«نَزَعْتُ قُرادَ فُلان»): فێڵم لە فیسار کرد.

(اَلقَرْدة): گەنەیەك یان سجێك كە بە حوشترو وڵاخو ئاژەڵەوە دەنووسێت وەك چۆن ئەسپێ دەداتە مرۆڤ.

(اَلقَرَد): زمانگرتنو باش قسە بۆ نەکران؟

(اَلقَـرِد- مِـنَ الإبِلِ): حوشـتری گەناوی كە گەنەو سج زۆر تێیدابێت.

(رَجُلٌ قَرودٌ): پیاوێکی مت/ بێدەنگ.

٤-(قَرِدَت- أَسـنانُهُ. قَرَداً): دانەکانی کورت وونەوەو نیشتنە سەر پووکەکەی.

(رَجُلٌ قَـرِدُ الفَـمِ): پیاوێك زکمـاك دانی وردبێت.

٥-(قَـرِدَ- العلْـكُ. قَرَداً): بنێشـتەکە تامی ناخۆشو خراپبوو.

٦-(اَلقَـرْد): ١-كـورت ٢-(ا ع) مـل (كراوە بە عەرەبی).

(اَلقِرد (ج) أَقراد وأَقْرُد وقُرُود وقِرَد وقِرَدَة وقَرِدَة): مەیمون.

(قِرِدَة): مێ مەیمون.

(ح) قِرَد: زیندەوەرێکە زۆرزان پێدەکەنێتو هەڵدەپەرێت زوو تێدەگاتو فێردەبێت خەڵکە رەشـۆکەکە پێیدەڵێن:(السَـعدان) هەروەها (مەیمون) بـە واتای شـەیتان بەکاردەهێنن دەڵێن(«فُلان کالقِرد»): واتا وەك مەیموون زۆرزانە بۆ ناشیرینیش دەڵێن: ئەی مەیمون.

(اَلقَرَد الواحِدَةُ قَرَدَة): پەلی رووتی دارخورما گەلاکەی لێکرابێتەوە.

(اَلقُراد) (ع ا): گۆی مەمك.

(اَلقَرَّاد): مەیموونەوان.

٧-(قَرْدَحَ. قَردَحَةً): ١-پێی لەوەنا كە داوایان لێکرد ٢-سەرشـۆڕیی خۆی پیشاندا ٣-خەڵکە رەشـۆکەکە بە واتای: دروسـتکردنی چەكو چاككردنەوەی بەكاریدەهێنن (سریانیە).

(إقْرَنْدَح لَهُ): تاوانی بەرامبەر کرد.

(اَلقِرداحِيّ والقِرْدَحْجِي) (الأولی سـریانیة والثانیـة ترکیـة): چەخماخسـاز/ ئەوەی چەك دروستدەكاتو چاكی دەكاتەوە.

(اَلقَرْدَح والقُردوح): مەیمونی زل/ کەتە.

(القَرْدَحَـةُ والقُردُوحَـة): قورتومی سـەر قورقوراگەی هەرزەکار.

(اَلمُقْرَنْدِح) (فا): شەڕانیو خراپەکارو ئامادە بۆی.

٨-(القَرْدَدُ (ج) قَرادِد): زەویی ڕەقەنی بەرز/ هەڵەتێکی ڕەقەنی.

(اَلقُـرْدُود (ج) قَرادِيـد): ١-زەویی ڕەقەنو بەرز ٢-(ع ا) ناوەراستی پشتی مرۆڤ.

(اَلقُرْدُودَة (ج) قَرادِيـد): ١-زەویی هەڵەتو ڕەقەن.

(قُردُودَةُ الظَهر): سەرەوەی پشت.

(قُردودَةُ الشتاء): سەختییو توندییو زستان.

(اَلقِرْدِيدَةُ (ج) قَرادِيد): ١-كوروكو ناوەڕۆکی ئاخاوتـن ٢-(ع ا) ئەو هێڵەی لە ناوەڕاسـتی

پشـــتدایە ٣-(ا ع) ســـەری پیاو ٤-تەوقەسەری شاخ.

٩-(قَرْدَسَ- هُ. قَرْدَسَةً): بەستیەوە/ شەتەکیدا.

(-جَرْوَ الكَلْبِ): تووتکە سەگەکەی بانککرد.

(اَلقَرْدَسَة) (مص): سەختیی‌و توندیی.

(اَلقُرَيدِس (ح) يونانية): جۆرە ماســـیيەکی وردە هێندەی کوللەيەکە یان شتێك گەورەترەو لێیدەچێت کوللە کە لە توێکڵدارە دەپێکانە.

١٠-(القَرْدَعَة): سەرشۆڕیی‌و کەساسی.

(اَلقِرْدِعَة) (ع ا): مل/ گەردن/ بینەقاقە.

(«أَخَذَ بِقِرْدِعَتِهِ»): دەستی نایە بینەقاقەی.

قرز: ١-(قَرَزَ-هُ. قَرْزاً): نوقورچی لێگرت.

(-التُرابَ ونَحْوَهُ): چنگی دایە گڵەکەیان شتی وەهاو گرتی.

(اَلقَرْز) (مص): ١-گرد ٢-زەویی ڕەقەن.

القُرزَةُ: مشت/ مشتێك.

٢-(قَــرْزَمَ الشــاعِرُ شِــعْرَهُ): هوزانڤانەکــە هەڵبەستی خراپی هۆنییەوە.

(القِرزام): کۆلکە شاعیر.

(اَلمُقَــرْزَم): ١-ڕســـوای ناپـــاك‌و بەدزمـــان ٢-ناخانەدان.

(رَجُلٌ مُقَرْزَم): پیاوێکی کورتەڵەی خڕەکە/ گرگن.

قرس: (قَرَسَ- الماءُ. قَرساً): ئاوەکە ساردبوو بەستی.

(-البَرْدُ): سەرماکە سەختبوو.

(-المَقرورُ): دەستپەڕیوەکە/دەستسەرمابردووەکە کاری بۆ نەکراو دەستی گۆینەکرد.

(قَرِسَ- البَرْدُ. قَرَساً): سەرماکە سەختبوو.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە سەرمابوو.

(قَــرَّسَ- البَــرْدُ فُلاناً): ســـەرما فیســـاری شپرزەکرد/ سەرما بردی.

(-الماءَ): سەرما ئاوەکەیبەست.

(أَقْرَسَ- العُودُ): ئاوی ناوچەوێڵەکە بەستی.

(-البَرْدُ أَصابِعَهُ): ســـەرماکە پەنجەی لە گۆ خست‌و کاری بۆ نەکرا.

(-البَرْدُ فُلاناً): سەرما فیساری کەسیرە کرد.

(-الماءَ): سەرما ئاوەکەیبەست.

(اَلقارِس) (فا): سەرماو سۆڵەی سەخت.

(القَرْس): سەرمای سەخت.

(القَرْس والقَرِيس): ١-سەرماو سۆڵەی سەخت ٢-بەستوو/ بەسەهۆڵبوو.

(«أَصْبَــحَ الماءُ قَرِيســاً»): ئاوەکــە ڕبوو بە سەهۆڵ/ بەستی).

٢-(القِرْس) (ح): وردە مێشوولە.

(شيءٌ قارِسٌ وقَرِيسٌ): شتێکی کۆن.

(اَلقُراس والقُراسِــيَة- مِــنَ الإبلِ وغَيرِها): حوشتری کەتەی توند.

(«لَهم مُلكٌ قُراسِيَةٌ وعِزٌ قَراسِيَةٌ»): دارایەکی بێشومارو سەروەرییەکی تەواو یان هەیە.

(اَلقَراســيا) (ن)= القَراصيــا): ئاڵوباڵو یان گێلاس.

قرش: ١-(قَرَشَ- الشـيءَ قَرْشـاً): شتەكەی لەملاولاوە كۆكردەوەو بەیەكیەوە نان.

(-لِعیالِهِ): ڕەنجی بۆ خێزانەكەیدا.

(قَـرَّشَ لِعیالِهِ): بۆ خێزانەكـەی ڕەنجیداو نانی بۆ پەیداكردن.

(-هُ): كردی بە بەرەی قوڕەیشی.

(-الدراهِمَ) (عامیـةً): درهەمەكانی ژمارد/ سەرژمێركرد.

(قـارَشَ- هُ): تێكەڵیبـوو لەگەڵیدا هەڵسـو كەوتیكرد.

(تَقَرَّشَ- المالَ): دارای كۆكردەوە.

(-لِعیالِهِ): ڕەنجی بۆ خێزانەكەی داو نانی بۆ پەیداكردن.

(-الشـيءُ): شـتەكە بەیەكـەوە نووسـاو یەكیگرت.

(-القَومُ): خوێشگەل كۆبوونەوە.

(اِقْتَرَشَ لِعیالِـهِ): ڕەنجی بۆ خێزانەكەیداو شتی بۆ پەیداكردن.

(اَلقَـرْش (ج) قُـرُوش): ئـەوەی لەمـلاولا كۆدەكرێتەوە.

(اَلقِرْش (ج) قُرُوش): قرش «جۆرە پارەیەكە وەك پەنجایی» (ایطالیة وقیل تركیة)

(قُرَیـش): خێڵێكی عەرەبە بۆیە وا ناونراوە چونكە لە دەوری كابە كۆبوونەتەوە.

(قُرَشِـيّ وقُرَیشيّ): قوڕەیشـی/ كەسێكە لە خێڵی قوڕەیشبێت.

(اَلمُقَرِّشَـةَ- مِنَ السِّـنین): سـالآنی سـەختو برسـێتیو بێبارانیـی. كـە لـە شـوێنێكدا كۆدەبنەوەو داراو نەداراو هەرچییان هەیە دوورو نزیكیان بەیەكدادەدەنو بەیەكەوە دەبن.

٢-(قَرَشَ- الجَیشُ بِالرِماحِ قَرْشاً): سوپا بە نێزە شەڕیانكردو بەرەنگاری دوژمنبوون.

(تَقَـرَّشَ- تِ الرِماحُ): نێـزەكان لە جەنگدا بەریەككەوتنو بەیەكیاندادا.

(-القَومُ): شەڕەنێزەیانكردو نێزەكان بەریەك دەكەوتنو تەقەوە دەنگیان لێوە دەهات.

(تَقارَشَ-تِ الرِماحُ): نێزەكان بەریەككەوتنو بەیەكیاندادا.

(اِقْتَـرَشَ-تِ الرماحُ): لە جەنگـدا نێزەكان بەیەكداچوون/ بەریەككەوتنو تەقەیانهات.

(قَرْشُ الشيءِ): تەقەو دەنگی شتەكە.

رِماحٌ قَوارِش: نێزە بەیەكداچووەكانی كۆڕی جەنگ.

٣-قَرَشَ-هُ. قَرْشاً: بڕی.

(قَرَّشَ- الحَلیبُ) (عامیةً): پەنیرەكە پارچە پارچە لە شیرەكە جیابووەوە.

(تَقَرَّشَ-عَـنِ السَّـیئاتِ): خۆی لـە خراپە پاراستو لێیدووركەوتەوە.

(اَلقِـرش والقُرَیـش) (ح): قریش/ سـەگی دەریا. جۆرە ماسییەكی درە بە دانە تیژەكانی وەك شمشـێر زینـدەوەر لەتـدەكات. هەموو زیندەوەرێكی ناو دەریا لێیدەترسێت.

(اَلقَرِيشَة): دەڵمە جۆرە پەنیرێکی شلە.
٤-(قَرَشَ-مِـنَ الطَّعامِ. قَرْشـاً): تۆزێك لە خواردنەکەی خوارد.
(اَقْرَشَ-تْهُ الشَـجَّةُ): لێدانەکە ئێسـکەکەی شکاندو وردینەکرد.
(تَقَرَّش- الشيءَ): شتەکەی دەستبەدەست برد.
٥-(قَرَّشَ- بَينَهُم): لە یەکتری هاندان/ کردنی بەگژیەکداو دووزمانیی لە نێوانیاندا کردن.
(قـارَشَ - بِــهِ) (عامیــة): ١-زمانبەدیــی بەرامبەر کردو بوختانی بۆ کرد ٢-خراپەیوت/ کەموکووریی بلاوکردەوەو وت.
(اِقْتَرَش- بِــهِ): بوختانی بۆ کردو ویسـتی تووشی بکاتو زیانی پێبگەیەنێت.
قرص: (قَرَصَ- لَحْمَــهُ. قَرْصاً): نوقورچی لێگرت/ گۆشـتەکەی بە پەنجە گرتو بایداو ئازاریدا.
(-هُ بِلِســانِهِ): بە زمان ئازاریدا/ قسـەیەکی پێوت ژانی بردە دڵیەوە.
(-الثَوبَ بِالماءِ): جلەکەی بەسەری پەنجە لە ئاوەکەدا شت.
(-تِ المَـرأَةُ الثَـوبَ) – (عنــد العامــة): ئافرەتەکە هەر ئەو شوێنەیشـت کە پیسبوو/ هەموو جلەکەی نەشت.
(-البَرغُوثُ): کێچەکە گەستی.
(-تْهُ الحَيَّةُ): مارەکە پێوەیدا.
(قَرِصَ. قَرَصاً): لەســەر ناکۆکییو لەپاشملە قسـە پێوتنو قسـەی ژانبەرەدڵ نەوەسـتاو سەرومڕ بوو/ بەردەوامبوو.
(قارَصَ-هُ وتَقارَصا): هەریەکەیان نوقورچی لەویتر گرت/ قسـەی ناشـیرینیان بەیەکتری وت/ توانجیـان گرتـە یەکـتری/ یەکتریـان زمانگەستکرد.
(اَلقارِص((فا): ١-زمانگەسـت ٢-نوقورچگر/ توانجگر ٣-(ح) جانەوەرێکە وەك مێشـوولەی بەگ.
(اَلقارِصَــةُ (ج) قَــوارِص): مێــی وشــەی (القارص): گەزندە/ گازگر/ نوقورچگر.
(کلمة قارِصَة): وشەیەکی دڵتەزێنو بەژان.
(اَلقُرّاص) (ن): گەزنە.
(قُرّاصَــة): گەزنەیــەك رووەکێکــە بێگوڵە لــە خۆڵی ماڵانو نــاو باخچەکانــدا دەروێت درکۆکــەی وەك تووکــی هەیــە دەســتی بەربکەوێت بەدەستدا دەچەقێتو دەشکێتو ئاوێکــی لێدەردێــت ئــازار بەدەســت دەدات بــە کولاویــی دەخورێت خەڵکە رەشـۆکەکە پێیدەڵێن: (قُرَّيصَة).
(أَحْمَرُ قُرّاص): سوورێکە زۆر سوور.
(لِجـامٌ قُرّاص وقَـرُوص): لغاوێکی توند کە ئازاری ولاخەکە بدات.
(اَلقَروصَة): شتێك کە زمان بجووزێنێتەوە.
٢-(قَــرَصَ وقَــرَّصَ- الشــيءَ. قَرْصــاً): شتەکەیبڕی.

(-العَجِينَ): هەویرەکەی کرد بە گونك/ گونکی لە هەویرەکە گرت.
(القُرْص (ج) أقْراص وقِرَصَة وقِراص والقُرْصَة (ج) قُرَص): خەپلە/ نان/ کولێرە/ لەواشە. ئەستورك.
(قُرصُ الشَمس): گۆی خۆر.
(«غابَ قُرصُ الشَمس»): گۆی خۆر ئاوابوو.
(المِقْراص): چەقۆی سەرچەماوە.
(المُقَرَّص (مفع) — مِنَ الحُلـي وغيرها): خشڵ یان شتێتر کە خڕ وەك خەپلە بێت/ خەپلەییبێت.
٣-(القُرَّاص) (ن): گوڵە بەیبوون.
(القُرَصَان): چەتەکانی دەریا (هەندێك نووسەر دەیکات بە یەك و کۆیەکەنەوەو دەڵێن: (قَراصِنَة).
(القَرصَنَة): چەتەگەری دەریا (یونانیە).
(القَرِيص): لەنگەری کەشتی.
(القَراصِيا أو القَراسيا) (ن) (یونانیة): گێلاس/ درەختێکی بەرداره لە کۆمەڵەی گوڵە باخە جاران لە لوبنان زۆر دەروێنرا، لە زۆربەی وڵاتانی خۆرهەڵاتی ناوەراستیشدا دەروێنرێت. بەرەکەی وردەو مەیلەو ڕەشە.
٤-(قَرصَبَ- هُ قَرصَبَةً): بڕی.
٥-(قَرصَعَ. قَرصَعَةً): خۆی گرژ کردو پەنادا/ خۆی شاردەوە ٢-لە چرووکیی ناپاکیدا بە تەنیاو لە پەناوە نانیخوارد.
(-في بيتِهِ): خۆی لە ماڵەوە گلدایەوەو خۆی گرمۆڵە کرد.
(-زَيْداً في ثِيابِهِ): زەیدی لە جلەکەیەوە پێچایەوە.
(اِقْرَنْصَعَ- الرَجُلُ): ١-پیاوەکە خۆی لە پۆشاکەکەیەوە پێچایەوە ٢-خۆی گرمۆڵە کردو خۆی شاردەوە/ خۆی ونکرد.
٦-(قَرصَعَ- الكِتابَ. قَرصَعَةً): نووسینەکەی ورد نووسیو دێرەکانی نزیك یەککرد.
٧-(تَقَرْصَعَ-ت المَرأةُ): ژنەکە بە شێوەیەکی ناشیرین ڕۆیشت.
٨-(القِرصَعْنَة والقَرصَعَنَّة (ن)= شَولَة ابراهيم): کەرتەشی گیایەکی کێویی دڕکاوییە گوڵەکانی لە پاڵ یەکدایەو وەك تاجێکی شینە هەندێك جۆری بۆ جوانیی دەروێنرێت جۆرێکی هەیە کە گەڵاکەی دڕکاوی نییە بە زەڵاتە دەکرێتو دەخورێت.
٩-(تَقَرصَفَ واقْرَنْصَفَ): پەلەیکرد/ خێرایکرد.
١٠-(قَرصَمَ- هُ): بڕی/ لەتیکرد ٢-شکاندی.
قرض: ١-(قَرَضَ- الشيءَ. قَرْضاً): شتەکەی قرتاند/ بڕی.
(«قَرَضَ رِباطَهُ»): مرد.
(-الوادِيَ): دۆڵەکەی بڕی/ پێیدا تێپەڕی.
(-هُ): پاداشتی دایەوە.
(-الشِعْرَ): شیعری دانا/ هۆنییەوە.

(-الفــأرُ الثَــوبَ): مشــكەكە جلەكەیخوارد/ ونجرونجریكرد.

(قَرضَ. قَرَضاً): مرد.

(قَــرَّضَ- الشــيءَ): شــتەكەیقرتاند. بڕی/ لەتكرد.

(-فُلاناً) (ضد): ١-فیساری هەڵنا (بەو هەڵنانە لــە خەڵكــی دادەبڕێــتو بەرزیدەكاتــەوە) ٢-فیســاری داشــۆرد (بــەو داشــۆردنە لــە خەڵكیدەكاتو نزمیدەكاتەوە).

(-الفَــارُ الثَوبَ): مشــكەكە جلەكەی خوارد/ قرنجاند.

(قــارَضَ-هُ قِراضــاً ومُقارَضَةً): پاداشــتی چاكەو خراپەیدایــەوە. بەرامبەر بە كردەوە خراپەكە خراپەی لەگەڵدا كرد.

(-هُ فِي المــالِ): داراكــەی، پارەكەی بــۆ گێڕا بەرامبەر بە شتێك قازانج.

(أقْرَضَ-هُ): وامیدایە/ قەرزیدایە.

(قَرَضَهُ) (عامية): وامیدایە.

(أقْرَضَ مِنهُ: وامی لێوەرگرت/ قەرزی لێكرد.

(تَقارَضَ- الرَجُلانِ): ئەو دو پیاوە پاداشــتی یەكتریان دایەوە یا خراپەیان لەگەڵ یەككرد.

(«تَقارَضَ- القِرنانِ النَظَرَ»): دوو نەیارەكە بە ڕقەوە تەماشای یەكتریانكرد.

(تَقارَضا الثَناءَ): دوانەكە ستایشی یەكتریانكرد.

(تَقارَضــا الشِــعرَ): شــەرە شــیعریانكرد/ هۆزانیان بۆ یەكتر خوێند.

(إقْتَرَضَ عَرْضَهُ): لە پاشملە بە خراپ ناوی بە ناموسی هێنا.

(-مِنْهُ): وامی لێوەرگرت.

(إنْقَرَضَ): ١-پاداشــتی درایــەوە ٢-قرتێنرا/ لەناوچوو.

(-القَومُ): قڕیانهاتو كەسیان نەمان.

(إسْــتَقرَضَ- مِنهُ): وامی لێخواست/ قەرزی لێداواكرد.

(ألقَرض والقِرض (ج) قُروض): ١-چاكە یان خراپــە كە لە یەكێكــی وەرگرێت ٢-دارایەك، پارەیــەك كە بیدەیت بە یەكێك بە مەرجێك لە كاتی دیاریكراودا بتداتەوە.

(القُراضَة): سەرەمەقەســت، بڕشتی كووتاڵ. بڕشتی زێڕ.

(قُراضَةُ المالِ): كاڵاو ماڵی خراپو بێكەڵك.

(ألقَرّاضــةُ): ١-پاشــملە گــۆ كە بــە خراپە لــە خەڵــك بدوێــت/ غەیبەتكــەری خەڵك ٢-(ح)مۆرانەیەكە كە خوری دەخوات.

(القَــرِض= المَقْــروض): ١-قرتــاو، قرنجــاو ٢-هەڵبەســت/ شــیعر/ هــۆزان (چونكــە لە ناخاوتــن دادەبڕێــتو وەردەگیرێت) ٣-ئەو خواردنەی حوشتر كاوێژیدەكاتەوە.

(ألتَقريض): شیعر (دانان/ هەڵبەستن).

(ألمِقراض (ج) مَقاريض): قەیچی/ مقەست.

(ألمِقراض): یەك دەمی قەیچیە.

مِقراضان: هەردوو دەمی قەیچی/ قرتێنەر، بڕن.

(«قَرَضْتُهُ بالمِقراضَين»): بە قەیچی تەواو/ بە هەردوو دەمی بڕنەکە بڕیمو قرتاندم.
(قَرَضتهُ بالمِقراضِ): بە دەمێکی قەیچیەکە بڕیم.
(اِبنُ مِقرَض) (ح): زیندەوەرێکە لە مشکی خورما دەچێتو لەو گەورەترە ڕەنگی سپیی‌و زەردباوە ڕاوی مشكو كەروێشكو جۆلەکە دەکات.
٢-(قَرَضَ-ە قَرضاً): لە ڕێکی ئەو بوو، شان بە شانی ئەو ڕۆیشت.
(-المَکانَ): لە شوێنەکە لایدا.
(-في سَيرِهِ): لە ڕۆیشتندا (ڕاست نەڕۆیشتو ئەملاولایکرد/ خواروخێچ ڕۆیشتو ڕاستو چەپیکرد).
٣-(المَقارِض): ١-شکارتە/ کشتێکی کەم ٢-کووپە گەورەکان ٣-کووپەکانی مەی.
٤-(قَرضَبَ- الشيءَ): ١-شتەکەی قرتاند، پچڕاند، بڕی ٢-شتەکەی جیاو بڵاوکردەوە.
(-اللَّحمَ في البُرمَةِ) (ضد): ١-گۆشتەکەی لە مەنجەڵە بەردینەکەدا کۆکردەوە ٢-بڵاوکردەوە.
(-فُلانٌ): ڕایکرد.
(القِرضِب): سەرکۆزەری ناوبێژنگ کە فڕێدەدرێت.
(القِرْضاب والقَرْضوب (ج) قَراضِبَة): ١-شمشێری تیژی بڕەر ٢-دز.

٥-(قَرضَبَ- الرَجُلُ): پیاوەکە شتێکی وشکی خوارد.
(-اللَّحمَ): هەموو گۆشتەکەی خوارد.
(«قَرضَبَ الذِئبُ الشاةَ»): گورگەکە مەڕەکەی (گشت/ پاك) هەموو خوارد.
(القُراضِب (ج) قَراضِب): ئەوەی هەرچی بەردەست بکەوێت گشتی بخواتو هیچی لێنەهێڵێتەوە.
(القِرْضاب والقُرْضوب (ج) قَراضِبَة): ١-ئەوەی شتی وشك دەقرتێنێتو دەیخوات ٢-هەژار/ نەدارا.
٦-(قَرضَمَ- الشيءَ): ١-شتەکەی قرتاند ٢-شتەکەی هەڵگرتو بردی.
(«هو يُقَرضِمُ كلَّ شيءٍ»): ئەو هەرچی بەردەست بکەوێت (دەیبات/ دەیماشێتەوە).
(رَجُلٌ قُراضِم وقِرضِم): لرفلێدەری هەموو شتێك.
قرط: ١-(قَرَطَ- الكُراثَ ونَحْوَهُ): کەوەرەکەو شتی وەهای جنی‌و ورگکرد.
(قَرطَ= لَثَغَ) (عامية): لە قسەکردندا دەنگەکان دەگۆڕێت سین دەکات بە (ث) یان (ر) دەکات بە (غ).
(قَرَّطَ-الشيءَ): شتەکەت لەتو کوتکرد/ جنی/ پارچەپارچەکرد.
(-السِّراجَ): پلیتەی چراکەی چاککردەوەو سووتاوەکەی لێکردەوە تا باش ڕووناکی بدات.

(-على الرَجُلِ): کەم کەم دایە.

(-على الشــيءِ) (عند العامة): شتەکەی زۆر ورد جنی.

(ألقُرْط): گڕی ئاگر.

(ألقِــرط) (ن): کنیوالــە، جــۆرە کەوەرێکە دەشتەکییە.

(ألقِراط): ١-چرا ٢-ڕووناکیی چرا.

(ألقِراط والقُراطَة): ســەری پڵیتەی چراکە کە سووتابێت یان ببڕرێت.

(ألقِرّاط: القيراط: ألقيْراط (ج(قَراريط): شەشــیەکی درهەمێکە وتراوە (١|٢٤)ی دینارە یان وتراوە ٥|١ی دینار یان بەشێکە لە بیستو چوار بەشی شتێك.

(-في المَساحَة): پانیی پەنجەیەکە (یونانیە).

(قــيراط عنــد اليونــان): لای یۆنانیــەکان (قــيراط) دەنکــە خرنووکێکــەو (٦|١)ی درهەمێکــە. درهەمێك لای ئەوان (١٢) ناوکی خرنوکە.

(ألقَراريط): ناوکی خورمای هیندییە.

٢-(قَــرِطَ- التيــسُ. قَرَطــاً): دوو پارچەی بــڕراوی گوێیە کە بــە گوێی ســابرێنەکەدا شۆڕە.

(أقْرَط): سابرێنێکی گوێ پارچەپێوە بوو.

(قَــرَّطَ الجارِيَــةَ): گــوارەی کــردە گوێــی کەنیزەکەکەوە.

(-الفَرَسَ): چارەوێکەی لغاوکرد.

(تَقَرَّط-تِ المَرأَةُ): ژنەکە گوارەی کردە گوێی خۆی.

(ألقُرْط (ج) أقْراط وقِراط وقُرُوط وقِرَطَة): ١-پارچەیەکی گوێی حوشتر یان سابرێنو مەڕو کە بە گوێ بڕراوەکەیدا شۆڕدەبێتەوە یان دوو گوارەی گۆشتەکە خواکردەو بە قوڕگی بزنو سابرێندا شــۆڕدەبێتەوە ٢-گوارەکە ئافرەت دەیکاتە گوێ ٣-چلچرا (بە لێچواندن) ٤-گوان.

(-مِنَ الموز أو البَلَح): هێشووی مۆزو خورما.

(ألقَرَطَــة والقِرَطَــة): دوو پارچەی بڕراوی گوێ کە بە گوێی سابرینەکەدا شۆڕدەبێتەوە.

٣-(قَرَّطَ- إلَيهِ رَسُــولاً): ڕاســپاردەیەکی بۆ نارد.

٤-(ألقَــرْط) (ن): ڕووەکێکــە لــە ســێپەرە دەچێت.

(ألقَيْرُوطِــيّ) (یونانيــة): هەتوانێکــە/ مەڵحەمێکە تیماری پێدەکرێت.

٥-(قَرطَبَ-هُ. قَرطَبَةً): بە ملدا بە زەویدا دا.

(تَقَرْطَبَ-علــى قَفــاهُ): بە ملــدا بەزەویدا کەوت.

٦-(قَرطَبَ- الجَزورَ قَرطَبَةً): ئێسکی ئاژەڵە سەربڕاوەکەی بڕیو لەتکرد.

(ألقُراطِب): لەتکەرو بڕەر.

(ألقُرطُبَى): شمشێر.

٧-(قَرطَبَ- الرَجُلُ. قَرطَبَــةً): ١-تووڕەبوو ٢-خێرا ڕایکرد ٣-هەڵات.

٨-(قَرْطَسَ): به ئامانج گەیشت.

(اَلقِرطاص (ج) قَراطیس): ئامانج/ نیاز.

٩-(تَقَرْطَسَ- الرَجُلُ): کابرا فەوتا/ مرد.

١٠-(اَلقِرْطَس والقَرْطَس والقَرْطاس والقُرْطاس (ج) قَراطیس): تیانووس/ کاغەز.

(اَلقِرْطاس (ج) قَراطیس): ١-پۆشاکێکی/ جلێکی میسرییە ٢-ئەو پەرەیەی تێدا دەنوسرێت ٣-رووی هەر شتێك تیادا بنوسرێت ٤-کەنیزەکی بۆشناخی/ بالابەرزی سپی پێست ٥-جوانەحوشتر/ حوشتری کەمتەمەن.

١١-(اَلقِرطیط والقِرطیطَة): شتی کەم.

١٢-(القَرْطَف والقَرْطَفَة): قەیفە. جۆرە بەرگێکە یان کووتاڵێکە.

١٣-(قَرطَلَ-هُ في الماء): لە ئاوەکەدا نوقومیکرد.

(اَلقَرطَل (ج) قَراطِل): سەبەتەیەکە لە پەلکی دار یان قامیش دەکرێت/ دەچنرێت (والعامة تُطلِقُهُ على كُلِّ سلَّةٍ): خەڵکە رەشۆکەکە بە هەموو سەبەتەیەك دەڵێن (القَرطَل).

(اَلقِرطَلَّة): تایەکی باری کەرێك.

(اَلقِرطالَة (ج) قِرطال): کورتان.

١٤-(قَرطَمَ- الشيءَ قَرْطَمَةً): شتەکەی لەتکرد/ بڕی.

(-الطائِرَ): دەنکی کابیشەی بۆ باڵندەکە رۆکرد.

اَلقِرطِم= العُصْفُر (ن): گەنەدە زەعفەران رووەکێکە کشتەییە رەنگکرە گوڵێکی زەردی مەیلەو پرتەقاڵی دەگرێت گوڵەکەی دەکوڵێنن بۆ میزپێکردن بەکاردێت بۆ بەردی میزڵدان فرێدان باشە.

(اَلقِرطِم والقُرطُم والقِرطِمّ): تۆوی کابیشە یان کازیلەی زەرتك یان زەعفەران.

(اَلقُرطمان (ن) = اَلجُلُبّان (ن)): گلێنە دەنکەکەی/ دانەکەی لە ماش دەچێت.

(خِفافٌ مُقَرْطَمَةٌ): پێلاوێکی تەنشت پارچەلێدراو.

(أصابِعُ مُقَرْطَمَةٌ) (عامیة): پەنجەی کورت.

الملحق:

قرطس: (اَلقِرطاسِیَّة): هەموو پێویستییەکی نووسین/ کەرەستەی نووسین.

قرظ: ١-(قَرَظَ- القَرْظَ قَرْظاً): گەڵای دار شێلانی کۆکردەوەو چنی.

(-الأدیمَ): پێستەکەی بە گەڵادار شێلان خۆشەکرد.

(اَلقَرَظ): گەڵای دار شیلان.

(قَرَظَة): گەڵایەکی دارشێلان کە پێستەی پێخۆشدەکەن.

(اَلقَرّاظ): فرۆشیاری گەڵای دارشێلان.

(قَرِظَ: قَرَظاً): پاش ئەوەی داماو بوو دەستدارو باڵادەستبوو.

٢-(قَرَّظَ-هُ. تَقْريظاً): هەڵینا/ ستایشیکرد بە راست یان بە درۆو پێش مردنی بە زیندوویی.
(تَقارَظَ- الرَجُلان): بە شانو باهووی یەکتریاندا خوێند/ یەکتریان هەڵنا.
قرع: ١--قَرَعَ- البابَ- قَرْعاً): لە دەرگاکەیدا.
(«مَنْ قَرعَ البابَ ولَجَّ ولَجَ»): هەر کەسێك زۆر لە دەرگایەك بدات بۆیدەکرێتەوەو دەچێتە ژوورەوە.
(قَرَعَ- الرَجلَ): پیاوەکەی کوتا/ لێیدا.
(«قَرَعَ راسَهُ بالعَصا»): دارەکەی بەسەریدا کێشا.
(«قَرَعَ صَفاتَهُ»): شتی دزێوی دایە پاڵو لەکەداریکرد.
(«قَرَعَ ساقَهُ لِلأَمرِ»): قاچی بۆ کارەکە هەڵکرد/ هەڵماڵی.
(-هُ بالحَق): هەقو راستیی دا بە بندەستیدا.
(قَرَعَ- هُ أَمرٌ): کارێك لە ناکاودا هاتە سەری/ دەرگای پێگرت.
(-سِنَّهُ): لە پەشیمانیدا کیرەی بە دانی خۆی هێنا.
(قَرِعَ- ماءُ البِئرَ. قَرَعاً و قَرْعاً): ئاوی بیرەکە تەواو بووو دۆلکەکە بەر بنە وشککەکەی کەوت.
(قَرَّعَ- فُلاناً): بە فیساردا هەڵشاخاو تەرزەشکێنیکرد.
(-القَومَ): خوێشکەلی دڵخورد کرد.

(قارَعَ وتَقارَعَ- القَومُ): خوێشکەل یەکتریان داپلۆست/ بەربوونە یەکتریو لە یەکتریاندا.
(-القَومُ بِالرِماحِ): خوێشکەل بە نێزە بەربوونە یەکتری.
(اَقْرَعَ-تِ الحَمیرُ): کەرگەل کەوتنە جووتە لەیەکدان.
(-الفائِضُ والمائِحُ): ئاو چووەکەو ئاوهێنەرەکە گەیشتنە بنی زەویەکە.
(اِسْتَقْرَعَ- الحافِرُ): هەڵکۆڵەکە، هەڵکەنەکە زۆر بەتەنگەوە هات لە کارەکەیدا توند بوو.
(اَلقارِعَةُ (ج) قَوارِع): ١-مێی وشەی (اَلقارِعُ): ٢-رۆژی لێپرسینەوە/ رۆژی حەشر (چونکە وەیی گرانو ئازاری سەختو پروێنەر بەسەردا دەدات) ٣-چورتوم/ وەی. کارەساتی فەوتێنەر/ نەهامەتیی گران.
(«قَرَعَاهُم قَوارِعُ الدَهرِ»): بەر گورزی گرانی رۆژگاری سەخت کەوتن.
(«نَعوذُ بِاللهِ مِن قَوارِع فُلانٍ»): پەنا بە خودا لە شەری زمانی فیسار.
(قارِعَةُ الطَریق): سەرەرێگا یان چەقی رێگا (کە خەڵك پێدا دێنو دەرۆن).
(اَلقَرْعَةُ): ١-جارێك پێدا پلۆستن/ لێدان، جارێك ئازارپێگەیاندن.
(اَلقَرَعَةُ): قەڵغان.
(اَلقَرّاع (م) قَرّاعَة): ١-توند وەشێن ٢-قەڵغان ٣-زۆر سەختو پتەو.

(اَلقَرُوع): بیرێکی کەمئاو.

(اَلقَرِیع (ج) قَرْعی): کەسێکە کە لە شەڕدا دەستبوەشێنێت و بەکاربێت/ دەستوەشێن.

(اَلمِقْراع): پیك کە بەردی پێدەشکێنن.

(اَلأَقْـرَع (م) قَرعـاء (ج) قُـرع وقُرعان): شمشێری ئاسنساغ/ کە ئاسنەکەی چاکبێت.

(تِرسٌ أَقْرَع): قەڵغانێکی تۆکمەو سەخت و ڕەق.

(اَلقَرْعاء): ١-چورتومی سەخت ٢-دەمی ڕێگا/ سەرەڕێگا.

(اَلمِقْرَعَـة (ج) مَقـارِع): قامچـی و هەرچی پێیلێبدەیت.

٢-(قَرَعَ- الشيءَ. قَرْعاً): شتەکەی هەڵبژارد.

(اَقْرَعَ- الرَجُلَ): باشـترین هەڵبژاردەی داراو ماڵی دا بە پیاوەکە.

(اِقْتَرَعَ- الشيءَ): شتەکەی هەڵبژارد.

(اَلقُرعَة): هەڵبژاردەی شت، ماڵ، کاڵا.

(اَلقَرِیع (ج) قَرعی): ١-کەڵی حوشتر (چونکە هەڵبژاردەی ناو حوشترەکانە) ٢-گەورە پیاو/ سەردار.

(فُـلان قَرِیعُ دَهـرِه): فیسـاری کەڵەپیاوو هەڵبژاردەی/ گەوری ڕۆژگاری خۆیەتی.

(هُـو قَرِیـعُ الکَتیبَـةِ): ئـەو گـەورەی دەستەکەیەتی/ سەرۆکیانە.

(اَلقَرِیعَةُ): ١-ناوێزەی شـتەکەیە/ ماڵەکەیە ٢-باشترین شوێنی خانووەکەیە.

(اَلقِرِّیع): گەورەپیاو/ گەورەو سەردار.

(اَلمَقْرُوع) (مفع): گەورەپیاو/ سەردار.

٣-(قَرَعَ- السَّهمُ الغایَةَ): تیرەکە نیشانەکەی/ ئامانجەکەی پێکا.

(-فُلاناً. قَرْعاً): لە پشکەکەدا بەسەر فیساردا زاڵبوو لێیبردەوە.

(قُرِعَ-عَلَیهِ): لە زۆرانەکەدا/ لە خەباتەکەدا شکستی پێهێنرا/ بەسەریدا زاڵبوون.

(قَرِعَ- الرَجُلُ. قَرَعاً وقَرْعاً): لە ململانێکەدا/ زۆرانەکەدا شکستی هێناو بەسەریدا زاڵبوون.

(قارَعَ-هُ قِراعاً ومُقارَعَةً): ١-لە تیرئەندازیدا لە پشکەکەدا بەشدارییکرد.

قارَعَ-هُ مَقرَعَهُ: پێکەوە شتەکەیان پشکخست و ئەم دۆراندی.

(قارَعَ وتَقارَعَ- القَومُ): خوێشـان پشـکیان ڕاکێشا.

(اَقْرَعَ- بَین القَوم): لە نێوانیاندا پشـکی بۆ کێشان.

(اِقْتَرَعَ- القَوْمُ علی کَذا): لەسـەر ئەو شـتە پشکیان ڕاکێشا.

(القَرَع= السَّبَق): گرەو.

(اَلقُرْعَة): بەش/ بەرکەوتەو پشك.

(اِلقاءُ القُرعَة): پشکخستنی شتێك.

(اَلقَرُوع): مەڕێك کە پشـکی لەسـەر بکەن/ بیخەنە پشکەوە.

(اَلقَرِیع (ج) قَرعی): ١-براوە لە پشکخستندا ٢-دۆڕاو لە پشکخستندا.

(اَلقرِّيع): كەسێكە ١-پشك زۆر بكێشێت ٢-لە پشكدا زۆر بباتەوە یان زۆر بدۆڕێت.
٤-(قَــرِعَ- المَكانُ. قَرَعاً وقَرْعاً): شـوێنەكە چۆڵبوو.
(-الرَجُلُ قَرَعاً): كەچەڵبوو/ قژی رووتایەوە.
(قَرَّعَ- الفَصيــلَ): بێچوەكەی لە تووكوەران چارە كرد.
(-الشَعرَ): قژەكەی بڕی/ هەڵپاچی.
(تَقَــرَّعَ- الجِلْــدُ): پێســتەكە بــە هــۆی تووكهەڵوەرینەوە كرێشیكرد.
(اِسْــتَقْرَعَ-تِ الكَــرِشُ): ورگەكــە زبریی‌و گۆپكەكانی نەماوە.
(اَلقَــرَع) (طب): ١-كەچەڵیی/ نەخۆشــییەكە پێسـت دەیگرێــت/ تووكەســەر، قژیســەر (هەڵدەوەرێنێــت) ٢-زیپكــەی ســپییە بەچكە حوشــتر یان گوێرەكــە دەریدەكات ٣-پشــتێری چۆڵ كە حوشــتری تێدا نەبێت ٤-شوێن شوێنی زەوییەكی گیادار كە گیای تێدا نەێت ٥-گەڕیی.
(اَلقَرْعَةُ) — عند العامة: كای سەر.
(«خَــرَجَ فلانٌ بالقَرعَةِ»): بەســەری ڕووت چووە دەرەوە.
(اَلقَرَعَــةُ): ١-شــوێنی كەچەڵیــی لەســەردا ٢-تەویلە چۆلەكان كە حوشتریان تێدا نەبێت.
(أرضٌ قَرعَةٌ): زەوییەكی ڕووتەن.
(فَصيلٌ قَريعٌ): بەچكە حوشتر یان گوێرەكە كە گەڕ بووبێت/ تووكی وەریبێت.

(اَلأَقْــرَع (م) قَرْعــاء (ج) قُــرْع وقُرْعان): كەچەڵ/ ئەوەی ســەری بە هــۆی دەردێكەوە ڕووتابێتەوە.
(-مِنَ الحَيَّات): مار كە لەبەر زووریی ژەهری تووكی سەری وەریبێت.
(-مِنَ الغَنَم) (عامية): مەڕی بێقۆچ/ بێشاخ.
(جَبَلٌ أَقْرَع): شاخێكی ڕووتەن.
(عودٌ أَقْرَع): چێوێك/ چیلكەیەك ڕووتكرابێت توێكڵی پێوە نەمابێت.
(قِدحٌ أَقْرَع): تیرێكە كە بە بەرد كرێنرابێت تا دەماری دارەكەی دەركەوتبێت.
(اَلقَرعاء): ١-مێی وشەی (الأقْرَع) ٢-حەوشەی خانوو.
(أرضٌ قَرعاء): زەوییــەك تیایدا لەوەڕابن‌و ڕووتكرابێت.
(اَلقُرَيْعاء): زەوییەك تەنها لە قەراغەكانیدا گیاو ڕووەكیتر ڕوێت.
٥-(قَــرِعَ- الرَجُلُ. قَرَعــاً وقَرْعاً): گوێی لە ڕاوێژەكە گرت‌و پێیقایلبوو.
(أَقْرَعَ- الشيءَ): تواناو تابوشتی شتەكەیبوو.
(-إلى الحَقِّ): گەڕایەوە بۆ هەق‌و ڕاستی‌و ملی بۆ دا.
(اَلقَرِع): كەســێكە شایستەی ئەوەیە ڕاوێژی بۆ بكرێت/ كەسێكە ڕاوێژ دەكات.
٦-(أَقْــرَعَ): ١-كەســێكە ڕاوێــژی ئەوێــت ٢-ڕاوێژی نەكردو خۆی لێلادا.

(-فُلاناً): ڕێی لە فیسار گرتو نەیهێشت.

(-عَنهُ): وازی لێهێناو دەستبەرداربوو.

(-الدابَّةَ بِلجامِها): ولاخەکەی جڵەوگیر کرد.

(تَقَرَّعَ): تلاوتلیکرد.

(«بِتُّ أتَقَرَّعُ»): مامەوە بێدار تلاوتلمکرد.

(إنقَرَعَ): تەپاوتلیکرد/ ئەمدیوو ئەودیویکرد.

(-عَنِ الأمرِ): وازی لە کارەکە هێنا.

(-عَــنِ الحَــقِّ): لــە هــەق‌و ڕاســتی لایداو سەرپێچیکرد.

(اَلقَــرِع): بێــدار/ کەســێك کــە خــەوی لێنەکەوێت.

(اَلمُقــرَع- مِــنَ الخَیل): ئەســپێك جڵەوگیر بکرێت‌و سەربەرزبکاتەوە.

٧-(أقرَعَ- الشَرُّ): خراپە درێژەی کێشا.

(-نَعْلَهُ): پینەیەکی گەورەی لە پێڵاوەکەیدا.

(-دارَهُ آجُراً): خانووەکەی بە خشــتی سوور فەرشرێژکرد.

٨-(أقــرَعَ- المُســافِرُ): گوزارکەرەکــە نزیکیماڵەوەی بووەوە.

٩-(إقتَرَعَ- النارَ): ئاگرەکەیکردەوە.

١٠-(اَلقَــرْع) (ن): کوولەکــە ڕووەکێکــی ســالانەیە بەرەکــەی درێژو لاکێشــەییە یان خوارو چەماویــە. ئەگەر کاڵبێ دەیکوڵێنن‌و دەخورێت بەڵام ئەگەر توێکڵەکەی ڕەقبوو وەك دەفر بۆ شتی شــل تێکردن بەکاردەهێنرێت. بە تایبەتی لە ولاتە گەرمەکاندا دەچێنرێت.

(قَرْعَة): کوولکەیەك.

(اَلقَــرعُ الکبــیر) (ن): کوولەکــە حەڵوایی. کوولەکەیەکــی گــەورەیــە لــە ئەوروپــاو ئەمەریکاو ولاتە گەرمەکانیشــدا دەچێنرێت بەرەکەی قەبارە گەورەیەو خڕە یا هێلکەییە دەکرێت بە شۆرباو شلە.

(ظِفْرٌ قَرِعٌ): نینۆکێکی پیسبوو.

(اَلقُرعَةُ): هەمانە.

(اَلقَرَعَــةُ): هەمانەیەکــی بــن فــراوان کە خواردنی تێدەکرێت.

(اَلمِقــرَع): دەفرێکــە ڕۆن یــان خورمــای تێدەکرێت.

١١-(اَلقَرْعوْن) (عامیة) (ســریانیة): چوالە بادامە پێش ئەوەی توێکڵەکەی ڕەقبێت.

١٢-(اَلقَرْعومَة (عامیة): قاپی کاشــی کۆنی شکاو.

الملحق:

قرع: (اَلقُرع) (طب): نەخۆشییەکی پێستەو تەشەنە دەکات‌و تووك دەوەرێنێت.

(الإقتِراع): بە شــانس دانــان‌و دامەزراندن/ پشکخستن.

(ضَربُ القُرعَة): پشکلێدان.

(«فازَ بالإقتِراع»): بە پشکلێدان سەرکەوت‌و دەرچوو.

(الإقتِراع): دەنگدان کە هەڵبژێر دەنگی خۆی بدات.

(«الإقتراع السِرّي»): دەنگدانی نهێنی. کردەیەکە ئەندامانی کۆمەڵەیەك یان دەستەیەکی رامیاری رایان بە نهێنی دەربارەی بریارێك یان کێشەیەك دەدەن.

(«الإقتراع على الثقة»): دەنگدانی بروابێکردن.

(الإقتراع): هەموو ئەو هەنگاوی هەڵبژاردنانەیە کە لە هەڵبژاردنەکەدا پێیهەڵدەستن وەك کاغەز خستنە سنووقەوەو سەرژمێرکردنی دەنگەکانو جیاکردنەوەیانو جاردانی ئەنجامی هەڵبژاردنەکە کە کێ دەرچووەو کێ دەرنەچووە.

(«جرى الإقتراع الأول»): یەکەمین دەنگدانو قۆناغی هەڵبژاردنەکە بەجێهێنرا.

قرغ: (اَلقَراغُول): پارێزەرو پاسەوانی رێگا لای تەتەرییەکان بە عەرەبی پێیدەڵێن: (اَلخَفير) (كركون) (عامية)= الخَفير

قرف: ١-(قَرَفَ- الشيءَ. قَرْفاً): شتەکەی پاککرد/ توێکڵی لێکردەوە.

(قَرَفَ وقَرَّفَ- القَرحَةَ): قەتماغەی برینەکەی لابرد.

(تَقَرَّفَ- الجرحُ): برینەکە قەتماغەکەی لابرا.

(اَلقَرْف (مص) (ج) قِراف وقُرُوف): ١-دەفرێکە بە توێکڵی هەنار خۆشە دەکرێت ٢-سووری جەرگیی/ سووری تێر.

(اَلقِرْف (ج) قُرُوف الواحِدَةُ قِرفَة): ١-توێکڵی درەخت. هەموو توێکڵێك کە لێکرابێتەوە. وەك توێکڵی هەنار ٢-ئەوەی لە نانەکە بە تەنوورەکەوە دەمێنێتەوە ٣-ئەوەی لە زەوی هەڵدەکێشرێت ٤-کەمێکی ناو لووت.

(اَلقَرِف): سووری تۆخ/ تێر.

(«أَراكَ أَحْمَرَ قَرِفاً»): دەبینم کە زۆر سووربوویتەوە.

(اَلقِرفَة): ١-توێکڵ ٢-توێکڵی هەنار ٣-(ن)دار چینی دەوەنێکە شوێنە بنەرەتیەکەی دورگەی سیلانە. گەڵاکەی هێلکەییە لە وڵاتە گەرمەکاندا دەروێنرێت توێکڵی لقە تازەکانی لێدەکرێتەوەو وشکدەکرێت وەك بەهارات بەکاردەهێنرێتو بۆنی خۆشەو تیژە.

(اَلقَرْفِيُّ والقُرفِيُّ): سوورفل.

(اَلقُرافَة): توێکڵی درەخت.

(اَلقَرُوف (ج) قُرْف وقُرُف): هەمبانە.

(اَلأَقْرَف): سووری تێر/ زۆرسوور.

(اَلمَقرِف): شوێنی لێکردنەوەی توێکڵیدار.

٢-(قَرَفَ- على القَومِ. قَرْفاً): ستەمی لە خوێشکەڵ کردو درۆی بۆ هەڵبەستن.

(-الرَجُلَ): پیاوەکە درۆیکرد.

(اَلقَرُوف (ج) قُرْف وقُرُوف): زۆردارو ستەمکارێکی بێبەزەیی.

٣-(قَرَفَ- الرَجُلُ. قَرْفاً): پیاوەکە قسەی بێسەروبەری کرد/ ورێنەیکرد.

(-الشيءَ): شتەکەی تێکهەڵدا/ تێکەڵکرد.

(-فُلاناً بِكَذا): فيسـاری بـەوە گومانبار كرد یان لەكەدار كرد/ خەوشدار كرد.

(قَـرِفَ- فُـلانٌ المَـرَضَ قَرَفاً): فيسـار لە نەخۆشييەكە نزيكبووەوە/ خەريكبوو تووشی نەخۆشييەكە ببێت.

(قارَفَ-هُ مُقارَفَةً وقِرافاً): لێينزيكبووەوە.

(-الذَنْبَ): نزيكـی گوناهبووەوە/ خەريكبوو گوناحەكە بكات.

(قَرَّفَ- فُلاناً بِكَذا): فيساری بەوە گومانبارو ناشيرينكرد/ خەوشداريكرد.

(أَقْرَفَ-هُ): ناوی بە خراپە هێنا.

(-لَهُ): لێينزيكبووەوەو تێكەڵيبوو.

(-بِهِ): تووشـی گومانبارييكرد/ خستيە بەر گومانەوە/ وايلێكرد كە گومانی لێبكرێت.

(-الـجَـرِبُ الـصِـحـاحَ): گـەريـی لـەنـاو لەشساغەكاندا بڵاوبووەوە.

(إِقْتَرَفَ- الذَنبَ): گوناهيكرد/ خراپەيكرد.

(اَلقَـرَف): ١-تێكەڵبـوون ٢-خەريكە پەتاكە بڵاوبێتەوە ٣-بەرەو خراپچوونی نەخۆشييەكە ٤-گومانباركردن.

(اَلقِرفَة): گومانباريی ٥-كەسـێك گومانباری شتێكی لێدەكەيت.

(«بَنـو فُلان قِرفَتـي»): ئەوانن كـە لە لاموايە ئەوەی دەمەوێت لای ئەوانەو گومانباريان دەكەم.

(اَلمِقـراف): كەسـێكە كـە هـەر خەريكـی گوناهكردنو پياوخراپيبێت.

٤-(قَـرَفَ- لِعِيالِـهِ. قَرفـاً): ڕەنجـی بـۆ خێزانەكەيدا.

(إِقْتَرَفَ): ڕەنجيدا/ كاسبيكرد.

(-المالَ): پارەو ماڵی كۆكردەوەو پێكيەوەنا.

(اَلقِرْفَة): ڕەنجدانو دەسكەوتن.

٥-(قَـرِفَ- مِنـهُ. قَرَفاً): بێـزی لێهاتەوەو لێدووركەوتەوە (عاميە).

(اَلقَرَف (عاميـة): بێزهاتنەوە لە شـتێكی پيس لە كردارێكی خراپو توخننەكەوتنی.

(اَلمُقرِف): بێزراو، بەد، سووك.

(وَجهٌ مُقرِف): ڕوويەكی بێڕەزا/ ناشـيرينی بێزراو.

٦-(اَلقِـرْف والقَـرَف والقَرِف): شايسـتە/ شايان.

(«هـوَ قِرْفٌ أَو قَرَفٌ أَو قَـرِفٌ بِكَذا»): ئەو شايستەی ئەوەيە.

(رَجُلٌ مَقْرُوفٌ): پياوێكی باريكەڵەی ناسكو جوانە.

٧-(قَرفَصَ-هُ قَرفَصَةً): ١-بەچيچكانەوە داينا ٢-گرمۆڵەيكردو هەردوو دەستی لەژێر پێيەوە بەست.

(-تِ العجوزُ): پيرێژن خۆی لەبەرگەكەيەوە پێچايەوە.

(اَلقَرْفَص والقُرفُصَى والقَرفِصى والقِرفِصاء والقُرُفصاء): بە چيچكانەوە دانيشتن/ لەسەر گۆی سمت دانيشتنو ئەژنۆ بەسكەوە هەڵنانو

دەســـت بە قاچەوە بەســـتن/ هەڵتروشـــكان.
لەسەر ئەژنۆ دانیشتن ئەژنۆ دابدات.
(قَعَدَ القَرْفَصَى أَو القُرْفصاء): هەڵتروشكا.
(أَلقُرافِــص): كەتەیەكـــی بەرگەكـــر/ خۆراگــر لەبـــەر هەمـــوو نارەحەتییەكـــدا/ ناهەموارییەكدا.
(أَلقَرافِصَــــة): دزانێـــك كـــە بێپـــەروا دزیو تاڵانیی بكەن.
٨-(قَرفَــطَ- الرَجُـــلُ): بـــە هەنگـــاوی ورد رۆیشت
(إِقْرَنْفَظَ): كرژبوو خۆی كوور كرد/ گرمۆڵە بوو.
٩-(أَلمُقَرْفَل- مِنَ الأَطْعِمَة): خواردنێك كە بە مێخەك خۆشكرابێت.
قـــرق: ١-(قَرَقَ بِفُلان. قَرْقاً): بە قاڵەی دەم هەڵیفریواندا/ لاسیدا.
٢--قـــرَقَ- تِ الدجاجَةُ قَرْقاً): مریشـــكەكە قرتەقرتیكـــردو جوجكەكانـــی كۆكردەوەو گرتیە خۆی یان بە باڵ هێلكەكانی كۆكردەوەو خستیە ژێر خۆی.
(أَلقُرق) (عند العامة): قرمەقرو قاڵەی دەم.
(أَلقِرقَة) (عامية): مریشكی كڕ/ كڕكەوتوو كە لەسەر هێلكەكانی هەڵدەنیشێت لە وشەی (قَرَقَت الدجاجَة) وەرگیراوە.
(أَلرَّنقاء): زمانە پاكەكەیەتی (فصحی) كەیە كڕكەوتوو.

(أَلمَقْــرُوق) (عامية): كەســێكە قرمەقر زۆر بكات و دەنگەوەرە بێت.
٣-(قَرِق. قَرَقاً): كەوتە تەختاییەوە.
(أَلقِرْق والقَرَق والقَرِق): شوێنی (تەختانی/ تەختایی/ تەخت).
٤-(أَلقِرق (ج) أَقراق): ١-نارەســـەن/ ناجسن ٢-نەریت ٣-مرۆڤی نزم و بچووك ٤-كۆمەڵ.
(«جاءَ قِرقٌ مِنَ الناس»): كۆمەڵە خەڵكێك هاتن.
٥-(أَلقُرْقُب) ٠ح)ة فیرنەگولە باڵندەیەكە لە چۆلەكە بچووكترە رەنگینە رەنگی شین و سپی و زەردو زەیتون و رەشی تێدایە. دەنووككورتەو قوچەكییە هەمیشە بەسەر دارەوەیە.
(قَرقَدَ- الخُبزُ ونَحْوَهُ) (عامية ســـريانية): نانەكە یان شتێتر رەقهەڵاتو وشكبووەوە.
٧-(أَلقَرقَذان والقَرقَذون): سمۆرە.
٨-(قَرقَـــرَ- البَعـــيرُ. قَرْقَرَةً): حوشـــترەكە كەوتە بۆرەبۆر
(تِ الحمامة او الدجاجةُ): كۆترەكە گماندی/ مریشكەكە گاراندی یان قرتەقرتیكرد.
(-البَطنُ): سكەكە قرماندی/ قۆرەی هات.
(-الرَجُــلُ فِي ضَحْكِهِ): دایە قاقای پێكەنین و لە پێكەنیندا كوڵا.
(-الشَرابُ فِي حَلقِهِ): شەرابەكە لە گەروویدا قلپەقلپیكرد.
(أَلقَرْقَرَةُ (مص) (ج) قَراقِر): ١-گمەی كۆتر ٢-قاقای پێكەنین.

(اَلقَرقار): بۆرەی حوشتر.
(اَلقُراقِر والقُراقِرِيّ): حوشترەوانی/ حوشتر لێخوڕی دەنگخۆش کە بە گۆرانی حوشترەکانی لێدەخوڕێت.
(اَلقُراقِــرَة): ژنــی قەرەچــەن/ چەنەبــاز/ زۆربلێ.
(اَلقَراقِرَة والقُرقارَة= الشِقشِــقَة): شــتێکە وەك سی کەحوشــترەکە ورووژاو کەوتە بۆرە لە دەمیەوە دێتە دەرێ.
٩-(اَلقَرقَــر (ج) قَراقِــر): زەوی نزمــی نەرمان.
(اَلقَرْقَرَةُ (ج) قَراقِر): ١-پێستی دەموچاو یان ئەو جوانییەی کــە دەنوێنێت ٢-زەویی نزمی نەرم.
(اَلقَرْقارَة): کووپێکی شووشەی ملدرێژە.
(اَلقُرْقُور (ج) قَراقِير): پاپۆری درێژ.
(اَلقَرْقُــور) (عنــد العامــة) (ح): بەرخۆلە (سریانیە).
١٠-(قَرقَسَ- الکَلبَ وبِــهِ): کووت کووتی بۆ ســەگەکە کردو وتــی: کووت کــووت کووت/ بانگیکرد.
(قُرقُوس): کووت کووت.
(اَلقِرْقِس) (ح): مێشوولەیەکی وردە.
(اَلقَرقُــوس): (تەختــی/ بنــی) شــت کــە سەختبێت/ پتەوبێت.
(قَرقَشَ- الشيءَ الصَلبَ کالقَضامِيِ ونَحْوَهُ) (عامیــة ســریانیة): شــتەکەی کرتانــدو بــە کرتەکرت خواردی وەك نۆکی برژاوو لەو بابەتە.
(القَراقیش): ١-نانێکی زۆر تەنك لوولدەکرێت لە شــلەرۆندا ســوور دەکرێتەوەو بە شــەکر یان هەنگوین شــیریندەکرێت ئەگەر ســاردو وشــکبووەوە ئــەوە کرتەدانــە ٢-تەنکــە نان مۆخی تێدەکرێت یان شــتیتری تێدەکرێتو لوولدەدرێــتو لە رۆنــدا ســووردەکرێتەوە دەبێتە برمــە (عامیــە) ٣-کرکراگە کە دانی پێدانرا کرتەیدێت (عامیە).
١٢-(قَرقَــصَ- بالجَــرو): بانگــی تووتکــە سەگەکەیکردو وتی: کووت کووت.
(اَلقُرقُوص (ج) قَراقیص): توتکە سەگ.
١٣-(قَرقَعَ. قَرقَعَةً) (عامیة): تەقوتۆقیکرد وەك ئاسن بەر ئاسن بکەوێتو دەنگی لەو بابەتە.
١٤-(قَرقَــفَ- مِنَ البَــردِ قَرقَفَةً): لرفەلرفی ســەرمایبوو/ هەڵدەلــەرزیو چۆقــەی دانی دەهات. لەرزاندیو مووچرکی پێداهێنا.
(-الرَجُــلُ فِي الضَحِكِ والحمــامُ فِي الهَدیرِ): پیاوەکــە قاقــای پێکەنین گرتــیو کۆترەکە بینی گمەگم گرتی.
(اَلقَرقَف): ١-مەی ٢-ناوی سارد.
(اَلقَرقَفُ والقُرقُف (ح)= القُرقُب): فیرنەگولە.
(دیــكُ قُراقِف): کەڵەشــێرێکی دەنگگەورەو بەرز.
(اَلقَرْقُوف): ١-درهەم ٢-مەی.

١٥-(اَلقُرفَل والقَرْفَلّ (ج) قَرافِل): كراسێكى بێبزمه/ بێسەردەست.

١٦-(قَرْقَمَ- الصَبيَّ): منداڵەكەى بەدخۆراككرد.

(اَلمُقَرْقَـم): كەسـێك كـە گـەورە نەبێتو هەڵنەدات.

قرل: (اَلقِرليّ (ح): شاماسـيگرە شـێوەى لە ڕیشۆڵە دەچێت گەورەیەو بە پارێزە لە نزیك دەریاكاندا دەژى دەنووكى درێژو ڕەشـە پەلى كورتو سنگى سپییە لەسەر ماسى دەژى.

قرم: ١-(قَرَمَ- الصَبيُّ والبَهمُ. قَرْماً وقُرُوماً ومَقْرَمـاً وقَرَمانـاً): سـاواكە يـان بەچكە چوارپێكە سەرەتاى خواردنى بوو، تۆزە تۆزە خواردى تا ڕاهات.

(قَرَمَ- الطَّعامَ. قَرْماً): خواردنەكەى خوارد.

(-الرَجُلَ): جنێوى بە پیاوەكە دا.

(قَـرِمَ- القَضيبَ ونَحْوَهُ) (عامية): سـەرى دارەكە يان شتەكەى قرتاند.

(قَرَّمَ- هُ): فێرى خواردنيكرد.

(تَقَرَّمَ- الصَبيُّ أَو البَهْمُ): ساواكە يان بێچووە چوارپێكە سەرەتاى خواردنيان بوو، كەمكەم خواردنيانخوارد.

(اَلقَورم (مص) (ج) قُرُوم): ١-نيشانەيەكە بە لووتى حوشترەوەيە ٢-نيشانەيەكى سەر تيرى قومارە.

(اَلقَرْمَـة): پارچە پێسـتێكى بچووك كە لە لووتى حوشترەكە بڕرابێت.

(اَلقُرْمَـةُ= القَرْمَـةُ): پارچەيەكى بچووكى پێست كە لە لووتى حوشتر دەكرێتەوە.

(اَلقُرْمَـةُ والقِـرامَ): شـوێنى لێكردنەوەى پێستى لووتى حوشترە.

(قُرمَةُ الشَـجَرَةِ وقِرْمِيَّتُهـا (عند العامة): بەنكـى لقێـك كـە لـە دارەكـە بكرێتەوەو بنكەكەى پێـوەى بمێنێتەوە. بنى دان كە بە پووكەوە دەمێنێتەوە بنكى كاهو بنكى كەلەرم كە دەمێنێتەوە.

(اَلقُرامَـةُ): ١-ئەو پارچە پێسـتە بچووكەى لە لووتى حوشـتر دەكرێتەوە ٢-سنگى حوشتر ٣-خەوش/ كەموكووڕى.

(اَلأَقْـرَم) (م) قَرماء (ج) قُـرْم): ئەوەى بە بڕينى پێستى لووتى نيشانە كرابێت.

٢-(قَرَمَ-الشيءَ قَرْماً): توێكڵەكەى لە شتەكە كردەوە/ توێكڵى شتەكەيگرت/ پاكى كرد.

(اَلقُرامَة): ئەو پارچە نانەى كە بە تەنوورەوە دەنووسێتو دەبێتە سووتوو.

٣-(قَرَمَ- الرَجُلَ): پياوەكەى بەند كرد.

٤-(قَرِمَ- إِلى اللَّحـمِ. قَرَماً): حەزێكى زۆرى لە گۆشتكرد.

(«قَرِمـتُ إِلى لِقائِـهِ»): تاسـەيەكى زۆرى (ديدارىەكرد/ بينينيمكرد).

٥-(قَرَّمَ وأَقْرَمَ- الفَحْلَ): كەڵەكەى دابەسـت كارى پێنەكـردو سـوارى نەبوو بـۆ لە ماين چاككردن گليدايەوە.

(إِسْتَقْرَمَ البَكرُ قَبلَ أَوانِهِ): نێریەکە هێشتا گەورە نەبووبوو بۆ پەڕین دایاننا و بوو بە کەڵ.

(اَلقَـرْم (ج) قُرُوم): ١-کەڵێک کە بۆ پەڕین تەرخانکرابێت و هیچی پێنەکرێت ٢-گەورەیەک کە بە کەڵەپیاو ناودەبرێت ٣-مەزن.

(الأَقْرَم (م) قَرْماء (ج) قُرْم- مِن الجمال): حوشترێکی تۆر کە هێشتا پەت نەکرابێت.

٦-(اَلقِرام): ١-پەردەی سوور ٢-بەرگێکی تەنك.

(اَلقُرْم) (ن): ڕووەکێکە وەك چنار ئەستوورو سپییە.

٧-(قَرْمَدَ- الكِتابَ قَرْمَدَةً): وردی نووسی و دێرەکانی سفتکرد.

قَرمَدَ= مَرمَطَ. (قَرمَدَ- فِي المَشي): بە هەنگاوی ورد ڕۆیشت.

٨-(قَرمَدَ- الشيءَ. قَرمَدَةً): شتەکەی بەوە سواغدا یان ڕەنگکرد کە پێی سواغ یان ڕەنگدەکرێت وەك گەچ و زەعفەران.

(اَلقَرمَد): هەرچی بۆ جوانیی سواغی پێدەدرێت یان ڕەنگی پێدەکرێت وەك گەچ و زەعفەران ٢-کاشی سوورەوەکراو ٣-خشتی سوورەوەکراو (یونانیە).

(اَلقِرميد) (یونانیة): ١-خشتی سوورەوەکراو.

(قِرْمِيدَة): خشتێکی سوورەوەکراو ٢-ئەوەی سواغی پێدەدرێت وەك گەچ و شتیتر (یونانیە).

٩-(اَلقُرمود (ج) قَراميد) (ح): ١-سابرێنی کێوی ٢-کاری بزنەکێوی.

(اَلقِرميدَة (ج) قَراميد (ح) = الأُرْوِيَّة): مێی بزنەکێوی.

١٠-(اَلقِرمِز): ڕەنگێکی سوورە (کە هی ئەرمەنییە).

(-عِندَ الاساكِفَة): لای پینەچی و پێڵاودرووەکان چەرمی سوورە.

(اَلقِرمِزِيّ): ڕەنگسوور.

(اَلقِرمِزِيَّة) (ح): دووپایی، جۆرە مۆریچەیەکی نیوباڵە لە کۆمەڵەی نیو باڵەکانەو بەشی سوورەکانیان زیانبەخشە لەسەر ڕووەکی بەروو دەژی لە مێیەکان و گەراکانیان ڕەنگێکی سووری تێری لێدەردەهێنرێت (ئەوە جارانبوو).

١١-(قَرْمَشَ-هُ): گەنیکرد/ تێکیدا.

(-الشيءَ): ١-شتەکەی کۆکردەوە ٢-کرماندی (عامیە) وەك کرماندنی نۆك.

(اَلقَرْمَش والقِرْمِشّ والقِرميش- مِنَ الناس): خەڵکی هەمەچیزەو تێکەڵ.

١٢-(قَرْمَصَ وتَقَرمَصَ): چووە کونەکەیەوە.

(-القَراميصَ): کونەکانی بۆ خۆیکرد.

اَلقِرماص (ج) قَراميص: کونێکە ناوەوەی فراوانەو دەمەکەی تەسکە لە سەرمادا سیسرك خۆیان دەخزێننە ناوی ٢-شوێنی نانی سەر پشکۆ ٣-هێلانەی کۆتر کە هێلکەی تێدادەکات.

(اَلقُرْمُــوص (ج) قَرامیــص= ١-اَلقِرْمــاص ٢-چالّێکە ڕاوکەر بۆ خۆی دەیکات ٣-هێلانەی باڵندە کە لە زەویدا دەیکات.

١٣-(قَرمَــطَ- الکِتــابَ. قَرمَطَــة (ن): ورد نووسینەکەی نووسی‌و دێڕەکانی سفتکرد.

(-فِي خَطوِهِ): بە هەنگاوی ورد ڕۆیشت.

(قَرمَطَ)(عامیة): چروکییکردو دەستیگرتەوە/ دەستندەکارییکرد.

(اَلقرمَطَةُ): (عند العامة): دەســتگرتنەوەو بەدەستندە شتدان‌و چروکییکردن.

(اَلقُرْموط (ج) قَرامیط) (ح): ١-ماسیی نقە ٢-قالۆنچە خلێنکە.

(اَلقَرامِطَة): الواحدُ (قَرمَطِي): دەستەیەك شیعەی توندڕەو بوون.

١٤-(قَرْمَلَ-هُ): بە زەویدادا.

(اَلقَرْمَل الواحــدةُ قَرمَلَة) (ن): درەختێکی بێهێزو بێدڕکە.

(اَلقِرمِیل (ج) قَرامِل): حوشتری دوو کۆپارە.

(اَلقَرامِل والقَرامیل- مِنَ الشَعر والصوف): ئەوەی ئافــرەت قژی پێدەبەســتێت لە موو بێت یان لە خوری.

قرن:١-(قَرَنَ- الشيءَ بالشيءِ. قَرْناً): شتەکەی بە شتەکەیترەوە بەست‌و جووتیکردن.

(-الثَورَین): دوو گاکەی حستە ژێر نیرێکەوە.

(-البَعیرَین): دوو حوشترەکەی بە پەتێك بە یەکیەوە بەستن.

(-الفَرَسُ قِراناً): سمی دوو قاچەکەی کەوتە شوێن سمی دوو دەستەکەی.

(-بَینَ الشيءِ والشيءِ): پێکەوە دوو شتەکەی کۆکردەوە.

(قَــرِنَ. قَرَناً): ســەری دوو برۆکەی بەیەك گەیشتن/ برۆی پەیوەستبوو.

(مَقرون الحاجِبَین= أقرن): کەسێکە برۆکانی بەیەکگەیشتوون/ برۆ پەیوەست.

(قَــرَّنَ- هُ): کۆیکردەوەو شــەتەکیدا/ توند بەستی.

(«قُرِّنَتِ الأُســاری فِي الحِبــال»): بە گوریس دیلەکانیان یەکخست‌و شەتەکیاندان.

(قارَنَ-هُ قِراناً ومُقارَنَةً): ١-هاوڕێیەتییکرد/ بوو بە هاودەمی‌و هاونشینی ٢-بەراوردیکرد.

(أقْرَنَ- بَینَ الأمرِ): دوو کارەکەی یەکخست‌و کۆیکردنەوە.

(-الرَجُلُ): ١-دوو تیری هاویشت ٢-دوو دیلی بە پەتێك هێنا.

(-هُ): ١-دوو حوشــتری پێکەوە بەستراوی دایە ٢-بوو بە هاوڕێی.

(-لِلأمرِ): توانای بەســەر کارەکەدا شــکاو لە وزەیدا بوو/ تابوشتی هەبوو.

(-علــی غَریمِــهِ): تەنگی بــە (نەیارەکەی/ ناحەزەکەی) هەڵچنی.

(تَقارَنَ- الرَجــلانِ): پێکەوە بوونبەهاوڕێ‌و دۆست‌و یاری یەکتری.

(إِقْتَرَنَ- الشيءُ بِغَيرِهِ): شتەكە بەهیترەوە لكاو پەیوەستبوون.
(إِسْتَقْرَنَ- لِفُلانٍ): بوو بە هاوەڵی نزیکی فیسارو یەکێك لەوانەی کە خۆشەویستیبوو و ڕێزی لێدەگرت.
(-الرَجُلُ لِلأَمرِ): پیاوەکە توانای بەسەر کارەکەدا شکا.
(اَلقَرْن (ج) قُرون وقِران): ١-گوشی لە ڕیشووی توێکڵی دار بادراوو دروستکراو ٢-چەپکێك قژ یان خوری ٣-بەرچەمی ژنان.
(اَلقَرْن (ج) قُرون): ١-مرۆڤی یەك سەردەمو ڕۆژگار.
(«هو على قَرني»): ئەو هاوتەمەنمە ٢-سەدەیەك ٣-بەرەیەك دوای بەرە ٤-کات لە چاخدا/ دەمی چاخێك.
(قَرنُ الشَيطان وقَرناهُ): شوێنکەوتوانی شەیتانو سەر بە شەیتان.
(ذو القَرْنَين): (نازناوی شا ئەسکەندەری مەکدۆنیە) (بۆیە وا ناونراوە چونکە گەیشتۆتە خۆرهەڵاتو خۆرئاوای زەوی).
(المنذر إبن ماء السماء)یش بۆیە وا ناونراوە چونکە دوو پرچی لە تەوقی سەریەوە بەرداوەتەوە.
(اَلقِرْن (ج) أَقْران): ١-هاوتا/ هاوکوف ٢-کەسێك کە بتوانێت بەرەنگارتبێت ٣-لەیەکچوو/ هاو وێنە/ هاوشێوە/ بەیەك یەکسان ٤-هاوزانستو هاودلێریی کەسێك.
(اَلقَرَن (مص) (ج) أَقْران): ١-بەیەکەوە پەیوەند ٢-گوشێك/ گوریسێك کە دوو حوشتری پێکەوە پێ ببەسترێت.
(اَلقِران (ج) قُرُن): ١-پەتێکە دیلی پێ پێکەوە ببەسترێت ٢-پەتێکە دەکرێتە ڕەشمە بۆ حوشتر ٣-گوش کە لە ڕیشاڵی توێکڵی دارەو ملی دوو گای بۆ جووت پێ ببەسترێت.
اَلقُرانَى= المُقارِن: ١-پێکەوەبوون ٢-ژێیەکە لە پێستی حوشترەو بادراوە.
(«جاؤُوا قُرانى»): پێکەوە بە جووتە هاتن/ جووتە جووتە هاتن نەك تاکەتاکە.
(اَلقَرون): ١-یەکێکە دوو پاروو یەکبخاتو بیخوات ٢-زیندەوەرێك لە ڕۆیشتندا دوو پێکەی بکەوێتە شوێنی دوو دەستەکەی ٣-مێحوشترێك لە یخدانو نوستنیدا هەردوو ئەژنۆی جووتبکات.
(اَلقَرون والقَرونَة): دەروون.
(اَلقَرين (ج) قُرَناء): ١-پێکەوە پەیوەند/ بەیەکەوە جووتبوو ٢-هاورێی/ دۆست/ یار ٣-هاودەم ٤-هاوسەر/ جووت ٥-دەروون.
(اَلقَرينَة (ج) قَرائِن): مێی وشەی (القَرين) ژنی هاوسەرەکەی.
(-عند النساء): لای ژنان بڕوا وایە کە گوایا هەموو ژنێك جنۆکەیەکی هەیەو لە گەڵیدایەو خۆی پیشاندەدات خراپەی جنۆکەکە لە

منداڵەکانیان بەوە دوور دەخەنەوە. کە چاوەزارێك و دۆعایەك لە منداڵەکە دەدەن و پێیدەڵێن بەرگی هاوەڵ (القرینة).

(قَرینَةُ الکلام): بەڵگەو ڕوونکەرەوەی ئاخاوتنەکە.

(دُورٌ قَرائِن): خانووگەلی ڕوولەیەك.

(الأَقْرَن (م) قَرْناء): کەسێکە کە برۆکانی (لە یەکیاندابێت/ پەیوەستبن).

(إِقتِرانُ أَو إِجتماعُ القَمَرِ (او سیارة بالشَّمسِ) (فك): ئەوەیە کە مانگ و ڕۆژ لە ڕێکی یەکبن و زەوی لە نێوانیاندا نەبێت ڕۆژ ناگیرێت تەنها لەو بارەدا نەبێت کە مانگ لە نێوانیاندابێت.

(المِقْرَن): نیری سەر ملی دووگای جووتکردوو.

(المُقَرَّنَة): کێوە بچووکەکان کە نزیکی یەکبن (لەبەر لەیەکەوە نزیکیان وا ناودەنرێن).

٢-(قَرِنَ- ذو القَرَن قَرَناً): ئاژەڵە شاخدارەکان (شاخەکانیان/ قۆچەکانیان) گەورەو بڵند بوو.

(أَقْرَنَ- الرَّجُلُ): ئاژەڵێکی شاخداری کرد بە قوربانی.

(-تِ الثُرَيّا): ئەستێرەی کۆ بەرزبووەوە.

(القَرْن (ج) قُرون): (قۆچ/ شاخ)ی سەری ئاژەڵ.

(-فِي الإِنسانِ): تەوقە سەری مرۆڤ.

(قَرْنُ الشَّمسِ): سووچی خۆر/ لووتی کە هەڵدێت.

(القَرن (ج) قُرُون وقِران): ١-سەری شاخ/ چیا ٢-کێوی بچووك ٣-قەڵا.

(-مِنَ الجَراد): دوو شاخی کوللە کە بەسەریەوەیە.

(-مِنَ القَوم): پێشەوا/ گەورەی نەتەوەومیللەت.

(-مِنَ السَّیفِ): تیژیی شمشێرو دەمەکەی.

(قَرنُ الغزال) (ن): شاخە ئاسك ڕووەکێکی گیاییە گوڵی جۆراوجۆری هەیە بە پێی جۆرەکەی. بۆ لەوەڕو پزیشکی بەکاردێت تۆوی جۆرێکی بۆ خواردن جارجار بەکاردەهات.

(وحید القَرن) (ح): یەککەڵەشاخ/ کەرکەدەن.

(القَرَن (ج) قِران): ١-شمشێر ٢-تیر.

(القَرَن (ج) أَقْران): تیردان.

(القُرنَة (ج) قُرَن): ١-(لووتی/ بەشی) دەرهاتووی هەموو شتێك ٢-تیژی و دەمی شمشێر یان ڕم/ نێزە.

(-مِنَ البَیت) (عامیة): گۆشەی خانوو.

(رَجُلٌ قارِنٌ): پیاوێکی چەکدارەو شمشێرو تیرهەڵگرە.

(الأَقْرَن (م) قَرْناء): ئەوەی کە شاخدارەو دوو شاخی پێوەیە.

(حَیَّةٌ قَرناء): مارێکە دوو زیادەگۆشتی بەسەرەوەیە وەك شاخ بێت وایە.

(القُرَیناء) (ن): ماشە سپی/ لۆبیا.

(اَلقَرْنيات أَو القَطّانيات) (ن): كۆمەڵە رووەكێكە كە دوو لەپەپە زۆر رووەك دەگریتەوە زۆربەی یان بۆ خواردنی مرۆڤە یان بۆ ئالیکی ئاژەڵە. یان بۆ پیشەسازییە وەك: پاقلەو نۆكو نیسكو كزن (بۆ ئالیكە) و گیادانە (بۆ ئالیكە).

اَلْمُقْرَّن: ١-هەر شتێك لووتدار بێت، لایەکی دەرچووبێتو بۆی کرابێت ٢-هەرچی چوارگۆشەی هەبێت ٣-ئەوەی کە شاخدار بێت.

(اَلْمُقَرَّنَة): مێی وشەی (اَلْمُقَرَّن)

٣-(اَقْرَنَ- عَنهُ): لێی بێدەسەڵاتبوو/ تواناى بەسەریدا نەشكا.

(-عَن الطريق): وازی لە ڕێگەکە هێناو لایدا.

٤-(اَقْرَنَ- الدَّمُ في العِرقِ): خوێن لە دەمارەکەدا زۆر بوو و هوروژمیکرد.

(-الدُّمَّلُ): دوومەڵەکە گەیشتو خەریکی دەربوونبوو.

(-تْ أَفاطيرُ وَجهِ الغُلامِ): شوێنی ریشی مێردمنداڵەکە زیپکەو عازەبەیدەکرد.

(إسْتَقْرَنَ- الدَّمُ في العِرق): خوێن لە دەمارەکەدا زۆر بوو.

(-الدُّمَّلُ): دوومەڵەکە گەیشتو خەریکی ترەکینبوو/ تەقینبوو.

٥-(اَقْرَنَ- الرَّجُلُ): پیاوەکە هەموو شەوێك چاویدەرشت.

(اَلقَرِين العَين): چاوبەکل/ چاورشتوو.

٦-(اَقْرَنَ-تِ السَّماءُ): ئاسمان بێپشوو باراندی.

(اَلقَرْن- مِنَ المَطَرِ (ج) قُرون): تاوەباران.

٧-(قارون) ناوی (کرینروس)ە و بە عەرەبی وای پێدەڵێن دوا پاشای وڵاتی لیدیا بووە بە زۆر دەوڵەمەند ناسراوەو بەناوبانگبووە. عەرەب بە نموونە دەیهێنێتەوە دەڵێن: لە قارون دەوڵەمەندترە.

(اَلقَرّان): سوراحیی ملباریك.

٨-قَرْنَبَ أُذُنَيهِ (عامية): هەردوو گوێی قوتکردەوە.

(اَلقَرْنَبي) (ح): قالۆنچەیەکی گەورەی شاخدارە دوو پێی درێژی هەیە ڕەنگی ڕەشە.

(«القَرنَبي في عَينِ أُمِها حَسَنَة»): قالۆنچە لەبەرچاوی دایکی جوانە ژیشك وتی:

٩-(قَرنَسَ- البازي): بازەکە گیرا چاوی دەبەستنەوە.

(-الديكُ): کەڵەشێرە بەزیوەکە لە بەردەمی کەڵەشێرەکەیتردا هەڵهات.

(قُرنِس البازي): بازە گیراوەکە چاوی بەسترایەوە.

(اَلقُرناس والقِرناس): ١-لوتی شاخ کە دەردەپەڕێت ٢-ئەو خورییەی کە بە چەپکە قامیش یان جیکەوە بۆ ڕستن دەئاڵێنرێت.

(سَقفٌ مُقَرْنَس): سەری خانوو لەسەر شێوەی پێپیلکە دروستکرابێت.

١٠-(اَلقَرنْفُل والقَرَنْفُول (ن): داری مێخەك. کە لە وڵاتە کەمەرییەکاندا دەروێت لە دورگەی ملوکەوە بڵاوبۆتەوە گوڵەکەی وەك مێخەك وایە هەر بە خونچەیی دەکرێتەوەو وشکدەکرێت بۆ دروستکردنی عەترو بەهارات و دەرمانی دان بەکاردێت.

(قَرَنْفُلَة وقَرَنْفُولَة): دارێکی مێخەك.

اَلقَرَنْفُل) (ن) (یونانیة): گوڵەمێخەك جۆرە گوڵێکە بۆ جوانیی لە باخچەکاندا دەروێنرێت بۆنی خۆشە سپیی و پەمەیی و سوورو زەردە چەپکی جوانی لێدروستدەکەن ڕەنگی زۆرە لە ئەوروپاو ئاسیاو باکوری ئەفەریقادا زۆرەو بڵاوە.

(کبش القَرَنفُل) (عامیة): مێخەك.

١١-(اَلقَرانیا) (ن): جۆرە درەختێکە یان دەوەن لە بنەرەتدا لە باکووری گۆی زەویدا بووە دوو جۆری لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا هەیە گوڵەکەی جوانە وەك دەوارێکی هەڵگەڕاوەیە بەرەکەی دەخورێت.

(قَرِهَ وتَقَرَّهَ. قَرَهاً): پێستەکەی کونکونبوو بە هۆی توێژهەڵدانی زۆرەوە کە دەردێکە.

(اَقْرَه (م) قَرهاء (ج) قُرْهٌ): پێستکونبوو.

(-جِلْدُهُ): پێستەکەی توێژی هەڵدا یان ڕەشداگەڕا بە هۆی لێدانی زۆرەوە.

(اَلقارِه- مِنَ الجِلد): پێستی وشکهەڵاتوو.

قرو: ١-(قَرا- إلَیهِ. قَرْواً): نیازی ئەویکرد، ڕوویتێکرد.

(-بِالرمحِ فُلاناً): نیزەی بە فیساردا کرد (وەکو لەناو هاورێکانیا نیازی ئەویکردبێت).

(قار (ج) قُراة وقارُون وهي قارِیَة (ج) قَوارٍ وقارِیات): نێزە وەشێن/ نێزە پێداکەر.

(قَرا واقتَری واستَقْری- الأمرَ): شوێن کارەکە کەوت و سۆراغیکرد.

(اَلقَرْو (مص) (ج) قُرُوّ واَقراء واَقْرٍ وقُرِيّ): ١-حەوزێکی/ گۆلێکی درێژ وەك جۆگە کە حوشتر ئاوی لێدەخواتەوە ٢-پلوسك کە ئاوو شتی گوشراوەکەی لێوە بچۆڕێتەوە ٣-هەموو شتێك کە لەسەر یەك هێڵ و ڕێگە بێت.

(«قصیدَتان علی قَرْوٍ واحِد»): دوو هەڵبەست لەسەر یەك پاشبەندبن/ سەروابن.

(«تُرِکَتِ الأرضُ قَرْواً»): باران لە زەویەکەیداو داپۆشرا بوو بە یەکپارچە پاش ئەوەی ئاو سەریکەوت.

(اَلقَروَةُ والقِرْوَةُ والقُرْوَةُ= مِیلغَةُ الکَلبِ): کۆچەڵەی سەگ کە خواردنی بۆ تێدەکەن.

(اَلقَرْواء): ئەریت.

(اَلقَرْوی): ئەریت.

(«رَجَعَ الی قَرواهُ»): چووەوە سەر ڕێگەو ئەریتە کۆنەکەی.

(اَلقَرِيُّ): یەکرێگەیی و یەکشێوەیی هەموو شتێك.

(قَرِيُّ القَصیدَةِ): پاشبەندی سەروای هەڵبەستەکە یەکبێت واتا لەسەریەك پیت بێت.

٢-(أَقْرَى. إقراءً): هاواری پشتیکرد.
(ألقَرا (ج) أَقْراء وقِروان) (ا ع): پشت.
أَلقِروان (ج) قِروانات): پشت یان ناوەڕاستی پشت.
(ناقَـةٌ قَرْواء): مێحوشـترێکی کۆپارە درێژ، ناوترێت (جَمَلٌ أَقْرى).
أَلْمُقْروري: پشتدرێژ.
٣-(إسْـتَقرى- الدُمَّـلُ): دوومەڵەکـە کێمی پەیداکرد.
(ألقَـرْو (ج) قُرُوٌّ وأقْراء وأقْـرِ وقُرِيّ): ١-بنی دارخورما هەڵدەکۆڵرێت و مەیی تێدا دەگیرێتەوەو دروسـتدەکرێت/ دەترێتەوە ٢-دەفرێکی بچووک ٣-جامێکی/ کاسەیەکی دارین.
٤-(ألقَرا) (ن): کوولەکەی خواردن.
(ألقَرْو (ج) قُرُوّ وأقْراء وأقْرِ وقُرِيّ): ١-قامیشی بۆش ٢-زەویەیەك كە برینی زۆر گرانبێت.
(ألقَرْوَةُ): کشانی پێستی گون.
(قَرْوَةُ الراسِ): لای سەر.
(ألقَرواء): سمت/ پاش/ دواوە.
(ألقَرْوانِـيّ): قۆڕ بوو یەکێك پێسـتی گونی کشابێت.
(ألمَقْرى (ج) مَقار): تەوقەسەری گرد.
(شـاةٌ مَقْرُوَّةٌ): مەڕێك سـەری بـە دارێکدا کرابێت بۆ ئەوەی شیرەکەی خۆی نەخواتەوە.
قـري: ١-(قَرَى- الضَّیـفَ. قِـرى وقَراءً): میواندارێی میوانەکەیکرد.

(أَقْــرى. إقْــراءً): لــە یەکێکی خواســت کە میواندارێی بکات.
(إقْتَرى): لە کەسێك داوای میواندارێکرد.
(-الضَّیفَ): میواندارێی میوانەکەیکرد.
(إسْتَقری): داوایکرد میواندارێی بکەن.
(ألقِــرى): ئـەوەی پێشـکەش بـە میـوان دەکرێت.
(ألمِقْراء (م) مِقْراة ومِقْراء): ١-ئەو کەسـەی کە میواندارێی خەڵکانێك بکات/ میواندۆست کەسێکە میواندارێی خەڵك زۆر بکات.
(ألمِقْــرى (م) مِقْــراة ومِقْــراء= المِقْــراء): میواندۆست/ میواندار.
(ألمِقْری والمِقْــراة (ج) مَقارِ): لەگەنی گەورە کــە دەخرێتــە بەردەمی میــوانو خواردنی تێدەکرێت.
(ألمَقاري): مەنجەڵەکان.
٢-(قَرى- المــاءَ في الحَوضِ. قَــرىً وقَرياً): ئاوەکەی لە گۆلەکەدا کۆکردەوە.
(-البَیعرُ وكُلُّ ماإجْتَرَّ): حوشترەکەو هەموو ئەوانەی کە کاوێــژ دەکەن، خواردنی ورگیان دەهێننەوە ناودەمیان بۆ کاوێژکردن.
(-تِ المِـدَّةُ في الجِـرحِ): کێـمو زووخ لــە برینەکەدا کۆبوومەوە.
(أَقْرى. إقْــراءً): ١-لە (دێکــەدا/ گوندەکەدا) مایــەوە/ جێگـیر بــوو ٢-بە شـتەکەوە لکاو لێینەبوومەوە لەسەری هەتەر بوو.

(اَلقاري) (فا): لادێیی/ نیشتەنی لادێ.
(«جـاءَ في كُلِّ قارٍ وبادٍ»): هەرچی لە لادێو بیاباندا بوو هاتن.
(اَلقارِيَةُ (ج) قَوارٍ): ١-مێی وشـەی (اَلقاري) ٢-شوێنی کۆبوونەوەو چڕبوونی خەڵك/ ئاوەدانی.
(اَلقاراة (ج) قارَيات): شوێنی پڕ لە خەڵكو قەڵەباڵغ.
(اَلقِرى): ناوی کۆمەڵبووی ناو گۆل/ حەوز.
(اَلقَرْيَة والقِريَــة (ج) قُرى وقِرى): ١-دێ/ گوند.
(قَرَوِي وقَرَيّى): لادێیی/ گوندنشین/ دێنشین ٢-لادێ ٣-کۆی خەڵك/ شار/ ئاوایی چڕ.
(قَرْيَةُ النَّمل): شارە مێرووله.
(قَرِيَةُ الأَنصار): شاری مەدینە.
(اَلقَرْيَتان): مەککەو تایف.
(اَلقَرِيَّة (ج) قَرايا): شارە مێروله.
(اَلمِقْــرى والمِقْــراة): هەرچی بارانــاوی تێدا کۆببێتەوە.
٣-(قَرى- الجرحُ قَرىً وقَرْياً): برینەکە تەقی.
قَــرى وتَقَــرَّى واســتَقْرى- البِــلادَ: بــە هەموو وڵاتەکەدا گەڕاو ســەرنجی لە خۆیو خەڵکەکەیدا.
(اِقْتَرى- البلادَ): شوێن بە شوێنی وڵاتەکەی تەماشاکردو گەڕاو پشکنی.
(-فُلاناً بِقَولِهِ): شــوێن ئاخاوتنەکەی فیسار کەوتو لەسەر قسەکەی ئەوەوە قسەیکرد.

(اَلقَرِيّ (ج) اَقْرِيَة واَقْراء وقُريان): ١-جۆگەی ئاو لە بەرزاییەوە بـۆ باخچەکە ٢-جۆگەلەی بچووك.
(«جَرى الــواديُ فَطَمَّ القَرِيَّ»): کارەســاتی گــەورە ڕوویــداو هەمــوو شــتێکی باشــی ڕامالّــی وەك چــۆن لافاو جۆگــە بچووکەکان دادەپۆشێت.
٤-(اَلقارِيَةُ (ج) قَوارٍ): ١-دەمی تیژی شمشێر ٢-خوارەوە یان سەرەوەی نێزە.
(اَلقارِيَــةُ والقارِيَّةُ (ج) قَــوارٍ وقَوارِيٌّ (ح): باڵندەیەکــی قاچکورتی دەنووکدرێژی ســەر پشت سەوزە.
(«هُــمْ قَــواري الله»): ئــەوان بڕواپێکراوو شەهیدانی خودان.
(اَلقَرِيّ (ج) اَقْرِيَة واَقْراء و قُريان): ماست.
(اَلقَرِيَّــة (ج) قَرايا): ١-داردەســت ٢-دارێکی درێژە کە لە باری پانیی‌و لەسەرەوە دەدرێتە بەرچارۆکەی پاپۆڕی چارۆکەدار.
(اَلقِرّايَة): کورســییەکی درێژە کتێبی دۆعای دەخرێتە سەر لە کاتی خوێندنەوەیدا.
قَزّ: ١-قَزّ. قَزّاً: خۆی گرمۆڵەکرد/ کۆکردەوە تەکانیدایە خۆی بازبدات ٢-بازیدا.
(اَلقازّ) (فا): شەیتان.
(اَلقَزّان) (ح): مارێکی گەورە/ گەپ.
٢-(قَزَّ-ت نَفســي الشــيءَ وعَنِ الشيءِ): دڵم لە شتەکە شێواو دڵم لێی تێکەڵهات/ قێزم لێهاتەوە.

(قَزَّ وتَقَــزَّزَ- مِنَ الدَنَسِ وكُلّ مايُسْــتَقْذَر ويُسْتَخْبَث): لــه پیســایی‌و هه‌موو شتێك كه بێزی لێدێته‌وه دڵی لێشــێواو قێزی هاته‌وه‌و لێیدووركه‌وته‌وه.

(اَلقَــزّ والقِزّ والقَــزَز والقُــزّاز): قێزه‌ون/ شــتی (بێزلێكراوه كه دڵ بشێوێنێت)/ بێزی لێوه‌بكرێت.

(«مــافي طَعامِهِ قَــزٌ ولا قُزٌ ولا قَــزازَة»): لــه خواردنه‌كه‌یــدا شــتێك نییه كــه قێزی لێبكرێته‌وه.

٢-(اَلقــازُوزَة): ١-ســوراحیی بچووك ٢-جامی مس، تاسی مس.

(اَلقَزّ (ج) قُزُوز) (فارســیة): ١-ئاوریشــمی بانه‌دراو.

(دود القَزّ) (ح): كرمی ئاوریشم.

(اَلقَزّاز):ئاوریشمفرۆش.

(-عنــد العامة): پســپۆڕی پــه‌روه‌رده‌كاری كرمی ئاوریشم.

(اَلقُزَّيزَة) (ن) (عامية) = حشيشة الزجاج): گیاشووشه. گیایه‌كی ده‌شــته‌كیی پزیشكییه. شووشه‌یشی پێ پاكده‌كرێته‌وه.

الملحق:

قزّ: (القَزِّيّات): كۆمه‌ڵه مێروجه‌یه‌كه له‌وانه كرمی ئاوریشم.

(اَلقَزِيّــة): ره‌گــه‌زه مێروجه‌یه‌كه گرنگترین جۆریان (قَزِيّة التوت) كرمی ئاوریشــمه كه له سه‌ر گه‌ڵای توو ده‌ژی‌و قۆزاخه‌ی ئاوریشم دروستده‌كات.

الملحق:

قزب: (القــازِب): ئه‌وه‌ی له ئاوو وشــكانیدا ده‌ژی/ ده‌چێته هه‌ردووكیانه‌وه.

قزح: ١-(قَزَحَ- القِدْرَ قَزْحاً): به‌هاراتی كرده مه‌نجه‌ڵه‌كه‌وه.

(قَزَّحَ- القِدرَ): به‌هاراتی كرده مه‌نجه‌ڵه‌كه‌وه.

(-الحَديــثَ): ئاخاوتنه‌كــه‌ی بێــدرۆ كردن رازانده‌وه‌و جوان ده‌ریبڕی.

(اَلقَزْح): به‌هاراتێك.

اَلقِزح (ج) اَقْزاح: به‌هارات.

القَزّاح: به‌هاراتفرۆش.

اَلتَقازِيح: به‌هارات كه چێژو بۆنی خواردنی پێخۆشده‌كرێت.

(اَلمِقْزَحَة): به‌هاراتدان وه‌ك خوێدانه.

٢-(قَزَحَ- الشيءُ. قَزْحاً): شته‌كه به‌رزبووه‌وه.

(-تِ القِدرُ): مه‌نجه‌ڵه هه‌ڵچووه‌كه كه‌فوكوڵ‌و بڵقی سه‌ری هه‌ڵدا.

(سِعرٌ قازِح (م) قازِحَة (ج) قَوازِح): نرخێكی (به‌رز/ گران).

قَوازِحُ الماء: بڵقی ئاو.

(قَوسُ قُوزَح وقَوسُ قُــزَحَ): به‌لكه‌زێڕینه/ پرچی ئایشــێ‌و فاتمه. ڕووداوێكی ئاسمانییه له شێوه‌ی كه‌وانه‌یه‌كدا ده‌رده‌كه‌وێت له خوار هه‌وره‌وه‌و كاتی باران لــه‌م ڕه‌نگانه پێكدێت:

وەنەوشــەیی‌و شینی ئاســمانی کاڵ‌و سەوزی زەردبــاوو پرتەقاڵیی ســووربا‌و هۆکەیشــی شــیتەڵبوونی تیشــکی خــۆرە لــە خڕۆکــە ئاوییەکانــی هەورەکە کــە کاری ئاوێزەیەکی بلورین دەکات.

(قَوسُ القَدَح) (عامیة) = قَوسُ قُزَح. گوایا دەڵێن: (قُزَح)فریشتەی هەورە دەیشڵێن ئەوە شەیتانە یان خوایەکی ئەفسانەیە.

(ألقُزَحَــةُ (ج) قُــزَح): پەکێکــە لــە رێگە رەنگەکانی پەلکەزێرینەکە.

٣-(قَزَّحَ- الشَجَرَ): میزیکردە بنی درەختەکە بۆ ئەوەی باش پەل بهاوێت.

(ألقَزْح) (مص): میزی سەگ.

(تَقــزَحَ- النَبــاتُ أَو الشَــجَرُ): رووەکەکــە یــان درەختەکــە پەلی زۆر هاویشــت‌و پەلی لێبووەوە.

٤-(ألقِــزْح (ج) أَقْــزاح) (ز):١-تۆوی پیاز ٢- گووی مار.

قــزع: ١-(قَــزَعَ. قُزُوعــاً): ســـتییکرد/ خاوەخاویکرد.

(-الظَبْيُ) (ضد):١-ئاسکەکە لە هەڵاتنەکەیدا خاوبووەوە ٢-خێرا هەڵات.

(قَــزَّعَ- الفَــرَسَ): ١-چارەوێکــەی هانــی غارکردن‌و تاودانددا ٢- زۆر توند تاوی خۆیدا/ غاریکرد.

(- رَسولَ إِلَیهِ): فرستادەی بۆ نارد.

(قَــزَّعَ-هُ وأَقْــزَعَ-هُ لِلأَمــرِ): بــۆ کارەکــە تەرخانیکردو بەهیچیترەوە خەریکی نەکرد.

(تَقَزَّعَ- الفَــرَسُ): چارەوێکــە ئامادەی غار بوو.

(ألقَــزَّعُ):١-ســووکەڵەی چابــوك‌و خێرا ٢- مژدەدەر کە تەرخان کراوە بۆ مژدەگەیاندن.

٢-(قَزَّعَ- الشارِبَ): سمێڵەکەی کورتکردەوە.

(-راسَــهُ): ســەری تاشــی‌و تەنها ئەملاولای سەری هێشتەوە.

(تَقَزَّعَ- الرأسُ): ســەرەکە تاشراو ئەملاولای هێڵرایەوە.

(-القَومُ): خوێشگەل بلاوبوونەوە.

(-السَّحابُ): هەورەکە رەوییەوە.

(ألقَــزَع الواحِدَةُ. قَزْعَة):١-وەرگرتن‌و برینی بەشێکی قژو هێشتنەوەی هێندێکی ٢-هەموو شــتێك کە پەلپەلەو پارچە پارچەی جیاجیا بــن ٣-پەڵــە پەڵە هــەوری تەنــك‌و بچوك‌و بــڵاو ٤-ئەوەیە ســەری منداڵەکە بتاشــرێت بە شــێوەیەك هەندێکی بهێڵرێتەوە جیاجیا وەك پەڵــە پەڵەی هەوری جیاجیای ئاســمان ٥-پوش‌و پەڵاش‌و خاشــاکی ناو دۆڵ کە لافاو دەیهێنێت ٦-حوشتری بچووك.

(قَزَعُ السَّهم): پەری تەنکی تیر.

(ألقَزَعَةُ):١-شوێنی سەر کە قژەکەی پەڵەپەڵە دەبررێت‌و دەهێڵرێتەوە ٢-پەڵەیەك هەور.

(«ماعِندَهُ قَزَعَةٌ»): تا جلی شرپشی نییە.

(اَلقَزاع): پارچەیەك جلی شڕ.

(«مـاڤي السَّـماءِ قِـزاعٌ»): ئاسـمان پەڵـە هەورێکیشی پێوە نییە.

(اَلقُزَّعَةُ و القَزيعَةُ): کاکۆڵ/ تۆپەڵە قژێك کە لە ناوەڕاستی سەری کوڕەکەدا دەهێڵرێتەوەو ئەویتری دەتاشـرێت وەك ئەوانەی لەملاولای سەردا دەهێڵرێتەوە.

(اَلأَقزَح- مِنَ الكِباش): بەرانێك کە لە بەهاردا پارچە پارچـەی خوریـیەکـەی لێدەبێتەوەو ئەویتری دەمێنێتەوە.

(اَلمُقَزَّح): ١-کەسێکە کە تەنها تاڵ تالی بڵاوی قژی بەسەرەوە مابێت.

(-مِنَ الخَيل): ئەسپێك کە تووکی ناوچەوانی کەمبێت.

(رَجُـلٌ مُقَـزَّع): پیاوێکـە سـامانەکەی لەدەسـتچووبێت تەنها حوشتری بچووکی بۆ مابێتەوە.

٣-(اَقْـزَعَ- لَـهُ فِي القَـولِ): زماندرێژیـی بەرامبەر کرد.

٤-(اَلقَزَعَةُ): منداڵی زۆڵ.

قـزل: (قَـزَلَ. قَـزْلاً وقَزَلانـاً): ١-ڕاپەڕی، هەڵبەزییـەوە ٢-بـۆی لەنگـی/ وەك شـەل ڕۆیشت.

(قَزِلَ. قَزَلاً): زۆر شەلبوو.

(اَلقَزَل): شەلی تەواو.

(اَلقَزَل): ناشیرینترین شەلیی.

قزم: ١-(قَزَمَ-ةُ. قَزْماً): خەوشی لێدەرهێنا/ تیروتوانجی تێگرت.

(قَزِمَ. قَزَماً): دەروونبزم‌و نامەردو زمانبەد بوو.

(اَلقَـزْم (م) قَزْمَـة): مرۆڤـی دەروونـنزم/ ناپاك‌و نامەردو بەدزمان.

(اَلقَـزَم) (مص): ١-نامەردیـی ٢-بەدزمانیی ٣-خراپتریـن کاڵاو کەلوپەل ٤-کورتەباڵایی ٥-سـوك‌و ڕسـوای ناو خەڵك (بۆ تاك‌و کۆو بۆ نێرو مێ).

(«هـؤلاء قَومٌ قَزَمٌ مافيهم كَـرَم»): ئەوانە نەتەوەیەکی نامەردو خوێڕین پیاوچاکێکیان تێدا نییە (ئەمە بە دوو و بەکۆو مێ دەکرێت دەوترێـت:(رَجُـلان قَزَمان وامـراةٌ قَزَمَةٌ ورجالٌ قُزُمٌ وأَقْزام وقَزامى ونِساءٌ قَزَمات): دوو پیاوی نامەرد. ژنێکی بەدزمان‌و خوێڕی‌و سـووك/ پیاوگەلێکـی نامـەردو بەدزمـان‌و بستەباڵا.

اَلقَـزِم (م) قَزِمَـة: مرۆڤـی بەدزمـان‌و دەروونـنزم.

اَلقَزم (ج) قُزُم وأَقْزَام: ڕیوەڵەو کورتەباڵایەکی زمانبەدو نامەردی نەبوو.

(رَجُلٌ قَزَمَةٌ إمرَاَةٌ قَزَمَة): پیاوی کورتەباڵا/ ژنی کورتەباڵا/ بستەباڵا.

(اَلقُـزُم (م) قُزُمَة): پیاو یان ژنی زمانبەدی دەروونـنزم.

(اَلقِزام): زمانبەدان/ بەدخوازان.
٢-(تَقَزَّمَ): بێپەرواو بە پەرۆشەوە توند خۆی هاویشتە ناو کارەکەوە.
(القُزام): ١-کەسێکە کە کەس نەیبەزێنێت ٢-زوو مردن.
٣-(سُؤدُدٌ أقزَم): سەرورەرییەکی تازەیە، کۆن نییە.
٤-(اَلقَزْمَل): کورتەبالای ناشیرین/ بستەبالای رەزا قورس.
قــزو: (قَــزا- الأرضَ بِعَصـاهُ. قَــزواً): بە داردەستەکەی زەوییەکەی رێ رێ کرد.
(-الرَّجُــلُ): بێــزی لە خــەوش و ناتەواویی کــردەوەو لێیدوورکەوتەوە ٢-منداڵەکە جۆرە یارییەکیکرد کە هی منداڵانی عەرەب بوو.
(اَلقــزی): لەکــەدار بــوو کــە لەوەپێــش بێخەوشبوو.
(اَلقُزَّةُ (ج) قُــزات): ١-یارییەکی ناو عەرەبە ٢-مار.
(قزي: (قَزِّی- الرَّجُلَ): پیاوەکەی بە زەویدا داو کوشتی.
(اَلقِزْيُ): نازناو.
(«بِئْسَ القِــزْيُ هذا»): ئای کــە نازناوێکی ناشیرین و پیسە.
قــسّ: ١-(قَــسَّ. قَسّــاً وقُسّــاً وقِسّــاً): دووزمانییکرد/ بوختانیکرد/ دوورووییکرد.
(-القَومَ): بە قسەی ناشیرین ئازاریدان.
(قَسَّ وتَقَسَّــسَ- الشيءَ. قَسّــاً): لە شتەکە گەڕاو دوایکەوت.
(«تَقَسَّــسَ أصْواتَهم باللَّيلِ»): بە شەو گوێی بۆ دەنگیان هەڵخست.
(اَلقَسّاس): دووزمان/ پاشملەدوو/ بوختانکەرو ئاشوبگێڕ/ دووروو.
٢-(قَسَّ. قُسوسَةً وقِسِّيسَةً): بوو بە قەشە.
(اَلقَــسّ (ج) قُســوس): ١-قەشــە الكاهــن (سريانية): پیر.
(اَلقِسِّــيس (ج) قِسِّيســون وقُسّــان وأقِسَّة وقَساوِسَة): قەشە.
(اَلقُسُوسَــة والقِسِّيسة): قەشــەیی یان باری قەشەیی.
٣-(قَسَّ- ماعلى العَظمِ قَسّــاً): گۆشتی سەر ئێسقانەکەی خواردو کراندیەوە.
(اِقْتَسَّ- الأَسَــدُ): شــێرەکە بۆ شــتێك گەڕا بیخوات.
٤-(قَسَّ وقَسَّــسَ- الإبِلَ. قَسّاً): حوشترەکانی باش لەوەڕاند.
(اِقْتَسَّ- تِ الناقَةُ): مێحوشــترەکە بە تەنیا لەوەڕا.
(اَلقَــسّ): خاوەن حوشــترێك کە هەمیشــە بەدوای حوشترەکەیەوەیەو بەجێی ناهێڵێت و باش دەیلەوەڕێنێت.
٥-(قَــسَّ- السَّــيرَ قَسّــاً): خێــرا ڕۆیشــت و پەلەیکرد.

(اَلقُسُس): لێخورانی لێزانو کارامە.

٦-(اَلقَسّ): سەهۆڵ.

(اَلقُسُس): ژێروداناکان.

(اَلقُساس): ١-گەڵای وەریوو پوشو پەڵاش کە لافاو رایدەدات ٢-شاخێکە لە ئەرمەنستان کە کانی ئاسنی تێدایە.

(السُیوف القُساسِیَّة): ئەو شمشێرانەی لە ئاسنی ئەو کێوی ئەرمەنستانە دەکرێت.

(اَلقَسَّة): ١-گوندێکی بچووك ٢-مەشکۆڵەیەك.

(اَلقَسُّوس) (ن): لاولاو کە هەڵدەزنێت.

(اَلقَسِّي- مِنَ الدَّراهم): پارەی قەڵب بێبایەخ.

قسب: ١-(قَسَبَ- الماءُ قَسْباً): ئاوەکە کشاو خورەیهات.

(قَسیبُ- الماءِ): رۆیشتنی ئاوو خورەی.

٢-(قَسَبَ- تِ الشَمسُ قَسْماً): خۆرەکە داکەوتو خەریکی ئاوابوونبوو.

(قَسُبَ- الشيءُ. قُسُوباً وقُسُوبَةً): شتەکە رەقو پتەو بوو.

(اَلقَسْب): سەختو پتەو.

(قَسْبَة): شتێکی سەختو پتەو.

(اَلقَسیب والقَسْب): هەموو شتێکی زۆر درێژو توندو سەخت.

٤-(اَلقَسْب): خورمایەکی وشك کە لە دەمدا هەڵوەرێت/ خورمای قەسب.

(قَسْبَةُ): دەنکە خورمایەکی قەسب/ خورمای کوردکوژە.

(اَلقُسابَة): خورمای خراپ.

(القَسُوب): پێڵاو.

قسح: (قَسَحَ قَساحَةً وقُسُوحَةً): رەقبوو/ سەختبوو.

(-الحَبلَ): پەتەکەی/ گوریسەکەی بادا.

(قاسَحَ- هُ): وشكو رەقو توندوتیژ بوو لەگەڵیدا.

(اَلقاسِح والقُساح والمَقْسوح): ئەستووری سەخت.

(«ثَوبٌ قاسِح»): بەرگێکی ئەستوور.

(«رمحٌ قاسِح»): نێزەیەکی سەختو پتەو/ قایم.

قسر: (قَسَرَ واقْتَسَرَ-هُ على الأَمرِ): ئەوی ناچاری ئەنجامدانی کارەکە کردو بە زۆر کارەکەی پێکرد.

٢-(قَسْوَرَ- الرَجُلُ): تەمەنی گەورە بوو.

(-النَبتُ): گیاکە/ رووەکەکە زۆر بوو چڕی دایەیەك.

(اَلقَسْوَر (ج) قَساوِر وقَساوِرَة): ١-خانەدانو بەهێزی دەسەڵاتدار ٢-شێر ٣-هەرزەکاری بەهێزو ئازا.

(اَلقَسْوَرَةُ (ج) قَساوِر وقَساوِرَة= القَسْوَر): ١-بەهێزی دەسەڵاتدار ٢-شێر.

(اَلقَسْوَرَةُ (ج) قَساوِرَة وقَساوِر= اَلقَسور: ٢-زۆرینەی شەو ٣-(ن)رووەکێکی دەشتەکیی تەختانییە.

قسط: ١-(قَسَـطَ وأَقْسَـطَ الوالي. قِسطاً): والییەکە دادپەروەر بوو.
(«أقْسَطَ في حُكْمِهِ وأقْسَطَ بَيْنَهُم وإلَيهِم»): بڕیارەکەی دادپەروەرانە بوو/ لە نێوانیانداو بۆیان دادپەروەر بوو.
(قَسَّطَ-الشيءَ): شتەکەی جیاجیاکرد.
(-الأَغـراسَ): نەمامەکانی ناشـتو میانەی نێوانیان وەك یەککرد.
(-الدَّیـنَ): وامەکـەی بـەش بەشـکردو کاتبەندیکـرد بەشـی وەك یـەكو لە ماوەی دیاری خۆیدا بدرێت.
(«قَسَّـطَ الخـراجَ عَلَيهِم والمـالَ بَينَهُم»): باجەکـەی لەسـەر هەموویـان دیاریکـردو جیایکردەوەو بەشبەشیکرد.
(تَقَسَّـطَ- القَومُ- الشـيءَ بَينَهُم): خوێشگەل شتەکەیان بە یەکسانی لەناو خۆیاندا بەشکرد.
(إقْتَسَـطوا- المالَ بَينَهُـم): داراکەیان لەناو خۆیاندا بەشکرد.
(أَلقِسْط (ج) أقساط): داد.
(«هـوَ أو هُـمْ قِسـطٌ»): ئـەو یـان ئەوان بـەدادن/ دادپـەروەرن ٢-بـەشو بەرکەوت ٣-بڕ ٤-ترازوو (لە دادەوە ناونراوە) ٥-پێوەرێکە نیوەمەن بگرێت ٦-ڕۆژی ٧-بەشێکی ئەو وامەی بڕراوەتەوە لە کاتی خۆیدا بدرێتەوە.
(أَلقُسْطان): گەرد/ تۆز.
(أَلمُقْسِـط): لەنـاوە پیرۆزەکانـی خودایـە (واتاکەی دادپەروەر).
٢-(قَسَـطَ. قَسْطاً وقُسُوطاً): ستەمیکردو لە ڕاستییو هەق لایدا.
(قاسِـط (ج) قُسَّاط وقاسِطُون): لە ڕاستیو هەڵلادەر/ خواروخێچ.
(رَجُلٌ قَسْـطاء): پیاوێکی (ناڕاست، نالەبار/ خواروخێچ.
٣-(قَسِطَ-ت العُنُقُ. قَسَطاً): ملەکە باریکبووو وشکبووەوە.
(-تِ الدابَّةُ): وڵاخەکە/ چوارپێکە قاچەکانی ڕەپبوو.
(-تِ العِظامُ قُسوطاً): ئێسقانەکان لەلاوازیدا وشکهەڵاتن.
(أَقْسَطَ- تِ الريحُ العيدانَ): باکە چێوەکانی وشککردەوە.
(«هو قُسُطُ الرجْلِ وقَسِيطُها»): ئەو قاچی وشـكو ڕەق وەسـتاوە ڕەپبووە، ڕۆیشتندا نانوشتێتەوە.
(أَلقَسَـطُ) (مص): ڕەقبوون یان وشکبوونی ئەندامی لەش.
(أَلأَقْسَط (م) قَسْـطاء (ج) قُسْط): کەسێکی ئەندام وشكو ڕەقبوو/ ڕەپبوو.
(عُنُقٌ قَسْـطاء): ملێکی ڕەقبـوو/ ڕەپبوو/ وشکبوو.
(رکْبَـةٌ قَسْـطاء): ئەژنۆیەکی هەڵاوسـاوی وشکبوو بە شێوەیەك کە ئەنوشتێتەوە.

٤-(قَسَطَ- علی عيالِهِ): درێخيی لە خێزانەکەيکردو چروکيی بەرامبەر کردن.
٥-(القُسْط): چيلکەيەکە دەرمانی پێدەکەن.
(ألقُسْطان والقُسْطانَة والقُسْطانِيّ والقُسْطانِيَّة): پەلکەزێرينە.
٦-(قَسْطَرَ- الدراهِمَ): تەماشای پارەکانيکرد تا بزانێت کامەی ساغەو کامەی قەڵبە.
(ألقَسْطَر والقَسْطار): شارەزای پارەی ساغو قەڵبو جياکەرەوەيان.
(ألقَسْطَرِيّ (ج) قَساطِرَة): ١-جياکەرەوەی پارەی ساغو قەڵب ٢-شارەزای جۆری پارە ٣-کەتە، زەبەلاح.
٧-(ألقُسْطاس والقِسْطاس): ترازوو/ شايەن.
٨-(قَسْطَل (ج) قَساطِل): ١-تۆزی هەستاوی مەيدانی جەنگ ٢-گونج/ بۆريی ئاسن يان حەوتجۆش يان جۆشدراو بۆ هێنانی ئاو، دەيشوترێت (قَسْطَر وقَساطِر): ٣-(ن)شابەروو.
(أمُّ قَسْطَل): ١-نەهامەت/ لێقەومان/ کارەسات ٢-مردن/ مەرگ.
(قساطِلُ النَحيل): حيلەی ئەسپ.
(ألقَسْطَلَة): ١-بۆرەی حوشتر.
(قَسْطَلَةُ الماء): خورەی ئاو.
(قَسْطَلَةُ الحصانِ) (ن): شابەرووی ئەسپ/ کەستانەی ئەسپ درەختێکە گوڵێکی سپی يان پەمەيی دەگرێت بەرەکەی لە کەستانە دەچێت درکاویو تاڵە ناخورێت.
(ألقَسْطال والقُسْطول (ج) قَساطِل): تۆزو گەردی (کۆڕی/ مەيدانی/ گۆڕەپانی) شەڕ.
(نَهرُ قِسطالٍ): رووبارێکی بەهاژە.
(القَسْطَلان (ج) قَساطِل): تۆزی هەستاوی کۆڕی جەنگ.
(ألقَسْطَلانِيّ): پەلکەزێرينە/ پرچی ئايشێو فاتمە.
(ألقُسْطَلانِيَّة): ١-سووريی کاتی خۆرئاوابوون/ زەردەپەڕ ٢-تۆزی هەستاوی زۆر ٣-پەلکەزێرينە.
الملحق:
قسط: (ألتَقسيط): ژەمپارە، کرينو فرۆشتن بە قەرزو بە ژەم/ بە بەش بەشی پارەکەی لەکاتی خۆيدا بدرێت.
(«باعَ بالتقسيط»): بە ژەمپارە فرۆشتی.
(ألتَقسيط- في الزراعة): ناشتنی نەمامەکان بە ميانەی يەکسان لە يەك دوورييان لە يەکەوە وەك يەکبێت.

قسم: ١-(قَسَمَ- الشيءَ. قَسْماً): شتەکەی بەشبەشکرد.
(-الدَّهرُ القَومَ): رۆژگار خوێشکەلی پارچەپارچە کردو لەيەك جيايکردنەوە.
(قَسَمَ): (ن علی ك) (ع ح): نونی بەسەر کافدا دابەشکرد ژمارەيەکی تازە دەرچوو ئەگەر ئەنجامەکە بەسەر دابەشکراوەکە

بدەیت دابەشـەکە دەردەچێت ٢٠/ ٥= ٤ ، ٤×٥=٢٠.
(مَقْسُوم): دابەشکراو.
(اَلمَقْسُوم عَلَيه): بەسەردا دابەشکراو.
(حاصل القسمة): ئەنجامی دابەشکردن.
(قَسُـمَ- الغُـلامُ. قَسـامَةً): مێردمنداڵەکە جوانبوو.
(قَسَّمَ- الشيءَ): شتەکەی پارچەپارچە کردو جیایکردنەوە.
(«قَسَّـمَ الدَّهرُ القَومَ»): رۆژگار خوێشگەلی لەیەککردو بڵاویکردنەوە.
(قَسَّمَ- الشيءَ): جوانو چاکیکرد.
(قاسَمَ-هُ المالَ): داراکەی لەگەڵدا بەشکرد.
(تَقَسَّمَ- الشـيء): شتەکەی کەرت کەرتکردو جیاکردەوە.
(-الشيءُ): جیاو بڵاوبووەوە.
(«تَقَسَّمَتْهُ الهُموم): مەراق هۆشی بەملاولادا بردو لەسەرخۆی نەهێشت.
(تَقاسَـمَ وَاقْتَسَـمَ- القَومُ المالَ): خوێشگەل ماڵەکەیان لەناو خۆیاندا بەشکردو هەریەکە بەشی خۆی وەرگرت.
(إِنْقَسَمَ): بەشبەشبوو/ لەتلەتبوو.
(إِسْتَقْسَـمَ): داوایکردو شتەکە بەش بکرێت/ داوای بەشکردنیکرد.
(قاسم وعادُ عدد صحيح) (ن) (ع ج): ژمارەیەکە (ن)ی بەسەردا دابەشدەبێ بە بێماوەی ژمارە.

(اَلقاسـم الأكبر لعددما) (ع ح): گەورەترین هاوکۆڵکەی ژمارەیەك:
القاسم المشترك بين عدة اعداد: هاوکۆڵکەی هاوبەشی نێوان چەند ژمارەیەك.
القَسْم (مص): ١-بەخشش ٢-مەنجەڵ.
(حَصـاةُ القَسْـم): چـەوی پێدابەشـکردن دەخرێتـە قاپێکـەوە پاشـان ئـاو دەکرێتە قاپەکـەوە تا چەوەکە دادەپۆشـێت ئەو ئاوی قاپە دەدەن بە یەکێك دیسانەوە ئاودەکرێتەوە قاپەکە تا چەوەکە دادەپۆشـێت ئەو ئاوەیش دەدەن بەیەکێکیـتر بەو شـێوەیە ئەو ئاوەی هەیانـە دابەشـیدەکەن بەسـەر هەموانـدا ئەمە لە کاتێکدا دەبێـت کە لە کارواندا بن‌و ئاویان کەم پێمابێت بەو شێوەیە بە یەکسانی دابەشیدەکەن.
(اَلقِسْم (ج) أَقسام و (جج) أقاسِم): ١-بەشێك لەو شتەی دابەشدەکرێت ٢-بەرکەوتەی فەر.
(اَلقِسْمَة (ج) قِسَم): ١-بەشکردن ٢-بەرکەوتە/ بەش.
(اَلقَسَمَة (ج) قَسَمات والقِسِمَةُ (ج) قَسِمات): ١-روو/ دەموچاو ٢-جوانیی.
(اَلقَسـامَة): ١-بەشی بەشکەرەکە کە بۆ خۆی دادەنـێ ٢-زەکات کە بە هـەژارە داماوەکانی دەدەن.
(اَلقَسامِيّ): ١-ناوکۆیی دوو شت ٢-کەسێکە کە جلەکە یەکەم دەق دەشکێنێتەوەو لەسەر ئەو

دهقه جلهكه قهد دهكات.
(اَلقَسّام): باش بهشكهر.
(اَلقَسِم (ج) اَقسِماء): ١-بهش بهركهوت ٢-كهرتی شته بهشكراوهكه ٣-بهشكراو ٤-بهشكهر ٥-جوانو قهشهنگ.
(اَلقَسيمَة (ج) قَسائِم): مێی وشهی (اَلقَسيم) ٢-رووی جوان.
(الأقسومَة (ج) اَقاسِم): ١-بهش/ بهركهوت ٢-بۆ براوهو شانسی ههركهسێك ٣-بهشگه ٤-بهشكهرهكه ٥-نوێنهری میر كه تالآنییهكه بهشدهكات.
(اَلمُقَسَّم): جوانو قهشهنگ.
(رَجُلٌ مُقَسَّمُ الوَجْه): پیاوێكی دهموچاو قهڵهمرێكو جوان وهكو ههر شوێنهی بهشی رووی جوان وهكو ههر بهشێكی دهموچاوی بهشی خۆی جوانی وهرگرتبێت.
(شيءٌ مُقَسَّم): شتێكی چاكو جوانكراو.
٢-(قَسَمَ فُلانٌ أمرَهُ قَسْماً): كارهكهی تاوتوێكردو له چۆنیهتی ئهنجامدانی كۆڵییهوه.
(تَقَسَّمَ- فُلانٌ): بیریكردهوهو بهراوردی ئهنجامدانی دوو كاریكرد.
(إستَقْسَمَ): بیریكردهوهو بهراوردی ئهنجامدانی دوو كاریكرد.
(اَلقَسْم): ١-را ٢-گومان ٣-شتێك بێته دڵتهوهو وا بزانێت وایه پاشان ئهو بۆچوونهت له دڵدا چهسپبێتو ببێته بروا.

(اَلمُقَسَّم) (مفع): مهرافكردوو/ مهراقاویی.
٣-(قاسَمَ- هُ على كذا): لهسهر ئهوه پهیمانی لهگهڵدا بهست.
(اَقسَمَ- باللهِ): سوێندی بهخودا خوارد.
(تَقاسَمَ- القَومُ): خوێشگهل لهگهڵ یهكدا پهیمانیانبهست.
(إستَقْسَمَ- هُ باللهِ): سوێندی به خودا پێخوارد/ بهخودا سوێندیدا.
(القَسَم (ج) اَقسام): به خودا یان به هیتر سوێندخواردن.
(اَلقَسامَة): ١-كۆمهڵێك بۆ شتێك سوێند دهخۆنو پهیرهوی دهكهن ٢-سوێند به خودا خواردن پهیمانێكه كه خاوهن خوێنهكه دهیدهن.
(«حَكَمَ القاضي بِالقَسامَة»): دادوهر بریاری بهسهر خاوهن خوێنهكهدا كه سوێند به خودا بخۆنو پهیمانبدهن ٣-ئاگربهست/ شهر راگرتن.
(اَلتَّقْسيم (ج) تقاسيم عَلَى المَجْنون عِنْدَ النَّصارى): دوعاو سڵاواتێكه كه قهشه بهسهر شێتهكهدا دهیخوێنێتو دهیڵێت بۆ دهركردنی شهیتان له شێتهكه.
(اَلمُقسَم): القَسَم: سوێند.
٤-(القَسْم): ١-رهوشت ٢-خوو/ نهریت ٣-بارانو ئاو.
(اَلقَسِم والقَسَمَةُ (ج) قَسَمات والقَسِمَةُ (ج)

قِسمات): سەبەتولکەیەکی بەرگ تێگیراوە عەتار بۆنی تێدا دادەنێت.
(اَلقَسام): ئەوپەڕی تینی گەرما.
(اَلقَسیمَة (ج) قَسائِم): ١-سەبەتولکە بەرگتێگیراوەکەی عەتار ٢-بازاڕ.
قسن: (اَقْسَنَ- الرَجُلُ): پیاوەکە دەستی لە کاردا ڕەقبوو/ پیرەڵۆکبوو/ زبر بوو.
(اِقسَأَنَّ اِقسئناناً و قَسأَنینةً): چیلکەکە/ دارەکە وشك و ڕەقبوو.
(اِقسَأَنَّ الرجُلُ): پیاوەکە پیرو وشکەڵات.
(-فِي العَمَلِ): سەرومڕ کاریکرد.
(-اللیلُ): شەو تەواو تاریکبوو.
(اَلمُقسَئِنُّ): کەسێکە دوادوای گەنجێتیی و سەرەتای بەتەمەنبوونیبێت.
قسو: ١-(قَسا. قَسْواً وقَسْوَةً وقَساوَةً وقَساءَةً): پتەو/ توندوتۆڵ و نەستوور بوو.
(قاس (ج) قُساة): ١-پتەوو نەستوور بوو ٢-دڵڕەقبوو.
(قَسَا- اللّیلُ): شەو تەواو تاریکبوو/ بوو بە شەوەزەنگ.
(قَسّی وأقسَی- الشيءَز تَقسِیَةً وإقساءً): شتەکەی سەختکرد.
(قاسی- الأَلَمَ مُقاساةً): ئازاری چیشت و خۆی لەبەردا ڕاگرت.
(أَرضٌ قاسِیَة): زەوییەکی ڕەقەن کە هیچ نەڕوێنێت.

(لیلَةٌ قاسِیَة): شەوەزەنگ/ شەوی زۆر تاریك و نەموستەچاو.
(اَلقَسِيّ (ج) قِسیان): ١-سەخت/ ڕەق ٢-دڵڕەق/ بێبەزەیی.
(عَشِیَّةٌ قَسِیَّة): سەر لە ئێوارێیەکی زۆر سارد.
(«یَومٌ أَو عامٌ قَسِيٌّ»): ڕۆژێکی یان ساڵێکی ساردی تووش و سەخت، یان گەرمی سەخت یان ساڵێکی تووشی بێبەرهەم و باران و گرانیی.
(«سِرنا سَیراً قَسِیّاً»): ڕۆیشتنێکی/ پڕ ماندوویتیمانکرد/ تیژ/ گورج ڕۆیشتن.
(«هُوَ أَقسی مِنَ الصَّخر»): ١-ئەو لەبەرد ڕەقترە ٢- دڵی لەبەرد ڕەقترە.
(اَلمَقساة): ئەوەی کە شت ڕەقدەکات، کە دڵ ڕەقدەکات.
(«الذَّنْبُ مَقساةٌ لِلقَلْبِ»): گوناە دڵ ڕەقدەکات و بەزەیی لە دەرووندا ناهێڵێت.
٢-(قَسا- الدرهَمُ. قَسْواً وقَسْوَةً وقَساوَةً وقَساوَةً): پارەکە/ دراوەکە قەڵببوو/ نەچوو/ ساختە بوو.
(قَسِيّ): پارەی قەڵب/ ساختە.
(اَلقَسِيّ- مِنَ الدَّراهِم (ج) قِسیان): پارەی قەڵب/ ساختە/ نەچوو.
قش: ١-(قَشَّ قُشُوشاً): هات بە خۆیدا پاش بێهێزو پککەوتەیی/ چاکبووەوە.
(-فُلانٌ): وەك بێهێزێك بەرێدا ڕۆیشت.

(-مِـنَ مَرَضِـهِ): لـه نەخۆشـییەکەی (چاکبووەوە/ هەستایەوە).
(اَقَشَّ- مِنَ المَرَض): چاکبووەوە.
(اَلقِشَّةُ): پارچە خورییەکی قەتراناوی پاش بەکارهێنان فرێدراو.
(قَشَّ- النَّباتُ قَشّاً): گیاکە وشکبوو.
(-الثَوبُ الرطب وغَيرُهُ) (عند العامة): جلە تەڕەکـە یان شـتێتر کزر بـووەوەو خەریکی وشکەوەبوون بوو.
(قَشَـش الكُرسِـيَّ عِنـدَ المُحَنِّـين): لای تازەگەرییەکان پووشی خستە ناو کورسییەکەوە.
(اَقَـشَ-تِ الأَرضُ): گیـای بەشـی زۆری زەوییەکە وشکبوو.
(اَلقَشّ): ١-پووش/ لاسکی وشکەوەبووی گیاو رووەکیتر.
(اَلقَشَّـةُ): پووشـێك/ پەلاشـێك ٢-چیلکەو چێـوال‌و تویکڵـی قامیـش‌و حەیـزەران کە کورسی پێ دەنێاخنن.
(اَلمَقَشَّـةُ): شووشـەی پووشـبەندکراو بۆ ئەوەی نەشکێت/ پووش تێگیراو.
٣-(قَشَّ- الشيءَ. قَشّاً): شتەکەی کۆکردەوە.
(-فُـلان): چڵێسـیکردو لەهـەر لایـەك شـتێکیخوارد ٢-تـۆزە خێـری ئـەم‌و ئەوی خوارد.
(قَشَـتِ المَرأَةُ الـدارَ) (عامیـة): ژنەکە بە گەسك ماڵەکەی گەسکدا.

(«قَشَّـتِ الفَتاةَ الطاقَ علـى وجهِ القِدرِ»): کچەکـە سـەرکەی مەنجەڵەکەیگـرت تـا هەڵنەچێت (عامیە).
قَشَّش: لە هەر شوێنە شتێکیخوارد/ مڵۆموشی خواردنیکرد.
(-الأَرضَ) (ز): دڕکـی زەویەکـەی ڕاماڵـی/ پاکیکردەوە.
(تَقَشَّـش واقتَـشَّ- مـا وَجَـدَ): هەرچی دەستکەوت ماشییەوەو خواردی.
(اَلقَش) (مـص): ١-خۆڵ‌و خاشـاکی ناو ماڵ کە گەسکدەدرێت ٢-دۆلکەی گەورە ٣-خورمای خراپ.
(اَلقُشَـاش والقُشاشی والقَشیش): ئەوەی کە لەملاولا دەدۆزرێتەوە لەناو خۆڵ‌و خاشـاکی فرێدراو یان گوڵی گەنـم‌و جۆی وەریوی ناو پەرێز.
(اَلقَشَّـاش): ١-کۆکەرەوەی شـتی نـاو خۆڵ‌و خاشـاك‌و ئەمـلاولا ٢-کەسـێکە خواردنـی دۆزراوەو خراپی ئەملاولا دەخوات.
(اَلقَشـاش والقَشّـان والقَشَّوش): کەسێکە کـە خواردنـی دۆزراوەو خراپـی ئەمـلاولا دەچنێتەوەو دەیخوات.
(اَلمِقَشَّة= المِكنَسَة): گەسك.
٤-(قَشَّ- الشـيءَ قَشّـاً): بەدەست شتەکەی کراندو پاکبووەوە.
(اَلقشیش): خشەخشی پێستی مار کە لایەکی بەر لایەکیتری دەکەوێت.

٥-(قَشَّ وأَقَشَ- القَومُ. قَشّـاً): خوێشـگەل دەرپەڕینو خێرایانکرد.

(إِنْقَـشَ- القَـومُ): خوێشـگەل دەرپەڕینو ڕەویانکـرد پـەرەوازە بـوون/ پـەرش و بڵاوبوونەوە.

٦-(قَشَّشَ- ه بِكَلامِهِ): قسەی سووکی پێوتو ئازاری بە دڵی گەیاند.

٧-)اَلقِشَّـةُ) (ح): دایکە مەیمون یان بەچکە مێینەکەی.

(اَلقِشَّـةُ) (ج): ١-مێرووییەکـە وەك قالۆنچە ٢-کچۆڵەیەکی لەشبچووك/ وردیلە.

٨-(قَشـقَشَ-هُ مِـنَ الجَـرَبِ أَو الجُـدَرِيِّ فَتَقَشـقَشَ): لە گەرِو ئاوڵە چاکیکردەوەو چاکبووەوە.

(اَلقَشْقَشَـةُ) (مص): چزەچزی گۆشتی سەر ئاگر.

قشب: ١-(قَشَبَ- فُلاناً السُمَّ. قَشْباً): فیساری ژەهرخوار کرد.

(-هُ الدُخانُ): دووکەڵ لووتیگرت.

(«قَشَـبَنِي رِيحُهُ»): بۆنەکەی کاسـیکردمو ئازاریدامێ.

(-هُ المالُ): داراو سامان تێکیدا.

(-الشيءَ): شتەکەی گەنکرد/ خراپکرد.

(-لَهُ): ژەهری دەرخوارددا.

(-الطَّعـامَ بِالسُـمِّ): ژەهـری تێکـەڵ بـە خواردنەکە کرد/ خواردنەکەی ژەهراوی کرد.

(-تِ الرِيحُ فُلاناً): باکە فیسـاری کاسـکردو ئازاریدا وەك ژەهرخواردیکردبێت.

(اَلقِشْب (ج) أَقْشاب): ژەهر/ زەهر.

(اَلقَشَب (ج) أَقْشاب): ژەهر.

(اَلمُقَشَّب): ١-ناپوختە.

(حَسـبٌ مُقَشَّـبٌ ورَجُلٌ مُقَشَّـبُ الحَسَبِ): ڕەسەنێکی ناتەواو پیاوێکی ڕەسەن ناپوختە/ نارەسەن.

٢-(قَشَـبَ- السَّـيفَ قَشْباً): شمشـێرەکەی لووس و سافکرد.

(قَشُـبَ- الشـيءُ. قَشـابَةً): شـتەکە تازەو بریقەدار بوو.

(تَقَشَّبَ- السَّيفُ): شمشـێرەکە (ژەنگگرتی/ ژەنگاویبوو).

(اَلقِشب (ج) أَقشاب): ژەنگی سەر ئاسن.

(اَلقَشِب) (ضد): ١-تازە ٢-کۆن.

(سَـيفُ قَشِبٌ) (ضد): ١-شمشـێرێکی سافو بریقەدار ٢-شمشێرێکی ژەنگاوی.

(اَلقَشـيب (ج) قُشُب وقُشْب): ١-نوێ/ تازە ٢-پاك/ پوخت ٣-سپی.

(سَـيفٌ قَشـيب) (ضـد): ١-شمشـێرێکی لووس و سـافکراو/ بریقەدار کراو ٢-شیرێکی/ شمشێرێکی (ژەنگگرتوو/ ژەنگاوی).

(اَلقُشْبانِيَّة): بەرگێکی دڕاوو کۆن.

٣-(قَشَبَ- عَلَيهِ: قَشْباً): بوختانی (بۆ کرد/ بۆ هەڵبەست).

(-الرَجُـلَ): تيروتوانجـى گرتــه پياوەكــه/ خەوشــى لێگرتو دەرهێنا ٢-قسەی ناشیرینی پێوتو نازاریدا.
(-الرَجُلُ): پیاوەكە شایســتەی ســوپاس یان سەرزەنشتبوو.
(-فُلاناً بِسُــوءٍ): خراپەیەكی دایە پاڵو پێی لەكەدار كرد.
(-هُ بِشَــرٍّ): توانجــی خراپەیەكی تێگرت كە پێی ناسرابوو.
(قَشَّبَ- الشيءَ): شتەكەی پیسو گڵاو كرد.
(-فُلاناً بسوءٍ): لەكەداری شتێكی خراپیكرد.
قَشُــبَ وتَقَشَّــبَ- ت يَدُهُ أو شَــفَتُهُ) (طب) (سريانية): دەستی یان لچو لێوی قڵیشاو زبر بوو (بە هۆی سەرماو ساردییەوە).
(إِقْتَشَبَ): سوپاسو ستایشباربوو یان بەدناوو ناوزڕاو بوو.
(إِسْتَقْشَبَ- هُ): بە پیسو گڵاویدانا.
(اَلقاشِــب) (فا): دەروونزم ٢-كەسێكە خۆی كەموكووڕیــی هەبێــتو خەوش لــە خەڵك دەربهێنێت كە خۆی نەوەی هەبێت.
(اَلقَشْب): قێزەون/ بێزلێكراو.
(اَلقِشب (ج) أَقْشاب): دەروون.
(-مِنَ الطَعــامِ): خواردنێك كە خراپ بێتو قێزەونبێتو فرێبدرێت.
(«رَجُلٌ قِشبٌ خِشبٌ»): پیاوێكی بێفەڕ.
(اَلقَشَــب) (طــب): قڵیشــانو زبربــوونو كاڕهەڵدانی دەستو لچو لێو بە بای زۆر سارد هەروەهــا هەویریش بە بای ســاردو ســاردی دەقڵیشێت.
(اَلقِشــبَةُ): ١-شــتی بێفەڕ ٢-پیاوی پوشــتو ڕسوا/ نزمو بێكەڵك.
٤-(القِشــب (ج) أَقشــاب): وشــكی سەخت/ ڕەق.
٥-(قَشَبَر) (عامية): چیلكەو چێواڵو پوشو پەڵاشی كۆكردەوە.
قشد: (قَشَــدَ-هُ قَشْــداً): توێژەكەی لەسەر لادا/ لێیگرت.
(اَلقِشدَةُ): ١-سەرتوێژ كە چەورییەكی تەنكە ٢-(ن) گیایەكە شیر زۆر دەكات.
(اَلقِشدَة والقُشــادَة): خڵتەی ڕۆن كە لە بنی تیانەكەدا دەبێت كاتی خۆشكردنی.
قشــر: ١-(قَشَرَ وقَشَّرَ-هُ قَشْــراً): پاكیكرد/ توێكڵكــەی (لێكردەوە/ لێگرت). پێســتەكەی لێكردەوە.
(تَقَشَّــرَ وانقَشَــرَ): پاككرا/ توێكڵی گیرا یان پێستەكەی لێكرایەوە.
(إِقْتَشَــرَ الرَجُــلُ): ڕووتەوەبوو/ جلی بەری خۆی داكەند.
(مُقْتَشِرٌ): ڕووتو قووت.
(اَلقاشِــرَةُ): ١-مێــی وشــەی (اَلقاشِــر): پێستداماڵ/ توێكڵگرەوە ٢-یەكەمین برین كە پێســت دادەماڵێت ٣-ئافرەتی دەموچاوهەڵگر

بۆ ئەوەی جوان بنوێنێت.

(اَلقاشُور القاشُـــورَة مِنَ الأَعوام): ساڵانێکی بێبـــاران/ وشکەســـاڵ کـــە هەمـــوو شـــتێك وشکدەکاتەوەو خەڵك پەرێشاندەکات.

(سَـنَةٌ قاشُـورَةٌ وقاشُورٌ): ســـاڵێکی وشك‌و بێبەرو بێدەرامەت‌و گرانی.

(اَلقِشر (ج) قشور): ١-توێژ، توێکڵ بەرگ‌و پێـــست کە هەمیشەیی‌و سروشتی بێت یان بۆ ماوەیەك، کاژی مار ٢-بەرگی تێگیراو ٣-توێکڵی قەدو پەڵی درەخت کە دارەکەی دادەپۆشێت. توێکڵـــی هەندێـــك درەخت یـــان دەوەن وەك (بەروی فلـــین) هەندێـــك مـــادەی بەکەڵکی تێدایە.

(اَلقِشـــر والقُشْـــر) (ح): جۆرە ماســـییەکە هێندەی بستێك دەبێت.

(اَلقُشران): هەردوو باڵی کوللە.

(اَلقِشر والقَشیر): توێکڵ زۆر.

(تَمْرٌ قَشِـــر وقَشـــیر): خورمایەکـــی توێکڵ ئەستوور.

(اَلقُشْرةُ والقَشَـــرَةُ والقُشُرَةُ): بارانێك ڕووی زەوی بکرێنێت‌و گڵەکەی بەرێت.

(اَلقِشْـــرَةُ): توێکڵ بە تایبەتـــی وەك توێکڵی هێلکە.

(اَلقُشار): کاژی مار.

(اَلقُشـــارَةُ): ئـــەو (توێکڵـــە/ توێـــژە)ی کـــە لێکرابێتەوە.

(اَلقَشَـــر): ١-توێکڵگـــیراوە/ شـــتی پاککـــراو ٢-کەسێك‌گەرماتوێژی‌لووتی‌هەڵسێنێت/ ببات ٣-کەسێك پێستی زۆر سوور بێت وەك توێژی فرێدابێت ٤-بەڵەك.

(اَلأَقشَـــر- مِنَ الأَرض): زەوییـــەك پەڵەپەڵە بێت.

(شَـــجَرَةٌ قَشْـــراء): درەختێکـــە هەندێـــك شـــوێنی توێکڵی لێکرابێتەوەو شوێنەکانیتری لێنەکرابێتەوە.

(حَیَّةٌ قَشراء): مارێك کاژی فرێدابێت.

(اَلقَشُور): دەرمانێکە بۆ دەموچاو هەڵگرتن‌و لووسکردنی.

(اَلمُقَشَّر) (مفع): ڕووت‌و بێتوێکڵ.

(«جـــاء بِالجَوابِ المُقَشَّـــر»): وەڵامی ڕوون‌و ئاشکرای دایەوە.

(«رَجُلٌ مُقَشَّـــر»): پیاوێکی ڕووت‌و قووت/ هیچی لەبەردا نەبێت.

المُقَشُورَة: چێشتی گەنمە کوتاو/ گەنمەکەیە توێکڵی لێکراوەتەوەو دەکرێت بە چێشت.

(اَلقِشْـــرِیّات) (ح): توێکڵـــدارەکان کۆمەڵـــە گیاندارێکی جومگەدارن لەشیان بە توێکڵێکی ڕەق داپۆشراوە هەموویان یان زۆربەیان ئاوین لەوانە هەیانە فرە قاچن یان سەدەقدارن وەکو قرژاڵ‌و کوللەی دەریاو ڕوبیان کە هەندێکیان دەخورێن.

٢-(قَشَرَ وقَشَّرَ- القَومَ. قَشراً): بۆ خوێشگەل

بەدوومبوو و نەهامەتی بەسەرهێنان.

(أَلْقاشُور): بەدووم/ سەر بە نەهامەتی.

(اَلْقُشْرَةُ):بەدووم/ سەر بە نەهامەت.

٣-(أَلْقاشِـر والقاشـور مِنَ الخَيل): ئەسپی دواكەوتووی پێشبڕكێكە.

(اَلأَقْشَر):كەسێكی فرە پرسیار.

(اَلِمقْشَر): هەتەر لەسەر پرسیاركردن.

الملحق:

قشـر: (اَلِمقْشَـرَة (ج) مَقاشِـر): توێژگرە/ توێكڵگـرە: ئامێرێكـە توێكڵی بەرو شـتیتر دەگرێت وەك توێكڵی خەیارو پەتاتە.

قشط: ١-(قَشَطَ- هُ قَشْطاً): بەدار لێیدا.

٢-(قَشَـطَ- عَنهُ كذا): ئەوەی لەسەر لابردو دەریخست.

(قَشَطَ-الشـيءُ) (عامية): شـتەكە لە جێی خۆی ترازا.

(«قَشَـط الخاتِمُ مِن الخُنصُـرِ») (عامية): ئەموستیلەكە لە پەنجە تووتەكە هاتەدەریو كەوت.

(-قَشَّطَ-هُ الشـيءَ): بە زۆر شتەكەی لەژێر چنگ دەرهێناو داگیریكرد.

(مُقَشِّط) (عامية):٤-(اع):فیشەكدان٥-قایشی مەكینە كـە مەكینەی پێ دەسـوڕێنرێتەوە كـە لە نێوان بزوێنو تـەوەرەی مەكینەكەدا دەبێت.

(قَشَطَت السَماءُ) ئاسمان ڕوونبووەوە. بووبە سایەقە. هەوری پێوە نەما.

(القشـطة) (عاميـة): سـەرتوێژ، كـە چەورییەكی تەنكە بەسەر شیرو ماستەوەیە.

(القِشاط): ١-داماڵـین. چاككردن ٢-چەرمێكی باریكـە لایەكـی تەنگـەی ئەسـپی بەلاكەی تریەوە پێدەبەسترێتەوە ٣-پارچەیەك چەرم یان قوماش (دەكرێت بە پشـتوێن) (عامیە) ٤-فیشـەكدان ٥-قایشـی پانكـەی بزوێنەر بۆ گواستنەوەی جوڵە لە بزوێنەرەكەوە بۆ بەشە پێویستەكان.

(اَلقَشّاط): زەوتكەر/ ڕووتكەرەوە/ چەتە.

(اَلِمقْشَـط (ج) مَقاشِـط): توێكڵگـرەوە یان مەكینەی تەراش یان چەقۆی پێستداماڵین.

(اَلِمقْشَـطَة- عِنـدَ العَقّادیـن): شـانەی پاككردنەوەی تاڵی ئاوریشـم لـەوەی تێكەڵی بووە لای گوڵێنكەسازەكان.

قشع: ١-(قَشَـعَ- القَومَ قَشـعاً): خوێشكەڵی پەرەوازە كرد،/ پەرش‌و بڵاوكردەوە.

(-تِ الريحُ السَّحابَ): باكە هەورەكەی ڕاماڵی/ پەرش‌و بڵاویكردەوە.

(اَقْشَـعَ- القَـومُ): خوێشـكەل پـەرش‌و بڵاوبوونەوە.

(-القَومُ عَنِ الماءِ أَوِ المَكان): خوێشكەل ئاوەكە یان شوێنەكەیان بەجێهێشت/ وازیان لێهێنا.

(-الريحُ السـحابَ): باكە هەورەكەی پەرش‌و بڵاوكردەوە/ ڕاماڵی.

(-السحابُ): هەورەکە نەماو بوو بە سایەقە.
(قَشَعَ) (عامية): دی/ بینی.
(تَقَشَّعَ- القَومُ): خوێشگەل پەرش‌و بڵاوبوونەوە.
(-السَّحابُ): هەورەکە نەماو سایەقەیکرد.
(إنقَشَعَ- القَومُ عَن أماكِنِهِم): خوێشگەل کۆچیانکردو لە شوێنەکەیان دوورکەوتنەوە.
(-السَحابُ): هەورەکە نەماو سایەقەیکرد.
(-اللَّيلُ): شەو تێپەری.
(-الهَمُّ عَنِ القَلْبِ): مەراقەکە لە دڵ ڕەوییەوە.
(اَلقَشْع): ١-هەوری ڕەوییەوە نەماو/ ڕۆیشتوو.
(- (ج) قِشَع): پیاوی لاواز بووی گۆشت داکەوتوو بە هۆی پیرییەوە ٢-قوری وشکەوەبوو کە شەقیبردبێت.
(اَلقَشع والقُشع): پیسی ناو گەرماو.
اَلقِشع: ١-هەوری ڕەوان ٢-پیسی ناو گەرماو.
(اَلقَشعَة (ج) قِشاع): جارێک پەرش‌و بڵاوبوونەوە ٢-ڕەوینەوەی هەور ٣-پارچە قورێکی وشکەوەبووی زەوییەکی وشکەوە بوو ٤-بای باکوور ٥-پیرێکی لاواز بوو بە هۆی تەمەنییەوە.
(اَلقَشعَة والقِشعَة (ج) قِشَع): کەواڵە هەورێک کە پاش ڕەوینەوەی هەورەکان ئەو بمێنێتەوە.
(اَلقُشاعَة): بەڵغەمو چڵم کە فرێدەدرێت.

(اَلقَشيع- مِنَ الكلإ): پەڵە پەڵەی گیا.
٢-(قَشِعَ- الشيءُ. قَشْعاً): شتەکە وشکبووەوە.
(اَلقَشْع (ج) قُشوع): فەروەیەکی دڕاو ٢-دەوارێك کە لە پێستکرابێت.
(اَلقَشْع (ج) قِشَع): ١-پێستی وشکەوەبوو ٢-زەمیلە/ سەبەتە ٣-مەشکەی کۆنە.
(اَلقَشِع): ١-وشك/ وشکەوەبوو.
(اَلقَشْعَة (ج) قِشاع): پارچە فەروەیەکی دڕاو.
(اَلقَشْعَة والقِشْعَة (ج) قِشَع): پارچە پێستێکی وشکەڵاتوو.
(اَلقِشاع): ١-پارچەیەکی کۆن ٢-پارچە پەلاسێك.
(«ماعَلَيه قِشاعٌ): پەلاسە شرێکیشی پێوە نییە/ رووتە.
٣-(اَلقَشْع (ج) قُشُوع): ١-گەوج ٢-پەری وشترمرخ.
(اَلقَشع (ج) قِشَع) (ح): نێرە کەمتیار.
(اَلقَشِع): پیاوی حولحولی کە لەسەر شتێك ئۆقرە ناگرێت.
(أراكَةٌ قَشِعَة): داری سیواکی بەبەکداچووی پڕ گەڵا.
(شاةٌ قَشِعَة): مەرێکی لاواز.
(اَلقُشاع): دەنگی مێکەمتیار.
(«هو أقْشَعُ مِنهُ»): ئەو لەو خانەدانترە.
٤-(اِقْشَعَرَّ- جِلدُهُ): ١- پێستی کرژ بوو/

هەڵلەرزی ٢-کرژ بـــوو ٣-چووەیەك‌و زبر بوو ٤-ڕەنگی (پەڕی/ گۆڕا).

(مُقْشَعِرٌّ (ج) مُقْشَعِرُّون وقَشاعِر): ١-پێست کرژبوو ٢-ڕەنگ هەڵبزرکاو.

(إِقْشَعَرَّ- الشَعَرُ): لە ترساندا یا لە سەرماندا تووکی سەری (ڕەپبوو/ ڕاستبووەوە).

(-تِ الأَرضُ): زەویەکە لە بێبارانی‌و وشـــکی چووەیەك‌و ڕەق هەڵگەڕا.

(-ت السَنَةُ): ساڵەکە بێباران‌و سەختبوو.

(اَلقُشاعِر): زبر.

(اَلقُشَعْرِیرَة): مووچڕك‌و هەڵلەرزین.

(اَلمُتَقَشعِر= المُقْشَعِرّ): ١-مووچڕك پێداهاتوو/ لەرزیو ٢-زبر بوو ٣-کرژ بوو.

٥-(اَلقَشْعَم (ح) قَشاعِم وقَشاعِیم): ١-ژن یان پیاو یان داڵی پیر. ٢-هەموو شتێکی تەمەنداری قەبەو زلە ٣-شێر.

(اُم قَشْــعَم): جەنگ/ شــەڕ ٢-لێقەومان‌و چورتوم ٣-(ح)کەمتیار ٤-مەرگ/ مردن.

(اَلقِشْــعام القَشْعَمان والقُشْعُمان): ١-(ح) داڵە نێری زلە ٢-پیاوو داڵ‌و سیســارکە کەچەڵەی بەتەمەن.

(اَلقشعامَة): داو/ تەڵە.

(اَلقُشْــعُوم): ١-لەش بچووك، جووچکە لەش/ وردیلە ٢-گەنە.

قشــف: (قَشِــفَ وقَشُقَ قَشْــفاً وقَشــافَةً): ١-گوزەرانەکەی شــڕ بوو ڕەجــاڵ/ بێبەرگ‌و نەدارا بوو ٢-پیس‌و چەپەڵبوو.

(قَشْــفٌ وقَشِــفٌ وقَشَــفٌ): نەداراو ڕەجاڵ‌و گوزەران پەڕپووت‌و چەپەڵ.

(«قَشَّــفَ اللهُ عَیشَــهُ»): خـــودا گوزەرانـــی هەڵپێچاو ڕەجاڵ‌و پۆخڵیکرد.

(تَقَشّــفَ): ١-(گوزەرانبەد بوو دەســـتتەنگ‌و پۆخلچبوو ٢-دەستکورت‌و گوزەرانپەڕپووتبوو ٣-دەستیگرتەوە.

(-فِي لِباسِــهِ): ڕەجــاڵ‌و بەرگپینەپینـــەو چڵکنبوو.

(عامٌ اَقْشَف): ساڵێکی نەهات‌و بێدەرامەت.

الملحق:

قشف: (اَلتَّقَشُّف): شـــێوە گوزەران‌و ژیانێکی سادە بە دەستگرتنەوەو پەڕپووتیی ڕابواردن‌و لەخۆگرتنەوە.

(«عاش عیشَـــةَ تَقَشُّـــف»): ژیانێـــك ژیا بە دەستگرتنەوەو لەخۆگرتنەوەو سادەیی ژیان.

(اَلتَّقَشُّف): دوورلەنازو خۆشیی‌و ڕابواردنی جیهان/ وشکژیان.

(«تَقَشُّف الصوفي»): وشکە ژیانی سۆفیانەو دوور لە خۆشی‌و چێژی دنیا.

(اَلتَّقَشُّــف اِقْتِصادِیّاً): لە ڕووی ئابوورییەوە دەســـتگرتنەوەیەو داکەوتنـــە بە پێویســـتیە سەرەکییەکانی ژیان.

(«سیاسة التقشف»): ڕامیاریی دەستگرتنەوەو خۆگوشـــین، کە ئامانجەکەی لە بەختکردن‌و

دەســتگرتنەوەو سنوردانانی شــێوەو ڕێگەی گوزەراندا دەبێت.

قشل: (اَلقِشْلَة): قشــڵە/ لەشکرگە (نیتالییە دەڵێــن لــە وشــەی (قشــلاق)ی تورکییەوە وەرگــیراوە کــە واتــای (زســتانە هــەوار) دەگەیەنێت.

قشم:١-(قَشَمَ-الطَّعامَ.قَشماً):١-خواردنەکەی زۆر خوارد ٢- باشی خواردنەکەیخوارد.

(إقْتَشَمَ-هُ): لەملاولای چێشتەکەیخوارد.

(اَلقَشْــم (ج) قُشُوم): گۆشــتی پێگەیشتووی سوورەوەکراو.

(اَلقِشْــم (ج) قُشــوم):١-گۆشــتی کــوڵاوی سوورەوەکراو ٢-بەز.

(اَلقُشــام والقُشــامَةُ): بەرمــاوەی خواردنی سەرمێز/ سەرسفرە کە بێکەڵکە.

(اَلقَشيم (ج) قُشْم): بەرە وشکەی تەڕە وەك هی پاقلەو ماشە سپی.

(اَلمَقْشَــم): شــوێنو پەرێزی کشــتوکاڵ پاش دروونەوەو هەڵگرتنی.

(«ما أصابَتِ الإبلُ مَقْشَــماً»): حوشــترەکان پەرێزێکیان نەدی لێی بلەوەڕێن.

٢-(قَشَــمَ- الرَجُلُ في بَيتِهِ قَشْماً): پیاوەکە خوێکرد بە خانووەکەیدا.

(اَلقَشْــم والقِشْــم (ج) قُشُــوم): جۆگــە/ جۆگەلەی ناو.

٣-(اَلقِشــم (ج) قُشــوم):١-سروشت ٢-لەش/ تەن/ جەستە ٣-بارو شــێوە ٤-نەژاد/ ڕەسەن، ڕەچەڵەك، ڕیشە، بنەڕەت.

(اَلقَشيم): مردن.

٤-اَلقَشْــمَر:١-کورتەبنە ٢-ئەســتورێکی لەش نیشتووی سەریەك.

قشو: ١-(قَشا. يَقْشو وقَشّــي العُودَ. قَشواً): چیلکەکــەی پاککــرد/ توێکڵــی چیلکەکــەی (گرت/ لێکردەوە).

(-الوَجْهَ): دەموچاوەکەی سری.

(قَشّاهُ عَن حاجَتِهِ): دەستی بە ڕوویەوە ناو پێداویستیەکەی نەدایە.

(تَقَشّي- الشيءُ): شتەکە پاککرا/ توێکڵی گیرا.

(اَلقَشْوان- مِنَ الرجال (م) قَشْوانَة): پیاوی/ یان ژنی بوودەڵەو لاواز.

(اَلمَقْشوّ والمُقَشّي): توێکڵگیراو/ پاککراو.

٢-(اَقشى. إقْشاءً): هەژار کەوت کە لەوەپێش (دارا/ دەوڵەمەند/ بووە) بوو.

٣-(القاشي): فلسێکی قەڵب.

(اَلقُشاء): بەڵغەمو تف.

(اَلقَشْوَةُ (ج) قِشاء وقَشَوات): سەبەتۆلکەیەك کــە لە گەڵای دارخورمــا دەچنرێت ژن بۆنو شتی پێویستی خۆی تێدا دادەنێت.

(اَلقَشيّ- مِنَ الدَّراهِم): پارەی قەڵب.

قــص: ١-(قَصَّ- الشَــعَرَ ونَحْــوَهُ قَصّاً): لە قژەکــە یــان لــە شــتەکەیبری/ قژەکەی بە قەچیە هەڵپاچی.

(-النَسَّاجُ الثَوبَ): جلجنەکە پرووشی چنراوەکەی (قرتاند/ بڕی).

(-ەُ): کەناری گوێچکەیقرتاند.

(قَصَّ- الشيءَ): شتەکەی پارچەپارچە کرد.

(إنقَصَّ): پارچەپارچە بوو. یان لێیقرتا.

(ألقاص): کەسێکە پیشەی بڕینەوەی تووکی حوشترو ئاژەڵیترە.

(ألقَصّ (ج) قِصاص) (مص): سنگ یا ئێسکی تەختی سنگ.

(ألقَصَص (ج) قِصاص): سنگ یان ئێسقانی سنگ.

(قَصَصُ الشاةِ): ئەو خورییەی لە مەڕ بڕراوەتەوە.

(ألقُصَّةُ (ج) قُصَص وقِصاص): کاکۆل یان پەرچەم کە لەسەر ناوچەوانەو لێیدەبڕرێت.

(ألقُصة (ج) قُصَص وقِصاص): کاکۆڵ یان پەرچەم کە لەسەر ناوچەوانە یان قژی درێژ بە تایبەتی هی ئافرەت کە بەسەر پشتیدا بەریدەداتەوە.

(ألقَصَّةُ (ج) قِصاص): جارێك بڕینی قژ یان شتیتر جارێك هەڵپاچینی تووکی سەر.

(ألقُصاص): شوێندەمی قەیچی لە هەڵپاچینی قژی سەردا.

(قَصاصُ وقُصاصُ وقِصاصُ الشَعَرِ): شوێنی دەرهاتنی قژی سەر لە پێش‌و پاشەوەی سەر.

(ألقَصيص الواحِدة قَصيصَة (ج) قَصائص): شوێنی دەرهاتنی مووی سەرسنگ.

(ألقَصيصَة): دەستەیەکی کۆمەڵبوو لە شوێنێکدا.

(تَرَكْتُهُم قَصيصَةً واحِدَةً): کە جێمهێشتن کۆمەڵێکبوون لە شوێنێکدا کۆبووبوونەوە.

(ألمِقَصّ (ج) مَقاصّ): قەیچی، بڕنی مەقەست.

(ألمُقَصَّص) (مفع): ئەوەی تەوێڵی هەبێت قژی پێشە سەری هەبێت.

مُقَصَّص: سنگپان.

٢-(قَصَّ وأقَصَّ- تِ الشاةُ. قَصّاً): ئاوسیی مەڕەکە دەرکەوت.

(مُقِصّ (ج) مَقاص): مەڕی ئاوسیی دەرکەوتوو.

٣-(قَصَّ- عَلَيهِ الخَبَرَ قَصَصاً): هەواڵەکەی بۆ گێڕایەوە.

(-أثَرَهُ قَصّاً وقَصصاً): شوێنپێی ئەوی هەڵگرت پێبەپێی ئەو ڕۆیشت.

(تَقَصَّصَ- الكَلامَ): قسەکەی لەبەرکرد.

(-أثَرَهُ): شوێنپێی هەڵگرت/ دوایکەوت.

(إقتَصَّ- أثَرَهُ): شوێنپێی هەڵگرت/ دوایکەوت.

(-الحَديثَ): فەرموودەکەی گێڕایەوە.

(ألقاصّ) (فا): ١-گێڕەرەوەی چیرۆك ٢-چیرۆکنووس ٣-وتاربێژ کە لە وتارەکەیدا شت بگێڕێتەوە.

(اَلقِصَّة (ج) قِصَص): چیرۆك.
الأُقْصوصَة. أَقاصيص: ١-چیرۆکۆك ٢-سەربوردە/ سەرگوزشتە/ ڕوودواو/ ڕاز ٣-ڕەوش و بار.
(اَلقَصَّاص): کەسێکە لەناو خەڵکدا بۆ پارە وەرگرتن چیرۆك دەگێڕێتەوە.
(اَلقاص= القَصَصِيّ): چیرۆکنووس.
(اَلقَصیصَة): ١-حوشترێك دوای کاروان کەوتبێت و لە دواوە بێت ٢-چیرۆك.
(اَلمَقَصّ): شوێنپێ/ شوێنکار.
٤-(قَصَّ- المَوتُ. فُلاناً. قَصّاً): مردن/ مەرگ لە فیسار نزیکبووەوە.
(«ضَرَبَهُ حَتَّى قَصَّهُ على المَوتِ»): هێندەی لێدا تا نزیکی مردنی کردەوە.
(قاصَّ- هُ قِصاصاً ومُقاصَّةً): ١-سزایدا ٢-تۆڵەی لێکردەوەو ئەوەی بەرامبەر کرد کە ئەو بەرامبەری کردبووی.
(-الرَجُلَ بِما كانَ لَهُ قَبلَهُ): ئەوەی بەرامبەر کرد کە ئەو بەرامبەری کردبووی/ ئەوەی لێکرت کە ئەو لێیگرتبوو.
(أَقَصَّ- المَوتُ فُلاناً): مردن لە فیسار نزیکبووەوە.
(ضَرَبَهُ حتى أَقَصَّهُ على المَوتِ): هێندەی لێدا تا مەرگ گەیشتە سەری.
(-الأَميرُ فُلاناً مِن فُلانٍ): میر تۆڵەی فیساری لە فیسار کەس کردەوە.
(-الرَجُلَ مِن نَفسِهِ): خۆی خستە بەر تۆڵەی ناحەزەکەی و خۆی بە سزاخواردندا.
(تَقاصَّ- القَومُ): خوێشگەل هەریەکەیان مافی خۆی لەوی‌تر سەندو ژماردەی خۆی لەگەڵ ئەوی‌تردا پاککردەوە.
(إِقْتَصَّ- من فُلان): تۆڵەی خۆی لە فیسار کردەوە.
(إِستَقَصَّ- هُ): داوایلێکرد تۆڵەی لە ناحەزەکەی بۆ بکاتەوەو سزایبدات.
(اَلقِصاص): ١-سزادان لەسەر گوناهێك، خراپەیەك ٢-تۆڵە لێکردنەوە/ چی کردووە وای لێبکرێتەوە.
٥-(اَلقَصَّة (ج) قِصاص): بڕین و قرتاندن و ڕێکخستن.
(اَلقَصاص الواحِدة قَصاصَة (ن): پۆلکە خاتوونە کە هەنگ تێیدەئاڵێن.
(اَلقَصیص الواحِدَةُ قَصیصَة (ج) قَصائِص) (ن): ڕووەکێکە لە بنکی دومەڵاندا دەردێت ڕەنگە لە ئاوەکەی سەری پێبشۆرێت.
(اَلقَصیصَة): چوارپێیەکی ڕیوەڵە کە خواردنی سووکەڵەی لێدەنێن ئەویش لەبەر بێتوانایی.
٦-(قَصقَصَ- الشيءَ): شتەکەی شکاندو پارچەپارچەی کرد.
(-بِالجَرو): کوتکوتی لە تووتکە کرد/ بانگیکرد.

(تَقَصْقَصَ أَثَرَهُ): دوایکەوتو شوێنپێی هەڵگرت.
(-كَلامَهُ): قسەکەی ئەوی هەڵگرتو لەبەریکرد.
(حَيَّةٌ قَصْقاصٌ): مارێکی ژەهرداری کوشندە.
(أَسَدٌ أَو رَجُلٌ قَصْقاصٌ): شێرێك یان پیاوێکی ئەستوورو قەبە یان کورتە بنە.
(حَيَّةٌ قُصاقِصٌ): مارێکی کوشندەو وەزندەدار.
(أَسَدٌ أَو رَجُلٌ قُصاقِصٌ) (ج) قَصاقِص وقُصاقِصات وقُصْقُصٌ وقُصْقُصَةٌ): شێرێك یان پیاوێکی ئەستوور یان کورتەبنە.
(اَلْقَصْقَص): ١-شوێنی لێدەرهاتنی تووکی سەرسنگ ٢-دەنگ.
الملحق:
قصّ: (اَلْمُقاصَّة- في القانون): پاککاریی لە یاسادا/ ڕێگەیەکە بۆ دانەوەی ئەوەی کە پێویستە بدرێتەوە بەیەكو پاك لە پاکبن.
(«مَقاصَّة بَين دَيْنَين»): پاککردنەوەی وام وامکاریی لە نێوان دواندا.
(اَلْمَقاصَّة- في التِّجارَة): پاککردنەوە لە بازرگانیدا ڕێکەوتنی دوو وڵاتە لەسەر کردنەوەی تۆماری ژمێرە لە لایەن هەردووکیانەوە ئەو لایەنەی کەلوپەل دەفرۆشێت لای خۆی تۆماریدەکاتو ئەو لایەنەیش وەریدەگرێت، لای خۆی تۆماریدەکاتو کە بە وام وەریدەگرێت پاش تێپەڕبوونی ماوەی دیاریکراو لە نێوانیاندا وامەکە پاك دەکرێتەوەو پاك لە پاك دەردەچن.
قصب: ١-(قَصَبَ-ـُ. قَصْباً): لەتیکرد، بڕی.
(-الشاةَ): مەڕەکەی سەربڕیو کوتەکوتەیکرد.
(قَصَّبَ- الزَرعُ): کشتەکە لاسکدار بوو.
(-فُلاناً): هەردوو دەستی بە ملیەوە بەستەوە.
(-الشَعَرَ): قژەکەی لوولکرد.
(-البِناءُ الحَجَرَ): (في اصطلاح العامَّة) (ب): بەردەکەی داتاشیو ڕێکیخست.
(-المرأة شَعْرَها): ژنەکە تۆپەڵە قژێکی خۆی بادا بۆ ئەوەی ڕەپ وەك قامیشی لێبێت.
(أَقْصَبَ- المَكانُ): شوێنەکە قامیشی لێپەیدابوو/ بوو بە قامیشەڵان.
(اِقْتَصَبَ- الشَيءَ): شتەکەی پارچەپارچە کرد.
(اَلقاصِب) (فا) (ج) قُصّاب): ١-قەساب/ ئاژەڵسەربڕ/ ئاژەڵکوژ ٢-شمشاڵژەن ٣-هەورە گرمەیەکی بەرز بە برووسکەوە.
(اَلقُصب (ج) أَقصاب): ڕیخۆڵە (ع ا)، پشت.
(اَلقَصَب الواحِدَةُ قَصَبَة): قامیش/ جۆرە ڕوەکێکی ناوبیە جۆرێکی چوار مەتر بەرز دەبێتەوە ئەوە جۆرە گەورەکەیەتی لە

خۆرهەڵاتـی ناوەڕاسـتدا زۆرە جۆرێکیـتری قامیشـی گەسـکە کە لە لێواری زەلکاوەکاندا بلاوە یا لە هی گۆمەکاندا. جۆرێکیتری رەق و ئەستوورە شمشـاڵی لێدروستدەکرێت یان بۆ سـەرگرتنی خانـوو بەکاردێت یـان قەڵەمی لێدروستدەکرێت.

(قَصَبُ السُـكَّر) (ا ن): قامیشی شەکر جۆرە قامیشـێکە لەوانەیە لە پێشدا لە هندستاندا بووبێت و بلاوبووبێتەوە. شەکر لە قەدەکەی دەگیرێت. تا سـەرەتای سـەدەی نۆزدەهەمین تەنیـا رووەکبوو کە شـەکری لێدەربهێنرێت پـاش ئـەوە چەوەنـدەری شـەکر بـوو بە سـەرچاوەیەکیتر بەڵام شـەکری قامیش زۆر لـە برەوترەو رواندنی لە وڵاتـە گەرمەکاندا گرنگییەکی زۆری هەیە لەوانە میسر. خەڵکە رەشـۆکەکە پێیدەڵێـن: («قَصَـبُ المص»): قامیشی مژین.

(القَصَب): ئێسـقانی دەسـت و قـاچ هەموو ئێسکێکی خڕو لاکێشەیی بۆش ٢-(ع ا) هەموو ئێسقانێکی مۆخدار/ مەغزدار (بە لێچواندنی بـە قامیـش) ٣-بۆرییەکانی گەروو شـوێنی هەناسە ٤-ئاوەڕۆی فرمێسـکی چاو ٥-هەموو گەوهەرێکی لاکێشەیی.

(«أَحْـرَزَ قَصَـبَ السَّـبَق»): سـەرکەوتنی بەدەست هێنا. ئەمە لەوەوە هاتووە: لە کۆڕی پێشبڕکێدا قامیشێکیان دەچەقاند هەر کەسێك لە پێشەوە بگەیشتایەتە سەری و قامیشەکەی هەڵبکێشـایە ئەوە براوەو سـەرکەوتوو بوو ٦-کۆمەڵە دەزوو کە شـریتی زێـڕ یان زیوی پانکراوەی لەسەر هەڵدەپێچرێت.

(القَصَبَة): ١-قامیشـێك ٢-پرچێکی بادراوەی قژ.

(قَصَبَةُ الأُصبُع): ئێسقانی پەنجە.

(قَصَبَةُ المَريء): سوورێنچك/ بۆری خواردن.

(قَصَبَةُ الأَنف): ئێسقانی لووت.

(قَصَبَةُ الرئَة): بۆریی هەناسە.

(أَرضٌ قَصِبَةٌ): قامیشەڵان.

(القِصابَة): پیشـەی قەسابی/ ئاژەڵسەربڕین ٢-تۆپەڵە قژێکی لوولخواردوو.

(القَصَّاب): ١-قەسـاب ٢-بلوێرژەن و نەیژەن/ جوزەلەژەن.

(القُصَّابَـة (ج) قُصَّـاب): ١-تۆپەڵـە قژێکی لوول.

(القَصَّابَـة (ج) قَصَّـاب): ١-مێـی وشـەی (القَصَّاب): ٢-بلوێر/ نەی/ جووزەلە.

(القَصْبـاء الواحِـدَةُ قَصْبـاءَة): ١-کۆمەڵێك قامیش ٢-قامیشەجار/ قامیشەڵان.

(«أَجَمَةَ قَصْباء»): قامیشەڵانێکی چڕ.

(القَصُـوب- مِـنَ الغَنَـم): ئەو مـەڕەی کە خوریەکەی دەبڕرێتەوە.

(القَصيبَة (ج) قَصائِب): ١-لوولە ٢-تۆپەڵەیەك قژی لوول.

(اَلتَقْصِبَة والتَقْصيبَة (ج) تَقاصِب وتَقاصيب): تۆپەڵە قژێکی لوول.

(المَقَصبة): قامیشەجار.

(أَرضٌ مِقْصاب ومَقْصَبَة): قامیشەڵان.

(المُقَصَّب (مفع) — مِنَ الثِّياب): بەرگی چرچتێکراو/ شکاوە/ لوول/ قەدکراو.

(ثِيابٌ مُقَصَّبَة): بەرگێك لە شریتی زێرین یان زیوینی رازێنراوەو تێهەڵکێشکراوە.

(شَعْرٌ مُقَصَّب): قژێکی بە قامیش‌و هەڵپێچ‌و دەزوو هەڵپێچرابێت‌و لوولکرابێت.

(المُقَصِّب) (فا): براوەی پێشبرکێ.

٢-(قَصَبَ- البَعيرُ. قَصْباً وقُصُوباً): حوشترەکە مانی لە ئاوخواردنەوەکە گرت.

(-الإنسانَ وغَيْرَهُ): نەیهێشت مرۆڤ یان شتیتر ئاوەکەی بخواتەوە یان تێر ئاو بێت: لە ئاویکرد.

(أَقْصَبَ- الراعِيَ): حوشترەکانی لە ئاوەکە لایاندا/ نەیانخواردەوە.

(القاصِب والقَصيب- مِنَ الإبل): حوشترگەلێك کە ئاو نەخواتەوەو ئیتر سەرهەڵبڕێت/ دەم لە ئاوخواردن هەڵبگرێت.

(بَعيرٌ قَصيبٌ وناقَةٌ قَصيبٌ): حوشترێکی دەم لە ئاو هەڵگرتوو مێحوشترێکی خۆ لەئاو کردوو.

٣-(قَصَبَ- الرَجُلَ. قَصْباً وقُصُوباً): جنێوی بە پیاوەکە دا.

(قَصَّبَ-هُ): جنێوی پێدا/ پڕجنێویکرد.

(القَصّابَة (ج) قَصّاب): زمانبەدی شەڕنێنەوە.

٤-(القَصَب): ١-دوڕی تازە ٢-زمڕوتی تازەی بە یاقوت رازاوە.

(القَصَبَة): چاڵاوی تازە هەڵکەنراو ٢-شار یان گەورەترین شاری وڵات ٣-دێ یان ناوەڕاستی دێ.

(-في المَساحَة): پانتایی زەوییەك چل گەزو شەشیەکی گەزێك چوارگۆشە بێت.

(القَصَبِيّ): بەرگێکی ناسکی تەنکی کەتان.

(المُقَصَّب): ماستی فرە سەرتوێژ/ شیرێك کەف زۆری بەسەروە بێت.

قصد: ١-(قَصَدَ- الرَجُلَ ولَهُ وإليهِ. قَصْداً): نیازی لای پیاوەکەیکرد/ ڕوویکردە لای/ چوو بۆ لای.

(-إليهِ): پشتی بەو بەست/ متمانەی بەو کرد.

(-قَصْدَه): وەك ئەویکرد/ لاسایی ئەویکردەوە.

(«أَقْصَدَني إليكَ الأَمْرُ»: کارەکە منی بۆ لایتۆ بەکێشکردو ناچاری لای تۆیکردم.

(تَقَصَّدَ-هُ): ڕوویکردە لای ئەو/ نیازی ئەویکرد.

(القاصِد): نوێنەرێکی پاپایە بۆ هاوکڵێسەکانی خۆی دەنێرێت.

(القَصْد) (مص): ١-ڕووتێکردن ٢-نیاز ٣-ئارەزووکردنی لایەك یان لای کەسێك ٤-پشتپێبەستن‌و ڕووتێکردن.

(«هو قَصدُك»): لای ئەوت نیازەو بەرامبەرتە.
(ألقَصادَة الرَسُولِيَّة): ئەو شوێنەیە کە نوێنەری پاپای لێیە.
(ألقَصید): داردەست (چونکە داردەستەکە یارمەدەرەو رێپیشاندەریەتی.
(ألقَصیدَة (ج) قَصید وقَصائِد): داردەست.
ألمَقْصَد (ج) مَقاصِد: شوێنی رووتێکردن و نیازبوون.
(«بابُكَ مَقْصَدي»): رووم لە دەرگاکەی تۆیەو نیازی لای تۆم هەیە.
٢-(قَصَدَ- في مَشیِهِ. قَصْداً): رێك رۆیشت.
(-في الأمرِ): لە کارەکەدا هێمن و مامناوەندیبوو/ توندرەویی نەکرد.
(-في النَفَقَةِ):دەستبلاویی نەکردو دەستیگرتەوە/ مامناوەندیی ژیا.
(إقتَصَدَ- في الأمرِ): لە کارەکەدا مامناوەندی کردو توندرەویی نەکرد.
(-في النَفَقَةِ): مامناوەندیی ژیاو دەستی گرتەوە/ دەستبلاویی نەکرد.
(-في أمرِهِ): کار راست و دروستبوو/ راسترەو بوو.
(ألقاصِدُ (فا) (ج) قَواصِد): نزیك.
(-مِنَ السَفَرِ): گوزاری ئاسان و خۆش.
(طریقٌ قاصِدٌ): رێگایەکی تەخت و رێك.
(ألقاصِدَةُ (ج) قَواصِد): ١-مێی وشەی (ألقاصِد).

(«بینَنا وبَینَ الماءِ لَیلَةٌ قاصِدَةٌ»): نێوان ئێمەو ئاوەکە شەوێك رۆیشتنە نەخێراو نە لەسەرخۆ.
(ألقَصْد) (مص): ١-تەخت و راستیی رێگەکە ٢-مامناوەندی لە هەموو شتێکدا.
(«رَجُلٌ قَصْدٌ»): پیاوێکە لەش مامناوەندی نە باریکەو نە ئەستوور نە کورتەو نە درێژە.
(«طَریقٌ قَصْدٌ»): رێگەیەکی راست.
(«إنَّهُ علی قَصْدٍ»): پیاوێکی راستیخوازاو راستپەرستەو تێگەیشتووە.
(«علی اللهِ قَصْدُ السَّبیل»): گرتنی رێی راستی خودا کە رێی راستی و ئامانجە.
(رَجُلٌ مُقَصَّدٌ ومُقْتَصِدٌ): پیاوێکی لەش مامناوەندی نە کەتەیەو نە بچووك.
٣-(قَصَدَ-الشيءَ. قَصْداً): شتەکەی شکاند.
(-الشاعِرُ): هوزانڤانەکە/ شاعیرەکە: بێپچڕ خەریکی هەڵبەستدانانبوو.
(قَصَدَ- البَعیرُ. قَصادَةً): حوشترەکە قەڵەو بوو.
(-قَصَّدَ- الشيءَ): شتەکەی شکاند.
(-الشاعِرُ): هۆزانڤانەکە هەر خەریکی هەڵبەستدانانبوو، جوان و پاکیدەکرد.
(-القَصائِدَ): هەڵبەستەکانی رێکوپێك و چاککرد.
(أقْصَدَ- الشاعِرُ): شاعیرەکە/ هۆنەرەکە هەر خەریکی هەڵبەستدانانبوو.

(تَقَصَّدَ والقَصَــدَ- الرمحُ): نيزەكە/ ڕمەكە شكا.
(رمحٌ قَصِدٌ وأقْصادٌ): نێزەیەكی شكاو.
(القِصْدَةُ (ج) قِصَد): پارچە شتێكی شكاو.
(القَصيــد): ١-(مۆخــی/ مێژەلاكــی) چەور ٢-مێحوشتری تەمەنجوانی قەڵەو.
(-مِنَ الشِّــعرِ): هەڵبەست كە ســێ دێڕ یان زۆرتر بێت. تویشــیانە: لە شازدە دێڕو بەرەو ژوورتــر بێت هەروەهــا ئەوەی كــە نایابو پوختە بێــت. (ئەمە لــە مێژەلاكی -مۆخی- چەورەوە وەرگیراوە كە لەبەر زۆریی چەوریی شەقدەبێتو پارچەپارچە دەبێت.
(رمحٌ قَصيد): نێزەیەكی شكاو.
(القَصيــدَةُ (ج) قَصيــد وقَصائِد): مۆخی/ مێژەلاكی چەور.
(-مِنَ الشِــعر): ئەو هەڵبەســتەی لە حەوت دێڕ زۆرتر یان لە دە دێڕ پتربێت.
(القَصُود): مێژەلاكی/ مۆخی چەور/ مەغز.
٤-(قَصَدَ- فُلاناً على الأَمرِ قَصْداً): فیســاری ناچاری كردنی كارەكەیكرد/ بە زۆر كارەكەیی پێكرد.
٥-(أقْصَــدَ-ەُ): نێزەكەی پێدا كردو دەســتی هەڵەی نەكرد.
(-ەُ السَّــهْمُ): تیرەكە بەریكەوتو لە شوێنی خۆیدا كوشتی.
(-تِ الحَيَّةُ فُلاناً): مارەكە پێوەیداو كوشتی.
(تَقَصَّدَ-ەُ): لە شوێنی خۆیدا كوشتی.
(-الكَلْــبُ وغَيرُەُ): ســەگەكە تۆپی هیتریش هەروەها.
(المُقْصَد) (مفع): ئەوەی نەخۆشــدەكەوێتو زوو دەمرێت.
٦-(القَصَد): برسێتی.
(القَصَد الواحِدَةُ «قَصَدَة»):هەموو درەختێك كە دەروێتو لە سەرەتادا دڕكی دەبێت.
(-مِنَ العَوسَجِ نَحْوِە):پەلە نەرمە ناسكەكانی توترك و درەختی دڕكاویو لەو بابەتە.
(المُقَصَّدَة): نیشنەیەك لە گوێی حوشتردا.
٧-(القَصديــر القطعــة منــه قَصديــرَة): قورقوشم. پارچە قورقوشمێك (ك) (یونانیة) تەنێكی ســادەیە. كانزایەكی ســپیی زیوینە نەرمــە هەندێــك كانزایــتری پــێ ڕووكەش دەكرێــت بــۆ لە ژەنــگ پاراســتنی ئەچێتە پێكهاتنی زۆربەی داڕێژراوەكانەوە.
الملحق:
قصد: (الإقتصاد):دەستگرتنەوەو كەمخەرجكردن. مامناوەندیكــردن لە خەرجكردندا. جاری وا هەیە دەستگرتنەوە نزیكە لە ڕژدیی/ چرووكی.
(التَوفير): پاشەكەوتكردن.
(الإقتِصاد): ئابووری/ گشت ئەو چالاكیانەیە كە پەیوەندیی بە بەرهەمهێناو دابەشكردنی سامانو بەكاربردنەوە هەیە لە كۆمەڵگایەكی مرۆڤدا.

(الإقتصادُ الوطني): ئابووریی نیشتمانیی.
(الإقتِصادُ الحُرّ): ئابووری سەربەست/ ئازاد.
(الإقتصــاد السياســي): ئابــووری ڕامیاری.
زانســتێکە لــە پێویســتیەکانی تاکەکــەس و هــۆکاری بەرهەمهێنــان و ڕێکخســتن و دەستاودەستکردنی سامان و دابەشبوون و نرخ و خەرجکردنی پارەو پارە خۆی و ئاڵوگۆڕکردنی نێوان دەوڵەتان دەکۆڵێتەوە.
(الإقتصاد): کەم بەکارهێنان و دەستگرتنەوە مامناوەندیــی تێداکردنــی پاشــەکەوت و پاشەکەوتکردنی.
(الإقتصاد في الوقت): بەتەنگ کاتەوە هاتن و بە فیڕۆنەدانی.
(«الإقتصــاد في الوَرَق»): دەســتگرتنەوە لە کاغەزداو لە بەکارهێنانیاندا.
اَلإقتصادي): ئابوریانە/ ئەوەی پەیوەندی بە ئابوورییەوە هەیە.
(نشاط اقتصادي): چالاکیی ئابووریی.
(عالِم اقتصادي): زانای ئابووری.
(اَلرَخیص): هەرزان.
(اَلقلیل النَفَقات): کەمتێچوو.
(-مایُوَفِّــر التکالیف): ئەوەی پارەی تێچوون کەمدەکاتەوە.
(وَســیلَة نَقْلٍ اقتصادِیَّة): هۆی گوێزانەوەی ئابوریانە.
(«الإختِصاصِــي في عِلــم القتصــاد أو في الاقتصاد السیاســي»): پســپۆڕ لە زانستیی ئابوریدا یان لە ئابوریی ڕامیاریدا.
(اَلمُحِب لِلتَّوفیر والأَخذ بِهِ): ئەو کەسەی حەز لە پاشەکەوتکردن دەکات و لەسەری دەڕوات/ پەیڕەوی دەکات.
(اَلمُعْتَــدِل في مَصروفِــهِ): کەســێك کــە لە خەرجکردندا مامناوەندیی دەبێت.

الملحق:
قصدر: (قَصْدَرَ): بە قوڕقوشم ڕووپۆشیکرد.
(«قَصــدَرَ صَفیحــاً»): تەنەکەیەکــی بــە قوڕقوشم ڕووپۆشکرد.
(بَیِّض بالقَصدیر): بە قوڕقوشم سپیکارییکرد.
(«قَصْدَرَ آنِیَةً نُحاسِــیَّةً»): قاپێکی مســینی بــە قوڕقوشــم ڕووپۆشــکرد/ قوڕقوشــمی تێهەڵسوو.
قصر: ١-(قَصَرَ- الشــيءُ قَصُوراً):١-شــتەکە کەمیکرد ٢-هەرزانبوو.
(-عَنهُ الغَضَبُ أَو الوَجَعُ): ڕقەکەی نیشتەوە/ کەمبووەوە یان ئازارەکەی دامرکا/ نیشتەوە/ کەمبووەوە.
(-قَیْــدَ البَعــیرِ قَصْــراً): کۆتــی، پێوەندی حوشــترەکەی توند کــرد/ هێنایــەوە یەك/ کورتیکردەوە.
(-الصَّــلاةَ ومِنَ الصَّلاةِ): کــەم و کورتیی لە نوێژەکەدا کرد هەندێکی وازلێهێنا.
(«قَصــرَت بِکَــذا نَفْسُــكَ»): کەموکورتیت

لەخۆتکرت (ئەگەر داوای کەمو شتی هیچو پووچ بکەیت).
(-الشيءَ قَصْراً): شتەکەی کورتکرد.
(قَصُرَ. قَصْراً وقِصَراً وقَصارَةً): کورتبوو.
(قَصَّرَ- الشَيءَ): شتەکەی کورتکردەوە، کورتیکرد.
-مِنَ شَعْرِهِ: قژەکەیبڕیو لە بنەکۆتەرەی نەدا.
-لە بەخشینەکەی کەمکردەوەو دەستیگرتەوە.
(-عَنهُ الوَجَعُ أَو الغَضَبُ): ئازارەکەی/ ژانەکەی دامرکا یان تووڕەبوونەکەی نیشتەوە.
(اَقْصَرَ-هُ): ١-کورتیکردەوە ٢-لەباری درێژییەکەی بڕی.
(-الكلامَ): ئاخاوتنەکەی کورتکرد/ بە کورتی دووا.
(-مِنَ الصلاةِ): شتێکی لە نوێژەکە بڕی/ کورتیکردەوە.
(-تِ المَرأَةُ): ژنەکە منداڵی کورت کورتیبوو.
(تَقاصَرَ- الرَجُلُ): پیاوەکە بێتواناییو بێتابوشتیی نواند/ پیشاندا.
(-الظِلُّ): سێبەرەکە کشایەوەو کورتبووەوە.
(-تِ نَفْسُهُ): هەستی بە کەمو نزمیی خۆیکردو خۆی وا هاتە بەرچاو.
(إِسْتَقْصَرَ-هُ): بە کورتو ناتەواوی دانا.
(كَلَأَ. قاصِر): لەوەرێکە/ گیایەکە دووریی لە ئاوەکەوە سەگوەرێکە یان شتێکە وەها.
(اَلقَصْر): کورتی/ کورتبوون.
(اَلقَصارَةَ= القَصيرَةَ): کورت/ کورتەباڵا.
(إِمـرَأَةٌ قِصـارَةٌ): ژنێکـی (کورتەبـاڵا/ کورتەبنە).
(هو ابنُ عَمِي قَصْرَةً أَو قُصْرَةً): ئەو ئامۆزاو کەسی نزیکمە.
(اَلقصير (ج) قِصار وقُصَراء (م) قَصيرَة (ج) قِصار وقَصيرات وقَصائِر): کورت/ کەم.
(قَصيرُ العِلم): کەمزانست.
(الأَحاديـثُ القِصار): ئاخاوتنی کورتو چڕو پڕ واتا/ نەختو پوخت.
(هو ابن عَمّـي قَصيرَةٌ أَو مَقصـورَةٌ): ئەو ئامۆزای نزیکمە.
(اَلأَقْصَـرُ (ج) أَقاصِر وأَقْصَرون (م) قُصْرى (ج) قُصَر): کورتترین.
٢-(قَصَـرَ- الطَعـامُ. قُصُوراً): چێشتەکە پێگەیشت.
(-اللَحْمُ): گۆشتەکە گرانبوو.
(اَلقَصْر (ج) قُصُور): کۆشك/ تەلار.
(قَصْرُ المَجدِ): کانو سەرچاوەی شکۆ.
(«هو جـاري مُقاصِري»): ئەو هاوسێمەو کۆشکەکەی بەرامبەر بە کۆشکەکەمە.
٣-(قَصَرَ- عَنِ الشيءِ قُصُوراً): کەموکووریی لە شتەکەدا کردو لە بێتواناییدا وازی لە شتەکە هێنا.

(-السَّهْمُ عَنِ الهَدَفِ): تیرەکە (نەگەیشتە نیشانەکە/ کورتیهێنا).
(-ت بِنا البُقعَةُ): زەلکاوەکە نەیهێشت بگەینە ئامانج.
(-الشيءَ قَصْراً): شتەکەی (گلدایەوە/ بەندکرد).
(-السترَ): پەردەکەی دادایەوە.
(-بِهِ اللَّيلُ): شەو هێشتیەوەو نەیهێشت بڕوات.
(-الدارَ): بە دیوار خانووەکەی قایمکردو چوار دەوریگرت.
(-الظَّلامُ. قَصْراً): شەو لێلبوو.
(-الشيءَ على كذا): شتەکەی بە ئەندازەی ئەوە کرد لەوە زۆرتری نەکرد.
(نَفْسَهُ على كذا): لەوە پتری نەویستو بەوە داکەوت.
(-هُ على الأمرِ): بۆ کارەکەی گێڕایەوە.
(-هُ في بَيتِهِ): لە خانوەکەیدا بەندیکرد.
(-على نَفسِهِ ناقَةً): مێحوشترێکی بۆ خۆی گلدایەوە بۆ ئەوەی شیرەکەی بخواتەوە/ تەرخانیکرد.
(النَاقَةُ المقصورَةُ): حوشتری گلدراوە بۆ شیرەکەی/ تەرخانکراو.
(قَصَّرَ- في الأمرِ): لە کارەکەدا کەمتەرخەمیی کرد/ سستی تێدا کردو گوێینەدایە.
(-عَنِ الأمْرِ): خۆی لە ئەنجامدانی کارەکە کێشایەوە لەگەڵ ئەوەدا کە دەیتوانی بیکات.
(-عَنِ الشيءِ): وازی لە شتەکە هێناو نەیتوانی ئەنجامی بدات.
(-الرَجُلُ أَو الفَرَسُ) (في اصطلاح العامة): پیاوەکە یان ئەسپەکە لەپێکەوت/ نەیتوانی زۆرتر بڕوات (بە قسەی خەڵکە رەشۆکەکەیە).
(أَقْصَرَ- المَطَرُ): بارانەکە وەستایەوە.
(-فُلانٌ): فیسار کەوتە ئێوارێ.
(تَقاصَرَ وأَقْصَرَ- عَنِ الأمرِ): کەمتەرخەمیی لە کارەکەدا کرد لەگەڵ ئەوەدا کە توانای بەسەر کارەکەدا دەشکا.
(تَقَصَّرَ- بِفُلان): ئەویکرد بە بیانوو.
(اِقْتَصَرَ- على كذا): بەوە داکەوتو ئەوەیبەسبوو.
(اِسْتَقصَرَ-هُ): بەکەمتەرخەمیی/ بە تەنگەوەنەهاتووی دانا/ بە هەڕەبەسەوە نەهاتووی دانا.
(القاصِرَة): مێی وشەی (القاصِر).
(اِمْرَأَةٌ قاصِرَةُ الطَرفِ): ژنێکە چاو بۆ پیاویتر ناگێڕێت.
(القَصْر= التَقْصير): ١-کەمتەرخەمییکردن/ کەموکووڕیبوون/ فەرامۆشکردن/ گوێنەدان ٢-کۆششیی زۆرو ئامانج.
(«قَصْرُكَ أَن تَفعَلَ كذا»): ئەوپەڕی تەقەلاو ڕەنجت ئەوە بێت ئەو کارە بە

ئەنجـام بگەیەنیــت (لە خــۆ تەرخانکردنو خۆبەستنەوە بە کارێکەوە هاتووە).
(اَلقَصر): ١ـکەموکوورپکردن ٢ـتەمەڵیی.
(اَلقَصـــار= التَقْصــیر): کەموکورپیکــردن ٢ـتەمەڵیی.
(اَلقَصـــار والقُصَار والقُصـــاری): ئەوپەڕی رەنجو تەقەلاو ئاواتو مەبەست.
قُصْــرُكَ اَن تَفْعَلَ كذا: کۆشــشو خۆکوتانو توانات بۆ ئەوە بێت ئەو کارە ئەنجام بدەیت.
(اَلقُصارَة): خانوویەکی فراوانو قایم گیراو.
(اَلقُصْــرَة= اَلتَّقصــیر): کەموکورپیکــردن/ بەدەربەستەوە نەهاتن.
(اَلقَصَرَةُ): تەمەڵیی/ تەوەزەلیی.
(اَلقُصْــری): دوادوای کار/ کۆتاییــکار/ پاپانیکار.
(اَلقُصّار): ئەوپەری (گوێنەدان/ کەمتەرخەمیی).
(اَلـقُـصُـور): کـەمـوکـووریـی/ نـاتـەواویـی/ کەمتەرخەمیی.
(اَلقَصیرَة والقَصُورَة- مِنَ النِّســاء): ئافرەتی بەندکراوی ماڵەوە.
(اَلمَقصِــر والمَقْصَر والمَقصَــرَة (ج) مَقاصِر ومَقاصیر): دەمی تاریکداهاتن/ سەرلەئێوارە/ ئێوارە.
(اَلمَقصُــورَة (ج) مَقاصــیر): ١ـخانوویەکــی فراوانــی قایمی چوارلاگیراو ٢ـپــەردە کە بۆ بووك ئامادەکرا.

-مِنَ النِّساء: ئافرەتی لە ماڵەوە بەندکراو کە ناهێڵرێت بچێتەوە دەرەوە.
(مَقصــورَةُ الــدار): ژوورێکــی تایبەتیــی ژوورەکانی خانووەکە.
٤-(قَصِــرَ. قَصَــراً): ١ـملی رەقبــوو ٢ـهاواری رەقبوونی ملیکرد.
(قَصِر واَقْصَرُ (م) قَصِرَة وقَصْراء): کەسێکە ملی رەقبووبێتو هاواری ملی بکات.
(اِقْتَصَرَ-هُ): قورقوراگەیگرت.
(اَلقَصَــرَةُ (ج) قَصَــر واَقصــار): بینەقاقا/ قورقوراگە/ بنی مل.
(اَلقُصْرِیان) (ع ا): دوو دانە پەراسووی خوار ئێسکی چەڵەمەیە.
(اَلتُقْصار والتِقْصارَة (ج) تَقاصیر): گەردنلغ (زێرەو دەکرێتە مل).
٥-(قَصَرَ- الثَوبَ): جلەکەی کوتاو پاك شتو سپیکردەوە.
(اَلقَصّــار) (فارســیة): بەرگ ســپیکەرەوەو رەنگۆڕی جل.
(اَلقَصَــرَةُ (ج) قَصَــر واَقْصــار وقَصَرات): گەلاکوتك.
(اَلقِصــارَة): پیشــەی ســپیکەرەوەی جــلو رەنگگۆڕی جل.
(اَلمِقصَر والمِقْصَرَة): گەلاکوتك.
(اَلمَقْصُور): چنراوێکی لۆکەی تەنکی سپی.
٦-(اَلقَصْر (ج) قُصُور): برە دارێکی گەورە.

(مـــاءٌ قاصِــرٌ): ئاوێکی لــە گیاو لــەوەڕەوە دووربێت (دەیشوترێت: ئاوێکی سارد).

(اَلقَصَر والقِصَــری): ١-ئەوەی لــە بێژنگدا دەمێنێتەوە پــاش بێژنگدان/ ســەرکۆزەری دانەوێڵە یان کەپەکی ئارد ئەوەی لە هێڵەکەدا دەمێنێتەوە ٢-کۆتەڵی گەنم.

(اَلقَصَــرَةُ (ج) قَصَــر واَقْصــار وقَصَرات): ئەوەی لە بێژنگدا دەمێنێتەوە/ ســەرکۆزەرو ئەوەی لە هێڵەکدا دەمێنێتەوە/ کەپەك ٢-ئەو گەنمەی لە گوڵەگەنمەکەدا دەمێنێتەوە پاش کوتانی گەنمەکە ٣-بنکلکی باڵندە.

(اَلقُصارَة= القَصَر): سەرکۆزەری بێژنگو هێڵەك.

(قُصــارَةُ الأَرضِ): پارچەیەکــی زەویەکە کە زۆر بەپیتو بەرهەمبێت.

(اَلقُصْــری= اَلقَصَر): ســەرکۆزەری بێژنگو کۆتەڵی گەنمو کەپەکی ناو هێڵەك.

(اَلقُصــری= القَصَــری) (ح): جۆرە مارێکە/ کوڵەوەیباب.

(اَلقَصْــرِيّ والقِصْــرِيّ): گەنمە کۆتەڵ/ ئەو دەنکە گەنمانەی کە بە گوڵەکەوە دەمێنێتەوە پاش کوتانی گەنمەکە/ خەرمانەکە.

(«رَجُلٌ قَصْرِيٌّ»): پیاوێکی جیاو تایبەتی.

(رَجُلٌ عُمِيّ): پیاوێك ئاســاییو وەك خەڵکیتر بێت.

(اَلقَصْرِیَــة) (عامیة): دەفرێکە پیســاییو پیسی لەشی تێدەکرێت.

(سَــیْلٌ قَصیرٌ): لافاوێکی کــەم کە لە دۆڵەکە دەرنەچێت.

(قَیْصَــر (ج) قَیاصِــرَة): نازنــاوی هەموو شایەکی ڕۆمانییەکانە.

(اَلأُقَیصَر): بتێکی هەندێك عەرەب بووە.

(مَقصــور (ج) مَقاصِــر): بنکــی درەختو ڕەگو ڕیشەکەی.

(مَقاصــیر الطُــرُق الواحِــدَةُ مَقصَــرَة): ئەملاولای ڕێگە.

قصع: ١-(قَصَــعَ- القَمْلَةَ بِظَفْــرِهِ قَصْعاً): ئەســپێکەی بــە نینــۆك قرچاند/ کوشــت/ فلیقاندەوە.

(-تِ الرحــی الحَبَّ): دەســتاڕەکە دانەکەی وردکردو هاڕی.

(-الغُــلامَ أو هامَتَــهُ): بــە بەرپێدەســتی/ لەپێدەستی کێشای بەسەری مێردمنداڵەکەدا.

(-الرَجُلَ): پیاوەکەی بێرێزو سووککرد.

(قَصِعَ وقَصْعض- الغُــلامُ قَصَعاً وقَصاعَةً): مێردمنداڵەکە لاوێتییەکەی سستبوو. درەنگ پێگەیشت.

(اَلغُلامُ القَصِــعُ (م) قَصِعَــة والقَصیع (م) قَصیعَــة وقَصیع والمَقصُوع (م) مَقصُوعَة): کەســێکە درەنــگ بگاتــە گەنجێتیی سســت پێبگات.

(اَلمِقْصَــع- مِنَ الســیُّوف): شمشــێری تیژی بڕەر.

٢-(قصصَعَ- قَصْعاً): قومە ناوەكانى خواردەوە/ قووتدا.

(قَصَعَ وقَصَّعَ- الماءُ عَطشَهُ): ئاوەكە تینوێتیی شكاند.

٣-(قَصَعَ- الجرحُ بِالدَّمِ قَصْعاً): برینەكە لە خوێن پڕ بوو.

(-ت الناقَـةُ بِجِرَّتِهـا): مێحوشـترەكە كاوێژكراوەكـەی قووتدايـەوە. دەیشـڵێن: كاوێژەكەی ئێقكردەوەو دەمی لێپڕكردەوە.

(-الزَرعُ مِنَ الأَرضِ): كشـتەكە ڕواو سـەری دەركرد.

(«قَصَّـعَ الشَـيطان في قفـاهُ»): شـەیتان كێشـاویەتی بە پشـتی ملیدا واتـا: تورە بوو بەدخوویيكردو بەدرەوشتبوو.

(قَصَّـعَ- الجَرحُ بالـدَّمِ): برینەكە پڕبوو لە خوێن.

(-الضَـبُّ): مارمێلكەكە دەرگـای كونەكەی بەست/ گرت.

(-تِ الناقَـةُ بِجِرَّتِهـا): مێحوشـترەكە كاوێژكراوەكەی قووتدايەوە.

(-الزَرعُ مِنَ الأَرضِ): كشـتەكە ڕوواو سەری دەرهێنا.

(«قَصَّعَ الشَيطان في قَفاه»): شەیتان دەستی لێوەشاند هارو بەدخوویكرد.

(تَقَصَّعَ- الجرحُ بِالـدَّمِ): برینەكە لە خوێن پڕ بوو.

(-اليَربُوعُ التُرابَ): گۆڕەهەڵكەنەكە گڵەكەی دەردا.

(اَلقُصْعَـةُ (ج) قُصَع والقُصَعَـةُ و القُصَعاء والقَصاعَـةُ والقاصِعـاءُ (ج) قَواصِـع والقُصَيعاء): كونی گۆڕەهەڵكەنە.

٤-(قَصَعَ- البَيتَ- قَصْعاً): خۆی لە ماڵەكەدا (گلدايەوە/ هێشتەوە)/ خرايە ماڵەوە.

(-الرَجُـلُ في ثَوبِـهِ): خۆی لـە جلەكەیەوە پێچايەوە.

(تَقَصَّعَ- البَيتَ): خۆی لە ماڵەوە هێشتەوە/ ماڵەوەیگرت.

٥-(اَلقَصْعَةُ (ج) قِصَـع وقِصاع وقَصَعات): لەگەن.

(القَصّاع): لەگەنكەر/ لەگەن دروستكەر.

قصف: ١-(قَصَفَ- الشـيءَ قَصْفاً): شتەكەی شكاند.

(-الشيءُ): شتەكە شكا.

(قَصِفَ- النَبتُ قَصَفاً): ڕووەكەكە درێژ بوو لەبەر درێژیی نوشتايەوە/ چەمايەوە.

(-العُودُ): چڵەكە باریك و بێهێز بوو.

(اَقْصَف وقَصِف): شل و لاوازو باریك و بێهێز بوو.

(- الرجُلُ): پیاوەكە شل و لاوازو بێهێزبوو.

(-الرمحُ): نێزەكە لە باری پانی قڵیشا.

(-النابُ): كەڵبەكە نیوەی شكا.

(-القَناةُ): نێزەكە شكاو لەیەك جیانەبووەوە/

پارچەپارچە نەبوو.
(قَصَّفَ-هُ): شکاندی.
(أَقْصَفَ- العودُ): چێوەکە باریکبوو.
(-القَومُ عَنهُ): خوێشکەل پشتیان تێکرد/ بە ناتەواویی‌و بێتوانایــی بەرەلاّیانکرد/ وازیان لێهێنا.
(تَقَصَّفَ): شکا.
(-عليه القَومُ): خوێشکەل لێیکۆبوونەوە.
(- فِي مَشــيِهِ أَو فِي رَقْصِهِ): لە ڕۆیشتندا یان سەمایدا خواربووەوەو خەریکبوو بکەوێت.
(تَقاصَفَ- القَــومُ): خوێشــکەل بەیەکیاندا داو تێکچڕان (لە شــەڕە پاڵ‌و بەیەکداچووندا هاتووە).
(اِنْقَصَفَ): شکا/ تێشکا.
(-السَّيلُ): لافاوەکە بەگوڕهات.
(-القَــومُ عَليــهِ): یــەك لــە دوای یــەك نیشتنەسەری/ شوێنیکەوتن.
(-القَومُ عَنْهُ): بە تەنیاو بێکەس جێیانهێشت‌و پشتیان تێکرد.
(-القاصِف) (فا): تێکشکێن.
(رِيحٌ قاصِف أَو قاصِفَة): بایەکی زۆر توندی بەهێز بەسەر هەرچیدا بڕوات دارودرەخت‌و شتیتر تێکیدەشکێنێت.
(اَلقَصِــف): ١-ئــەوەی بــەدوو کەرتــی وەك یەکەوە ببێت ٢-بوودەڵەیەك کە فریای کەس نەکەوێت.

(اَلقَصِــفُ البَطــنِ): برســییەك کــە زوو برووخێت‌و ورە بەربدات/ برسییەکی بێورە.
(اَلقَصْفَةُ (ج) قَصْف وقَصْفان): ١-کۆمەڵبوونی سواران کاتێك بەیەك دەگەن ٢-پلەی پێپیلکە.
(-مِنَ القَومِ): تێکچڕانی خوێشکەل.
(القَصيف): ئەوەی بە دوو کەرتی وەك یەکەوە دەبێت ٢-لەت‌و پارچەپارچەی درەخت.
(الأَقْصَف): کەسێکە کە نیوەی دانی پێشەوەی شکابێت.
٢-(قَصَــفَ. قَصْفــاً وقُصوفــاً): گوڵمــەزی خــواردن‌و خواردنــەوەی گــەورەی گێــڕاو لەوەیش زۆرتر.
(-البَعيرُ. قَصْفاً وقَصيفاً): حوشــترەکە کەوتە بۆڕەو دان ڕێچکردنەوەو کیڕەکیڕکردن بە دانی.
(-الرَعدُ): هەورەگرمەکە ناڵەیکرد.
(-هُ بَمدافِعِــهِ. قَصْفــاً): بــە تۆپەکانــی تۆپبارانیکرد.
(«قَصَــفَ- هُ بِقَذائِفَ مَدافِعِــهِ»): دایە بەر گوللە تۆپ.
(تَقَصَّــفَ- القَومُ): خوێشــکەل لەگەڵ یەکدا کردیان بە هەراو زەنای ناحەزانەو هەڕەشەو غەڵبەغەڵب.
(رَعْدٌ قاصِــفٌ): هەورەگرمەیەکــی بەناڵەو گرمە.
(اَلقَصْف): ١-گرمەگرم/ ژاوەژاو/ دەنگەدەنگ ٢-بانگەوازی یــاری‌و گەمەو ڕابواردن ٣-گۆڕی

خواردن یان مەی خواردنەوەو ڕابواردنگێران
٢-دەنگی مۆسیقا/ دەنگی سازو ئاواز.
(اَلقَصَفَةُ): بۆرەی حوشترو کیرەی دانی.
(اَلقُصُوف): ١-(القَصَفَة): ٢-ئاهەنگی خواردنو مەیخواردنەوەو ڕابواردن.
(اَلمَقصَف (ج) مَقاصِف): شوێنی خواردنو خواردنەوەو ڕابواردن.
الملحق:
قصف: (اَلقاصِفَة): فرۆکەی بۆمباهاوێژ کە بۆمبا بەسەر دوژمندا دەهاوێت = (قاذِفَة القَنابِل): بۆمباهاوێژ.
قصل: ١-(قَصَلَ- الشَيءَ قَصْلاً): شتەکەی بڕی/ کەرتکرد/ لەتکرد.
(اَلقاصِل): لەتکەر، بڕە/ کەرتکەر.
(قَصيل ومَقصُول): کەرتکراو/ لەتکراو.
(-عُنقَهُ): لە ملیدا.
(-الدابَّةَ وعَلَيها): قەرسیلی بە چوارپێکە دا.
(تَقَصَّلَ وانْقَصَلَ): لەتکرا/ کەرتکرا/ پچڕا.
(اِقتَصَلَ- الشيءَ): شتەکەی (بڕی/ لەتکرد).
(-الشيءُ): شتەکە (لەتبوو/ پچڕا).
(سَيفٌ قاصِل): شمشێرێکی (تیژو بڕەر/ لەتکەر).
(اَلقَصْلَةُ): قەرسیل پەڵە جۆیەك پێش گوڵکردن بۆ ئاڵفی ئاژەڵ دروێنە بکرێت.
(اَلقَصْلَة والقِصْلَة): حوشترگەل/ ڕەوە حوشتر.

(اَلقَصّال) (ح): شێر.
(سَيفٌ قَصّال): شمشێری تیژی (بڕەر/ قرتێنەر).
(اَلقَصيل (ج) قُصلان): جۆ بە سەوزی دروێنە دەکرێت بۆ ئاڵفی ئاژەڵ/ قەرسیل
٢-کۆمەڵ.
(سَيفٌ مِقصَلٌ): شمێری (بڕەر/ قرتێنەر).
(لِسانٌ مِقصَل): زمانێکی تیژ.
(اَلمِقصَلَةُ): چەپەجاخی مل، سەرقرتێن. ئامێرێکە بۆ سەرپەڕاندنی تاوانبار چەپەجاخێکی تیژە بەسەر ملی ئەو کەسەدا بەردەدرێتەوەو دەیقرتێنێت.
٢-(اَلقَصْل (مص) والقَصَل والقُصالَة): سەرکۆزەری گەنمو جۆ کە فڕێدەدرێت یان دەکوترێتەوە.
(اَلقِصْل= القَصْل): سەرکۆزەر.
(اَلقِصْل (م) اَلقِصلَة): ١-گەوجی بێفەر/ بێکەڵك ٢-هەموو شتێکی قەڵب یان بێکەڵكو بێبایەخ.
٣-(اِقْصَألَّ- بِهِ): گرتی/ بەیدەستیکرد.
٤-(اِقْصَألَّ- بِالمَكان): نیشتەنیی شوێنەکە بوو.
قصم: ١-(قَصَمَ- الشَيءَ. قَصْماً): شتەکەی شکاند.
(-الرَجُلَ): پیاوەکەی فەوتاند.
(-فُلانٌ): پاشەوپاش گەڕایەوەو نەگەیتشە

ئەو شوێنەی بۆیەچوو.

(«قَصَمَ اللهُ ظَهْرَ الظالِمِ»): خودا پشتی زۆردارەكەی شكاندو وەیی بەسەردا باراند.

(«قَصَمَ اللهُ عُمْرَ الكافِرِ»): خودا كافرەكەی تەمەنكورتكرد/ فەوتاندی.

(قَصِمَ-ت سِنُّهُ. قَصَماً): دانی شەقیبرد.

(تَقَصَّمَ وانقَصَمَ): شكا.

(«نَزَلَت بِهِم قاصِمَةٌ»): وەییان بەسەردابارى/ تووشی فەوتانبوون.

(اَلقُصَم): كەسێكە هەرچی بێتە بەردەستیو بەردەمی بیشكێنێت.

(اَلقَصَم الواحِدَةُ قَصَمَة): ١-شكانی دانی پێشەوە لە ناوەڕاستدا ٢-هێلكەی كوللە/ گەرای كوللە.

(اَلقَصيم): شتی ناسك/ قرچۆك كە زوو بشكێت.

(اَلقُصْمَةُ والقِصْمَةُ): لەتی شكاوی شتێكی شكاو/ لەتە سواڵەت.

(اَلقَصْمَة): ١-یەكجار شكاندنی شتێك یان شكانی ٢-لەتێكی شتی شكاو/ پارچەیەك/ وردەیەك ٣-پلە پەیژە.

(اَلقَصيم): ناسك/ هەر شتێك زوو بشكێت- قرچۆك.

(اَلقَصيمَة (ج) قَصيم وقُصُم وقَصائِم): ١-مێی وشەی (القَصيم) ٢-جۆرە لێكە دارگەزی سوریایی تێدا دەڕوێت.

(«ذهبوا يَحطبونَ في القَصيم»): چوون داری ئەو شوێنە بكەن كە دارگەزی سووریایی لێهەیە.

(اَلقَيصُوم) (ن): زەنگۆڵە وردە/ گیامەڵهەم (گیایەكە بۆنخۆش بە دەرمان دەكرێت).

(اَلأَقْصَم (م) قَصْماء (ج) قُصْم): كەسێكە كە دانی پێشینی دوو كەرت بووبێت.

(اَلقَصْماء مِنَ المَعْز): بزنی شاخدەرهاتووی شاخشكاو.

٢-(قَصْمَلَ- الرَّجُلُ): هەنگاوی وردهێنا.

(-هُ): دایبەزەوییدا.

(-الشيءَ): شتەكەی لەتكرد/ بڕی.

(-الطعامَ): خواردنەكەی هەمووْ خوارد.

(قَصْمَلَ وتَقَصْمَلَ- الفَصيلُ): بەچكە حوشترەكە یان گوێرەكەكە تووشی دەرد بوو و مرداربووەوە.

(اَلقُصْمُل): دەردێكە تووشی بەچكە حوشترو گوێرەكەی ساوا دەبێتو دەیكوژێت.

(اَلقَصْمَل): پیاوی توندو تیژو بەبڕشت/ بەهەڵپە.

(اَلقِصْمِل): ١-پیاوی توندو تیژو بە بڕشت ٢-(ح) شێر.

(«إلتَقَمَهُ القَصْمَلى»): بە هەڵپە خواردی/ كردی بە پاروو.

قصو: ١-(قَصا وقَصِيَ يَقصى- المَكانُ. قَصْواً وقُصُوّاً وقَصاً وقَصاءً): شوێنەكە دوور بوو دووركەوتەوە.

(-الرَجُـلُ عَـنِ القَـومِ): لـه خوێشـگەل دووركەوتەوە.

(قاصَـى- الرَجُـلَ. مُقاصـاةً): پیاوەكـەی دوورخستەوە.

(«قاصاني فَقَصَوتُهُ»): ئەو لێم دووركەوتەوە منیش باشتر لێدووركەوتمەوە.

(اَقصى- فُلاناً عَنهُ): فیساری لێدوروخستەوە.

(اَقصـى – الشـيءَ): گەیشـتە ئەوپـەڕی شتەكە.

(«نَزَلنا مَنزِلاً لايُقصيهِ البَصَرُ»): لەماڵێدا دابەزین دوور چاو هانایندەكرد.

(تَقَصَّى. تَقَصِّياً): دوروكەوتەوە.

(-المَسـألَةَ وفيها): تەواو چووە بنجو بناوانی پرسەبابەتەكەو زۆر بۆیگەڕاو لێیكۆڵییەوە.

(تَقَصّاهُـم): یـەك یـەك لـە شـوێنە دوورەكانیانەوە بانگیكردن.

(إسـتَقصى –المَسـألَةَ وفيهـا): ئەوپـەڕی لێكۆڵینەوەی لە پرسە بابەتەكەدا كرد.

(اَلقاصِي (فـا) (ج) قاصُون واَقصاء): دوور، دووركەوتوو.

(اَلقاصِيَـةُ): ١-مێی وشـەی(القاصي) ٢-لا/ كەنار.

(-مِـنَ الشـاءِ): مەڕێـك كـە لـە ڕانەكـە تاكبوووبێتەوە.

(نَعجَـةٌ قاصِيَـةٌ): مەڕێكـی پەككەوتـەو پیرەمەڕ.

(اَلقَصا) (مص): ١-پشـتی دوور/ باووباپیری دوور ٢-لا/ كەنار.

(«ذَهَبـتُ قَصاهُ»): ڕووم كـردە لای/ بۆلای چووم.

(حَظّني القصا): لێمدووركەوتەوە.

(اَلقَصا والقَصاء): حەوشەی خانوو.

(اَلقَصِيّ (ج) اَقصاء (م) قَصِيَّة (ج) قَصايا): دوور.

(«رَمَيـتَ المَرمـى القَصِيَّة»): لـە گومانو بۆچووندا دوور ڕۆیشتیت كەوتیتە هەڵەوە.

(اَلقَصِيَّة) (ضد): ١-مێحوشتری ڕەسەنو چاك ٢-مێحوشتری ناجسنو خراپ.

(اَلأقصـى (ج) اَقـاصٍ (م) قُصوى وقُصيا): دوروترین/ هەرە دوور/ ئەوپەڕی.

(اَلقُصـوى والقُصيـا): ١-كەنـاری دۆڵەكەو ئەوسەری ٢-ئەوپەڕی ئامانج ئامانجی دوور.

٢-(قَصـا- الناقَةَ أو الشـاةَ قَصـواً): گوێی مێحوشـترەكە یان مەڕەكەی كەمێك كەلكرد/ تۆزێكی لێبری.

(قَصّـى- الناقَـةَ. تَقصِيَـةً): كەمێك گوێی مێحوشترەكەی كەلكرد.

(-الأظفارَ): نینۆكەكانی كرد/ قرتاند.

(اَلقَصـا): بڕینـی كەمێـك قەراغـی گوێی مێحوشتر یان مەڕ/ كەلكردنی گوێی.

(اَلقَصْوَةُ): نیشـانەیەكە بە بەشی سەرەوەی گوێوە.

(الأَقصى (م) قَضْواء والمَقصُوّ والمَقصِيّ والمُقَصَّى- مِنَ الجِمال): حوشترێك كه كەمكێك له كەنارى گوێى كرابێتەوەو گوێى كەلكرابێت.

(شاةٌ مَقصُوةٌ ومُقَصَّاة): مەرێكى گوێ كەلكراو.

قضّ: ١-(قَضَّ- عَلَيهِمُ الخَيلَ قَضّاً): ئەسپسوارانى بە بڵاوى ناردە سەريان.

(-الحائِطَ): ديوارەكەى چاك ڕماندو تێكدا.

(-الوَتَدَ): سنگەكەى هەڵكێشا.

(أَقَضَّ- عَلَيهِ الهَمُّ): مەراق بەسەريدا داباری/ پەژارە دايگرت.

(تَقَضَّضَ- الطائِرُ): باڵندەكە داپەڕييە خوارەوە.

(إِنقَضَّ- الجِدارُ): ١-ديوارەكە كەوت/ ڕما/ ڕووخا ٢-شەقيبرد.

(-الطائِرُ): باڵندەكە داپەڕيە خـوارەوە تا خۆى بەشتێكدا بدات.

(-البازي على الصَّيدِ): بازەكە بۆ نێچيرەكە تيژ داپەڕييە خوارەوە.

(-تِ الخَيلُ على القَومِ): سوارەكان لە هەرچوار لاوە بۆيان بڵاوبوونەوەو هێرشيان بردە سەر خوێشكەل.

(«قَضَضْنا عَلَيهِمُ الخَيلَ فانْقَضَّت عَلَيهِم»): ئەسپسوارەكانمان كردە سەريان ڕێيان لێتەنين و پەلامارياندان.

(إِنقاضَ الجِدارُ= إِنقَضَّ): ديوارەكە ڕما/ كەوت.

(إِستَقَضَّ- الهَمَّ): تاواتى ڕزگاربوونى لە پەژارە خواست/ ويستى لە مەراق ڕزگاريبێت.

٢-(قَضَّ- الشيءَ. قَضّاً): شتەكەى وردكرد.

(-الطَّعامَ): شتێكى وشكى كردە خواردنەكەوە وەك شەكرو شتيتر.

(-المَكانُ أَوِ الطَّعامُ قَضَضاً): شوێنەكە يان چێشتەكە وردە زيخى تێدابوو.

(-السيرُ أَو الوَتَرُ قَضيضاً): قايشەكە يان ژێكە دەنگێكى لێوەهات وەك ببچرێت وابوو.

(أَقَضَّ- الطَّعامُ أَو المَكانُ): شێوەكە/ چێشتەكە يان شوێنەكە وردە زيخى تێدا بوو.

(-الرَّجُلُ): پياوەكە دواى كارى وردو چاوچنۆكيى كەوت و داخى بۆ شتە هيچ و پووچەكان خوارد.

(إِنقَضَّ): شكا.

(إِستَقَضَّ- الطَعامُ أَو المَكانُ): چێشتەكە يان شوێنەكە وردە زيخى تێدا پەيدابوو يانّ تێدا زۆر بوو.

(القَضّ) (مص): زيخى ورد يان وردە چەو/ وردە بەرد.

(القَض والأَقَضّ): زيخاويى.

(«جاءَ القَومُ قَضُّهُم وقِضُّهُم وقَضُّهُم وقِضُّهُم وقَضيضُهُم»): خوێشكەل بە وردو درشتيانەوە گشتيان هاتن.

(القَضَض) (مص): وردە چەوو زيخ.

(اَلقَضَّةُ): جارێك زیخ تێچوون، چەوە وردە/ چەوی بوحس یان زیخ.

(اَلقِضــاض): ١-تاوێر كە چین لەســەر چین نیشتبنە سەریەك ٢-بانی بچووك.

(اَرضٌ قَضَّةٌ): زەویی چەولگ.

(اَلقِضَّــة (ج) قِضــات): چــەوی بوحــس/ وردەچەو/ زیخ.

(اَلقَضیــض): ١-وردە چــەوو زیــخ ٢-ئەوەی كە وردە زیخــی تێدابێت/ زیخاوی/ چەولگی تێدابێت.

٣-(قَضَّ- الشَیءَ. قَضّاً): شتەكەی كۆنكرد.

٤-(قــضَّ- عَلَیــهِ المَضجَعُ قَضَضاً): شــوێن خەوتنەكەی نارەحەتو رەقو ناخۆشبوو.

(قَضَّ- الرَجُلُ): ستارەو خەوی لەبەر برا.

(اَقَــضَّ- المَضجَــعُ): جێخەوتنەكــەی رەقو ناخۆشبوو.

(«اَقَضَّ عَلَیهِ المضجَعَ): ستارەو خەوی لەبەر بری.

(-اللهُ مَضجَعَــهُ): خــودا جێخەوەكەی رەقو ناخۆشكرد. واتا: ستارەی لەبەر بری.

(إسْــتَقَضَّ- المَضْجَعَ): شــوێنخەوتنەكەی بە رەقو ناخۆش زانی/ لای رەقو ناخۆشبوو.

(اَلقَضَض): خۆڵو تۆزی سەر نوێنو شوێنخەو نیشتوو.

٥-(اَلقَضَةُ والقُضَّةُ): خەوش/ كەموكووڕیی و لەكە.

(اَلقَضَّةُ): پاشماوەی شت ٢-گولۆڵەی ڕێسراوی بچووك.

(اَلقِضَّةُ (ج) قَضّات): رەگەز.

٦-(قَضْقَضَ- العَظْمُ قَضْقَضَة): ئێســقانەكە كە شكاو كرچەیكرد/ كرتەیهات.

(-الأَسَــدُ فَرسَــتَهُ): شــێرەكە نێچیرەكــەی تێكشكاندو لەتوپەتیكرد.

(تَقَضْقَــضَ): ١-تێكشــكا ٢-پــەرش‌و بــڵاو بوونەوە.

(اَلقَضقاض والقُضْقــاض والقُضاقِض (ح): شێر.

(اَلقِضْقاض): زەویی تەخت.

قَضــیء: ١-(قَضیءَ- الشــیءَ یَقضَــأُ قَضْأً): شتەكەی خوارد.

(اَقْضَأَ-ه): خواردنەكەی دەرخواردداً/ چێشتی دەرخوارددا.

٢-(قَضیء- السَقاءُ. یَقْضَأُ قَضْأً): جەوەندەكە بۆگەنیكردو خراپبوو.

(-الثَوبُ أو الحَبْلُ): جلەكە یان پەتەكە كۆن‌و ڕێزاڵ ڕێزاڵبوو، پارچەپارچە بوو.

(-تِ العَــینُ): چاوەكــە ســوور هەڵگــەڕاو پێڵووەكانی داكەوت‌و هەڵاوسا/ تێكچوو.

(-حَسْــبُهُ. قَضأً وقَضاءَةً): خانەدانییەكەی شكا/ ناخانەدانبوو.

(«تَقَضَّأَ مِن فُلانٍ اَن یَتَزَوَّجَهُ»): بە بێرێزی داناو لای نەنگبوو كە ژن بە فیسار بدات.

(اَلقَضْــأةُ والقُضْــأةُ): نەنگيــىو نزميــىو شوورەيى/ ئابرووچوون.
(اَلقَضِيء): خراپ/ گەنو بۆگەن.
(«سَــقاءٌ قَضِــيءٌ وقِربَــةٌ قَضِئَــةٌ»): جەوەندەيەكى بۆگەنو مەشكەيەكى بۆگەن.
قضب: ١-(قَضَبَ- الشــيءَ قَضْباً): شتەكەى قرتاند، برى.
(-الرَّجل): بەدار لە پياوەكەيدا.
(قَضَّبَ- الشيءَ): شــتەكەى برىو كوتكوتى كرد.
(-الكَرْمَ): لە بەهــاردا مێوەكەى قونار كرد/ پەلە وشكو بێكەڵكەكانى هەڵپاچى/ برى.
(-شُعاعُ الشَمسِ): هەتاوەكە/ تيشكى خۆرەكە وەك تووڵ درێژبووەوە.
أقْضَــبَ (-تِ الأرضُ): زەويەكە درەختى پڕ پەلوپۆى (هەبوو/ لێروا).
(تَقَضَّبَ- الشيءُ): شتەكە پارچەپارچە بوو.
(-شُعاعُ الشَمسِ): تيشكى خۆرەكە وەك تووڵ درێژبووەوە.
(إقتَضَبَ- الشيءَ): شتەكەى لەتكرد/ برى.
(إنْقَضَبَ): بڕاو پچڕا/ لەتبوو.
(-الكَوكَبُ مِن مَكانِهِ): هەسارەكە شوێنەكەى گوێزايەوە.
(سَــيفٌ قاضِــب (ج) قَواضِــب): زۆر تيژو برەر/ لەتكەر.
(اَلقاضِبَةُ): مێى وشەى (القاضِب).

(«مافي فِيَّ قاضِبَةٌ»): دان لە دەممدا نييە.
(اَلقَضْــب الواحِــدَةُ قَضْبَــة): ١-درەختێــك كــە پەلوپــۆى زۆرو درێــژى هەبێــت ٢-(ن) درەختێكــە كــە كەوانــى لێدروســتدەكرێت ٣-(لق/ چڵ/ پەل)ى بڕراو/ قرتاو.
(اَلقَضْبَةُ (ج) قَضْب): پەلوپۆى تەڕو ناسكى لێكراوە كە ئاژەڵ بيخوات يان خواردبێتى.
(اَلقَضْبَة (ج) قَضَبات): ١-چێو ٢-سنجوق كە لە دارى كەوت دروستدەكرێتو دەكرێت بە تير.
(اَلقِضْبَة): ١-پەڵە حوشترێك يان پەڵە مەڕێك ٢-پياوى سووكەڵەو خۆشرەفتار يان حوشترى چابوكو خۆشرەوت.
(اَلقُضابَة): ئەو پەلو بڕشــتە كە لە شــتێك قرتاوەو لێكراوەتەوە.
(سَــيفٌ قَضّابٌ وقَضّابَةٌ): شــيرى زۆر تيژو برەر.
(رَجُلٌ قَضّابَة): پياوێكى بە تواناو بە بڕشتو كاربەسەربردە.
(اَلقَضيب (ج) قُضْبان وقِضبان): لقى بڕاوەى درەخت/ چڵ/ چێو/ تووڵ/ چيلكە.
(اَلقَضيــب (ج) قُضُــب): ١-شمشــێرى برەر ٢-شمشــێرێك كە لە كارپێكردندا خۆشبێتو جوانبێــت ٣-كەوانێــك لە چێوێــك/ پەلێك دروستكرابێت كە ساغبێتو درزاوى نەبێت.
(اَلمِقْضَب): داس.
(سَيفٌ مِقْضَب): شمشێرێكى تيژى برەر.

(اَلمِقْضَبَةُ (ج) مَقاضِب ومَقاضِيب): شوێنێکە کە درەختــی بەرزو پەلوپــۆداری زۆری تێدا بروێت.

(اَلمِقضَــاب): ١-داس ٢-درەختــی بــەرزی فرە پەلوپۆدار.

(أرضٌ مِقضــاب): خاکێکــە درەختی بەرزی پەلوپۆداری زۆر بێت.

(اَلمُقْتَضَب): کێشــێکە لە کێشەکانی شیعر کە دوو جار دەوترێتەوە (فاعلاتن مُفْتَعِلُن)ە.

٢-(قَضَبَ- النَّاقَةَ قَضْباً): سواری مێحوشترێکی (تۆر بوو/ پێش ڕامکردنی).

(إقْتَضَبَ- النَاقَةَ): ســواری مێحوشترەکە بوو پێش ڕامکردنی.

(-الــكَلامَ): بێخۆئامادەکــردن دەســتوبردو سەرپێ کەوتە قسە.

(-فُلانــاً): کارێکی بە فیســار ســپارد پێش ئەوەی تیایدا قاڵبێت.

(اَلقَضيب (ج) قُضْبان وقَضْبان): مێحوشتری (تۆر/ ڕامنەکراو).

(اَلمُقْتَضَب): ناشــی/ کەســێکە کە لە کارێکدا قاڵنەبــووەو ئەنجامدانــی ئــەو کارەی پــێ بسپێردرێت.

(-مِــنَ الشِّــعرِ والــكَلام): هەڵبەســتی دەســتوبردیی/ ســەرپێی یــان ئاخاوتنــی دەســتوبردی/ بێخۆئامادەکــردن/ ســەرپێی لەپڕ بۆ هاتوو.

(إقْتِضاب): کورتکردنەوە.

(مُقْتَضَب): کورتکراوە.

قضع: ١-(قَضَعَ-هُ قَضْعاً): بەزاندی/ شکاندی/ بەسەریدا زاڵبوو.

(تَقَضَّــعَ): پارچــە پارچــەو پــەرش و بڵاو بووەوە.

(إنْقَضَــعَ): پارچەپارچــەو پەرش وبــڵاو بووەوە.

(-عَنهُ): لێیدوورکەوتەوە.

(اَلقَضْع والتَقْضِيع): ژانە سكو پێچپێداهاتنی.

(اَلقُضَاع): ژانەسكو پێچ پێداهاتنی.

(اَلقُضــاع والقُضاعَة): ئــەوەی لە بنی دیوار دەبێتەوە ٢-تۆزی ئارد.

٢-(القُضا) (ح): بۆز.

٣-(اَلقَضْعَم): پیری بێدان.

قضــف: ١-(قَضُفَ. قَضَفاً وقِضَفاً وقَضافَةً): تەنك و باریكبوو.

(قَضيــف (ج) قِضاف وقُضْبــان وقُضَفاء): باریك و تەنك.

(اَلقَضَف): تەنكە بەرد/ تەلاشەبەرد.

(اَلقَضيفَة- مِنَ النساء (ج) قِضاف): ئافرەتی تەنكەی بالأبەرزی ناوقەدباریك.

٢-(إنْقَضَفَ): لە تبوو/ شكا.

(اَلقِضْفَــةُ): پارچــە لێــك لە هەمــوو لەكە ببچرێت.

٣-(اَلقَضَفَــةُ (ج) قَضَــف وقِضاف وقُضْفان

وقَضْفـان): ١-(گردێكـه وەك بەردێكی یەك پارچـه بێـت ٢-پارچـه زەوییەكـی قۆقزی درێژكۆله ٣-(ح)مەلێكه وەك قەتێ/ كوركور.

قضم: ١-(قَضَمَ- الشيءَ قَضْماً): شتەكەی به پێشی دان كرتاندو خواردی.

(قَضِمَ-الشيءَ قَضْماً): شتەكەی كرتاند.

(«هـوَ يَقْضَـمُ الدنيا قَضْماً»): ئەو پشـتی كردۆته دنیاو به كەمی جیهان دادەكەوێت.

(-تِ السِـنُّ. قَضَماً): سەری دانەكان وەری یا ئەملاولاكەی شكا.

(-الرَجُلُ): سەری دانەكانی خوراوەو ئەملاو لاكەی شكاوە.

(-السَّـيفُ): شمشـێرەكه كۆنبووە له كۆنیدا دەمەكەی خوراوە/ كولبووە.

(أَقْضَمَ- الدابَّةَ): جۆیكردە بەر چوارپێكە.

(أَلقَضِم- مِنَ الأَسْـنان والرِجال والسيُوف): دانی خوراوو پیاوی دانخوراوو ئەملاولا شكاوو شمشێری كۆلی دەمخوراو.

(أَلقَضَم) (مص): ١-شمشـێر ٢-كۆی وشـەی (أَلقَضیم).

(أَلقُضْمَـةُ والقَضَـام والمِقْضَـم): ئەوەی كه دەكرتێنرێت.

(«ماذُقْـتُ قَضْمَـةً»): چەشـەی شـتێكم نەكردووە بكرتێنرێت.

(أَلقَضَامِـيّ): نـۆك تەردەكرێـتو پاشـان وشكدەكرێتەوەو دەكرتێنرێت/ دەخورێت.

(أَلقَضِـم (ج) قَضَـم وقُضُـم وأَقْضِمَـة): ١-ئـەوەی كه دەكرتێنرێت ٢-شمشـێری كۆڵ/ دەمخوراو/ كول.

(أَلقَضیـم والقَضیمَـة (ج) قَضَـم و قُضُم وأَقْضِمَة): جۆی وڵاخ/ چوارپێ.

٢-(قاضَمَ. مُقاضَمَةً): له كڕینو فرۆشـتندا كەم كـەم بردنو وەرگرتنی شـتەكه ئەوە له كڕینو فرۆشتندایه واتا دانەدانه نەك به كۆ.

(أَقْضَمَ واسْـتَقْضَمَ- القَومُ): له وشكه ساڵدا شتێك خواردنیان عەمار كرد.

(أَلقُضَّام (ج) قَضاضِیم): دارخورمایەك هەر بەرز دەبێته تا بەرەكەی كەمو وشكدەبێت.

٣-(أَلقَضیـم (ج) قَضَم وقُضُـم وأَقْضِمَة): ١-خەوش/ كەموكووڕیی ٢-كاغەز.

أَلقَضیـم والقَضیمَـة (ج) قَضَـم وقُضُـم وأَقْضِمَـة): ١-زیـو ٢-پێسـتێكه لەژێـر ئەو كەسەدا رادەخرێت كه سزا دەدرێت یان سەری دەفرتێنرێت ٣-پێستی خۆشـەكراو ٤-پێستی سپی كه لەسەری دەنووسن.

قضـي: ١-(قَضی یَقضِي- حاجَتَـهُ قَضاءً): پێداویسـتیەكەی جێبەجێكـردو لێبوومەوە/ دەستیكەوت/ نیازەكەی به ئەنجام گەیاند.

(-الشـيءَ): شـتەكەی تۆكمـه دروسـتكردو بەتواناوە سازاندی.

(-وَطَرَهُ):(بەئارەزووەكەی/ بەئەنجامەكەی/ به نیازەكەی) گەیشت.

(-عَبْرَتَهُ): هەر فرمێسکێکی هەبوو ڕشتی.
(-الدَّيْنَ): وامەکەی دایەوە.
(«قَضى مِنهُ العَجَب») ئەوپەڕی سەرسوڕمان سەری لێی سوڕما/ واقی لێی وڕما.
(-الصَّلاةَ): نوێژەکەیکرد.
(-الأَمرَ إِلَيهِ): کارەکەی پێڕاگەیاند.
(-العَهدَ): بەڵێنەکەی بردەسەر.
(-عَلَيه عَهداً): وەسیەتێکی پێڕاسپارد.
(-الرجُلُ وقَضى ونَحبَهُ و قَضى أَجَلَهُ وقُضِيَ عليهِ): مرد.
(«ضَرَبَهُ فَقَضى عَلَيه»): لێیداو لەناویبرد/ کوشتی.
(قَضَّى. تَقْضِيَةً): مرد.
(-وَطَرَهُ. تَقضِيَةً وقِضّاءً): بە نیازەکەی گەیشتو خواستەکانی جێبەجێکرد/ بە ئارەزووەکانی گەیشت.
(-الأَمرَ): لەسەر جێبەجێکردنی کارەکەی ڕۆیشتو بە ئەنجامی گەیاند.
(تَقَضَّى وانْقَضى- الشيءُ) شتەکە لەناوچوو/ فەوتاو تێپەڕی.
(تَقاضى-هُ الدَينَ وغَيرَهُ وبِالدَّينِ): وامەکەی لێخواستو لێوەرگرتەوە.
(إِقْتَضى- الحالُ كذا إِقْتِضاءً): بارودۆخەکە (ئەوەیدەویست/ وایپێویستبوو).
(-هُ الدَّينَ وغَيرَهُ): وامەکەو شتیتری لێخواستەوەو لێوەرگرتەوە.

(«إِفْعَلْ ما يَقتَضيهِ كَرَمُكَ») ئەوە بکە کە جوامێریت لە تۆیدەوێت.
(إِسْتَقْضى- فُلاناً الدَينَ. إِسْتِقضاءً): داوایلێکرد کە وامەکە بداتەوە.
(سُمٌّ قاضٍ): ژەهرێکی کوشندە.
(القاضِيَةُ): مەرگ/ مردن.
(«أَتَتْ عليهِ القاضِيَةُ»): مردن/ مەرگ بۆیهات.
(اَلقَضى والقَضاء (ج) أَقْضِيَة): بەجێهێنان/ ڕاپەڕاندن/ ڕاییکردن.
(اَلقَضَّاء): ١-چاك بەجێهێنان ٢-قەڵغانی پتەوو دامەزراو.
(اَلقَضِيّ): مردن.
(رَجُلٌ قَضِيّ) پیاوێکە زوو وام بە خاوەنەکەی دەداتەوە/ پیاوێکی سەرڕاست.
٢-(قَضى يَقْضي- بَينَ الخَصْمَين. قَضاءً وقَضياً وقَضِيَّةً): کێشەی نێوان دوو نەیارەکەی بڕییەوەو بڕیاری بەسەردا دان.
(-الأَمرَ لَهُ أَو عَلَيهِ): بڕیاری کارەکەی بە قازانجی ئەو یان زیانی بەسەردا داو ئەرکی جێبەجێکردنی بڕیارەکەی بەسەردا سەپاندو خستیە ئەستۆی.
(-الشيءَ): ١-شتەکەی پێڕاگەیاند ٢-شتەکەی ڕوونکردەوەو دەریخست.
(قَضَّى- فُلاناً. تَقْضِيَةً وقِضّاءً) کردی بە (قازی/ بەدادوەر).

(قاضى- فُلانــاً الى الحاكِــم. مُقاضاةً): لاى دادوەر سکاڵای لە فیسار کرد.

(-هُ على مالٍ): بە پارە یان شــتێك لەگەڵیدا رێککەوت و ئاشتبوونەوە.

(تَقاضــى- المُتَخاصِمــان الى الحاكِــم): دوو نەیارەکە دادیان بردە لای دادوەر.

(-إقْتَضى الأمرُ الوُجــوبَ إقتِضاءً): کارەکە پێویستی بە جێبەجێکردن هەبوو.

(إسْتَقضى- السُلطانُ فُلاناً عَلَينا. إسْتِقضاءً): سوڵتان فیساری کرد بە دادوەر بە سەرمانەوە.

(-هُ): داوایلێکرد ببێتە دادگا.

(أُسْتُقْضِيَ فلانٌ): کرا بە دادوەر.

(اَلقاضِي (فا) (ج) قُضاة): قازی/ دادوەر.

(قاضِي القُضاة): ســەردادوەران/ ســەرۆکی دادوەران.

(اَلقاضِيَةُ): مێی وشەی (القاضي).

(اَلقَضــى والقَضــاء (ج) أقْضِيَــة): بڕیاری دادوەر.

(اَلقَضِيَّة (مص) (ج) قَضايا): کێشە.

(-عِندَ المنطِقيين) لای گوفتەوەرەکان ئەوەیە قسەیەکە دەشێت بە خاوەن ئاخاوتنەکە بڵێیت راستدەکەیت یان درۆ دەکەیت لە قسەکانتدا.

(اَلقَضِيَّة المُسَــلَّمَة): کێشــەیەکی سەلمێنراوە پێویســت بە بەڵگەو سەلماندن ناکات/ ئەوەیە کــە دوو نەیارەکــە پێی قایلبن یــان کۆمەڵی زانایان بە ئاســایی وەریبگرن هی ئەو کێشەو پێشــەکیانەی کــە پێویســت بە ســەلماندنی تایبەتی ناکات.

٣-(تَقَضَّــى- البازي): بازەکە بــۆ نێچیرەکە داپەڕییە خوارێ.

(لە بنچینــەدا (تَقَضَّضَ)بووە (ض)ی دواوە کراوە بە (ي)ئەویش بۆ سووککردنی.

٤-(اَلقِضَّةُ (ج) قِضىً وقِضات وقِضُون) (ن): جۆرە ترشۆکەیەکە.

اَلمُلحَق:

(قَضِــي - القَضَــاة): ئەو پێســتە تەنکەیە/ کاژەیــە کە بــەرووی ســاواکەوەیە کــە تازە لەدایك دەبێت.

قطّ: ١-(قَطَّ- القَلَمَ ونحْوَهُ. قَطّاً): قەڵەمەکە یان شتیتریدادا.

(-البيطارُ حافِرَ الدابَّةِ): ناڵبەندەکە ســمی وڵاخەکەی تاشیو چاکیکرد/ رێکیخست.

(قَطَّــطَ- الخَــرَّاطُ الخَشَــبَةَ): پلوتاشــەکە دارەکــەی (لــە چەرخــدا/ لــە خەڕتــەدا/ مەتەکرد).

(الخَرَّاط): تۆرنەچی/ خەرتەکار/ مەتەساز.

(إقْتَــطَّ- الشَــيءُ): شــتەکە بــڕرا/ دادرا/ داتاشرا.

(قَطُّ)= حَسْبُ: بەس.

(«قَطِيَ وقَطْكَ وقَطْ زيدٍ درهَمٌ»): بۆ منو تۆو زەید درهەمێك/ پارەیەك بەسە.

(قَطْ): تەنها/ بەس.

(«ماعِندي إلاّ هذا قَطْ»): تەنها هەر ئەمەم هەیە.
(ماعَمِلْـتُ إلاّ هذا قطِ الدَّهـرِ): تەنها هەر ئەوەمكردووەو هیچیتر.
(فَقَط): تەنها جارێكو هیچیتر.
قَطّ: هەرگیز/ بڕایبڕ/ هەرگیزاو هەرگیز.
(«ما فَعَلْتُ هذا قَطُّ»): (هەرگیزاو هەرگیز/ هەرگیــز) نەوەمنەكــردووە، دەیشــوترێت (قَطُ وقُــطْ. القِطُّ (ج) قُطـوط): ١-بەش/ بەركــەوت (چونكە پارچەیەكی شــتەكەیە) ٢-چەكــی خــەڵات وەرگرتن/ بــۆ دەرچوون ٣-نوسراوی ژمێریاریی ٤-كاتژمێرێكی شەو.
(قَطاطِ): بەس.
(أَلقِطاط (ج) أقِطَّة): ١-قەراغی ســمی وڵاخ ٢-لووتەشاخ٤-نموونەیەك كەپەیرەویدەكرێت و چاوی لێدەكرێت.
(أَلقِطاط والقَطيطَة (ج) قَطائِط): سەرەوەی لێواری ئەشكەوت.
(«جــاءَتِ الخَيــلُ قَطائِط»)» ئەســپەكان یان ئەسپسوارەكان ڕەوە ڕەوە هاتن/ بەشبەش هاتن.
(أَلقَطّاط): ١-چاك (داتاش/ دادەر) ٢-خەرتكەر/ مەتەكار.
(أَلمَقَط والمِقَطَّــة): قەڵەمدادەر/ ئێســكێكی بچووك هاوشێوەیەتی، قەڵەمی پێدادەن.
(أَلمَقَطّ): سەری ئەو پەراسوانەی چارەویٚ كە لەژێر ورگیدایەو ناگاتە یەك.

٢-(قَــطَّ وقُــطَّ- السِــعْرُ قَطّــاً وقُطُوطاً): نرخەكە (گرانبوو/ بەرزبووەوە).
(قَــطٌّ وقاطٌّ وقاطِــطٌ): نرخــی (گرانبوو/ بەرز).
(سِــعْرٌ قــاطٌ وقاطِطٌ ومَقطُــوطٌ): نرخی گران/ نرخی زۆرو بەرز.
٣-(قَطَّ وقَطِطَ- الشَــعَرُ. قَطَطاً وقَطاطَةً): قژەكە كورتو لوولبوو.
(قَطٌ وقَطَطٌ): قژی كورتو لوول/ كرژ.
(رَجُلٌ قَــطٌّ و قَطَــطٌ (ج) قَطُّون وقِطاط واَقْطــاط وقَطَطُون): پیــاوی قژكورتی قژ لوول.
(إمْرَاَةٌ قَطَّةٌ وقَطَطٌ): ژنی قژكورتی قژ زۆر لوول.
(أَلقِطَاط (ج) أقِطَّة): لوولیی قژ.
(أَلقَطَوطى): كەسێكە هەنگاوی كورت كورت بنێت.
٤-(أَلقِــطّ (ج) قِطــاطٍ وقِطَطَــة): گوربە/ پشیلە.
(قِطَّة) (ح): پشیلەیەك.
(قِــط الزباد): پشــیلەی (زەباد/ ســیچیت). گیاندارێكــی پەلكورتی مێــشو مەگەزخۆرە لە پشــیلە دەچێت لەلای كۆمیەوە مادەیەكی بۆنخۆشــی لێدەردەهێنرێــت بــۆ عەتــر دروستكردن بەكاردێت.
٥-(قَطْقَط-تِ الحَجَلَةُ): پاوانەكە زرنگایەوە.

(-السَحابُ): هەورەكە تەرزە یان بارانی وردە دڵۆپی باراند.

(القِطْقِط): تەرزە یان نمە بارانی ورد.

٦-(تَقَطْقَـطَ- الرَجُـلُ في الأَمـرِ): كابرا لە كارەكەدا كەللەڕەقیی‌و سەرچڵییكرد.

(-في البلادِ): بە وڵاتدا گەڕا.

(-الدَلْو إلى البِئرِ): دۆلكەكە بۆ چاڵاوەكە/ بۆ بیرەكە شۆڕبووەوە.

٧-(تَقَطْقَطَ- الرَجُلُ): هەنگاوەكانی كورتكردەوەو خێرا ڕۆیشت.

(القَطْقاط): خێرا/ گورج/ چابوك/ بەپەلە.

قطب: ١-(قَطَبَ- الشـيءَ. قَطْباً): شتەكەی كۆكردەوە.

(-الشَـرابَ): شـەربەتەكەی تێكهەڵـدا/ تێكەڵكرد.

(-الرَجُلَ): پیاوەكەی تووڕەكرد.

(-الجَوالقَ): گۆشەی جەواڵەكانی بەناویەكدا كردو نوشتاندنیەوەو كۆیكردنەوە.

(-الإِناءَ): قاپەكەی پڕكرد.

(-القَومُ): خوێشكەل گردبوونەوە/ كۆبوونەوە.

(-الرَجُلُ. قَطْباً وقُطُوباً): پیاوەكە ناوچەوانی بەیەكداداو ڕووی گرژكرد/ مۆنبوو.

(قَطِـبٌ): ڕووگـرژ/ مـۆن/ ناوچـەوان بەیەكداداو/ ڕووتاڵ.

(قَطَّـبَ الرَجُـلُ): ناوچەوانـی بەیەكدا داو ڕووی گرژ كرد/ مۆنبوو.

(-الشَرابَ): شەربەتەكەی تێكەڵكرد/ تێكهەڵدا.

(أَقْطَبَ- القَومُ): كۆبوونەوە.

(-الشرابَ): شەربەتەكەی تێكهەڵدا.

(القاطِب والقَطُـوب): ١-ڕووگرژ/ مڕومۆچ/ كەسێكە ناوچەوان بەیەكدابدات/ مۆن ٢-شێر (لەبەر مڕومۆچیی).

(«جاؤوا قاطِبَةً»): (سەراپایان/ هەموویان) هاتن.

(القُطْب (ج) أَقْطَاب): میلی نێوان دوو بەرداشەكە لە بەرداشی ژێرەوە چەسپەو بەرداشی سەرەوەی ناشەكەی بە دەوردا دەخولێتەوە.

(القُطْـب (ج) أَقْطـاب وقُطُـوب وقِطَبَة): ١-تەوەرەی شتەكەو گێرەری.

(«هـو قُطْـبُ ذلك الأَمـرِ»): ئـەو بگێری كارەكەیە/ تەوەرەی كارەكەیە.

(«صاحِـبُ الجَیش قُطْبُ رحـى الحَرب»): سەرلەشـكر تـەوەرەو بگێـڕی شـەڕەكەیە/ جەنگەكەیـە ٢-گەورەی نەتەوەو خوێشـكەل كـە كاروبـاری میللەتەكـە دەگێڕێـت/ هەڵدەسوڕێنێت.

(«فُـلان قُطْبُ بَني فُلان»): فیسـار كەس/ گەورەییـاوو سـەرداری فیسـار بەرەیـە كە كاروباریان بۆڕاییی دەكات ٣-(فك) ئەستێرەیەكە لە نێوان هەسـارەی پۆلی‌و ئەسـتێرەی دوو براكە = جووتكـەی هەنجیران، ڕووی قیبلەی پێ دیاریدەكرێت‌وتراوە گەردوونی بەدەوردا

دەسووڕێتەوەو هەرگیز شوێنی خۆی ناگۆڕێت.
بە تەوەرەی دەستار چوێنراوە ٤-(هـ) پنتێکی ئەگۆڕە لەسەر گۆیەك کە بە سووڕی خۆیدا بسووڕێتەوە/ بخولێتەوە.
(-القطب): لەلای جوگرافیاناسەکان جەمسەری تەوەرەی گۆی زەوییە ئەویش دوو جەمسەرن جەمسەری باکوورو جەمسەری باشوور.
(القُطبان السَماویان) (فك): دوو پنتی بڕینی تەوەرەی گۆی زەوی‌و گۆی ئاسمانن ئەویش پنتی باکوورو باشوورن یەکەمیان دوورییەکەی پلەیەك کەمتر لە ئەستێرەی جەمسەرەوەیە.
(القَطب والقِطْب والقُطْب (ج) أقطاب): ئاسنێکە لە بەرداشی ژێرەوەدایە کە بەرداشی سەرەوەی لەسەر دەخولێتەوە.
(القُطْبَةُ (ج) قُطُب): نووکی ئەو تیرەی دەگیرێتە نیشانەیەك.
(القِطب): ئەو ئاسنەی لە بەرداشی ژێرەوەدایە کە بەرداشی سەرەوەی لەسەر دەخولێتەوە.
عند الجرافیین: لای جوگرافیناسەکان جەمسەر یان نووکی تەوەرەی زەوی.
(القِطاب): ١-ناوەوەی گیرفانەکە یان بنی گیرفانەکە ٢-ئەوەی تێکەڵی شتێکیتر دەکرێت.
(القُطابَة): (کوتە/ پارچە) گۆشتێك.
(القَطیب): شەربەت یا شەرابی ئاوێتە.

(القَطیب والقَطیبَة): شیری حوشترو مەڕی تێکەڵکراو.
(«جاءَ القَومُ بِقَطیبَتِهِم»): خوێشگەل بە تێکەڵ هەموو هاتن.
(المَقطوب): (خواردنەوە/ شەراب/ شەربەت)ی تێکەڵە/ تێکەڵکراو.
٢-(القَطَب): وەرگرتنی شتێك بەگۆترە/ بەبێ کێشان‌و پێوان.
(«أَخَذَهُ قَطَباً»): لەسەر هەمان پارەی پێشوو شتەکەی بە گۆترە برد.
(القُطْبَةُ (ج) قُطَب): دڕکە کونجرە/ جۆرە گیایەکە.
(القِطْبِی (ن)): ڕووەکێکە گوشی لێدروستدەکرێت.
(القُطبان) (ن): ڕووەکێکە دڕکاوییە دەنکەکەی بە شتومەکەوە دەنوسێت/ پەیکوڵ.
الملحق:
قطب: (الإِستِقطاب): خاڵی یان تیشکی جەمسەریی کە تێدا تیشکی ڕووناکیی پاش (دانەوە یان شکانەوە)یان تێدا کۆدەبنەوە تایبەتمەندیەکەی‌ئەوەیەکەئەولەرینەوانەش دەگوێزرێتەوە کە بە ئایەکسانی دابەشبووە بە دەوریدا، بەڵام جەمسەرگەی شانە یان پاتریی لاوازبوون‌و دابەزینی (کەمکردن) پاڵهێزی کارەبەکەیان لە ئەنجامی ئەو کارلێکردنە کیمیاییە کە تیایاندا ڕوودەدات.

٢-(إسْتِقطاب التجارة لرؤس الاموال): بازرگانیی سەرمایەکۆدەکاتەوە.

قطر: ١-(قَطَرَ- البَعيرَ. قَطْراً): قەترانی لە حوشترەکە هەڵسوو.

(-الماءُ. قَطْراً وقُطُوراً وقَطَراناً): ئاوەکە دڵۆپە دڵۆپە رژا، هاتەخوارێ/ ئاوەکە (تکا/ دڵۆپەیکرد/ تکەیکرد).

(-الصَمْغُ مِنَ الشَجَرِ): گەومنەکە تکەتکە لە درەختەکە هاتە دەرێ/ تکا.

(قَطَّرَ- الماءَ): ئاوەکەی (دڵۆپاند/ تکاند).

(-الدَّواءَ): بە دڵۆپێن ئاوی دەرمانەکەی تکاند.

(-الثَوبَ): جلەکەی بەر بۆنی بوغورد دا.

(أقْطَرَ- الماءَ): ئاوەکەی دڵۆپاند.

(-الماءُ): ئاوەکە بە دڵۆپە دڵۆپە رۆیشت.

(-الشيءُ): کاتی چکەکردن/ تکەکردنی شتەکە هات.

(تَقَطَّرَ): داری عودو بوخوردی سووتاند.

(-الماءُ): ئاوەکە دڵۆپە دڵۆپە رۆیشت.

(تَقاطَرَ- الماءُ): ئاوەکە دڵۆپە دڵۆپە رۆیشتو تکەیکرد.

(إسْتَقطَرَ- الماءَ و غَيرَهُ): ئاوەکە یان شتیتری دڵۆپاند/ تکاندو پێوەی خەریکبوو.

(ألقاطِر) (فا): ١- هەمووگەومنێك/ کەتیرەیەك کە دەتکێت ٢-(ن) کەتیرەی/ جەوی هەژدیها کە پێی دەڵێن خوێنی دووبراکە.

(ألقُطْر والقُطُر): داریعود کە بۆ بۆنە خۆشەکەی دەیسووتێنن.

(ألقَطر (مص) (ج) قِطار): ١-باران ٢-(دڵۆپە/ تکە)ی هەر شتێك کە تکە بکات ٣-شەکر لە ئاودا دەتوێنرێتەوە پاشان بە ئاگر ئاوەکەی بە هەڵدەدکرێتو شەکرەکە دەمێنێتەوەو رەقدەبێت/ دەبێت بە شەکری کلۆ.

(ألقَطْرَةُ (ج) قَطَرات): ١-دڵۆپە کردن/ تکەکردن ٢-دڵۆپەیەك/ یەك تکە.

(«رَماهُ اللهُ بِقَطْرَةٍ»): خودا بەڵایەکی بەسەردا (باراند/ هێنایە خوارێ).

(ألقُطار): ژەهرێك کە زۆر بێتو سەربکات تکەبکاتو بێتە دەرێ.

(ألقُطار والقَطُور والمِقطار): هەوری پڕ باران.

(ألقُطارَة): ١-(تکە/ دڵۆپە)ی شت ٢-تکەناوێك.

(ألقَطران والقِطران والقَطِران) (ك): گەومنی چەوری درەخت وەك هی دار کاژو ئەرز کە لێیاندەگیرێت.

(ألقُطارِيّ والقُطارِيَّة): مار (لە تکەکردنی ژەهرەکەیەوە وەرگیراوە کە زۆر دەبێتو لێیدەرژێت.

(ألمِقْطَر والمِقْطَرَة (ج) مَقاطِر): بوغورددان کە بوغوردی تێدا دەسووتێنرێت.

(ألمَقطُور) (مفع): قەتران تێهەڵسوراو.

(أرضٌ مَقْطُورَة): زەوییەکی بارانلێدراو/ باران لێباریو.

٢-(قَطَــرَ- الإبــلَ. قَطْــراً): قەتارەیــان بە حوشــترەکان بەســت واتــا یــەك بــە دوای یەکیانکردن.
(«قَطَر البَعــيرَ الى البَعيرِ»): حوشــترەکەی دوای حوشترەکەیتر خست.
(-الثوبَ): جلەکەیدروو.
(«مــاأدری مَن قَطَــرَهُ أو مَن قَطَــرَ بِهِ»): نازانم کێ بردی.
(-الرَجُــلُ قَطَراً): پیاوەکــە هەندێك گەنمی بە کێشان بردو ئەویتری بە پێی ئەوە لە گۆترە برد.
(قَطَّرَ وأَقْطَرَ- الإبلَ): حوشــترەکانی قەتارە کرد. یەك بە دوای یەکیکردن/ ڕیزیکردن.
(تَقاطَرَ- القَومُ): خوێشــگەل بەروودوا یەك لە دوای یەك هاتن.
(اَلقاطِــرَة): ١-مێــی وشــەی (القاطِــر) ٢-شــەمەندەفەر/ ئامێــرە هەڵمییەکەیە کە لەسەر هێڵی شەمەندەفەر دەڕوات و فارگۆنەکان یەك بە دوای یەکدا ڕادەکێشێت.
(اَلقَطّــر): گۆترەکاریــی بە پێــی ئەوەی کە لەوەپێش پێوایەتی یان کێشاویەتی.
(اَلقِطــار- مِنَ الإبلِ (ج) قُطُــر وقُطُرات): ١-ڕەوە حوشترێك کە قەتارەیانبەستبێت/ یەك بە دوای یەکدا ڕۆیشــتبن و بە ڕیزو لە ڕێکی یەك ٢-پێچکەی شەمەندەفەر کە یەك بە دوای یەکدان و لەسەر هێڵە ئاسنەکە دەخولێنەوە/ دەچەرخێن.

(قِطار ســكة الحديد والقِطــار الحَدِيدِيّ): شەمەندەفەری سەر هێڵی ئاسن.
(اَلقِطــارَة): قەتارەی حوشــتری/ بەســتنی حوشترەکان یەك لە دوای یەك و ڕێکی یەك.
(«مَرَّت بِــهِ قِطارَةُ جِمــال»): قەتارەیەکی حوشتر بەلایدا تێپەڕی.
(اَلقَطَــرَة): تەختەیەکە گەلێك کونی تێدایە قاچــی بەندکراوەکانی تێدەخــەن و یەك لە دوای یەکدەبن وەك قەتارەی کاروانی حوشتری لێدێت.
(اَلمُقاطَــرَة): گۆترەکاریی. کەســێك شــتێك بپێوێــت یــان بکێشــێت پاشــان ئەویــتری ســەرجەم و بە گۆترەو بە پێــی براوەکەو بە نرخی ئەو بیبات.
(«إكراهُ مُقاطَرَةٌ»): هێنان و بردن/ ڕۆیشتوو و هاتوو.
٣-(قَطَرَ-هُ. قَطْراً): توند بە زەویدا کوتا.
(-في الأرضِ قُطُوراً): بەسەر زەویدا ڕۆیشت.
(أَقْطَرَ-هُ): بەلایەکیدا خستی و فڕێیدا.
(تَقَطَّــرَ- الرَجُــلُ): لەبەرزیەکــەوە خــۆی هەڵدایە خوارەوە ٢-کەوت/ کەوتەخوارێ.
(-بِهِ): بەتەنشتدا فڕێیدا.
(تَقاطَرا): لاکانیان بەرامبەر یەکبوون.
(اَلقُطْر (ج) أقطار): ١-هەرێم/ وڵات ٢-کەنار ٣-تەنشت ٤(هـ)تیرەی بازنە.
٤-(في المُضَلَّع وفي المُتَوازِي السُطوح): لەفرەلاو

ڕوو تەریبیــدا ئەو هێڵەیە کە دوو ســەری لە دوای یەك نەهاتوو بە یەك دەگەیەنێت.
(القطر في القطوع المخروطية (ه) مستقيم هو المحل الهندسي لمنتصفات الاوتار الموازية لاتجاه معين): تیرەی برگە فووچەکیەکان ڕاسەهێڵێکە کــە جێکەوتــی ئەندازەیــی لەتکەرەکانی ژێ تەریبەکانی ئاراستەیەکی دیاریکراوە.
(قطران مترادفان هما قطران كل منهما المحل الهندسي لمنتصفات الاوتار الموازيه للآخر): دوو تــیرەی هاوتــا: دوو تــیرەن هەریەکەیان جێکەوتــی ئەندازەیــی لەتکەرەکانــی ژێ تەریبەکانی ئەوی تریانە.
(قطر الشــمس الظاهر (فك): الزاوية التي ترى الشمس عليها من مركز الارض وتراوح قيمتها بين ٣٢ و ٣٥ ث في رأس السنة و ٣١ و ٣١ ث في اول التموز): تیرەی خۆری دیار، ئەو گۆشــەیەی کە خۆری پێدەبینرێت لە چەقی زەویەوە کە دەکەوێتــە نێوان (٣٢) خولەكو (٣٥) چرکە لەســەری ســاڵداو (٣١) خولەكو (٣١) چرکــە لە ســەرەتای مانگــی گەلاوێژ/ میوەگەناندا.
(أقطارُ الدنيا): هەر چوارلای جیهان.
٤-(أقْطَــرَ- النَبــتُ): ڕووەکەکــە خەریکی وشکبوونبوو.
(إقْطَرَّ و اقطارّ): خەریکی وشکبوونبوو.
٥-(تَقَطَّرَ- عَن كذا): لەوە دواکەوت.
٦-(إقْطَرَ واقطارَّ- الرَجُلُ): تووڕە بوو.
٧-(إقْطَرَّواقْطــارَّ- تِ الناقَةُ): حوشــترەکە کلکی بەرزکردەوەو سەری قنج کرد.
٨-(القِطر): ١-جۆرە مســێکە ٢-مسی تواوە ٣-جۆرە بەرگێکی میلدارە.
(اَلقُطْــرَةُ والقُطَــيرَةُ): شــتی بێبایەخــی هیچوپووچ.
٩-(قَطْرَب): پەلەیکرد/ خێرایکرد.
(-هُ): کوتای بە زەویدا.
(تَقَطْــرَبَ): ســەری جووڵانــدو وەك گوڵــە ئەستێرە سرەوتی نەبوو.
(اَلقُطْــرُب): ١-بەزەویــدا دراو ٢-(ح) گوڵــە ئەســتێرە کە بە شــەو شــەوقدەداتەوە یان مۆرانەیــە کــە بێســرەوت ٣-(ح)گورگــی توکەڵومریو ٤-نێرە دێو ٥-(ح)ســەگی بچووك ٦-بەچکــە جنۆکــە ٧-دز ٨-نــەزان/ نەفام ٩-سەرســەری ١٠-زیرەکدوو/ زۆر ترسنۆك ١١-طب: جۆرە نەخۆشییەکی مێشکە ١٢-پەیکوڵ/ ڕووەکێکــە بەرێکــی هەیــە بــەر هەرکەس بکەوێت پێوەی دەلکێت.
١٠-قَطْرَنَ- البَعيرَ): قەترانی لە حوشــترەکە هەڵسوو.
(اَلقَطْران والقِطران والقَطِران) (ك): جۆرە چەورییەکە لە هەندێك درەخت وەردەگیرێت/ جۆرە گەومنێکــە وەك لە درەختی کاژو ئەرز وەردەگیرێت.

الملحق:

قطر: (اَلقَطَّارَة): دلۆپێن/ نامێرێكه دەرمان یان هیتری پێ دەدلۆپێنرێت.

(اَلتَقطیر): ١-دلۆپاندنی ئاو یان هیتر دلۆپ دلۆپ ٢-ئەویه دەكرێت به هەڵم لەشلەیەكداو پاشان چردەكرێتەوە بە شێوەی دلۆپەو بە هۆی ساردكردنەوەوە جیا دەكرێتەوەو دەگیرێتو كۆدەكرێتەوە.

(تَقطیر النَبیذ یعطي الكحول): دلۆپاندنی شەرابو ئەرەق كهولی پێدەگیرێت.

(اَلإِسْتِقطار): وەرگرتنو دەرهێنانی خواردنەوە لە هەندێك میوەو گوڵدا بە هۆو رێگەی دلۆپاندنەوە دەبێت.

قطع: (قَطَعَ- الشيءَ. قَطْعاً ومَقْطَعاً وتِقطاعاً): ١-شتەكەی (كوت كوتكرد/ پارچەپارچەكرد/ لەتلەتكرد) ٢-دەریخستو جیایكردەوە.

(-الصَّلاةَ): نوێژەكەی بڕی.

(-فِي القَولِ): كۆتایی بە قسەكە هێناو بڕیاری لەسەردا/ سووربوو لەسەر قسەكەی.

(«إِنَّني اَقْطَعُ بذلك قَطعاً»): من بەوە كۆتایی پێدەهێنمو لەسەری سوورم.

(-هُ عَن حَقِّهِ): نەیهێشت مافەكەی وەرگرێت.

(-الطَريقَ عل السالِكين): رێی لە رێبوارەكان گرت/ رێگەكەی بڕیو ترساندنی.

(-النَهرَ. قَطْعاً وقُطُوعاً): رووبارەكەی بڕی/ لە رووبارەكە پەڕییەوە.

(-لِسانَهُ): بێدەنگیكردو قسەی بڕی بەوەی چاكەو خێری لەگەڵدا كرد.

(-هُ بِالحَجَّةِ): بە بەڵگە قسەیبڕیو دەمكوتیكرد.

(-هُ بِالقَطیع اَو السَّوطِ): بە شووڵك یان بە قامچی لێیدا.

(-الحَوضَ قَطعاً): ئاوی لە گۆلەكە بڕی پاش ئەوەی نیوەیكرد.

(-فُلانٌ الحَبلَ اَو بِحِبلِ): فیسار بە پەتەكە خنكا.

(-عُنُقَ دابَّتِهِ): چوارپێكەی فرۆشت.

(-لَهُ قِطعَةً مِن المالِ): هەندێك پارەی بۆ بڕییەوە.

(-الصَدیقَ قَطْعَةً): وازی لە (دۆستەكەی/ هاورێكەی) هێناو پەیوەندیی پچڕی.

(-رَحِمَهُ. قَطْعاً وقَطیعَةً):- پەیوەندی لەگەڵ كەسوكارەكەی بڕیو وازی لێهێنانو سپڵەیی لەگەڵدا كردن.

(-السَیِّدُ على عَبدِهِ قَطیعَةً): خاوەنكۆیلەكە باجێكی خستە سەر كۆیلەكەی كە دەبێت بیداتێ.

(«قَطَعَني الثَوبُ»): بەرگەكە بەشیكردم.

(-تِ الطَیرُ. قُطُوعاً وقِطاعاً وقَطاعاً): باڵندەكە گەرمیانو كوێستانیكرد/ لە

کوێستانەوە کۆچی بۆ گەرمیانکرد.
(فَهِيَ قَواطِـعُ ذَواهِبُ أَو رواجِعُ): باڵندەکان کۆچ دەکەن دەڕۆن یان دەگەڕێنەوە.
(-ماءُ البئرِ. قُطُوعاً وقِطاعاً وقَطاعاً): ئاوی بیرەکـە/ چاڵاوەکە بڕا یـان کەمیکرد/ هاتە کزی.
(قَطِـعَ-ت يَـدُهُ. قَطَعـاً وقُطْعـاً وقَطْعَةً وقُطاعاً): دەستی تووشـی پەککەوتنبوو یان بە برینچوو.
(قَطُـعَ. قَطاعَةً): لە قسـەکەوت‌و نەیتوانی بدوێت/ زمانی بەسترا.
(-لِسانُهُ): لە زماندرێژیی یان لە زمانپاراویی کەوت.
(قُطِعَ- النَفَسُ): هەناسەکە بڕا.
(-الرَجُلُ): پیاوەکە بێتواناو بێدەسەڵات یان نائومێد بوو.
(-بِهِ): ڕێگەی نیازو ئامانجی لێگیرا.
(مَقطـوع بِـهِ): بەر لـە خواسـت‌و ئامانج لێگیراو.
(قَطَّـعَ- الشـيءَ): شـتەکەی لەتلەتکـرد/ پارچەپارچە کرد.
(-الخَمرَ بِالماءِ): ئاوی تێکەڵی مەیەکە کرد.
(تَقَطَّعَ فيه الماءُ): ئاوی تێکەڵبوو.
(-الـفَـرَسُ الـخَـيـلَ): چـارەوێـکـە پێش هەمووچارەویکانیتر کەوت‌و پێشبڕکێکەیبردەوە.
(-الفَـرَسُ الجَريَ): چارەوێکە لە خۆشـیدا جۆرەها ڕۆیشتن‌و ڕەوت‌و غاریکرد.
(-اللهُ عَلَيـهِ العَـذابَ): خودا جۆرەها سـزاو ئازاری بەسەردا داو بۆیبڕییەوە.
(-الشِـعْرَ): هەڵبەسـتەکەی بـە گوێـرەی کێشەکەی بۆ بڕگەکانی بەشبەشکرد.
(«قَطَّعَني- الثَوبُ»): جلەکە بەشـیکردم کە خۆمی پێداپۆشم.
(«هذا الثَوبُ يُقَطِعُـكَ قَميصاً»): ئەم جلە وەك کراس بەشتدەکات.
(«قُطِّعَ فِي بَطْنِهِ»): سـکی ژانیکرد/ تووشی ژانە سکبوو/ سکی پێچی پێداهات.
(قاطَـعَ- هُ): پەیوەندیـی لەگەڵدا پچڕی نە نامـەی بۆنـاردو نـە سـەردانیکرد/ «ضد» پەیوەندی لەگەڵیدا بەردەوامبوو.
(«مقاطعة بَلَـدٍ لحاصلاتِ ومَنْتُجـاتِ بَلَدٍ آخـر أَو لِكُلِّ معامَلَـةٍ مَعَـهُ»): لێکپچڕانی پەیوەندیـی بازرگانیـی نێـوان دوو وڵات‌و نەکڕینی بەرووبوومی کشتوکاڵیی‌و بەرهەمی پیشەسـازییان یـان لێکپچڕانـی هەمـوو پەیوەندییەکیان.
(-فُلانٌ فُلاناً بِسَـيفَيهِما): بەراوردی تیژیی هەردوو شمشـێرەکانیانکرد کامیان تیژترەو بڕەرترە.
(-الأَجيرَ على كذا وكذا مِنَ الأَجرِ أَو العَمَلِ): لەگەڵ کرێکارەکەدا لەسـەر کـرێ یان کاری ئاواو ئاوا ڕێککەوت.

(قاطَعــوا لحُومَهُم بالسَّــيفِ): بە شمشــێر گۆشتیان لە یەکتر کردەوە.

(أقْطَــعَ- فُلانــاً): فیســاری لــە ڕووبارەکە پەڕاندەوە.

(-تِ الدجاجَةُ): مریشکەکە (لە هێلکە کردن کەوت/ لە هێلکەچووەوە).

(-القَومُ): بارانیان لێبڕا.

(-الرَّجُــلُ): بیانوو بەڵگەی بڕاو دەمکوتکراو نەقەینەکرد/ وەڵامی نەدایەوە.

(-ه بِالحُجَّةِ): بە بەڵگە دەمکوتیکرد.

(-عَن أهلِهِ): پەیوەندیی لەگەڵ خێزانەکەیدا بڕاو لێیان دووركەوتەوە.

(-ماءُ البِئرِ): ئاوی چاڵاوەکە بڕا.

(-تِ السَّــماءُ بِمَوضِعِ كذا): باران لەو شوێنە بڕا، لێینەباری.

(-هُ الحَطَبَ): ڕێگەی داربڕینی ئەو شوێنەی درایێ.

(-الأميرُ الجُندَ البَلَدَ): میر بەرووبوومی ئەو شــارە یان وڵاتەی بەرەو ڕووی ســەربازەکان کردەوە بۆ خۆیانبێت و بژێوییانبێت.

(أقْطَعَكَ- الشيءُ): شتەکەت لێبڕا.

(أقْطَعَني الثوبُ): جلەکە بە بەرمبوو بە پێی بە ژن و باڵامبوو.

(تَقَطَّعَ): ١-پارچە پارچە بوو/ کەرتکەرتبوو ٢-تێکەڵبوو ٣-بڕرا.

(تَقَطَّعَ- الظِلُّ): ســێبەرەکە کورتبوووەوە (بە هۆی کشانەوەی خۆرەوە).

(تَقَطَّعوا- أمْرَهُــم بَينَهُم): کارەکەیان لەناو خۆیاندا بەشکرد.

(«تَقَطَّعَت على هذا الجَوادِ أعناقُ الخَيلِ»): ملی ئەســپەکان بە دوای ئەم ئەســپەوە شکا، بچڕا واتە: ئەسپەکان نەگەیشتنە ئەم ئەسپە ڕەسەنە.

(تَقاطَعَ- الشيءُ): شتەکە پارچە پارچە بوو/ لێکترازا.

(تَقاطَعا): لەیەك ترازان/ پچڕان و جیابوونەوە.

(إقْتَطَــعَ- مِــنَ المــالِ قِطعَةً): شــتێکی لە ســامانەکە/ لە داراکــە دابــڕی/ وەریگرت و برد.

(-مــالَ فُــلان): دارای/ماڵــی فیســاری بۆ خۆیبرد.

(-مــاقِ الإنــاءِ): هەرچی لە قاپەکــەدا بوو خواردیەوە.

(إنْقَطَعَ): بەسەرچوو/ کاتی ڕۆیشت.

(إنْقَطَــعَ الحَــرُّ أوِ البَرْدُ): کاتــی گەرما یان سەرما بەسەرچوو.

(-الشيءُ): شتەکە پچڕا/ بڕراو لەتوپەتبوو/ پارچەپارچە بوو.

(-الغَيثُ): باران بڕا.

(-النَّهرُ): ڕووبارەکە وشکبوو یان ئاوەکەی گیرا.

(-اللَّبَنُ): شیرەکە ئاوی تێدا نەماو گورۆ گورۆ بوو.

(-ماءُ البئرِ):ئاوی چاڵاوەکە وشکیکرد/ ئاوی تێدا نەما.
(-لِسـانُهُ):زمانەکەی لە پاراویی‌و بەهێزیی کەوت.
(-الـکلامُ): لەسـەر ئاخاوتنەکەی وەسـتاو لەسەری نەڕۆیشت/ قسەکە پچڕا.
(-السَیفُ):شیرەکە شکا.
(-إلی فُلانٍ):بوو بە هاوڕێی تایبەتی فیسار.
(أُنْقُطِعَ- بِالْمُسافِرِ)گوزارکارەکە پەکیکەوت بە هۆی پەککەوتنی وڵاخەکەیەوە یان خواردنی پێنەماو داماو گوزارەکەی تەواونەکرد.
(مُنقَطَعٌ بِهِ):پەککەتەوتەی گوزار.
(إسْـتَقْطَعَ-هُ بَلَداً أو ثَوبـاً):داوایلێکرد یان زەوییەکی بداتێ یان پۆشاکێك.
(إقْطَوطَعَ-تِ الطَيرُ):باڵندەکە لە کوێستانەوە بۆ گەرمیان کۆچیکرد.
(القاطِـع):١-ئامێری بڕین/ قرتاندن/ بڕەر/ قرتێنـەر/ کەتەر ٢-نموونەی جل‌و شـتیتر/ کەتەلۆك/ سەربڕ.
(«قُطِـعَ الأديمُ على القاطِـع»): چەرمەکە لەسەر نموونەکە بڕرا.
(القاطِع):تەیمان.
(ألدَواء القاطِـع): دەرمانی هێز تێدا نەماو/ بەسەرچوو.
(الطَّعـامُ القاطع عِنـدَ النَّصـاری): لەلای دیانەکان خواردنێکە کە گۆشـت یان شـیری زیندەوەری وشکانی نەبێت.
(ألقاطِع عِندَ النَّصاری):لای دیان کەسانێکن کـە گۆشـت‌و شـیری زینـدەوەری وشـکانی نەخۆن‌و نەخۆنەوە.
(سَيفٌ قاطِع):شمشێری تیژو بڕەر.
(لَبَنٌ قاطِع):ماستی ترش.
(برهانٌ قاطِع):سەلماندنێکی بەڵگەنەویست.
(قاطِعُ التَيَّار):ئامێری کارەبابڕ. کە لە کاتی پێویستدا کارەبای پێدەبڕرێت.
(قاطع النَّهر) (عند العامة):ڕۆخی ئەوبەری ڕووبارەکە.
(قاطِعُ الطَريق (ج) قُطَّع وقُطَّاع): جەردە/ ڕێگر/ دز.
(القاطِعَةُ (ج) قَواطِع):مێی وشەی (القاطِع).
(طَيرٌ قَواطِع):باڵندەی کۆچکەر کە زستان لە شوێنێك‌و هاوین لە شوێنێکیترن (پێچەوانەی (الأوابد)ن کە گەرمیان‌و کو[illegible]تان ناکەن‌و لە شوێنی خۆیان دەمێننەوە.
(ألقاطِعِيَّـة) (ت): ئـەو بـڕە خـواردن‌و کەلوپەلەی کە لەناودەچێت (بە هۆی خواردن یان بەکارهێنانیەوە).
(ألقُطْع):١-هەناسەسواریی‌و هەناسەتوندی بە هۆی ماندوێتی یان قەڵەوییەوە ٢-وشکبوون‌و برانـی ئـاوی بیر بە هـۆی گەرمـای زۆرەوە ٣-ژانەسك‌و پێچ پێداهاتنی.
(ألقَطْع) (مـص): بڕین‌و قرتانـی هەندێك

ئەندامی لەش وەك قرتاندنی قاچ یان دەست.
(اَلاَمـــرُ واقِـــعٌ قَطعـــاً»): بێگومـــان كارەكە
ڕوویداوە یان ڕوودەدات.
(اَلقَطـــوع المَخروطِیَّة واحدهـــا قطع (هـ):
هي قطوع سطح مخروط دائري قائماً كان
اَم مائِلاً بمســـتوِ لا يمُرّ براســـه. اشتهر بها
قديمـــا الرياضي اليونانـــي (ابو لونيوس).
وهي ثلاثـــة: القطع الناقص والقطع الزائد
والقطع المكافِيء): بڕگەی قووچەك. یەكێك
لە بڕگەكەیە (هـ) ئەوە دەبڕێت بە ڕووتەختی
قووچەكی بازنەیی ئەســـتوون یان لارەبێت
بـــە ڕوویەكـــی تەختیـــیو بەســـەرەكەیدا
نـــاڕوات. بیركاری یۆنانـــی ئەبولونیوس بەوە
بەناوبانگبووە ئەویش ســـێ بڕگەیە، بڕگەی
ناتەواو، بڕگەی زیادە، بڕگەی هاوتا.
(القِطعُ الناقص ويقال له الهَليلَج والاعليلج.
(ە) يحدث اذا قطع المستوى راسمات السطح
كلها من جهة واحدة من الراس وتحديده ايضا
المحل المســـتوي للنقاط التي مجموع بعديها
عن نقطتين ثابتين (ق قَ) يســـلاوي طولا
ثابتـــا، ما: ق قَ: مرقان، محراقان، محترقا،
بۆرتان والقطع الناقض محوران متعامران
ب بَ ج جَ يتقاطعـــان في مركز القطع و ب
بَ د ط): بڕگەی ناتەواو پێیدەوترێت بڕگەی
نارێك یان ڕێك (هـ) دەردەچێت ئەگەر بڕگەی
ڕووتەخـــت وێنەی ڕووی هەموو لە یەك لاوە
لەسەرەوە بڕی دیاریدەكرێت هەروەها شوێنی
ئەندازەی ڕووتەختی لە خاڵەكان كە كۆی دوو
دووریەكەی لە دوو خاڵی دیاریكراودا (ق قَ)
بە دووریەی نەگۆڕ یەكســـان دەبێت كە ٢ ط.
ق قَتیشـــكۆو بڕگەی ناتـــەواو دوو تەوەرەی
ئەســـتوونیی ب بَ. ج جَ یەكتربڕن لە چەقی
بڕەكەدا و ب بَ = ٢ ط.
القطـــع المخروطـــي مِـــن جانبـــي الـــرأس
وتحديده التي فضلته بعديهالا من نقطتين
ثابتين ق قَ تساوي طولا ثابتا وهو (ب بَ)
وله محوران متعامدان ومركز ومستقيمان
متظاربـــان يقتربـــان منـــه الى النهاية ولا
يقطعانـــهِ واذا كان المتقاربـــان متعامديـــن
ســـمي القطع الزائدة قائمـــا): بڕگەی زیادە
پێیدەوترێـــت ســـووكە بڕگەییـــك ڕوودەدات
كاتێـــك لـــە ڕووتەختـــی ڕوویـــەك قوچەكی
بڕی لە دوو لای ســـەرەوەیو دیـــاری بكرێت
هەروەها جێگەی ئەنـــدازەی ڕووە تەختەكە
لە بڕینەكـــەدا زیادەیـــە دوو دووریەكەی لە
دوو خاڵـــی دیاریكـــراوی (ق قَ) یەكســـانەیە
دووریەكـــی دیاریكـــراو (ب بَ) دوو تەوەرەی
ســـتوونی دەبێتو دەقێـــك دوو هێڵی لە یەك
نزیك كە تا كۆتایی لێینزیكدەبنەوەو نابڕن
خۆ ئەگەر دوو نزیكە كە ستوونیبوون بە بڕە
زیادەكە دەڵێن ستوونیە.
(القطـــع المكافيء ويقال لَهُ الكامل والثلجم):

يحدث اذا قطع المستوى السطح المخروط بموازرة راسمة من راسماته وتعريفه ايضا المحل الهندس المستوى للنقاط المتساوية الابعاد عن مستقيمة ثابت ص صَ وعن نقطة ثابته ق وللقطع المكافي محور يمرمز (ق) و هو يَمُرّو على (ص صَ) :برگەی هاوتا پێیدەڵێن برگەی تەواو (هـ) کاتێك ڕوودەدات کە ڕووتەختەکە ڕووە قووچەکەکە ببڕێت بە درێژیی وێنەیەك لە وێنەکان هەروەها پێناسە دەکرێت بە شوێنکاری ئەندازەی ڕووتەخت بۆ خاڵەکانی کە دووریان یەکسانە لە ڕاستەهێڵی نەگۆڕی (ص صَ)و لە خاڵی جێگری قَ:برگەی هاوتا تەومرەیەکە بە (قَ)دا تێدەپەڕێت و لەسەر (ص صَ)ستونە.

(اَلقِطع (ج) اقطاع وَأقْطُع وقطاع):١-دەمی پان و بچووکی تیر کە لە ئاسنەو یان سەری نێزە کە لە ئاسنەو دەمی شمشێرو چەقۆ ٢- پەلوپۆ، ئەوەی لە درەخت دەکرێتەوە دەبڕێت.

٣-(- (ج) قُطوع وأقطاع – مِن اللّيل): (بەشێکی لایەکی) شەو ٤-فەرش یان ڕایەخێك کە لەژێر سواردا دەبێت ٥-جۆرە بەرگێکی میلدارو چنراوە.

(«ثَوبٌ قِطَعٌ وأقطاعٌ»):بەرگێکی میلدارو چنراو.

(اَلقُطع- في الفَرَسِ):پچڕانی هەندێك دەماری چارەوێ.

(اَلقُطَع والقُطَعَة):کەسێکە کە پەیوەندیی کەسایەتی ببچڕێت و بەزەیی لەگەڵدا بمرێت.

(اَلقَطع):پارچەی پارە/ پەنجایی/ درهەم.

(اَلقَطِع):کەسێکە کە دەنگی ببڕێت/ دەنگی دەرنەیەت.

(اَلقُطعَةُ):ئاوبرانی ئاوی چاڵاو لە قرچەی هاویندا یان لە گەرمادا.

(اَلقُطْعَةُ (ج) قُطَع وقُطُعات):پارچە کە لە شتێك کرابێتەوە ٢-شوێنی برین و لێکردنەوەی پارچەکە ٣-پارچەی زەوییەکی پارچەپارچەکراو دیاریکراوو جیاکراوە ٤-ئەو بەشەی کە لە دەستێکی قرتاو ماوەتەوە ٥-ئاردی سپی ٦-کەپەکی ئاردی سپی ٧-بەشێکی کتێبێك پەراوێك و شتی لەو بابەتە.

(قُطعات الشَجَر وقَطعاتها):گرێی درەخت کە ئەگەر بڕرا هیتر دەردەکاتەوە.

(اَلقِطْعَة (ج) قِطَع):١-بەشی، بەرکەوتی شتێك.

(-مِنَ الشِعر):پارچە هەڵبەستێك کە حەوت یان دە دێڕ یان کەمتر بێت.

(قِطعَةُ الدائِرة) (هـ):ڕوویەکە لە نێوان کەوانەی بازنەو ژێکەیەوە.

(اَلقَطَعَةُ (ج) قَطَع وقَطَعات):١-شوێنی برینەکەو لێکردنەوە ٢-پاشماوەی دەستێکی بڕراو/ قرتاو.

(قَطَعاتُ الشَجَرِ): گرێکانی درەختەکە ئەگەر بڕرا هیتر دەردەکاتەوە.
(اَلقِطـاع): ١-بەشـێکی/ کەرتێکی شـەو لە سەرەتایەوە تا سـێیەکی ٢-کەرتێکی ئاوەدانی کە چـاك قایمکرابێتو لەژێر فەرمانەدیەکی تایبەتیدابێت ٣-پارە.
٤-(ج)قِطَعَة): ئامێری قرتاندن/ بڕین.
(اَلقَطّـاع): بـڕەری چـاك ٥-(ب) بەردتاش/ بەردبڕ/ بەردشکێن.
(اَلقَطّـاع الكـروِيّ) (هـ): برگـەی بازنەیی ئـەو تەنەیە کـە پەیدادەبێت لـە ئەنجامی سـووڕانەوەی بڕگەیەکـی بازنەیی بە دەوری تیرەی بازنەکەیداو نایبڕێت.
قطعة الدائرَة (هـ): ئەو ڕووەیە کە دەکەوێتە نێوان کەوانێکـی بازنەکـەو دوو نیوەتیرەی بازنەکەوە.
(اَلقَطّاعَة): ١-سـەرە بڕشـت، پڕوش، کە لە بڕیندا بەردەبێتەوە ٢-ئەوەی لە شت دەبڕرێت ٣- ئـەو پـارووەی کـە نیـوەی دەخورێـتو نیوەکەیتری دەهێڵرێتەوە.
(اَلقِطاعَة) (في اصطـلاح عامة النصارى): لـەلای هەمـوو دیانـەکان، ئەوەیـە کـە لە ڕۆژانێکـی دیاریکـراودا گۆشـتو هەندێـك خواردن نەخۆن.
(اَلقَطُوع): قرمبڕ/ چاکبڕ.
(-مِنَ النُوق): مێحوشترێك کە زوو شیرەکەی دەبڕێت/ وشك دەکات.
(إمرَاَةٌ قَطُوع): ئافرەتێکی سستە جووڵە.
(اَلقَطِيع): بەشـێکی شـەو لە سەرەتاوەیە تا سێیەکی شەوەکە.
(اَلقَطيـع (ج) قُطْعـان وقِطـاع وأقْطـاع و (جـج) اَقاطِيـع) ڕانە مەڕێك یـان ڕەوە حوشترێك یان گاگەلێك یان ڕەوە وڵاخێك یان پۆلە باڵندەیەك گەلە ئاژەڵێکیتر.
(اَلقَطيع (ج) قُطْعان وقِطاع وأقاطِع وقُطُع وقُطُعـات): ١-چێو/ لق/ چـڵ/ دار کە تیری لێدروسـتدەکرێت ٢-ئـەو پـەڵو پۆپەی لە درەخت دەکرێتەوە یان لە چلەکانی.
(اَلقَطيع (ج) قُطَعـاء وأقْطِعاء): هاو وێنە/ هاوشـێوە/ لێچوو/ وەك ئەو لە وێنەی ئەو/ چون ئەو/ چەشنی ئەو. هاوشان/ هاوتا.
(«هو قَطيعُـهُ»): ئەو لەو دەچێت لە لەشو باڵادا/ هاوکووفیەتی.
(رَجُلٌ قَطيـعٌ (م) قَطيـع): پیاوێکە لەناو دەستەکەیدا بۆشناخە یان ژنێکە هەروەها.
(اَلقَطيع): قامچییەکی سەرقرتاو.
(«هو قَطيعُ القِيام»):ئەو لەبەر قەڵەویی یان بێهێزیی ناتوانێت ڕاستبێتەوە/ هەستێت.
(إمْـرَاَةٌ قَطيـعٌ): ئافرەتێکـە درەنـگ ڕاستدەبێتەوەو خاوە.
(«امـراةٌ قَطيـعُ الـكلام»): ئافرەتێکـی کەمدووە/ زمانپاراوو زماندرێژ نییە.

(ألقطيعة (ج) قطائع): ١-ليكبران/ جيابوونەوە ٢-بەجێهێشتن ٣-پەیوەندیپچڕانی نێوان دوو وڵات ٣-فەرمان/ کارمەندیی ٤-ئەو زەویەی بۆ باجو خەراج دادەبڕێت ٥-زەوی کە بۆ سەربازەکان تەرخان دەکرێت بە رووبوومەکەی بخۆن و بژین.

(«إتَّقوا القُطيعاء»): دوور بن لە (لە یەکپچڕان/ لە یەکبوون).

(ألأقطع (م) قطعاء (ج) قُطع وقُطعان): ١-دەستقرتاو ٢-کەر.

(رَحمٌ قطعاء): خزمانێکی لەیەکپچڕاو.

(ألإقطاعَة (ج) إقطاعات): پارچە زەوییەکە بۆ بژێویی سەربازەکان تەرخاندەکرێت و بۆیان دەبڕرێتەوە کە زەویی باجو خەراجە.

(ألأُقطوعَة): شتێکە کەنیزەکێک بۆ یەکێکیتری دەنێرێت نیشانەی پچرانی پەیوەندیی نێوانیان دەبێت.

(ألتَقطیع) (مص) (ج) تَقاطیع): ژانە سك.

(تَقطیعُ الرَجُل): بەژن/ باڵاو ناوقەدی پیاوەکە.

(ألمُقطِع): بەڵگەو بیانوو نەماو.

(ألمُقطَع): ١-نەناس ٢-کەسێکە لە دیوانی بەخششدا ناوی نەبێت یان بەخشش بۆ هاورێکانی بڕرابێتەوە بۆ ئەو نەبڕرابێتەوە.

(مُقطَعُ النَهر): بواری رووبارەکە کە لێیدەپەڕنەوە.

(ألمَقطَع (ج) مَقاطِع): ١-شوێنی بڕینی شت یان پچڕانی ٢-برگە/ پیتێکە بە بزوێنەوە یان دوو پیتن دووەمیان زەنەدارە.

(«شَرابٌ لَذیذُ المَقطَع»): شەربەتێکە دواییەکەی خۆشە.

(مَقطَعُ الحَقِّ): ئەوەی راستی پێیدەسەلمێنرێت و ناراستیی پێ پووچەڵدەکرێت.

(مَقطَعُ الحَرف): شوێنی دەرچوونی دەنگی پیت لە گەرو یان زمان یان لێوەوە.

(مَقاطِع الأنهار): بواری رووبارەکان/ شوێنی پەرینەوە.

(-الكَلام): شوێنی تێدا وەستانی ئاخاوتن.

(ألمِقطَع): ١-نموونەی لەسەر بڕینی چەرم یان شتیتر ٢-پێبڕی چەرم/ گازنە/ چەرمبڕ.

(سَیفُ مِقطَع): شمشێری تیژی بڕەر.

(ألمِقطاع): کەسێکە زۆر بەتەمەنگ دۆستایەتییەوە نەیەت.

(بِئرُ مِقطاع): چاڵاوێکە زوو ئاوەگەی ببڕێت/ وشك بکات.

(مِقطاعُ الكَلام): قسە بە خەڵکبڕ.

(ألمَقطَعَةُ): شوێنی بڕین و هۆی بڕینەکە.

(ألهَجـرُ مَقطَعَةٌ للوُدِ): کۆچ و لێکبڕان مایەی نەمانی خۆشەویستییە.

(ألمُقَطَّعَةوالمُقَطَّعات): بەرگی کورت (ئەمە تاکی نییە بە هەموو جلێکی کورت وا دەڵێن).

(أَلثِّياب المُقَطَّعَة) (عند العامة): جلى شڕو وڕو كۆن.
(أَلمُقَطَّعات مِن الشِّعر): هەڵبەستى كورتو كورتە دێڕ.
(مُقَطَّعاتُ- الشَّيءِ): پارچەكانى شتێك كە جيادەكرێنەوەو پێكەوەيشدەنرێنەوە.
(أَلمُتَقَطِّع) (فا): كورت/ كورتوكۆڵ.
(غُرَّةٌ مُتَقَطِّعَة): سپێتيى سەرلۆزى چارەوێ لە كونە لووتيەوە تا دەگاتە چاوى.
(أَلحُمَّى المُنقَطِعَة) (طب): تاى ناوبەناو/ سێبەرۆ.
(أَلمُنقَطِع) (فا): لێبڕاو بۆ شتێك.
(«هو مُنقَطِعُ العقالِ في الشَّرِّ»): ئەو بۆ خراپەو خراپەكاريى لێبڕاوەو هيچ نايگێڕێتە دواوە.
(هو مُتَقَطِعُ القَرينِ): ئەو بێوێنەيە/ نموونەى نييە.
(أَلمُنقَطِعونَ عِندَ النَّصارى): لاى ديانەكان، ئەو مردوانەن كە كەسێكيان نييە نوێژو دوعايەكيان بۆ بكات يان خيرێكيان بۆ بكات كە گوناهەكانيانى پێهەڵوەرێن.
(أَلمُنقَطَع مِن الوادي ونَحْوَهُ) سەرى ئەوسەرى دۆڵەكە/ كۆتايى دۆڵەكە يان هيتر.
(أَلأقطاع): هەموو رژێمێك كە دەسەلات بە خاوەن زەويوزارە گەورەكان دەدات بە ئارەزووى خۆيان زەويوزارەكانيان هەڵسووڕێننو ئەوانەى كە لە زەويەكانيشدان بيانچەوسێننەوە.
(أَلإقطاعِيّ): دەرەبەگ.
(«قصر إقطاعِي») ١-كۆشكێكى دەرەبەگايەتى/ هى سەردەمى دەرەبەگايەتى ٢-كۆشكى دەرەبەگ.
(«العَهْدُ الإقطاعِي»): سەردەمى/ چاخى دەرەبەگايەتى.
(الإقطاعِي (ج) الإقطاعيون): ١-دەرەبەگ ٢-سەر بە دەرەبەگايەتيبوون وەك بيروبڕواو هەڵسوكەوت.
(أَلإقطاعِي- على التَشبيه): (بە لێكچواندن) خاوەنموڵكێكى زۆر/ خاوەنزەويزارێكى فراوان.
(أَلإقطاعِيَّة): دەرەبەگايەتيى.
(النظام الإقطاعِي): رژێمى دەرەبەگايەتى.
(إقطاعِيَّة مُجتَمَع): كۆمەڵگايەكى دەرەبەگايەتى.
(أَلتَّقاطُع): ١-لێكهەڵوەشانى پەيوەنديى نێوان/ لەيەكدووركەوتنەوە ٢-بەيەككەيشتن يان يەكبڕينى دوو هێڵ لە پنتێكدا.
(نُقطةُ التَقاطُع): پنتى يەكتربڕين يان بەيەككەيشتن.
(تقاطع طَريقَين) شوێنى لەيەك جيابوونەوەيە دوو ڕێگا.
(نُقطَة التَقاطُع في سكة الحَديد): شوێنى بەيەك گەيشتنو لەيەك جيابوونەوەى هێڵى شەمەندەفەر.

(اَلمَقطوعِيَّــة): بڕی ئــەو خۆراكە/ خواردنە یان ئەو بەرهەمپیشەسازییە یان هەر شتێكیتر لــەو بابەتانە كــە لە ماوەیەكــی دیاریكراودا بەكاردەبرێت/ كاردەكرێت.

(«مَقطوعِیَّةُ الكَهرباء»): بڕی كارەبای كاركراو.

قطــف: ١-(قَطَــفَ وقَطَّــفَ-هُ قَطْفــاً): رووشاندی/ ڕنی.

(اَلقَطْــف (مــص) (ج) قُطُــوف): ڕنــین/ رووشاندن/ رووشاو.

(اَلقَطَف (ج) قُطوف): شوێنكار.

٢-(قَطَــفَ- الثَمَــرَ. قَطفــاً): (میوەكــە/ بەرەكە)ی چنی/ ڕنی.

(-الشيءَ): شتەكەی خێرا فڕاندو ڕاپسكاند.

(-مُغَسَــلَتَهُ): كووره هەنگەكــەی بەتاڵكردو هەموو هەنگوینەكەی دەرهێنا.

(قَطَّفَ- الثَّمَرَ): میوەكەی (چنی/ ڕنی).

(-الشيءَ): شــتەكەی خێرا/ گورج ڕاپسكاندو فڕاند.

(-الدَّقيــقَ) (عامیــة): ئاردەكــەی زۆر نەبێژایــەوە، تا كەپەكەكەی بگرێت و تێكەڵی ئاردە پاكەكە نەبێت.

(-الجــزّارُ اللَّحــمَ) (عامیــة): قەســابەكە گۆشتەكەی لە ئێسقانەكە داماڵی.

(أَقطَفَ- الكَرمُ): میوەكە كاتی ڕنینی هات.

(إقتَطَفَ- الثَمَرَ): بەری دارەكەی/ میوەكەی چنی.

(-الشيءَ): خێرا شتەكەی (ڕاپسكاند/ فڕاند).

(-الكَلامَ): كرۆكی ئاخاوتنەكەی وەرگرت.

(اَلقِطْف (ج) قِطاف وقُطُوف): ١-میوەی چنراوو ڕنراو ٢-هێشوو دەمی ڕنینی/ كاتی ڕنینی.

(اَلقِطَــاف والقَطَــاف): ١-دەمــی میوەڕنین ٢-ڕنینی میوەو چنینی بەری درەخت.

(اَلقُطافَة): بۆڵەترێ یان هێشووی وەریو كاتی ڕنینی.

(اَلقَطیف= المَقطوف): ڕنراو/ چنراو.

(اَلمَقْطَف (ج) مَقاطِف): ســەبەتە/ تاسەوی و هەر شتێك كە میوە چنراوەكەی تێدەكرێت.

(اَلمِقطَف (ج) مَقاطِف): ١-داســولكە كە بەری درەختــی پێ دەچنن و دەبڕن ٢-بنی هێشــوو ٣-هێڵەكی والأبێژ كە لە ئاوریشمەو ئاردی پێ دەبێژرێتەوە.

٣-(قَطَفَ- الفَــرَسُ وغیرهُ قِطافاً وقُطوفاً): چارەوێكــە هەنگاوەكانی كورتكــردەوەو خاو ڕۆیشت.

(أَقْطَفَ- الرَجُلُ): بــوو بە خاوەن وڵاخێكی خاوو خلیچك.

(اَلقَطُوف مِنَ الدَّواب (ج) قُطُف): (وڵاخێك/ چوارپێیــەك) كە بــاش نــەڕوات و خاوەخاو بكات.

٤-(اَلقَطَف) (ن): ١-سەوزە.

(-الواحدةُ قَطْفة): ١-ســەوزەیەك/ سپێناخە كێویلە ٢-درەختێكی شاخە دارەكەی سەختە.

(اَلقِطْفَــةُ) (ن): ســەوزەیەکی دڕکاوییــە ناوەوەی سوورەو گەڵاکە خاکییە.

(اَلقَطیفَةُ- سالِفُ العُروس) (ن): گوڵە قەیفە زۆر جۆری بەوە ناســراوە کە گەڵاو لاســک و گوڵەکەی ڕەنگێکی ئەرخەوانیی هەیە لەوانە (قطیفةُ النیل): گوڵە قەیفەی کلکاوی کە بۆ جوانیی دەڕوێنرێت.

(اَلقَطیفةُ (ج) قُطُف وقَطائِف): بەتانییەکی تووکنە پیاو بە خۆیدا دەدات.

(اَلقَطائِف): جۆرە حەڵوایەکە.

(اَلمُقَطَّفَةُ): پیاوی کورتەبالا.

قطل: ١-(قَطَلَ- الشيءَ. قَطْلاً): شتەکەی بڕی.

(-عُنُقَهُ): کێشای بە ملیدا/ لە ملی دا.

(قَطَّلَ-الشَيء): شتەکەی بڕی.

(-هُ): دایبەزەویداو بەلادا خستی.

(تَقَطَّلَ- الجِذعُ): قەدی درەختەکە لە بنەوە قرتا.

(اَلقُطُل والقَطيل- مِنَ الشَجَرِ): درەختی لە بنەوە بڕراو.

(نَخْلَــةٌ قَطيــلٌ وجِــذع قُطُــلٌ وقَطيلٌ): دارخورمایــەك یان قەدی دارێك کە لە بنەوە برابێت یان قرتابێت.

(اَلقَطيلَة): پارچە پەڕۆیەکە ئاوو شتی وەهای پێ وشکدەکرێتەوە.

(اَلمِقطَلَــةُ (ج) مَقاطِل): پارچە ئاســنێکە پێیدەبڕرێتەوە.

(اَلمُقَطَّل) (مفع): لێنراو/ کولاو.

٢-(اَلقَطلَب الواحِدَةُ قَطْلَبَة) (ن): تووترك. ڕووەکێکی گەڵا هێلکەیــی گەورەیە گوڵەکەی سپییە لە شێوەی زەنگۆڵەدایە بەرەکەی شێوە ترێییە، جۆرێکی لە هەندێ وڵاتی خۆرهەڵاتی نزیکدا زۆرە.

قطم: ١-(قَطَمَ- اللَّحْم وغَيرَهُ قَطْماً): حەزی لە گۆشت و شتیتر کرد.

(قَطِمَ قَطَماً): حەزی لە گۆشت یان شتیتر کرد.

(قَطِم): دڵۆچووە سەر گۆشت و شتیتر.

(اَلقَطــام) (ح): هەڵــۆ یان هەڵۆی چەشــەی گۆشت.

(اَلقَطامِي والقُطامِيّ) (ح): هەڵۆیەك چاوی تیژ بێت و بۆ ڕاو سەری بەرزکردبێتەوە.

(رَجُــلٌ قَطامــيٌّ): پیاوێکــی کەللەڕەقە لە کاروباردا.

(اَلمِقْطَم (ج) مَقاطِم): چنگی باڵندە.

٢-(قَطَمَ-هُ قَطْماً): گازی لێگرت و چەشتی.

(-العُــودَ): دانی بە چێوەکەدا نــا تا بزانێت نەرمە یان ڕەقە.

(-الشيء): شتەکەی بڕی.

(قَطَّــمَ- الشــارِبُ): شــەربەتخۆرەکە شەربەتەکەی چەشــت و لای ناخۆشبوو، گرژ بوو ناوچەوانی بەیەکدادا.

(اَلقُطامَــةُ): ئــەوەی دەجێڕرێــت و پاشــان تفدەکرێتەوە.

(اَلقَطامِيّ والقُطامِيّ): شەرابی تیژ.

(اَلقَطِم): تووڕە.

(اَلقَطيمَةُ): ١-شیر یان ماستی (چێژ/ تام) گۆڕاو ٢-لەت لەتی نان یان شتیتر ٣-تۆزێك چێشت.

(«شـيءٌ مُـزٌّ المَقْطَم»): شتێكی چێژ/ تام مزر.

٣-(اَلقِطْمار والقَطْمير) (ز): توێژاڵی تەنكی ناوەوەی خورما كە لە نێوان ناوكە خورماكەو گۆشتی خورماكەدایە.

قطـن: ١-(قَطَـنَ- في المَكانِ وبِـهِ قُطُوناً): لە شوێنەكەدا نیشتەنیبوو/ نیشتەجێبوو.

(-الرَجُلَ): خزمەتی پیاوەكەیكرد.

(قَطَّـنَ- هُ بِالمَـكانِ): لـە شـوێنەكەدا نیشتەجێیكرد/ نیشتەنییكرد.

(اَلقاطِن (فا) (ج) قُطّان وقاطِنه وقَطين): نیشتەنیی شوێنێك.

(«قاطِناتُ مَكّة وقُطّنُها»): كۆترەكانی شاری مەكە.

(اَلقَطَـن (مـص) (ج) أقطـان): شـوێنی نیشتەنیبوون.

(اَلقَطانَة): مەنجەڵ/ قازان.

(اَلقُطنِيَّـة والقِطْنِيَّـة (ج) قَطانِـيّ): ئەو دانەوێڵانـەی كە لە مەنجەڵـدا دەكوڵێنرێت وەك نیسـكو نۆكو پاقلـە (بۆیە وا ناونراوە چونكە لـە ماڵـدا هەڵدەگیرێـتو ماوەیەك دەمێنێتـەوە یـان لەبەر ئەوەی لـە ماڵدا بۆ هەمووانەو دەبێت بخورێت.

(اَلقَطّانِيّـات) (ن): پەڵـە ڕووەكێكە كە دوو خەپلەن گەڵێـك ڕووەك دەگرێتەوە بەشـی زۆری یان خواردنی مرۆڤە یان دەكرێتە ئالفی ئاژەڵ وەكو پاقلەو نۆكو نیسك.

(اَلقَطين): كۆی وشەی (اَلقاطِن)ە.

(اَلقاطِـن)ە ١-نیشـتەنییەكان ٢-دانیشـتەی خانوو ٣-نۆكەرو كارەكەرو دەستوپێوەند (بۆ تاكو كۆیە) بۆ كۆكەی: (قُطُن).

(«هؤلاءِ قَطينُ فُلان»)ئەوانە دەستوپێوەندی فیسارن.

(«قَطينُ اللهِ»): نیشـتەنیی مەككەو دەوری كەعبە.

(اَلقَطينَة): دانیشتووی ناو خانو.

٢-(قَطِنَ- ظَهْرُهُ. قَطَناً): پشتی كۆمایەوە.

(اَقْطَن): پشتكۆم.

(اَلقَطَن (ج) أقطان): خوارووی پشتی مرۆڤ كە ڕاستو تەخت دەبێت/ سێبەندە.

٣-(قَطَّـنَ- الكَرمُ): مێوەكە ڕشـایەوە، واتە گرێی ورد وردی هێشووەكانی دەركرد.

(-الطَّعامُ ونَحْوَهُ) (عند العامة): خواردنەكە كەرووێكرد كە شتێكە وەك لۆكە.

(اَلقُطن) (ن): لۆكە.

(قُطْنَة): پارچە لۆكەیەك.

(ج) (اَقطان): لۆكـەكان، ڕوەكێكە تۆوەكەی

بــه لۆكەیەكــی چــڕ داپۆشــراوە كــە تاڵی ڕیشــووی باریكەو سپی، دەڕێســرێتو جلو بەرگی لێدروســتدەكرێت، لــە گێتیدا ئەمڕۆ گرنگترین ڕووە كە لەناو ڕێشــودارەكانداو لە وڵاتــە گەرمەكانــدا دەڕوێنرێت/ ئەمەریكای باكوور گەورەترین وڵاتی بەرهەمهێنەریەتی. شــوێنێكی باڵای لە كشتوكاڵی میسرو توركیاو سوریاشــدا هەیەو بۆ دەرومش دەنێررێت. لە پەموانەكەی (تۆوەكەی) شلە ڕۆن دەگیرێت بۆ چێشت كەم بەكاردێت بەڵام كەڵكیتری هەیە.

أَلقُطُن- القُطْن.

(القَطّان): لۆكەفرۆش.

(أَلقُطنِيَّة والقِطنِيَّة): جلوبەرگی لۆكە.

(أَلقِيطان): چنراوێكە لە ئاوریشــمو لۆكەیە وەك پەت تاڵەكانی بادەدرێت/ قەیتان.

(أَلمَقطَنَة): زەوییەك لۆكەی تێدا بچێنرێت.

٤-(أَلقَطَــن (ج) أَقطــان): ١-بنكلكی باڵندە٢-نێوان هەردوو سمت/ ناوگەڵ.

أَلقِطنَة): كلاوقازی كە بەشێكی ورگە.

(أَلقَطِنَةُ): ١-كلاوقازی ٢-گۆشتی ڕان.

(أَلقِطان (ج) قَطَن): داری كەڕاوە.

(أَليَقْطين الواحِدَةُ يَقْطينَة) (ن): ڕووەكێكە كــە قەدی بۆ ســەروە هەڵناســێت دەكشــێت وەك خەیــارو كوولەكە. بە زۆریی بە كولەكە دەڵێن.

قطــو: ١-(قَطــا. قَطْواً): بە پێی ڕۆیشــتنی گرانبوو/ سستەپێبوو.

(-الماشِــي): ڕۆیشــتووە كــە هەنگاوەكانــی كورتكرد یــان گورجانە ڕۆیشــتو هەنگاوی كورتنا.

(-تِ القَطا): (كــوركــورەكــە/ قەتێكە) خوێندی.

(تَقَطّى): خاو ڕۆیشت/ خاوەخاویكرد.

(اِقْطَوطــی): هەنگــاوی كورتینــا یان گورج ڕۆیشتو هەنگاوی كورتینا.

(القَطــاة (ج) قَطاً وقَطَوات وقَطَيات) (ح): كوركور/ قەتێ. باڵندەیەكە هێندەی كۆترە (بۆ شــارەزاییو بەڵەدیی بە نموونە دەیهێننەوە) (دەڵێن لەبەر قورســەپێی یان بۆ دەنگەكەی وا ناونراوە).

(«ذَهَبُــوا في الأَرضِ بِقَطــىً»): ڕۆیشــتنو پەرشوبڵاوبوونەوە.

(أَهدى مِــنَ القَطا): لە كوركــوڕ بەڵەدترە/ شارەزاترە.

(أَلقَطوان والقَطَوان): هەنگاو كورتو پێگران لە ڕۆیشتندا.

(أَلقُطَوطــى): ١-هەنگــاو كــورتو پێگــران ٢-قاچدرێژ.

٢-(تَقَطّی- الفَرَس): سواری سمتی یان سەروو كلكی ئەسپەكە بوو/ سواری پاشووی بوو.

٣-(تَقَطّى لأَصحابِهِ): خۆی لە دۆســتەكانی ماتداو هەڵیخەڵەتاندن.

(-بِوَجْهِـهِ عَنهُ): ڕووی لـێ وەرگێڕاو خۆی لێلادا.
قعّ: ١-(قَعَّ-ـَ قَعّاً): بە قسە نیشتە سەری.
(أقَعَّ- القَومُ): هەڵیانکەند گەیتشـنە ئاوێکی زۆر تاڵو سوێرو پەلاماری ئاوەکەیاندا.
(ألقُعّ والقُعاع- مِنَ المِیاه): ئاوێکی وا سـوێر کە وێنەی نەبێت.
٢-(قَعْقَعَ- السِـلاحُ قَعْقَعَةً): چەکەکە تەقەی لێبەرزبووەوە/ لێوەهات.
(-الشيءَ اليابِسَ): شتە وشکەکەی ڕاوەشاند/ جووڵاندو دەنگی لێپەیداکرد.
(-القِـداحَ): لـە قومارەکـەدا تیرەکـەی هەڵسوڕاند.
(-ت عُمُدُهم): گەورەکانیان کۆچیانکرد.
(-في الارضِ): کەوتـە گـەڕان بـە زەویـدا/ ڕۆیشت.
(«فـلان مایُقَعْقَـعُ لَهُ بِالسِـنان): ڕووداوی ڕۆژگار سەر بە فیسار شۆڕناکاتو باکی هاشەو هوشەی نییە.
(تَقَعْقَعَ):١-شـڵەژاو کەوتە بـزوان ٢-جووڵاو دەنگی پەیداکرد.
(-ت عُمُدُهم): گەورەکانیان کۆچیانکرد.
(ألقُعْقُـعُ): (ح): قەلەباچکە/ جۆرە قەلێکە ڕەنگ سپیو ڕەشەو کلکدرێژە.
(ألقَعْقـاع): ١-دەنگـی بەریەککەوتنـی چـەك ٢-خورمای وشـکەوەبوو ٣-تایـەك کە مووچرك بەلەشدا بهێنێتو دان بهێنێتە چۆقە ٤-ڕێگەیەکی سەختی کە زۆر بە گران پیایدا بڕۆن.
(ألقَعقَاع والقَعْقَانِيّ): کەسـێکە کە ڕۆیشـت جومگەی قاچی تەقەیبێت.
(ألقَعْقَعَةُ): کیڕەیدان.
(ألقَعاقِعُ): هەورەگرمەی لەسەریەکی توند.
(قَعْقَعَةُ): هەورە گرمەیەکی توند.
(ألقَعاقِعُ): فرەدەنگ/ دەنگزۆر.
قعـب: ١-(قَعَّبَ- فُلانٌ في الـکلامِ): بە بنی قورگ قسەیکرد.
(-الحافِـرُ): سـمەکە باریـك بـووەوە وەك چووبێت بە ئاوا.
(ألقاعِب): گورگی لوورەلوورکەر.
(ألقَعْـب (ج) أقْعُب وقِعـاب وقِعَبَة): جامی گەورەی ئەستوور.
(قَعْبُ الكلام): قووڵایی قسـەکە/ گەوهەری قسەکە.
(ألقُعْبَةُ): چاڵی ناو شاخ.
(ألقَعيب): ژمارەی زۆر.
٢-(ألقَعْبَـل): جامـی گەورەکە شـیری تێدا دەدۆشن.
(ألقَعيـل والقِعيل) (ن):١-جۆرە دومەلانێکە ٢-(ن)قارچك.
قعث: ١-(قَعَثَ- لَهُ مِن الشَيء. قَعْثاً وقَعْثَةً): تۆزێکی لە شـتەکە دایـێ/ لەوێچێکی دایێ/ پێدا.

(أقْعَثَ- في مالِهِ): دەستبڵاویی لە داراکەیدا کرد.
(-لَهُ العَطِيَة): خەڵاتی زۆری دایێ/ پێدا.
(إقْتَعَثَ- الحافِرُ): بیرهەڵکەنەکە گڵێکی زۆری لە بیرەکە دەردا.
(-لَهُ العَطِيَّة): پەخششی زۆری دایێ/ پێدا.
(ألْقعْث): باران و لێزمەو لافاوێکی زۆر.
٢-(قَعَثَ وقَعُثَ- الشيءَ. قَعْثاً وقَعْثَةً): شتەکەی لە بێخ هەڵکەند/ لە بن دەرهێنا.
(إنْقَعَثَ): لە بن دەرهات.
(-الحائِطُ): دیوارەکە لە بنەوە رووخا/ رما.
٣-(القَعيث): سووك و ناسان.
قعد: (قَعَدَ. قُعودا ومَقْعَداً): بەپێوە بوو دانیشت.
(-قُعوداً) (ضد): ١-هەستا ٢-دانیشت.
(-بِهِ): داینیشان.
(-ت الفسيلَةُ): نیچوولەی دارەکە قەدی پەیدا کرد کە لە سەری بوەستێت.
(قَعَدَ): دەستی پێکردو خەریکبوو/ ئامادەبوو.
(«قَعَد يشْتُمُني»): دەستیکرد بە جنێودانم خەریکبوو جنێوم پێبدات.
(قاعَدَ- هُ. مُقاعَدَةً): لەگەڵیدا دانیشت/ لەلایەوە دانیشت/ هاونیشنیبوو.
(أقْعَدَ-هُ): داینیشان.
(-بالمَكانِ): لە شوێنەکەدا دانیشت و تیایدا مایەوە.
(-الرَجُلَ): پیاوەکەی لە شوێنەکەدا هێشتەوەو داینیشاند.
(-البِئْرَ): چاڵاوەکەی هێندەی دانیشتنی زەلامێك هەڵکەند یان نەگەیشتە ئاوو وازیلێهێنا.
(أُقْعِدَ): دەردێکیگرت و گردەنشینبوو/ لەپێکەوت/ کەنەفتبوو/ گوڵۆڵە بوو.
(إقْتَعَدَ- الدابَّةَ): سواری چوارپێکە بوو یان بۆ سواربوون تەرخانیکرد.
(القاعِد (فا) (ج) قُعُود): ١-دانیشتوو ٢-جەواڵی پڕ دانەوێڵەو لەسەر بن وەستێنراو.
(القاعِدَة (ج) قَواعِد): ١-بنکە/ بنچینە/ شێواز ٢-(ع ج) دەستورێکی بیرکارییە بە دەربڕەیەکی جەبر کورتکراوەتەوە پێیدەڵێن دەستوور/ یاسای نەگۆڕ ٣-(ك) تفت.
(-مِنَ البَيت): بناغەی/ بنچینەی خانوو.
(-مِنَ الهَودَج): تەختەیەکی کەژاوەکە.
(-مِنَ البلاد): گەورەترین شاری وڵاتەکە پایتەختە.
(قاعِدَةُ الطائِرات): بنکەی فڕۆکەخانەکە تیایدا دەنیشێتەوەو لێوەی هەڵدەسێت.
(القاعِدَة في الاصلاح): دەستورو بنکەو ڕاگرو یاسایەك کە هەموو پارچەو بەشەکانی شتێك دەگرێتەوە.
(القاعِدَة عِندَ الكُتّاب): لای نوسەرەکان دەستوورو نموونەیە بۆ فێربوونی خۆشنووسین و نووسین.

(قاعِد التِمثال): بنكی پەیكەر.
(اَلقَعْـــدَةُ (ج) قُعُدات): شـــوێنی دانیشـــتنی سەرزین و كورتان و شتیتر ٢-(ح) كەر كە پیاو سواریدەبێت.
(مِن الإبِل): حوشـــترەكە شـــوان بـــۆ هەموو پێویستیەكی سواریدەبێت.
(اَلقَعْدَة): ١-جارێك دانیشـــتن ٢-ئەوەی مرۆڤ ســـواریدەبێت ٣-ئەوەی لەســـەری دادەنیشیت وەك كلیم و حەسیرو شتیتر.
(اَلقِعْــدَة والقَعْــدَة): ئـــەو شـــوێنەی كە لە دانیشتنێكدا دەگیرێت.
(ذو القَعْـــدة وذو القِعْدَة): مانگی ناوجەژنان كە مانگی یازدەی ساڵی هیجرییە كە دەكەوێتە نێوان مانگی (شوال) شەشەڵان و (ذي الحجة) مانگی قوربانەوە. ژمـــارەی رۆژەكانی (٣٠)یە (بۆیە وا ناونراوە چونكە عەرەب لەو مانگەدا نە شـــەریاندەكرد نە بۆ ئازوخە دەچوون نە بۆ لەوەڕ دەگەڕان.
(بِئرُ قَعِدَةٌ): چاڵاوێكە قوڵیی/ بڵندی هێندەی مرۆڤێكی دانیشتوو.
(اَلقُعَـــدَةُ): زۆر دانیشـــتە/ ئـــەوەی زۆر دائەنیشێت.
(«هـــو قُعَدَةٌ ضُجعَةٌ»): ئەو زۆر دانیشـــتەی پاڵكەوتەیە.
(اَلقَعَدَةُ): ٣-ئەوەی خەڵك سواری دەبێت ٢-رایەخ وەك كلیم و فەرش و حەسیرو شتیتر.

(الأَقْعَـــاد والقُعَاد) (طـــب): دەردێكە مرۆڤ گردەنشیندەكات/ كلۆڵەی ئەكات/ لە پەلوپۆی ئەخات.
(اَلقِعاد): ژن/ هاوسەر.
(القُعْـــدِيُّ): ١-زۆر دانیشـــتوو ٢- پەككەوتـــە (وەكو هەر حەز بە دانیشتن بكات).
(القُعْدِيَّة والقِعْدِيَّة): زۆر دانیشتوو.
(القَعَـــدِيّ (ج) القَعَدِيَّـــة): دانیشـــتوویەكی خەواریجەكانـــە لـــە ناو موســـوڵمانە ناحەزە دوژمنەكانیاندا.
(اَلقَعُود (ج) لَقْعِدَة وقُعُد وقِعدان وقَعائِد):
١-جوانوی حوشـــتر تا دانی دووەمی پێشەوەی دەردێت ٢-بەچكە حوشتر یان گوێرەكە.
(اَلقَعُود والقَعُودة (ج) لَقْعِدَة وقُعُد وقِعدان وقَعائِد- مِنَ الإبِل) ئەو حوشترەی كە شوانەكە بۆ هەموو كارو بارێكی سواریدەبێت.
(اَلقَعِيـــد): (بـــۆ یـــەك و كـــۆو نێـــرو مـــێ) ١-هاونشـــین و هاودەم ٢-كوللـــەی پێكورە/ كە هێشـــتا باڵی تـــەواو نەكردبێـــت ٣-پارێزگار/ چاودێر.
(«قَعِدَكَ اللهَ وقَعْدَكَ اللهَ»): بە خودا سوێندت ئەدەم، وترۆیشـــە: وەك ئـــەوەی خوا لەگەڵتا دابنیشێت، واتە خوا بتپارێزێت.
(«فُلان قَعيدُ النَّسَـــبِ»): فیسار بە كەمترین پشـــت دەچێتـــەوە ســـەر باپـــیرە گـــەورەی بنەماڵەكەی.

(قعيدا كُلّ أَمرٍ): دوو پارێزەری هەموو کارێك لە ڕاستو چەپەوە.

(اَلقَعيــدَةُ (ج) قَعائِــد): ١-ژنی دانیشــتووی ماڵ ٢-ئەوەی لەســەری دادەنیشن ٣-کیسە یان شــتێکی وەها کە برژاوو چــۆرەكو ئەوانەی تێبکرێت.

(القُعَيد): هاونشینی بچووك.

(اَلأَقْعَد النَّسَــب): بە نزیکترین پشت بگاتەوە سەر باپیرەگەورەی.

(اَلمُقْعَد): ١-تووشــبووی دەردی گردەنشــینی/ گوڵۆڵە/ لەپێکەوتە. کەفتەکار ٢-(ح)بەچکەی داڵەکەرخــۆر ٣-مەمکــی قــوت کــە هێشــتا نەنیشتبێت.

(«فُلان مُقعَــدُ الأَنفِ»): لووتی نیشــتووەو لووت فشە.

(«فُلان مُقعَدُ الحَسَبِ»): فیسار ناوەجاخزادەیە.

(اَلمُقعَدَةُ): ١-مێی وشەی (اَلمُقْعَد): ٢-چاڵاوێك هەڵکەنرابێتو نەگەیشتبێتە ئاو.

(اَلمُقْعَدات) (ح): بەچکە کورکور/ قەتێ پێش ئەوەی هەستێت ٢-(ح) بۆقەکان.

(اَلمَقْعَد (ج) مَقاعِد): نیشتگە/ شوێنی لەسەر دانیشتن/ کورسی.

(اَلمَقْعَــدَةُ): ١-نیشــتگە ٢-قنــگ ٣-قەعــدەی پیسایی.

٢-(قَــعَــدَ- عَــن حــاجَــتِــهِ قُــعُــوداً): لە جێبەجێکردنی پێداویستیەکەی دواکەوت.

(-تِ النَخْلَــةُ): دارخورماکــە لەبــەر گرتندا سســتیکرد ســاڵێك بەریگرتو ســاڵی دوایی هیچی نەگرت.

(قَعَدَبيَ عَنكَ شُــغْلٌ»): کارێك دەستیگرتم بێمەلات/ کارێك لە تۆی کردم.

(قَعَّدَ- هُ عَن كذا): نەیهێشتو ڕێگەی ئەوەی لێگرت.

(اَقْعَدَ-هُ عَنِ الأَمرِ): ڕێگەی کارەکەی لێگرت.

(تَقَعَّدَ): وەستا.

(-هُ): هێشتیەوەو نەیهێشت پێداویستیەکانی جێبەجێبکات.

(-عَــنِ الأَمــرِ): وازی لــە کارەکــە هێناو بە تەنگیەوە نەهات.

(تَقاعَــدَ- بِهِ فُــلان): هیچی لــە مافەکەی نەدایێ/ پێی نەدا.

(إقْتَعَدَ): بەری کارەکەی لێگرت.

(ماإقْتَعَدَكَ عَنْهُ): ڕێگەی ئەوی لێنەگرتوویت.

(اَلقَعَد): ١-خەواریجەکان ٢-ئەوانەی بۆ جەنگ ناچن/ دانیشتووەکانن.

(اَلقُعْدُد): ١-زیرەکردوو/ زۆر ترسنۆك چونکە بۆ شــەڕ ناچن ٢-ســســتو تەمەڵ ٣-کەســێکە چاکەو پیاوەتی نەکات ٤-بەد.

(رَجُــلٌ قُعْــدودَةُ): پیاوێکــی زیرەکردوو/ زۆرترسنۆك.

٢-(قَعَدَ- فُلانٌ بِقِرْنِهِ قُعوداً): فیسار هاوشانی هاوڕێکەیبوو.

(-لِلحَــرْبِ): هاوشــانەکانیو پێویســتی بــۆ جەنگ ئامادە کرد.
(أَلقَعَد): ئەو جەنگاوەرانەی کە موچەیان بۆ تەرخان نەکراوە.
٤-(قَعَدَ-تِ المَــرأَةُ. قُعُوداً): ژنەکە پیاوەکەی لەدەستچوو/ بێوەژنبوو.
(أَلقاعِــد (ج) قُعود): ژنێك نە منداڵی بێتو نە پیاویشی هەبێت.
٥-(قَعَّدَ-هُ): کاری بۆ گوزەراند/ خزمەتیکرد.
(قَعَّدَ أَبــاهُ): باوکی بەخێوکردو نەیهێشــت برەنجێت.
(أُقْعَدَ- الرَجُلَ): خزمەتی پیاوەکەیکرد.
(-أَباهُ): باوکی بەخێوکرد.
(تَقَعَّــدَ-ه): چــوو بــەلای کاری ئــەوەوەو سەرپەرشتییکرد.
(تَقاعَدَ فُــلانٌ في الاصطلاح): لــە زاراوەدا: خانەنشینبوو و موچەیەکیشی بۆ بڕرایەوە.
٦-(القَعیــد): باڵندەیــەك یــان ئاســكێك لــە پشــتتەوە بێت، بــە بەدوومــی دادەنێن (پێچەوانەی (ألنطیح) واتا بەختهێن.
٧-(القُعْدُد والقُعْــدَد والقُعْدُود (ضد): ١-بە چەند پشــتێکی کەم دەگاتــە باپیرە گەورەی ٢-باپیرەگەورەی زۆر لێوەی دوورە.
قعر: ١-(قَعَرَ-ه. قَعْراً): دایبەزمویدا.
(تَقَعَّرَ): بەزمویدا دراو هەڵگێڕرایەوە.
(إِنْقَعَرَ): مرد.

٢-(قَعَــرَ- البِئرَ. قَعْــراً): ١-تا بنی چاڵاوەکە ڕۆیشت ٢-چاڵاوەکەی قووڵکرد.
(قَعَــرَ- الإِنــاءَ): هەرچی لە قاپەکــەدا بوو خواردیەوە.
(-الشَجَرَةَ): درەختەکەی لە بێخ هەڵکەند.
(قَعَرَ- الماءُ. قَعــارَةً): ئاوەکە (قووڵبوو/ بنی دوور بوو).
(قَعَّرَ- البِئرَ): بیرەکەی قووڵکرد.
(-الشيءَ): شتەکەی قوپاند بردی بەناودا.
(-الشــيءُ): شــتەکە قوپــاو بەنــاودا چوو/ قووڵبوو.
(-الرَجُلُ): هاواریکرد.
(-في كَلامِهُ): قسەکەی بە قوڕگکرد.
(أَقْعَرَ البِئرَ): چاڵاوەکەی قووڵکرد.
(-النَجْمُ): ئەســتێرەکە لە بنــی لەگەنەکەدا یان قاپێتردا دەرکەوت.
(تَقَعَّرَ): قووڵبوو.
(في كَلامِهِ): قسەکەی بە قوڕگکرد.
(إِنْقَعَرَ): لەبنو بێخ هەڵکەنرا.
(القَعْر (مــص) (ج) قُعُور): ١-لەگەن ٢-چاڵی نزمو قووڵ/ شیوی قووڵو نزم.
(-مِن كُل شــيءٍ): ئەوپــەڕی قووڵاییو بنی بنی ئەو شتە.
(قَعْرُ الفَم): قوڵایی ناودەم.
(«رَجُلٌ بَعیدُ القَعْرِ»): پیاوێکە چاك دەچێتە بنجو بناوانی شتەوە.

(«جلَسَ الرَجُلُ في قَعْرِ بَيتِهِ»): (ئيديۆمه): خـۆی لەناو خانووەکەیدا گـیرداوە/ پیاوەکە خزایە کونی ماڵەکەیەوە.
(اَلقُعْرَةُ= الوَهْدَةُ): چاڵێکی قووڵ.
(اَلقُعْـرَةُ والقَعْـرَةُ): ئـەوەی بنـی لەگەن دادەپۆشێت و دەگرێت.
(إناءٌ قَعران): قاپێکی قووڵ.
(قَدَحٌ قَعران): جامێکی قوپاو.
(قَصْعَةٌ قَعرى): لەگەنێك کە شتێکی تێدابێت بنەکەی گرتبێت و داپۆشیبێت.
(اَلقَعُور والقَعير): قووڵ/ بندوور.
(اَلمِقْعَار): کەسێکە بە قورگ قسە بکات.
(إناءٌ مِقْعار): قاپێکی قووڵ.
(قَعْبٌ مِقْعـار): جامێکـی فراوانی گەورەی قووڵ.
(القَيْعَـر والقَيْعَار): ئەوەی بە قورگ قسـە بکات.
(اَلمُقَعَّر): ١-قووڵ/ چاڵ/ بەناوداچوو/ قوپاو.
(مِن- الخُطوط): هێڵی قوچاو/ بەناواچوو.
٣-(قَعَرَ-تِ الشـاةُ. قَعْراً): مەڕەکە بەراویتە بوو.
(قَعَّرَ-تِ الشاةُ): مەڕەکە بەراویتە بوو.
٤-(القَعـر (ج) قُعور): ئـاوەزی پڕ/ دانایی/ ژیریی تەواو.
قعس: ١-(قَعَسَ. قَعْساً): لە ڕۆیشتندا سنگی دەرپەڕی و پشتی بۆ ناوەوە چوو.

(-الشيءَ): شتەکەی نوشتانەوە/ چەمانەوە.
(-قَعْساً): لە ڕۆیشتندا لاسایی سنگدەرپەڕیوو پشت تێقوپاویکردەوە.
قَعِسَ. قَعَسـاً: سـنگدەرپەڕیوو پشت بەناودا چووی زگماکبوو (پێچەوانەی کۆم).
(قَعِس (ج) قَعْسـان وأقْعس (م) قَعْساء (ج) قُعْس): سنگدەرپەڕیوی پشت بەناوداچوو.
(تَقاعَسَ): سنگی دەرپەڕاند.
(-فُـلانٌ): فیسـار خـۆی ڕەپکـردو سـنگی دەرپەڕاند.
(بَعـيرٌ أقْعَـس): حوشـتری سـەرو پشـتو ملخوار.
(فَـرَسٌ أقْعَسُ): چارەوێیەکی خۆشـڕەوتو نەرم.
٢-(أقْعَسَ): دەوڵەمەند بوو.
٣-(تَقاعَـسَ العَـزُّ): نگینەکـە/ هێژاییەکە پایەدار بوو.
(اَلأقعس (م) قَعْساء): قایمو زۆر بەهێزو نەبەرد.
(«عِـزٌ أقعَـسُ»): هێژاییەکـی/ نگینێکـی پایەدارو هەمیشەیی.
(عِزَّةٌ قَعسـاء): سـەروەرییەك/ نگینییەکی پایەدارو هەمیشەیی.
(لَيلٌ أقْعَسُ): شەوێکی درێژ وەك نەبڕێتەوە وایە.
(اَلمُقْعَنِس (ج) مَقاعِس ومَقاعيس): ١-توندو سەخت ٢-ملنەدەر.

٤-(تَقاعَسَ- عَنِ الأَمــرِ): ١-خۆی له كارەكه دواخستو تەمەڵییكرد ٢-دواكەوت.
(-الفَــرَسُ وغَــيرُهُ): چارەوێكــه یــان هیتر سەركێشییكرد ملی بۆ سوارەكەی نەدا.
(إِقْعَنَــسَ- الرَجُــلُ): دواكــەوتو گەڕایەوە دواوە.
٥-(القُعَاس): دەردێكه مەڕی پێمرداردەبێتەوە.
٦-(تَقَعْوَسَ- الشَــيخُ): پیرەكه تەواو گەورە بوو/ تەمەنی زۆر بوو.
(-البَيتُ): خانووەكه ڕما/ ڕووخا.
(-الرَجُلُ عَنِ الأَمرِ): لــه كارەكه دواكەوتو نەچووەوە بەلایدا.
(-القَعُوس): ١-پیری ئیفتــادە/ زۆربەتەمەن ٢-هەموو شتێكی ئەستوورو پشتقایم.
٧-(قَعْسَرَ- هُ. قَعْسَــرَةً): لەگەڵیدا توندوتیژ بوو.
(-الشيءُ): شتەكە/ ڕەقو توندو پتەو بوو.
(-عَلَيهِ): لەگەڵیدا ڕەقو توند بوو.
(أَلقَعْسَــرِيُّ) (ح): ١-حوشتری كەتەی قایمو توند ٢-دەسكی دەستار كه دەستارەكەی پێ خولدەدرێت.
(عِزٌّ قَعْسَرِيٌّ): (هێژاییەكی/ نكینێكی) كۆن.
قعش: ١-(قَعَشَ- الشــيءَ قَعْشــاً): شتەكەی كۆكردەوە.
(-الحائطَ): دیوارەكەی ڕووخاند.
(إِنْقَعَشَ): ڕووخا/ ڕما.
(-القَومُ): خوێشگەل ڕۆیشتن.

(أَلقَعْش (مص) (ج) قُعُوش): بارگەوبنه بۆ ژنان كه وەك كەژاوە وایه.
٢-(قَعْوَشَ-هُ): دایبەزەوییدا.
(-البِناءَ): خانووەكەی هەڵوەشاند.
(تَقَعْــوَشَ- البَيــتُ): خانووەكــه (تەپــی/ ڕووخا).
(-الجذْعُ): قەدی دارەكه چەمییەوە.
قعص: ١-(قَعَــصَ وأَقْعَــصَ- هُ قَعْصاً): ١-له شوێنی خۆیدا كوشتی ٢-هەموو لەشی زامدار كردو كوشتی.
(قُعِــصَ-تِ الشــاةُ قَعَصــاً): تووشــی دەردە مرداربوونەوە بوو.
(إِنْقَعَصَ): له جێی خۆیدا مرد.
(أَلقَعْــص) (مــص): ١-مردنی لەپــڕو خێرا ٢-خانووی لێهەڵوەشاو.
(أَلقُعاص) (طب): ١-دەردێكه مەڕ دەیگرێتو هــەر زوو مــردار دەبێتــەوە ٢-دەردێكــه له سنگدایه وەكو ملی بشكێنێت وایه.
(أَلقَعَّاص والمِقْعَص والمِقْعاص): شــێر كه زوو دەكوژێت.
٢-قَعِصَ-تِ الشــاةُ. قَعَصــاً): مەڕەكه فێری لەقه وەشاندنبوو.
(القَعُــوص): مەڕێكی لەقەوەشــێن لەقه له دۆشەرەكەیدەداتو ناهێڵێت بیدۆشێت.
٣-(إِنْقَعَصَ- الشــيءُ): شتەكەی پێچیخوارد/ نوشتایەوە.

قعض: (قَعَـضَ- الغُصْنَ قَعْصاً): (چڵەکەی/ لقەکەی) چەماندەوە.

(إنْقَعَضَ): نوشتایەوە/ چەمایەوە.

(ألقَعْـض) (مـص)= المَقْعُوض): نوشـتاوە/ چەماوە.

(عـودٌ قَعْضٌ= مَعْطـوف): چێویکی، چڵێکی نوشتاوە/ چەماوە.

قعـط: ١-(قَعَـدَ. قَعْـداً): قیژانـدی/ توند هاواریکرد.

(-فُلاناً): دەریکردو دای بە زەویدا.

(-عَلَیهِ): لێیتووڕە بوو.

(قَعِـطَ. قَعَطـاً): سەرشـۆڕو ڕسـوا بـوو/ سووکبوو.

(قَعَّطَ- فِي القَولِ): قسەی قۆڕو دزێویکرد.

(أقْعَطَ): قیژاندی.

(-هُ): سووکیکردو ڕسوایکرد.

(-فِي القَولِ): قسەی ناشیرینو سووکیکرد.

٢-(قَعَطَ- الشَيءَ قَعْطاً): شتەکەی ڕاست ڕاگرت.

(-العمامَةَ): مێزەرەکەی بەست.

(قَعَطَ وقَعَّـطَ- الدابَّـةَ): وڵاخەکەی خێرا (دایەپێش/ لێخوری).

(قَعَّاط): خێرا لێخوڕ/ لێخوڕێکی توندوتیژ.

(-علـى غَريمِهِ): بـۆ وەرگرتنەوەی وامەکە تەنگـی بـە (وامەوەرگرەکـە/ قەرزارەکـە) هەڵچنیو زۆری بۆ هێنا.

(أقْعَطَ- فِي أثَرِهِ): بەدوایدا تیژ بوو/ توند گەڕا.

(إقْتَعَـطَ- العَمامَةَ): (سـەرو بەسـتەکەی/ مێزەرەکەی) بەسەر خۆیەوە توند کرد.

(ألقاعِط) (فا): زۆربۆهێنی قەرزارەکە.

(ألمِقْعَط والمِقعَطَة): سەروبەست/ مێزەر.

٣-(قَعَطَ. قَعْطاً): زیڕەیکرد/ زۆر ترسا.

٤-(قَعَـطَ- عَن وَجْهِـهِ. قَعْطاً): ڕووی خۆی (هەڵماڵی/ دەرخست).

(أقْعَـطَ- القَـومُ عَنـهُ): خوێشـان لێـوەی دەرکەوتن.

(تَقَعَّـطَ وانقَعَـطَ- السَّـحابُ): هەورەکـە ڕەوییەوە.

٥-(قَعَطَ. قَعْطاً): وشکبوو.

(ألقَعَّـاط والمُقَعِّـط): لووتبەرزی/ وشـکی/ بەفیزی ناشیرین.

٦-(القَعْط): ڕانەمەڕ.

٧-(قَعْطَـبَ- الشَـيءَ): شـتەکەی (بـڕی/ لەتکرد).

٨-(قَعْطَرَ-هُ): ١-دایبەزەوێدا ٢-بەستیەوە.

(-الإناءَ): قاپەکەی پڕکرد.

(إقْعَطَرَّ): هەناسەی بڕا.

٩-(قَعْطَلَ-هُ): دایبەزەویدا.

(-على غَريمِهِ): تەنگی بە (وامەرگرەکەی/ قەرزارەکەی) هەڵچنی.

(ألقَعْطَل): خێرا/ چابوك/ گورج.

قعف: ١-(قَعَفَ- التُرابَ قَعْفاً): لە ڕۆیشـتندا خۆڵەکەی ڕادا.

(النَخلَةَ): دارخورماكەی لەبن هەڵكێشا.
(-ماقي الإِناءِ): هەرچی لە قاپەكەدا بوو هەمووی هەڵلووشی.
(-المَطَرُ الحِجارَةَ):بارانەكە هەموو بەردەكەی رادا.
(قَعِفَ- الحائِطُ. قَعَفاً): دیوارەكە رما/ كەوت.
(تَقَعَّفَ وانْقَعَفَ- الحائِطُ): دیوارەكە بنكەندبوو و رما.
(-الجُرفُ): كەندەكە رووخاو داكەوتە خوارێ.
(-الشيءُ): شتەكە لە شوێنی خۆی خزا.
(إقتَعَفَ- الحائِطُ والجُرْفُ والشيءُ): دیوارەكە لە بنەوە كەوتو كەندەكە رماو شتەكە داخزایە خوارەوە.
(-الشيءَ): شتەكەی بە (تاسووقەوە/ بە حەزێكی زۆرەوە) وەرگرتو برد.
(ألقاعِف) (قا): لێزمە باران.
(سَيلٌ قُعافٌ): لافاوێكی رامالی هەموو شتێك.
٢-(ألقَعَف): كۆمەڵە چیای بچووكی یەك لەسەریەك.
٣-(قَعْفَزَ- الرَجُلُ): ئەژنۆی هەڵناو وەك بیەوێت شتێك بكات.
(-في المَشي): بە هەنگاوی ورد رۆیشت.
(-له الكَلامَ): بە قسەو هەرەشە ویستی لە خۆی دووربخاتەوە.
(تَقَعْفَزَ- الرَجُلُ): چۆكیدادا.
(إنْعَنفَزَ): دانیشت.
(جَلَسَ القَعْفَزى):وا دانیشت وەك خەریكی راپەرینبێتو پەلاماردانبێت.
قعل: ١-(أقْعَلَ وأقْعأَلَّ- النَورُ. إقْعِئْلالاً): مێوەكە كەوتە رشانەوە.
(إقْتَعَلَ- القُعالَ): بەدەستی خۆی مێوە رشاوەكەی راوەشاند تا لێیبێتەوە.
(ألقُعالَة): ١-وردە دەنكێكی رشانەوەی گوڵی مێو.
(ألقُعال): گوڵی مێو كاتێك دەردەكەوێتو مێوەكە دەرشێتەوە.
(ألقُعالَة): تووكی وەریوی حوشتر.
٢-(إقْعَألَّ- الراكِبُ): سوارەكە (راستبووەوە/ قنجبووەوە).
قعم: ١-(قَعَمَ- السِنَّورُ قَعْماً): پشیلەكە میاواندی.
(أقْعَمَ-تِ الشَمسُ): خۆر بەرزبووەوە.
٢-(قُعِمَ- الرَجُلُ. قَعَماً): پیاوەكە دەردێكی كوتوپڕیگرت/ لێیهاتو مرد.
(أقْعَمَ-تِ الحَيَّةُ فُلاناً): مارەكە بە فیساریەوە داو كوشتی.
(أُقْعِمَ- الرَجُلُ): پیاوەكە دەردی كوتوپڕیگرتو مرد.
٣-(ألقَعَم): خواریی لووت.

(الأَقْعَم): لووتخوار.

(قُعْمَـةُ المـال): مالـی (چـاكو بەبەهـا/ هەڵبژاردە).

(القُعْمُوط والقُعْموطَة (ج) قَعامِيط): قوماتی ساوا/ پەرۆیەکە ساواکەی تێوەدەپێچرێت.

(قُعْمُطـةُ المال): هەڵبـژاردەو ناوێزەی ماڵ/ دارا.

قعـن: (قَعِنَ- الأَنْفُ): لووتی کورتو داتەپیو بوو یان کونەلووتی بەرزو فشبوو.

(أَقْعَن (م) قَعناء (ج) قُعْن): لووت داتەپیوو یان کونەلووتفش.

(قُعَين): لووت کەم تەپیو.

(القَعْن): تەشتی هەویر شێلان.

قعـي: ١-(قَعِـيَ. يَقعـى. قَعـا): پەرەکەی لووتـی بەرزبـووەوە بەلای ئێسـکی لووتیدا خواربووەوە.

(أَقعى (م) قَعْواء): لووتداخوار.

(أَقعى أَنْفُهُ): پەرەکەی لووتی قنج بوو بەلای ئێسکی لووتیدا خوار بوو.

(-الكَلْـبُ): سـەگەکە چیچکەیکرد/ لەسـەر سمتی دانیشت.

(-فَرَسَهُ): چارەوێکەی پاشەوپاش گێڕایەوە.

٢-(القَعْو (ج) قُعِيّ): تەوەرەی ئاسن.

(القَعْـوان (ج) قُعِـي): دوو تەختـە یان دوو پارچە ئاسـن تەوەرە لە نێوانیاندا دەبێت یان بەکرمیەکیان لە نێواندا دەبێتو دەخولێتەوە.

(القَعْوَةُ (ج) قَعىً) (ع ا): بنی ڕان/ بنڕان.

قفّ: ١-(قَفَّ- العُشـبُ أَو الشَجَرُ): گیاکە یان درەختەکە وشکبوو.

(-تِ الأَرضُ): زەویەکە سەوزییەکەی وشکبوو.

(-الشـيءُ): شـتەکە بەیەکداچوو و کرژبوو وەك سەبەتەی لێهات.

(-الثَوبُ): پاش شتن جلەکە وشکبووەوە.

(أَقَفَّ): لەوەڕو پاوەنی وشکی دۆزییەوە.

(إِسْتَقَفَّ): کرژ بوو چوومیەكو تۆپەڵە بوو.

(أَلقُفّ (ج) قِفاف وأَقفاف): ١-کورت ٢-کۆمەڵە بـەردی بەیەکدا چـوو کە گـڵو نەرمیی لە نێوانیاندا نەبێت.

(القَفّ): سەوزەی وشکەوەبوو.

(القُفَّةُ (ج) قُفَف): ١-درەختیوشك٢-كوولەكەی وشـك ٣-سـەبەتەکە بە گـەڵای دارخورما لە شێوەی کوولەکەدا دروستدەکرێت.

(القُفَّـة والقَفَّـة- مِـنَ الرجـال): ١-پیاوی کورتەبالا ٢-بێهێز.

(القِفَّة): جۆری وشکبوون.

(القَفيف): گیاو هەموو سەوزمیەکی وشکبوو.

٢-(قَفَّ- الشَـعْرُ. قُفُوفاً): قژەکە لە تۆقینـدا ڕاستبووەوە/ ڕەپبوو.

(القَفَّةُ القُفَّةُ والقِفَّةُ): موچركو لەرزی تا.

٣-(قَفَّ- الصَيرَفِـيُّ. قُفُوفاً): پارە گۆڕەوەکە لە ژێرەوەو ناو پەنجەیەوە پارەیدزی.

(القَفّـاف): پارەگـۆڕەوەی دز لـە نێـوان

پەنجەکانیەوە.

٤-(أَقَفَّ-تِ الدَّجاجَةُ): مریشکەکە لە هێلکە چووەوە.

(-تِ العَينُ): چاوەکە فرمێسکی وشکبوو.

٥-(القُفّ (ج) قِفاف وأَقْفاف): ١-پشـتی شت ٢-کونی تەور یان تەشـویْ ٣ هەڵەت/ بەرزیی زەویـی ٤-هـەوری کەلەکبـوو کە وەك شـاخ دەنوێنێت.

٥-(-مِنَ الناس): خەڵکی (سووك‌و خوێڕیی/ هەرچی‌و پەرچی).

(قُفُّ- البِئْرِ): سەکۆ کە بە چوار لای بیرەکەدا دەکرێت.

(أَلقُفَّـةُ (ج) قُفَف): ١-درەختێکـی بەر تاڵە ٢ شتێکە وەك تەور ٣-هەڵەت/ بەرزیی زەوی.

(أَلقِفَّة): مارمزا/ ئەوەی کە یەکەمجار ساوای تازەبوو دایدەنێ وەك پیسایییە.

(أَلقَفّان): دەستپاك/ جێی بروا.

(«أَتَيتُـهُ على قَفّان ذلك»): پـاش ئەوە لە کاتی خۆیدا هاتمە لای.

(«هذا قَفّانُهُ»): ئەمە کاتی خۆیەتی.

٦-(قَفْقَفَ وتَقَفْقَفَ. قَفْقَفَةً): لەسـەرماندا یان لەبەر شتێتر هەڵلەرزی.

(-النَبْتُ): رووەکەکە وشکبوو.

(قَفْقَفا- الطائرِ): هەردوو باڵی باڵندەکە.

(-البَعيرِ): ئێسقانی چەناگەو هەردوو کاکیلەی حوشترەکە.

قفيء: (قَفِيءَ- المَكانُ قَفْأً): گیای شـوێنەکە باران دایرزاند یان خۆڵی لەسـەر کەڵەکە بوو فەوتاندی.

(إِقْتَفَـأَ- الخَـرْزَ): دووبـارە بەسـەر کونی مووروووەکاندا چووەوە.

قفـث: (قَفَثَـلَ- الشَـيءَ): شـتەکەی خێرا رامالی.

قفح: (قَفَحَ-هُ): رِقی لێبووەوەو وازی لێهێنا/ بەجێیهێشت.

(-الشَيءَ): شتەکەی وەك دەرمان بەکارهێنا.

(-عَنِ الشَـيءَ): نەچـوو بەلای شـتەکەدا/ نەیویست.

(أَلقَفيحَة): کـەف‌و چەوری ئەو جامەی کە مەری لەسەر دەدۆشرێت.

قفـخ: (قَفَـخَ-هُ قَفْخـاً و قَفاخـاً): لێیدا (لێدانەکە هەر لە شـتی بۆش‌و وشك‌و سەری مرۆڤ دەدرێت).

(أَلقَفيخَة): چێشت/ خواردن/ خۆراك.

قفد: ١-(قَفَدَ- الرَجُلُ قَفْداً): کارەکەی کرد.

(«مازلت أَقْفِدُ لك مُنـذُ اليَوم»): بەردەوام لەم رۆژەوە کارت بۆ دەکەم.

٢-(قَفَدَ-هُ. قَفْداً): بە بەری دەسـتی کێشای بە پشتی ملیدا.

٣-(قَفَـدَ. قَفْـداً): سـەروپێچەکەی تـەواو بەست‌و کلکی پێچەکەی شۆڕنەکردەوە.

(«إِعْتَـمَّ القَفْـداءَ أَو القَفَـدَ): مێزەرەکەی

بەستو كلكی مێزەرەكەی شۆڕنەكردەوە.
٤-(قَفِدَ. قَفَداً): ملشل یان مل ئەستوور بوو.
(ألأَقْفَد (م) قَفْداء): ١-ملشل یان مل ئەستوور ٢-كەسێكە لەسەر سنگی پێی دەڕواتو پاژنە دانانێت ٣-دەستو قاچ كورتو كرژو پەنجەكۆڵی زكماكی.
٥-(القَفَدان والقَفَدانَة) (فارسیة)١-كلدان ٢-توورەكەیەكی لە چەرم بۆنو عەتری تێدەخرێت.
قفر: ١-(قَفَرَ وتَقَفَّرَ واقْتَفَرَ- الأَثَرَ): شوێن پێكەی هەڵگرت/ بەدوای ئاسەواریدا گەڕا.
٢-(قَفِرَ- مالُهُ. قَفَراً): دارای كەمبوو.
(قَفِرُ المال): كەسێكی دارا كەم/ نەبوو/ دەستكورت.
(-الطعامُ): خواردنەكە بێپێخۆر بوو.
(أقْفَرَ- الرَجُلُ): ١-كابرا بێخواردنبوو/ خواردنەكەی ڕۆیشت ٢-خواردنی هیچ نەما ٣-بەرەو بیابانی وشك ڕۆیشت.
(-المكانُ): شوێنەكە چۆڵبوو نە كەسی تێدا بوو، نە ئاوو نە لەوەڕگا.
(-الرَجُلُ): ١-كابرا برسیبوو ٢-نانی ڕووتیخوارد.
(-الرَجُلُ مِنْ أهلِهِ): لە خێزانەكەنی تاكبووەوەو بە تەنیا بوو.
(-رَأسُهُ مِنَ الشَعرِ): سەری ڕووتایەوە بێموو بوو.
(-البَلَدَ): شارەكەی دی چۆڵو هۆڵبوو.
(-العَظمَ): هیچی بە ئێسقانەكەوە نەهێشت.
(إقْتَقَرَ- العَظمَ): ئێسقانەكەی داماڵیو گۆشتی پێوە نەهێشت.
(ألقَفْر (ج) قِفار وقُفُور): بیابانی چۆڵو بێئاوو بێلەوەڕو بێئاوەدانیو خەڵك.
(أرْضٌ قَفْرٌ وأرْضٌ قِفارٌ): زەویی چۆڵو بێئاوەدانیو ئاوو لەوەڕ.
(«نَزَلْنا بِبَني فُلان فَبِتْنا القَفْرَ»): لەلای فیسار بەرە دابەزین، وشكوبرنگبوون، میوانداریان نەكردین.
(«باتَ فُلانٌ القَفْرَ والوَحْشَ»): فیسار مایەوە بێخواردنو بێكەس.
(ألقَفر): نۆبەن ئەگەر لە دایكەكەی دوور بخرێتەوە بۆ ئەوەی جوتی پێبكرێت.
(«خُبزٌ قَفْرٌ وقَفارٌ»): نانی بێپێخۆر/ نانی وشكو ڕووت (لە وڵاتێكی وشكو برنگەوە هاتووە).
(ألقَفَر) (مص): قژی سەر/ تووك.
(القَفِر): كەمتووك ٢-گورگی بیابان.
(ألقَفْرَة (ج) قَفَرات): چۆڵەوانیی وشكو برنگو بێئاوو ئاوەدانییو لەوەڕ.
(ألقَفیر (ج) قُفْران): نانی بێپێخۆر.
(أرضٌ مِقْفار): زەوییەكی چۆڵ.
٣-(قَفَرَ- التُرابَ ونَحْوَهُ): خۆڵەكەی كۆكردەوە.

(القافُــور والقَفُور والقَفُّــورَة): هەلآڵەدانی دارخورما.

(ألقَفــير (ج) قُفْــران): ١-ســەبەتە/ زەمیلە ٢-کوورەی هەنگ (عامیە).

قفز: ١-(قَفَزَ. قَفازاً وقَفَزاناً وقِقازاً وقُفُوزاً): مرد.

٢-قَفَــزَ- الغَــزالُ. قَفْــزاً وقَفَزانــاً وقِفازاً وقُفُوزاً: ئاسکەکە بازدیدا/ قەڵەمبازیبرد.

(قَفَّزَ-هُ): بازدی (پێبرد/ پێدا).

(تَقافَــزَ- القَــومُ): بازیــان بــۆ لایەکــتردا/ بازبازێنیان کرد.

(ألقافِزَةُ (ج) قَوافِز): مێی وشــەی (ألقافِز) ٢-چارەوێی گورج/ چابوك/ خێرا ٢-(ح) بۆق.

(ألقَفَزی): بازدان/ باز.

(عَدَتِ الخَیلُ القَفَزی»): بەبازدان غاریانکرد.

(ألقَفّاز): بازدەری چاك.

(ألقُفَیــزی): یارییەکــی منــداڵان: دارێــك هەڵدەنێنو بەسەریدا بازدەدەن.

٣-(قَفِزَ- الفَــرَسُ قَفَزاً): چارەوێکە هەردوو دەستی تا ئەژنۆی سپیبوو قاچی وا نەبوو.

(تَقَفَّزَ- بالحَناء): دەستو قاچی نیگارکێشی (خەنە کرد/ دەستو قاچی لە خەنە گرت).

(ألقُفّــاز (ج) قَفافیــز): ١-پاوانــەو بــازن ٢-دەستکێش.

(ألکُفوف) (عامیة): دەستکێش.

(ألأقْفَــز والمُقَفَّز- مِنَ الخَیل): ئەســپێك کە هەردوو دەســتی تــا ئەژنۆی ســپیبێت وەکو دەستکێشی لەدەســت کرابێت بێئەوەی قاچی هیچی هەبێت، وا بێت.

٤-(القَفیز (ج) أقْفِزَة وقُفزان): پێوەر.

(-مِنَ الأرض): بڕی ســەدو چـلو چوار باڵ زەوی.

الملحق:

قفز: (ألقَفْز): باز/ قەڵەمباز.

(«القَفزُ في الهَواء»): بە ئاسماندا خۆهەڵدان.

(«القَفْــزُ بالمِظَلَّــة»): بــە پەرەشــۆت هاتنەخوارەوەو خۆهەڵدان.

(ألقَفْز- في الالعاب الرياضية): لە وەرزشــدا: بازدان/ جووڵەیەکە لــەش بەرزدەبێتەوە بۆ خۆهەڵدانو تێپەڕبوون بەســەر شتێکدا یان بگاتە دوورترین جێ لەو خۆهەڵدانەدا.

(«القَفز بالعَصا»): بازدان بە هۆی دارەوە.

(القَفــز الطَويل): بازدی درێــژ/ یەکباز یان سێباز.

قفس: ١-(قَفَسَ- الشــيءَ. قَفْســاً وقُفُوساً): شتەکەی بە زۆرو دەگەنگ لە چنگ دەرهێناو داگیریکرد.

(-فُلانــاً): قــژی فیســاریگرتو ڕایکێشــاو دایبەزەویدا.

(تَقَفَّسَ- الظَبيُ): ئاسکەکە بازدیدا.

(تَقافَسَ- الرَجُلان بِشُعُورِهما): دوو پیاوەکە پەلاماری یەکتریانداو قژی یەکتریان ڕاکێشا.

(ألقافِسَةُ): مێی وشەی (القافِس).
٢-(قَفِسَ. قَفْساً وقُفُوساً): مرد.
٣-(قَفَسَ. قُفاساً): تووشی دەردی جومگە بوو وەك كرژبوونی جومگە.
(-الظَبيَ قَفْساً): هەردوو دەستو قاچی ئاسكەكەی بەست.
٤-(قَفِسَ. قَفَساً): لای پەرەكەی لووتی گەورە بوو.
٥-(القافِسَةُ): زمانبەدەكان/ بەدەكان.
(قَفاس): ئافرەتی كۆیلەی بەدزمان.
(ألأَقْفَس): ١-كوری ژنی كۆیلە ٢-هەرچی بالایكردو نوشتایەوە/ چەمایەوە.
(عَبدٌ أقْفَس): كۆیلەیەكی بەدزمان/ ناپاك.
(ألقَفْساء): ١-مێی وشەی (ألأقْفَس) ٢ كچە كارەكەری بەدزمان ٣-گەدە یان سك.
قفش: ١-(قَفَشَ- الطعامَ. قَفْشاً): بە پەلە خواردنەكەیخوارد.
(-الناقَةَ): خێرا مێحوشترەكەی دۆشی.
(-ماڤي الضَرْعِ): شیری هیچ لە گواندا نەهێشتەوە.
(القَفْش) (مص): چالاكیی.
٢-(قَفَشَ-هُ بالعَصا): بەدار لێیدا.
٣-(قَفَشَ. قَفْشاً وقُفُوشاً): مرد.
٤-(قَفَشَ- الشَيءَ. قَفْشاً): شتەكەی بردو كۆیكردەوە.
(إنْقَفَشَ واقْتَفَشَ واقفَتَششَ- العَنكَبوتُ ونَحْوُهُ): جالْجالۆكەكە یان هاوشێوەی، قاچەكانی گرمۆڵە كردو خۆی بە كونەكەیدا كرد.
٥-(القَفْش) (فارسیة): كەوشی كورت.
(ألقَفَش): دزەكان.
قفص: ١-(قَفَصَ- الظَبيَ قَفْصاً): دەستو پێی ئاسكەكەیگرتو بەستی.
(-الشيءَ): شتەكانی خستە پاڵ یەكو لە یەكی نزیككردنەوە.
(-اليَعسوبَ): شاهەنگەكەی لە كوورەكەدا بە پەت بەستەوە بۆ ئەوەی دەرنەچێت.
(قَفِصَ. قَفَصاً): لەسەرماندا خۆی گرمۆڵە كردو لەشی كرژ بوو.
(قَفِصٌ): گرمۆڵەو كرژ بوو لەسەرماندا.
(قَفَّصَ- الظَبيَ): دەستو پێی ئاسكەكەی یەكخستو بەستنیەوە.
(أقْفَصَ- الرَجُلُ): بوو بە خاوەنی قەفەزێك باڵندە.
(تَقَفَّصَ): كۆبووەوە.
(تَقافَصَ): بەیەكداچوو و گرمۆڵە بوو.
(ألقافِصَةُ (ج) قَوافِص): مێی وشەی (ألقافِص).
(ألقُفُص والقَفْص): تێكچرژاوو بەیەكداچوو.
(ألقَفَص= القُفص): تێكچرژاوو بەیەكداچوو.
(ألقَفَص (ج) أقفاص): قەفەزی باڵندە ٢-دەفرێكە گەنمو شتی وەهای تێدەكەنو پێیدەگوێزنەوە.

(ألقُفاص): دەردێکە تووشــی چوارپێ دەبێت چوارپەلی وشکدەگات.
(ثوبٌ مُقَفَّص) (مفــع): بەرگێکی میلدار لە شێوەی قەفەزدا.
٢-(قَفَصَ- الرَجُلَ. قَفْصاً): ئازاری پیاوەکەیدا.
٣-(قَفِصَ. قَفَصاً): سووکەڵەو چالاکبوو.
(-الفَرسُ): چارەوێکە لــە غاردا تەواو تینی نەدایە خۆی چوارناڵەیکرد.
(قَفِص): غارکردەی شێنەیی/ چوارناڵە.
(ألقُفَــاص) (ح): بزنەکێــوی (لەبــەر قەڵەمبازەکانی وایپێدەڵێن).
٤-(القافِصَةُ): بەدزمانەکان/ دوزمانەکان.
الملحق:
قفص: (ألقَفّاص): کەســێکە پیشــەی قەفەز دروستکردنبێت/ قەفەز دروستکەر.
الملحق:
قفــط: (ألقُفْطان): بەرگێکــی درێژی فش و فۆڵــە پێشــەکەی هەڵقلیشــاوەو بە پشــتێن بەلەشەوە قایمدەکرێت لە ئاوریشم یان لۆکە دروستدەکرێت.
قفــع: ١-(قَفَعَ- هُ. بالمِقْفَعَةِ. قَفْعاً): بە داری لێدانەکە لێیدا.
(-هُ عَــن کــذا): بــەری ئــەوەی لێگــرت/ لێقەدەغەکرد.
(إنْقَفَــعَ- عَنــهُ): بەلایدا نەچــوو/ توخنی نەکەوت.
(ألقَفّاع): چاکلێدەر/: چاککوت.
(ألمِقْفَعَــة): تەختەیەکــە بەدەســتو قاچدا دەکێشرێتو پێیلێدەدرێت.
٢-(قَفِعَ-ت الأُذُنُ قَفَعاً): قەراغی گوێچکەکە کرژبو لوولبوو.
(قَفْعاء): گوێ قەراغ کرژو لوول.
(أقْفَــع): کەســێکە قەراغــی گوێــی کــرژو لوولبێت.
(-تِ الرِجْلُ): پەنجــەی قاچەکان بۆ ناوەوە چەماوەتەوە.
(-تِ الشاةُ): مەڕەکە دووگەکەی کورتبوو.
(قَفَّعَ- الشيءَ): شتەکەی خستە قاپەوە.
(-البَــردُ أصابِعَهُ): ســەرما پەنجەکانی لەگۆ خستو وشککردو کرژیکرد.
(تَقَفَّعَ-تِ الأُذُنُ والرِجلُ والشــاةُ): گوێچکە کــە قەراغەکــەی کــرژو لوولبــوو. قاچەکە پەنجەکانی بۆ نــاوەوە خواربووەوە. مەڕەکە دووگەکەی کورتبوو.
(-الشيءُ): شتەکە چوومیەك و کرژبوو.
(إنْقَفَعَ- النَّباتُ): رووەکەکە وشکورەقبوو.
(ألقَفَــع. الواحِدَةُ قَفَعَــة) (ا ع): ئامێرێکی کۆنی شەڕە/ جەنگەو سەرگیراوە وەك ژوورێك ســەرباز دەچووە ناوی لە گەمارۆدانی قەلای دوژمنــدا بەکاردەهێنرا قەلاکەیان کوندەکرد بێئەوەی دوژمن بە خۆی بزانێتو دەچوونە ناو قەلاکەوە.

(أَلقَفَع) (مص): ١-تەنگانە ٢-ماندوێتیی.
(أَلقَفْعَـةُ (ج) قَفَعَات وقَفَعَات): سـەبەتەی فیردراو بنەكەی پانو دەمەكەی تەسكبوو.
(أَلقُفَّاع والقُفاع): شـەڵكە كە تووشـی پێی ئاژەڵدەبێت خوارو شەلیدەكات.
(ألأَقْفَـع (م) قَفْعـاء (ج) قُفْع): ١-كەسـێكە قەراغی گوێ لوولو كرژە ٢-كەسێكە پەنجەی قاچی بەناوەدا چووبێت ٣-كەسـێكە هەمیشە سەری داخستبێت ٤-كلككورت.
(أَلقَفْعاء) (ن): گیایەكە قوڵفەیەك دەردەكات بەلام داخراو نییەو وەك ئەموستیلەیە.
(شاةٌ قَفعاء): مەرێكی دووگ بچكۆلە.
(أَلمُقَفَّع): هەمیشە سەرشۆڕ.
(رَجُـلٌ مُقَفَّــعُ اليَدَين): پیاوی دەسـتكرژو دەستكوور.
(مُقَوقِع) (عامية): كوور.
٢-(أَلقَفْعَةُ): پۆلە كوللە.
(أَلقُفَّاعَـةُ): شـتێكە لـە پەلـی خورمـا دروسـتدەكرێت، دەگیرێتە باڵنـدەو پێی ڕاو دەكەن.
قفـل: ١-(قَفَـلَ. قَفْلاً وقُفُـولاً): لە گوزار/ سەفەر/ گەڕایەوە (بە تایبەتی بۆ گوزارە).
(-الأَميرُ الجُندَ): میر سەربازەكانی گێڕایەوە.
(أَقفَلَ- الجَيشُ): سوپاكە گەڕایەوە.
(-القَومَ): بە چاو شوێن خوێشكەل كەوت.
(أَقْفَلَهُــم عَن مَبْعَثِهِــم): گێڕانیەوە بۆ ئەو شوێنەی لێوەیهاتبوون.
(إِنْقَفَلَ- الغُزاةُ): داگیركەرەكان پاشـەوپاش گەڕانەوە.
(-الرَّجُلُ): لەسـەر كارەكـەی یان ئەوەی كە تیایدا بوو ڕۆیشت.
(أَلقافِل (ج) قافِلَة وقُفَّال): گەڕاوە.
القافِلَـةُ (ج) قَوافِل: مێی وشـەی (القافِل): كاروان ٢-ئەوەی لەگەڵ گوزاكەرەكەدا بووبێتو گەڕابێتەوە یان خەریكی گەڕانەوە بێت ئەوە گەشـبینی بۆ زوو گەڕانـەوەی گوزاركەرەكە نابێت.
(أَلقُفل) (عامية): كاروانی ئێستر.
(أَلقَفل) (مص): كاروان.
(أَلقَفْلَةُ): پشتمل.
٢-(قَفَلَ وتَقَفَّلَ- فِي الجَبَلِ قَفلاً وقُفولاً): بە شاخەكەدا هەڵزنا/ سەركەوتە سەر شاخەكە.
٣-(قَفَلَ- الشـيءَ. قَفْلاً وقُفُولاً): شـتەكەی خەملاند.
(-الطَّعـامَ): خۆراكەكـەی كۆكـردەوەو دەسـتی بەسەردا گرد، بەسـتمەندیكرد، بۆ گرانفرۆشتن شاردیەوە.
(أَقْفَـلَ- القومَ على الأَمـرِ): بۆ ئەنجامدانی كارەكە خوێشكەلی كۆكردەوە.
(أَلقُفْل- مِنَ الغَـزلِ) (عامية): گوڵۆڵەیەكی ڕێسراو.
٥-(قَفَلَ- الفَرَسُ. قَفُولاً): چارەوێكە تێقوپا/

لاوازبوو، لەڕبوو.

(قافِل): تێقوپاوو لەر.

(قَفَلَ وقَفِلَ- الجلدُ. قُفُولاً وقَفَلاً): پێستەکە وشکبووەوە.

(أَقْفَلَ- الجلدَ): پێستەکەی وشککردەوە.

(القافِــل (فــا) (ج) قافِلَة وقُفَّال): دەســت وشکەوەبوو یان پێست وشکەوە بوو.

(خَيلٌ قَوافِل): ئەسپە تێقوپاوەکان/ لەڕەکان.

(أَلقَفْل (مص) والقَفْلَــة والقَفَلَة): ١-ئەوەی لە درەختەکە وشکدەبێت ٢-قامچی (لەوانەیە بۆیە وا ناونراوە چونکە لە پێستی وشکەوەبوو دروستدەکرێت.

(جِلْــدٌ قَفيــلٌ): پێســتێك کــە دیاربێــت وشکبووبێتەوە.

٦-(قَفَّلَ- الأَبــوابَ): دەرگاکانی (داخســت/ کولۆمکرد).

(أَقْفَــلَ- البــابَ وعلــى البــاب): دەرگاکەی کولۆمدا/ قفلی لە دەرگاکە دا.

(-البابَ): دەرگاکەی داخست.

(تَقَفَّــلَ وانقَفَــلَ واقتَفَلَ البــابُ): دەرگاکە داخرا.

(إسْتَقْفَلَ- البابُ): دەرگاکە داخرا.

(-الرَجُلُ): ڕژد بوو/ چرووکبوو.

(إسْتَقْفَلَت يَداهُ): دەستی قووچا/ چرووکبوو.

(«هو مُسْتَقْفِلٌ»): دەست قووچاوو ڕژدە.

(أَلقُفل وقُفُول): قفل/ کولۆم.

(أَلقُفَلَة): بیر تیژ/ کەسێکە هەرچی ببیسێت لەبەریبکاتو بیری نەچێتەوە.

(أَلقَفَّال): زۆر بیرتیژ.

(أَلقَفيــل): دەرەی تەنــگ/ تەســك (وەکــو داخرابێتو دوژمن لێوەی نەیەت).

(رَجُلٌ مُقْفَــلُ اليَدين ومُتَقَفِّلُها ومُقْتَفِلُها): پیاوێکــی بەدخــوازی وا کە هیچی لەدەســت نەبێتەوە زۆر ڕژد بێت.

٧-(قَفَّــلَ- الشَّــجَرَة) (عامية): ســەرپۆپی درەختەکەی بڕی.

(أَلقيفــال) (ع ا): ڕەگێکــە لــە قۆڵــدا هەڵدەدرێت.

٨-(أَقْفَلَ- المالَ): سەرجەم بە جارێك هەموو پارەکەیدایە.

(أَلقَفْلَةُ): دانی شتێك بەیەکجار.

(«أعطــاكَ أَلْفاً قَفْلَةً»): بــە جارێك هەزاری دایتێ.

٩-(القُفْلُــوط) (ن) = الكَعرَّات الاندَلُســي: کــەوەری ئەندەلوســی/ ســەوزەیەکە بۆنــی تیژە وەك ســیر. هەیانە ســاڵانەن هەیشیانە تەمەندرێژن لە وڵاتە فێنکەکاندا دەچێنرێت لاسکەکەی بە کوڵاویو بە زەڵاتە دەخورێتو بۆ میزپێکردنیش باشە.

قفن: ١-(قَفَنَ-هُ قَفناً): ١-کێشای بە پشتملیدا ٢-بەداردەست یان قامچی لێیدا.

(-الشاةَ): مەڕەکەی لە پشتملەوە سەربڕی.

(قَفِينَة): مەڕی لە پشتملەوە سەربڕراو.
(قَفِنَ قُفُوناً): مرد.
(قَفَّنَ- رَأْسَهُ): سەری قرتاند/ بڕی.
(أَقْفَـنَ واقْتَفَـنَ- الشـاةَ): لـە پشـتملەوە مەڕەکەی سەربڕی.
(أَلقَفْـن) (مـص): ١-مـردن ٢-جەنگکردن/ شەڕکردن.
(أَلقَفَن والقَفَنّ): پشتمیل.
(شاةٌ قَفِينٌ): مەڕی سەربڕاو.
٢-(قَفَنَ- الكَلبُ. قَفناً): سەگەکە ئاوەکەی بە زمان خواردەوە.
٣-(أَلقِفَنّ): مرۆڤی وشکی کەرترو نەزانداووی گەوج.
(أَلقَفَّـان): ١-دەسـتـو دڵپـاك ٢-قەپـان کە پێیدەکێشن.
(قَفَّانُ كُلِّ شـيءٍ): ئەوپەڕی سـۆراغکردنو گەڕان بۆ زانینی هەموو شتێك.
قفو: ١-(قَفـا. يَقْفُو- الرَجُلَ. قَفْوا وقُفُوّاً): کێشای بە پشتملیدا.
(-أَثَرَهُ): دوایکەوت/ سۆراغیکرد.
(-اللهُ أَثَـرَهُ): خـودا شـوێنەواریبڕیو فەوتیکرد.
(قَفَّى- فُلاناً زَيداً وبِزَيدٍ تَقْفِيَةً): فیسـاری خستە دوای زەید.
(«قَفَّيتُ على أَثَرِهِ بِفُلان»): فیسارم شوێنخست.
(-عَلَيهِ): لەناویبرد.

(تَقَفَّـى- الرَجُـلَ): شـوێن پیاوەکە کەوت/ شوێنپێی هەڵگرت.
(-الأَكَمَةَ): چووە سەر گردەکە.
(تَقَفَّى واسْتَقْفَى- فُلاناً بِالعَصا): لە پشتەوە بەدار کێشای بە پشتملیدا.
(إقْتَفَى- هُ): شوێنیکەوت.
(أَلقافِيَة (ج) قَوافٍ): ١-پشـتی (گەردن/ مل) ٢-سەرواى پاشـبەندی هەڵبەسـت یان دێڕی هەڵبەسـت/ دوا وشـەی دێڕی هەڵبەستەکە یان لەدوا وشـەوە کە بێدەنگبێت تا یەکەمین بێدەنـگ کـە لـە دوای ئـەو بێـت لەگـەڵ سەروبۆرداری پێش بێدەنگەکە وەکو.
(«ماأَطْـوَلَ اللَّيلَ على مَنْ لَمْ يَنَم»): لێرەدا سەرواکە (لَمْ يَنَم).
(أَلقافِيَة- مِن كُلِّ شيءٍ): (دواییني/ پاشەوەی/ کۆتایی) هەموو شتێك.
(«أَتَيتُـهُ علـى قافِيَـةِ الشـيءِ»): بە دوای شتەکەدا هاتم.
(أَلقَفا والقَفاء (ج) أَقْفٍ وأَقْفِيَة وأَقْفاء وقُفِيّ وقِفِـيّ وقَفُون): پشـتی مل (وشـەکە نێرە دەیشکرێت بە مێ).
(لا أَفْعَلُهُ قَفا الدَهـر»): بە درێژایی ڕۆژگار ئەوە ناکـەم/ هەرگیزاوهەرگیز ئەوە ئەنجام نادەم.
(أَلقُفيَـةُ): ئەو چاڵـەی ڕاوکەر خـۆی تێدا دەشارێتەوە.

(«هــو قَفيُّهُــم وقَفِيَّتُهُم»): ئەو پاشــینی ئەوانە.
(لا أفْعَلُهُ قَفِيَّةَ الدَهر): بە درێژایی ڕۆژگار/ هەتاهەتایە ئەوە ناکەم.
(شــاةٌ قَفِيَّــةٌ): مەڕێــك کە لە پشــتملەوە سەربڕرابێت.
(ألتَقْفِيَــة (مــص) عنــد الشــعراء): لای هۆزانڤانــەکان ئەوەیــە پیتــە دواییەکانی دێڕەکان یەکبن/ سەرواکانیان یەکبن.
(الــكَلامُ المُقَفَّى): گونجانــی پیتە دواییەکان لەگەڵ یەکدا/ بە ئاوازو سەروایەکبن.
(ألمُقَفيَ- مِــنَ الغَنَم): مەڕی لە پشــتملەوە سەربڕاو.
٢-(قَفَا- الرجُــلَ. قَفْواً وقُفُــوّاً): بە ناڕەوا پڕجنێویکردو بەداوێنپیس و بێئابڕووی دانا/ گومانبارێکرد.
(تَقافــى- الرَجُلَ): بە ناڕەواو درۆ پیاوەکەی گومانبار کردو بوختانی بۆ هەڵبەست.
(-القَومُ): جنێویان بەیەکدا/ شــەڕەجنێویان کرد.
(ألقِفْوَة): ١-گومانباریی ٢-شتی دزێوو ناشیرین خستنە پاڵ ٣-گوناه.
(ألقِفيَــة): خــەوش/ لەکــە/ ناتەواویــیو شوورەیی.
((ألقَفِيّ): دۆستو برادەرانێکت کە گومانبار کرابن.

٣-(قَفا- الرَجُلَ بأَمرٍ. قَفاً وقُفُوّاً): پیاوەکەی بۆ ئەنجامدانی کارێك لە پێشگرتو هەڵبژاردو بە تایبەتی بەویسپارد.
(أقْفَــى- الرَجُــلَ بأمرٍ): بۆ کارێــك پیاوەکەی هەڵبژاردو لەپێشیگرتوو بە تایبەتی بەویسپارد.
(-كذا على كذا): ئەوەی لەوە بەباشتر دانا.
(تَقَفَّى- الشيءَ): هەڵیبژارد.
(-بِفُــلانٍ): ڕێزێکــی بێئەندازەی لە فیســار گرت.
(إقتَفى الرَجُلَ بأَمرٍ): بۆ ئەنجامدانی کارەکە پیاوەکــەی هەڵبــژاردو ئەوی لەپێشــگرت/ بەویسپارد.
(-الشيءَ): شتەکەی هەڵبژارد.
(-بِفُلانٍ): فیساری بۆ خۆی هەڵبژارد.
(ألقَفــاوَة): ١-بــە گەرمیی پێشــوازیکردنو میوانداریکردنــی گەرمی میــوان ٢-خواردنی چاك پێشــکەش میوان بکرێت ٣-بەخشندەیی پشتاوپشت لە باووباپیرەوە بۆ بەجێماوە.
(«بِئــسَ القَفْــوَةُ قَفْوَتَــكَ»): خراپتریــن هەڵبرژاردن هینەکەی تۆیە.
(ألقَفِيّ): ١-کەسێکە ڕوویخۆش زۆر بە خەڵك بدات ٢-میوانــی ڕێزلێگیراو ٣-ئــەو خواردنە باشــەی کە میوانداریی پێدەگیرێت ٤-باشترین برادەرانی هەڵبژاردەو لێوە نزیکت.
(ألقَفِيَّة): ١-نیشانەی چاکت لە چاو خەڵکیتردا ٢-خواردنی هەڵبژێرراو بۆ میوان.

(رجُـلٌ مُقَفًّـى ومُقْفـىً بـِهِ): پیاوێکی له پێشگیراوی رێزلێنراو.
٤-(قَفَّى- تَقْفِيَةً): ملیناو هات.
٥-(ألقَفوَةُ): تۆزێکی تەنك که بارانی پەلەیان یەکەم باران هەڵیدەستێنێت.
(ألقَفِيَّة): لا/ کەنار.
(قَفِيَ قَفى- الرَجُلَ. قَفِياً): شـتی ناشیرین و داوێنپیسیی دایه پاڵ پیاوەکه.
(ألقَفِيَـة): چاڵێـك کـه راوکەر خـۆی تێدا دەشارێتەوه.
قفـل: (ألقافلَـةُ أو الهـالُ) (ن): رووەکی هێل رووەکێکی هندسـتانییه بۆنێکی خۆشی هەیەو چێژێکی تایبەتی. دەنکەکانی بەهێزکەری لەشەو بۆنخۆشه له هندسـتان وەك بەهارات بەکاردێت له هەندێك ولاتانی خۆرهەلاتدا دەکرێته قاوەوە ٢-بەری حێڵ که بۆن و بەرامەی حێله.
(ألقاقُلَّى) (ن): تەرەتیزەی دەریا. رووەکێکی تامسوێرە.
فقـم: (ألقاقـم والقاقـوم) (ح): (وشـەکه عەرەبـی نییـه): زاڵ/ ژاڵ/ ئـاس/ دەڵەکی سپی. زیندەوەرێکه سەرو روو جوان له سمۆره دەچێت بەلام گەورەتره گۆشتخۆره بۆگەنێکی پیسی لێدەردەچێت پێسـتەکەی دەکرێت به فەرووی زۆر به نرخ.
قلّ: ١-(قَـلَّ. قِلاًّ وقُـلاًّ وقِلَّـةً): کەمبوو/ کەمیکرد (ما) پێوە دەلکێت.

قَـلَّ دەبێته (قَلَّما): زۆر کـەم/ به دەگمەن/ کەمجار.
(«قَلَّما جِئتُكَ»): کەمجار سەرم لێداویت.
(قَلَّ- الرَجُلُ): کەمدارابوو دارای کەمیکرد.
(-الجِسْـمُ): لەشـەکه پووکایەوەو کەمیکرد بچووکبووەوه.
(«هُوَ يَقِـلُّ عَن كذا»): ئەو لەوە بچووکترە/ کەمترە.
(قَلَّلَ- الشـيءَ): ١-شـتەکەی کەمکـردەوە ٢-بچووکیکردەوە.
(قَلَّـلَ- الشـيءَ فِي عَـينِ فلان): شـتەکەی لەبەرچاوی فیسـار کـە منواند/ بـە کەمی پیشاندا.
(«قالَّ لَه العَطاءَ»): بەخششەکەی که ئەیدایه کەمیکردەوە.
(أقَلَّ- الشيءَ): شتەکەی کەمکردەوە.
(-الرَجُـلُ): ١-کەمهێنـا ٢-نـەدارا بوو هەژار کەوت.
(تَقَلَّـلَ- الشَـيءَ): شـتەکەی به کـەم هاتە بەرچاو/ بەکەمیدانا.
(تَقالَّ- الشيءَ): شتەکەی بەکەم دانا.
(إسْتَقَلَّ- الشيءَ): شـتەکەی بەکەمدا ناو به کەم هاتە بەرچاوی.
(ألقِلّ): دیواری کورت.
(ألقِلّ والقُلّ): کەم/ کەمبایەخ.
(-مِن الشيءِ): کەمترینی شتەکه.

(رَجُلٌ قُلٌّ): پیاوێکی تەنهاو بێکەسە.
(«هو قُلٌّ إبن قُلٍّ»): کابرا بێکەســە نە خۆی دەناسرێت‌و نە باوکی.
(اَلقِلَّـةُ (ج) قِلَــل): کەمینــە/ کەمایەتــی (پێچەوانەی زۆرینە).
(اَلقُلِّي): کەنیزەکی (کورتە باڵا/ کورتەبنە).
(اَلقَليــل (ج) قَليلُون وأَقِــلاَّء وقُلُل وقُلُلُون (م) قَليلَــة (ج) قَليــلات وقَلائِــل): ١-کەم/ کەمەکێك نەختێك/ تۆزێك ٢-باریك.
(«رَجُــلٌ قَليلُ الخَــيرِ»): پیاوێکی کەمفەرو چاکەیە/ کەمخێرە.
(«قَليلٌ مِنَ الرجالِ يَقولُ ذلك»): کەم پیاو هەیە ئەوە بڵێت.
(«ماأَخَــذْتُ مِنــهُ قَليلَــةً ولاكثــيرَةً»): نە کــەم‌و نــە زۆرم لێوەرنەگرتــووە/ هیچــم لێوەرنەگرتووە.
(القُلَــل- مِــنَ الناسِ): تاکە تاکــەی خەڵك/ کەمکەمەی خەڵك/ پەرەوازەی خەڵك.
(اَلقَلال والقُلال (ج) قُلُل): کەم.
(اَلأَقَلّ): کەمتر یان/ کەمترین.
(اَلأَقَلّ والمُقــلّ): هەژارێك کــە ئاهێکی تێدا مابێت.
(قَــومٌ أَقِلَّة): خوێشــگەلێکی رِســواو بێرێز/ نزم.
٢-(قَلَّ- الشيءُ. قَلاًّ وقُلاًّ وقِلَّةً): بەرزبووەوە.
(-الشيءَ قَلاًّ): شتەکەی هەڵگرت.
(-هُ عَنِ الأَرضِ): شــتەکەی لــە زەوی بری‌و بەرز کردەوە.
(أَقَلَّ- الشيءَ): شتەکەی هەڵبری، بەرزیکردەوە.
(-تْــهُ الرِعْــدَةُ): تووشــی لەرزینبــوو/ لەرزگرتی.
(تَقالَّ-تِ الشَمسُ): خۆر بەرزبووەوە.
(إِسْــتَقَلَّ- الشــيءَ): شــتەکەی هەڵگــرت‌و بەرزیکردەوە.
(-الطائِرُ في طَيَرانِهِ): باڵندەکە لە فرینەکەیدا بەرزبووەوە.
(-القَومُ): کۆچیانکرد.
(-السَّحابُ): هەورەکە بەرزبووەوە.
(-فلانٌ غَضَباً): لــە تووڕەییدا بەرزبووەوەو لە شوێنەکەی خۆی دەرچوو.
(-تْــهُ الرِعْدَةُ): لەرز بە لەشــیدا هات/ لەرز گرتی.
(-بالأَمــرِ): توانای بەســەر کارەکەدا شــکا/ تابوشتی کارەکەیبوو.
(-برَأيِهِ): هەر بە رِای خۆیکرد.
(-بِكَــذا): بە تەنیا ئەو شــتەی گرتە خۆی‌و کەسی تێدا بەشدار نەکرد.
(اَلقِلّ): لەرزو مووچرکە.
(اَلقُلَّــة (ج) قُلَــل وقِلال): ١-(تەوقەســەر/ لووتکە/ پۆپە)ی ســەری مرۆڤ‌و شــاخ‌و هــی هەمــوو شــتێك ٢-کووپــەی زۆر گکــەورە ٣-گۆزەڵە.

(قُلَّةُ السَّـيف): زيو يان ئاسـن كه به دەسكى شمشێرەكەوە بێت.
(ألقِلال): كۆلەكەكانى دارمێو كه له زەويەكەى پـێ دەبـڕنو بەرزیدەكەنەوە/ داربەسـت/ كەپرى مێو.
(ألقَلَّـة): كۆلەكەى بەرزكردنـەوەى دارمێو/ داربەست/ كەپرى مێو.
(ألقِلَّة (ج) قِلَل): ١-له نەخۆشیی یان هەژاریی هەستانەوەو ڕزگاربوون ٢-لەرز.
(«رَجُـلٌ طویـلُ القِلَّـة»): پیاوێكى بەژنو بالآبەرز.
(قِلالَة الجَبَل»): پۆپەى شاخ/ لووتكەى شاخ.
(الإسـتِقلال) (مـص): سـەربەخۆیی وڵات ولآتێك خۆى خۆى بەڕێوەبەرێت.
(ألمُسْتَقِل) (ف): سەربەخۆ.
(«هـو مُسْـتَقِلٌ بِنَفسِـهِ»): لـە كاروبارى خۆیدا سەربەسـتە/ ئازادەو پشـت بە كەس نابەستێت.
(«بلادٌ مُسْـتَقِلَّة»): ولآتێكى سـەربەخۆیەو خۆى خۆى بەڕێوە دەبات.
(ألمُقَلَّل (مفع) مِن السُـیُوف): شمشێرێك كه دەسكەكەى زیو یان ئاسنى پێوە بێت.
٣-(القُلَّة (ج) قُلَل وقِلال): كۆمەڵە خەڵك.
(ألقِلِّیَّة): پەرستگایەكى وەك خەڵوەتگا.
(«رَحَلـو بِقِلِّیَّتِهِم»): بـە جارێك هەموویان كۆچیانكردو هیچیان بەجێنەهێشت.
(«أكَلَ الضَبُّ بِقِلِّیَّتِهِ»): به پێستو ئێسقانەوە مارمێلكەكەیخوارد.
(أخَذَ-هُ بِقِلِّیَّتِهِ وبِقِلِّیلَتِهِ بِأقلیلاهُ وقِلّاهُ): (بەسەرو بەرەوە/ سەرتاپا) هەمووى برد.
٤-(قَلْقَلَ. قَلْقَلَةً): دەنگى لێوە هات.
(-الحُـزنُ دَمْعَـهُ. قَلْقَلَةً وقِلْقـالاً وقَلْقالاً): خەفـەت/ پـەژارە فرمێسـكى پێڕشـت/ گریاندى.
(-الشيءَ): شتەكەى جوڵاند.
(-فِي الأرضِ): بـە زەویـدا كەوتـە گـەڕانو پێدارۆیشتن.
(تَقَلْقَـلَ): ١-جووڵا/ بزوا/ جما ٢-سـوكەڵانە پەلەیكرد/ خێرایكرد.
(-فِي البـلاد): بـە ولآتەكـەدا ئەمسـەرو ئەوسەریكرد/ گەڕا.
(ألقَلْقال): گەڕۆك.
(ألقُلقُل): له گوزاركردندا سووكەڵەو چابوك.
(ألقُلقُل والقُلاقِل): یاریدەدەرى بەدەستوبردو چابوك.
(ألقِلْقِل والقُلقُـلان) (ن): ڕەگەزە دارێكه له هەنار دەچێت بەرێك دەگرێت ڕەشو لووسو خرە هێندەى دەنكه ئاڵەتێك دەبێت.
(حروف القَلْقَلَة): پێنج پیتن:
(ب. ج. د. ط. ق).
الملحق:
قل: (ألأقَلِّیَّة): كەمایەتى/ كەمینە.

(اَلذيــن أَدْرَكُوا ذلِكَ كانــوا أَقَلِّيَّة): ئەوانەی کە هەســتیان بەوە کردو تێیگەیشتن کەمینە بوون.

(مجموعــة مِــنَ الأَصــوات هي أَقَــلُ عدداَ في انتخابــاتٍ): لــە هەڵبژاردنێکــدا لە کۆی دەنگەکانــدا دەنگێکی کەمبوو کە درابوون بۆ هەڵبژاردنێك.

(«أَقَلِّيَةُ الناخبين»): کەمینەی هەڵبژێرەکان/ کۆمەڵێك یان پارتێك کە بەشــی هەرە زۆری دەنگیان لە هەڵبژاردندا نەهێنابێت.

(«الأَقَلِيَّة البرلمانية»): کەمینە لە پەرلەماندا.

(الأَقَلِّيَّــة): کۆمەڵــە خەڵکێکن کــە بە ئاین یــان رەگــەز یــان رەنگــی پێســت جیابن و لــە کۆمەڵگایەکــدا بژین ژمــارەی ئەوانەی وەك ئــەوان نین زۆرتربن کە لــەوان جیان و لەگەڵیاندا دەژین.

(الأَقَلِّيَــة البيضــاء في روديســيا): کەمــە نەتەوایەتییە سپیەکان کە لە رۆدیسیادا دەژین لە کۆمەڵگایەکدان کە زۆرینەی رەشپێستن.

(حقوق الأَقَلِّيَات): مافی کەمە نەتەوایەتیەکان/ مافی کەمینەکان.

قلب: ١-(قَلَبَ- الشــيءَ: قَلْباً): روو یان باری شتەکەی گۆڕی و وەریگێڕا ٢-سەرەوخواریکرد/ سەرەوژێریکرد ٣-ئاوەژوویکرد.

(-القــومَ): خوێشــگەلی بەرێکردو دەســتی بیوەنان/ دەریکردن.

(«قَلَــبَ المُعَلِّــمُ الصبيــانَ»): مامۆســتاکە منداڵەکانــی بــەرەڵا کــردو بــۆ ماڵــەوە بەرێیکردن.

(-البُسرَةُ): دەنکە خورماکە سوورهەڵگەڕا.

(-المَجْنُونُ عَينَهُ): شێتەکە چاوی زێرەو ژوور کرد واتە توورە بوو.

(-الأَرضَ للزراعَــة): زەویەکــەی هەڵگێــڕو داگێڕ کرد/ بۆ کشتوکاڵ کێڵای.

(«قَلَــبَ الأَمرَ ظَهــراً لِبَطــن»): (کارەکەی هەڵگێــڕو داگێڕ کرد/ ئەمدیوو ئەودیو کرد) و تاقیکردەوە.

(-هُ قَلْباً): تووشیی دڵیبوو/ بەردڵیکەوت.

(-النَخلَــةَ): (ناوەڕۆکــی/ کورۆکــی) دارخورماکەی دەرهێنا.

(-اللهُ فُلاناً إليهِ): خودا فیساری مراند.

(قَلِبَ. قَلَباً): لچی هەڵگەڕاوە بوو.

(أَقْلَب): لچهەڵگەڕاوە بوو.

(-تِ الشَفَةُ): لچەکە هەڵگەڕایەوە.

(قَلْباء): لچهەڵگەڕاوە.

(قُلِبَ- البَعيرُ): حوشترەکە تووشی دەردەدڵبوو.

(قَلَّــبَ-هُ): زۆر هەڵگێــڕو داگێڕیکــرد/ زۆر ئەمدیوو ئەودیویکرد.

(«أَصْبَــحَ يُقَلِّبُــهُ كَفَّيــهِ»): هــەر دەســتی بەدەستدا دەدا واتا پەشیمانبوو.

(«قَلَّــبَ الأُمورَ»): بیری لەو ســەری کارەکەو ئەنجامەکەیکردەوە/ هەڵگێڕو داگێڕیکرد.

(أَقْلَبَ- الشيءَ): ڕووی شتەكەی وەرگێڕا.

(-الخُبزُ): كاتی هەڵگێڕانەوەی نانەكە هات.

(-العِنَبُ): پێستی ترێكە وشكهەڵگەڕا.

(-القَـومُ): حوشـترەكانی خوێشـگەل دەردەدڵیانگرت.

(-هُ اللهُ إليهِ): خودا مراندی.

(تَقَلَّبَ): ڕووی وەرگێڕا/ هەڵگەڕایەوە.

(-على فراشِـهِ): لەسەر جێگەكەی ئەمدیوو ئەودیویكرد/ تلاوتلیكرد/ تلیدا.

(-في الأُمـورِ): لەسـەر كارێـك نەمایـەوە/ هەردەمە لەسـەر كارێكبوو/ لەسـەر كارێك ستارەینەگرت.

(«أَنـا أَتَقَلَّـبُ في نَعمائِـهِ»): من لـە نازی بەخشـراوی خـودادام چێـژی لێوەردەگرمو دەبینم. هەرچۆنێك بسووڕێتەوە.

(إنْقَلَـبَ): ١-وەرگـەڕا/ سـەرەوژێر بـوو/ هەڵگەڕایـەوە/ ژێـرەوژوور بـوو ٢-ڕووی وەرگێڕاو/ گەڕایەوە.

(ألقالِب (فـا) (ج) قَوالِب): ١-قاڵبی پێڵاو ٢-خورمای سورو.

(«شـاةٌ قالِبُ لَـونٍ»): مەڕێكە ڕەنگی لە هی دایكی ناچێتو ڕەنگەكەی گۆڕیوە.

(ألقالِب والقالَب (ج) قَوالِب): قاڵبی دارشتنی زێڕو زیوو شتیتر تاوەكو قاڵبەكە دەرچێت.

(القُلاب) (طب): جۆرە دەردە دڵێكە.

(ألقَلْـب) (مـص) (ج) قُلـوب: ١-(ع ا) دڵ/ ئەندامێكـە وەك بەری سـنۆبەر وایە لەلای چەپی سـنگدایەو گرنگترین ئەندامی بزوەی خوێنـە (ئەڵین بۆیـە وا ناونـراوە، چونكە هەردەمە لـە سـەر بارێكـە) ٢-دڵ ٣-ئاوەز/ ئەقڵ.

(قلب الجيش): ناوەڕاسـتی سوپا/ جەرگەی سوپا.

(قَلْبُ كُلِّ شَـيءٍ): جەرگەو كورۆكو پوختەو ساغیی هەموو شتێك.

(جِئتُـكَ بهذا الأَمـرِ قَلْباً): ئـەم كارەم بە پوختیو ساغیی بۆ هێناویت.

(«رَجُلٌ قَلْبٌ»): پیاوێكی تەواو ڕەسـەنە (بۆ نێرو مێو كـۆ وەك یـەك بەكاردەهێنرێت) لەوانەیە بیشوترێت/ («إمْرَأَةٌ قَلْبَةٌ»): ژنێكی زۆر (ڕەسەنە/ جسنە/ خانەدانە).

(قُلوب ظَنَّ) گومـانو هاوەڵەكانیەتی (أفعال القلوب هي ظن واخوانها): كارەكانی گومانو (ظن) هاوەڵەكانیەتی.

(ألقَلْب (ج) أقلاب وقُلوب وقِلَبَة- مِنَ الشَّجَرِ): كورۆكو ناوەوەی درەختەكە نەرمە.

(قَلْبُ النَخْلَةِ= جُمّارها): كورۆكی دارخورما.

(ألقَلْـب والقِلْب (ج) أَقـلاب وقُلوب وقِلَبَة- مِنَ الشَّجَرِ): كورۆكی نەرمی درەخت.

(ألقُلْبَةُ): ١-ڕەنگی خوێنین یان سووری وا بێت ٢-(ط) گەنمی كوڵاو/ دانوله (عامیە).

(ألقَلَبَة): دەردێك كە مرۆڤ وا لێبكات لەسەر

نوێنەکەی هەر گینگڵ بدات/ تەپاوتل بکاتو خەوی لێنەکەوێت.
(ألقُلَّب= المُتَقَلِّب): لەسەر لایەك بارێك ستارە نەگرتوو/ حولحولی ٢-تلاوتلکەر.
(«رَجُلٌ حُوَّلٌ قُلَّبٌ» أو حُوَّلِيٌ قُلَّبِيٌ): کابرایەکی حولحولییە/ بە فێڵو تەڵەکەبازەو بە پێی قازانجیی هەڵدەگەڕێتەوە/ بێبارە.
(ألقَلُوب): بێبار.
(ألقَليب (ج) قُلْب وقُلُب وأقْلِبَة): چاڵاو/ بیر. وتراویشە: بیری کۆن (مێیە دەیشکرێت بە نێر)- بۆیە وا ناونراوە چونکە گڵەکەی هەڵگێڕو داگێڕ کراوە.
(ألمِقلَب): گاسن یان بێل کە زەوی پێ هەڵدەگێڕرێتەوە بۆ کشتوکاڵ ئامادە دەکرێت.
(ألمَقْلُوبَة) (مفع): گوێ.
(ألمُنقَلَب) شوێنی لێهەڵگەڕانەوە/ لێگەڕانەوەو سەرەوخواربوونەوە.
(كُلُّ امرِيءٍ يصيرُ الى مُنقَلَبِهِ»): هەموو کەسێك دەگاتەوە شوێنی هەڵگەڕانەوەی، واتە دەمرێت.
٢-(قَلْبُ العَقْرَب) (فك): یەکێکە لە هەوارگەکانی مانگ.
(ألقُلْب): ١-بازنی ئافرەت ٢-(ح) ماری سپی.
٣-(ن) القُلْب= کاسر الحَجَر: گیا قەیتەران جۆرە گوڵێکی جوانە ڕووەکگای بەشی ژووروی گۆی زەوییە لە کێوە بەرزەکاندا زۆرە کە ساردەو لە وڵاتە ساردەکاندا بۆیە وا ناونراوە چونکە لە نێوان بەردەکانی کێوەکەدا دەردێت یان یارمەتی توانەوەی بەردی ناو میزڵدان دەدات.
(ألقَلُوب والقِلاب) (ح): گورگ.
(ألقَلُّوب والقِلَّوْب والقِلَّيب) (ح): ١-گورگ ٢-شێر.
الملحق:
قلب: (ألإنقِلا ب): وەرگێڕان/ هەڵگەڕانەوە/ سەرەوژێربوون.
إنقِلاب الوعاء: سەرەوژێربوونی قاپەکە/ هەڵگێڕانەوەی/ نوخونبوونەوەی.
(الإنقِلاب) (فك): لادانی خۆرخواربوونەوە یان گەڕانەوەی لە برجێکەوە بۆ بورجێکیتر.
(إنْقِلاب الشّتاء وانقلاب الصيف): وەرگەڕانی زستانو وەرگەڕانی هاوین.
(-فِي السِّياسَة): لە رامیاریدا: وەرگێڕانی فەرمانڕەوایی‌و گۆڕینی‌و دەست بەسەر دەسەڵاتداگرتن بە ڕێگەی نائاسایی‌و نادەستوورییانەو بە بەکارهێنانی هێز.
(إنقِلاب عسكري): کۆدەتای سەربازیی.
(ألإنقلاب): کردەیەکی بوێرانەیە بۆ گۆڕینی بارو ڕەوشێك کە هەبێت.
(«تغيرٌ جذري»): گۆڕینێك لە بنەڕەتەوە.
(«هذا انقلابٌ في سياسة الدَولَة»): ئەمە گۆڕانێکی بنەڕەتیی ڕامیاریی دەوڵەتەکەیە/ وەرگەڕانێکی بنەڕەتییە.

الملحق:

أَلقَلبَق (ج) قَلابِق): كلاويكه وەك فيستە لە فەرو دروستدەكريت (تركيه).

قلت: ١-(قَلِتَ. قَلَتاً): فەوتا/ لەناوچوو.

(أَقْلَتَ-هُ): لەناويبرد/ فەوتاندى/ مراندى.

(-هُ فَقَلِتَ): گەنيكرد/ خراپيكردو گەنبوو.

(-تِ المَــرأةُ وكُلُّ أنثــى): ژنەكــە يــان هەر مێيەكيتر منداڵێكى بوو/ يان بەچكەيەكيبوو ئيتر هيچيترى نەبوو. يان ژنو هەر مێينەيەك منداڵو بەچكەى بۆ نامێنێت.

(أَلقَلَــت): منداڵو بەچكە بــۆ نەمان يان لە سكێك زياتر نەكردن.

(أَلمِقلات (ج) مَقاليت): ئەو ژنو مێينەى كە منداڵى يان بەچكەى بۆ نامێنێت يان يەكێكى دەبێتو هيچيترى نابێت.

(أَلمَقْلَتَةُ): ١ فەوتگە ٢-شوێنى ترسناك.

٢-(القَلْت (ج) قِلات): ١-چاڵى تاوێر يان چاڵى چاو ٢-هەموو چاڵييەك لە ئەندامى لەشدا.

(«طَعَنَهُ في قَلــت خاصِرَتِهِ»): تيغەكەى بە قەبرغەيدا كرد.

(رَجُــلٌ قُلْــتٌ وقَلِــتٌ): پياوێكــى لاواز/ كەمگۆشت.

(أَلقَلْتَــةُ): چاڵــى نێوان ئەمبــەرو ئەوبەرى سمێڵ: چاڵى سەر لێوو بەرلووت.

(شاةٌ قَلْتَة): مەرێك شيرەكەى خۆشنەبێت.

قلــح: ١-(قَلِــحَ- قَلَحــاً): دانەكانــى (بەڵغى زەرديى پەيدا كرد/ زەرد هەڵگەرا).

(-ت أَسنانُهُ): دانەكانى بەڵغى زەرديگرت.

(قَلِح وأَقْلَح وهــي قَلِحَة وقَلْحاء (ج) قُلْح): دانبەڵغگرتوو.

(قَلَّــحَ- هُ): زەرديــىو بەڵغــى لــە دانەكانى كردەوە/ پاكيكردەوە.

(تَقَلَّحَ): جلەكەى پيسبوو.

(أَلقَلْح) (ح): كەرى پير/ پيرەكەر.

(أَلقِلْح): بەرگى پيس.

(أَلقَلَــح والقُلاح): ١-بەڵغى زەردى ســەردان/ زەرديــى دان ٢-ســەوزييەكى نێــوان دانــى حوشتر.

(أَلأَقْلَح) (ح): قالۆنچە خلينكە. قالۆنچەيەكى رەشە.

(رَجُــلٌ أَقْلَــح): پياوێكــى خاوەنئەزموونو دنياديدە كە شتى زۆر بەسەر هاتبێت.

٢-(تَقَلَّــحَ- البِــلادَ): لــە ســاڵى نەهــاتو وشكەساڵدا رەنجى لە وڵاتەكەدا داو دەرامەتى پەيداكرد.

٣-(إِقْلَحَمَّ- الرَجُلُ): ئيفتادە بوو/ زۆر پير بوو.

(شَيخٌ قِلحامَةٌ): پيرێكى ئيفتادە.

(أَلقِلْحَم): ١-پيرێكى بەساڵداچوو ٢ خۆبەگەورەزان.

(أَلقَلْحُوْن) (ز) (عامية) (سريانية): چووزى ناسكى دارى توو.

قلــخ: (قَلَــخَ- الشَــجَرَةَ قَلْخــاً وقَليخــاً): درەختەكەى لە بن هەڵكێشا.

(-البَعيرُ. قَلْخاً وقَليخاً وقُلاخاً): حوشترەکە بۆراندی.

(قَلَّخَ-هُ بالسَّوطِ): دایە بەر قامچیو لێیدا.

(-النَبتُ): ڕووەکەکە (قایمبوو/ خۆیگرت).

أَلقَلْخ: ١-(ن) قامیشی بۆش ٢-(ح) پیرەکەر.

(أَلقَلْخ والقُلاخ): کەتمیەکی قەبە/ زەبەلاح/ چەتەوڵ.

قلد: ١-(قَلَدَ- الماءَ في الحَوضِ أَو الشَــرابَ في البَطنِ): ئاوەکەی لە گۆلەکەدا کۆکردەوە یان شەربەتەکەی کردە سکیەوە.

(-الزَرعَ): ئاوی کشتەکەیدا.

(-تِ الحُمَّى فُلاناً): تا، فیساری هەموو ڕۆژێك گرت/ هەموو ڕۆژێك تای لێهات.

(أَقلَدَ- البَحــرُ عَليهم): دەریاکە خنکاندنی/ نوقمیکردن.

(تَقالَــدَ- القَومُ المــاءَ): بەســەرە ئاوەکەیان وەرگرت.

(إِقتَلَدَ- الماءَ): ئاوەکەی هەڵێنجا بەدەست یان هەر شتێکیتر.

(إِقْلَــوَّدَ- النُعــاسُ فُلاناً): وەنەوز فیســاری گرت/ وەنەوز بردیەوەو خەوی لێخست.

(أَلقِلْــد (ج) أَقلاد):١-بەشــە ئاو ٢-تاگرتووی چــوارەم ڕۆژ کــە هەر بە چــوار ڕۆژ جارێك بۆیبێت ٣-ڕۆژی ئاودان ٤-ئاودان لە ئاسمانەوە باران بارین.

(«سَقَتْنا السماءُ قِلْداً في كُلِّ أُسبوعٍ»): هەموو حەفتەیەك جارێك بارانمان بۆ دەبارێت وەك سەرەی بارانمانبێت.

(أَلقَلُود): چاڵاوی فرە ئاو.

(أَلمِقْلَد): قــاپ/ دەفــر ٢-توورەکەی وڵاخ کە ئالیکی بــۆ تێدەکــەنو بەســەریەوە دەکەن ٣-پێوەری شت پێپێوان.

٢-(قَلَدَ- الحَبلَ. قَلْداً): (پەتەکە/ گوشــەکە/ گوریسەکە)ی بادا.

(-الحَديدَةَ): ئاســنەکەی تەنککردو بەســەر شتێکدا لوولیدا یان بەسەر پارچەیەکی وەکو خۆیدا لوولیدا.

(- الشَــيءَ): پێچی بە شــتەکە دا/ شتەکەی لوولدا.

(أَلقَلْــد (مــص) (ج) أَقْلاد وقُلُــود): بازنی مارپێچ.

(«سوارُ قَلْدٌ»): بازنی مارپێچ ٢ هێزی هەمو تاڵی پەتێك هێزی تاڵێکیتری لەگەڵدایە.

(أَلقِــلاد والإِقليدد): تاڵێکی مــس یان زەرد پاندەکرێتەوەو لە گوارە یان ئەموستیلەیەکەوە دەئاڵێنرێت.

(القَليد والمَقْلُود): بادراو/ پێچدراو.

(أَلمِقْلَد): گۆچان/ گۆپاڵ.

٣-(قَلَدَ- الرَجُلَ- السَيفَ قَلْداً): شمشێرەکەی کردە ملی پیاوەکە.

(قَلَّدَ- هُ السَّــيفَ): شمشــێرەکەی (بە ملیدا هەڵواسی/ کردە ملی).

(قَلَّدَ- هُ القلادة): ملوانكەكەی كردە ملی.

(-البَعيرَ): پەتێكی كردە ملی حوشترەكە تا بە كێشیبكات.

(«قُلِّدَ حَبلَهُ»): پەتەكە لە ملی داماڵرا/ بەرەڵا كرا.

(-هُ العَمَلَ): كارەكەی خستە ئەستۆی ئەو/ بەویسپارد.

(-هُ الدِّينَ): وامەكەیدایەوە دەست.

(-فُلاناً القَضاءَ في بلد كذا): فیساری كرد بە قازیی ئەو شارە.

(«قَلَّدَ- هُ في كذا»): لەوەدا كوێرانە لاسایی ئەویكردەوە.

(تَقَلَّدَ- السَّيفَ): شمشێرەكەی (كردە ملی/ هەڵیگرت).

(- الأَمرَ): ١-كارەكەی گرتە ئەستۆی خۆیو خۆی لێ بەرپرسیار كرد ٢-بەرگەی ئەوەیگرت/ خۆیی بۆ ڕاگرت.

(-تِ المَرأَةُ القلادَة):ژنەكە گەردانەكەی كردە ملی خۆی.

(أَلقِلْد): جڵەوی كار.

(«أعطيتُهُ قِلْدَ أمري»): جڵەوی كارەكەمم بەو سپارد.

(أَلقَلاَّدَة) (ن): ڕەگەزە ڕووەكێكە بۆ ڕازاندنەوە لە بنچینەدا لە ئەمەریكای باشوورەوە هاتووە بنەكەی خۆراكی تێدایەو گەڵاكەی ڕەنگاوڕەنگە.

(أَلقَلادَة (ج) قَلائِد وقِلاد):گەردانە، گەردنبەند، ملوانكە.

(أَلقِلادَة (فك):ناوی شەش ئەستێرەیە بە (كەوانە) ناودەبرێن.

(قَلائِدُ الشِعر)ئەو دێڕە هەڵبەستە ناوێزانەی كە لەبەردەكرێنو هەرگیز لەبیرناچنەوە.

(أَلقِلّيد):گەنجینە.

(الإقليد (ج) أَقاليد) (يونانية):كلیل.

(أَلتَقليد (مص) تَقاليد وتَقليدات): ١-ئەوەی كە سوڵتان یان میر بۆ كاربەدەستێكی دەنووسێت كە دایدەمەزرێنێتو ڕێگەی كار بەڕێوەبردنی دەداتێ ٢-شوێنكەوتنو پەیرەوكردنو چاولێكردنی ئەو بیرو بڕواو نەریتو زانیاریو پیشەو كارانەی كە لە باووباپیرەوە ماوەتەوە یان هی كۆمەڵە یان مامۆستا وتویەتی.

(أَلتَقاليد عند النَّصارى):ئەو نەریتو شێوە خوداپەرستییەیەكە دیانەكان پشتاوپشت بۆیان ماوەتەوە یان ئەو زانیارییەیە كە خودا بە وەحی بۆ كەنیسەكەی ناردووە بێئەوەی لە كتێبە پیرۆزەكەدا نوسرابێت.

(أَلمِقلاد (ج) مَقاليد):گەنجینە.

(أَلمِقلاد والمِقْلَد (ج) مَقاليد):كلیل.

(«ضاقَت مَقالِدُهُ أو مَقاليدُهُ»):كارەكانی لێهاتە بەستو شپرزە بوو.

(«أَلقى إليهِ مَقاليد الأُمور»)كلیلی كارەكانی

بەو سپاردو کردیه قەبەڵی/ خستیه گەردنی/ ئەستۆی ئەو.

(أَلْقَلَّد) (مفع): ١-سـەرومرو گەورەی نەتەوە کـە کاروبـاری نەتەوەکـەی پێسـپێردراوە ٢-ئەسـپی براوەی پێشبڕکێ شـتێکی دەکەنە مل نیشـانەیە بۆ براوەیی ٣-شوێنی گەردانە لە ملدا ٤-شـوێنی هەڵواسینی شمشێر لەسەر شان.

(مُقَلَّـداتَ الشِـعْر): ئـەو دێـرە نایابانەی هەڵبەسـت کـە لەبەردەکرێـتو هەرگیـز لەبیرناچێتەوە.

٤-(أَلقِلْد (ج) أَقلاد): کۆمەڵە خەڵك.

(أَلقِلْدَة): ١ خلتەی رۆن ٢ خورما.

(أَلقَلْدَةُ): چاڵی بەر لووت ناوەراستی سمێڵ.

قلز: (قَلَـزَ- الرَجُل. قَلْـزاً): ١-بە هەڵمژین خواردیـەوە ٢-چالاکبـوو قەڵەمبازدیـدا ٣-شەلیی.

(-هُ الماءَ): ئاوەکەی پێهەڵقوراند/ قومە قومە پێیخواردەوە.

(تَقَلَّـزَ- الوَعْـلُ): ١-کەڵەکێوییەکـە غاریدا ٢ چابوکبوو.

(إِقْتَلَزَ- الـكَأسَ): (جامەکەی/ کاسـەکەی) قومە قومە خواردەوە.

(أَلقَلْز- مِنَ الرجال): پیاوی سووکەڵەی لاواز.

(أَلقِلَـز (م) قِلِزَّة والقُلُز (م) قُلُزَّة): پیاو یان ژنی توندو رەق.

٢-(قَلَزَ-هُ. قَلْزاً): لێیدا.

(-الأَرضَ بعَصاهُ): داردەسـتەکەی کێشـا بە زەویداو کاری تێکرد.

(-بسَـهْمِهِ أَو بقيئِـهِ): تیرەکـەی یـان رشانەوەکەی هەڵدا.

(قَلَزَ وقَلَّزَ وأَقْلَزَ- الجَرادُ): کوللەکە کلکی بە زەویەکەدا کرد گەرای تێدا دابنێت.

٣-(أَلقِلْز والقُلُز (م) قِلِزَّة وقُلُزَّة): مسێك کە ئاسن کاری تێنەکات.

٤-(قَلْزَمَ-الشيءَ): شتەکەی قووتدا.

(تَقَلْزَمَ- الشيءَ): شتەکەی قووتدا.

(-الرَجُلُ): لە چرووکیدا مرد.

(أَلقِلْزِم): بەدزمان/ بەدخواز/ دووزمان.

(أَلقُلْزُم): دەریای سوور.

(أَلقَلْزَمَـة): ١-بەدخوازیـی/ زمانبەدیـی/ ناپاکیی ٢ هەراوزەنا/ هاتو هاوار.

قلس: ١-(قَلَسَ- الرَجُلُ. قَلْسـاً وقَلَسـاناً): خواردنەکـە یان ئاوی گـەدەی هاتە دەمیەوە ئەگەر زێفی لێبسـێنێت دەرشێتەوە ٢-مەیی زۆر خواردەوە.

(-تْ نَفسُهُ): دڵی تێکەڵهات/ هێڵنجیدا.

(-تِ الكَأسُ بالشَّـرابِ): جامەکـە لێوانلێوی شەراب بوو/ سەریکردو لێیرژا.

(-الإناءُ): قاپەکە (پڕبوو/ لێیرژا).

(قَلَسَ البَحْرُ بالماءِ والطَعْنَةُ بالدَّم): دەریاکە سـەریکردو بەملاولایدا ئاو هـات، برینەکە

خوێنەکەی سەریکرد.
(-النَحلُ العَسَلَ): هەنگەکە هەنگوینەکەی رژانە سەر دەوروپشتی.
(-تِ السحابَةُ الندى): هەورەکە وردەبارانێکی باراند/ ڕشێنەیەکی کرد.
(-القالِس): ئەوەی خواردنی ناوسکی لە گەروویەوە بێتە دەرێ/ ڕشاوە/ قولپهێن.
(ألقَلْس): ١-خواردن یان خواردنەوەیەك لە گەدەوە هاتبێتە ناودەمی/ بە زۆریی گەدەپڕیو قەبزیی/ گرتن تووشی ئەوەی دەکات ٢-ڕشانەوە.
(قَلْسُ البَحر): هەور.
(القَلاّس): زۆر هێلنجدەر.
(بَحرٌ قَلاّس): دەریایەکی هەستاوو بەهێز کە کەف هەڵداتە سەر ڕۆخ.
(ألقَليس) (ح): ١-هەنگ ٢-هەنگوین.
٢-(قَلَسَ- الرَجُلُ قَلْساً وقَلَساناً): ١-بە گۆرانییەوە کەوتە سەماو هەڵپەڕین ٢-گۆرانییەکی چاکی چڕی.
(قَلَّسَ): دەف لێداو بە دەمیەوە گۆرانییوت.
(-القَومُ): خوێشگەل بە دەفلێدانو گۆرانیو هەڵپەڕینەوە بەپیر گەورەهاتووەکانەوە چوونو پێشوازییانکردن.
٣-(قَلَّسَ): کورنووشیبرد.
(-لَهُ): دەستی بە سنگیەوە گرتو سەری بۆ دانەواند.

٤-(قَلَّسَ- الرَجُلَ): کلاّوی لەسەر پیاوەکە کرد.
(تَقَلَّسَ): کلاّوی لەسەر کرد.
(ألقَلاّس): کلاّودروو/ کلاّودروستکەر.
٥-القَلس (ج) قُلُوس وأقْلاس) (یونانیة): گوریسێکی گەورەو ئەستووری پاپۆرە.
٦-(قَلْسى- الرَجُلَ): کلاّوی کردە سەر پیاوەکە.
(تَقلسي تَقلْسِياً): کلاّوی لەسەرکرد.
٧-(ألأنْقَليس والإنْقليس) (ح) (یونانیة): مارماسی.
قلش: (ألقَلاش): بچکۆلەی گرمۆڵە/ خۆکرژکەر.
(القَلاشَة): کورتیی و بچووکیی.
(ألقَلاّش والأقْلَش) (فارسیة): کەلەکباز: فێڵباز/ فێلاّوی.
قلص: (قَلَصَ- الرَجُلُ قُلُوصاً): بازدیدا.
(-القَومُ): کۆبوونەوەو کەوتنە (ڕێ/ ڕۆیشتن).
(-الماءُ): ئاوەکە بەرزبووەوەو ڕۆیشت.
(-الغُلامُ): مێردمنداڵەکە هەرزەکار بوو/ پێگەیشت.
(-تِ البئرُ): ئاوی بیرەکە سەرکەوتە سەرێ.
(-ت نَفسُهُ): هێلنجیدا/ دڵی تێکەڵهات.
(-القَومُ عَنِ الدار): خوێشگەل لە خانووەکە هاتنە دەرێ یان ئامادەی دەرچوونبوونو کاتی دەرچوونیانبوو بڕۆن.

(-الظِّلُّ عَن كذا): سێبەرەکە لەوە کشایەوە.
(قالِص): سێبەری کشاوە.
(-الثَّوبُ بَعدَ الغَسْلِ): جلەکە بە شتن چوومیەك و کورتبوومەوە/ کرژبوو.
(-ت الشَفَةُ): لچەکە سەرەوژوور هەڵگەڕایەوە.
(قَلَصَ-ت نَفسُهُ.قَلَصاً): دڵی تێکەڵهات/ هێڵنجیدا.
(قَلَّصَ-تِ الناقَةُ بِراكِبِها): ١-مێحوشترەکە سوارەکەی هەڵگرت/ خێرا بردی ٢-بێپشوو/ سەرومر ڕۆیشت.
(-القَومُ): سواری حوشترە جوانەکان/ کەمتەمەنەکان بوون.
(-تِ الدِرعُ): زرێکە گردبوومەوە بەیەکداچوو.
(-قَميصَهُ فَقَلَّصَ هو): کراسەکەی هەڵکردو بەرزکردەوە کراسەکە هەڵچوو و بەرزبوومەوە.
(أَقْلَصَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەکە شیرەکەی سەرکەوتو برا.
(-البَعيرُ): کوپارەی حوشترەکە شتێك بەرزبوومەوە.
(تِ الناقَةُ): مێحوشترەکە لە هاویندا قەڵەو بوو.
(تَقَلَّصَ): ١-کرژ بوو/ چوومیەك ٢-لەیەك نزیکبوومەوە.
(-في عِلم الطبيعِيَّات): کرژبوو/ چوومیەك.
(القَلَصَةُ (ج) قَلَص وقَلَصات): ئاوی بیرەکە کە بەرز دەبێتەوە.
(ماوجِدتُ فِي البِئرِ إلاّ قَلَصَةً مِنَ الماءِ): کەمەکە ئاوێکم لە چاڵاوەکەدا دی دەسکەوت.
(أَلقَلاَّص): مێحوشتری جواندۆش/ کەسێکە مێحوشترێك بدۆشێت کە کەمتەمەن بێت.
(-مِنَ المِياه): ئاوی سەرکەوتوو.
(أَلقَلُوص): ١-مێینەیەك کە جوانبێت/ کەمتەمەنبێت/ گەنجبێت ٢-(ح) (بەچکە/ بێچووە) چێرگ ٣-ڕووبارێکە پیسی تێبچێت و خەوش و خاشاکی بکرێتە سەر.
(-مِنَ الإبِلِ (ج) قَلائِص وقِلاص وقُلُص وقُلْصان): ١-حوشتری لۆقن// لاقدرێژ ٢-حوشتری گەنج یان حوشترێك هەر کاروان بکات و بتوانێت بێت و بچێت ٣-مێحوشترێك کە تازە سوارییبن.
(أَلقَليص): زۆر/ فرە.
(-مِنَ المِياهِ): ئاوی سەرکەوتوو/ بەرزەوەبوو.
(أَلمِقلاص): کەسێکە مێحوشتری (جوان/ گەنج) بدۆشێت.
(-مِنَ النوق): مێحوشترێ لە هاویندا قەڵەوبوو.
(فَرَسٌ مُقَلِّص): چارەوێی لۆقن/ لۆقدرێژ.
قلط: (قَلَطَ-هُ (عند العامة). قَلْطاً: (سريانية): خۆڵ و خاشاك و پیسی لێلابرد.
(القَلْطِيّ والقِيْلِيط): پیاوی بەدی زەبەلاح.
(أَلقَلْط) (عند العامّة) (سريانية): خۆڵ و پیسی و خاشاك لابردن.
(أَلقُلاط): مرۆڤی بستە باڵاو سەگ و پشیلەی زۆر بچووك.

(القُلَيـط) (عنـد العامـة- سـريانية): سەرەلوێنك.
(ألقِليط): باگونە.
(ألقَلَّيطَـة) (عاميـة- سـريانية): جـۆرە ئیشێکی هەویرە.
(ألقَيْلَط والقَيلِط): گونەهلاوساو.
قلع: ١-(قَلَعَ-الشـيءَ. قَلْعاً): ١-شتەکەی لەبن دەرهێنا ٢-لە شوێنی خۆی گوێزایەوە.
(-الوالـي فُلانا): والی فیسـاری لەسـەر کار لابرد.
(قلِعَ- الراكِبُ. قَلَعاً وقَلَعَةً): سـوارەکە خۆی بەسەر زینەکەوە نەگرت.
(-المُصـارِعُ): زۆرانبازەکـە لـە زۆرانەکـەدا پێیترازاو پێی بە زەویەکەوە نەگرت.
(قُلِعَ- الرَجُلُ. قَلْعاً): خۆی لەبەر گورزەکەدا یان لەسەر زینەکە نەگرت.
(-قَلَّعَ-الشيءَ): شتەکەی لەبن هەڵکەند.
(قالَعـا مُقالَعَةً): ئـەو دوانـە هەریەکەیان ئەویتری لە جێگەی خۆی ترازاندو هەڵکەند.
(أَقْلَعَ- الأَمـيرُ): میر قەلایەکـی (پێکەوەنا/ دروستکرد).
(-الشيءُ): شتەکە روونبووەوەو دەرکەوت.
(-أَصحـابُ السَـفينَةِ): خاوەنپاپۆڕەکـەو کەشتینشینەکان ڕۆیشتن.
(-المَـلاّحُ السَـفينَةَ): پاپۆڕەوانەکە لەنگەری پاپۆڕەکەی هەڵبڕیو پاپۆڕەکە کەوتە ڕۆیشتن.

(-عَن كذا): وازی لەوە هێناو لێیگەڕا.
(-تِ الحُمَى عَن فُلان): تاکە فیساری بەردا.
(«یا سَـماءُ أَقلِعي»): ئەی ئاسمان بارانەکەت راگرە.
(تَقَلَّعَ): لەبن هەڵکەنرا.
(-في مَشْيِهِ): وا ڕۆیشت وەك تلبێتەوە.
(إقْتَلَعَ): لە بن هەڵکەنرا.
(-الشيءَ): ١-شتەکەی لەبنو بێخ هەڵکەند ٢-شتەکەی بە زۆر داگیر کرد.
(إنْقَلَعَ): لەبن هەڵکەنرا.
(القُلّـع): پیـاوی لـە ڕۆیشـتندا (چابوك/ بەپێ).
(ألقَلْـع (ج) أَقْلُـع وقُلُـوع): ١-تەشـوێی خانەسـازیی/ بەنایـی ٢-دەفرێکـە نـانو کەلوپەلی شوانەکەی تێدایە.
(قَلْع الحُمَى): ڕۆژی نەمانی تاکە.
(«تَرَكتُـهُ في قَلـع مِـن حُمّـاهُ»): کاتێـك بەجێمهێشت کە تاکە بەریدابوو.
(ألقِلْع): ١-پیاوێك کە خۆی بەسـەر ئەسپەوە نەگرێت ٢-چارۆکەی پاپۆر ٣-ڕۆژی تابەردان.
(«تركته في قِلع حُمّاهُ»): کاتی تابەردانەکەی جێمهێشت.
(ألقَلَع): ١-توێژو کرێشـی سـەر پێستی گەڕ ٢-لانەی گیانەوەر کە لەژێر تاوێردا دەبێت.
(-مِنَ الحُمَى): ڕۆژی نەمانی تا.
(ألقَلِع): ١-کرێشـدارێکی پێستی گەڕیی ٢-ئەو

کەسـەی کە لە بەرمنگاریدا یان لەسـەر زین خۆی راناگرێت.
(شـیخٌ قِلَعٌ): پیرێك کە بـروات وەك پێ لە قوردا دەربێنێت.
(ألقُلْعَةُ): ١-ئەوەی کرێشـی سەرپێستی گەری هەبێت ٢-کەسێکە کە بێتواناو بوودەڵە ئەگەر لێیاندا بەرگریی لە خۆی نەکات ٣-دارایەك کە نەمێنێتەوەو زوو لەدەست بچێت ٣-پارمیەکی رووت کـە ئەگەر دات بە یەکێك بە مەرجێکە کە بۆت بهێنێتەوە ٤-درەختی لەبن دەرهاتوو.
(ألقُلْعَةُ): رۆیشتن/ نەمان لە شوێنێکدا.
(«هوَ علی قُلْعَةٍ»): ئەو لەسەر کۆچە.
(«مَنزِلُنـا مَنـزِلُ. قِلْعَةٍ وقُلْعَـةٍ»): ماڵمان هەمیشە بە کۆڵەومیە/ ماڵی کۆچاوکۆچە.
(«هـذا المَنزِلُ مَنزِلُ قُلَعَـةٍ»): ئەم ماڵە هی تێـدا نیشـتووەکەی نییە/ ماڵـی بارکردنە. ئەگەر یەکێکهات لەم کرێچیەی لەپێشـتر بوو یان خاوەنەکەی ویستیو پێویستیبێت جار لە دوای جار تێدانیشتووەکە دەبێ بروات.
(ألقَلْعَـةُ (ج) قِلاع وقُلـوع): ١-قەڵا ٢-براله/ خەڵـف بێچوولـە کە لـە بنـی دارخورماکە دەردەهێنرێت و لێی دەکرێتەوە ٣-(توێشوبەرە/ دەفر)ی شوان.
(-الطائِرَة): فڕۆکەیەکی گـەورەی جەنگەو بۆمباهاوێـژە شـوێنەکانی دوژمـن و قـەڵاو سـەنگەرو عەمـارو کورەکانـی بـەر بۆمبا گەروەکانی دەدات.
(ألقِلْعَـةُ (ج) قِلَـع): ١-جـۆرە هەڵکەندنێك کەرتی خانەیەك/ بەشـێك لـە خانوویەك/ لەتێك.
(ألقَلَعَـةُ (ج) قِـلاع وقَلَـع): گاتاوێرێك لە کێومکە هەڵکەنرێت و بەربێتەوە سـەرکەوتن بەسەریدا گراندەبێت.
(- (ج) قَلَـع): ١-بانـی مـەزن ٢-قـەڵا ٣-پەڵەهەورێکی گەورە کە وەك شاخ وابێت.
(القُلَعَةُ): ١-کەسـێك کە پێستی کاژی گەریی هەڵبدات ٢-بێئۆقرە/ کەسێك کە لە شوێنێکدا ستارە نەگرێت.
(«مَجالِسُ قُلْعَةٌ»): ئەنجومەنی ستارە لەبەر بـراو، چونکە هەرکە یەکێکی لەپێشـتر هات دەبێت شوێنەکە بۆ ئەو کەسە چۆڵ بکرێت.
(«مَنزِلُنـا مُنـزِلُ قُلْعَـةٍ»): ماڵەکەمان هی یەکێکیترە/ هی ئێمە نییە.
(ألقُلاع): توێـژی زەوی هەڵدەتۆقێت کاتێك دوومەلانەکە خەریکـی دەرچوونبێت بەوەدا دوومەلانەکە دەدۆزنەوە.
(القُـلاع الواحِـدَةُ قُلاعَة): ١-قـوری زەوی. لەبەر وشکیو بێئاوی زەویەکە شەقار شەقار دەبێت ٢-تامیسك/ زیپکە کە لەناو دەمو زمان دەردێت.
(قُلاعُ الأُذنِ): گوێبرە/ برینە لە پشـتو بنی گوێدا پەیدا دەبێت و ئاوو زرکاوی لێدێت.

(القُلاعَــةُ): بەردێك یــان تۆپەڵــە قورێكی بێبەرد لە زەوی هەڵكەنرێتو بهاوێژرێت.

(«رُمــيَ بقُلاعَةٍ»): بــە بەردێك دەمكوتكرا واتا بە بەڵگەیەك بەزێنراو بێدەنگكرا.

(ألقِلاعَة): چارۆكەی پاپۆڕ.

(ألقَــلاَّع): ١-خێــرا بەزیــو یان خۆ بەســەر زینەوە نەگرتــوو ٢-پۆلیس/ بالباز ٣-گفندز/ گۆڕهەڵــدەرەوە ٤-گــەواد/ دەیــوس/ دەویت ٥-درۆزن ٦-دانهەڵكێش ٦-قســە هەڵبەســتو بوختانكەر/ قســەچن بەدزمان لەلای میرانو كاربەدەســتان بۆ لابردنی كارمەندو كەسێك لەو شوێنەی كە تیایدایە.

(ألقَلُــوع (ج) قُلُــع (ح): مێحوشــتری كەتە ٢-كەوانی ترازاو لە كاتیی بەكارهێنانیدا.

(إقلاعُ الحُمَّى ومَقْلَعُها): بڕانی تا و نەمانی.

(ألمَقلَع (ج) مَقالِع): كانە بەرد.

(ألمِقْــلاع (ج) مَقاليــع): قۆچەقانیــی/ بەردەقانی.

٢-(قَلِــعَ- الرَجُــلُ قَلَعــاً وقَلْعَــةً): گەمژە/ بێمێشــكبوو/ قســە نەدەچووە مێشــكیەوەو تێنەدەگەیشت.

(ألقَليــع): بێمێشــك/ كــەودەن كــە قســە وەرنەگرێت.

٣-(القَلْعُ): كانزایەكە دەڵێن قورقوشمی چاك لەوەیە.

(رَصاصٌ قَلْعِي وقَلَعِي): قورقوشمی قەلعی.

(ألقِلْــع): بەركــۆش كــە پیاو دەیپۆشــێتو دەیبەستێت.

(ألقَلَع): خوێن.

٤-(تَقَلْحعتَ في مَشْــيِهِ): لە رۆیشــتندا وەك خۆی لە قوڕ دەرهێنێت وا دەڕوات/ لەنجە لە رۆیشتندا دەكات.

٥-(إقْلَعَدَّ- الشَعَرُ): قژەكە زۆر لوولبوو.

(-فُلانٌ): ســەری خۆی هەڵگــرتو بە وڵاتدا كەوتە گەڕان.

٦-(قَلْعَــطَ-هُ فَتَقَلْعَــطَ) (عنــد العامــة) (سريانية): زۆر پیسیكرد. ئیتر پیسبوو.

ألقَلْعَطَةُ (عند العامة- سريانية): پیسبوون.

(ألمُقَلْعَط) (عند العامة- ســريانية): پیسی ڕژد/ چرووك.

٧-(إقْلَعَطَّ- الشَعَرُ): قژەكە لوولو ڕەقبوو.

(ألقَلْعَطَةُ): زۆر لوولبوونی قژ.

(ألمُقَلْعِــطُ) (فا): ســەرێكی قژ لــوولو كرژی بەیەكداچووی لە لوولیدا نەنوێنێت زۆر كورت.

٨-(ألمُقْلَعِطُّ): هەڵاتووی ترساو.

٩-(إقْلَعَــفَ- الشَــيءُ): شــتەكە كرژبــوو بەیەكداچوو.

(-ت أنامِــلُ فُــلان): دەســتی لــە گــۆ چوو پەنجەكانــی كووڕ بوون لەســەرماندا یان لە بەر پیری.

قلــف: ١-(قَلَــفَ الشَــجَرَةَ. قَلْفــاً): توێكڵی دارەكەی لێكردەوە/ دارەكەی ڕووتكرد.

(-الظفـرَ): نینۆکەکـەی بـڕیو لـە بنەوە لێکردەوە.
(-الـدَنَّ. قَلْقـاً وقَلْفَةً): قورەکەی لـە کووپەکە کردەوە.
(-القَلْفَةَ. قَلْفاً): پێستی چووکەکەی بڕی.
(قَلِـفَ- الصَبِـيُّ. قَلَفاً): کوڕەکـە خەتەنە نەکراوە یان پێستی چووکی درێژو زۆر بووە.
(صَبيٌ أَقْلَف): کوڕێکی خەتەنەنەکراو.
(قَلَّفَ- الجَزورَ): ئاژەڵە سـەربڕاوەکەی کوتە کوتە کرد.
(تَقَلَّفَ- القشـرُ عَنِ الشَـجَرِ): توێکڵەکە لە درەختەکە بووەوەو کرایەوە.
(إقْتَلَفَ- الظفرَ): نینۆکەکەی بڕیو لە بنەوە هەڵیکەند.
(أَلقِلْف الواحِدَةُ قِلْفَة): توێکڵی درەخت.
(أَلقِلْفَة): نینۆکێك کە لە بنەوە دەرهێنرابێت.
(أَلقُلْفَةُ والقَلَفَةُ (ج) قُلَف): پێسـتی چووك/ کێر.
(القُلافَة): توێکڵی درەختو هیتر.
(أَلقَلِيـف): کووپەیـەك کـە قورەکـەی لێکرابێتەوە.
(أَلقَليف الواحِدَةُ قَليفَة): ١-خورمای دەریایی توێکڵەکەی لێبوو بێتەوە ٢-میوەی وشك.
(أَلقَليـف (ج) قُلُـف والقَليفَـة (ج) قَليف والمَقْلوفَـة (ج) مَقلوفـات): سـەبەتەیەکی قیرینی گەورە کە خورمای تێدەکەن.

(أَلأَقْلَـف (م) قَلْفـاء (ج) قُلْـف): ١-خەتەنە نەکراو ٢-نێرینەیەك. کوڕێك پێستی چووکی درێژو زۆر بێت.
(«هو أَقْلَفُ القَلْبِ»): ڕێی چاکە نازانێت.
(«عامٌ أَقْلَف»): ساڵی هاتو بە فەڕ.
(«عَيشٌ أَقْلَـف»): ژیانێکی تێرو تەسـەلو خۆش.
(أَلتَقْليف): خورمای ناوکدەرهاتووی لەپووشگیراو/ لە دەفری پووشنراو.
(أَلمَقْلوف): کووپەی قوڕ لێکراوە.
٢-(قَلَفَ- الشيءَ. قَلْفاً): شتەکەی هەڵگێڕایەوە.
٣-(قَلَـفَ وقَلَّفَ- السَـفينَةَ. قَلْفـاً وقَلْفَةً): درزەکانـی پاپۆڕەکـەی بە لۆکەو ڕیشـوو و شتیتر خنیو قیری تێکرد.
(أَلقِلافَة): درزی پاپۆڕگرتن.
٤-(إنْقَلَفَـ تِ السُـرَّةُ): ناوکەکە لە قەڵەویدا بەناوداچوو.
(أَلقِلْف الواحِدَةُ قِلْفَة): شوێنی زبر.
(أَلقِلفَةُ- مِنَ الشِفاه): لچی ئەستوور.
٥-(قَلْفَـحَ- الطَعـامَ): (چێشـتەکەی/ خواردنەکەی) هەموو لووشدا/ خوارد.
٦-(تَقَلْفَحَ- عَنهُ الشيءُ): شتەکەی لێبووەوە.
(أَلقِلْفح والقِلفِح): ١-قوڕی شەقارشـەقار بوو بە هۆی وشـکبوونەوە ٢-ئـەو پارچانەی کە لە ئاسـن دەبێتەوە کاتێك دەکوترێت شێوەی پێدەگیرێت.

(اَلقِلْعَــةَ): ١-دوومــەڵان ٢-تویــژی زەوی کە دەرچوونی دوومەڵان بەرزیدەکاتەوە ٣-گەمرە کــە بە حوشــترەوە دەبێت کە وەکــو توێکڵی پارچە پارچەی گەورە گەورە دەبێت.

قلــق: ١-(قَلَــقَ- الشــيءَ قَلْقــاً): لەقەلەقی بە شــتەکە کــرد/ جووڵــە جووڵــی پێکرد/ بزواندی.

(قَلِــقَ. قَلَقاً): دڵخوردو نائارامبوو/ شــپرزە بوو.

(قَلِقٌ ومِقْلاقٌ وهيَ قَلِقَةٌ ومِقْلاقٌ): دڵخوردو نائارام/ شپرزە.

(أَقْلَقَ-هُ): جارسیکرد/ هەراسانیکرد/ سەری لێسەندو شپرزەیکرد ٢-دڵخوردو نارامیکرد.

(-الشــيءَ مِــن مَكانِهِ): شــتەکەی لەقکرد/ بزواندیو لە شوێنی خۆی هەڵیکەند.

(-القَومُ السُــيُوفَ في الغِمْدِ): شمشێرەکانیان لە کێلاندا بزواند پێش ئەوەی هەڵیکێشن بۆ ئاسانکردن هەڵکێشان.

٢-(القُلقاس) (ن) (یونانیة): سێوە زەمینی/ سێوی بنعەرز رووەکێکە لە بنەوە سەلکدەکات لــە هندســتانەوە هاتــووەو زۆر دەمێکــە لە خۆرهەڵاتــی ناوەراســتدا دەچێنرێت. گەلای گــەورە گەورەیەو ســەوزە. ســەلکەکەی کە دەیگرێتو لە بن زەویدایە نیشاستەدارە وەك پەتاتەیە بەڵام کەمتر خۆشە دەیشکوڵێنرێت.

(اَلقُلقاس الرُومي أَو اَلكَنكَر) (ن): سەوزەیەکی ســەلگرە لە ئەمەریکای باکــورەوە هاتووە لە ئەوروپا لە ســاڵی (١٦٠٠)ەوە دەســتکراوە بە چاندنی گرنگیەکی زۆری هەیە، بەڵام پەتاتە بایەخی کەمتر کردۆتەوە.

قلم: (قَلَمَ وقَلَّمَ -الشــيءَ قَلْماً): شــتەکەی بڕیو نووکەکەی تیژکرد.

(-الظفــرَ): نینۆکەکەیکــرد/ دەرچووەکەی بــڕیو فڕتانــدی هەرچیــش تــۆزە تــۆزە لێتــبڕیو نووکت تیژکرد یــان فڕتانت ئەوە قەڵەمتکردووە.

(اَلقَلَم (ج) أَقْلام وقِلام): ١-خامە/ پێنووس/ قەڵــەم/ قەڵەمــی قامیــش ئــەو قامیشــی پێنووســینە تــا دانەدرێت پێیناڵێــن قەڵەم پێیدەڵێــن قامیش، پاندان، قەڵەمئوج ٢-تیری قومار کە قومارباز،کان یاریی پێدەکەن (بۆیە واپێیدەڵێــن چونکە وەك قەڵــەم نووکەکەی دادرێــت وەك ســنجووق) (وشــەکەیش لــە قەلەموســی یونانیەوە وەرگــیراوە کــە بە قامیش دەوترێت).

(اَلقُلامَة): تەڵاشی شتی دادراو.

(قُلامَةُ الظفر): پارچەی نینۆکی فرتاو (بۆ بێنرخیو بێرێزی) بەکاردێت.

(اَلإِقلیــم (ج) أَقالیم) (یونانیــة): هەرێم/ وڵات/ خاکێکە لە شــوێنانیتر جیادەکرێتەوە چونکە لە خاکەکانیتر بــڕاوە کە لە پاڵیدایە وەك میســرو شــام کە هەریەکەیان وڵاتێکی

جيانو لەوانیتر براون.
(ألإقليمـيّ): هەرێمگەریی/ ولاتی جیاخواز/ ولاتگەریی.
(ألإقليميّـة= ریجیونالیـزم): رێڕەوێکـه بانگـەوازی هەرێمگەریـی دەکات تاکـو ولاتە هاوسنوورو نزیکەکان کۆببنەوە/ هەرێمگەری.
(ألتّقليم= التّشـحيل): هەڵپاچینی درەخت بـۆ جوانکـردنو بەهێزکـردنو بەرهـەم زۆرکردنـی بە برینی پەلە وشـکەکانیو لقە نەویستەکانی.
(المِقْـلام= المِقراض): ١ـقەیچـەی هەڵپاچین ٢ـنینۆککەرە/ قرتێنەر.
(ألمَقْلَمَة (ج) مَقالِم): قەڵەمدان.
(مَقالِمُ الرمح): گریکانی نێزەکە.
(«فُـلان مَقلـومُ الظَفر ومُقَلَّـمُ الظَفر»): فیسار نینۆککراوە؛ واتا لاوازو سەرشۆڕ کراوە. بێدەسەلاتە.
٢-(ألقالِـم (ج) قَلَمَـة): بێهاوسـەر/ بێژن/ رەبەن.
(ألمُقَلَّمَة): بێوەژنێك مێردەکەی مردبێت.
(«سـارَت ألفٌ مُقَلَّمَةٌ»): هەزار سەربازی پڕ چەكو ئامادەو چەکهەڵکێشاو رۆیشت.
٣-(قَلْمَعَ- رَأسَهُ): لێیداو سەری پەڕاند.
(-الشيءَ): شتەکەی لە بنو بێخ هەڵکەند.
(ألقَلْمَعَـةُ) (مـص): نامـەردو پووشـت/ ناکەسبەچەی ناوخەڵك.

الملحق:
قلـم: (أَقْلَـمَ- الحَيَوانَ أَوِ النَّبـاتَ): هەرێم ژینیکـرد/ ئاژەڵەکە یـان ڕووەکەکە بە ئاوو هەوایەکـی ڕاهێنـا کـە هـی هەرێمی خۆی نەبێت.
(تَأَقْلَـمَ): هەرێمژینبوو/ بە ئاووهەوای تازە ڕایهێنا.
(تَأَقلُم= التَبَلُّـد): ڕاهاتن بە ئاووهەوای ئەو شوێنەی بۆیچووە.

قلَنَ: (قَلنَسَ- هُ): کڵاوی لەسەر کرد.
(-الشيءَ): شتەکەی داپۆشیو سەرینایەوە.
(ألقَلَنْسُوَة والقُلَنسِيَة (ج) قَلانِس وقَلانيس وقَلاسٍ وقَلاسِـيّ): کڵاو، تەپلە/ کڵاو فووج. جۆرە بەرگێکی سەرە جۆری زۆرە.
(قلوسة) (لاتينية (عامية): جۆرەکڵاوفوچێکە/ تەپلەیەکـە قەشـەی دیانـە خۆرهەڵاتییەکان لەسەریدەکەن.
قُلَينِسَـة وقُلَيسِيَة): کڵاوۆك: تەپلۆك/ کڵاوی بچووك.
٢-(قَلْنَسَ- الرَجُلُ): دەستی بە سنگەوە گرتو بە پێوە وەك (زەبوونێك: کەساسێك) وەستا.
قلـو: ١-(قَلا- الرَجُلَ قَـلاً وقَلاءً): قینی لە پیاوەکە بوو/ حەزی لە چارەی نەکرد.
(تَقَلّی- إليهِ): قینی بەرامبەر دەربڕی.
(تقالی الرجلان): قینو نەیارییان بەرامبەر یەك دەربڕی، قینیان لە یەك بووەوە.

(«بَينَهُم تَقالٍ»): رِقو ناحەزییان لە نێواندا هەیە.

٢-(قَــلاَ- اللَّحْــمَ وغَيرَهُ قَلْواً): لــە تاوەکەدا گۆشتەکەو شتیتری سوورکردەوە.

(قَلاَّء): گۆشتو شتیتر سوورکەرەوە.

(أَللَّحْمُ المَقْلَوّ): گۆشتی سوورکراوە.

(تَقَلَّــى- على فِراشِــهِ): لەســەر نوێنەکەی تەپاوتلیکرد.

(إقْلَوْلَى. إقلِيلاءً): ١-لە شــوێنەکەدا سرەوتی نەبــوو ٢-چوویەكو كرژ بوو ٣-ســەری خۆی هەڵگرتو رۆیشتو دڵخورد بوو شپرزە بوو.

٣-(قَلا- الإبلَ. قَلواً): حوشترەکەی دەرکردو دایە پێش خۆی.

(-القُلَّةَ وبالقُلَةِ): دار هەلووکەکەی هەڵدا.

(أَلقُلَــة (ج) قُــلاَت وقُلُون وقُلُــون والمِقْلى والمِقْــلاء): دارو هەلــوك (دوو دارە منــدالآن یاریی پێدەکەن).

(أَلقِلْوَ): ١-هەموو شــتێکی ســووکەڵە ٢-کەری تەمەنکەمی ئازاو سووکەڵە.

أَلقِلْــوَة: چوارپێیــەك کــە گورجبێــتو خاوەنەکەی پێشبخات.

٤-(إقْلَولى- الطائرُ إقليلاءً): ١-باڵندەکە بەرزبوەوە/ بەرز فری ٢-کەوتە سەر پۆپەی درەختەکە.

(-هُ): سەرپشتیکەوت.

(-في الجَبَــلِ): ســەرکەوتە ســەر پۆپــەی/ لووتکەی شاخەلەو لەوێوە روانی.

(القَلولَــى): باڵندەیــەك کە لــە فرینداا زۆر بەرزبێتەوە.

٥-(أَلقُلَة): داوی گرتنی ئاسك.

أَلقِلْو: شــتێکە لە ســووتاندنی گیای ترشۆکە دەستدەکەوێت.

قلي: ١-(قَلى. يَقلي- اللَّحْمَ وغيرَهُ): گۆشتەکە یان هیتری سوورکردەوە.

(قَلاَّء): تاوەســاز/ کەسێکە لە تاوەدا گۆشتو شتیتر سووردەکاتەوە.

(اللَّحْمُ المُقلي): گۆشتی سوورەوەکراو.

(أَلقِلاَّء): ١-تاوە دروستکەر ٢-کەسێکە لە تاوەدا گۆشت سووردەکاتەوە.

(أَلقَــلاَّءة): ئــەو شــوێنەی تــاوەی تێــدا دادەنرێت.

(أَلقَلِيَّــة (ج) قَلايــا (ط): ١-ســوورەوەکراو کــە لەگەڵ چێشــتدا دەخورێتو چێشــتەکە خۆشدەکات ٢-شلەیەك کە لە گۆشتی سەربڕاو دەکرێت.

أَلمِقْلــى والمِقلاة (ج) مَقالٍ: تاوە کە گۆشــتی تێدا سووردەکرێتەوە.

(أَلمَقلاة): شوێنی دروستکردنی تاوە.

(المَقْلِيّ): سوورەوەکراو.

٢-قَلَى. يَقلي- فُلاناً قَلْياً: کێشــای بەســەری فیساردا.

(أَلقُلَــة (ج) القُلــى): ١-تەوقــە ســەری پیاو ٢-تەوقە سەری شاخەکان.

٣-(قَلـى يَقلي وقَلِـيَ يَقلـى- الرَجُل. قِلى وقَلاءً ومَقلِيَةً): رقى له كابرا بوومەوە.

(قال): رقليومبوو. كەسێكە حەز لە چارەی یەكێك نەكات.

(مَقلي): بێزراو/ نەویستراو.

٤-(اَلقِلى والقِلْيُ): شتێكە لە سووتاندنی گیای ترشۆكە پەیدادەكرێت.

(اَلقِليَةُ) (یونانیة): خەلوەتخانەی دنیانەویست یان ژووری پارسا.

(اَلقِلاّيَة) (یونانیة): خانووی قەشە.

الملحق:

قَلـيَ: (القِلْوي): تفت تایبەتییە كە بە شتە تفتەكان.

(«محلول قَلَوي»): گیراوەی تفت.

(«مَعادِن قِلْوِيَّة»): ١-كانزا تفتەكان ٢-تفتیی تێدا هەیە.

(«مِلحٌ قَلَوي»): خوێی تفت.

(اَلقلي أو القِلي) (ك): مادەی سووتێنەرە لە ناودا دەتوێتەوە. پێكاتەیە لە كانزاو ئۆكسجین وەك سۆدیۆمو پۆتاسیۆم.

قَمّ: ١-(قَـمَّ- البَيـت. قَمَـاً): (خانووەكەی/ماڵەكەی) گەسكدا.

(قام وقَمّان): گەسكدەر.

(-شارِبَهُ): سمێڵەكەی پاكتاشیی.

(-ما على المائِدَةِ): چی لەسەر خوانەكە بوو خواردی/ ماشییەوە.

(تَقَمَّـمَ ما علـى المائِدَةِ): هەرچی لەسەر خوانەكە بوو خواردیو هیچی لێنەهێشتەوە.

(إقْتَمَّ ما على المائِدَة): ئەوەی لەسەر خوانەكە بوو خواردی.

(اَلقُمَّة): ١-گلێنجانە/ سەرەنوێلك ٢-ئەوەی كە شێر بە دەمیەوە دەگرێت.

(اَلقُمامَـة (ج) قُمَـام= الكناسَـة): خـۆڵو خاشاكو پیسی.

(اَلقَميم): ئاردی زۆر وردی گەنمو جۆ.

(اَلمِقَمّ والمُقْتَمّ) ئەو كەسەی كەچی لەسەر خوانەكە بێت بیماشێتەوەو هیچی لەسەر نەهێڵێت.

(المِقَمَّة (ج) مَقامّ): گەسك.

(اَلمِقَمَّـة والمَقَمَّة): لچو لێوی ئاژەڵی سمدار (چونكـە بـە لـچو لێـوی خواردنەكـەی دەماشێتەوە).

٢-(قَـمَّ- الشـيءُ قَمّاً): شـتەكە وشـكبوو/ وشكبووەوە.

(قَمَّمَ-هُ): وشكیكردەوە.

(اَلقَميم): سەوزەی وشكەوەبوو.

٣-(قَمَّـمَ- النَجـمُ): ئەسـتێرەكە كەوتـە ناوەراسـتی ئاسـمانەوە كە تەماشـاتكرد بە ژوورسەرتەوەیە.

(تَقَمَّـمَ- الشـيءَ): شـتەكەی بڵندكـرد/ بەرزكردەوە.

(-النَّخلَـةَ): بـە دارخورماكـەدا هەڵزنـا تا گەیشتە پۆپەكەی.

(-الرَجُلُ قِرنَهُ): پیاوەکە بەسەر هاورێکەیدا سەرکەوت.

(أَلقِمَّــة (ج) قِمَــم): ١-(لووتکــەی پۆپەی/ تەوقەسەری) هەموو شتێك ٢-لەش/ جەستە ٣-بەژن/ بالاّ.

٤-(إقْتَــمَّ- الشــيءَ): ١-شــتەکەی چاککــرد/ چارەسازیکرد ٢-رووپێکردو بە هەڵەدا نەچوو.

٥-(أَلقِمَّة (ج) قمام): کۆمەڵە خەڵکێك.

٦-(قَمقَمَ- مــا على المائِــدَةِ. قَمْقَمَةً): چی لەسەر خوانەکە بوو کۆیکردەوە.

(رَجُلٌ قَمقامٌ): پیاوێکی خوازلۆك و پیسخۆرو دەروونتزم.

٧-(تَقَمْقَمَ): نوقمی ئاوەکە کرا تا خنکا.

(-الشيءَ): سەر شتەکە کەوت.

(القِمْقِم): پەڕ.

(أَلقَمْقام): کاری سەخت و دژوار.

(أَلقُمقــام والقُماقِــم): ژمارەیەکــی زۆرو بێئەندازە ٢ دەریا یان بەشــی زۆری دەریاکە ٣-(ح) سج (چونکە دەدەنە پاڵ یەك و سەریەك دەکەون بەسەر لەشی ئاژەڵەکەوەن).

(- (ج) قَماقِــم وقَماقِمَة): گــەورە پیاوێکی زۆر بەخشندەو بەدەست و دڵ.

(أَلقُمْقُمــان): ١-ژمارەیەکــی زۆر ٢-دەریا یان بەشی زۆری دەریاکە ٣ بیچووی سج.

٨-(تَقَمْقَــمَ- مِنهُ) (عامية): لێیوەرســبوو/ هاواری لەدەست هەڵسا.

٩-(أَلقُمْقُم): ١-قــورگ ٢-گۆزە ٣-قاپێك کە لە مســەو ئاوی تێدا گەرمدەکرێت ٤-قاپی عەتار ٥-گومگومە (فارســیە)= گولاوپرژێن کە گولاو بەسەر میوانانداپێ دەپرژێنرێت.

(أَلقُمْقُمــة = القُمْقُــم. أَلقِمْقِــم): خورمای وشکەوەبوو.

(أَلقَمْقــام والقُمْقــام والقُماقِــم والقُمْقُمان الواحِدَةُ قُمْقُمانَة) (ح): جۆرە ئەسپێیەکە.

(أَلقَماقِم): ڕۆژانێکی دوادوای مانگی سەرماوەز ئەوەندەی مانگەکانی ساڵەکە. ڕەشە خەڵکەکە پێیدەڵێن.

(أَلبَواخير): بە پێی ئەو ڕۆژانە سەرماو گەرمای ساڵە داهاتووەکە دادەنێن و چاوەڕێدەبن.

قمــأ: ١-(قَمَــأَ- الَمــكانَ وبِــهِ قَمْــأً): چووە شوێنەکەوەو تیایدا نیشتەجێبوو.

(قَمأَ وقَمُؤَ-تِ الماشِــيَةُ قُمُــوءَةً وقَمْأً وقَماءً وقُمُوءً): ئاژەڵەکە قەڵەو بوو.

(-تِ الإبِلُ بالَمكانِ): حوشترەکان لە شوێنەکەدا مانەوە لەبەر لەوەڕی زۆر قەڵەو بوون.

(قامَأَ-هُ مُقامَأَةً): گونجا/ ڕێککەوت.

(«ماقامَأَهُ المَكانُ»): شوێنەکە بۆی باشنەبوو/ نەلووا -پێی نەکەوت-.

(أَقمَأَ- الشــيءُ أَو الَمكانُ فُلاناً): شتەکەی یان شوێنەکەی بەدڵبوو.

(-تِ الماشِــيَةُ): ئاژەڵەکە گۆشتیگرت/ قەڵەو بوو.

(تَقَمَّأَ- فلانٌ المكانَ)شوێنەکەی بۆ لواو تیایدا نیشتەجێبوو.
(ألقــمْءِ):ئــەو شــوێنەی کــە مێحوشــترو حوشــتریترو ئــاژەڵ هەروەهــا ژن‌و پیاو بە مانەوەیان تیایدا قەڵەو بن.
(ألقَمْأَة):پیت‌و فەڕ.
(ألقَمْأَة):پیت‌و فەڕ.
(ألقَمــأَة (ج) قِماء ولِقْماة والمُقوَّة)شــوێنی نسرم کە هەتاو لێینادات/ نسێ.
٢-(قَمأَ-ەُ. قَمأً):دایمرکانەوە/ سەرکوتیکرد.
(قَمــأَ وقَمُؤَ. قَمــأَةً وقُمْأَةً وقِمْــأَةً وقَماءَةً): سەرشۆڕو زەبوون‌و بچووکبوو.
(قَميء (ج) قُماء وقِماء):سەرشــۆڕو داماوو بێرێزو لەبەر چاو بچووك.
(أَقْمَــأَ- الرَجُــلَ): پیاوەکــەی سەرشــۆڕو کەساسکرد.
(ألقَمْأَةُ والقُماَةُ):داسەکنان/ هێمنبوون.
(القَمــيء):زەبــوون‌و سەرشــۆڕی بچووك‌و ڕسوا.
٣-(تَقَمَّــأَ- الشــيءَ):١-شــتەکەی تۆزمتۆزە کۆکــردەوە ٢-باشــترین شــتەکەی هەڵبژاردو برد.
(إقْتَمَأَ-الشيءَ)شتەکەی کۆکردەوە.
قمــح: ١-(قَمَحَ وقامَــحَ وانقَمَــحَ- البَعيرُ. قُموحــاً):حوشــترەکە تێرئاو بوو و ســەری هەڵبڕی.

(قامِح (ج) قِماح وقُمَّح)حوشتری سەرهەڵبڕ پاش تێرئاوبوون.
(قَمَّحَ- فُلاناً):بە شتێکی کەم پاڵی پێوەنا لە بری زۆر کە دەبوو بیداتێ.
(أقْمَــحَ- الرَجُلُ):پیاوەکە ســەری هەڵبڕی‌و چاوی لانا.
(-بأنفِهِ):لووتی بەرزکردەوە.
(-الغِلُ الأسَــير):کۆتەکــەی گەردنی وای لە دیلەکە کرد سەری بڵند کاتەوە.
(تَقَمَّــحَ- البَعــرُ):حوشــترەکە تێرئاو بووو سەری هەڵبڕی.
(-الشَّــرابَ ومِــنَ الشَّــراب):شــەرابەکەی لەبەرچاو کەوت‌و ڕقی لێبوو.
(شَــهرا قُماحٍ وقِمــاحٍ):مانگی کــەو بەدارو مانگــی ڕێبەندان (بۆیــە وا ناونراون چونکە حوشــتر کە هاتە ســەر ئاوخواردنەوە لەبەر ساردی ئاوەکە سەرهەڵدەبڕێت.
٢-(قَمِحَ وتَقَمَّحَ واقتَمَحَ- السُّــوَيقَ. قَمْحاً): قاوتی وشکیخوارد.
(-الشَرابَ)شەربەتەکەی بە مشت خواردەوە.
(أقْمَحَ- فُلانٌ)فیسار شەرابیخواردەوە.
(ألقُمْحَة):گوپێك ئاو یان دەرمان‌و شتیتر.
(رَجُــلٌ قَمُــوحٌ لِلنَّبيذ)پیاوێکــە مەی زۆر دەخواتەوە. شەرابخۆرێکی بەدفەرە.
(ألقَميحَة):قاوت یان دەرمان‌و شــتی هاڕراو کە بەوشکی دەخورێت.

٣-(أَقْمَحَ- السنبلُ): گوڵە گەنمەکە یان گوڵە جۆکە شیلەی گرت دانی تێچوو.

(-البُـرَّ): گوڵەگەنمەکـە بـوو بـە گەنمـی پێگیەشتووی تەواو.

(أَلقَمْح): گەنم.

(حَبَّة قَمح): دەنکەگەنمێك.

(أَلبُرُّ): گەنم، دەهاڕرێتو دەکرێت بە نان.

(أَلقَمحِيَّــة= القِلْبَة) (ط): جۆرە حەڵوایەکە لە ئاردی گەنمو شەکرمو گوڵاوی تێدەکرێتو دەنکە هەنارو شتیتری تێدەچێنرێت.

٤-(أَلقَمْحَـةُ والقُمْحــان والقُمَّحــان) (ن): زەعفەران.

(أَلقَمْحانَــة): نێوان ئێسـکە هەسـتاوەکەی پشتملو چاڵی پشتی مل.

٥-(أَلقَمَحْــدُوَة (ج) قَماحِد): ١-ئێسـقانێکی بەرز هەستاوە لە پشـت ملداو بە بەرزییەوە لە پشـت هەردوو گوێوە ٢ پشـتی مل نێوان هەردوو گوێ.

الملحق:

قمح: (أَلقَمحِي): گەنمڕەنگ.

(«بَقَــرَةٌ كَسْـوَتُها قَمحِيَّــة)»: مانگایـەك پێستەکەی گەنمڕەنگە.

قمد: (قَمَدَ. قَمْداً وقُمُوداً): ١-ملینەداو خۆی بەدەسـتەوە نەدا ٢-لـە چاکە یـان خراپەدا سەروەر بوو/ بەردەوامبوو.

(قَمِدَ. قَمَداً): ملی ئەستوورو درێژ بوو.

(أَقْمَد (م) قَمْداء): ملئەستوورو ملدرێژ.

(أَقْمَدَ- الرَجُلُ): ملی هەڵبڕی.

(القُمُد والقُماد): ١-توند ٢-ئەستوور.

(أَلقُمُــدَّةُ والقُمُــدُ والقُمُدَّانِيَّــة): ملدرێــژ (دەیشڵێن: ملدرێژو ملئەستوور).

قمر: ١-(قَمَرَ. قَمْراً): گرەوو قوماریکرد.

(-الرجُلَ): قومارەکەی لێبردەوە.

(-الرَجُلَ مالَهُ): ماڵەکەی لێزەوتکرد.

(قامَرَ- هُ مُقامَــرَةً وقِماراً): گرەوو قوماری لەگەڵدا کرد.

(تَقَمَّرَ- الرَجُلَ): قومارەکەی لێبردەوە.

(تَقامَرَ- القَومُ): گرەویانکردو یاریی قوماریان لەگەڵ یەك کرد.

(أَلقِمــار) (مص): قومار، هەموو یارییەکە کە براوە کە شتێك لە دۆڕاوەکە وەربگرێت سا ئیتر یارییەکە بە کاغەز بێت یان بە شتیتر بێت.

(أَلقَمير (ج) أَقمار): قومارچی/ قومارکەر.

(«هو قَميرُكَ»): ئـەو لەگەڵتدا قومارکەرە/ قومار دەکات.

٢-(قَمِــرَ- الشَــيءُ. قَمَــراً): شـتەکە تەواو سپیبوو.

(-الرَجُــلُ): ١-پیاوەکـە بەفـر بـردیو لـە بەفرەکەدا چاوی نەبینا ٢-لە شەوی مانگەشەودا خەوی لێنەکەوت/ خەوەکەی زڕا.

(أَقْمَــرَ- اللَّيلُ): شـەوەکە مانگەشــەو بوو/ بەشەوقی مانگ ڕووناکبووەوە.

(-الهِلالُ): مانگی یەکشەوە کەوانە مانگەکە پڕ بوو/ بوو بە مانگی پڕ.
(-القَومُ): ١ مانگ لە خۆیشگەل هەڵات ٢-چاوەڕێی هەڵاتنی مانگیانکرد.
(تَقَمَّرَ): بە مانگە شەو ڕاویکرد.
(-الرَّجُلَ): بە مانگەشەو بۆ لای هات.
(-الطَيرَ): بە ئاگر باڵندەکەی بە شەوارە خست بۆ ئەوەی بیگرێت.
(-الطَيرَ والظباءِ): بە مانگەشەو باڵندەو ئاسکی ڕاوکرد.
(إقْمارً- إقْميراراً): سپیبوو وەك ڕەنگی مانگ.
(ألقَمَر (ج) أقْمار) (فك): مانگ/ هەیف. هەسارەیەکە تیشکی خۆی لە خۆر وەردەگرێت و دەیداتەوەو دەگاتە زەوی و تاریکی شەو لادەبات، پاش سێ شەو تا کۆتایی پێیدەڵێن مانگ، سێ شەوی یەکەمی پێیدەڵێن: (هِلال) کەوانە مانگ، داسەمانگ لەبەر سپێتی وای پێدەڵێن.
(ألقَمَران) (فك): خۆرو مانگ.
(الأقْمار التَّوابِع) (فك): ئەستێرەی ئاسمانە بە دەوری/ خولی هەسارە سوڕدەرەکاندا دەخولێنەوە، وەك مانگ کە خولی زەوی دەدات، هەروەها ئەستێرە پاشکۆکانی خولی بارام و پەرچیس و کەش.
(أقمارُ العِلم وشموسِهِ): مانگ و ڕۆژەکانی زانستی واتا زاناکانی زانستی.

(ألقُمْرَةُ): ١-ڕەنگی سپی مەیلەو سەوز ٢-سێهەمشەوی مانگ.
(لَيلَةٌ قَمِرَةٌ): شەوێکی مانگەشەو.
(الحروف القَمَرِيَّة): چواردە پیتی عەرەبییە لە دەربڕینیدا (ال) لەگەڵیدا دەردەکەوێت وەك (ألقَمَر)
(ألأَقْمَر): ١-سپی ٢-ئەوەی ڕەنگی سپیی مەیلەو سەوزە.
(وَجْهٌ أقْمَر): ڕووی وەك مانگ/ لەمانگچوو.
(ألقَمْراء): ١-مێی وشەی (الأقْمَر): ٢-تریفەی مانگەوشەو/ شەوقی مانگ.
(ألقُمْرِيّ (ج) قُمْر وقَمارِيّ) (ح): قومری کە باڵندەیەکی دەنگخۆشەو لە کۆتر دەچێت.
قُمرِيَّة: مێی قومری.
(ألقَمْرِيَّة): پەنجەرەی بچووك.
(ألقَمَرِيَّة) (ن): ١: ڕووەکێکی کەپرییە لە ئەمەریکای باکوورەوە بڵاوبۆتەوە بەرەکەی تۆوێکی وەك کەوانە مانگە بۆ جوانیی دەروێنرێت ٢-ڕەگەزە گوڵێکە دوو جۆرە یەکێکیان تەمەندرێژەو بۆنی خۆشە ئەویتریان ساڵانەیە بێبۆنە، لەبەر بۆن و بەرەکەی وا ناونراوە.
(لَيلَةٌ مُقمِرَةٌ ومُقمِرٌ): شوێکی مانگەشەو.
(«أنْشَطُ مِن ظَبيٍ مُقمِر»): لە ئاسکی مانگەشەو چابوکترە (چونکە ئاسك لە مانگەشەودا یاریدەکات و چالاکانە دێت و دەچێت.

(«أَغَـرُّ مِـن ظَبِـي مُقمِـر»): له ئاسكی مانگەشەو لەخۆبایيترو بـه فەوتان دەچێت (چونكه درنده به ئاسانيی دەيدۆزێتەوەو دەيخوات).

٢-(قَمِـرَ- الكلأُ والمـاءُ وغَيرُهما): گياو ئاوو شتيتر زۆر بوو.

(أَقْمَرَ- تِ الإبلُ): ١-حوشترگەل تێرئاو بوون ٢-له لەوەری زۆرو چاكدا لەوەڕان.

(الماءُ القَمر): ئاوی زۆر.

(سَحابٌ أَقْمَر): هەوری چڕوپڕ.

٤-(أَقْمَـرَ- الثَمَرُ): ١-بەرەكە، ميوەكە نەگەيشت تا سەرمای بەسەردانەهات ٢-ميوەكە پێش پێگەيشتنی سەرماڵيداو شيرنييەكەی بری/ برد.

٥-(قَمْرَةُ- المَركَب (عند المَلاّحين)): نوێنگەی/ خەوگەی دەرياوانەكان له (كاميـرا)ی ئيتاليیەوە وەرگيراوە.

(أَلمَقمُـور) (مفـع): بەديی و خراپەو ڤينلەدڵيی.

(«وَضَعْتُ يَدی بَيـنَ إحدی مَقمو رَتَين»): دەستم خستە ناو يەكێك لە دوو خراپەكەوە.

قمز: ١-(قَمَزَ- الشيءَ. قَمْزاً): ١-شتەكەی كۆكردەوە ٢-بەسەری پەنجە شتەكەی هەڵگرت، برد.

(أَقْمَـزَ- الرَجُلُ): شتێكی، ماڵێكی بێكەڵكی پەيداكرد.

(أَلقَمَز): ئاژەڵ ماڵياتی بێكەڵكو خراپ.

(أَلقُمْزَةُ (ج) قُمَزٌ): ١-چنگێك خورما ٢-بەرگی/ توێكلی دانی ڕووەك.

٢-قَمَزَ. قَمْزاً: بازدیدا (به پێی بەكارهێنانی خەڵكه ڕەشۆكەكه).

قمس: ١-(قَمَسَ-ه في الماءِ. قمساً): كردی به ژێر ئاوەكەوە، له ئاوەكەی هەڵكێشا.

(-تِ الدَلـوُ في الماءِ)دۆلكەكـه نوقمی ئاوەكه بوو.

(-بِهِ في البئرِ): هەڵيدايه ناو چاڵاوەكەوە.

(-الوَلَدُ في البَطنِ): منداڵەكه له سكی دايكيدا شپرزه بوو.

(-في الماءِ. قَمسـاً وقُموسـاً): خـۆی نوقمی ئاوەكه كرد.

(قَمَّسَ- الرَجُلُ): حوشترەكانی ئاودا.

(قامَـسَ- هُ. قِماسـاً ومُقامَسَـةً): لەخـۆ نوقومكردنـی ئاوەكەدا بەزاندی/ لەو باشـتر خۆی نوقومكرد.

(أَقْمَسَ- الكَوكَبُ): هەسارەكه ئاوابوو.

(أَقْمَـسَ- هُ في المـاءِ): نوقمـی ئاوەكەيكرد/ كردی بەژێر ئاوەكەوە.

(-الوَلَدُ في البَطن): كورپەكه له سكيدايكدا شپرزه بوو.

(تَقامَسـوا- في الماءِ): پێكەوە خۆيان نوقومی ئاوەكه كرد.

(إنقَمَـسَ-في المـاءِ): لـه ئاوەكـەدا خـۆی نوقومكرد.

(-فِي الركبةِ): خۆی هەڵدایە بیرە ئاودارەکەوە.

(-الكوكَبُ): هەسارەکە ونبوو.

(القاموس (ج) قَواميس): ١-دەریا ٢-زۆربەی دەریاکەو قووڵترین شوێنی ٣-فەرهەنگی فەیروزئابادی (لەبەر فراوانیو قووڵیی لە رووی زمانەوە وا ناونراوە).

(قاموس= مُعجَم): فەرهەنگ.

(أَلقِماس): زۆریی ئاو لە چاڵاودا.

(أَلقَمّاس): بندەریاگەر/ ژێرناو چوو.

(أَلقَمُوس): چاڵاوی فرەئاو کە دۆلکەی تێدا نوقومبێت.

(أَلقَميس): دەریا.

(أَلقِمِّيْسُ (ج) قَماميس): دەریا.

(أَلقَومَس (ج) قَوامِس): ١-زوربەی ئاوی دەریاکە.

٢-(القَوامِس): چورتوم/ ئاپۆرە/ بەڵا.

٢-(قامَسَ-هُ. قِماساً ومُقامَسَةً): پێکەوە سەرنجیان/ گۆڕییەوەو راڤەیانکرد.

(«هو يُقامِسُ حوتاً): لەگەڵ یەکێکدا سەرنج دەگۆڕێتەوەو لێدەکۆڵێتەوە کە لەخۆی زاناترو بەرزترە.

٣-(أَلقُمَّس (ج) قَمامِس وقَمامِسَة): گەورەیەکی مەردو ئابروودار.

(أَلقَومَس (ج) قَوامِس): میر.

قمش: (قَمَشَ وقَمَّشَ القُماش. قَمْشاً): کوتاڵی لەملاولا کۆکردەوە.

(تَقَمَّشَ): هەرچی دەستکەوت باخراپیش بێت خواردی.

(إِقْتَمَشَ- القُماشَ): هی ئەملاو لای خوارد گەرچی گەندیش بێت.

(أَلقَمْش) (مص): گەندەی هەموو شتێك.

(أَلقُماش (ج) أَقْمِشَة): وردە شتی رزیوو بێکەڵکی کەوتووی سەرزەوی.

(قُماشُ كُلِّ شيءٍ): ورتکەو پرتکەی بێکەڵکی هەموو شتێك/ گەندەو چرووكو پاتاڵی هەموو شتێك.

(قُماشُ الناس): سووكو رسوای ناو خەڵك/ ناکەسبەچە.

(قُماشُ البَيتِ): کەلوپەلی ناوماڵ.

(قُماشُ الثَّوب) (ت): کوتاڵ. چنراوی جلو بەرگ.

(«هذا الثَوبِ جَيدُ القماش»): ئەم بەرگە چنراوەکەی سفتو چاکە/ کووتاڵەکەی باشە.

(ثَوبُ مُقَمَّش): بەرگێکە کوتاڵ سفتەو چاك چنراوە.

(أَلقَمّاش): فرۆشیاری کوتاڵو کەلوپەل/ بازرگان.

قمص: ١-(قَمَصَ- الفَرَسُ وغَيرُهُ. قُماصاً وقِماصاً وقَمْصاً): چارەوێکە یان وڵاخێتر هەردوو دەستی پێکەوە بەرزکردەوە دانەواندنەوەو قوری شێلا، کەوتە چەپۆکان.

(-البَعيرُ): حوشترەکە راپەڕیو هەڵات/تەرە بوو.

(-منـهُ قَمْصـاً): هەڵسـڵەمییەوەو لێـی دوورکەوتەوەو خۆی لێلادا.

(-تِ الناقَـةُ بالرَّديـف): مێحوشـترەکە سـوارەکەو هاوەڵە سـوارەکەی پشـتەوەی بە ئاسانیی هەڵگرتو برد.

(-وقَمَّـصَ البَحـرُ بالسـفينَةِ): دەریاکـە پاپۆڕەکەی ڕافڕاند وەك حوشترێك غاربکات.

(ألقِماص) (مـص): دڵخوردیی/ نارەحەتیی دڵ/ نائارامی.

(أَلقَمُوص)١-ولاخێکەئازایانەبەسوارەکەیەوە هەڵدەتیزێنیچت ٢-(ح) شێر ٣-دڵخوردێك کە ئارامی لەبەر بېرێتو نەسرەوێت.

(«فُلان قَموصُ الحُنجَرَة»):فیسار درۆزنە.

(أَلقَميـص): چوارپێکـە/ ولاخێکـە بـە سوارەکەیەوە هەڵدەتیزێنێت.

٢-(قَمَّصَ-هُ):کراسی لەبەرکرد.

(-الثَوبَ):کراسێکی لە کوتاڵەکە بڕی.

(تَقَمَّـصَ):١ کراسـی لەبـەر کرا ٢-کراسـی لەبەرکرد.

(«تَقَمَّصَ الولايَةَ والأَمـارَةَ. وتَقَمَّصَ لباسَ العِزّ»): ولاتنشـینەکەو میرییەکەی بە بالای خۆی بـڕیو وەریگرت. ونگینیەکەی پۆشـی (ئەمە خوازەیە).

(تَقَمَّصَ-تِ الروحُ):گیانەکە جەستە گوێزییکرد. گوایـە هەندێك بڕوایان بـەوە هەیە کە گیان کە خاوەنەکەی مرد بۆ جەستەیەکیتر دەگوێزێتەوە.

(أَلقَميـص (ج) أَقْمِصَـة وقُمُص وقُمْصان): ١-کـراس (بە مێو نێر دەکرێـت) ٢-وێڵداش/ هاوەڵمنداڵ ٣-پەردەی دڵ.

(«هَتَكَ الخَوفُ قَميصَ قَلبِهِ»):ترس پەردەی دڵی (دراند/ شەقپێبرد).

٣-(القَمَص الواحِدَة قَمصَة) (ح):١-کوللە کە لە هێلکە دێتە دەرەوە/ پێکورە ٢-(ح) مێشولە وردەکە بەسەر ئاوەوە دەفرێت.

قمط: ١-(قَمَطَ وقَمَّطَ-هُ. قَمْطاً): دەسـتو پێی بەسـتەوە وەك چۆن منداڵ لە بێشکەدا شەتەکدەدرێت.

أَلقِمـاط (ج) قُمُـط:١-پەتێـك شـەتەکی پێدەدەن ٢-دەسـرازەی کورپە کە لە پێشکەدا پێیدەبەستنەوە.

(ألقِماط والقَمْط):گوشێکە/ پەتێکە دەستو پێی مەڕی پێدەبەستنەوە (کاتی سەربڕینی).

(ألقَمَّاط):دەسرازە هۆنو دروستکەری.

٢-(قَمَـطَ وقَمَّطَ- طَعْـمَ الشَـيءِ قَمْطاً): شتەکەیچەشت.

(-الشيءَ):شتەکەی برد.

(أَلقَمَّاط):دز.

(أَلقُمَّاط):دزەکان.

٣-(قَمَطَ وقَمَّطَ- الإبلَ. قَمْطاً):حوشترەکانی یەك بە دوای یەکەوە بەست/ قەتاریکردن.

٤-(عـامٌ قَميطٌ):سـاڵێکی ڕەبەق/ خشـت/ ساڵێکی تەواو.

(«أَقَمتُ عِندَهُ حَولاً قَميطاً أَو شَهراً قَميطاً»): سالێکی رەقە/ سالێکی تەواو یان مانگێکی تەواو لەلای مامەوە.

٥-(قَمْطَرَ- الشيءُ. قَمْطَرَةً): شتەکە گرموڵە بوو/ کۆبووەوە.

(-الشيءَ): شتەکەی کۆکردەوە.

(-القِربَة): ١-مەشکەکەی بە بەنەکە شەتەکدا ٢-پڕیکرد.

(إِقْمَطَرَ): چوومیەك/ کرژ بوو.

(-لِلشَّرِّ): ئامادەی خراپە بوو.

(-عَلَيهِ الشيءُ): شتەکەی لەسەر کەڵەکە بوو.

(أَلقِمطَر والقِمَّطْر (ج) قَماطِر): ١-کتێبدان/ دۆڵابی پەرتووك/ کتێب ٢-دارێکە تەختەیەکە دەکرێتە پێی تاوانباران ٣-پیاوی کورتەبنەی کەتە (بە نێرو مێ دەکرێت) لەوانەیە بۆ مێ (هـ) بخرێتە سەر دەوترێت: إِمْرأةٌ قِمَطْرَةٌ

(القِمَطْری): ١-پیاوی کورتی قەبە ٢-بە کۆمەڵ رۆیشتن.

٦-(قَمْطَرَ- العَدوُّ. قَمطرَةً): دوژمن هەڵات/ رایکرد.

(إِقْمَطَرَّ): بڵاوبووەوە.

٧-(إِقْمَطَرَّ- اليَومُ): رۆژەکە سەختبوو.

(أَلقُماطِر والقَمْطَرير): رۆژانی سەختو دژوار یان پڕ لە خراپی.

قمع: (قَمَعَ-هُ. قَمْعاً): ١-رێی نیازەکەی لێگرتو نەیهێشت بیگاتێ ٢-بەزاندیو سەرشۆڕو زەبوونیکرد ٣-بەدار یان ئاسن لێیدا/ بیرازیکرد ٤-کێشای بە تەوقەسەریدا.

(-البَردُ النَّباتَ): سەرما رووەکەکەی برد.

(-قَمِعَ-تِ الظَبيَةُ): مێشەگەزە چووە لووتی ئاسکەکەوەو خستیە سەرلەقێ.

(أَقْمَعَ-هُ): بەسەریدا زاڵبوو سەرشۆڕیکرو گێڕایەوە.

(«أَقْمَعْتُهُ»): بەرەو روومهات شکاندمو گێڕامەوە/ لە خۆم دوورخستەوە.

تَقَمَّعَ): سەرشۆڕو کەساسبوو.

(-الذُباب): مێشەکەیدەرکرد.

(«تَركْتُهُ يَتَقَمَّعُ»): بەجێمهێشت مێشەکان لە خۆی دەرکات کە دەستبەتاڵبوو/ بێئیش بوو.

(إِنْقَمَعَ): سەرشۆڕو کەساسبوو.

(أَلقَمَعَةُ (ج) مَقامِع) (ح): مێشەگەزە/ جۆرە مێشێکە لە گەرمای زۆردا دەداتە حوشترو ئاسك‌و هیتر.

(أَلمِقْمَعَةُ (ج) مَقامِع): تەختەو دارێکە یان پارچە ئاسنێکە بۆ زەبوونکردن لە مرۆڤی پێدەدەن.

(أَلمَقْمُوع) (مفع): سەرشۆڕو زەبوونکراو/ داماوکراو.

٢-(قَمَعَ- القِربَةَ. قَمْعاً): دەمی مەشکەکە یان کوندەکەی بەدیوی دەرەوەدا شکاندەوە.

(-في الشيء): چووە ناو شتەکەوە.

(-تِ المَرأةُ بَنانَها بالحَنَّاء): سەری پەنجەکانی لە خەنەگرت، بۆیان وەك كڵاوی لێهات.
(-مافي السقاءِ): چی لە جەوەندەکەدا بوو بە پەلەو شپرزانە خواردیەوە.
(-الشرابُ): یەکسەر شەربەتەکەی خواردەوەو بە گەروویدا چووە خوارێ بێقوملێدان.
(-سَمْعَهُ لِفُلان): گوێی (بۆ شلکرد/ بۆ هەڵخست).
(-الوَطْبَ): ڕەحەتیەکەی خستە سەر دەمی مەشکەکە تا شیرەکەی تێبکەن.
(قَمِعَ- فُلانٌ الدواءَ. قَمْعاً): فیسار دەرمانەکەی خواردەوە.
(قَمَّعَ- البُسرَةَ ونَحوَها): سەری (خورماکەی/ كڵاوەکەی) لێکردەوە.
(-تِ البسرةُ ونَحوَها): (كڵاوی/ سەری) خورماکەو شتی لە بابەتە وەك كڵاوی بەروو لێبووەوە.
(إِقْتَمَعَ- مافي الإناءِ): چی لە قاپەکەدا بوو هەڵیقوراند/ خواردیەوە.
(أَلقَمْعُ والقِمْعُ والقِمَعُ (ج) أَقْماع): ١-ڕەحەتی ٢-(ز) كڵاوی/ سەری خورماو كڵاوی بەروو شتی لەو بابەتە کە بە دارەکەوە یان هێشوەکەوە دەبێت ٣-ئەموستیلەی درومان.
(أَلقَمَع) (ع ا): ١-سەری قورقوراگە یان بۆریی هەناسە بۆ سی ٢-قورتەمی قورقوراگە.
(أَلقُمْعَةُ (ج) قُمَع): پەتی بەستنی دەمی هەمانە.

(أَلقَمَعَةُ (ج) قَمَع): سەری قورقوراگە.
قَمَعَةُ الذَنَب: سەری کلك.
(أَلقَميعَةُ (ج) قَمائِع): سەری کلك.
أَلقِمْعِيَّة) (ن): ڕەگەزەگوڵێکە گەڵا ڕەنگینەکەی لوولەییە لە ئەوروپاو ئاسیاو بەرازیل دەروێت لە بەناوبانگەکانی ئەرخەوانیە ڕووەکێکی جوانە بەلام ژەهراوییە گوڵەکەی ئەرخەوانییە لە شوێنە زەبەنگەکاندا کە گەچین نەبێت زۆرە، دەرمانی (دیجیتالین)ی لێدەردەهێنرێت دەرمانێکە باش میزدادەدەتو هێمنکەرەوەیە، بەلام بەکارهێنانی مەترسیی لەگەڵدایەو نەخۆشیی دڵی پێ چارەسەر دەکرێت.
٣-(قَمَعَ- الكُتُبَ ونَحْوَها. قَمْعاً): پەرتوکە باشەکان یان شتە باشەکانی هەڵبژاردو ئەوەی خراپبوو لێیگەرا.
(تَقَمَّعَ واقتَمَعَ- الشيءَ): شتەکەی هەڵبژارد.
(أَلقَمْعَةُ والقُمْعَةُ – مِنَ المالِ): هەڵبژاردەی ماڵو دارا.
(أَلقُمْعَةُ (ج) قُمَع): هەڵبژاردن.
(-مِنَ المالِ): ماڵو دارای هەڵبژاردە.
(قَمَعَةُ- الشيءِ (ج) قَمَع): هەڵبژاردەو ناوێزەی شت.
(أَلقُموع- مِنَ المالِ): ئەوەی چاكو هەڵبژاردەکەی براوە.
٤-(قَمِعَ-تْ عَينُهُ قَمَعاً): چاوی سوور بووەوەو تووشی سیچکەسلاوە بوو.

(قَمِعَة): چاوی هەڵاوساو تووشی سیچکەسڵاوە بوو.

(اَلقَمِعَة (ج) قَمَع (طب): سیچکە سڵاوە کە لە چاودێت‌و چاوتێکدەدات.

(طَـرَفٌ قَمِـعٌ): قنچکـی چاوێـك زیپکەی تێدابێت.

(اَلقَمَعَةُ (ج) قَمَعٌ) (طب): سیچکەسـڵاوەی چاو.

(اَلأَقْمَـع (م) قَمْعـاء (ج) قُمْـع والقَمُوع): چاوێـك کـە هەڵاوسـابێت‌و تێکچووبێـت‌و سیچکەسڵاوەی گرتبێت.

٥-(قَمِـعَ-تِ الفَـرَسُ. قَمَعـاً): چارەوێکـە ئەژنۆیەکی لەویتری ئەستوورتر بوو.

(-عَرقوبُ الفَرَسِ): سەری دەماری پشت پێی چارەوێکە هەڵاوسا.

(اَلقَمَع): ئەسـتوور بوونـی ئەژنۆی چارەوی یان سەری دماری پشتی پێی.

(اَلقَمِـع- مِنَ الخَیل): ئەسـپێك ئەژنۆیەکی هەڵاوسابێت.

(سَنامٌ قَمِعٌ): کۆپارمیەکی زۆر گەورە.

(اَلقَمَعَةُ (ج) قَمَع): سەری کۆپارەی حوشتر.

(اَلأَقْمَع- مِنَ الخَیل (م) قَمعاء (ج) قُمْع): ئەو ئەسپەی کە ئەژنۆیەکی ئەستوورتر بێت.

(اَلقَمیعَـةُ- مِـن الـدَّواب): هەڵتۆقانێك لە نێوان هەردوو گوێی وڵاخدا.

٦-(تَقَمَّعَ): بە تەنیا هەڵتروشکا.

(اِنقَمَعَ- الرَجُلُ): بە تەنیا دانیشت.

٧-(تَقَمَّعَ): سەرسامبوو/ حەپەسا.

٨-(قَمْعَـلَ- النَبـتُ. قَمْعَلَـةً): گۆپکـەی دەرکرد.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە سـەرۆکی میللەتبوو یان سەرۆکی شوانەکانبوو.

(اَلقِمعال): ١-سەرۆکی میللەت یان خوێشگەل ٢-سەرۆکی شوانەکانن.

(اَلقُمْعُـل (ج) قَماعِـل وقَماعیـل): تیانی گەورەی دەمتەسك.

(اَلقُمعُل والقُمُـول (ج) قَماعِل وقَماعیل): پەرداخی گەورە.

(اَلقُمْعُولَـة (ج) قَماعیـل): ١-(ز) گۆپکـەی رووەك/ گۆپکەی گوڵەکەی ٢-گرێ لەسەردا.

قمل: (قَمِلَ- القَومُ. قَمَلاً): ژمارمیان زۆر بوو ٢-وەچەیان زۆر خستەوە/ تۆویان زۆر بوو.

(-فُلانُ): فیسار پاش لاوازیی قەڵەو بوو.

(-بَطْنُهُ): ورگی گەورە بوو/ ورگی لێهات.

(-رَأْسُهُ): سەری ئەسپێ تێیدا یان ئەسپێکەی زۆر بوو.

(قَمِلَ): سەری ئەسپیداویبوو/ ئەسپێونبوو.

(قَمِلَ وأَقْمَـلَ- المَرعی): لەوەرگاکە چڕو پڕ بوو چنگی دایە یەك‌و ڕەش داگەڕا.

(تَقَمَّلَ- الرَجُلُ): پیاوەکە کەمێك قەڵەو بوو بە خۆیدا هات.

(اَلقَمْلَةُ (ج) قَمْل) (ح): ئەسـپێ مۆریانێکە

مشــەخۆرە بێباڵە ســێ جۆرە بــە مرۆڤەوە دەنووسێت‌و خوێنەکەی دەمژێت‌و جۆرێکیان ئەسپێی سەرە دووەم هی لەشە سێهەم چنگنە هی بانەگایە. جۆر هەیە هی ئاژەڵە. ئەسپێی لەش، نەخۆشیی ڕەشە گرانەتا بڵاودەکاتەوە.

(«دَبَّ قَمْلُهُ»): تۆوی قەڵەو بوو.

(قَمْلُ قُرَيش): تۆکی درەختی کاژ.

(ألقمال (ح)= القَمْل): ئەسپێ.

(ألقُمَّــل الواحِدَةُ قُمَّلَــة) (ح): ١-مۆریانێکە وەك گەنەو ســج کــە دەداتە حوشــتری لەڕ ٢-(ح) وردەمێرووله.

(ألمَقْمَلُ): کەســێکە پاش هەژاریی دەوڵەمەند بێت.

(قمن: ١-(تَقَمَّنَ- الأَمــرَ): نیازی بۆچوونو کردنی ئەو کارمیکردو هەر بۆ ئەوە چوو.

(-الشيءَ): خەریکبوو شتەکە بەرێت.

(ألقَمَن): ١-نزیك ٢-شایســتە (بۆ مێ‌و نێر بۆ تاك‌و جووت‌و کۆ هەروا بەکاردێت.

(هــذا المَنزِل لَــك مَوطِنٌ قَمَنٌ): ئــەم ماڵە شایستەی تۆیە تێدا بژیت‌و دانیشیت.

(جِئــتُ بِالحَديثِ على قَمَنِهِ): ئاخاوتنەکەم بــە پێــی خۆی‌و بــە ڕێگــەو شــێوەی خۆی گێڕایەوە.

(ألقَمِــن): ١-شایســتە/ شــیاو (ب) دەخرێتە دوایەوەو دەخرێتە پێشی ئەو وشەیەی کە لە دوایەوە دێت هەروەها (ل) (مِن) دەوترێت.

(«هوَ قَمِنٌ بِكَــذا أَو مِن كذا أَو لِكَذا»): ئەو شایســتەیە بەوە یان بۆ ئەوە شایســتەیە ئەو شیاوی ئەومیە ٢-خێرا/ گورج ٣-نزیك.

(ألقَمــين (ج) قُمَناء وقَمينــون (م) قَمينَة (ج) قَمينــات وقَمائِــن): ١-خێــرا/ گورج ٢-شایســتەو شــیاو (لەوانەیە لــە (تَقَمَّن)ەوە وەرگیرابێت واتــا خەریکە وەریگرێت‌و بیبات یان لە (ألقَمِــن)ەوە واتا خێرا گورج بە دوای (قَمــين)دا (ب) یــان (مــن) یــان (ل) دێت دەوترێت. (هو قَمينٌ بكذا ومِن كذا ولِكَذا): ئەو شایستەو شیاوی ئەومیە.

(أَقْمِنْ بهذا الأَمر): شیاوی ئەم کارەیە.

(«هــذا الأَمــرُ مَقْمَنَــةٌ لِذاك»): ئــەم کارە (شایستەی ئەومیە/ ئەوە هەڵدەگرێت).

٢-(رائِحَةٌ قَمِنَةٌ): بۆنێکی بۆگەنە.

(ألقَمــين (ج) قَمَناء وقَمينــون (م) قَمينَة (ج) قَمينات وقَمائِن): توونی گەرماو.

(أَلمُقْمَئِن): کرژبوو و چوومیەك.

قمه: ١-(قَمِهَ- البَعيْرُ. قُمُوها): حوشــترەکە سەری بەرزکردەوەو ئاوی نەخواردەوە.

(-الشيءُ في الماءِ): شتەکە بنئاوو سەرئاو کەوت.

(ألقامِه (ج) قُمَّه) (فا): سەرئاوو بنئاوکەوتوو.

(ألقَمَهُ): دڵگیران/ حەز لە خواردن نەکردن.

٢-(تَقَمَّهَ- في الأَرض): بەسەر زەویدا گەڕا.

(«خَــرَجَ فُلانٌ يَتَقَمَّــهُ»): دەرچوو نەیزانی ڕوو لە کوێ بکات.

٣-(إِقْمَهَدَّ): ١-پەلەیکرد/ خێرایکرد ٢-مرد.
(إِقْمَهَدَّ- الرَجُلُ أَو البَعيرُ): پیاوەکە یان حوشترەکە سەری (بلند کردەوە/ بەرزکردەوە).
(-بالمَكانِ): لە شوێنەکەدا مایەوەو دەرنەچوو.
(أَلقَمْهَد): پیاوی (نارەسەنی/ ناجسنی بەدفەسالّ/ ڕوو ناشیرین).
قمي: (قامی-ە مُقاماةً): لەگەڵیدا ڕێککەوت/ بۆی لووا.
(«مايُقامِيني هذا الشيءُ»): ئەم شتەم بۆنالوێت.
قنَ: ١-(قَنَّ- في الجَبَلِ قَنّاً): لە تەوقەسەری شاخەکەدا بوو.
(إِقْتَنَّ واقْتَأَنَّ. إِقْتِناناً واقتِئناناً): ڕاست ڕاوەستا/ قنج بووەوە.
(إِسْتَقَنَ- بالأَمرِ): لە کارەکەدا سەربەخۆ بوو/ سەربەستبوو.
(أَلقُن): گچکە شاخ/ شاخی بچووك.
(أَلقُنَّةُ (ج) قُنَن وقِنان وقُنُون وقُنات): ١-شاخی بچووك ٢-پۆپەی شاخ.
(قُنَّةُ كُلِّ شيءٍ): (تەوقەسەر/ پۆپە)ی هەموو شتێك.
٢-(قَنَّ. قَنّاً): داری وەشاند.
(إِقْتَنَّ): کۆیلەیەکی پەیداکردو ڕاگرت.
(أَلقِنّ): کۆیلەیەك خۆیو باوكو دایکی بە کۆیلە کراونو ڕاگیراون (بۆ نێرو مێو تاكو کۆیە: دەشێت کۆبکرێتەوە بوترێت.
(أَقْنان وأَقِنَّة. أَلقَنانَة والقُنُونَة): کۆیلەیەتیی/ بەندایەتی.
٣-(قَنَّ. قَنّاً): ١-بەچاو بۆ شت گەڕاو شوێنی کەوت ٢-دوای هەواڵەکان کەوتو بۆیان گەڕا/ سۆراغیکرد.
٤-(إِقْتَنَّ): بێدەنگبوو/ کپبوو.
٥-(إِسْتَقَنَّ): لەگەڵ مەڕەکانیدا مایەوەو شیرەکەی دەخوارنەوە.
٦-(أَلقُنّ): دەمی قۆڵی کراسو جل یان سەرقۆڵی کراس.
(قُنُّ الدجاجِ) (عامية سريانية): کولانەی مریشك.
(أَلقِنَّةُ (ج) قِنَن): ١-داوێکی/ ڕیسێکی (پەت/ گوریس) ٢-دەرمان.
(أَلقَنَن): ڕێگەو نموونەو چۆنیەتیی کردنی کارێك.
(أَلقُنان): بزمەی کراس/ دەمی قۆڵی کراس.
(أَلقِنِّينَة (ج) قَنانِيّ وقَنانٍ): قاپی شووشەی شەربەت.
(أَلقانُون (ج) قَوانين): ١-بنکە/ بنچینە ٢-پێوەری هەموو شتێك ٣-(مو) قانون کە نامێرێکی ژێداری مۆسیقایە ٤-یاسا ئەو یاساو دەستوورو شەریعەتو ڕێسایانەیە کە پەیوەندیی ناو کۆمەڵ ڕێکدەخات (ج) لە

نێوان خەڵکەکاندا یان لە ڕووی داراو ماڵەوە. یاسا جۆری زۆرە گرنگترینیان: (اَلقانون الاساسي أو الدستوري): یاسای بنچینەیی/ بنەڕەتیی/ دەستووریی.

(اَلقانون التِجاري): یاسای بازرگانی.

(اَلقانون الجَزائي): یاسای سزادان.

(قانون العُرْف والعادَة): یاسای ڕێساو نەریت.

(اَلقانون المَدَني): یاسای شارستانی.. هتد.

(اَلحَقُ القانُونيّ): مافی یاسایی، کۆمەڵە شەریعەتێکی کڵێسەیە (لە کانونی یۆنانییەوە هاتووە).

(اَلقانون) (ع ج): یاسایەکی بیرکاری کە بە دەربڕەیەك کورتکراوەتەوە پێشی دەوترێت دەستوور یان ڕێسا.

الملحق:

قنّ: (قَنَّنَ): یاسایدانا.

(-الشيءَ): سنووری بەکاربردنی شتەکە بە پێی یاسا دیاریکرد.

(«قَنَّنَ الخُبزَ وقَنَّنَ البَنزِينَ»): بەکاربردنی نانو بەنزینیان بە پێی یاسا دیاریکرد.

(اَلتَّقنين): ١-یاسادانان ٢-تەقەلاو ئەنجام کارییەکە کاربەدەستان بۆ کەمکردنەوەی بەکاربردنی کەلوپەلو بەرهەمێك کە لە وڵاتدا هەیە دەیدەنو دەیگرنو ئەو بەکارهێنانە دیاری دەکەن.

(«تَقنين الخُبز»): بەشداریکردن/ بەشبڕینەوەی نان.

(«تَقنين البَنزين»): دیاریکردنی بەشی بەنزین بە پێی یاساو ڕێنماییەکان.

قنأ: ١-(قَنَأَ-تِ اللِّحْيَةُ مِنَ الخِضابِ. قُنوءً): ریشەکە بە بۆیە/ بە وسمە ڕەشبوو.

(-الشيءُ): شتەکە زۆر سوور بوو/ تۆخبوو.

(-اللَّبَنُ قَنأً): ئاوی تێکەڵ شیرەکە کرد.

(-لِحيَتَهُ): بە وسمە یان ڕەنگیڕەش ڕیشی ڕەشکرد.

(قَنِيءَ الأَديمُ. قُنوءً): پێستەکە بۆگەنیکرد.

(قَنَّأَ- لِحْيَتَهُ تَقْنِئَةً وتَقنيناً): بە وسمە یان ڕەنگی ڕەش ڕیشی ڕەشکرد.

(أَقْنَأَ- الأَديمَ): پێستەکەی خراپو بۆگەنکرد.

(أَحْمَرُ قانِيء): سووری تێر/ تۆخ.

(اَلمَقْنَأَة والمَقنُوَةُ): شوێنی نسرمو سێبەر کە هەتاو لێینادات.

٢-(قَنَأَ- الرَجُلَ. قَنْأً): پیاوەکەیکوشت یان ناچاریکرد خەڵك بیکوژێت.

(قَنِيءَ قُنُوءً): مرد.

(أَقْنَأَ- الرَجُلَ): پیاوەکەیکوشت.

(-الشيءُ فُلاناً): شتەکە لە فیسار لێنزیکبووەو توانای بەسەردا بوو.

٣-(اَلقِنئِل): ١-ملی فیل ٢-ژنی کورتەبنە.

قنب: ١-(قَنَبَ- في الشيءِ. قُنوباً): چووە شتەکەوە.

(-تِ الشَّمسُ): خۆرەکە ئاوابوو.
(-الـزَّرعُ): گـەڵای گوڵی کشـتەکە دەرهات/ دەرکەوت.
(-الزَهـرُ): گوڵەکە لـە قاوغەکەی دەرهات/ کرایەوە.
(-الأسَـدُ بِمَخلَبِهِ): شـێرەکە چنگی بەناودا بردو شاردیەوە.
(أقنَـبَ): خـۆی لـە ناحەزەکـەی یـان دەسەڵاتدارەکە شاردەوە.
(تَقَنَّبَ- الرَجُلُ فِي بَيتِهِ): چووە خانووەکەیەوە.
(ألقُنْب): ١-چارۆکەی گەورەی پاپۆڕ ٢-چنگی شێر.
(-مِن كَفِّ الأسَدِ): جێی چنگی شێر لە بەری لە پێدا کە تیایدا دەشارڕێتەوە.
(قُنْبُ الزَهرِ (ج) قُنُوب): بەرگی گوڵ.
(ألقِناب): چنگی شێر.
(ألقِنـاب والقُنـاب الواحِدَة قِنابَـة وقُنابَة وقُنَّابَة): ئـەو کۆمەڵە گـەڵاو بەرگانەن کە بەر دەگرنـە خونچـەو گـوڵ، دەیپێچنەوە پێـش دەرهاتنـی وەك گوڵەگەنـمو گوڵەجۆ یان پووڵەکەی زیندەوەر کە لەشـی زیندەوەر دەشارنەوە.
(ألقُناب والقَنَّابَة): ئەو کۆمەڵە گەڵایانەن کە گوڵە گەنمەکە یان جۆکەیان پێچاوەتەوە.
(ألقِنَّـب والقُنَّـب) (ن) (یونانیة): ڕووەکی گـوش. ڕووەکێکـە سـاڵانەیە لـە هنـدەوە هاتووە زۆر لەمێـژە دەچێنرێت ڕیشـاڵێکی لێدەردەهێنرێـت قایمــە گوریـسو داوی لێ دروسدەکرێت. لە وڵاتە فێنكو ساردەکانیشدا زۆر دەچێنرێت.
(ألقَنيب): هەوری چڕ.
(ألمِقْنَـب): ١-دەفرێکی ڕاوە چـی ڕاودەکرێت تێیدەخەن ٢ لەپی شێر.
(ألمِقْنَب والمِقناب): چنگی شێر.
٢-(قَنَبَ- الكَرْمَ. قُنُوباً): مێوەکەی قونارکرد/ پەلە ڕزیوو وشكو خراپەکانی لێکردەوە.
(قَنَّبَ- الكَرْمَ): مێوەکەی هەڵپاچی.
٣-(قَنَـبَ وتَقَنَّـبَ واقْتَنَـبَ-تِ الخَيـلُ): ئەسپسوارەکان ئامادەی هێرشبوون.
(«قَنَّبوا وتَقَنَّبوا نَحـوَ العَدُو): کۆبوونەوە/ گردبوونــەوە/ ئامــادەی هێرشــی ســەر دوژمنبوون.
(أقْنَبَ): هەنگاوی گەورەینا.
(ألقانِـب= القَيـج): پۆسـتەبەری گـورجو چالاك.
(وادِ قانِـب): دۆڵێکە لە دوورەوە لێشـاوەکە ڕووی تێدەکات/ بۆی دێت.
(ألقَنيب): کۆمەڵە خەڵکێك.
(ألقَيْنـاب= القَيج): پۆسـتەبەری چابوكو گورج.
(ألمِقْنَـب (ج) مَقانِب): کۆمەڵە سـوارەیەك کۆبوونەوەو ئامادەی هێرشبردنن.

٤-(أَلقانِب): گورگی بەلووره.
(أَلقِناب): ژێی کەوان.
٥-(أَلقُنبُرَة): پەرکلاوی سەر.
(أَلقُنْبُـرَةُ والقُنبَـرَةُ (ج) قَنابِـر) (ح): کلاوکوره.
(دجاجَةٌ قُنبَرانِيَّة) (ح): مریشکی کلاودار.
٦-(القُنبُض (م) قُنبُضَة): ١-مار ٢-کورت.
٧-(أَلقُنَّبِيـط (ن) القَرنِبيـط): قرنابیت/ برنجـی حاجـی لەقلـەق ڕوومکێکـە لـە پێش ئـەوەدا گوڵەکـەی بکاتـەوە گۆڵەکەی لێدەکرێتەوە. سپییەو گۆشتنەو لێدەنرێت.
٨-(قَنْبَـعَ- في بَيتِـهِ): خۆی لـە ماڵەکەیدا شاردەوە.
(-تِ الشَجَرَةُ): گوڵەکەی یان بەرمکەی بەرگی پەیداکرد.
(أَلقُنبُـع): ١-بەرگی گوڵـی درەخت ٢-بەرگی دەنکە گەنمەکەی ناو گوڵە گەنمەکە.
(أَلقُنبُعَةُ= القُنْبُـع): ١-بەرگی گوڵی درەخت ٢-بەرگی دەنکە گەنمەکەی ناو گوڵە گەنمەکە.
(أَلقُنبُعَـةُ= القُنْبُـع): ١-بەرگـی گوڵی درەخت بەرگی دەنکـە گەنمی ناو گوڵەکـە ٢-بەرگێکە وەك ڕۆبو کلاوی هەیە دەکرێتە بەری منداڵ.
٩-(قَنبَعَ- الرَجُلُ): لە ڕقاندا دڵی (کەفیکرد/ هەلاوسا/ گیفبووەوە).
١٠-(أَلقُنْبُـع): پیـاوی کورتەبنـەی بێرێزو لەچەر/ سووك.

(أَلقُنبُعَةُ= القُنبُع): ١ پیاوی کورتەبنەی بیرێز ٢ ئافرەتی کورتەبنە.
(قُنبُعَةُ الخَنزِير): بووزی بەراز/ کونەلووتی بەراز.
١١-(قَنبَلَ- العَـدُوَّ) (ا ع): دوژمنی دایە بەر گوللە تۆپ یان بۆمبا یان نارنجۆك.
(أَلقَنبَـلُ والقَنبَلَـةُ (ج) قَنابِـل): دەسـتە خەڵكێك یان ڕەوە ئەسپێك.
(القُنبُـل والقُنابِـل): پیاوی ڕقئەسـتووری توندو تیژ.
(أَلقُنبُلَـةُ (ج) قَنابِـل): گوللـە تۆپێکە پڕە لـەو مادانەی کـە دەتەقنەوەو سـووتێنەرن بە تـۆپ دەگیرێتـە دوژمن لەوانـە بۆمبای سووتێنەر(الحارقة) و بۆمبای میکرۆببەخش. (الجرثومية) بۆمبای ئۆتۆمی.
(القُنْبُلَة الذَرِيَّة. القُنْبُلَة السـامَّة): بۆمبای ژەهرپرژێن.
قنـت: ١-(قَنَـتَ. قُنُوتـاً): ١-ملکەچبـوو ٢-سەرشۆڕو گوێڕایەڵی فەرمانی خودابوو.
(«قَنَـتَ اللهَ وقَنَتَ لله»): ملکەچی خودابوو. ملکەچییو سەرشۆڕیی بۆ خودانواند.
(-لَهُ): سەرشۆڕیبوو کەساسیی بەردەستیبوو.
(أَقنَتَ): خۆی ملکەچی خودا کرد.
(إقْتَنَتَ): خۆی بەدەستەوەدا.
(أَلقانت (فا) (ج) قُنَّتٌ): هەمیشـە ملکەچو بەرفەرمان.

(إمْــرَأةٌ قَنُــوتٌ): ئافرەتــی گوێڕایەڵــی مێردەکەی/ شووەکەی.

٢-(قَنَــتَ. قُنُوتــاً):لــە نوێژدا ١-ڕاوەســـتاو دەســـتی بە نوێژ کرد ٢-لە قسەکردن وەستا/ بێدەنگبوو.

(أقْنَتَ):١-درێژەی بە وەســتان لەنوێژەکەدا ٢-درێـــژەی بــە حەجەکــەدا ٢-درێـــژەی بە داگیرکردندا.

(ألقانِت (ج) قُنَّت):نوێژکەر.

(سَــقاءُ قِنيِّت):کوندەیەکی تۆکمە/ ساغ کە ئاو دانەدات.

٣-(قَنَتَ. قَناتَةً):کەمخۆر بوو.

(ألقَنيــت):(بــۆ نێــرو مــێ): کەمخۆراك/ کەمخۆر.

٤-(أقْنَتَ):دۆعای لە ناحەزو دوژمنەکەی کرد.

قنث: (قَنْثَلَ- الرَجُلُ):لە ڕۆیشــتندا بەپێ تۆزی هەستاند/ ورووژاند.

قنج: (ألقُمجُل):کۆیلە/ بەندە.

قنــح: ١-(قَنَــحَ- العــودَ قَنْحــاً):ســەری چێوەکەی/ چیلکەکەی/ توڵەکەی نوشتاندەوە تاوەك گۆچانی لێبێت.

(قَنَحَ وأقْنَحَ- البــابَ):دەرگاکەی بە دارێك بەرزکردەوە کە سەرەکەی چەمابووەوە.

(قَنَّحَ- البــابَ):کلیلە کەچەکەی بۆ دەرگاکە سازکرد.

(ألقُناح):تەختەی پشتگیری دەرگا.

(ألقُناحَــة):١-کلیلێکی خــواری کەچی درێژ ٢ هەموو تەختەیــەك بیخەیتە ژێر یەکێکی ترەوەو بیبزوێنێت.

٢-(قَنَحَ- الشــارِبُ. قَنْحاً):١-ئاو خۆرەوەکە کــە تێرئــاو بــوو ســەری بەرزکــردەوە ٢-پــاش تێرخواردنەوەو خــواردن حەزی لە ئاوخواردنەوە نەکرد.

(تَقَنَّــح):پــاش تێرئــاو بــوون حــەزی لە ئاوخواردنەوە نەکرد.

(قَنَخ): (ألقُناخِر (ج) قَناخِر):لەشــکەتە/ زەبەلاح/ چەتەوڵ.

(أنْفٌ قُناخِر):لووتێکی قەبە/ زل.

(ألقِنَّخْر):١-لەشــکەتە/ زەبەلاح ٢-لووتفش و دەمگەورەو دەنگ قەبە/ زل.

(ألقِنَّخرَةُ والقُنْخُورُ والقُنْخُورَةُ والقِنْخيرَةُ): گاتاوێر/ تاوێرێکی زۆر گەورە.

قنــد: ١-(ألقَنْــد (ج) قُنُــود):(لــە کند)ی فارسیەوە وەرگیراوە) شــیلەی قامیشی شەکر کە ڕەق بێت.

(ألقِنْديــد (ج) قَناديــد):١-شــەکری کەللە ٢-کافور ٣ خواردنێکی خــۆش کە زەعفەرانی تێدەکرێت ٤ مەی کە بۆن بندرێت و سافبێت.

(ألقَنْديَّة) (ن):دەوەنێکی بچووکی کەپروکە دار یان هەڵزنە، لە جۆرەکانی ســوورە دەوەنە کە دە مەتر بەرزدەبێتــەوە گەڵا گەورەیە لە زستاندا دەردەکەوێت بۆ جوانیی دەروێنرێت.

(سُـوَيق مُقَنَّد): حەڵوای شـەکریی/ حەڵوا بەشەکرکراو.
(كَلامٌ مُقَنَّد): قسەی شیرینو خۆش.
(سُوَيقٌ مَقْنود): حەڵوای بە شەکرکراو.
(رَجُلٌ مَقنودُ الكلام): پیاوێکی زمانشیرینو قسەخۆش.
٢-(اَلقُنْدُر والقُنْـدُس) (ح) (لە (كُنْدُس)ی فارسیەوەوەرگیراوە): سـەگلاو زیندەوەرێکی ئاویـی شـیردەرە لـە قرتێنەکانـە کلکێکی چەماوەی بەهێــزو ڕەنگسـوری تێری هەیە پێستەکەی بە نرخەو بۆ فەروو بەکاردێت.
٣-(قَندَسَ): پاش گوناهباریی تۆبەیکرد.
(قَندَسَ- في الأَرضِ): سەری خۆی هەڵگرتو ڕۆیشت.
(اَلقُنْدُس) (ح) = القُنْدُر) (فارسية): سەگلاو.
٤-(اَلقِنْدَعْل): گەوج.
٥-(قَنْدَلَ): سەری (گەورە بوو/ زلبوو).
(قُنادِل وقَندَويل): سەرزل.
(رَأْسٌ قُنادِلٌ): سەری زلی ڕەق.
(اَلقُنْدُول الواحِدَة قُندولَة) (ن): دەومنێکی درکاوییە لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەراستدا دەروێــت گوڵێکی زەردی هەیە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا زۆرە.
(اَلقِنديل (ج) قَناديــل) (لاتينية): لەمپا/ چرایدەستی.
٦-(اَلقَنْدَلَفت) (يونانية): مجێوری کلێسە.

قنز: ١-(أَقْنَزَ): بە کووپەڵۆکە ئاوی خواردەوە.
(اَلقِنْز والإِقْنيز): کووپەڵۆکە.
(اَلقَنَز): ڕاوکردن.
(اَلقانِز والقَنّاز): ڕاوچی/ ڕاوکەر/ نێچیرەوان.
٢-(القُنْزُع والقُنْزُعَة والقَنْزَعَة والقِنْزَعَة): ١-تۆپەڵە قژێکە بە تەوقیسەرەوە دەهێڵرێتەوە/ دوگلە ٢-قژی هەر چوارلای سـەر ٣-پاشماوەی پەڕ ٤-پەڕی ملی کەڵەشێرو پۆپنەی کەڵەشێر.
(اَلقُنْزُعَة= القُنْـزُع. القُنزُعَةُ (ج) قُنْزُعات وقَنازِع): ژنی بستەباڵا.
(اَلقَنازِع): ١-خەڵکە بچووکەکان، بستەباڵاکان ٢-قسـەی ناشـیرین ٣-لێقەومانە گەورەکان/ چورتوم.
قنس: ١-(أَقْنَـسَ- الرَجُلُ): خـۆی بردەوە سەر ڕەسـەنێکی باڵاو خۆیشی نارەسەن بوو/ ناجسنبوو.
(اَلقَنْس): نەژاد/ رە سەن/ جسن.
(اَلقِنْس): نەژاد/ ڕەسەن.
(اَلقِنـس (ج) قُنُوس والقَونَس (ج) قَوانِس والقَونـوس): ١-تەوقەسـەر ٢-تەوقەسـەری کلاوئاسـن کـە شـەڕکەر دەیکاتـە سـەری ٣-ناوەڕاستی ڕێگا ٤-نێسکێکە لە نێوان هەردوو گوێی چارەویدا.
(اَلقَبْنَس (ج) قَبانِس) (ح): گا.
٢-(قَنْسَرَتْهُ الشَدائِدُ أَو السِنُّ):تەنگانەی سەختو نەهامەتیی زۆر یان تەمەن سەری سپیکرد.

(تَقَنْسَــرَ): پیر بوو و لەشــی چــووە یەك و بچووكبووەوە.

(اَلقَنْسَــر والقَنْسَــرِي والقِنَّسْــر): پــیری تەمەنزۆر/ بەساڵداچوو.

(اَلقُناسِر): توند.

قنش: (قَنَّشَ-هُ). تَقنيشــاً: كەمیكرد/ لێی كەمكرد.

(قُنِّشَ- في الشيءِ):لە شتەكەدا كەموكوورییكرا/ چرووكیی تێدا كرا.

قنص: ١-(قَنَصَ- الطَيرَ. قَنْصاً): باڵندەكەی ڕاوكرد.

(تَقَنَّص واقتَنَصَ- الطَيرَ أو الظَبيَ):باڵندەكە یان ئاسكەكەی ڕاوكرد/ شكاركرد.

(اَلقانِصَةُ): ڕاوكەرەكان.

(-لِلطَّير (ج) قَوانِص) (ع ١): ســیقەتۆرەی باڵندە كە بەشێكە لە كۆهەرسی باڵندە.

(اَلقُنَّاص): ڕاوكەرەكان/ شكاركەرەكان.

(اَلقَنيص (م) قَنيْصَة):١-ڕاوچی/ شــكاركەر ٢-ڕاوكراو.

(اَلقِنْص): نەژاد/ ڕەسەن.

٣-(القُنصُل (ج) قَناصِل):١-كورت/ كورتەبنە.

٢-(القُنصُل) (لاتينية): كونســوڵ. جێبرەوای دەوڵەتێك لە شارێكی دەوڵەتێكیتردا.

(اَلقُنصُلِيَّة):١-كۆنســوڵخانەو پایەی كۆنسوڵ ٢-پلانی كۆنسوڵ.

قنــط: ١-(قَنَــطَ. قُنوطــاً): نائومێد بوو/ هیوابڕاو بوو/ بێهیوا بوو.

(قَنِط وقانِط وقَنُــوط): نائومێد/ بێهیوا/ هیوابڕاو.

(-هُ): ڕێلێگرت/ نەیهێشت.

قَنِــطَ وقَنُطَ قَنَطــاً وقَناطَــةً: هیوابڕی/ نائومێد بوو/ بێهیوا بوو.

(قَنَّطَ وأقْنَطَ-هُ): نائومێدیكرد/ بێهیوایكرد.

٢-(قَنْطَرَ- الرَجُلُ. قَنْطَرَةً): بوو بە خاوەن سامانو داراییەكی زۆر.

(اَلقِنطار (ج) قَناطير):١-كێشــێكە سەنگێكە لەگەڵ ڕۆژگاردا بڕەكەی گۆڕراوە، هەر جارەی بە ئەندازەیەك دادەنرێت ٢-تەغار/ كینتار كە (٤٤,٩٣ كگم)ە ٣-دارای زۆر/ سامانی زۆر.

(قَناطِيرُ مُقَنطَــرَةٌ): دارای تــەواو زۆر (بۆ زیادرەوی وا دەوترێت).

٣-(قَنْطَرَ- الشيءَ. قَنطَرَةً):شتەكەی گرێداو قایمیكردو دایمەزراند.

(-الفارِسُ)ســوارەكە بەســەردا گلاو كەوتە بەرپێی چارەوێكە.

(اَلقَنطَرَة (مص) (ج) قَناطِر):پردی سەرئاو ٢-باڵەخانە/ تەلار.

٤-(قَنطَرَ قَنطَــرَةً): وازی لە ژیانی خێڵەكی هێناو شارنشینبوو.

(-عَلَينــا): لە لامان بنجــی داكوتاو مایەوە/ نەڕۆیشت.

٥-(اَلقِنْطِر) (ح): باڵندەیەكە.

(ألقِنطِر والقَنْطير): زۆرزان.

ألقَنْطُريون والقَنطُوريُون (ن): گوڵ گوچیله. جۆره گوڵێکه زۆر جۆرو ڕەنگی هەیه بەشی زۆری دڕکاوییه. له پزیشکیی میللیدا بۆ تا خاوکردنەوه بەکاردێت.

(ألقَنطَريون الصغير) (ن): ڕووەکێکه، گیایەو ساڵانەیه تاڵه، گوڵەکەی ئاڵه بە دەگمەن زەرد دەبێت له پزیشکیدا دژی تا و کرمی ناوسك بەکار دێت هەروەها بۆ هەندێك خواردنەوه بەکاریدەهێنن.

قنع: (قَنَعَ. قُنوعاً): سواڵیکرد دەرۆزەیکردو سەریشۆڕکردو داماویی نواند.

(قَنِعَ. قَنَعاً وقَناعَةً وقُنْعاناً): بەو بەشەی بۆی دانرا قایلبوو/ داکەوت.

(قَنَّعَ-هُ): قایلیکرد.

(أقْنَعَ بَيَدَيهِ في الصَّلاةِ): له نوێژدا دەستی درێژکردو له خودا پارایەوه.

(-الإناءَ): قاپەکەی دایه بەر ئاوه ڕۆیشتووەکه تا پڕبێت.

(«أقْنَعَ الإناءَ في النَهْرِ»): قاپەکەی له ڕووبارەکه هەڵکێشا تا پڕیکات.

(تَقَنَّعَ): خۆی به قایلو داکەوتوو پیشاندا.

(إقْتَنَعَ- بالشيءِ): ١-بە شتەکه (قایلبوو/ داکەوت) ٢-شتەکەی سەلماند.

القانِع (فا) (ج) قانِعون وقُنَّع: قایل/ داکەوتوو/ ساز/ ڕازی.

(ألقَنيع): قایلبوو.

(ألقانِع): ١ سواڵکەری/ دەرۆزەکەری خۆداماو کردوو/ کەساسکردوو (لەوانەیه بۆیه وا ناونراوه، چونکه به کەمو زۆر دادەکەوێتو وا قایلدەبێت ٢-نۆکەریی خوێشگەلو بە کرێگیراویان.

(ألقَنيع): قایل بەو بەشەی پێیدراوه/ بۆیدانراوه.

(ألقُنعَةُ): سواڵ/ دەرۆزەکردن.

(رجلٌ قَنْعان): پیاوێکی بەرچاوتێر/ بێتەماعو بەکەمیش قایل.

(شاهِدٌ قُنعان): شایەتێکه/ گەواهێکه بڕوای پێدەکرێتو شایەتیەکەی لێوەردەگیرێت (بۆ تاكو کۆو نێرو مێ دەبێ).

(رَجُلٌ قُنْعانيّ): پیاوێکه ڕاکەی پەسەند دەکرێتو پێی قایلدەبن.

(القُنُوع) (مص): ١-قایلبوونی مرۆڤ بەو بەشەی بەریدەکەوێت ٢-چاوچنۆکیی ٣-سواڵکردن/ دەرۆزەکردنو ڕسواییو خۆکەساسکردن ٤-خوازلۆکییو خۆ له خەڵك هەڵسوونو سەرشۆڕیی.

(ألقَنُوع (ج) قُنُع والقَنيع (ج) قُنْعاء= القَنِع): به بەشی خۆ (داکەوتوو/ قایلبوو).

(ألمُقْنِع) (فا): کەسێکه داماوانەو کەساسانه سەرهەڵبڕێتو تەماشابکات.

(شاهِدٌ مَقْنَعٌ (ج) مَقانِع): شایەتێك جێی

بڕوایەو بڕوا بە شایەتیەکەی دەکرێت.
(«فُلانٌ لَنا مَقْنَعٌ»): فیسار کەسێکە جێی بڕوای ئێمەیەو پێی قایلیین.
٢-(قَنَعَ-تِ الشاةُ. قَنْعاً): مەڕەکە گوانەکەی سەرکەوت یان گوانەکە دانەکەوتبوو شۆڕ نەبوو.
(-الجَبَلَ قُنُوعاً): سەرکەوتە سەر شاخەکە.
(قَنِعَ-تِ الشاةُ): مەڕەکە گوانی سەرکەوت یان هەر شۆڕ نەبووەوە.
(أَقْنَعَ- رأسَهُ أَو صَوتَهُ): سەری یان دەنگی بەرزکردەوە.
(-الإناءَ): قاپەکەی لارکردەوە بۆ ئەوەی کە تیایدا بوو بیڕێژێت.
(أَقْنَعَ واسْتَنْقَعَ-تِ الشاةُ): مەڕەکە گوانی سەرکەوت.
(اَلقِنْع (ج) قِنْعَة وأَقْناع): لی کەڵەکەبوو.
(اَلقُنْعَةُ): درز/ کەلەبەر لە دیواردا.
(اَلقَنَعَةُ): هەڵتۆقینی سەری مرۆڤ.
(-مِنَ الجَبَلِ والسَنام): تەوقەسەری شاخ یان هی کۆپارە.
(اَلمُقْنَع) (مفع): کەسێکە کە بە زکماکی سەری بڵند وەستاوبێت و ڕاستبێت.
٣-(قَنَعَ وقَنِعَ-تِ الإبلُ): حوشترەکان ڕوویانکردە شوێن مانەوەیان و خاوەنەکانیان.
(قَنَّعَ- الديكُ): کەڵەشێرەکە پەڕی ملی بەرووی سەریدا فشکردەوەو هەستاند.
(أَقْنَعَ-الإبِلَ): ڕووی حوشترەکانی کردە لەوەڕگاو گێڕانیەوە بۆ لای خاوەنەکانی.
(إقْتَنَعَ-تِ الإبِلُ): حوشترەکان بەرەو کۆزەکانیان ڕۆیشتن.
(-الرَجُلُ الإبلَ أَوِ الغَنَمَ لِمَأواها): پیاوەکە حوشترەکان یان مەڕەکانی بەرەو گەوڕو کۆزەکان برد.
(فَمٌ مُقْنَعٌ): دەمێک کە دانەکانی بەرەو ناوەوە خواربوو بێتەوە.
٤-(قَنَّعَ- المَرأَةَ): چارشێوەی بەژنەکە پۆشی.
(-رَأسَهُ بالعَصا أَو السيفِ): بەدار یان شمشێر کێشای بەسەریدا.
(-هُ خزيَةً و عاراً): ئابڕوویبردو ڕسوایکرد بە پەندی پساریکرد.
(«قَنَّعَهُ الشَّيبُ خِمارَهُ»): پیرێتی پەردەی خۆی بەسەریدا دا/ سەری سپیکرد.
(تَقَنَّعَ): خۆی بە بەرگەکەی داپۆشی/ دەمامکی پۆشی.
(-بالسلاح): خۆی چەکپۆشکرد.
(-تِ المَرأَةُ بالقِناع): ژنەکە سەرپۆشی بەسەر خۆیدادا/ پەچەیگرتەوە.
(اَلقِنْع (ج) أَقْناع): چەك.
(اَلقِنْعَةُ (ج) قِنْعٌ و (حجج) قِنْعان): شوێنی تەختی نێوان دوو گرد.
(اَلقِناع (ج) أَقْناع وأَقْنِعَة): سەرپۆشی ژن/ پەچە.

(اَلقِنــاع (ج) قُنُع): ١-چەك/ دەمامكی زرێی، دەمامك ٢-(ع ا) پەردەی دڵ.
(«كَشَفَ القِناعَ عَن الشيءِ»): پەردەی لەسەر شتەكە لادا دەریخستو خستیەروو.
(اَلمِقْنَع والمِقْنَعَة): سەرپۆشی ئافرەت.
(اَلمُقَنَّــع) (مفــع): ١-دەماخكــراو یان ســەر یــان رووپۆشــراو ٢-ئەوەی كلاوی ئاســنینی لەسەركردووە ٣-خۆبە بەرگ داپۆشیو.
٥-(اَلقانِع (ج) القانِعون وقُنَّع): كەســێكە لە شوێنێكەوە بۆ شوێنێكیتر بچێت.
(اَلقِنْــع (ج) قِنعَة وأقناع): گۆلی ئاوی نزیك شاخ.
(اَلقِنْع والقُنْع (ج) قِنعَة وأقْناع): قاپولكەی توولی دارخورما كە خواردنی تێدەكرێت.
(اَلقِناع (ج) أقْناع وأقْنِعَة): قاپێك كە لە توولی دارخورما دەكرێتو خواردنی تێدەكرێت.
(اَلقَنَعَةُ): چینە لمێكی تەنك.
٦-(القِنْعاث): كەســێك كە سەرو دەمووچاوی تووكنبێت. قژو تووكی زۆر بێت.
قنــف: ١-(قَنِــفَ- المَكانَ): قوری شــوێنەكە قڵیشا/ شەقار شەقار بوو.
(قَنَّفَ-هُ بالسَّیفِ): بە شیر پارچە پارچەیكرد/ لەتلەتیكرد.
(إسْتَقْنَفَ- المَجلِسُ): ئەنجومەنەكە كوریبەست.
(اَلقَنَف) (مص): بچووكیی گوێو بە سەرەوە نووسانی.

(اَلقَنَّف): لیتەی شەقارشەقار بوو.
(اَلأقْنَف (م) قَنْفاء (ج) قُنْف): كەسێكە گوێی بچووكو ئەستوور بێت.
(اَلقَنْفاء): ١-گوێی بێقەراغ ٢-گوێی ئەستووری بزن كە وەك سۆل وەهابێت.
(اَلقَنیف (ج) قُنُف): كۆمەڵانی خەڵك.
٢-(قَنِفَ- الفَرَسُ قَنَفاً): پشتملی چارەوێكە سپیبوو.
(اَلقَنَــف مِنَ الخَیــل (م) قَنْفاء (ج) قُنْف): چارەوێی پشتمل سپی.
٣-(أقْنَــفَ): گوێــی (شــۆڕكرد/ شــلكرد/ داخست).
٤-(أقْنَفَ): سوپایەكی زۆری پێكەوەنا.
(اَلقَنیــف (ج) قُنُــف): هــەوری پــڕ ئــاوو باراناوی.
٥-(أقْنَفَ واسْــتَقْنَفَ): راكــەیو كارەكەی بۆ خۆشبوونی گوزارانەكەی یەكیانگرت.
٦-(اَلقَنِف): قژ كەمیقژ بلاوی سەر.
(اَلقِناف والقُناف): لووتزل.
(اَلقَنیف (ج) قُنُف): پیاوی كەمخۆر.
٧-(اَلقُنفُــذ (ج)قَنافِذ والأُنثــی «قُنْفُذَة») (ح): ژیشك. زیندەوەرێكە پشتی بە دركی تیژ داپۆشراوەو خۆی پێ دەپارێزێت لە تەنگانەو مەترســیدا خــۆی گرمۆڵــە دەكاتو ســەری بەنــاودا دەبات بە ڕۆژ خۆی دەشــارێتەوە بە شەو دێتو دەچێت گەلێك جۆری هەیە.

٨-(القُنفُــذ): ١-درەختێك لە ناوەراســتی لمدا بێت ٢-لی گردەوەبووی بڵند ٣-(ح) مشك.
(اَلقُنْفُذ والقُنْفَذ (ج) قَنافِذ والأَنثى قُنْفُذَة)
(ح): ژیشك.
(«هــو قُنفُذُ لَيــل»): پشــێوین/ زمانبەد/ ناشووبگێر/ قسەهێن‌و قسەبەر.
(اَلقَنافِذ): گەلێك شاخی كورت كورت.
٩-(قَنفَشَ- هُ قَنفَشَــةً): گورج بەیەكیدا داو گردیكردەوە/ كۆیكردەوە.
(تَقَنفَشَ): چووە یەك/ كرژ بوو.
(اَلقُنافِش): لووتكرێشاوی‌و ریشزبر.
(اَلمُقَنفِش (فــا)- في اللِّباس): مرۆڤی پنتی‌و قەلافەت ناشیرین.
١٠-(تَقَنفَعَ-تِ القُنفُذَةُ): ژیشــكە مێچكە كە خۆی گرمۆڵە كرد.
(اَلقُنفُع): كورتەبنەی لەچەر/ هیچ‌و پووچ/ رسوا.
(اَلقُنفُع والقِنفِع) (ح): مشك.
(اَلقُنفُعَةُ) (ح): ١-ژیشــكە مــێ ٢-بن/ قنگ/ قوون.
قنق: (اَلقِناق): ١-كاروانســەرا ٢-قۆناغ ٣ خان كە لە قۆناغێكدا كاروان تیادا پشوودەدات ئەو ماوەیەیە كە گوزاركار/ سەفەركار لە رۆژێكدا دەیبرێت. وشەكە (توركییە).
٢-(اَلقَنغَــر) (ح): كەنگەر/ كنگر. زیندەوەرێكە لە كۆمەڵــەی لاقدرێژەكانە لــە زیندەوەرەكانی ئوسترالیایە. مێیەكەی توورەكەیەكی بەورگەوەیە لە كاتی مەترسیدا بەچكەكەی تێدا دەشارێتەوە. گرنگترین جۆریــان كنگــرە زەبەلاحەكەیە، كە كلكی زۆر گەورەیەو ناناساییە.
٣-(اَلقِنقِن): ١ رابەر/ رێنوما ٢ رێپیشاندەری رێی راست.
قِنقِنَــة (ح): ١-جــۆرە جرجێكە ٢-ســەدەفی دەریایی.
(اَلقُناقِــن (ج) قَناقِــن): (عەرەبــی نییــە) ئەندازیارێكە دەزانێت كە ئاو لەژێر زەوییەكدا هەیە.
قنــم: ١-(قَنِــمَ- الجَــوزُ قَنَمــاً): گوێزەكە خراپبوو.
(قانِم): گوێزی گەنبوو.
(-الفَــرَسُ ونَحْــوُهُ): چارەوێكــە یــان هیتر ئاورنگی بەركەوت‌و تۆز لێیداو پیسبوو.
(-الطَعــامُ واللَّحْــمُ والسَّــقاءُ و غَيرُهُــا): چێشــتەكەو گۆشــتەكەو جەوەندەكــە بۆگەنیكردو بۆنی ناخۆشبوو.
(قَنِم وأَقْنَم): بۆنكردوو/ بۆگەن.
(«يَدي قَنِمَــةٌ مِن الزَيتِ»): دەســتم بۆنی رونشلەی خراپی گرتوە. بۆنی ناخۆشبووە.
(اَلقَنَمَةُ): بۆنناخۆشــیی شلەرۆن‌و شتی لەو بابەتە.
٢-(اَلأُقْنُــوم (ج) أَقانيم): ١-كــەس ٢-نەژاد/ بنەچە (سریانیە).

قنــو: ١-(قَنا- المــالَ. قَنْواً وقُنْــواً وقُنُوّاً): دارای بــۆ خۆی کۆکردەوەو پەیداکرد نەك بۆ بازرگانی.
(قَنی. يَقْني وقَنِيَ. يَقْنى وقَنَّى واسْتَقنى- الحيــاءَ. قَنْواً): شــەرمنبوو/ بەشــەرمبوو/ شەرمگرتی.
(أَقْنــى-ەُ اللهُ): خودا دارایکردو یاریدەیدا کە ببیێت.
(-الحياءَ): شەرمو شکۆیگرت.
(تَقَنَّــى): بــە بژێویەکــەی داکــەوتو دەستیگرتەوەو پاشەکەوتیکرد.
(إقْتَنــى- المــالَ): داراو سـامانی بــۆ خۆی کۆکردەوە.
(-الحَياءَ): شەرمو شکۆ گرتیو لێینەبووە.
(أَلقُنْــوَة والقِنْــوَة): ئــەو داراو ماڵــەی کە پەیداکراوەو دەستگیربووە.
(«لــه غَنَمٌ قُنْوَةٌ وقِنــوَةٌ»): مەری هەیە بە تایبەتی هی خۆیەتیو خۆی پەیدایکردووە.
(أَلقِناوَة): پاداشت.
(أَلقِنيَ والقَنِيَّة): ئەو مەرو مێحوشترانەی کە خۆی پێکیەوە ناوەو دەستگیربووە.
٢-(قَنا- اللهُ الشــيءَ قَنْواً): خودا شــتەکەی بەدیهێنا/ دروستیکرد.
(أَلقَنا): بەدیهاتوو/ دروستبوو.
٣-(قَنا لَونُ الشــيءِ. قَنواً): رەنگی شــتەکە سووری (تۆخبوو/ تێربوو).
(أَحْمَرُ قانٍ): سووری تۆخ/ تێر/ زۆر سوور.
(أَلقَنــا) (ن): رەگــەزە، گوڵێکــە تاکلەتکەیە (تاکلەپــە) جێگــەی بنەڕەتــی ئاســیاو ئەمەریکایە. قەدەکەی ئەســتوورە گەڵاکانی گەورەو هێلکەیــین گوڵی رەنگاورەنگی هەیە. ئەمەریکاییــە باشــوریەکانو هیندیــەکان رەنگێکی ســووری لێدەگرن. لە باخەکاندا بۆ جوانیی دەیرووێنن.
٤-(قَنِــيَ. يَقنى- الأَنفُ قَناً): لووت قوڵونگی بوو/ ناوەراستی لووتی بەرزو کونەلووتەکانی تەسکبوو.
(أَقْنى): لووتقوڵنگی.
(قَنَّــى- القَنــاةَ): نۆکەندەکــەی هەڵکەند/ جۆگەکەل هەڵکەند.
أَلقَنــا (ج) قِناء: (وەك جبــل (ج) جبال): نێزە/ رم.
(أَلقَنــى والقُنْــو والقِنْو (ج) أَقْنــاء وقُنيان وقِنْيان وقُنْوان وقِنْوان): هێشووە خورما.
(أَلقَناة (ج) قِنــى وقِناء وقَنَوات):١-چاڵێکە دارخورمای تێــدا دەروێنرێت ٢-جۆگەی ئاو/ نۆکەند/ ئاوەرۆ بۆ ئاوراکێشان ٣-داردەست.
(أَلقَنــاة (ج) قَناً وقُنيّ وقَنَــوات وقَنَيات): نێزە. یان داری نێزە.
(«فــلان صُلْــبُ القَنــاةِ»): بــاڵای پتەوە/ لەشقایمە.
(أَلقَنّاء): جۆگەبر/ جۆگە هەڵکەن.

(أَلقَنّاء والمُقْنِيّ): خاوەن نێزە/ نێزەدار.

(ألأَقْنــى- مِنَ الأُنُــوف (م) قَنْــواء): لووت قوڵنگیی.

(«هو أَقنى الأنف»): ئەو لووتی قوڵنگییە.

٥-(أَقنى-تِ السَّماءُ): ئاسمان بارانی بڕی.

٦-(القَنــاة (ج) قِنىً وقِنــاء وقَنَوات) (ح): گاکێوی.

(أَلقَنــاء والأَقْنــاءَة- مِــنَ الحائــطِ): دیوی سێبەری دیوارەکە.

(أَلقُنُوُّ): ڕەشیی.

(أَلقَنوان): زەبەلاح/ کەتە/ زلە.

(أَلمَقْناة والمَقْنُوَّة): شــوێنی نســێ کە هەتاوی لێنادات.

قنــي: ١-(قَنى. يَقني- المالَ. قَنْيــاً وقِنْياناً وقُنيانــاً): دارای (دەســتگیر بــوو بــۆ خۆی پێکەوەنا).

(- ألحياءَ): بە شەرمو شکۆ بوو.

(قَنَّى- اللهُ فُلاناً): خودا فیساری قایلکرد.

(قانى- الشيءُ مُقاناةً): شتەکە بەردەوام بوو.

(«قانى لي في الصَّيفِ ظِلٌّ بارِدٌ»): لە هاویندا سێبەرێکی فێنکم هەبوو.

(-الشــيءُ فُلانــاً): شــتەکە بۆ فیســار لواو گونجا.

(«مايقانيني هذا الشــيءُ»): ئەم شــتەم بۆ نالوێتو ناگونجێت.

(أَقْنــى- اللهُ فُلانــاً إِقْنــاءً): خودا فیســاری قایلکردو دەوڵەمەندیکرد.

(-الصَّيدُ فلاناً ولِفُلانٍ): نێچیرەکە لە فیسار نزیکبووەوەو خۆی خستە قەمچییەی.

(أَلقُنْيَــة والقِنيَة (ج) قِنىً): داراو ســامانی دەستگیر بوو/ پەیداکراو.

(أَرضٌ مَقْنــاةٌ): خاکێك بۆ هەموو کەســێك دەگونجێت.

٢-(قانى- الشيءَ مُقاناةً): شتەکەی تێکەڵکرد.

قــهّ: (قَهْقَهة. قَهقَهَةً): دایە قاقای پێکەنین/ بە قاقا پێکەنی.

قهب: ١-(قَهِبَ. قَهَباً): ڕەنگەکەی سپاتبوو.

(قَهْب وأَقْهَب): ڕەنگسپات.

(أَلقُهْبَة): ڕەنگسپیەکی لێڵ/ ڕەنگی سپات.

(أَلقُهاب والقُهابِي): ڕەنگی سپی.

٢-(أَقْهَبَ- عَنِ الطَّعام): چێشتەکەی نەخواردو دڵی نەچووە سەری/ حەزیلێنەکرد.

٣-(أَلقَهْب) (ح): حوشتری لەشگەورە.

(أَلأَقْهَبان): فیلو گامێش.

قهد: (قَهَدَ- في مَشــيِهِ): هەنگــاوی کورتو وردینا.

(أَلقَهْــد (ج) قِهــاد): ١-ســپیەکی زۆر لێــڵ ٢-ڕەنگپــاك (ح) ٣-جۆرە مەرێکە ٤-گوێرەکەی مانگای کێویی ٥-مانگای بچووکی جوانکیلە ٦-(ن) نێرگزی دەمنەکراوە.

قهــر: ١-(قَهَرَ-هُ: قَهْراً): بەســەریدا زاڵبوو/ بەزاندی/ شکاندی/ بۆری پێدا.

(قَهِرَ- اللَّحْمُ):ئاگرەکە گۆشتەکەی گەرمکردو خوێناوەکەی هاتە دەرێ.

(قاهَرَ-هُ):بەزاندی/ بەسەریدا زاڵبوو.

(أقْهَرَ- هُ):بە بەزیویی دی.

(-الرَجُـلُ): ١-باریکـەوتو زەبوونبـوو/ شکسـتیهانیو سەرشـۆڕ بـوو ٢-هاوڕێکانـی بەزینرابوون/ شکستیان هێنابوو.

(ألقاهِـرَة):مێـی وشـەی (القاهِـر):زاڵ/ سەرکەوتوو/ بەزێن.

(ألقُهْرَةُ):ناچاریی/ بێدەسەڵاتیی.

(«هـو قُهْرَةٌ للناس»):ئـەو بەزیوو ناچاری دەستی هەموو کەسێکە.

(ألقَهّـار):١-زۆر بەزێـن ٢-یەکێکـە لە ناوە پیرۆزەکانی خودای مەزن.

٢-(ألقاهِـر (ج) قَواهِر):١-بڵند پایە/ بەرز/ باڵا ٢-زاڵ/ بەدەسەڵات/ بەزێن.

(«جَبَلٌ قاهر»):چیایەکی زۆر (بڵند/ بەرز/ لووت لە ئاسمان.

(«جِبـالٌ قواهـر»):کێوانی قـووچ/ بەرزو لووت لە ئاسمان.

(ألقاهِرَة):٢-سەرەوەی سنگو تەختی سەنگ/ شـوێنی گەردانەی سەروو سـنگ ٢-سەرەتاو دەستپێکردنی هەموو شتێك.

(ألقُهْرَةُ (ج) قُهَرات- مِنَ النِّسـاء):ئافرەتی شرو درو بێحەیا.

٣-(ألقَهْرَم):پیاوی کورتە باڵا.

(ألقَهْرَمان (ج) قَهارِمَة):بریکار یان نوێنەری داهاتو باجو خەرجکردن.

(ألقَهْرَمَـةُ): کاری نوێنــەری داهــاتو خەرجکردن.

٤-(قَهْقَر وتَقَهقَر. قَهْقَرَةً):پاشەکشـەیکرد/ هاتەدواوە/ گەڕایەدواوە.

(«هـو يُقَهْقِـر في مَشـيَتِهِ»): ئـەو لـە ڕۆیشتنەکەیدا پاشەوپاش دەگەڕێتەوە.

(ألقَهْقَـرِي): پاشەکشـێکردن/ بـۆ دواوە گەڕانەوە.

(ألقُهْقُـور):خانۆچکەی منـداڵان کە لەبەرد دروستیدەکەن لە شێوەی قوچەکدا دەبێت.

(ألقَعْقُور) (عامية) = القُهْقُور.

قهز: (قَهَزَ. قَهْزاً):بازدیدا.

(ألقَهيز= القَزّ):ئاوریشم.

قهـل: ١-(قَهِـلَ- جِلْـدُهُ قَهْـلاً وقُهُـولاً): پێستەکەی (وشکهەڵاتو وشکبووەوە).

(قَهِلَ- جِلْدُهُ):پێستەکەی وشکبووەوە.

(-الرَجُـلُ):لەشـی خـۆیّ پۆخـڵ ڕاگرتو نەیشت.

(أقْهَلَ-الرَجُلُ):خۆی پۆخڵ ڕاگرتو پیسکرد.

(تَقَهَّلَ):فەلاقەت پنتیو شرو پۆخڵبوو.

(-جِلْدَةُ):پێستی وشکبووەوە.

(-الرَجُلُ):بەتەنگ پاکیی لەشیەوە نەهاتو خۆی پیس ڕاگرت.

٢-(قَهَلَ- الرَجُلُ. قَهْلاً):١-سپڵەبوو بە چاکە

پیاوەتیی نەزانی ٢-کفرانی نیعمەتیکرد/ لەباتیی پاداشتی چاکە خراپەی نواند.
(- فُلاناً): ناشیرین بە فیساریدا هەڵدا.
٣-(أقْهَلَ- الرَجُلُ): خۆی بە کارێکەوە ئاڵاندو خۆی تێهەڵقورتاند کە هی ئەو نەبوو.
٤-(تَقَهَّلَ):١-بیتابوشتانە/ لاوازانە ڕۆیشتو هەنگاوینا ٢-هاواری بۆ پێداویستیی خۆیکرد.
(-صَوتُهُ): دەنگی کزو لاواز بوو.
(إنقَهَلَ): لاوازو بێهێز بوو.
٥-(ألقَيْهَل والقَيْهَلَة): چارەو ڕوو/ دەموچاو.
(«حَيَّا اللهُ هذه القَيهَلَة»): خودا ئەم چارەو ڕووە بهێڵێتەوەو تەمەن درێژیکات.
قهم: ١-(قَهِمَ- الرَجُلُ. قَهَماً): دڵی گیراو خواردنی پێنەخورا.
(قَهِم): دڵگیراو.
(أقْهَمَ- عَنِ الطَّعام): خواردنی پێنەخورا/ دڵی نەچووە سەر خواردنەکە.
(-إليهِ) (ضد):١-حەزی لە خواردنەکە کرد ٢-دڵی نەچوە سەر/ خواردنەکە.
(-عَنِ الشيءِ): ڕقی لە شتەکە بووەوە.
(-عَنِ الشَّرابِ والماءِ): حەزی لە شەربەتو ئاو نەکردو وازی لێهێنا.
(-تِ الإبلُ عَنِ الماءِ): حوشترەکان نەچوونە سەر ئاوەکەو نەیانخواردەوە.
٢-(أقْهَمَ-تِ السَّماءُ): ساماڵیکرد/ هەروی ئاسمان ڕەوییەوە.

٣-(قَهْمَز. قَهْمَزَةً): هەڵبەزییەوە/ بازدیدا.
(ألقَهْمَزَى): ئامادەییو خێراییو چالاکیی.
(ألقَهْمَز): کورت.
(ألقَهْمَزَةُ (مص) مِنَ النِّساءِ): ئافرەتی بستەبالاّ/ زۆر کورت.
قهو: ١-(أقْهَى): هەر خەریکی قاوەخواردنەوە بوو.
(ألقَهْوَةُ):١-مەی (دەڵێن بۆیە وا ناونراوە چونکەئەوەی بیخواتەوە حەزی خواردنی کەمدەبێتەوە) ٢-شیری ڕووت کە ئاوی تێنەکرابێت ٣-دڵگیرانو دڵتێربوون ٤-بۆن.
(«إنَّ فُلاناً طَيِّبُ قَهْوَةِ الفَمِ»): بۆنی دەمی خۆشە ٥-قاوەی گیراوە ڕەنگە بە (بُن)بڵێن قاوە.
(ألقَهوَة (ج) قَهَوات): قاوەخانە.
(ألمَقهى (ج) مَقاةِ): قاوەخانە.
٢-(ألقَهْوانُ) (ح): ساپڕێنی پیری شاخ گەورە.
٣-(قَهْوَسَ): پەلەیکرد.
(-الرَجُلُ): تۆقییو ڕایکرد/ لە ترسا ڕایکرد.
(تَقَهْوَسَ):١-خێرایکرد/ پەلەیکرد ٢-بەکۆمەکۆمو شپرزە ڕۆیشت ٣-قەموور بوو.
قهی: (قَهِيَ- عَنِ الطَّعامِ قَهىً): دڵی گیراو حەزی خواردنی کەمبوو.
(-عَنِ الشَّراب): خواردنەوەی وازی لێهێنا.
(أقْهى- عَنِ الطَّعامِ. إقْهاءً): دڵی لە خواردنەکە هەڵکەنرا.

(أَلقَاهي): ١-دلْقايميى دەسەڵاتدار/ بە زەبروزەنگ.

(عَيشٌ قاهٍ): ژيانێكى تێرو تەسەل‌و بێگێروگرفت.

قوب: ١-(قابَ- الأَرضَ قَوباً): زەويەكە بە نيمچە خرِيى هەڵكەند.

(قَوَّبَ- الأَرضَ): ١-زەويەكەى نيمچە خرِيى چاڵكردو هەڵكەند ٢-بە پێ چاڵيكرد.

(إنْقابَ-تِ الأَرضُ): زەويەكە هەڵكەنرا/ هەڵكۆڵرا.

٢-(قابَ- الرَجلُ. قَوباً): نزيكبووەوە.

(أَلقاب): ١-بر/ هێندە.

(«هوَ على قابَ قَوسَين»): (ئيديۆمە) زۆر نزيكبۆتەوە. ئێمەيش دەڵێين: پێچى مێزەرێكە/ يان دوو هەنگاوە ٢-نێوان نيوەى ژێى كەوانەكەو سەرى كەوانەكە.

(أَلقيب): بر/ هێندە.

(«بَينَهُما قيب قَوسٍ»): نێوانيان هێندەى كەوانێكە.

٣-(قابَ- الطائِرُ. قَوباً): باڵندەكە درزى كردە هێلكەكەيەوە.

(-الرَجُلُ): هەڵات (بە جووچكى ناو هێلكە چوێنراوە كە لەناو هێلكەكە هەڵديێت؟

(تَقَوَّبَ وانقابَ-ت البَيضَةُ): هێلكەكە قڵيشا/ شەقيبرد/ترووكا.

(أَلقابَةُ والقائِبَةُ) (ح): ١-جووچك ٢-هێلكە.

(تَخَلَّصَت قائِبَةُ أَو قابَةٌ مِن قوبٍ»): جووچكەكە لە هێلكەكە رزگارى بوو. واتا لە هاورێكەى جيابووەوە.

(أَلقَوْب (ج) أَقْواب) (ح): جووچك.

(أَلقُوَب): توێكڵە هێلكە.

(أَلقُوبيُّ): جووچكخۆر/ حەزى لە خواردنى جووچكە.

٤-(قَوَّبَ- الشيءَ): شتەكەى هەڵكەند.

(تَقَوَّبَ): لە رەگو ريشە (هاتە دەرێ/ هەڵكەنرا.

(تَقَوَّبَ وانقابَ- المَكانُ): شوێنەكە هەندێكى لە دارو گيا رووتكرايەوە.

(«تَقَوَّب مِن رأسِهِ مواضِعُ»): هەندێك شوێنى سەرى كرێشى هەڵدا.

(أُمُّ قُوْب): وەى/ چورتوم/ ئاپۆرە.

(أَلقُوباء والقُوْباء (ج) قُوَب والقُوْبَة والقُوَبَة) (طب): دەردە پێستە/ پێست توێژ هەڵدەداتو رەشە خەڵكەكە پێيدەڵێن: (أَلحَزاز) =(أَلقُوبَة).

(أَلمُتَقَوِّب): ١-پێستى وشكەوەبووى توێژ هەڵدەر ٢-كەسێكە كە گەرِيى تووشدەبێت‌و تووكى لەشى هەڵدەوەرێت.

(أَلمُتَقَوِّب- مِنَ الحَيّات): مارێكە كاژى فرێدابێت.

٥-(إقْتابَ- الشيءَ): شتەكەى هەڵبژارد.

٦-(أَلقُوَبَةُ): دانيشتوويەكى سەرومر لە

خانەیەكدا/ بەردەوام.
(«فُلان مليءُ قُوَبَةٌ»): فیسار خۆی خزانۆتە خانووەكەیەوە/ ماڵەوە دەرناچێت.
قوت: ١-(قاتَ. يَقُوتُ- الرجُلُ قَوْتاً وقياتَةً): خـــواردنو پێبـــژی ڕۆژانەیدایـــە پیاوەكـــەو خێزانەكەی بەخێوكرد.
(أَقاتَ- فُلاناً و على فُلانٍ إقاتَةً): ١-پێبژێی بـــە فیســـاردا ٢-دەســـەڵاتی بەســـەر داشـــكا. ٣-پاراستی.
(تَقَوَّتَ- بالشيءِ): شتەكەیخوارد.
(إقتاتَ- بالشيءِ. إقتِياتاً): شتەكەی خوارد.
(-الشيءَ): شتەكەی كردە خۆراكی خۆی.
(«فُـــلان يقتـــاتُ الكلامَ»): كەمـــدووە/ كەم دەدوێت.
(إسْتَقاتَ فُلاناً. إسْتِقاتَةً): داوای خواردنی لە فیسار كرد.
(ألقائِـــت= القـــوت): خـــواردن/ خۆرشـــت/ خۆراك/ ڕۆژیی.
(ألقائِت-مِن العَيـــشِ): خواردنێك ڕۆژییەك بەسبێت.
(«هو في قائِتٍ مِنَ العَيش»): ئەو ڕۆژییەكی تەواوی هەیـــەو ژیانێكی مســـۆگەری تەواوی هەیە.
(ألقُوْت (ج) أقْوات): خۆراك/ بژێویی.
(ألقُوات والقيْت والقيتَة): خۆراك/ خواردن/ ئەوەی مرۆڤ دەیخواتو پێیدەژی.

(أَلمُقيـــت)(فـــا): ١-بەتواناو دەســـەڵات وەك ئەوەی بژێویی خۆی بدات بە هەموو پیاوێك ٢-پارێزەری شـــتو ئاگادارو چاودێریكەری لە وشەی (ألقوت)ەوە وەرگیراوە.
٢-(ألقات) (ن): چای عـــەرەب درەختێكە لە یەمـــەن دەروێنرێـــت گەڵاكـــەی دەجوون كە بێهۆشكەرە.
قـــوح: ١-(قـــاحَ وتَقَـــوَّحَ- الجـــرحُ. قَوحاً): برینەكە هەڵاوسا/ هەویكرد.
٢-(قـــاحَ وقَـــوَّحَ- البَيتَ قَوْحـــاً): ماڵەكەی ماڵی/ گەسكدا.
(ألقاحَـــةُ (ج) قـــوح): مەیـــدان/ گۆڕەپان/ حەوشە.
(«دَخَلْتُ قاحَةَ الدارِ»): چوومە حەوشـــەی خانووەكەوە.
٣-(أقاحَ- الرَجُلُ. إقاحَةً): سوور بوو بڕیاریدا كە هیچ نەدات بە سواڵكەر.
قـــوخ: (قاخَ. يَقُوخُ- جَوْفُهُ. قَوْخاً): بە هۆی دەردێكەوە هەناوی تێكچوو.
(لَيلَةٌ قاخٍ): شـــەوێكی تاریكو ئەموستەچاو/ شەوێكی ڕەش.
قود: ١-(قـــادَ. يَقُودُ- الدابَّةَ. قَـــوْداً وقيادَةً وقيـــاداً ومَقـــادَةً وقَيـــدودَةً): وڵاخەكـــەی (بەدوای خۆیدا بەكێشكرد/ جڵەوكێشیكرد).
(-قيـــادَةَ الجَيـــشَ): فەرماندەی لەشـــكر بوو/ سووپاسالار بوو/ فەرماندەیی لەشكەرەكەی كرد.

(-القاتِلَ إلى مَوضِعِ القَتلِ): بكوژەکەی بۆ شوێنی کوشتنەکە جڵەوکێشکرد/ برد.

(قَوَّدَ- الدابَّةَ تَقويداً وتَقْواداً): وڵاخەکەی بەدوای خۆیدا بەکێشکرد.

(-قاوَدَ-هُ مُقاوَدَةً): لە بەڕێوەبرندا شانازیان بەسەریەکدا کرد.

(أقادَ): پێشکەوت/ بەرکەوت.

(-الغَيثُ): بارانەکە بەربڵاو بوو و هەموو لایەکی گرتەوە.

(-هُ خيلاً): ئەسپێکیدادایە بەدوای خۆیدا رایبکێشێت.

(-القاتِلَ بالقَتيلِ): بکوژەکەی لە بری کوژراوەکە کوشتەوە.

(تَقاوَدَ- الرجلان): دوو پیاوەکە خێرا ڕۆیشتن وەك یەکتری بەکێش بکەن.

(-المَكانُ): شوێنەکە تەختو ڕێکبوو.

(إنْقادَ. إنْقياداً): ملیدا/ گوێڕایەڵییکرد/ خۆی بەدەستەوە دا/ جڵەوکێشبوو.

(-لِفُلان): ملی بۆ فیسار دانەواندو/ ملشۆڕیبوو/ زەبوونبوو/ گوێڕایەڵییکرد.

(-الطريقُ إلى كذا): بۆ ئەوە ڕێگەکە دیاربوو.

(إقتادَ. إقتِياداً): بەڕێوەبرا/ ئاراستەکرا/ ڕابەرییکرا.

(-الدابَّةَ): وڵاخەکەی بەکێشکرد.

(«إقتادَ الدابَّةَ فاقتادَت»): وڵاخەکەی ڕاکێشا/ بەکێشکرد/ وڵاخەکە بەکێشکرا/ ڕاکێشرا/ جڵەوکێشکرا.

(إسْتَقادَ): سەرشۆڕو ملدەر بوو.

(-لَهُ): ملی بۆ داو خۆی دایە دەستی.

(-الأميرَ): داوای لە میر کرد کە بکوژەکە لە بری کوژراوەکە بکوژرێتەوە.

(«إسْتَقادَ الأميرَ مِن القاتِلِ فأقادَهُ مِنهُ»): لە میریخواست کە بکوژەکە لە جێی کوژراوەکە بکوژێتەوە، میریش بە گوێیکرد..

(ألقائِد (فا) (ج) قُوّاد وقُوَّد وقادَة و (حجج) قادات) (ا ع): سەرلەشکر/ سوپاسالار/ سەرکردەیی سوپا. ئەفسەرێکە کە فەوجێك یان بەشێکی سوپا یان دەستەیەکی بەڕێوەدەبات.

(قائد المَوقِع) (ا ع): سەرکردەی سوپای نیشتەجێی شارێك یان جێگەیەك.

(ألقائِدة): مێی وشەی (القائِد).

(ألقَوْد) (مص): وڵاخ کە جڵەوی ڕابکێشرێتو سواری نەبن.

(ألقَوَد): تۆڵە، سزا/ کوشتنەوەی کوژەر لە بری کوژراو.

(ألقَوّاد): ١-زۆر شارەزا لە بەکێشکردندا ٢-دەوپت/ گەواد.

فَرَسٌ قَوُودٌ وقَوُودٌ وقَيدٌ وقَيِّدٌ: چارمووێیەکی ڕامو ملدەرە/ دەستەمۆ/ هۆگر.

(ألقِياد): جڵەو/ هەوساری وڵاخ/ ڕەشمە. ئەوەی وڵاخی پێڕادەکێشرێت.

(«فُلان سَلِسُ القياد»): فیسار گوێڕایەڵەو ئاسان بەڕێوەدەبرێت/ بە قسە دەکات.

(«أعطى فُلانٌ القياد»): ملی بۆ فیساری شۆڕکردو جڵەوی خۆی دایەدەستی سا بە خۆشی یان بە زۆر بێت.

(اَلقِيادَة): ١-سەرکردەیی/ ڕابەریی/ بەڕێوەبردن ٢-سەرکردەگا.

(اَلقيادَة العامَّة): سەرکردەگای گشتی.

اَلأَقْوَد: چارەوێی زۆر نەرمو ملدەرو هۆگر/ دەستەمۆ/ ڕام.

اَلأَقْوَد: ١-کەسێکە کە ملی بۆ شتێك نا لێیلانەداو بەرینەدا ٢-ملتوند (بۆیە وای پێدەڵێن چونکە کەم ئاوڕ بەملاولادا دەداتەوە) ٣-ڕژد/ چرووك (چونکە لەسەر نانخواردنبوو ئاوڕ ناداتەوە نەوەك مرۆڤێك ببینێت ناچاربێت بانگیبکات).

(«أعطاهُ مَقادَتَهُ»): جڵەوی خۆی دایە دەست ئەو/ ملیبۆدا.

(اَلمِقْوَد (ج) مَقاوِد): هەر شتێك کە وڵاخی پێ ڕابکێشرێت.

اَلمَقُود (مفع)= مَقْوُود: جڵەوکێشراو، ڕاکێشراو.

(طَريقٌ مُنقاد): ڕێگەی ڕاست/ ڕێگەی گیراوو درووست.

٢-(قَوِدَ. يَقوَدُ- الفَرَسُ وغَيرُهُ. قَوَداً): چارەوێکە پشتو ملی درێژ بوو.

(أَقْوَد (م) قَوداء (ج) قُوْد): چارەوێی ملیو پشتدرێژ.

(اَلقائِد (ج) قُوَّاد وقُوَّد وقادَة و (حجج) قادات): ١-هەموو زەوییەکی لاکێشەیی درێژ یان کێوێکی لاکێشەیی ٢-لووتە شاخ.

(القائِدَة): گردێکی درێژەوەبوو.

(القَوَد): درێژبوونەوەی کەمەرو ملی چوارپێ.

(اَلأَقْوَد والمُقَوَّد): چیای/ شاخی درێژ.

٣-(قِيدَ- الدَقيقُ): ئاردەکە چنگی دایە یەكو یەکیگرتو لێنرا.

٤-(اَلقاد والقيد): ماوە/ میانەو ئەندازە/ هێندە.

(بَينَهُما قادُ قَوسٍ أو قَيدُ قَوسٍ= قَدَرُ قَوسٍ): هێندەی کەوانەیەك لە یەك دوورن نێوانیان بە ئەندازەی کەوانەیەکە/ ماوەیان هێندەی کەوانەیەکە.

قور: ١-(قارَ. يَقورُ. قَوراً): لەسەر نووکیی پێی ڕۆیشت بۆ ئەوەی گوێیان لە خشپەی پێی نەبێت.

(-الصَيدَ): نێچیرەکەی خلافاندو فێڵی لێکرد.

(إقتارَ- حَديثَهُم. إقتِياراً): بەدوای ئاخاوتنەکەیاندا گەڕا.

٢-(قارَ. يَقورُ- فُلاناً. قَوراً): چاوی (هەڵکۆڵی/ دەرهێنا).

(قـارَ وقَوَّرَ واقتـارَ واقْتَوَرَ- الشـيءَ. قَوراً وتَقويـراً واقْتيـاراً واقْتِواراً): شـتەكەی لە ناوەڕاستداو خڕ هەڵكۆڵی.

(قَورَ يَقْوَرُ- الرَجُل. قَوَراً): كوێر بوو.

(تَقَوَّرَ- السَّحابُ): هەورەكـە بوو بە پارچە پارچەی خڕخڕو بڵاو.

(-اللَّيلُ): بەشـی هەرە زۆری شـەو ڕۆیشتو تاریكییەكەی كز بوو.

(إنقارَ. إنْقياراً): كەوت/ ڕما.

(-تِ البئرُ): چاڵاوەكە تەپی.

(-بِهِ): بەلادا خواربووەوە/ لایدا.

(إقْوَرَّ- تِ الأرضُ. إقوِراراً): زەویەكە ڕووەكی پێوە نەماو ڕووتبوو.

(ألقار): گەلە حوشترێكی گەورە.

(ألقـارَةُ (ج) قـار وقارات وقُـوْر وقيران): گردەكێوێكی لە كێوان پچڕاو.

(ألقُـوارَة): ١-پارچـەی خڕخـڕ كـە لە جل كرابێتـەوە ٢-ئـەوەی كـە لەملاولای شـت بڕابێـتو كرابێتەوە ئـەوەی پارچەی خڕی لێبڕابێت/ لێكرابێتەوە.

(ألأقْوَر (م) قَوراء): فراوان.

(ألأقْوَرِيّات والأقْـوَرون): نەهامەتییو وەیی (سەخت/ گرانو گەورە).

٣-(تَقَوَّرَ-تِ الحَيَّة): مارەكە لوولیخوارد.

(إقْوَرَّ- الجِلْدُ. إقْوِراراً): ١-پێستەكە لە لاوازیدا كرژ بوو/ چرِبوو/ چووميەك ٢-شلو خاو بووەوە.

(-الفَرَسُ): چارەوێكە تێقوپاو چرووسا.

(-فُلانٌ) (ضد): ١-قەڵەو بوو ٢-لەڕ بوو.

(ألْمُقَوَّر): ئەسپی تێقوپاوو چرووساو.

٤-(إقتارَ- الرَجُـلُ. إقتِياراً): پیاوەكە نەبوو بوو/ دەستكورتبوو.

٥-(ألقـار= الزفـت): قیر كـە پاپـۆڕی پێ قیردەكەن.

(ألقـار الواحِـدَةُ قـارَة) (ن): درەختێكـە بەرتاڵ.

(ألقارَة) (ج) قار وقارات وقُوْر وقيران) (ح): ورچەمێ.

(ألقَـوْر): ١-لۆكەی تـازە ٢-(پەت/ گوريس)ی لۆكە.

(ألْمُقَوَّر): قیركراو/ بەقیرسواغدراو.

الملحق:

قـور: (ألمِقْـوَر (ج) مَقـاوِر): هەڵكۆڵ/ ئەو ئامێـرەی باینجانو شـتی لـەو بابەتەی پێ هەڵدەكۆڵن.

قوز: (قَوَّزَ- النَبتُ. تَقويزاً): گیاكە زۆر بوو.

تَقَوَّزَ- البَيتُ): خانووەكە هەڵوەشاو ڕووخا.

(-الوَعْلُ): كەڵەكێوییەكە ڕایكرد.

(إقتازَ-هُ النَمرُ): پڵنگەكە خواردی.

قـوس: ١-(قاسَ يَقُوسُ- الشـيءَ على غَيرِهِ وبِهِ): شـتەكەی بـە هێتر (پێـوا/ ئەندازە) گرت/ كە وەك خۆیبوو.

(-القَومَ): پێش خوێشگەل كەوت.

(قاوَسَني فَقُسْتُهُ): پێشبڕکێی ئەندازەگرتنی شتی لێکردم من لەو باشتر ئەندازەمگرت.

(إقتاسَ- الشيءَ): شتەکەی پێوا.

(- بفُـلان): چـاوی لە فیسـار کـرد/ وەك ئەویکرد.

(ألقَـوْس): بـاڵ/ باسـك (چونکە شـتی پێ دەپێورێت).

(ألقَيَّـاس والمُقـاوَس): کەسـێکە کە سـوار بنێرێت.

(ألمَقْـوَس (ج) مَقـاوس): ١-مەیـدان/ گۆڕ/ گۆڕەپان ٢-پەتێکە لە پێشـبڕکێدا ئەسپەکانی پێ ڕیز دەکرێت ٣-ئەو شوێنەی کە ئەسپەکان لێوەی دەست بە غارو پێشبڕکێدەکەن.

٢-(قَوِسَ واسْـتَقْوَسَ- الرَّجُلُ قَوَساً): پشتی کۆمایەوە.

(-تِ السـحابَةُ): هەورەکە نـەوی‌و دایکردە باران.

(-الباروِدَةَ ونَحْوَها) (عامية): بارووتەکەیان لەو بابەتەی تەقاند.

(-ةَ بالبـارودَةِ) (عاميـة): تفەنگەکـەی باروتەکەی پێدا تەقاندەوە.

(تَقَوَّسَ): چەمییەوە وەك کەوانی لێهات.

(-قَوَسَهُ): بەرگەیگرت.

(القَوس (ج) قِسِيّ وقُسِـيّ وأقْواس وقياس وأَقْـوُس وأقيـاس): ١-کـەوان کـە تـیری پێدەهاون.

(قُوَيْس وقُوَيْسَة): کەوانۆك/ کەوانی بچکۆلە (وشەکە مێیەو بە نێریشدەکرێت)/ ئامێرێکی نیوەبازنەییە تیری پێدەهاون.

قُسَوِيّ: کەوانەیـی. وشەی «قَوس»دەخرێتە پاڵ هاوپەیوەستەکەی‌و دەڵێن: (قَوس نَدْفٍ): کەوانـی هەلاجیـی‌و (قَوس نَبْـلٍ)کەوانی تیرئەندازیـی ٢-هەرچی لە شـێوەی کەوانەدا بێـت وەك کەوانـەی پرد/ تاقـی پردو تاقی سـەرکەوتن‌و کەوانەی شـەبەنگە بە ڕۆژ ٣-(فك) کەلووی کەوان بورجێکە لە ئاسماندا.

٤-(قَوسُ الرَّجُل): چەماوەیی پشـتی مرۆڤ ٥-کەوانەی هێڵێکی چەمـاوە وەك بازنە (هـ) کە بەشێکە لەو هێڵە چەماوەیە.

٦-(سَهْم قَوْسِ الدائِرَة) (هـ): تیرەی بازنە کە هێڵێکی ڕاستە هەردوو نیوە کەوانەی بازنەکە بە یەك دەگەیەنێت.

(ألقُـوس): خانەی ڕاوکـەر/ قوڵغی ڕاوکەر/ پەرێز.

(ألقَـوَّاس (ج) قَوَّاسَـة): ١- کەوانـەوان ٢-کەوانساز ٣-یەکێکە بە کەوان تیر بهاوێژێت/ تیرهاوێـژ ٤-ڕاوکەرێك بـە تفەنگ‌و باروت ڕاوبکات ٥-کارگوزاری قەشەو قۆنسوڵ‌و ئەوانە کە بەرگێکی تایبەتیی خۆیان هەیە.

(ألقُوَيـس والقُوَيْسَـة): کەوانـۆك/ کەوانی بچووك.

(ألقَيَّاس): کەسێکە کە کەوان دەتاشێت.

(اَلأَقْوَس): پشتكۆماوە/ پشتچەماوە.

(اَلِقْـوَس (ج) مَقـاوِس): دەفرێكە كەوانی تێدەخەن/ كەوانە دان.

٣-(تَقَوَّسَ-هُ الشَـيبُ): قژی سەری سپێتیی تێكەوتو ماشوبرنجبوو و پشتی كۆمايەوە.

٤-(اَلقُوس): خەڵوەتگای پارسا.

(اَلقَوْس والقَوْسـي- مِـنَ الأَيـام): ڕۆژانی سەختو درێژ.

(اَلأَقْـوَس): گـردە لمێكی بەرز كە بەسـەردا بڕوانێت.

(-مِن الأَيام): ڕۆژانی سەختو درێژ.

(لَيـلٌ أَقْـوَس): شـەوەزەنگ/ شـەوێكی زۆر تاريكو نووتەك.

(بَلَدٌ أَقْوَس): شارێكی دوور.

(اَلقُوَيْسَة= الناعِمَة) سالفيا (ن): ڕووەكێكە بۆنخۆش لاسك سـپییە لە درزی تاوێرەكاندا دەڕوێـت گوڵەكەی سـوورەو هەندێك كەڵكی پزیشكیی هەیە.

قوص (تَقَوْصَرَ): بەیەكداچوو.

(اَلقَوصَرَة): دەفرێكە لە قاميش دروستدەكرێت خورماو لەو بابەتەی تێدەكرێت.

قـوض: (قاضَ. يَقُـوضُ- البِنـاءَ. قَوْضاً): خانەكەی ڕووخاند.

(قَوَّضَ- البِناءَ): خانەكەی/ بيناكەی ڕووخاند.

(-الصُفوفَ والمَجالِسَ): ڕيزەكان و ئەنجومەنەكانی بڵاوەپێكرد/ پەرش و بڵاویكردنەوە.

(«بنی فُلانٌ ثُمَّ قَوَّض»): چاكەيكردو پاشان تێكيدا، كەوتە خراپەكردن.

(تَقَوَّضَ): هەر لە هاتن و چووندا بوو ئارامی لەبەر برا.

(-تِ الحَلَـقُ أَو الصُفوفُ): خەڵكەكە پەرش و بـڵاو بوونەوەو لەيەكپچـڕان/ ئەڵقەو ڕيزی خەڵك لەيەكپچڕا.

(تَقَوَّضَ وانقاضَ- البِناءُ): خانەكە (ڕووخا/ كاولبوو/ ڕما).

قوط: (اَلقَوْط (ج) أَقْواط): ڕانەمەڕ.

(اَلقَوْطَة): قوڵینەی قیركراوی گەورە.

(اَلقَوْطَة): خورما.

(اَلقَوَّاط): شوانی ڕانەمەڕ.

قـوع: (قـاعَ. يَقُـوع. قَوْعـاً): دواكەوتو پاشەكشەيكرد.

(قـاعَ وتَقَـوَّعَ): لـە ڕۆيشـتندا بەملاولادا لاردەبـووەوە وەك بـە شـوێنێكی دڕكاويـدا بڕوات.

(اَلقـاع (ج) أَقْـواع وأَقْـوُع وقيـع وقيعان وقيْعَة): تەختاييەكی نزمتر لە گردو شـاخ و دەوروپشتی.

(اَلقاعَـة (ج) قاعـات): ١ حەوشـەی خانوو ٢ ژووری ميوان و پێشوازيی.

(ج) (أَقْواع): شـوێنی هەڵخسـتنی گەنم يان خورما.

(اَلقُواع والأُنثی قُواعَة) (ح): كەروێشك.

(أَلقَوَّاع) (ح): گورگی بەلووره/ لوورەكەر.
قوف: ١-(قافَ. يَقوفُ واقتافَ أثَرَ فُلان قَوفاً): شوێنپێی فیساری هەڵگرتو دوایكەوت.
(تَقَـوَّفَ- أثَـرَ فُلان): شـوێنپێی فیساری هەڵگرتو پێ بە پێی ئەو ڕۆیشت/ دوایكەوت.
(-هُ في المَجالِـسِ): لـە كـۆڕدا ڕەخنـەی لە قسەكانیگرتو پێی وت: وا بڵێو وابڵێ.
(« هوَ يَتَقَوَّف عَلَيَّ مالي»): دەسـت بەسەر ماڵەكەمـدا دەگرێـتو بـەری بەكارهێنانیم لێدەگرێت.
(أَلقائِف (فا) (ج) قافَة): ١-پاشماوەی دێریننناس و ئەوەی بە دوای پاشماوە دێرینەكاندا دەگەڕێت ٢-ئـەوەی ڕەچەڵەكناسـەو بە تەماشـاكردنی ئەندامانی ساوا دەزانێت لە چ ڕەچەڵەكێكە.
(أَلقَواف والقَوَّاف): شـوێنكەوتووی پاشماوە دێرینەكانو پاشماوەی دێرنناس.
(ألأَقْوَف): زۆر شارەزای پاشماوەی دێرین.
(«هو أَقْوَفُ النـاس للأثَر»): ئەو لە هەموو كەس باشـتر پاشـماوە دێرینەكان دەناسێتو بەدوایاندا دەگەڕێت.
٢-(أَلقاف- مِن الرَّقَبَة): مووی درێژەوەبووی سەر پشتیمل/ ناوچاڵی مل.
(أَلقُوف): سەرووی گوێچكە.
(أَلقُوفَـة- مِـنَ الرَقَبَة= القـاف) («أَخَذَتُهُ بقُـوف رقبَتِـهِ»): هەموو پشـتیملی گرت/ هەموو مليم گرت.

(أَلقَوفي): هەموو بوغوردێكی بۆنخۆش.
قوق: ١-(قاقَ -تِ تقـوق الدجاجَةُ. قَوقاً): مریشكەكە گارەگاریكرد/ گاراندی.
(أَلقاق): ١-گەوجی هەڵەشە/ هەرزەگێل.
أَلقاق: ماسـيگرە/ كەرەسـەرە. لـە كۆمەڵەی قەلەڕەشكەیە. سەرو باڵو كلكی ڕەشەو ئەویتری لەشی خۆڵەمێشییە – (لای ڕەشە خەڵكەكە).
(ج) قيقان) (ح): قەلەڕەشكەكە هەڵگێراوەی وشەی (الغاق)ە.
(أَلقاق والقُوق) (ح): مەلێكی ئاویی ملدرێژە.
(أَلقُـوق والقيق- مِنَ الرجـال): پیاوی زۆر (قووچ/ درێژ).
(أَلقُوْقَةُ) (ح): بایەپوش.
(أَلقاووق (ج) قَواويق) (فارسية): كڵاو قووچ كە لە ئێراندا زۆر لەسەردەكرێت.
٢-(قَوْقَـأَ-تِ الدجاجَةُ قَوقَأَةً): مریشـكەكە قرتەقرتیكرد.
٣-(قَوقَلَ- الرَجُلُ في الجَبَل قَوقَلَةً): پیاوەكە سەركەوتە كێوەكە/ شاخەكە.
٤-(قَوقى. قَوقاةً وقيقاءً): دەنگەدەنگیكرد/ هاواریكرد/ قیژاندی.
قول: ١-(قالَ. يَقُولُ قَوْلاً وقالاً وقيلاً وقَولَةً ومَقالاً ومَقالَةً): ١-وتی ٢-قسەیكرد/ دووا.
(-بكَـذا): ١-بڕیارو دەنگی لەسـەر ئەوە دا/ بڕیاریداو بڕوای پێبوو ٢-زاڵبوو/ سەركەوت.
(-بِهِ): حەزی لێكردو بۆ خۆی تەرخانكرد.

(-لَه): پێیوت/ قسەی لەگەڵدا کرد/ دوواندی.

(-عَنهُ): لەوەوە گێڕایەوە.

(-عَلَیهِ): بوختانی بـۆ کردو گومانباریکرد/ درۆو بوختانی بۆ هەڵبەست.

(-برَأسِهِ): بەسەر ئاماژەیکرد.

(-بیَدِهِ): دەستی درێژکردو بردی.

(-برجلِهِ): ڕۆیشت.

(-بثَوبِهِ): جلەکەی بەرزکردەوە/ هەڵبڕی.

(-فیه وعَنهُ): کۆششی تێدا کردو لێکرد.

(قـالَ ظَـنَّ): وایزانـی/ وایبۆچـوو، بـەم مەرجانە بە واتای (وایزانی) دێت، ١-بە وشەی داهاتوو «مضارع» بێت ٢-پرسیار «استفهام» لە پێشـەوە بێـت ٣-بێجگە لـە «ڤرف» هیچ نەکەوێتە نێوان «فعله»کەو «استفهام»ەکەوە وەك: «أتَقولُ زَیداً مُنطَلِقاً»: ئایا وا دەزانیت یان وای بۆ دەچیت کە زەید دەرچووە؟ هەندێ لە عەرەبیـش «قال» وەهـا بەکاردەهێنێت، وەك: قُلتُ زَیداً مُنطَلِقاً: وایبۆچووم کە زەید دەرچووە.

(قـالَ= مـالَ وأقْبَـلَ): بـۆ ئامادەبـوونو خۆخرهەڵدان بۆ کارێك.

قالَ فأكَلَ): خۆی ئامادەکردو خواردی.

(قالَ فضَرَبَ): خۆی ئامادەکردو لێیدا.

(قَـوَّلَ-هُ): فێریکـرد یـان فەرمانیدایە کە بڵێتو قسە بکات.

(قَـوَّلَ وأقالَ وأقْوَلَ فُلاناً مالـم یَقُل. إقالَةً وإقْـوالاً): قسـەیەکی دایـە پاڵ فیسـار کە نەیکردبوو.

(قاوَلَ-هُ في الأمر- مُقاوَلَةً): پێکەوەبەڵگەبازییو لێکۆڵینەوەیان لەسەر کارەکە کرد.

(تَقَوَّلَ- علیه القَولَ): بە زمانی ئەوەوە شتی هەڵبەست.

(تَقاوَلُـوا- في الأمـرِ): بـۆ کارەکـە قسـەو دانوسانیانکرد.

(إقتالَ- الشيءَ): شتەکەی هەڵبژارد.

(-عَلَیهِـم): داوای ئـەوەی لێکـردن کە ڕای خۆیانی تێدا دەرببڕن.

(-بالثَّـوبِ ثَوبـاً): بەرگێکی بـە بەرگێکیتر گۆڕییەوە.

(ألقائل (ج) قُوَّل وقُیَّل وقالَة وقُؤول) (فا): گوتوو/ بێژەر/ قسەکەر/ وتەبێژ.

(ألقال): سەرەتا یان پرسیار.

(«رَجُلٌ قـالٌ أي قائـل»): پیاوێکی بێژەر/ قسەکەر/ گوتوو.

(ألقال والقیل): قسەی (دەماودەم/ ئەمو ئەو) واتەواتی خەڵکی: وتەوتی خەڵکی.

(«كَثُرَ قالِ الناس وقیلُهُم»): وتەوتەی (ئەمو ئەو/ خەڵك) زۆر بوو.

(ألقالَةُ والقَولَة= القَـول): وتەوتەی باش یا خراپی ناو خەڵك.

(ألقَـول (ج) أقوال و(جج) أقاویل): قسـە/ ئاخاوتن یان هەر وتەیەك ٢-ڕاو بیروبڕوا.

(«هذا قَـوْلُ فُلان»): ئەمــە ڕاو بیروبڕوای فیسارە.

(ألقيل): وەڵام.

(ألقَيْل (ج) أَقْوال وأَقْيال وقُيُول): ١-سەرۆك ٢-شـایەك لە شـاكانی «حیمیـەر» (بۆیە وا ناونـراوە چونكە هـەر قسـەیەكی بكردایە قسەكەی دەبردە سەر.

(ألقُولَة والقَوَّالَة والقَوُول والقَؤُول (ج) قُوُل وقُـوْل والتِقْوَلـة والتِقْوالة):١-قسـەجوان. زمانشیرینو ناسك ٢-قسە زۆر/ فرە قسە.

(ألقَوَّال (ج) قَوَّالون): گۆرانیبێژ.

(-في إصطِلاح الرَّجالين):شایەر كە سەۆپێیی گۆرانی دەڵێن.

(ألمَقال) (مص): ئاخاوتن/ قسە.

(ألمَقالـة= القَوْل):١-قسـە/ ئاخاوتن/ پارچە وتارێك/ نووسینێك/ بەشێك لە كتێبێك.

(ألمُقاوَلَة): بەڵێن/ بەڵێنبەسـتنو ڕێككەوتن لەسەر كارێك خانەسازیی بێت یان بازرگانیی بێـت یان هـەر كارێكیتر بێـت دوان بن یان زۆرتـر بۆ ئەوە (بۆیـە وای پێوتراوە چونكە گفتوگۆو دانوسانی تێدا دەكرێت).

(ألمِقْوَل (ج) مَقاوِل ومَقاوِلَة):زمان.

(ألمِقْـوَل والمِقْـوال (ج) مَقـاوِل ومَقاوِلَة): قسەخۆشو زمانشیرینو دەمپاراو.

(إمْرَأةٌ مِقْوَلٌ ومِقْوالَة):ئافرەتێكی بەزمانو قسەزانو زمانشیرین.

(ألمَقُول والمَقْوُول) (مفع): ئاخاوتنی وتراو.

(مَقُولُ القَول عند النحاة):لای ڕێزماننناسەكان كاری ئاخاوتنەكە/ وتراوەكە.

(كَلِمَةٌ مُقَوَّلَة): وشەیەكە یان وتەیەكە چەند جار وترابێتەوەو چەندبارە بووبێت.

٢-(قال. قَوْلاً. وقـالاً وقيلاً. وقَوْلَةً. ومَقالاً ومَقالَةً): مرد.

(-القَومُ بفُلانٍ): خوێنشگەل فیساریان كوشت.

(-الحائِطُ): دیوارەكە كەوت/ ڕما/ ڕووخا.

٣-(قـالَ. قَوْلاً وقـالاً وقيلاً وقَولَـةً ومَقالاً ومَقالَةً): حەسایەوە/ حەوایەوە.

(ألقالَة): نیوەڕۆخەو/ نوستن لە نیوەڕۆدا.

الملحق:

قول: (قاوَلَ- فُلاناً على العَمل):كارەكەی بە بەڵێن دایە كە بیكات.

(ألمُقـاوِل): بەڵێنـدەر كەسـێكە كـە كار بگرێتە دەسـتو بیكات بە پێـی ڕێككەوتنو گرێبەستێكو ڕێككەوتننامەیەك.

قوم: ١-(قـامَ. يَقومُ. قَومـاً وقَومَةً وقياماً وقامَةً):هەستا/ وەستا/ ڕاوەستا/ ڕاستبووەوە.

(تَقـولُ للماشـي «قُم لي»):بۆم بووەسـتە. ئەمە بە یەكێك دەڵێت كە لە ڕۆیشتندا بێت.

(قام- الأمرُ):كارەكە ڕاستبووەوە/ ڕێكبووەوە.

(قَوَّم- دَرأَهُ):خوارو خێچی لابرد/ ڕاستیكردەوە.

(قاوَمَ- دُ قِواماً ومُقاوَمةً):١-لەگەڵیدا هەستا ٢-لەگەڵیدا بەرەنگاریبوو/ دژی یەك وەستان.

(أَقامَ-هُ إقامَةً وقامَةً): هەڵیسـانده سەرپێ/ قنجیکردەوە/ ڕاستیکردەوە.

(-المائِـلَ أَو المُعْوَجَّ): لارەکـە یان خوارەکەی (ڕاستکردەوە/ ڕێککردەوە).

(«ماأَقْوَمَـهُ»): ئـای کە ڕێکو ڕاسـتە/ کە ڕاستو دروستە (بۆ سەرلێسوڕمانە).

(تَقَوَّمَ): ڕێکو ڕاستبووەوە.

(تقاوَمُوا- فِي الحَرب): لە شـەڕدا بۆ یەکتری هەستان.

(إِسْتَقامَ): ڕێکو ڕاست بووەوە.

(«إِسْـتَقامَ له الأَمرُ»): کارەکەی بۆ ڕاسـتو ڕێکبووەوە.

(-لَهُ الشِعرُ): کێشی هەڵبەستەکەی بۆ ڕاستو دروستبوو/ ڕاست بۆیهات.

(أَلقائِـم (ج) قُوَّم وقُيَّم وقِوام وقِيَم وقِيَّام) (فا): ١-وەستاو/ قنج ٢-ڕاست/ دروستو ڕێك ٣-ڕاستەوەبوو.

(قائِـمُ- الماءِ): عەمـاری ئاو کـە لێوەی ئاو دابەشدەبێت/ سەرچاوەی چاو.

(أَلقائِـم مَقـام (ج) قُوَّام المَقامـات و قائِم مَقامـون (عنـد أَربـاب السياسـة): لای ڕامیـارەکان ناوچەدار/ فەرماندار/ ئەوەی لە خوار پارێزەرەوەیە.

(أَلقائِمَة (ج) قائِمات وقَوائِم):مێی وشـەی (أَلقائِم).

(قائِمَةُ الدابَّة):دەسـتی یـان پێی چوارپێ/ پەلی چوارپێ.

(قائِمَـةُ الخَـوان أَو السَـرير):قاچی مێزی نانخـواردن یان هـی تەختـی/ قەرەوێڵەی/ کورسیی نوستن.

(أَلقامَـةُ- مِنَ الإِنسـان (ج) قامات وقِيَم): بەژنو باڵای مرۆڤ/ قەدی مرۆڤ.

(- (ج) قِيَم):بەکرەو ئامرازەکانی.

(أَلقوم (ج) قِيمان):دوژمنەکان.

(أَلقَومَـةُ) (مـص):جارێك ڕاسـتبوونەوە/ هەسـتانەوەیەك ٢-هەسـتانەوەی نێوان دوو ڕکاعەتی نوێژ ٣-بەژنی/ باڵای مرۆڤ.

(أَلقُـوَام): دەردێکـە دەداتـە چوارپەلـی چوارپێ.

(أَلقَـوام):١-دادو ڕاسـتبوون ٢-مامناوەندیی ٣-ڕاستی/ ڕێکیی.

(قَوامُ الإِنسان):(بەژن/ باڵا)ی مرۆڤو قنجو قیتی.

(أَلقَوام):ڕاستو ڕێك.

(«رمحٌ قِوام»):نێزەیەگی ڕاست/ ڕێك.

(أَلقَـوَّام (ج) قَوَّامـون):قـەدو بەژنڕێكو جوان/ باڵاشۆخ.

(قَومِيَّةُ الإِنسانِ وقُومِيَّتُهُ):قەدوباڵای مرۆڤ.

(أَلقَويـم (ج) قِيام):١-باڵاشـۆخ/ باڵاڕێكو جوان ٢-مامناوەندی.

(أَلقيامَـة):زیندووبوونـەوەی مرۆڤ ڕۆژی حەشر/ قیامەت.

(يَـومُ القيامَـةِ): ڕۆژی زیندووبوونـەوە/ لێپرسینەوە/ ڕۆژی حەشر.
(ألقيمَـة (ج) قِيَـم): ١-جـۆرو شـێوەی ڕاستبوونەوەو هەستان.
(قيمَةُ الإنسان): (بەژنی/ باڵای) مرۆڤ.
(أمرٌ قَيِّمٌ): کارێکی ڕاستو دروست.
(ألدِّيانة القَيِّمَة): ئاینی دروستو ڕاستی.
(«ذلـك دينُ القَيِّمَة»): ئەوە ئاینی ڕاسـتو پاكو دروستی میللەتەکەیە.
(ألأقْوَم): ڕاستتر/ دروستتر.
(«فُلان أقْوَمُ كَلاماً مِن فُلان»): قسەی فیسار ڕاستو دروستترە لە هی فیسار کەس.
(ألمَقام (ج) مَقامات): ١-شوێنێ ٢-پلەوپایە.
(ألمِقْوَم): دەسـتەدووی ئامێری جووتکردن/ ئـەوەی جوتیارەکە لـە کاتـی جووتکردندا دەستی پێوەدەگرێت.
(ألمُقيم) (فا): نیشتەنی/ دانیشتوو/ جێگیر.
(«هـذا أمرٌ مُقيـمٌ مُقعِدٌ»): ئەمـە کارێکە داتدەنێو هەڵتدەستێنێ/ شپرزەتدەکات.
(مُسـتقيمان): دوو هێڵـی ڕاسـت (ص صَ) تەریبنو ئاراستەیان پێچەوانەی دوو هێڵێترە (س، سَ) دوو گۆشەی (١، ٢) پێکدەهێنن لەگەڵ (ص صَ) کە یەکسـانن یان چوارگۆشـەیەك دروسـتدەکەن بازنەیکی لەسـەر دەکێشرێت دوو هێڵی تەریب (هـ) (مستقيمان متوازيان) (هــ): دوو هێڵـی تەریـب واتـە: لەسـەر

ئاستێکدانو یەکتری نابڕن/ بەیەکناگەن.
٢-(قامَ. يَقـومُ- بالأمرِ قَوْماً وقَوْمَةً وقياماً وقامَةً): کارەکەی گرتە ئەستۆ.
(«قام بِـيَ وقَعَدَ»): هەڵیگرتـمو دایگرتم/ شتی خراپی دەرباره وتمو بڵاوکردەوە.
(قامَ- أهْلَـهُ): بەتەنگ خێزانەکەیەوە هاتو کاروباری بەڕێکردن/ بەخێویکردن.
(-الحَقُّ): ڕاسـتو ماف دەرکەوتو ئاشـکراو جێگیر بوو.
(-علـى الأمـرِ): ١-چاودێریـی کارەکەیکرد ٢-لەسەر کارەکە مایەوەو تیایدا سەرومڕ بوو/ بەردەوامبوو.
(-تِ الصلاةُ): دەست بە نوێژ کرا.
(«قام بِفِعْلِ كذا»): دەسـتی بەو کارە کرد/ دەستی دایە ئەو کارەو کردی.
(قَـوَّمَ- الشَـيءَ): شـتەکەی ڕاسـتکردەوە ڕێکخست ٢-نرخاندی.
(«تَقويم البلدان»): ڕێکخستنەوەی کاروباری وڵات ٢-درێژیو پانیـی وڵاتەکە دەربخرێتو بـاجو خەراجـی زەویـوزارو بەرهەمـی دیاریبکرێت.
(أقامَ- الشـيءَ. إقامَةً وقامَـةً): درێژەی بە باری شتەکە داو وەك خۆی هێشتیەوە.
(-بالمَكان): لە شوێنەکە نیشتەجێبوو و کردی بە نیشتمانی خۆی.
(-الحَقَّ): ڕاستیو مافی دەرخست/ ئاشکرایکرد.

(-للصَّلاةِ): بانگی نوێژیدا.

(-الصَّلاةَ): نوێژەکەی تەواو کرد.

(تَقَوَّمَ- الشيءُ): شـــتەکە ڕێكو ڕاستبووەوە کەچیی نەما.

(«قَوَّمْتُهُ فَتَقَوَّمَ»): ڕاستمکردەوەو ڕاستبووەوە.

(قائِمُ السَّيفِ): مشتوی شمشێرەکە.

(ألقائِمَةُ): لیستەی نوسراوێك.

(قائِمَةُ السَّـيفِ): دەسکی شمشـێر: مشتوی شمشێر.

(ألعَـــيْنُ القائِمة): چاوێکی نابینای بە دیمەن ساغ.

(ألقامَةُ (مص) (ج) قامات وقِيَمٌ): گرووپی خەڵك/ کۆمەڵی خەڵك.

(ألقَـــوْم): ١-نیشـــتەجێبوون/ دامـــرکان لـــە شوێنەکەدا ٢-نیاز.

(ألقَوم): لە شوێنەکەدا جێگیربوون.

(- (ج) أقْـــوام وأقـــاوِم وأقائِـــم و أقاوِيم): کۆمەڵێك خەڵك.

(قَـــوْمُ الرَجُلِ): ١-کەســـوکاری/ خوێشـــانی/ خزمانـــی پیاوەکـــە کـــە لەبەرەبابێکـــن ٢-نەتەوە.

(ألقَومِيّ): نەتەوەخواز/ نەتەویی.

(ألقَومِيَّة) نەتەوەو نەتەوایەتی بیروبڕوایەکی ڕامیاریـــیو کۆمەڵایەتییـــە هەڵگـــری ئـــەو بیروبڕوایە هەموو شـــتێك کە پەیوەندیی بە نەتەوەکەیـــەوە بێت لەلای لەپێشـــترە لە هی هەموو لایەکیتر.

(ألقَومِيَّة): بیرێکە کە نەتەوەیەك یەکدەخات کە مێژوویان یەك بێـــتو ئاواتو ئامانجیان یەکبێت.

(قَومِيَّةُ الأمرِ): سیســـتمی ئەو کارەو ئەوەی پێیهەڵدەستێتو دەیهێنێتە دی.

(ألقَوام): خواردنێك کە بۆ مرۆڤ بەسبێت.

(ألقِوام): ئەو خواردنەی بۆ مرۆڤ بەسبێت.

(قِـــوامُ الأمرِ وقِيامُهُ): شـــیرازەو ڕاگری کارو ئەوەی پێیهەڵدەسێتو ئەنجامی دەهێنێت.

(هـــو قِـــوامُ أهلِـــهِ وقِيامُهُـــم): ئـــەو ڕاگرو جێبەجێکەری کاروباری خێزانەکەیەتی.

(ألقَوَّام (ج) ألقَوَّامون): ڕاگرو دەســـتەبەری کار ٢-بەدەسەڵاتو تواناو لە کردنی کارەکەدا ٣-میر.

(ألقَيُّوم والقَيّام): هەر بـــووەو هەر دەبێتو کۆتایـــی نییە. ئەمانـــە لە نـــاوە پیرۆزەکانی خودای مەزنن..

(ألقَيِّم- على الأمرِ (م) قَيِّمَة) سەرپەرشتیارو ڕاگیرکار وەك سەرپەرشتیاری وەقف.

(قَيِّمُ المَرْأة): مێردی ژن.

(ألإقامَـــة. (ج) إقامـــات): چاوگـــی وشـــەی (أقامَ)ە: نیشتەنی/ مانەوە.

(«طَوى بِســـاطَ الإقامَة»): گاڵی گوێزایەوە/ کۆچیکرد.

(إقامَةُ الجُندي): کاری سەربازەکە.

(اَلتَقْويــم) (مــص): ســاڵنامە. کۆمەڵــە دەســتورێکە بــۆ رێکخســتنی نێــوان ســاڵی شارســتانیو ساڵی هێڵی کەمەری گۆی زەویو بەشبەشکردنی چاخو سەردەمەکە.

(اَلتَقويــم الرومِــيّ أو اليوليوســي): ئــەو ســاڵنامەیەیە کە یولیۆس قەیســەر فەرمانی پەیڕەوکردنــی دا. لــە ســاڵی (٤٦)ی پێــش زایینبی تیایدا هەر ســاڵێك ڕۆژەکانی بەسەر چواردا دابەشــبکرێتو هیچــی نەمێنێتەوە ئەوە ساڵێکی پڕە.

اَلتَقيوم الهِيجري: ســەرەتا لە (١٦)ی تەموزی (٦٢٢) زاینــداو ســاڵی (١٧)ی کۆچیدا خەلیفە عومەری کوڕی خەتاب داینا. ســاڵی هیجری/ کۆچیــی (١٢) مانگی عەرەبییــە/ (هەیڤییە) واتا (٣٥٤) ڕۆژەو ســاڵی پڕیشــی (٣٥٥) ڕۆژە. ســاڵنامەی گریگۆریــی. پاپــا گریگۆریوســی ســیازدەهەم داینا ســەرەتا لــە (١٥)ی مانگی ســەرماوەزی ســاڵی (١٥٨٢)ی زاینــی بڕیاری پەیڕەوکردنیدا تیایدا ساڵانی (سەدەیی) وەکو ١٦٠٠ و ١٧٠٠ بــە ســاڵی پــڕ دانانرێت ئەگەر بەسەر (٤٠٠)دا دابەشنەکرێت.

(تَقويــم البُلــدان): پانــیو درێژیــیو باجو خەراجی زەویەکانی وڵاتانی تێدا دەردەخرێت.

(اَلمَقام (ج) مَقامات): پلەوپایە.

(اَلمَقام و المُقام): جێنشینبوونو شوێنەکەیو کاتەکەی/ سەردەمەکەی.

(اَلمُقامَة): ١-نیشتەنیی ٢-شوێنی نیشتەنیبوون/ جێنیشتەنی ٢-کۆمەڵە خەڵکێك.

(اَلمَقامَة (ج) مَقامات): ١-سەروەریی ٢-ئەنجومەن ٣-کۆمەڵە خەڵکێك ٤-وتار یان ئامۆژگارییە بە گوێی کۆمەڵە خەڵکێکــدا بدرێت یان قەوماوو سەرگوروشــتەیەك کە لــە کۆمەڵێکدا بوترێت لەوانە (مەقاماتی حەریری).

٣-(قــامَ. يَقــومُ- الماءُ قَوْمــاً وقَومَةً وقياماً وقامَةً): ١-ئاوەکە پەنگیخواردەوەو دەرمیەکی نەبوو لێوەی دەرچێت ٢-بەستی/ مەیی.

(-ت بِهِ دابَّتُهُ): چوارپێکە مانیگرتو نەرۆیشت.

(-ميزانُ االنَّهارِ): ڕۆژ بوو بە نیوەڕۆ.

٤-(قامَ يَقومُ-تِ السُّوقُ قَوماً وقَومَةً وقياماً وقامَةً): بازار هەستایەوەو فروختی باشبوو.

(-المَتاعُ بِكَذا): نرخی کاڵاکە بەوە هەستایەوە.

(قوَّمَ- المَتاعَ): نرخی دیاری بۆ کاڵاکە دانا.

(قــاوَمَ- الشــيءَ قِوامــاً ومُقاوَمَــةً): جێی شتەکەیگرتەوە/ لەبری شتەکە وەستا.

(«قاوَمَ الثَّمَنَ المَتاعَ): نرخەکە گەیشتە ڕادەی چاکیی کاڵاکە.

(أقامَ السُــوقَ. إقامَــةً وقامَــةً): بازارەکەی گەرمکردو برەوی بە بازارەکە دا.

(تَقاوَمَ القَومُ الشَــيءَ بَينَهُم): لەناو خۆیاندا نرخیان بۆ شتەکە دانا.

(إسْتَقامَ المَتاعَ. إسْتِقامَةً): نرخی بۆ (کاڵاکە/ کەلوپەلەکە) دانا.

(أَلقائِمَة) (ت): لیستەی نرخی شتەكان‌و كۆی نرخیان/ ژمێرەی شتەكان.
(أَلقيمَة (ج) قِيَم): نرخی كاڵاكە.
(أَلقيميّ): نرخیتی.
(أَلقيّم): گرانبەها/ هەموو شتێكی بەنرخ.
(«كِتابٌ قَيِّم»): كتێبێكی بەنرخ‌و بەها.
(مَقــامُ أَو مَخــرَجُ الكَسْــر) (ع ح): ژێرەی كەرتی ئاسایی ژێرەی كەرتی (٣\٤) = ٤
٥-(قامَ يَقومُ - به ظَهرُه قوماً وقَومَةَ وقياماً وقامةً): پشتی بەوە هاتە ژان.
(- على غريمه): داوای وامەكەی/ قەرزەكەی لە وامەرگرتووەكە كردەوە.
(إقتامَ إقتياماً أنفَهُ): لووتی بری.
٦-(القُوماندُس) (لاتينية): كوماندۆ: كۆمەڵە ســەربازێكن راهێنراون كە لە تاریكەشــەودا، لە پاپۆرەكانیانەوە دزە بكەن بۆ ســەر خاكی دوژمــن‌و شــوێنە گرنگەكانــی هەڵتەكێنن‌و وێران بكەن، ســەنگەری دوژمن هەڵتەكێنن‌و كاولكاریی لە خاكی دوژمندا بكەن.
الملحق:
قَوم: أَلقائِمقامِيَّة: ١-ناوچەیی/ كەرتكردنی‌وڵات‌و پارێزگایەك بە گەلێك ناوچەوە هەر ناوچەیەك/ كەرتێــك/ ناوچەوداریــك/ فەرمانداریــك/ قایمقامێك سەرپەرشــتیی كاروبــاری دەكات‌و بەرێوەیدەبــات ٢-پلــەی قایمقــام/ ناوچــەدار ٣-بنكەی ناوچەدارو شوێنی كاركردنی.

(أَلمُقاوَمَــة): بەرەنگاریی هێز بــە هێز/ بەرگری راوەستان بەرامبەر هێرشی دوژمن.
(«أَبــدى الجنــودُ مقاوَمــةً بُطولِيَّــة»): ســەربازەكان قارەمانانــە بەرامبەر هێرشــی دوژمن وەستان‌و بەرگرییانكرد.
(المُقاوَمَة): بەرهەڵستكردنی خواستی كەسێك‌و خۆبەدەستەوەنەدانی/ بەجێنەهێنانی نامانجەكانی.
(مُقاوَمَةَ الرَئيس): بەرهەڵستكردنی سەرۆك نارەزایــی دەربریــن بە نادادیی لەشــتدا كە پێچەوانەی ئارەزووەكان بێت لەســەر ئەوەی ئازادیی بەربەست بكات‌و هەرەشەی لێبكات.
(«مُقاوَمَة تدابــير حكومية مُتَعَسِّــفَة»): بەرهەڵستكردنی كارە نادادیەكانی میری.
(قُوَةُ الإحتمال): هێزو توانای ئارامگرتن.
(مقاومة التَعَب): بەرگەگرتنی ماندوێتی.
(أَلقُــدرَة على إبطــال أَو تخفيــف مَفعول قُــوة): توانای پووچەڵكردن یان ســوككردنی كاریگەری هێزێك.
(مُقاوَمَــة الإنضغــاط): بەرهەڵســتكردن‌و بەرگەلێگرتنی فشارێكی سەر.
(مُقاوَمَــة الجَــرّ): بەرهەڵســتی راكێشــان/ بەكێشكردن.
(«عدم الإنقياد لِلإغراء»): مل شۆرنەكردن‌و خونەدانە دەست لاسدانی شتێك كە مەترسیی هەبێت یان لە رووی رەوشــتەوە خراپ بێت‌و تەفرەت نەدات.

(«مُقاومـــة التَجرُبَـــة»): بەرگریکـــردن تاقیکردنـــەوەو بەرهەڵســـتکردن بریتیە لە: (لُجـوء جماعات مِــن المُواطِنين المُسَــلَّحين إلى محاربة العَدُو المُحْتَل بوَســائِل مُتَنَوِّعَة كشــن هجمات مُتَفَرِّقَة أو إحداثُ تَخريباتٍ في مُنْشَــآتِهِ وقواعِــدِهِ): پەنابردنی کۆمەڵە چەکدارێــك بــۆ رێگەی هەمەجــۆری بەگژ دوژمندا چوون وەك لەملاولاوە پەلاماربدەن یان لە دامــەزراوو بنکەکانیانــدا، کاولکاریی بکەن.

(«إتَّســعَ نِطاقُ المُقاومَــة»): کوڕی بەرگریی پەرەی سەندو فراوانبوو.

(اَلقائِمــون بالحركــة أنْفُسِــهِم): بزوتنەوە گێرەکان خۆیانن.

(يَنتَمي الى المُقاومَة): سەر بە هێزی بەرگرییە.

(اَلمُقاومــة الكهربائية): بەرگریی ١-ئەو رێگریو بەرهەڵســتیەیە کە بە هۆی گەیەنەرێك پەیدای دەکات کاتی تێپەڕبوونی تەزوو پیایدا. ٢-پلێتێکی گانزاییــان تەلێك کە وزەی کارەبــا بۆ گەرمایی دەگۆڕێت.

قــون: (تَــقَــوَّنَ- الــرَجُــلُ): بــە زمــان دوژمنکارییکرد.

(اَلقان) (ن): درەختێکە کەوانی لێدروستدەکرێت.

(اَلقاوون) (ن): ١-جۆرە ئارووییەکە/ خەیارێکە.

(اَلقُونَة (ج) قُوَن): پارچە ئاســن یان مسێکە قاپی پێ پینەدەکرێت.

القُونَة (عامية- سريانية)= أيقُونَة: ئەو وەڵییە پاکەیە کە بە پاکی دەچێتەوە لای خودا.

قُوه: ١-(قَوَّه- الرَجُــلُ تَقْويهاً): هاواریکرد/ قیژاندی.

(تَقــاوَهَ- الرَجُــلانِ): هاواریــان لەیەککرد/ دەنگیان لە یەککردو یەکتریان ناسی.

٢-(قَــوَّهَ- الصَيدَ. تَقْويهــاً): نێچیرەکەی بە دەنگ ترنجاندە شوێنێکەوە.

إسْــتَقْوَهَ-هُ): داوایلێکرد بە دەنگ نێچیرەکە بترنجێنێتە شوێنێکەوە.

٣-(أَيْــقَــهَ): ١-ملکەچبوو/ گوێــرایەڵبــوو ٢-تێگەیشت.

(«أَيْقِهْ لِهذا»): لە مەتێبگە.

(أَيْقَهَ واستَيقَهَ): گوێرایەڵییکرد (هەڵگێراوەی وشەی (أوقَهَ) و (اسْتَوْقَهَ) ن.

(اَلقاهُ): ملکەچیی/ فەرمانیی/ گوێڕایەڵیی.

(«مالَكَ عَلَيَّ قاهٌ»): دەســەڵاتت بەســەرمدا نییە.

٤-(اَلقــاهُ): ١-ســامان/ دەوڵەمەندیی ٢-ژیانی بەرزو خۆشیی.

(اَلقاهي): ساماندار/ دارا/ خاوەنی گوزەرانی بەرزو خۆش.

(اَلقُوهَة): شیرێك گۆڕابێتو کەمێك شیرینی بدات.

قوي: ١-(قَوِيَ. يَقْوى قُوَّةً): بەهێز بوو.

(-على الأَمرِ): توانای بەسەر کارەکەدا شکا.

(قَــوَّى- الرَجُــلَ أَو الشَــيءَ): پیاوەکە یــان شتەکەی بەهێز کرد.
(قاوى- الرَجُلَ. مُقــاواةً): لەگەڵ پیاوەکەدا هێــزی یەکتریان تاقیکــردەوەو لەو بەهێزتر بوو.
(«قاوانی فَقَوَیْتُهُ»): شەرە هێزمانکردو من بەزاندم.
(أَقْوَى. إقْواءً): چوارپێیەکی بەهێزی هەبوو.
(-الحَبْلَ): بەشــێکی گوریســەکەی لەویتری ئەستوورترکرد.
(-الشِعْرَ): سەرواکانی هەڵبەستەکەی جیاجیا کرد یەکێك بۆردارو یەکێك سەردار کرد.
(تَقَوَّى): توندیینواندو خۆی بەهێز بوو.
(تَقاوى- القَومُ المَتاعَ بَینَهُم. تَقاوِیاً): نرخی کاڵاکەیان لەســەریەك زۆرکــرد/ زیادکرد تا گەیشتە ئەوپەری نرخی.
(إقْتَوى- الرَجُلُ. إقْتِواءً): توند بوو/ توندیی نواندو بەتوانا بوو.
(-المَتــاعَ): کەلوپەلەکــەی/ کاڵاکــەی کــڕی پــاش ئەوەی نرخی بە مــەزات بەرزکرایەوە (دەڵێــن لە بەهێزەوە هاتووە گوایا نرخەکەی گەیشتۆتە ئەوپەری هێزو بەرزی).
(-الشــيءَ): شــتەکەی بۆ خۆی تەرخانکرد/ تایبەتکرد.
(إسْتَقْوى إسْــتِقواءً): بەهێــز بوو/ قایمبوو/ بەتوانا بوو.

(أَلقُوَّة (ج) قُوّات وقُوىً وقِوَىً): هێز/ توانا/ دەسەڵات.
(- (ج) قُــوىً): ١-تاڵێك لە تاڵەکانی پەتەکە/ گوریسەکە.
(أَلقُوَّة- في الفَلْسَــفَة): ٢-شــتێك ئامادە بێت ببێت، بەڵام ئێستە نەبێت.
(قُوَّةُ عَدَدٍ ما) (ع ح): ئەوە ئەنجامی لێکدانی چەند جارێك ژمارەکەیە لە خۆیو پێیدەڵێن: توان ئەگەر ٧ × ٧ = ٤٩. ئەمە وا دەنوسرێت ٧[٢] دەڵێن حەوت توان دوو. یان ٢ × ٢ ×٢ × ٢ =٢ ×١٦ئەمە وا دەنوسرێت: ٢[٤]. دەڵێن دوو توان چوار کەواتە: قُوةُ عددٍ ما = توانی ژمارەیەك.
(أَلقُوى): ئاوەز/ ئەقڵ.
(أَلقَــوِيّ (ج) أَقْوِیــاء): خاوەنهێــز/ بەهێز/ بەتوانا/ بەدەسەڵات.
(أَلمُقْوِيّ) (فا): بەهێز/ بەکێش/ بەتوانا.
(أَلفَرَسُ المُقْوِي – القَوِيّ): چارەوێی بەهێز/ بەکێش.
(أَلمُقَوّى= الكارتون): مقەبا/ کارتۆن.
٢-(قَــوِيَ. يَقْــوى-تِ الــدارُ قِيّــاً وقَواية): خانووەکە چۆڵبوو.
(-قَوىً): زۆر برسیبوو.
(-المَطَرُ): باران نەباری.
(أَقْوى. إقْواءً): لە بیابانێکی وشــكو برنگدا دابەزی.
أَقْوى: (ضــد): ١-هەژار کــەوت ٢-دەوڵەمەند

بوو/ دارا بوو.
-تِ الـدارُ: دانيشـتووەكانى تێـدا نەمـاو چۆڵبوو.
(-القومُ فنى زادهم): خوێشـگەل توێشوو و خواردنيان نەما.
(-الرَجُل): پياوەكە هاتو هيچى پێنەبوو.
(-البُقْعَةَ): پارچە زەويەكەى چۆڵكرد.
(تَقاوى. تَقاوِياً): بە برسێتيى مايەوە.
(-القَـومُ الدَلـوَ): دەميان بـە دۆلكەكەوە نا هەريەكە چەندى بۆ خورايەوە خواردييەوە.
(بَلَدٌ قاو): شارێكى چۆڵ كەسى تێد نەبوو.
(القاوِيَةُ): ١-مێى وشەى (ألقاوي). ٢-هێلكەكە بۆشبوو (چونكە جووچكەكەى لێدەرهاتووە)
٣-ساڵێكى كەمباران.
(إبلٌ قاوياتٌ): حوشترانێكى برسى.
(ألقَـواءَ (ج) أقْـواء): ١-چۆڵيـىو وشـكيى/ بێناويى زەوى ٢-زەوييەك بارانى لێنەبارىبێت
٣-برسێتى.
(«باتَ القواءَ»): بە برسـێتيى شەوى بەسەر بردوو مايەوە.
(مَنزِلٌ قَواء): ماڵێكى بێهاودەم.
(ألقِواء (ج) أقواء): وشـكو بێناويىو چۆڵيى زەوى.
(ألقَوى): ١-وشـكو بێناويـىو چۆڵيى زەوى ٢-برسێتيى.
(«بـاتَ القَـوى»): بـە برسـێتيى شـەوى بەسەربرد مايەوە.
(ألقَوايه): زەوييەك بارانى لێنەبارىبێت.
(ألقَوايَة والقـيّ): بێناويى وشـكيى زەوىو چۆڵيى.
(ألقَـوَيّ): بچووككـراوەى (قـاوٍ): جووچك (چونكـە هێلكەكـەى لێبۆتـەوەمو هێلكەكـە چۆڵبووە).
(ألتَقاوي) (مص): كەمبوون.
(تَقاوي ألأمطار): بارانكەميى/ كەمبارانى.
(بَلَدٌ مُقْو): ولاَتێكى بێباران.
٣-(قاوى-ەُ مُقاواةً): دايە/ پێبەخشى.
(إقْتَوى- شَـيئاً بَشَـيءٍ إقْتِواءً): شـتێكى بە شتێكيتر گۆڕييەوە.
(ألقاويّ): وەرگر.
٤-(إقْتَـوى- علـى فُلان إقْتِـواءً): گلەيى لە فيسار كرد.
قيأ: (قاءَ. يَقـيءُ ما أكَلَـهُ. قَيْئاً): هەرچى خواردبوو (ڕشانديەوە/ هێنايەوە).
(قائِيءٌ): كەسێكى ڕشاوە.
(-تِ الطَعْنَـةُ الـدَّمَ): تيغلێدانەكـە خوێنى دەرپەڕاند.
(قـاءَتِ الأرضُ الكَمْـأةَ): زەويەكە دومەلاّنى دەرپەڕاند/ دەركرد.
(«قاءَ الرَجُلُ نَفْسَهُ»): گيانى بەدەستەوە داو مرد.
(قَيَّأَ وأقاءَ- فُلاناً ما أكَلَهُ. تَقْيِئَةً وإقاءَةً): فيسارى ڕشاندەوەو چى خواردبوو پێيهێنايەوە.

(تَقَيَّأَ واسْـتَقاءَ. تَقَيُّؤاً واسْتِقاءَةً): هێڵنجیدا ویستی برشێتەوە.

(ألقَیـاء): رشـانەوە/ لـە دەمـەوە خواردن هێنانەوە.

(القیّو وألقَیُوء): کەسێکە زۆر برشێتەوە.

(ألمُقَیِّیء): دەرمانی پێرشانەوە.

قیت: (ألقیتار والقیتارَة (ج) قَیاتِر والقیثار و القیثـارَة (ج) قَیاثـیر) (مـو) یونانیة): گیتار/ تار. ئامێرێکی مۆسیقایە.

قیح: (قاحَ یَقیحُ وقَیَّحَ وأقاحَ وتَقَیَّحَ الجرحُ. قَیْحـاً (طب): برینەکـە کێمیکرد یان کێمو زووخی (لێهاتەدەری/ لەبەر رۆیشت).

(ألقَیح): کێمو زووخ بێخوێن.

قیـد: ١-(قَیْـدَ- الرَجُلُ= قُیِّـدَ): کۆتکرا/ پێوەندکرا/ قاچی بەسترایەوە.

(قَیَّدَ-هُ. تَقییْداً): ١-کۆتـی کردە پێی ٢-رێی لێبەستەوە.

(-هُ بالإحسـانِ): بـە چاکـەو پیاوەتی دڵی لێسەند/ دڵی بە خۆیەوە بەند کرد.

(-الکِتابَ): سـەرو بـۆری بـۆ کتێبەکە یان نووسینەکە کرد.

(-الخَطَّ): نووسینەکەی خاڵبەند کردو سەرو بۆری بۆ کردو ڕێکیخست.

(-الحسابَ): ژمێرەکەی نووسیو تۆماریکرد.

(-الکاتِبُ والمُتَکَلِّمُ): نووسەرەکەو قسەکەرەکە: ئامانـجو نیازیـان بـە روونیـی دەربـڕیو دیاریکـرد پێچەوانەی ئـەوەی بە جۆرێکی رەهایی و گشتیی دەریببڕن.

(تَقَیَّـدَ): ١-کۆتکرا/ پێی بەسـترایەوە ٢-ڕێی لێگیرا ٢-تۆمار کرا ٣-خاڵبەند کرا.

(ألقَیْـد (ج) قُیُود وأقیاد): کۆت یان پەت کە دەکرێتە پێی یان دەسـتی چوارپێ/ پێوەند/ کەلەبچە (بە خـوازە دەوترێت):(فَرَسٌ قَیْدُ الأوابِدِ): ئەسـپێکە بـە خێراییەکەی ڕێ لە دڕندەو شـتی وا دەگرێت/ بەری لێدەگرێتو ناهێڵێت لە دەست سوارەکەی دەرچێت.

(قَیْدُ الأسنان): پووکی دان/ ئەو گۆشتەی بە دەوری داندایە.

(ألقِیاد): هەوسـار/ رەشـمە/ پەتێکە ولاخی پێرادەکێشرێت.

(ألقَیِّد- مِنَ الخیلِ والإبلِ): ئەسپو حوشتری رامکراوو ملدەر.

(ألمُقَیَّـد (مفـع) (ج) مَقاییْد): ١-حوشـترو ولاخی کۆتکراو/بەسـتراوە ٢-شوێنی پاوانەی قاچـی ئافـرەت ٣-شـوێنی پێوەنـدی ولاخو چـارەوێ ٤-شـوێنی پێوەندکردنی حوشـترو بەرەڵاکردنی.

(-مِـنَ الشِّـعرِ): هەڵبەسـتی سـەروادار پێچەوانەی هەڵبەستی ئازاد.

(کِتابٌ مُقَیَّد): نووسنێکی سەروبۆر بۆکراوو خاڵبەندکراو.

٢-(ألقَیْـد والقید والقاد): ١-هێندە/ ئەندازە

٢-ماوە/ ئەوەندە.
(«بَينَهُما قَيدُ رِمحٍ أو قادُ رِمحٍ»): نێوانیان هێندەی درێژیی رمێکە/ نێزەیەکە.
قـیر: **(قَيَّـرَ- الشَّـيءَ)**: قـیری لە شـتەکە تێهەڵسوو.
(ألقار والقير= زفت): قیر/ مادەیەکی رەشـە لە پاپۆرو حوشتری هەڵدەسوون.
(ألقَيَّار): خاوەنقیر/ قیردار.
٢-**(إقتَـارَ- الحَديثَ)**: بۆ فەرمایشـتەکە بۆ ئاخاوتنەکە گەڕاو سۆراغیکردو کۆڵییەوە.
٣-**(القَيُّور)**: رەسەن ناتەواو.
(«هذا لَقَيَرُ مِن ذلك»): ئەمە لەوە تاڵترە.
٤-**(ألقيراط)**: بیسـتو چوار یەکی شـتێك= ١\٢٤.
٥-**(ألقَيرَوان (ج) قَيرَوانات)**: ١-رەوە ئەسـپ ٢-زۆربەی دەستە سەربازێك ٣- کاروان **(مُعَرَّبَة عَن كاروان الفارسـية)** لە کاروانی فارسیەوە وەرگیراوە.
٦-**(القَيرَيُـوس (ن)**: رووەکێکـە لە کۆمەڵەی سـوێرە بنچینـە ئەمەریکاییـە پەلەکانـی لوولەکییە راست خۆی وەك مۆم هەڵدەستێت.
قیس: ١-**(قـاسَ يَقيسُ. قَيْسـاً. قِياسـاً)**: بــە خۆبادانــەوە رۆیشــتو گەنجەفەیەکــی زۆریکرد.
٢-**(قاسَ. يَقيسُ. قَيْساً قِياساً)**: برسیبوو.
٣-**(قـاسَ يَقيسُ- الطَبيبُ قَعْـرَ الجراحَة. قِيْساً)**: پزیشکەکە قووڵیی برینەکەی (پێوا/ گرت).
(قائِس): پێوەر.
(-الشـيءَ بِغَيرِه أو على غَيرِه): شتەکەی بە شتێکیتر پێواو ئەندازە گرت.
(-هُ. قَيْساً وقِياساً): پێشیکەوت.
(قايَسَ- بَينَ الأمرَين قِياسـاً ومُقايَسَـةً): میانەی دوو کاری خەمڵاندو بەراوردیکرد.
(-الشـيءَ بِكَـذا وإلى كَذا): شــتەکەی بەوە ئەندازە کرد.
(-الرَجُـلَ): لە ئەندازەگرتــنو خەمڵاندندا وەك ئەویکرد.
(-هُ في كَذا): لەوەدا بۆریدا.
(أقاسَ- الشيءَ بِغَيرِه وعَلَيه وإليهِ): شتەکەی بەهیــتر پێوا/ لەســەر ئــەو ئەندازەیگرتو بەویپێوا.
(تَقَيَّسَ): ١-وەك خێڵی قەیسی عەیلانیکرد ٢-خۆیکرد بە یەکێکی خێڵی قەیس یان خۆیکرد بە یەکێکی ســەر بەوان بــە (هۆی پەیمانەوە یان هاوسێیەتیەوە یان لایەنگیرییەوە).
(إنقاسَ): پێورا/ ئەندازەیگیرا.
(إقتاسَ- الشيءَ): شتەکەی پێوا.
(«هوَ يَقتاسُ بِأبيهِ»): ئەو پەیڕەویی باوکی دەکات/ لەسەر رێو شوێنی باوکی دەڕوات.
(ألقــاس والقيــس): ١-ئەوەنــدە/ هێنــدە/ ئەندازە ٢-ماوە.

(بَينَهُمــا قاسُ رُمْــحٍ أَو قيْسُ رُمْحٍ): ماوەی نێوانیان هێندەی درێژیی نێزەیەکە.

(أَلقياس) (مص): پێوانە/ ئەندازەگرتن.

(-فِي المَنطِق قولٌ مُرَكَّبٌ من قَضايا إِذا سُــلِّمَ بهــا لَزِمَ عَنها لِذاتِها قَــولٌ آخَر): لە گفتەدا ئەوەیــە. ئاخاوتنێکی یەکگرتــووە لە گەلێك کێشەدا خۆی دەنوێنێت ئەگەر بڕوای پێکراو بــە پێوەر دانراو ســەلێنرا ئەوە وتەو شــتی تــری لێ پەیدادەبێــت وەك(أَلعالَــمُ مُتَغَيِّرٌ وكُلُّ مُتَغَيِّرٍ حــادِثٌ فالعالَم حادِثٌ): جیهان دەگۆڕێتو هەمــوو گۆڕراوێك تازەیە، کەواتە جیهان تازەیە.

(هذا قيــاس ذاك): (ئەمە لە وێنەی ئەوەیە واتا لێکچواندنیان هەیە).

(أَلقَياسِيّ): بە پێی پێوەر/ بە پێی دەستوور/ پێوەرانە.

(أَلقَيَّاس): زۆر پێو/ پێوانەکار.

(أَلمِقيــاس (ج) مَقاييس): ١-بــڕ/ چەندانە ٢-پێوەر/ ئەندازەپێو/ ئامێری پێوان.

٤-(القَيسَرِيّ (ج) قَياسِر وقَياسِرَة): گەورە.

(-مِنَ الإِبل): حوشتری زۆر گەورە.

(قيســارِيَّة): تێکشــکانو گۆڕینــی وشــەی (أَلقَيصَرِيَّة) یە.

(قَيصَــر (ج) قَياصِــرَة): نازنــاوی هەموو شــاکانی ڕۆمــانو بیزەنتیــەکانو ئەڵمــانو ڕوسەکان بوە.

قيص: ١-(قاصَ. يَقيــصُ- البَطنُ. قَيْصاً): سکەکە جوولا.

٢-(قاصَ-تِ السِــنُّ. يَقيصُ. قَيْصاً): دانەکە لە بنەوە هەڵکەنراو کەوت.

(تَقَيَــصَ- الضِرسُ): خرێکــە کەوت یان بە درێژیی لەتبوو.

(-الحائِطُ): دیوارەکە بەلادا هاتو ڕووخا.

(-تِ البئرُ): چاڵاوەکە تەپی.

(إِنقــاصَ- الضِرسُ): خرێکــە کەوت یان بە درێژیی شەقیبرد.

(-الحائِطُ): خواربووەوەو ڕووخا.

(-تِ البئــرُ): چاڵاوەکــە ئــاوی وا زۆر بــوو خەریکبوو بیتەپێنێت.

الملحق:

قَيصَــر: (قَيْصَــر (ج) قَياصِــرَة): نازناوی شــاکانی ڕۆمانو بیزەنتیەکانو ڕوسو ئەڵمان بووە.

(أَلقَيْصَرِيَّة): نەشتەرگەرییەکە کە کۆرپەلەی لە ســکی دایکیــدا پێدەردەهێنرێــت کاتێك منداڵبوونەکە زۆر گراندەبێت.

قيض: ١-(قــاضَ- الشــيءَ يَقيــضُ. قَيْضاً): شتەکەی (قڵیشاند/ هەڵهێنایەوە/ هەڵقڵیشاند).

(-الشيءُ): شتەکە هەڵقڵیشا.

(-تِ السِنُّ): دانەکە جوولا/ لەقبوو.

(-البئرَ): بە بیرەکەدا گەڕا.

(قَيْضَ-تِ البئْرُ): چاڵاوەکە ناوی زۆر بوو.

(تَقَيَّضَ-تِ البَيضَةُ):هێلکەکە شکا.
(-الحائِطُ):دیوارەکە ڕووخاو کەوت.
(-الرُكْبَة أَو السِـنُّ):ئەژنۆکە یان دانەکە بە درێژیی قڵیشیبرد.
(إقتاضَ- الشيءَ):شتەکەی لەبندەرهێنا.
(أَلقَيْض) (مص):توێکڵی وشکی هێلکە.
(أَلقَيضَـــة (ج) قَيْـــض):تەڵەزمێکی بچوکی ئێسقان/ پارچەیەکی بچووکی ئێسقان.
(أَلمَقيض):شوێنی قڵیشان.
(بَيضَةٌ مَقيضَة):هێلکەیەکی درزتێبوو.
(بئـــرٌ مَقيضَـــة):چاڵاوێکـــی فرەئـــاو لـــە سروشتەوە ئاوەکەی زۆر بوو.
٢-(قاضَ. يَقيضُ- الشيءَ بِالشَّيءِ):شتەکەی وەك شتەکەیتر لێکرد.
(-الشيءَ مِنَ الشيءِ):شتەکەی بە شتەکەیتر گۆڕییەوە.
(قايَضَ فُلاناً بِكَذا. قَياضاً ومُقايَضَةً):شـــت بە شتی لەگەڵ فیساردا کردو گۆڕییەوە.
(«بَيع المُقايَضَة»):فرۆشـــتن بە گۆڕینەوەی شت، شت وەرگرتن لە بری شتیتر.
(تَقَيَّضَ- أَباهُ):لە باوکیچوو.
(تَقايَضَ- الرجُـــلانِ. تَقايُضاً):دوو پیاوەکە شـــتیان لەگەڵ یەك گۆڕییـــەوە/ لە بری پارە شتیان بەیەکدا/ شتبەشتیان کرد.
(أَلقَيْـــض والقِيـــاض):هێنـــدەی یەك/ وەك یەك/ وەکو یەك/ هاوتا/ هاوشان/ هاوشێوە.

(«هــذا قَيضُ أَو قِياضُ لِكَــذا»):ئەمە بەو یەکسانەو هێندەی ئەوە/ هاوشێوەیەتی/ وەك ئەوە.
(«هُمــا قَيْضــانٌ»):هەردووکیــان هێندەی یەکین/ یەکسانن/ چونیەکن.
(بَيعُ المقايَضَة):فرۆشتن بە گۆڕینەوە/ شت بە شت کە هاونرخبن.
٣-(قَيَّضَ- اللهُ لَهُ كَذا):خودا ئەوەی بۆ ڕەخساند.
(-اللهُ فُلاناً لِفُلانٍ):خودا فیســـاری بۆ فیسار کەس ڕەخساندو ناردی.
(تَقَيَّضَ- لَهُ كَذا):ئـــەوەی بۆ پەیداو ئامادە بوو بە هۆی ئەوەوە.
٤-(أَلقَيْض والقَيْضَة):نەردێکەگەرمەدەکرێتو دەردی سم یان ئەژنۆی مەڕو بزنو گاو مانگای پێداخدەکرێتو چاردەکرێت.
(نُقـــرَةُ الغَنَـــم):دەردێکـــە دەداتـــە ســـمو ئەژنـــۆی مـــەڕو مانگاو بـــزن وەك لوویەكو هەڵاوساوییەك وەهایە.
قيـــط:» (أَلقيطـــان أَلواحِـــدةُ قيطانَة (ج) قَياطـــين) (عاميـــة):قەیتـــان پەتێکـــە لە ئاوریشـــمو شـــتی وەها تاڵەکانی بەسەریەکدا بادەدرێت.
قيظ: (قاظَ. يَقيظُ- اليَـــومُ قَيْظاً):ئەمڕۆ گەرما تاویسەند.
(قـــاظَ وتَقَيَّظَ واقْتـــاظَ- القَـــومُ بِالمَكانِ): خوێشـــگەل لـــە شـــوێنەکەدا دەمی ســـەختی

گەرماکەیان بەسەربرد.

(قَيَّظَ- القَومُ بالمكان): خوێشگەل لە شوێنەکەدا دەمی سەختی گەرماکەیان بەسەربرد.

(-هُ الشيءُ): شتەکە بەشی قرچەی گەرماکەیکرد.

(قَيَّظوا): بارانی دەمی سەختی گەرما لێیدان.

(قايَظَ-هُ قِياظاً ومُقايَظَةً): ١-پێکە لە شوێنێکدا قرچەی گەرما زۆرەکەیان بەسەربرد ٢-لە قرچەی گەرمادا هەڵسوکەوتی لەگەڵدا کرد.

(القائظ والقَيْظ): زۆر گەرم/ قرچەی گەرما.

(يَومٌ قائِظ): ڕۆژێکی زۆر گەرم.

(قَيظٌ قائظ): قرچەی گەرمای سەخت و برژین.

(القَيْظ (ج) أقْياظ وقُيُوظ): ١-تیژیی و سەختیی گەرما ٢-قرچەی چلەی هاوین.

(القَيظي): ئەوەی لە گەرمادا بەرهەم هێنرابێت.

(المَقاظ والمَقيظ والمَقيَظ): ئەو شوێنەی کە لە قرچەی گەرمادا تیایدا بمێنیتەوە.

(المَقْيَظة) (ن): گیایەك تا چلەی هاوین بە سەوزی بمێنێتەوە.

قيع: (قاعَ. يَقيعُ الخنزيرُ قَيْعاً): بەرازەکە بۆڕەیهات.

قيف: (قَيَّفَ وتَقَيَّفَ- أثَرَهُ): شوێنپێی هەڵگرت/ دوایکەوت.

(القِيافَة): شوێنپێ هەڵگرتن.

قيق: ١-(قاقَ. يَقيقُ-تِ الدَجاجَةُ. قَيقاً): مریشکەکە گارەگاریکرد.

(القيق (ح) = أبو زُرَيْف): قەلەباچکە: باڵندەیەکە هێندەی کۆترێك دەبێت لە کۆمەڵچەی قەلەڕەشەیە باڵی ڕەش و سپییە کلکی ڕەشە. دەنگەورەیە/ زۆر دەقیڕێنێت.

٢-(ألقيْق): گەوجی هەڵەشە.

(القيقاة والقيقاءَة (ج) قَواق وقَياق وقِيَق): زەوی ڕەقەن.

(قيقِيَةُ البَيْضَةِ): پەردەی ژێر توێکڵە ڕەقەکەی هێلکە.

٣-(ألقَيْقَب): ١-قایشێکە بە دەوری هەردوو قەڵپوزی زینەکەدا دەبەسترێت ٢-ئەو ئاسنەی لە دەمی وڵاخەکەدا دەبێت کە بە لغاوەکەیەوەیە

٣-(ن) نارەوەن/ کەووت درەختێکە زۆر جۆری هەیە گەڵاکەی وەك لەپیدەستە هەندێك جۆری بۆ جوانیی و ڕازاندنەوە لە باخچەکاندا دەروێنرێت بە تایبەتی لە شوێنە گشتیەکاندا لە کەنەدا جۆرێکی هەیە جۆرە شەکرێك دەردەکات کە گرنگیەکی لەو وڵاتەدا هەیە.

(ألقَيْقَب والقَيقَبان): ١-زین ٢-دارێکە زینی لێدروستدەکرێت.

قيل: ١-(قالَ. يَقيلُ. قَيْلاً وقائِلَةً وقَيْلولَةً ومَقالاً ومَقيلاً): لە نیوەڕۆدا نوست/ نیوەڕۆ خەویکرد.

(-قَيْلاً): شيری دۆشیو له نیوەڕۆدا خواردیەوە.

(قَيَّلَ-هُ): له قرچەی گەرمادا ئاو یان شەربەتیدایە.

(«قَيَّلَ فلانٌ») (عامية): له گەرمەی نیوەڕۆدا حەوایەوەو پشوویدا.

(ألقَيُّولَة): گەرمەی نیوەڕۆ.

(أقالَ- الإبِلَ إقالَةً): له نیوەڕۆدا حوشترەکانی ئاودا.

(تَقَيَّلَ): خەوی نیوەڕۆیکرد.

(تَقَيَّلَ-تِ الإبِلُ): حوشترەکان له قرچەی نیوەڕۆدا ئاویانخواردەوە.

(ألقائِل (ج) قَيْل وقُيَّل وقُيَّال): خەوکردووی قرچەی نیوەڕۆ.

(ألقائِلَةُ): ١-مێی وشەی (القائِل) ٢-نیوەڕۆ.

(ألقائِلَةُ و القَيلولَةُ): ١-نوستنی قرچەی نیوەڕۆ ٢-حەسانەوە له نیوەڕۆدا ئەگەرچی خەویشی لەگەڵدا نەبێت.

(ألقَيْل): مێحوشترێك كه له ناوەڕاستی ڕۆژدا/ له نیوەڕۆدا بدۆشرێت.

(ألقَيْل والقَيُول): شیر كه له نیوەڕۆدا بخورێتەوە.

(ألقَيلَةُ والقَيولَة): مێحوشترێك كه له گەرمەی نیوەڕۆدا بدۆشرێت.

(رَجُلٌ قَيَّال): خاوەنی مێحوشترێك كه له نیوەڕۆدا دەدۆشرێت.

(دوحَةٌ مِقْيالٌ): درەختێكی زۆر گەورە كه زۆر له ژێریدا له قرچەی نیوەڕۆدا دەنوون.

ألمَقيل (مص) ١-جێخەوی قرچەی نیوەڕۆ ٢-خەوتن/ نوستن یان حەوانەوە له نیوەڕۆدا.

ألمَقْيَل: جامێكی گەورەی شیردۆشین له نیوەڕۆدا.

٢-(قايَلَ-هُ): لەگەڵیدا گۆڕییەوەو شت بەشتیکرد.

(إقْتالَ- شَيْئاً بِشَيءٍ): شتێكی به شتێكیتر گۆڕییەوە.

٣-(أقالَ- اللهُ عَثْرَتَكَ إقالَةً): ١-خودا هەڵتسێنێتەوەو سەرتخاتەوە/ له تەنگانەكەت ڕزگارتبكات ٢-لێتخۆشبێت.

(الإقالَة في البَيع): هەڵوەشاندنەوەی فرۆشتنەكە.

(أقالَ- البَيعَ): فرۆشتنەكەی هەڵوەشاندەوە.

(-هُ مِن مَنْصَبِهِ) له پلەكەی و كۆمەكەی لایبرد/ دەریكرد/ دەستی له كارەكە كێشایەوە.

(تَقايَلَ- الرجلان البَيعَ): دوو پیاوەكە ڕێككەوتنی فرۆشتنەكەیان هەڵوەشاندنەوە.

(إسْتَقالَ-هُ عَثْرَتَهُ إسْتِقالَةً): داوای لێكرد كه له كەوتنەكەی هەڵیسێنێتەوە.

(-هُ البَيعَ): داوایلێكرد كه سەواو ڕێككەوتنی فرۆشتنەكەیان هەڵوەشێنێتەوە.

(-مِن مَنْصَبِهِ): داوایكرد له كارەكەی بخەن و دەستی له كارەكە بكێشنەوەو وازی لێبهێنێت.

(الإقالَة) (مص): ١-هەڵوەشانەوەی ڕێکەوتن/ پەشیمانبوونەوەی کڕینو فرۆخت ٢ لابردنی خاوەن پایەیـــەك وازپێلێهێنانی خاوەن پایەو پلەیەك.

٤-(تَقَيَّلَ- أباهُ): لە باوکیچوو.

(ألقَيْل): ١-شـــایەکە لە شاکانی حیمیەر کەلە شاکانی پێش خۆی چووە ٢-سەرۆك.

٥-(تَقَيَّلَ- الماءُ): ئاوەکە کۆبووەوە/ مۆڵبوو/ پەنگی خواردەوە.

قين: ١-(قانَ. يَقينُ الحَديدَ قَيْناً): ئاسنەکەی ڕێکوپێککـــرد، گـــەڕانو ســـازیکردو ســـافو ڕاستیکردەوە.

(-الإناءَ): قاپەکەی چاکسازکرد/ چاککردەوە.

(-الشيءَ): شتەکەی گردکردەوە/ کۆکردەوە.

(-تِ المَــرأةُ المَــرأةَ): ژنەکــە ئارایشــتی ژنەکەیتریکردو ڕازاندیەوە.

(-اللهُ فُلانــاً علــى كــذا): خـــودا ئـــەوی وا بەدیهێنا/ لەسەر ئەو شێوەیە دروستیکرد.

(-قَيْنا وقيانَةً): بوو بە ئاسنگەر.

(قَيَّنَ-هُ): ڕازاندیەوەو جوانیکرد.

(-ألقِيانَ): کەنیزەکەکانـــی پەروەردە کرد و بەخێویکردن.

(مُقَيِّن): پەروەردەکارو بەخێوکەر.

(تَقَيَّـــنَ): خـــۆی ئارایشـــتکرد/ جوانکـــردو ڕازاندەوە.

(-النَبتُ): ڕووەکەکە شکۆفەیکرد.

(إقْتــانَ- النَبــتُ إقْتِيانــاً): ڕووەکەکــە شکۆفەیکردو جوانبوو.

(-الرَجُلُ): خۆی تاسولووسداو خۆی ڕازاندەوە.

(-تِ الرَوضَةُ): باخچەکە بەجۆرەهای ڕووەك ڕازایەوەو نەخشا/ باخچەکە خۆی نەخشاند.

(ألقَيْــن (ج) قُيُــون وأقيــان): ١-ئاســنگەر ٢-پیشەساز.

(ألقَيْن (ج) قِيان): کۆیلە.

(ألقَيْنَــةُ (ج) قيــان): ئافرەتــی کۆیلــە/ کەنیزەکی کۆیلە ٢-ژنی گۆرانیبێژ ٣-ئافرەتی ئارایشتکار.

(ألمُقَيِّنَــة):١-مێــی وشــەی (ألمُقَيِّــن)٢-ژنی ئارایشتکار.

٢-(ألقــانُ الواحِدَةُ قانَة) (ن): درەختێکە لە دارەکەی کەوان دروستدەکرێت.

(ألقَينَةُ (ج) قيان): دواترین گرێی بڕبڕاگەی پشت.

ك

(ك) پیتی بیست‌و دووهه‌مینی ئه‌لفوبێی عه‌ره‌بییه‌و له پیته شارراوه‌كانه. كاف له ژمێره‌ی كۆی پیته‌كاندا (٢٠) بیسته: ل-له دوای كرداره‌وه بێت‌و پێوه‌ی بنووسێت بۆ گوێگره‌و راناوه وه‌ك: (ضَرَبَكَ): لێیدایت (بۆ تاكی نێر).

ضَرَبَكِ) (تاكی مێ): لێیدایت.

(ضَرَبَكُما): له‌ هه‌ردووكتانیدا.

(ضَرَبَكُم): له‌ ئێوه‌یدا (كۆی نێر).

(ضَرَبَكُنَّ): له‌ ئێوه‌یدا (كۆی مێ).

(كِتابُكَ): كتێبی تۆ (تاكی گوێگری نێر).

(كِتابُكِ): كتێبی تۆ (تاكی گوێگری مێ).

(كتابُكما): كتێبی هه‌ردووكتان (بۆ نێرو مێ).

(كِتابُكُم): كتێبی ئێوه (كۆی نێری گوێگر).

(كِتابُكُنَ): كتێبی ئێوه (كۆی مێی گوێگر).

٢-بۆ لێچواندنه (لِلتَشبیه) وه‌ك زیدٌ كالأَسَدِ: زه‌ید وه‌ك شێره.

٣-(للتعلیل): لێكدانه‌وه‌ی هۆ وه‌ك: (اُذكُروا اللهَ كَما هداكُم): خوداتان بێته‌وه یادو ناوی بهێنن چونكه خستوونیه‌ته سه‌ر رێی راست.

٤-(توكید) بۆ جه‌ختكردن لێره‌دا زیاده‌یه وه‌ك: (لَیسَ كَمِثلِهِ شيءٌ= لَیسَ مِثلِهِ شيءٌ*): هیچ شتێك وه‌ك ئه‌و نییه.

٥-ده‌بێته پاشگری ناوی ئاماژ بۆ قسه‌له‌گه‌ڵكردن/ دواندن وه‌ك: (ذلِكَ وتِلكَ): ئه‌وه (بۆ نێربو مێ).

٦-ده‌بێته پاشگری راناوی جیا وه‌ك: (إِیاكَ وإِیاكُما).

٧-ده‌بێته پاشگری ناوی هه‌ندێك ناوی (چاوگ) وه‌ك: (رُوَیدَك): له‌سه‌رخۆبه.

كاَب: ١-(كَئِبَ. كَأْباً وكَأْبَةً وكَآبَةً): دڵته‌نگبوو/ دڵگیر بوو خه‌فه‌تبار بوو/ دڵشكستبوو/ ماته‌مینی دایگرت/ په‌ستبوو.

(كَئِــب وكَئيــب): دڵتەنــگ/ خەفەتبــار/ دڵشکست/ خەمبار/ مەلوول.

(«أرضٌ كئيبَـــةُ الوَجــه»): زەوییەکــی ڕەشــداگەڕاو (ئەمــە بە خــوازە وا دەوترێت وەك ڕووی خەفەتبار چۆن ڕەشــهەڵدەگەڕێت خاکێکی خەفەتهێن.

(أَكْأَبَ- الرَجُــلُ): پیاوەکە پــەژارە دایگرت/ خەفەتیخوارد.

(-الرَجُــلَ): پیاوەکــەی خەفەتبارکــرد/ داخیدایە/ جەخاری کردە دڵیەوە.

(إكتَأَبَ= كَئِبَ): خەفەت دایگرت/ داخیخوارد/ ماتو مەلوولبوو/ پەستو دڵتەنگبوو.

(الكَأباء): پەژارەیگران/ ســوێی سەختی دڵ/ خەفەتی قورس.

(إمْــرَأَةٌ كَأْبــاء): ئافرەتێکــی (ســوێ لەدڵ/ خەفەتبارو دڵشکست).

(«ماأَكْأَبَهُ»): ئای کە دڵتەنگو خەفەتبارە.

(أَلمُكْتَئِــب): ١-خەفەتهێــن ٢ پەژارەداگرتوو/ خەمناك/ خەمۆك.

(«رمــادٌ مُكتَئِب اللــون»): خۆڵەمێشــێکی ڕەشداگەڕاو.

٢-(أكأَبَ- الرَجُــلُ): پیاوەکــە خەفــەت (دایرزانــد/ پەرێشــانیکرد) پەژارەداربــوو/ کەوتە شکستەوە.

كأج: (كَأَجَ- الرَجُــلُ كَأْجــاً): پیاوەکە تەواو گەوجبوو.

(أَلكِئاج): گەوجیی‌و قسەبۆنەهاتن.

كأد: (كَأَدَ. كَأْداً): دڵتەنگبــوو/ پــەژارە دایگرت.

(تَكَأَّدَ وتَكاءَدَ الأَمرُ فُلاناً): کارەکە/ لە فیسار چووە بەست، بۆ یگرانبوو.

(-الأَمْــرَ): ســەختیی‌و گرانیــی کارەکــەی چەشتو خۆی لەبەردا گرت.

(إكْوَأَدَّ- الشَيْخُ): پیرەکە لە پیریدا لەرزی.

(أَلكَأْداء): ١-خەفەتو پەرێشانی‌و نارەحەتیی ٢-پەســتیی/ ماتەمینی/ پەژارە ٣-سڵکردنەوە ٤-شەوی زۆر تاریكو تنۆك.

(عَقَبَــةٌ كَأْداء وكَــؤُود): کۆســپێکی گەورەو گــران/ قۆرتێکــی ســەخت کە ســەرکەوتن بەسەریدا پشووبڕ بێت.

(أَلكَــؤْداء= الصُعَداء): هەناسەهەڵکێشــانێکی توندو درێژی پەژارە یان ماندوێتی.

كأس: (أَلــكَأْس (ج) كُــؤوس وأَكــؤُس وكَأْســات وكِئاس): ١-جام/ کاسە (مێیە). کە پێیدەخۆنەوە ٢-مەی.

(كاس وكَأْسُ الزَهرَة) (ز): کاســەی گوڵ. لە بەشی دەرەوەی گوڵەکەیە، بەرگی گوڵەکەیە. لە چەند پارچەیەکی لێکجیا یان پێکەوەنووساو پەیدادەبێت بە زۆریش ڕەنگسەوزە.

(أَلكَأْسَةُ): کاسە/ جام بۆ پێخواردنەوە.

(أَلكَأْسِيَّة): بەشێکی کاسەی گوڵە.

(كَأْســيَّةُ النَور) (ن): دەومنێکە بۆنی خۆشە

شـوێنە بنەڕەتەکەی ئەمەریکای باکوور بووە بۆ ڕازاندنەوەو جوانکردن دەروێنرێت.

(کاسـیات النـور) (ن): کۆمەڵـە ڕووەکێکن کە دوو لەپـن کۆمەڵە دەومنێکی بۆنخۆشـی بۆنعەترین.

کاص: (کَأَصَ-هُ کَأْصاً): سەرشۆڕیکردو بەزاندی.

(-الشـيءَ): شـتەکەی زۆر خوارد یـان زۆر خواردەوە.

(«کَأْصنا عِندَهُ مِنَ الطعام ماشِـئْنا»): هەتا توانیمان لەلای خواردنمانخوارد.

کَأك: (کَأْکَأَ. کَأْکَأَةً): بێتوانایی‌و ترسـنۆکیی نواندو پاشگەزبووەوە.

(تَـکَـأْکَـأَ): زیـرمیـکـردو پاشەکشەیکردو پەشیمانبووەوە.

(-فِي کَلامِهِ): لە قسەدا دەمی تێکەڵوپێکەڵ بوو.

(اَلـکَأْکَاء): ١-ترسـنۆکییەکی زۆر تۆقیوانــە ٢ ڕاکردنی دز کاتی هەڵاتنی.

٢-(تَکَأْکَأَ- القَومُ): خوێشگەل خڕبوونەوە.

٣-(اَلْمُتَکَأْکِيءُ): مرۆڤی کورتەبنە/ خڕەکە.

کأل: (کَأَلَ. کَأْلاً وکَأْلَـةً وکُـؤُولاً): وامێکـی خۆی لای کەسێك بە وامی ئەم لای کەسێکیتر گۆڕییەوە (لە فرۆشتن یان کڕیندا).

کأن: (کَأَنَ- الرَجُلُ کَأْناً): کابرا توند بوو.

(کَأَنَّ): بــە چەند واتایەك دێت١-التَشـبیه: وەکو/ هەروەکــو/ بۆلێچواندنەو بە زۆری بۆ ئەوە دێت.

(کَأَنَّ زَیْداً أَسَـدٌ»): هەروەکو زەید شێر بێت وەهایە ٢-اَلشك والظن: بۆ گومانو بۆچوون.

(کَأَنَّ زَیــداً قائِمٌ): لاموایــە/ وا دەزانم زەید هەستاوە/ هەروەکو زەید هەستابێت.

٣-اَلتَقریب: بۆ نزیککردنەوە.

(کَأَنَّــكَ بالشِّـتاء مُقبِــلٌ): وەکـو زسـتان نزیکبووبێتەوە وایە.

(کَأَنِّي بِكَ تَنحَطُّ): وەك بڵێیت تۆ پەکتکەوتوە تۆ وەهایت(کاف) و(باء) لە ڕستەی یەکەمداو (باء ویاء) لە ڕستەی دووەمدا زیادن.

کأی: کَأَی. یَــکْأَی- الرَجُــلُ کَأْیاً): بە قسـە (ئازاریدا/ ژانی بردە دڵیەوە).

(أَکْأَی عَنهُ): ڕقی لێبووەوە.

(کَأَیِّنْ أَو کَأَيٍّ): (وشەیەکی لێکدراوە لە(ك)ی لێچوانــدنو(أيّ) کە بۆ واتای زۆرکردن وەکو (کَکَمْ):)کَأَيٍّ رَجُلاً رأیتُ): ئای کە پیاوم دی واتا: پیاوێکی زۆرمەی یان(بۆ پرسیــار دێت کە ئەمەیان دەگمەنە) وەکو (کَأَيٍّ تَقْرَأُ سورة الأَحــزاب): چەنــد جار ســوورەتی ئەحزاب دەخوێنیتــەوە؟ وەڵامیدایەوە: ســیو حەوت جار.

کبّ: ١-(کَبَّ الإِناءَ کَبّاً): قاپەکەی (سەرەوژێر کرد/ قلپیکردەوە/ هەڵگێڕایەوە).

(-الرَجُلَ علی وَجهِهِ ولِوَجهِهِ): پیاوەکەی بە زەویدا داو بەدەمدا خستی.

(-الشيءُ): شتەکە قورسبوو.

(كَبَّ): كەبابیکرد/ کەبابی لێدا.
(أَكَبَّ- فُلاناً): فیساری دا بەزەویدا.
(-الرَجُلُ): پیاوەکە بە زەویدا کەوت.
(تَكَبَّـبَ-تِ الإِبِـلُ): حوشـترەکان بـە هۆی نەخۆشییەوە یان شتێترەوە بەزەویدا کەوتن.
(أَلكُبَّةُ (ج) كُبَب): قورسایی.
(«أَلقـى علیـه كُبَّتَـهُ»): قورسـایی خۆی بەسەردا دا.
(أَلكَباب) (ط): کەباب.
(أَلمِكَبّ والمِكْباب): کەسێکە زۆر سەر بۆ زەوی شۆربکاتەوەو تەماشای زەوی بکات.
٢-(كَـبَّ- الغَزلَ كَبّـاً): ریسـەکەی کرد بە گوڵۆڵە.
(أَلكُبَبْ): گوڵۆڵەی موو و خوریو شتیتر.
(أَكَبَّ- على العِلم وغيرِه): روویکردە زانستو شـتیترو بەدڵ (پێـوەی خەریکبوو/ خۆی بۆ تەرخانکرد).
(-عَلَيهِ): رووپتێکردو کەوتە پاراستنی.
(تَكَبَّـبَ): خـۆی لەبەرگەکەیـەوە (ئاڵاند/ پێچایەوە).
(-الرَملُ أَوِ الشَـجَرُ): لمەکـە یان درەختەکە (بەیەکداچوو/ لوولیخوارد/ گرمۆڵەبوو).
(تَكَّابَ- القَومُ على الشيءِ): خوێشگەل لەسەر شتەکە کۆمەڵەیانبەست.
(إِنْكَـبَّ- علـى أَمـر): خـۆی بەکارێکـەوە بەستەوە.

(أَلكُبَّـةُ (ج) كُبَـب): ١-حوشـتری کەتـە/ زل ٢-رەوە ئەسـپ ٣-دژواریـیو نارەحەتـی ٤-بەیەکدادانی دوو ئەسـپ ٥-پەلامارو هێرش لە جەنگدا.
(«كانَت لَهُم كُبَّةٌ في الحَربِ»): لە جەنگەکەدا (قریومیانبووو پەلامالاریاندەدا/ نەعرەتەیان لێدەدا ٦- (ط) کوبەو کفتەی ساوەر لە گۆشتو سـاوەر تێکەڵدەکرێـنو پێکـەوە دەکوترێن سووردەکرێتەوەو دەکوڵێنرێت (عامیە).
(كُبَّةُ الغَزلِ أَو الخُيوطِ): گوڵۆڵە بەنو خوری رێسراو یان کلافە دەزووی لوولکراو.
(كُبَّـةُ الحِيلَة) (ط) (عامية): کوبەو کفتەی ساوەر بە بێگۆشت.
(أَلكَبَّـةُ):١-دەسـتە خەڵکێـك ٢ نارەحەتییو دژواریی ٣-بەیەکدادانی دوو ئەسپ ٤-پەلاماردان لە شەردا/ لە جەنگدا.
(كانَـت لَهُم كَبَّةٌ): لە جەنگـدا نەعرەتەو قریومیـان بەرز بـوو. نەعرەتـەو قریومیان بەرز بوو.
(كَبَّةُ الشِّتاءِ): سەختیو تەنگیی زستان.
(كَبَّةُ النَّارِ): گرو نێڵەی ئاگر/ زووربەی.
(أَلكُباب): ١-قـوری یەکگرتووی رەقبوو ٢-لی کۆمەڵەبـووی بەیەکداچوو ٣-رانە مەرو رەوە حوشتر.
أَلمِكَبّ (ج) مِكَبَّات ومَكَابّ): خلخۆکە/ بەکرە کە دەزوو و رێسراوی لەسەر هەڵدەکەن.

٣-(اَلكُبُّ) (ن): ترشۆكە جۆرە گیایەكی ترشە.

٤-(كَبْكَبَ- الشيءَ. كَبْكَبَةً وكِبْكِبَةً): شتەكەی (هەڵگێـرو داگێر كـردو دایبەسـەریەكدا)و كوتای بە زەویدا ٢-بە حەوادا هەڵیدا.

(-المَواشيَ الشـارِدَةَ): ئاژەڵە (پەرەوازەكانی/ بڵاوەكانی) كۆكردەوە.

(تَكَبْكَبَ- القَومُ): خوێشـگەل خربوونەوە/ گردبوونەوە/ كۆبوونەوە.

(-في ثِيابِـهِ): خـۆی لـە بەرگەكەیـەوە (پێچایەوە/ ئاڵاند).

(اَلكُباكِب (ج) كَباكِب. والكُبْكُب): كۆمەڵگای خەڵكی.

(اَلكَبكَب والكَبْكِب): جۆرە یارییەكە.

(اَلكَبْكَبَـةُ والكُبْكُبَـةُ والكِبْكِبَـةُ والكَبْكوب والكَبْكوبَة): كۆمەڵە خەڵكێك شانیان دابێتە شانی یەك و یەكیانگرتبێت یان ڕەوە ئەسپێكی تێكرژاو.

(اَلكَبْكُوب (ج) كَباكِيـب) (عامية): گوڵۆڵە بەن یـان گوڵۆڵە دەزوو كـە تۆپەڵە كرابێت وەك تۆپێكی لێكرابێت.

كبـت: ١-(كَبَـتَ-هُ. كَبْتـاً): ١-دایبەزەویدا/ خستی.

(«كَبَتَـهُ لِوَجهِهِ»): ١-بە دەمـدا بە زەویدادا ٢-فەوتاندی/ مراندی ٣-ڕسوایكرد/ ئابڕوویبرد ٤-دەستی پێوەنا ٥-شكاندی ٦-سەری پێشۆڕكردو زەبوونیكرد.

(«كَبَـتَ اللهُ العَدوَّ»): خودا دوژمنی ڕسـواو سەرشـۆڕو زەبوونكرد ٦-بە داخـی خۆیەوە تلاندیەوە.

(«كَبَـتَ فُـلانٌ غَيْظَهُ في جَوفِهِ»): فیسـار ڕقەكەی خۆی خـواردەوە/ ڕقەكەی پەچنیە دڵیەوە.

(اِنْكَبَـتَ): ١-بـە زەویـدا درا ٢-شكسـتیهێنا ٣-سەرشۆڕبوو.

(اَلمُكْتَبِت): دڵپڕ لە (داخ/ جەخار).

٢-(اَلكَبُّوت (فرنسـية) = مِعْطَف): قاپووت/ پاڵتۆ/ ساقۆ.

كبـث: (كَبِـثَ- اللَّحْـمُ. كَبْثاً): گۆشـتەكە بۆگەنبوو.

(كَبيث ومَكْبُوث):گۆشتی بۆگەنبوو.

(كَبَّثَ- السَفينَةَ): ١-پاپۆڕەكەی بەلای زەویدا لاركردەوە ٢-بـاری پاپۆڕەكەی بۆ پاپۆڕێكیتر گواستەوە.

كبـح: (١-كَبَـحَ- الدابَّـةَ باللِّجـامِ. كَبْحاً): وڵاخەكـەی (جڵەوگـیر كـرد، دایمركانـد/ ڕایگرت).

(-هُ عَـنِ الحاجَةِ): بـەری پێویسـتیەكەی لێگرت و بۆی جێبەجێنەكرد.

(-هُ بالسَّيفِ): بە شمشێر لێیدا.

(-الحـائِطَ السَّـهمَ): تیرەكە بـە دیوارەكەدا نەچـو و بەربـووەوە/ دیوارەكـە تیرەكـەی گێڕایەوە.

(أَكْبَـــحَ- الدابَّـــةَ باللِّجـــام): ولاخەكـــەی بە جڵەوەكـــەی (جڵەوگـــیر كـــردو وەســـتاندی/ دامركاند).

٢-(كابَحَ-ەُ. مُكابَحَةً): شەڕە جنێوی لەگەڵدا كردو یەكتریان ناشیرینكرد.

٣-(أُكْبِـــحَ- المَـــكانُ): شـــوێنەكە بـــەرزو فووچبوو.

(مُكْبَح ومُكَبَّح): شوێنی بڵندو فووچ.

٤-(أَلكابِـــح (ج) كَوابِح): ئەوەی بەرەو رووت دێتو لێی دەسڵەمیتەوەو خۆتی لێلادەدەیت وەكو سابرێنو لەو بابەتە.

(بَعيرٌ أَكبَح): حوشـــترێكی چەمووش/ توند/ سەركەش.

الملحق:

كبـــح: (الكابِحَـــة): راگـــری ئوتومبیـــل یان شـــەمەنەفەر/ نیســـتۆپ. ئامێرێكـــە لـــە ئوتومبیلو شەمەنەفەردایەو هێواشیدەكاتەوە یان رایدەگرێت.

كبد: ١-(كَبَدَ-ەُ. كَبْداً): كێشای بە جگەریدا.

(-الأَمْرَ): نیازی ئەنجامدانی كارەكەیكرد.

(كَبِـــدَ وكُبِـــدَ. كَبَـــداً): هـــاواری ئـــازاری جگەریكرد.

(مَكْبُـــود): دەردە جگەریبـــوو/ دەردە جگەر گرتوو.

(كَبَّـــدَ-تِ الشَّـــمسُ السَّـــماءَ): خـــۆر هاتـــە ناوەڕاســـتی ئاســـمان/ لە ناوەڕاستی ئاسماندا بوو/ هاتە جەرگەی ئاسمان.

(تَكَبَّدَ- اللَّبَنُ): شیرەكە وا مەیی وەك جەرگی لێهات.

(-الأَمرَ): نیازی ئەنجامدانی كارەكەیكرد.

(-الفَلاةَ): نیازی بیابانو ناوەڕاســـتو بەشی زۆریكـــرد/ ڕوویكردە جەرگەو بەشـــی زۆری بیابانەكە.

(-المَكانَ): لە ناوەڕاستی شوێنەكەدا بوو.

(-تِ الشَمسُ السَّماءَ): خۆر ڕۆیشتە ناوەڕاستی ئاسمان/ لە ناوەڕاستی ئاسماندا بوو.

(سودُ الأكباد): دوژمنانی دڵڕەش.

(الكَبْـــد (ج) أكباد وكُبُود مِـــن الآمعاء) (ع ا): جگـــەر ئەندامێكـــی لەشـــە ئەكەوێتـــە لای چەپـــەوە، زراو دەڕژێنێتـــە ســـەر خـــواردن (دەكرێتە نێرو مێ).

(الكِبِدُ- مِنَ السماءِ): ناوەڕاستی ئاسمان.

(الكَبِـــد (ج) أكبـــاد وكُبُود):١-لا/ تەنیشـــت ٢-هەموو هەنـــاو. ٣-(ناوەڕاســـتی/ ناوەندی) خەرگەی شت. ٤-بەشـــی زۆری شت/ زوربەی شت.

(-من الأمعـــاء) (ع أ): جگەر (دەكرێتە مێو نێر).

(كَبِـــدُ لررض): ناوســـكی زەوی كە كانەكانی تێدایە وەك زێرو زیوو هیتر.

(أكبـــاد وكُبُـــود مِن الأمعـــاء) (ع أ): جگەر: ئەندامێكە لەلای چەپدایـــەو زراوی پێوەیە،

كە مادەی زراو دەرژێنێتە سـەر خواردن (بە مێو نێر) دەكرێت.
(كَبِدُ القَوسِ): ناوەڕاستی كەوان.
(ألكَبَــد): ١ـبەشــی هــەرە زۆری هەنــاو ٢ـ ناوەڕاستی لم.
(-مِنَ السَّماءِ): ناوەڕاستی ئاسمان.
(ألكَبْدَةُ): جارێك دەردە جگەر گرتن.
(ألكُباد): (ئازاری/ ژانی) جگەر.
(ألأكْبَــد (م) كَبــداء (ج) كُبْد): ١ـكەســێكە جگەری گەورە بێت ٢ كەســێكە جێ جگەری بەرز بێت ٣ـناوەڕاست ئەستوور ٤ـسستەپێ ٥ـ (ح) باڵندەیەكە.
(ألكَبْداء): ١ـكۆمەڵە لمێكی ناوەڕاست ئەستوور ٢ـكەوانێك كە دەسكەكەی پڕ بە مشتبێت.
(ألكَبْداء والكُبَيداء والكُبيْداة- مِنَ السَّــماء): ناوەندی/ ناوەڕاستی ئاسمان.
(ألكَبَدِيَّــة) (ن): قەوزە جــەرگ. ڕووەكێكە گوڵشــاردراوەیە لە قەوزە دەچێت لە شوێنی شــێداردا دەڕێ بە شــێوەی پەڵەپەڵەی سەوز خۆی دەنوێنێت گوڵ سەریدەكەوێت كە وەك قارچكە كە خۆریشــی لێیدەدات ڕەنگجەرگیی دەنوێنێت.
٢-(كَبَدَ- البَردُ- القَومَ. كَبْداً): سەرما زۆری بۆ خوێشگەل هێناو تەنگی پێهەڵچنین.
(كابَدَ- الأمــرَ كِباداً ومُكابَــدَةً): بۆ كارەكە تووشــی ماندوێتییەكــی زۆر بــوو ڕەنجێكی زۆریداو لەگەڵیدا بەكێشبوو.
(-المُســافِرُ اللَّيلَةَ): گوزاركارەكە ســەختییو نارەحەتیی شەوی چەشتو بەرگەیگرت.
(ألكابِد) (فا): ڕەنجدەرو خۆراگری سەختیی.
المكابَــدَة: گیرۆدەیی چەشــتنی نارەحەتییو سەختیی.
(ألكَبَد): ١ـدەردیســەریی/ نارەحەتیی ڕەنجو ماندووبوون/ چەشتنی (سەختییو دژواریی) تەنگانە/ گیرۆدەیی.
(ألكَبْداء): دەستار (لەبەر گرانیی كارپێكردنی).
٣-(ألكَبَد): هەوا/ با.
(ألكَبْدَةُ): مووڕووی خۆشەویستیی.
(ألكَبَّــاد) (ن): ترنــج. (الأتــرج) (عامية): ترنج.
كبر: ١-(كَبَرَ- فُلاناً بِالسِــنِّ. كَبْراً): لە فیسار بە تەمەنتربوو.
(كَبِرَ- فِي السِــنِّ. كِبَراً ومَكبِــراً): پیر بوو/ بەساڵدا چوو.
(كَبُرَ- فِي القَدْرِ. كِبَراً و كُبْراً وكُبارَةً): ١ـپایەو ڕێز بڵند بوو ٢-(كەتە/ زلە/ لەشگەورە) بوو.
(كَبير وكُبَّار وكُبار): ١ـگەورە، كەتە، زلە ٢ـمەزن/ شكۆمەند/ بەڕێز، پایەدار.
(كَبُرَ-عليــه الأمــرُ): كارەكەی بــۆ دژوار/ سەخت/ نارەحەتبوو/ بە گیروگرفتبوو.
(كَبَّرَ. تَكبــيراً وكُبَّاراً): وتی «ألله اكبر» واتە خودا گەورەیە/ الله اكبری كرد.

(-الشَيءَ): شتەکەی (زلکرد/ گەورەکرد).

(کابَـرَ-هُ): ١-کەللەرەقیـی لەگەڵـدا کـرد، بەربەرەکانێیکرد/ ململانێی لەگەڵدا کرد.

(-هُ علـی حَقِّـهِ): پێـی لـە (هەقەکـەی/ مافەکەی) نە ناو نکوڵیی لێکرد.

(کُوبِرَ- الرَجُلُ فِي مالِهِ): بە زۆر ماڵی پیاوەکە (داگیرکرا/ و زەوتکرا).

(مُکابَرٌ عَلَيهِ): ماڵ لێداگیرکراو/ تالآنکراو.

(أکْبَـرَ- الأَمرَ): کارەکەی (بـە گەورە گرت/ مەزن هاتە بەرچاو).

(أکبَرَ-الرَجُلَ):١-پیاوەکەی بە گەورەو بەرێز دانا ٢-مەزنیکرد.

(تَکَبَّـرَ): فیزی نواند/ خۆی بە خاوەن پایەو رێز دانا یان بە تەمەنگەورە دانا.

(إِسْـتَکبَرَ): بەفیزو دەعیە بـوو/ لووتبەرز بوو.

(-الأَمْـرَ): کارەکەی بە گـەورە هاتە بەرچاو یان بە گەورەی دانا.

(ألکابِر):١-مەزن/ گەورە ٢-باپیرە هەرە گەورە ٣-پایە بڵندو شکۆدار ٤-سەردار.

(ألکُبْـرِ):١- (زۆربـەی/ زۆرینەی) شـتەکە ٢-سەروەریی‌و پایەداری.

(«هوَ کُبْرُهُــم وکُبَّرُهُــم وکُبُرَتُهُم»): ئەو سـەروەری هەموانـەو لـە رەچەڵەکـەدا لە هەمووان لە پێشـترو نزیکـترە (لێرەدا تاك‌و کۆو نێرو مێ وەك یەکە).

(ألکِبْـرِ): ١-زۆربـەی شـت ٢-سـەروەری‌و پایەداریی ٣ سـتەمکردن ٤-گوناهی گەورە ٥-کفرکردن‌و هاوبەش بۆ خودا پەیداکردن.

(ألکِبَـر والکَبْرَة): تەمەنزۆریـی/ گەورەیی تەمەن.

(«عَلاهُ الکِبَـرُ أو عَلَتْهُ کَبْرَةٌ»): تەمەنی زۆر بوو/ پیر بوو.

(ألکِبْـرَةُ = الکِبَـر): ١-تەمەنزۆریـی/ تەمەنگەورەیی ٢-گوناهی گەورە.

(«هُوَ کِبَرتُهُم»): ئەو سـەری گەورەیانەو بە رەچەڵەك لە هەموان لە پێشترو نزیکترە.

(«فـلان کِـبرَةُ وَلَدِ أَبیـهِ»): فیسـار کوڕە بچکۆڵەی باوکیەتی/ پاشە بەرەیەو لە هەموان زۆرتر لەبەر دڵدایە.

(لێرەدا نێرومێ‌تاك‌کۆیەکیەکە).

(أَلکُبـار والکُبّـار): گـەورە/ مـەزن/ ئاغا/ سەروەر.

(ألکَبیر): لـە ناوە پیرۆزەکانی خودایە (-(ج) کِبار وکُبَراء):١-گەورە (پێچەوانەی بچووك) ٢-مامۆستا، وەستا، سەرۆك.

(ألکَبیرَةُ (ج) کَبیرات وکَبائِر):١-مێی وشەی (الکَبیر)٢-گوناهی گەورە.

(ألأَکْبَر (ج) أکابِـر وأکْبَرون): گەورەترین/ مەزنترین/ پایەدارترین.

(«ألأَکْبَر والأَصغَر»): گەورەترین‌و بچووکترین.

(«أَتانـي فُلان أکبَرَ النَّهارِ»): فیسـار کاتێك

هاتە لام کە خۆر بەرز بووبووەوە.
(أَكابِرُ- القَومِ): پیاوە (ماقوڵانی، سەردارانی، مەزنانی) خوێشگەل.
(أَلكُبْــرى (ج) كُبَر وكُبْرِيات): مێی وشــەی (الأكبر).
(«هذه الجارِيَةُ مِن كُبْرى بناتِ فُلان»): ئەم كچە لە كچە گەورەكانی فیسار كەسە.
(أَلكِبرِياء): مەزنییو لووتبەرزییو ستەمكاریی.
(أَلمَكْبِر والمَكْبَرَةُ والمَكْبُرَةُ): بە ســاڵداچوون/ تەمەنگەورەیی.
(أَلمُكَبِّرَة) (ف): زەرەبین/ گەورەكەر/ گەردبین.
(أَلمَكْبُــوراء): ١-گەورە ٢-مامۆســتا، وەســتا/ پیاوماقوڵان.
٢-(أَلكَبَــر (ج) كِبــار وأَكبار) (فارســية): تەپڵ.
(أَلكَبَر أَو الأَصَف) (ن): (یونانیە) (ن) شیفە لەتــە دەوەنێكی دڕكاوییــە گوڵەكانی جوانو سپین. لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. لەوە هەیە گوڵو بەرەكەی دەكرێتە ترشیات وەك شتێكی بەهاراتییو بۆ هەرســیش باشــەو بەكاردێت خەڵكــە رەشــۆكەكە پێیدەڵێــن (أَلكُبّــار) (یونانیة).
(أَلكُبران (ج) كَبارين) (عامیة): بەرگێكە تا ناوقەد لەسەر بەر كۆشەوە لەبەر دەكرێت.
(أَلإِكْبِر والأَكْبَر): شتێكە وەك خورماو ڕۆنی وشــكەوەبوو. نە مێــوە نــە هەنگوینە. زۆر شــیرینیش نییە هەنگ دروستی دەكات وەك چۆن مێو درووست دەكات.
٣-(كَبْــرَتَ- الشــيءَ): بە گۆگرد ســواغیدا/ گۆگردی تێهەڵسوو.
(أَلكِبْرِيــت) (ك): گۆگرد مادەیەكی كانزاییە رەنــگ زەردە. زوو گڕدەگرێــت ٢-مرواریــی سوور ٣-زێڕی سوور.
(«ذَهَبٌ كِبريت أَو فِضَّةُ كِبْرِيت»): گۆگردێكی پوختە.
الملحق:
كبر: (أَلتَّكبير): ١-گەورەكردن یان فراوانكردن.
(«تَكْبِيرُ البَيت») گەورەكردن یان فراوانكردنی خانــوو ٢-بەهێزكــردنو تۆكمەكردنی شــت ٣-زلو قەبەكردنی شت.
(«تكبيرُ الصَوت»): گەورەكردنی دەنگ.
(أَلتَكبير): ئەڵلاهو ئەكبەر كردن.
(أَلتَكبير): كار گەورەو زلكــردنو زیادەڕەویی كردن تیایدا.
(«تَكبيــرُ المُصيبَــة»): گەورەكردنــی وەیو جوورتوم.
(أَلتكبيــر) (ف): زۆر گەورەكردنــی شــت/ قەبارەپێدانی.
(«التَكبير بواســطه المِجْهَــر»): بە زەرەبین شت زۆر گەورەكردن/ قەبارەپێدانی.

كبس: ١-(كَبَسَ- البِئرَ كَبْسا): چاڵاوەكەی بە گڵ پڕكردەوە.

(-رَأْسَـهُ في الثَّوب): سـەری بە کراسەکەیدا کرد.
(-القَومُ دارَهُ): خوێشگەل لە ناکاودا هێرشیان بردە سەر خانووەکەی.
(-الناصيَـةُ جَبْهَتَـهُ): قـژی/ ناوچەوانی/ رووی داگرت.
(-اللفتَ ونَحْوَهُ في الخَلِّ): شـێلمو شـتیتری کردە سرکەکەوە تا ترشبێت.
(كَبيس ومَكْبوس (ج) مكابيس) (عامية): شتی ناو سـرکە. خەیار یان هەر شتێکیتر کە دەخرێتە سرکەو ترشیاتەوە.
(كَبَّسَ- على الشيءِ): شتەکەی پەستاوت.
(تَكَبَّسَ- الرَجُلُ): سـەری بە کراسـەکەیدا کرد.
(-على الشيءِ): شتەکەی پەستاوت.
(تَكَبَّسَ وانكَبَسَ- النَهْرُ أو البئرُ): رووبارەکە یان چاڵاوەکە بە خۆڵو لیتەو قوڕ پڕبووەوە.
(ألكابِسَةُ): مێی وشەی(الكابِس).
(ناصِيَـةٌ كابِسَـةٌ): پەرچەمی شـۆڕەوەبوو بەسەر ناوچەواندا.
(أرْنَبَةٌ كابِسَةٌ): پەڕەکەیلووتی شۆڕەوەبوو بۆ لچ.
(ألكِبْـس): ١-خۆڵ کە بیری پـێ پڕبکرێتەوە ٢-خانووی بە قوڕو گڵ دروسـتکراو/ خانووی قوڕ/ گڵین ٣-ئەشکەوتی دامێنی چیا.
(ألكَبْسَـةُ): پەلاماردانی ناکاو/ بەسەردادان/ شەبەیخوونکردن.
(ألكَبّاس): کەسـێك سـەر بە پۆشـاکەکەیدا بکاتو بخەوێت.
(ألكَبيس): لوولەی خشڵ کە ناوەکەی لە بۆنی خۆش دەئاخنرێتو چەسپدەکرێت.
(ألكَابيس): ١-کەسـانێکن کە لە ناکاو بەسەر ماڵاندا دەدەنو بە گیریاندەهێنن ٢-کەسانێکن کە خانوو سواغدەدەن.
(ألمُكَبِّس) (فا): ١-گوشەر ٢-پەستێو ٣-کەسێکە کـە هەڵبکوتێتـە سـەر خەڵـكو بـە گیری بهێنێت.
٢-(كَبَسَ- على الشـيءِ. كَبْساً) (سريانية): شتەکەی پەستاوت/ فشاری خستەسەر دەستی پێدانا.
(كَبَّسَ- الجَسَـدَ): لەشەکەیشێلاو نەرمکرد/ دەستی پێداهێنا.
(-المُهْرَ) (عامية): جوانووەکەی ڕامکرد.
(-الثَورَ): گاکەی ڕامکردو فێری جووتکردنیکرد.
(الكابـوس): مێردەزمـە/ مۆتەکـە، کە لە خەودا سـواری مرۆڤدەبێت وەك بیخنکێنێت هەناسەی ئەو کەسە توند دەبێت.
(ألمِكْبَـس (ج) مكابِـس والمكبـاس (ج) مكابيس): مەنگەنە/ ئامێرێکە بۆ پەستاوتنی خوریو کاغەزو شتیتر ٢-ئامێرێکە بۆ گوشینی زەیتوونو ڕۆن لێدەرهێنانی.
(ألمُكَبَّس) (فا): پەستێن.

٣-(كَبَسَ-السَنَة بِيَوم. كَبْساً): ڕۆژێکی خستە سەر ڕۆژانی ساڵو ساڵەکە پڕ بوو.

(ألسَنة الكَبيسَة مِنَ السنين الشَمسِيَّة): ساڵی پڕ لە ساڵەکانی خۆرییە کە مانگی ڕەشەمێ تیایدا (٢٩) ڕۆژە کە هەر بە چوار ساڵ جارێك وا دەبێت واتە ساڵ ٣٦٦ ڕۆژە.

٤-(كَبِسَ. كَبَساً): سەری زلبوو.

(أكْبَس (م) كَبْساء (ج) كُبْس): سەرزل.

(ألكِبْس): سەری زل.

(ألكُباس): ١-مەزنسەر ٢-گوشتنو تێکسمراو.

(هامَةٌ كُباس): سەری خرو زل.

٥-(ألكِبس): ڕیشە/ ڕەچەڵەك/ بنەڕەت.

(جِبالٌ كُبْسٌ وكُبَّسٌ): شاخی سەختی قایم.

(ألكِباسَة (ج) كَبائِس): هێشووی خورما وەك هێشووی ترێ.

(ألكِبيس): جۆرە خورمایەکە.

٦-(ألكَبْسُول ألواحِدَةُ كَبْسُولَة): تەرمەقە کە دەخرێتە سەر بنی فیشەك. مادەیەکی تێدایە کە زۆری چووە سەر گردەگرێتو فیشەکەکە دەردەکاتو دەتەقێت. ڕەشە خەڵکەکە پێیدەڵێن (كَبْسون) یەکێکی (كبسونه) (لاتينية وعامية).

الملحق:

كبس: (ألكَبَّاس): مەنگەنە کە لۆکەو کاغەزو شتیتری پێدەپەستێورێت.

(ألكَبّاس): پەستێوی پاڵپێوەنەر لوولەکێکە لە بۆرییەکدا دەجووڵێت بۆ پەیداکردنی فشار یان گوێزانەوەی بزوە/ جووڵە.

(ألكَبّاس كَبّاسُ مِضخَة: پەستێنەری پاڵپێوەنەر، خەڵکە ڕەشۆکەکە بە هەموو بەشێکی ئامێر یان ئامراز دەڵێت کە بە پەستاوتن کارەکەی بەجێدەهێنێت.

كبش: (كَبَشَ-الشيءَ كَبْشاً): مشتی بە شتەکەدا کردو مشتێکی لێبرد.

(ألكَبْش): ١-سەرداری نەتەوە ٢-بەردێکی گەورەیە بە ڕووی دیوارەوە دەنرێت ٣-بەردهاوێژ: ئامێرێکی جەنگە. کۆن لە ئابلووقەدانی قەڵاو شاری دوژمندا بەکار دەهێنراو بەردی بۆ دیواری قەڵاکانی دوژمن پێدەهاوێژرا/ پێدادەکێشرا.

(ألكَبْش (ج) كِباش وأكباش وأكْبُش وكُبُوشَة) (ح): بەران، بەرخەنێرەی دووساڵە، وتویشیانە چوار ساڵە.

(ألكِباش): قارەمانان/ پاڵەوانان.

(كَبْشُ التُوتِ وكَبْشُ القَرَنْفُلِ (ج) كُبُوش): بەری توو و بەری مێخەك (عامیتان).

(ألكَبْشَةُ عند الخَيّاطين (ج) كُبَش): نێرو مێیەکە لە سمە جێی کونو قۆپچە دەگرنەوە. پێشیدەوترێت: جووتە چنگاڵ.

(ألكَبّاش): خاوەن بەران.

كبع: ١-(كَبَعَ-الشيءَ. كَبْعاً): شتەکەی بڕیو لەتکرد.

(-هُ عَن كذا): رێگەی ئەوەی لێگرت/ ئەوەی لێ قەدەغەکرد.

(كَبَّعَ- الشيءَ): شتەکەی لەتکرد، بڕی.

٢-(كَبَعَ. كُبوعاً): سەری شۆڕکرد/ چۆکی داداو زەبوونبوو.

٣-(كَبَعَ- الدَراهِمَ. كَبْعـاً): پارەکەی ژماردو کێشای.

٤-(أَلكُبَـع (ح)= جَمَلُ البَحر: حوت البَحر): نەهەنگ یان حوشتری دەریا.

كبل: (كَبَلَ-هُ. كَبْلاً): ١-بەستیەوە/ کۆتیکرد ٢-بەندیکرد.

(-هُ الدَيْـنَ): دانەوەی وامەکەی دواخسـتو دەستیدەستیی بە خاوەن وامەکە کرد.

(كَبَّلَ-هُ): ١-بەستیەوە/کۆتیکرد/پێوەندیکرد، لە کەمەندیدا ٢-بەندیکرد.

(كابَلَ-ه الدَينَ) (كَبَلَ-هُ الدَينَ): وامەرگرەکە وامەکەی نەدایەوە بە خاوەنەکەی دوای خست.

(-الـدَّارَ): کرینـی خانووەکەی دواخسـت تا خەڵکیتر بیکرێتو ئەم بە ماڧ دراوسـێیەتی هەڵیبگرێتەوە.

(تَكَبَّلَ): بەسترایەوە/ کۆتکرا.

(إكتَبَلَ- الأَسيرَ): دیلەکەی بەستەوە.

(-الكيسَ): توورەکەکەی بەست.

(-خَيْرَهُ): بەخشـینەکەی وەستاندو دەستی گرتەوە/ خێری بە کەس نەکرد.

(الكابُول): تۆڕی ڕاوکەر.

(أَلكَبْـل (ج) كُبُول وأَكْبُـل): کۆتو زنجیری قایـم/ پێوەند ٢-لێوی دۆلکـە یان ئەوەی کە دەنوشـتێنرێتەوەو ئەو چەرمـەی لە لێواری دۆلکەکەوەیە.

(أَلكِبْل (ج) كُبُول وأَكْبُل): کۆت یان بەهێزو قایمترین کوت.

٢-(أَلكَبل): فەروی خوریی چڕ.

(أَلكَبَل والكابِلِيّ): بەرگی کورت: جلی کورت.

(«فَروٌ كَبَلٌ أو كابِلِيّ»): فەرویەکی (تیسـك تووك) کورت.

كبن: ١-(كَبَــنَ- الثَوبَ. كَبْنــاً): بەرگەکەی تیـكو بنتیکرد/ بۆ نـاوەوە نوشـتانیەوەو درووی.

(-الشيءَ): شتەکەی ونکردو شاردیەوە.

(-الرَجُــلُ كَبْنــاً وكُبُوناً): دانی سـەرەوەو خـوارەوەی پێشـەوەی کابـرا بـۆ ناودەمی خواربۆتەوە.

(-الظَبيُ): ئاسکەکە بە زەویەکەوە نووسا.

(إكبَأَنَّ إكبِئناناً): کرژ بوو/ چووەیەك.

(-الظَبـيُ): ئاسـکەکە خۆی بـە زەویەکەوە نووساند.

(-الرَجُلُ): شکستیهێنا.

(أَلكَبْن) (مـص): لێوی دۆلکە. یان پێسـتی لێوی دۆلکەیەك نوشتابێتەوەو دروابێت.

(أَلكُبُـنّ): ١-نـان چونکـە نان کـرژ دەبێتو دەنوشتێتەوە ٢-بەدی ڕژد.

(أَلْكُبْنَّة): ١ـوشكەنان ٢ـبەدی چرووك/ رژد.
(أَلْكبــون- مِــنَ الخَيــل (ج) مَكابــين (م) مَكْبُونَة): چارەوێی پەلكورت.
٢-(كَبَنَ. كَبْناً وكُبُوناً): ١ـبێپشــوو رایكرد ٢ـ سرەوتو دڵنیابوو.
٣-(كَبَنَ-عَنِ الشــيءِ كَبْنــاً): لایدا/ وازی له شتەكه هێنا.
(-عَنهُ لِســانَهُ): زمانی خۆی لێگرتو هیچی پێنەوت.
(-هَدِيَّتَهُ): دیارییەكەی (نەدایە/ لێگرت).
(كَبَنَ. كَبْناً وكُبُوناً): چاكەكەی له دراوسێكەی گێرایەوەو نەیدایەو بەیەكێكیترِیدا.
(أَكْبَنَ- لِســانَهُ عَنهُ): زمانی خۆی لێبەستو قسەی پێنەوت.
٤-(كَبَنَ. كَبْناً وكُبُوناً): قەڵەو بوو.
٥-(كُوبَــن- الفَــرَسَ): كۆپانی له ســەپەكه (كرد/ نا).
(أَلْكُوْبان) (عاميــة): كۆپان. جلێكه تایبەته به سەر وڵاخدا دەدرێت.
٦-(أَلْكُبان): دەردێكه حوشتر دەیگرێت.
(أَلْكْبــون (ج) مَكابــين (م) مَكْبُونَــة): تووشبووی دەردە حوشتر.
(رَجُــلٌ مَكْبُونُ الأَصابِــعِ): پیاوێكه پەنجە زبرو نەستوور.
(كبو: (كَبــا لِوَجْهِــهِ. يَكْبُو كَبْــواً وكُبُوّاً): نووچیداو سەرسمیداو بەدەمدا كەوت.

(-ماءً فِي الوِعاءِ): ئاوی به قاپەكەدا كرد.
(-الكُــوزَ): ئــاوی گۆزەكەیرشــت/ گۆزەكەی سەرەوخوار كردەوە.
(كابى- السَّــيفَ. مُكاباةً): شمشــێرەكەی به كێلانەكەیدا كردەوە.
(إِنْكَبى): بەروودا كەوت/ له پەورووكەوت.
(أَلكَبْوَة): جارێك نووچدانو بەدەمداكەوتن/ له پەورووكەوتن.
٢-(كبا-تِ النارُ يَكبو. كَبْواً وكُبُوّاً): ئاگرەكه خۆڵەمێشیگرتو پزیشكەكانی لەژێرەوە بوو.
(-الغُبارُ): (تۆزەكه/ گەردەكه) هەستا.
(-الجَمْرُ): پشكۆكه گەشایەوە.
(-الرَجُلُ): بەدانیشــتنەوە كەوته وەنەوزدانو هوشیار دەبووەوو وەنەوزیدادەدایەوە (عامیه).
(كاب): وەنەوزدەر.
(كَبَّى- النارَ- تَكْبِيَةً): خۆڵەمێشــی بەســەر ئاگرەكەدا كرد.
(-ثَوبَهُ بِالكِباءِ): جلەكەی بەر بوخورد دا.
(تَكَبــىَّ- على الجَمْرَةِ): جلەكــەی دایه بەر پشكۆدانەكه/ مەقاڵییەكه.
(إِكْتَبــى- بالعــودِ): عوودەكەی ســووتاندو بۆنەكەی بەخۆیدا كرد.
(أَلكابي) (فا): بەرزەوەبوو.
(«فــلانٌ كابيُ الرمادِ»): فیســار هەمیشــه خۆڵەمێشداره واتا: ئاگری دەگرێتو نانبدەیه (ئیدیۆمه).

(غُبارٌ كابٍ): تۆزێکی زۆر هەستاو.

(الكابِيَةُ): ١-مێی وشەی(الكابي) ٢-کەف.

(نــارٌ كابِيَــةٌ): ئاگرێکــی (دامــرکاو/ خۆڵەمێشگرتووی پشکۆ لەژێر).

(الَكِبا): ١-کۆمەڵە کەڤ گوێناو ٢-کووتاڵ.

(الَكُباء): بڵند/ بەرزەوەبوو.

(الَكِباء (ج) كُبَى): داری عوود.

(الَكُبوَة): بوغوردان/ قاپی بغورد سووتاندن.

٣-(كَبــا- الزَنْــدُ. كَبْواً وكُبُــوّاً): چەرخەکە ئاگرینەکردەوە.

(-السَّهْمُ): تیرەکە نەیپێکا.

(أكبى- الزَنْدُ): چەرخەکە ئاگری نەکردەوە.

(أكْبَيــتُ- الزَنْــدَ): چەرخەکــەم ئاگــردا، دووکەڵیکردو ئاگری نەگرتو نەکردەوە.

(ألفَحْمُ الكابي): خەڵووزی کوژاوە کە ئاگری پێوە نەمابێت.

(رَجُلٌ كابٍ): پیاوێکە چاکەی لێدەخوازن بە دەنگەوە ناچێت.

٤-(كَبا- الشيءَ يَكْبُو. كَبْواً وكُبُوّاً): شتەکەی راماڵی.

(-البَيتَ): ماڵەکەی گەسکدا.

(ألَكبا والكِبى (ج) أكباء والكُبَةُ (ج) كُبُون): خۆڵو خاشاکی گەسکدراوی ناوماڵ.

(ألَكُبوَة): ١-تۆز، گەرد ٢-رەنگی گەردیی.

٥-(كَبا.يَكْبــو- النَبتُ كَبْــواً وكُبُوّاً): گیاکە، رووەکەکە سیسبوو و پووکایەوە.

(-النُورُ): رووناکییەکە کز بوو.

(-لَونُ الصُبح أَو الشَّمسِ): رەنگی بەیان یان خۆر تاریکبوو.

(أكْبى- وَجْهَهُ إكباءاً): ڕوی خۆی گۆڕی.

کــت: (كَتَّ-هُ): ژمــاردیو ســەرژمێریکرد/ ئاماریکرد.

(«أتانــا بجَيْــش لايُكَتُّ»): ســوپایەکەی بۆ هێناین لە ژماردە نەدەهات.

(«ماتَكُتُّــهُ أو تَكُتُّ النُجُومَ»): ئەســتێرەکان ناژمێردرێن/ لە ژماردە نایەن.

٢-(كَتَّ. كَتيتاً): ورد رۆیشــت/ لە ســەرخۆ رۆیشت.

(كَــتَّ- الــكَلامَ في أُذُنِــهِ كَتّاً): بــە گوێیدا چرپاندی/ بە نهێنی پێی وت.

(أكَتَّ الــكَلامَ في أُذُنِهِ): بەگوێیدا قســەکەی چرپاند.

(أكْتَتَّ- الكَلامَ فِي أُذُنِهِ): بەگوێیدا قسکەیچرپاند.

(-الحَديثَ): فەرموودەکەی یان ئاخاوتنەکەی بیست.

٤-(كَتَّ- البَعيرُ كَتّاً): بۆرەیەکی (ناسکیکرد/ نەرمیکرد).

(-تِ القِــدرُ): مەنجەڵەکــە (هاتەکــوڵ/ قلپەقلپیکرد).

(تَكاتَّ-النــاسُ): خەڵکەکــە بەیەکداچوونو کردیان بە ژاوەژاو.

(ألكَتَّةُ): ١-جارێك وردرۆیشــتن ٢ جارێك بە

گوێداچرپاندن ٢-جارێك بۆرەكردنێكی نەرم.

(أَلْكَتيت) (مـص): قوڵپەقوڵپـی مەنجەڵی كوڵاو یان مەیو هی تریش كە بكوڵێت.

٥-(كَتَّ- الرَجُل. كَتّاً): پیاوەكەی ١-ناچاركرد ٢-خراپی لەگەڵ كرد.

٦-(أَلْكَـتُّ): پیـاو یان ژنـی لـەرو رەقەڵە/ كەمگۆشت.

(أَلْكَتَّةُ): سەوزایی زەوی.

(أَلْكُتَّةُ): ماڵی خراپو شركەوپركە.

(أَلْكَتيت): چرووك/ رژد/ رەزیل.

(«رَجلٌ كتيتُ اليَدَين»): پیاوێكی چرووكی دەستقووچاو.

(أَلْكَتيتَةُ): پەڵووڵە كە بە ئاردو رۆندەكرێت.

٧-(كَتْكَـتَ- الرَجُـلُ): ١-پێكەنـی بەڵام بە قاقا نا ٢-ورد رۆیشـت یـان هەنگاوی وردیناو خێرایكرد.

(تَكَتْكَتَ- الرَجُلُ): لەسەرخۆ رۆیشت.

(أَلْكَتْكات): پەلەپەلگۆو زۆر بلێ.

كتـب: (كَتَبَ- الكِتـابَ. كَتْباً وكِتابـاً كِتْبَةً وكِتابَةً): پەرتووكەكەی یان نامەكەینووسی.

(-عَلَيه كَذا): ئەوەی لەسـەر كرد بە ئەركو پێویست.

(«كَتَبَ اللهُ على عِبادِهِ الطَاعَة وعَلى نَفْسِهِ الرَحْمَة»): خودا ملكەچی لەسەر بەندەكانی پێویست كردو بەزەییشی لەسەر خۆی دانا.

(-القِربَـة كَتْباً): مەشـكەكەی بـە دوو داو چەرم دروو.

(كَتَّبَ- الكِتابَ): پەرتووكەكە/ كتێبەكە یان نامەكەینووسی.

(-الوَلَدَ): كورەكەی فێری نووسینكرد.

(-الجُنودَ): سەربازەكانی ئامادەكردو كردنی بە دەستە دەستە.

(كاتَـبَ- هُ. مكاتَبَـةً): نامەیـان بۆ یەكتری نووسی.

(مُكاتَبَة): نامەگۆڕینـەوە/ نامە بۆ یەكتری نووسین.

(كَتَبَ مَعَهُ): لەگەڵیدا نامەینووسی.

(كاتَـبَ- العَبـدَ): لەگـەڵ كۆیلەكەیـدا پەیمانیبەسـت كە ئەگەر نرخی خۆی بداتێ ئازادیبكات.

(أكْتَـبَ-هُ): ١-فێـری نووسـینیكرد ٢-بـە نووسەریدانا/ بینی خەریكی نووسینە.

(-هُ القَصيدَةَ): هەڵبەستەكەی پێنووسییەوە.

(-القِربَةَ): دەمی مەشكەكە یان كوندەكەیبەستو شەتەكدا.

(تَكَتَّبَ- الرَجُلُ): جلەكانی لەژێر پشتینەكەدا كۆكردەوەو پشتێنەكەی لەسەر بەستن.

(-تِ الكتائِبَ): دەستە سەربازەكان كۆبوونەوە.

(تَكاتَـبَ- القَـومُ): خوێشـگەل نامەیان بۆ یەكتری نووسی.

(إكْتَتَـبَ- الكِتـابَ): ١-كتیبەكـە یـان نامەكەینووسـی ٢-داوای لێكرد نامەكەی (بۆ

بخوێنێتەوە تا بینووسێت ٣-لەبەریگرتەوە ٤-داوایکرد نامەی بۆ بنوسرێت.

(-الغُلامُ): مێردمنداڵەکەی فێری نووسینکرد.

(-القِربَةَ): مەشکەکەی بە دوو تاڵ چەرم دروو.

(-بَطنُهُ): سکی تووشی (گرتن/ قەبزی) بوو.

(-الرَجُلُ): ناوی خۆی لە دیواندا یان تۆمارێکدا یان لە شتێکیتردا نووسی.

(«إكتَتَبَ بمالٍ أو إعانَةٍ»): ناوی خۆیو ئەو پارەیەی بۆ پیتاککردن یان کۆمەککردن لە شتێکدا نوسی.

(إستَكتَبَ-هُ الشيءَ): داوای لێکرد شتەکەی بۆ بنوسێت.

(-القَصيدَةَ): داوایلێکرد کە هەڵبەستەکەی بۆ بخوێنێتەوە تا بینووسێتەوە.

(-الغُلامَ): مێردمنداڵەکەی لای خۆی کرد بە بنووس/ نووسەر.

(الكاتِب (فا) (ج) كاتِبون وكَتَبَة وكُتّاب): زاناو نووسەر یان بنووس، نووسیار.

(اَلكُتبَةُ (ج) كُتَب): ١-داوە چەرمێك كە شتی پێبدروورێتەوە ٢-مووروویەك كە تاڵە چەرمێك بە هەردوو دیویدا چووبێت.

(اَلكِتبَةُ) (مص): ١-لەبەردەرکردن یان لەبەر نووسینەوەی کتێب، لەبەرگرتنەوە ٢-ناوی خۆنووسین بۆ کۆمەك کردن یان باربوو کردنو لەوەدا بەشداربوون ٣-رەوش/ بار.

(اَلكِتاب (مص) (ج) كُتْب وكُتُب): ١ کتێب/ پەرتووك ٢-نامە ٣-کاغەز کە تیایدا دەنوسن ٤-بریاردان ٥-ئەرك کە بەسەردا دەدرێت ٦-قەدەر/ ئەوەی خودا بریاری لەسەر داوەو روودەدات.

(اَلكِتاب على الإطلاق): هەموو پەیامێكو نامەیەك کە بروا وایە کە لە خوداوە هاتۆتە خوارێ.

(أهْلُ الكِتاب): ئەوانەن کە نامەی خودایان بۆ هاتۆتە خواریەوە/ نامەی خودایانهەیە.

(أُمّ الكِتاب): سەرەتا یان بنچینەی کتێبەکە یان نامەکە.

(اَلكُتُبيّ): ١ پارێزگەری (پەرتووك/ کتێب) ٢ کتێبفرۆش/ نامەفرۆش.

(اَلكِتابَة): ١-نووسین. نوسراو ٢-پەیمانێکە دەبەسترێتو دەنوسرێت لە نێوان کۆیلەو خاوەنەکەیدا کە پارەیەك لە کاتی دیاریکراودا بە خاوەنەکەی بدات ئەگەر ئەو پارەیەی تەواو کرد ئازادیبکات.

(اَلكُتّاب (ج(كَتاتيب): ١-نووسەران ٢-حوجرە کە تیایدا دەخوێنرا/ شوێنی تێداخوێندن.

(اَلكَتيب): کوندە یان مەشکە کە دەمەکەی بەسترابێت.

(اَلكَتيبَة (ج) كَتائِب): پارچەیەکی سوپا یان رەوە ئەسپێك.

(أَلمَكتَب (ج) مكاتِــب):١-فێرگە/ خوێندنگە ٢-نووسینگە.

(أَلمَكْتَبَةُ (ج) مكاتِب):کتێبخانە، پەرتوکخانە/ نامەخانە.

(أَلمُكْتِــب) (فــا): خــاوەن کتێب کــە خەڵك بۆیدەنووسنەوە.

(أَلمُكَتِّب (فا)):فێرکاری نووسین/ مامۆستا.

(أَلمَكتُوب) (مفع) (ج) مكاتيب):١ئەو نامانەی کە خەڵك بۆ یەکتری دەنووسن ٢-نوسراو.

(مُكاتَبة):نامە بۆ یەکتری نووسین.

کتـــح: (كَتَحَ- الطَّعــامَ. كَتْحاً):تــا تێر بوو خواردنەکەیخوارد.

(-الدَبَی الأَرضَ): پێکوڕە (کولله کە هێشــتا باڵــی دەرنەکردووە) درەختو ســەوزایی بە زەویەکەوە نەهێشت هەمووی خوارد.

(كَتَحَت-هُ الريحُ):با خۆڵی بەســەردا هێناو دایپۆشی.

کتـــخ: (أَلكَتْخَــدا والكَتُخدای)(دوو وشــەی فارسین): واتە نوێنەری والیو کاربەرێوەبەری والی.

کتـــد: ١-(أَلكَتَد والكِتــد (ج) أَكْتاد وكُتُود): ١-ناوشــان ٢-کۆمەڵ کۆمەڵو دەســتە دەستە، تیپ تیپ..

(خَرَجــوا عَلَينا أَكْتــاداً وأَكــداداً):کۆمەڵ کۆمەڵ/ تیپ تیپ بۆمان دەرپەڕین.

(أَلأَكْتَد):ناوشان دەرپەڕیو.

٢-(كاتدرائِيَّة) (يونانية):١-کڵێســەی گەورە ٢-کڵێسەی گەورەی قەشەکان.

کتر: (أَلكَتْر):ڕۆیشتنێك بە لارەولارەوە وەك سەرخۆش بەملاولادا بکەوێت.

(أَلكَتْر والكَتَر):کۆپارەی بەرزی حوشتر.

(أَلكِتْر):١-کۆپارەی بەرزی حوشتر ٢-باڵەخانە/ تەلار ٣-باووباپیرو پایەورێز ٤-کەژاوەی بچووك ٥ (ناوەند/ ناوەراست)ی هەموو شتێك.

(أَلكَتَــرَةُ): ١-ڕۆیشــتن بــەلارەولارەوە وەك سەرخۆش ٢-کۆپارەی بەرزی حوشتر.

(أَلكِتْرَةُ):١-گومەز ٢ پارچەی کۆپارە.

کتـــش: (كَتَشَ- لأَهلِــهِ كَتْشــاً): ڕەنجی بۆ خێزانەکەیداو نانی بۆ پەیداکردن.

کتع: ١-(كَتَعَ-بِهِ. كَتْعاً):بردی.

(-فِي الأَرض كُتُوعاً):دوورکەوتەوەو هەڵات.

(كَتِــعَ- فِي العَمَل. كَتَعاً):لــە کارەکەدا قۆڵی لێهەڵکردو دەماخی سووتاند.

(تَكاتَعَ- الرَجُــلانِ): دووپیاوەکــە بە دوای یەکداهاتنو چوون.

(«جاءَ مُكْتِعاً ومُكَوْتِعاً»):گورجانەو بە پەلە هات.

٢-(كَتِــعَ. كَتَعــاً):چوومیــەكو کرژبــوو و بەیەکداچوو.

(أَكتَع):بەیەکداچووی کرژبوو.

(حولٌ كَتيعٌ):ساڵێکی تەواو.

(أَلأَكْتَــع (م) كَتْعــاء):١-پەنجەکۆڵو کورتو

کرژ ٢-کۆمبوو و بەیەکداچوو.
(«رَأيتُهُم أجمَعينَ اَکتَعين»): هەموویانمدی بەیەکداچووبوون.
(اَلکتْعاء): وشـەیەکە لەگەڵ (جمعاء)دێتو بۆ مێ دێت.
(«إشْـتَرَیتُ الدار جَمعاءَ کَتْعـاءِ»): هەموو خانووەکەم سەراپا کڕی.
(کُتَعْ)کۆی وشـەی)(کَتْعاء): بۆ جەخت لە مێکردنی وشەکە (ئەمە بە تەنیا نایەت).
(رَأیتُ «اَخَواتِكَ جُمَعَ کُتَع»): خوشکەکانتم گشت پێکەوە دین.
(رَأيٌ مُکْتَـعٌ): ڕایەکی یەکگرتـووی پێکەوە بوو.
٣-(کَتَّعَ-اللَّحْـمَ): گۆشـتەکەی کوتکوتکرد/ پارچەپارچە کرد.
(اَلکتیع): کەسێکی تاك/ تەنیا.
(«ما بالدارِ کَتیعٌ»): کەسێك لە خانووەکەدا نییە.
(کُتاعٌ): کەسێك/ یەکێك/ تاکە کەسێك.
٤-(کاتَعَ-هُ اللهُ): خودا بیکوژێت.
٥-(اَلکُتَـع (ج) کتعـان): بەدزمـانو ناپاکی سەرشۆڕ/ زەبوون.
(اَلکَتْعَةُ (ج) کِتاع والکُتْعَةُ (ج) کُتَع والکِتْعَةُ کِتَع): دۆلکەی بچووك.
(اَلکَتْعاء): کەنیزەکی کۆیلە.
(اَلکَتیع): بەدخوازی سەرشۆڕ.

کتف: (کَتَفَ- الرَجُلَ. کَتْفاً وکِتافاً)٢-کیشای بە شانیدا ٢-باڵبەستیکرد/ هەردوو دەستی بە پەت لە پشتەوە بەست.
(-السَـرجُ الدابَّةَ): زینەکە شانی وڵاخەکەی بریندار کرد.
(کَتَـفَ. کَتْفاً وکَتیفاً)٢-بە شـان ڕۆیشـت/ هێواش ڕۆیشتو شـانی جووڵاند ٢-دوو داری چەمـاوەی تەنشـتی کورتانی حوشـترەکەی پێکەوە قایمکرد.
(-الطائِـرُ. کَتْفاً وکَتَفانـاً): باڵندەکە فڕیو هـەردوو باڵی بـۆ دواوە گێـڕاو بەیەکیەوە گەیاندن.
(کَتِفَ. کَتَفاً)٢-شـانی پان یان گەورە بوو ٢-هاواری ژانی شانیکرد.
(-الرُجلُ): لەسەر خۆر ڕۆیشت.
(کَتَـفَّ- الرَجُلَ)٢-کێشـای بە شـانیدا ٢ لە پشتەوە بالبەستیکرد.
(-تِ الفَرَسُ): چاڕەوێکە لە ڕۆیشـتندا شانی بزواند.
(تَکَتَّـفَ): هـەردوو دەسـتی بە سـنگیەوە نووساند.
(-ت الخَیلُ): ئەسپەکان لە ڕۆیشتندا شانیان بەرزکردەوە/ شانیانی بەرزبووەوە.
(إکْتَتَفَ- البُنْدُقِیَّـةَ) (ا ع): تفەنگەکەی بۆ تەقاندن نایە بەرشانی.
(اَلکَتِـف والکِتْف والکَتْف (ج) کِتَفَة واَکْتاف

(ع ا) (مُؤَنَّثَة): شانو ئێسكی دەفەی شان.

(«إنَّــهُ لَيْعلَمُ مِــن أينَ يُــؤكَلُ الكَتِف»): ئەو ئەزانێت لە كوێوە گۆشتی شان دەخورێت واتە: زۆرزانە چاك دەزانێت چۆن بەری دنیا بخوات.

(ألكَتَف) (مص): ١-شــەلين بــە هۆی ئازاری شانەوە ٢-كەموكووری شان.

(ألكِتَــاف (ج) أكْتِفَة وكُتْــفْ وكُتُف): پەتی پێبەستنی هەردوو دەست لە پشتەوە.

(ألكُتفان والكِتْفان الواحِــدَةُ كِتْفانَة) (ح): كوللەی تازە بالدەرهاتوو/ پێكورە.

(ألكَتيفَةُ (ج) كَتائِف): كێلوونی دەرگا.

(ألأكْتَف- مِنَ الرجال (م) كَتْفاء (ج) كُتْف): ئەوەی هاواری ژانی شانی بكات.

(-مِــنَ الخَيــل والجِمــال): ئــەو ئەســپو حوشترانەی كە شانیان تەواو نەبێتو ئازاری شانیان هەبێت.

(-مِــنَ الخَيل): ئەســپێك نێوانی كركراگەی هەردوو شانی بلاوبێت.

(ألمِكتاف): ولاخێكی شــان برینــدار بە هۆی كورتانو زینەوە.

٢-(كَتَفَ وكَتَّفَ-الإناءَ كَتْفاً وكِتافاً) قاپەكەی چاككردو بەدەپە ئاسنێك گونجاندی.

(ألكَتيــف (ج) كُتُف): دەپەئاســن یان دەپە شتێتر.

٣-(كَتَفَ-الأمــرَ. كَتْفــاً وكِتافــاً): رقی لە كارەكە بووەوە.

(الكاتِف) (فــا): رق لێومبوو/ حەزنەكردوو/ قینهەلگرتوو.

(ألكَتيفَةُ (ج) كَتائِف): قین/ رق.

٤-(كَتَفَ-في الأمر كَتْفاً وكَتيفاً): لە كارەكەدا نەرمبوو.

٥-(كَتَّفَ-اللَّحــمَ ونَحــوَهُ): گۆشــتەكەو شــتی وەهــای ئەنجنئەنجن كــرد/ وردكرد/ پارچەپارچەی كرد.

(ألكَتيف (ج) كُتْف): شمشێری پان.

(ألكَتيْفَةُ (ج) كَتائِف): كۆمەل.

الملحق:

كتف: (تكاتَفَ القَومُ): خوێشــگەل شــانیان دایە یەك واتا كۆمەكی یەكتریان كرد/ پشــتی یەكتریانگرت.

كتل: ١-(كَتَلَ-هُ كَتْلاً): بەندیكرد.

(كاتَلَ-هُ اللهُ): خودا بیكوژێت، خودا بیگرێت.

(ألكتال): گوزەرانی خراپ/ ژیانی تال.

(ألأكْتَل): چورتوم/ گرفتاریىو وەیی خراپ.

(ألمُكْتَل): وەیەكی خراپی رۆژگار.

٢-(كَتِلَ. كَتَلاً): لكا. چەسپی. پێوەنووسا..

(كَتِلٌ): لكاو/ چەسپیو/ پێوەنووساو.

(كَتِلَ- الحمار) كەرەكە لە خۆلەكەدا گەوزیو خۆلەكەی پێوە نوسا/ لكا.

(كَتَّلَ- الشيءَ): شــتەكەی كۆو گرد كردەوەو خری هەلدا.

(كَتَلَــهُ) (عامية): كۆیكــردەوەو خریهەلدا/

خریکردەوە.
(تَكَتَّل- الشــيءُ):شــتەکە تۆپەڵەی بەست/ شتەکە خڕو گرمۆڵە بوو/ بوو بە تۆپەڵ.
(تَكَبْتَلَ) (عامية):خڕو گرمۆڵە بوو.
(-القصــيرُ):کورتەبنەکە بە هەنگاوی کورت ڕۆیشت، وەك تلبێتەوە وابوو.
(الكَتّال):١-گۆشت ٢-هێز/ توانا.
(الكَتال والكَتَل):قەبەیی لەش.
(ألقى عَليه كتالَهُ):قورســی خۆی بەسەردا دا.
(ألكُتلَة (ج) كُتَل):پارچە گۆشــتێکی کولاوی ساردەوەبوو.
(-مِــنَ الطــين ونَحْــوَهُ):تۆپەڵە قــوڕ یان شتێکیتری گرمۆڵە بوو/ تۆپەڵەبوو.
(ألكُتلَــة الجُزَيئِيَّــة لِجِســمِ مــا) (ك): بارســـتەی تەنێك بارســـتەی ژمارەی گەردیلە دیاریکراوەکانــی تەنێــك ئەکاتــە ژمــارەی گەردیلە × ٦,٠٢٣ × ١٠^٢٣.
(الكتلة الذَرِيَّة لِجِســمِ ما) (ك):بارســتەی گەردێکی دیاریکراوی تەنێك: ئەکاتە بارستەی ژمارەی گەردێکی دیاریکرای و ئەکاتە ژمارەی گــەرد × ٦,٠٢٣ × ١٠^٢٣: بۆ نموونە بارســتە ژمارەی گەردی ئۆکسجین ئەکاتە ١٦ گرام.
(ألأكْتَل):توند/ سەخت.
(ألمِكتَل والمِكْتَلَة (ج) مَكاتِل):ســەبەتەیەك کــە لە گەڵای خورمایەو خورما یان شــتیتری تێدا هەڵدەگیرێت.
٣-(إنْكَتَل):تێپەڕی.
٤-(ألكَتــال):١-پێداویســتییەك کە جێبەجێ بکرێــت ٢-دەروون ٣-ئازووخــە ٤-هەمــوو خواردنێك یان بەرگێك کە بە کەڵکبێت.
(ألكَتيلَة (ج) كَتائِل) (ن):دارخورمایەك کە لە دەست بەرزتر بێت/ لە سەرو ئەوەوە بێت دەست بیگاتێ.
٥-(ألكَتلُبَة):کەتەلبە (ن) درەختێکی جوانەو بــۆ ڕازاندنەوەیە ســەرچاوەکەی ئەمەریکای باکــوورە. گەڵاپانو گوڵ گەورەو ســپییە یان ڕەنگاوڕەنگەو لە زەنگوڵە دەچێت.
٦-(ألكاتوليك) (يونانية):هەموو ئەو دیانانە دەگرێتــەوە کە لەژێــر ئاڵای ســەرۆکایەتی پاپای جێگری پوتروســی پــیرۆزو نوێنەری حەزرەتی عیساو ســەرۆکی کڵێسەی بینراوو مامۆستایان.
(كاتوليكي):یەکێکەلەو کاتۆلیکیانەیە.
کتــم: ١-(كَتَــمَ- الشَــيءَ كَتْمــاً وكِتماناً): شتەکەی (پەردەپۆشکرد/ شاردەوە).
("كَتَمْــتُ زَيــداً الحَديث وكَتَمْــتُ مِن زَيدٍ الحَديثَ):قسەکەم لە زەید شاردەوە.
كَتَمَ- الإناءُ. كُتُوماً وكِتاماً):قاپەکە شیر یان شەربەتەکەیگرت.
(كَتَّمَ- الشيءَ):٢-شتەکەی شاردەوە ٢-شتەکەی توند شاردەوەو تەواو پۆشیی.

(كاتَمَ-هُ السِرَّ): نهێنییەکەی لێشاردیتەوە.
("كاتَمَــهُ العَــداوَةَ"): دوژمنایەتیەکـەی (لێشاردەوە/ پەنهانکرد).
(تَكاتَــمَ- الرجلان الحَديــثَ): دوو پیاوەکە ئاخاوتنەکەیان لە یەك شاردەوە.
(إكتَتَمَ- الشــيءَ): شتەکەی (پەردەپۆشکرد/ شاردەوە).
(إنكَتَمَ): پەردەپۆشبوو/ شاردرایەوە.
(إستَكتَمَ-السِرَ فُلاناً): داوای لە فیسار کرد کە (رازاکە/ نهێنیەکە) نەدرکێنێت/ بشارێتەوە.
(ألكاتم) (فا): نهێنپۆش.
("سِرُّ كاتِم"): نهێنیەیکی پۆشراو/ نەدرکاو.
(مَكْتوم): پۆشراو.
("قَوسُ كاتم"): کەوانەیەکی ساغ کە نەدرزو نە قلێشی تێدایە.
(ألكِتْمَــةُ): پەردەپۆشــکردن/ شــاردنەوە/ نەدرکانی نهێنی.
(ألكَتْمَةُ): جارێك شاردنەوەی شت/ نەدرکان.
("ماراجَعَتْــهُ كَتْمَةً"): قســەیەکی نەهاتەوە سەر کەدرکاندبێتی.
(ألكُتْمَةُ والكَتّام والكَتّامَة): کەســێکە نهێنی قایمبێت.
(ألكَتُوم): نهێنپۆش/ نهێنیراگر.
(-مِنَ القِســي): قایشــێکی توند کە کێشــی نەبێت یان قلێشی تێدا نەبێت.
(خَرَزٌ كَتيمٌ): مورووی کوننەکراو.
(سَــحابُ مُكتَتِمٌ): هەورێکی بێهەورەگرمە/ هەورێکی مت/ مات.
٢-(إكتَتَمَ- الشَيءُ): شتەکە زەرد بوو.
٣-(ألكَتَم والكِتْمان) (ن): وســمە/ ڕووەکێکە قژی پێ ڕەشــدەکرێتەوە هەروەها مەرەکەبی لێدروستدەکرێت.
(ألأكْتَم): ١-ورگن ٢-تێر.
كتن: (كَتِــنَ. كَتَناً): ڕەشــیی دووکەڵی پێوە لکا.
(-الشيءُ): شتەکە پیسیو بەڵغی پێوە لکا.
(-الوَســخُ على الشيء): پیســی نیشتە سەر شتەکەو پیسیکرد.
(_فُلانٌ): لێوی ڕەشبوو.
(-تِ النَخْلَــةُ): بنی دارخوماکە گڵی لەســەر کەڵەکە بوو.
(كَتَّنَ وأكْتَنَ-الشيءَ): شتەکەی لکاند.
(تَكَتَّنَ- تِ المَرأَةُ): ژنەکە/ دەستکێشەکەی لە دەســتکردو پێڵاوەکەی لەپێکردو پەچەکەی پۆشی.
(ألكِتْن): پیاڵە. پەرداخ.
(ألكَتَن): ١-چڵكو پیســیو بەڵغ ٢-ڕەشــیی دووکەڵ کە بە دیوارەوەیە ٣-لینجی ٤-ڕەشــیی بە لێوەوە ٥-گڵی بنی دارخورما.
(ألكَتِن): پیاڵە. پەرداخ.
(سِقاءٌ كَتِن): مەشکەیەك بەڵغی پێوە بێت.
(ألكَتّــان) (ن): کەتــان. ڕووەکێکــی جوانە

قەدێکـی درێــژی راســتی هەیــە گوڵەکەی شــینە لە زۆر کۆنەوە دەچێنرێت لە ریشاڵی قەدەکەی چنراوی کەتانی لێدروستدەکرێتو تۆوەکەی رۆنــی لێدەردەهێنرێتو چرای پێ دادەگیرســێنرێت ٢٠ قــەوزە ئاویی کە ســەر ئاودەکەوێت.

("لَبِــسَ المــاءُ كَتَّانَةً"): ئاوەکــە قەوزە ئاوی سەرکەوتو سەوز رەنگبوو.

(أَلكَتَّانِيَّــة) (ن): گوڵەکەتــان رووەکێکــە گەڵاکــەی لە گەڵای کەتــان دەچێت گوڵەکەی گــەورەو زەردەو لــە شــێوەی گوڵەگەنمە بۆ جوانی دەروێنرێت.

(أَلكَتَّانِيَّات) (ن): کۆمەڵە رووەکێکن کە دوو خەپلەیین.

(أَلكَتُّونَــة) (ســريانية): ئەو کراســەیە کە پارســا کاتــی کارکــردن لەژێــر قاتەکەیەوە لەبەریدەکات.

کتــو: (كَتا. يَكْتــو. كَتْــواً): لە رۆیشــتندا هەنگاوی کورتینا.

(أَكتى. إِكتاءً): بەسەر دوژمنەکەیدا (زاڵبوو/ سەرکەوت).

(إِكْتَوتى إِكتيتاءً): ١-رقی زۆر هەشــتا ٢-زۆر خۆی هەڵکێشــا بە بێئەوەی هیچی لەدەســت بێتو هیچ بکات.

کــث: ١-(كَثَّ. كَثاثَةً وكُثُوثَــةً وكَثَّ. كَثَثاً): چڕو پڕو سفت/ ئەستوور بوو.

(-الشَّعَرُ): قژەکە پروچڕ بوو.

(-اللحيَةُ): تووکی ریشەکە بەیەکداچوو چڕو لوولبوو بێ ئەوەی درێژ بێت.

(أَكَثَّ- الرَجُلُ): ریشی پیاوەکە چڕو پڕ بوو.

(كَــثُّ (ج) كِثاث وأَكَــثُّ (م) كَثَّاء (ج) كُثٌّ): چڕوپڕو بەیەکداچوو.

(أَلكِثُّ والكَثيث= الكَثيف): چڕ.

("هُوَ كَثُّ اللِحيَةِ وكَثِيثُها"): ئەو ریشــی پڕو چڕە.

("إِمْــرَأَةُ كَثَّــةُ وكَثَّــاء"): ئافرەتێکــی قــژ چڕوپڕە.

٢-(كَثَّ-بِسَــلْحِهِ. كَثاثَــةً وكُثوثَــةً وكَثَثاً): پیســاییەکەی دەرفرتانــد/ فرێــدا/ تووردا/ فیراندی.

٣-(أَلــكاثّ): ئەودانە دانەوێڵانــەی لە کاتی دروێنەدا دەوەرێتو ساڵێکیتر دەروێتەوە.

(أَلكَثيث): تاڵی گوشی وەوریو یان تاڵی هیتر.

٤-(كَثْكَــثَ الرَّجُلُ): پیاوەکــە ریش چڕو پڕ بوو.

(أَلكَثْكَث والكِثْكِث): ١-گل/ خۆڵ ٢-وردەتەڵاشی بەرد/ وردە بەرد.

كثأ: (كَثَأَ وكَثَّأَ- اللَبَنُ ونَحوَهُ. كَثْأً وتَكْثِئَةَ): شــیرەکە ســەرئاو کــەوتو ئاوەکــەی ژێری روونبووەوە یان هاوشێوەی.

(-الرَجُلُ): سەرتوێژی شیرەکە یان ماستەکەی خوارد.

(-تِ القِدْرُ): مەنجەڵەکە کەفیکرد.
(-القِدرَ): کەڤ مەنجەڵەکەیگرت.
(اَلكَثَأَةُ والكُثْأَةُ مِنَ اللبن): چەوریی سەرشیر/ توێژی سەرشیر.
(-مِنَ الماءِ): ئەوەی سەرئاو دەکەوێت.
("خُذْ كثْأَةَ قِدرِكَ"): کەڤ مەنجەڵە کوڵاوەکەت بگرە.
٢-(كَثَأَ وكَثَّأَ-تِ اللِحيَةُ كَثْأً وتَكْثِئَةً): ریشەکە درێژو چربوو.
(-الزَرعُ): کشتەکە لاسك ئەستوور بوو و بەگژیەکداچوو.
(-ت أوبارُ الإبِلِ): تووکی حوشترەکە بە خۆیدا هات/ ڕوا/ پڕبووەوە.
(أَكْثَأَت اللحية): ریشەکە زۆرو درێژ بوو.
اَلكَثَأَةُ والكَثَأَة) (ن): کووزەڵە، سەوزەیەکە گوڵێکی زەردی هەیە لە دەشت دەڕوێت لە سوریەو گەلێك ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دەروێت هەندێك جار وەك جەرجیر دەروێنرێتو بۆ زەڵاتە بەکاردێت.
کثب: ١-(كَثَبَ-الشيءَ كَثْباً): شتەکەی کۆکردەوە.
(-الشيءُ): شتەکە کۆبووەوە، چنگی دایە یەك.
(-القَومُ): خوێشگەل کۆبوونەوە.
(-لبنُ الناقَةِ): شیری مێحوشترەکە کەمیکرد.
(-التُرابَ): گڵەکەی بەسەر یەکدا بڵاوکردەوە.
(-الماءَ): ئاوەکەی ڕۆکرد/ ڕشت.
(كَثَّبَ-الشيءُ): شتەکە کەمبوو/ کەمیکرد.
(أكْثَبَ-فُلاناً): چۆرمئاوێك یان شیرێکیدایە.
(إنْكَثَبَ- الرَملُ): لمەکە گردبووەوەو نیتشە سەریەك.
(إنْكَثَبَ): هەرچی شتێك برژێتە ناو شتێکەوەو بچێت بە یەکدا ئەوە تیایدا کۆبۆتەوە.
(اَلكاثِبَةُ (ج) كواثِب): مێی وشەی (الكاثِب).
(-مِنَ الفَرَسِ): سەرپشتی چارەوێ.
(اَلكُثْبَةُ (ج) كُثَب): ١-کۆمەڵۆکەیەکی هەموو شتێك/ گردۆکەیەکی هەموو شتێك ٢-چۆرە ئاوێك یان شیرێك.
(اَلكُثاب): زۆر/ فرە.
(اَلكَثيب (ج) كُثُب وكُثْبان وأَكْثِبَة): گردە لم.
٢-(كَثَبَ-الصَيدُ فُلاناً كَثْباً): نێچیرەکە لە فیسار نزیکبووەوە.
("كَثَبَكَ الصَيدُ فارمِهِ"): نێچیرەکەت لێ نزیکبۆتەوە دە تێیگرە.
(-في المَكان): چووە شوێنەکەوە کە لێوەی نزیکبوو.
(-عَلَيهِ): هێرشی بردە سەرو پێداچووەوەو دووبارەیکردەوە.
("جاءَ يَكْثُبُهُ"): هاتو بەدوایەوە بوو.
(كاثَبَ- القَومَ): لە خوێشگەل نزیکبووەوە.

(أَكْثَبَ-الرَجُلَ وإِلَيهِ ومِنهُ ولَهُ): له پیاوەکە نزیکبووەوە.

(ألكَثَب): نزیکیی.

("رَمــاهُ مِن كَثَب أو عَن كَثَبٍ"): له نزیکەوە تێیگرت.

(ألكَثَّاب والكُثَّاب): تیری بێنووكو بێپەر.

٤-(ألكُثبَــةُ (ج) كُثَب): زەویــی نزمی نێوان شاخ/ دۆڵی نێوان شاخ.

كثــج: (كَثَجَ-مِــنَ الطَّعام كَثْجــاً): هێندەی خواردنەکە خوارد تا تێربوو یان خواردنێکی زۆری کۆکردەوە.

كثــح: ١-(كَثَحَ-الشــيءَ. كَثْحــاً) (ضــد): ١-شتەکەی کۆکردەوە ٢-شتەکەی بڵاوکردەوە.

(-مِنَ المال): دارایی چەند ویسـت بردیو بە هەوەسی خۆی بردی.

(-تِ الريــحُ التُرابَ عَلَيــهِ): باکە خۆڵەکەی هەڵگرتو کردی بە گژیدا.

(كَثَحَ وكَثَّحَ- عَن كذا): شتەکەی دەرخست/ پەردەی لەسەر لابرد.

("كَثَّحَتْهُ الريحُ"): باکە دەریخســت/ سەری لادا.

(ألكَثْحَةُ- مِنَ الناس): کۆمەڵە خەڵکێکی کەم کە زۆر نەبن.

(تَكَثَّــحَ- بِالحَصى): کەوتــە بەردتێگرتنو شەرە بەرد.

(تَكاثَــحَ- القَــومُ بِالسُّــيوف): خوێنــگەل بــە شمشــێر کەوتنــە یەکتری/ بە شمشــێر لەیەکیاندا.

كثــر: ١-(كَثَرَ-الرَجُلَ. كَثراً): له زۆر بووندا یان له زۆریدا پیاوەکەی بەزاند/ لەو زۆرتری هەبوو.

(كَثُرَ كَثْرَةً وكَثارَةً): زۆر بوو/ فرە بوو.

(كَثْــرٌ وكَثــيرٌ وكُثَارٌ وكاثِــرٌ وكَيْثَرٌ): زۆر/ فرە.

(كَثَّرَ-هُ): زۆریکرد.

(كاثَــرَ-هُ): ١-لــە زۆریــدا بەزاندی/ شــەرە زۆرینەیانکــرد لــەو زۆرتریبوو ٢-شــانازیی زۆریی سامان یان زۆریی ژمارەی هەر شتێکی بەسەردا کرد.

(-المــاءَ): ناوێکی زۆری بۆ خواردنەوەی خۆی ویست.

(أَكثَرَ-الرَجُــلُ): ١-دارایــی/ماڵــی زۆر بوو/ دەوڵەمەند بوو ٢-شتێکی زۆری هاورد.

(-الشيءَ): ١-شتەکەی بە زۆر دانا یان بە زۆر هاتە بەرچاوی ٢-شتەکەی زۆر کرد.

("أَكثَرَ اللهُ فينا مِثْلَكَ"): خواد نموونەی وەك تۆمان لە ناودا زۆر بکات.

(تَكَثَّرَ فُلانٌ): بە گرانێکی/ زەحمەتێکی زۆر شتێکی زۆری دەستکەوت.

(-بِمالِ غَيرِهِ): بە ماڵی ئەمو ئەو دەوڵەمەند بوو.

(-مِنَ الشيءِ): شتەکەی زۆر کرد/ زۆری لەو

شته پەیداكرد.
(-بِالكَلام): قسەی زۆر كرد/ زۆریوت.
(تَكاثَـرَ- القَـومُ): ١-خوێشـگەل زۆربوون/ پەرەیانسـەند/ زاووزێیانكـرد ٢-بـە زۆریی ژمارەیانەوە سەركەوتن.
(-الشيءَ): شتەكەی بە زۆر داناو بە زۆر هاتە بەرچاوی.
(إِسْتَكْثَرَ-الشيءَ): شـتەكەی بە زۆر دانا یان بە زۆر هاتە بەرچاوی.
(مِنَ الشـيءِ): زۆری لەو شتە كردو ئەنجامدا ٢-حەزیكـرد لەو شـتەی زۆر هەبێـت/ دڵی بەلای ئەو شتەدا زۆر چوو.
(أَلكُثْر): زۆر/ زۆرینە.
(كُثْرُ الشـيءِ): زۆرینەی شـتەكە/ زۆربەی شتەكە.
("الحَمْدُ للهِ على القُلِّ والكُثرِ"): سـوپاس بۆ خودا لەسەر كەمو زۆری بەخشینەكەی.
(أَلكِثر): پتر/ زۆریی.
(أَلكَثْرَةُ): بەشی زۆری/ زۆرینەی.
(أَلكِثْرَةُ): (وشـەیەكە لە واتایـدا زۆر تەواو نییە هەندێك بەوە راستیدەكەنەوە كە لەگەڵ (قِلَّة)دا بەكاربێت دەڵێن: (أَلقِلَّةُ والكِثرَةُ).
(الكُثرى- مِنَ النَبيذ ونَحْوَهُ): زۆر بەكارهێنانی مەیو لەو جۆرە.
(أَلكُثار= الكَثير): زۆر/ فرە.
(أَلكُثار والكِثار): كۆمەلان/ خەڵكان.

(في الـدارِ كُثارٌ أَو كُثـارٌ مِنَ الناسِ): ماڵەكە خەڵكێكی زۆری تێدایە (ئەم دوو وشەیە شت ناگرێتەوە تەنها بۆ زیندەوەر بەكاردێن).
(أَلكَثـير): زۆر، پێچەوانـەی یـەك و كەمە. دەوترێـت: رجالٌ كثـيرٌ وكَثـيرَةٌ وكَثيرون ونِساءٌ كَثيرٌ وكَثيرَةٌ وكَثيرات: پیاوانێكی زۆرو ژنانێكی زۆر.
("كَثـيراً مايَعْمَلـونَ كـذا"): زۆر جـار ئاوا دەكەن.
(أَلكَيْثَر): پیاوی خێرخوازو زۆر بەخشندە.
(أَلمُكْثِر): دارا/ دەوڵەمەند/ ساماندار.
(أَلمِكْثـار والمِكْثير) (بۆ نێرو مـێ): زۆربلێ/ چەنەباز/ هەڵەوەر/ قەرەچەن.
(أَلمَكْثـور (مفـع): ١-بەزیـو/: زۆرلێكـراو/ گەلەكۆمەكێلێكراو ٢-كەسێكە هەرچی هەبوو لەدەسـتیداو مافو داوای خەڵكی بەسەرەوە زۆر بوو.
٢-(أَكثَرَ-النَخْلُ): دارخورماكە تۆوی نێرینەكەی دەركرد.
الملحق:
كثـر: (الأَكْثَرِيَـةُ): بەشـی زۆری خەڵكی/ زۆرینەی خەڵكی/ زوربەی خەڵكی.
("هـذا هُـوَ رأيُ الأكثَرِيَّـةِ"): ئەمـە رای (زۆرینەیە/ زوربەیە).
("نال الأَكثَرِيَّةَ"): رای زۆرینەی دەستكەوت/ وەرگرت.

ألأَكثرِيَّــة: كۆمەڵــە دەنگێــك كە بــە ژمارە ســەركەوتن لــە هەڵبژاردنەكەدا بەدەســت دەهێنێت. كۆمەڵێك يان پارتێك بەشی زۆرینەی دەنگەكانی هەیە یان زۆرینەی ئەندامان لەوە لە كۆمەڵەكەدا یان ئەنجومەنەكەدا دەیبێت.

(نُواب الأَكثرية): نوێنەرانی زۆرینە.

(أَلأَكثريــة المُطْلَقــة في إنتخــاب أو إقتراع): زۆرینــەی تــەواو لــە هەڵبرژاردنێكــدا یــان دەنگدانێكــدا ئەویش بــەوەی نیوەو یەكێكی هاتووەكان لەوانن.

(أَلأَكثريَّة النِسبِيَّة): زۆینەی ڕێژەیی: دەنگی پاڵێوراوێكــی هەڵبژاردنەكــە زۆرتر بێت لە چاو یەكێكیتردا بەڵام نەگاتە لە نیوە زیاتر.

كثع: ١-(كَثَعَ-اللَّبَنُ. كَثْعاً): شــیرەكە مەیی‌و سەرتوێژیگرت.

(كَثَّعَ=اللبَنُ- كَثَعَ): شیرەكە مەیی‌و سەرتوێژیگرت.

(-تِ الأَرضُ): زەویەكە گیایدەركرد.

(-تِ القِدرُ): مەنجەڵەكە هەڵچوو/ كەفەكەیڕشت.

(-الجرحُ): برینەكە توێژیگرت‌و ســەرەكەی چاكبوو.

(-فُلانٌ السَــقاءَ): چەوریی سەر مەشكەكە/ دەفرەكەی خوارد.

(أَلكَثْعَةُ والكُثْعَةُ): ١-سەرتوێژی شیر یان ماست ٢-كەفی مەنجەڵ كە لە هەڵچووندا دەڕژێت.

٢-(كَثَعَ-تِ الغَنَــمُ كُثُوعاً): مەڕەكان ورگیان شلبوو.

(-تِ الشَفَةُ وكَثِعَ-ت. كَثْعاً وكُثُوعاً وكَثَعاً): لچ‌و لێوەكە خوێنیان تێزاو ئاڵبوون.

(شَفَةٌ كاثِعَة): لێوێكی ئاڵ‌و پڕ خوێن.

(أَكْثَع): لێوئاڵی پڕخوێن.

(كَثَّــعَ-ت لِحيَةُ فــلان): ڕیشــی درێژو زۆر بوو.

(-الغَنَمُ): مەڕەكان ورگیان بەرداو شلبوو.

(أَلكُثْعَةُ): چاڵی ناوەڕاستی لچی سەرەوە.

(إمْرَأَةٌ مُكَثَّعَة): ئافرەتێكە ناوەندی لچی یان پووكی چاڵە.

٢-(أَلكَثَعَةُ): قوڕ.

كثف: ١-(كَثُفَ وتَكاثَفَ وكثافَةً): زۆر چڕبوو، خەست‌و بەیەكداچوو بوو.

(كَثيف): چڕ، خەست.

(كَثَّفَ-هُ): چڕیكرد/ خەستیكرد.

(إسْتَكثَفَ-الشيءُ): شتەكە چڕو خەستبوو.

(-الشَــيءَ): شــتەكەی بە چڕو خەست هاتە بەرچاو یان بە چڕو خەست تێگەیشت.

(أَلكَثْف): كۆمەڵ. گروپ.

(أَلكُثاب): زۆر/ فرە.

(أَلكَثيف): ١-چڕ، خەست.

(رَجُلٌ كَثيفٌ): پیاوێكی ئێسك قورسی ڕەفتار ئاڵۆز.

٢-(كَثير): بێشومار.

("عســكرٌ كَثيفٌ وماءٌ كَثيفٌ"): سەربازێكی بێشومارو ئاوێكی لەئەندازەبەدەر.

(أَلْمُكَثِّف) (ف): بارگەگر/ پاتری/ ئامێرێکە بە کارەبای جێگیر بارگە دەکرێت، بریتیە لە دوو گەیەنەر لە نێوانیاندا (نەگەیەنەرێکی کارەبایی هەیە لە رادیۆو تەلەفۆندا بەکاردێت).

٢-(أَكْثَف-مِنــهُ): لێی نزیکبــووەوەو توانای بەسەردا شکا.

٣-(إِسْتَكْثَفَ-الأَمرُ): کارەکــە سەرکەوتو باڵا رۆیشت/ بەرزبووەوە.

الملحق:

کثف: (أَلكثافَــة): چڕیی‌و پڕیــی‌و زۆریی/ خەستیی توندیی/ زۆریی‌و چنگدانەیەك.

("كثافَةُ الدخان"): خەستیی‌و زۆری‌و چڕیی دووکەڵ.

(أَلكثافَة) (ف): چڕیی= ڕێژەی نێوان کێشــی قەبارەی تەنێك‌و کێشــی ئەو قەبارەیەی ئاو (یان هی هەوا ئەگەر تەنەکە گاز بێت).

(كَثافَــةُ الســكان): چڕیــی دانیشــتوان لــە شــوێنێکدا، تێکڕای ژمارەیــان لە کیلۆمەترە چوارگۆشەیەکدا.

(كَثافَــةُ الحَشْــو) (ا ع): لــە گوللەتۆپێکــدا ڕێژەی نێوان قورسایی/ سەنگی گوللەکەی لە چاو قەبارەی شوێن بارووتەکەیدا.

(أَلمِكثاف): چڕ پێومری شلە/ چڕی پێوی شلە.

الملحق:

کثلــك: (کاثولیکوس): ناســناوێکە هی ســێ بەتریارکە گەورەکەی کڵێسەی ئەرمەنییەکانە.

کثــل: ١-(كَثَلَ-الشــيءَ. كَثْــلاً): شــتەکەی (گردکردەوە/ کۆکردەوە).

(أَلكَثْل): کۆ.

(أَلكَوْثَــلُ والكَوْثَــلُ): (پاشــووی/ دواوەی) پاپۆر.

٢-(تَكَثْلَكَ): بوو بە کاسۆلیکی.

(أَلكَثْلَكَة): کاسۆلیکەکان ئەوانەن کە چوونەتە ژێر ئاڵای پاپاوە (یونانیە).

کثــم: ١-(كَثَمَ-الشــيءَ. كَثْمــاً): شــتەکەی کۆکردەوە ٢-خستیە دەمیەوەو شکاندی.

(كَثِــمَ. كَثَمــاً): تێریخواردو ســکی (لێهات/ هەستا/ بەرزبووەوە).

(أَكْثَم): ورگلێهاتوو/ ورگکردوو/ ورگن.

(كاثَمَ-هُ): لێی نزیکبووەوەو تێکەڵبوو.

(أَكْثَمَ- القِربَةَ): مەشــکەکە یــان هیزەکەی پرکرد.

(-هُ الصَّيدُ): نێچیرەکە لێی نزیکبووەوە.

(أَلكاثم والكَثيم- مِــنَ الطين ونَحْوَهُ): قوڕ یان شتی لەو بابەتەی توند/ خەست.

(كَثَمُ الطَريق): ڕووی ڕێگەکەو دیارەکانی.

("رَماهُ عَن كَثَم"): لە نزیکەوە تێیگرت.

(أَلأَكثَم): ڕێگەی پان‌و فراوان.

(وَطْبٌ أَكثَم): جامی شیری پڕ ٢-مەمکی گەورەی پڕ لەشیر/ مەشکەی پڕ لە ماست یان شیر.

٢-(كَثَمَ- الأَثَر. كَثْماً): دوای شــوێنەوارەکە کەوت‌و سۆراغیکرد.

٢-(كَتَمَ-هُ عَنِ الأَمرِ): لە كارەكەی (دوورخستەوە/ لادا).

(أَكْتَمَ- فِي بَيتِهِ): لە خانوەكەیدا خۆی ونكرد/ شاردەوە.

(تَكَتَّمَ): سەرسامبوو/ حەپەساو ڕاوەستاو ونبوو/ خۆی ونكرد.

(إِنْكَتَمَ مِن وَجهِ كذا): لە بەردەمی ئەوەدا خۆی لادا.

٤-(إِنْكَتَمَ): دڵگرانبوو/ داخیخوارد/ دڵگیر بوو.

٥-(أَلكُتْنَةُ): لاسكی قامیشی تەڕو چووزە پەلی گەڵاداری درەخت، چەپكدەكرێت‌و گوڵ‌و ڕێحانە دەخرێتە ناویەوە.

كحّ: ١-(أَلكُحُّ= أَلقُحُّ): ساغ/ تەواو.

(هُوَ عَرَبِيٌّ كُحٌّ): ئەو عەرەبێكی تەواو ساغە.

٢-(كَحكَحَ-هُ) (عامية): پەكیخست.

كحب: (كَحَّبَ-الكَرمُ): مێوەكە بەرسیلەیگرت/ بەرسیلەكەی دەركەوت.

(الكاحِب): زۆر/ فرە.

("عِندَهُ دراهِمُ كاحِبَةٌ"): پارەیەكی زۆریان هەیە.

(أَلكَحْب): بەرسیلە.

(أَلكَحْبَةُ): دەنكە بەرسیلەیەك.

(كحث: كَحَثَ- لَهُ مِنَ المالِ كَحْثاً): مشتێك پارەی بۆ تێكرد.

كحص: ١-(كَحَصَ- الأَثَرُ كُحُوصاً): شوێنەوارەكە سڕرایەوە.

(-الظَّلِيمُ): نێرە وشترمرخەكە وا ڕۆیشت نەدەبینرا.

(-الرَّجُلُ): ڕۆیشت‌و هەڵات.

(-البَلى فُلاناً. كَحصاً): وەی فیساری داپۆشی/ بەسەریدا باری.

(كَحَصَ وكَحَّصَ- الأَثَرَ): شوێنەوارەكەی/ شوێنپێكەی سڕییەوەو نەیهێشت.

(أَلكاحِص (م) كاحِصَة (ج) كَواحِص (فا)): شوێنەوار سڕەرەوە/ شوێنپێ سڕەرەوە.

(أَطلالٌ كَواحِصُ): ئاسەوارە دێرینە سڕراوەكان.

٢-(كَحَصَ-بِرِجلِهِ. كَحْصاً): بە پێ پشكنی.

(-الأَرضَ): خۆڵی زەویەكەی وروژاند.

(-الشَيءَ): شتەكەی وردكرد/ كوتای.

(الكاحِص (فا) (م) كاحِصَة (ج) كَواحِص): كەسێكە بەپێ شت بكوتێت/ وردكات.

كحط: (كَحَطَ- العامُ. كَحْطاً= قَحَطَ): ساڵەكە قات‌و قڕیی‌و وشكەساڵبوو.

(كاحِط): وشكەساڵ.

كحف: (أَلكُحُوف= القُحوف): كاسەیسەر.

("كَحَفَ مُؤَخَّرَ حذائِهِ") (عامية): پشتی پێڵاوەكەی بۆ ناوەوە نوشتانەوە.

كحل: ١-(كَحَلَ-العَينَ. كَحْلاً): كلی كردە چاوەكەوە/ چاوی ڕشت.

(- فُلاناً):كلی كرده چاوی فیسارەوە.
(كاحِل وكُحّالٌ):چاورشتو.
("كَحَلَ السُهادُ عَينَهُ")نیْداربوو/ خەو نەچووە چاوی.
(كَحَلَ وأَكْحَلَ- المَكانُ بالخُضْرَةِ كَحْلاً): شوێنەكە گیای تازەی دەركرد.
(كَحِلَ- الرَجُلُ. كَحَلاً)پیاوەكە چاوی رشتبوو.
(-تِ العَينُ):چاوەكە بە كلبوو/ ڕێژرابوو.
(كَحَّلَ- العَينَ):كلی كردە چاوەكەوە/ چاوەكەی ڕشت.
(-فُلاناً):چاوی فیساری ڕشت/ كلی كردە چاوی فیسار.
(تَكَحَّلَ):كلی كردە چاوی خۆی/ چاوی خۆی ڕشت.
(-المَكانُ بالخُضْرَةِ)شوێنەكە بە گیای تازە دەرهاتوو سەوز بوو.
(إكْتَحَلَ= تَكَحَّلَ):چاوی بە كل ڕشت.
(-السُهادَ)نیْداربوو خەو نەچووە چاوی.
(-المَكانُ بالخُضْرَةِ)شوێنەكە بە گیای تازە دەرهاتوو سەوز بوو.
(-وَجْهُهُ بالهَمِ):داخ و خەفەت (بەڕوویەوە دیار بوو/ ڕووی داگرت).
("ماإكْتَحَلْتُ عَينـي بِكَ"):چاوم پێت ڕوون نەبووەوەو نەكەوت.
(إكْحالَّ-تِ العَينُ):چاوەكە ڕێژراوبوو/ كلاویبوو.
(-المَكانُ بالخُضرَةِ)شوێنەكە بە گیای تازەدەرهاتوو سەوز بوو.
(ألكُحْل)١ كل/ بەردێكی ڕەشە دەهاڕێت و چاوی پێ دەڕێژرێت ٢ هەرچی بۆ چاكبوونەوەی چاو بكرێتە چاو.
(ألكُحْلِيُّ)كەسێكە كە كل بەكاربهێنێت.
(ألكِحْل والكَحْلَة)مووروی شینی چاوەزار.
(ألكَحَل)ڕەشیی خواكردی شوێن برژانگ.
("لَيسَ التَكَحُّل في العَيْنَيْنِ كالكَحَل"): چاورشتن وەك چاورشتنی خوایی نییە.
(عَينٌ كَحِلٌ وكَحيلٌ وكَحِيلَة (ج) كَحْلى وكَحائِل):چاوی ڕێژراو/ چاوی بەكل.
(ألكِحال)١-بەردی كل ٢ موورووی چاوەزار.
(أعْيُنٌ كُحْلاء):چاوی بەلەك كە زۆر ڕەشبێت.
(ألأكْحَل (م) كَحلاء (ج) كُحْل)كەسێكە كە بێخی برژانگی ڕەشبێت یان ڕەشینەی چاوی زۆر ڕەشبێت.
(ألكَحْلاء)مێی وشەی (الأكْحَل)١-چاوبەلەك/ كەسێكە كە چاوی زۆر ڕەشبێت ٢-مەڕی سپی چاو بەلەك.
(ألكَحيل)نەوت یان قەتران كە حوشتری پێ ڕەنگدەكەن.
(ألمِكْحَل والمِكحال):كلچێوك كە چاوی پێدەرێژن.

(أَلْمُكْحُلَة): كلدان.

(أَلْمُكَحَّلَــة) (ن): گێلێــك: گیایەكە لە شــلێر دەچێت گوڵێكی جــوان دەگرێت لە كۆمەڵەی زەمبەقە لە دەشــت دەروێت لە وڵاتی كەناری دەریــای ناوەڕاســت بــە تایبەتی لــە لوبنان گوڵەكەی شــینو بۆنخۆشــە بــە تایبەتی لە هۆڵەندەدا دەروێنرێتو پــەروەردە دەكرێت زۆر جۆرو ڕەنگی هەیە.

٢-(كَحَلَ-العامُ. كَحْلاً): ســاڵەكە زۆر وشكو قاتو قڕیبوو.

(-تِ السُّــنونَ القَومَ):ساڵانێكی وشكو قاتو قڕی دووچاری خوێشكەلبوو.

(أَكْحَلَ-العامُ): ســاڵەكە تەواو وشــكو قاتو قڕیبوو.

(إكتِحَلَ-فُــلانُ): فیســار كەوتــە نەبوونیو تەنگانەوە كە لەوەپێش گوزەرانی باشبوو.

(أَلكَحْل) (مص): ســاڵی وشــكو بێبەرهەمو قاتو قڕی.

(كَحْلُ وكُحَلُ وكَحْلَةُ): ناوە بۆ ئاسمان.

("صَرَّحَــتْ كُحَــلُ"): ئاســمان (ســاماڵبوو/ سایەقە بوو/ هەوری پێوە نەبوو).

٣-(أَلكُحْل): دارایی زۆر.

(أَلكُحول أَو الكُحُــل) (أَلإِتيليك أَو الإيتانول = الســبيرتو) (عامیــة): ئیســپرتۆ (ك) شــلەیەكە بێڕەنگ بۆنێكی كەسكونی هەیەو چێژێكی تیژی هەیە. لە ترشاندنی هەندێك شــیرینیو دانەوێڵەو پەتاتەو تەختەو شتیتر دەردەهێنرێــت بە ڕێگەی كیمیایی دەگیرێتو لــە تاقیگــەدا ئامــادە دەكرێــت. دەچێتــە پێكهاتنــی خواردنەوە كهولییەكانەوە هەروها وەك ســووتەمەنیو پاككــەرەوە بەكاردێتو بۆ توانەوەی عەتــرو چەورییەكان بەكاردێت هێماكەی (C_2H_5OH).

(أَلكُحُولات) (ك): مادەگەلێكە كە خەســڵەتە سەرەكییەكانی ئیسپرتۆیان هەیە.

(أَلأَكْحَــل): ڕەگێكــی باڵــە كــە خوێنــی لێدەردەهێنن.

(أَلكَحْــلاء والكَحَيْــلاء (ن)= لِســانُ الثَور): زمانەگا، ڕووەكێكە.

الملحق:

كحــل: (أَلكَحّال): كەســێكە كە بــە كل چاو بڕێژێت یان تیماری بكات.

كحي: (كَحَي. يَكحي- الشــيءُ كَحياً): شتەكە گەندبوو/ خراپبوو.

كخ": (كَخَّ- فِي نَومِهِ. كَخّاً و كَخيخاً): بە دەم خەوەوە پرخاندی/ پرخەیهات.

كَخْ كِخ:كخ: یەع. بە منداڵی بچووك دەڵێن تا دەســت بۆ شتێكی پیس نەبات یان نەیخوات/ كخەیە، یەعەیە.

كدّ: ١-(كَــدَّ. كَدّاً):١-ڕەنجــی زۆریداو خۆی ڕەتاند/ لە كارێكدا خۆی ماندوو كرد ٢-ڕۆژیی پەیداكرد/ دوای ڕۆژیــی پەیداكردنكەوت ٣

لەسەر داواکردنەکەی سوور بوو.

(-الـرَأسَ)سـەری تونـد داهێنا یـان توند هەڵیکراند.

(-الرجلَ)پیاوەکەی ماندوو کرد.

(كَدَّدَ-هُ)کابرای بە تەکان دەرکرد.

(تَكَدَّدَ)خۆی ڕەنجاندو تووشی ئازار بوو.

(إكْتَدَّ واسْتَكَدَّ-هُ)داوایلێکرد باشتر کاربکاتو خۆی بڕەتێنێت.

(ألكَـدُّ) (مص)١-دەسـکەوان یان دۆڵو هەر شـتێکی لەو بابەتە کە شـتی تێدا بکوترێت ٢-ڕەنجو خۆڕەتاندن.

("ليسَ هذا مِن كَـدِّكَ ولا كَدِّأبيكَ")ئەمە نە ڕەنجی تۆیە نە ڕەنجی باوکت پەیدابووە.

(ألكِدَّة)زەویی (ڕەقەن/ سەخت).

(ألكَدُود)زۆر زەحمەتکێشو ڕەنجدەر.

(بئرٌ كَـدود):چاڵاوێکە بە گـران ئاوەکەی دەستبکەوێت/ دەربهێنرێت.

(ألكَديـد)١-زەویی سـەخت/ ڕەقەن ٢-دۆڵی گەلێك مەزنو فراوان ٣-خوێی زبر هاڕراو.

(قَومٌ أكداد وأكاديد)خوێشگەلێکی بەزیوو/ هەڵاتوو (ئەمە تاکی نییە).

("رأيتُهم أكْـداداً وأكاديداً")دیمن دەسـتە دەستەو تاقم. تاقمبوون.

("إبلٌ أكدادٌ")حوشترگەلی خێرا.

(ألمِكَدّ)شانە.

(ألمَكْدُود (مفع)١-بەزیو ٢-زەویی پەستێوراوی قاچی وڵاخ/ بە سمی وڵاخ کوتراوە.

٢-(كَـدَّ واكْتَـدَّ- الشـيءَ. كَدّاً)بەدەسـت شتەکەی هەڵکەندو دەرهێنا.

(ألكُـدَدَة والكَـدَدَة)ئـەوەی کـە بـە بنی مەنجەڵـەوە دەنوسـێتو دەمێنێتـەوە پاش لێهەڵێنجانو ڕۆکردنی چێشتەکە واتا بنکر.

(ألكُـدادَة= الكُدَدَة. كُدادَةُ السـمن)خڵتەی ڕۆن.

(كُدادَةُ الكَلأ)کەمەکە گیایەك/ لەوەڕێك.

(ألأكَدُّ)پاشماوەی گیای لەوەڕگای خوراو.

٣-(كَدَّ. كَـدّاً)بە پەنجـە ئاماژەیکرد وەك چۆن پرسیارکەر ئاماژە دەکات.

٤-(أكَدَّ وأكْتَدَّ)دەستیگرتەوەو چرووکیکرد.

(ألكَدود)چرووك/ ڕژد/ ڕەزیل/ دەستقووچاو.

٥-(كَدْكَـدَ- الرَجُـلُ)١ زۆر پێکەنـی ٢-لە ڕۆیشتندا پێگرانییکرد/ قورس ڕۆیشت.

(-عَلَيهِ)ستەمی لێکرد/ دەستدرێژیی کردە سەری.

(تَكَدْكَدَ-هُ)خراپو بە زۆر دەریکرد.

(ألكَدْكَـدَة) (مـص)تەقەی شـتێك کە لە شتێکی ڕەق بدرێت.

كَـدأ: (كَدَأَ- النَبتُ كَدأً وكُـدوءً)ڕووەکەکە لە سـەرماندا یان لە بێئاویدا سیسـبوو و لە شکۆفە کەوت/ گەشەی نەکرد.

(كَدَأَ أو كَدَّأَ- البَردُ النَبات)سـەرما گیاکەی لە گەورەبوونو شـکۆفە خسـت. وەستاندیو

سیسیکرد.

(كَدِيءَ-النَبتُ. كَدْأً وكُدُءً): سـەرما لە گیاکە یـان ڕووەکەکەیدا یان بێناوبوو سیسـبوو لە شکۆفە کەوت.

(-البَقــلُ كَدَأَ): سـەوزییەکە کورتو ناتەواو بوو/ تێکچوو.

(-تِ الإبلُ): حوشترەکان کەمتووك بوون.

(أَرضٌ كادِئَــةٌ): زەوییەکی بێپیتو بێهێز کە ڕووەکی باش تێدا گەورە نەبێت.

(إبــلٌ كادِئَــةُ الأوبــار): حوشــترگەلێکی کەمتووك.

٢-(كَــدِيءَ- الغُــرابُ. كَدَأً): قەلەڕەشــکەکە دەنگی زیکنبوو.

كدب: (أَلكَــدْب والكُدْب والكَــدَب. الواحِدَةُ كَدْبَــةٌ): پەڵەی ســپی لــە نینۆکــی منداڵی بچووکدا.

(دَمٌ كَدِبٌ): خوێنێکی تەڕ.

كــدج: (كَــدَجَ- الرَجُــلُ. كَدْجــاً): تێر لە خواردنەوەکەی خواردەوە.

(كَدَحَ- في العَمَلِ كَدْحاً): کۆشــشو ڕەنجێکی زۆری لــە کارەکەدا داو خۆی تێدا ماندوو کرد تا کاری تێبکات.

(-لِعِيالِهِ): ڕەنجی زۆری بۆ خێزانەکەیداو بە گران نانی بۆ پەیداکردن.

(-رَأسَــهُ بالمِشْــطِ): قــژی خــۆی بە شــانە (بڵاوکردەوە/ پەخش کردەوە).

(كَدَحَ وكَدَّحَ- الوَجْهَ): ڕووەکەی ڕووشاند.

(تَكَدَّحَ- الجلدُ): پێستەکە ڕووشا.

("وَقَعَ مِنَ السَّطحِ فَتَكَدَّحَ): لە سەربان کەوتە خوارێو شوێنی شکا.

(إكْتَدَحَ- لِعيالِهِ): ڕەنجی گرانیداو بژێویی بۆ خێزانەکەی پەیداکرد.

(أَلكَدْح (ج) كُدُوح): ڕووشان.

كدر: ١-(كَدَرَ وكَدُرَ وكَــدِرَ. كَدَراً وكَدارَةً و كُدُوراً وكُدُورَةً وكُدْرَةً): لێڵبوو/ نارِوونبوو/ تەڵخبوو.

(-العَيشُ): گوزەرانەکە تاڵبوو/ سەختبوو.

("كَدَرَ على فُلان): ڕووی لە فیسار گرژکردو زۆر لێی تووڕە بوو.

(كَدَّرَ- الشيءَ): شتەکەی لێڵو تەڵخکرد.

("كَدَّرَ عَيْشَ فُلان"): ژیانی لە فیســار تاڵو ناخۆشکرد.

(-الرَجُــلَ): دڵــی پیاوەکــەی تەنگکــردو خەفەتیدایە.

(تَكَدَّرَ- الشيءُ): شتەکە لێڵبوو/ تەڵخبوو.

(-عَلَيهِ): لێیزویر بوو و زۆر لێی تووڕە بوو.

(تَكَدَّرَ-مِنهُ): لێی دڵگرانبوو.

(إكْدَرَّ- الشَــيءُ): شــتەکە ڕەنگی لێڵو تەڵخ بوو.

(أَلكَدْر والكَدِر والكَدِير- مِنَ العَيشِ أو الألوان وغير ذلك): ژیانێکی تەڵخو تاڵ یان ڕەنگێکی تەڵخو لێڵ یان هەر شتێکی تەڵخو لێڵ.

(أَلكُدْرَة مِنَ الأَلوان) (مص): لێڵیی/ تەڵخیی لە ڕەنگدا ئەو ڕەنگە ڕوون نەبێتو تەڵخبێت مەیلەو ڕەشو بۆر بێت.

(أَلكُدْرَةُ (ج) كُدَر): هەوری تەنك.

(-مِن الحَــوض): قوری ناو گۆل یان قەوزەی سەری.

(أَلكُــدْری) (ح): جــۆرە قەتێیەكە ڕەنگبۆرە پشت خاڵخاڵاویو گەردن زەردە.

(أَلكُدْري وكُداريّ): تەنكەهەور.

(أَلكُدارَةُ): خڵتەی ڕۆنی بنی مەنجەڵ.

(أَلأَكْــدَر (م) كَــدْراء (ج) كُــدْر) = أَلكَــدِر: ڕەنگێكی تەڵخو ژیانێكی تاڵ.

(عَيشٌ أَكْدَر): ژیانێكی ناخۆشو تاڵ.

(كَدَّرَ-الماءَ): ئاوەكەی ڕۆكرد.

(إِنْكَدَرَ-في السَّـيرِ): پەلەی لە ڕۆیشــتنەكەدا كرد.

(-عَلَيه القَومُ): خوێشكەل كۆمەڵەیان لێكرد/ لێیگردبوونەوە/ بەسەریدا ڕژان.

(-تِ النُجُــومُ): ئەســتێرەكان پــەرشو بڵاوبوونەوە.

(أَلأَكْدَر (م) كَدْراء (ج) كُدْرٌ): لافاوی بەگوڕو توند.

٣-(أَلكَدَرَةُ (ج) كَدَر): گورزە دەغڵی دورواو.

(أَلكُدُرُ (م) كُدُرَّة): لاوی شێوە جوانی قەڵەوو خرت.

(حِمارٌ كُدُرٌ): كەری قەبەو زلە.

كدس: ١-(كَدَسَ-هُ. كَدْساً وكُداساً): دەریكرد/ پەریكرد.

(-المُثْقَــلُ في سَــيرِه): بارگرانەكــە خێــرا ڕۆیشت.

(تَكَدَّسَ- الرَجُلُ): لە ڕۆیشتندا توند ڕۆیشتو ئەم شانەو شانیكرد تەكانی دایە خۆی.

(-الفَرَسُ): لە ڕۆیشتندا چارەوێكە گرانپێبوو وەك باری قورسبێت.

٢-(كَدَسَ-تِ الخَيلُ كَدْساً وكُداساً): ئەسپەكان لە ڕۆیشتندا نیشتنە سەر یەك.

(-بِهِ الأَرضَ): دایبەزەویدا.

(كَدَسَ وكَدَّسَ- الحَصيدَ): كشتە درواوەكەی سەریەك نا.

(تَكَــدَّسَ): ســەریەك نــرا/ كۆمەڵبــوو/ لەسەریەك كەڵەكە بوو.

(-تِ الخَيْلُ): لە ڕۆیشتندا ئەسپەكان نیشتنە سەریەك.

(أَلكُدْس (ج) أَكداس): شاراو مەڵۆی دانەوێڵەی درواو/ كۆمەڵی شت.

(أَكداسُ الرَمل): لمی نیشتووی سەریەك.

(أَلكُدَّاس- مِنَ الثلج أَو الحَصيد ومأَشْــبَه): بەفــری زۆری كەڵەكەبوو یان مەڵۆو شــارای دەغڵی درواو یان كۆمەڵو نیشتووی سەریەكی شتیتر.

(أَلكُدَّاسَــةُ): ئەو شتەی لەســەریەك كەڵەكە دەكرێت.

(أَلكُدَاس (ج) كَداديس): دانى سـووركراوى گەنمو جۆو شتيتر/ شارا، خەرمان.
(أَلمُتَكادِس) (فا): نيشتوى سەريەك.
(-مِنَ الشَجر): درەختى چرى بەيەكداچوو.
٢-(كَدَسَ-تِ الدابَّةُ كَدْساً وكُداساً): ولاخەكە پژمى.
(-كَدْساً): سلّى ليّكردەوەو بە شومى دانا.
(أَلـكادِس (ج) كَـوادِس): ئـەوەى سـلّى ليّدەكريّتەوەو بە باشى دانانيّن وەك پژمينو شتيتر.
(أَلكَدْسَـةَ والكَداس): پرمەى چوارپێ ڕەنگە بۆ مرۆڤيش بوتريّت.
كدش: ١-(كَدَشَ-ەُ: ١-كَدْشاً: ڕووشاندى ٢ بە شمشێر يان نێزە ليّيدا ٣-برى، لەتيكرد.
(أَلكَدْش): برين.
("جِلْدٌ كَدْشٌ"): پێستێكى ڕووشاو.
٢-(كَـدَشَ-ەُ. كَدْشـاً): ١-توند پالّـى پێوەنا ٢-دايە پێشخۆى‌و دەريكرد.
(تَكَدَّشَ- الرَجُلُ): لە پشتەوە پالّى پێوەنراو كەوت.
٣-(كَدَشَ-لِعيالِه. كَدْشـاً): بـۆ خێزانەكەى كەوتە تەلّەكەبازى‌و دەستگيريبوو.
(كَدَش وأَكْدَشَ واِكْتَـدَشَ مِن فُلانٍ عَطاءً): دەستكەوتێكى لە فيسـارەوە بەرچنگكەوت/ بەركەوت/ دەستكەوت.
(أَلكُدَّاش): ١-پەيداكەر ٢-دەرۆزەكەر/ سوالّكەر.

٤-(أَكْدَشَ بِخَبَرٍ): سەرى هەوالّێكى گەياند.
٥-(أَلكَديش (م) كَديشَة (ج) كُدْش (عامية): بارگير.
("كَدَّشَ الجَوادُ"): نەسـپەكە بوو بە بارگير. خستيانە ژێربار.
كدع: (كَدَعَ-ەُ كَدْعاً): پالّى پێوەنا.
أَلكُدْعَةُ: سەرشۆڕو زەبوون.
كدف: (أَكْدَفَ- الفَرَسُ): دەنگى تەپەى سمى چارەوێكە هاتو بيسترا.
(أَلكَدَفَةُ): تەپەى سمى ولاخ يان پێى زەلام.
كدم: ١-(كَدَمَ. كَدْماً):بە پێشى دانى (گەستى/ گازى ليّگرت).
(كادَمَ- تِ الدابَّةُ الحَشيشَ): چوارپێكە دەمى لە گياكە گير نەبوو.
(تَكادَموا بالأَفواهِ):بە دانى پێشـەوە (گازيان لەيەكتريگرت/ يەكترپانگەست).
(أَلكَـدْم (مـص) (ج) كُـدُوم):١-گازگرتـن ٢-شـوێنكار/ ئـەو كاريگەرييـەى بەسـەر كارليّكراوەكەوە بەجێماوە.
(أَلكَدم): شوێنگاز.
(أَلكُـدَم الواحِـدَةُ كُدَمَـة): ١-زۆرگازگـر ٢-شـەڕكەرى چاك‌و ئازا/ جەنگـاوەرى دلێر ٣-(ح) كوللەى ڕەشى سەر سەوز.
(أَلكَدْمَة):١-جارێك گازگرتن ٢-نيشانە، خالّ، خالّى كوتراو ٣-شوێنكار.
(أَلكُدام): پاشـماوەى هەموو شـتێكى خوراو

وەك هی لەوەرگــا ٢-بنجی گیا كە دەكەوێتو باران لێی دەداتو دەروێتەوە.
(ٱلكُدامَة): ١-پاشماوەی هەموو شتێكی خوراو وەك هــی لەوەرگا ٢-هەموو شــتێك كە گازی لێبگیرێتو بشكێنرێت/ كەرتبكرێت.
(ٱلكَدَّام والكَدوم): گازگر.
(ٱلمَكْدَم): شوێنی گاز.
(ٱلمُكَدَّم): گاز لێگیراو.
(رَجُلٌ مُكَدَّمٌ): پیاوێك شــەری بە تووشــەوە بوو بە خەستی بریندارکرا/ پیاوێكی خەست بریندارکراو.
٢-(كَــدَمَ- الصَيْــدَ. كَدْمــاً): نێچیرەكــەی راوەدوونا/ پێكا.
(كَدَمَ فِي غَيرِ مَكْدَم): داوای شــتێكی كرد كە شایستە نەبوو.
٣-(أُكْدِمَ- الأَسيرُ): دیلەكە كۆتو زنجیر كرا.
(ٱلمُكْدَم- مِنَ الحِبال والأَكْسِيَة): گوریسی باش بادراو یان بەرگی چاك چنراوو دروستكراو.
(أَسيرٌ مُكدَمٌ): دیلێكی كۆتو زنجیركراو.
(قَدَحٌ مُكْدَمٌ): پەرداخێكی شووشە ئەستوور.
٤-(ٱلكُدام): پیاوێكی پیر.
كــدن: (كَدَنَ-بِالثَّوب. كَدْنــاً): بە جلەكەی ناوقەدی خۆی بەست.
(ٱلكَدن والكِدْن (ج) كُدُون):١-بەرگێكە ئافرەت لــە ژووری خۆیــدا لەبەریــدەكات ٢-كەژاوەی تایبەتیی ژنان ٣-كورتانی تایبەتی حوشتر.

٢-(كَــدَنَ- الفَدَّانَ. كَدْناً) (ز) (ســريانية): جووتە گاكەی بۆ جووت بەستو یەكیخستن.
(ٱلكَدْنَــة (ز) (عاميــة): رۆژە جووتێكــی جووتەگایەك.
٣-(ٱلكَــدْن والكِدْن (ج) كُدُون): پێســتێكی خۆشــكراوی وەك دۆڵ/ دنــگ، شــتی تێــدا دەكوترێت.
(ٱلكَدَن= ٱلكَدَر): لێڵی.
(ٱلكَدِن (م) كَدِنَة (ج) كَدِنات): زۆر قەڵەوو گۆشتنو غەزو بەز گرتوو.
(ٱلكِدْنَة): كۆپارەی حوشتر.
(ٱلكِدْنَــة والكَدْنَة): قەڵەویيو بەزوچەوریی زۆر.
(ٱلكَدانَة): شتی خراپو بێئابروویی.
(ٱلكَدَّان): بەردی نەرمی كونكون.
(كَدَّانــة): بەردێكی نەرمــی كونكون (ئەمە وەرگێردراوی (كذان)ە.
كده: (كَدَهَ- الشيءَ. كَدْهاً): شتەكەی شكاند.
(-هُ بالحَجَر): بە بەرد توند كوتای.
(-شَعْرَهُ بالمِشط): بە شانە قژی بژو جیاجیا كردەوە.
(-لأَهلِهِ): رەنجێكی گرانی بۆ خێزانەكەیدا.
(-هُ الهَمُّ): داخو خەفەت پەرێشانیكرد.
(هُوَ مَكْدوهٌ مِــنَ الهَمِّ): لە خەفەتو داخدا پەرێشانە.
(-عَلَيهِ): بەسەریدا زاڵبوو.

(كَدَّ-هَ الشيءَ): شتەکەی شکاند.
(-هَ بالحَجَــرِ): بە بەرد توند کوتای/ بەردی پێدا کێشا.
(-هَ الهَمُّ): خەفەت پەرێشانیکردو دایڕزاند.
(-عَلَيهِ): بەسەریدا زاڵبوو.
(تَكَدَّهَ): شکا.
(ألكادِهُ (فا) (ج) كُدَّه): شکێنەر.
(ألكُدْه (مص) (ج) كُدُوه): ڕووشان یان شکان یان بەبەرد کوتان.
کــدو: (كَدا. يَكْــدو والزَرعُ كــدَواً وكُدُوّاً): کشتەکە باش نەڕوا.
(-تِ الأَرضُ): زەویەکــە درەنگ ڕووەکەکەی دەرکرد.
(-الشــيءَ. كِداءً):١-شتەکەی (بڕی/ لەتکرد) ٢-ڕێگەی لێگرت/ قەدەغەیکرد.
(كَدِيَ. يَكــدى- بالعَظم): ئێسـقانی لەبین گیرا.
(-المِسكُ): بۆنەکە بۆنی (نەبوو/ بڕابوو).
(كَدٍ وكَدِيٌ): بۆنی مردوو/ بۆنبڕاو/ بێبۆن.
(-ت أَصابعُــهُ): پەنجەکانی لــە هەڵکەندن و شتیتردا (ماندوو بوو/ شلبوو).
(تَكَدَّى. تَكَدِّياً): سواڵیکرد، دەرۆزەیکرد.
کدي: ١-(كَــدى. يَكدي- الرَجُــلُ كَدياً): لە بەخشیندا چرووکیکرد.
(-الرَجُلَ): بەندیکردو کاری پێکرد/ ڕەتاندی.
(كَدَّى. تَكْدِيَةً): سواڵیکرد/ دەرۆزەیکرد.

(أَكدى. إكداءً): دەســتقووچاو بوو، بەخشندە نەبوو.
(-المَطَرُ): باران کەم باری.
(-العــامُ): ســاڵەکە وشــکبوو/ نەبــاریو بێبەرهەمبوو.
(-المَعدِنُ): کانزاکە هیچی لێپەیدا نەبوو.
(-النَبــتُ): ڕووەکەکــە لــە بــەر ســەرما نەبووژایەوەو باڵاینەکرد.
(-الرَجُــلُ):١-پیاوەکــە دەوڵەمەنــد بــوو و لێکــەوت/ هەژار کــەوت ٢-پێداویســتیەکەی دەستگیر نەبوو.
(أَكدى الحافِرُ): هەڵکەنەکە گەیشــتە تاوێرو ئیتر بۆی هەڵنەکەنرا.
("حَفَرَ فَأكدى"): هەڵیکەندو گەیشتە تاوێر ئیتر بۆی هەڵنەکەنرا.
("ســأَلَهُ فَأكــدى"): پرســیاری لێکــرد وەك دەرۆزەکەرو هیچی لێ دەستگیر نەبوو/ هیچی لێ دەستنەکەوت.
(-هُ عَن كذا): لەوەی گێڕایەوەو بەری ئەوەی لێگرت.
(تَكَــدّى. تَكَدِّيــاً): ســواڵیکردو ماندوێتیی دەرۆزەکردنی چەشت.
(ألكادِيَةُ): سەختیی ڕۆژگار.
(ألكُدْيَــةُ (ج) كُــدىً):١-دەســتپانکردنەوەو ســواڵکردن/ پیشــەی دەرۆزەگەریی ٢-زەویی ڕەقەنی ســەخت ٣-تاوێری ســەخت و زۆر زل

٤-سەختیی ڕۆژگار.

٢-(كَدى. يَكدي. الوَجهَ كَدْياً): دەموچاوەكەی ڕووشاند.

٣-(أَلكُدْيَةُ والكَداةُ والكُدايَةُ): بنخەرمان كە گڵو دانی پێوەیە.

كذّ: (كَذَّ. كَذّاً): زبر بوو.

(أَكَذَّ): بە شـوێنێكدا ڕۆیشـت بەردەلانیبوو بەردەكەی نەرمو كونكونبوو.

(أَلكَـذّان الواحِـدَةُ كَذّانَةٌ): بـەردی نەرمی كونكون.

كذب: (كَـذَبَ. كَذِباً وكِذْبـاً وكَذْبَةً وكَذْبَةً وكِذابـاً و كِذّاباً): درۆیكرد/ بـە درۆ دوا ٢- باسـی شـتێكیكرد پێچەوانەی ڕاستییەكەی لەگەڵ ئەوەدا ڕاستیی شتەكەی دەزانی.

(-العَيْنُ): چاوەكە بە هەڵەدا چوو.

(-الرَأيُ): ڕاوبۆچوونی پێچەوانەی ئەوە بوو كە هەبوو.

("كَذَبَتْـكَ عَيْنُـكَ"): چـاوت بـە هەڵەیدا بردیت.

("كَـذَبَ السَـيرَ"): ڕۆیشـتنێكی درۆزنانـە ڕۆیشت، باش نەڕۆیشت.

("كَذَبَ القَومُ السُـرى"): خوێشگەل بە شەو نەیانتوانی بڕۆن.

("كَذَبَــهُ الحديـثَ"): ئاخاوتنە درۆكەی یان فەرمایشــتە درۆكــەی گەیانــدیو پێیــوتو پێچەوانەی ڕاستی گەیاندی.

(كُـذِبَ- الرَجُـلُ): درۆیان لەگــەڵ پیاوەكە كردو پێوت.

(كَذَّبَ-هُ): ١-بەدرۆیخستەوە/ بە درۆزنی دانا ٢-درۆی دایە پاڵی.

(-نَفْسَــهُ): خۆی بە درۆ خســتەوەو پێی لە درۆكەینا.

(-عَن فُلانٍ): لە باتی فیسـار وەڵامیدایەوەو بەرگریی لە فیسـار كردو ئەو قسەی بە درۆ خستەوە كە بە دەم ئەوەوە كرابوو.

(-عَن أمــرٍ أرادَهُ): وازی لـە كارێك هێنا كە (دەمیویست)/ خوازیاریبوو).

(-عَنّا الحَرُّ): تیژیــیو توندیی گەرماكەمان لەسەر شكا.

("ماكَــذَّبَ أن فَعَلَ كذا"): بــە درۆ كارەكەی نەكردو خاوەخاوی تێدانەكرد.

(-بالأمرِ- تَكْذيباً وكِذّاباً): حاشای لە كارەكە كرد/ پێی لە كارەكە نەنا، لێی دووركەوتەوە.

("كَـذَّبَ بآياتِ رَبِّهِ"): نیشـانەو ئایەتەكانی خودای بە درۆ گرتو بڕوای پێنەهێنا.

(كاذَبَ-هُ كِذاباً ومُكاذَبَةً): بەدرۆیخســتەوە/ پێیوت درۆدەكەیت.

(أَكْـذَبَ-هُ): ١-درۆی پێكــرد/ ناچـاری درۆ كردنیكــرد ٢-بە درۆزنی دانا ٣-درۆكەی ئەوی دەرخست.

(-نَفْسَهُ): پێی لە درۆكەی خۆی نا.

("أكْذَبَ فُلانٌ"): فیسار بە درۆ خەوی لە خۆی

خســتووه كه بانگيدەكەن خۆی بە نووستوو پيشاندەدات.
(الإكــذاب): بــەدرۆ خەولەخــۆ خســتن‌و وەلامنەدانەوە.
(تَكَنَّبَ): بە نابەدڵ‌و ناچاريی درۆيكرد.
(-فُلاناً وعَلَيهِ): بە نارەوا ئەوی بە درۆزن دانا.
(تَكاذَبَ- القَومُ): خوێشــگەل درۆيان بە دەم يەكترييەوە هەڵبەست.
(اَلــكاذِب (ج) كَذَبَة وكُذّاب وكَــذَّب) (فا): درۆزن. درۆهەڵبەست درۆباز.
١-(الكاذِبَةُ (ج) كاذِبــات وكَواذِب): ئافرەتی درۆزن ٢-درۆكردن/ درۆ.
(اَلكَــذّاب والكُذْبــی والكُذْبــان): درۆكــەر/ ناراست/ ساختەباز/ كەڵەكباز/ درۆباز.
(اَلكَــذّاب والكُذَبَــة والتِكــذاب والمَكْذَبــان والمكذَبانَة): زۆر درۆزن/ زۆر ساختەباز/ زۆر كەڵەكباز/ زۆر درۆباز.
(اَلكَذّابَة): بەرگێكە بە رەنگ نيگاركێشبكرێت وەك بە سيم نيگاری كێشرابێت.
(اَلكَــذُوب): دەروون چونكــە مرۆڤ بە هەڵە دەبات هەوەس‌و ئارەزوو ئاواتی زۆری پێدەدات كە بۆی نايەتەدی.
(اَلكَــذوب (ج) كُــذُوبٌ اَلكَذْبــان والكَيذَبان والكَيذُبان): ١-زۆر درۆزن/ درۆباز، فيشاڵكەر ٢-دەروون.
(اَلأُكْذوبَة (ج) أكاذيب): فشە/ درۆ/ ساختە.
(اَلتَكاذيب): دەلەســە/ هەواڵی درۆ/ ساختەو فيشــاڵ/ فشــەو درۆی هەڵــەق‌و مەلــەق‌و ناراست.
(اَلمَكْذَبَــةُ والمَكْذُبَــةُ (ج) مــكاذِب والمَكْذُوب والمَكْذوبَــة (ج) مكاذيــب): درۆ/ دەلەســە/ فشە/ ساختە.
كــذو: (كذا): ئاوا/ هەروەهــا/ ئاوەها/ چون ئەو/ وەكو (ئەمە لە دوو وشە پێكهاتووە (ك) بۆ لێكچواندن (ذا) بۆ ئاماژە بووە بە (كذا).
("رَأَيــتُ زَيــداً فاضِــلاً ورأيــتُ عَمــراً كــذا"): زەيــدم بە پيــاوی بــاش زانی‌و دی هەروەهــا عەمريش (جــاری وا هەيە (هـ)ی وشياركردنەوەی دەچێتە سەرو دەبێتە هكذا: ئــە ئاوا/ ئە ئاوەها/ هەروەها (جاری وا هەيە دەكرێتە وشــەيەكی لێكدراو بۆ دياريكردنی ژمارە. دەڵێن (كذا وكذا). "قَبَضتُ كذا وكذا درهَماً) هێندەو هێندە پارەم وەرگرت (يان بۆ دياريكردنی شوێن. وەك ("بِمَكانِ كذا وكذا") لە شوێنێكی ئاواو ئاوا.
كرّ: ١-(كَرَّ. كُروراً): گەڕايەوە/ پێچيدايەوە.
("إنْهَزَمَ- عَنهُ ثُمَّ كَرَّ عليهِ"): لەبەری هەڵاتو پاشان گەڕايەوە سەری‌و پەلاماريدايەوە.
(فَرَّ للجولان ثم عادَ للقِتال): پێچێكی پێدادا گەڕاو پاشان بۆ جەنگ گەڕايەوە.
(كَرّار): لە جەنگدا شــەرەنگێزەو هات‌و بردو پەلاماری زۆرە/ گەڕانەوەو پەلاماردانی زۆرە.

("أَلجَــوادُ يَصلُــحُ لِلكَرِّ والفَرِّ"): ئەســپ لە جەنگدا بۆ هەڵاتنو پەلاماردانەوەی دووبارە چاكە.

(كَــرَّ- اللَّيــلُ والنهارُ): شــەوو رۆژ بە دوای یەكدا هاتنو بارەها بوونەوە.

(-الفارسُ على العَدُوِّ. كَرّاً وكُروراً وتَكْراراً): سوارەكە جار لە دوای جار پەلاماری دوژمنیداو گەڕایەوە سەریان.

(كَرٌ وكُــرُور وتِكْــرار): جارەهایجار كردن/ چەندجار كردنەوە. چەندپاتكردن.

(كَرَّ- المَريضُ. كَريراً): نەخۆشەكە گیانی بە دەستەوەدا.

(-صَدْرُهُ. كَرّاً): سنگی خیزەخیزی پەیداكرد.

(كَرَّرَ-الشَــيءَ. تَكــراراً وتَكريــراً وتَكِرَّةً): شتەكەی دووبارە یان چەندبارە كردەوە.

(تَكَرَّرَ): دووبارە یان چەندبارە بووەوە.

(أَلكَرَّةُ (ج) كَــرَّات): ١-جار، پات ٢-هێرش لە جەنگدا ٣-گەڕانەوە سەر ٤-بەیانیو ئێوارە كە هەمیشە دووبارە دەبنەوە.

(أَلكَرَّار): توندوتیژ/ سەرسەختو سەرگەرمی شاڵاوبردن لە جەنگدا.

(أَلكُرِّي): شاڵاوبردن/ هێرشكردن لە جەنگدا.

(أَلكَرير) (مص): ١-(خیزەی،/ خرەی) سنگ. ٢-كۆكەیەك كە بە هۆی تۆزەوە پەیدابێت.

(أَلمَكَــرّ): شــوێنی گەڕانــەوە ســەر دوژمنو هێرشبردنەوە سەر دوژمن.

(أَلمِكَــرّ): توندوتیژ یان زۆر گەڕاوە بۆ ســەر دوژمنو پەلاماردانی لە جەنگدا.

("فَــرَسٌ مِكَرٌ مِفَرٌ"): ئەســپێكە ملدەرە لە هێرشو چوونەوە ســەر دوژمنو هەڵاتنندا بە پێی ئارەزووی سوارەكەی هەڵدەسووڕێت.

(ناقَةٌ مِكَرَّة): مێحوشــترێكە لە رۆژێكدا دوو جار شیردەدات بەیانیو ئێواری.

٢-(أَلكُرّ (ج) كِرار): بیر/ چاڵاو.

(- (ج) أكرار (عبرانية): ١-دەفرێكی پێوانەیە ٢-پۆشاك.

(أَلكَرّ (ج) كُرُور): پەتێكی پێبەستنەوەیە لە تاڵی گوش یان گــەڵای دارخورمایە ٢-پەتێكە پێی دەچنە سەر دارخورما ٣-گوریسی پاپۆڕ.

(أَلكَرّ (ج) كِرار): ١-چاڵاو/ بیر.

٢-(-(ج) أَكرار وكُرُور): بەرماڵی نوێژكردن.

(أَلكَرَّةُ): ١-پشقلی بۆگەنی حوشتر قەڵغانی پێ (بریقەدار دەكەن/ بریقە دەهێنن).

٢-(ج) (كَرَّات) (ع ح): سەدەهەزار.

٣-(كَرْكَرَ-الشيءَ. كَرْكَرَةً): شتەكەی دووبارە یان چەندبارە كردەوە.

(-الرَحى): دەستاڕ٬كەی (خولاندەوە/ گێڕا).

(-الحَبَّ): دانەوێڵەكەی هاڕی.

(-الرَجُلَ): پیاوەكە پێكەنی.

(-في الضَّحِكِ): ســەیر پێكەنــی/ دایە قاقای پێكەنین/ تریقایەوە.

(-بالدجاجَةِ): مریشكەكەی بانگكرد.

(تَكَرْكَــرِ- فِي الأَمرِ): له کارەکــەدا (ڕارابوو/ ڕاراییکرد).
(-المــاءُ): ئاوەکــە گەڕایــەوە گونجەکــەی، ئاوەڕۆکەی.
(-الطائِرُ): باڵندەکە لە ئاسمانەوە بەربووەوە.
(أَلكَرْكَرَةُ): قۆڕەی سك.
(أَلكُرْكورَةُ): دۆڵێکی قووڵ.
٤-(كَرْكَرَ-الشَيءَ كَرْكَرَةً): شتەکەی گردکردەوە/ کۆکردەوە.
(-تِ الريــاحُ السَّــحابَ): ١-باکــە هەورەکــەی کۆکردەوە کە لەوەپێش بڵاوبوو ٢-دووریخستەوەو بردی.
(أَلكِرْكِرَةُ (ج) كَراكِر): کۆمەڵە خەڵکێك.
(ألكراكِر): ڕەوە نەسپەکان.
٥-(كَرْكَرَ- الرَجُلَ. كَرْكَرَةً): پیاوەکەی بەندکرد.
(-الرَجُلُ): هەڵات/ ڕایکرد.
(-الأَمــرَ عَنــهُ): کارەکەی لێــلاداو پاڵی بە کارەکەوەنا/ کارەکەی لێدوورخستەوە.
٦-(أَلكَرْكَــر) (ح): قاقڵــی بازانــی قاوەیــی. باڵندەیەکــی دەریایــی درە پەرەکەی قاوەییە سەری دەنووکی چەماوەیە.
(أَلكَرْكَرَةُ): ماستی توند یان شیری خەست.
(أَلكِرْكِرَةُ (ج) كراكِر): سنگی ئاژەڵی سمدار.
الملحق:
كَرّ: (التَكرير): دووبارەو چەندبارە کردنەوەی جار لە دوای جارو گێڕانەوە.

("تَكريــر السُــؤال"): دووبــارە کردنــەوەو وتنەوەی پرسیار.
(أَلتَكريــر فِي البَلاغَــة): دووبارەکردنەوە لە ڕەوانبێژیدادووبارەکردنەوە/ دووپاتکردنەوەی هەر ئەو وشانە بۆ چەسپاندنی واتای وشەکان لە مێشــکی گوێگرەکەدا وەك: (فَإِنَّ مَعَ العُسْرِ يُسرى إِنَّ مَعِ العُسرِ يُسراً): بە ڕاستی لە پاش تەنگانە ئاســانیو شادییو خۆشــیی هەیە لە پاش تەنگانە گوشادیی هەیە.
(أَلتَكرير): پاڵاوتنو پاکژکردنەوە لە خڵتەو پیسی.
("تَكريــر السُــكَّر"): پاڵاوتــنو پاکژکردنی شەکر.
("تَكريــر النَفــط"): پاڵاوتنــی نــەوتو جیاکردنەوەی بەشــەکانی نەوتە ڕەشــەکە/ نەوتە خاوەکە.
کــرب: ١-(كَرَبَ- القَيْدَ علــى المُقَيَّدِ كَرْباً): کۆتەکەی لە کۆتکراوەکە توندکرد/ کۆتەکەی جەڕاند.
(-الحَبْلَ): پەتەکەی بادا.
(-الدَلْــوَ): پەتێکی بچووکی بــە دۆلکەکەوە بەست.
(-ه الأَمرُ): کارەکەی لێ گرانبوو.
(-هُ الغَــمُّ): خەفــەت دایگــرتو تەنگــی پێهەڵچنی.
(-الناقَةَ كُروباً): مێحوشترەکەی بارگرانکرد.

(كَرِبَ- الرَجُلُ كَرَباً): پەتی دۆلكەی پیاوەكە پچڕا/ پسا.
(كُرِبَ): خەفەتبار بوو/ تووشی داخو جەخار بوو/ دڵتەنگبوو.
(كَرَّبَ- الدَلوَ): پەتێكی بچووكی بە دۆلكەكەوە بەست.
(إكْتَرَبَ واكرَأَبَّ. إكتِراباً وإكرِئباباً): (پەژارە/ خەفەت/ خەم/ جەخار)ەكەی گرانبوو پەرێشانیكرد/ ماتەمینی دایگرت.
(ألكَرْب (ج) كُرُوب والكَرْبَة (ج) كُرَب): خەفەت/ داخ/ جەخار/ خەم/ پەژارە/ دڵگیریی‌و نارەحەتیی‌و ماتەمینی.
(ألكَرَب الواحِدَةُ كَرَبَة): پەتولكەیەكە پەتی دۆلكەكە بە داری سەر دۆلكەكەوە دەگەیەنێت.
(ألكَرَبَةُ (ج) كَرَب): تەختەیەكە سەری ستوونی دەواری پێدادەچەقێت.
(ألكَرائَة (ج) كَرائِب): وەیی گران/ بەلای سەخت.
(ألكَريب): مەراقگرتوو، دڵ گران/ سوێ لە دڵ.
(ألكَريبَة (ج) كَرائِب): مێی وشەی (الكَريب) چورتومی سەخت‌و گران/ بەلای قورس..
(ألمُكْرَب): جومگەی زۆر توندو قایم/ پتەو/ پەتی قایم/ خانەی تۆكمەو قایم‌و بەیەكداچوو پتەوو، شتی تری ئاوەها تۆكمە.

(ألمُكْرَب-مِنَ المَفاصِل): جومگەی پڕ لە دەمار.
(حافِرٌ مُكرَبٌ): سمی (رەق/ سەخت).
(ألمَكْرُوب): مەراقكردوو/ دڵگران/ داخلەدڵ/ پەست/ خەفەتبار.
٢-(كَرَبَ. كُروباً): نزیكبووەوە/ هاتەبەرەوە.
(-تِ النارُ): ئاگرەكە خەریكی كوژانەوە بوو.
(-تِ الشَمسُ): خۆر نزیكی ئاوابوونبوو.
(-فُلانٌ): فیسار خورمای بن چڵی دارخورماكەیخوارد.
("كَرَبَ يَفعَلُ"): خەریكبوو كارەكە ئەنجامبدات.
(-فُلانٌ كَرْباً) بنی لقی دارخورماكەی لێكردەوە.
(كَرَّبَ- الرَجُلُ): خورمایەكی خوارد كە بە لقی دارخورماكەوە مابووەوە.
(كارَبَ-هُ مُكارَبَةً وكِراباً): لێی نزیكبووەوە.
(أكْرَبَ): نزیكبووەوە.
(-الأمرُ): خەریكبوو كارەكە ڕووبدات. كارەكە نزیكی ئەنجامدانبوو.
(أكْرَبَ-الإناءُ): قاپەكە خەریكی پڕبوونبوو.
(-القِربَةَ): كوندەكەی پڕكرد.
(-في السَّيرِ): پەلەی لە ڕۆیشتندا كرد.
(تَكَرَّبَ): خورمای بن پەلە بڕاوەكەی هەڵچنی.
(ألكَرَب. ألواحِدَةُ كَرَبَة): بنی پەلی ئەستووری

پانی دارخورما کە لەگەڵ پەلەکەدا دەبڕرێت (بۆیـــە وای پێدەڵێـــن چونکـــە کاتـــی برینی هاتووەو نزیکبۆتەوە).

(اَلکُرابة والکَرابَة (ج) أکْرِبَة): لێکردنەوەی ئەو دەنکە خورمایانەی بە پەلە لێکراوەکەوە دەبێت.

(الإکراب) (مص): پەلەکردن.

("خُذ رِجْلَیــكَ بِإکــرابٍ"): پێهەڵگرەو برۆ واتا: خێراکە.

(اَلکَروبیُّــون والکَروبِیَّــة الواحِــد کُرُوب): (دەشــێت (ك)ە بکرێــت بــە (ش): گــەورە فریشــتەکان یان ئەوانەی لە بارەگای خوداوە نزیکن (بــە جوولەکانەکُرُبیم (ج(کَروب): لەوانەیە هــەر بە وشــە جوولەکانەییەکەی بەکارهێنرابێت.

٣-(کَــرَبَ. کُرُوباً): کشــتەکەی لە زەوییەکی بێئاوو درەختدا کرد.

(-الأرضَ لِلــزَّرع. کَرْباً وکِراباً): زەوییەکەی هەڵگێرو داگێرکردو کێڵای.

(کَرَّبَ- الرَجُلُ): لە زەویەکی بێئاوو درەختدا کشتەکەیکرد/ لە زەویەکی دێمدا کردی.

(الکَریب- مِنَ الأرض): زەوییەك نە ئاوو نە درەختی تێدابێت/ زەوی دێم.

٤-(اَلکِراب الواحِدَةُ کَرْبَة): شــیوی ناودۆڵ/ ئاومرۆی ناودۆڵ.

("ما بِالدار کَرَّابٌ"): خانووەکە کەســی تێدا نییە.

(اَلکَریب): ١-گرێی قامیش ٢-تیرۆکی نانەوا.

(اَلمِکْــروب (طــب) (یونانیــة) = جَرثومة: میکــروب): زیندەوەرێکی زینــدووە بە چاو نابینرێــت بەڵکــو بــە زەرەبــین دەبینرێت یەکخانەیــە لە ئــاوو خوێنو هــەوادا دەژی نەخۆشیە درمەکان لە نەخۆشی تووشبووەوە دەگوێزێتەوە.

٥-(اَلکُربَج (ج) کَرابِج): دووکان یان شتی ناو دووکان.

اَلکِرْباج (فارسیة): قامچی.

(اَلکَرابیــج) (ط): جــۆرە شــیرینییەکە/ حەڵوایەکە.

(کَرابیج الحَلَب): حەڵوای حەڵەب.

٦-(کَرْبَدَ- فِي عَــدْوِهِ): لە ڕاکردنەکەدا خۆی گوشیو توند ڕایکرد.

٧-(کَربَسَ): وەك کۆتکراو ڕۆیشت.

(تَکَرْبَسَ-مِن ظَهرِ فَرَسِهِ): لەسەر ئەسپەکە بەربووەوە.

(اَلکِرْباس (ج) کَرابیس) (فارسیة): ١-بەرگی زبر ٢-مەیپاڵێو.

(رَجُلٌ مُکَرْبَسُ الرأس): پیاوێکی سەرپێچراو.

٨-(کَرَبَــش): ١-بــۆ بــازدان قاچەکانی گرد کــردەوەو خۆی ئامــادەی بازدانکــرد ٢-وەك کۆتکراو ڕۆیشت.

(-الشيءَ): شتەکەی بردو بەستی.

(-الجِلْدُ): پێستەکە (کرژ بوو/ چووە یەك).
٩-(کَرْبَعَ-هُ): دایبەزمویدا.
(-الشَيءَ بِالسَّيفِ): بە شمشێر شتەکەی (لەتکرد، بری).
(-قوائِمَهُ): لاقەکانی دەرخست.
(تَكَرْبَعَ): بە قنگدا کەوت.
١٠-(كَربَلَ): ١-بە ناو قوڕدا ڕۆیشت ٢-بەناو ئاودا ڕۆیشت/ لە ئاویدا.
(-الشَيءَ بِالشَّيءِ): شتەکەی تێکەڵی شتەکەیترکرد.
(-الحِنطَةَ): گەنمەکەی لە بێژنگدا.
(ألكِرْبال (ج) كَرابيل= ألغِربال): ١-بێژنگ ٢-چیکەنە کە لۆکەی پێ شیدەکەنەوە/ ئامێری هەلاجی.
(ألكَرْبَلَةُ) (مص): خاویی‌و نەرمیی پێ.
(جاءَ يَمشي مُكَرْبِلاً): هات وەك بەناو قوڕدا بڕوات وابوو.
١١-(ألكَربون أو الفَحيم) (ك): كاربۆن خەڵوز/ تەنێکی سادەیە مادەیەکی بنەڕەتیی هەموو جۆرەکانی خەڵووزە. كاربۆن بەشێکە لە دروستبوونی هەموو زیندەوەرێکدا. ئەڵماسیش كاربۆنێکی ساف بلوورینە.
(ألكَرْبونات) (یونانیة): تۆزێکی سپییە لە پێکهاتەی ترشییەکی خەڵووزیی‌و تەنێکیترە.
كرت: (كَرتَحَ-هُ): دایبەزمویدا.
(تَكَرتَحَ-في مَشيِهِ): خێرا (تێپەڕی/ تێیتەقان).

كرث: ١-(كَرَثَ وأكْرَثَ الغَمُّ فُلاناً. كَرْثاً): خەفەت/ داخ دایبەزمویداو پەرێشانیکرد.
(إكْتَرَثَ- بالأمرِ): بەتەنگ کارەکەوە هات‌و کردی بە مەراقی خۆی.
("هو لايَكْتَرِث لِهذا الأمرِ"): ئەو بە تەنگ ئەم کارەوە نایەت/ مشووری ناخوات.
(إنْكَرَثَ- الحَبْلُ): پەتەکە (پسا/ پچڕا).
(ألكارِث (م) كارِثَة (ج) كَوارِث): بەسەرهاتی دڵتەزێن‌و خەفەتناك/ لێقەومانی جگەربڕ/ کارەساتی سەخت.
(ألكَريث): بەسەرهاتی پەژارە ئەنگێز.
("إنَّهُ لَكريثُ الأمرِ"): پاشەکشەکردن‌و زیرەکردنی بەسەرهاتی پەژارە ئەنگێزە/ کارەساتە.
٢-(ألكُرَّاث والكَرَّاث الواحِدَةُ كَرَّاثَة) (ن): کەوەر ڕووەکێکە بۆنی خۆشنییە وەك سیرە. هەیەتی سالانەیە هەیشیەتی تەمەنڕێژە لە شوێن‌و ناوچە فێنکەکاندا دەچێنرێت بە کاڵی‌و بە کوڵاویی دەخورێت (بەزەڵاتەو شۆرباو شلە). میز پێکەرێشە.
(-الأنْدَلُسي أو القُفلُوط) (ن): سەوزەیەکە لە کۆمەڵەی زەمبەقەو بچووك‌و وردە لە خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا کەم دەچێنرێت، سەلکەکەی‌وەك‌بەهارات‌بەکاردێ. بەکارهێنانی گەڵاکەی لە زەڵاتەدا دەستدەدات.
٣-(كَرْثاً وتَكَرْثاً- الشَعرُ ونَحْوَهُ): قژەکەو

شتی وا زۆر بوو و بەیەکداچوو.

(ألكِرْثِيء): ١ـهەوری کەڵەکەبووی یەکگرتوو ٢ـتوێکڵی سەرەوەی هێلکە.

(ألكرثِئَـــةُ والكَرْثَــأَةُ): ڕووەکو گیـــای بـــە گژیەکداچوو/ لەیەك ئاڵاو.

كرج: (كَــرِجَ وكَرَّجَ وأَكْــرَجَ وتَكَرَّجَ- الخُبزُ كَرَجــاً): نانەکــە خراپبــوو و کــەڕووی ســـەوزیکرد. ڕەشـــە خەڵکەکە دەڵێن:(عَفَّنَ) (عامية): کەڕوویکرد.

(ألكُرْج الواحِـــدةُ كُرجيّ): گـــورج/ خەڵکی گورجستان/ نەتەوەیەکن.

(ألكُرَّج) (فارســـية): ئەسپە دارینەکە منداڵ سواریدەبێت.

(ألكُرَّجيُّ): نێرەمووك.

كرح: (ألكِرح (ج) أكراح) (ســـريانية): بيت الراهب: ماڵی (ڕەبەن/ پارسا) .

كـــرخ: (كَرَخَ-المـــاءَ إلى مَوضِعِـــهِ. كَرْخـــاً): ئاوەکەی بۆ شوێنەکەی خۆی ڕاکێشا.

(ألكَرخانه) (فارسية): ١ـکارخانە ٢ـقەحبەخانە/ کارخانە کرد.

١-كَرَدَ- الدابَّةَ كَــرْداً: چوارپێکەی لێخوڕی، دایە پێش خۆی.

(-العَدُوَّ) دوژمنەکەی ڕاماڵیو دەریکرد.

(كارَدَ-هُ مُكارَدَةً): دەریکـــرد،/ دەرییەڕاندو ڕاوینا.

٢-(كَرَدَ- الشيءَ. كَرْداً): لەتیکرد/ بڕیی.

(ألكَرْد): بنی مل.

("أَخَذَهُ بِكَرْدِهِ أَو بِكَرْدَيهِ"): پشتملی گرت.

٣-(كَردَحَ): وەك کورتە بنەیەك ڕایکرد

تَكَرْدحَ فِي عَدْوِهِ: وەك کورتەبنەیەك ڕایکرد وەك گولۆر بێتەوە وابوو.

(ألكُرادِح): کورت/ کورتەبنە: کورتەباڵا.

الكُرداح: لە ڕاکردندا کورت هەنگاو.

(ألكَرْدَحَةُ) (مص): خێرا ڕاکردن.

٤-(كَرْدَحَ- فُلاناً): فیساری دا بەزەویدا.

٥-ألكِردِح: ١ـپیاوی قایمو پتەو ٢ـپیر.

(ألمُكَرْدِح): سەرشـــۆڕو زەبوونی بە ڕســـوایی قایل.

٦-(كَرْدَسَ): وەك پێبەستراو ڕۆیشت.

(-الخَيـــلَ): ئەســـپەکان یان ســـوارانی تاقم تاقمکرد/ دەستەدەستە کرد.

(-الشـــيءَ): شـــتەکەی بەستە بەســـتەکردو شەتەکیدان.

(-كُرْدِسَ- الرَجُلُ): دەســـتو قاچی یەکخرا، بەیەکداچوو.

(تَكَرْدَسَ): چوومیەکو کرژبوو، کەڵەکە بوو/ کۆمەڵبوو.

(ألكُـــردوس): گرێیەکی گەورەی ســـەرەوەی بربڕەی پشت.

(ألكُرْدَوسةُ (ج) كرادِس.وكراديس): ١ـهەموو ئێسقانێك کە گۆشتی زۆری گرتبێتە خۆی ٢- هەموو جووتە ئێسقانێك کە لە جومگەیەکدا

یەکیانگرتبێت ٢-ڕەوە ئەسپێکی گەورە.

(کرادیس الفَرَس): جومگەکانی چارەوێ.

(اَلْکَـرْدَس): پێکـەوە لکاوی ئەنـدام کە لە خودایيـەوە بێـت/ ترنجاندنـی ئەنـدامو پێکەوە لکاندنی (ئەمـە یونانییەو کراوە بە عەرەبی).

٧-(کَـرْدَسَ- الحِمارَ):١-کەرەکەی توند پێش خۆیدا ٢-دایبەزەویدا.

٨-(کَردَمَ): وەك کورتەبنەیەکی زلە ڕایکرد.

(-القَومَ): کۆیکردنەوە.

(تَکَرْدَمَ): تۆقیوانە ڕایکرد.

(اَلکَرْدَم (ج) کرادِم): دلێر/ ئازا.

(-مِـنَ الرجـالِ): پیاوی کورتەبنـەی زلە/ قەڵەو.

(اَلکُـردوم- مِـنَ الرجـال (ج) کرادیـم): کورتەبنەی زلە/ قەڵەو.

٩-(الکَردینـال (ج)(کرادِلـة) (لاتینیـة)): پایەیەکی بەرزی کڵێسەی عیساییەکانە.

الملحق:

کـردن: ١-(اَلکِـردان): گەردانـە ٢-پلـەی هەشتەمینی مۆسـیقای عەرەبییە بە ئاوازی ژێی پێنجەمینی عودیش دەوترێت.

کرز: (کَرَزَ. کُـروزاً):١-چووە ناوەوە ٢-خۆی شاردەوە.

(-إلی فلان): پەنایبردە بەر فیسار.

(کارَزَ- الی المَـکانِ مُـکارَزَةً): خـۆی کوتایە شوێنەکەو خۆی تێدا شاردەوە.

(-عَنهُ): لێی (ڕاکرد، هەڵات).

(-هُ): لـە بەردەمیـدا ڕایکـرد/ هـەڵاتو بێدەسەڵاتیی نواند.

(اَلکُـرْز (ج) اَکْراز وکِرَزَة): خورجی شـوان ٢-جەوالی بچووك.

(اَلکُراز (ج) کِرزان والکُرّاز): قاپی شووشـە یان گۆزەی سەرو لوولە تەنگ.

(اَلکَـرّاز (ج) کَراریـز (ح): بەرانی کۆڵ کە خورجـی شـوان هەڵدەگرێـت دەبێـت هەر کۆڵبێت چونکە شاخدار شەرە قۆچدەکات.

(-مِنَ المعز): بزنێکە شوانەکە زەنگی دەکاتە مل بۆ ئەوەی ڕانەکە دوایکەون.

٢-(کَـرَزَ. کَـرْزاً) (سـریانیة): ئامۆژگاریی دەکاتو مژدەی ئینجیل دەدات.

(الـکارز والـکارُوز): ئامۆژگـارو مژدەدەری ئینجیل.

(اَلکِـرازَة): ئامۆژگاریی‌و مژدەدان بە ئەوەی لە ئینجیلدا هەیە.

٣-(کَرَّزَ- البازِيَ): چاوی بازەکەی بەستەوەو خواردنیدایە بۆ سەرشۆڕکردنی.

(اَلکُرَّز (ج) کرارِزَة) (ج): باز.

(اَلکُـرَّزي والمُکَـرَّز):١-زۆرزانو بـەد وەك بازی بەدو زۆرزانو بـە پێچو پەنا ٢-ناپاكو بەدزمان/ بەدخواز.

٤-(کُرِّزَ-البازِي): پەڕی بازەکە هەڵوەری.

(كارزَ- القَومُ. مُكارَزَة): خويشگەل شتێكیان بەجێهێشتو شتێكیتریان برد لەبری ئەو.

٥-(كُـــرْزُ الجُعَلِ (ج) أكـــراز وكِرَزَة): ئەوەی كە قالۆنچە ڕەشە دەیخولێنێتەوە/ خولۆكەی قالۆنچە ڕەشە/ خلێنكە.

(ألكَـــرَز الواحِــدَةُ كَــرَزَة) (ن) (یونانیة): گێلاس. درەختێكە لە كۆمەڵەی گوڵەباخە لە بنەڕەتدا لە ئێراندا بووە بەرێكی وەك قۆخی هەیە بەڵام بچووكـــترە بە تەڕیی دەخورێتو بۆ ئامادەكردنی شـــەربەت بەكار دەهێنرێت. لە هەموو وڵاتە فێنكەكاندا دەروێنرێت.

(ألكُرَّز (ج) كَرازِرَة): ١-كارامە/ شارەزا ٢-ڕەسەن/ خانەدان.

(ألكَریز= الأقِط): پەنیر كە لە شـــیری ترشاو دەگیرێت/ دروست دەكرێت.

٦-(كَرْزَمَ- الرَجُـــلُ. كَرْزَمَةً): نانی نیوەڕۆی خوارد.

(ألكَرْزَم): ١-زۆرخۆر ٢-لووتكوڵ ٣-تەور.

(ألكِرْزم (ج) كَرازِم والكِرْزیم (ج) كرازیم): ١-تەور ٢-وەیی سەخت/ چورتومی گران.

كـــرس: (كَـــرَّسَ- البِنَـــاءَ): خانووەكـــەی/ خانەكەی دامەزراند/ بنچینەیدانا.

(أكْـــرَسَ- المُكانُ): شـــوێنەكە گەمـــرەی تێدا پەیدابوو.

(أكْرَسَ-هُ): كردیە كۆزی كارەكانەوە.

(تَكَرَّسَ): دامەزرا/ بنچینەی دانرا.

(-الشيءُ): شتەكە یەكیگرتو قایمبوو.

(-أُسُّ البِناءِ): ١ (بنچینە/ بناغە)ی خانووەكە قایمبوو خۆیگرت ٢-یەكتەختە یەكیگرت وەك گەمرەی لێهات.

(-الحَبُّ ونَحْـــوُهُ): دانەوێڵەكەی كۆكردەوەو یەكیخستو هەڵیگرت.

(ألكِـــرس (ج) أكْـــراس و (جـــج) أكارِس وأكاریـــس): بنچینـــە/ بێخ ٢ گەمـــرە كە لە یەكگرتنی میزو پشقڵو تەرسی وڵاخو ئاژەڵ پەیدادەبێت ٣-كۆمەڵی هەموو شتێك ٤-كۆزی كار/ شوێنی حەوانەوەی.

(كِرسُ الحَوضِ): گەمرەی شـــوێنی وەستانی ئاژەڵ لەلای گۆلەكەوەیە.

(ألكُرّاس والكُرّاسَة (ج) كراریس): ١-بەشێكی كتێب ٢-كۆمەڵە نوسراوێكی بچووك لە كتێب كەمتر بێت.

(ألكُرسِيُّ (ج) كراسِـــيّ وكراس): ١-تەختەی نوستن ٢-كورسی/ نشینگە ٣ زانست.

("إجْعَل لهذا الحائط كُرسِیًا): فیلپایەیەك بۆ ئەم دیوارە بكە باڕایگرێت.

("هو مِن أهْلِ الكُرسِيِّ): ئەو لە زاناكانە.

(ألكُرسِـــيّ الرسـولِيّ): مەڵبەنـــدو شـــوێنی كاروباری پاپا.

(كُرْسِيّ المَلِك): تەختی شا.

(كُرسِـــيُّ الأسـقف): مەڵبەنـــدو شـــوێنی نیشتەنیی قەشە.

(كُرسيُّ الجَوزاء) (فك): کەشکەشان، یەکێکە لە کەلوەکانی ئاسمان. هەسارەیەکە.

(ألكَراسِيُّ): زاناكان.

(ألكِريـاس (ج) كرابيـس): گەمـرە (میزو پشـقلو پیسـیی ئاژەڵ یەکدەگرێت بەسـەر زەوییەوە ڕەق دەبێت).

(ألْكْــرَس (مفع) مِنَ القَلائِد): مرواریيەکان بە دەزوويـەك هۆنرابنـەوەو مورووەکانیش بە پەت یان دەزوویەك هۆنرابنەوە پاشان بە موورووی گەورە هەردوو ڕسـتەکە بەیەکەوە بەندکرابنو کرابن بە ملوانکەیەك.

(ألمُكَرَّس) (مفع): گەنجی کورتەبنەی گۆشتن تێکسمراو.

(-مِنَ القَلائِد): ملوانکەی مرواریو مورووی لێکدراو.

٢-(كَرَّسَ- الشَـيءَ لَـهُ): شـتەکەی بۆ ئەو تەرخانکرد.

(-نَفْسَـهُ على الشَـيءِ): خۆی بۆ ئەو شـتە تەرخانکرد.

(-الأُسْـقُفُ البَيعَـةَ أَو الأَوانِـيَ الكَنَسِـيَّة وغَيرَها): قەشـەکە قاپو قاجاغو شـتیتری کلێسەی لە ڕاهی خودادا تەرخانکرد.

(تَكَرَّسَ): تەرخانبوو/ تەرخانکرا.

(إنْكَـرَسَ- عليه): بەشـتەکەوە لکاو پێوەی خەریکبوو.

(-في الشَـيءِ): لە شتەکەوە ئاڵاو چووە ناوی، دەماخی بۆ سووتاند.

٣-(ألْكَرَوَّس): ١-کەللە گەورە ٢-هەموو شتێکی قەبەو مەزن ٣-ڕەش.

٤-(ألكَرْسَتَة في إصْطِلاح السَكافين): کەرەسەو ئەو چەرمەی پێڵاوی لێ دروستدەکەن.

(تاجر الكَرْسْتَة): بازرگانی چەرم (تُركِيَّة).

٥-(كَرسَعَ- الرَجُل. كَرسَعَةً): ڕایکرد.

٦-(كَرسَـعَ- فُلانـاً. كَرسَـعَةً): کێشـای بە مەچەکیدا.

(ألكُرسوع (ج) كَراسيع): مەچەك.

(كُرسوعُ القَدَم): قولەپێ.

(ألمُكَرسَع (م) مُكَرْسَـعَة): ئێسقانی قولەپێ دەرپەڕیو.

٧-(ألكَرْسَعَةُ والكُرْسُوعَة): کۆمەڵە خەڵك.

٨-(كَرسَـفَ-الدابَّةَ): دەمـاری ڕەفیچکـی/ ڕەفیسکی چوارپێکەی بڕی.

(-البَعيرَ): حوشترەکەی بەستەوەو جووڵەیبڕی.

(-الدَواةَ) لۆکەی خستە ناو مەرەکەبدانەکەوە.

(تَكَرْسَفَ): دەماری ڕەفیچکەکە/ ڕەفیسکەکە بڕرا.

(-الشَيءُ): شتەکە بەیەکداچوو.

(ألكِرسافَة): لێڵبوونی چاوو تاریکبوونی.

(ألكُرسُف والكُرسُوف): لۆکە.

(ألكُرسُفَةُ والكُرسـوفَة): ١-پارچە لۆکەیەك ٢-لۆکەی شووشەی مەرەکەب.

٩-(ألكِرْسِـنَّة والكِرْسَـنَّة) (ن): کـزن/

ڕووەكێكە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا ناسراوە ئاژەڵ بەرەكەی دەخوات بە تايبەتی بە مانگاو گا دەدرێت.

كرش: ١-(كَرِشَ- الجِلْدُ. كَرَشاً): پێستەكە بەر ئاگر كەوت و چووميەك/ كرژبوو.

(-الرَّجُلُ): پياوەكــە خێزانێكــی گەورەی پێكەوەنا كە لەوەپێش بە تەنيا خۆيبوو.

(كَرَّشَ): ١-ناوچەوانــی بەيەكداداو گرژبوو/ مۆنبوو ٢-گيپەی (دروستكرد/ لێنا).

(إِسْتَكْرَش- الرَجُلُ): پياوەكە مۆن و گرژبوو/ دەموچاوی بەيەكدادا.

(-الجدي): كارەكە ورگی پەيداكردو دەســتی بە گياخواردنكرد.

(-ت إِنْفَحَةُ الجــدي): كارەكە ورنگبوو پاش ئەوەی دەستی بەگياخواردنكرد.

(أَلكِــرش والكَرِش (ج) كُــرُوش) (مؤنثة): ١ ورگی ســمدارو كاويژكــەرەكان كە لە بری گەدەی مرۆڤە.

٢-(- (ج) أَكراش وكُرُوش): دەفری جل يان شووشەی بۆن ٢-كۆمەڵە خەڵك ٤-خاوو خێزانی پياو ٥-منداڵە وردەكانی پياو ٦-(ن)باشــترين ڕووەكە بــۆ قەڵەوكردنی چارەوێو حوشــتر (گيايەكە لە ميسر دەڕوێنرێت).

(كَرِشُ القَوم): بەشی هەرە زۆری خۆيشگەل/ زۆربەی خوێشگەل.

(كَرِش- كُلِّ شيءٍ): كۆمەڵەی هەموو شتێك.

(أَلأَكْــرَش- مِــنَ الرجال (م) كَرشــاء (ج) كُــرْش): پيــاوە ورگنــەكان/ ورگزلــەكان وتراويشە: سامانداریەكان.

(قَــدَمُ كَرشــاء): پێيەكــی زۆر گۆشــتن كە تەختبووبێــت و پەنجەكانــی لــە قەڵەويــدا كورتبووبێت/ خرتبووبێت.

(أَتــان كَرَشــاء): ماكەرێــك كــە ورگــی لە هەردوولاوە دەرپەرِيبێت.

(دَلوٌ كَرشاء): دۆلكەيەكی زۆر گەورە.

(أَلتَكريشَــة) (ط): گيپەكــردن كە بە ورگی ئاژەڵ دەكرێت.

أَلمُكَرَّشَــة (ط): گيپــە خواردنێكە گۆشــت و شتيتر دەكرێتە پارچەيەك ورگ و لێدەنرێت.

٢-(أَلكَرشَتَة): نووســينی وشەی عەرەبی بە پيتی ناعەرەبی يان بە پێچەوانەوە.

(أَلكَرشــوني): وشــەی عەرەبی كە بە پيتی سريانی بنوسرێت (سريانيه).

كرص: (كَرَصَ-الشــيءَ. كَرْصاً): ١-شتەكەی وردكرد/ كوتای بەدەست گوشی.

(كَرَّصَ): ١-پەنيرێكی خوارد كە بە شــيرێكی ترش كرابێت.

(أَلكريــص): ١-پەنيرێك كە بە شــيری ترش كرابێــت ٢-شــوينێك كە ئەو پەنــيرەی تێدا بكرێت.

(إِكْتَرَصَ-الشــيءَ): شــتەكەی گرمۆڵە كرد/ خڕكردەوە/ كۆكردەوە.

(أَلمكْرَص): جامی شیردۆشین.

کرض: (کَرَضَ-الشــيءَ. کَرْضاً): شــتەکەی نایە سەریەكو پێکەوە کۆیکردنەوە.

کــرظ: (کَــرَظَ-في عَــرضِ فُــلان کَرْظاً): زماندرێژیی کردە ســەر ناموســی فیســار/ جنێوی بە ناموسیدا.

("هــو مَکــروظُ الحَسَــب"): ئــەو ڕەســەن هەڵتەکێنراوە.

کــرع: ١-(کَــرَعَ-هُ. کَرْعاً): تێیگــرتو بەر قولەپێی یان ڕەقەڵەی قاچی کەوت.

(کَرِعَ-کَرَعاً): هاواری ئازاری ڕەقەڵەی قاچی یــان قولەپێیکرد ٢ بە خواردنی ســەروپێکە داکەوت ٣ لاقی باریکبوو.

(-تِ الساقُ): پێشی لاقی باریکبوو.

(تَکَرَّعَ الرَجلُ): ئاوی بە قولەپێیدا کرد.

(أَلکَرِع): ١-دەســتو پێی چوارپــێ ٢-مرۆڤی نزمو ســووكو ڕسوا (بە پێی ولاخ چوێنراوە) ٣-دەرونزم (بۆ تاكو کۆ). دەوترێت ("رَجُلٌ کَرِعٌ ورجالٌ کَرِعٌ").

أَلکُراع (ج) أَکْرُع وأکارِع:١-بەشی باریکی لاقی مانگاو مەڕو بزن (مێیەو نێرە) دەیشــوترێت قولەپێی چوارپێ. پێشــی لاقی مرۆڤو خوار ئەژنۆی ٢-ئەســپو ئێســترو کــەر ٣-کەناری هەموو شتێك.

(کُــراعُ الأَرض): کەنــاری/ قەراغــی زەوی/ ئەملاولای زەوی.

("إمــشِ في کُــراعِ الطریق"): بــە قەراغی/ کەناری ڕێگاکەدا بڕۆ.

(أَکارِعُ الأَرض): لا دوورەکانی زەوی بە قولەپێی چوارپێ چوێنراوە.

أَلکُراعي: سەروپێفرۆش.

(أَلکَرّاع): هاوڕێی سەرسەریو ڕسواکان.

(أَلأَکْرَع): پێشی لاق ڕەقەڵەو باریك.

(فَــرَسٌ مُکْــرَعُ القَوائِــم): چارەوێیەکــی/ پەلبەهێــز/ پەڵەســتوور/ چوارپەلقایــمو قەوی.

٢-(کَــرَعَ-في الماءِ أَو الإِنــاءِ. کَرعاً وکُروعاً): ملــی درێژ کردو دەمی خســتە ئاوەکەوە یان قاپەکەوەو ئاوەکەی خواردەوە/ هەڵلووشی.

(کَــرِعَ- في الماءِ أَو الإِنــاءِ. کَرْعاً وکَثروعاً): ملــی درێژ کردو دەمــی نایە ئاوەکــەوە یان قاپەکەوەو ئاوەکەی خواردەوە.

(-تِ السَّــماءُ کَرَعــاً): باران باری/ ئاســمان بارانی داکرد.

(أَکْــرَعَ- القومُ): گەیشــتنە ئاوێك/ تووشــی ئاوبووون دەمیان تێناو خواردیانەوە.

(-ه الصَیــدُ): نێچیرەکە لێــی نزیکبووەوەو توانای بەسەردا بوو.

(أَلــکارِع) (فا): هەمــوو یەکێــك چووبێتە ئاوێکەوە لێیبخواتەوە یان نا.

(أَلکارِعَةُ (ج) (کارِعات): مێی وشەی (أَلکارِع).

(أَلکارِعات): دارخورمای گوێئاو.

(أَلكَرَع) (مص): چوونە ناو ئاوەوە. ئاوێك كە تێیچن یان دەمی تێبخەن‌و لێیبخۆنەوە.
أَلكَرَّاع: ١-كەسێكە زۆر هاورێیەتی سەرسەری‌و سووك/ ڕسواكان بكات. ٢-كەسێكە ماڵیاتەكەی/ ئاژەڵەكەی بە ئاوی باران ئاوبدات.
(أَلكَرِیــع): كەســێكە بــە مشــت لــە ڕوبار ئاوبخواتەوە ئەگەر قاپی پێنەبێت.
(أَلمَكْرَع (ج) مَكارِع): شوێنی ئاوخواردنەوەی چوارپێكان.
(أَلمُكْرَعَةُ- مِنَ النَّخیــل وغَیرِه): دارخورماو درەختێتر كە لە لێواری ئاودا ڕوێنرابێت.
كــرف: (كَــرَفَ وأَكْــرَفَ- الحِمــارُ وغَیرُه. كَرْفاً وكِرافــاً): كەرەكە یــان ولاخێتر بۆنی میزەكەیكــردو لــوزی بەرزكــردەوە لچــی هەڵگێڕایەوە.
(-الشَیءَ): شتەكەی بۆنكرد.
(أَلكِرف): دۆڵكەیەكی چەرمی یەكپارچە.
٢-(أَلكَرَّافِیَّــة) (عندالعامــة) (ایطالیــة): قاپێكی شووشەی بن فراوان‌و ملتەسك.
٣-(كَرفَــأَ-تِ القِــدرُ): مەنجەڵەكــە كــەفی هاتنەكوڵیكرد.
(-القَومُ): خوێشگەل تێكەڵبوون.
(تَكَرْفَأَ-السَّــحابُ): هــەورەكان نیشــتنە سەریەك.
أَلكِرْفِیء: ١-هەورە بەرزەكان.
(كِرفِئَــة): پەڵــە هەورێكی بــەرز ٢-توێكڵی سەرەوەی هێلكە.
٤-(أَلمُكَرفَح): تێكچوو.
٥-(كَرْفَسَ. كَرفَسَةً): وەك كۆتكراو ڕۆیشت.
(-البَعیرَ): حوشــترەكەی كۆتكرد/ بەستەوەو بەگیریهێنا.
(تَكَرْفَسَ): چووە یەك‌و نیشتە سەریەك.
(أَلكُرفُس) (ن): لۆكە.
(أَلكَرَفْس) (ن): كەرەوز (ڕووەكێكە لە ولاتانی كەنــاری دەریــای ســپی‌و گەڵێــك ناوچەیتر دەروێت لە پێشــدا وەك ڕووەكێكی پزیشكیی ڕوێنرا پاشان بوو بە ڕووەكێكی خۆراكیی.
(أَلكَرْفَس الكَرْنَبي) (سریانیة): كەلەرم.
كــرك: ١-(أَلكُرْكِيّ (ج) كَراكِيّ) (ح): قوڵنگ باڵندەیەكی گەورەیــە هێندەی قازێك دەبێت قــاچ‌و ملی درێژەو بۆرەقنەیــە كلكی كورتە. گۆشــتی زۆر نییــە لە گــوێ ئــاودا ناوبەناو دەژی.
(أَلكَرَكِــي) (عامیة): گومگومە. ئامێرێكە لە تۆتیاو لەو بابەتەدروستكراوە وەك سنوقێكی خــرە ســەرەوەی لــە خــوارەوەی تەســكترە ئــارەق‌و مەی‌و گولاوو شــتیتری پێدەگیرێت/ گومگومە.
٢-(أَلكَرْكَدَن) (ح) (فارسیة): یەككەڵە شاخ: زیندەوەرێكی زلەیــە. كەمتووكەو پەلكورتە پێست ئەســتوورە، سمدارە شــاخێكی هەیەو هەندێك جۆری دوو شــاخی یەك لە بانیەكی

هەیە. پێشــی دەوترێــت (ألمرمیس و وحید القَرن).
٣-(كَرْكَسَ-الشــيءَ): شــتەكەی گێرایــەوە، چەندبارەیكردەوە.
(-الدابَّةَ): ولاخەكەی بەستەوە.
كَركَــسَ وتَكَرْكَسَ-الإنســانُ: مرۆڤەكــە لە بەرزاییەكەوە گلۆر بووەوە.
٤-(ألكُرْكُــم): ١ بنیشــێت/ جاچــك ٢-(ن): زەعفەران/ زەردەچــەوە ٣-(ن)بنی ڕووەكێكە وەكو وەرسە یان لەو دەچێت.
٥-(ألكَرْكَنــد): كەتیرەیەكــی/ جەوییەكــی سوورە ٢-(ح) كەركەدەن/ یەككەلەشاخ.
كرم: ١-(كَــرَمَ-ُه. كَرْماً): لەو بەخشــندەتر بوو/ جوامێرتر بوو.
("كارَمَهُ فَكَرَمَهُ"): لە جوامێریدا شــانازییان بەسەریەكدا كرد ئەم لەو بەخشندەتر بوو.
(كَــرُمَ. كَرَمــاً وكرامَــةً وكَرَمَــة): ١-بــە پێخۆشــییەوە دەیبەخشــیو چاكەیدەكرد ٢-چاكەكارو دەروونپاكبوو ٣-شــتەكە گرانبەهاو ناوێزە بوو/ كەم دەستدەكەوت.
(-السَّحابُ): هەورەكە بارانی زۆری هێنا.
(كَرَّمَ-ُه. تَكْريماً وتَكْرِمَةً): بە گەورەیگرتو ڕێزی زۆری لێگرتو بە پاكیدانا.
(-اللهُ وَجْهَهُ): خودا ڕێزو مەزنیی پیبەخشی/ گەورەیكرد.
(كَرَّمَ وكُرِّمَ- السَّحابُ): هەورەكە پڕ ئاو بوو/ بەبارانبوو/ ئاوی زۆر بوو.
(كارَمَ- هُ): لە بەخشندەییدا شانازیی بەسەردا كرد.
("كارَمــتُ فُلانــاً لِيُكافِئنــي"): خەڵاتــی فیسارمكرد بۆ ئەوەی پاداشتم بداتەوە.
(أكْرَمَ): وەچەی جوامێریخستەوە.
(-فلاناً):١-ڕێزی لە فیسار گرتو بە گەورەی گرت ٢-لەگەڵیدا جوامێر بوو.
(أكْرَمَ- نَفْسَــهُ عَنِ المَعاصِي): خۆی لە گوناح (پاراست/ دوروخستەوە).
("ماأكْرَمَــهُ لي"): ئای كە لەگەڵمدا جوامێرو بەخشندەیەو ڕێزم لێدەگرێت.
(تَكَــرَّمَ): ڕێــزو جوامێریی گرتە ئەســتۆی خۆی/ خۆی بە بەرێز نیشاندا/ نواند.
(تَكَــرَّمَ وتَــكارَمَ- عَــن كــذا): لــەوە خۆی (پاراستو دوورخستەوە.
(إسْــتَكْرَمَ): شــتی جوانو نایابی خواســت، ویست/ جوامێری ویست.
(-الشيءَ): ١-شتی نایابو ناوێزەیخواست ٢ بە چاكو جوانو نایابی هاتە بەرچاوو دانا.
(ألكَرْم (ج) كُروم (ن): ١ مێو ٢-ڕەز.
(كَرْمَة) (ن): مێوێك درەختێكە لادەكەوێتو پەل بڵاودەكاتەوە لە زۆر كۆنەوە لە ئاســیای بچووكــەوە بڵاوبۆتەوەو لە كۆنەوە لە لێواری دەریای ســپیدا نێــژراوەو لەوێوە بــۆ گێتی بڵاوبۆتــەوە ترێكەی بــە تــەڕی دەخورێتو

به وشكيش كه ميوژه دەخوريت‌و له ترێ شەراب‌و ئەرەق‌و دۆشاو دروستدەكريت.

(ألكَرْم): ١-زەوييەكە بە ديوار شووورا دراوەو درەختی بەيەكداچووی تێدايە ٢-ترێ (دەڵێ، بۆيە وا ناونراوە چونكە ئەو مەيەی لەمە دەگيرێت هانی دڵفراوانی‌و جواميری دەدات ٣-گەردانە.

(بنتُ الكَرْم أَو الكَرْمَة أَو الكُروم): مەی.

("إفْعَل ذلك وكَرْماً وكَرمَةً كُرْمَةَ عَينٍ لَكَ"): ئەو كارە ئەنجام بهێنەو بدە بەرزی‌و گەورەيی‌و شكۆ بۆ تۆ دەبێت/ بە خێری چاوەكانی خۆت ئەو كارە بكە.

(ألكَرَم) (مص): ١-لێبوردن/ لێخۆشبوون ٢-بەخشندەيی/ جواميريی ٣-جۆرە گەردانەيەكە ٤-جواميريی‌و دڵباشيی (وشەكە بۆ نێرو مێ‌و تاك‌و كۆ دەبێت).

(رَجُلٌ كَرَمٌ): پياوێكی جواميرو دڵگەورەو بەرێز.

(نساءٌ كَرَمٌ): ژنانێكی دڵگەورەو بەرێزو بەخشندە.

(أرضٌ كَرَمٌ): زەوييەكی باش‌و بەهرەدار.

(ألكَرْمَة= ألكَرْم): مێو.

("رَجُلٌ كَرمَةٌ"): پياوێكی جوامير/ دڵفراوان/ بەخشندە.

(ألكُرَام (ج) كُرامون): جواميرو دڵفراوان/ بەخشندە.

(ألكَرامَة) (مص): كەرامەت/ كارێكی نائاسايی‌و لە ئەندازە بەدەری كەسێكە كە هەر ناگاتە پلەی پێغەمبەران.

("إفْعَل ذلك وكرامَةً لَكَ"): ئەو كارە بكە رێزی شكۆدارانەت لێدەگرم.

("له عَلَيَّ كرامَة"): رێزی زۆری لەسەر سەرمەو لەلام گەورەو خۆشەويستە.

(ألكَرَّام): رەزەوان‌و بەخێوكەری.

(ألكُرَّام والكُرَّامَة (ج) كُرَّامون): زۆر بەخشندە/ شاجوامير.

(ألكَريم (ج) كِرام وكُرَماء): ١-لێبوردوو/ ميهرەبان ٢-يەكێكە لە ناوە پيرۆزەكانی خودا ٣-پياوێكی جوامير/ بەخشندەو دڵفراوان.

(يُطْلَق الكريم مِن كُلِّ شيءٍ على أحسنه وعلى كُلِّ مايَرضي ويُحْمَد. في بابه)

(الكريم): بە باشی هەموو شتێكيش دەڵێن‌و بە هەموو شتێك كە قايلمەندی ببەخشێت‌و هەڵبنرێت‌و ستايشبكرێت.

("رزقٌ كريم"): رۆژييەكی خۆش‌و باش.

("قولٌ كريم"): قسەيەكی چاك‌و بەجێ‌و وشە بەپێز/ رێكوپێك‌و پر واتا.

("وَجهٌ كَريم"): رووييەكی جوان‌و قەشەنگ.

(ألكَريمان): حەج‌و لە رێی خوادا جەنگين.

(ألكَريمَة (ج) كَريمات وكَرائم وكِرام): ١-مێی وشەی (ألكَريم) ٢ خانەدان/ رەسەن ٣-جواميرو رێزدار.

(فُـلان كَريمَــةُ قَومِهِ): فيســار پياوچاك‌و خانەدان/ئابڕوداروبەڕێزی‌خوێشگەلەکەیەتی ئەم(ە) بۆ زیادڕەوییە) ٢-هەموو ئەندامێکی گرنگی لەش وەك دەست‌و گوێ.

(كَريمَةُ الرَجُلِ): کچی/ کەنیشکی پیاوەکە.

(كَرائِم المالِ): ماڵی بە هادارو ناوێزە.

(ألكَريمَتان): هەردوو چاو.

(ألأُكْرومَة): بەخشندەییکردن/ جوامێرییکردن.

(ألتَكرِمَــة) (مص): ڕاخەرێك، دۆشــەکێك، هەر شتێك کە بۆ ڕێز بۆ یەکێك دابخرێت.

(ألِكْرام): ١-ڕێزگری خەڵکی ٢-بەخشندەخواز/ زۆر بەخشندە.

(ألمَكْــرَم والمَكْرَمَة (ح) مَكارِم): ١-بەخشــندە ٢-میهرەبان‌و لێبوردوو ٣-خاوەنچاکەو پیاوەتی.

("أَرضٌ مَكْرَمَةٌ لِلنَّباتِ"): خاکێکی دەرهێنەرو پێگەیەنەری گیاو ڕووەك/ بە پیت.

(ألمَكْــرُم والمَكْرُمَة): ١-بەخشــندەو میهرەبان ٢-دڵفراوان‌و لێبوردوویی ٣-شکۆداریی ٤-چاکەو خێرکردن‌و بەخشندەیی.

("فِعْلُ الخَيرِ مَكْرَمَــةٌ"): چاکەکردن مایەی گەورەیی‌و ڕێزە.

(ألمَكْرُمان): بەخشــندەی مەردی ڕەوشتبەرز (ئەمە بۆ بانگکردن‌و بەفریاوە چوونە).

(يامَكْرُمانُ): ئەی مەردی دڵفراوانی جوامێرو ڕەوشت بەرز.

(ألمُكَرَّم) (مفع): مەردی خاوەن‌ڕێز/ ڕێزلێگیراوی لای هەموو کەسێك/ پایەبەرز/ خاوەنشکۆ.

٢-(ألكَرْمَةُ (ع ا): تۆپی سەری ئێسقانی ڕان.

(ألكَرُوم) (ك): تەنێکی ســادەیەو کانزایەکی خۆڵەمێشــیی ڕەنــگ کاڵــەو بریقــەدارەو ڕەقــە دەکرێتــە پــۆڵاوە وەك دژە ژەنگ بۆ ڕووکەشکردنی هەندێك کانزاش بەکاردێت.

الملحق:

كرم: (ألإكرامِيَّة): پــاداش، خەڵات، ڕێزانە/ ڕێزلێنان ٢-بەخششی خۆڕایی.

(ألتَكريــم): ڕێزلێنــان/ ڕێزگرتــن، خەڵاتی ڕێزلێنان پێدان ٢-بەگەورەگرتن.

(تَكريم العلماء): ڕێزلێنان لە زانایان.

(حَفلَــةُ التَكريــم): ئاهەنگــی ڕێزلێنانــی کەســێك یان چەند کەسێك وەك پێزانینێکی خزمەت‌و کارگوزاریی‌و چاکەی ئەو کەسەیان ئەو کەسانە.

كرن: ١-(الكُرْنُب والكَرْنَــب (ن) =أَلمَلْفوف) (یونانیة): کەلەرم: ســەوزەیەکی کشتییە لە زۆر کۆنەوە ناسراوە گەڵاکانی دەچنەیەك‌و لە سەلکەکەیەوە دەئاڵێن کە سپییە. بە کاڵی یان بە کوڵاوی دەخورێت.

(ألكُرُنْب والكَرَنْب اللَّفْتِي): جۆرە کەلەرمێکە ڕەگ‌و قەدەکەی ئەستوورن سەلکی هەیە وەك شێلم، دەخورێت یان بە ئالیك دەکرێت.

(فراشَــةُ الكَرنَــب) (ح): کەلەرمە پەپوولە. مێروویەکە/ باڵی توێژدارە بە زۆریی ڕەنگی

سـپییە هەندێـك جـۆری زیان بــە کەلەرم دەگەیەنێت پێشی دەوترێت کرمی کەلەرم.
(اَلْكُرُنْبِيَة) (ط): چێشتی کەلەرم.
(اَلْكَرْنَبِيـات) (ح): کۆمەڵــە پەپوولەیەکــن کە باڵیــان توێژدارە وەکو کەلەرمە پەپوولەو پەپوولەی شێلم.
٢-(اَلْكَرْنَفَ-الكَرانيــف): بنــی پەلــی دار خورماکەی لە دارخورماکەی بڕیو کردەوە.
(-هُ بِالعَصا): بەدار لێیدا.
(-الشــيءَ بِالسَّــيفِ): شــتەکەی بە شمشێر بڕی.
(-النَخلَــةَ): بنی پەلــە بڕراوەکانی لە قەدی دارخورماکە کردەوە.
(اَلكُرناف. الواحِــدَةُ كُرنافة (ج) كَرانيف): بنــی پەڵــی دارخورماکە بــە دارخورماکەوە دەمێنێـەوە پاش بڕینی پەلەدارخورماکان.
(أَنْفٌ مُكَرْنِيفٌ): لووتێکی زلەو قەبە.
کره: (كَرِهَ- الشــيءَ. كَرْهــاً وكُرْهاً وكَراهَةً وكَراهِيَةً ومَكْرَهَةً ومَكرُهَةً): ڕقی لە شتەکە بووەوە/ حــەزی لێنەکرد/ خوشینەویســت/ بێزی لە شتەکە هاتەوە.
(کارە): بێزلێکەرەوە/ ڕقلێبوو/ حەزلێنەکردوو.
(مَكروه): بێزراو/ حەزلێنەکراو.
(كَــرُهَ- الأَمرُ أَو المَنظَرُ كراهَــةً وكراهِيَةً): کارەکەیان دیمەنەکە دزێو بوو/ ناشیرینبوو/ بێزراو بوو.

(كَرِيــه): دزێو/ ناشــیرین/ پیــس، بۆگەن، بێرەزا/ حەزلێنەکراو.
(كَرَّهَ- الشيءَ فُلاناً وكَرَّهَ- الشَّيءَ إِلى فُلانٍ): شتەکەی لای فیسار ناشــیرینکرد/ وای لێکرد ڕقی لە شتەکە ببێتەوە.
(أَكْــرَهَ- الرَجُــلَ): پیاوەکــەی ناچارکرد کە نەیدەویستو حەزی لێنەدەکرد.
(-فُلاناً على الأَمرِ): فیساری ناچاری کارەکە کرد.
(تَكَرَّهَ وتَكارَهَ-الشيءَ): بە شتەکە قایل نەبوو/ حەزی لە شتەکە نەکرد/ بە دڵینەبوو.
(-هُ): پێــی قایلنەبــوو، حــەزی لێنەکــرد/ لێبێزار بوو/ ڕقی لە شتەکە بووەوە.
(إِسْتَكْرَهَ- الشيءَ): شــتەکەی بە گەنو دزێو دانا زانی.
(اَلكَــرْهُ والكُــرْهُ): (مــص): حەزلێنەکردن، ڕقلێبــوون لێبێزاربوون/ نەفــرەت لێکردن، نەویســتنو ناچارکردن/ ئــەوەی کە بە زۆر مرۆڤــی پێ ناچار بکرێـت (دەوترێت ئەگەر (کافەکــە) بۆردار بــوو واتاکــەی ئەوەیە کە مرۆڤ خۆی خۆی ناچــاری ئەوە بکات بەڵام ئەگــەر (کافەکە) ســەردار بوو ئــەوە خەڵك ناچاری ئەنجامدانی ئەو کارەیدەکەن.
("شــيءٌ كَرْهٌ= مَكــروهٌ"): شــتێکی بێزراو، نەویستراو، ڕق لێوەبوو.
"رَجُــلٌ كَــرْهٌ" = مُتَكَرِّهٌ: پیاوێکــی ناقایل/

بێزکردوو.
("وَجْـهٌ كَـرِهٌ"): ڕوویەکـی (بەدفەسـاڵ/ ناشیرین/ نەویستراو).
("فَعَلَـهُ كَرْهـاً" = إكراهـاً): بـە زۆر ئـەو کارمیکرد/ بەزۆر پێیانکرد.
(أَلْكَرِه= الكَرِيه): ناپەسەند، ناشیرین، بێزراو، بۆگەن.
(أَلْكَرَاهَة) (مص): ١-لێبێزاربوون/ ڕقلێبوون/ حەزلێنەکـردن/ نەیاربوون ٢-زەویی ڕەقەنی سەختو توند.
(أَلْكَرَاهِين): حەزنەکردن.
(أَلْكَرَاهَــة): حەزلێنەکـردن، نەیاربـوون ٢-زەویی ڕەقەنی سەختو توند.
(أَلْكَرَاهِين): حەزنەکردن.
(أَلْكَرَاهَة): حەزلێنەکردن، نەیاریی.
(أَلْكَرِيهَة (ج) كرائِه): ١-مێی وشەی (أَلْكَرِيه) ٢-سـەختیی جەنـگ ٢-لێقەومانـی گـران/ چورتومی گەورە.
("لَقِيـتُ دونَهُ كرائِهَ ومَـكارِهَ"): بە هۆی ئەوەوە تووشـی وەیی گرانو ناهەمواریبووم/ تووشی ئەوە بوو کە حەزی لێناکرێت.
(ذو الكَرِيهَة): شمشێری برەری بەلاهێن.
(أَلْمَكْـرَه (ج) مَـكارِه = المَكْـروه): بێـزراو/ نەویسـتراو/ دڵتەزێـن/ بـەدڵ ناخـۆش/ ناپەسەند.
(أَلْمَكْرَهَةُ والمَكْرُهَـةُ (ج) مكارِه): ئەوەی کە مرۆڤ نەیەوێتو لای سەختو گرانبێت.
(أَلْمَكْـروه): تەنگانە/ خراپ/ شـەڕ/ بەدیی/ سەغڵەتیی.
(أَلْمَكْروهَـة): نارەحەتـی/: شـەڕ/ بەدیی/ سەغڵەتیی.
("هـو ذو مَكْروهَـة"): ئـەو لـە تەنگانەو سەغڵەتیدایە/ لە ناهەمواریدایە.
كرو: ١-(كرا يَكْروا- الأَرْضَ كَرْواً): زەویەکەی هەڵکەند.
(-البِئـرَ): چاڵاوەکـەی/ بیرەکەی بەدرەخت (داپۆشی/ شاردەوە).
٢-(كَـرا يَكْـرو- الأَمْـرَ. كَـرواً): کارەکەی چەندبارە کردەوە.
(-بالكُرَةِ): یاری بە تۆپەکە کرد.
(أَلْكُـرَة (ج) كُـرىً وكُرِيْـن وكِريْن وكُرات وأُكَر): ١-تۆپ ٢-گۆ، هەر شتێك کە خڕ بێت.
(كَـرَوِيّ وكُـرِي): خڕین، خـڕۆك، گردین، خڕشێوە/ گۆیی.
(كُـرَة (ج) كُـرات): ئـەو تۆپانـەیْ کە لە یاریگاکان یاری پێدەکەن.
(كُرَةُ السَّلَة): تۆپی سەبەتە.
(كُرَةُ القَدَم): تۆپی پێ.
(كُرَةُ المِضرَب): تۆپی مێز.
(أَلْكُـرَةَ السَّـماوِيَّة) (فك): ١-گۆی ئاسـمان، کە شـتێکی خەیاڵییـە گوایا ئەسـتێرەکانی بەسـەرەوەیە چەقەکەی هـەر پنتێکی زەوی

بگریت لەویدایە تیرەکەی لە ئەندازە بەدەرە لەبەرئەوە دۆزینەوەی پشتگوێ دەخرێت.

(أَلكُرَة السَّماوية المحلية الخاصَة بِمَكانٍ مامِنَ اَلأَرض) (فك): گۆی ئاسمانیی، ناوچەییە کە تایبەتبێت بە هەر شوێنێکی زەوی (فك) ئەوە گۆی ئاسمانی ئەو شوێنەیە کە پێی شوێنەکانی دیاریدەکرێت. ئاسۆو ئاستی سەرو هاوئاستی سەروی هەرچوارلاو هێڵی ناوەراستی ئاسمان کە لێوەی خۆر لادەکاتەوە.

(کُـرَةُ الثَّوابت) (فك): گۆیەکی ئاسمانییە کە هەسارە جێگیرەکانی تێدایە کە دەبێت لەناو گۆی تایبەتیی خۆیاندا بسوورێنەوە لە سەری.

٣-(کَـرا یَکْـرو-تِ الدابَّةُ کَـرْواً): ولاخەکە خێرایکرد.

٤-(کَريَ-تِ المَرأَةُ. کَرًّا): ئافرەتەکە باڵەکانی ئەستوور بوون.

(-تِ السَّـاقُ): لاقەکە قەبە بوو/ ئەستوور بوو.

أَلکَرا: ١-ئەستووریی هەردوو قوڵ ٢-باریکبوونی لاق.

٥-(أَلکَرا) (ح): نێرەی باڵندەیەکە پێی دەڵێن کاروانە.

(أَلکَروان (م) کَروانە (ج) کِروان وکَراوین) (ح): کەروانـە/ کەرەواڵـە: باڵندەیەکـە لە لۆقدرێژەکان و کۆمەڵەی مریشك، رەنگخاکییەو دەنووکدرێژ دەڵێن گوایا بە شەو نانوێت و بە پێچەوانەی ئـەوەوە ناویانناوە وەنەوزگرتوو یان وەنەوز.

٦-(أَلکَرُّوسـة) (ایطالیـة): عەرەبانـەو ئوتومبیل؟

٧-(أَلکَرویـا والکَرَوْیـاء) (یونانیة): تۆوی رووەکێکە لـە هی پەلپینـە دەچێت و هێزی نزیك هێزی رازیانەیە.

الملحق:

کـرو: (أَلکُرَیَّـة): ١-تۆپولکـە، تۆپی بچووك ٢-خرۆکەی خوێن کە سوور یان سپی دەبێت.

کري: ١-(کَرى. یَکْري- الرَجُل. کَریاً): توند رایکرد.

(أَلمَکَرِّي- مِنَ الإبل): حوشـتری لەسـەرخۆو خاو لە رۆیشتندا.

٢-(کرى یَکْري- النَهـرَ کَرْیاً): رووبارەکەی رووبارماڵکرد گەورەیکردو پاکیکردەوە.

٣-کـرى یَکْري- بالکُـرَةِ کَرْیـاً): یاریی بە تۆپەکە کرد.

٤-(کَرى یَکْـري- الرَجُلُ کرىً): وەنەوزیدا/ خەوبردیەوە.

(کَرٍ وکَريٌّ وکَرْیان): وەنەوزدەر/ خەواڵوو.

(أَکْرى- فُلانُ إکْراءً): بۆ خودا، شەونخوونییکردو خوداپەرستییکرد.

تَکَرَّى. تَکَرِّیاً): نوست/ خەوت.

(أَلکَرِيُّ (ج) أَکْریاء): خەواڵوو.

(أَلْكَريان): خەواڵوو.
٥-(كاری- هُ الدابَّةَ أو الدارَ. مُكاراةً وإكراءً): چوارپێكە یان خانووەكەی بە كرێ دایە.
(مُكار): بەكرێدەر.
(أَكرى- فُلاناً دابَتَهُ أو دارَهُ): ولاخەكەی یان خانووەكەی بە كرێ بە فیساردا.
(أَلْكَرْو والكُرْو والكَرْوَة): بەكرێدان.
(تَكارى واسْتَكرى- الدارَ وغَيرَها): خانووەكە یا شتی تری بە كرێگرت.
(أَلْكِراء والكِرَة): كرێی بەكرێدان/ مزە.
(أَلْكَرْيُّ أَكْرِياء= الْمُكْتَري): ١-نووستو، خەواڵوو ٢-بەكرێدراو ٣-ولاخدار.
المُكاري (ج) مَكارون: ولاخدار.
مُكْرِي الدوابّ: ولاخدار، ئێستروكەردار كە باری پێدەهێنن یان بەكرێیدەدەن.
٦-(أَكرى- الشيءُ. إكراءً) (ضد): ١-شتەكە زۆر بوو ٢-كەمبوو.
(-الأمرَ): كارەكەی دواخست.
(-الحَديثَ): درێژەی بە قسەكەیدا.
(أَلْكَرِيُّ): زۆری شتێك.
٧-(أَلْكَرِيُّ الواحِدَةُ كَرِيَّة) (ن): درەختێكە لە لمدا دەروێت.
كَزّ: (كَزَّ-الشيءَ): شتەكەی تەسككردەوە.
(-ت خُطاهُ): هەنگاوەكانی كورتبووەوە.
(-تِ المَرأةُ دَمْلَجَها): ژنەكە بازنەكەی تەسككردەوە/ بە بازووی خۆی كرد.

(كَزَّ- كَزازَةً وكُزوزَةً): قرچهەلات/ چووەیەكو وشكبووەوە.
("كَزَّ على أَسنانِهِ") (عامية): لە رقدا یان لە توورەییدا دانی چیركردەوە.
(كُزَّ): ١-تووشی دەردەكۆپانبوو ٢-تووشی هەلامەتبوو.
(أَكَزَّ-اللهُ فلانٌ): خودا فیساری تووشی (گوێرەپە/ دەردەكۆپان) كرد.
(مَكْزُوز): دەردی گوێرەپە/ دەردەكۆپان گرتوو.
(إكْتَزَّ): كرژبوو و چووە یەك/ هەلقرچا.
(أَلْكَزّ (مص) (ج) كُزّ: وشكەوەبووی كرژهەلاتوو.
("وَجْهٌ كَزٌّ"): چارەیەكی/ رووییەكی ناشیرین.
("ذَهَبٌ أو جَمَلٌ كَزٌّ"): زێرێكی یان حوشترێكی تۆكمەو قایم/ زۆر سەخت.
("فُلان كَزُّ اليَدَين"): فیسار دەستوشكە/ چرووكە.
(أَلكَزَّةُ): مێی وشەی (أَلْكَزّ).
("قَوسٌ كَزَّةٌ"): كەوانێكی وشكەرچێوەكەی وشكە نانوشتێتەوە.
("بَكَرَةٌ كَزَّةٌ"): بەكرەیەكی وشكی تەسكە.
(أَلْكَزَز): چرووكیی/ رژدیی.
(أَلْكُزاز والكُزّاز) (طب): ١-دەردێكە یان لەرزێكە لەسەرماندا تووشدەبێت ٢-دەردەكۆپان/ گوێرەپە (كەزاز نەخۆشییەكی مەرگهێنە بە هۆی پیسبوونی برینداریەوەو جۆرە

میکرۆبێکەوە تووشدەبێت.

کزب: ١-(کَزِبَ-مُشْطُ الرجْلِ. کَزَباً): ئێسکە شانەی پێی بچکۆلەو کرژبوو.

٢-(اَلکُزْبَــرَة والکُزْبُــرَة والکَزْبُــرَة) (ن): گژنیــژە: ســەوزەیەکە لە رازیانــە دەچێت. لــە بنەرەتدا لــە ئەوروپای باشــووردا بووە. گەڵاکانــی ئاڵــە یــان ســپی تۆوەکــەی وەك بەهارات بەکاردێت‌و لە هەندێك شــەربەت‌و خواردنەوەدا بەکاردێت.

(کُزْبُرَةُ البِئــرِ) (ن): گیاقەیتەران: کژنیژی بیر/ کەرەوزە کێویلە. ڕووەکێکە لە کۆمەڵەی سەرخەســە گەڵای تەنــك‌و قەدێکی باریك‌و رەش‌و لووسی هەیە وەکو موو لە ئەشکەوت‌و قەراغ ئاوو کانیەکاندا دەڕوێت. دەشــتەکییە بۆ لەناوبردنی بەردی گورچیلە بەکاردێت.

کــزم: ١-(کَــزَمَ- کَزْمــاً): دەمــی لێکنــاو بێدەنگبوو.

(-الجَــوزَة ونحْوَهــا): بــە دانی پێشــەوەی گوێزەکە یان شتی وەهای شکاندو کاکڵەکەی‌و ناوەکەی دەرهێنا تابیخوات.

(-هُ): توند گەستی/ گازی لێگرت.

(کَزِمَ. کَزَماً): چرووکبوو/ دەستنووقاو بوو.

(أکْزَمَ): ڕژد/ چرووك.

(کَزَّمَ- البَردُ أصابِعَهُ): سەرما پەنجەکانی لە گۆ بردو کرژیکردن.

(أکْزَمَ): کرژ بوو.

(تَکَزَّمَ- الفاکِهَة): بێپاککردن میوەکەیخوارد.

(اَلکَزْم): بەریدەست کورت‌و پەنجە کورت.

(اَلکَــزَم): ١-زۆرخۆریــی ٢-لووتکورتیــی یان پەنجەکورتیی ٣-ئەســتووریی‌و کورتیی لۆزی چوارپێ٤-دەستقووچاوی/ رژدیی.

("فِي یَــدِهِ کَزَمٌ"): دەســتقووچاوە/ بێفەڕە/ بەخشندە نییە.

(اَلْمُنْکَزِمُ): بەریلەپکورت‌و قاچکورت.

٢-(کَزِمَ. کَزَماً): ترســاو نەیوێرا لە شــتەکە بچێتە پێشەوە/ پرکێشیی نەکرد.

(أکْزَمَ- عَــنِ الطَّعام): زۆریخوارد تا وایلێهات لەبەرچاویکەوت‌و دڵی نەچووە سەری.

(اَلکَزِم- مِنَ الرجال): پیــاوی زیرەکردووی نەوێر/ بێغیرەت/ ترسنۆك.

(اَلکَزمــان- مِــنَ الرجــال): پیاوانێکــن کە چێشــتێك خواردنێك هێنــدە بخۆن کە ئیتر دڵیان نەچێتەوە سەری.

کزو: (اَلکَزْوَرِیْنــا) (ن): رەگەزە درەختێکە لــە کۆمەڵــەی‌کەزوەرینایە ســەرچاوەکەی ئوســترالیاو دورگەکانی باســفیکە لە وڵاتانی رۆخــی دەریــای ســپیش بــۆ ڕازاندنــەوە دەڕوێنرێت.

کسّ: (کَسَّ- الشيءَ. کَسّــاً): شتەکەی کوتاو ورد کرد وەك ئاردی سفتی لێکرد.

(اَلکِسیس): ١-گۆشتی وشککراوەی ورد هاڕراو کە لە گوزارداو لە کارواندا دەبرێت ٢-شــەکر.

دەیشــوترێت شــەرابە لە گەنمەشــامیو جۆ دەکرێــت/ ئاوی گەنمەشــامیو نــاوی جۆ ٣- مەیی خورما.

٢-(کَسَّ. کَسّــاً):١-دانەکانی کورتو وردبوون ٢-کاکیلەی سەرەوەی لە هی خوارەوەی کورتتر بوو.

(أَکَسّ (م) کَسّاء (ج) کُسٌّ):کەسێکە کاکیلەی سەرەوەی لە هی خوارەوەی کورتتربێت.

(أَلکسیس):نانی شکاو.

(أَلَمْکَسُوس):نانی شکاو.

٣-(کَسْکَسَ-الشــيءَ. کَسْکَسَةً):شتەکەی ورد کوتا.

(أَلکُسْکُس) (ط):ئاردە قیمە: خواردنێکە لە ئاردو قیمەی وردی گۆشت دەکرێت.

(أَلکَسْکَســَةُ) (مص):(کاف)ی مێ (ســینی) بەدواوە دەنرێت کاتێك وشــەکە تەواودەبێت وەکــو: (بِکِس وأَکْرِمْتُکِــس):کە خۆی (بِكِ وأَکْرِمْتُكِ)یــەو ئەمــە هی خێڵــی تەمیمی عەرەبە.

کسأ: (کَسَأَ-هُ. کَسْأً):دوایکەوت.

(-الدابَّــةَ): ولاخەکــەی لێخــوڕی/ دایەپێشخۆی.

(-القَومَ):لە دوژمنایەتیدا بەزاندنی.

(-هُ بالسَّیفِ):بە شمشێر لێیدا.

(أَلکَسْءِ- مِنَ اللَّیلِ):بەشێکی شەو.

(أَلکُسْءِ والکُســوءِ مِن کُلِّ شيءٍ (ج) أَکساء): پاشینی/ پاشەوەی دواوەی هەموو شتێك.

("أَتَینا في أَکْســاءِ الشَّــهر"): لــە (دوادوای/ کۆتایی) مانگدا هاتین.

("مَرّوا في أَکْساءِ المُنهَزِمین أَو علی أَکسائِهِم"): بەسەر شوێنەوارو ئاســەواری هەڵاتووەکاندا تێپەڕین.

کســب: ١-(کَسَبَ-الشــيءَ کَسْــباً وکِسْــباً): شتەکەی کۆکردەوە، دەستخۆیخست.

(-مالاً أَو علماً):ســامانو دارایی خواســتو دەستگیریبوو/ دەستیکەوت.

(-الإثْمَ):گوناهبار بوو.

-لأَهلِهِ:ڕەنجی بــۆ خێزانەکەیداو بژێوی بۆ پەیداکردن.

(کَسَبَ وکَسَّبَ وأَکْسَــبَ فلاناً مالاً أَو علماً): دارایی یان زانستیی (دەستگیری فیسارکرد/ بە فیساریگەیاند).

(تَکَسَّــبَ مالاً أَو علماً):تەقەلاو کۆششــی بۆ دارایی یان زانستکردو دەستگیریبوو.

(-الرَّجُلُ):تەقەلایدا/ ڕەنجیدا/ کاسبیکرد.

(إِسْتَکْسَبَ-فلاناً):وای لە فیسارکرد ڕەنجبداو شت دەستگیری خۆی بکات.

(إِکتَسَبَ مالاً أَو عِلماً):ڕەنجیدا/ کۆششیکردو دارایی یان زانستی دەستگیر بوو/ دەستکەوت.

(أَلکاسِــب) •فــا):تەقــەلادەر/ ڕەنجــدەر/ کۆششکار/ کاسب/ دیناریکەر.

(أَبو کاسب) (ح):گورگ.

(الكاسِبَةُ) (ج) كواسِب: مێی وشەی(ألكاسِب).
(ألكواسِب): ئەندامانی لەشی مرۆڤ یان باڵندە/ پەلەور.
(ألكَسْب) (مص): دەستکەوتن/ دەستگیربوون/ چنگکەوتن، پەیداکردن.
(ألكِسْبَة والكَسيبَة): ئەوەی دەستگیر دەبێت/ ئەوەی چنگدەکەوێت.
(ألكَسَّاب والكَسوب): بە چنگ/ پەیداکەر/ کەسێکە دەستگیری زۆر بێت/ زۆر پەیدا بکات/ بە هەڵپە بێت.
(أَلمَكْسَب والمَكْسِب والمَكْسَبة (ج) مكاسِب): دەستکەوت/ دەستگیر.
٢-(ألكُسْبُرَةُ (ن)= گژنیژە.
کست: (ألكَسْتَنَة أو القَسْطَل) (ن): شابەرو رەگەزە درەختێکە لە کۆمەڵەی بەرووە سەدان ساڵ دەژی لە وڵاتی ئەورووپای هەوا مامناوەندیو لە تورکیادا دەروێ لە خاکی گەچیندا ناروێت بەرەکەی بە بەرژاوی دەخورێت.
(كَسْتَنَةُ الحِصانِ أو قَسْطَلَةُ الحِصانِ): رەگەزە درەختێکە لە بەهاردا گوڵی هێشوویی دەردەکات سپی یان سووردەبێت بەرێکی بۆری هەیە وەك بەری شا بەرووە بەڵام تاڵە ناخورێت.
کسح: (كَسَحَ- البَيْتَ. كَسْحاً): ماڵەکەی گەسکدا.

(-تِ الريحُ الأَرضَ): باکە خۆڵی رووی زەویەکەی راماڵی.
(-الشيءَ): شتەکەی لەتکردو راماڵیو لایبرد.
("أَتَينا بنی فُلان فَكَسَحْناهم"): چووینە سەر بەرەی فیسارو رامانماڵینو لەناومانبردن.
(كَسِحَ. كَسَحاً): قاچێکی لە دووی نەهاتو بەکێشیکرد. وەك زەویەکە گەسکبدات.
(أَكْسَح (ج) كُسْحان): قاچو دەست ئیفلیج، پەلپەککەوتە.
(كَسِح): هێزە بزوێنو هەستکەرکانی دەستی یان قاچی پەکیکەوت.
("ماأَكْسَحَهُ"): ئای کە قورسو گرانە.
(إكْتَسَحَ-الشيءَ): شتەکەی راماڵی/ بردی.
("أَغارُوا عَلَيهم فَاكتَسَحُوهُم): هێرشیان بردنە سەریانو رایانماڵینو هەرچیان هەبوو بردیان/ تاڵانیانکرد.
(كاسِحَةُ الأَلْغام= كابِسَةُ الأَلْغام): مینرامال. پاپۆرێکی تەختەیە بێموگناتیسە جۆرە قەیچەی تێدایە کە بەو تەلە کانزاییانە دەبرێت کە بە مینەکانەوەیەو بەیەکیانەوە دەبەستێتو لەژێر ئاوی دەریادان هەروەها ئامێری تەقاندنی ئەو مینانەی تێدایە.
(ألكَسْح) (مص): پەککەوتن.
(ألكَسِح): کەسێکە کە هانای بۆ دەبەیتو بەفریات ناکەوێت/ بێکەڵك.
(ألكُساح): ئیفلیجی/ دەردێکی حوشترە کە

دەبێتە هۆی شەلبوونی.

(أَلْكساحَة):١-گەسكدان/ ڕامالین ٢-ئیفلیجیی پەككەوتنـــی هێزی بزواندنو هەســتكردنی دەستو پێ بە زۆری هی پێ دەبێت.

(أَلكســيح و أَلْكسِيح والكُسْــحان= الأَكسح): ئیفلیج.

(ألأَكْسَح (ج) كُســحان):١-ئیفلیجبوو ٢-شەل ٣-گردەنشین/ پەككەوتە.

(أَلمِكْسَحَة): گەسك.

(أَلْمَكَسَّح): توێژگیراو/ پاككراو/ توێكڵگیراو.

("عودٌ مُكَسَّــح): چێوێكی توێــكڵ داماڵراو/ پاككراو.

(جَمَلٌ مَكْســوح) (مفع): حوشــتری شەلكە گرتوویەكی گران.

٢-(كاسَــحَ-هُ. مكاسَــحَةً): دوژمنایەتییەكی توندی لەگەڵدا كرد.

كسـد: ١-(كَسَــدَ وكَسُــدَ- الشــيءُ. كَســاداً وكُسُوداً): شــتەكە شكاو بازاڕی نەما/ برەوی نەما/ ڕەواجی نەبوو.

(-تِ السوقُ): بازاڕ وەستاو شت نەفرۆشرا.

(الشــيءُ كاسِد وكَسِيد): شتەكە بێ ڕەواجە/ شتەكە بێ بازاڕە.

(أَلســوقُ كاسِدٌ وكاسِــدَةٌ وأَكْسَــدُ): بازاڕەكە وەستاوە شتی بازاڕەكە بێڕەواجە/ بێبازاڕییە.

(أَكْسَــدَ- القَومُ): خوێشگەل بازاڕیی وەستاوە شتەكان بێڕەواجبوون.

(-تِ السُوقُ): بازاڕ وەستا.

(-الشَــيءَ): بــازاڕی شتەكەیشــكاند/ بازاڕی شتەكەی وەستان.

(أَلكِسيد= الكاسِد):١-بێبازاڕ/ شكاو/ بێڕەواج ٢-كاڵاو كەلوپەلــی خــراپو پارەنەكــردوو/ باونەماو.

٢-(إِنْكَسَــدَ-تِ الغَنَــمُ إِلى الغَنَــم): مەڕەكە چووەوە ناو مەڕەكان.

٢-(أَلْكُسْد= القُسْط) چیلكەیەكە هیندستانییە دەرمانی پێدەكەن یــان وەك بوغورد بەكاری دەهێنن.

كســر: (كَسَــرَ- العُودَ وكُلَّ صَلْب. كَسْــراً): چێوەكــە یــان هەر شــتێكی ڕەقی شــكاندو پارچەكانی جیاكردەوە. بەبێ ئەوەی شتێكی برەری پێدا بكرێت.

(-المَتاعَ): كاڵاكەی یەك یــەكو دانەدانە یان وردە وردە فرۆشت.

(-الشِعرَ): كێشی بۆ هەڵبەستەكە دانەنا.

(-الحَرفَ): وشەكەی ژێردار كرد.

(-الوســادَةَ): سەرینەكەی نوشــتانەوەو پاڵی پێوەدا.

(-مِن طَرَفِهِ وعلى طَرَفِهِ): چاوی لێپۆشــی. چاوی لێداخست.

(-العسكَر): سوپاكەی بەزاند/ ڕاونا.

(-فُلاناً عَن مُرادِهِ): فیساری لە ئامانجەكەی (دوور خستەوە/ لادا).

(-الوَصِيَّةَ): وەسیّتەکەیشکاندو نەیبردە سەر/ لایدا.

(-الطائِرُ جَناحَيــهِ): باڵندەکە باڵەکانی بۆ نیشتنەوە هێنایەوە یەك.

(كَسِرَ. كَسَراً): تەمەڵیکرد/ تەمەڵبوو.

(كَسَّــرَ): زۆر وردیکــردو پارچەکانــی جیاکردنەوە.

(-الكَلِمَةَ): وشەکەی کۆکردەوە بە تێکشکانی بنچینەی وشەکە کردی بە کۆی (تَكسير).

("كَسَّــرَ الكِتابَ على عِدَّةِ أبــواب"): کتێبەکەی بەشبەشکردو کردی بە چەند دەروازە باسێکەوە.

(كَسَّــرَ-تِ المِــرآةُ أَو نَحُوهــا النــورَ علــى كــذا فَتَكَسَّــرَ): ئاوێنەکە یان شــتێکی وەها رووناکییەکەی لەوە داو دایەوەو شکاندیەوە.

(كاسَرَ-هُ في البَيع): داوایکرد نرخی کاڵاکەی کە کڕی بۆیدابشکێنێت.

(تَكَسَّرَ): ١-وردبوو/ پارچەپارچە بوو ٢-نرخەکەی داشکا ٣-شەوقەکە درایەوە.

(تَكَسَّرَ-الشيءَ): شتەکەیشکاندو پارپەپارچەی کرد.

(إنْكَسر): شکا، پارچە پارچە بوو.

(-العَسْــكَرُ): ســەربازەکان شــکانو هەڵاتنو پەرشو بڵاوبوونەوە.

(مَكْسُــورٌ): سەربازی شــکاوو پەرەوازە بوو. ناوتریێت (مُنْكسر).

(إنْكَسَرَ- الحَرُّ): گەرماکە شکا.

(-العَجينُ): هەویرەکە شلبووەوەو هەڵات.

(-عَنِ الشــيءِ): لە شــتەکەدا شکســتیهێنا/ توانای بەسەردا نەشکا.

(إكْتَسَرَ-الشيءَ): شتەکەی شکاند.

(أَلكاسِــر) (فــا) (ج) كُسَّــر: ١-(ح)هەڵــۆ ٢-تێکشکێن.

(عُقــابٌ كاسِــر): هەڵۆیەکــی تێکشــکێنو هەڵمەتهێن کە نێچیرەکە تێکدەشــکێنێت یان دادەپەرێتو باڵەکانی دەهێنێتەوە یەك.

(كاســِرُ الحَجَرِ أو القُلْبُ) (ن): کەوڵە شوانە. رەگەزە گوڵێکی جوانە لە نیوەی سەرووی گۆی زەویــدا دەروێت لە کێــوە بەرزەکانداو وڵاتە ســاردەکاندا زۆرە بۆیــە وا ناونــراوە چونکە لە نێــوان بەردەکانەوە دەردێــت یان بەردی گورچیلەو میزڵدان دەتوێنێتەوە.

(أَلكاسِرَةُ (ج) كاسِرات وكُسَّر وكَواسِر): مێی وشەی (الكاسِر).

(أَلكَواسِر): باڵندە گۆشتخۆرەکان.

(أَلكَسْــر) (مص): ٦ ژێر، کە یەکێکە لە سەرو بــۆرو ژێــری پیت بــۆری پیت نیشــانەکەی ئەمەیە (ـِ) ٢-تۆزێکی/ کەمەکێکی شــتێکی زۆر.

(أَلكَسْــر (ج) كُسُــور و (جج) كُسُــورات (ع ح): ژمارەیەکە کە لــە یەك کەمتر بێت وەك ســێیەكو چواریــەك بەرامبەرەکەی ژمارەی تەواوە.

(أَلْكَسْـر و الكِسْـر (ج) أَكسـار وكُسُور): ١ـ كەرتێك لە یەكێك. لە ئەندامێك یان بەشێكی گرتكە ئێسقانێك كە گۆشتی پێوە بێت.

("أَتَيتُهُ وهُوَ يُطعِمُ الناسَ مِن كُسورِ الإبلِ"): گەیشـتمێ/ هاتمەلای ئەو پارچەی حوشتری بە خەڵكدەدا بیخۆن.

الكَسْـر والكِسْر: ١ـتەنشتی خانوومكە ٢ـكەنار ٣ـكەرتـی خـوارەوەی ڕەشـماڵەكە یـان ئەو بەشەی كە نوشتاوەتەوەو لەژێر گڵدایە.

("كُسُـورُ الأَودِيَة"): پێچو پەنای دۆڵو دەرە (تاكی نییە بەو شێوەیەی دواوەی).

("هذه أَرضٌ ذاتِ كُسُـور"): ئەمە زەوییەكە بەرزو نزمیی هەیە/ هەڵەتو نزمیی هەیە.

(أَلكَسْـرَةُ (ج) كَسَـرات): ١ـشكسـتێك/ نوشـتانەوەیەك ٢ بزوێنـی ژێـری وشـە ٣ شكستهێنانو هەڵاتن.

("وقعت عَلَيهِمُ الكَسْـرَةُ"): شكسـتیانهێناو هەڵاتن.

("بِعَيْنِهِ كَسْرَةٌ مِنَ السَّهر"): چاوی خەوی تیا شكاوەتەوە/ شەوبێداریی پێوەیەو خەواڵووە.

("هو ذو كَسَـراتٍ وهَـزَراتٍ"): لـە هەموو شتێكدا شكستدەهێنێتو ژێركەوتووە.

(أَلكِسْرَةُ (ج) كِسَر وكِسْرات وكِسَرات): لەت/ پارچە)ی شتی شكاو.

(أَلكُسـار والكُسـارَة- مِنَ الحَطَب ونَحْوَهُ): تەلاشەدارو وردەو پارچە شتی شكاو.

(أَلكَسَّار): ئازاشكێن/ زۆرشكێن.

(أَلكَسِـير (ج) كَسْـرى وكَسَـراى): شـكاو/ شكستەبوو، شكستیهێن.

(أَلتَكَسُّر) (طب): لەسەرماندا كەسیرە بوون/ لە سەرماندا پێست كرژ دەبێتو ماسولكەكان دەچنە یەك.

(أَلإنْكِسار) (ف): شكانەوەی تیشك كە بە دوو ناوەندی جیاوازی ڕووندا وەك ئاو یان هەوادا بروات.

(أَلتَكْسِير) (مص) (هـ): ڕووبەری ڕوو.

(أَلمَكْسِـر (ج) مَكاسِـر): ١ـشـوێنی شكان ٢ـ پێزانـینو ئاگالێبـوون. (لـەوەوە هاتووە كە بتەوێت چیلكە بشـكێنیت بزانیت ڕەقە یان نەرمە).

("فُـلان طَيِّـبُ المَكْسِـر"): فیسـار لـە تاقیكردنەوەدا دەرچوو پیاوی چاكە.

(مَكْسِـرُ الشَّـجَرَة): بنـی درەختەكـە یان قەدەكەی كە پەلی پێوە دەبێت دەشكێنرێت/ لێدەكرێتەوە.

(أَلمَكاسِر- مِنَ الجيران): دراوسێی ماڵ بە ماڵەوە خانوو بە خانووەوە.

("هو جاري مُكاسِـري"): ئەو دراوسێی ماڵ بە ماڵەوەمە دیوار بە دیوارەوەمین.

(أَلمُكَسَّـر- مِنَ الأَودية) (مفع): قوڵو پێچی دۆڵی لێشاو پێداهاتوو/ شیوی دۆڵ.

(أَلجَمع المُكَسَّر): كۆی (تەكسیر) لە وشەدا كە

بنچینەی وشــەکە لە کۆکردنەوەدا هەڵتەکاوە وەك: رَجُل.رِجال.

(أَلمَكسور) (مفع): دەنگێکی نەرمی کز.

(أَلمُتَكَسِّــر) (فا): دڵشــکاو/ ساردوســرو کز/ بێتابوشت.

("رَأَيتُهُ مُتَكَسِّراً"): دیم کزو سارو سڕ بوو.

٢-(كَسْــرى وكِسْــرى (ج) أَكاسِــرَة وأكاسِر: وكَساسِــرَة وكُسُور): نازناوی هەموو شایەکی فارسو نێران بووە.

كَسْــرى – كَسْرَوِي وكَسرى كَسْرَوي وكِسْرِيّ (فارسية): کیسرایی.

الإكْسير (يونانية): ئەفســانەیەکی یۆنانییە شــتێکە لە زیو یان شتیتر دەدرێت دەیکات بە زێرێکی ساغ.

كسر: (كاسِــرُ الأَمواج): شەپۆلی دەرياشكێن. بەندێکە لە دەمی ئەسکەلەدا دروستدەکرێت بۆ پاراستنی لە شەپۆلەکانی دەریا.

(أَلكَسَّــارَة): ١-تویکڵشــکێن ئامرازێکــە بــۆ شکاندنی تویکڵی هەندێك بەری درەخت وەك گوێزو بادام ٢-پیكو نوێڵو چەكوشو شتیتر كە بەردی پێدەشكێنن.

(أَلمُكَسَّــرات): گوێزو بادامو فستقو شتیتر كە دەشكێنرێت.

كســع: ١-(كَسَــعَ- هُ. كَسْــعاً): ١-دەریكــرد ٢ دەریكــردو راوینا ٢-بەدەســتی كێشــای بە سمتیدا یان لە دواوە شەقی تێهەڵدا.

(-السَــفينَةَ فِي البَحرِ): پاڵــی بە پاپۆڕەكەوە ناو خستیە رۆیشتن.

(-هُ بِكَذا): خســتیە دوای ئەوەوە/ كردی بە (شوێنكەوتەی ئەو/ بە پاشكۆی ئەو).

(وَرَدَتِ الخَيــلُ يَكْسَــعُ بَعضُهــا بَعْضــاً): ئەسپەكان هاتن (قەتارمیانبەست/ شوێن یەك كەوتن).

("إتَّبَعَ فُلان أَدبارَهُم يَكسَــعَهُم بالسَّــيفِ"): فیســار دوایانكــەوتو بە شمشــێر راویانانو دەریكردن.

(كَسَعْتَ الرَجلَ بِما ساءَهُ): پیاوەكە قسەیكردو وشەیەكت تێگرت پێیناخۆشوبو.

(أَلكُسْــعَةُ): ١-مانگاگەلی كارپێكــراو/ ژێربار ٢-كەرگــەل. چونكــە بــە دار راویاندەنێــنو لێیاندەخورن ٣-كۆیلەكان.

٢-(كَسَعَ واكْتَسَعَ-تِ الخَيلُ بأَذنابِها. كَسْعاً): ئەسپەكان كلكیان بە ناوگەڵیاندا كرد.

٣-(تَكَسَّعَ- فِي ضَلالِهِ): لەسەر گومڕاییەكەی خۆی رۆیشتو مایەوە.

٤-(أَلكَسَــعِ- فِي الخَيلِ): ســپێتی لە قولەپێی ئەسپدا بێت.

(أَلكَسَعِ): لەتە نان.

(أَلكُسعَةُ (ج) كُسَعْ):١-پنتێكی سپی لە تەوێڵی، ناوچەوانی هەموو شــتێكدا بێــت ٢-كۆمەڵە پەڕی سپی كە لە بنی كلكی باڵندەدایە.

(أَلأَكْسَــع- مِنَ الخَيل): ئەســپێك كە تووكی

قوڵەپێی سپێتی تەواو پێوە دیاربێت.

(-مِنَ الطَّيرِ): ئەوەی کە تۆپەڵە پەری سپیی لە بن کلکیدا بێت.

(رَجُلٌ مُکَسَّع): پیاوێکی ڕەبەن/ پیاوێك ژنی نەهێنابێت.

کسف: ١-(کَسَفَ- اللهُ الشَمسَ أو القَمَر): خودا خۆر یان مانگی شاردەوەو گرتی.

(- الشَيءَ): شتەکەی داپۆشی.

(-بَصَــرَهُ): چــاوی داخســتو دانەوانــد، شەرمیکرد.

(-تِ الشَــمسُ النُجومَ): تیشکی خۆر تیشکی ئەستێرەکانی بڕیو ئەستێرەکانی ونکرد.

(-هُ الحُزنُ وغَيرُه): پەژارە یان شتیتر. ڕووی زەردو لاواز کردو ماتیکرد.

(-تِ الشَــمسُ کُسُــوفاً): بــە ڕۆژ خۆر گیرا چونکە مانگ کەوتە نێوان زەوییو خۆرەوە.

(-وَجْهُهُ): دەموچــاوی بەیەکدادا/ مۆنبوو/ گرژبوو و ڕووی گۆڕا.

(-ت حالُهُ): بەدگوزەرانو پەرێشانبار بوو.

(-بالُــهُ): نائومێــد بــوو و دەروونــی بەلای خراپەدا دەچوو.

(تَکَسَّفَ-تِ الشَمسُ): خۆرگیرا.

(إنْکَسَفَ-تِ الشَــمْسُ والقَمَرُ): خۆرو مانگ گیران.

(ألکاسِف) (فا): شکستخواردوو.

(کاسِــفُ البــال) بەدگــوزەران/ بارخــراپ، نائومێد/ شپرزەو دڵتەنگ.

(کاسِفُ الوَجه): مۆن/ گرژ/ مرو مۆچ.

(يَومٌ کاسِف): ڕۆژێکی ڕەشو وەیباران.

(رَجُلٌ کاسِــف): پیاوێکــی لێوبەبارو لاوازو زەردهەڵگەڕاوی داخو خەفەت/ پەست.

(ألکَسْــف) (مص): ١-لێوبەبارییو دڵشکستیی ٢-گرژو مۆنیی ٣-بێگوزەرانی.

("أکَسْفاً وإمساکاً"): بە مۆنێکی ڕژد دەوترێت مۆنو کرژ بێتو چرووکیش بێت؟

٢-(کَسَفَ- الثَوبَ کَسْــفاً): بەرگەکەی لەتو پەتکرد.

(-أمَلُهُ. کُسُــوفاً): بێهیوا بوو/ ئومێدی لەوە بڕا کە بە تەمایبوو.

(کَسَّفَ-الشَيء): شتەکەی لەتوپەتکرد.

(ألکِسْفَةُ (ج) کِسْف وکِسَف وأکساف وکُسُوف): پارچەی شتێك.

(ألکَسيفَةُ): پارچەی شتێك.

کسل: (کَسِلَ وتَکاسَلَ کَسَلاً): سستیی نواندو تەمەڵیی لەو کارەدا کرد کە نەدەبوو بیکات.

(کَسِلٌ وکَســلان): تەمەڵ/ تەوەزەلو سست.

(ج) کَسالى وکُسَالى وکَسْلى وکَسالي (م) کَسِلَة کَسْلانَة وکَسْلى).

(أکْسَــلَ-الأمْرُ فُلانــاً): کارەکــە فیســاری خاوکردەوەو تەمەڵیکرد/ سستیکرد.

(ألکِسالَة): بێکاریی/ دەستبەتاڵیی.

(ألکُسْــول= ألکَسْــلان):١-تەمەڵ ٢-بەکیژێك

دەڵێن کە لە کۆڕێکدا دابنیشێت‌و تابوشتی هەستانی نەبێت‌و نازپەروەردە بێت.

(أَلمِکْسال) (بۆ نێرو مێ) = أَلکَسلان):١-تەمەڵ ٢-کەنیزەکی ناز پەروەردەو بەدەمیەوە دراو.

(نَسَبٌ مِکْسَل): باوو باپیرێکی کەمپایەو کەمباش/ گوێ بە شت نەدەر.

(أَلمَکْسَلَة): (مایەی/ هۆکاری) تەمەڵیی‌و سستیی.

(أَلشِبَعُ مَکْسَلَةٌ): تێری لەش گران‌و سست دەکات (مایەی تەمەڵییە).

("فُلان لاتُکسِلُهُ المَکاسِل"): هیچ هۆکارێکی تەمەڵیی فیسار (سست/ تەمەڵی) ناکات.

٢-(أَلکِسْل والمِکْسَل): ژێی کەوانی هەلاج کاتێك لێدەکرێتەوە.

کسم: ١-(کَسَمَ-الیابِسَ کَسْماً) شتە وشکەکەی بەدەست پرواندو وردکرد.

(-علی عِیالِهِ): رەنجی بۆ خێزانەکەیدا تا بژێوییان بۆ پەیدابکات.

(-نارَ الحَربِ): ئاگری جەنگی هەڵگیرساند./ شەڕەکەی نایەوە.

(أَلکَسْم) (مص): وردەیەك لە شتە پرواوەکە کە بە دەستەوە دەمێنێتەوە.

(أَلکَسُوم): لەسەر کار ڕۆیشوو پشوونەدەر.

٢-(أَلکَسْم) (عند العامة): لەش ڕێکوپێك‌و بێخەوش/ شۆخ‌و شەنگ.

("فُلانَة جَمیلَةُ الکَسْم") ئەو ئافرەتە، شۆخ‌و شەنگە/ لەشجوانە.

(أَلکَیْسوم): گیاو پووشێکی زۆر.

("هذه رَوضَةٌ کَیسوم ویَکسُوم"): ئەمە مێرگ‌و گوڵزارێکە تەڕ، شکۆفەدار چنگی داوەتەیەك.

(خَیلٌ أَکاسِم): ئەسپێکی زۆر داویانە بە یەکدا.

(رَوضَةٌ أُکسوم (ج) أَکاسیم) مێرگ‌و گیایەکی زۆر بە شکۆفەو تەڕو جوان‌و بەیەکداچوو.

کسو: ١-(کَسا. یَکسو- الثَوبَ فُلاناً. کَسْواً): جلی لەبەر فیسار کرد.

(-هُ شِعْراً): بەهەڵبەست (هەڵینا/ ستایشیکرد).

(أَکسی- الثَوبَ فُلاناً): جلی لەبەر فیسار کرد.

(تَکَسَّی- بِالکِساءِ): پۆشاکی (لەبەرکرد/ پۆشی).

(إِکْتَسی): جلی لەبەرکرد/ بەرگی پۆشی.

(-تِ الأَرضُ بِالنَّبات): زەویەکە بە گیا داپۆشرا/ بەرگی گیای پۆشی.

(إِکْتَسَیتُه ثَوْباً): بەرگێکم لەبەر ئەو کرد.

(إِسْتَکْسی فُلاناً): لە فیسار (پۆشاك/ جل)ی خواست.

(أَلکاسي (فا) (ج) کُساة): پۆشتە/ بەرگلەبەر پێچەوانەی (العاري): رووت.

(أَلکِساء (ج) أَکْسِیَة): پۆشاك/ بەرگ/ جل.

(-أَلکُسْوَة والکِسوَة (ج) کُسیً وکِسیً):

پۆشاک/ جل/ بەرگ.

(ألأكسى): پۆشتەو پەرداختر یان زۆرتر پۆشتەکارە یان زۆرتر جلو پۆشاکبەخشە.

("هو أكْسى مِن بَصَلَةٍ"): لە پیاز پۆشتەترە واتا بەرگێکی زۆری لەبەر خۆی کردووە.

٢-(كَسِيَ. يَكسى. كَساءً): شکۆدار بوو/ پایەدار بوو/ خانەدانبوو.

(كاسى- فُلاناً. مُكاساةً): شانازیی بەسەر فیساردا کرد یان شەڕە شانازیی لەگەڵدا کرد.

(ألكَساء): شکۆو سەروەریی.

(كسي. ألكُسُيُ (ج) أكْساء): کۆتایی دواوەی مرۆڤو (دواوەی/ پاشی) هەموو شتێك.

كشّ: ١-(كَشَّ- الزَنْدُ كَشّاً وكَشيشاً): کاتی هەڵکردنی چەرخەکە دەنگی کڵپەی ئاگرەکەی هات.

(ـتِ الجَرَّةُ): کووپەڵەکە هاتە کوڵ.

(-الجَمَلُ. كَشيشاً): نێرە حوشترەکە بۆ یەکەمینجار هاتە بۆڕە.

(-تِ الحَيَّةُ): مارەکە بە (پێستەکەی/ کاژەکەی) خشەی هێنا.

(-البَقَرَةُ): مانگاکە بۆڕاندی.

(تَكاشَّ-تِ ألأفاعي): مارەکان خۆیان لەیەکتری هەڵسوو و خشەیان لێهات.

(ألكَشيش) (مص): ١-دەنگی هاتنەکوڵی شلەمەنی وەك شەربەتو شتیتر ٢-خشەخشی مار.

٢-(كَشَّ-الرَجُلَ وغَيرَهُ كَشّاً): پیاوەکەو هیتری دەرکردو پیادا هەڵشاخا.

(-الدجاجَة): کشەی لە مریشکەکە کردو دەریکرد (عامیە): پێی وت (كِش كِش): کش کش.

(-ألديكُ): کەڵەشێرەکە لە بەردەم کەڵەشێرەکەیتردا بەزیو قووچاندی/ هەڵات (عامیە).

٣-(ألكُش): ئەوەی دارخورمای پێ تۆوپرژێن دەکرێت.

(ألكَشَّةُ): لای تەوێڵ یان مووی پەرچەم.

٤-(كَشْكَش. كَشْكَشَةً): هەڵات.

(-تِ الحَيَّةُ): مارەکە بە کاژەکەی خشەخشیکرد نەك بە دەم بفیشکێنێت.

(ألكَشْكش (ج) كَشاكِش): پەڕپەڕەو ئۆیە/ کە بە کراسەوەیدەکەنو بۆ جوانی پێوەیدەدروون.

("ثَوبٌ مُكَشكَشٌ"): جلێکی پەڕەکەو ئۆیەدار/ ئۆیە پێوە (فارسیە).

(ألكَشكَشَةُ) (مص): گۆڕینی پیتی (ك)ی گوێگری مێینە بە پیتی (ش) وەکو: أكْرَمْتُش وعَلَيْش لە وشەی (أكْرَمْتُكِ وعَلَيكِ).

كشأ: ١-(كَشَأَ-الشيءَ كَشْأً): توێکڵی شتەکەیگرت.

(-فُلاناً بالسَّيفِ): بە شمشێر لە فیساریدا.

(كَشِيءَ-ت يَدُهُ. كَشْأً وكَشاءً): دەستی قڵیشا یان پێستەکەی کرژ بوو.

(تَكَشَّأَ-الشيءُ): شتەکە توێکڵەکەی یان پێستەکەی لێبووەوە.

٢-(كَشَأَ- اللَّحْمَ. كَشْأً): گۆشتەکەی وا برژاند وشکیکردەوە.

(كَشِيء): کەسێکە گۆشت وا ببرژێنێت وشکیبکاتەوە.

(كَشَأَ – الرَجُلُ): پارچە گۆشتێکی تەواو برژاوی وشکەوەبووی خوارد.

(-الشيءَ): بە پێشی دان شتەکەی وەك خەیار خوارد/ کرماندی/ کوتەکوتە خواردی.

(كَشَأَ وكَشِيءَ الرَجُلُ مِن الطَّعام. كَشْأً وكَشاءً): تێری لە خواردنەکە خوارد.

(كَشِئُ وكَشِيءٌ): تێر خواردوو.

(كَشَّأَ- اللَّحْمَ. تَكْشِئَةً): گۆشتە برژاوە وشکەوەبووەکەی خوارد.

(أَكْشَأَ- اللَّحْمَ): گۆشتەکەی وا برژاند وشکیکردەوە.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە پارچە/ کوتە گۆشتێکی برژاوی وشکەوەبووی خوارد.

(تَكَشَّأَ- اللَّحْمَ): گۆشتەکەی بە برژاویی وشکەوەبوویی خوارد.

(-الرَجُلُ مِنَ الطَعام): تێری لە چێشتەکە خوارد.

(اَلكَشِيء): گۆشتی برژاوی وشکەوەبوو.

٣-(اَلكُشْأَةُ): خەوش، ناتەواویی.

("مافِي جَسَدِهِ كُشْأَةٌ"): لەشی هیچ خەوش و کەموکوورییەکی تێدا نییە.

كشب. (كَشَبَ وكَشَّبَ- اللَّحمَ. كَشْباً): بە پەلەو شپرزە گۆشتەکەیخوارد.

كشت: (اَلكُشُتُبان (ج) كَشاتِبين): ئەموستیلەی دروومان.

(زَهرُ الكُشتُبان) (ن): جۆرە گوڵێکە/ گوڵە ئەموستیلە.

كشث: (اَلكَشُوث والكُشُوث والكَشُوثَى والكُشُوثى والكَشُوثاء (ن): گورگە گیاکەڵە/ ترپترە، رووەکێکی مشەخۆرە نە رەگی هەیە نە گەڵا تەنها گوڵێکی خڕی وردی هەیە رەنگی سپییە یان مەیلەو سوورە دەئاڵێتە ئەو رووەکەی کە سواریدەبێت و دەئاڵێتە پەلەکانیو تەراییەکەی دەمژێت و دەیمرێنێت بە تایبەتی زیانی زۆری بۆ قامیشە.

كشح: ١-(كَشَحَ- البَيتَ كَشْحاً): ماڵەکەی گەسکدا.

(-القَومَ): خوێشگەلی پەرەوازەکردو دەریکردن.

(-البَعيرَ): بە داخ نیشانەی قەبرغەی حوشترەکەیکرد.

(-هُ): قەبرغەی داخکرد.

(-لَهُ بالعَداوَةِ): دوژمنایەتیی لەگەڵداکردو رقی لێهەڵگرت.

(-عَنِ الماءِ): وازی لە ئاوەکە هێناو پشتی تێکرد.

(-الطائِرُ): باڵندەکە خێرا بۆیدەرچوو/ رۆیشت.

(-الظَلامُ أَو الضَوءُ): تاریکییەکە یان ڕووناکییەکە لاچوو.
(-العُودَ): توێکڵی (چیلکەکەی/ تووڵەکەی) گرت/ داماڵی.
(كُشِحَ - الرَجُلُ): پیاوەکە قەبرغەی داخکرا.
(مَكْشُوح): قەبرغە داخکراو.
(-القَومُ مِنَ الماءِ): لەسەر ئاوەکە لاچوون و بڵاوبوونەوە.
(كَشَحَ كَشْحاً): هاواری قەبرغەیکرد.
(كَشَّحَ- البَعيرَ): قەبرغەی حوشترەکەی بە ئاگر نیشانە کرد.
(-هُ): قەبرغەی داخکرد.
(-العودَ): توێکڵی چیلکەکەیگرت.
(-هُ) (عند العامة): دەریکرد.
("كَشَّحَ الذُبابَ"): مێشەکانی دەرکرد (ئەمەیش گۆڕینی وشەی (كَشّ) ە.
(كاشَحَ فُلاناً بالعَداوَةِ. كِشاحاً ومكاشَحَةً) دوژمنایەتیی و ناحەزیی لەگەڵ فیساردا کرد.
(إِنْكَشَحَ- القَومُ عَنَ الماءِ): لە ئاوەکە دوورکەوتنەوەو بڵاومیان لێکرد.
(أَلكاشِح) (فا): دوژمنێکی قینلەدڵ کە دوژمنایەتیەکەی دەپەچنێکە دڵیەوە یان یەکێك ناحەزانە پشتت تێبکات و لێت دوورەپەرێز بێت.
(أَلكَشح (مص) مِنَ الجِسْمِ (ج) كُشُوح): قەبرغە کە لە نێوان ناوك و کەمەردایە.
(طَوىَ كَشحَهُ على الأَمرِ): لەسەر کارەکە بەردەوامبوو.
(طَوى كَشَحَهُ عَن فُلان) (أَو طَوىَ كَشْحاً عَنهُ): پشتی لە فیسار کردو پەیوەندیی لەگەڵدا پچڕی.
(أَلكَشَح) (طب): دەردێکە دەداتە قەبرغەو بەداخکردن چاریدەکەن دەردێکە پێیدەڵێن ئافسینگ/ سینەپاڵوو/ بەرمزام. نەخۆشییەکە بریتییە لە ئاوسانی پەردەی سیی و پەیدابوونی شلاوێك تیایدا. تاو چووزانەوەی لەگەڵدایە.
(أَلكِشاح): نیشانەیەکی لە قەبرغە دا.
(أَلكُشاحَة): لە دڵەوە دوژمنایەتیی و پچڕانی پەیوەندی.
(أَلمِكْشاح): تەور.
(أَلمِكْشاح والمِكْشَح): دەمی شمشێر.
٢-(كَشَحَ-تِ الدابَّةُ. كَشحاً): چوارپێکە کلکی بە ناوگەڵیدا کرد.
كشد: (كَشَدَ-الشيءَ. كَشْداً): بە دان شتەکەی پچڕاند.
(-الناقَةَ): بە سێ پەنجە مێحوشترەکەی دۆشی.
(أَكْشَدَ): دڵسۆز بوو.
(أَلكِشدَةُ): کەرە/ نفیشك.
(أَلكاشِد والكَشَدُ والكَشُود (ج) كُشُد): (ڕەنجدەر/ کۆششکاری چاك) بۆ خێزانەکەی.

كشــر: ١-(كَشَــرَ-عَن أسنانِهِ كَشْــراً): دانی دەرخســتو پیشــانیدا لە پێکەنینــدا یان لە باریتردا.

(ألكِشرَة): داندەرخستنو پیشاندان.

(كَشَرَ- السَــبعُ عَن أنيابِهِ): دڕندەكە كەوتە مرەمر بۆ پەلاماردانو دانی دەرپەڕاند.

(-فُلانٌ لَهُ): وەك دڕندە لێی كەوتە دانەكیرەو هەڕەشەكردن.

(كَشَّرَ-عَن أســنانِهِ): دانی تەواو دەرپەڕاندو هەڕەشەیكرد.

(كاشَــرَ-هُ. مُكاشَــرَةً): لەگەڵیــدا پێكەنیو دانەكانی دەرخست.

(أكْشَــرَ- لَــهُ عَــن أنيابِــهِ): كەڵبەكانــی لێدەرپەڕانــدو كەوتە هەڕەشــەو گوڕەشــەو گرمەگرم.

(تَكَشَّرَ): دانەكانی خستەڕوو.

ألكَشَــر: هێشــووی بێبۆڵ، هەرچی پێوە بوو خورابوو.

(ألجارُ المكاشِر) (فا): دراوسێی بەرامبەرو نزیك.

٢-(كَشِرَ. كَشَراً): هەڵات/ ڕایكرد.

٣-(ألكَشْر): نانی ڕەق/ وشك.

كشط: (كَشَطَ-الشيءَ. كَشطاً): ئەوەی سەری شتەكەی داپۆشیبوو لایبرد.

(-الجِــلَّ عَنِ الفَرَسِ والغِطاءَ عَنِ الشــيءِ): جلەكەی لە ئەسپەكە كردەوەو سەری شتەكەی لابرد.

(-الحَرفَ): پیتەكەی سڕییەوە/ لە شوێنەكەی خۆی لایبرد.

(-البَعيرَ): پێســتی لە حوشترە سەربڕراوەكە داماڵی/ كەوڵی كرد.

(تَكَشَّــطَ- السَّــحابُ فِي السَّــماءِ): هەورەكە پارچەپارچەو بڵاوبووەوە.

(إنْكَشَطَ): سەری بەرەڵا كرا/ لابرا.

(-الرَوعُ): ترسەكە ڕەوییەوە/ نەما.

إسْتَكْشَطَ-الشيءَ): سەری شتەكەی لابرد.

(-البَعــيرُ): كاتــی گروونــی حوشــترەكەو پێستداماڵینی هات.

(ألكَشَــاط): ١-دەرخستن/ ســەربەرەڵاكردن/ ڕووتكردن ٢-پێستی داماڵراو.

(ألكَشَّاط): قەساب.

كشــع: كَشَــعَ-القَومُ عَــن قَتيــلٍ. كَشْــعاً): خوێشگەل لە كوژراوێك دووركەوتنەوە.

(كَشِعَ. كَشَعاً): وەڕسبوو/ بێزار بوو.

كشــف: (كَشَفَ-الشيءَ وعَنِ الشــيءِ. كَشفاً وكاشِــفَةً): شــتەكەی دەرخســتو پەردەی لەسەر هەڵماڵی/ ئەوەی دەیشاردەوە لەسەری لایبرد/ خستیە ڕوو.

("كَشَــفَ اللهُ غَمَّهُ"): خودا خەفەتەكەی (لە دڵدا نەهێشت/ لابرد/ ڕەواندەوە).

("كَشَــفَتْهُ الكَواشِــفُ"): پــەردە لابەرەكان پەردەیــان لەســەر لابــرد/ ئابڕوویانــبرد/ ئاشكرایان كرد.

(كَشِفَ. كَشَفاً): هەڵات/ رایکرد.

(-الرَجُلُ أَو الفَرَسُ): پیاوەکـە سـەری بێتووکبوو یان چارەوێکە کلکی خوار بوو.

(كَشَّفَ-الشيءَ): شـتەکەی (دەرخسـت/ خسـتەڕوو)/ پەردەی لەسـەر لادا/ سـەری لابرد/ ئاشکرایکرد.

(-فُلاناً عَنِ الأَمرِ): فیساری ناچار کرد کارەکە دەرخات، پەردەری لەسەر لابەرێت.

(كاشَـفَ-هُ بِكَذا): ئەوەی بۆ دەرخسـت لێی ئاگادارکرد/ پەردەی بۆ لەسەر لابرد.

(-هُ بالعَداوَةِ): دوژمنایەتیی خۆی بەرامبەر ئاشکرا کردو یان دەستپێشکەرییکرد.

(أَكْشَـفَ): وا پێکەنـی کـە دانـی هەمـوو دەرکەوت.

(تَكَشَّـفَ- الشـيءُ): شـتەکە دەرکـەوت، ئاشکرابوو. ڕوونبووەوە.

(-البَـرقُ): چەخماخـە ئاسـمانی داگرتو ڕووناکیکردەوە.

(-الرَجُلُ): کابرا ئاشکرابوو/ پاشلی هەڵماڵرا، ڕسوابوو.

(تكاشَـفَ- القَـومُ): ١-خوێشـگەل خەوش و ناتەواوییـان لای یەکتری ئاشـکرابوو ٢-ڕازو نهێنـی خۆیان بۆ یەکتریی دەربڕی و ئاشـکرا کرد.

(إِنْكَشَفَ-الشيءُ): شتەکە دەرکەوت، زانرا.

(إِكْتَشَفَ الشيءَ): شتەکەی دەرخست، دۆزییەوە.

(أَلإِكْتِشـافات): دۆزینەوەی شـتی سروشتیی و داهێنانی پیشەسازیی، پەیداکردن و هێنانەڕووی شتی تازە.

(إِسْتَكْشَـفَ-عَنِ الشيءِ): داوای کرد شتەکەی بۆ ڕوون بکرێتەوەو دەربخرێت.

(أَلكاشِـف (ج) كَشَـفَة) (فـا): ١-دۆزەرەوە ٢-ڕوونکەرەوە ٣-دەرخەر.

(الكاشِـفَةُ (مـص) (ج) كواشِـف): ١-مێی وشـەی (الكاشِـف): ٢-نەنگیـی/ ڕسـوایی/ ئابڕووچوون.

(أَلكَشْـف (مـص) أَلكشـف عنـد أَصحاب الكمـارك): دیاریکـردن و دەرخسـتن لە لای پیاوانـی گومـرگ. پسـووڵەیەکە پیاوانـی گومـرگ کەلوپـەل و کاڵا چەندو چـی بێت تیایدا دەنووسن گومرگیی کەلوپەلەکە چەند بێت تۆماریدەکەن.

(أَلكَشـف عنـد العَروضیین): دەرخسـتن و دیاریکـردن لای کێشناسـەکان: حەوتەمـین پیتی دەنگدار فرێـدەدەن وەك لابردنی (ت) لە وشـەی (مَفعولاتُ): دەبێتـە (مَفعولاً) و دەکرێت بە (مَفعُولُن).

(أَلكَشف الإِلهي عند الصوفيين): ڕوونکردنەوە لەلای خـوداوە بـۆ سـۆفییەکان: دەرکەوتنی ڕاسـتیی خودایی لـە لایان لە گرتنـی ڕێگەی تایبەتی بۆ گەیشتن بەو ڕاستیانە. گەیشتووەکان بـەو پلەوپایەیە لای ئـەوان ئەوانـەن کە لە

سۆفییەتیدا گەیشتوونەتە پلەیەکی باڵا. راستیی گێتی گیانیی دەبینن بێئەوەی بە چاوی ئاوەز بیبینن بەڵکو بەو رووناکییەی کە خودا دەیخاتە دڵیانەوە.

(أَلكَشَفُ): ١-پێشی سەر رووتانەوە ٢-وەرگەرانێکە لە پێشی یان دوای روانی قژی سەر وەك بازنەیەکی لێدێت‌و چەند تاڵەمووەکە دەروێت.

(أَلكَشفَة): شوێنی رووتانەوەی پێشی سەر.

(أَلكَشّاف): فرەدەرخەرو فرەدۆز زۆرداهێنەر.

(«هو كَشافُ الغُمَم»): ئەو لادەری پەردەی سەری هەموو شتێکە/ خەمرەوێنی هەموو خەمێکە.

(أَلكَشّاف (ج) كَشافَة): یەکێکە کە سەر بە رێخراوێکی دیدەوانیی بێت.

(أَلكَشفِيَّة): رێکخراوێکی مرۆیی وەرزشیی‌و پەروەردەییە/ دیدەوانیی.

أَلكَشِيف= المَكشوف: ئاشکرابوو رووڵێهەڵماڵراو.

(أَلأَكْشَف): ١-پێشی سەر رووتاوە ٢-ئەو کەسەی سەری رووتابێتەوە ٣-کەسێکە لە شەردا قەڵغانی پێنەبێت وەکو دیاربێت‌و نەپارێزراو بێت ٤-هەڵاتوو لە جەنگدا.

(أَلكَشفاء): مێی وشەی (أَلأَكْشَف).

٢-أَلكَشَف-فِي الخَيل: خواریی لە ئێسکی کلکی ئەسپدا.

(أَلأَكْشَف): چارەوێیەك کە ئێسکی کلکی خواریی تێدابێت.

الملحق:

كشف: (أَلإِسْتِكْشاف): پشکنین‌و گەڕان بە دوای نەزانراوو دەرنەکەوتوودا.

("رَحْلَةُ إِسْتِكشاف"): ١ گەڕان‌و پشکنین بۆ دۆزینەوەو دەرخستن ٢-چوونە زەوییەکەوە کە زانیاریی دەربارەی زۆر کەمبێت بۆ سەرنجدان‌و لێکۆڵینەوەی بە باشی.

("إِسْتِكشاف منطقة صحراوية"): گەڕان بە ناوچەیەکی بیاباندا بۆ لێتێگەیشتن‌و وەرگرتنی زانیاری دەربارەی ٣-کردەیەکە ئامانجی کۆکردنەوەی زانیارییە دەربارەی دوژمن لە ناوچەیەکی دیاریکراوداو چاودێریی جووڵانەوەیان.

(طائِرَةُ إِسْتِكشاف): فرۆکەیەکی زانیاریی کۆکەرەوەو دەرخستن‌و دۆزینەوەو پشکنین.

كشك: ١-(أَلكَشْك) (فارسية): ئاوی جۆ.

(أَلكِشْك) (ط) (فارسية): ١-دۆینە. ساوەر دەکرێتە ماستەوەو دەترشێنرێت پاشان وشکدەکرێتەوەو ورد دەکرێت‌و لێدەنرێت ٢-(ب) (فارسية) ئاڵانێکە دیارو جیا لە هەموو خانووەکە.

٢-(أَلكَشْكُول والكَشْكولَة): کەشکۆڵ: قاپێکی تایبەتیی دەرۆزەکەر خواردنی سواڵی تێدەکات کە لە هەموو رەنگ‌و چێژێکە (هەردوو وشەکە ئارامییە).

(كِتابُ الكَشكُول): هی (بەهادینی عامیلییە)

بۆیە وای ناوناوە چونکە هەموو باسو شتێکی تێدا کۆکردۆتەوە.
کشم: (کَشَمَ- القِثاءَ أو الجزَرَ. کَشْماً): خەیارەکە یان گێزەرەکەی بە پەلەو ناشیرین خوارد.
(کَشِمَ. کَشَماً): لەش ناتەواو یان رەسەن ناتەواو بوو، نارەسەنبوو.
(أکْشَم): کەسێکە لەشنادروستو ناتەواو بێت یان نارەسەنبێت.
(ألکَشْم (ح): بەور.
(أنْفٌ کَشِمٌ): لووتێکی لەبنەوە براو، لووتبراوی زکماکی/ کەنۆش.
٢-(کَشْمکَرَ: ١-دەستی بە گریانکرد/ دایە پرمەی گریان.
(کِشْمَرَ-أنْفَهُ): لووتی شکاند.
٣-(ألکِشمِش) (ن): ترێ کشمیشی/ کشمیش.
(کِشْمِشَة): بۆڵە کشمیشێك. سەرچاوەکەی ئەوروپاو ئاسیای باکوورە هێشووی بچووكو ورد دەگرێت سپی یان سوور لە ترێ دەچێت. بەرەکەی خۆشەو مرەبایشی لێ دروستدەکەن.
کشو: (کشا. یَکْشو- ە کَشْواً): گازی لێگرتو دەریهێنا.
کشي: (ألکُشْیَةُ (ج) کُشیً): بەزی ناوسکی مارمێلکە یان بنی کلکی.
کص: ١-(کَصَّ- القَومُ. کَصّاً): خوێشگەل کۆبوونەوە.
(-الماءُ بالناسَ کصیصاً): ئاوەکە خەڵکی لە خۆی کۆکردەوە/ خەڵك بۆ ئاوەکە زۆر بوون/ کۆمەڵیانبەستو تێکچران.
(تَکاصَّ واِکْتَصَّ- القَومُ): خوێشگەل کۆبوونەوەو تێکچران.
(ألکصیصَة (ج) کَصائِص): کۆمەڵە خەڵك.
٢-(کَصَّ- الصَوتُ. کصّاً و کَصیصاً): دەنگەکە کزو نزمبوو.
(ألکصیص): دەنگی کوللە.
٣-(أکَصَّ): هەڵاتو رایکرد.
(ألکَصیص): ١-تۆقینوگرمۆڵەبوون ٢-شپرزەیی/ پەشۆکاویی ٣ پێچخواردنو جووڵەجووڵکردن لەتاو نارەحەتیی/ تەنگەتاویی ٤-خراپی/ بەدی.
٤-(ألکَصیص): پیاوی گرگنی قەڵەوی شلەپەتە.
(ألکَصیصَة (ج) کَصائِص): تۆرو پەتی (ئاسکپێگرتن/ ئاسکراوکردن).
٥-(کَصْکَصَ): پەلەی لە رۆیشتنەکەیدا کرد.
کصم: (کَصَمَ. کُصوماً): پشتیهەڵکردو رۆیشت.
(-کَصْماً): گەستی.
(-الرَجُلَ): توند پاڵی بە پیاوەکەوە نا.
کصي: ١-(کَصی. یَکْصِي. کَصْیاً): سووكو بێبەها بوو کە لەوەپێش بەنرخبوو/ لەبرەودا بوو.

كضل: (كَضَلَ-هُ كَضْلاً): پاڵی پێوه نا.

كَظّ: (كَظَّ- الطعامُ فُلاناً كَظّاً): خواردنەكە گـەدەی وا پڕكــرد هەناسـەی لەبەربــڕی، هەناسەی سواركرد.

(-الغَيظُ صَدْرَهُ): قین دڵی پڕ كرد.

(-الحَبْــلَ): پەتەكـەی توند كرد، بەسـتیو جەڕاندی.

(-خَصْمَــهُ): نەیارەكـەی جڵەوگـیر كــردو جووڵەی لەبەر بڕی/ دەرووی لێبڕی.

(-المَسيلُ بالماءِ كَظاظاً وكَظاظَةً): پلووسكەكە/ ئاوەڕۆكە ئاوەكەی نەكێشا لەبەر زۆری.

(-الأَمــرُ فُلاناً): كارەكە مەراقو خەفەتی بە فیسارداو باری گرانكرد.

(- كاظَّ-هُ كِظاظاً ومُكاظَّةً): لەگەڵیدا جەنگی جەنگێكی توندو درێژ، لە كۆڵی نەبووەوە.

(تَكاظَّ- القَومُ): ١-لە جەنگەكەدا خوێشان تەنگەتاو بــوونو بەیەكداچــوون ٢-دوژمنایەتیەكـەی لە ئەندازە (دەرچوو/ بەدەر بوو).

(إكْتَظَّ-مِنَ الطَّعامِ): هێنـدەیخوارد هەناسەی بۆ نەدەدرا/ هەناسەی لەبەر برا.

(-المَســيلُ بالماءِ): پلووسكەكە/ ئاوەڕۆكە ئاوە زۆرەكەی نەكێشا.

(-المَحَــلُ): شــوێنەكە لــە خەڵــك پڕبــوو جەنجاڵبوو.

(-هُ الغَيظُ): ڕقی زۆر هەستا، دڵی پڕ لە ڕقو قینبوو.

(أَلكَظّ): زۆر تووڕە/ دەمارگیر/ زۆر ڕقهەستاو ٢-گەدە پڕ ٣ تووڕەیی ڕق هەستان، دەمارگیریی ٤-كەسـێكە كە قورسیی كار شـەكەتیدەكاتو بێدەسەڵاتیدەكات، پەكیدەخات.

(رَجُلٌ كَظٌّ): پیاوێكی گیرو سەرسەخت.

(أَلكِظَّة): ژانكردنی گـەدە لە زۆرخۆرییەوە ٢-زۆرخۆرییكردنو گەدەپڕبوون.

(أَلكِظاظ) (مص): ١-پەژارەو خەمی زۆری دڵ ٢-ماندووبونێكی زۆرو نارەحەتی.

(أَلكَظيــظ): ١-تووڕەییەكـی زۆر تــووڕە ٢-گــەدە پڕبــوو ٣-كەســێكە كــە گرانیی كار شــەكەتیدەكاتو پەكیدەخات ٤-قەڵەباڵغیی/ چڕیی خەڵكەكە.

("علــی باب فُــلان كَظيظٌ"): لەبــەر دەرگای فیساردا قەڵەباڵغییەكی زۆر هەیە/ جەنجاڵییەكی زۆرە.

(أَلمَكْظُوظ): گەدەپڕ.

(أَلمَكْظُوظ والمُكَظَّظ): ١-كەسـێكە كە گرانیی كار لە پەلو پۆی بخات/ پەكیبكەوێت ٢-زۆر تووڕە/ دەمارگیر.

(طَعامٌ مَكَظَّــة): خواردنێك (تاڵخە/ ئینتەلا) بە خەڵك بكات.

٢-(كَظْكَظَ- السَقاءُ. كَظْكَظَةً): كوندەكە كشاو چەندی ئاوتێبكەیت وەك خۆی دەوەستێت تا ڕێكدەبێتو ڕەپ دەبێت.

(فُــلانُ يَتَكَظْكَــظُ عِنــدَ الأَكْلِ): لــە كاتی

خواردندا كە گەدەی پڕ بوو ڕاستدەبێتەوە بۆ ئەوەی زۆرتر بخوات.
كظب: (كَظَبَ. كُظُوباً): لە قەڵەویدا ڕەپبوو/ زۆر قەڵەوو تێكسمراو بوو.
كَظَـرَ: ١-(كَظَـرَ- القَـوسَ كَظْـراً): بـۆ چەسـپكردنی ژێكـە لە هـەردوو سـەرەوە كەوانەكەی دابڕكرد/ لەلەیكرد.
ألكُظْر: دابـڕی كەوانەكە كە قوڵفەی ژێكەی تێدا دەبێت.
٢-(ألكُظر): بەزی سەر هەردوو گورچیلە.
(ألكُظْرَةُ والكُظْر): شوێنی بەزی گورچیلە كە لێیكرایەوە.
(ألكِظْر): نێوان هەردوو ئێسقانی چەڵەمە.
كظـم: (كَظَـمَ- غَيْظَهُ. كَظْمـاً وكُظُوماً): ڕقەكـەی/ تووڕەییەكەی خـواردەوەو دەری نەبڕی.
(-البَعِيرُ. كُظوماً): حوشترەكە لە كاوێژكەوت/ كاوێـژی نەكرد/ فیسـار لە كاوێـژ نەكەوت واتە: («ماكَظَمَ فُـلانٌ على جِرَّتِهِ»): خۆی نەگرتو ئەوەی لە دڵیدا بوو دەریبڕی.
(-الشـيءَ و على الشـيءِ كَظْماً): شـتەكەی گلدایەوەو بەندیكرد.
(-البابَ): دەرگاكەی بەست/ داخست.
(- النَهْرَ): بەری ڕووبارەكەیگرتو بەندی بۆ كرد.
(- القربة): مەشكەكەی پڕكردو دەمەكەی بەست.

(-البَعـيرَ بالكِظامَـةِ): بـە پەتەكـە لووتی حوشترەكەی بەست.
(كُظِمَ. كُظُوماً): بێدەنگكرا.
(ألكاظِـم) (فا) (ج) كُظَّـم): بێدەنگ/ كپ/ نەدوو.
(بَعيرٌ كاظِمٌ): خوشـترێكی تینووی ناوسـك وشكەوەبوو.
(الكَظَم (ج) أكْظام وكِظام): شوێنی هەناسە دەرچوون.
("أخَذَ بكَظَمِهِ"): هەناسەی لەبەر بڕی هێندە داخو خەفەتیدایە.
(ألكِظام): سـەرقاپ، تۆپەوانە ئەوەی سـەرو دەمی شتی پێدەگیرێتو پێدەنرێتەوە.
("أخَـذَهُ بِكِظامِ الأمرِ"): بە بـڕوا بە خۆوە كارەكەی گرتەدەست.
(ألكِظامَـة (ج) كَظائِـم): ١-گونجـی ئاو كە ئـاوی لەژێر زەویـدا پێدەگوزێنـەوە ٢-ئەو ئاوەڕۆیەی كە لە نێـوان دوو بیردا/ مچالاودا، دەبێـت وەك هی كارێز ٣-دەمـی دۆڵ ٤-پەتی پێبەستنەوەی لووتی حوشتر ٥-قوڵفەی پەتی تـرازووی هەردوو سـەری كە بـە میلەكەوە هەڵدەواسرێت.
(كِظامَةُ الباب): چەفتو نەڵقەرێزی دەرگا.
(إبِلٌ كُظُومٌ): حوشترێك كە كاوێژ نەكات.
(ألكَظيـم): كێلونی دەرگا/ ئـەوەی دەرگای پێدادەخرێت.

(أَلمَكظُـوم والكَظيم): خەفەتبار/ پەژارەبار/ دڵ پڕ لە جەخار.

(أَلكَظيمَةُ (ج) كَظائِم): تویشەبەرە کە نانی تێدەکەن/ کارێز کە دوو چاڵاو یان زیاتر لەژێر زەویدا ئاوەڕۆمیك بە یەکیاندەگەیەنێت.

كظو: (كَظا يَكْظُو- لَحْمُهُ كَظواً): گۆشتەکەی پتەوو توند بوو.

(تَكَظَّـى- لَحْمُـهُ سِـمَناً): گۆشـتەکەی لە قەڵەویدا هەستا.

(أَرضٌ كاظِية): زەوییەکی وشك.

كَعَّ: ١-(كَعَّ. كَعّاً وكُعُوعاً و كَعاعَةً وكَيْعُوعَةً): بێتوانایی نواندو زیرەکردوو بوو/ زۆر ترسا.

(أَكَعَّ- فُلاناً): فیساری ترساندو زیرەی پێکرد.

(-الخَوفُ فُلاناً): ترس فیسـاری لەپێخست/ نەیهێشت بڕوات.

(-فِي كَلامِهِ): لە قسەکەوت.

(أَلكاعّ): بێتواناو زیرەکردوو/ زۆرترسنۆك.

(أَلكَعّ= الكاعّ): بوودەڵەو زۆر ترسنۆك.

("فُلان كَعُّ الوَجهِ"): ڕوو ناسکە.

٢-(كَعْكَعَ- الرَجُلَ كَعْكَـةً): ڕێی لە پیاوەکە گرتو نەیهێشت بۆ ئەوە بچێت کە دەیەوێت.

(-هُ عَـن كَـذا): گێرایـەوەو بـەری ئەوەی لێگرت.

(-فِي كَلامِهِ): لە قسەکە کەوت/ نەیکرد.

(تَكَعْكَعَ): ١-ڕێی لێبەسترا ٢-زۆر ترسا.

(أَلكُعْكُعُ): ١-زیرەکردوو/ زۆر ترسنۆك ٢-بوودەڵە.

كعـب: ١-(كَعَبَ-تِ الجارِيَـةُ كَعُوباً وكُعُوبَةً و كِعابَةً): کەنیزەکەکـە مەمکی (هەڵتۆقی/ خڕکرد).

(كَعـابٌ وكاعِبٌ): کیژی مەمککردوو/ مەمك (هەڵتۆقیو/ خڕکردوو).

(كَعَبَ- الثَـديُ كُعوباً): مەمکەکە هەڵتۆقی/ بەرزبووەوە.

(كَعَّـبَ- تِ الجارِيَـةُ): کەنیزەکەکە مەمکی خڕکرد.

(-الشيءَ): شتەکەی شەشپاڵووکرد.

(أَلكاعِب (ج) كَواعِب- مِنَ الجَواري والثَديُ): مەمکردووی تەواو.

(الكَعب (ج) كِعاب وكُعُوب وأَكْعُب): ١-هەموو جومگەیەکی ئێسـقان ٢-ئێسـکی دەرپەڕیوی قولەپـێ ٣-هـەردوو ئێسـکی دەرپەڕیـوی ئەملاولای پێ.

(أَلكَعْـب (ج) كُعـوب): ١-گرێی نێـوان دوو پارچەی قامیش ٢(گرێیەك لە گرێکانی نێزە ٣-هەرچی (بەرز/ بڵند) بێتەوە ٤-سەروەریی‌و شکۆ/ نگین.

(«أَعلـى اللهُ كَعْبَهُـم»): خودا پایـەی بڵند کردونەتەوە.

(«ذَهَبَ كَعْبُهُم»): بڵندییان نەوی‌و سەروەرییان لەدەستچوو.

(«رَجُلٌ عالِي الكَعْبِ»): پیاوێکی بەبڕشـت‌و دەستدارو شکۆدارە.

(أَلكَعْب (ج) كُعُب وكِعــاب):١-میچ كه یاری پێدەكەن ٢-(هـ) شەشپاڵوو.

(كَعْبُ عَدَدٍ ما (ج) كِعاب (ع ح):سێچەندانەی ژمارەیەك/ ژمارە كه سێ جار لە خۆی بدرێت وەك: ٦ × ٦ × ٦ = ٢١٦.

(أَلكَعْب):مەمكی خڕكردووی تەواو هەستاو.

(أَلكَعْبَةُ):كچێنیی كەنیزەك/ بنی كچ.

(أَلكَعْبَةُ (ج) كِعاب وكَعَبات):١-میچی ئێسقان كه یاری پێدەكەن ٢-هەموو خانوویەكی چوارگۆشە ٣-ژوور ٤-كابە كە لە مەككەدایە (بۆیە وا ناونراوە چونكە چوارگۆشەو بەرزو دیارە).

(أَلكِعاب واحدها كَعْب وكَعْبَة): زاری تاوڵەو یاریتر.

(جارِيَةٌ كَعابٌ ومُكَعَّــبٌ): كەنیزەكی مەمك خڕكردوو پێگەیشتوو.

("وَجْهٌ مُكَعَّب"):ڕوویەكی قەپۆڵە.

(تَكعيبُ عَدَدٍما) (ع ح):سێجارەی «سێجای» ژمارەیەك وەك ٦×٦×٦=٢١٦.

(أَلمُكَعَّب):١-(هـ): شەشــپاڵوو كه شەش ڕووی چوارگۆشەی هێندەی یەكی هەیە ٢-ئەوەی كه لە شێوەی ئەو بێت.

(مُكَعَّــبُ العـــدد) (ع ح):ئەنجامــی لێدانی ژمارەكە لە دووجای خۆی وەكو (٨) ســێجای ژمارە (٢) دووە.

(ثَــدْيٌ مُكَعَّب):مەمكێكی هەســتاوو گەورە (ئەمیش دەگمەنە).

٢-(كَعَــبَ وكَعَّــبَ- الإناءَ. كَعْبــاً):قاپەكەی پڕكرد.

(أَلكَعْب (ج) كُعْــب وكِعاب):١-تۆپەڵە (ڕۆن/ چەوری) ٢-پێوانەی قاپێك شیر.

٣-(كَعَبَ- فُلاناً. كَعْباً):كێشــای بە شوێنێكی ڕەقی فیساردا وەك سەری‌و شوێنی وەهای.

٤-(أَكْعَــبَ): گورجیكــرد/ خێرایكــرد/ پەلەیكرد.

٥-(كَعْبَرَ-هُ بالسَّــيفِ):بە شمشێر لەتیكرد، بڕی.

(أَلكَعْبَر- مِنَ العَسَل):هەنگوینی ناوشانە.

(أَلكَعْبُرَة (ج) كَعابر):١-گردەی هەموو شتێك ٢-پلە گۆشتی بڕژاوی ساردەوەبوو ٣-ئێسقانی ســەختی بەیەكداچوو ٤ بنی ســەر ٥ كوڵۆتی قەبــەو زل ٦-جومگەی ئانیشــك ٧-بنبێژنگی گەنم كاتێك پاكدەكرێت ٨-پیسایی وشكەوەبوو بە كلكی حوشترەوە.

(كُعْبُرَةُ الكتفِ):دەفەی شان.

(كُعْبُرَةُ الوظيف):سەری یەكگرتنی هەردوو ئێسقانی پووز.

(أَلكَعابر):سەری ئێسقانەكان.

(أَلكَعْبُــرَة (مــص) مِــنَ النِّســاء):ئافرەتی (جلفری نەزاندوو/ هەڵەشە).

(أَلكُعْبــورَة (ج) كَعابــير):١-گرێ ٢-شــوێنی كۆبوونــەوە ٢-خواردنێكــە وەك بەرمــاوە تووردەدرێت.

أَلْمُلْحَق:

كعب: (التكعيبيّة): شەشپاڵوكاریی: ڕێرەوێكی هونەریی چەرخی تازەیە كە شەشــپاڵوكاریی دەگرێــتو شــێوە ئەندازەیــی ڕێگەیەكە بۆ دەربڕیــن. بەناوبانگترینــی پەیــڕەوكاری شەشپاڵوكاریش بیكاسۆیە.

كعت: ١-(أَكْعَتَ- الرَجُــلُ): ١-خێرا دەرپەڕی ٢-بە پڕتاوو توورەییەوە سواربوو ٣-دانیشت.

(أَلْكَعْت (م) كَعْتَة): كورت/ كورتەباڵا.

(أَلْكُعْتَة): سەرقاپی بوتڵی شووشە.

٢-(كَعْتَرَ): ١-لە ڕۆیشــتندا پەلەیكرد ٢-توند ڕایكرد.

(-فِي مَشــيِهِ): وەك ســەرخۆش بەمــلاولادا كەوت.

(أَلْكُعْتُــر) (ح): باڵندەیەكە وەك چۆلەكەیە/ چۆلەكە شێوەیە.

كعر: ١-(كَعِــرَ- الصَبيُّ- كَعَــراً): منداڵەكە ورگی پڕ بوو و قەڵەو بوو.

(كَعِرْ): منداڵیو ورگلێهاتووی قەڵەو.

(كَعِرَ- البَطْنُ): سكەكە پڕ لە خواردنبوو یان قەڵەو بوو.

(كَعِرَ وكَعَّرَ وأَكْعَرَ- البَعيرُ): حوشترەكە كۆپارەكەی چەوریی زۆر بوو و بەرز بووەوە.

(أَلكعْر): كۆپارە.

(أَلْكَعْرَة): گرێیەكە وەك لوو.

٢-(كَعَــرَ-هُ (فِي إصطِلاح العامَة) كَعْراً): زۆر سەرزەنشتیكرد.

كعز: (كَعَــزَ. كَعْــزاً): بە پەنجە شــتەكەی كۆكردەوە.

كعس: ١-(كَعْسَبَ- الرَجُلُ كَعْسَبَةً): ١-ڕایكردو هەڵات ٢-خێرا ڕۆیشــت یان وەك ســەرخۆش ڕۆیشت.

٢-(كَعْسَمَ. كَعْسَمَةً): ڕایكردو هەڵات.

(أَلكَعْسَم (ج كَعاسِم وكَعاسيم) (ح): كەرەكێوی.

كعــط: (كَعْطَــلَ. كَعْطَلَةً): تــا توانیی توند ڕایكرد.

(-بيَدِهِ): دەستی درێژ كرد.

كعك: (أَلكَعْك الواحِدَةُ كَعْكَة (ج كَعْكات (ط) (فارسية): جۆرەك. لە ئاردو شیرو شەكر یان شتیتر دروستدەكرێت خرە یان درێژكۆلەیە.

كعل: (تَكَعَّــلَ- التَمرُ ونَحْوَهُ): خورماكە یان شتی لەو بابەتە توند بەیەكەوە نووسا.

(أَلكَعْل): دەوڵەمەندی چرووك.

(أَلكَعْل والكُعَل): پیاوی كورتەبنەی ڕەش.

(أَلمُكَعَّل): توورەیەك خیشیكردبێت.

كعم: (كَعَمَ- الوِعاءَ. كَعْماً): سەری قاپەكەی توند كرد.

(-البَعيرَ): دەمی حوشــترەكەی توند بەست تا نــە بگەزێتو نــە بخوات/ لەواشــەیكرد/ قەمتەریكرد.

(-الخَــوفُ فُلانــاً): تــرس باڵــی پێوەنــاو ناگەڕێتەوە.

(-هُ) عنــد العامــة):تەنگــی پێهەڵچنــی‌و هەڵات‌و نەگەڕایەوە.

(أَلكِعِمْ (ج) كِعام):كیف یان هەر شــتێك كە چەكی بۆ پاراستن تێبخەن.

(أَلكِعام (ج) كُعُم والكِعامَة):قەمتەر/ لەواشە كە دەمی حوشتر و وڵاخی پێدەبەستن.

(كُعومُ الطَّريق):دەمی ڕێگا.

(بَعيرٌ كَعيمٌ= مَكْعُوم):حوشتری(دەمبەستراو/ دەم لەواشەكراو).

كعن:١-(أَكْعَنَ-الرَّجُلُ)پیاوەكە لەگورجوگۆڵیی كەوت‌و لەشی قورس‌و خاوبووەوە.

٢-(تَكَعْنَشَ- الطائِرُ):باڵندەكە كەوتە تۆڕەكەوە.

(-فُــلانٌ في الشــيءِ):لە شــتەكەدا خنكا وا تێومیگلاو تێیكەوت.

كعــو: (كَعــا. يَكعــو. كَعْــواً):زۆر ترســا/ زیرەكردوو بوو.

(كَعِــيَ. يَكعى- عَنــهُ. كَعْيــاً) (عامية):لە ئەنجامدانیــدا پەكیكــەوت، پــاش ئــەوەی كۆششێكی زۆریكردو بۆی نەكرا.

(كعَى غيرَه):پەكیخست (عامیه).

(أَلكاعي) (فا):بەزیو.

(أَلأَكْعاء):زیرەكردووەكان.

أَلكَعْوَةُ (عامية):ئەوەی كە مایەی زیرەكردنە.

كغد: (الكاغِد والكاغَد= القِرطاس) (فارسية): كاغەز.

(أَلكاغِدِيُّ):كاغەزفرۆش.

كفّ: ١-(كَفَ- الثَوبَ. كَفّاً و كِفافَةً):بەســەر پەراوێزی جلەكەدا چووەوە/ تیكوبنتیكیكرد تا بە دەمیەوە نەڕوات.

(-الشيءَ كَفّاً):شتەكەی كۆكردەوەو بەیەكیدا كرد.

(-رِجْلَهُ):قاچی بە پەڕۆیەك بەست.

(-مــاءَ وَجْهِهِ):ئاوی ڕووی خۆی پاراســت‌و داوای هیچی لە كەس نەكرد.

(-القَبيلة):لای خێڵەكەی گرت.

(-الإِناءَ):قاپەكەی (تــەواو پڕكرد/ لێوانلێو كرد/ پڕپڕ كرد).

(-هُ عَنِ الأَمرِ):لە كارەكە لایداو نەیهێشــت/ ڕێی لێگرت ئەنجامی بدات.

(-عَــنِ الأَمــرِ):لــە كارەكە لایــداو بەلایدا نەچوو/ نەیكرد.

(-بَصَرُهُ):چاوی كوێر بوو.

(-تِ الناقَــةُ كُفُوفــاً):حوشــترەكە پیر بوو دانەكانی كورت‌و كوڵبوو.

(كُفَّ- بَصَرُهُ):چاوی كوێر بوو.

(تَكَفَّفَ- الناسَ)دەستی بۆ خەڵك پانكردەوە/ سواڵیكرد.

(-الرَجُــلَ):پیاوەكــە بە دەرۆزە شــتەكەی وەرگرت یان ســواڵی مشتێك خواردنیكرد یان داوای شتێكیكرد كە برسێتییەكەی تێربكات.

(-دَمْعُهُ):فرمێسكەكەی گەڕایەوە.

(-عَنِ الأَمرِ):وازی لە كارەكە هێنا.

(تَكافَّ- القَومُ): له یەکتری بڕانو جیابوونەوه یان پاڵیان بەیەکترەوه نا.

(-عَنِ الأَمر): بەلای کارەکەدا نەچوو.

(إنْكَفَّ): وازی هێنا/ دەستی هەڵگرت.

(-عَنِ المَكان): شوێنەکەی بەجێهێشت.

(إسْتَكَفَّ- الشَعَرُ): قژەکە گرمۆڵە بوو چنگی دایە یەك.

(-الشيءَ): بە چنگ بردی.

(-الناسَ): دەستی بۆ خەڵکی پانکردەوەو دەرۆزەیکرد/ سواڵیکرد.

(-عَينَـهُ): لەبەرخۆرەکە لەپی خستە بەر چاوی تا شتێك ببینێت.

(-الناظِرُ): تەماشاکەرەکە دەستی خستە سەر برۆی وەك سێبەر بۆ چاوی بکات.

(-ت عَينُهُ): لەژێر بەریدەستیدا ڕوانی کە سێبەری بۆ چاوی کردبوو.

(-الشَـيءُ): شتەکە پێچپێچخواردو کۆبووەوە وەك لالەویچی لێهات.

(-تِ الحَيَّةُ): مارەکە پێچپێچخوارد،/ لوولبوو وەك دەستاری لێهات.

(-بِه النـاسُ حَولَـهُ): خەڵکەکە خولیاندا/ دەوریانداو کەوتنە تەماشاکردنی/ سەرنجدانی.

(-فُلانٌ بِالصَّدَقَةِ): فیسار دەستی خێرخوازیی درێژکرد/ خێریکرد.

(-هُ عَـنِ الشـيءِ): داوای لێکرد کە واز لە شتەکە بهێنێت.

(أَلكافّ (ج) كَفَفَة) (فا): وازهێن.

(رَجُلٌ كافٌّ): پیاوێکە جڵەوی خۆی گرتبێتو وازی لەو شتە هێنابێت.

(ناقَةٌ كافٌّ): مێحوشترێك پیر بووبێتو دانی زۆر کورتبووبێتەوە/ پەکیکەوتبێت.

(أَلكافَّة): ١-مێی وشەی (أَلـكَاف) ٢-هەموو/ گەل/ گشت.

(«جاءَ الناسُ كافَّةً»): گشت/ هەموو خەڵك هاتن. ئەم وشەیە (أل)ی ناچێتە سەرو ناخرێتە پاڵ وشەیتر ٣-مێحوشتری پیری پەککەوتە.

(أَلكفّ (مص) (ج) أَكُف و كُفُوف وكَفٌّ) (ع ا): ١-لەپیدەست یان بەریدەستو پەنجەکان یان دەست (مێیە) ٢-نازو فەڕو بەهرە.

(عِند العَروضيين): لای کێشزانەکانی شیعر لابردنی پیتی حەوتەمی کێشەکە ئەگەر زەنەدار بوو/ بێدەنگبوو وەکو لابردنی (ن)ی (فاعِلاتُـن) دەبێتە (فاعِـلاتُ و (ن) (مَفاعيلُن) دەبێتە (مَفاعيلُ).

(كَفُّ السَّبعِ والكَلبِ وَالذِئبِ ومريَم وآدَم وغيرها (ن)): لەپی درندەو لەپی سەگو لەپی گورگو لەپی مریەمو لەپی ئادەمو هیتر (ئەمانە گیان).

(أَلكَفَّة): ١-جارێك وازهێنان.

(كَفَّةُ الميزان): تایەکی ترازوو.

(لَقيتُـهُ كَفَّةَ كَفَّـةَ وكَفَّةً لِكَفَّـةٍ وكَفَّةً عَن

كَفَّةٍ): ڕووبەڕوو تووشی بوون، بەرامبەریەك وەستان، وەك لەپێدەست بە لەپی دەستی ئەوەوە بێت و نەهێڵێت بۆ لایتر بچێت).
(اَلكُفَّةُ (ج) كُفَف وكِفاف): ١-پەراوێزو داوێنی هەموو شتێك ٢-لێواری شت و نووكی شت.
(-مِنَ الشَجَرِ): پۆپەی درەخت.
(-مِنَ الناسِ): خەڵكی بەگشتیی و نزیكترینیان لە شوێندا بە تۆ.
(-مِنَ اللَّيلِ): دەمی بەیەكگەیشتنی شەوو ڕۆژ لە بەیانی و ئێوارێدا یان لە خۆرهەڵات یان لە خۆرئاوادا.
(-مِنَ الثَوبِ): بەشی سەر ڕووی بەرگ كە ڕیشوودار نییە.
(-مِنَ الغَيمِ): قەراغ و بیجاغی هەور.
(-مِنَ اللِّثَّةِ): بەشی سەرەوەخواری پوك.
(مِنَ الدِرعِ): داوێنی قەڵغان.
(-مِن الرَملِ): خڕۆكەی درێژەوەبووی لم.
(كُفَّةُ القَميصِ): پەراوێزی داوێنی كراس.
(كَفَّةُ الصائِدِ): تۆڕی ڕاوچی، داوی ڕاوكەر.
(الكِفَّةُ (ج) كِفَف وكِفاف): ١ هەموو خڕەوەبوویەك/ شێوە بازنەییەك ٢-چاڵێك كە ئاوی تێدا كۆبێتەوە.
(-مِنَ الدَفِّ): كەپەی دەف دارەكە.
(-مِنَ الميزانِ): تای ترازوو كە دووتان.
(«اَلذَّهَبُ بِالذَّهَبِ والكِفَّةُ بِالكِفَّةِ»): شت بەرامبەر شتە، سەربەسەرە.

(جِئتُهُ في كِفَّةِ اللَّيلِ): لە سەرەتای شەودا بوو كە هاتمە لای.
(كِفَّةُ الصائِدِ): داوی ڕاوكەر.
(اَلكِفَّةُ الجنوبيَّة والكِفَّةُ الشماليَّة) (فك): دوو هەسارەن هی باشوورو هی باكوور.
(اَلكَفَف): بۆ دەرۆزەكردن دەستپانكردنەوەو دەستدرێژكردن.
(-مِنَ الرزقِ): ڕۆژییەك كە هێندەی پێویست بێت و دەست لە خەڵك پان نەكەیتەوە.
(-فِي الوَشمِ): پەڵەی ورد لە ناو خاڵی كوتراودا.
(اَلكِفَف): دەمی كانی كە ئاوی لێدێتە دەرێ.
(اَلكفاف- مِنَ الرزقِ): ڕۆژییەك كە بەسبێت و چاوەڕێی هی خەڵكی نەكرێت.
("قوتُهُ كَفافُ حاجَتِهِ"): ڕۆژییەكەی خواردنەكەی هێندەیەكە بەشی دەكات نە زۆرەو نە كەم.
(كَفافُ الشيءِ): هێندەی شتەكەو بە ئەندازەی ئەوە.
("هُوَ كَفافُهُ"): ئەو وەكو ئەوەو هێندەی ئەوە.
("فُلان لَحْمُهُ كَفافُ لأَديمِهِ"): فیسار گۆشتەكەی پڕ بە پێستی خۆیەتی.
("طارَ البَرقُ في كَفافِ السَّحابِ"): برووسكەكە بەملاولای هەورەكەوە چەخماخەیدا.
(جِئتُهُ في كَفافِ اللَّيلِ"): لە سەرەتای شەودا هاتمەلای.

("دَعْني كَفافٍ"): باواز له یەكتری بهێنین.

(ألكِفــاف مِنَ الشــيء (ج) أكِفّــة): لێواری دەرەوەی شتەكە.

(-مِنَ الثَّوب): لێواری كراس/ جل.

(كِفافُ السَّــحاب): ١-ئەمــلاولای هەورەكەو قەراغی ٢-دامێنی هەورەكە ٣-كەنارو بەشــی دەرەوەی هەموو شــتێك كە شــتەكە بگرێتە خۆی.

(كِفافُ الأُذُن): دەرەوەی گوێ.

(ألكَفــوف- مِنَ النوق): مێحوشــترێكی پیری دان كورتو كۆڵ.

(ألكفیف): كوێر/ نابینا.

(ألمُكافَة): بەرلێگرو نەهێڵ.

(ألمَكفوف (ج) مكافیف): كوێر/ نابینا.

(ألمُستَكِفُ): گرد خر وەك چاڵی خر، وەك مشت.

(ألمُســتَكِفّات): ١-چاو: چونكــە لە چاڵاییدایە ٢-كۆمەڵە حوشتری خڕەوەبوو.

٢-(كَفْكَفَ-ەُ عَن كذا): وازی پێ لێهێنا/ بەری لێگرت/ نەیهێشت.

(-الدَمــعَ): جار لە دوای جار فرمێســكەكەی سڕی.

(-الرَجُــلَ): دڵــی بــە ناحەزەكــەی یــان وامومرگرەكەی ســووتا یــان بەرگریی لێكرد نەیهێشت ئازاریبدەن.

(تَكَفْكَــفَ- عَنــهُ): وازی لێهێنــاو بەلایــدا نەچوو.

(كفــأ: (كَفَــأَ. كَفْــأً): رۆیشــتو هــەڵات/ قوچاندی.

(-الرَجُلَ): پیاوەكەی دەركرد.

(-عَــنِ القصــد): لــە ئامانجەكــەی لایداو دووركەوتەوە.

(كَفَــأَ وكَفَّــأ و اكتَفَــأَ- الإنــاءَ): قاپەكــەی ســەرەوخوار كردەوە/ لاركــردەوە بۆ ئەوەی ئەوەی تێدا بوو بیرژێنێت.

(كافَــأَ- فُلانــاً): بەرگریی لە فیســار كرد/ لەسەریكردەوە.

((أكْفَأَ. إكفاءً): لار بووەوە.

(-الإناءَ): قاپەكەی هەڵگێڕایەوە لاریكردەوە تا ئەوەی تیایدایە بڕژێت.

(-الشاعِرُ): شاعیرەكە دوا دێڕی هەڵبەستەكەی تێكدا بــە گۆڕینی پیتێك وەك گۆڕینی (ر) و كردنی بە (ل).

(-البَيْتَ): پەردەی بۆ خانووەكە كرد.

(تَكَفَّــأَ- في مَشــيَتِهِ): بە خۆبــادانو لارەو لەنجە رۆیشت.

(إكْتَفَــأَ- الإنــاءَ): دەفرەكــەی/ قاپەكەی لار كردەوە بۆ ڕشتنی ئەوەی تیایدایە.

(-الإبــلَ): هەڵیكوتایە ســەر حوشــترەكانو پێشی خۆیدان/ بردنی.

(إنْكَفَــأَ- القَومُ): ١-خوێشــگەل پەرشــوبڵاو بوونەوەو گەڕانەوە ٢-هەڵاتن.

(-إلى كذا): بەلای ئەوەدا لایدا.

(-اللَونُ): ڕەنگەکە گۆڕا.

(إِسْتَكْفَأْتُ فُلاناً): لە فیسارم داواکرد ئەوەی لە قاپەکەی خۆیدایە بیکاتە هینەکەی منەوە.

(كِفـاءُ البَيـتِ (ج) أَكْفِئَـةٌ): سـەرەدەوار. پەردەیەکە بەسـەر دەوارەکەدا لەسـەرەوە تا خوارەوە دەدرێت. لە دواوەیدا دەبێت.

(أَلكَفيء): تێکچوو/ پەڕیو.

(هُـوَ كِفـيءُ اللَونِ): ئـەو ڕەنگـی پەڕیوەو تێکچووە.

(أَلإكفاء- عند الشُـعَراء): لای هوزانڤانەکان ئەوەیـە کـە سـەرواوەکان بگۆڕێـت وەکـو هەندێکیان (میم) بێت سـەروای هەندێکیان (د) بێتو هەندێك (ن) بێت (کە ئەوە نابێت بکرێت).

("رَأَيتُهُ مُكتَفِيءَ اللَـونِ ومُكْفَأَ اللونِ): دیم ڕەنگی گۆڕابوو تێکچووبوو/ ڕەنگی پەڕیبوو.

٢-(كافأَ- الرَجُلَ على ماكانَ مِنهُ): پاداشتی پیاوەکەیدایەوە لەسەر ئەوە کە کردبووی.

(-فُلاناً): ١-دیداری فیساریکرد/ چاوی پێکەوت ٢-هاوکوفی ئەو بـوو/ لەگەڵیدا یەکسـانبوو/ چون ئەو بوو.

(-بين الفارسَـين برُمْحِـهِ): جارێك نێزەی بەم سواردا کردو جارێکیتر بەویتردا.

(تكافأَ —القومَ): وەك یەکبوون/ یەکسانبوون/ هاوکووفبوون.

(أَلكُفْء والكُـفْء والكِفْء (ج) أَكفاء وكِفاء): هاوتـا/ وەك یـەك/ چونیـەك/ هاووێنـە/ هاوکووف.

("هـذا كُفْـؤُهُ"): ئەمە وەك ئـەوە/ هاوتای ئەوە/ چون ئەوە.

(أَلكِفاء): هاوتایی/ چونیەکیی/ یەکسانیی.

("أَلحَمْدُ للهِ كِفاءَ الواجب"): سوپاسـی خودا سوپاسێك هاوتای پێویستی بێت.

("هذا كِفاءُهُ"): ئەمـە وەك ئەوە/ لە وێنەی ئەوە.

("لاكِفاءَ لَهُ"): لە وێنەی نییە.

(أَلكَفاءَة والكِفاء): وەك یەکبوونی دوو شـت/ بەرامبەر یەکبوون.

(كَفـاءَة جِسْـم أَو قِيمَتُـه الإتِّحادِيَّة) (ك): لێهاتوویی تەنێك یـان بایەخی یەکگرتنی بە ژمارەی ئەو ئۆتۆمە هایدرۆجینە دەپێورێت کە لەگەڵ ئۆتۆمێکی ئەو تەنەدا یەکدەگرێت یان جێی ئەو دەگرێت بەڵام ئەمڕۆ تیۆری لێهاتوویی گۆڕانێکی زۆر قوڵیی بەسەرداهێنراوە.

(أَلكَفُوْء والكُفُـوْء والكَفيء والكَفيئَة): وەك ئەو/ لەو چوو/ هاوشان.

(أَلتَّكافُـؤ- عنـد العَـرَب): لەیەکچوونێکی تەواو.

(تَكافُؤ شَـكلَين مِسـاحَةً أَو حَجمـاً) (هـ): لەیەکچوونی دوو شێوە کە لە ڕووبەردا یان لە قەبارەدا وەك یەك بن بێنەوەی لەسەر یەکتری جووت بن وەکو چوارگۆشەیەكو لاکێشەیەك.

٣-(كافأَ- فُلاناً): چاودێریی فیسارکرد.
٤-(أكفــأَ-تِ الإبــلُ. إكفــاءً): حوشــترەکە بەرهەمی زۆر بوو.
(إسْتَكْفَأَ- فُلاناً إبلَهُ): داوای بەرهەمی ساڵێکی حوشترەکانی لە فیسار کرد.
("إسْتَكْفَأْتُ إبلَهُ فَأَكْفَأَ فيها"): داوای بەرهەمی ســاڵێکی حوشــترەکانیم لێکرد، ئەویش شیرو تووكو بەچکەی ساڵێکی حوشترەکانی دامێ.
(ألْكَفْأَة والكُفْأَةُ- في الإبلِ): بەرهەمی ساڵێك یان نزیکە ساڵێکی یان زیاتری حوشترەکە.
("مَنَحْتُهُ كفْأَةَ غَنَمي"): شیرو خوریو بەرخی ســاڵێکم دایێو پاشــان ئەویش دایکەکانی بۆ گێڕامەوە.
(-في الأرض): بەرهەمی ساڵێکی زەوی.
(-مِنَ النَّخلِ): بەروبوومی ساڵێکی دارخورما.
٥-(كِفْءُ الوادي): ناوەوەی دۆڵەکە.
(ألكِفْءُ): ناوەوەی دۆڵ.
كفت: (كَفَتَ- الشيءَ كَفتاً): شتەکەی گرت.
(-الشــيءَ إلى نَفسِه): شــتەکەی بە خۆیەوە نووساند/ لە خۆمیوە ئالاند.
(-الشيءُ): شتەکە سەرەوژێر بوو.
(-ه): بــاری ڕووەکــەی گــۆڕی/ ڕووی پێوەرگیرا.
("كَفَــتَ الشَــيءَ") (عامية): زوو شــتەکەی ڕۆکرد/ داکرد.
(-فُلانُ ذَيْلَهُ): کلكو دامێنی جلەکەی گرمۆڵە کردو لە خۆیەوە ئالاند.
(-هُ اللهُ): خودا بۆ خۆی بردەوە/ مراندی.
("اَللَّهُــم اَكْفِتْــهُ إلَيــكَ"): خــودا بۆ خۆتی بەرەوە/ بیمرێنە.
(-الطائــرُ وغَــيرُهُ. كَفْتــاً وكِفاتــاً وكَفيتاً وكَفَتاناً): باڵندەکە وا خێرا فڕی یان ڕایکردو شتی تر، خۆی گوشی.
(كَفَّتَ- الشيءَ): شتەکەیگرت/ گرمۆڵەیکرد.
(-الشــيءَ إلى نَفسِه): شــتەکەی بە خۆیەوە (نووساند/ گرمۆڵەیکرد).
(-فلانٌ ذَيلَهُ): دامێنی کراسەکەی/ جلەکەی هەڵکردو لە خۆیەوە ئالاند.
(كافَتَ- الرَجُلَ. مكافَتَةً وكِفاتاً): پێشبڕکێی لەگەڵدا کرد.
(تَكَفَّــتَ- الثَــوبُ): بەرگەکــە/ پۆشــاکەکە چوومیەك/ هەڵچوو/ کرژبوو.
(-الطائِرُ وغَيْــرُه): باڵندەکە یان هیتر خێرا فڕی یان ڕایکردو خۆی گوشی.
(-في مَسيرِه): پەلەی لە ڕۆیشتنەکەیدا کرد.
(إنْكَفَــتَ): ١-گرژو گرمۆڵە بوو/ چوومیەك ٢-ڕووی وەرگێڕاو ڕۆیشت.
(-الفَرَسُ): چارەوێکە تێقوپاو لەڕ بوو.
(إكْتَفَــتَ- المــالَ): داراییەکــەی/ ماڵەکــەی ماشییەوەو هەمووی بۆ خۆی برد.
(ألكَفْت) (مص): ١-مــردن ٢-هەڵاوگێربوونی شت/ هەڵگێڕو داگێڕی شت ٣-مەنجەڵۆکە.

(-في عَدوِ ذي الحافِرِ): خۆگوشینی سمدارەکە لە غاردا/ پەلهاویشتنی خێرا خێرای.
("رَجُـلٌ كَفـتٌ"): پیاوێکـی دەستسـووکی چابوکی ورد.
("خُبزٌ كَفتٌ"): نانێکی تەنکی سووکەڵە.
(أَلكِفت): مەنجەڵۆکە.
(أَلكُفَتُ و الكُفَتَةُ- مِنَ الخَيلِ): چارەوێیەکی تیژتەکانو تیـژڕەو کـە دەرەقەتی نەیەن/ سەرکێش.
(أَلكَفْتَةُ) (ط): شـفتە/ گۆشـت دەکرێت بە قیمەو پان یان خڕدەکرێتو سووردەکرێتەوە یان دەبرژێنرێتو دەخورێت.
(أَلكِفات) (مص): ١-شوێنی خڕکردنەوەی شتو بەسـەریەکدا دانی ٢-ئەوەی خڕدەکرێتەوە/ کۆدەکرێتەوەو بەیەکدا دەدرێت.
("مات كِفاتاً"): لەپڕ گرمۆڵە بوو و مرد.
(كِفاتُ الأَرضِ): سەرەوەی زەوی بۆ زیندووانو ناوسکیشی بۆ مردووان.
(أَلكَفَّات): ١-زۆر بە پەلەو هەڵپە ٢-شێر.
(أَلكَفيت) (مص): هەمانە ٢-تویێشـەبەرە ٣-هاودەمێك/ هاورێیەك کە پێشبڕکێت لەگەڵدا بکات.
(-مِنَ الرجـالِ): پیاوی گورجو سـووکەڵەو خێرا.
(عَدْوٌ كَفيتٌ): ڕاکردنێکی خێرا/ چابوکانە.
(أَلمُكَفِّــت): کەسـێکە دوو زرێ بپۆشـێتو نێوانیان بەرگێك بێت.
("مــاتَ مكافَتَــةً"): مەرگەســاتیگرت/ لەپڕ مرد.
كفــح: ١-(كَفَــحَ- العَدُوَّ كَفْحــاً): ڕووبەڕوو بەرەنگاری دوژمن بوو و لەگەڵیدا جەنگی.
(-الشيءَ): سەری شتەکەی (لابرد/ هەڵماڵی).
(-هُ بالعَصا): بەدار لێیدا/ دارکارییکرد.
(-لِجـامَ الدابَّــةِ): لغاوی وڵاخەکەی ڕاکێشـا بوەستێت.
(كَفِحَ- عَنهُ. كَفْحاً): شـەرمی لێکردو زیرەی لێکرد/ زۆر لێیترسا.
(كافَــحَ- القَــومُ أَعدائَهُــمْ): خوێشـگەل بەرەنگــاری دوژمن بوون ڕوو بەڕوو جەنگین بەبێ قەڵغانو سوپێر.
("هُوَ يكافِــحُ الأُمُورَ"): هەر خۆی کۆششـی ئەنجامدانی کارەکان دەکات.
(- عَنهُ): بەرگریی لێکرد.
(أَكْفَــحَ- الدابَّةَ): وڵاخەکەی‌جڵەوکێشـکرد بیوەسـتێنێت (لــە بەرەنگاربوونــەوەو ڕووبەڕووی دوژمنەوەو وەستانی وەرگێراوە).
(-فُلاناً عَن نَفسِــهِ): فیسار لە خۆی لادا/ لە خۆی دوورخستەوەو گێڕایەوە.
(تَكافَحَ- القَومُ): ڕووبــەڕووی یەکبوونەوەو بە گژ یەکداچوون.
(-تِ الأَمواجُ): شەپۆلەکان بەیەکیاندادا.
(-تِ الكِباش): بەرانەکان شەرە قۆچیانکرد.

(اَلكِفاح) (مص): تێکۆشان، خەبات، تەقەلادان، هەوڵدان جەنگین، ڕووبەڕووبوونەوە، بەرەنگاربوون.
(لَقیتُهُ کِفاحاً): لە بەرەنگاریدا ڕووبەڕووی بووم.
(اَلکفیح): ١-هاووێنەو هاوشان، هاوتا ٢-میوانی ناکاو ٣-(پیاوی/ مێردی/ شووی) ژن.
٢-(اَلکَفْحَة): دەستە خەڵکێکی کەم.
(اَلأکْفَح): ڕەش/ ڕەشتاڵە.
الملحق:
کفح: (اَلمُکافَحَة): خەبات/ تێکۆشان لە پێناوی کێشەیەك یان بیرو بڕوایەك. تێکۆشانو تەقەلا لە پێناوی لەناوبردنو فەوتاندنی شتێك.
("مکافَحَة الغلاء"): بەرەنگاربوونو نەهێشتنی گرانیی.
("مُکافَحَةُ الأَمراض المُعدِیَة): بەرەنگاربوونو لەناوبردنی نەخۆشیە درمەکان.
(مکافَحَةُ الحَشَرات): لەناوبردنی مێروومەکان/ جروجانەوەرەکانو قڕکردنیانو قەلاچۆکردنیان.
کفخ: (کَفَخَ-ەُ کَفخاً): زللەی پێدادا.
(-ەُ بالعَصا): بە داردەست یان دار لێیدا.
(اَلکُفخَة): کەڤی سپیی کۆمەڵبوو.
(رَجُلٌ مِکْفَخٌ وعَمودٌ مَکْفَخٌ): پیاوێکی قایمو بەهێزو ستوونێکی پتەوو قایم.
کفر: ١-(کَفَرَ- الشیءَ. کَفْراً وکُفْراً): شتەکەی شاردەوەو داپۆشی.
(کَفَرَ دِرعَهُ بثَوبِهِ): زرێکەی بە جلەکەی داپۆشی/ جلەکەی بەسەر زرێکەیدا لەبەر کرد.
(-اللَّیلُ الشیءَ وعلی الشیءِ): شەو بە تاریکیی خۆی شتەکەی داپۆشیو شاردەوە.
(-الجَهْلُ علی عِلمِ فلان): نەزانین زانستیی فیساری داپۆشی واتا نەزانبوو.
(-کَفْراً وکُفْراً وکُفُوراً وکُفراناً): بڕوای نەهێناو کافربوو/ گومڕابوو/ لە ئاین لایدا.
(-بالخالِق): بڕوای بە بوونی خودا نەهێناو گومڕا بوو/ بێدینبوو.
(-نِعَمَ اللهِ وبِنِعمَ اللهِ): سپڵەییو ناشکوری بەرانبەر بە چاکەو سۆزی خودا کردو لەبیر خۆیبردەوە.
(-بکَذا): لەوە خۆی بێبەریکرد/ حاشای لێکرد.
(کَفَّرَ- الشیءَ): شتەکەی داپۆشیو شاردەوە.
(-الرَّجُلَ): وای لە پیاوەکە کرد کە بە خودا بێبڕوا بێتو خودا نەناسێت یان بە کافرو بێبڕوای دانا.
(-اللهُ لَهُ الذَنبَ): خودا گوناهەکەی بۆ سڕییەوەو لە گوناهی خۆشبوو.
(-عَنیَمینِهِأوإثمِهِ)کەفارەتیلێخۆشبووانەی سوێندەکەی یان گوناهەکەیدا.
(کافَرَ- فُلاناً حَقَّهُ): پێی لە ماف فیسار نەنا/ حاشای لێکرد.

(أَكْفَــرَ): مرۆڤه بڕوادارەكــه هەڵگەڕایەوەو بێبڕوا بوو/ له خودا یاخیبوو.
(-الرَّجُــلَ): ١-پیاوەكــەی بــه خودانەناس‌و بێــبڕوا دانا یان به كفركەری دانا ٢-كابرای له دین دەركردو كافریكــرد یان وایلێكرد بێبڕوا بێت‌و له ئاین (بێبەریببێت/ وەرگەڕێت).
(تَكَفَّرَ- المُحارِبُ في ســلاحِهِ): جەنگاوەرەكه خۆی له چەكدا/ چووە چەكەكەیەوە.
("تَكَفَّرَ بِثَوبِكَ"): خۆت بخەرە بەرگەكەتەوە/ خۆت له بەرگەكەتەوە بئاڵێنە.
(إِكْتَفَــرَ): له دێكــەدا نیشــتەنیبوو. دێكەی گرت‌و تێیدا مایەوە.
(أَلْكَفْر (مص) (ج) كُفُور): ١-زەمینێكی دوورە خەڵــك ٢-دێ گوند. له (كَفْر)ی ســریانییەوە وەرگــیراوە كــه واتاكەی (دێ یــان كێڵگه یان شوێنی بەخێوكردنی مریشــك‌و پەلەوریتڕو كشــتوكاڵە) ٣-گل/ خاك (چونكــه ئەوەی له ژێریدا بێت دەیشارێتەوە ٤-گۆڕ.
(أَلْكَفْر والكِفْر والكَفْرَة): تاریك‌و نووتەكیی شەوو ڕەشی شەو.
(أَلْكُفْر): بێباوەڕیی به خودا.
(أَلْكَفروالكَفَــرَّى والكُفُــرَّى والكِفِــرَّى): هەلاڵەدانی دارخورما.
(أَلْكُفْران): سپڵەیی‌و پێنەزانین/ بەدنمەكیی ئــەوەی كــه چاكــەی لەگەڵــدا دەكــەن‌و دەیشــارێتەوە ٢-بێباوەڕیی به خوداو بوونی‌و نازو نیعمەتی كه به مرۆڤی دەدات.
(أَلكافِر (فــا) (ج) كافِرُون و كِفــار وكَفَرَة وكُفَّــار): بێئەمەكیی بەرامبــەر نازو فەری خودا كه به مرۆڤیدەدات.
(أَلكافر (ج) كَفَّار): ١-به زۆری بۆ بێباوەڕ به بوونی خوداو حاشاكار له بوونی خودایە.
(أَلكافــر (ج) كَفَــرَة): به زۆری بــۆ ئەوانە دەوترێت كــه بەدنمەكیی نــازو فەری خودا دەكەن كه به مرۆڤی دەدات ٢-شــەوی تاریك‌و نووتەك/ شەوی ئەموســتەچاو/ شەوەزەنگ ٣-دەریــا ٤- دۆڵی مــەزن ٥-زەمینێكی دوور له خەڵك ٦-ڕووباری گەورە ٧-پەڵە هەوری تاریك‌و ڕەش ٨-تاریكیی. چونكه شت دەشارێتەوە ٨-زرێ ٩-كەســێكه زرێكەی به كراســێك دەشارێتەوە بەسەر زرێكەدا لەبەریدەكات ١٠-كەسێك خۆی له چەك هەڵكێشــێت ١١-هەلاڵەدانی دارخورما ١٢-كشتكار ١٣-گیا یان ڕووەك.
(-مِنَ الخَيلِ): ئەسپی ڕەش.
(الكافِرَةُ (ج) كافِرات وكَوافِر): مێی وشــەی (أَلكافر).
(الكَوافِر): كووپەی مەی.
(أَلكفُــور (ج) كُفُر): بێبڕوا/ كافر (وشــەكه ناكرێت به كۆی سالم).
(أَلكَفَّار): كافرێكی گەورە زۆر كافرو بێبڕوا.
(رَجُــلٌ كَفَّار): پیاوێكه ســپڵەی چاكەو نازی خودایە.

(اَلكَفَّــارَة): مێی وشــەی (اَلكَفَّار)، كەفارەتی سوێندو گوناح/ گوناح پێسرینەوە كە خێرەو نوێژەو شتیترە/ لێخۆشبووانە/ بەخشینانە.

الكافُــور (ج) كَوافــیر وكَوافــر): ١-هەلاڵەی دارخورما یــان هەلاڵەدانەكەی ٢-هەلاڵەرێژی مێو كە بە هەلاڵەدانی دارخورما دەچوێنرێت ٣-(ن) درەختــی كافــور درەختێكــە بۆنــدار ســەرچاوەكەی خــوارووی چینەو هەمیشــە ســەوزە گوڵەكەی سپیی زەردباوە. كافوری لێ دەردەهێنرێت.

(الكافُور) (ك): مادەیەكە بۆندار لە درەختی كافور دەردەهێنرێت لە پزیشكیدا بەكاردێت.

(اَلمُكَفَّر) (مفع): ١-خێرخوازێك كە سوپاســی چاكــەی ناكــەن‌و بــە چاكەكــەی نازانــن‌و بەدنمەكــن بەرانبــەری ٢-بە كــۆت‌و زنجیر بەندكراو وەكو بەوە داپۆشرابێت وەهایە.

(طائِرٌ مُكَفَّرٌ): باڵندەی بە پەڕ داپۆشراو.

(اَلمُكَفَّــر والمُتَكَفِّر): بە چەك داپۆشــراو/ لە چەكدا نوقوم.

٢-(كَفَّرَ- لَهُ): كورنووشــی بۆ برد/ دەســتی خســتە سەر سنگی‌و ســەری بۆ دانەواندو بە گەورەیگرت.

(كُفِّــرَ- لِلمَلِكِ): لە لاواندنەوەدا تاجیان نایە ســەر لاشــەكەی/ شــاو بینەرانی شــا سەری مەزنگرتنیان بۆ نەواند.

(اَلكُفْر): كورنووشبردنی فارسی بۆ شاكەی، بە مەزنگرتنی شایە لە لایەن فارسەوە.

٢-(اَلكافِر): زەویی تەخت.

(اَلكَفْر): داردەستی بچووك.

(اَلكَفَرَ اَلواحِدَةُ كَفَرَة): ڕێی ســەختیی‌و بە پێچ‌و پەنای شاخی قووچ.

(اَلكَفِر- مِنَ الجبال): كێوی مەزن‌و درێژ.

كفــس: (كَفِسَ-ت رِجــلُ الصَبِــيِّ): قاچی منداڵەكە خواربوو/ چەوتبوو.

(اَكْفَس (م) كَفساء (ج) كُفس): منداڵی پێ/ قاچ (گێر/ خوار).

(اِنْكَفَــسَ-ت رِجْلُ الصَبِيِّ): قاچی منداڵەكە خواربوو/ چەوتبوو/ گێربوو.

(-الرَجُلُ): پیاوەكە پێچپیخوارد/ لوول بوو.

(اَلكِفــاس): ١-قۆناغیپێچــی ســاوا ٢-داپۆش/ بەتانی.

كفــل: (كَفَلَ- فُلاناً. كَفْلاً كَفالَةً): فیســاری بەخێوكــرد/ ژیانــدی بــە تەنگیــەوە هات‌و سەرپەرشتییكرد/ كاروباری بۆ راییكرد.

(-الشَيءَ إلَيهِ): شتەكەی دایە پاڵی.

(-في صِيامِهِ): سەرومر بەرۆژوو بوو.

(كَفَلَ وكَفِلَ وكَفُلَ- الرَجُلَ و بالرَجُلِ والمالَ وبالمالِ كَفْلاً وكُفُولاً): دەســتەبەری پیاوەكە بــوو دەســتەبەری دارایيەكەی بــوو بە پارە دەستەبەریبوو.

("كَفَلَ عَنهُ بالمالِ لِغَريمِهِ"): بە پارە بوو بە دەستەبەری قەرزارەكەی ئەو.

(كَفَّل-ه): بەخێویکرد/ پارەی بۆ بەختکردو کاروباری بۆ راییکرد.
(-القاضِيَ الخَصْمَ): دادوەرەکە دەستەبەرکاری لە نەیارەکە وەرگرت.
(-هُ إياهُ): شتێکی بۆ ئەو دەستەبەر کرد.
(كافَلَ- هُ. مُكافَلَةً): بەڵێنی دایەو بوو بە هاوپەیمانی/ پەیمانی لەگەڵدا بەست.
(أكْفَلَ-هُ إياهُ): بۆی دەستەبەر کرد/ دەستەبەرداری شتەکەیبوو.
(-زَيدٌ عَمراً): زەید دەستەبەری سامانی عمر بوو/ داراییەکەی بۆ مسۆگەر کرد.
(تَكَفَّلَ- البَعيرَ): شتێکی وەکو کورتان خستە سەر پشتی حوشترەکەو سواریبوو.
(-له بكذا): بەوە دەستەبەریبوو.
("تَكَفَل بالمالِ"): بە پارە دەستەبەرییکردو خۆی بەو دەستەبەرییەوە بەست (لە بنچینەدا لەو پشتەگرێیەی سەر حوشترەوە هاتووە کە سوارەکە لە کەوتنە خوارەوە دەپارێزێت).
(تَكافَلَ- القَومُ): خوێشگەل دەستەبەریی یەکتریانکرد.
(إكْتَفَلَ البَعيرَ): پشتەگرێکی خستە سەر پشتی حوشترەکەو سواریبوو.
(-بفُلان): فیساری لە پشت خۆیەوە سواری وڵاخەکە کرد.
(-بالشَيءِ): شتەکەی خستە پشت خۆیەوە.
("إكْتَفَلوا بالجَبَلِ): لە کێوەکە تێپەڕینو خستیانە پشت خۆیانەوە.
(ألكافِل (فا) (ج) كُفَّل): ١-دەستەبەر ٢-سەرپەرشتیاری هەتیو ٣-بەخێوکار ٤-کەسێك کە سەرومر بە ڕۆژوو بێت.
("بات فُلانٌ كافلاً"): فیسار هەر بە ڕۆژوو بوو نە نیوەڕۆو نە ئێواری نانی نەخواردو ڕۆژووەکەی نەشکاند.
(ألكِفْل (ج) أكْفال): ١-پشتگرە، کە ناهێڵێت سوارەکە بکەوێتە خوارەوە ٢-دەستەبەریی ٣-شتێکی خڕە گرمۆڵەی پەڕۆو شتیترە دروست دەکرێتو دەخرێتە سەر کۆپارەی حوشتر ٤-پارچە جلێکە دەخرێتە سەر ملی گاجووتو لەژێر نیرەکەیدا دەبێت ٥-کەسێکە کە لە پشت سوارەکەوە سواردەبێت ٦-تووکیی دەرهاتووی حوشتر کە لە شوێن تووکە وەریوەکەوە دەردێتەوە ٧-پیاوی دواوەی جەنگ ٨-کەسێکە کە خۆی بەسەر ئەسپەوە نەگرێت ٩-شانس/ بەختو بەرکەوت (لەوەوە وەرگیراوە کە سوارەی حوشتر بەشێکی پشتی حوشترەکە دەگرێت)م ١٠-هاوتاو هاووێنە، چونیەك ١١-چەند ئەوەندەی کرێ یان گوناح ١٢-کەسێکە کە خۆیو قورسایی خۆی بەسەر خەڵکدا بدات/ خۆی بکات بە سەرباری خەڵك ببێتە بار بەسەر خەڵکەوە.
(ألكَفَل- مِنَ الدابَّة (ج) أكْفال): (سمتی/ کەفەڵی) وڵاخ.
(ألكَفالَة (ج) كَفالات): دەستەبەریی/ دەستەبەرنامە.

(اَلكَفولَة): خۆبەسەر ولاخەوە نەگرتن.
(اَلكَفيل (ج) كُفَلاء): ١-دەستەبەر، مسۆگەرکار/ کەفیل ٢-هاووێنە/ هاوچەشن.
(رَجُلٌ كَفيل): پیاوێکی هاوچەشن.
امرأةٌ كفيل: ژنێکی هاوشێوە.
قَومٌ كِفيل: خوێشگەلێکی هاوشێوە.
كفن: (كَفَنَ- الجمرَ بالرَّمادِ كَفناً): پشکۆکەی بەخۆڵەمێش داپۆشی.
(-الخُبْـزَةَ في المِلَّةِ): نانەکـەی بە ژیلەمۆکە داپۆشی.
(كَفَنَ وكَفَّنَ- المَيتَ): مردووەکەی کفنکرد.
(تَكَفَّنَ- بِكَذا): بەوە خۆی شـاردەوەو خۆی داپۆشی.
(اَلكَفَن (ج) أكفان): بەرگی مردوو/ کفن.
٢-(كَفَنَ- الصوفَ كَفْناً): خوریەکەیرست.
٣-(طَعامٌ كَفْنٌ): چێشتێکی بێخوێ.
(اَلكَفْنَة) (ن): لاولاوی دەشتەکییە بەسر زەویدا بلاودەبێتەوە یان درەختێکی باریکی پێچدارە.
(اَلكُفْنَة): زەویی بەپیت کە هەموو شـتێکی تێدا دەروێت.
(قَومٌ مُكَفِّنون): خوێشگەلێکن خوێیان نییە.
كفه: ١-(الكافِهُ): سەرلەشکر.
٢-(اِكْفَهَـرَّ- اللَّيلُ. اِكْفِهْراراً): شـەو (بوو بە شەوەزەنگ/ زۆر تاریکبوو).
(-السَّـحابُ): هەورەکە نیشـتە سـەریەكو رەشو تاریکبوو.

(-النَّجــمُ): لە تاریکی شــەودا ئەســتێرەکە کەوتە جریوەجریوو/ رووناکی پەخشکرد.
(-الرَّجُــلُ): پیاوەکە رووی تــرشو تاڵکرد/ مۆنبوو.
(اَلْمُكْفَهِرُّ) (فا): ١-تاریك/ تنۆك/ شــەوەزەنگ ٢-گــرژ/ مــۆن ٣-هەمــوو کەڵەکەبوویــەكو سەریەك نیشــتوویەك ٤-کێوی سەختی بڵندو بێــدەرە ٥-رووی چرووســاوی تونــدو تیژو بێشەرمو شکۆ.
("فُلان مُكْفَهِــرُ اللَّون"): فیســار رەنگتاڵە/ بۆرەو توورەو ترۆیە.
("فُــلان مُكْفَهِــرٌ"): گرژومۆنــەو رووتاڵەو رووناکی لە دڵیدا نییە.
(كفو: (اَلكُفْو والكُفى): هاوچەشن، هاوکوف، هاوتا، هاووێنە.
كفي: ١-(كَفى. يَكفي- الشيءُ كِفايَةً): شتەکە بەسبوو. بەشیکرد.
(كِفايَة): بەسبوون.
(كافٍ): بەس.
كفى (-الشــيءُ فُلاناً): شتەکە بەشی فیساری کرد/ بۆی بەسبوو.
(-فُلاناً مُؤنَتَهُ): ئازووخەی تەواو بۆ فیســار دابینکردو هیچیتری نەویست.
("كَفيتُـهُ شَرَّ عَدُوِّهِ"): خراپەی دوژمنەکەیم لێلادا. (ب دەخرێتە ســەر بکەری کَفى) وەك ("كَفى باللهِ شَهيداً"): بەسە کە خوا ئاگادارە.

(كافى-الرَجُلَ. كِفاءً ومُكافاةً)پاداشتى پياوەكەى دايەوە.
(إكْتَفى- بِكَذا): بەوە داكەوت/ قايبلوو/ بەسيبوو.
(إسْتَكْفى- الرَجُلَ الشيءَ): داواى لە پياوەكە كرد كە ئەو شتەى تەواو بۆ دابينبكات.
(إسْتَكْفَيتهُ الأمرَ. فَكَفانيهِ): داوام لێكرد كە ئەو كارەم بۆ جێبەجێ بكات بۆيكردمو بۆ من بەس بوو. ئيتر كردنى منى نەويست.
(ألكافي): بەسبوون و پێداكەوتن.
("هـذا رَجُلٌ كافيكَ"): ئەم پياوەت بەسەو كەسيترت ناوێت. هەروەها ("رَجُلانِ كافياك مِن رَجلَين و رجالٌ كافوك مِن رِجالٍ"): ئەو دوو پياوەت بەسەو ئەو پياوانەت بەسەو كەسيترت ناوێت.
(ألكِفايَة) (مص): بەسبوون و پێداكەوتن/ هيچتر نەويستن.
(ألكَفْي والكِفْي والكِفْي (ج) أكفاء): بەسبوون/ بەشكردن.
("رَجُلٌ كَفيكَ مِن رَجُلٍ"): پياوێكە جێى هەموو پياوێكەو بە تەنيا ئەوت بەسە (تاك و كۆو جووت و نێرو مێ بۆ ئەم وشەيە وەك يەكە).
(ألكُفيَةُ (ج) كُفىً): ١-خۆراك، خۆراكێك كە بەشى ژيانت بكات/ خۆراكى بەس بۆ ئەوەى بژيت.

(ألكَفيّ): ئەوەى كە بەستەو پێويستت بە هيچيتر نەبێت.
(كَفِيُّ الرَجُلِ): ئەوەى جێى پياوەكە بگرێتەوە/ جێگرى پياوەكە.
(ألمُكافاة) (مص): پاداشتى چاكەدانەوە هێندەى خۆى يان لە خۆى پتر تر.
("رَجَوتُ مكافاتَكَ"): چاوەڕێو بە هيواى پاداشتەكەتبووم.
٢-(تَكَفّى- النَباتُ): گياكە درێژ بوو/ بالأيكرد.
(ألكَفيّ): باران.
٣-(ألكِفْيُ (ج) أكفاء): ناودۆڵ/ ناوەوەى دۆڵەكە.
الملحق:
كفي: (الإكتِفاء): بەسبوون/ بەشت (قايلبوون/ داكەوتن)و داواى هيچيتر نەكردن هيچى باش يان زۆرتر.
("الإكْتِفاء بالربح البَسيط"): بە قازانجێكى كەم داكەوتن/ قايلبوون.
(ألإكْتِفاء- في البَلاغة): لە ڕەوانبێژيدا ئەوەيە كە درێژدادريى نەبێت و چڕى لە قسەكەدا بێت هەندێك وشە لابدرێت كە هەبێت جێگەى ئەوە بگرێتەوە وەكو ("سَرابيلُ تُقيكُم الحَرَّ") أي والبَرد: جلوبەرگ لە گەرما دەتانپارێزێت. واتا لەسەرمايش.
(نظام الإكتفاء الذاتي): سيستمى داكەوتن

به شتی خۆیی/ سیستمی ولاتێکه که میللەت بــه شــتی ناوخــۆ دابکەوێــتو واز لــه هی دەرەوە بهێنێــت بۆ ئابــووری ولاتەکه ئەمه پێیدەوترێت ئابووریی داخراو.

(الإسْــتِكْفاء الإقتصادي): ڕەوشی ولاتێکه که به شــتی خۆ دابکەوێت له باری ئابوورییەوە به دابینکردنی پێویســتی خۆیو واز له شتی دەرەوە بهێنرێت.

ککو: (ألکاکاو) (ن): دەوەنێکه سەرچاوەکەی ئەمەریــکای کەمەرەیــی گــۆی زەوییه. گەڵا پانەو گوڵورد. بەرەکەی گەورەیه له تۆوەکەی کاکاو دەردەهێنرێــت کــه بۆ دروســتکردنی چوکلێت مادەیەکی سەرەکییە.

ککی: (الکاکي= مشمش الیابان) (ن): کاکی. ســەرچاوەکەی چینه ڕەگەزەدارێکــه ڕەنگه بەرزییەکــەی بگاته دە مەتــر بەرەکەی یان زەردە یان پرتەقاڵییه یان سوورێکی ناودارە/ بریقەدار.

کلّ: ١-(کَلَّ. کَلاً وکِلَّــةً وکَلالاً وکُلُولاً وکَلالَةً وکُلُولَةً): ماندوو و شەکەتبوو/ کفتبوو.

کالّ: ماندوو شەکەت/ کفت.

(کَلَّ- السَّیفُ وغیرُهُ): شمشێرەکەو شتی لەو بابەتە/ کولبوو،/ نەبربوو.

(کَلٌّ وکَلیلٌ): کول نەبڕ/ سواو.

(کَلَّ- اللِّســانُ أو البَصَرُ): زمانەکه کولبوو/ سوا/ پەکیکەوت. چاوەکه کزبوو/ بێهێز بوو.

(کَلَّلَ- السَّــیفُ): شمشــێرەکه کولبوو/ سوا/ نەیبری.

(-الرَّجــلُ): پیاوەکه ڕۆیشــتو خێزانەکەی بەرەڵاو بێخاوەنکرد.

(-عَنَ الأمر): خۆی له کارەکه کێشایەوەو زۆر ترسا.

(أَكَلَّ- البُکاءُ بَصَرَهُ): گریان چاوی کزکرد.

(-البَعیرَ): حوشترەکەی شەکەتکرد.

(-الرَّجُلُ): پیاوەکه حوشترەکەی شەکەتبوو.

(إنْكَلَّ- السَّــیفُ): شمشــێرەکه (تیژیی برا/ کولبوو).

(أَلْــکَلّ) (مــص): (بەیەکێــكو زیاتریــش دەوترێتو هەیشــه نێــرو مێی وشــەکه به (کُلُول) کۆدەکاتــەوە) ١-لاواز/ بێتوانا/ بێهێز ٢-لەشگرانی بێفەڕ ٣-پشتی چەقۆ یان شمشێر ٤-چورتومێکــی قەومــاو ٥-مــاڵو منــداڵ/ خاووخێــزان/ فامیلیــا ٦-بریــکار ٧-هەتیو/ بێبــاوك ٨-قورســایی ٩-بــت چونکــه هیچی پێناکرێت ١٠-بارێکی گرانه بەسەر شانی ئەوەی هەڵیدەگرێتو خاوەنیەتیو گەورەیەتی).

(أَلْكَلَّــة): ١-جارێــك کولبوون یــان کزبوونو بێهێزبــوون ٢-دەمــی هەر تیغێــك که کولو نەبڕ بێت.

(أَلْكُلَّة): دواخستن یان دواکەوتن.

(أَلْكَلالَة): شەکەتبوون/ پەککەوتنو کفتیی.

(أَلْكَلیل) (ج) کِلال= کز/ بێتوانا.

("بَصَرٌ كليل"): چاوی کز.

("سَيفٌ كَليل"): شمشێری کول/ نەبر.

٢-(كَلَّ. كَلاً وكِلَّـةً وكَلالاً وكُلُـولاً وكَلالَـةً وكُلولَةً= بوو بە (كَلّ): واتا نە منداڵی هەبوو نە باوك/ پشتیوانی نەبوو.

(كَلَّلَ-ه): تاجە گوڵینەی نایە سەری.

(-هُ بالحِجارَةِ): بەبەرد بەرزیکردەوە.

(-السَّحابُ السَماءَ): هەور لە هەموو لایەکەوە رووی ئاسمانیگرت.

(تَكَلَّلَ): تاجە گوڵینەی نایە سەر خۆی.

(-الشيءُ بِهِ): شـتەکە هەموو لایەکی گرت/ دەوریدا.

(تَكَلَّلوه): گەمارۆیاندا/ چوارلایان لێگرت.

(ألكَلّ): کەسێکە نە وەچەی هەیەو نە باوك.

(كُلّ): ١-هەموو/ سـەراپا/ گشـت/ سەرپاك/ دوایەك/ هەموان ٢-هەریەکە/ هەموویەکێك وشـەیەکە واتای سـەراپا یان هەموو یەکێك دەگرێتەوە دەکرێتە پاڵدراو بە وشـە یان بە بۆچوون. هەروەها بـۆ دووبارەکردنەوە دێت بـە مەرجێك (ما) بـە (كُلّ)ەوە بنوسـێت، وەکو ("كُلَّما أتاكَ زَيدٌ أكرمه"): هەرچەندە/ هەرکـە/ هەرکاتێـك زەید هاتـە لات رێزی لێبگرە وەسـفیکە بۆ ناسراوو نەناسراو ئەوە دەگەیەنێت کە زۆر تەواوە لەو نیشانەیەدا کە دەیدەیتێ، ئەو وەسفەی کە دەیکەیت.

("هُوَ العالِمُ كُلُّ العالِم"): ئەو زانایەکی تەواو زانایە بۆ جەختکردنی زانراو یان نەزانراوی دیاریکراو وەك (سَجَدَ الملائِكَةُ كُلُّهُم): هەموو فریشتەکان کورنووشیانبرد.

("أَقَمنا حـولاً كامِلاً كُلَّهُ"): سـاڵێکی تەواو هەمووی لەوێ ماینەوەو دانیشـتین وشـەی (كُلّ) بۆ تاكو كۆ دەبێتو بە پێی ئەوەی کە دەدرێتە پاڵی وەکو (كُلُّ شيءٍ فَعَلوهُ بحِكمَة): هەموو شتێکیان بە دانایی کرد.

("وكل نَفس ذائِقَةُ المَوتِ"): هەموو کەسـێك دەبێت شەربەتی مەرگ بنوشێت.

بۆ دوان: كُلُّ رَفيقَي كُلِّ رَحلِ وإن هما إخوان: هەمـوو دوو هاورێـی کۆچکردنێـك هەرچی خوێنێکبن بران، بۆ کۆی نێر. هەموو خەڵکێك مـردن دەچێتە نێوانیانـەوە جیایاندەکاتەوە: بۆ کـۆی مێ. هەموو وەیـی رۆژگارم بینیو لا سووکبوو. ئەگەر (كلّ)درایە پاڵ ناسراو دەبێت بە تەنگ واتاو وشەکەوە بێیت وەکو (كُلُّ القَوم حَضَر أو كل القوم حَضَروا): هەموو خوێشگەل ئامادەبوو یان هەموو خوێشـگەل ئامادەبوون. بەکارهێنانـی (كلّ) بە گەلێك شـێوەیە وەك:

(ماجاءَ كُلُّ القَوم): هەموو خوێشگەل نەهاتن/ واتا هەندێکیان هاتن.

(كُلُّهُم لَم يَقوموا): کەسیان هەڵنەسان.

(ألكُلَّة): ١-گولله تۆپ ٢-هەڵمات کە لە شووشە یان بەردو شتیترەو منداڵ هەڵماتێنی پێدەکات ٣-مێی وشەی كُلّ.

("كُلُّةُ امرأةٍ"): هەموو ژنێك.
(كُلُّ امريءٍ): هەموو پیاوێك.
(اَلكِلَّــةُ (ج) كِلَــل وكِلاًت): ١-پەردەی تەنك ٢-پەردەوكولله كه بۆ خۆپاراستن له مێشووله هەڵدەدرێــت. پێشــیدەڵێن (الناموســیَّة) ٣-پارچــه یــان تۆپەڵه خوریيەكی ســوور به تەوقەسەری كەڕاوەكەوە.
(اَلكِلَة والكَلَل): بار/ ڕەوش.
("بــاتَ بِكَلَلِ ســوءٍ"): لــه بارێكــی خراپدا مایەوە.
(اَلكُلِّي): تەواويی/ گشتیی.
(اَلعِلْمُ الكُلِّي): زانستیی خودایی.
(الكليَّة): كۆلیج.
(كُلِّيَّة الشــيءِ): هەموو شــتەكه/ سەرتاپای شتەكه/ به تەواويی هەموو شتەكه.
(أخَذَهُ بِكُلِّيَّتِهِ): (ســەرتاپای/ هەموو/ گشت دوايەكی) شتەكەیبرد.
(اَلكُلِّيَّــات- في عُرف المَنطِقيين هي خمس): شــته گشــتییەكان لای گفتــەرەكان پێنجن: ١-ڕەگــەز وەك ئاژەڵی ٢-جۆر وەك مرۆڤايەتی ٣-جیاكاری وەك زمانداری ٤-تایبەتمەندی وەك پێكەنین ٥-نیشاندانی گشتی وەك نووسین.
(الكلالــة): ١-كەســێكه نه وەچه نــه باوكی هەبێت. چونكه منداڵو باوك هەردوو سەری پیاون ٢-كەســێكه كه زۆر نزیــك نەبێت بەو كەسه.

(هو ابن عَم الكلالــةِ وابن عم كلالةً): ئەو بن بن ئاموزایه. كەســی زۆر نزیك نییەو له خێڵەكەیەتی.
(-من القرابة): جگه له باوك و كوڕ، پێیدەڵێن (كَلالة) واتا له خزمانه.
(الإكليــل (ج) أكِلَّــة وأكاليــل): ١-تانجــی ســەر ٢-نیمچه ســەرپێچێك به جەواهێرات دەرازێنرێتەوە ٣-لای دیانەكان نیشــانەیەكی مارەبڕینه.
(كَلَّلَ الكاهِنُ العَروسَــين فَتَكَلَّلا): قەشــەكه زاواو بووكــی مارەبــڕی. چونكــه دوو تاجه گوڵینه دەخاته ســەری زاواو بووك (له كاتی نوێژی مارەبڕیندا) هەروەها بۆ بڕینی شێوە بڕینێكی بازنەیی قژی قەشه ٤-ئەو گۆشتەی دەوری نینۆكی داوە.
(الإكليل الدائري = الحَلقَة الدائرِيَّة (هـ) سَــطح محصــور بــين دائرتــين متحدتــي المركز أي واقفتين في مســتو واحد مســاحته= ش٢- ش٢: تاجــی بازنەیی هەروەهــا پێیدەڵێــن ئەڵقەی بازنەیی (هــ): ڕووتەختێكه دەكەوێته نێوان دوو بازنەی هاوچەق واته كەوتونەته یەك ڕووتەختە ڕووبەرەكەی دەكاته (ش٢-ش٢).
(إكليــلُ المَلك) (ن): شــاگوڵبەند/ گوڵبەندی پاشــا/ بۆ خۆشــكه: بریتییه لــه دوو جۆره ڕووەك یەكێكیــان گەڵاكەی له گەڵای شــەلی دەچێت و بۆنی گەڵاكەی له هی گەڵای هەنجیر

دەچێت سەری هەر گوڵبەندێکی نێومبازنەیی زەردی پێومیە دووەمیــان گەڵاکەی لە گەڵای نۆك دەچێت ســەری هەر لقێکی گوڵبەندێکی بازنەیی پێومیە گوڵەکەی زەردو سپییە.

(إكليــل الجَبَــل) (ن): گوڵبەنــدی شــاخی: گیایەکی تەمەندرێژی هەمیشە سەوزە شێوە جوانــەو بۆنخۆشــە لقــی زۆری لێدەبێتەوە لقەکانــی زبرن گەڵاکانی تــاڵو دەزوولەییو مەیلەو ڕەشــن بە درێژایی ســاڵ گوڵدەگرێت بەرەکەی ڕەقەو ئەگەر وشکبێتەوە تۆوەکەی کە وەکو هــی خەرتەلەیــە بڵاودەبێتەوە بە زۆری لە باخچەکاندا بــۆ جوانی دەروێنرێت بــۆ مەبەســتی پزیشــکیو وەك بەهاراتیش بەکاردێت.

٣-(كَلَّــلَ- في الأَمــرِ): بــۆ کارەکــە لێــبڕاو کۆششیکرد.

(-السَّبعُ): درندەکە بە بێسڵ پەلاماریدا.

("كَلَّــلَ تَكْلِيلَــةَ السَّــبعِ"): وەك درندەیەك پەلاماریداو سڵی نەکردەوەو نەگەڕایەوە.

(-عليه بِالسَّــيفِ): بە شمشــێر هەڵیکوتایە سەری.

٤-(تَكَلَّلَ- السَّــحابُ عَنِ البَــرقِ): هەورەکە وردە بروسکەیدا.

(إكْتَلَّ- السَّــحابُ عَنِ البَرقِ): هەورەکە وردە برووسکەیدا.

(-الغَمامُ بِالبَرقِ): هەورەکان بروســکەیانداو شەوقیاندایەوە.

(إنْكَلَّ- الرَجُلُ): پیاوەکە زەردەخەنەیگرت.

(-البَرقُ): بروسکەکە ڕووناکییەکی کەمیدا.

(-السَّــحابُ عَــنِ البَــرقِ): هەورەکــە وردە برووسکەیدا.

٥-(كَلّا): نەخێر/ هەرگیز/ بە هیچ جۆرێك.

كلأ: ١-(كلأَ- اللهُ فُلانــاً كلأً وكِلاءً وكِلاءَةً): خودا فیساری پاراستو چاودێرییکرد.

(-النَجمَ مَتى يَطلَعُ): چاودێریی ئەستێرەکەی کرد بزانێت کەی هەڵدێت.

(-بَصَرَهُ في الشيءِ): چاوی بە شتەکەدا گێڕا.

(-السَــفِينَةَ. تَكْلِيئــاً وتَكْلِئَــةً): پاپۆڕەکەی نزیك ڕۆخی دەریاکە کردەوە.

(-الرَجُلَ): پیاوەکەی بەندکرد.

(-في الأَمــرِ): ورد ســەرنجی دایــە کارەکەو لێیکۆڵییەوە.

(-تَكلِئَةً): خۆی لە ترسی با دایە پەنایەك.

(كالأَ-هُ مُكالأَةً وكِلاءً): چاودێرییکرد.

(أكْلأَ- بَصَــرَهُ في الشَــيءِ. إكْلاءً): چــاوی لە شتەکە بڕی چاوی پیادا هێناو بردو لێی ڕاما.

(-عَينَهُ): چەڵەی چاویدا/ بێدار بوو/ نەخەوت.

(إكْتَــلأَ-ه عَينُــهُ. إكْتِلاءً): خــەو نەچووە چاوی/ هەر چەڵەی چاویدا/ بێدار بوو.

(-مِن فُلانٍ): خۆی لە فیســار پاراستو سڵی لێکردەوە.

(رَجُلٌ كَلُــوءُ العَينِ): پیاوێکی خەو لێزڕاوەو

خەو ناچێتە چاوی/ بێدارە.

(عَـينٌ كَلُـوءٌ): چاوێكـی بێخـەو چاوێكی نەخەوتووو هەرچەڵەیبێت.

(ألكَلاَّءُ): ١-لەنگەرگەی پاپۆڕ (چونكە پەناگای پاپۆڕەو لە با دەیپارێزێت) ٢-ڕۆخی/ كەناری ڕوبار.

(ألُـكَلأُ): ١-لەنگـەری پاپۆڕ ٢-ڕۆخـی ڕوبار ٣-هەموو پەناگایەك لە با بپارێزرێت.

٢-(كلأَ- الدَينُ كلأً وكُلوءَةً): دانەوەی وامەكە دواكەوت.

(كالِيء وكال): وامی درەنگ گێڕاوە/ دراوە.

(كلأَ تَكْليئاً): پێشەكییەكەی وەرگرت.

(-في الطَعـام وغَيرِه تَكلِئَةً): خواردنەكە یان شتیتری پێفرۆشكرد/ دای بە سەلەم.

(- أكْلأَ في الطَعام. إكلاءً): خواردن یان شتیتری بە سەلەمدا.

(تَـكَلأَ واسـتَكْلأَ- الكُلأَةَ): پێشـەكییەكەی وەرگرت.

(إكْتَلأَ- كُلأَةً): پێشەكی وەرگرت.

(ألكالِـيء والكالِـي (ج) كَوالـئ وكَـوالٍ): ١-پێشەكی دان ٢-سەلەم دان.

(ألكُلأَةُ): ١-پێشەكیی دان ٢-سەلەم دان.

٣-(كَلأَ وكَلِئَ- المَكانُ كلأً): شـوێنەكە گیای زۆر بوو.

(-تِ الناقَةُ): گیایخوارد.

(أكْلأَ- المـكان إكلاءً): شـوێنەكە (گیـای/ لەوەڕی) زۆر بوو.

(-تِ الناقَةُ): گیایخوارد.

(إسْتَكلأَ- المَكان): گیاو لەوەڕی زۆر بوو.

(ألكَلأُ (ج) أكْلاء): گیای تەڕو وشك/ لەوەڕ.

(مكانٌ كَلِئـيٌ ومُكلِيءٌ (م) كَلِئَـةٌ ومُكلِئَةٌ): شوێنێك (لەوەڕی/ گیای تەڕ یان وشكی) زۆر بێت.

(أَرضٌ مَـكْلأَةٌ): زەوییەكـی پڕ گیا/ پووشو پاوەنزۆر/ لەوەڕگا.

٤-(كلأَ- عمرُه كلأً وكُلوءة): تەمەنی كۆتایی هات.

(أكلأَ عمَره إكلاءاً): كۆتایی بە تەمەنی هێنا.

(الأكْلأُ): ئەوپەڕی.

("بَلَـغَ اللهُ بِكَ أكْلأَ العُمـرِ"): خودا تەمەنت بگەیەنێتە ئەوپەڕی درێژیی.

٥-(كلأَ-هُ بالسَّـوطِ كلأً وكِلاءً وكِلاءَةً): دایە بەر قامچی/ بە قامچی لێیدا.

٦-(كلأَ-إلى فُلانٍ في الأمرِ تَكْليئاً وتَكْلِئَةً): بۆ كارەكە بەرەو لای فیسار ڕۆیشت.

كلب: (كَلِـبَ- الفَرَسَ كَلْبـاً): ئاوزەنگیی لە چارەوێكەدا.

(-المَـزادَةَ): بـۆ پێهەڵواسـین چەرمـی لـە جەوەندەكەنا.

(-الرَجُـلُ كَلْباً): خۆیكرد بە سـەگو وەڕی بۆ ئـەوەی سـەگ وەڵامی بداتەوەو شـوێنی ئاوایییەكە بزانێت. ئەگەر لە بیابانێكدا بوو.

(-الكَلْبُ): ســەگەکە هار بوو فێری خواردنی خەڵکبوو.
(کَلِبَ. کَلَباً): تینوییبوو (چونکە دەردی هاری گرتووە تینووی دەبێت.
(-الکَلْبُ): ســەگەکە تووشی دەردی هارییبوو/ هاربوو.
(-الرَجُل): ١-پیاوەکە ســەگ گەستیو تووشی هارییبوو ٢-زۆریخواردو تێر نەبوو ٣-سەگی هار گەستی ٤-هاواریکرد کاتێك سەگی هار گەستی ٥ تووڕەو دەمارگیر بوو قسەی ناشیرینیکرد.
(-الکَلْــبُ): ســەگەکە هاربوو، دڕبــوو فێری خواردنی خەڵکبوو.
(-علی الأمر): لەســەر کارەکە وەك ســەگی هەتــەرو مێمڵ هەتەرو ســوور بــوو، چنگی لێداگرت.
(-في کذا): چــاوی بڕییە شــتەکە/ تەماعی لەوە تێکرد.
(-علی الرَجل): زۆری لە پیاوەکە کرد/ پێی لێداگرت.
("کَلِب الدهرُ علی أهلِه"): ڕۆژگار (سەختیی بەرامبــەر خەڵکەکە نوانــد/ گرفتاریکردن/ هەناسەی لەبەربڕین).
(-القِدُعلیالأسیر):کۆتەچەرمەکەوشکبووەوەو لە دیلەکە توند بوو برینداریکرد.
(-الشَــجَرُ): درەختەکــە خاوەنەکەی بەلایدا نەچــوو لە بێناویــدا گەڵاکانی زبــر بووبوو بەرگو جلی بەرکەوتووی دەگرت.
(-الشِــتاءُ أَو الزَّمــانُ): زســتانەکە یــان سەردەمەکە سەختبوو.
(کُلِبَ- الرَجُل. کَلاباً): پیاوەکە لە هارییەوە تێکچوو/ ئاوەزی لەدەستدا.
(کَلَّبَ- الکَلْبَ): سەگەکەی فێری ڕاو کرد.
(کالَبَ- الرَجُلَ کِلاباً ومکالَبَةً): دوژمنایەتایی ئاشــکرای لەگەڵ پیاوەکــەدا کردو وەك چۆن ســەگ لە شەودا تەنگ بە یەکتری هەڵدەچنن ئاوا تەنگی پێهەڵچنیو بە گژیدا چوو.
(-ت الإبلُ): حوشترەکان درکی درەختەکانیان خوارد.
(أَکْلَبَ- القَومُ): حوشتری خوێشگەل تینوویان بوو.
(تَکالَبَ- القَومُ): بە ئاشکرا دوژمنایەتیانکرد.
(تَکالَبــو علــی کذا): نیشــتنە ســەر ئەوەو هەڵپەیان بۆ کرد.
("تَکالَــبَ النــاسُ علی الدنیــا"): خەڵکەکە باوەشــیان بــە جیهانــدا/ دنیــادا کــرد و بە کۆڵــی خۆیاندا دا/ چنگیــان لە دنیا گیرکردو هەڵپەیان بۆ کرد.
(إِسْتَکْلَبَ الرجُلُ): وەك سەگ وەڕی.
(-الکَلْــبُ): دڕو هــار بــوو فێــری خواردنی خەڵکبوو.
(أَلکَلْــب (ج) کِلاب وأَکْلُــب و (جــج) أَکالِب وکِلابات (ح):١-هەموو دڕندەیەك کە بگەزێت

٢-بــه زۆری بەو زیندەوەرە دەڵێن کە بومرێت ئەویش سەگە.

("كَـفَّ عَنــهُ كِلابَــهُ"): ســەگەکانی خۆی لێدوورخســتەوە واتا لــە جنێــوو ئازاردانی کەوتو وازی لێهێنا.

("فُـلانٌ بِـوادِي الكَلْـبِ"): فیسـار سـەگی خوێرییە نــە کەس بە تەنگیــەوە دێتو بە هیچی دەزانێت نە لانەیەکیشی هەیە.

(أَلكَلْـب): ١-ئاسـنی نووکـی تــەوەرەی ئاش ٢-قولاپێکە بەدامێنی کورتانەوەیە کاروانکەرەکە خواردنو شـتیتری پێدا دەکاتو هەڵدەواسێت ٣-دارێکە دەدرێتە بەر دیوار بۆ راگرتنی ٤-بزماری دەسکی شمشێر ٥-هەرچی شتی پێ قایمبکرێت وەك پـەتو قایشو گوریسو چەرمو شـتیتر ٦-(فك) ناوی ئەستێرەیەکە.

(كَلْبُ الجَبَّار والكلـب الأكبر والكلبُ الأصغَر وكَلْـبُ الراعـي.. الـخ): ســەگەزەهەندەو سەگە گەورەو ســەگە بچکۆلەو سەگی شوان.. هتد ئەمە نــاوی کۆمەڵە ئەســتێرەیەکن بە سەگیانچواندون.

(كَلْبُ الماءِ أو كلبُ البَحر) (ح): سەگەماسیی/ کۆســە/ ســەگی دەریا ماسییەکە شـتێك لە ســەگ دەچێت کلکی درێژە لاق کورتەو گوێی بچووکە رەنگێکی سووری تێری هەیە.

(كَـفُّ الكَلـبِ) (ن): لەپە ســەگ: گیایەکی بڵاوەو زۆرە وەك لەپی سەگ وەهایە.

(لِسانُ الكَلْب) (ن): زمانە سەگ (گیایەکە).

(أَلكِلابُ البَريدِيَّة) (ا ع): سەگی پۆستەبەر. جۆرە سەگێکە لە کاتی جەنگدا پۆستەی پێدا دەنێرنو لەسەر ئەوە فێرکراوەو راهێنراوە.

(أَلكَلَب) (مص): ١-هاریــی/ هاربوون (طب) وەك شـێتییە ســەگی هار کــە بگەزێت ئەو کەســە یان ئەو زینــدەوەرە تووشــی هاریی دەبێت. ئەگــەر دەرزیی باســتۆر کە دژیەتی لێیــان نەدرێــت ٢-تینوێتییەکــی بێئەندازە ٣-سەرمتای زستان.

("دَفَعْتُ عَنْكَ كَلَـبَ فُلان"): ئازارو خراپەو هاریی فیسارم لێلادایت.

(أَلكَلْبَــة) (ح): ١-دێڵە ســەگ ٢-درکی رووتی بێپەلــی درەخــت (چونکە هەرچــی بەلایدا بروات وەك سەگ دەیگرێت).

(أُمّ كَلْبَة): تا.

(أَلكَلْبَتــان): مقاشــی ئاســنگەر کە ئاســنی سوورەوەکراوی پێ دەگرێت.

(أَلكَلْبَتان= الكَلاَّبَة): گازی دانکێشان.

(أَلكُلْبَة): ١-ســەختییو تەنگانــەو گرانییو قاتوقریی ٢ ســەختیی سەرماو سۆڵە ٣-گوربە پشیلە ٤ سمێڵی سەگ.

(أَلكَالِب): سەگەوان، خاوەنسەگ ٤-رەوەسەگ.

(أَلكَلِب (ج) كَلِبون): هارییگرتوو دەردەسەگ گرتوو.

(عامُ كَلِبُ): سەگەساڵ ساڵێکی سەختی تەنگی

بێبەرهەمو باران.

(دَهْــرٌ كَلِــبٌ): ڕۆژگارێکــی ســەختی پــڕ ناهەمواریی‌و گرفتاریی.

(سائِلٌ كَلِبٌ): سواڵکەرێکی چەتاوەروو.

("هُــوَ كَلِبٌ على كذا"): ئــەو چنگی بەوەوە زۆر گرتووەو پێوەنووساوە.

(أَلكَلِبَةُ): ١-دێڵەسەگ ٢-درەختێکی درکاوی.

(أَرضٌ كَلِبَةٌ وأَرضٌ كَلِبَةُ الشجر): زەوییەکی ڕەقەنی‌و وشك‌و بێباران هەروەها درەختەکانی کەمئــاوو بارانــی بەهــاری لێنــەداوەو نەرم نەبووە.

(أَلــكَلاب): بــە هــۆی هارییــەوە ئــاوەز لەدەستدان.

(أَلكُلاّب والكَلُّــوب (ج) كَلاليب): ١-ئاوزەنگی پێڵاوی ســوار. **مەجــاز:** ٢-نەقیزە کە وڵاخی پێ لێدەخوڕرێت ٣-ئاســنێکی سەرچەماوەیە پشکۆی پێ ڕادەکێشــرێت ٤-دارێکە سەرەکەی چەماوەیە یان ئاسنێکی چەماوەی پێوەیە.

(كَلاليبُ البازی): چنگەکانی باز.

(-الشَجَر): درکەکانی درەخت.

(أَلكَلاّب (ج) كَلاليب): ١-ســەگەوان/ خاوەن ســەگ ٢-فێرکەرو ڕاهێنەر سەگی ڕاو لەسەر ڕاوکــردن ٣-قولاپێکە بە داوێنی کورتانەوەیە شــتی پیاهەڵدەواســرێت ٤-قولاپێکی ئاســنە گۆشت‌و شتیتری پێدا هەڵدەواسرێت.

(أَلكَلاّبَة): قولاپ.

(أَلكَليب): ڕەوەسەگ.

(أَلكَليــب (ج) كَلْبی): هاربوو/ تووشــبووی دەردی هاریی.

(أَلمُكَلَّب) (مفع): دیلی کۆتکراو/ بەستراوە.

(كِلابٌ مُكَلَّبَة): سەگی چەشەی ڕاوو شکار.

(أَلمُكَلِّــب): ڕاهێنــەری ســەگی ڕاو/ تانجی‌و ســەگیترو هەمــوو باڵندەیەکی گۆشــتخۆری ڕاوکەر.

(أَلمَكالِب): دڕ، بوێر (چونکە ئەوەی دەیەوێت وەك سەگ چاوی تێدەبڕێت‌و لێینابێتەوە).

(أَرضٌ مَكْلَبَة): زەوییەکی پڕ لە سەگ.

٢-(أَلكُلْب): ١-لێواری گرد ٢-سەرەتای زۆربوونی ئاو لە دۆڵدا.

(-مِــنَ الفَــرَس): هێڵی ناوەڕاســتی پشــتی چارەوێ.

("إسْــتَوى علــى كَلْــبِ فَرَســِهِ"): لەســەر ناوەڕاستی پشتی چارەوێکە دانیشت.

(أَلكُلْبَةُ): مەیخانە/ دووکانی مەیفرۆش.

الملحق:

کلــب: (أَلكَلْبِيَّــة): ڕێڕەوێکی فەلســەفانەیە لەســەر ئەوەیە کە شوێن سروشت بکەورێت‌و گوێ بە نەریت نەدرێت ئەوەیش فەلســەفەی ئانیشتاین‌و شوێنکەوتووەکانیەتی.

(فَصيلَةُ الكَلبيات): کۆمەڵەی سەگرەسەنەکان کە گۆشتخۆرن سەگ‌و گورگ‌و ڕێوی‌و چەقەڵ دەگرێتەوە.

(ألكَلْبِيَون): رێڕەو سەگەکان: دەستە فەیلەسووفێکی یۆنانین، ئەنتیستنس کە قوتابی سوکراتە داینا لەناودارەکانیان (دیوجینس)ە بە ڕێڕەو (سەکەگان) ناودەبران چونکە گاڵتەیان بە نەریتی کۆمەلایەتی دەکردو هەر خەریکی گاڵتەپێکردنی ئەمو ئەوو داشتنی خەڵك و گاڵتەجاڕیبوون.

کلت: ۱-(کَلَتَ- الشيءَ. کَلْتاً): شتەکەی گردکردەوە.

(-الفَرَسَ): چارەوێکەی غاردا/ غاریپێکرد.

("إنَهُ لَکَلْتَةٌ فَلْتَةٌ کُفْتَةٌ"): کەوتۆتە تاودانو هەڵبەزو دابەزو سوارەکەی هەڵگرتووە بۆی ناگیرێتەوە/ سەرکێش بووە.

(-هُ في الإناءِ): ڕۆیکردە قاپەکەوە.

(-بِهِ): فڕێیدا/ تووریدا.

(إنْکَلَتَ- الماءُ): ئاوەکە ڕۆبوو/ ڕژا.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە گرمۆڵە بوو.

(إکْتَلَتَ- الماءَ): ئاوەکەی خواردەوە.

(ألکَلْتَةُ): بەشە خۆراك/ بەشە چێشت.

۲-(ألکَلیت والکِلّیت): بەردێکی لاکێشەییە کونە کەمتیاری پێ قەپات دەکرێت/ پێیدەگیرێت.

۳-(کَلْتَبَ- في أمره. کَلْتَبَةً): لە کارەکەیدا فێڵیکرد یان ڕووی خۆش و نەرمیی نواند.

(ألکَلْتَب والکُلْتُب): فێڵبازو کەڵەکباز لە کاروباردا یان ڕووخۆش و نەرم.

کلث: (کَلْثَمَ- لَحْمُ الوَجهِ کَلْثَمَةً): گۆشتی دەموچاوی گردو قوڵپنە بوو/ گووپنبوو.

(ألکُلْثوم): ۱-دەموچاو قوڵپنەو گوپن ۲-ئاوریشم بەسەر بەیداخەوە.

کلج: (ألکَلج): جوامێری دلێر.

(ألکُلُج): پیاوانی نەبەردو بەبرشت.

کلح: (کَلَحَ- وَجْهُهُ. کُلُوحاً وکلاحَةً): گرژو مۆنبوو/ دەموچاوی بەیەکدادا.

(کالِح): ڕووترش و تاڵ/ مۆن.

("کَلَحَ في وجهِ الصَبي أو المجنون"): لە ڕووی منداڵەکەدا یان شێتەکەدا ڕووی خۆی تاڵ و ترشکردو تۆقاندی.

(کَلَّحَ- وَجْهَهُ): ڕووی خۆی تاڵ و مۆنکرد.

(کالَحَ- فُلاناً): هێزبازیکرد/ زۆرانبازیکردو بەسەریدا زاڵبوو.

(-القَمَرُ): مانگ کەوتە ئەودیو هەورەکەو شاردرایەوە.

(أکْلَحَ- وَجْهُهُ): ڕووی مۆن/ ترش و تاڵبوو.

(-وَجْهَهُ): ڕووی مۆنکرد/ دەموچاوی بەیەکدادا.

(تَکَلَّحَ- البَرقُ): هەورە بروسکە یەك لە دوای یەکبوو.

(-الوَجْهُ): ڕووەکە (مۆن/ گرژ) بوو.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە زەردەخەنەیگرت.

(إکْلَوَحَ وَجْهُهُ): ڕووی مۆن و گرژ.

("دَهرٌ کُلاحٌ"): ڕۆژگارێکی سەختی تووش.

(كَلاح): وشكەساڵ.
(ألكَلَحَةُ): دەمو لێو.
(ألكالِح) (فا): ١-زۆر گرژو تاڵ/ مۆن ٢-ئەوەی لێوو لچی کورت بێتو دانەکانی دەرکەوێت.
(دَهرٌ أو شــتاءٌ كالِح): ڕۆژگار یان زستانێکی سەختو تووش.
(ألكَوْلَح): ناشیرین/ زشت.
كلــد: (كَلَدَ وكَلَّدَ- الشــيءَ كَلْداً): شــتەکەی کۆکردەوەو بەسەریەکیدادا.
(تَكَلَّدَ- الرَجُلُ): گۆشــتی لەشی نیشتە سەر یەكو توند بوو.
(ألكَلَد الواحِدَةُ كَلَدَة): زەویی ڕەقەن.
٢-(ألإكْلِيد): یونانیە (کلیل).
كلــر: (كالــوري أو حُرَيرَة (ف): ئــەو برە گەرمایــەی کــە پێویســتە بــۆ گەرمکردنی گرامێك ناو یەك پلەکە گەرمیی سەدی.
(ألكلور) (ك): تەنێکی سادەیە گازێکی زەردی مەیلــەو ســەوزە بۆنێکی خنکێنــەری هەیە یەکەمــین گازە ژەهرە کە لە جەنگی یەکەمی ســاڵی ١٩١٥دا بەکارهێنــرا. لە دروســتکردنی مادە پاکژەکانو گیراوە پەڵەلابەرەکانو ڕەنگ نەهێڵەکاندا بەکاردێت.
ألكلورو میستین: (یۆنانیە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشیی گرانەتاو ئەوەی لێوەی دەبێتەوە).
كلز: (كَلَزَ- الشــيءَ. كَلْزاً وكَلَّزاً): شــتەکەی کۆکردەوە.

(إكْلأَزَّ- البازي. إكْلِئْزازاً): بازەکە خۆی کرکۆدەوەو دابەزیو نیازی گرتنی نێچیرەکەی کرد.
(-الرَجُلُ): پەســتو دڵتەنگبــوو/ گرژ بوو/ گرمۆڵە بوو.
(ألكِلِزُّ): پیاوی بازوو پتەوو لەشدامەزراو.
كلــس: ١-(كَلَّــسَ- البَيــتَ): خانوووەکــەی گەچکاریکرد.
(-الشيءَ): شتەکەی وەگ گەچ لێکرد.
(تَكَلَّسَ): بوو بە گەچ یان وەکو گەچی لێهات یان گەچیگرت.
(ألكِلــس): بــەردو مەرمــەڕو ئــەو جۆرانە دەسووتێنرێت گەچی لێ دەردەهێنرێت.
(ألكَلاّس): ١-خاوەنگەچ ٢-گەچفرۆش.
(ألكَلســيوم) (ك): تەنێکی ســادەی سپییەو نەرمە لە دروســتبوونی ئێســقانو دانداا (لە پێکهاتەکانی گەچەو بەردە گەچینەکانە).
٢-(كَلَّس وتَكَلَّسَ- مِنَ الماءِ): تێرئاو بوو.
٣-(كَلَّسَ- عَن قِرنِهِ): لە هاوکوفەکەی ترساو هەڵات.
(-عَلَيهِ) (ضد): ١-سەرسەختانە پەلاماریداو شــاڵاوی بۆ بــرد ٢-خۆی بــە دەســتەوە داو بەزی.
(سَيفٌ كَلاّس): شمشێرێکی بڕەر/ تیژ.
(ألمُتَكَلِّس): توند ڕاکردوو.
٤-(ألكُلْسَةُ): تۆزێکی بۆری ڕەنگ ڕەشباو.
(ألكَلْســةُ (ج) كَلْسات): گۆرەویی دەیشوترێت

(القَلشــين (ج) قَلاشين) (عامية) لاتينية)
ألأكْلَس: رەنگبۆری تێر.
(ألأنكليــس (ح) = الجِنكليــس (يونانية)=
الجُرّي: مارماسی.
٥-(ألكلاســيكيَّة أو الأدب الكلاســيكي)
(فرنســية): رێــرەوی وێــژەی قوتابخانەیی
کە شــێوەیەکە گــەورە وێژەوانەکانی لاتین‌و
یۆنانی کۆن دایانناوە.
٦-(كَلْسَمَ): لە دانەوەو جێبەجێکردنی مافدا
زۆر تەمەڵیکردو دواکەوت.
(-الرَجُلُ): خێرا/ بە خێرایی ڕۆیشت.
(-إلَيه): ڕووی تێکردو نیازی ئەویکرد.
الملحق:
كلس: (ألَتكليس): ١-گەچکاری.
(«تَكليس حائِط»): گەچکارییکردنی دیوارێك
٢-بە هۆی ئاگرەوەبەرد بە گەچ دەکرێت.
(«تكليس حجــرُ جيري»): بە هۆی ئاگرەوە
بەردی قسڵ بە قسڵ دەکرێت.

کص: (كَلْصَمَ- الرُجُلُ): ڕایکردو هەڵات.
كلع: ١-(كَلَعَ- الوَســخُ عل رأسِهِ أو فِي رَأسِهِ.
كَلَعاً): (پیســییەکە/ چڵکەکە) بە ســەریەوە
وشکبووەوەو سەری کرێشیکرد.
كَلِعَ-ت قَدَمُــهُ. كَلَعاً): قاچی (کرێشــیکردو
قڵیش قڵیشبوو/ قڵیشا).
(-الوَسخُ على رأســهِ أو فِي رَأسِهِ): (پیسییەکە/
چڵکەکە) بە سەریەوە یان لەسەریدا وشکبووەوە.
(-رأسُهُ): سەری پیس بوو.
(-ت قَوائِمُ الدابَّةِ): قاچی چوارپێکە تووشی
گەریبوو گەرییەکی پیس.
(-البَعيرُ كَلْعاً وكُلاعاً): پێی/ سمی حوشترەکە
شەقیبرد/ قڵیشا.
(أَكْلَعَ-هُ الوَسْخُ): پیسایی لەسەری کەڵەکەبوو
بوو بە گەمرە.
(تَكَلَّــعَ- القَــومُ): خوێشــگەل کۆبوونــەوەو
پەیمانیانبەست (لە ئەستووربوونی بنی پێوە
وەرگیراوە).
(ألكَلَع): پیسی‌و قڵیشی پێ.
(ألكَلِــع (م) كَلِعَــة): پــێ کرێشــاویی‌و پــێ
قڵیشاو.
(«هُوَ أَسْــوَدُ كَلِعٌ»): ئەو ڕەشێکی پیسە وەك
چڵکی بنی پێ.
(ألكُلَعَــةُ): دەردێکــە دەداتە پاشــی حوشــتر
تووکی پێوە ناهێڵێت‌و دەیقڵیشێنێت‌و ڕەشی
دادەگێرێت.
(ألكَلَعَةُ): ١-ڕەقوە مەر ٢-ڕانەمەڕ.
(ألكَوْلَع): پیسی‌و کرێش.
٢-(ألكِلْع (ج) كِلْعَة): بەدی، پیســی، قەڵافەت
ناشیرین.
(ألكُلاع): ١-بەکێشیی‌و بە ئارامیی‌و بەرگەگرتن
لە تەنگانەو ڕۆژگاری سەختتدا ٢-دیمەنەکانی
جەنگ.
كلــف: ١-(كَلِــفَ- الوَجــهُ كَلَفــاً): ڕوومەکە

پەڵەپەڵاویبوو ٢-پەڵەی سووری دەردا یان خاڵخاڵاویبوو/ شڵبوو.

(أَكْلَف (م) كَلْفاء): دەموچاو پەڵاوی یان خاڵخاڵاوی/ شڵ.

(إكْلأَفَّ. إكلِئفافاً): رەنگپەڵاویبوو.

(ألكَلْف): پەڵەی رەشی زەردباو.

(ألكُلْفَة): ١-رەنگێکە نێوان رەشیی‌و سوریی ٢-سورییەکی تەڵخ.

(ألكلْفاء): ١-مێی وشەی (ألأكْلَف) ٢-مەی کە رەنگی زۆر تێر دەبێت مەیلەو رەشدەبێت/ جگەریی دەبێت ٣-(کووپە، کە مەی یان زەیتی تێدەکرێت رەنگی جەرگیی دەبێت).

٢-(كَلِفَ-بِهِ. كَلَفاً): زۆری خۆشویست‌و بۆی شێرزە بوو، بۆی سووتا.

(كَلِف): دڵداری بۆ سووتاوو پێوە لکا، بۆ شێرزەو پێوەیبەندبوو.

(-الأمرَ): کارەکە تووشی نارەحەتیکرد/ بە گران بۆیکرا.

(كَلَّفَ-هُ): ئەرکێکی گرانی بەسەردا داو لەسەری پێویستکرد.

(أكْلَفَ-هُ بِكَذا): حەزی ئەوەی خستە دڵیەوەو پێوەی بەندکرد.

(تَكَلَّفَ- الأمرَ): کارەکەی بە گران‌و نارەحەت ئەنجامداو ئارامی لەسەر گرت یان بە پێچەوانەی نەریتی خۆی کارەکەی ئەنجامدا.

(ألكَلِف): پیاوی دڵدار/ ئەویندار.

(ألكَلَف): کەسێکە زۆر دڵی لەسەر شتێکبێت، بۆی سووتابێت‌و ئەرکی بۆ بکێشێت‌و پێوەی بەند بێت.

(ألكُلْفَة): ئەرك سەختی/ نارەحەتیی کار ٢-کارێك کە بە گران‌و چەرمەسەری ئەنجام بدرێت ٣-ئەرك‌و نارەحەتییەك کە لە قەوماوێکدا یان جێبەجێکردنی مافێك تووشت دەبێت.

(ألكَلافَة): ئەوینێکی شەیدایانەو بۆ سووتاوانە.

(ألتَكْلِفَة (ج) تَكالِيف): ئەرك/ زەحمەت/ چەرمەسەری/ سەختیی/ نائارامیی.

("سَئِمتُ تَكاليفَ الحَياةِ"): لە چەرمەسەریی‌و نارەحەتی ژیان وەرسبووم.

(ألكُلُوف): کاری (زەحمەت/ گران، بەئەرك).

(ألمُكَلَّف): ١-بەرپرسیار ٢-ئەرك پێسپێردراو.

(ألمُكَلَّف والمُتَكَلِّف): کەسێکە کە خۆی تووشی کارێك‌و چەرمەسەریبکات کە پەیوەندی بەوەوە نەبێت.

الملحق:

كلف: (ألتَّكَلُّف): ١-نەنجامدانی کارێك بە گران‌و نارەحەتیی/ بۆ کردنی کارێك زۆرلەخۆکردن ٢-رەفتاری یەکێك بە شێوەیەك کە لەگەڵ سروشتی یان باری راستەقینەی خۆیدا نەبێت.

(ألتَصَنُّع): خۆگۆڕین‌و ساختەکردن لە باری رەفتارو هەموو لایەکیتردا.

(تَكَلُّف الإناقَة): خۆ بە ڕێكپۆش پیشاندان.

(تَكَلُّــف التَّواضــع): بە درۆ خۆ بــە بێفیزو ناسك پیشاندان.

(أَلتَّكَلُّف بما لایتفق والداخل): بەپێچەوانەی دەروونەوە خۆنیشاندان.

(تَكَلُّــف التَأَثُّر): بەدرۆ خۆی وا بنوێنێت كە دڵگرانەو كاری تێكراوە.

(أَلتَكَلُّف- في الإنشاء): دارشتنەكە (بە شێوەیەكی ناسروشتیی‌و ئاڵۆز/ نائاسایی) بنوسرێت/ زۆر لەخۆكردن لە نووسینی دارشتندا.

(أَلتَّكلیــف): كارێــك بــە ئەســتۆی یەكێكدا بدرێت كە پێیهەڵسێت.

(أَلتَّكلیــف بتألیــف الــوزارة): ئەركــی پێكەوەنان‌و دامەزراندنی وەزارەت بە یەكێك بســپێردرێت‌و بكرێــت بە ســەرەكوەزیران.

(أَلتَّكلیــف): بــاج‌و خــەراج دانــان لەســەر میللەت.

(شُروط التَكلیف): مەرجی پێسپاردن‌و ئەرك بەسەردادان.

(أَلتَّكلیــف) (عنــد العامــة): ناســكبوون‌و پاراستنی ڕێساو دەستووری كۆمەڵایەتی.

(«بــلا تَكلیــف»): بەبێ ئەرك/ بــە لاتەوە ئەرك نەبێت.

(«برفــع التَكلیف»): ســادەیی‌و ئــەرك لە نێواندا نەبوون.

(أَلتَّكالیــف): ئــەو پارەیــەی كە بــۆ كارێك پێویستەو كە تێیدەچێت.

(-الأَعبــاء المالیة والنفقــات): ئامادەكردنی داراو پارەی تێچوون‌و خەرجیی.

(تَكالیف المَعیشــة): پــارەو خەرجیی ژیان/ پێبژیی.

كلك: (أَلكَلَك (ج) كَلَكات) (فارسیة)= الطَّواف: كەڵــەك لــە ڕوبارەكاندا بــۆ پەڕینــەوەو بار بەكاردێت.

٢-(أَلكَلْــكَل (ج) كَلاكِل) (ا ع): ســنگ یــان نێوان دوو ئێسكی چەڵەمە.

(-مِنَ الفَرَس): لە شــوێنی بەستنی تەنگەی ئەســپەوە تــا شــوێنی بەرزەویكەوتنی كاتی پاڵكەوتنی ئەسپەكە.

(أَلكَلاكِل): گەلە/ كۆمەڵ.

(أَلكُلْــكُل (م) كُلْكُلَة والكُلاكِل (م) كُلاكِلَة): كورتەپیاوو ژنی ئەستووری پتەو.

(أَلكَلْــكال (ع ا) = الكُلْكَل): ســنگ یان نێوان هەردوو ئێسكی چەڵەمە.

كلم: ١-(كَلَم-ـُ): برینداریكرد.

هذا مما یَكْلَم العَرضَ والعینَ: ئەمە ئەوەیە كە ناموسدەبات‌و چاویش ئازار پێدەگەیەنێت.

(كَلَّم- ـُ تَكْلیماً): برینداریكرد/ زامداریكرد.

(أَلكَلْم (مص) (ج) كُلوم وكِلام): زام/ برین.

(أَلكَلیــم= المَكْلُــوم (ج) كَلْمــی): بریــندار/ زامدار.

٢-(كَلَّم- ـُ تَكْلیماً وكِلاّماً): دواندی قســەی

لەگەڵدا کرد.

(کالَــمَ- هُ. مکالَمَــةَ): لەگەڵیــدا دواو وەڵامیدایەوە.

تَکالَــمَ الرجلانِ: دوو پیاوەکــە پاش ئەوەی قســەیان لەگەڵ یەك دابڕی کەوتنەوە قسەو دواندنی یەك/ ئاشتبوونەوە.

(کانا متصارِمَــینِ فَأَصْبَحــا یَتَکالَمان): لە یەك دابڕابوون کەوتنەوە قســە لەگەڵ یەك/ ئاشتبوونەوە (ناوتێرت (یَتَکَلَّمان).

(تَکَلَّمَ الرَجُلُ کِلِمَةً وبِکَلِمَةٍ تَکَلُّماً وتِکِلّاماً): پیاوەکە وتەیەکی وت/ قسەیەکی کرد/ دوا.

(أَلکِلْمَة (ج) کَلِمَ والکَلْمَة (ج) کَلَمات): وشە، وتە. ئەوەی کە مرۆڤ دەریدەبڕێت تاك بێت یان لێکدراو.

(أَلکَلِمَة (ج) کَلِم وکَلِمات): ١-وتار ٢-هەڵبەست.

(«کَلِمَةُ التَقوی»): (بسم الله الرحمن الرحیم)ە ئەمە لای موســڵمانەکانە لای دیانەکانیش دە وشەکەیە دە ئامۆژگارییەکەیە.

الکلمــةُ وکَلِمَــةُ الله: ئوقنومــی دووەمــە لە ســیانە پیرۆزەکە کە ئەوە نازناوی حەزرەتی عیسایە.

(أَلکَلام): قسە/ ئاخاوتن/ دوانو هەڵبەست.

(عِلــمُ الــکَلام): زانســتێکە لــە زانســتە تۆمارکراوەکانــی شــەرع کە بــاس لە زاتی خودای مەزنو ســیفەتەکانی دەکاتو باری/ ڕەوشــی ئەوەی کە لە بیرو بڕوای ئیســلامەو ئەوەی لەسەر یاسای ئیسلامەو دەبێت.

(أَلکَلْمانِــيُّ والکَلَمانِيُّ والکِلِّمانِيُّ والکِلِمّانِيُّ): بــۆ مێکردنی وشــەکان (ة)ی دەخرێتە پاش ١-وتــەو ئاخاوتنــی ڕەوانو چاكو دروســتو سفت ٢-زۆردوو/ وتە زۆر.

(رَجُــلٌ تِکلامٌ وتِــکِلّامٌ وتِکِلّامَةٌ وتِکْلامَةٌ): پیاوێکی (قسەزان/ قسە (سفت/ ڕەوان/ قسە دروست).

(أَلکَلیــم (ج) کُلَماء): ئــەوەی دەتدوێنێت/ قسەت لەگەڵدا دەکات.

(کَلیمُ الله): نازناوی حەزرەتی موسایە چونکە قسەی لەگەڵ خودادا کردووە.

(رَجُــلٌ کِلِّیمٌ): پیاوێکی بەزمان/ قســەزان/ زمانپاراو.

(أَلمُتَکَلِّم) (فا): ١-قســەکەر ٢-پسپۆری زمانو زانای زانستیی ئاخاوتنو شەرع.

(أَلمُتَکَلَّم): ئەو باسەی قسەی لەسەر دەکرێت/ باسی قسەکە.

٢-(أَلکَلام): زەویی ڕەقەن.

کلــي: (کَلی. یَکْلــي- الرَجُلَ کَلْیــاً): دەردی گورچیلــەی تووشــبوو و ئــازاری هەبــوو/ ژانیکرد.

مُکْلِيّ): تووشبووی دەردی گورچیلە.

(کَلِيَ. کَلیً): گورچیلەی تووشبوو و ژانیکرد.

کُلِيَ: تووشی ژانی گورچیلە بوو.

(إکْتَلی= کَلِيَ): تووشی ئازاری گورچیلە بوو.

(-ه): کێشای بە گورچیلەیدا.

(ألکُلْـوَةُ (ج) کُلیً وکُلْـوات) (ع ا) = ألکِلیَة: گورچیلە.

(ألکُلْیَة (ج) کُلیً وکُلْیات (ع ا): گورچیلەیەك، دوو لوون ڕاستو چەپ بە پشتەوەن لە ئاستی کەمەردان کاریان: میز لە خوێن دەپاڵێون.

(-مِنَ القَوس): ســێ بســت دوور لە دەسکی کەوانەکە.

(-مِن السَّحاب): دامێنی هەور.

(ألکُلـی- مِنَ الطَـیر): چوار شـاپەڕی باڵی باڵندە.

(کُلیَ- الوادي): تەنشتەکانی دۆڵ/ کەنارەکانی.

("غَنَمُ حمراءُ الکلی"): مەڕی لەڕ/ لاواز.

(ألکِليُّ): کەسـێکە تووشـی دەردە گورچیلەو ژانە گورچیلە بووبێت.

٢-(کَلَّــی. تَکلِیَةً): هاتە شـوێنێکەوە پەناگا بوو.

٣-(إکْلَولی. إکلیلاءً): تێشکاو هەڵات/ ڕایکرد.

٤-(کِلا وکِلتا): دوو وشــەن تاکن بەڵام واتای جەختی دوانە بۆ نێــرو مێ دەدەن. دەدرێنە پاڵ وشەیەك کە واتای دوان دەبەخشیت.

("رأیتُ کِلا الرَجُلَین"): هەردوو پیاوەکەمدی.

(رَأیتُ کِلْتا المَرأتَین): هەردوو ژنەکەمدی.

(کِلاهُما): هەردووکیان.

(کِلَیهما وکِلتَیهِما): هەردووکیان.

(جــاءَ الرَجُلان کِلاهُما): هــەردوو پیاوەکە هاتن.

(رأیتُ الرجلَــین کِلَیهِما): هەردوو پیاوەکەم دی/ هەردووکیانم دی.

(رأیتُ المَرأتَین کِلتَیهِما): هەردوو ژنەکەم دی.

(کلاهمــا وکلتاهُما): هەردووکیــان بۆ نێر. هەردووکیان بۆ مێ.

(کِلاهما قاما): هەردووکیان هەستان.

(زید وعمــر کلاهُما قائِمــان): زەیدو عمر هەردووکیان بە پێوەن.

٥-(الإکلیرُس. الواحد إکلیریکیّ (ج) إکلیریکیُّون) (یونانیة): کارگوزارەکانی کلێســە وەك مجێورو قەشەو لە قەشە گەورەتر.

الملحق:

کلیــش: (ألکلیْشِــیَّة في فــن الطباعَــة): کلێشــەیی/ شــێوە لە هونــەری چاپکردندا: پەڕەیەکــی کانزاییــە یــان هیــترە ئــەوەی دەویسترێت چاپبکرێت لە سەری هەڵیدەکەنن، پێیدەوترێت (ألرَّوسَم).

کَــمَ: ١-(کَــمَّ- الشــيءَ کَمّــاً): شــاردیەوەو دایپۆشی.

(-البَعیرَ): دەمی حوشــترەکەی (لەواشەکرد/ بەست).

(- الناسُ): خەڵکەکە کۆبوونەوە.

(کَمَّ وکُمَّ- النَخْلَةُ. کَمّاً وکُموماً): دارخورماکە کاسەتۆودانەکانی دەرکرد.

(مَکمُوم): کاسەتۆو داندەرکردوو.

(كَمَّمَ وأكَمَّ- القَميصَ): (بزمه/ سـهرقولّ)ى بۆ كراسهكه كرد.

(-تِ النَخْلَـةُ): دارخورماكـه كاسـهتۆودانى دەركرد.

(تَكمَّمَ بِثيابِهِ): خۆى به جلهكانى داپۆشى.

(-هُ): كونو كهلهبهرەكهى گرتو قوريدا.

(تُكُمِّمَ- القَومُ): خوێشگەل لەسەرخۆ چوون/ بوورانەوەو داپۆشران.

(ألكُم (ج) أكمام وكِمَمَة): بزمه/ دەمى قۆڵى كراس.

(ألكِمّ (ج) أكِمَّة وأكمام وكِمام وأكاميم): ئەو كاسه بەرگەى كە گوڵ يان خورما يان تۆودانى خورما دادەپۆشێتو پاشان شەقدەبات.

(أكمامُ الزَرع): بەرگى تۆوى كشت كە لێيدێته دەرێو دەروێت.

(أكِمَّةُ الخيلِ): توورەكەى ئاليكى ئەسپ.

(كِمام): توورەكەيەكى ئاليك.

(ألكُمَّـةُ): ١-كلاوى خـرِ ٢-هەمـوو دەفرێك، شـتێك بكرێتە بەرگ بۆ شـتێكو ئەو شتەى پێ داپۆشرێت.

(ألكِمام): (لەواشە/ دەمبەست)ى ولاغو ئاژەڵ تا نە گاز بگرێتو نە بخوات.

(ألكِمامَة= الكِمام):١-لەواشە/ دەمبەست ٢-بەرگى گوڵو خونچە ٣-كاسەى هەلاڵەدانى دارخورما.

(ألِكمَّـةُ): نيمچـه توورەكەيەكـه بەدەمـى ولاخەوە دەكرێت.

(ألَمكموم (مفع) مِـن النَّخلِ): دارخورمايەك كە هەلاڵەدانەكانى دەرهاتبێت.

٢-(كَم): ١-(بۆ پرسيارە) چەند؟ دانە، ژمارە. («كم درهَمـاً لَك»): چەند (پـارەت هەيە/ درهەمت هەيـە) ٢-زۆر (بۆ هەواڵدانە لە زۆر شـتێك) («كم كِتاب عِندَكَ»): كتێبى زۆرت هەيە.

(ألكَم والكَمِيَّة): بڕ/ چەندانە.

(ألكَمِيُّ)م) كَمِيَّة): بڕيى/ چەنديى.

٣-(كَمْكَـمَ- الشـيءَ. كَمْكَمَـةً): شـتەكەى شاردەوە.

(تَكَمْكَمَ): كلاوى لەسەر كرد.

(-فِي ثِيابِهِ): خۆى لە بەرگەكەى هەڵكێشـا/ خۆى پێداپۆشى.

(ألكَمْكام (م(كَمكامَة): كورتەبنە/ گردەڵە.

كمأ: ١-(كَمَأَ-هُ): دومەلانى دەرخواردا.

(كَمِيءَ كَمَأً): ونبوو/ شاردرايەوە.

(-عَـنِ الأخبـارِ): دەربـارەى هەواڵـى هيچ نەزانىو لێى ئاگادارنەبوو.

(-تْ يَدُهُ مِنَ البَردِ أو العَمَلِ): لە سـەرماندا يان بە هۆى كارەوە دەستى شەقار شەقار بوو/ قڵيشا وەك دوومەلان گرمۆڵە بوو.

(أكْمَأَ- المَكانُ. إكْماءً): شوێنەكە دومەلانى زۆر بوو.

(-الرَجُلَ): دومەلانى دەرخوارد پياوەكەدا.

(تَكَمَّأَ-ت عليه الأرضُ): زەوى ونيكرد.

("خَــرَجَ الناسُ يَتَكَمَّــؤُون"): خەڵك چوون دومەڵان کۆبکەنەوە.
(أَلكَمْء (مص) (ج) أَكْمُؤ وكَمْأَة) (ن): دومەڵان لــە ڕەگەزی قارچکە لەژێــر زەویدایە ڕەنگی بۆرە خواردنی باشی لێدروستدەکرێت.
(أَلكَمَّاء): ١-دومەڵانفرۆش ٢-دومەڵانکۆکەرەوە بۆ فرۆشتن.
(أَلمَكْمَأَةُ والمَكْمُؤَةُ): شوێنی دومەڵان.
٢-(أَكْمَأَ-تِ السِنُّ فُلاناً إكماءً): تەمەن فیساری پیرکرد.
(تَكَمَّأَ-هُ): ڕقی (لێبوو/ لێهەڵگرت).
کمب: (أَلكِمْبيالَة) (ت) (ايطالية): کۆمپیالە کاغەزێکە کەسێك پارەی لە بانك پێوەردەگرێت یان پارەی خۆیەتی یا هی کەسێکی ترە.
(أَلكمبيو) (ت) (ايطالية): گۆڕانکاریی پارە/ سەراف/ پارەگۆڕینەوە.
کمــت: ١-(كَمُــتَ- الفَــرَسُ كُمْتــاً وكَماتَةً وكُمْتَةً): چارەوێکە ڕەنگ جەرگیبوو.
(كَمَّتَ- الثوبَ): بەرگەکەی ڕەنگجەرگیکرد.
كُمِّــتَ- الخَمرُ أَو الفَرَسُ وغَيرُهُما): مەیەکە یــان چارەوێکــەو شــتیتر. ڕەنگجەرگیبــوو/ سووری تێری مەیلەو ڕەشبوو.
(أَكْمَتَ وأَكْمَتَّ وأَكْماتَّ- الفَرَسُ): ڕەنگی بوو بە جەرگیی.
(أَلكُمْتَةُ): ڕەنگجەرگی.
(أَلكُمَيــت- مِــنَ الخَيــل (ج) كُمْــت): (بۆ نێرومــێ) ڕەنگی جەرگی/ ســوورێکی تێری مەیلــەو ڕەش. (ئەمە بچووککراوەی وشــەی (أَكمت) ئەمــە لە ناوەکانی شــەرابە چونکە سوورێکی تێری جەرگییە.
(خَيــلُ كَماتِيُّ= كُمْــتُ): ئەســپێکی ڕەنگ جەرگییە/ سوورێکی تێرە.
٢-(كَمَتَ- الغَيْظَ. كَمْتاً): ڕقەکەی (خواردەوە/ پەچنییەوە دڵی).
٣-(أَلكَميتَةُ): ڕەچەڵەك/ ڕیشە/ بێخ.
("أَخَذَهُ بكَميتَتِهِ"): لە بێخ دەریهێنا.
٤-(كَمْتَرَ): ورد ڕۆیشت.
(-القِربَةَ): کوندەکەی بە پەتی دەمەڵبینەکەی بەست.
(-السِّــقاءَ): کوندەکــەی یــان جەوەندەکەی پڕکرد.
(-القَصيرُ): کورتەبنەکە ڕایکرد.
(أَلكُمْتُر والكُماتِــر): ١-زەبەلاح ٢-کورتەبنە/ کورت ٣-زۆر پتەوو ڕەق/ توند.
کمث: (كَمْثَرَ-الشيءُ): شتەکە بەیەکدا چوو و گرمۆڵە بوو.
(أَلكُماثِر): کورت.
(أَلكُمَّثرى) (ن): هەرمێ.
(كُمَّثراة): هەرمێیەك.
کمــج: (أَلكَمَج)ع ا): بنــی ڕان کە بە دوای لەشەوە بەندە.
(أَلكُماج الواحدة كُماجَة) (فارسية): کولێرە.

کمــح: (کَمَــحَ- الدابَّةَ. کَمْحــاً):ولاخەکەی دامرکاند.

(أکْمَــحَ- الدابَّــةَ): ولاخەکــەی دامرکانــد/ جڵەوگیریکرد.

(-الکَــرْمُ): مێوەکــە گرێــی هێشــوەکانی دەرکەوتو خەریکی گەڵاکردنبوو.

(أُکْمِحَ- الرَجُلُ): کابرا بە شانازییەوە سەری بەرزکردەوە.

(مُکمَح): سەر (بەرز/ بڵند).

کمخ: (کَمَــخَ- بِأَنْفِهِ. کَمْخــاً): لووتی کردە ئاسمانو فیزی نواند.

(-الفَرَسَ باللِّجام): چارەوێکەی بە لغاوەکەی وەساتند/ دایمرکاند/ جڵەوگیریکرد.

(أکمَــخَ- الکَرْمُ): مێوەکە گرێی هێشــوەکانی دەرکەوتو کەوتە گەڵا.

(الکُماخ): فیز/ دەعیە/ خۆبەزلزانین.

٢-(الکامَخ (ج) کَوامِخ) (فارســیة): پێخۆر کــە لەگــەڵ نانــدا دەخورێــتو بــۆ حەزی خواردنجولانــدن (هەندێــك بــە ســرکەو ترشــیاتو شتی لەو بابەتە دەڵێن کە چێژ بە خواردنەکە دەدات حەز دەبزوێنێت.

(الکَمْخَة) (فارســیة او ترکیة): بەڵغی قاپو قاجاخ.

کمد: ١-(کَمَدَ- القَصّارُ الثوبَ. کَمْداً وکُمُوداً): جلسپیکەرەوە کە جلەکەی کوتا.

(الکِمــاد): بــەرگ ســپیکردنەوەو شــتن بە گەڵاکوتك.

(کَمِدَ. کَمَداً):ڕەنگی (گۆڕا/ تێکچوو).

(-الرَجُــلُ):لــە مــەراقو خەفەتــدا دڵــی نەخۆشکەوت.

(کامِــد وکَمِد وکَمِید):کەســێکی پەســتو دڵنەخۆشی خەفەتو مەراق.

(کَمِدَ- الثوبُ):جلەکە کۆنو دڕاو بوو ڕەنگی پێوە نەما/ ڕەنگی گۆڕا.

(أکْمَدَ- الهَمُّ فُلاناً):مەراقو پەژارە فیســاری داگرتو دڵی نەخۆشخست.

(الکُمْــد والکَمَــد والکُمْــدَة):١-ڕەنگپەڕین/ ڕەنگۆڕینو کاڵبوونەوەو نیشــانەی تێکچوون ٢-پەژارە/ خەفەتی زۆرو گران.

(أکْمَدُ اللَّون):ڕەنگتێکچوو/ ڕەنگۆڕاو.

٢-(کَمَّــدَ وأکْمَــدَ- العُضْــوَ):ئەندامەکــەی گەرمکرد/ شتی گەرمی خستە سەر.

(مَکمود):گەرمکراو.

(الکِمــاد):گەرمکردنــی ئەنــدام بــە پەڕۆو شتیتری گەرم.

(الکِماد والکِمادَة): پەڕۆو شتی گەرمکراو کە دەخرێتە سەر شوێنی ئازاری لەش/ ئەندامی ژانکردو.

کمــر: ١-(الکَمــر (ب) (فارســیة): کەمەر/ هەموو خانە/ بیناو پردێکە کە تاقدار بێت.

٢-(کَمَــرَ-دُ بالغِطاءِ) (عامیة): بەســەرقاپ یان سەرپۆش دایپۆشی تا دەرنەکەوێت.

(أَلكَمَر) (فارسية): شوێنێکی قڕە.

٢-(الكُمْـرُك أَو الجُمْرُك) (ت) (فارسـية)- مَكـس: ١-باجـی گومـرگ کـە لەو شـتانە وەردەگیرێت کە دێتە وڵاتەوە یان لێیدەردەچێت ٢-شوێنی سەندنی باجی گومرگ.

(كُمِرك البضاعَةُ): کاڵاکە گومرك کرا.

(بضاعَة مُكَمْرَكه): کاڵایەکی گومرگکراو.

كمز: (كَمَزَ- العَجينَ ونَحْوَهُ كَمْزاً): بەدەست هەویرەکەی تۆپەڵە کرد/ گونکیگرت.

الكُمـزَةُ (ج) كُمَز: تۆپەڵە خورماو شـتیتر: ١-تۆپەڵە لەو گڵمتك ٢-گردۆڵکە لەو گڵ.

كَمـسَ: -١-كَمَـسَ. كُموسـاً): دەموچـاوی بەیەکدادا/ مۆنبوو.

(الأَكْمَس): چاو کوتوکوێر/ بەرچاولێڵ.

٢-أَلكيمـوس (ك) (یونانیـة): تێکەڵـەی خـواردن/ ئـەو خواردنـەی کە لە گـەدەدا خۆشدەبێت و دەچێتە ریخۆڵەوە.

كمـش: ١-(كَمَـشَ- الناقَةَ. كَمشـاً): گوانی مێحوشترەکەی هەڵبەست و بە پەت توندیکرد تا بەچکەکەی نەیمژێت.

(كَمَشَ-هُ) (عامية): گرتی.

كَمَشَ مِنَ الشـيءِ كَمشَةً (عامية): چنگی بە شتەکەدا کرد پڕ چنگی لە شتەکە برد.

(كَمُشَ-ت المَرْأَة): ژنەکە مەمك بچووکبوو.

(أَكْمَشَ- بالنَّاقَةِ): گوانی مێحوشترەکەی هەڵبەست و بە پەت توندیکرد تا بەچکەکەی نەیمژێت.

(تَكَمَّشَ- الجلدُ ونَحْوَهُ): پێستەکە یان شتیتر کرژبوو و چوومیەك.

(إِنْكَمَشَ الثَوبُ بَعدَ الغسل): جلەکە بە شتن و پاش شتن هەڵچوو/ چوومیەك و کرژ بوو.

(-على نَفسِهِ): بە خۆیدا شکایەوەو دڵتەنگ و گۆشەگیر بوو، خۆی گرمۆڵە کرد.

(أَلكَمْشُ والكَموشُ والكَمِشَةُ والكَميشَةُ- مِنَ الإناث): مێینەی گوان هەڵقرچاوو بچووك یان مەمك بچـووك (لەبەر هەڵچوون و گرژبوونی گوانەکەی یان مەمکەکەی وایپێدەڵێن).

(أَلكَمَاشَة): گاز کە ئاسنەو بزماری پێدەگرن و دەردەهێنن.

أَلأَكْمَش (ج) كُمش): پێکورت.

٢-(كَمِشَ- الزادُ. كَمْشاً): خۆراکەکە/ نانەکە تەواو بوو.

(-فُلاناً بالسَّـيفِ): چوار پەلی فیسـاری بە شمشێر قرتاند/ بری.

(أَلأَكْمَـش (م) كَمْشـاء (ج) كُمْـش): کوێرە مووشە/ کەسێکە چاوی باش نەبینێت.

٢- (كَمِشَ. كَمَشاً): خێراو سەرومڕ بوو.

(كَمُش. كَماشَةً): ئازا بوو.

(كَمُـشَ وأَكْمَـشَ- فِي السَّـيرِ ونَحْـوَهُ): لە رۆیشتندا یان شـتیتر چابوکبوو/ ئازاو خێرا بوو/ پەلەیکرد.

(كَمَّشَ- الحادي): شـوانی حوشترەکان چاکی لێخورین.

(-فُلاناً): پەلەی لە فیسار کەس کرد.
(-ذَیْلَهُ): کلکی هەڵدا/ هەڵبڕی.
(تَکَمَّشَ وانْکَمَشَ- الرَجُلُ): پەلەیکرد/ خێرایکرد.
(أَلکَمْش والکَمِش والکَمیش- مِن الرجال): ١-پیاوی چابووك/ ئازا/ گورجوگۆڵ ٢-لێبڕاو/ سوورخواست.
("کَمیشُ الإزار"): پشتێن گورجە واتە لێبڕاوو چاك بەلاداکردوو گورج و گۆڵە.
کمع: ١-(کَمَعَ- فِي الإناءِ کَمْعاً): دەمی خستە قاپەکەوە خواردیەوە.
(-فِي الماءِ): بە مشت ئاوەکەیخواردەوە.
(إکْتَمَعَ- الإناءَ): دەمی نایە قاپەکەوەو بە دەم ئاوەکەی خواردەوە نەك بە دەست و بە قاپەکە.
٢-(کَمَعَ- قَوائِمَ الدابَّةِ کَمْعاً): چوارپەلی چوارپێکەی بڕی.
(-تِ الدابَّةُ): چوارپێکە سست ڕۆیشت.
(أَلکَمَع): گرێی ڕان.
٣-(کامَعَ-هُ): ١-گرتیە باوەش و بە خۆیەوە نووساند/ باوەشی پێداکرد ٢-لەگەڵیدا جووتبوو/ کارجێگەی لەگەڵدا کرد.
(أَلْکِمْع): ١-سەرکراس/ سەربەرگ ٢-زەویی نزم و تەختانیی ٣-کەناری دۆڵ ٤-شوێن/ جێ. "فُلان فِي کِمْعِهِ": لە شوێنی خۆیەتی لەماڵەوەیە لە جێگەی خۆیەتی.
(أَلکِمْع والکَمیع= الضَجیع): هاوسەرین/ هاوجێگە/ هاوملی جێگە.
(أَلمُکامِع) (فا): کەسی زۆر نزیك لێتەوە کە هەموو هەست و نەستێکی تۆ بزانێت/ هیچ شتێکی تۆی لێ نەشاردرابێتەوە.
کمل: ١-(کَمَلَ وکَمُلَ وکَمِلَ وتَکَمَّلَ وتَکامَلَ واکتَمَلَ. کَمالاً وکُمُولاً): تەواو بوو/ پێکهات/ پێگەیشت.
(کَمَّلَ وأکْمَلَ- الشيءَ): شتەکەی کۆککرد/ تەواوکرد/ یەکخست و پێکیهێنا.
(إسْتَکْمَلَ- الشيءَ): شتەکەی تەواو پێکهێناو تەواوکرد/ بەئەنجام گەیاند.
(أَلکامِل (فا) (ج) کَمَلَة): ١-تەواوو بێکەموکوڕیی/ تەواو یەکخرا/ جێبەجێکرا (پێچەوانەی ناتەواو) ٢-کێشێکی هەڵبەستە کە شەش جار (مُتَفاعِلُن)ە.
(أَلکَمَل- الکامِل): تەواو/ بێکەموکووڕی پێکهاتووە.
(«أَعْطَیتُهُ المالَ کَمَلاً»):داراکەم بێکەموکووڕی/ بە تەواوی و هەموو دایە (ئەم وشەیە لە تاك و کۆدا وەك یەکەو نە چاوگەو نە سیفەتە بەڵکو واتای هەموو دەگرێتەوە).
أَلکَمال (مص): تەواوو بە تەواوی/ هەموو.
(«لَكَ کَمالُ الشيءِ»): هەموو شتەکە هی تۆیە/ بۆ تۆیە.
(أَلکَمیل= الکامِل): تەواوو بێکەمووکووڕی/

جێبەجێکردنو گەیاندنی شتەکە بەئەنجام.

(تكملةُ الشيء): تەواوکردنی شتەکە.

(ألمكَمَــل): پیاوی تــەواو لێهاتــوو بۆ چاکەو خراپە.

٢-(الكاميليا) (ن): دەوەنێکە هەمیشە سەوز سەرچاوەکەی ئاسیای کەمەری و ئەندەنۆسیایە گەڵاکــەی بریقــەدارە گوڵەکــەی گەورەیــە پەمەیــی یان ســوورە لە وڵاتــە گەرمەکاندا بــۆ جوانــیو ڕازاندنــەوە دەروێنرێــتو لە ناوچەکانی دەریای ناوەندیش دەروێنرێت.

الملحق

کمــل: (ألكماليَّات): ئەو شــتانەی کە مرۆڤ دەیبێــتو پێویســتی ژیــان نییــە بەڵکو بۆ جوانــکاریو چێژلێوەرگرتنــە پێچەوانــەی (الضَّروريــات) (ئــەو شــتانەی کــە مرۆڤ پێیــدەژی) وەك کەلوپــەلو ڕایەخــی زۆرو ئامرازو شــتێ کــە مرۆڤ پــاش پێکەوەنانو پەیداکردنــی بژێویی ژیانو بەرگو شــتیتر دەیبێتو پەیدایدەکات.

(ألإكمــال): تەواوکــردنو کەموکووریــی نەهێشــتن شــتێك وا لێبکرێــت کــە هیــچ ناتەواوییەکــی نەبێت دروســتکردن بێت یان نووسینو دانانی وێژەو شتی وەها بێت.

(إكمال المَبْلَغ): تەواوکردنی برە پارەکە.

(إكمــال المجموعَــة): تەواوکردنــی کۆمەڵە شتەکە.

(إكمال): تەواوکــردن، تاقیکردنەوەی قوتابی لەوانەیــەك یــان لــە دواندا بــۆ دەرچوونی بە تــەواوی و برینــی قۆناغێکــی خوێندنی

(ألتَكميلي= المُتَمِّم): تەواوکار کە بەوە شتەکە تەواو دەبێت.

(إنْتخابُ تَكميلــي): هەڵبژاردنی تەواوکاری هەڵبژاردنەکە.

("التَعليــم التكميلــيَ في بعــض البُلــدان العربيَّة): خوێنــدن لە هەندێك وڵاتی عەرەبدا ئەویش قۆناغی خوێندنــی ناوەندییە کە لە پاش قۆناغی خوێندنی سەرەتاییەوە دێت.

کمــن: ١-(کَمَــنَ. کموناً): ١-خــۆی (ونکرد/ شاردەوە)/ خۆی دایە پەنای نەدیوی ٢-بە دزییەوە خۆی تێهەڵکێش کارێککردو پێیاننەزانی.

(کَمــنَ. کُمونــاً): ١-خــۆی نایــەوە/ ونبوو/ خۆی شــاردەوە ٢-بە دزییەوە خۆی هاویشتە کارێکەوە بێئــەوەی پێیبزانن ٣-ڕەشــایی بە چاویدا هات/ بەرچاوی تاریکبوو، یان پێڵووی چاوی هەڵاوساو سپچکەسلاوەی لێهات.

(کَمنَ- عَينُــهُ): چاوی تاریکیی پێداهات یان پێڵووی هەڵاوساو سیچکەسلاوەی لێهات.

(کَمنَ. کُموناً): تووشــی چاوتاریکیی بوو یان هەڵاوسانی پێڵووی چاو بوو.

(-ت عَيْنُــهُ): چــاوی تووشــی ڕەشــایی یان هەڵاوسان بوو.

(أکْمَنَ- الشيءَ): شتەکەی (پەنادا/ شاردەوە).

(تَكَمَّـنَ واكْتَمَـنَ): شـاردرايەوەو ونبـوو/ ديارنەما.

(ألكُمْنَةُ): ١-رەشـايى بە چاودا هاتن/ بەرچاو تاريكبوون يان سيچكەسـلاوە لە پێڵووهاتنو هەلاوسـانى پێڵـوو ٢-هيلاكبوونـى چـاوو سـوورهەڵگەرانى بـە هۆى گريـان يان هەر هۆيەكيترەوە.

(ألكَمين): لە بنەدا بوونو خۆتێدا شاردنەوەو لە كاتى بێئاگايى دوژمندا بەسەرياندا.

(ألكَمين (ج) كُمَناء): كەسێكە كە بە دزييەوە بچێتە كارێكەوە بێئەوەى پێيزانن.

("هذا أمرٌ فيه كَمينٌ): ئەمە كارێكە خەوشو كەموكوورى تێدايەو پێينازانرێت.

(ألمَكْمَن (ج) مَكامِن): بنە/ بۆسە/ حەشارگە/ شوێنى خۆنانەوە/ پەريز.

(ألمُكْتَمِن): دڵتەنگ/ خەفەتبار/ پەژارەداگرتوو/ لێوبەبار.

٢-(ألكَمُّون) (ن) (عبرانية): زيرە. رووەكێكە سـالانە دەچێنرێت سـەرچاوەى سـەرەتاى توركسـتانە وەك بەهـارات بەكاردێـت لـە دەرمانخانەيشدا بۆ دەرمان بەكاردێت.

(ألكَمُّون الحلو- الأنيسون): رازيانە.

٣-(ألكَمْنجَة (مو) (فارسية): كەمان/ تار.

كمه: ١-(كَمِهَ. كَمَهاً): كوێر بوو يان شەوكوێر بوو.

(-بَصَرُهُ): چاوى تاريكبوو.

(-النَّهـارُ): تـۆز بەرى خۆريگـرتو رۆژەكە تاريكبوو.

(-الرَّجُـلُ): ١-رەنگى پياوەكە گـۆرا، رەنگى پەرى ٢-ئاوەزى لەدەستچوو/ بێمێشكبوو.

(اكْمَـه في الـكلّ) (م) كَمْهـاء (ج) كُمْـهُ): بێمێشك/ شێت/ بێئاوەز.

(تَكَمَّهَ- في الأرض): كوێرانە بێئامانج سەرى خۆى هەڵگرت/ وێڵبو/ پەتيارە بوو رۆيشت.

(كامِهُ ومُتَكَمِّهُ): وێڵو سەرهەڵگرتوو.

(ألأنكَمَهُ): ١-كوێر ٢-كوێرى زگماك.

("ذَهَبَـت إبِلُـهُ كُمَّيهـى"): حوشـترەكانى پەرەوازەبوونو نەيزانى بۆ كوێ چوون.

(مُكَمَّـهُ العَينَـين): كەسـێكە كـە چـاوى نەكرێتەوە.

٢-(كَمْهَـلَ- الرَّجُـلُ): بـۆ گـوزار جلەكانى كۆكردەوەو پێچايەوە.

(-المالَ): داراى كۆكردەوە/ سامانى خركردەوە.

(تَكَمْهَلَ- الشيءُ): شتەكە كۆوگرمۆڵە بوو.

(إكْمَهَلَّ- الرَّجُلُ): كابرا پەسـتبوو دانيشتو دڵتەنگبوو.

٣-(كَمْهَلَ- عَلَينا): مافەكەى لێگرتن.

(-الحَديـثَ): فەرمايشـتەكەى شـاردەوەو نەيهێشت لێى تێبگەين.

كمـي: ١-(كَمَـى. يَكمي- شَـهادَتَهُ وغيرَها. كَمْياً): شـايەتيەكەى (شـاردەوە/ نەدا) يان شتيترى شاردەوە.

(كَمى وكَمِّى- نَفسَـهُ): بەدەنی/ لەشی خۆی بە زرێو کلاوئاسن پۆشیو شاردەوە.

(أَكْمـى شـهادَتَهُ وغيرَها): شـايەتيەکە يان شتيترى شاردەوەو نەيدرکاندو نەيدا.

(-المُحـارِبُ): جەنگاوەرەکـە پاڵەوانـى يان زرێپۆشی دوژمنی کوشت.

(-الرَجُلُ مَنزِلَهُ): خانووەکەی لە چاوی ئەمو ئەو شاردەوە.

(تَكَمَّـى- الشـيءُ): شـتەکە داپۆشـراو شاردرايەوە.

(-الشيءَ): شتەکەی گرتە خۆیو شاردیەوە.

(-تِ الفتنَـةُ النـاسَ): ئاشـوب خەڵکەکەی هەموو گرتەوە.

(تُكُمِّيَ- الجَيشُ): کورە ئازاو زرێپۆشـەکانی سوپا کوژران.

(-القومُ): خوێشگەل بوورانەوەو دايانپۆشين.

(إنْكمى): شاردرايەوە، ونبوو/ ديارنەما.

(إكْتَمى إكْتِماءً): ونبوو/ ديارنەما.

(ألكَمِـيّ (ج) كُمـاة وأَكْمـاة): ١-دلێـر/ ئازا يـان زرێو کلاوئاسـنپۆش چونکە خۆی تێدا دەشارێتەوەو دەپارێزێت بەو زرێو کلاوئاسنە ٢-کەسێکە نهێنيی خۆی بپۆشێت.

(ألمُتَكَمِّي): زرێو کلاوئاسنپۆش.

٢-(أَكمى- على الأمرِ): بۆ کارەکە لێبڕاو سوور خواستبوو.

كنّ: ١-(كَنَّ- الشـيءَ كَنّاً وكُنُوناً): شـتەکەی داپۆشـی/ شـتەکەی سـەرناو شـاردەوەو لە هەتاو/ لە تيشکی خۆی پاراستی.

(-العِلْمَ وغيرَهُ في نَفسِـهِ): زانستیو شتيتری لە دڵودەروونی خۆيدا پەنهانداو هەڵگرت.

(كَـنَّ) (في اصطـاح العامـة): نيشـتەوە/ دامرکا.

("كَنَّـت الريـحُ"): باکـە دامرکا/ وەسـتا/ نيشتەوە.

(كَنَّنَ وأَكَنَّ- الشـيءَ): شـتەکەی داپۆشـیو شاردەوەو لە هەتاوی پاراست.

(-العِلمَ وغَيْرَهُ في نَفسِـهِ): لە دڵو دەروونی خۆيدا لە مێشـکيدا زانسـتەکە يان شتيتری پاراستو هەڵگرت/ حەشاردا.

(تَكَنَّى. تَكَنِّياً): خۆی کوتايەماڵەوەو نەهاتە دەرێ، لە بنچينەدا (تَكَنَّنَ)يە.

(إكْتَنَّ- الرَجُلُ): خۆی شاردەوە/ خۆی ونکرد.

(-الشيءَ): شتەکەی داپۆشی.

(-تِ المَـرأَةُ): ژنەکـە رووی خۆی داپۆشـیو شاردەوە. شەرمی لە خەڵککرد.

(إسْتَكَنَّ): ١-خۆی ونکرد، خۆی شاردەوە، خۆی داپۆشـی ٢-خۆی لە خانووەکەيـدا ماڵەکەيدا پەناداو نەهاتە دەرێ.

(أَلكِـنّ (ج) أَكْنـان وأَكِنَّـة): خانـوو/ ماڵ/ خانـە، پەناگـا/ جێی خۆحەشـاردان/ داڵدە ٢-حەشـارگەو پارێزگـەی هەمـوو شـتێكو داپۆشينی.

(أَلكَنَّة (ج) كَنائِــن): جارێك خۆپەنادان یان پۆشینی شت.

(أَلكَنَّة): سەرقاپ، داپۆشی شتو پارێزەری.

(أَلكُنَّة (ج) كُنَّات وكِنان): گوێســوانەی دیوار یان ســەر دەرگــاو كۆرنیش یــان رەفەی ناو خانوو.

(أَلكِنــان (ج) أَكِنَّــة): ســەری شــت كــە دایدەپۆشێت، دەیشارێتەوەو دەیپارێزێت.

(أَلكِنانَة (ج) كنائِن وكِنانات): تیردان كە لە تەختە یان چەرمە.

(أَلكانُــون والكانونَــة): ١-پیــاوی قورســی رەزاتاڵو پیس چونكە خۆی لێدەشــارنەوە ٢-كەسێكە خۆی دەنێتەوەو گوێ بۆ قسەوباسو هەواڵ هەڵدەخات.

٢-(- (ج) كَوانــین): ئاگردان/ كوانو/ كوورە مەقاڵی/ ئەوەی خۆی پێگەرمدەكەنەوە.

(كانــون الأَول) (ســریانیة): بەفرانبار (دوا مانگی ساڵی زایینیە).

(كانون الثاني) (سریانیة): یەكەمین مانگی ســاڵی زاینییە: رێبەندان (دەیشڵێن عەرەبین لە واتای گرانبوونەوە هاتوو چونكە هاتوچۆی لەبەر سەرما تیایدا گراندەبێت).

(أَلكنین= المَسْتور): شاردراوە/ پۆشراو.

(أَلمُسْتَكِنَة): قینو رق.

٢-(إِكْتَنَّ- الشيءُ): شتەكە سپیبووەوە.

(أَلكِنَّة): سپی/ سپێتی.

٣-(أَلكَنَّــة (ج) كنائِــن): ١-بــووك/ ژنی كور ٢-براژن/ ژنی برا.

٤-(كَتكَنَ): ١-لە ماڵەوە دانیشت/ خۆی كوتایە/ خزانە ماڵەوەو نەهاتــە دەرێ ٢-تەمەڵییكرد ٣-هەڵات/ رایكرد.

كنــب: ١-(كَنَبَ- الرَجُلُ كُنُوبــاً): ١ پیاوەكە ئەستوورو قەبە بوو ٢-پاش هەژاریی دارابوو/ دەوڵەمەند بوو.

(-الشَــيءَ في جرابِهِ. كَنَباً): شتەكەی خستە ناو هەمانەكەیەوەو قایمیكرد.

(كَنِبَ- تِ الیَــدُ كَنَباً): بە هۆی كاركردنەوە دەستی زبرو ئەستوور بوو.

(أَكْنَبَ الشَــيءُ أَو الیَدُ): شتەكە یان دەستەكە زبرو ئەستوور بوو.

(-عَلَیــهِ بَطنُــهُ): ورگی گــەورە بوو/ ورگی لێهات.

(-علیه لِسانُهُ): زمانی بەسترا.

(أَلكانِب) (فا): گەدە پڕ.

(أَلكَنَب) (مص): دەســت زبرو ئەســتوور/ و رەق بە هۆی كاركردنەوە.

(أَلكِنــاب): چووزی باریكو تەڕ یان لاســكی هێشوو.

(أَلكنیب): درەختی وشك یان پەلوپۆی وشكی.

(أَلمِكْنَب والمُكْنِب): زەویهەڵكەنێك كە بە هۆی كارەوە دەستی زبرو ئەستوورو رەقبووبێت.

(أَلمُكْنَنِب): كورتەبنەی ئەستووری لەشتوند.

٢-(ألكُنُبَّــةَ): (ســتەمكاری/ زۆرداری) بەدو ناپاك.

٣-(كَنْبَــثَ وتَكَنبَثَ- الرَجُلُ): كرژو گرمۆڵە بوو.

(رَجُلٌ كُنْبُــثٌ وكُنابِــث): پیاوێكی تۆكمە/ پتەو.

(كُنبُث وكُنابِث): سەخت یان پتەوو توند.

(ألكُنْباث) (ن) = ذَنَبُ الخَيل): كلكە ئەسپ/ فلچەی بوتڵ/ گیایەكە لە شــوێنی شــێداردا دەروێت و گوڵەكەی شاردراوەیە.

(ألكِنْباث): لی هەرمسهێناو.

٤-(ألكنبزَة): پەرمكەی لووتی زل.

٥-(تَكنْبَش- القَومُ): تێكەلچیەكبوون.

(ألكنْبُــوش الكُنْبُــوش (ج) كنابِيــش) (فارسية): ١-جلی ژێر زین ٢-رووپۆش.

الملحق:

كنب: (ألكَنبَة): قەنەفە بۆ دانیشــتنی چەند كەسێكە.

كنــت: ١-(كَنَــتَ-فِي خَلْقِــهِ كَنْتــاً): پتەوو بەهێزی زگماكبوو.

(كَنِتَ- السَــقاءُ كَنَتاً): مەشكەكە پتەوو زبر بوو.

(سَقاءٌ كَنيتٌ): مەشكەیەكی پتەوو زبر.

(ألكُنتيّ): قایم/ پتەوو توند.

٢-(إكتَنَــتَ- الرَجُــلُ): ١-پیاوەكــە ملیــدا ٢-قایلبوو.

٣-(ألكُونْت): نازناوێكە لە نازناوی خانەدانیی و واتای میرو پیاوی شــكۆدارو گەورە. وشــەكە لاتینیە كــە كراوە بە عەرەبی وتراوە: (قُمْط وكُنْد وقُمّس وقَوس).

٤-(ألكُنْتراتــو (ج) كُنتراتــات) (ایطاليــة): قونتەرات. پەیمانێكە بەڵێنێكەو رێكەوتنێكە لە نێــوان دوو كەس و زیاتر بۆ كردنی كارێك بە مەرجی دیاریكراوو پەیمانێكی نوسراو بۆ ئەو بەڵێنە.

(كنــث: كَنْثَأَ-ت اللِّحْيَــةُ كَنْثَأَةً): ریشــەكە درێژو زۆر بوو.

(رَجُــلٌ كَنْثَــأُ اللِّحْيَةِ وكَنْثاؤُهــا): پیاوێكی ریشدرێژو ریش پڕ.

كند: ١-(كَنَدَ- النِعْمَةَ كُنُوداً): بەدنمەكییكرد/ كفرانی نیعمەتیكرد/ ناسوپاسییكرد.

(ألكُنُد) (بۆ نێرومــێ): بەدنمەك/ پێنەزانی نازو نیعمەت/ سپڵە.

(ألكَنّــاد= ألكَنُود): بەدنمەك/ پێنەزانی نازو فەرو بێری پێگراو/ سپڵە.

(ألكَنُود) (بۆ نێرو مێ) ١-بەدنمەكی نازو فەرو بێری پێدراو ٢-یاخی/ نافەرمان ٣-كەسێكە هاوار لە خودا دەكات ژمارەی ومیەكان دەكات و ســۆزو چاكەی خودای بیردەچێتەوە ٤-رژد/ چرووك.

(أَرضٌ كَنُــود): زەوییەكی بێبــەر كە هیچی تێدا ناروێت/ هیچ بەرهەم نادات.

٢-(كَنَدَ- الشيءَ كَنْداً): شتەكەی بڕی.

(أَلكِندَةُ): بەشێکی/ پارچەیەکی شاخەکە.

(أَلكَنّاد): برەر.

٢-(أَلكُنْــدُر) (ن) (یونانیــة): ١-کەتــیرەی درەختێکی دڕکاوییە گەڵاکەی وەك مۆرد وایە ٢-لەش باش داڕێژراوو پتەو.

("فِتیــانٌ کَنــادِرة"): هەرزەکارانــی تۆکمەو بەهێز/ لەشپتەو.

(أَلکُنْدَرَة): جێ وەستانی باز کە لە تەختە یان شــتیتر بۆی دروستدەکرێت ٢-زەویی هەڵەتو رەقەن.

(أَلکُنْــدَرَة) (عالمیة ترکیة): قۆندەرە جۆرە پێلاوێکی ژنانەیە.

(أَلکُنْــدُور (ح): شــادال. گۆشــتخۆرە لــە ئەمەریکای باشــووردا هەیەو زۆر گەورەیە وا دادەنرێت کە لە هەموو باڵندەیەك زۆرتر بە هەواوە دەمێنێتەوە.

کنر: (أَلکُنار) (فارسیة)= (النَبق): سرێنجك/ سجور/ ناوکی عەجەم (دارێکی بەرزە بەرێك دەگرێت وەك گۆیژ وایەو تامی گۆیژ دەدات.

(أَلکَنــار) = (عامیــة فارســیة): ١-(کەنار/ دامێن)ی کــراس ٢-کەناری دەریــا ٣-چێوەی هەموو شتێك.

(أَلکَنــارِيّ) (ح) (فرنســیة او اســبانیة): باڵندەیەکــی دەنگخۆشــە. شــاپەرەکانی باڵی درێــژن ڕەنگــی مەیلــەو زەردە دەڵێــن هی دورگەکانی کەنارییایە.

(أَلکِنّارَة) (یونانیـة): قڵیشێکە لە کراسێك کە لە کەتان بێت.

(أَلکِنّارَة والکَنّــارَة (ج) الکَنانیر والکَنّارات): عود یان دەف یان تەپڵ.

کنــز (المــالَ. کَنْــزاً): ١-مــاڵ/ داراو پارەی کۆکــردەوەو گەنجینەیکــرد ٢-لەژێر زەویدا شاردیەوە.

(-الرمحَ): نێزەکەی بە زەویدا چەقاند.

(-الشــيءَ فِي وِعاءٍ أَو أَرضٍ): شــتەکەی کردە قاپێکەوە یان لە زەویدا بەدەســت شــێلای‌و پەستاوتی.

(-السِقاءَ): کوندەکەی پڕکرد.

(-التَمْــرَ کَنــازاً وکِنــازَةً): خورماکــەی لە سەبەتەی قامیشدا پەستاوت‌و هەڵیگرت.

(تَکَنَّزَ- لَحْمُهُ): گۆشتەکەی سەریەك نیشت‌و پتەو بوو/ تێکسمراو بوو/ قەڵەو بوو.

(إِکْتَنَزَ): ١-سیخناخبوو/ پڕبوو ٢-کۆبووەوە.

(-اللَّحْمُ): گۆشــتەکە نیشتە سەریەك‌و پتەو بوو/ تێکسمرا.

(-الشــيءَ فِي الوِعاء): شــتەکەی لە قاپەکەدا کۆکردەوەو پەستاوتی.

(أَلکَنْز (ج) کُنُوز) (مص): ١-گەنجینەکردن/ عەمارکــردن/ پەســمەندەکردن ٢-گەنــج ٣-داراو ماڵێــك کــە خرابێتە ژێــر زەوییەوەو شاردرابێتەوە ٤-گەنجینە/ عەمار/ سنوق/ هەر شــتێك کە ماڵ‌و شــتیتری تێدا کۆبکرێتەوەو

هەماربكرێت.
("شَـدَّ كَنزَ القِربَةِ"): مەشـكەكەی پڕكردو دەمیبەست.
(رَجُـلٌ كِنـزُ اللَّحم): پیاوێكی تێكسـمڕاوی قەڵەوو گۆشت پتەو.
(أَلكَنّـاز): كاتـی/ دەمـی خورمـاو گەنـم عەماركردن.
(أَلكِناز (ج) كُنُز وكِناز): گۆشتپتەو/ گۆشتن: تێكسمڕاو.
(جارِيَـةٌ أَو ناقـةٌ كِنـاز): كەنیزەكێك یان حوشـترێكی قەڵەوی/ گۆشتنی گۆشت پتەو/ تێكسمڕاو.
(أَلكَنّـاز): سـامانكۆكەرەوەیەكی بەهەڵپـە كە هـەر خەریكی كۆكردنـەوەی ماڵو پارەو پووڵبێت.
(أَلكَنیز): خورمای پەسـتێوراوو بۆ زستانو عەماركراو.
(رجُـلٌ كَنیـزُ اللَّحْـم): پیاوێكی گۆشـتنی گۆشتپتەو/ تێكسمڕاو.
(أَلمَكْنَـز (ج) مَكانِـز): گەنجینـە/ عەمار. شوێنی عەماركردنو تێدا كۆكردنەوەی شت.
(رُجـلٌ مَكْنُـوزُ اللَّحم): پیاوێكی گۆشـتنی تێكسمڕاو/ قەڵەوی گۆشتپتەو.
("كتابٌ مُكْتَنِـزٌ بالفَوائِـد): پەرتووكێكی/ كتێبێكی پڕ لە زانستو زانیارییو كەڵك.
كنس: (كَنَـسَ- البَيْتَ- كَنْسـاً): ماڵەكەی/ خانووەكەی گەسكدا.
("كَنَـسَ في وجهِ فُلان"): گاڵتەی بە فیسـار كرد.
(-الظَبيُ كُنوسـاً): ئاسـكەكەونبوو خۆی لە لانەكەیدا شاردەوە.
(كَنَّسَ- البَيتَ): ماڵەكەی گەسكداو ماڵیی.
("مُـرُّوا بهِم فَكَنَّسـوهُم"): بەسـەریاندا/ بەلایاندا چوونو رایانماڵینو لە شـوێنەكەدا هەڵیانكەندن.
(تَكَنَّسَ- الظَبيُ): ئاسـكەكە ونبوو خۆی لە لانەكەیدا شاردەوە.
(-الرَجُلُ): چووە دەوارەكەوە.
(-تِ المَرْأَةُ): ژنەكە چووە كەژاوەكەوە.
(إِكْتَنَـسَ- تِ الظَباءُ والبَقَرُ): ئاسـكەكانو مانگـاكان چوونە لانـەو شـوێنەكانیانەوە/ تەویلەكانیانەوە/ گەورەكانیانەوە.
(أَلكانِس (فا) (ج) كُنَّس وكُنُوس وكَوانِس): ئاسكی ناو لانە چوو.
("أَلجَـواري الكُنَّـس"): ئەسـتێرەكان یـان گاكێویەكانو ئاسكەكان.
(أَلكِناس (ج) أَكْنِسَة وكُنُس): لانەی ئاسك.
(أَلكُناسَة): ١-خۆڵو خاشاك كە گەسكدەدرێت ٢-سـەرەنوێلك/ شـوێن تێفڕێدانـی خـۆڵو خاشاكو پیسی.
(أَلكَنّاس): خۆڵڕێژ/ ئەوەی پیشـەی ڕشتنی خۆڵو خاشاكو گەشكدانە.

(ألكنيـــس): ئاخورِ يان توورەكـــەی ولاّخ كە ئالّفی بۆ تێدەكرێت.
(أَلمَكْنَس): شـــوێنێك كە ئاسكو مانگاو ئاژەڵ لەتاو گەرما پەنای بـــۆ دەبەن (لە رامالّینەوە هاتـــووە چونكە لەكـــە رادەدەنو رادەمالّن تا شوێنەكە دەردەكەوێتو فێنك دەبێت).
(أَلمِكْنَسَـــة (ج) مَكانِـــس): گەســـك/ ئامێری گەسكدان.
(أَلمُكانِس): زیندەوەرێك كە لە لانەكەیدا/ لە كونەكەیدا پەنایگرتبێتو نەیەتە دەرێ.
٢-(أَلكنيس): كەنشتەی جوولّەكە/ پەرستگای جوولەكە.
(أَلكَنيسَـــةُ (ج) كَنائِـــس. عِنـــدَ النَّصارى): ١-كلّێســـەی دیانـــەكان. هەروەها بـــە كۆمەلّی بڕواهێنەرەكانیانـــی دەلّێن ٢-(مَعْبَدُ اليَهود): پەرســـتگای جولەكە كەنشـــتەی جوولەكە لە وشـــەی (كُنُشتا)ی ئارامیەوە هاتووە كە واتای شوێنی كۆبوونەوەو كۆمەڵ دەگەیەنێت.
الملحق:
كنس: (الكانِسَة): رامالّ.
(كانِسَـــةُ الأَلغام= كاسِحَةُ الأَلْغام): مینرامالّ/ لەغمرامالّ.

كنـــش: ١-(كَنَشَ- الثَـــوبَ كَنْشـــاً): دامێنی كراسەكەی باداو نوشتانەوە.
(-أَلمِسْـــواك الخَشـــنَ): ســـەرە زبرەكەی دارە سیواكەكەی نەرمكرد.
٢-(أَكْنَشَ-هُ عَنِ الأَمرِ): لە كارەكەدا هانیداو پەلەی لێكرد.
٣-(أَلكُنّاشَـــة): دەفتەری یاداشـــتو رۆژانەو ئەوەی كە بە مێشكدا دێت تیا دەنووسیت.
(أَلكُنّاشات الواحِدَةُ كُنّاشَة): ڕیشە سەرەكییەكان كە لكیان لێدەبێتەوە.
(أَلكِنشـــاء- مِـــنَ الرجال): پیـــاوی قژلوولی قژكورتی بیچمو دەموچاوو ناشیرین.
كنص: (كَنَصَ): بـــە گالّتە پێكردنەوە لووتی لێبادا.
(أَلكَنّاص): حوشترو ئاژەلّی بەهێزو قایم.
كنظ: (كَنَـــظَ وتَكَنَّظَ- الأَمرُ فُلانـــاً. كَنْظاً): كارەكە داخی كردە دلّی فیسارەوە/ مەراقیدایە.
(أَلكُنْظَةُ): ١-داخ/ مەراق/ خەفەت ٢-تەنگانە/ گیروگرفت.
كنـع: ١-(كَنَـــعَ. كُنُوعاً): چووەیەكو گرمۆڵە بوو هەلّقرچا.
(-تِ العُقابُ): كۆلارەكـــە باڵەكانی هێنایەوە یەك تا بۆ نێچیرەكە دابێتە خوارێ.
(-أَصابِعَـــهُ): كێشـــای بـــە پەنجەكانیـــداو لەكاریخستن.
(-الأَمرُ): كارەكە نزیكبووەوە.
(-النَّجـــمُ): ئەســـتێرەكە بـــەرەو ئاوابـــوون رۆیشت.
(-المِسْكُ بالثَّوب): بۆنی مسك، بۆنە خۆشەكە بە جلەكەوە لكا.

(-إِلَيـهِ): خـۆی بـه دەســتەوە داو بــۆی نەرمبوو.

(كَنِعَ كَنَعـاً): وشــكبوو و چووميەك‌و چرچ بوو.

(كَنِع): كرژو چرچ گرمۆڵە بوو.

(-الرَجُل): بەسەر چەناگەيدا بە زەويدا درا.

(-الشيءَ): پێوبەند بووو و پێوەی لكا.

(كَنَّـعَ- الشَـيءَ): چنگی بە شـتەكەدا كرد كۆيكردەوەو نايە سەريەك.

(-يَدَهُ): دەســتی لە كار خســت‌و وشكيكرد/ ئيفليجيكرد.

(-فُلاناً بالسَّـيفِ): بە شمشێر هێندەی كێشا بە قيساردا تا مەچەكی خواربووەوە.

(أَكْنَـعَ): مليـداو نەرمبـــوو يـــان خەريكـــی سەرشۆڕكردنبوو يان سواڵيكرد.

(-الإبـــل): حوشـــترەكانی هێنايە بـــەرەوەو نزيكی خستنەوە.

(-القَومُ): خوێشگەل كۆبوونەوە.

(-تِ العُقَـابُ): كۆلارەكـــە بـــۆ داهاتـــن‌و نێچيرگرتن باڵەكانی هێنايەوە يەك.

تَكَنَّعَ: خۆی قايمكرد.

(-الأَسيرُ في قِدِّهِ): ديلەكە لە كۆتەكەيدا خۆی گرمۆڵە كرد.

(-بِهِ): خۆی پێوە هەڵواسی.

(إِكْتَنَعَ): ئامادە بوو و نزيكبووەوە.

(-القَومُ): خوێشگەل كۆبوونەوە/ گردبوونەوە.

(-عَلَيهِ): رووی ســۆزی تێكرد/ بەزەيی پێدا هاتەوە.

(-فُلانٌ مني): قيسار لێم نزيكبووەوە.

الكانِع (فـا): خۆنزيككـــەرەوەو خۆلەخەڵك هەڵسـووو/ ئەوانـــەی لەيـــەك نزيكببنـــەوەو بەيەكدا بچن.

("أَنْــفٌ كانِــع"): لووتێكـــی (بەدەموچـــاودا تەپيو/ كەنۆش).

("أَسِــيرٌ كانِعٌ"): ديلێــك كوتەكەی گرمۆڵەی كردبێت.

("رجُـلٌ كانِـــع"): پياوێـــك خـــۆی‌و مـــاڵ‌و منداڵی بەســـەرتدا بدەن بـــە هيوای يارمەتی بەخشينت بن.

(الكُناع): دەســـت‌و پێ كورتبوونەوە بە هۆی دەردێكەوە وەكو برابنەوەو نوشتابنەوە.

(الكَنيع): ١-چرچبووی بەيەكداچوو/ گرمۆڵە بوو ٢-دەستشكاو.

(-مِن الجوع): گرمۆڵەبووی برسێتيی.

(الأَكْنَع (ج) كُنْعٌ): دەســتبڕاو/ دەســتقرتاوو پەككەوتە.

(-مِنَ الأُمور): كاری ناتەواو.

(المُكْنَع): دەستبڕاوو پەككەوتە.

(يَدٌ مُكَنَّعَة): دەستێكی (پەككەوتە/ ئيفليج).

(المَكْنُوع) (مفع): كەســێكە هەردوو دەســتی قرتابێت.

٢-(كَنَــعَ) عَنِ الأَمـــرِ. كُنُوعاً): زيـــرەی لە

کارەکە کردو هەڵات/ رایکرد.
(-كَنَّعَ- عَنهُ): خۆی لێلادا.
(أَلكَنيع): کەسێك لە رێگەیەك لابدات بۆ رێگەیەکیتر. بڕوات.
٢-(كَنَعَ- بِاللهِ. كُنُوعاً): سوێندی بە خودا خوارد.
كنف: ١-(كَنَفَ- الشيءَ. كَنْفاً): شتەکەی پاراستو بە تەنگیەوە هات/ چاودێری کردو گرتیە خۆی. ٢-باوەشی پێداکرد/ بە خۆیەوە نووساند.
(-الإبِلَ ولِلإبِلِ): گەوری بۆ حوشترەکان کرد.
(-الدارَ): ستارەی بۆ خانووەکە کرد.
(-يَدَهُ): بۆ ئاو خواردنەوەو شتیتر دەستی کردە مشت.
(-الرَجُلَ): باربووی پیاوەکەیکرد، یاریدەیدا.
(-فُلاناً عَنِ الأمرِ): نەیهێشت فیسار بەلای کارەکەدا بچێت.
(كَنَّفَ- الرَجُلَ): ئەملاولای لە پیاوەکە گرت.
(كانَفَ وأكْنَفَ- الرَجلَ): یاریدەی پیاوەکەیدا/ کۆمەکیکرد، باربوویکرد.
(إكْتَنَفَ): گەورێکی بۆ حوشترەکانیکرد.
(-القَومُ فُلاناً): خوێشگەل خولی فیساریاندا.
(-القَومُ): خوێشگەل ئاودەستێکیان بۆ خۆیان دروستکرد.

(أَلكِنْف): دەفرێکە کەلوپەلی بازرگان یان شوانی تێدایە.
أَلكَنَف (ج) أكناف: ١-تەنشت/ لا ٢-سێبەر ٣-باڵی پەلەور ٤-کەنار.
كَنَفُ الإنسان: کۆشی مرۆڤ، باوەشی کە سنگو پەلی مرۆڤە.
("أنتَ فِي كَنَفِ اللهِ"): تۆ لە پەنای خودادایت لەژێر باڵی رەحمەتیدایت.
(الكانِفَةُ): لەمپەر/ بەربەست.
(أَلكَنَفَةُ): کەنار/ لا.
(أَلكِنافَة (ج) كِنافات) (ط): جۆرە شیرنییەکە پەنیر یان قەیماغی تێدەخەن.
(أَلكَنيف (ج) كُنُف وكُنُف): ١-چاکەت ٢-پەردە ٣-قەڵغان ٤-کۆز، گەور بە دار بۆ ئاژەڵ دروستدەکرێت/ پەچە ٥-ئاودەست ٦ سەردەرگا.
("رَجُلٌ مُكَنَّفُ اللِّحْيَة"): پیاوێکە ریشی درێژو زلو پرە.
٢-(كَنَفَ- عَنهُ كَنْفاً): خۆی لێلادا.
٣-(أَلكُنْفِرْوا) (ن): جۆرە قەوزەیەکە لە ئاوە شیرینەکاندا هەیە وەك تاڵی ریشووی درێژو باریك وەهایە زوو دەروێتو تەشەنە دەکاتو دەبێتە چینێکی سەوزی ئیسفەنجیی.
الملحق:
كنف: (أَلكَنفانِيّ): کونافە دروستکەرو فرۆشیاری (کە جۆرە حەڵواو شیرنییەکە).

كنك: (أَلكَنْكَر) (ن): پەتاتە.

کنــه: (أَکْنَــهَ وأکْتَنَه- الشــيءَ): گەیشــتە جەوهەرو بنەڕەتی شتەکە.
(أَلْکُنْه): ١ـجەوهەرو کــرۆك، ناوەرۆك، ناخ. ڕاستیو بنجو بناوانی، بایەخ، ئامانج ٢ـ کات. قال الشاعر: ("فإنَ کَلامَ المَرءِ فِي غَیرِ کُنهِهِ"): شــاعیرەکە وتی قسەی مرۆکە لە کاتی خۆیدا نییە.
کنو: (کَنا. یَکنو بالشــيءِ عَــن کذا کنایَةً): بە ئیدیۆمی شتێك/ بە وتەی جێگری شتێك ناوی ئەو شــتەی برد/ باسی ئەو شتەی کرد بۆ ئەوەی ئاماژ بۆ شــتێکیتر بکاتو مەبەسی شــتێکیتر بێــت وەکــو (زید کثــیرُ الرماد): (زەیــد خۆڵەمێشــی زۆرە) واتــا: ئانبدەیە/ بەخشندەیە.
کني: (کَنی. یَکني. بِالشَّيءِ عَن کذا. کِنایَةً): ناویشتەکەیهێنا مەبەستی شتێکیترو واتایەکی تــری بوو وەکو: («زَیدٌ کَثیرُ الرماد»): ئەمە ئیدیۆمە واتا: زەید بەخشندەو ئانبدەیە.
(کانٍ): ئیدۆمکارە، خوازیارو/ بەمەبەستەوە دەدوێ.
(مَکنِيُ عَنهُ): ئەو شتەی کە ناوی بە شتێکیتر دەهێنرێت.
(کَنی وکَنَّی زَیداً أَبا فُلانٍ وکناهُ أَو کَنَّاهُ بابي فلان کُنْیَــةً وکِنیَةً وتَکنِیَــةً): ناوی زەیدی بە باوکی فیســار هێنــاو واناوینا (أبو فلان): باوکی فیسار.

(أَکْنی زَیداً أَبا فلان): ناوی زەیدی بە باوکی فیســار هێنا وتی باوکی فلان مەبەستی زەید بوو.
(تَکَنَّی- بِکذا تَکَنِّیاً): بەو ناوە شــاردراوەیە ناوی هێنراو ناوی لێنرا.
(-الرَجُــلُ): ١ـناوە لێنراوەکەی خۆی کە وەك نازناو وایە باســکرد بۆ ئەوەی بەوە بیناســن ٢ـخۆی بەوە ناونا/ ناوزەد کرد/ ناساند.
(إِکْتَنــی- بِکَذا إِکْتِناءً): بەو ناوە شــاردراوە خۆی ناونا/ ناساند.
(أَلکانــي (ج) کُنــاة وکانون (فا): کەســێکە ناوێکی نادیاریو شاردراوەی لە خۆی نابێت.
(أَلکُنْیَــة والکِنْیَة والکُنْوَة والکِنْوَة (ج) کِنیً وکُنــیً): ناوێکی شــاردراوە/ نادیار/ خوازیار بە کەســێکەوە دەنێن بۆ گەورەیی ئەو کەسە یان نیشــانەیەکبێت ناوێك لە باوکەوە یان لە کوڕەوە یــان لە دایکەوە یان لــە کچەوە بۆی وەردەگیرێــتو پێوەیدەنرێــت. وەك باوکــی وەیســـم دایکی محەمەد/ کچی باجی ڕەحمە/ کوڕی مام شاسوار.
(أَلکِنایــة: (مص) في الاصطـلاح): ئیدیۆم/ وتەی جێگر. ئەوەیە ناوی شــتێك بەریت بە نیازی شتێکیتر بۆ ئامانجێك وەك شاردنەوەی ئەو شــتە لە گوێگر. وەکو (هُــم بَنو أُمي"): ئــەوان کوڕی دایکمن. لە بــری ئەوەی ناویان بهێنیت وا دەڵێیت.

("هُوَ كَنِيُّهُ"): ئەو نازناوەی ئەوی هەیە، ئەو ناوە لێنراوەی ئەوی هەیە. وەك بڵێیت ناویان وەکو یەکە.

كهــب: (كَهِبَ وكَهُبَ. كَهَبــاً وكُهُوباً): ڕەنگی بۆری مەیلەو ڕەشی لێنیشت.

(كاهِب وأكْهَب): ڕەنگ بۆری ڕەشداگەڕاو.

(إكْهابَّ- لَونُهُ. إكْهِيْباباً): ڕەنگەکەی گۆڕرا.

(أَلكُهْبَةُ): ڕەنگی بۆری تەڵخی مەیلەو ڕەش/ ڕەشباو.

(رَجُلٌ أكْهَبُ اللَّون): ڕەنگۆڕاوی ڕەشداگەڕاو/ ڕەشباو.

كهد: (كَهَدَ- الحمارُ. كَهْداً وكَهَداناً): کەرەکە کەوتە لۆقە/ خێرایکرد.

(-الرَّجُلُ): ماندوو شەکەتبوو.

(-الحِمارَ): لۆقەی بــە کەرەکە کرد/ خێرای پێکرد.

(-فِي الطَّلَــبِ): پێــی لێکردە کــەوش/ زۆری لێکرد.

(أَكْهَدَ): ماندوو بوو.

(-فُلاناً): فیساری ماندوو کرد.

(أَلكَهْد) (مص): ڕەنجو کۆشش.

(أَلكَهْداء): کارەکەری کۆیلە.

(كَهُود اليَدَين): دەستکورج.

كهــر: ١-(كَهَرَ- فُلاناً كَهْــراً): ١-بە ڕوویەکی گرژو سووکییەوە پێشــوازیی لێکرد ٢-پیایدا هەڵشاخا ٣-تەرزەشکێنیکردو بەزاندی.

(أَلكَهْرُور (ج) كَهارِير): مۆنی خەڵکشــکێنو بەرووی خەڵکدا هەڵپرژێن.

(أَلكُهْــرورَة (ج) كَهارِيــر= أَلكُهوور): ١-مۆنی خەڵکشکێن ٢-خۆ مۆنکردنو ڕووگرژکردن.

٢-(كَهَرَ- النَّهارُ. كَهْــراً): ڕۆژ تەواو بووەوە/ خۆر بەرزبووەوە.

(-الحَرُّ): گەرما تاویسەند.

٣-(كَهَرَ- الرَجُلُ. كَهْراً): پێکەنی.

٤-(كَهَرَ- فُلاناً. كَهْراً): بوو بە زاوای فیسار.

٥-(كَهْرَبَ- الشيءَ) (فارسية): کارەبای خستە شتەکەوە.

(تَكَهْرَبَ فُلانٌ أَو الشيءُ): کارەبا فیساریگرت یان کارەبا چووە سەر شتەکە بەوەی بەر تەلی کارەبا کەوت یان دەســتی لێدا یان شتێکیتری بەرکەوت کە کارەبای تێدا بوو.

(-فلانٌ): فیسار تووڕەو دەمارگیر بوو.

(أَلكَهْرَبــا): کەتیرەی دارێکە ئەگەر شــتێکی لێبخشــێت پووشو کا ڕادەکێشێت لەومیشەوە کارەبا وەرگیراوە.

(أَلكَهْرَباء= الكَهْرَبــا- (ف)): هێزێکە بە هۆی لێخشــان یان گەرمی یان کارلێکی کیمیاییەوە لە هەندێك تەندا پەیدادەبێت. کارەکەیشــی کێشــکردنو ڕووناکیدانو ڕاوەشــانی دەماری هەســتی زیندەوەرو شیتەڵکردنی ناو, خوێو گەلێك کاریتر.

(أَلكَهْرَبائِيَة والكَهْرَبِيَّة): هێزی کارەبا.

(اَلسَّيَّال الكَهربائِيّ): تـەزووی كارەبا كە بە تەلی كارەبادا دەڕوات.

(اَلكُهَيْرِب) (ف): دەنكوكە كارەبايە كە ئەمڕۆ بە توخمێكـی بنەڕەتيـی دادەنرێت كە لەت ناكرێت لـە پێكهاتنی كارەبادا بارسـتەيەكی زۆر بچووكی هەيە.

الملحق:

كهـرم: (اَلكَهْرَمـان): زەرەك كە تيرەی داری كاژەو بووە بە بەرد. بە تايبەتی لەسەر ڕۆخی بەلْتيق هەيە ڕەنگەكەی زەردێكی كاڵو سوورە. ملوانكە نيشانەو شتيتری لێدروستدەكرێت.

(عقدٌ مِن كَهْرَمان): ملوانكەی زەرەك.

(كهرمان أَسوَد): شەوە.

كهف: (تَكَهَّفَ- الجَبَلُ): شاخەكە ئەشكەوتی زۆری تێدا پەيدابوو.

(إِكْتَهَفَ- الكَهْفَ): چووە ناو ئەشكەوتەكەوە.

(اَلكَهْف (ج) كُهُوف): ١ ئەشـكـەوت (غار)يش ئەشكەوتێكی بچووكە ٢-پەناگا/ كەورگ.

كهـك: ١-(كَهْكَه المَقْرُور): دەسـتتەزيوەكە/ سـەرمابووەكە فـووی بـە دەسـتيدا كرد تا گەرمبێتەوە.

(-الشيءُ): شتەكە گەرمبوو.

(شَيخٌ كَهْكَهٌ): پيرێك فوو بە دەستيدا دەكات گەرميدەكاتەوە.

(اَلكَهْكَهَةُ) (مص): گەرميی.

٢-(كَهْكَهَ- الأَسَدُ أَو البَعيرُ): شێرەكە مراندیو يان حوشترەكە دەنگێكی وەك كۆكەی دەركرد/ قرفەقرفيكرد.

(اَلكَهْكَهَةُ): لاسـايی كردنەوەی دەنگی شـێرو حوشتر.

٣-(تَكَهْكَهَ- عَنهُ): بێهێز بوو.

(اَلـكَـهـكـاه والـكَـهْـكـاهَـةُ): لاواز/ بێهێز ٢-ڕاچڵەكيوو/ ترساو.

كهـل: (كَهَـلَ وكَهُلَ. كُهُـولاً وكُهُولَـةً): بە (ساڵداچوو/ سەرەبوو.

(كاهَلَ- الرَجُـلُ. مَكاهَلَةً): بوو بە پياوێكی سەرە/ بەساڵدا چوو.

(تَكَهَّلَ- النَّباتُ): گياكە تەواو درێژ بوو.

(إِكْتَهَلَ): تـەواو پێگەيشـتو درێژ بوو يان مرۆڤەكە بوو بە سەرە بە ساڵ چوو.

(اَلكَهْـل (ج) كَهْلُون وكُهُـول وكِهال وكُهْلان وكُهَّل): مرۆڤی سەرە كە تەمەنی نزيكەی لە نێوان ٣٠ و ٥٠ ساڵيدا بێت.

(اَلكَهَلَـةُ (ج) كَهْلات وكَهَلات): مێی وشـەی (اَلكَهْل).

(اَلكُهولَة والكُهُولِيَّة): بەساڵداچوون.

٢-(كاهَـلَ- الرَجُـلُ. مكاهَلَـةً): پياوەكـە ژنيهێنا/ خێزانی پێكەوەنا.

٣-الكاهِل (ج) كَواهِل (ع ا) : سەرشان.

(كاهِلُ القَوم): پشتيوانو جێی بڕواو متمانەی خوێشكەڵو نەتەوە.

(«فُلان شديدُ الكاهِلِ»): فيسار پشتيوانی قايمە.

(أَلكَهْوَل) (ح): جالْجالۆكە.

کهـم: ١-(كَهَـمَ-تِ الشَّـدائِدُ فلانــاً كَهماً): لێقەومانو سەختییو دژواریی ژیان فیساری ترساندو تۆقاندی بێهەڵپەو تونایکرد.

(-الرَجُـلُ كَهامَـةً): لە جەنگەکەدا سسـتی نواندو خۆی دوورەپەرێز گرت.

(كَهِمَ كَهامَةً وكُهوماً): (بێتوانا/ بێهێز) بوو.

(-السَيفُ): شمشێرەکە کولبوو.

(كَهُمَ. كَهامَةً وكُهُوماً): بێتواناو بێهێز بوو.

(- أَلسَّيفُ): شمشێرەکە کولبوو.

(كَهُـمَ وتَكَهَّمَ- الرَجُـلُ كَهامَةً): لە جەنگدا سسـتبوو بە دەنگ جەنگەکەوە باش نەچوو/ بۆ سەرکەوتن پشتیوانیی نەکرد.

(أَكْهَمَ- بَصَرُهُ): چاوی کز بوو/ بێتینبوو.

(أَلكهـام والكَهيـم): ١-مانـدوو ٢-سسـت ٣-بەساڵداچوو ٤-نەدارا/ بێدەست ٥-کزو بێتین.

("قَـومٌ كَهـامٌ"): خوێشـگەلێکی نـەداراو بێدەست.

٢-(كَهْمَسَ- الرَجُلُ): ١ هەنگاوی کورتینا ٢-لە رۆیشتندا خۆڵو تۆزی ورووژاند/ هەستاند.

(أَلكَهْمَس) (ح): ١-شێر ٢ گورگ ٣-چارەگرانو ناشیرین ٤-پیاوی کورتەباڵا/ کورتەبنە.

کهـن: ١-(كَهَنَ وتَكَهَّنَ- لِفُلانٍ. كَهانَةً وتَكَهُّناً وتَكْهِيناً): رمڵی بۆ لێدا/ پێشبینی بۆ کردو.

(كَهُـنَ. كَهانَةً): رمڵی لێـدا/ نوقڵانەی لێدا/ لەبەربووره وتی/ پێشـبینیکرد/ لەنەبەدییە قسـەیکرد/ بوو بە رمڵێدەر یان ئەوە بوو بە سروشتی.

(الكاهِن) (فا): ١-کەسێکە کە لە نەبەدیە شت دەڵێـت/ رمڵ لێدەدات ٢-ئەوەی کۆششـی کار رایی یەکێك بکاتو بۆی جێبەجێ بکات.

(الكاهِـن (ج) كَهَنَة وكُهّان): کەسـێکە خۆی هەڵدەکێشـێت کـە گوایا غەیـب دەزانێتو نهێنیەکان لەلای دیارە.

(-عِندَ اليَهود وعَبَدةُ الأَوثان): لای جوولەکەو بتپەرسـتەکان ئەو کەسـەیە کە قوربانییو ئاژەڵ بۆ خـوا یان بۆ بتەکان سـەردەبرێت.

(عِنـدَ النَصـارى) لای دیانـەکان ئەومیـە بگاتە پلەی قەشـە (وشـەکە یان لە (كُهن)ی جوولەکـەوە یان لـە (كُهنا)ی سـریانییەوە وەرگیراوە).

(أَلكِهانَة): پیشەی قەشەیی.

(أَلكَهَنوت): ١-کاری قەشە ٢-پلەی قەشە.

(«سِرُّ الكَهَنوت»): یەکێکە لە حەوت نهێنییە پیرۆزەکانی کڵێسە کە قەشە جێبەجێی دەکات کـە پیرۆزراگرتنی لـەشو خوێنی حەزرەتی عیسـایە لـە خوێندنـەوەی پیرۆزنامـەداو پاککردنەوەیەتی لە گوناهەکان (سـریانیە).

٢-(كاهَـنَ. مُكاهَنَـةً): بەلای ئـەودا لایداو لایەنی ئەویگرت/ روویکردە ئەو.

٣-(أَلكهين) (عامية): روخسـار ناشـیرینو چارەپیسو دزێو.

(كهـــي: ١-(كَهِيَ. يَكهى. كُهىً): ١-ڕوو پەڵەدار بوو/ پەڵاویی بوو ٢-دەم بۆگەن بوو.

(الأكْهى): ١-کەســێکە ڕووی پەڵەی پێوەبێت ٢-دەمبۆگەن.

٢-كَهِيَ. يَكْهى كُهىً: ١ ڕوو پەڵاوی ٢-دەمبۆگەن.

(أكهى- عَنِ الطَّعام): خواردنەکەی نەخوارد.

(إكْتَهى-هُ. إكْتِهاءً): بە گەورەیداناو مەزنیکرد. قورســی ڕاگرت (ئەمە لە وشــەی (الأكْهى) وە وەرگــیراوە. واتــا زۆر ترســنۆك چونکە، خۆ پێچــەرەوەو خۆ قورســـراگرو گەورەیی خۆی نایەڵێت بدوێت/ بێدەنگ دەبێت).

(الأكْهى): زیرەکردووی بوودەڵە.

٣-(كاهى- الرَّجُلَ مُكاهاةً): لە شــانازیکردن پیاوەکەی بەزاند.

(الأكْهاء): پیاوانی خانەدان/ وەجاخزادە.

٤-(أكْهــى- الرَّجُلُ): خۆی ســەری پەنجەی خۆی گەرمکرد.

٥-(الأكْهــى): بەردێکــی ســەختی بێدرۆزو قڵیش.

كوء: (كاءَ. يَكوءُ- عَنهُ كَوْءً وكَأْواً): لێیترساو زیرەی لێکرد.

(أكاءَ-هُ إكاءً وإكاءَةً): لە ناکاو داو لە کارێکدا کە دەیویست هاتەلای ئەو لێیترساو سڵەمییەوەو لێیچووە دواوەو دوورکەوتەوە.

(الكاءُ والكاءَةُ والكَــيءُ والكَيئَةُ): دڵەرزۆکی زیرەکردوو.

كوب: ١-(كابَ. يَكوبُ وإكْتابَ. كَوْباً): بە جام بە کووپ خواردیەوە.

أَلْكُوب (ج) أَكْواب): جام/ کووپی بێدەسك.

(أَلْكُوبَةُ): تەپڵی بچووکی کەمەرە بچووك.

٢-(كَوَّبَ- الشــيءَ): شتەکەی بەبەردێکی خڕ هاری کە دەرمانی پێدەهاڕن.

(الكُوبَةُ): بەردێکی خڕە دەرمانی پێدەهاڕن.

٣-(ألكوبان) (عامية): کۆپان.

(أَلْكَوْبَةُ): ســوێو هەناسە هەڵکێشان بۆ شتی لەدەستچووبێت.

(أَلْكُوبَة): شەترەنج یان زاری تاوڵە.

كوث: ١-(كَوَّث- الزَرعُ): کشــتەکە چوار یان پێنج گەڵایگرت/ دەرکرد.

(أَلكَوث): کەوشی کورتی لەپێکردن.

(أَلْكُوثَةُ): پیت.

٢-(تَكَوْثَرَ- الغُبارُ): تۆزەکە زۆرو کەڵەکە بوو/ نیشتە سەریەك.

(أَلْكَوْثَــر): ١-زۆری ســەریەك نیشــتوو یــان لەیەکئالاوی هەموو شتێك ٢-تۆزو گەردی زۆری کەڵەکەبــوو/ سەریەکنیشــتوو ٣ گەورەیەکی خێرخوازو بەخشــندە ٤-دەڵێن ڕووبارێکە لە بە هەشتدایە ٥-شەربەتی شیرینو خۆش.

٣-(أَلْكَوْثَل والكَوْثَلُ): پاشەوەی پاپۆڕ.

كــوح: (كاحَ- يَكــوحَ- هُ كَوْحــاً) لەگەڵیــدا جەنگیو بەسەریدا زاڵبوو.

(-الشَيءَ): شتەکەی لە ناودا نوقمکرد یان بە

خۆڵ دایپۆشی.

(كَوَّحَ-هُ):بەزاندی/ بەسەریدا زاڵبوو.

(-فُلانــاً): ســەری بــە فیســار شــۆڕكردو زەبوونیكرد ٢-بەرەنگاریبوو گێڕایەوە.

(-الزِّمامَ البعيرَ): رەشمەی حوشترەكە ملی بە حوشترەكە شۆڕكردو رایگرت.

(كاوَحَ- هُ. مُكاوَحَةً): ١-شەڕەجنێوی ئاشكرای لەگەڵدا كرد ٢-بە گژیدا چوو شــەڕی لەگەڵدا كردو بەسەریدا زاڵبوو.

(أكاحَ-هُ. إكاحَــةً): ١-لەگەڵیــدا جەنگــیو بەسەریدا زاڵبوو ٢-فەوتاندنی/ مراندی.

(تَــكاوَحَ- الرَّجُــلانِ): بــە گژیەكداچــوون خراپیان بەیەككردو بەسەریەك هێنا.

٢-(ألكاح والكَيْح (ج) كُيُوح وأكياح): قەدپاڵی شاخ.

(«رَجَعَ إلى كَوحِهِ»): "پیاوەتییەكیكردو لێی پەشیمانبووەوە.

كــوخ: (ألكُوخ (ج) أكْــواخ وكُوخان وكيخان وكِوَخَة): زنج/ كۆڵێت/ قوڵغ/ بنە/ قۆختە.

(كوخ الصائِــد): (بنە/ كولیــت/ قوختە)ی راوكــەر. كۆڵێتــی باخــەوان یــان كەپــرو قۆختەی كشــتكارو بێستانەوان كە بەرهەمی بێستانەكەی تێدا كۆدەكاتەوەو دەپارێزێت.

(ألكاخ (ج) أكواخ وكُوخان وكيخان وكِوَخَة): ١-قۆختە/ كۆڵێت/ قوڵغ.

(ليلةٌ كاخٌ): شەوێكی تاریك.

(ألكاخِيَةُ (ج) كَواخ (عند أرباب السياســة): جێــی متمانەو باوەڕو نهێنراگرو نهێنپۆشــی والی ئەمە پێیدەڵێن (كَتْخدا) (فارســیە) لە كوێخاوە هاتوە.

كــود: ١-(كادَ. يَكودُ- بِنَفْسِــهِ. كَوْداً): خۆی كردە قوربانیی.

٢-(كادَ. يَكــودُ- هُ كَوْداً): رێی لێگرت/ بەری لێگرت/ نەیهێشت ئەوە بكات.

٣-(كادَ. يَــكادُ كَــوداً ومَــكاداً ومَــكادَةً): ١-(خەریكبوو نزیكی ئەوە بوو ئەو كارە بكاتو نەیكرد/ هێندەی نەمابوو.

(كادَ يَضْرِبُ): خەریكبوو دەستبوەشــێنێتو لێیدات نەیكرد. ئەمە كردارە نزیكبوونەوەی كردنە و (أن) بە دەگمەن دەچێتە سەری.

٢-كادَ: ویستی.

("أكادُ أُخفيها): دەمەوێت بیشارمەوە.

("عُرِفَ مايُكادُ مِنْهُ"): تێگەیشــت/ زانی كە چییان لێیدەوێت.

٣-(قَد يكون صِلَةً لِلــكلام): لەوانەیە ببێتە بەشێكی قسەكەو پەیوەندیی پێوە بێت.

("لَم يَكَدْ يَراها"): هەر نەیدی.

(وسُــمِعَ كَيْدَ): **لفعل (كَدَّ):** بیستراوەو بەكارهێنراوە بە (كَيدَ) لە بری (كادَ).

("كَيدَ يَفعَلُ كذا"): خەریكبوو ئەوە بكات.

(ألْمَــكادَةُ) (مــص): خەریكبــوون/ هێنــدە نەمان.

(«لامَهَـمَّ لي ولا مَكادَة»): نه كارم پێیەتی‌و نه خەریکیشم بمبێت.

٤-(كَـوَّدَ- الشـيءَ): شـتەکەی کۆکـردەوەو تۆپەڵەیکرد/ کردی بە تۆپەڵەیەك.

(ألكَوْدَةُ): تۆپەڵە خۆڵ یان شتیتر.

٥-(إكْـوَأدَّ. إكْوِئـداداً): پـیر بـوو و کەوتە لەرزین.

٦-(ألكَـوْدَن (ج) كَـوادِن والكَودَنِيُّ): ١-(ح) بارگیر ٢-فیل.

كوذ: (كَـوَّذَ- الإزارَ): بەرکۆشـەکە داکەوت گەیشتە سەروو ئەژنۆ.

(ألكاذَةَ): گۆشتی سەرو ئەژنۆ.

(ألـكاذِي) (ن): درەختێکـە وەك دارخورما گوڵێك دەگرێت رۆنی پێ بۆنخۆشدەکەن.

كـور: (كارَ. يَكـورُ. العَمامَــةَ ونَحْوَها على رَأسِهِ. كوْراً): مێزەرەکەی یان سەروپێچەکەی بەسەرەوە بەست.

(-الحمَّالَ الكارَةَ): کۆڵهەڵگرەکە کۆڵەکەی (بە کۆڵی خۆیدادا. هەڵگرت).

(-الأَرضَ): زەویەکەی هەڵکەند.

(كَوَّرَهُ): ١ دایبەزەویـداو گرمۆڵەیکرد ٢ دایە بەر تیغ‌و گرمۆڵەیکرد.

(-العَمامَةَ): مێزەرەکەی بەسەرەوە بەست.

(تَكْويرُ الحساب عِندَ الكُتاب لجمع مُتَفَرِّقاتِهِ في جُملَةِ واحِدَةِ"): یەکخستن‌و کۆکردنەوەی ژمارە بلاّوەکان لەلای نووسیارو ژمێریارەکان‌و کردنیان بە کۆیەك لە یەك رستەدا.

(كَوَرَ- المَتـاعَ): کەلوپەلەکەی گرمۆڵە کردو کۆکردەوە.

(-اللهُ اللَّيلَ على النَّهار): شـەوی تێهەڵکێش رۆژ کرد/ شەوی بە دوای رۆژدا هێنا.

(كُورَتِ الشَمسُ): تیشـکی خۆر کۆکرایەوەو لوولـدرا وەك چـۆن مێـزەر لوولدەدرێـت دەیشورێت نەماو رۆیشت.

(تَكَوَّرَ): ١-کەوتــە خوارێ/ کەوت ٢-کەوت بە زەویدا.

(إكتارَ إكْتِياراً): مێزەرپیبەست.

(-الشيءَ): شتەکەی لەسەریەك کەڵەکە کرد/ دای بەسەریەکدا.

(-الرجُلُ): درا بە زەویداو کەوت.

(كَوَّرَهُ فاكتارَ): دایبەزەویداو کەوت.

(إسْـتَكارَ. إسْـتِكارَةً): کۆڵەکـەی بـە کۆڵی خۆیدادا.

(ألكارَة (ج) كارات): برێکی دیاریکراو خواردن.

(-مِـنَ الثِّياب): کۆڵە بـەرگ کە خومگرەکە دەیخاتە سەر یەك‌و هەڵیدەگرێت.

(ألكَـوْر (مص) (ج) أكْـوار): ١-پێچی مێزەر یان هی سەربەست ٢-رانە مەرو گاگەل‌و گەلە حوشتر ٣-پتری/ زیادەیی (لە پێچی مێزەرەوە وەرگیراوە).

(ألكُوْر): شارەزەردەواڵە.

(ألكُـور (ج) أكوار وأكْوُر وكـيران وكُوران):

کوورەی گڵین/ کە خشتو گۆزەو دیزەی تیا سووردەکەنەوە.

(الکُورَة (ج) کُوَر): ناوچەیەك کە دێو خانووی زۆری تێدابێت.

(اَلْکُوارَة): ١-کووره هەنگ یان هەنگوینی ناو شانەکەیە ٢-(کەندو کە ئاردو گەنمو شتی لەو بابەتەی تێدا هەڵدەگیرێت.

(اَلْکِوارَة): مێزەر/ سەرو بەست.

(اَلْکُوَّارَة): کورەی هەنگ کە لە تووڵو قامیشو شتیتر سنوقی بۆ دروست دەکرێت یان شانەی هەنگەکەیەو هەنگوینەکەیە لە شانەکەدا.

(اَلْمِکْوَر والمِکْوَرَة): مێزەر/ سەروبەست.

(اَلْمَکْوريُّ والمِکْوريُّ (م) مِکْوَريَّة): کورتەبنەی پان/ کورتی پان.

٢-(کارَ یَکُورُ- في مَشیَتِهِ کَوراً): لە ڕۆیشتنەکەیدا پەلەیکرد.

(-الفَرَسُ ذَنبَهُ کَیاراً): چارەوێکە لە غاردا کلکی (کلاّفەکرد/ هەڵبڕی).

(إکتارَ- الفَرَسُ إکْتِیاراً): چارەوێکە کلکی (کلافەکرد/ هەڵبڕی).

(-الرَّجُلُ): خێرا ڕۆیشت.

(إسْتَکارَ. إسْتِکارَةً):پەلەیکرد.

(اَلْکوارَة): (غارکردنێکی/ ڕاکردنێکی) خێرا.

٣-(أکارَ- علیهِ إکارَةً): بێتواناو سەرشۆڕکرد.

(اَلْکُوْر والمَکْور): کورتانی حوشتر یان کورتانو ئەوەی یخ بە حوشترەکە دەدرێتو سواریدەبن.

٤-(تَکَوَّرَ): قۆڵی لێهەڵکردو خۆی خرهەڵدا/ خۆی ئامادەکرد.

إکْتارَ- الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ. إکتیاراً): بۆ شەرە جنێوی پیاوەکە خۆی ئامادە کرد.

٥-(اَلکار (ج) کارات): جۆرە پاپۆڕێکە.

(اَلْکار) (فارسیة) (عامیة): پیشەو پیشەسازی.

(اَلْکَوْر): سروشتو ڕەوشت.

("لَهُ کورٌ کریم"): سروشتو ڕەوشتێکی جوانی هەیە.

(اَلْمَکْوَريُّ والمِکْوَريُّ (م) مِکْوَريَّة): بەد، بەدزمان.

٦-(اَلْکورار): ژەهرێکی ڕووەکییە هیندیەکانی ئەمەریکای باشوور بۆ ژەهراویکردنی تیرەکانیان بەکاریدەهێنن لە ناوکی گوێزی ڕشانەوە دەریدەهێنن کە کاردەکاتە سەر کۆئەندامی هەستی هەستی نابرێت بەڵکو ماسولکەکانی لە جووڵە دەخات. خۆ ئەگەر بچێتە خوێنەوە ئەوە زۆر پڕ مەترسییە.

کوز: ١-(کازَ یَکُوزُ کَوزاً): بە گۆزەکە خواردیەوە.

(-الشيءَ): شتەکەی کۆکردەوە.

(تَکَوَّزَ- القَومُ): کۆبوونەوە/ گردبوونەوە.

(إکْتازَ): بە گۆزەکە خواردیەوە.؟

(-الماءَ): بە گۆزەکە ئاوی هەێنجا.
(أَلْكُوز (ج) أَكواز و كيزان وكِوَزَة) (آرامية): قاپێکی شێوە مەسینەییەو بچووکترە.
(مُكَوَّز الرأس): سەر درێژە.
٢-(أَلكاز) (عامية): نەوت پترۆل.
(-عند الأساكِفَة): گازری پینەچی کە چەرمی پێدەبڕن (فارسیە).
کوس: ١-(كاسَ. يَكوسُ على رأسِـهِ كَوْساً): سەرمەوقولاتیدا.
(-في البَيْع): نرخی شتەکەی لە فرۆشتندا یان کڕیندا داشکاند.
(«لاتَكُسـني يافُـلان في البَيـع»): نرخـی شتەکەم لە کڕیندا مەشکێنە.
(كاسَ وأَكاسَ- هُ. إِكاسَةً): دایبەزەویدا.
(كَـوَّسَ- الشـيءَ علـى رأسِـهِ): شـتەکەی سەرەوخوارکردو هەڵگێڕایەوە.
(تَكَـوَّسَ- الرَجُلُ): سـەری خـوار کردەوە/ سەری شۆڕ کردەوە.
٢-(كاسَ. يَكوسُ- البَعيرُ كَوْساً): حوشترەکە لەسـەر سێ پێ ڕۆیشـت. چوارەمیان دەماری پشت پێی بڕابوو.
(-في السَير): لەسەرخۆو هێواش ڕۆیشت.
("فُلان يَكُوسُ في السَّير): فیسار لە ڕۆیشتندا (هێواشە/ لەسەرخۆو سست دەڕوات).
(أَلكوسِـيُّ- مِنَ الخَيل (م) كوسِيَّة): ئەسپی پەلکورت.

٣-كاسَ يَكوسُ-تِ الحَيَّةُ. كَوْساً): مارەکە لە شوێنی خۆیدا سوورایەوەو/ وەرگەڕا.
(تَـكاوَسَ لَحْمُــهُ): گۆشــتەکەی نیشــتە سەریەک.
(-العُشـبُ): گیاکـە زۆر بـوو و (چنگی دایە یەك/ بە گژیەکداچوو).
(لُمْعَـةُ كَوسـاء (ج) كُـوْس): پەڵەگیایەکی مەیلەو زەردی زۆر کە چنگی داوەتە یەك.
(رِمالٌ كُوسٌ): لی لەسەریەك کەڵەکەبوو.
(أَلمَكاس): شـوێنی سـوورانەوەو وەرگەڕانی/ مار/ وەرچەرخانی.
٤-(إِكْتاسَ- هُ عَن حاجَتِهِ):شتە پێویستیەکەی لێگرت.
٥-(أَلكاس= أَلكَأس): جام.
(أَلكَـوْس): ١-ورووژانو هەسـتانی دەریـا ٢ خەریکی نوقومبوون لە دەریادا.
(أَلكوْس (ج) كُوْسان): ١-تەپڵ.
(الكُـوس) (فارسـية): گۆشـەیەکی دارینە دارتاش بەکاریدەهێنێـت (تعرف بالزاوية): ناوی (گۆشەیە/ گۆنیا).
(أَلكوسَـا والواحِدَةُ كُوساة) (ن): کوولەکەی درێژکۆڵـە لـە کوولەکەیـتر بچووکـترەو سـەرچاوەی بڵاوبوونـی ئەمەریکایـە بـە چێشتیی دەخورێت.
کوسایە (عامية): کوولەکەیەك لەو کوولەکە درێژە.

(اَلمِكْوَس (ج) مَكاوِس): چەکوشی بیرازکردنی بەرداش.

٦-(كَوِسَجَ وتَكَوْسَجَ- الرَجُلُ): ١-پیاوەکە بوو بە کۆستە/ ریشـی هەر لە چەناگەی دەرهات ئەملاولای ڕوومەتی لووسبوو.

(اَلكَوْسَج (ج) كَواسِج): کەسێکە کۆستە بێت. واتا ریشی هەر لە چەناگەی بێتو ئەملاولای تووکـی لێنەڕوێت ٢-کەسـێکە دانی کەمبێت ٣-بارگیری سست ٤-(ح) ماسیی دەممشاریی.

کـوش: (كاشَ. يَكوشُ- عَنهُ. كَوشـاً): لێی تۆقی زۆر تۆقی.

(كاشَ) (عاميـة): دنیای بـە هەردوو چنگ گرتووە/ جیهانی زۆر دەوێت.

(كايش): دنیا بە کۆڵ/ جیهانخواز.

(اَلكَوْشة): دنیاویستن.

کوع: (كاعَ. يَكـوعَ- الكَلْبُ كَوعـاً): ١-لەتاو گەرما سـەگەکە لەسـەر مەچەکی ڕۆیشتو بـەلارەوەلارەوە ڕۆیشـت ٢-پەلـی بریـنـدار بوولەسەر مەچەکیو جومگەی پێی ڕۆیشت.

(كَوِعَ. كَوَعاً): ئێسقانی مەچەکی گەورە بوو یان خوار بووەوە.

(أَكْـوَع (م) كَوْعــاء (ج) كُوْع): کەسـێك کە ئێسقانی مەچەکی گەورە یان خوار بێت.

(كَوَّعَ-هُ بالسَـيفِ): بە شمشـێر کێشـای بە مەچەکیدا تا خواربوو.

(تَكَـوَّعَ-ت يَـدُهُ): دەسـتیو مەچەکـی خواربووەوە.

(اَلكاع (ج) أكواع) (ع ا): مەچەك.

(اَلكُوع (ج) أكواع) (ع ا): مەچەك.

(اَلكَوع) (عند العامة): لای ڕەشە خەڵکەکە: پێچی ڕێگا.

(كَوَّعَ) (عامية): بە پێچەکەدا ڕۆیشت.

(اَلكَـوَع) (مـص): ١-دەسـتی گـۆج کـە لە مەچەکـدا خواربێتـەوە ٢-دەسـتێك بەلای ئەویـتردا خواربێتەوە ٣-پەنجـە گەورەی پێ بەلای پەنجەکانیتردا تەواو خواربێتەوە.

کـوف: ١-(كافَ يَكـوفُ- الأَديـمَ. كَوْفـاً): قەراغەکانی چەرمەکەی نوشتانەوەو درووی.

(كَوَّفَ- الرَجُلُ): هاتە کوفە.

(-الكافَ): پیتی کاف نووسی.

(تَكَـوَّفَ- القَومُ. تَكَوُّفاً و كَوْفاناً) (على غير قياس): خوێشگەل کۆبوونەوەو پێچیاندایەوە.

(-الرَجُلُ): وەك خەڵکی کوفەیکرد/ ڕەفتاری کوفەییانەی کرد یان خۆی بەوان دانا.

(اَلكُوفَة):١-لی سووری گردەوەبوو/ خرِ٢-شارێکی عیراقە.

(اَلكوفِيُّ): خەڵکی کووفە.

(الخط الكوفِيّ): نووسینی کووفەیی.

(الكوفِيُون): ڕێزمانزانەکانی کوفە.

(اَلكوفِيَّة): مێی وشـەی (اَلكوفِيّ): چەفتە/ لەچك.

(الكوفِيَّة) (عامية): چەفتە کە بە سـەرەوە

دەبەسـترێت (دەڵێـن وشـەکە عەرەبییـە لە کوفـەوە وەرگـیراوە دەیشـڵێن لـە (کوفا)ی ئیتالیاوە وەرگیراوە کە سەرپۆشە.

(ألكُوْفان والكَوْفان والكَوَفان والكُوَّفان): ١-لی خرەوەبووی باگێژ ٢ شتی خڕ ٣-دارستان یان قامیشەڵانی چڕ.

(«ظَلّـو فِي كَوَفـانٍ مِن أَمرِهِـم»): هەر لە (شـپرزەیی‌و خراپـی/ بەیەکداچوونـی ناو خۆیاندا بوون).

(«النـاسُ فِي كُوْفـى مِن أَمْرِهِـم»): خەڵك لـە کارەکانیانـدا هـەر لـە بەیەکداچوون‌و شپرزەییدان.

٢-(كَوَّفَ- الأَدِيمَ): چەرمەکەی پارچەپارچە کرد.

(-الشَيءَ): شتەکەی لاخست.

٣-(ألكُوْفان والكُوْفـان والكَوفان والكُوَّفان): ١-نگینیی‌و بەتوانایی‌و پارێزراویی.

("هم فِي كُوفانٍ مِن ذلك"): ئەوان لە نگینیی‌و دەسەڵات‌و پارێزراویدان ٢-ماندوێتیی.

٤-(كُوفَـلَ-تِ المرَأَةُ إبنَهـا) (عامية): ژنەکە منداڵەکەی قوماتکردو پێچایەوە.

(ألكَافولِيَّـةُ): پارچـە قوماشـێکی سـپی چوارگۆشـەیە/ قومـات. منداڵی سـاوای پێ دەپێچنەوە.

کوك: ١-(ألكُوكَة) (ن): درەختێکە بەرزییەکەی دوو تا سـێ مەتر دەبێت گەڵاکـەی هێلکەییە

مادەی کۆکاینی لێدەردەهێنرێت.

(ألكوكائـين): مادەیەکە کە لە درەختی کۆکا دەگیرێـت وەك بێهۆشـکەرێك لە پزیشـکیدا بەکاردێت ئەوانەیش کە بێهۆشـبازیی دەکەن بەکاریدەهێنن.

٢-(كَوْكَبَ- الحَديدُ): ئاسنەکە بریسکایەوەو شەوقیدایەوە.

(ألكَوْكَـب (ج) كَواكِـب) (فلك): ١-هەسـارە ٢-شمشێر/ شیر ٤-ئاو ٥-سـەختیی‌و ئەوپەڕی تینی گەرما ٦-بریسکەی ئاسن‌و درەوشانەوەی ٧-سـەرداری نەتەوەو شۆڕەسواری ٨-زیندان/ بەندیخانە ٩-پیـاوی چەکدار ١٠-گوڵی باخچە ١١-کـوری هـەرزەکار ١٢-بـاق‌و بریقی ئاسـن ١٣-تانەی چاو.

(كَوْكَبُ البئر): سەرچاوەی ئاوی چاڵاو/ بیر.

(«ذَهَبـوا تَحـتَ كُلِّ كَوكِـبٍ»): پـەرش‌و بڵاوبوونەوە.

(«يَومٌ ذو كَواكِبَ»): ڕۆژێکی سـەختی پڕ لە دەردیسەریی‌و کارەسات.

(ألكَوكَبَة): ١-هەسارەیەك ٢-گوڵ.

(المُكوكَـب): ئەوەی تانە چۆتە سـەر چاوی/ کەسێکە چاوی لەکەیەکی سپی تێدابێت.

٣-(ألكَوْكَب (ج) كَواكِـب): ١-گیای باڵاکردوو ٢-شاخ/ چیا ٣-زۆربەی هەر شتێك.

(ألكَوكَبَة): کۆمەڵ، گروپ.

٤-(كَوكى- الرَجُلُ. كَوْكَوَةً): خۆی ڕاوەشاندو

خێرا ڕۆیشت یان ڕاکردنێکی کورتیکرد.
(اَلكَوْكاة والكُواكِيَة): کورت
(المُكوكى): ١-بێفەر/ بێكەڵك ٢-(ح)قرژاڵ.
كول: (تَكَوَّلَ- القَوْمُ): خوێشــگەل کۆمەڵیان بەست.
(تَكَــوَّلَ وانــكالَ- القَــومُ عَلَيــهِ. إنْكِيالاً): خوێشــگەل گەلەکۆمەکییان لێکرد بە لێدان و جنێودان تێیبەربوون.
(تَكاوَلَ- الرَجُلُ): خۆی کورت پیشاندا/ خۆی کورتکردەوە.
(اَلكُوْلَةُ) (ن): درەختی کۆلا کە لە ئەفریقای کەمەریداوە هاتووە لە ناوچە گەرمەسێرەکاندا دەروێــت و گوێــزی کــۆلا دەگرێــت کە وەك مادەیەکــی وریاکــەرەوەی دڵ و ماســولکە بەکاردێت.
(اَلكَوْلان والكُولان) الواحِــدَةُ كُولانَة) (ن): زەل.
(الأكْوَل (ج) أكاوِل): شاخولکە.
الملحق:
كولخ: (اَلكُولخوز): کۆمەڵەی هەرەوەزییەکی کشــتوکاڵیبوو لە وڵاتە هاوبەشــییەکاندا کە هەمــوو ئامێرێکــی بەرهەمــی کشــتوکاڵی و زەوییەکان هی هەموانبوو/ گشتیبوو.
كولــس: (اَلكُولِيــس (ج) كَوالِيس): بەشــی پشتەوەو نادیاری شانۆکە.
("في الكَوالِيــس"): لــە پشــتەوە کــە کەس نەیبینێت.
(وراء الكَواليــس): لــە پشــت پــەردەوە/ بەدزییەوە/ بە نهێنی.
("ماذا يَجــرى في الكواليس"): لە پەناوە، لە پشت پەردەوە، بە نهێنی چی دەکرێت و ئامادە دەکرێت؟
كــوم: ١-(كَوَّمَ- التُــرابَ تَكْوِيمــاً): گڵەکەی کۆکردەوەو کۆمەڵیکرد.
(-المَتــاعَ): کەلوپەلەکــەی (لەســەریەك کۆمەڵکرد/ کەڵەکە کرد).
(-ثِيابَــهُ في ثَوبٍ واحِــد): جلەکانی کرد بە کراسێکدا، لە کراسێکدا کۆیکردنەوە.
(إكْتــامَ- الرَجُــل. إكْتِيامــاً): چیچکەیکرد/ لەسەر نووکی پێی هەڵنیشت.
(اَلكُوْم (ج) أكْوام): ١-گەلە حوشترێك ٢-شوێنێکی بەرز کە بە دەورو پشتدا بڕوانێت. وەك گرد.
(اَلكُوْمَة والكَوْمَة (ج) كُوَم وأكْوام): کۆمەڵە شتێك وەك کۆمەڵە گڵ و شتیتر.
(اَلأكْوَم (م) كَوماء (ج) كُوْم): ١-بەرزەوەبوو/ بەرز ٢-حوشتری کۆپارە گەورەو بەرز.
٢-(اَلكُوْمِسْــيُوْن) (ت) (لاتينية): ١-بە پێی داهێنانــی بازرگانان ئەو کرێی ڕێخســتنەیە کە کومسیونچی وەریدەگرێت ٢-دەڵاڵانەیە کە دەڵاڵ وەریدەگرێت کە شتێك بفرۆشێت.
(-في اصطلاح السياسيين): بە پێی داهێنانی ڕامیــارەکان لیژنەیەکــە بۆ بینینی ســکاڵای

ڕامیاریی یان بازرگانیی‌و لەسەری بنووسن‌و بڕیاری لەسەر بدەن.
(ألکومسیونجي): هێنەری کەلوپەلی بازرگانی لە دەرەوەی وڵات.
کـون: (کانَ- الشـيءُ يَكـونُ كَوْنـا وكيانا وكَيْنُونَةً): شـتەکە (بوو/ هەبوو، پەیدابوو، ڕوویدا، هاتەدی، بووبەوە.
("کانَ زَيـدٌ قائِمـاً"): زەیـد بە پێـوە بوو ٢-بەواتای (تـەواو) دێت وەکـو: («فقال اللهُ لِيَكُـن نُورٌ فَكانَ نورٌ»): خـودا فەرمانیدا با ڕووناکیی بێـت دەسـتوبرد ڕووناکیی تەواو بوو، هات ٣-بە واتای سەلمێنراو/ سەپاو.
("کانَ اللهُ ولاشـيءَ مَعَهُ"): خودا تاکبوو هەر بە تەنیا بوو هیچی لەگەڵدا نەبوو ٤-بە واتای (حَضَرَ): ئامادەبوو/ بوو. وەك:
(وان کانَ ذو عُسْـرةٍ فَنَظِـرَةٌ إلى يُسـرَةٍ): ئەگەر هاتوو نەبووبوو با ڕووی لە کردنەوەی دەروو بێت. بـە ئومێد بێت ٥-بە واتا ڕوویدا وەکو (ماشـاءَ اللهُ کانَ): ئەوەی خودا ویستی ڕوویدا ٦-بە واتای دەبوو پێویستبوو («ماكان لَكُم أن تُنبِتو شَجَرَها»): نەدەبوو درەختەکە بڕوێنن ٧-بە واتای ئاینده.
(«يَخافُون يَوماً كانَ شَـرُّهُ مسـتطيرا»): لە ڕۆژێکی ئاینده دەترسـان کە سزای سەخت‌و گرانبوو ٨-بە واتا تێپەری‌و بەسەرچوو.
(وكان في المدينَةِ تِسْـعَةُ رَهْط): لە شارەکەدا نۆ دەستە هەبوون ٩-بە واتای بارو ڕەوش.
(«كُنتُـم خَـيرَ أُمَـةِ اخرجت للنـاس»): ئێوە باشـترین میللەت بوون کـە بۆ خەڵکی ڕەخسێنران ١٠-بە واتای هەمیشەو سەرومر:
(«كان اللهُ غَفوراً رحيماً»): خودا هەمیشـەو سەرومر لێبوردوو و بەبەزەییبوو.
(«يقال صـار إلى كان»): گەڕایەوەو وایلێهات کە لەوەپێش بوو واتا مرد بۆ جوت دەوترێت:
(«صارا الى كانا»): بوونەوە بەوەی کە ئەوسا بـوون. بۆ کۆ دەوترێت: («صاروا إلى كانوا»)
(«كُنتُ الكوفَة»): لە کوفە بووم.
(«مَنـازِلُ أَقْفَـرَت كأن لم يَكُنْهـا أَحَدٌ»): هەوارانێـك/ ماڵانێـك چۆڵبـوون هەروەکو کەسی تێدا نەبووبێت.
(«كُنّاهم»): بۆیانبووین.
(«دَخَـلَ الأَمْـرَ في خَبَـرِ كانَ»): کارەکـە تێپەڕی.
(كَوَّنَ- الشَـيءَ. تَكويناً): شـتەکە بە هێنان هێنایەدی/ پەیدایکردو دۆزییەوە.
(تَكَوَّن): پەیدابوو/ هاتەدی/ دروستبوو.
(الكائِن) (فا): ١-پەیدابوون، هەبوو، هاتنەدی ٢-بوونەوەر.
(الكائِنَةُ (ج) كائِنات وكَوائِن): مێی وشـەی (الكائِن) ڕووداو پەیدابوو.
(الكائِنات): بوونەوەرەکان/ بووەکان/ ئەوانەی کە هەن.

(أَلكَون) (مص): گەردوون، گێتی.
(أَلكَوْنِيّ): گەردوونیی.
(أَلكُونِي): تەمەنزۆر/ تەمەنگەورە.
(أَلكِيــان) (مــص): ١-سروشــت، خۆرســك‌و هێنراوەدی/ ڕەخساو ٢-قەوارە.
(أَلتَكوين): لە نەبوو هێنانەدی، بەدیهێنان.
(سَفَرُ التَّكوين): یەکەمین (گوزار/ سەفەر)ی حەزرەتی موسا کە پێنجە.
(أَلتَكويــن (ج) تَكاوين): وێنە/ ڕوخســار/ شێوەو قەلافەت.
(أَلكُنتِيُّ (ج) كُنْتِيّون والكُنْتُنِيُّ (ج) كُنتَنِيُّون): تەمەندرێژ/ تەمەنگەورە/ زۆر بە تەمەن (وەکو قســەی ئەو وەرگیرابێــت کەوتبێتی لەگەنجیما وەهاو وەها بووم).
(«أَصبَحتُ كُنْتِيًّا»): تەمەنم گەورە بووە.
(أَلمَــكان (ج) أَماكِن وأَمْكِنَة وأَمْكُن): (ئەمەی دواوەیان دەگمەنە): شوێنی/ جێی شتەکە.
(أَلمَكانَة (ج) مَكانات): ١-شوێن/ جێ ٢-پلەوپایە.
(«مَكُونٌ فيه»): تیایدایە.
(أَلمَكِيْن): پلەوپایە دیارو بەرز.
(فُلانٌ مَكينٌ عِند فلان): فیسار پلەو پایەدارو بەرزە لەلای فیسار کەس.
٢-(كانَ. يَكــوُنُ- على فُلان. كَونــاً وكِياناً): دەستەبەری بەخێوکردن‌و سەرپەرشتی فیساری گرتبووە خۆی.
(إِكْتــان- بِفُلانٍ وعَلَيهِ. إِكْتِياناً): فیســاری گرتە خۆی‌و دەستەبەری بەخێوکردن‌و سەرپەرشتیبوو.
(أَلكِيانَة): دەستەبەریی/ دەستەبەربوون.
٣-(تَكَوَّنَ): تەکانیدا/ بزوا/ جوولا/ جما.
٤-(إِسْــتَكانَ- لِفُلانٍ إِسْــتِكانَةً): سەرشۆڕی فیســار بوو و خۆی بەدەستیەوە دا/ زەبوونی دەستی فیسار بوو.
٥-(كَيْــوان (فك) ناوی (زُحل)ە بە فارســی: کەش.
كوه: (كاهَ. يَكوهُ- الشيءَ. كَوْهاً): بۆنی شتەکەی کرد.
(كَوِه. كَوَهاً): سەرسامبوو/ حەپەسا.
(كَوَّهَ- النارَ): ئاگرەکەی تێزکرد/ خۆشکرد/ وروژاند.
(تَكــوَّهَ- عَلَيهِ الأَمــرُ): کارەکەی لێ فراوان‌و بەربلاو بوو و شپرزەیکرد.
كوي: ١-(كَوَى. يَكوي فُلاناً. كَيّاً): فیســاری داخکرد/ بە ئاسنێك یان شتێکیتر داخیکرد.
(-الثِيابَ): جلەکەی وتووکرد.
(-تِ العَقْــرَبُ فُلانــاً): دووپشــکەکە بــە فیساریەوەدا.
(«كَوانــي بِعَينِهِ»): بەچاو خواردمی/ چاوی تیژ تێبریم.
(أَكْــوى إِكواءً): بە زمــان مرۆڤێکی داخکرد/ ئازاری بە دڵی گەیاند.
(كاوى- الرَجُــلَ مُــكاواةً): شــەڕە جنێــوی لەگەڵدا کرد.

(إكْتَـوى): ١-داخكـرا/ داخبـوو/ تووشـبوو ٢-دووپشكگەستەبوو.
(-الرَجُلُ): خۆی داخكرد/ خۆی بەداخكردندا.
(إسْـتَكْوى- فُلانــاً): داوای لــە فيســار كرد داخيبكات.
(-الرَجُلُ): كاتی داخكردنی هات.
(ألكَوَّاء): ١-زۆر داخكەر ٢-ئوتوچی ٣-زمانبەدو زمانپيس‌و جنێوفرۆش.
(ألكَيَّـــة): ١-جارێــك داخكردن يــان جارێك ئوتودان ٢-شوێنی داخكردن.
(ألمِكواة (ج) مَكاوٍ): ئوتوو.
(ألمِكــواة والكاوِياء): داخێك كــە ئاژەڵی پێ داخ‌و نيشانە بكرێت.
٢-(كَـوَّى- في دارِهِ كُـوَى): كلاورۆژنەيەكی كردە خانووەكەی.
(-تَكَوَّى- الرَجُلُ. تَكَوِّياً): خۆی بە (كونێكی/ شوێنێكی) تەسكدا كردو تيايدا گير بوو.
(ألكَــوُّ والكَوَّةُ والكُوَّةُ (ج) كِواء وكُویً وكَوَّات وكُــوَّات): ١-كلاورۆژنــە ٢-كەلەبــەری ديوار، (دەلاقە/ قلێش)ی ديوار.
(كُوى- النَّهر): جۆگەو جۆگەلەی رووبار.
٣-(إكتَوَى- الرَجُلُ): شــانازيی بە شــتێكەوە كرد كە نەيبوو.
كــي: (كَيْ): بۆ ئەوە/ بــۆ ئەوەيكە (پيتە بۆ هۆ).
(«جاءَ كَي يَسْأَلَ»): بۆ ئەوە هات كە پرسيار بكات/ بۆ پرســيار هات دەچێتە ســەر (ما)ی پرسيار وەكو «كَيْمَ جِئتَ» بۆ/ بۆچی هاتيت؟
(هـ)ی لە وەستاندا پێوە دەلكێنرێت دەوترێت كَيْمَهْ: بۆ. كَي: بۆ ئەوەيكە.
(جِئتُكَ كي تُكْرِمَنــي): بۆيە هاتمە لات كە رێزم لێبگريت.
(ل)ی پێوە دەنوســێنرێت دەوترێت لِكَي: بۆ ئەوەيكە.
(جِئتُكَ لِكَي تكرِمُني): بۆيە هاتم بۆ لات كە رێزم لێبگريت.
كاء: كاءَ. يَكــيءُ- عَنِ الأمــرِ. كَيْئاً: خۆی لە كارەكە نەگەياندو خۆی لێدزيەوە.
(ألكاءُ والكَيءُ والــكاءَةُ والكَياْةُ): زيرەكردوو زۆرترسنۆك.
كيت: (كَيَّتَ- الوِعاءَ): قاپەكەی ئاخنی.
(-الجهازَ): ئامێرەكەی سازداو ئامادە كرد.
(كَيْــتَ. وكَيْتَ أو كَيْتِ وكَيْتِ) يان بەمبێ واو دەوترێــت. (كَيــتَ كيتَ) (قــال فُلان كيتَ وكيتَ): بۆ نادياركردنی قسەكە دەڵێن: واو وا ئەو دوو وشەيە هەردەبێت پێكەوەبێن.
كيــح: (كاحَ. يَكيحُ- السَــيفُ فيــه. كَيْحاً): شمشێرەكە كاری تێكرد.
(«ماكاحَ فيه السَّــيفُ»): شمشــێرەكە كاری تێنەكرد.
(أكاحَ- هُ إكاحَةً): مراندی/ فەوتاندی.
(ألكَيِّح): (بۆ نێرو مێ) توندوتيژ/ رەق.

(كَيحٌ أَكْيَحٌ): توندوتيژ.
(أَلكَيح): توندوتيژيی.
كيد: ١-(كادَ. يَكيدُ- ه كَيداً): ١-فێڵی لێكردو له خشتهیبرد ٢-فريويدا/ فێڵیكرد ٣-به گژيدا چـوو/ لهگهڵيـدا جهنگـی ٤-نيـازی خراپی لهگهڵدا بوو.
(-الشيءَ): شتهكهی چارهسهركرد/ چاكسازيكرد.
(-لِفلانٍ): فێڵی بۆ فيسار كرد.
("فُـلان يَكيدُ أمراً ما أدري ماهُوَ"): فيسـار خهريكی كهيـنو بهينه/ فێـڵو فهرهجێكه نازانم چييه.
("بَلغوا الأمرَ الذي كادوا"): گهيشـتنه نيازی خۆيان كه خهريكيبوونو دهيانويست.
(كايدَ-هُ مُكايَدَةً): فێڵی لێكرد/ له خشتهيبرد/ ههڵيفريواند/ ههڵيخهڵهتاند.
(تكايَـدَ- الرجـلانِ): يهكتريـان (فريودا/ ههڵخهڵهتاند/ لهخشتهبرد).
(إكْتادَ-هُ إكْتِياداً): فێڵی لێكرد، له خشتهيبرد، ههڵيفريواند.
(أَلكَيْد) (مص) كياد: ١-فێڵ، لهخشـتهبردن، ههڵخهڵهتانـدن/ ناپاكيـی لهگهڵداكـردن/ تهڵهكهبـازیو پاشـقول لێگرتـن. وتـراوه: ("الحَربُ كَيـدٌ"): جهنگ به فێڵو فريودانه ٢-جهنگ/ شهڕ.
("غزا فَلَم يَلْقَ كيداً"): داگيريكردو شهڕی به تووشهوه نهبوو/ بهرهنگاری نهكرا.

أَلكَيّاد): تهڵهكهباز/ زۆر به فڕوفێڵ.
(أَلمَكيدَة): پيلانی (له خشتهبردن/ فريودان/ گزی/ فێڵ) زۆرزانیو ناپاكيی.
٢-(كادَ- الزَنـدُ يَكيـدُ كَيْـداً): چهرخهكه ئاگريكردهوه/ ئاگری ههڵدا.
(-بِنَفسِهِ): خۆی كرده قوربانی. لهخۆيبورد/ گيانبازييكرد.
(-الرَجُل): ڕشايهوه.
(أَلكَيْد (ج) كِياد): ڕشانهوه.
كير: ١-(كارَ. يَكيرُ- الفَرَسَ. كياراً): چارهوێكه له غاردا كلكيگرت/ كلكی ههڵبڕی.
(أكارَ عليه يضَربُهُ): هاتهلێدانی.
(تَكايَرا): كهوتنه لێدانی يهكتری.
(أَلكيْر (ج) أكيار وكِيَرَة): مووشـهدهمه كه ئاسنگهر ئاگری پێخۆشدهكات.
(أَلكَيِّـر): چارهوێ كه لـه گهورهكهيدا كلكی ههڵدهبرێت.
٢-(كِيريا ليسُـون) (يونانية): له دوو پارچه وشـه پێكهاتووه ("كـير"): ئاغـا/ گهورهكه ("اليسون"): بهزهييت بێت.
الملحق:
كـير: (أَلكيرُوسـين): كيرۆسـين، بهنزينـی فرۆكه.
كيـس: ١-(كاسَ. يَكيـسُ- الغُـلامُ. كَيسـاً وكياسَـةً): مێرمنداڵهكه زرنگو تێگهيشتوو ئاسكبوو/ بهوێڵبوو.

(-فُلاناً): ئەو لە فيسار بەوێڵترو ناسكترو زرنگترو تێگەيشتوتر بوو.

كَيَّسَ-هُ: ناسكو بەوێڵو تێگەيشتوويكرد، چاويكردەوە.

(كايَسَ-هُ مُكايَسَةً): لە بەوێڵیو هوشياریو زيرەكيدا بەزاندی.

(-هُ فِي البَيعِ): لە ئاڵشو وێڵشدا/ لە كرينو فرۆختندا لەو زرنگترو ناسكترو بەوێڵتر بوو بەزاندی.

(أَكاسَ وأَكْيَسَ إِكاسَةً وإِكياساً): منداڵی هوشيارو زيرەكو بەوێڵيبوو.

(تَكَيَّسَ): خۆی زرنگو ناسكو بەوێڵ نيشاندا/ نواند.

(أَلكَيْس) (مص): ١-ئاوەز/ ئەقڵو ناسكیو زرنگيی ٢-جوامێريی/ بەخشندەيی ٣-لە كاروباردا وردو شێنەيی ٤-تێگەيشتوو.

(أَلكِياسَة) (مص): ورياییو زيرەكيی لە دياريكردنی ئەو شتەی كە بە كەڵكتدێت.

(أَلكَيِّس (ج) أَكياس وكيسى (م) كَيِّسَة (ج) كِياس): ١-ناسكو بەوێڵ ٢-زرنگو لە شت گەيشتوو ٣-تێگەيشتوو و بەرەوشت.

(كُوَيِّس) (عاميَة): چاك تێگەيتشووی بەوێڵ.

(أَلمُكَيَّس): زرنگو هوشيار/ ژير.

(الأَكْيَس (م) كِيسى وكُوسَى (ج) كيس): زرنگترو تێگەيشتووترو بەوێڵترو ناسكتر

(أَكْوَس (عاميَة)

ألأَكيَس (أَلمِكياس (ج) مكاييس- مِنَ النِّساء): ژنێك منداڵی زرنگو بەوێڵو ناسكی ببێت.

٢-(كَيَّسَ-هُ): لە توورەكەينا/ كرديە توورەكەوە.

(أَلكيس (ج) أَكْياس وكِيَسَة): توورەكەی (پارە/ جزدانو دانەوێڵەو شتيتر كە لە پەڕۆ دروستدەكرێت.

(كِيسُ البَوغِ): توورەكەی تۆزێكی وردی گوڵە، پێشيدەوترێت:(كِيسُ الغُبَيرات).

٣-(أَلكَيْس): كۆمەڵە خەڵكێك.

كَيْسان: دەستدرێژيكردن زۆر لە خەڵككردن/ ستەم.

(«رَكِبَ فُلانٌ كَيسانَ»): فيسار كەوتە زۆرەملێو دەستدرێژيی/ ستەمكردن.

كيص: ١-(كاصَ. يَكيصُ- الطَّعامَ. كَيصاً وكُيُوصاً وكَيَصاناً): بەتەنيا خواردنەكەی چێشتەكەی (ماشييەوە/ خوارد).

(-مِنَ الطَّعامِ والشَّرابِ): زۆری خواردو خواردەوە.

(«كِصْنا عِندَهُ ماشِئنا»): ئەوەی حەزمانلێكرد لای ئەو تێرمان خواردو خواردەوە.

(أَلكَيِّص) (مص): ١-زۆر چرووكيی ٢-زۆرپيسكە/ چرووك/ ڕژد/ ڕەزيل.

(رَجُلٌ كِيْصٌ وكِيصى وكيصىً وكَيصَى): پياوێكە بەرچاوتەنگ بە تەنيا دەخواتو

کەسی بەبیردا نایەتو تەنها بەتەنگ خۆیەوە دێت.

٢-(كاصَ. يَكيصُ. كَيصاً وكَيُوصاً وكَيَصاناً): هێزی بەسەر شتەکەدا نەشکا.

٣-(كاصَ. يكيصُ- الرَجُلُ كَيْصاً وكُيُوصاً وكَيَصاناً): خێرا ڕۆیشت.

("مَرَّ يَكيصُ"): بە پەلە تێپەری.

٤-(كايَصَ- الأَمرَ أَو العَمَلَ مكايَصَةً): لە کارەکەدا یان ئیشەکەدا کردە بوو، پێوەی خەریکبوو/ کردی بە پیشەی خۆی.

(أَلكيَصُ والكيَصُّ- مِنَ الرجالِ): پیاوانی بازوو ئەستوور.

٥-(أَلكَيْص): تەرەی کورتەبنە.

(أَلكَيْص): ١-کورتەبنەی قەڵەوی شلو شێواو ٢-کەمچیکڵدانەو تووڕەو ترۆ ٣-کەسێکە بایی بووبێتو بە خۆی بنازێت.

كيع: (كاعَ. يَكيعُ- عَنهُ. كَيْعاً وكيعُوعَةً): لێی زارەترەکبوو و ترساو پێی نەوێرا.

(كاعٍ وكائِعٌ (ج) كاعَة): نەوێر/ زارەترەك.

("كَعِيَ عَنهُ") (عامية): لەبەردەمیدا بێدەسەڵاتبوو.

كيف: ١-(كافَ. يَكيفُ- الشيءَ. كَيْفاً): شتەکەی بری.

(كَيَّفَ- الشيءَ): شتەکەی پارچەپارچە کرد/ کوتەکوتە کرد.

(تَكَيَّفَ): پارچەپارچە بوو/ لەتلەتبوو.

(إنكافَ- الشيءُ إنْكيافاً): شتەکە پچڕا/ پسا/ برا.

(أَلكِيْفَةُ (ج) كِيَف): پارچە پەڕۆیەکە جلەکەی لە پێشەوە پێ پینە دەکرێت.

٢-(كَيَّفَ-هُ): خۆشحاڵیی (لێپرسی/ لەگەڵدا کرد) پێی وت: تۆ چۆنی.

(-الشيءَ): نیشانەو باری بۆ شتەکە پەیداکرد.

(-هُ فَكَيَّفَ): دڵی خۆشکردو ئەویش بەوە دڵخۆشبوو (عامیە).

(تَكَيَّفَ): گونجاو ڕاهاتو لەبارودۆخو ڕەوشێکدا مایەوە.

(أَلكَيْف-عند الحُكماء): لای داناکان چونیەتیو بارودۆخی شتێکە کە پێوەیەتیو لەتکردن هەڵناگرێت وەك سپێتیو ڕەشیو.. هتد.

(أَلكَيْف): هەوەسو ئارەزووو خۆشیی دڵ. (عند العامه).

(كَيْفَ): ناوێکی نادیارو بۆ پرسیارە بە واتای (چۆن) دێت.

("كَيْفَ زَيدٌ"): زەید چۆنە.

(كَيْفَما): هەرچۆنێك/ هەرچییەك.

("كَيفَما تَصْنَع أَصْنَع"): هەرچییەك بکەیت منیش دەیکەم.

(كَيف لي بِفُلانٍ): دەبێت فیسار چۆنبێت.

(كُلُّ الكَيْف): زۆر بە دەماخە.

(كَيفِيَّةُ الشيءِ (ج) كَيْفِيَّات): نیشانەو ڕەوشو باری شتەکە.

الملحق:

كيف: (أَلكَيْفيّ): شتى بەهەوەس/ بەئارەزوو.
(«إحساساتٌ مُتَمَيِّزه مِنَ الوجْهَة الكيفيّة»): هەست و نەستێكى جياو ديار لە رووى ئارەزووو هەوەسەوە.
(أَلكَيفي): تەنها لە سەر خواست دەوەستێت و ئەو هەوەس و ئارەزووە پەيرەودەكرێت گوێ نادرێتە نەريت و دەستوورو ياسا.
(الإختيار الكَيفِيّ): بە ئارەزوو بە هەوەس هەڵبژاردن.
(أَلصَرف الكَيفي): ١-بە ئارەزوو بەختكردنى پارەو پوول ٢-پەيدابووى حەزى دڵ و بۆچوونى دڵە.
(«أَحكامٌ كيفيـة»): بڕياردانى بە هەواو هەوەس و گوێنەدانە هيچ.
(أَلتَّكَيُّف): گونجان و ڕێككەوتن و ڕاهاتن لەگەڵ دەورو پشت و ژينگەدا.
(أَلتَّكَيُّف وِفْقَ البيئَة الإجتماعية): ڕاهاتن و گونجان بە گوێرەى ژينگەى كۆمەڵايەتى بێت
(جعلُ الإنسـان مَيلَـهُ أَو سـلوكَهُ أَو طبعَهُ على غرارشـيءٍ): مرۆڤ خـۆى وا لێبكات كە سروشت و هەڵسوكەوت و حەزى بە پێى شتێكبێت.
(«أَلتَكَيُّف وِفْـقَ ذَوقِ صَديقٍ»): خۆگونجان لەگەڵ حەزو دڵى دۆست و هاوڕێيەكدا بێت.
(أَلتَّكييـف): ڕوودانـى گۆڕانێك لە شـتێكدا لەچاو شـتێكيتردا كە نەگۆڕێت، بە شێوەيەك ببێتە مايەى پێكەوەگونجانيان يـان وايان لێبێت كە يەكبگرن و ببنە پارچەيەكى نەپچڕاو.
(«تَكْييف الحَياة وفقـاً للبيئة»): ژيانى بە پێى ژيەنگە بگونجێنرێت.
(«تَكَييـف قصة للسـينما»): چيرۆكێك بۆ فيلمێكى سـينەما بگونجێنرێـت(تَحويـر في المَيل أَو السُـلُوك أَو الطَّبـع لِيَصيَر على غرارِ شيءٍ أَو مثالِه): وەرگێڕانى ئارەزوو يان هەڵسوكەوت يان سروشت بۆ ئەوەى لە شێوەى شتێكبێت يان چون ئەو بێت.
تَكييف شَـخص ذوقَهُ وفق ذَوق صديقِهِ): كەسـێك ئارەزووى خۆى وەك هى هاوڕێكەى لێبكات وەك ئەو چێژ لە شت وەرگرێت.
(«تكييـف التعليـم»): گـۆڕان و گونجان لە خوێندن و فێركردندا.
(إدخـال تَعدِيلات على موادِهِ وأَسـاليبِهِ مِن شَـأنها أن تَجعَلَهُ مُلائِمـاً. لحاجات الطالِب ومَقْدِرَتِـهِ): گۆڕانكردن لە بابـەت و ڕێگەى خوێندنـدا بە شـێوەيەك بگونجێـت لەگەڵ پێداويستيى خوێندنى قوتابى و تواناييدا.
(تَكييـف الهـواء): گونجانى هـەوا بە پێى كەڵـك و پێويسـت.(«ضَبط حَـرارَةَ الهَواءِ ورَطوبَتَـهُ وحركتَهُ في مكانٍ ما وإبقاءها في أحوالٍ معينه بواسـطة جهاز خاص يُسَمى

مُكَيِّف الهَواء»): راگرتنی پلەی گەرمای هەواو شـێو جوولەی لە شـوێنێكو لە ڕەوشـێكی دیاریكراودا وەهـا بهێلرێتەوە كە پێویسـتە ئەویـش بە هۆی ئامێرێكـی تایبەتییەوە كە پێیدەڵێن هەواگۆڕ/ هەوا گونجێن.

(مُكَيِّف الهَواء): هەواگۆڕ.

كيك: (أَلكَيْكة (ج) أَلكَياكي): هێلكە.

(كُيَيْكة وكُيَيْكِيَة): هێلكۆكە/ هێلكەی بچووك.

كيـل: ١-(كالَ. يَكيلُ- القَمْـحَ وغَيرَهُ. كَيْلاً ومَكيـالاً ومَـكالاً): گەنمەكە یـا هیتری لەو بابەتەی پێـوا/ پێوانەیكرد ئەویش بە هۆی ئامێرێك كە بۆ ئەوە دانراوە.

(«كِلْتُ زَيْداً الطَّعامَ»): خواردنەكەم بە زەید پێوا.

(«كِلْتُ لِزَيدٍ الطعامَ»): بۆ زەید خواردنەكەم پێوا.

(-الدراهِمَ): پارەكەم كێشانە كرد.

(-الشـيءَ بالشَّيءِ): شـتەكەم بە شتەكەیتر پێوانە كرد/ ئەندازە گرت.

(«هذا طعـامٌ لايَكيلُني»): ئەمە خواردنێكە كەمەو بۆم پێوانە ناكرێت بەش ناكات.

(كَيَّـلَ- القمحَ وغَـيرَهُ. تَكييلاً): گەنمەكەو شتی تری پێوا/ پێوانە كرد.

(كايَـلَ-هُ مكايَلَةً): پێبەپێـی ئەویكرد. ئەو چـی وت ئەمیش وایوتەوە یـان ئەو چیكرد ئەمیش ئەوەیكردەوە (شـاتَمَهُ فَأَربى عليه وزادَ): جنێوی پێدا ئەمیش زۆرتری پێكردو پێدا.

(كايَلْتُ فُلاناً): فیسار بۆی پێوام منیش وەك ئەو بۆمپێوایەوە.

(نحـن مُكايلان): ئێمـە دوو پێوەرین/ دوو بپێوین بۆ یەكتری دەپێوین.

(«كايَـلَ الفَرَسُ الفَـرَسَ في الجَرى»): دوو چارەوێكە لە غـاردا ململانێو پێشـبڕكێیان كرد.

(«كايَلناهُـم صاعاً بِصاعٍ»): بـە ئەندازەی خۆیان، ئەوان، پاداشتمان دانەوە.

(تَكايَلَ- الرجلانِ): ١-دوو پیاوەكە بەجنێوو تۆڵەسـەندنەوەو تۆڵەكردنـەوە بەرەنگـاری یەكتربوون ٢-هەریەكەیان بۆ ئەویتری پێوا.

(إكتالَ-مِنـهُ وعَلَيهِ. إكتيـالاً): پێوانەكەی لێسەندو خۆی شتەكەی پێوا.

(أَلكَيْل (مص) (ج) أَكيـال): پێوەر/ پێوانە ئـەو ئامێرو دەفرەی پێی دەپێون وەك مەنو لەگەنو تەنەكەو شتیتر.

(أَلكَيْلَة (ج) كَيْلات): ١-جارێك پێوان ٢-قاپێكە پێی دەپێورێت/ مەن.

(أَلكِيْلَة): جۆری پێوانەكردن.

(أَلكِيالَـة): ١-پیشـەی پێوانەكـردن ٢-مزەی پێوانەكردنەكەی.

(أَلكَيّال): كەسێكە پیشەی پێوانە كردنبێت.

(أَلمِكْيَـل والمِكيَلَة (ج) مَكايـل والمِكْيال (ج)

مَكاييل): دەفری پێ پێوان.
(أَلمَكيل): ئەوەی پێوراوە.
(أَلمَكْيول): ١ ئـــەوەی پێـــوراوە ٢-ئامێری پێ پێوان (عامیە).
٣-(كالَ- الزَنْـــدُ. يَكيل. كَيْـــلاً): چەرخەكە ئاگری نەكردەوەو ترپەیكرد.
(كَيَّلَ- الرَجُلُ): زۆر ترسا، زیرەكردوو.
(كَيول): پیاوی زۆر ترسنۆك.
(تَكَيَّلَ – الرَجُلُ): لە ریزی دواوەی ســـوپاكە مایەوەو نەچووە جەنگەوە.
(أَلكيْـــل (ج) أَكْيـــال): ئـــەو پریشـــكەی لـــە كەڵەشیری چەرخەكە دەبێتەوە.
(أَلكَيُّول): ١-دواریزی سوپا لە جەنگدا (لەوەوە هاتووە كەلە شـــێرەی تفەنـــگ ئاگرنەكاتەوە بەوە چوێنراوە چونكە ئەوەی لە دوای سوپاوە بێت شـــەرناكات ٢-زۆر ترسنۆك/ زیرەكردوو ٣-بەرزایی زەویی كە پیاو بەسەریەوە دەبێتو دەروانێتـــە ئەمـــلاولایو تەماشـــای خەڵكیتر دەكات كە چیدەكەن.
(أَلكَيُّـــول والكَيِّـــل): دووكەڵو پریشـــك كە لـــە كەڵەشـــێرەی چەكوشـــەكە/ چەرخەكە دەبێتەوە.
٣-(أَلكال) (فارسية): چنگاڵ ئامێرێكی جەنگە وەك چنگاڵە لە شەردا قەلای پێدەرووخێنن.
٤-(أَلكَيْلوس (يونانية): شلەیەكە سپییە یان شیلەی خواردنە هەرسكراوەكەیە.
٥-(أَلكيلُوغرام): كیلۆگـــرام كە هەزار گرامە (یونانیە).

كیم: (الكیمیاء والكیمیا): كیمیا/ ئەكســیر، مایە، بـــە پێی قســـەی كۆنـــەكان مایە یەكە كانـــزاكان دەگۆرێـــتو دەیانكات بـــە زێر یان زیو. زانســـتیی كیمیا یان كیمیا لای كۆنەكان زانســـتییەكە دەربـــارەی گۆرینـــی هەندێـــك كانـــزا بـــۆ هەندێكیتر بە تایبەتـــی گۆرینیان بۆ زێر بـــە هۆی ئەو ئەكســـیرەوە كە بەردی فەیلەسووفەكانیان پێدەوت یان بەو ئەكسیرە دەرمانـــی هەمـــوو دەردێكـــی پـــێ دەربهێنن بـــەلام لەلای دواییەكان، كیمیازانســـتێكە بە هۆیەوە سروشتو خەســـڵەتی هەموو تەنێك دەزانرێتو ئەویش بە شـــیتەڵكردنو زانینی چۆنیەتی دروستبوونی.
كِيْمِيّ وكَيْمَوِيّ (ج) كَيْمِيُّون وكَيْمَوِيُّون: ئەم دوو وشەیە یۆنانین، كیمیاگەر، كیمیایی.
الملحق:
كیـــم (الكیمیائـــي): ئـــەوەی تایبەتـــە بـــە كیمیاوە.
(عَنْصُرُ كیمیائِي): توخمێكی كیمیایی.
("طاقة كیمیائِيَّة"): وزەیەكی كیمیایی.
(الكیمیائي): كیمیاگەر/ كەسێكە كە لە بواری كیمیادا كاربكاتو تیایدا پسپۆر بێت.

كـــین: ١-(كانَ. يَكينُ لِفُـــلانِ. كَيناً): ملی بۆ شۆركردو خۆی بەدەستیەوە دا.

(أَكانَ-هُ اللهُ إكانَةً): خودا سەرشۆڕو ملکەچی کرد.

(إكتـانَ إكْتِيانــاً): دڵتەنگبــوو خەفەتەکەی لەدڵدا شاردەوەو هێشتەوە.

(إسْتِكانَ): سەرشۆڕو زەبوون بوو.

(ألْكِينَـــة): ١-تەنگانەیەك کە مــرۆڤ داماوو زەبوون بکات ٢-بار/ ڕەوش.

(«باتَ فُلان بِكِينَةِ سوءٍ»): فیسار لە بارێکی خراپدا مایەوە.

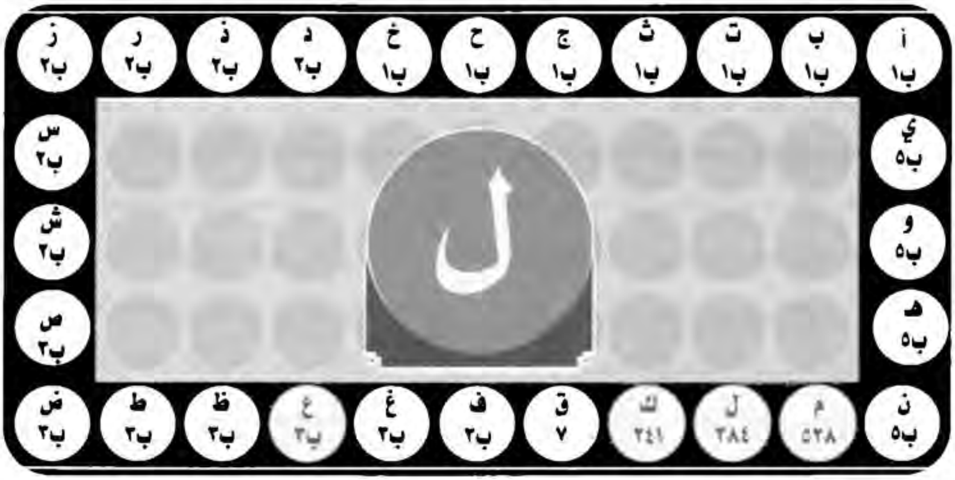
(ألْكِيْنَة) (ز):١ بەری درەختێکە بەرەکەی لە عەنەب دەچێت ٢-دەستەبەریی.

(ألْكِينـــا) (ن): درەختـــی قەنەقینە لە پێشــدا لەناوچە گەرمەکانی ئەمەریکای باشووردا بووە لە توێکڵەکەی مادەی کینین دەردەهێنرێت کە دژی تایە هەروەها مادمیتر کە لە پزیشــکیدا بەکەڵکە یان بۆ پیشەسازیی خواردنەوە بەکەڵکە.

(ألْكِينا): دەرمانێکە لە توێکڵی درەختی کینا دەردەهێنرێت بۆ دژی تا (اسبانية)

کیە: (كاهَ) يَكِيــهُ- فُلاناً كَيهاً): بۆنی دەمی فیساریکرد.

(ألْكَيِّـــهُ): مرۆڤــی بێفرۆفێــڵ یــان مرۆڤی بێدەسەڵات کە کاروباری بۆ نەڕوات.

ل: (اللام): لام پیتی بیستو سێهەمینی پیتی ئەلفوبێـــی عەرەبییەو لە پیتەکانی ســەری زمانە.

(لام) لە ژمێرەی کۆی پیتەکاندا (٣٠) سییە.

(لام) بـــە زۆر جۆر دێتە ســـەر وشـــەو هۆی بزوێنـــی جیاجیا دەبێتو بـــە واتای جیاجیا دێـــت وەك ("هذا الكتاب لأخي"): ئەم کتێبە هی براکەمەت.

(لزيد): هی زەیدە.

(لَـك و لَـيَ): هی تۆیـــە. هی منـــە. یان بۆ تۆیەو بۆ منە. دەچێتە سەر ناوو سەر کردار. ئەوەی دەچێتە ســـەر ناو بە گەلێك واتا دێت:

(أ) (للاختصـــاص): بـــۆ تایبەتمەندیی وەك: (الجنّة للمؤمن): بەهەشت بۆ بڕوادارانە (ب).

(الاستحْقاق): شیاو.

(«العـــزّة لله»): نگینـــیو بـــەرزی هەر خودا شیاوی ئەومیە.

(المُلك): خاوەنداریتی.

(«له مافي السّماوات ومافي الارض»): هەرچی لە ئاســمانەکانو زەویـــدا هەیە هی ئەوە، هی خودایە.

(التبليغ): پێراگەیاندن.

(«قُلْتُ لهُ»): پێمگوت. پێمراگەیاند.

(«فسّرتُ لهُ»): بۆم ڕوونکردەوەو شیکردەوە (ه).

(التّعدية): لێهەلاوەردن: ئای کە.

(«ماأشــدَّ حُبَّ زيدٍ لعمـــرو»): ئای کە زەید عەمرۆی خۆشدەوێت واتا ئەو خۆشەویستییە کەس نایگاتێ.

(و) (القسم): سوێند.

(«لله لأفعلن هذا»): بە خودا دەبێت ئەم کارە (بەجیّ بهێنم/ بکەم).

(ز) (الصيرورة): بەوە بوون/ بۆ ئەوە.

(«وُلد الانســـان لحياة ابديـــه»): مرۆڤ بۆ

ژیانێکـــی نەمریی بووە (ق) لام بە واتای (إلى): بۆ و (على): لەســـەر. و (في): لەناو. و (عِنْدَ): لەلا، لەکات. و (بَعدَ): لە پاش/ لە دوای) دێت.

(ر) (لام) کە دێت زیاد دەبێت.

(«ضَرَبتُ لِزَيدٍ»): لە زەیدمدا بەڵام (لام) کە چووە سەر کردار بۆ ئەمانە دێت:

(أ) (لِلتَعليـــل): بـــۆ/ هـــۆکار/ هـــۆ. وەك: (جِئتُكَ لِتُعَلِّمَني): بۆ ئەوە هاتوومە لات کە فێرمبکەیت.

(ب) (لِتوكيـــدِ النَفـــي): بـــۆ چەختکردنی نەبـــوون، نەکـــردن پێشـــی دەوترێـــت (لام الجُحود)

(«ماكانَ زَيـــدٌ لِيُكرِمَك»): زەید ئەوە نەبوو کە ڕێزت لێبگرێت.

(جـ) (لام الأمر/ لام الطلب): لامی داخوازی (کـــە ژێردار دەبێـــت) وەك: («لِيَحْكُمَ الله»): دەبا خـــودا بڕیار بـــداو بیبڕێنێتەوەو حوکم بکات یان لامەکە زەنەدار دەبێت.

(فَلْيَســـتَجيبوا لـــي وليؤمنوا بـــيَ): دەبا بە دەنگمەوە بێن بڕوام پێ بهێنن.

یان زەنەدار دەبێت پاش ثُم (ثُمَّ لِيَقضوا): با بەجێی بهێنن/ جێبەجێی بکەن.

(لام غـــير العاملـــة): لامێـــك کـــە کارکردە نەبێـــتو هەمیشـــە ســـەردار دەبێـــتو لامی سەرەتا دەبێت.

(«لَزَيدٌ قائمٌ»): زەید بە پێوەیە.

(«إنَّ زَيـــداً لَقائِـــم»): بـــە ڕاســـتی زەید بە پێوەیە/ وەستاوە.

(لام الجَواب بَعدَ (لو) و (لولا) و (القَسَـــم): لامی وەڵام پاش/ ئەگەر/ هەرکە/ سوێند.

(لَو عُدتُـــم لَعُدنا): هەرکە هاتنەوە ئێمەیش دێینەوە.

(«لَـــولا زيدٌ لَهَلَكنا»): ئەگـــەر زەید نەبوایە فەوتابووین.

(«وَاللهِ لَزَيدٌ كريم»): بەخودا زەید جوامێرە.

(لام الزائدة): لامی زیادە.

(أَراكَ لَشاتمي): دەتبینم تۆ جنێوم پێدەدەیت.

(اللام اللاَحِقَة لأَســـماء الإشارة للدلالَة عل البُعد): لامی شـــوێن نـــاوی ئاماژەکەوتوو کە نیشانەی دوورییەو زەنەدار دەبێت لە (ذلك)دا نەبێت وەك: (تِلكَ): ئەوە (ذلك): ئەوە.

لا: (لا): بـــە هەموو ئـــەم واتایانە دێتو هەر یەکە لە شـــوێنی خۆی: نە. نا نییە. نەك نەء نە/ مە. چی.

لا بۆ نەبوونو نەکردنە چوار واتای هەیە:

(أ) نەکردنی شتێكو نەبوونی کە لە ڕەگەزی خۆی بێت.

(«لا غُلامَ رَجُلٍ حاضِرٌ»): مێردمنداڵی هیچ پیاوێك لێرە نییە.

(«لارَجُـــلَ في الـــدار»): هیـــچ پیاوێـــك لـــە خانووەکەدا نییە.

(ب) (العاملة عمل لَيس).

کاری (لَیْسَ) دەکات.

(لارَجُـلَ قائماً): هیچ پیاوێك بە پێوە نییە/ هەڵنەستاوە.

(جـ) (لاء النافية للعطف): نەك.

(«جـاءَ زَیـدٌ لاعَمْـرُ»): زەیـد هـات نەك عەمرو.

(د) حـرف جـواب مناقِضـاً لِنَعَـم): بـۆ وەڵامدانەوەی نەکردنە: نەء/ نەخێر/ نە.

(أقامَ زَیدٌ؟): لا: زەید هەستا؟ نەء/ نەخێر.

(هــ) (لا الناهِيـة للطلـب): لای نەکردنی کارێك شتێك/ ئەمە داخوازییەو دەچێتە سەر فرمانی ڕانەبوردوو.

(لاتَخَف): مەترسە/ نەترسیت.

(و) (لا الزائدة): (لا)ی زیادە.

(«مامَنَعَكَ أن لاتَقوم أي مامَنَعَكَ أن تقومَ»): چی نەیهێشت هەستیت؟

لأب: (أَلْلَتَئِب): ڕاست.

لات: (لاتَ): ئامرازی نەکردنەو کاری (لَیسَ) دەکات بـە زۆری کارلێکـراوەکان نـاوی کات بن و تەنها یەکێك لەو دوانە دەردەخرێت (لە ڕستەکەدا) کە کاری تێدەکات.

(«نَدِمَ البُغاةُ ولاتَ ساعَةَ مَنْدَم»): زۆردارەکان پەشیمانبوونەوەو کاتی پەشیمانبوونەوەیش نییە/ تێپەریوە.

لأز: (اللازَوَرْد) (فارسية): لازیوەرد کانزایەکی بەناوبانگە لـە کێوەکانی ئەرمینیاو فارسـدا هەیە پەیدا دەبێت. باشـترینی ساف و ڕوونەو شینی سـوورباوەو سەوزباوە دەکرێت بەخشڵ بۆ پزیشکیش بەکەڵکە.

(أللازَوَردِيّ): ئەوەی لە ڕەنگی لازیوەردییە.

لأط: (لأَط-هُ لأطـاً: فەرمانێکی دایەو زۆری لێکرد کە بیکات.

(-هُ بَسَهم): تیرێکی لێدا/ بە تیرێکیەوەیکرد.

(- هُ بالعَصا): بەدار لێیدا

(-علـى فُلان: زۆری لە فیسـار کردو تەنگی پێهەڵچنی.

(-فُلانٌ في مُرورِهِ): فیسـار تێپەڕی هەڵاتو خێرایکرد بێئەوەی ئاوربداتەوە.

(- فُلاناً): بە چاو دوای فیسار کەوتو چاوی لێنەتروکاند هەتا لە چاو ونبوو.

لأظ: (لأَظَ-هُ لأظـاً): ١-داخیدایەو دەریکردو لێینزیکبوبوەوە ٢ بەرهەڵستیکرد.

(-فُلانـاً في التقاضـي): لە لێپرسـینەوەدا/ لەگەڵیدا توند بوو.

لأف. (لأَفَ- الطَّعـامَ لأفـاً): خواردنەکـەی/ چێشتەکەی چاك خوارد.

لأك. (ألاكَ-ه إلى فُلان. إلاكةً): قسـەو نیازی ئەوی بە فیسار گەیاند.

(«أَلْكِني إلى فُلان»): لە بری من پێیگەیەنەلە منەوە پێی بگەیەنە لە بنچینەدا (ألأكَ)یە.

(إسْـتلأكَ لَـهُ): نامەکـەی ئـەوی (بـرد/ پێگەیاند).

(أَلَلأَك): نامه.

(- (ج) مَلائِكة ومَلائِك وأَمْلاك): فريشته/ مەلائيكـەت/ گيانێكـە كـە خـودا پيایاندا فەرمانو خواستو نامە پیرۆزەكانى خۆى بۆ خەڵكى دەنێرێت تا پێیان رابگەیەنێت.

(أَلَلاك (ج) مَلَئِكَة): فريشته/ مەلائيكەت.

(أَلَلَك= أَلَلأَك): فريشته.

(أَلَلَـك- فِي الحسـاب): لە ژمێـرەدا بەهرەو توانا.

(أَلَلأَكة): نامه/ پەیام پەیغام.

لأل: (لأْلأَ- النَّجمُ أَو البَرقُ لأْلأَةً): ئەستێرەكە يـان بروسـكەكە/ هـەورە تريشـقەكە درەوشايەوە/ شەوقيدايەوە.

(-تِ النارُ): ئاگرەكە بڵێسەیسەند/ كڵپەیسەند.

(-الدَّمـعَ): وەك مـرواری فرمێسـكی (بـە هەردوو رووەتیدا هێنایە خوارێ/ فرمێسكی رشت).

(- الثَورُ بذَنَبِه): گاكە كلكی راوەشاند.

(-تِ النَّوائِـحُ): ژنـە شـیوەنكەرەكان لـە لاوانەوەیاندا دەستیان رادەوەشاند.

(تلأْلأَ- النَجـمُ والبَرقُ والنارُ): ئەسـتێرەو بروسـكەكە درەوشـانەوە. ئاگرەكە بڵێسەی بەرزبووەوەو رووناكیدا/ شەوقیدایەوە.

(-وَجْهُـهُ): رووی (كرایـەوەو گەشـایەوە/ روونبووەوە).

(أَللئالَة): مرواریفرۆشییو مرواریسازیی.

(الـلأْلاء): ١-گوشـادیی/ گوشـادبوونی تـەواو ٢-مرواریفرۆش.

(لأْلاءُ السَراج): شەوقی چرا.

(أَللأَال واللأَّء: مرواریفرۆش.

(أَللؤْلؤ): مرواری.

لُؤْلُؤَة: یەك مرواری (ج) لآلِئ: مرواریو دور.

(أَللُؤلِئيّ واللُؤْلُؤان): رەنگمرواری.

(أَللُـؤْ لُؤَيَّـة) (ن) = أَسـطُر الصـين): ئەستێرەگوڵ.

لأم: ١-(لأَمَ ولأمًـا- السَـهْمَ. لأْمـاً وتَلْئيماً): پەرێكی بەتیرەكەوە كرد كە بۆی بلوێت.

(-الجـرحَ): برینەكەی نـا بەیەكەوەو توند بەستی.

(لأَمَ ولأّمَ والأَمَ- الشـيءَ. إلآماً): ١-شـتەكەی چاكسازكرد ٢-كۆیكردەوەو توند بەستی.

(لاءَمَ- الشـيءَ. مُلاءَمَة): شتەكەی چاككردو لواندو یەكخست.

(-هُ الشيءُ): شتەكەی بۆ لوا/بۆ گونجا.

(-بَـين القَوم): خوێشـگەلی ئاشـتكردەوە/ تەبایكردنەوە/ رێكیخستنەوە.

(تَلاءَمَ- الشـيءُ الفاسِـدُ): شـتە گەندەكە/ خراپەكە چاكبووەوە.

(-لأْمَتُهُ= دِرعَهُ): زرێكەی پۆشی.

(تَلاءَمَ-الشـيءُ الفاسِـدُ): شـتە گەندەكە/ خراپەكە چاكبووەوە/ سازبوو.

(إلتأَمَ- الفاسِدُ): گەندەكە چاكبووەوە.

(-الشيءُ): شــتەکە یەکیگرتــەوەو بەیەکەوە نووسایەوە/ چاکبووەوە.

(-الجرحُ): برینەکە گۆشتەو زوونی هێنایەوەو خۆشبووەوە/ چاکبووەوە/ یەکیگرتەوە.

(-القومُ): خوێشگەل کۆبوونەوە.

(-الشَیئان): دوو شــتەکە بۆ یەك (گونجان/ لوان).

(-الفَریقــان): دوو دەســتەکە/ دوو تیپەکە ئاشتبوونەوەو یەکیانگرتەوە/ کۆبوونەوە.

(اِسْتلأمَ. اِسْتِلآماً): زرێی پۆشی.

(هو لِئامُهُ»): ئەو چون ئەویترە/ لە شــێوەی ئەویترەو لەویتر دەچێت.

(اَلــلأم) (مــص): کــۆی (اَللأمَة)یــە ١-زرێ ٢-هەموو شتێکی پتەوو قایم/ تۆکمە/ توند.

(«شيءٌ لأمٌ»): شتێکی تۆکمەو یەکگرتووە.

(سَهْمٌ لأمٌ): تیرێکە پەڕەکەی بۆی گونجاوە.

(اَللأمَــةُ (ج) لأمٌ ولُــؤَمٌ): زرێ (بۆیــە وای پێوتراوە چونکــە تۆکمەو قایمەو قولفەکانی چاك یەکیگرتووە.

اَللِئْــم: ١ شمشــێر، بۆیە وا ناونــراوە چونکە هەمیشە لەگەڵ لەشەکەدا ئەگونجێو هەمیشە لەگەڵیدایە ٢-ڕێککەوتنی خەڵك لەگەڵ یەکدا.

(-ج آلآم ولِئــام): چونیــەكو لەیەکچوون/ هاوشێوە.

(اَللَّمَةُ (ج) لُمات): ١-چونیەكو لەیەکچوون/ هاوشێوە.

(«هو لُمَتي)ئەو هاوشێوەمەو لەمن دەچێت ٢-دەستەیەك خەڵك سێ تا دە کەس بێت.

(اَللُؤَمَــةُ): ١-ئەوەی لاســایی خەڵك دەکاتەوە ئەوە دەکات کە ئەوان دەیکەن ٢-هەر شــتێك لەبەر چاکیی/ دەســتی بەسەردا بگیرێتو بە کەس نەدرێت ٣-کۆمەڵە ئامێرێکی جووت.

(اَلمُلأَّم): کەسێکی زرێپۆش.

٢-(لأمَ ولأَمَ- الرجلَ لأْماً وتَلْئیماً): پیاوەکەی بــە بەدزمان دانــا/ بە بــەدو ناپاکیکرد/ بە بەدخوازی دانا.

(لَــؤُمَ. لُؤْمــاً وملأَمَةً ولآمَةً): بەدرەســەنو نامەرد، دەروونزمو ڕسوا/ بەدخوازییکرد.

(لَئیم (ج) لِئام ولُؤَماء): بەدرەسەنو نامەرد، دەروونزمو ڕسوا/ بەدزمان/ بەدخواز.

(اَلأَمَ-الرَجُلُ): پیاوەکە منداڵی نامەردو ڕسواو دەروونزمی بوو یان کردارێکیکرد کە خەڵك بە نامەردو ڕســوای دابنێــت/ بە بەدخوازی دابنێت.

(اِسْتلأَمَ. اِسْتِلآماً): ژنێی لەناو نارمەدانو بەد ڕەسەنانو سووکاندا هێنا.

(-اَصْهــاراً): زاوای بەدرەســەن، بەدزمــانو ڕسوایگرت.

(-الأبَ): باوکێکی نامەرد، ڕســواو بەدزمانو نارەسەنیبوو/ بەدخوازیبوو.

(اَللأْمــان واللُؤْمــان): کەســێکە سروشــتی بەدخوازیــیو بەدزمانانــەو نامەردانــەو

سـوكانەی هەبێت (ئەمە بۆ بانگکردنە) هۆ/ نامەرد/ سووك، ڕسوا/ بەدخواز).

(أَللَئيـم (ج) لِئـام ولُؤَمـاء): ١-ناجوامێر/ بەرچاوتەنـگ ٢-چـرووك/ ڕژد ٣-ناجسـن/ نارِەسەن ٤-دەروونـنزم/ نامەرد ٥-ڕسوا/ سووك ٦-زمانبەد/ بەدخواز.

(أَلمَلأَم والمِلأَم والمِلآم): ١-كەسـێكە كە لەسەر نارِەسەنو نامەردو چرووكو بەدزمان بكاتەوە پاساوی بۆ بدات/ بیانووی بۆ بهێنێتەوە.

یا مَلأَم= أَي یا لَئیم): هەی ناجسن، بەدزمان، نامەرد.

(«المَلأَمان= أَللأْمان): بۆ بانگكردن دەوترێت.

(«یامَلأَمـان- یالَئیـم»): هـەی (نامەردو بەدزمان/ ناجسن/ بەدخواز).

(رَجُلٌ مَـلأَمٌ): پیاوێ‌ی بەدزمـان، نامەرد، ڕسوا/ بەدخواز.

(أُلْئِم= اللَئیم): ١-ناجسنو نامەرد، كەسێكە نامەردانەو ڕسوایانە ڕەفتار بكات/ بە بەدیی زمانو هەڵسوكەوت بكات/ بەدخوازبێت.

٢-(إِسْتلأَمَ- الحَجَرَ الأَسْـوَدَ. إِسْتلآماً): بەردە ڕەشەكەی كابەی ماچكرد یان دەستی پێداهێنا.

٤-(أَللأْم): كەس.

(أَللِئْم): هەنگوین.

(أَللُؤام): پێداویستی.

(«لـي عِندَهُ لُؤام»): پێداویسـتییەكم لەلای ئەو هەیە.

لأی: ١-(لأَی. یَـلأَی. لأْیاً): سسـتیكردو بەند بوو.

(أَلأَی. إِلاءً): كەوتـە تەنگانەو وەیو تووشـی نەهامەتیبوو.

(إِلْتَأَی. إِلْتِئاءاً): ١-خاوەخاویكرد/ سسـتیكرد ٢-دواكەوت ٣-گوزەرانی سەختبوو و نابووتبوو.

(أَللأَی واللأي واللأْواء): تەنگانەو چەڵەمە/ باركەوتن/ نەهامەتیی.

٢-(أَللأَی): قەڵغان.

(- (م) لآة (ج) أَلأَاء) (ح): مانگاكێوی.

لبّ: ١-(لَـبَّ بِالمَـكان. لَبّاً): لە شـوێنەكەدا نیشتەنیبوو.

(أَلَبَّ-بالمَكانِ): لە شـوێنەكەدا نیشتەجێبوو/ نیشتەنیبوو.

(-علـى الأَمـرِ): بـە كارەكـەوە لـكاو هەر خەریكبوو.

(-لَهُ الشيءُ): شتەكەی ڕووبەڕوو بوو.

(«دارُ فُـلانٍ تُلِبُّ داري»): خانووی فیسـار بەرامبەر خانووەكەمە.

(أَللُبُّ (م) لَبَّة (ج) لِباب): مرۆڤی ناسـكۆ لە دڵی خەڵكەوە نزیك/ لە خەڵكەوە نزیك.

(«رَجُـلٌ لَبٌّ علی الأَمرِ»): پیاوێكە لەسـەر ئەنجامدانـی كارەكـە هەتـەرەو پێـوەی نووساوە.

(«أُمٌ لَبَّةٌ»): دایكێكی میهرەبانو بەسۆزە.

(«لَبابِ لَبابِ»): قەیدناكات.

(رَجُـلٌ لَبيـبٌ (ج) أَلِبَّـاء (م) لَبيبَـة (ج) لَبيبَـات ولَبائِب): بە كارەوە بەندو لەسـەر كارو ئەنجامدانی هەتەر.
(«لَبَّيكَ= إلْباباً بـكَ بَعد إلْباب وإقامَةً على طاعتك بَعد إقامَـة و إجابَةً بَعد إجابَة»): (دووبـارە كردنـەوە بـۆ جەختكردنـە) بە دەنگتەوەم/ هەمیشە ملكەچی فەرمانەكانتم، هەمیشـە بـە دەنگتـەوە دێـم/ پەیرەویی فەرمانەكانتم، ئامادەمو سەرم لە ڕێیە.
٢-(لَـبَّ- اللَـوزَةَ. لَبّاً): بادامەكەی شـكاندو ناوكەكەی دەرهێنا.
(-الرَجُلَ): كێشای بەسەر سنگی پیاوەكەدا.
(-الدابَّة): قایشی بۆ بەرسنگی وڵاخەكە كرد تا زینەكەی نەكەوێت.
(لَبَّ- لَبّاً ولَبابَةً): ژیرو زرنگبوو ٢-ناسـكو لە دڵەوە نزیكبوو.
(لَبِبَ. لَبَباً ولَبّاً ولُبّاً ولَبابَةً): (ناوك. كاكڵە. ناو)ی پەیداكرد.
(لَبُبَ يَلْبُبُ وهونادر في المضاعَف): ئەمە بە دەگمەن وا دەوترێت.
(لَبَّبَ- الحَبُّ. تَلْبيباً): دانەكە شـیلەی تێزا/ ناوی پەیداكرد.
(-فُلاناً): یەخەی فیساریگرتو ڕایكێشا.
(أَلَبَّ- الدابَّة): قایشی بەر سنگی بۆ وڵاخەكە كرد تا زینەكەی نەكەوێت.
(-السَرجَ): قایشی (بەرسنگی وڵاخەیكرد/ بۆ زینەكە كرد).
(تَلَبَّبَ- القتالَ): بۆ جەنگ (خۆی خرهەڵدا/ ئامادە كردو پشتێنی بەست).
(-الرَجُلانِ): دوو پیاوەكە یەخەی/ بەرۆكی یەكتریانگرتو یەكتریان بەگیرهێنا، یەكتریان (ڕاكێشا/ هێناو برد).
(إسْـتَلَبَّ- زَيـداً): زرنگیـیو ژیریی زەیدی تاقیكردەوە.
(أَلْلُـبّ (ج) أَلْباب وأَلُـبّ وأَلْبُب): ١-كوڕۆكو گەوهـەری یان پوختـەی هەموو شـتێك ٢- ناوەزی تـەواوی بێكەموكووریی یان زرنگیی، بە مێشـكو ناوەزی ناتـەواو ناوترێت ٣ (دڵ (دەڵێـن لە (لِبُـو)ی سـریانییەوە وەرگیراوە یان لِب (بە عیبری) دڵە بۆیە وایشـیپێوتراوە چونكـە چەوریی/ بـەز دایپۆشـیوە ٤-ژەهر ٥-توێكڵێكـی تەنكـەو نەرمە بڕێك شـیلەی تێدایە كە بەشـی هەرە زۆری بەرگی میوەكە پێكدەهێنێت.
(أَللُبُّ-مِنَ الجَـوز واللَّوز ونحو ذلك): كاكڵی گوێزو ناوكی بادامو هیتری لەو بابەتە.
(أَللَبَّـة): ١-جارێك یەخەگرتـن/ بەرۆكگرتن ٢-شـوێنی گەردانەی سەرسنگ (كەلەپوختەو هەڵبژاردەی شتەوە وەرگیراوە.
أَللَبَب (مص) (ج) أَلْباب: ١-شوێنی گەردانەی سەرسنگ ٢-شوێنی چەقۆپێداهێنانوسەربڕین ٣-قایشـی بەرسـنگی وڵاخ كـە زینەكەیـان

کورتانی ولاخەکەی پێ قایمدەکرێت ٤-تەنکە لی درێژەوەبوو.

(أَللُبـاب): ١-ناوێـزەو هەڵبـژاردەو پوختەی هەموو شتێك.

(«فُـلان لُباب قَومِهِ وهُمْ لُباب قَومِهِم وهي لُبـابُ قَومِها»): ئـەو زرنـگو هەڵبژاردەی خوێشـگەلیەتی ئەوان. زرنـگو هەڵبژاردەی خوێشـگەلیانن ئـەو ژنـە زرنـگو ژیـرو هەڵبژاردەی خوێشگەلیەتی.

(«حَسبٌ لُبابٌ وعَيشٌ لُباب»): باووباپیرێکی پـاك و پوخـت و بەرێزو ژیانێکـی پوخت ٢- توێکڵێکـی نەرمـەو بریك شـیلەی تێدایەو بەشی هەرە زۆری توێکڵی بەرەکەیە.

(لُبـابُ الجَـوزِ ونَحْـوَهُ): کاکڵـی گوێـزو ناوکەبادامو ناوکی شتیتر.

(أَللَبابَة): جلێکە بەسـەر هەموو جلەکانداو لـە کاتـی خـۆ ئامادەکردنـدا بـۆ جەنـگ لەبەردەکرێت.

(أَللَّبيـب (ج) أَلِبّاء (م) لَبيبَـة (ج) لَبيبات ولَبائِب): ژیر/ بەناوەزو تێگەیشتوو/ زرنگ.

(بَناتُ أَلبُب) (ج): کۆمەڵە دەمارێکی دڵە دەڵێن گوایا ئەوە ناخی دڵە/ جەرگەی ناسکیی دڵە.

(«أَنا أُحِبُّك مِن بَناتِ أَلبُبی»): من لە ناخی دڵمەوە تۆم خۆشدەوێت.

(جمع أَلبُب ألابب): ناخەکانی دڵ.

أَلِيبب: دەمارۆکەی دڵ کە ناسکیی و سۆزی پێوەیە.

(أَلأُلبوب): (ناوی/ تۆوی) بەرە مووروتك.

(أَلتَلْبيـب): خۆ بە ژیرو زرنگ پیشـاندان/ نواندن بەبێ ئەوەی زرنگیی و ژیریی سروشتی هەبێت.

(أَلتَلْبيب (ج) تَلابيب): (یەخەی/ بەرۆکی) کراس.

ويُعرَف بالطَوق): بەرۆك/ یەخە.

(«أَخَـذَ بِتَلابيبِهِ»): دەسـتی دایە یەخەی و بەگیری هێنا.

(أَلمُتَلَبَّب): شوێنی گەردانەی سەر سنگ.

(أَلمَلْبوب): بە ژیرو زرنگو ناسك ناسراو.

٣-(لَبَّـبَ- في الأَمـرِ تَلْبيبـاً): لـە کارەکەدا دوودڵییکرد/ ڕاڕا بوو.

٤-(أَللَبَب): ١-بیر ٢-دڵ، مێشك، هۆش.

(«هُوَ رَخِيُّ اللَبَب»): ئەو سنگ فراوانە.

«فلان في لَبَبٍ رَخيٍّ»: فیسـار لە بارێکی/ لە گوزەرانێکی خۆشدایە/ دارایە.

(أَللَباب): گیای کەم.

٥-(لَبلَبَ-تِ المَرأَةُ بِوَلَدِها): ژنەکە بە سۆزەوە منداڵەکەی خۆی لاواندو سۆزیدایە.

(-تِ الشـاةُ بِوَلَدِها بَعدَ الوضـعِ): مەرەکە سۆزی بۆ بەرخۆلەکەی جووڵا پاش زانیی و بە لێوی کەوتە لستنەوەی.

(أَللَبْلَـب و اللُبلُب): سـۆزدار لەگەڵ خێزان و کەسوکارداو چاکەکار لەگەڵ هاوسێکانیدا.

٦-(لَبْلَبَ- القَومُ): خوێشگەل بلاوبوونەوە.

(أَللَبْلَبَــةُ) (عنــد العامة): قســەی تێکەڵو پێکەڵ.

(لَبالِــبُ الغَنَــمِ): بارەبــارو بەیەکــدادانو ترپەترپی پێی مەڕەکان.

٧-(أَلْلَبْــلاب) (ن): لاولاو ڕوومەکێکــە خــۆی بە درەختــدا هەڵدەواســێت گوڵەکەی زەردە گەڵاکەی لە هی (لۆبیا/ ماشەســپی) دەچێت کولومەکانی پانن دەنکێکیان تێدایە دەخورێت. لــە خۆرهەڵاتــی ناوەڕاســتدا دەچێنرێــت هەندێك جۆری هەر لە زۆر کۆنەوە/ لە سەدە کۆنەکانەوە ناسراوە.

(لَبلاب الحُقول= العَصَب): مالەوێچە. گیایەکە پەلدەهاوێت‌و بڵاودەبێتەوە لەناو کشتەکاندا دەرویێت‌و زیان بە کشت دەگەیەنێت.

لبــأ: (لَبَأَ- الشــاةَ. لَبْــأً): ژەکــی مەڕەکەی دۆشی.

(-تِ الأُمُّ وَلَدهــا): دایکەکــە ژەکــی بــە ساواکەیدا.

(-الزَرعَ): یەکەم ئاوی کشتەکەیدا.

(-القَومَ): شیری ژەکی دەرخواردی خوێشگەلدا.

(-أَلْلِبَأَ): ژەکەکەی پوختکردو لێینا.

لَبَّــأَ-تِ الشــاةُ. تَلْبِئَــةً): شــیری ژەك لــە گوانی مەڕەکــەدا کۆبــووەوە: مەڕەکە ژەکی پەیداکرد.

(شــاةٌ مُلَبِّيءٌ): مەڕێك شیری ژەکی (هەبێت/ پەیداکردبێت).

(أَلبَأَ- القَــومَ اللِبأَ): شــیری ژەکی دەرخوارد خوێشگەلدا.

(-أَللِبَأَ): شیرە ژەکەکەی پوختکردو لێینا.

(-تِ الشاةُ): مەڕەکە شیرە ژەکەکەی دادا.

(-الجــدْيُ): کارۆژڵەکــە خــۆی گوانی دایکی مژی.

(-القَومُ): خوێشگەل شیری ژەکی زۆریان بۆ بوو.

(-الفَصيــلَ): بەچکە حوشــترەکە یان گۆلکە ســاواکەیان بەرخۆلەو کارژۆلەکەی بە گوانی دایکیەوە نووساند تا شیرە ژەکەکەی بمژێت.

(إلْتَبَأَ- اللِبأَ): شیرە ژەکەکەی خواردەوە.

(-الشاةَ): شیرە ژەکی مەڕەکەی دۆشی.

(إلْتَبَأَ واسْتَلْبَأَ- الجديُ الشاةَ): ژەکی مەڕەکەی مژی.

(أَللِبَأ): شیری ژەك.

(أَللَبْــأَةُ واللَبــاءَةُ واللَبوءَةُ واللَبْــوَةُ واللَبوُةُ واللَبْوَةُ واللَبَــةُ واللَباةُ واللَبُ (ج) لَبآت ولَبأ ولَبو ولَبُوات) (ح): مێشێر.

٢-(لَبَّــأَ- بالحَــجِّ- تَلْبِئَــةً): لەحەجدا وتی: (لَبَّيْكَ أَللّهُمَ لَبَيْكَ): خودا ملکەچم بە دەنگ‌و بانگەوازتەوە هاتم.

لبت: (لَبَتَ- يَدَهُ. لَبْتاً) دەستی ئەوی بادا.

(-فُلانــاً): بــە دار دارکاریکردو کێشــای بە سنگ‌و سك‌و ئەملاو لای کەمەریدا.

لبث: (لَبِثَ- بالمَكان. لَبْثاً ولُبْثاً ولَبَثاً ولَباثاً ولُباثاً ولَباثَةً ولَبَثاناً ولَبيثَةً): لە شوێنەکەدا

مایەوە/ ستارمیگرت،/ گلیخواردەوە.
(«مالَبِثَ أن فَعَلَ كذا»): زۆری پێنەچوو/ نەخایاند/ نەبرد کە ئەو کارمیکرد یان زۆر دوانەکەوت.
(لَبَّثَ وأَلْبَثَ- فُلاناً في المَكانِ): فیساری لە شوێنەکەدا هێشتەوە/ جێگیریکرد.
(تَلَبَّثَ- في المَكانِ): لە شوێنەکەدا هەڵوێستەیکرد/ وەستاو مایەوە.
(إِسْتَلْبَثَ- هُ): خاوەخاوی پێکرد/ هێواشی کردەوەو دوایخست.
(أللابِث واللَّبِث- بالمَكان): گلخواردوی شوێنەکە/ کەسێکە لە شوێنێکدا بمێنێتەوەو جێگیر بێت.
أللُبثَةُ: پشوو/ تاوێك وەستان/ هەڵوێستەیەك.
(أللَبِيْثَةُ (مص) (ج) لَبائِث): کۆمەڵە خەڵکێکی لە هەمەتیرەو خێڵ.
لبج: (لَبَجَ- بِهِ الأرضَ لَبْجاً): کوتای بە زەویداو پشتی لە زەویدا.
(لُبِجَ بالرَجُلِ أو البَعيرِ): پیاوەکە یان حوشترەکە بە زەویدا درا، خۆی بە زەویدا دا لەبەر نەخۆشی یان لە شەکەتیدا.
(لَبيج): لە تاو نەخۆشی یان لە شەکەتیدا بە زەویدا کەوتوو.
(لَبَجَ-هُ بالعَصا): دارکارییکرد/ بە دار لێیدا.
(أللُبْجَةُ واللُبَجَةُ (ج) لَبَج ولُبَج): ئاسنێکە قژقژە گورگی پێدەگیرێت.
(أللِباج): گەوجی کەم ئاوەز.
لبح: (لَبِحَ ولَبَّحَ وأَلْبَحَ- الرَجُلُ. لَبَحاً): پیاوەکە تەواو پیر بوو.
(أللَبَح): ١-پیری بەساڵداچوو ٢-ئازایەتیی/ دلێریی/ نەبەردیی.
لبخ: ١-(لَبَخَ- فُلاناً. لَبْخاً): ١-لە فیساریدا ٢-جنێوی پێدا ٣-کوشتی.
(لَبَّخَ وتَلَبَّخَ- جِسْمُهُ مِنَ الضَرب) (عامية): لەشی شین بووەو/ شوێنی لێدانەکەی پێوە دیاربوو.
(لابَخَ-هُ لِباخاً ومُلابَخَةً): ئەو دووانە یەکتریان بەر زللەداو لە یەکتریاندا.
٢-(لَبَخَ- الرَجُلُ. لَبْخاً): پیاوەکە بۆ بردنی شتەکە فێڵیکرد.
(-الشيءَ): شتەکەیبرد.
٣-(لَبَخَ- جَسَدُهُ لُبُوخاً): ئەو لەشی گۆشتی زۆر گرت/ گۆشتنبوو/ قەڵەو بوو.
(لَبيخ): گۆشتن/ قەڵەو.
(لَبَّخَ- لَهُ) (عامية): نیوەنمەکی تێگرت.
(تَلَبَّخَ): بە نیوەنمەك چارەسەری ئازارەکەیکرد.
(أللَبخَة (ج) لَبَخات (طب): مڵەما/ نیوەنمەك پەرۆیەك تۆوی کەتانی خووساو یان کەپەكو شتی لەو بابەتانەی تێدەخرێتە سەرو پاش تەرکردنی بە ئاو یان بە سرکە گەرمیدەکەنو

دەخرێتە سـەر ناوچەوان بۆ سووككردنی تا یان دەیخەنە سەر شوێنی ئازار (عامیە).
(أَلْلَبیخ= أَلْلَحیم): (گۆشتن/ قەڵەو.
(أَلْلَبیخَة): شووشەی بۆن.
٤-(أَلْلَبَخ الواحِدَةُ لَبَخَة) (ن): دار ئاوریشم/ دار نۆینمـەك. درەختێكی گەورەی دڕكاوییە گەڵاكەی وەك گـەڵای گوێزە گوڵەكەی زەردی مەیلـەو سـەوزە بۆنێكی خۆشـی لێدێت بە زۆریی لە میسر دەروێنرێت.
لبد: (لَبَـدَ- بِالمَكانِ لُبُوداً): لە شـوێنەكەدا نیشتەنیبوو.
-القَومُ بِالرَّجُلِ: خوێشگەل پیاوەكەیانگرتو چواردەوریاندا.
-بِالشَّیءِ: بە شتەكەوە نووسا/ لكا.
(-الشَیءُ بالشَیءِ): شتەكە (بـە شتەكەیترەوە نووسـا/ چـوە سـەر شـتەكەیتر/ پێـوەی چەسپبوو).
(-الثَوبَ): جلەكەی پینەكرد.
(-الصَــوفَ. َلبْداً): خوریەكەی شـیكردەوەو تەڕیكردو سوویەوە تا یەك بگرێتو ببێت بە لباد.
(لَبِدَ- بالمَكانِ. لَبَداً): لە شـوێنەكەدا جێگیر بوو.
(لَبَّـدَ- الصوفَ): خوریەكەی كـرد بە لباد/ خوریەكـەی شـیكردەوەو سـوویەوە تا یەك بگرێتو ببێتە لباد.

(-الشَــيءَ): شـتەكە یەكیگرتو وەك لبادی لێهات.
(-المَطَــرُ الأَرضَ): بارانەكـە ڕشـێنەیكردو زەوییەكەی گرت.
(-شَــعْرَهُ): قژەكـەی بە شـتێكی لینج یان بۆیەیــەك بە یەكیەوە نووسـاند وەك لبادی لێكرد.
(-الكِســاءَ وغَیــرَهُ): بەرگەكە یان شـتیتری پینەكرد.
(أَلْبَدَ-بالأَرضِ): بە زەویەكەوە نووسا.
(_بالمَكانِ): لە شوێنەكەدا نیشتەجێبوو.
(-السَرجَ): لبادی بۆ زینەكە كرد.
(-الفَــرَسَ): لبـادی خسـتە سـەر پشـتی چارەوێكەو پێوەیبەست.
(-الشيءَ بالشَّيءِ): شتەكەی بە شتەكەیترەوە نووساند/ لكاند.
(-الرجُلُ رَأسَــهُ): پیاوەكە چـووە ژوورەوە سەری لە خاستی دەرگاكەدا دانەواند.
(-الخَرقَ): دراوەكەی پینەكرد.
(-بَصَرُ المُصَلّــي): نوێژكەرەكە چاوی بڕییە شوێنی سوجدەكە.
(تَلَبَّدَ- الصوفُ ونَحْوَهُ): خورییەكە یان شتی وەهـا چنگی دایە یەكو بە یەكەوە نووسـاو بوو بە لباد.
(-الطائِرُ بِالأَرضِ): باڵندەكە لەسەر زەویەكە هەڵنیشت.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە روانیی‌و سەرنجیدا.
(-تِ الأَرضُ بِالمَطَـرِ): زەویەکە بە بارانەکە چنگی دایە یەك‌و بە یەکەوە نووسا.
(إِلْتَبَـد- الوَرَقُ ونَحوُهُ): گەڵاکە یان شـتیتر بەیەکەوە (نووسا/ لکا) و یەکیگرت.
(-تِ الشَجَرَةُ): درەختەکە گەڵای زۆر بوو.
(أَللِبْـد (ج) لُبُود وأَلْباد): ١-لباد کە لە خوری دروسـتدەکریت ٢-ئەو لبادەی دەخریتە سەر پشتی چارەوێ‌و ژێر زین ٣-هەموو قژێك یان خورییەك کە چنگ بداتە یەك‌و ببێتە لباد.
(«فُـلان لايَجِـف لِبْـدُهُ»): فیسـار لبـادی سەرپشتی ولاخەکەی وشکنابێتەوە/ واتا هەر لە گەراندایە.
(أَللَبَد) (مص): خوریی بە لباد بوو.
(«مالُهُ سَـبَدٌ ولا لَبَد»): نە قژی هەیەو نە لباد: واتا نە زۆرو نە کەمی هەیە.
(أَللَبِـد): ١-قـژی یان شـتیتری بـە لباد بوو ٢-کەسـێکە کـە گـوزار نـەکات‌و مـاڵ بـە جێنەهێڵێت.
(«مـالُ لُبَدٌ»): دارایەکـی زۆری کەڵەکە بوو وەك لباد چنگی داوەتە یەك.
(«صارَ الناسُ عَلَيه لُبَداً»): خەڵکی لەسەری کەڵەکەبوون‌و گەمارۆیاندا.
(أَبو لُبَد) (ح): شێر.
(أَللِبْدَة): ١-پینەیەك سـنگی کراسی پێ پینە دەکرێـت ٢-قژ یان خوری کـە چنگی دابێتە یـەك وەك لبادی لێهاتبێـت ٣-دیوی ناوەوەی ران ٤-(ح) کوللە.
(-(ج) لِبَد ولُبَد وأَلْباد ولُبُود): تووکی کەڵەکەبووی نێوان هەردوو شانی شێر/ یالی شێر.
(أَللُبْدَةُ (ج) لِبَد ولُبَد وأَلْباد ولُبُود): تووکی کەڵەکەبووی نێوان هەردو شـانی شێر/ یالی شێر.
(أَللابِد (فا) (ج) لُبَّد) (ح): شێر.
(«مالٌ لابِدٌ»): ماڵێکی (کەڵەکەبوو/ زۆر).
(أَللَبَّاد): کارگەچی/ لبادکەر.
أَللُبّاد= أَلقَباء مِنَ اللِبَد: شەپقەو کلاوی لباد، تەپلەی لباد.
(أَللُبَّـدى): ١-خەڵکی گردەوەبـوو/ کۆمبوو ٢-(ح)شوانخەڵەتێنە (مەلێکە خۆی بە زەوییەوە مەلاسدەکات تا نەچێتە سەری هەڵنافرێت).
(أَللَبود) (ح): گەنە.
(أَللَبيد): ١-جەواڵ ٢-توورەکەی ئالیکی ولاخ.
(أَللَبيد واللُبادى واللُبَّادى) (ح): شوانخەڵەتێنە.
(أَلمُلْبِـد) (فـا): بـە زەویـەوە (چەسـپاو/ خۆمتکردوو/ نووساو).
(«فُلانٌ مُلْبِدٌ»): ١-فیسـار زۆر هەژاری دارزاوە بە زەوییەوە لکاوە/ کەوتۆتە سەر زەوی ٢-شێر.
(أَلمُلْبَد والمُلَبَّد): ١-پینەکراو ٢-پەستێوراو.
(أَلمَلْبود): پەستێوراو.
(تيـس مَلْبـود): سـابرێنێکی خـرت/ زۆر قەڵەو/ گۆشت توندوتۆڵ.

لبـز: (لَبَـزَ- هُ. لَبْزاً): (تونـد/ تيژ) ليّيدا/ زۆری کوتا.

(-الشيءَ): ١-شتەکەی بە شپرزەییو بە هەڵپە خوارد ٢-شتەکەی شکاند.

(-فُلاناً): ١-ناوو ناتۆرەی خراپی لە فیسار داهێنا ٢-دەستی بە پشتیدا کێشا/ لێیدا.

لبـس: (لَبَسَ-عَلَيه الأَمْرَ لَبْسـاً): کارەکەی (لێ چەواشـە کـرد/ لێئاڵۆزکرد) تا سـەری لێدەرنەچێت.

(-هُ): وایلێکرد سەری لە کارەکەی دەرنەچێت/ لێیتێکداو ونکرد/ چەواشەیکرد.

(«لَبَسَـني»): وایلێکردم لە کارەکەی نەگەم/ چەواشەیکردمو لێیونکردم.

(لَبِسَ- الثَوبَ. لُبْسـاً): بەرگەکەی پۆشـی/ خۆی بە بەرگەکە داپۆشی.

(-فُلاناً): ماوەیەك لەگەڵ فیسـاردا هاودەمو هاورێیبوونو لەیەك ئالآن.

(-فُلانـاً علی مافیـه): بە هەموو شـتێکی فیسارەوە لەگەڵیدا هەڵیکرد.

(«لَبِسْتُ علی ذلك أُذُني»): خۆم لەوە کەرکرد/ نقەمنەکرد/ قسەمنەکرد/ خۆم لێ بێئاگا کرد.

(«لَبِستُ لِفُلان أُذُني»): گوێم نەدایە فیسار.

(لَبَّسَ- عَلَيهِ الأَمرَ): کارەکەی لێچەواشە کرد تا سەری لێدەرنەچێت.

(-الشـيءَ): کەموکووریی شتەکەیشـاردەوە/ ساختەیکرد.

(لاَبَـسَ-هُ): تێکەڵیبـوو/ هاودەمیکـردو لە دەروونی گەیشت.

(-الأَمرَ): بە کارەکەوە خەریکبوو/ کارەکەیکرد.

(أَلْبَسَ-هُ): داپۆشیو شاردیەوە.

(-هُ الثَوبَ): بەرگەکەی پێ لەبەرکرد.

(تَلَبَّسَ- عَلَيَّ الأَمرُ): کارەکەم لێچەواشە بوو ناروون/ ئاڵۆز بوو/ سەرم لێدەرنەکرد.

(-بِالأَمرِ وبالثَّوبِ): بە کارەکەوە (پێچرایەوە خەریکبوو/ ئاڵرا) بە بەرگەوە پێچرایەوە.

(«تَلَبَّـسَ حُبُّـهُ بِدَمـي»): حەزەکـەی،/ خۆشەویسـتیەکەی لە خوێنمدایـە/ تێکەڵی خوێنم بوو.

(-الطَعامُ بالیَد): چێشتەکە بە دەستەوە لکا.

(-بِـيَ الأَمـرُ): کارەکەم تێوەئـالآ/ دوچاری کارەکـەم، بە کارەکـەوە (گرفتـارمو لکاوم/ تێوەگلاوم).

(«تَلَبَّسَ لِباسـاً حَسَـناً»): بەرگێکی جوانی (لەبەرکرد/ پۆشی).

(إلْتَبَسَ- بِعَمَلِ كذا): بەو کارەوە (ئاڵا/ گلا/ خەریکبوو).

(-عَلَـيَّ الأَمـرُ): کارەکەم لێچەواشـە بووەو سـەری لێدەرناکـەم/ بۆی ناچـم/ ناروونە، ئاڵۆزە.

(أَللُبس): ١-لێگۆڕان/ چەواشـەبوون/ نادیار/ نـاروون/ چەواشـە/ سـەرلێدەرنەکردن ٢-تاریکیو نووتەکیی ٣-جۆرە پۆشاکێکە.

(أَلَّلَبَس): لێگـۆڕان/ چەواشـە/ نـاڕوون/ نادیار/ سەرلێدەرنەکردن/ گومان ٢-تاریکیو نووتەکیی زۆر.

(أَلَّلِبـس (ج) لُبُـوس): پۆشـاك/ جلوبەرگ ٢-پێستێکی ناسـكو تەنکە لە نێوان گۆشتو پێستی دەرەوەدایە.

(لِبْـسُ الهَـودَجِ ونَحْوَهُ): پـەردەی کەژاوەو شتیتر کە پێی دادەپۆشرێت.

(أَلَّلُبْسَة والإلْتِباس واللبوسَة واللُّبُوسَة) ئاڵۆزییو رووننەبوون، گومانو سەرلێدەرنەکردن.

(أَلَّلِبْسَـةُ): ١-جـۆرە لەبەرکردنێـك ٢-جۆرە بەرگێکە، پۆشاکێکە.

(أَلَّلِبَـاس): ١-بەیەکداچـوون، تێکەڵبـوون ٢-کۆمەڵبەسـتن/ کۆبوونـەوە ٣-ژنو مێرد/ هاوسەر.

(أَلَّلِباس (ج) لُبْس وأَلْبِسَة): پۆشاك/ جلوبەرگ.

(لِباسُ الزَهر): کاسەی گوڵ.

(لِبـاسُ التَقـوى): بەرگی خوداپەرسـتیو خۆپارێزیی کە شەرمو شکۆو شتیتریشە.

(أَلَّلَبَّاس): کەسـێکە کارو شـت بئاڵۆزێنێتو کەمووکووڕیی شـت (بشـارێتەوە/ ونبکات) ٢-خاوەن پۆشاکی زۆر.

(أَلَّلَبُوس): ١-پۆشاك/ ئەوەی کە لەبەر دەکرێت ٢-زرێ ٣-پۆشاکزۆر.

(أَلَّلَبِيس): ١-چون/ وەکو/ هاووێنە/ هاوشێوە ٢-بەرگ/ پۆشاك.

(قَميصٌ لَبِيس): کراسـێکی زۆر لەبەرکراوی کۆنو دڕاو.

(أَلتَلْبِيـس) (مـص): بەرگتێهەڵکێشـان/ بەرگتێگرتن ٢-شـاردنەوەی ڕاستیی شتەکەو دەرخستنی پێچەوانەی ڕاستییەکەی.

أَلمِلْبَس: شەو.

(أَلمِلْبَـس والمَلْبَـس (ج) مَلابِس): پۆشـاك/ جلوبەرگ.

(أَلمُلَبَّس) (مفع): ١-پۆشراو/ داپۆشراو/ بادام یـان گوێز کە شـەکرو شـتیتری تێدەگیرێت دەکرێتە بەرگی/ بەرگتێگیراو.

٢-(إلْتَبَـسَ-ت بِـهِ الخَيـلُ): ئەسـپەکەی گەیشتێ.

لبش: (لَبَّش) (عامية): کەلوپەلو شتەکانی بەسەریەکداداو کۆیکردنەوە (بۆ ڕۆیشتن یان گوزار/ سەفەر).

لبط: ١-(لَبَطَ- بِفُلانٍ الأَرضَ لَبْطاً): فیساری بە زەویدا کێشاو پشتی لە زەویدا.

(-البَعِـيرُ أَو البَغَـلُ. لَبْطـاً): ١-حوشـترەکە یان ئێسترەکە سـمکۆڵیکرد/ پەلی بە زەویدا کوتا ٢-غاریکردو سـمی بەزەویـدا (دا/ کوتا) (سریانیه).

(لُبِطَ-بِـهِ): ١-بـە زەویدا درا بـە پێوە بوو ڕەهێڵبـوو ٢-خـۆی بە زەویـدا کوتا بە هۆی نەخۆشییەکەوەیان کارێك و نارەحەتییەکەوەو لە پڕ ئاگای لێبرا.

(لَبَّطَ- العَجِينُ ونَحْوَهُ») (عامية): هەویرەکەو شتی وەك ئەوە خاوو شلبووەوەو ئاویدایەوە/ لەکەڵککەوت.

(تَلَبَّطَ والتَبَطَ- البَعيرُ): ١-حوشترەکە چوارپەلی بە زەویدا کوتا/ سمکوڵیکرد ٢- کەوتە غارو سمی بە زەویدادا (سریانیە).

(-الرَجُلُ): ١-راکشاو تەپاوتلیکرد ٢-شپرزەو سەرگەردانو سەرسامبوو.

(-في الأَمر): لە کارەکەدا کۆششیکردو خۆی رەتاندو فێڵی تێداکرد.

(أَلْلَبْطَةُ): ١ جارێك بەزەویدا کەوتنو رەهێڵبوون، جارێك سمکوتانی وڵاخو حوشتر.

(أَلْلَبَطَةُ): ١-پێبەزەویدادان ٢-تلاوتلکردن خۆگەوزان ٣-راکردنی هەنگڵەشەلێیانە.

(أَلْمَلْبُوط) (مفع): حەپەساو.

(رَجُلٌ مَلْبُوط): پیاوێکی (حەپەساو/ سەرسام) لە کارەکەیدا ٢-بەزەویدا دراوو گەوزێنراو.

٢-(لُبِطَ-بِه): تووشی هەڵامەتبوو.

(أَلْلَبْطَةُ): هەڵامەت.

٣-(أَلْألْباط): پێستەکان.

(لَبْطَة): پێستەیەك/ چەرمێك.

لَبَعَ: (لَبَعَ) (عامية): چلێسانە خواردنەکەی خواردو زۆریخوارد.

لبق: ١-(لَبَقَ- الشَيءَ لَبْقاً): شتەکەی نەرمکرد.

(لَبِقَ ولَبُقَ. لَبَقاً ولَباقَةً): ١-کارامە بوو ٢-ناسكو زمان نەرمو رووخۆشبوو، زمانزانو رەفتار جوانبوو.

(-الثَوبُ و نَحْوَهُ بِفُلانٍ): جلەکە یان شتەکە بۆی شیبیا/ لێیکەوت/ بۆیدەبێت.

(لَبَّقَ- الشيءَ): شتەکەی نەرمکرد.

(-لَهُ الثَوبَ ونَحْوَهُ): جلەکەی لەبەرکرد بزانێت بۆی دەبێتو لێیدەکەوێت.

(«لَبَّقَ لَهُ إسماً») (عامية): نازناوێکی لێنا.

(أَللَبِق (م) لَبِقَة واللَبيق (م) لَبيقَة): زمان (پاراو، شیرین) رەفتار ناسكو نەرمو قسەزان/ بە رەوشت.

لبك: (لَبَكَ ولَبَّكَ- الأَمرَ أو الشيءَ. لَبْكاً): کارەکە یان شتەکەی تێکەڵوپێکەڵکردو بەسەریەکیداداو چەواشەیکرد.

(-الثَريدَ): تریتەکەی تێکەڵکرد بیخوات.

(-القَومُ بَيْنَ الشعر): خوێشگەل تێکەڵی مەرەکانبوون.

(«لَبَّكَه بِه») (عامية): کارەکەی لێگرانکردو چەواشەیکرد سەری لێتێکدا.

(لَبِكَ وتَلَبَّكَ والتَبَكَ- الأَمرُ. لَبَكاً): کارەکە ئاڵۆزو چەواشە بوو/ شێوا/ بەیەکداچوو.

(أَلْلَبَكُ): ١-قسەی پیسو ناشیرینو بێئابڕووانەی بە دەمدا هات ٢-قسەکەی هەڵەتو پەڵەتو نادروستبوو.

(أَلْلَبْكُ واللَبْكَة): شتی تێکەڵو پێکەڵ/

شێواو/ بەسەریەکدا دراو/ ئاڵۆز.

(«وَقَعَ فِي لَبْكَةٍ»):کەوتە گێژاوەوە.

أَمــرٌ لَبكٌ ولَبيــكٌ:کارێکی (شــێواو/ ئاڵۆز/ تێکەڵو پێکەڵ).

(أَللَبكَةُ):پارووە تریتێك یان قاپە تریت.

(أَللُباكَة واللَبيكَة):کۆمەڵ.

(«وَقَعَ فِي لَبيكَة»):کەوت گێژاوەوە/ کەوتە کارێکــی ئاڵــۆزو تێکەڵو پێکەڵەوە/ ســەری لێشێوا.

الملحق:

لبك: (أَلتَّلَبُّك):تێکەڵو پێکەڵبوون/ شێوان/ ئاڵۆزبوون/ بەیەکداچوون.

(أَلتَلَبُّــكُ المِعَــوِيّ): گــەدە تێکچــوونو هەرستێکچوون.

لَبَنَ:١-(لَبَنَ- فُلاناً بِالعَصا لَبْناً)بە دار فیساری شلکوتکرد هێندەی لێدا/ دارکارییکرد.

(لَبــَنَ- الرَجُــلَ. لَبْنــاً):شــیری دەرخوارد پیاوەکەدا.

(لَبِنَ-تِ الشــاةُ. لَبَناً):مەڕەکە زۆر بە شــیر بوو/ شیری زۆر بوو.

(أَلْبَنَ- القَومُ):خوێشگەل شیریان زۆر بوو.

(لابِنُون ومُلْبِنون): خوێشــگەل شــیردارن/ شیرزۆرن.

(-الرَجُــلُ):پیاوەکــە خواردنێکی لە شــیرو هەنگوینو کەپەکی ئارد دروستکرد.

(-تِ الناقَةُ):مێحوشترەکە شیرزایە گوانی.

(إلْتَبَــنَ):شــیری خــواردەوە یان شــیرەکەی مژی.

(إسْتَلْبَنَ):داوای شیریکرد.

(أَللابِن (فا) (م) لابِنَة (ج) لابِنات ولَوابِن): ١-زۆر بەشــیر، فرە شــیر، خاوەن شیرێکی زۆر ٢-شیرپەز.

(أَللَوابِن):گواندارەکان/ شیردەرەکان.

(أَللَبَن) (مص) (ج) أَلْبان):شیر.

(لَبَنَة):جۆرە شیر.

(لَبَنُ الشَجَرَةِ):شیلەی درەخت.

(لَبَــنَ الطَيرِ) (ن):شــیری باڵندە = گێلاخە= سرێشــگولاخ- روکاکوزی رووەکێکی سەلکدارە لە کۆمەڵەی شــلێر. ســرێش لە ســەلکەکەی دەردەهێنرێت.

(أَللَبِن):١-کەسێکە زۆر حەز لە شیر خواردنەوە بکات ٢ شیرخۆرەوە.

(أَللَبِنَةُ واللَبينَةُ):بەشیر، شیردار.

(أَللَبَنِيَّة):شیربرنج کە گۆشتیتێبکرێت.

(أَللُبان):١-(ن)دارکاژ/ سنەوبەر ٢ (ن) کوندور (یونانیە) داری بوغورد درەختێکی درکاوییە لــە کۆمەڵــەی قــەزوان جــۆرە جەوییەکی لێدەردەهێنرێــت پێیدەڵێــن بوغــورد کــە دەسوتێنرێت بۆنێکی خۆشدەدات.

(أَللَبان):ســنگ یان نێوان هەردوو مەمك. بە زۆری بۆ ســنگی ولاخی سمدار دەوترێت وەك چارەوێ.

(أَلِّبان): شیریی.
(«هو أَخُوهُ بِلَبانِ أُمِّهِ»): ئەو برای شیرییەتی، ناوتریّت: (بِلَبَنِ أُمِّهِ).
(أَلْلَبَّان) (عند العامة): شیرفرۆش.
(أَللَّبون= أَللَبِن): شیردەر/ شیردار.
(أَللَّبون واللَبونَة (ج) لِبان ولَبِن ولُبْن ولُبُن ولَبائِن): شیردەر.
(كَم لَـبُنْ غَنَمِـكَ): چەنـد سـەر مەڕت شیردەرە.
(أَللَبـين (م) لَبينَـة): ١-شـیرەخۆرە ٢-زۆر بەشیر.
(أَللُبنـى) (ن): درەختێکە شـیلەیەکی وەك هەنگوین هەیە ڕەنگە بسوتێنرێت و بۆنەکەی بەخودا بکرێت وەك بوغورد.
(عَسَلُ اللبنى): شیلەی ئەو درەختەیە.
(أَلتَلْبـين والتَلبينَـة): شـۆربایەکە یـان خواردنێکـە لـە هەنگویـن و شـیرو کەپەك دروستدەکرێت.
(أَلمَلْبَن) (ط): جۆرە شیرینییەکە لە نیشاستەو شەکرو گوڵاو دەکرێت.
(أَلمِلْبَـن): ١-شـیر پاڵێوك ٢-(دەفـری، جامی) شیردۆشین.
(أَلمَلْبَنَة): کەوچکی ماستاوو شیر/ کەوچك.
(عُشبُ مَلْبَنَةٌ): گیاو پووشی بەشیر کە ئاژەڵ بیخوات شیری زۆر دەبێت.
(أَلمُلَبِّن) (عند العامة): شیرئامادەکار.
(أَلمَلْبون): ١-شـیرەخۆرە ٢-کەسێکە کە بە شیر مەستدەبێت.
٣-(لَبِنَ- الرَجُلِ. لَبْناً): پیاوەکە زۆریخواردەوە.
٤-(لَبِـنَ- الرَجُـلُ. لَبَنـاً): پیاوەکە ملی بە سەرینەکەی هاتە ژان.
(لِبنٌ- القَميصُ): پەخەی کراسەکە.
(أَللَبين): پەخەی کراسەکە.
٥-(لَبَّنَ): چووە ئەنجومەنێك کە پێداویستی مرۆڤی تێدا پەیدادەکرێت.
(مَجْلِـسُ لَبِنٌ): ئەنجومەنێکە پێداویسـتیی مرۆڤی تێدا پەیداو جێبەجێ بکرێت.
(أَللُبانَـة (ج) لُبان ولُبانات): پێداویسـتیی لە هەژارییەوە نەبێت بەڵکو لە پێویسـتیی و کەمبوونی شتێکەوە بێت.
(قَضَيـتُ لُبانتـي): پێداویسـتیەکەم جێبەجێکرد/ ئەو شـتەی کە پێویسـتمبوو پەیدامکرد.
٦-(لَبَّنَ): خشـتی کاڵی بڕیو دروستکرد (بۆ دوستکردنی خانوو).
(-الشيءَ): شتەکەی وەك خشتیکاڵ چوارگۆشە کرد.
(أَللَبِن واللبن واللِبْن): خشتیکاڵی چوارگۆشە.
(لَبِنَةُ): خشتێکی کاڵی چوارگۆشە.
(أَللَبَّان والمُلَبِّن): خشتبڕ.
(أَلمِلْبَـن): ١-قاڵبی خشـتیکاڵ ٢-قورکێش کە قوری تێدا بۆ خشتبڕین دەکێشرێت.

٧-(تَلَبَّـنَ- الرَجُلُ): خـۆی خایاندو درەنگی بەخۆیکرد/ خۆی هێشتەوە.

الملحق:

لبن: (لَبْنَنَ- هُ أو الشـيءَ): کردی بە لوبنانی یان شـتەکەیکرد بـە هی لوبنانو نیشـانەو سیفەتی لوبنانیی پێدا.

لبو: (أللَبْوة واللَبُوَة) (ح): مێشێر.

(لَبُؤة ولَباءَة ولَبْأة): مێشیر.

لبي: (لَبِيَ يَلْبى-مِنَ الطَعام لَبْياً): چێشـتی زۆر خورد/ زۆری لە خواردنەکە خوارد.

(لَبَّـى- الرَجُـلَ. تَلْبيَـةً): وەڵامـی پیاوەکەیدایەوەو وتی: وا بە دەنگتەوە هاتم.

(«بَينَهُم المُلْتَبيَة»): دانوسـان لە نێوانیاندا هەیەو هیچ لە یەکتری ناشارنەوە.

لتَ: ١-(لَتَّ- الشـيءَ. لَتّاً): ١ شـتەکەی کوتاو وردوخاشکردو هاری ٢-بەستیو شەتەکیدا.

(-السَّـويقَ): ئاردەکەی کەمێـك تەرکرد یان تێکەڵی رۆنیکرد.

(-المـاءُ الثِيابَ وغَيرَهـا): ئاوەکە جلەکە یان شتیتری تەرکرد.

(لـتّ) (عاميـة): هەڵەوەریـی زۆریکـرد/ درێژەی بە قسە هیچو پووچەکانیدا.

(لُتَّ- فُلانٌ بِفُلانٍ): فیسار بە فیسارەوە لکاو بوو بە هاودەمی.

(أللاَّتّ): ١-هارەرو وردوخاشکەر ٢-زۆربڵێ.

(ألــلاّت واللاتُ): بتێکە لە پێش ئیسـلامدا هەبو (مێیە).

(إل): خودا بە ئاشووری. واتاکەی لاتی خودا.

(أَلَّتُّ) (مص): ١-کوتانو هارین ٢-تەشوێ ٣-تەوری گەورە (فارسیە).

(أَلُتات): ١-ئەوەی پێی تەردەکەن ئاو یان رۆن ٢-وەریوی توێکڵی درەخت.

(«ماأبقـى مِنّي المَـرَضُ إلا لُتاتـاً»):دەرد/ نەخۆشی هەر پێستە وشکەکەی هێشتووەمەتەوە وەك توێکڵی دار.

٢-(ألَــتَّ- الطائِرُ): باڵندەکە سـەری بەژێر باڵیدا کردو شاردیەوە.

٣-(أَلَتْلَتَة): سوێندی درۆ.

- (عنـد العامــة): ١-قسـەی زۆری بێکەڵك ٢-خۆبەکاری هیچەوە خەریککردن.

(لَتلَــتَ): خۆی بــە کاری هیــچو پووچەوە خەریککرد. یان سوێندی درۆیخوارد.

(لَتلات (م) لَتلاتَة): کەسـێکە خۆی بەکاری بێبایەخەوە خەریك بکات یان سـوێندی درۆ بخوات.

لتـأ: (لَتَأَ- فُلاناً في صَدرِهِ. لَتأً): دەسـتی بە سنگی فیسارەوە ناو پاڵی پێوەنا.

(«لَتَأت بِهِ أُمُّهُ»): دایکی ئەویبوو.

(-هُ بِحَجَرٍ): بەردێکی تێگرت.

(-إلَيــهِ بِعَينِهِ): چاوی (لــێ دەرپەڕاند/ لێ بزکردەوە).

(-الشيءَ): شتەکەی کەمکرد/ لە شتکەی لادا.

(أَلَتــيءُ): کەســێکە خــۆی لــە جێگەکەیدا بهێڵێتەوەو نەبزوێت.

لتب: (لَتَبَ-بِهِ. لَتْباً ولُتُوباً): پێوەی نووسا/ لکا.

(-فيهِ): تیایدا (چەسپبوو/ جێگیر بوو).

(-فِي مَنْحَــرِ الناقَــةِ): کــردی بــە شــوێنی سەربڕینی مێحوشترەکەدا.

(لَتَبَ ولَتَّبَ- السَرجَ على الفَرَسِ): زینەکەی بە پشتی چارەوێکەوە توند کرد/ چەسپاند.

(«لَتَّبَ عَلَيهِ ثَوبَهُ»): بەرگەکەی بە لەشیەوە چەسپکرد وەك نەیەوێت دایبکەنێت.

(أَلْتَبَ- عليه الأمرَ): کارەکەی خستە ئەستۆی ئەو، کردی بە (پێویست/ ئەرك) بە سەریەوە.

(تَلاتَــبَ- القَــومُ): خوێشــگەل بەیەکــەوە نووسان.

(-القَــومُ بِالرِمــاحِ): بــە نێــزە بەربوونــە یەکتری.

(إِلْتَتَبَ الثَوبَ): جلەکەی لەبەرکرد.

(أَللاتِــب) (فــا): ١-پێوەنووســاو ٢-نەگــۆڕ/ بنجبەست.

(أَلِمْلْتَــب): کەســێکە ماڵــەوە بگرێــتو هەر نەیەتە دەرێ.

(أَمَلاتِب): جلی کۆنەو دڕاو.

لتــح: (لَتَحَ-هُ. لَتْحاً): چەوی بە دەموچاویدا یان بە لەشــیدا کێشــاو کاری تێکردو پێوەی دیاربوو.

(-هُ بِبَصَرِهِ): چاوی تیژ تێگرت/ تیژ چاوی تێبری.

(-فُلانــاً): فیســاری ڕووتکــردەوەو هیچــی پێنەهێشت/ هەرچی هەبوو بردی.

(لَتِحَ. لَتَحاً): برسیبوو.

(لَتْحان (م) لَتحى): برسی.

(رَجُــلٌ لَتِحٌ ولاتِحٌ ولَتاحٌ ولُتْحَةٌ (ج) لِتاح): زۆرزانێکی بە فروفێڵی ژیر.

(«هو أَلْتَحُ شِعْراً مِنهُ»): ئەو هەلبەستەکەی لە هی ئەویتر کارتێکەرترەو بەواتاترە.

(لتــخ: (لَتَــخَ- هُ لَتْخاً): پیســیکرد/ پەڵەی پیسی لێدا/ لەکەداریکرد.

(-الشيءَ): شتەکەی قڵەشت.

(تَلَتَّخَ-بالشيء): بە شتەکە لەکەدارو پیسبوو.

لتد: (لَتَدَ- فُلاناً بِيَدِهِ لَتْداً): سیخورمەی لە فیساردا/ بە دەستی تێوەیژەند.

لــتر: (أَلْلِّتْر واللِّيتر) (يونانية): لیتر پێوەری شتی شلەیە.

لتز: (لَتَزَ- هُ. لَتْزاً): ســیخورمەی لێداو پاڵی پێوەنا.

لتــم: (لَتَمَ-هُ. لَتْمــاً): ١-لێیدا/ پیایداکێشــا ٢-تیغەکەی بە لووتیدا کرد.

(-السَهْمَ): تیەرکەی وەشاند.

(-هُ بِسَهْمٍ): تیرەکەی تێگرت.

(-فُــلانٌ بِشَــفْرَتِهِ فِي لَبَّــةِ بَعيرِهِ): فیســار قەمەکەی کرد بە بەرسنگی حوشترەکەیدا.

(-تِ الحِجارَةُ رِجلَ- الماشــي): بەردەکە پێی پیادەکەی بریندار کرد.

(أَللَتَم): نۆشداریی.

لتــن: (اللاتينِــيّ (ج) لاتينيون ولاتين (م) لاتينيَّــة (ج) لاتينيَّــات): لاتینــی/ خەڵکی لاتینیوم کە یەکێکە لە هەرێمەکانی ئیتالیا.

(شَعبٌ لاتيني): میللەتی لاتینیوم.

(لُغَةٌ لاتينية): زمانی لاتینی.

لتی: (أَلَّتِي وأَلّتِ وأَللَــتْ (ج) أَللاَّتی واللاَّتِ واللَّــواتِ واللَّواتــي واللَّــوا (يحــذف التاء) واللاءی والــلاء واللاءات وفي التَثنيَة. أَللَتان واللَتا بدون (نون رفعاً) والَتي نَصباً وجَرّاً): ئەوەی/ ئــەوە (بۆ مێیــە) (ج) ئەوانەی (بۆ مــێ) (أَللَتــان) (بــۆ جووتە مــێ). ئەوانەی (أَللَتَيّا واللُتَيّا): بچووککراوەی (التی).

(أَللَتَيَّان واللُتَيان): جووتی بچووککراوەکان.

(ج))أَللَتَيَّــات اللُتَيَّــات): ئەوانەی (بۆ کۆی مێی) بچووککراوەکان. دەوترێت.

(«وَقَعَ في اللَتيا والَّتي»): تووشــی چورتومو وەیی گرانی هەمەرەنگب فورسوو.

(«بَعدَ اللَّتَيَّا والَّتي»): پاش قســەیەکی زۆرو چەلەحانێیەكو شەرە قسە.

لث: ١-(لَثّ وأَلَثّ- بالمَكان لَثّا): لە شوێنەکەدا نیشتەجێبوو/ دانیشتو تێدامایەوە.

(-عَلَيهِ): پێی لێداگرت/ زۆری لێکرد.

(-المَطَرُ): باران چەند ڕۆژ سەرومر بوو.

(لَثَّ الشجرُ): شەونم لە درەختەکەیدا.

(أَللَثّ) (مص): شەونم/ ئاونگ.

٢-(لَثلَثَ-المَطَرُ): باران چەند ڕۆژێك درێژەی کێشاو باری.

(-بالمَكان): لە شوێنەکەدا مایەوەو نیشتەنیبوو.

(-على فلان): پێی لە فیســار کردە کەوش/ زۆری لێکرد/ پێی داگرت.

(-الرَجُلُ): لاواز بوو/ بێتینبوو.

(-البَعيرَ): حوشترەکەی شەکەتکرد.

(-هُ في التُــراب): لــە خۆڵەکەیــەوەدا/ خۆلاوییکرد.

(-هُ عَن كذا): ڕێی ئەوەیلێگرتو بەندیکرد.

(-كَلامَهُ): قسەکەی جووەوەو دەرینەخست.

(-في الأَمــر): ڕاڕایــی یــان خاوەخــاوی لــە کارەکەدا کرد.

(«لَثلِثــوا بِنــا»): کەمەکێــك ڕایانگرتین‌و خایاندینیان.

(تَلَثلَــثَ بالمَــكانِ): لە شــوێنەکەدا مایەوەو جێگیر بوو.

(-في الأَمر): لە کارەکەدا ڕاڕابوو و خاوەخاوی تێدا کرد.

(-في التُراب): لە خۆڵەوە چوو، لە خۆڵەکەدا گەوزا.

(-الغَيــمُ والسَّــحابُ): هەورەکە خاو یەك لە دوای یەك هات تۆ وا دەزانیت براوە.

(أَللَثْلَث واللَثْلاث و اللَثْلاثَة واللُثَلث): خاوو

خلیچـك‌و ته‌مه‌ڵ لـه هه‌موو شـتێكدا تۆ وا ده‌زانیت به‌ ده‌نگته‌وه‌ هاتووه‌ كه‌چی ئه‌و هه‌ر له‌ جێی خۆیه‌تی‌و ئه‌و نه‌جووڵاوه‌.

لثـأ: (لَثَأَ- الكَلْـبُ. لَثْأ): سـه‌گه‌كه‌ به‌ زمان ئاویخوارده‌وه‌.

(أَللَثَأُ): دۆشاوی دره‌خت یان جه‌وی كه‌ ده‌ریده‌دات/ ئه‌و شیله‌یه‌ی كه‌ دره‌خت ده‌ریده‌كات.

لثد: (لَثَـدَ- المَتَـاعَ. لَثْـداً): كه‌لوپه‌له‌كه‌ی له‌سه‌ریه‌ك هه‌ڵچنی‌و رێكخست.

(أَللَثْـدَة): كۆمه‌ڵـه‌ خه‌ڵكێك نیشـته‌نیبن‌و كۆچنه‌كه‌ن.

لثط: (لَثَـطَ- فُلاناً. لَثْطاً): سـووك پیایدا كێشا/ لێیدا.

(-هُ): سووك هه‌ڵیدا.

لثـع: (أَللَثْعَة): ئه‌و بن دانانه‌ی كه‌ به‌ لێوه‌وه‌ نووساوه‌،/ حاستی لێوه‌.

(أَلأَلْثَع (م) لَثْعاء (ج) لُثع): كه‌سێكه‌ كه‌ (ث)و (ع) له‌ قسه‌دا زۆر به‌سه‌ر زمانیدا دێت/ زمانپسه‌.

لثغ: (لَثِغَ وتَلاثَغَ. لَثَغاً): زمانی پسبوو.

(أَلْثَغ (م) لَثْغاء (ج) لُثغ): زمانپس.

(أَللُثغَةُ): ١-زمانپسی. ئه‌وه‌یه‌ (س) به‌ (پ) (ر) بـه‌ (غ) یان وه‌ك (ل) یان بـه‌ (ی) ده‌رببرێت ٢-زمانقورسیی له‌ قسه‌كردندا.

(أَللَثْغَة) (ع ا): ده‌م.

لثق: (لَثِقَ- اليَومُ لَثَقاً): ئه‌مرۆ بانیشت‌و شێ زۆر بوو.

(-المُسافِرُ): گوزاركه‌ره‌كه‌ كه‌وته‌ قوڕاوه‌وه‌.

(تْ ثِيابُهُ): جله‌كانی ته‌ڕ بوو.

(-الطائِرُ): باڵنده‌كه‌ په‌ڕه‌كه‌ی ته‌ڕ بوو.

(لَثِق): په‌له‌وه‌ری په‌ڕته‌ڕ.

(لَثَّقَ- الشيءَ): شته‌كه‌ی گه‌نكرد/ خراپكرد.

(أَلْثَقَ-الشيءَ): شته‌كه‌ی ته‌ڕكردو ئاویكرد.

(تَلَثَّقَ والتَثَقَ): ته‌ڕ بوو.

أَللَثَق: ١-ته‌ڕیی ٢-قوڕاو/ لیتاو.

(«مَشَينا في لَثَقٍ»): به‌ لێتاودا رۆیشتین.

(أَللَثِق): قوڕی مڵو شتی لینج.

(يَومٌ لَثِقٌ): رۆژێكی بێبای شێدار.

لثـم: ١-(لَثَمَ ولَثِمَ- الفَـمَ أَو الوَجْهَ. لَثْماً): ده‌می یان رووومه‌تی ماچكرد.

(لاثَمَ-هُ): ماچیكرد.

(تَلاثَما): ماچی یه‌كتریانكرد.

(أَللاثِم (ج) لثم) (فا): ماچكه‌ر.

(أَللَثْمَة): ١-ماچێك، جارێك ماچكردن ٢-ماچ.

٢-(لَثَمَ- أَنْفَـهُ. لَثْماً): مشـته‌كۆڵه‌یه‌كی به‌ لووتیدادا.

(-تِ الحِجـارَةُ خُفَّ البَعِـيرِ): به‌رده‌كه‌ به‌ر سمی حوشتره‌كه‌ كه‌وت‌و خوێنی لێهێنا.

(-البَعِيرُ الحجارَةَ بِخفِّهِ): حوشتره‌كه‌ به‌ سمی به‌رده‌كه‌ی شكاند.

(لَثَـمَ ولَثِمَ وتَلَثَّمَ والتَثَـمَ- الرَجُلُ. لَثْماً): پیاوه‌كه‌ ده‌مامكه‌كه‌ی له‌سه‌ر لووتی یان ده‌می توندكرد/ ده‌ماخیكرد.

(ألَلْثْم) (مص): لووتو دەوروپشتی.
(ألَلِثْمَة): شـێوەو چونیەتیـی دەماخکردن/ دەمامکبەستن.
(ألِلثـام (ج) لُثُم): دەمامـك/ ئەوەی (دەمو لووتی پێهەڵدبەمستن/ دەماخی پێدەکەن).
الملحق:
لثم: (ألمُلَثَّمون) = الطَّوارِق: دەماخکردووەکان لە خێڵەکانی بەربەرن کە لە خۆراوای باکوری ئەفەریقـان پیاوەکانیـان دەمامکدەکـەن/ دەماخـی خۆیاندەکـەن ژنەکانیشـیان ڕوو بەرەڵان.

لثـي: (لَثِـيَ. يَلْثى لَثـىً): چۆرێـك ئاوی خواردەوە/ دەمی تەرکرد.
(-القِدْرَ): مەنجەڵەکەی تەواو لستەوە.
(-شَـجَرُ السَـمُرِ): درەختی زەمقی عەرەبی شیلەی دەردا کە دەبێتە زەمق.
(-تِ اليَـدُ مِـن طـينٍ ونَحْوِهِ): ١-دەسـتی قوراویبوو یان شـتێتری پێوە لکا ٢-دەستی بە ڕۆن چەورو لینجبوو.
(-الثـوبُ): بـە ئـەرەق/ خوەی تـەڕ بووو پیسبوو.
(ألَثـى- شَـجَرُ السَـمُرِ): درەختـی زەمقە عەرەبییەکە شیلەی دەرداو تەڕ بوو.
(-تِ الشَـجَرَةُ ماحَولَهـا): درەختەکـە دەوروپشتی خۆی بە شیلەکەی تەرکرد.
(تَلَثّى): شیلەی درەختەکەیگرت کە دەبێتە زەمق.
(-الشَجَرُ): درەختەکە شیلەی دەردا.
(إلْتَثى): زەمقی درەختەکەی گرت.
(ألَلَثـى): ١- شـیلەیەکە لـە درەختی زەمقی عەرەبی دەردەچێتو دەبێتە زەمق.
٢-(شیری لینج ٣-ئاورنگ یان شتی وەك ئەو.
(لَثى الثَوب): پیسیی/ چڵکی بەرگ/ جل.
(ألَلثي): ئاورنگ.
(ثَوبٌ لَـثٍ): جلێکی ئارەقاویـی یان چڵکنو پیسبوو.
(ألِلثَة (ج) لِثىً ولِثاتٌ ولُثِيٌ): پووك کە دانی تێدایە.
(نبرَةُ الأَسنان) (عامية): پووك.
(ألَلثـاة = ألَلهـاة): ١-زمانـە بچکۆلـە ٢-(ن) درەختێکە.
(ألَلَثِيُّ): کەسێکە حەز لە خواردنەوەی شیری لینجو خەستبکات.
(ألحُروف ألِلثَوِيَّة): پیتی (ث) و (ذ) و (ظ) چونکە سەرەتایان لە پووکەوە دێتو بەسەرێ زمانە.
لـج: ١-(لَـجَّ. لَجَجـاً ولَجاجـاً ولَجاجَـةً): ١-لـە نەیـاریو ناکۆکیـدا (سەرسـەختیی/ بەقیناچوونی) نواند/ لاسـاربوو/ قیرسچمە بـوو/ ڕقاویبـوو ٢-بە ڕقدا کـەوتو کرداری ناشیرینی لێوەشایەوە.
(-في الأَمرِ): لەسـەر کارەکە سـوور بوو/ بە کارەکەوە لکاو بەرینەدا.

(-بِهِ الهَمُّ ونَحْوَهُ): داخ و مەراق و شتی وەها گرتی و بەرینەدا.
(-علی فُلان في المَسْأَلَةِ): لە پرسە بابەتەکەدا پێی لە فیسار داگرت کە پەلە لە جێبەجێکردنی بکات.
(لَجَّجَ- القَومُ): خوێشگەل چوونە نێرینەی دەریاکەوە.
(-تِ السَفینَةُ): پاپۆڕەکە خۆی بە نێرینەی دەریاکەدا دا.
(لاجَ- خَصْمَهُ): لەگەڵ ناحەزەکەیدا کەوتە رقەبەرایەتیەکی زۆرەوەو درێژەی دایە.
(أَلَجَّ- القَومُ): چوونە نێرینەی دەریاکەوە.
(-تِ الإبلُ): حوشترەکە کردی بە بۆرە بۆڕو کەفچەندن.
(تَلَجَّجَ- مَتاعَ فُلان): کەلوپەلی فیساری (کرد بە هی خۆی/ بە هی خۆی دانا).
(اِلْتَجَّ- البَحْرُ): دەریاکە هەستاو کەوتە شەپۆلدان و داپۆشینی دەوروپشتی.
(-تِ اللأرضُ): رووەکی زەویەکە بالاّیکردو بەگژیەکدا چوو/ زۆر بوو.
(تِ الأرضُ بالسَّراب): زەوییەکە بە تراویلکە داپۆشراو شەپۆلی بەسەردادا.
(-الأمرُ أو المَوجُ): کارەکە گرنگبوو زۆر بوو نیشتە سەریەك یان شەپۆلەکان هەستان و بەیەکیانداا.
(-الظَلامُ): تاریکیی بوو بە شەوەزەنگ/ بوو بە نەموستەچاو/ هیچ دیارنەما.
(-تِ الأَصواتُ): دەنگەکان بەیەکداچوون/ بوو بە ژاوەژاو/ تێکەڵی یەکبوون.
(إسْتَلَجَّ- مَتاعَ فُلان): کەلوپەلی فیساری بە هی خۆی دانا.
(-بيَمينِهِ): سوێندی گرانی خواردو لەسەری سوور بوو کەفارەتەکەی نەداو وای دەوت کە راستدەکات.
(أَلْلاجّ): ویرەویرکەرو رکەبەر/ هەتەر لەسەر قسەی خۆی.
(أَللُّجُّ): ١-(نێرینەی ئاو بەشی زۆری ئاوەکە ٢-خەڵکێکی زۆر/ کۆمەڵێکی زۆر ٣-تەنشتی دۆڵەکە ٤-شمشێر (بە شەپۆلی ئاو چوێنراوە).
(«فَرَسٌ أَدهَمُ لُجٌّ»): چارەوێیەکی رەشی تۆخ. رەشیەکەی شەپۆلدەدات.
(أَللُّجَّةُ (ج) لُجٌ ولُجَجٌ ولِجاجٌ): ١-زۆرینەی ئاوەکە ٢-کۆمەڵێکی زۆر.
(«فُلانٌ لُجَّةٌ واسِعَةٌ»): فیسار وەك دەریایەکی بەرفراوانە (لە داراییدا/ لە ساماندا).
(أَللَجَّةُ): ١-جارێك سەرسەختیکردن و بەقینداچوون/ لاساریکردن ٢-هەتەربوون و سووربوون لەسەر کار ٣-پێداگرتن و ورکگرتن ٤-ژاوەژاوو دەنگە دەنگێکی زۆر.
(«بَحرٌ لُجاجٌ»): دەریایەکی فراوان و بە هاژەو شەپۆل.

(«فُلانٌ فِي فُؤادِهِ لَجاجَةٌ»): فیسار له برساندا دڵی کوتەکوتیەتی.
(اَللُّجـوج واللَجوجَـة واللُجَجَـة والمِلْجـاج: اَللاّج): ١-هەتـەرو پێداگر ٢-له دوژمنایەتیدا سەرسەختو قینلەدڵو لاسـار ٣-گیرەگیرکەر ٤-له برساندا دڵەکوت.
(اَللُجِيُّ): نێرینەی ئاو/ بەشی زۆریی ئاوەکە.
(بَحـرٌ لُجَـيٌّ): دەریایەکـی فراوانـی شەپۆلفراوان.
(اَلمُلْتَجَّـة): ١-زەوییەکی زۆر سـەوزو پڕ گیا ٢-چاوێکی بەڵەك/ زۆر ڕەش.
٢-(اَللُجّ): شوێنی سەختی شاخ.
(اَللُّجَّة (ج) لُجٌّ ولُجَجٌ ولِجاج): زیو.
٣-(لَجْلَجَ. لَجْلَجَةً): له قسـەدا زمانی تێکەڵو پێکەڵبوو زمانی گرتی.
-فِي صَدْرِهِ شيءٌ: شتێك له دڵیدا گینگڵیدا.
(-اللُقْمَـةَ فِي فيهِ): پاروومکـەی بێجوون له دەمیدا هێنای‌و بردی.
(تَلَجلَج): زمانی تەتەڵەیکردو قسەی تێکەڵو پێکەڵبوو/ زمانی گرتی.
(-فِي صَـدرِهِ شَـيءُ): شـتێك لـه دڵیـدا گینگڵیخوارد.
(-بالشَيءِ): دەستی به شتەکه کرد.
(«تَلَجْلَجَ دارَهُ مِنْهُ»): خانووەکەی لێسـەند/ لێومرگرت.
(اَللَجـلاج): لاڵەپەتـە/ کەسـێکە (زمانـی قورسـبێت/ زمانی بیگرێت‌و تێکەڵو پێکەڵ قسه بکات).
لجـأ: ١-(لَجَأَ ولَجِيءَ والتَجَـأَ- الی الحُصن أو غَـيرِهِ. لَجْأً ولُجُـوءَ ولَجَأً): خـۆی دایه پەنا قەڵاکه/ پەنایبردە بەر شـتیتر/ خۆی کوتایه پاڵ شتیتر/ خۆی کوتایه قەڵاکه.
(لَجَّأَ- فُلاناً. تَلْجِئَةً): فیساری ناچارکردو ملی پێ شۆرکرد.
(أَلجأَ- فُلاناً): فیساری ناچاری پەنابردنکرد.
(-هُ): پەناو دالدەی ئەویدا.
(-أَمْـرَهُ إلى اللهِ): پەنایبردە بەر خودا/ خۆی دایـه پاڵ خودا/ هانای بۆ خودا برد/ پاڵی به خوداوه دا.
(تَلَجَّأَ-إلَيهِ): پاڵـی بەوەوە دا/ پەنای بۆ ئەو برد.
(-مِـنَ القَومِ) له خوێشـگەل تەریکبووەوەو پەنای بـۆ لایەکیتر برد وەك خۆی بداتە بەر قەڵایەك.
(اَللاّجِـيء (ج) لاجِئـون): پەنابەر/ ئاوارە. ئـەو کەسـەیە لـە وڵاتەکەی به هـۆی باری ڕامیارییەوە یـان هۆیترەوە هەڵبێت‌و پەنا بۆ وڵاتێکیتر بەرێت.
(اَلْلَجَأ) (مص): ژنی پیاو.
(- (ج) ألجاء): قەڵاو پەناگا.
(اَلتَلْجِئَة) (مـص) (عند الفقَهاء): له ڕووی دینییەوە ئەوەیـە مرۆڤێك ناچارتبکات پەنا

بەریتە بەر کردارو گوفتارێك کە پێچەوانەی راستییەکەبێت.
(أَلْمَلْجَأ (ج) ملاجِيء): ١-قەلا/ پەناگا/ شوێنی خۆشاردنەوە/ مەلاسگە ٢-پەنابردن ٣-ژێرزەمین کە لە کاتی بوردوماندا لە شاراندا خەلك پەنا دەبەنە بەری خۆیانی تێدا دەشارنەوە.
٢-(لَجَأَ- فُلانٌ مالَهُ تَلْجِئَةً): فیسار سامانەکەی بە هەندێك میراتگر داو هەندێکی لێبێبەشکرد.
(أَلْلَجَأ): میراتگر.
٣-(أَلْلَجَأُ والواحِدَةُ. لَجَأَةٌ) (ح): جۆرە کیسەلێکە لە ئاوو وشکانیدا دەژی.
لجب: ١-(لَجِبَ- البَحرُ لَجَباً): دەریاکە هەستاو رووژا.
(-القَومُ): خوێشگەل کەوتنە هاتو هاوارو رووژان.
(أَلْلَجَب) (مص): ١-حیلەی ئەسپ ٢-نەعرەتەی زۆری پالەوانانو قارەمانان.
(«بَحرٌ ذو لَجَب»): دەریایەکی رووژاوو/ هەستاوو شەپۆل بە شلپەو بە هاژەوە بەیەکدا کەوتوو.
(أَلْلَجِب): ١-بە هاتو هاوار/ بە دەنگە دەنگو ژاوەژاوو٢-ژاوەژاو/ قرەقر/ غەلبەغەلبی زۆر.
(جَيشٌ لَجِبٌ): سوپایەکی بێشوماری بە غەلبەو دەنگو ترپەترپ.

٢-(لَجُبَ-تِ الشاةُ لُجُوبَةً) (ضد): ١-مەرەکە شیری کەمبوو ٢-شیری زۆر بوو.
(لَجَّبَ-تِ الشاةُ) (ضد): ١-مەرەکە شیری کەمبوو ٢-شیری زۆر بوو.
(-هُ بالسَّيفِ): بە شمشێر لەتیکرد/ بری.
أَلْلَجْبَةُ واللِجْبَةُ واللُجْبَةُ واللَجَبَةُ واللَجبَةُ واللِجَبَةُ (ج) لِجاب ولَجَبات) (ضد): ١-مەری کەمشیر ٢-مەری فرە شیر/ زۆر بەشیر.
٣-(أَلْمِلْجاب): تیرێك پەری پێوەکراوەو نووکی پێوە نەکراوە.
لجذ: ١-(لَجَذَ ولَجِذَ – الرَجُلُ. لَجْذاً): پیاوەکە خواردنی خوارد.
(-الحِمارُ): کەرەکە لەوەری سەرەتای خوارد.
(-تِ الماشِيَةُ الكَلأَ): ئاژەلەکە سەرقرتی گیاکەیکرد/ بە زمان گیاکەی گرتو خواردی.
(-مِنَ الشيءِ): کەمەکێکی لە شتەکە برد.
(-الكَلْبُ الإناءَ. لَجْذاً ولَجَذاً): سەگەکە ناوی قاپەکەی لستەوە.
٢-(لَجَذَ ولَجِذَ- الرَجُلُ لَجْذاً): پیاوە دەرۆزەکەرەکە جارێك شتێکیاندایە کەچی هەر داوایدەکرد.
(-فُلاناً): تێزە تێزەی فیساریدا/ هانیدا.
(«لَجَذَني على كذا»): هانی ئەوەیدام/ بۆ ئەوە تێزەتێزەیدام.
لجف: ١-(لَجَفَ-هُ. لَجْفاً): تێرو توند لێیدا.
٢-(لَجِفَ-تِ البِئْرُ. لَجَفاً): ئەملاولای

چاڵاوەکە داکەوتو خورا/ داروخا.
(لَجْفاء): بیری ئەملاولا (داکەوتوو/ داروخاو).
(لَجَّـفَ- البئــرَ): ئەمــلاولای چاڵاوەکــەی هەڵکەند/ دایخوراند/ دایروخاند.
(-الشَيءَ): شتەکەی لەملاولایەوە فراوانکرد.
(تَلَجَّـفَ- البِئْــرَ): تەنشــتەکانی بیرەکــەی هەڵکەند.
(تِ البئْــرُ): ١-چاڵاوەکە ئەملاولای هەڵکەنرا ٢-ئەمــلاولای چاڵاوەکــە داخــوراو داکەوت/ داروخا.
(-الوَحشُ الكناسَ): درندەکە تەنشــتەکانی لانەکەی/ کونەکەی هەڵدری/ هەڵکەند.
(إلْتَجَـفَ-تِ البئــرُ): ئەمــلاولای چاڵاوەکە داخورا/ داروخا.
(ألْلَجَف (مص) (ج) ألْجاف): ١-دادرانی قەراغی چــاڵاو یان ئەوەی کە ئــاو خواردوویەتیەوەو داخوراوە ٢-بەربەســتی لافاو ٣-ناوەندو ناوی دۆڵ.
(ألِلجاف (ج) ألْجِفَة ولُجُف: ١-لووتی شــاخ کە بەسەر ئەشــکەوتدا بروانێتو شــۆڕبێتەوە ٢-داری گرێژەنەی دەرگا.
(ألْلَجيفَة): باهووی دەرگا/ لاشیپانی دەرگا.
(بئرٌ مُلتَجِفَةٌ): چاڵاوێکی/ بیرێکی داروخاو.
لجم: ١-(لَجَمَ- الثَوبَ لَجْماً): جلەکەیدروو.
(لَجَّمَ- الماءُ فُلاناً): ئاوەکە گەیشــتە حاســتی دەمی فیسار.

(ألْجَمَ- الدابَّةَ): ولاخەکەی لغاو کرد.
(-الناقَةَ): بە لغاو داخی مێحوشــترەکەیکردو نیشانەیکرد.
(-القِدرَ): دارێکی خستە دەسکی مەنجەڵەکەوە پێیهەڵگرت.
(-هُ عَن حاجَتِهِ): نەیهێشت پێداویستیەکەی بەدەست بهێنێت.
(«تَكَلَّمَ فَأَلْجَمْتُهُ وأَلْقَمْتُه الحَجَر»): قسەیکرد نەمهێشتو قورم بە دەمیدادا.
(لَجَمَ- الماءُ فُلاناً): ئاو گەشتە دەمی فیسار.
(إلْتَجَمَ-تِ الدابَّةُ): ولاخەکە لغاوکرا.
(إسْــتَلْجَمَ- فُلاناً الفَرَسَ): داوای لە فیســار کرد چارەوێکە لغاوبکات.
(ألْلَجْمَة): شوێنی لغاوکردنی چارەوێ/ یان بە سەروکەڵلەوە کردنی رشمە.
(ألِلجام): نیشانەیەکی حوشترە.
اللِجام (ج) لُجْم ولُجُم وألْجِمَة: لغاو: ئاســنی ناودەمو ئەمســەرو ئەوسەری ئاسنی ناودەمو، ئــەو قایشــەی ئاســنەکەی پێوەیــەو بەلای کاکیلەی ئەســپەکەدا بە پقایش بەستراوە بە لغاوەکەوە.
(«جاءَ فُلانٌ وقد لَفَظَ لِجامَهُ»): فیسار هات لە شەکەتیدا وازی لە پێداویستیەکەی هێنا.
(ألْلَجّام): لغاو دروستکەر.
(ألْمُلَجَّــم): شــوێنی لغاوکردنی چــارەوێ لە سەروکەڵلەی یان دەمیدا.

٢-(أَلْلُجم) (ح): ١-شـەوگەرد ٢-(ح)بۆقەكان.
٣-(ح)ولاخێك كە بە بەدووم دابنرێت ٤-هەوا.
(أَلْلَجَم (ج) أَلْجـام): زەوییەك تەختبێت نە بەرزو نە چاڵبێت.
(أَلْلَجَم واللُجَم) (ح): ١-شـەوگەرد ٢-بۆقەكان ٣-ولاخێك كە بە بەدووم دابنرێت.
(أَلْلُجام): ئەوەی بە بەدووم دابنرێت و سـڵی لێبكرێتەوە.
(أَلْلُجمَة):١-شاخی تەخت ٢-ناوێكە لە ناوەكانی زەوی.
(لَجْمَةُ الوادي): كەناری دۆڵ یان دەمی دۆڵ.
(أَللَّجمَة) (ح): ١-سیسـەمارێك/ شەوگەردێك ٢-ناوێ/ لە ناوەكانی زەوی.
(لَجَمَةُ الوادي): كەناری یان دەمی دۆڵەكە.
(أَلمِكيالُ المُلْجَم): دوو صاعو نیوە/ پێوەرە.
لجن: (لَجَنَ ولَجَّنَ- وِرَقَ الشَجَرِ ونَحْوَهُ لَجْناً): گەڵای دارو شـتی وەهای تێكەڵی ئارد كرد یان جۆ كرد كردی بە ئاڵفی حوشتر تا قەڵەو بن.
(لَجِنَ-بِهِ لَجَناً): پێوەی لكا. هەڵواسرا.
(تَلَجَّنَ- الشيءُ): شتەكە لینجبوو.
(-القَومُ): خوێشگەل گەڵاو كاو شتی وەهایان لە كەپەكو جۆوەدا بۆ چوارپێكانو حوشترەكان.
(-رأسُهُ): سەری چڵكنبوو.
(أَللَجِن): چڵكن.
(أَللَجـين): ئاڵفی تێكەڵ لە گـەڵاو كاو جۆو كەپەكو پێكهێنراو بۆ ولاخو بۆ حوشتر.

٢-(لَجَنَ- في المَشي لُجُوناً ولِجاناً): لە ڕۆیشتندا پێگرانبوو.
(-البَعيرُ): حوشترەكە مانیگرت.
(أَللَجـون مِـنَ الجمـال والنُوق): حوشـترو مێحوشتری سستەپێ.
٣-(أَللَجْنَـةُ): لیژنە/ كۆمەڵێـك كۆدەبنەوە بـۆ تەماشـكردنی كارێـكو پوختەكردنـی (یان یۆنانیە لە (لیجـون)ەوە وەرگیراوە یان (لاتینیة) لە (لیجیو)وە وەرگیراوە.
(أَللُجَين): زیو (بچووككراوەیەتی).
(أَلُجَينِية): دراو/ پارە، لە (اللَجيف)ەوەیە.
لَجـيَ: (إلتَجی- الی غیرِ قَومِهِ): خۆی بە هی خوێشگەلو نەتەوەیەكیتر دانا.
(أَللَجاةُ) (ن): ڕووەكێكی شاخاوییە گوڵەكەی زێرینییە.
لحّ: ١-(لَـحَّ-تِ العَینُ لَحّاً ولَحَحـاً): پێڵووی چاوەكە بە ڕیپۆق پێكەوە نووسا.
(أَلَـحَّ-في السـؤالِ): لـە پرسـیاركردندا یان سـواڵكردندا وازی نەهێناو پێیداگرت/ سوور بوو لە سەری.
(-الجَمَلُ): مانیگرت.
(-تِ أَلمَطِـيُّ): ماكەرەكـە پەكیكەوت ماندوو بوو سستەپێبوو.
(-السَحابُ بالمَطَرِ): بارانەكەی سەرومڕ بوو/ درێژەیكێشا/ بەردەوامبوو.
(-القتبُ على ظَهرِ الدابَّةِ): كورتانەكە پشتی

ولاخەکەی بریندار کرد/ ناوکەڕێژیکرد.
(تَلَحَّـحَ- علیه): زۆری لێکـرد/ پێی لێکردە کەوش/ پێی لێداگرت.
(ألَلاَّحُ) (فا): لەسەر شت ڕۆیشتوو/ پێلێداگر/ هەتەر.
(مَـکانٌ لاحٌ ولَحِـحٌ): شـوێنێکی (تەسـك/ تەنگەبەر)/ بە ڕاستی.
(ألَلَحّ) (مص): بەڕاست/ پێوەنووساو.
(«هو ابن عَمِّي لَحّاً»): ئەو ئامۆزای ڕاستیمە/ ئامـۆزای باوکبرایـن (ئەمە بۆ مـێو دوانو کۆیش هەروەهایە).
(أَلمِلْحـاح): ١-زۆر (پێداگـر/ لەسەرشـت ڕۆیشـتوو) هەتەر ٢-کورتانێك کە پشتی ولاخ ناوکەڕێژ بکات بریندار بکات.
(سَـحابٌ مِلْحاح): هەورێکی (هەمیشە باران/ بە بارانێکی زۆر).
٢-(لَحْلَحَ- القَومُ) (ضد): ١-خوێشگەل شوێنەکەیان (بەرنەدا/ جێنەهێشت) ٢ دوورکەوتنەوە.
(«لَحْلَحَ علیه» (عامیة): ١-زوو زوو سـەری لێداو لێینەگەڕا ٢-سەری کردە سەری.
(تَلَحْلَحَ- القَومُ) (ضد): ١-خوێشگەل شوێنەکەیان (جێنەهێشـت/ بەرنـەدا) ٢-شـوێنەکەیان جێهێشتو دوورکەوتنەوە.
(ألَلَحْلَح): شوێنی (تەسك/ تەنگ)/ تەنگەبەر.
(أَلُلَحْلَـح): ١-سـەرداری نەتەوەو خوێشـان ٢-گەورە/ ئاغا.

لحب: (لَحَبَ- الطَریقَ لَحْباً): ١-ملی ڕێگەکەی گرتو ڕۆیشت ٢-دەریخست/ ڕوونیکردەوە.
(-الشيءَ): کاری لە شتەکە کرد.
(-بِفُلانٍ الأَرضَ): فیساری بە زەویدا دا.
(-اللَّحْمَ): گۆشتەکەی ڕاستەبڕکرد.
(-اللَحْـمَ عَـنِ العَظْـمِ): گۆشـتەکەی لـە ئێسـقانەکە کردەوە/ ئێسـقانەکەی (داماڵی/ ڕووتکرد).
(- الرَجُلُ): ڕاست ڕۆیشت یان خێرا ڕۆیشت.
(- الطَریقُ. لُحُوباً): ڕێگەکە دیاربوو.
(- ظَهرُ الفَرَسِ): پشـتی ئەسـپەکە لووسو خزو لێژ بوو.
(لَحِبَ- الرَجُلُ. لَحَباً): پیاوەکە پیریی گۆشتی شلکرد گۆشتەکەی داکەوت.
(- لَحْمُ زَیدٍ): گۆشتی لەشی زەید لەڕ بوو.
(لَحَّبَ-الشـيءَ): ١-کاری لـە شـتەکە کـرد ٢-شتەکەی پارچەپارچەکرد.
(-فُلاناً): فیسـاری (سەرشـۆڕ کرد/ زەبوون کرد).
(-هُ بِالسَّـیفِ): بە شمشـێر لێیدا/ دایە بەر شمشێر.
(اِلْتَحَبَ-الطریقَ): ڕێگەکەیگرت/ بە ڕێگەکەدا ڕۆیشت.
(أَللاّحِب): ڕێگەی دیارو ئاشکرا.
(«طریقٌ لاحِب»): ڕێگەیەکی دیارو ئاشـکرا وەکو خۆڵی لەسەر لابرابێت.

(- (ف): ڕێڕەو.
(أَلَّلَحْب) (مص): ڕێگەی ڕوونو دیار/ ئاشکرا.
(أَلَّلَحِيب) (ح): مێحوشترێك گۆشتی پشتی کەمبێت.
(أَلِملْحَب): ١-جنێوفرۆش، زمانپیس ٢-هەرچی شتی پێ لەتبکرێت یان توێژگرە ٣-زمانی پاراوو ڕەوان.
(أَلَّلحوب) (مفع): گۆشتداماڵراو.
(رَجُلٌ مَلحوب): پیاوێکی گۆشتداماڵراو/ لەر.
(طريقٌ مَلْحوب): ڕێگەیەکی دیار/ بەرچاو.
(طَريقٌ مُلَحَّبٌ): ڕێگەیەکی دیارو ئاشکرا.
لحت: (لَحَتَ-العَصا. لَحْتاً): داردەستەکەی ڕووتکردت توێکڵی داردەستەکەی گرت.
(-فُلاناً بالعَصا): بە داردەست لە فیساریدا.
(-الرَجُلَ): پیاوەکەی ڕووتکردەوە هەرچی هەبوو لێیسەندو بردی.
(«لَحَتُوكُم كما يُلْحَتُ القَضيبُ»): وەك چێو ڕووتیانکردنەوەو هیچیان پێنەهێشتن.
(أَلَّلَحْت) (مص): پوختو ڕاستو ساغ.
(أَلَّلحاتَة): توێکڵی گیراوی شت.
لحج: ١-(لَحَجَ-إلَيـهِ. لَحْجاً): هانای بۆ برد/ پەنای بۆ برد/ دالدەی بدات.
(لَحِجَ- الشـيءُ. لَحَجاً): شتەکە هاتەوەیەك/ تەسکبووەوە.

(-السَّـيفُ ونَحْوُهُ): شمشێرەکە یان شتی وەها لە کێلانەکەیداو لە شوێنەکەیدا گیربوو دەرنەهات.
(-بالمَكانِ): لە شوێنەکەدا مایەوەو گیربوو.
(-اللحيُ): چەناگەی، کاکیلەی خواربوو.
(أَلْحَج): (کاکیلە/ چەناگە) خوار.
(لَحَّـجَ- عَلَيـهِ الخَبَـر): هەواڵەکەی لێ هەڵگێڕایەوەو ئەوەی پێنەوت کە دەیزانیو لە دڵیدا بوو.
(لَحْـوَجَ- عَلَيـهِ الأَمرَ): کارەکەی تێکەڵو پێکەڵکردو ئەوەی کە دەیزانی پێینەوت.
(أَلْحَجَ-هُ إلَيهِ): ناچاریکرد پەنای بۆ بەرێت.
(تَلَحَّجَ الأَمرَ على فُلانٍ): کارەکەی لە فیسار هەڵگێڕایەوەو ڕاستیەکەی پێنەوت.
(إلْتَحَجَ- إلَيهِ): بەلای ئەودا لایدا/ ڕوویکردە ئەو.
(-فُلاناً إلَيهِ): ئەو فیساری بەلای ئەودا لاداو پەنای بۆ ئەو پێبرد.
(إسْـتَلْحَجَ- البـابُ): دەرگاکە گیربوو نەکرایەوە.
(أَلَّلُحْج (ج) أَلحاج): بارگەو بنە.
(مَكانٌ لَحِجٌ): شوێنێکی تەسك/ تەنگ.
(أَلَلاجِج): دەربەندەکان.
(أَلَلاحيج): ڕێگە تەسکەکانی ناوشاخ.
أَلمُلْحَج: پەناگا. کەورگی شاخ.
(«إنَّ في الناسِ لَمُلْحَجاً»): لەناو خەڵکدا هەیە

پەنادەرە (دالّدەی/ پەنای) خەلّکدەدات.

(قفـلٌ مُلْحَــجٌ): کولّۆمێکــی/ قفلێکی گیرو فتیمبوو کە نەکرێتەوە.

(أَلْمُلْتَحَج): پەناگا/ کەورگی ناوشاخ.

٢-(لَحَجَ-هُ لَحْجاً): لێیدا.

(-هُ بعَینِهِ): بە چاویەوە کرد.

(لَحجَ-ت عَینُهُ): چاوی ڕیپۆقی کرد.

(أَللَحْج) (ع ا): شــوێن ئێســکی بــرۆ، کە بە سەرچاوەوەیە.

(أَللُحْج (ج) أَلحاج): ١-شــوێنی برۆی سەرچاو ٢-گۆشەی خانوو ٣-هەموو لووتو دەرچوویەکی شـاخ کە بەســەر شــوێنێکی نەویوەوە بێت ٤-کەنارو تەنشتی دۆلّ.

(أَلْلَحَج): ڕیپۆقی چاو.

لحد: (لَحَدَ-المَیتَ لَحْداً): مردووەکەی ناشت.

(-اللَحْدَ): گۆڕەکەی هەلّکەند.

(-لِلْمَیتِ): گۆڕێکی بۆ مردووەکە هەلّکەند.

(-السَــهْمُ عَنِ الهَدَفِ): تیرەکە نیاشــنەکەی نەپێکاو لایدا.

(-الی فُلانٍ): بەلای فیساردا لایدا.

(-فِي الدینِ): لە دین لایداو کافر بوو.

(-عَلَيَّ فِي شَــهاداتِهِ): لە شایەتیەکەدا لایداو گوناهی بەرامبەرمکردو ڕاستی نەوت.

(لاحَدَ-صاحِبَــهُ مُلاحَــدَةً): هەریەکەیــان بەرامبەر دۆستەکەی ڕاستی نەکرد/ بەرامبەر یەك خوار بوون.

(أَلْحَدَ المَیْتَ وإلحاداً): مردووەکەی ناشت.

(- واللَّحــدَ لِلمَیِّــت): گۆڕی بــۆ مردووەکە هەلّکەند.

(-عَــنِ الدینِ): ١-لــە ئاین لایــداو کافر بوو گومانی لە بوونی خــودا دەربڕی/ گومڕا بوو ٢-ســەرپێچی لە فەرمانو ڕێی ڕاســتی خودا کردو ســتەمیکردو گومانی لــە بوونی خودا کرد/ گومڕا بوو.

(أَلحَدَ-فِي الحَرَم): (ئەوەی کە لای موسولّمانان پــیرۆزە/ حەرەمی مالّی خــودا)ی ئەتککردو بێحورمەتکرد/ سووکیکردو شکاندی.

(-السَــهْمُ الهَــدَفَ): تیرەکــە لــە لایەکــی نیشانەکەوە کەوت.

(-بِهِ): بێڕێزیکردو شتی ناڕەوای دایە پالّی.

(إِلْتَحَدَ- عَــنِ الدینِ): لە ئایــن لایداو کافر بوو/ گومڕا بوو.

(-إلى کذا): بەلای ئەوەدا لایدا.

(-إلى فُلان): پەنایبردە بەر فیسار.

(أَللاحِد) (فا): کەندڕکردی گۆڕ.

(«قَــبْرٌ لاحِد»): گۆڕێــك کەنــدڕ کرابێت/ گۆڕێکی گەندردار.

(أَللَحْــد واللُحْد (ج) أَلْحاد ولُحُــود): ١-کەندڕێکی تەنشــتی گۆڕەکــە (بۆیــە وا ناونــراوە چونکە لە ناوەڕاســتی گۆڕەکەداو لە تەنشــتەوە ئەو کەندرە دەکــەن) ٢-گۆڕ. لــە منجەکەدا ئاوایــە (چونکە لە ناوەڕاستی گۆڕەکە بە هەردوو تەنیشتدا لای داوە).

(الإلحـــاد: ١-لادان ٢-كفركـــردنو بێبڕوایی بە بوونی خودا.

(اَلُّحُود): کەچ/ خوار/ لادەر/ خێچ.

(اَلْمُلْحِد (فا) (ج) مَلاحِدَة ومُلْحِدون): بێبڕوا بە بوونی خودا/ کافر.

(اَلْمَلاحِـــدَة): دەســـتە بێبڕوایەکــن بە بوونی خوداو بڕوایان بە بوونی خودا نییە.

(اَلدَهْرِيُون والدُهرِيَّة): دەستە بێبڕوایەکن کە پێیاندەوترێت (ڕۆژگاریەکان، ڕۆژگەریەکان) بڕوایان بە ئەوە دنیا نییە.

(اَلْمَلْحود): گۆڕ. گۆڕی کەندرکراو.

(«قَبرٌ مَلْحود»): گۆڕێکی کەندردار.

(اَلْمُلحادَة): کەسێکە زۆر دژی دینەو بە خراپ لێیدەدوێت/ گومرا بووە.

(اَلْمُلْتَحَـــد): پەناگـــا/ دالدەگـــا. چونکە ئاوارە پەنای بۆ دەبات.

لحز: ١-(لَحَزَ-هُ لَحْزاً): پێی لێداگرت/ زۆری لێکرد.

(لَحِزَ. لَحَزاً): چرووکییکرد/ ڕژد بوو.

(لِحْز ولَحِز): چرووك/ پیسکە/ ڕژد.

(تَلَحَّزَ): چرووکییکرد/ ڕژد بوو.

(تَلاحَزَ- القَومُ): خوێشگەل شەڕە قسەیانکردو بە گژ یەکدا چوون.

(-الصبيانُ): منداڵەکان شەڕە شیعریانکرد.

(اَلْمَلْحَــز (ج) مَلاحِز): ١-دەربەند ٢-تەنگانە/ تەنگیی ئیش و کار.

(«وقَعوا في الملاحِز»): کەوتنە تەنگانەوە.

(اَلْمُتَلاحِز مِنَ الشَّجَر): درەختی بەیەکداچووی چڕ.

٢-(تَلَحَّزَ): بە خواردنی هەنار یان هەڵووژەو لــەو بابەتـــە دەمی پڕ بـــوو لە ئـــاو/ دەمی ئاویکرد/ ئاوی تێزا).

٣-(تَلَحَّزَ): بۆ شەڕ یان گوزار چاکی بەلادا کرد/ خۆی (خڕهەڵدا/ ئامادە کرد/ کۆکردەوە).

٤-(تَلَحَّزَ- عَنهُ): لێی دواکەوت.

لحس: ١-(لَحِـــسَ- الدودُ الصُوفَ. لَحْســـاً): مۆریانەکە خوریەکەیخوارد.

(-الجَرادُ الخَضِرَ): کوللە سەوزاییەکەیخوارد.

(-القَصْعَةَ. لَحْســـاً ولَحْسَةً ولُحْسَةً ومَلْحَساً): لەگەنەکەی بە پەنجە یان بە زمان لستەوە.

(لَحَّسَ- هُ الشيءَ): شتەکەی پێلستەوە.

(أَلْحَـــسَ-تِ الأَرْضُ): زەویەکـــە ســـەری ڕووەکەکەی دەرکرد.

(ـــتِ الماشِـــيَةَ): ئاژەڵەکـــەی لـــە گیـــا تـــازە دەرچووەکەدا لەوەڕاند.

(اِلْتَحَـــسَ- مِنـــهُ حَقَّـــهُ): مافەکـــەی خۆی لێسەندەوە.

(سَنَةٌ لاحِسَة): ساڵێکی سەختو تەنگانە.

(أَخَذَتْهُـــم لواحِسُ»): ســـاڵانێکی ســـەخت دایگرتن سەوزایی لێبڕین.

(لاحِسَةُ السُكَّر) (ح): شەکرلیس/ موریانێکە لـــە کۆمەڵـــەی کلکدارەکانـــەو ڕەنگزیوییـــە.

ئازا بــه دیواری خانوانــدا هەڵدەزنێت کتێب دەقرتێنێــتو دەخــوات بــه شــەکرەمەنیو نیشاستە دەژی لەبەرئەوە زیان بە ئازووخەی ماڵان دەگەیەنێت.

(أَللاحوس): ١-بەدوومێك كەسـێكی شــووم کە ســەری خوێشــگەلەکەی بخوات ٢-بەرچاو تەنگێك كە هەرچی بەرچنك بکەوێت دەستی بەسەردا بگرێت/ بیماشێتەوە.

(أَلَلْحَس) (مص): سەری گیای تازە دەرهاتوو کە ماڵیات دەیبینێت سەرقرتیدەکاتو زمانی پێدا دەهێنێت.

(«مالَك عِندي لُحْسَــةٌ»): هیچ شــتێکت لای من نییە.

(أَللَحّاس): فرەلێس/ خۆشلێس.

(أَلْلَحّاسَة): ١-مێی وشەی (أَللَحّاس) ٢-مێشێر/ ماشێر.

(أَلَلَحُــوس): ئەوەی دوای شــیرینی دەکەوێت وەك مێش حەز لە شیرینی دەکات.

(أَلَلحْوُس والمُلْحِس): چاوبرســی کە هەرچی بەرچنگ بکەوێت بیبات.

أَلمُلْحَس: ١-چاوبرسیو بەهەڵپە ٢-ئازاو بەهەڵپە.

٢-(أَلُلْحُسُــم (ج) لَحاسِم): شیوی تەسکی ناو دۆڵ.

لحــص: ١-(لَحَــصَ- خَبَــرَ فُــلان. لَحْصاً): زۆر ســۆراغی هەواڵی فیســاریکرد وردە وردە دەریخستو بۆی دەرکەوت.

(لَحَّصَ- خَبَرَهُ): زۆر بە دوای هەواڵیدا گەڕاو بۆی دەرکەوت و دەریخست.

(إِلْتَحَــصَ- البَيضَــةَ ونَحْوَهــا): هێلکە یان شتەکەی کەم کەم خوارد.

٢-(لَحَــصَ-فِي الأَمرِ- لَحْصاً): لــە کارەکەوە گلاو تێوەیچوو.

(لَحَّصَ-فِي كذا): لەوەدا گیربوو و خۆی ماندوو کردو سۆراغیکرد.

(-هُ عَن كذا): ڕێی ئەوەی لێگرتو نەیهێشتو بەندیکردو ساردیکردەوە.

(-الكِتابَ): کتێبەکــەی تۆکمەکرد یان چاك فێریبوو.

(إِلْتَحَصَ-الأَمرُ): کارەکە سەختو گرانبوو.

(-هُ عَن كذا): ڕێی ئەوەی لێگرتو نەیهێشت. ساردیکردەوەو بەندیکرد.

(-هُ إِلى كذا): ناچاری ئەوەیکرد بۆ ئەوە پاڵی پێوەنا پەنای ئەوەی پێبرد.

(-هُ الشــيءُ): گرفتــاری شــتەکەی کــرد/ تێوەیگلاند/ خەریکیکرد.

(-تِ الإبرَةُ): کونی دەرزییەکە گیرا.

(-ت عَينُــهُ): چــاوی بە ڕیپــۆق بەیەکەوە نووسا.

(أَللَحَص): چرچیو کرژیی پێڵووی سەرەوەی چاو.

لَحاص: ســەختییو وەیو نەهامەتیی گرانو وشکەساڵییو تووش.

(أَلْلَحيص): تەسك/ تەنگ.

(أَلْلَحَص): پەناگا/ دالْدەگا.

٣-(أَلْلَحْصان): ڕاكردنو خێرایی.

لحـط: (لَحَطَ-ه. لَحْطـاً): ١-ئاورشـێنیكرد ٢-ڕازاندیەوە.

(إِلْتَحَطَ- الرَجُلُ): پیاوەكە تووڕە بوو.

لحـظ: ١-(لَحَظَ الفُلانَ وإِلى فُـلانٍ بالعَين. لَحظاً ولَحَظاناً): ١-بە تیلەی چاو بە ڕاسـتو چەپدا تەماشایكرد ٢-چاودێرییكرد.

(لَحَـظَ ولَحَّـظَ- البَعـيرَ لَحْظـاً وتَلْحيظاً): نیشانەیەكی بۆ حوشترەكە لەژێر چاویدا كرد.

(لاحَظَ-هُ. لِحاظاً وملاحَظَةً):١-چاودێرییكرد ٢-هەریەكەیان چاودێریی ئەویتریانیكرد.

تَلَحَّظَ الشيءُ: شتەكە تەسكبوو/ هاتەوەیەك.

(أَللاحِظَـةُ (ج) لَواحِـظ): ١-مێـی وشـەی (اللاحِظ) ٢-چاو.

أَلْلَحْـظ (مص) (ج) لِحـاظ وأَلْحاظ): ناوی چاو.

(أَلْلَحْظَـة (ج) لَحَظـات): كاتێكی زۆر كورت هێنـدەی تیلەتێگرتنێكـی چـاوی خێـرا/ چاوترووكانێك.

(«جَلَستُ عِندَهُ لَحْظَةً»): چاوترووكانێك لە لای دانیشتم.

(أَلْلَحاظ واللِحـاظ (ج) لُحُظ)١-تیلەی چاو/ گۆشـەی چاو لای لاجانگەوە ٢-نیشـانەیەكی ژێرچاو.

(أَلْلَحَّاظ): زۆر بە دیقەت.

(أَلْلَحُوظ): تەسك/ تەنگ.

(أَلتَلْحيظ) (مص): نیشانەكردن لەژێر چاودا یان نیشانەیەك لەژێر چاودا.

(أَلْمَلْحَـظ (ج) مَلاحِـظ): ١-بـە تیلەی چاو تەماشاكردن ٢-ئەو شـوێنەی بە تیلە تەماشا دەكرێت.

٢-(تَلاحَظَ-تِ الأَشياءُ): شتەكان لە یەكچوون.

(أَحوالُهم مُتَشـاكِلَة مُتَلاحِظَة): گوزەرانو بارییان وەك یەكەو لە یەك دەچێت.

(أَلَلَحيظ): چونیەك/ هاوشـێوە/ هاوڕەنگ/ هاووێنە/ لەیەكچوو.

٣-(أَللِحاظ): ١-حەوشەی خانوو.

(لِحاظُ السَهْم): ئەو بەشە تیرەی كە لە سەروو پەڕەكەوەیە.

(لِحاظُ الريشة): بەشی خوارووی پەڕەكە كە سپییە.

الملحق:

لحظ: (أَلملاحَظَة): چاودێریی شتێك یان بارو ڕەوشێك بۆ ئامانجێكو نیازێك/ تێبینی.

(«مراقبة شَخص»): چاودێریكردنی كەسێك.

(ملاحظة سـير الكواكِب): چاودێری بزوەو ڕۆیشتنی هەسارەكان.

(الملاحَظة): تێڕوانین/ دەربڕینی ڕادەربارەی كارێك یان تێهەڵكێشكردنی قسەیەك قسەكەو ڕاكە وەربگیرێت یان وەرنەگیرێت.

(«وَضَــعَ ملاحَظاتِهِ علــى الهوامِش): ئەو تێبینیانەی خۆی خستە پەراوێزەکانەوە.

(الملاحَظَة): دەربڕینی خراپەکانو هەڵەکانو لێگرتنی.

(«لي على ذلك بَعضَ الملاحَظات= المآخذ»): لەسەر ئەوە هەندێك تێبینیم هەیە.

(روح الملاحَظة): کــورۆكو گیانی تێبینیو ســەرنج ئەوەیە کارامەیی لە سەرنجدانی ئەو شــتەو بــە وردیو وریایی تەماشــا بکرێتو تێبینی لەسەر بکرێت.

(ألملحُوظــة): لــە پەراوێــزی کتێبەکــەدا رادەربڕیــنو ئاگادارکردنەوەیــە دەربــارەی کــۆرۆكو بــاسو نووســینی کتێبەکــە بــە مەرجێك لە دەقی کتێبەکە دەرنەچێت.

لحف: ١-(لَحَفَ-هُ. لَحْفاً): بە لێفە یان شتیتر دایپۆشی.

(-هُ الثوبَ): بە جل دایپۆشی/ جلی لەبەرکرد.

(-النــارَ الحَطَــبَ): داری هاویشــتە ســەر ئاگرەکە.

(«لَحَفَني فَضْلَ لِحافِهِ»): بە چاکەو بەخشش بە ژێریەوەیکردمو دایپۆشیم.

(لَحِفَ- القَمَرُ): ڕووناکیی مانگ بڕا.

(لَحَفَ-إزارَهُ): بە فیــزو خۆبادانەوە دامێنی جلەکەی بەسەر زەویدا بەکێشکرد.

(لاحَــفَ-هُ): ١-لێینەبــووەوەو لەگەڵیدا بوو بەرینەدا.

(«فُلان يضاجِعُ السَّيفَ ويُلاحِفُ الخَوفَ»): فیسار شمشێرەکەی لە پاڵیدا ڕاکشاوەو ترسیش بەرینادا ٢-کۆمەکیکرد/ یاریدەیدا.

(ألْحَــفَ- الرَجُلُ): بە فیــزو لووتبەرزیەیوە دامێنی جلەکەی لە زەوی دەخشاند.

(-السائِلُ): سواڵکەرەکە/ دەرۆزەکەرەکە هەر دەرگای بەرنەداو داوای شتیکرد.

(لحاف): هەموو پرسە بابەتەکە دەگرێتەوەو لیفەیــش لەوەوە هاتــووە کە مــرۆڤ تەواو دادەپۆشێت.

(ألْحَــفَ- شــارِبَهُ): ســمێڵی زۆر قرتانــدو سووکیکرد.

(-الظُفْرَ): نینۆکی لە بن دەرهێنا.

(-هُ الثَــوبَ): ١-پۆشــاکەکەی لەبەر ئەو کرد ٢-بۆیکرد بە داپۆش/ بە لێفە.

(-الرَجُلَ): لێفەیەکی بۆ کابرا کڕی.

(-ضَيفَــهُ): لــە ســەرمای ســەختدا نوێنو لێفەکەی خــۆی بە میوانەکەیــداو ئەوی لە خۆی لە پێشتر گرت.

(تَلَحَّــفَ والتَحَــفَ): لێفەی بۆ خــۆی ئامادە کرد.

(-باللِّحافِ وغيرِهِ): بە لێفە یان شتیتر خۆی داپۆشی.

(ألْلِحْفَــة): ١-جۆری خۆداپۆشــینەکە ٢-باری خۆداپۆشەکە.

(ألْلِحاف (ج) لُحُف والمِلْحَف (ج) مَلاحِف): ١-

لێفەو هەرچی خۆتی پێداپۆشیت ٢- سەربەرگ کە لە سەروو جلەوە لەبەریدەکەن.
(اَلمِلْحَفَــة (ج) مَلاحِــف): ١-لێفــەو هەرچی خۆتی پێدادەپۆشــیت ٢-سەر پۆشاك ٣-بەرگە لێفە کــە لــە لێفەیدەگرن تــا لێفەکە پیس نەبێت‌و بۆ ســەرمایش لێفەکە ئەســتوورتر دەبێت.
٢-(لَحَفَ-هُ. لَحْفاً): مستەکۆڵەی پێداکێشا.
(-هُ سَهماً): تیرێکی لێدا.
(اَلْحَفَ-بِهِ): زیانی پێگەیاند.
٣-(لَحَفَ-الشَيءَ. لَحْفاً): شتەکەی لستەوە.
(-عَنــهُ اللَّحْمَ): گۆشــتی پێوە نەهێشــت‌و لێیکردەوە.
(لَحِــفَ- الرَجُلُ فِي مالِهِ. لَحْفَةً): شــتێك لە ماڵ‌و داراکەی لەناوچوو/ ڕۆیشت.
٤-(اَلْحــفَ- الرَجُــلُ): پیاوەکە لــە دامێنی کێوەکەوە ڕۆیشت.
(اَللِحف): (بنی/ دامێنی) چیا/، شاخ.
لحق: ١-(لَحِقَ- فُلاناً وبِفُلانٍ. لَحْقاً ولَحَاقاً): بە فیسار گەیشتەوەو گرتیەوە.
(-الى قَوم كذا): بە ڕەچەڵەك چووەوە ســەر ئەو خوێشگەلە گەیشتەوە ئەوان.
(-الفَــرَسُ لُحُوقــاً): چارەوێکــە تێقوپــا/ پووکایەوە/ لەر بوو.
(-الثَمنُ فُلاناً): نرخی شتەکە بەسەر فیساردا درا.

(لاحَــقَ-هُ): شــوێنیکەوت (تازەگەرییــە/ داهێنراوە یان هی خەڵکە ڕەشۆکەکەیە).
(اَلْحَقَ-هُ): گرتیەوە/ گەیشتێ/ پێیگەیشت.
(-هُ بفُلانٍ): ١-بە فیســاری گەیاند ٢-شــوێنی خست.
(تَلاحَــقَ): یەك بــە دوای یەکدا هاتن/ یەك لەسەر یەك هات/ ڕۆیشت.
(-تِ المَطايا): وڵاخەکان شــوێنیەك کەوتن/ یەك بە دوای یەکدا هاتن.
(اِلْتَحَقَ-بِهِ): پێیگەیشــت یان پێوەنووســاو چووە پاڵی یان شوێنیکەوت/ دوایکەوت.
(اِسْــتَلْحَقَ-هُ): ئەوی بردەوە ســەر ڕەسەنی خۆی یان کردی بە هی خۆی.
(اَللاحِق) (فا): ١-بەری دووەم، میوەی چینی دووەم ٢-بەدواداهاتوو/ شوێنکەوتوو.
(أبو لاحِق) (ح): باز.
(اَللاحِقَــةُ (ج) لَواحِــق): ١-مێــی وشــەی (اللاحِــق) ٢-بەری دووەمــی درەخت میوەی چینی دووەمی ساڵێك.
(اَللَحَق): خوێشــگەلێك دوای خوێشگەلێکیتر بێن کە پێشیان نەکەوتبن.
(-(ج) اَلْحاق): ٢-شــتێك دوای شتێکیتر بێت ٣-بەری دووەمی درەخت کە پاش بەری یەکەمی دەیگرێت ٤-شتێکی زیادە ٥-پاشکۆی کتێب.
(لَحَــق \الغَنَــم): بەرخی مەڕ کــە خەریکە پێیبگات.

(أَلْلِحاق): بەرگی کەوان.

(أَلْلُوَيحِــق) (ح): قەلەبەيانــی/ شــاباز/ باڵندەیەکی گۆشتخۆرە سەرپشتی بۆرە سنگی سپییە.

(أَلمِلْحاق): ١-مێحوشترێکە کە پاش ناکەوێتو نێرە نایگرێتەوە ٢-کەوانێکە تیرەکەی تیژە/ خێرایە.

(أَلْلُحَق): ١-کەســێك کە خۆی بــکات بە زارۆڵەی دایكو باوکێك کە هی خۆی نەبێتو خۆی پێوەیان بنووسێنێت ٢-شتی زیاد ٣-پاشکۆی کتێب.

٢-(إِسْتَلْحَقَ- الرَجُلُ): پیاوەکە تۆوی لە دۆڵە تەرەکەدا وەشاند.

(أَلَاْلْحاق وَمُفْرَدُها أَلَلَحَق): شوێنێکی دۆڵە کە ئاوی تێدا نامێنێتو تۆوی تێدەوەشێنن.

الملحق:

لحق: (أَلإِســتِلحاق- في الامتحانات): پاڵنانی دەرچــوون. نمرەیەك یان چەنــد نمرەیەك دەدرێــت بە هەندێك قوتابــی وەك پاڵنانێك بۆ ئــەوەی بگەنە ڕێگەیەکــی وا پێیدەربچن ئەوە جــاری وا هەیە بۆ چەنــد قوتابییەکە جاری وایــش هەیە بۆ هەمــوو ئەوانەیە کە نەگەیشتوونەتە ڕێکە دەرچوون.

(أَلْمُلاحَقَة)شوێنکەوتن/سۆراغکردنیهەواڵو هەڵسوکەوتی یەکێك/ بە دواداچوون.

(ملاحَقَة شــخص): ڕاوناںو گەڕان بەدواداو دۆزینەوەی ئەو کەسە.

(ملاحَقَــة العَدُو): ڕاوناںو گــەڕان بە دوای دوژمندا/ شوێنکەوتنی دوژمن.

(الملاحَقَة): شــوێنکەوتنی یەکێك بۆ ئەوەی پێیبگەیتو بیدوێنیت.

(ملاحَقَــةُ نَجمَة ســينَمائِية): شــوێن ژنە ئەکتەرێکی سینەما کەوتن.

(-في القانــون): بــە دادگادانــی کەســێك کە ســنووری یاســای شــکاندبێتو یــان ئەو پابەندبوونانەی شکاندبێت کە خۆی داویەتیو لە دادگا شکاتی لێبکرێت.

(ملاحَقَة مَدين امام القَضاء): بەکێشکردنی وام وەرگرێــت بــۆ دادگــا ٢-(الملاحَقَــة امام القَضــاء): کردارێکــی دادگایــی بەرامبــەر کەسێكو بە کێشکردنی بۆ لێپرسینەوەیەکی دادگایی.

باشر الملاحقات: دەستی بەدواداگەڕان کرد.

لحــك: (لَحَكَ-الشــيءَ بالشــيءِ): شــتێکی بەشتێکیترەوە نووساند/ لکاند.

(-الصَبيَّ): دەرمانەکەیکرد بە دەمی منداڵەکەوە.

(لَحِكَ-العَسَلَ لَحْكاً): هەنگوینەکەی لستەوە.

(لاحكَ-الشَّــيءَ بالشَّــيءِ): شــتەکەی بــە شتەکەیترەوە نوساند/ لکاند.

(لُوحِكَ-ت فِقارُ ظَهــرِهِ): گریکانی بڕبڕەی پشتی بەیەکداچوون.

(تَلاحَكَ-الشَــيءَ بالشــيءِ):شــتەکەی بــە شتەکەیترەوە نووساند/ لکاندو گونجاند.

(-الشيءُ): شتەکە بەیەکداچوو.
(-البُنیانُ): خانووەکە چاکساز بوو/ گونجا.
(أَلْلُحَکَــةُ واللُحَکَاء (ح): مێرووییەکە هێندەی پەنجەیەکە بە لمدا دەرواتو پاشان خۆی پێدا دەکات.
(الملاحِك): شوێنی تەنگەبەر.
لحــم: (لَحَــمَ- الأمــرَ. لَحْمــاً): کارەکــەی (بنجبەستکرد/ قایمکرد/ دامەزراند).
(-الصائِــغُ الفِضَـــةَ): زیوگەرەکــە زیوەکەی جۆشداو لەحیمکردو گونجاند.
(لَحِمَ-بالمَکان. لَحْماً): لە شوێنەکەدا دانیشتو خۆی تێدا گیرکرد.
(لاحَمَ- الحَبلَ): گوریسەکەی توند بادا.
(-الشيءَ بِالشَــيءِ): شــتەکەی بە شتەکەوە چەسپو قایمکرد/ پێوەینووساند.
(-بَــین الشــیئین): دوو شــتەکەی پێکەوە چەسپکردو پێکەوە نووساند.
(أَلْحَمَ-الشيءَ): شتەکەی لواند.
(-الثَوبَ): جلەکەی چنی.
(«أَلْحِم ماأَسْــدَیتَ»): ئەوەی دەســتتداوەتێ تەواوی بکە.
(-الشِعرَ): شیعری (دانا/ هۆنییەوە).
(-فُلاناً الخَطبُ): فیســار گرفتــاریو وەیی خراپی تێئالا.
(-هُ بَصَرَهُ): چاوی تێبڕی/ تیژ تەماشایکرد.
(-الرَجُــلَ): داخی کــردە دڵــی پیاوەکەوەو خەفەتیدایە.
(-الشيء بالشيءِ): شتەکەی بە شتەکەیترەوە چەسپکردو لکاند.
(-فُلاناً ألأَرضَ): فیساری بە زەویدا کوتا.
(-بالمَکان): لە شوێنەکەدا نیشتەنیبوو.
(-تِ الدابَّةُ): چوارپێکە لە شوێنەکەدا وەستاو نەبزوا.
(-هُ القِتالُ): شەڕەکەی بە تووشەوە بوو لێی ڕزگار نەبوو.
(تَلاحَمَ-الشــيءُ): شــتەکە یەکیگــرتو چەسپبوو و لوا.
(-القَومُ): خوێشــگەل لەگەڵ یــەك کەوتنە جەنگەوە.
(-ت الشَجَّةُ): برینەکە هاتەوەیەكو یەکیگرتەوە.
(إلْتَحَمَ-الشيءُ): شتەکە یەکیگرتو جۆشیخوارد.
(-تِ الحَــربُ بَینَهُم): شــەڕ لــە نێوانیاندا هەڵگیرسا.
(-الجــرحُ لِلبُــرءِ): برینەکــە یەکیگرتەوەو بەرەو چاکبوون چوو.
(إسْــتَلْحَمَ- الزَرعُ): گیاکە چنگی دایە یەك/ بە گژیەکداچوو/ ئالایە یەك.
(-الخَطبُ فُلاناً): وەی لە فیسارەوە ئالا.
(-أُسْــتُلْحِمَ-الرَجُلُ): پیاوەکــە لە جەنگەوە گلێنراو دەرچوونی نەبوو.
(أَلْلُحْمَة (ج) لُحَم): ١-خزمایەتی/ خوێشایەتی ٢-تاڵی پــۆی چنراو/ ئەو تاڵــەی کە لە باری

پانیی لە چنراوەکەدا تێهەڵدەکێشـدەکرێتو دەچنرێت ئەوە پێچەوانەی تانە. تان تاڵی لە باری درێژییە.

(لُحْمَةُ الثَوب): پۆی چنراوەکەو جلەکە.

(أَلِلحـام): لەحیـم کـە درزەکـەی پـێ یەکدەگیرێتـەوەو پارچـەی پـێ لـە یـەك دەدرێت.

(أَلمُلْحَم): ۱ـلەحیمکراو/ جۆشخواردوو ۲ـئەوەی خۆی بە نەتەوە یان خۆشگەلەوە دەلکێنێتو خۆی بەوان دەکات ۳ جۆرە بەرگێکە تانەکەی ئاوریشـمی سـپییەو پۆکەی ئاوریشم نییە ٤ـ بەدیلگیراو.

(أَلمُلْحَمَـة (ج) مَلاحِـم): ۱ـبەیەکدا چوونی سـەختو لەیەکگیرانو کوشتاری بێشومار لە جەنگدا. وەك تانو پۆ لە یەك هەڵدەکێشرێن ۲ـداسـتان/ هەڵبەسـتێکی چیرۆکئامێـز کە قارەمانێتـی جەنگـی تێـدا تۆمـار بکرێت قارەمانەکانـی مرۆڤ یـان خوداوەندەکانبن. ئەفسـانەو ئەندێشـەو کاری سەرسـوڕمێن کورۆکی تۆمارکردنو هەڵبەستەکە بێت وەك هی ئەلیازەی هۆمیرۆسو لەو شێوەیە.

(أَلمُلاحِم- مِنَ الجِبال): گوریسی قایمو چاك بادراوو ڕێسراو.

(«شَجَّةُ مُتَلاحِمَة»): برینێکی دەمکراوە کە لێکدەدرێتەوەو یەکدەگرێتەوە.

۲-(لَحَمَ- القَصَّابُ العَظمَ لَحْماً): قەسـابەکە گۆشتەکەی لە ئێسقانەکە داماڵی.

(-ەُ): ۱ـگۆشـتـی دەرخـواردردا ۲ـزیانـی پێگەیاندو تووشی (دەردیکرد)/ ئەوەیکرد کە پێوەی بتلێتەوە.

(لَحِمَ- الصَقرُ ونَحْوُهُ. لَحْماً): هەڵۆکە چێژی گۆشتیکرد.

(لَحِـمَ ولَحُمَ. لَحْمـاً ولَحامَةً): ـگۆشـتنبو/ قەڵەو بوو ۲ـزۆر حەزی لە گۆشتخواردنبوو.

(لُحِمَ لَحْماً) کوژرا.

(لَحیم): کوژراو.

(أَلْحَـمَ- الرَجُـلُ): پیاوەکە گۆشـتی زۆری لەماڵدا بوو.

(-القَومَ): گۆشتی دەرخواردی خوێشگەلدا.

(-الـزَرعُ): کشـتەکە دانیگـرت وەکـو ئەوە گۆشتی گرتبێت.

(-ەُ عِـرضَ فُـلان): کۆمەکـی ئەویکرد کە نامۆسـی ئەویـتر بەرێـت پایەماڵیبکات:/ جنێوی پیسی پێبدات.

(-بَـینَ القَـوم شَـرّاً): ئاشـوبی لـە نێوان خوێگشەلدا نایەوە/ بەرپاکرد.

(أُلْحِمَ- الرَجُلُ): پیاوەکە مرد.

(أَللاحِـم): ۱ـگۆشـتدەرخواردەر ۲ـئـەوەی گۆشتی هەبێت.

(بازٌ لاحِمٌ): بازێك گۆشتبخواتو گۆشتخۆربێت یان حەز لە گۆشتبکات.

(أَللَحْـم واللَحَم (ج) لِحام ولُحُـوم ولِحْمان

ولُحْمان وألّحُم- مِن جسم الحَيَوان): گۆشتی رووتی لەشی زیندەوەرو ئاژەڵ نەك ئێسقانو بەزو چەوریی لەشی.
(«أكَلَ لَحْمِي ورَتَعَ فِي لَحْمي»): لە پاشملە بە خراپە باسیکردمو ناوی هێنام.
(لَحْمُ كُلِ شـــيءٍ): گۆشت یان کورۆکی هەموو شتێك.
(لَحْمُ البَحرِ) (ح): کرمێکە.
(أَللَحِم): ١-گۆشتن/ قەڵەو ٢-ئارەزوومەندێکی زۆری گۆشت ٣-شێر.
(بــازٌ لَحِمٌ): بازێکی گۆشـــتخۆر یــان چێژە گۆشت.
(أَلْلُحْمَةُ (ج) لُحَمْ): گۆشتی ئەو نێچیرەی کە بازەکە دەیگرێتو پێیدەدرێت.
(أَلْلَحْمَةُ): پلەگۆشت/ کوتە گۆشت.
(أَلْلَحَّام): گۆشتفرۆش.
(أَلْلَحيم): ١-گۆشتن/ قەڵەو ٢-کوژراو.
(«هــذا لَحيمُ ذاكَ»): ئەمە بە پێی ئەوەو لە شێوەی ئەوە.
(أَلْلِحِم) (فا): گۆشتدەرخواردەر یان کەسێك گۆشتی زۆر لابێت.
(أَلْلَحَم) (مفع): کەســێکە گۆشتی دەرخوارد بدەن.
(أَلْمَلْحَمَة (ج) مَلاحِم): قەسابخانە.
(أَلْمُسْتَلحِم) (ح): شێر.
٢-(إِسْتَلْحَمَ- الطَريقُ): ڕێگەکە فراوانبوو.
(-الطَريقَ أَو الطريدَةَ): شوێن ڕێگەکە کەوت یان شوێن نێچیرەکە یان هەڵاتووەکە کەوت.
الملحق:
لحم: (الإلْتِحام): بەسەریەکدا جۆشخواردن/ پێکەوە نووسان.
(«إلْتِحام أجزاء»): یەکگرتنەوەی پارچەکانو پێکەوە جۆشخواردنیان.
(إلْتِحـــام): دوو شـــت یەکبگـــرنو ببنـــە یەکپارچە.
(«إلتِحـــام مَعْدَنَـــين»): جۆشـــخواردنی دوو کانزاو یەکگرتنیان.
(إلْتِحام عَظْمَين): دوو ئێسقان یەکبگرنەوە.
(«إلتِحام الجُرحُ»): کۆشتەوزوون هێنانەوەی بریـــن/ یەکگرتنەوەو خۆشـــبوونەوەی دەمی برین.
(«ألإلتِحام) (ا ع): دەســـتەو یەخەبوونو لە جەنگدا تێکرژان.
(«إلتِحامُ جَيْشَين»): دوو سوپا دەستەویەخەی یەکتر ببن لە جەنگداو تێکبرژێن.
(-في علم الأحياء): لــە زیندەوەرزانیدا دوو ئەنـــدام یەکبگرن کـــە لە جۆرێـــك نەبن بە تایبەتی لە گوڵدا.
(أَلْمُلْتَحِمَة): پەردەی ناوەوەی پێڵووی چاو.
لحـــن: ١-(لَحَـــنَ- فِي كَلامِـــهِ أو فِي القِراءَةِ. لَحْناً ولَحَناً ولُحُوناً ولَحانَةً ولَحانِيَةً): قســـە یان خوێندنەوەکـــەی بە پێی ڕێزمان نەبوو/

هەڵەی ڕێزمانیی تێدا کردو دروستنەبوو.

(لاحِن ولُحّان ولَحّانَة): کەسێکە لە قسەو خوێندنەوەدا هەڵەی ڕێزمانیی بکاتو نادروست بدوێت.

(لَحَنَ- لِفُلانٍ لَحْناً): بە مەتەڵ لەگەڵ فیساردا دوا کە هەر ئەو تێبگاتو کەسی تر تێنەگات.

(هُوَ لاحِنٌ): ئەو مەتەڵبازە (ناوترێت (لَحّان).

(-إلَيه): ئەوی بە نیاز بوو دڵی بۆی لێداو بە لای ئەودا لایدا.

(لَحَّنَ-هُ): هەڵەی لێگرت/ کارەکەی بە هەڵە دانا/ وتی بەهەڵەدا چوویت.

(-فِي القِراءَة): بەخۆشیو ئاوازو دەنگەوە خوێندیەوە.

(-الأَناشِيدَ) (مو): ئاوازی بۆ سروودەکان داناو سروودەکانیان چڕی.

(أَللَّحْن (مص) في الكَلام (ج) أَلْحَان ولُحُون): هەڵەی ڕێزمانییکردن/ بەهەڵە سەروبۆر دەربڕینو خوێندن.

(-مِنَ الأَصوات): دارِشتنو دانانی دەنگەکان لەسەر ئاوازێکی دیار.

(صِناعَة الأَلحان): ئاوازسازیی/ مۆسیقا.

(لَحْنُ الكَلام): واتاو مەبەستی ئاخاوتن.

(أَللَحَن): زمان.

(أَللُّحْنَة): هەڵەی زمانی خەڵکیی/ ئەو هەڵەیەی کە خەڵکی لە زماندا دەیکات.

(أَللُّحَنَة): ١-کەسێکە هەڵەی زمانیی زۆر بێت ٢-ئەوەی هەڵەی زمانیی زۆر لە خەڵك دەگرێت.

(أَلأَلْحَن): باشترین گۆرانیبێژ یان خوێنەرەوە.

(أَلمُلَحِّن): ئاوازدانەر بۆ گۆرانییو سروود.

٢-(لَحَنَ- قَولَهُ. لَحْناً): لە قسەکەی گەیشت.

(لَحِنَ- الرَجُلُ. لَحْناً): پیاوەکە لە بەڵگەو بیانووەکەی گەیشت/ پەیپێبردو هوشیار بووەوە.

(-الكلامَ): لە قسەکە گەیشت.

(لاحَنَ- القَومَ): بە زمانێكو شێوەیەك قسەی لەگەڵ خوێشگەل کر، کە هەر ئەوان تێبگەن، وریایکردنەوە.

(أَلحَنَ- فُلاناً القَولَ. فَلَحِنَهُ): قسەکەی لە فیسار گەیاندو ئەویش تێیگەیشت.

(أَللاحِن) (فا): کەسێکە کە لەو سەری قسەکە بگات/ بۆی بچێتو ئەنجامەکەی بزانێت.

(أَللَحَن): وریاییو زرنگیی کە زوو پەی بە شتو قسە ببات.

(أَللَحِن): پەیبەر بەقسەو شت/ زرنگو زیت.

(أَلأَلحَن): زرنگترینو پەیبەرترین کەس/ وریاترین.

لحو: ١-(لَحا. يَلْحُو- الشَجَرَة. لَحْواً): توێکڵی دارەکەیگرت/ توێکڵەکەی لێکردەوە.

(-هُ): جنێوی پێدا.

إلْتَحَى- الشَجَرَةَ. إلْتِحاءً): توێکڵی درەختەکەی لێکردەوە.

(أَلْمِلْحى): توێکڵگرە/ ئەو شتەی جێوەکەی پێ رووتدەکەیت و توێکڵەکەی پێلێدەکرێتەوە.

٢-(لَحْوَجَ- عَلَيه الخَبَرَ لَحْوَجَةً): هەواڵەکەی (لێ چەواشەو ئالۆزکرد/ لێگۆڕی)/ ئەوەی پێنەوت کە دەیزانی.

لحي: ١-(لَحَى يَلْحِي- الشَجَرَةَ لَحْياً): توێکڵی درەختەکەی داماڵی و لووسیکرد.

(-فُلاناً): سەرزەنشی فیساریکردو جنێوی پێداو خەوشی لێگرت.

(لاح): کەسێکە کە سەرزەنشتی یەکێك بکات و جنێوی پێبداو کەموکووری لێدەربهێنێت.

(مَلْحِـي): جنێوپێـدارو سەرزەنشـتکراو تەشەرلێدراو.

(«لَحا اللهُ فُلاناً»): خودا فیساری بەر نەفرەت کردو ناشیرینی کرد، رسوای کرد.

(-لاحـى الرَجُـلَ. لِحاءً ومُلاحـاةً): لەگەڵ پیاوەکەدا مشتومڕیکرد/ بەگژیەکداچوون.

(«مَن لاحاكَ فقد عاداكَ»): هەرکەسێك بە گژتدا بێت ئەوە دوژمنتە/ نە یارتە.

لاحى (-فُلانـاً): لەگـەڵ فیسـاردا کەوتنە پاڵنانـی یەکـتری و بەرلەیـەك گرتـن پاڵی پێوەناو بەریلێگـرت و کەوتنە تیرو توانج لە یەکتری و سەرزەنشتکردن.

(ألحى. إلحـاءً): کارێکیکرد کە سەرزەنشـت بکرێت/ تیروتوانجی تێبگرن.

(تلاحـى- القَـومُ. تَلاحِيـاً): خوێنشـگەل نەفرەتیـان لەیەککردو جنێویـان بەیەکدا/ سەرزەنشـتی یەکیانکـردو رقیـان لـە یەك بووەوەو بەگژیەکداچوون.

(إلْتَحى- العُودَ: إلْتِحاءً): توولەکەی (داماڵی/ رووتکرد)/ توێکڵەکەی لێکردەوە.

(أَللِحاء): توێکڵی توولْ یان دار/ درەخت.

(«لاتَدْخُلْ بَينَ العَصا ولِحائِها»): مەکەومەرە نێوان خێزانێکەوە یان نێوان کەسـێك کە تۆ لەوان نەبیت/ دەست مەخەرە کاروباری ئەمو ئەوەوەو تێکیان بەردەیت.

(أَللِحْيـان): چکـە ناوێك کە لـە کێودا تکە بکات.

(لِحيانـةُ (ج) أَللِحيان): شـێوەڵۆکە کە لافاو هەڵیدرێت و دروستی بکات.

٢-(تَلَحَّـى. تَلَحِّيـاً): شـتێکی مێزەرەکەی/ سەروبەسەتەکەی خستە ژێر چەناگەیەوە.

(إلْتَحى. إلْتِحاءً): ١-ریشی دەرکرد/ ریشی هات ٢-ریشی (بەردایەوە/ هێشتەوە).

(أَللَحِيّ (ج) أَلْحٍ ولُحِيّ): ١-ئێسـکی کاکیلە کە دانەکانی لە سەرە ٢-شـوێنی دەرهاتنی ریش کە دوولایە.

(لَحيا الغديـرِ): هەردوو تەنشـتی گۆماو یا چەم کە وەك ئەملاولای دەمە.

(أَللِحيَةُ (ج) لِحىً ولُحىً): ریش.

(لِحَوِيّ): ریشن.

(لِحيَـةُ التَيـسِ) (ن): هەڵەکـۆك، گیایەکە

سـەلكەكەی دەخورێت. گەڵاكەی وەك گەڵای كەومر وایە، بەڵام بەرز دەبێتەوە لە بنچینەدا لـە ناوچەی دەریـای ناوەراسـتدا بـووە بۆ رەگەكەی دەروێنرێت كە خۆراكێكی خۆشە.

(لِحيَةُ الحمار) (ن): قەیتەران.

(أللحيانَ (م) لَحْيانَة): ریش درێژ.

(الأَلْحى واللِحيانيّ): ریشدرێژ یان ریشگەورە/ ریشن.

لخ: ١- (لَخَّ-ت عَينُهُ. لَخّاً ولَخيخاً): ١-چاوی فرمێسكی زۆر بوو و پێڵوەكانی هەڵاوسا.

(لَخِخَة): كەسـێكە چاوبە فرمێسـكو پێڵوو هەڵاوساو.

(-في الكلام): قسـەی بە پێـچو پەنایكرد كە تێنەگەن.

(-في الحَفرِ): لە هەڵكەندنەكەدا لایداو خوار هەڵیكەند.

(لَخِـخَ-ت عَينُـهُ لَخَخاً): چاوی فرمێسـكی زۆری رشتو پێڵووەكانی هەڵاوسا.

(لَخِخَة): چاوی پێڵوو هەڵاوسـاوی فرمێسك زۆر/ چاوی بە گریەو فرمێسك.

(تَـلاخَ- الوادي): دۆڵەكە تەنگو چر بوو بە هۆی درەختی زۆرو بەیەكداچوونیان.

(اِلْتَـخَّ- الأَمْـرُ): كارەكـە بەیەكداچـوو/ تێكەڵوپێكەڵبوو/ ئاڵۆز بوو.

(«اِلْتَـخَّ عَلَيهِم الأَمْـرُ»): كارەكەیان لێئاڵۆز بوو.

(-العُشبُ): گیاكە بەیەكداچوو/ چنگی دایە یەك.

(وادٍ لاخٌ): دۆڵێكی تەسـكو بە پێچو پەنا بە دارو زەبەنگ تەنگبوو/ چربوو.

(أللَخَّة)ع ا): لووت.

(أَصْـلٌ لَخُـوخٌ): رەچەڵەكێكـی لەكـەدار/ نارەسەن/ خەوشدار.

(وادٍ مُلْتَـخٌ): دۆڵێكی پڕ دارو درەختو چڕو بە پێچ.

(سَـكْرانٌ مُلْتَخٌّ): مەستێكی بێهۆشو گۆشو سەرخۆشێكی ئاوەز لە دەستداو

٢-(لَخَّ- الخَبَرَ. لَخّاً): زۆر سۆراغی هەواڵەكەی كردو بۆی گەڕا.

(-في الجَبَـلِ): لـە كەژەكـەدا/ شـاخەكەدا دوایكەوت/ شوێنیكەوت.

٣-(لَخَّ- هُ. لَخّاً): زللەی لێدا.

(- هُ بِالطِيبِ): بۆنی خۆشـی (تێهەڵسـوو/ لێدا).

(اِمْـرَأَةٌ لَخَّةٌ): ئافرەتێكـی چەپەڵی بۆگەن/ بۆمچك.

٤-(أللَخْلَخانِيَّة): كەسـێكە زمانەكەی راستو تەواو نەبێت بە زمانەكە بێگانە بێت.

لخـب: (لَخَبَ ولاخَبَ- هُ لَخْبـاً ومُلاخَبَةً): زللەی لێداو شەرە زللەی لەگەڵدا كرد.

(أللَخَـب الواحِدَةُ لَخَبَة (ن)= شَـجَرُ الدَّوم) = شـجر المُقْـل: دۆمـە دارخورمـا. جـۆرە دارخورمایەكی كورتەبنەیە.

(اَلمُلَخَّب): له شەردا بەر زلله دراو.

لخــص: (لَخِصَ. لَخَصاً): پێڵووی ســەرەوەی چاوی گۆشتی زۆر بوو.

(-ت عَيْنُهُ): دەورو پشتی چاوی هەڵاوسا.

(اَلْخَص): کەسێکە دەوری چاوی هەویکردووە.

(عَينٌ لَخْصاء (ج) لُخْص): چاوێکی دەوروپشت هەڵاوساو.

(لَخَّصَ- الـكَلامَ): ١-قسـەکەی کورتکردەوە ٢ دەریخستو نزیکی تێگەیتشنی کردەوە.

(«لَخِّص لِي خَبَرَك»): دەنگوباستم وردە وردەو بە کورتی بۆ دەربخەو بۆ روونبکەرەوە.

(-الشــيءَ): پوختەو کورۆکی شتەکەی بردو وەرگرت.

(اَللَخَص) (مص): پێڵووی ئەستوورو گۆشتن لە خوداوە/ لە زگماکییەوە.

(ضَرعٌ لَخِص): گوانێکی گۆشــتن کە بە گران شیرەکەی لێبێتە دەرەوە.

(رَجُلٌ لَخِصٌ): پیاوێك کە پێڵووی سەرەوەی چاوی زۆر گۆشتن بێت/ ئەستوور بێت.

(جِفــنٌ لَخِــصٌ): پێڵوویەکــی ئەســتووری گۆشتنو هەڵاوساو.

(اَللَخْصَةُ (ج) لِخاص): گۆشتی گلێنەی چاو.

(الألخص): کورترینو روونترین.

(اَلمُلَخَّص) (مفع): کورتەو پوختە.

(«هذا مُلَخَّص ماقالوهُ»): ئەمە کورتەو پوختەی قسەکانیانەو ئەوەی کە ئەوان دەیانەوێت.

لخف (لَخَفَ- هُ. لَخْفاً): توندلێیدا.

(اَللَخْف) (مص): تەنکە کەف.

(اَللِخاف): بەردی سپیی تەنك.

(لَخْفَة): بەردێکی سپیی تەنك.

لخم: (لَخَمَ- هُ. لَخْماً): زللەی پێداکێشا.

(-الشيءَ): شتەکەیبڕی/ لەتکرد.

(-الرَجُــلُ): دەموچــاوی (گۆشــتن بــوو/ قولپنبوو).

(لاخَمَ- ه لِخاماً وملاخَمَةً): شەرە زللەیانکرد یان زللەی پێداکێشا.

(اَللَخَمَة): ١-ساردوسڕیی‌و تێشکاوو بێهێزیو هەناسەقورسی.

(رَجلٌ لُخَمَةٌ ولَخَمَةٌ): ١-ڕەزا تاڵ ٢-بەدخواز/ بەدزمان.

لُخْن: (لَخِنَ. لَخَناً): بۆگەنبوو.

(-الرَجُلُ): ١- قسەی ناشیرینی کرد ٢-بنباخەڵو بن ڕەفیچکی بۆنی پیسی لێهات/ بۆمچکبوو.

(اَلْخَــن (م) لَخْناء (ج) لُخن): لەش بۆمچك‌و بۆن ئارەقاویی/ بۆنناخۆش.

(لَخْنَ- هُ): پێیوت: هەی کوڕی دایك بۆگەن.

لخو: (لَخا. يَلْخــو-هُ. لَخْواً): برنووتیی کردە لووتیەوە کە مرۆڤ پێیدەپژمێت/ پژماندی.

لخي: ١-(لَخِيَ. يَلخى لَخىً): زۆربلێیی لەسەر شتی نارەوا کرد.

(لَخــى. يَلْخي وألخى-.هُ. لَخْيــاً): ١-دەرمانی پژمێنــی کــردە لووتیــەوەو پێــی فووتــدا

٢-ماڵەکەی دایەوە.
(لاخی- الرَجُلَ. لِخاءً ومُلاخاةً): ١-دۆستایەتیو هاوپەیمانیی لەگەڵ بەست ٢-دڵی ڕاگرتو لەگەڵیدا گونجا.
(-فُلاناً علی فُلانٍ): فیساری لە فیسار کەس هانداو لێی تیژکرد.
(-بِهِ): بوختانی بۆ کردو قسەی بۆ هەڵبەست.
(أَلْلَخا أَو اللَخَی واللَخَاء والمَلْخی): برنووتی دەرمانێکە بۆ پژمین دەکرێتە کونە لووتێکەوە.
(الأَلْخی): زۆربڵێ لەسەر شتی نارەواو هیچو پووچ.
(الأَلْخی واللَخي- مِنَ الجِمال): حوشترگەلێك کە ئەژنۆیەکیان لەویتر ئەستوورتر بێت.
(أَلْلَخواء): ١-مێی وشەی (الأَلخی) ٢-شاهەڵۆکە دەنووکی سەرەوەی لە هی خوارەوەی درێژترە.
٢-(اِلْتَخی- الصَبيُّ اِلْتِخاءً): منداڵەکە نانێکی تەری خوارد.
(أَللَخاء): نانی تەرخواردن.
لدَ: ١-(لَدَّ- الرَجُلَ. لَدّاً): ١-دوژمنایەتیەکی سەختی لەگەڵ پیاوەکەدا کرد ٢-شەڕە بەڵگەو حەنەحەپەشێی لەگەڵدا کردو بەزاندی.
(-هُ عَنِ الشيء): نەیهێشت دەستی بگاتە شتەکەو بەری لێگرت.

(-اللَدودَ. لَدّاً ولُدُوداً): برنووتی دروستکرد.
(-فُلاناً اللَدودَ): دەرمانەکەیکردە لایەکی لووتی.
(لاد): دەرمانتێکەری لایەکی لووت.
(مَلْدود): دەرمانتێکراوی لایەکی لووت.
(لَدَّ- لَدداً): دوژمنایەتییەکی (سەختیکرد/ تەواویکرد).
(أَلَدّ): دوژمنێکی سەرسەخت/ پیسترین دوژمن.
(«هُو أَلَدُّ بيَن اللَدَد»): ئەو سەرسەختترین دوژمنە لەناو دوژمنەکاندا/ لەناو نەیارەکاندا.
(لَدَّدَ بِهِ): جاری سووکیی لێداو ناوی زڕاند/ ئابرویبرد/ ڕسوایکرد.
(لادَّ- الرَجُلَ. لِداداً مُلادَّةً): ١-دوژمنایەتیەکی سەختی لەگەڵ پیاوەکەدا کرد ٢-شەڕە (بەڵگەو/ قسە)ی لەگەڵدا کردو بەسەریدا (زاڵبوو/ سەرکەوت).
(-عَنهُ): بەرگریی لێکرد.
(أَلَدَّ- الرَجُلَ): ١-دەرمانی دایەو کردیە لایەکی لووتیەوە ٢-دوژمنایەتیەکی زۆری لەگەڵکرد ٣-شەڕە بەڵگەو حەنەپەشێی لەگەڵکردو بەزاندی.
(-هُ): دوژمنایەتیەکی سەختی لێبینیو لێوە تووشبوو.
(-بِهِ): دەستیدەستی پێکردو سزایدا.
(«أَلْدَتُ بِهِ»): لە نەیاریدا تەنگم پێهەڵچنی.

(تَلَدَّدَ): بە ڕاستو چەپدا ڕوانیو ئەملاولای خۆیکرد. (لە (لَدیدَی العُنُق) موە ومرگیراوە.

(إلْتَدَّ): دەرمانەکەی قووتدا.

(-عَنِ الشيءِ): لە شتەکە لایداو لاچوو.

(أَلَـلاَدُّ واللَدُّ (ج) أَلِدَّة والأَلَـدُ (م) لَدَّاء (ج) لِداء ولُـدٌّ): دوژمنی سەرسـەختی قینلەدڵ، دەڵێـن لە (لَدیدَی العُنُـق) موە ومرگیراوە کە هەر یەکەیان ملی ئەویتری دەگرێت.

(أَللَدَدُ) (مص): نەیاریی زۆر/ دوژمنایەتیەکی سەخت ناحەزییەکی تەواو.

(أَللَدُود (ج) أَلِدَّة): ١-دوژمنێکی سەرسەختی قین لـە دڵ ٢ دەرمانێکە بـە دەفرێکی خۆی دەکرێتە لایەکی دەمەوەو بە گەرووەدا دەرواتە خوارێ.

(أللَدید (ج) أَلِدَّة): ١-دوژمنی سەرسـەختو ڕقاوی ٢-دەرمانێکە دەکرێتە لایەکی دەمەوەو بە گەرووەدا دەچێتە خوارێ.

(أَللَدِیـدان): ١-ئەملاولای مل لە ژێر هەردوو گوێدا ٢-ئەملاولای دۆڵ ٣- ئەملاولای/ تەنشتی گشت شتێك.

(أَلأَلَنْـدَد والیَلَنْدَد): ناحەزێکی/ دوژمنێکی/ نەیارێکی سەرسەختو قینلەدڵ.

(أَلمُتَلَدَّد) (ع ا): مل.

(«مالَهُ عَنهُ مُحتَدٌّ ولامُلْتَدٌ»): چاری ناچارەو هەر دەبێت مل بدات.

٢-(لَدَّدَهُ): حەپەساندی/ سەرسامیکرد.

(تَلَدَّدَ): حەپەسا/ سەرسامبوو/ سەری سوڕما/ واقی وڕما.

(-فِي المَكانِ): لە شـوێنەکەدا خـۆی ڕاگرت/ مایەوە.

٣-(أَللَدُّ) (مص): جەوالەکان.

لدس: ١-(لَدَسَ- هُ بِیَدِهِ لَدْسـاً): بەدەسـت (پیایدا کێشا/ لێیدا).

(-هُ بَحَجَرٍ): بەردێکی تێگرت.

(أَلِمْلْـدَس (ج) مَـلادِس): بەردێکی گەورەیە تۆوی/ ناوکی پێدەشکێنرێت.

٢-(لَدَسَ- الشيءَ. لَدْساً): شتەکەی بە پەنجە یان بە زوبان لستەوە.

(لَـدَّسَ- الخُـفَّ): پێلاوەکـەی پینەکـردو چاککردەوە.

(أَلْـدَسَ-تِ الأَرضُ): زەویەکە شـتێك گیای دەرکرد.

(أَللَدِیـس (ج) أَلْـدِاس): گۆشـتن/ قەڵـەو تێکسـمراوو تۆکمـە وەك گۆشـتەکەی پێوە لکێنرابێت.

٣-(أَللِدْس): خاووخلیچکی بێتوانا/ شل.

لدغ: (لَـدَغَ- هُ لَدْغـاً وتَلْداغـاً): پێومیدا/ گەستی.

(«لَدَغَـهُ بِکَلِمَـةٍ»): بە قسـەیەك جەرگی ئاودا.

(أَلْـدَغَ- العَقْـرَبَ فُلاناً): دوپشـکی تێکرد/ تێبەردا تا پێوەی بدات.

(أَللادِغ (م) لادغَة (ج) لُدَّغ) (فا): گەزندە/ پێوەدەر.

(أَللَدْغَةُ): جارێك پێوەدان/ گەستن.

(أَللُـدَّاغ): چزو یان چقڵ/ درك یان سـەری تیژی درکەکە.

(أَللُدَّاغَة-مِـنَ الرجال): پیاوی قسـە رەقی زمانخراپ/ نەزاندوو.

(أَللَديغ (ج) لَدْغی ولُدَغـاء) (بۆ نێرو مێ)

(أَلمَلْدوغ): گەستراو/ پێوەدراو.

«وهُـم قـومٌ لَدغـی و لُدَغـاء»: ئـەوان خوێشگەلێکن بە زمان خەڵك دەگەزن/ ئازاری خەڵك دەدەن.

(أَلمِلْـدَغ): کەسـێکە کـە پیشـەی بـە زمان خەڵکگەستەبێت قسە رەق‌و بەد بێت.

لدك: (لَدِكَ- بِهِ لَـدْكاً ولَدَكاً): پێوەی (لکا/ نووسا).

لـدم: (لَـدَمَ-ُ لَدْمـاً): ١-دایە بـەر زللە ٢-بـە شـتێکی قـورس وا لێیـدا کـە دەنگـی پێداکێشانەکەی هات.

(-الخُبزَ- مِنَ المَلَّة): نانەکەی لە ژێلەمۆکەدا دەرهێنا.

(لَدَّمَ- الثوبَ): جلەکەی پینەکردو چاکیکردەوە.

(أَلْـدَمَ-تْ عَلَيـه الحُمَّـی): تاکە سـەرومر دایگرت‌و بەرینەدا.

(تَلدَّمَ- الثَوبُ): کۆنبوو و پینەکرا.

(-الثَوبَ): (پۆشاکەکەی/ جلەکەی) پینە کرد.

(إلْتَدَمَ): پەشۆکا/ شپرزە بوو/ تێکچوو.

(-هُ): لێیداو پاڵی پێوەنا.

(-تِ النسـاءُ): ژنـان لە شـیوەندا بـەرووی خۆیاندا کێشا.

(أَللادِم (ج) لَدَم) (فا): پینەکەر.

(أَلْلَـدْم) (مص): تەپەی بـەرد کە بە زەویدا بکەوێت.

(أَلْلَـدَم): ژنان لـە خزمایەتیـدا (دەڵێن بە ژن وتـراوە (لَـدَم) چونکـە دەبێتـە هـۆی پەیداکردنـی خزمایەتی‌و پەیوەندیی چاك‌و بەهێز دەکات).

(أَللِـدام): پینـە (چونکە جل‌و شـتیتری پێ پینە دەکرێت).

(أَللَدَّام): پینەکەری پۆشاك.

(أَللَديـم- مِـنَ الثِيـاب): بەرگـی دڕاوی پینەکراو.

(أَلمِلْـدام): بەردێکـە تـۆوو ناوکـی پێ دەشکێنرێت.

(أَلمِلْدَم= ١-المِلْدام): ١-بەردی ناوکشکێن ٢-گەوج ٣-لەحیم/ جۆش ٤-قورس/ گران.

(أُمّ مِلدَم): تا.

لدن: ١-(لَدُنَ. لَدانَةً ولُدُونَةً)نەرمبوو.

(لَدْنُ (م) لَدْنَة (ج) لُدْنٌ ولِدانٌ): نەرم.

(-ت أَخلاقُهُ): ڕەوشـتی نەرم لەسـەر خۆو چاکبوو/ ئاغر بوو.

لَدَّنَ- الشيءَ: شتەکەی شل‌و نەرمکرد.

(-ثَوبَهُ): جلەکەی تەڕکرد.

(«هُوَ لَدُنُ الخَليقَة»): ئەو سروشتنەرمەو وا دروستبووە.

٢-(لَـدُنَ-ەُ فِي الأَمْرِ): لە کارەکەدا لەسەری وەستاو لێی شێنەییبوو.

(تَلَدَّنَ): چاوەڕێیکردو دانی بە خۆیدا گرت.

(-بالمَكانِ): لە شوێنەکەدا مایەو نیشتەنی بوو.

(-عَلَيهِ): لەسەری وەستاو چاوەڕێیکرد.

(«تَلَدَّنَتْ عَلَيَّ راحِلَتي»): وڵاخەکەم نەڕۆیشت مانیگرت/ خایاندمی.

٣-(أَلْلَـدُن- مِنَ الطعام): نـان یان خواردنی نەبرژاوو نەکوڵاو.

(لَدُن ولَدَن لُدن ولِدن ولَدْنُ ولَدْن): ناوەڵفرمانی کاتیی‌و شوێنییە: لا، بەڵام بۆ شوێنی نزیك‌و بۆ تایبەتی بەکاردێت‌و بۆ ئێستا.

(«لَدُنْهُ مالٌ»): ئیستە ماڵی لەلایە. جاری وا هەیە (مِن)ی دەچێتە سەر.

(«جئتُ مِن لَدُنْهِ»): لەلای ئەوەوە هاتم.

(لَدُن غُدْوَةٍ): سەر لە بەیانی.

(«لي إلَيهِ لَدُنَّةٌ»): پێداویستیەکم بۆی هەیە.

(لُدُنَّة): پێداویستی.

لدي: (أَلْدَى. إلْداءً): هاوتەمەنی زۆر بوو.

(أَلْلِدَةُ (ج) لِدَات ولِـدُون): ١-ئەوەی لەگەڵدا بە سـکێکبوون. (جووتەن) یان هاوتەمەنتەو لەگەڵدا پێکەوە بەخێوکراون.

(«هُـوَ لِدَّتـي»): ئـەو پێکـەوە بە سـکێك لەدایکبووین یان پێکەوە بەخێوکراوین ٢-کاتی لەدایکبوون (لە وشەی (ولد)ەوە هاتووە).

(لَدى): لەلای. بە واتان (لَدُن)ە: واتا لە لای.

(لَدِيَّ مالٌ): دارام هەیە/ ماڵم هەیە/ سامانم هەیە.

لـذ: ١-(لَذَّ-الشـيءُ. لَذاذاً ولَذاذَةً): شـتەکە خۆشبوو بە چێژ بوو.

(لَذٌّ ولَذيذٌ): خۆشـمەزەیە/ بەتامە/ خۆشە/ بەچێژە.

(-الشيءَ- وبِهِ وتَلَذَّذَ والتَذَّ-بِهِ): شتەکەی بە دەم خۆشبوو/ شـتەکەی لا خۆشبوو/ چێژی لە شتەکە وەرگرت.

(لَذَّذَ-هُ): وایکرد چێـژی لێوەربگرێت/ بۆی خۆشکرد/ بەچێژکرد.

(تَـلاذّا): خۆشـی‌و چێژیـان لـە یەکـتری وەرگرت.

(إسْـتَلَذَّ- الشـيءَ): چێژی لە شتەکە بینی/ شتەکەی لا خۆشبوو.

(أَلَلَذّ) (مص): خۆشمەزە/ مەزەدار ٢-خەو.

(«رجل لَذٌّ»): پیاوێکی قسەخۆش.

(أَلَلَذَّةُ (ج) لَذَّات):١-خۆشیی حەز پێچەوانەی ئازار ٢-دڵخۆشکەرە ٣-شادیی ٤-چێژی جوانیی ٥-مەی.

(أَلَلَذيــذ (ج) لُذّ ولِذاذ): ١-خـۆش ٢-بەتام/ چێژ ٣-حەزبزوێن ٤-مەی.

(أَلَذّ): خۆشتر/ بەتامتر/ بەچێژتر/ حەزبزوێنتر.

(أَلَلَذّ (ج) مَلاذ): شوێنی (١-چێژو خۆشی وەرگرتن ٢-دڵخۆشبوون و ڕابواردن).

(أَلَلَذَّة (ج) مَلَذَّات): حەز/ هەوەس/ ئارەزوو/ کەیف.

٢-(لَذْلَذ): چابووك و ئازا بوو/ گورج و گۆڵبوو.

(أَللَذلاذ): ١-(ئازا/ سووکەڵە و چابوك) لە کاردا ٢-(ح) گورگ.

لذب: (لَذَبَ ولاذَبَ- بالمَكان. لُذوباً ومَلاذَبَةً): لە شوێنەکەدا نیشتەنیبوو.

لذج: (لَذَجَ-هُ لَذْجاً): دەرۆزکەرەکە/ سواڵکەرەکە زۆرو هەتەرانە داوایکرد.

(-الماءَ): ئاوەکەی هەڵقوراند.

لذع: ١-(لَذَعَ-تِ النارُ الشيءَ): ئاگرەکە شتەکەی هەڵپرووکاندو سووتاندی.

(-الحُبُّ قَلْبَهُ): خۆشەویستیی/ ئەوین دڵی هەڵپرووکاندو ئازاردا/ شپرزەیکرد.

(-فُلاناً بلسانِهِ): بەزبان قیساری ئازاردا/ دڵی بریندار کرد.

(البَعيرَ): حوشترەکەی بەلایەکی داخەکە داخیکرد.

(-الرَجُلَ بذَكائِهِ): پیاوەکە بە زیرەکیی خۆی زوو لە ڕاستی شتەکەو لە شتەکە گەیشت.

(تَلَذَّعَ): زرنگ و زیرەکبوو/ بەمێشکبوو ٢-بەڕاست و چەپی خۆیدا وەك یەکێکی دڵخورد ڕوانی.

(-تِ النارُ): ئاگرەکە بڵێسەی سەند.

(إلْتَذَعَ): لەتاو ئازار گڕی تێبەربوو.

(أَللاذِعَةُ (ج) لَواذِع): مێی وشەی (اللاذع).

(لَواذِعُ الكلام): قسەی بە ئازارو سوێ و نیگەرانکەر.

(«نَعوذُ باللهِ مِن لَواذِعِهِ»): پەنا بە خودا لە قسە بە توێکڵ و ناخۆش و بەژانەکانی.

(أَللُذَع): مەیی گەروو سووتێن/ زمان و قورگ چووزێنەرەوە.

(أَللّذاع): ١-زۆر چووزێنەرەوە ٢-زۆر دڵبریندارکەر.

(«رَجلٌ مَذَّاعٌ لَذّاعٌ»): پیاوێکی بێگفت/ بێبەڵێن. کە بە بێ گفتەکەی دڵ ئازارو نیگەراندەکات.

(أَللَوذَع واللوذَعِيّ): ١-زۆر زرنگ/ هۆشمەندو بەورە/ دڵقایم ٢-زمانپاراو/ بەزمان.

٢-(لَذَعَ- الطائرُ. لَذْعاً): باڵندەکە کەمێك هەڵبەزییەوەو کەمێك باڵەکانی بەیەکدا داو دامرکا.

لذم: لَذِمَ- هُ الشيءُ لَذَماً): شتەکە سەری سورماند/ شتەکەی بەلاوە سەیر بوو.

(-بالشيءِ): شتەکەی بەدڵاچوو ٢-حەزی لێکردو پێوەی بەند بوو.

(-بالمكان): بە شوێنەکەوە بەندبوو مایەوەو بەرینەدا.

(هُ بِفُلان): بە فیساریەوە نووساند/ پێوەی بەند کرد/ ئالوودەی فیساریکرد.

(أُلْدِمَ- بِفُلانٍ): هۆگری فیسار بوو و پێوەی لکا.

(رَجُلٌ لَذِمٌ ولَذُومٌ- بالشيءِ): پیاوێکە حەزکاریی شتەو پێوەی دەلکێتو خووی دەداتێ/ ئالوودەی شتەکە بێت.

(أَلُذُمَةُ): ١-خوو بە شتەوە گرتوو و پێوە لکاو ٢-کەسێکە خووی دابێتە ماڵەوەو لێی دەرنەچێت/ پێوەی بەندبێت.

(أَلمِلْذَم): دلێر/ کەسێکە کۆڕی جەنگ بەرنەدات.

(رَجُلٌ مُلْذَمٌ بالشيء): پیاوێکە خوو کارەو خوو بە شتەوە دەگرێتو پێوەی بەند دەبێت/ ئالوودەی شتەکە دەبێت.

لذن: (اللاذِن) (ن): سیسوس جۆرە دەوەنێکی ئاوییە هەمیشە سەوزە گوڵەکەی پانە پەمەییە یان سپییە لە قەراغ دەریای سپی زۆرە، لە زەبەندەکاندا کە گڵەکەی گەچین نەبێت زۆرە.

(أَللاذِن واللاذِنَة): جۆرە بنشێتێکە کە دەجوورێت.

لذی: (لَذِيَ يَلْذَى- بالأمر لَذًى): خووی بە کارەکەوە گرتو پێوەی لکاو بەرینەدا.

(أَلَّذي): ئەوەی/ ئەو کەسەی کە (بە پێنج شێوە دێت).

(أَللذِ واللَذْ واللَّذِيُّ واللَذِيّ ولَذِيٍّ (م) التي. جووتەکەی اللَذان. واللَذا واللَذّانِ): ئەو دوانە کە (ج) أَلَّذينَ واللاؤُون واللاؤُو): ئەوانەی کە (دەمیشوترێت (أَلَّذون) و (ئەمانە بۆ نێرە).

(أَللَذَيا): بچووککراوەی (الذي)یە، جووتەکەی (أَللَذَيان (ج) (أَللَذَيّون).

لزّ: (لَزَّ- الشيء بالشيءِ لَزّاً ولَزَزاً ولِزازاً): شتەکەی بە شتەکەوە لکاندو توندکردو پێوەی چەسپکرد ٢-پێوەی نووساند.

(-الشيءُ بالشيءِ): شتەکە بە شتەکەیترەوە لکا/ نووسا.

(-هُ إلى كذا): ناچاری پێوەلکانی ئەومیکرد.

(-هُ بالرمح): نێزەی پێداکرد.

(-القَومُ): خوێشگەل کەڵەکەیانکردو پێوەلکان/ تەنگیان بەیەك هەڵچنی.

(لَزَّزَ- اللهُ فُلاناً): خودا فیساری تۆکمەو لەشقایم دروستکرد.

(لازَّ-هُ. لِزازاً وُمُلازَّةً): ناحەزانە پێکەوە لکانو تەنگیان بەیەك هەڵچنی.

(أَلزَّ- الشيءَ): شتەکەی بەستو پێکیەوە لکاند.

(إلْتَزَّ-بهِ): پێوەینووسا.

(أَللَزّ) (مص): مشەمای ئازار.

(أَللِزُّ): پێوە چەسپیو/ پێوە نووساو/ پێوە لکاو.

(«فُلان لِزُشَرٍّ ولَزِيزُ شَرٍّ): فیسار وا بە خراپەو خراپەکارییەوە نووساوە وازی لێناهێنێت.

(أَلْلَزَز واللِزاز): ١-چەسپاندن/ پێوە نووسان ٢-كێلوونی دەرگا/ كولۆمی دەرگا، داری پشتدەرگاكە پێی قایمدەكرێت ٣-نەوپەڕی (ناكۆكییو ناحەزیی/ دوژمنایەتی).

(عَیشٌ لَزز): ژیانێكی كولەمەرگی/ نەبووانە.

(أَلْلزیزَة (ج) لَزائز): مێی وشەی (اللزیز).

(أللزائز): ئێسكی سنگ.

(أَللِزّ): دوژمنی سەرسەخت (بۆ نێرو مێ بەكاردێت).

(أَللَـزَّة) (ا ع): وا شەڕ كە دەخرێـە ژێر بوورغـووەوە چەرمبێت یان ئاسن یان هەر شتێكیتر بێت (پێیدەوترێ روندل).

لزأ: (لَزَأَ- الإناءَ. لَزْأً): قاپەكەی پڕكرد.

(-الماشِیَةَ): ئاژەڵەكەی تێر لەوەڕكرد.

(-فُلانا): دای بە فیسار.

(«لَزَأَتْه أُمُّه»): دایكی نەویبوو.

(لَزَّأَ وأَلْزَأَ- الإناءَ والماشِیَةَ): قاپەكەی پڕكردو ئاژەڵەكەی تێر كرد.

(تَلَزَّأَ- الإناءُ): قاپەكەی پڕبوو.

لزب: ١-(لَـزَبَ. لُزُوبـاً): تونـدو قایمبوو/ چەسپیبوو.

(-بِهِ): پێوەی (نووسا/ لكا).

(-تِ السَنَةُ): ساڵەكە بێبارانبوو/ وشكبوو/ وشكەساڵبوو.

(-تِ العَقْـرَبُ فُلاناً. لَزباً): دووپشكەكە بە فیساریەوە دا.

(لَزِبَ الطینُ. لَزَباً): قوڕەكە تێوەچووو پێوە رەقبوو.

(لَـزُبَ الطـینُ. لَزْبـاً و لُزُوبـاً): قوڕەكـە پێوەنووساو یەكیگرتو رەقبوو.

(-الشيءُ): شتەكە بەیەكداچوو/ یەكیگرت.

(تَلازَبَ- الشيءُ): شتەكە لەسەر یەك كەڵەكە بوو/ گرمۆڵە بوو.

(أَلـلازِب) (فـا): ١-چەسـپو یەككگرتـوو/ بنجبەست ٢-نەگۆڕ.

(«صارَ الأَمرُ ضَرْبَـةَ لازِب»): كارەكە لكاوو هەمیشەییبوو/ بنجبەستبوو.

(طینٌ لازِب): قوڕێكی: قوڕێكی مڵ، لینج بە دەستەوە دەلكێت.

(أَللَزب): رێگەی تەسك.

(أَللَزْبَـة (ج) لِـزَب ولَزْبـات): ١-تەنگانـە/ تەنگوچەڵەمە ٢-گرانییو قاتو قڕیی.

(سَـنَةٌ لَزْبَة): ساڵێكی سەختی/ قاتو قڕیو گرانیی وەك وشكە ساڵییو قاتو قڕێ پێوەی نووسا بێت.

(أَلمِلْزاب (ج) ملازیب): زۆر (پیسكە/ چرووك/ رژد).

٢-(أَللَزب (ج) لِزاب): كەم.

(«هُـو عَزَبٌ لَزَبٌ»): ئەو رەبەنەو بێژنەو وا ماوەتەوە.

(أَللِزّاب) (ن): هیڤرسـت/ عەرعەری كێوی: جۆرە دارێكی گەورەیە لە جۆری سوورە چنار

گەڵاکەی لە گەڵای شەربینە دارەکەی باشترین دارە لە ناوچــە بەرزەکانی لوبناندا دەڕوێت‌و لە (جبل الشيخ)دا هەیە.

لــزج: (لَــزِجَ. لَزَجــاً و لُزوجــاً): لینجبوو دەزوولەیکردو کشـاو نەپچڕا. بە دەســتەوە وەك هەنگوین لکا.

(لَزِج): لینـج.

لَــزِجَ- العَسَــلُ بِأُصْبُعِــهِ): هەنگوینەکە بە دەستیەوە لکا.

(تَلَزَّجَ): لینجبوو.

(-البَقْلُ): ســەوزەکە لاســکی نەرم‌و شــلبوو خۆی بەسەریەکدادا.

(-تِ الدابَّــةُ البُقــولَ): چوارپێکــە بە دوای سەوزەکەدا گەڕا.

(رَجُــلُ لَزْجَــةٌ ولَزِجَةٌ ولَزيجَــةٌ): پیاوێکە خۆی دەکوتێتەماڵەوەو نایەتە دەرەوە.

(اَللَزُوجَة): لینجیی.

لزق: (لَــزِقَ-تِ الرِئَــةُ بِالجَنــبِ لَزَقاً): لە تینوێتیی زۆردا سییەکە بە تەنشتەوە نووسا/ لکا.

(لَزِقَ والتَزَقَ بِهِ لُزوقاً): پێوەیلکاو پێوە گیر بوو/ پێوەینووسا.

(لَزَّقَ- الشيءَ): ١-شــتەکەی پێوە نووساند ٢- هەرەمەکیی پێوەی لکاند.

(لازَقَهُ. لِزاقاً ومُلازَقَةً): پێکیەوە لکاند.

(اَلزَقَ-هُ بِهِ): پێوەی نووساند.

(اَلْلَــزِق= اَلْلِصق): پێوە لکا/ پێوەنووســا/ لە پاڵدا بوو.

(«هُوَ لِزقي أَو بِلِزْقــی»): ئەو لە پاڵمدایە/ پێوەمنووساوە.

(اَلْلِــزاق) (مــص): ئــەوەی کــە پێــی پێوە دەلکێنرێــت وەك کەتــیرەو ســریش‌و هێلم جەوی/ لێکنەرو شتیتر.

(لِزاقُ الذَهَبِ ولِزاقُ الحَجَرِ ولِزاقِ الرُخام): ئەمانە دەرمانن کە لە کانزا دەکرێن. چەسپی زێڕ چەسپی بەرد چەسپی مەڕمەڕ (دەرمانن بۆ پێوەلکاندن).

(اَلْلَزْقة): مشەمای ئازار.

(أُذنٌ لَزقــاء): گوێیــەك کــە بــە ناڕێکی بە سەرەوە لکابێت.

(اَللَزُوق واللازوق) (طب): دەرمانێکی برینە پێوەیدەبێت تا چاکدەبێتەوە.

(اَللَزيق): پێوەلکاو.

(«هُوَ لَزيقی»): ئەو هەمیشــە لە پاڵمدایە/ لەلامەوەیە/ لە تەنیشتمەوەیە.

(اَللُزَّيق) (ح): هێلکە شەیتانۆکەی دەریایی.

(اَللُزَيقاء واللُزَيقی) (ن): گیایەکە پاش باران لە بن بەردو تاوێردا دەڕوێت.

(اَلمُلَزَق): کوری بەخێوکراو/ کوری هەڵگیراوە.

لزم: ١-(لَزِمَ- الشــيءُ لُزومــاً ولَزْماً ولَزاماً ولِزامــاً ولِزامَــةً ولُزْمَةً ولُزْماناً): شــتەکە بنجبەست‌و قایم‌و بەردەوامبوو.

(-بَيتَهُ): خزايه ماڵەوەو بەجێینەهێشت.
(-هُ المـالُ): دانـەوەی ماڵەکـەی لەسـەر پێویستبوو.
(-الغَريمَ وبـِهِ): بەواموەرگـرەوە بەندبوو لەگەڵیدا درێژەیکێشا.
(-الأمـرُ): کارەکـە (پێویسـتبوو/ بـوو بە ئەرك).
(-كَذا عَن كذا): ئەوە لەوەوە کەوتەوەو لەوە پەیدابووە.
(لازَمَ-هُ لِزامـاً ومُلازَمَـةً): پێـوەی لـکاو بەندبـوو لێینەبـووەوە/ لەگەڵیـدا بوو لێی جیانەبووەوە.
(ألْـزَمَ- الشـيءَ. إلزاماً): شـتەکەی جێگیرو چەسپکردو بەردەوامیکرد.
(-هُ المـالَ والعَمَلَ أو بِالمـالِ والعَمَلِ): پارەو کارەکەی خستە ئەستۆی ئەو کردی بە ئەرك و پێویست لە سەری.
(«ألزَمتُ خَصمي»): ناحەزەکەم ئەسـتۆگیر کرد.
(اِلْتَزَمَ-هُ): لەگەڵیدا ڕۆیشت خۆی پێوە بەند کرد.
(-فُلاناً): دەستی کردە گەردنی فیسار.
(-العَمَـلَ أو المالَ): کردنـی کارەکەیان دانی پارەکەی خسـتە ئەستۆی خۆی/ لەسەر خۆی پێویستکرد.
(-القَريَةَ أو العُشرَ أو غَيرَهُما): باج و دەیەك و کرێی وەرگرتنی دێکەی خستە ئەستۆی خۆی کە لە بری ئەو کەڵکەی لە دێکە وەریدەگرێت بیدات بە دادوەر.
(إسْـتَلْزَمَ- الشـيءَ): ١-شـتەکەی بە ئەرك و پێویسـت دانـا ٢-کردی بە پێویسـت و ئەرك دەبێ ببێت یان بدرێت.
(اللازِم (م) لازمة (ج) لَوازِم): ١-پێویسـت و ئەرك/ دەبێ ٢-بنجبەست.
(«صار الأمـرُ ضَربَةَ لازِم»): کارەکە بوو بە پێویستیەکی تەواو/ پێویستیەکی ئەستۆگیر.
(«ضَربَةَ لازِب»): بە ئەستۆوە گیر.
(لِزام): پێویست.
(ألْزام) (مص): ١-مردن ٢-لێپرسینەوە ٣-زۆر پێوە بەندبـوون ٤-زۆر پێویسـت/ ئەرکێکی تەواو.
(ألْزَمَة): کەسـێك زۆر پابەندی شـتێکبێت. کارێکبێت و لێینەبێتەوە/ وازی لێنەهێنێت.
(ألْزومِيَّـة): ١-پێویسـتبوون ٢-پابەندبوون، پێوەبەندبوون پێوە پەیوەستبوون.
(المُلازِم) (ا ع): ئەفسەری یەکئەستێرە.
(المِلْـزَم والمِلْزَمَـة (ج) مَـلازِم): مەنگەنە، گـیرە. دوو تەختـە دارن یان تەختە ناسـنن لەسـەریەك قایمدەکرێن بە هـۆی کلیل یان شتیترەوە ئەو شتەی کە بیانەوێت بیپەستێون دەیخەنە نێوان دوو تەختەکەوەو گیردەدرێت، لە مەنگەنە دەدرێت.

(أَلْمَلْـزُوم= المُلْتَــزَم): ١-پابەندكراو/ لەســەر پێویستكراو.

(لَزَمَ- الشَيءَ. لَزماً): شتەكەی بەشبەشكردو جیایكردنەوە.

(أَللـزَام): كۆتایـی بـە كێشـەهێنانو جیاكردنەوەی.

(أَلْلِـزَام واللِزم): قازی/ دادوەر كەسـێكە كە كێشە ببرێنێتەوە.

أَلْلَحَق:

لزم: (لَزَّمَ): پابەندبوو.

(«لَـزَّمَ طريقـاً»): پابەنـدی رێگەیەكبوو/ رێگەیەكیگرت.

(أَللازِمَــةُ في المَنطِـق): بـە گفتەیەكـەوە پابەندبوون: ١-ئەوەیە كێشەیەك یەكەوراست/ یەكسـەر لە كێشـەیەكیتر بكەوێتـەوەو لكی ئەو بێت ٢-كێشـەیەك كەمبایەختر بێت یان كەمتر پەلبلاوبێتو لە كێشەیەكی سەرەكیی دەربهێنرێـت ٣-(هــ) ئەنجامێك كــە دەبێت لەبیردۆزێـك پەیدابووبێت كـە ئەو بیردۆزە سەلمێنرابێت ٤-(مو) ئاوازێك یان وتەیەك كە هەموو جارێك دووپاتبێتەوە.

(أَللَــوازم): كەرەســەو پارچەی پێویسـت بۆ پیشەیەك یان جیهازێك یان كارێك.

(«لَوازِمُ البناء»): كەرەسەی خانەسازی.

(«لَوازم السَيارات»): پێویستیەكانی ئوتومبیل.

(أَللَوازِم المدرسية»): پێویستیەكانی قوتابخانە كە قوتابی دەیەوێت وەك پێنووسو دەفتەرو كاغەزو راستەو قەڵەمبۆیەو شتیتر.

(أَلإلْتِــزَام): ئەوەیــە خــۆ بــە شــتێكەوە ببەســتیتەوەو بیكەیتە ئەركی سەرشـانت گفـتو بەڵێنــی جێبەجێكردنــی بدەیــت/ پێوەندبوون.

(«هذا إلْتِزام عَلَيَّ»): ئەمە ئەركی سەرشانی من دەبێتو من جێبەجێی دەكەم.

(أَلإلتــزام): ئامانجێك بخەیتــە بەر دەمتو كاری بۆ پێگەیشتنی بكەیت.

(أَلإلتــزام السياســي»): پابەندبــوون بــە ئامانجێكی رامیارییەوە.

(ألإلتــزام- في الحقــوق): پابەندبــوون بــە مافەوە: پەیوەندییەكی یاساییە كە دەشێت بە پێی ئەو پەیوەندییەوە كەسێك ناچار بكرێت كە شــتێك بدات یان كارێك بكات یان توخنی كارێك نەكەوێتو نەیكات/ هەموو پێویستیو ئەركێك كە یاسا دەیخاتە سەرشان یان بەڵێنێك یان گرێبەســتێك/ رێكەوتننامەیەك یان هەر شتێكی لەو بابەتانە جێبەجێ بكرێت.

(«ألإلتــزام بالنفقَــةِ»): پابەندبــووم بــە پێبژێیەوە/ بە نەفەقەوە.

(«وفى بِالتِزاماته») هەموو پابەندبوونەكانی خۆی بردە سەرو جێبەجێیكرد.

(ألإلتــزام- في عالَم الأَعمال): پابەندبوون لە جیهانی كاركردندا/ گرێبەستێكە بەڵێندانێكە

بـۆ بەجێهێنـانو تەواوکردنـی کارێك وەك ڕێگە ڕاکێشـانێك یان خانە دروسـتکردنێك یان پڕکردنی دامەزراوێك بە کەلوپەلو شتی پێویسـتی دامەزراوەکەو ئا لەو بابەتە کارانە کە بـە پێی مەرجو لـە مـاوەی دیاریکراودا دەبێـت جێبەجـێ بکرێـت. بەرامبـەر بە پارەیەکی دیاریکراو بێت.

(الإلتـزام في الأدَب والفَـن): پابەندبوون لە وێژەو هونەردا ئەوەیە کـە پابەندی ڕێبازی ئاراستەکراو یان ڕێبازێکی بیروبڕوایی بێت.

(المُلتَـزِم): کەسـی پابەند بەو گرێبەسـتو ڕێکەوتنەی کە لـە نێواندا هەیەو جێبەجێی دەکات یـان پابەنـدی ئـەو ڕێبـازی وێژەو هونەرەیە کە خودی هونەرمەندو وێژەوانەکە هەڵیبژاردووە.

لزن: (لَزَنَ ولَزِنَ وتَلازَنَ- القَومُ. لَزْناً ولَزَناً): خوێشگەل قەڵەباڵغییانکردن/ نیشتە سەریەك/ تەنگیان بەیەك هەڵچنی.

(اللَزْن) (مص): تەنگانەو نارەحەتیی.

(عَیـشٌ لَـذْنٌ): گوزەرانێکـی (نەبوانـە/ دەستکورتی/ کەمدەرامەتیی).

(ماءٌ لَزْنٌ): ئاوێکی بە گران/ بە شەرمشـەق دەستکەوتوو.

(مَكانٌ لَزْنٌ): شوێنێکی چڕ/ قەڵەباڵغ.

(مكانٌ لَزِنٌ ومَلزُونٌ): شـوێنێك شەرمشـانی لەسەر بێتو چڕبێت.

(اللَزنَـة واللزنَـةُ (ج) لِـزَن): تەنگانـە/ نارەحەتی/ سەختیی.

(لَیلَةٌ لَزْنَة): شەوێکی تووشو سەخت لەبەر برسـێتی یان سـەرما یـان ترسو شـتیتر/ شەوێکی ئارام.

زَمانٌ ألزَن: سـەردەمێکی تووشو سـەخت/ نارەحەت/ نائارام/ پڕ کوێرەوەریی.

لـزو: (اَلـلازُوَرْد والـلاَزَوَرْد) (فارسـیة): لاژوەرد. کانزایەکـە بـۆ خشـڵ بەکاردێـت باشترینیان ڕوونە شینە ئاسـمانییەکەیە کە بەلای سوور یان سەوزدا دەڕوانێت.

(اَلـلازَوَرْدِيّ): ئەوەیـە کـە ڕەنگـی بەردی لاژوەردیی هەبێت وا تاشینی ئاسمانی بێت.

لسّ: ١-(لَـسَّ- القَصْعَةَ. لَسّـاً): لەگەنەکەی لێسایەوە/ لستەوە.

(-تِ الدابَّةُ الكَلأَ): چوارپێکە بە سەری زمان گیاکەیگرتو خواردی.

(لَسَّ- الطَعامَ): چێشتەکەیخوارد.

(ألَسَّ- المَكانُ): شـوێنەکە سەری گیای تازەی دەرکردو لێیروا.

(اَللُسَاس): سـەوزەگیای تازە سەر دەرکردوو کـە ئاژەڵ دەمی لێگیرنابێت بەسـەری زمانی دەیگرێتو دەیخوات.

(اَللُسّاس) (ن): گیای وشكو پووشی زبر.

٢-(اَللُسس): کۆڵهەڵگرە شارەزاکان.

لسـب: (لَسَـبَ-تْهُ الحَیَّـةُ لَسْـباً): مارەکە

پێومیدا.
(-هُ بالسَوطِ): به قامچی لێیدا.
(-بلِسانِهِ): زمانی لێبەربوو قسەی ناشیرینی پێوت.
(لَسِبَ-بِهِ لَسَباً): پێومیلکا/ پێومینووسا.
(-العَسَـلَ): هەنگوینەکەی بە پەنجە یان بە زمان لستەوە.
(ألسَـبَ- الحَيَّـةَ فُلاناً): مارەکـەی بەردایە فیسارو مارەکە (گەستی/ پێومیدا).
(رَجُلٌ لَسَّـابَةٌ لِلنـاسِ): پیاوێکـە خراپەی خەڵك دەڵێـت/ تانەو تەشـەریان لێدەدات/ تیروتوانجیان تێدەگرێت.
(«ماتَرَكَ لَسُوباً أو لَسُوباً»): هیچ خراپەیەکی زمانی نەهێشتەوە نەیڵێت.
لسـد: (لَسَدَ ولَسِـدَ- الإناءَ. لَسْـداً ولَسَداً): قاپەکەی لستەوە.
(-العَسَـلَ): هەنگوینەکەی بە پەنجە یان بە زمان لستەوەو خوارد.
(-أُمَّـهُ): شـیری دایکی جۆربـر کرد هەمووی مژی.
(فَصيـلٌ مِلْسَـدٌ): بەچکـە حوشـتر یـان گوێرەکەیـەك کە شـیر لـە گوانـی دایکیدا نەهێڵێت و هەمووی بمژێت.
لسـع: ١-(لَسَـعَ- هُ لَسْـعاً): پێومیدا، گەستی (وتراوە (ألَّلسع): پێومدانە لە لایەن ئەوانەوە کە جزوویانهەیە وەك دووپشـك و زەردەواڵەو هەنـگو زەردەزیرە. (ألّلَـدْغ): پێومدانە یان گەستنە بە دەم وەك هی مارو شتیتر دووپشك پێومدەدات مار دەگەزێت.
(لَسَعَ-هُ بلِسـانِهِ): بە زمان خەوشی لێگرت، تیروتوانجـی تێگـرت و دڵی (برینـدار کرد/ ئازاردا)/ ژانی بردە دڵی.
(ألسَـعَ- فلاناً عَقْرَباً): دووپشکێکی بۆ نارد پێوەی بدات.
(-بَـينَ القَومِ): خوێشـگەلی لەیەك (هاندا/ بەردا/ تیژکرد) کردنی بەگژیەکدا.
(ألّلُسْعَةُ واللَّسَّاعُ): زمانگەستە کەسێکە بە زمان ئازاری دڵی خەڵك بدات. تانەو تەشەر بهاوێت/ گاڵتـە بە خەڵـك بـکات/ خەوش لـە خەڵك دەربهێنێت.
(ألّلَسـيعُ (ج) لَسْعى ولُسَـعاءُ): مارانگەستە. دووپشك و لەو بابەتە پێومدراو ٢-تانەوتەشەر لێدراو، گاڵتەپێکراو.
(ألّلسوعُ): مارانگەستە دووپشك و شتیتر پێومدراو.
٢-(لَسَـعَ- في الأَرضِ لَسْعاً): ڕۆیشت/ بەریدا ڕۆیشت.
٣-(لُسِّـعَ- الرَجُلُ): خۆی خزانـدە ماڵەوەو دەرنەچوو.
(ألّلُسَّـعَةُ): کەسـێکە خۆی لە ماڵدا گیرداوە/ خزاندووە/ دەرناچێت.
(ألّلُسَّـعَةُ): کۆمەڵێـك کە خزابنە شـوێنێك تیایدا دانیشتەبن.

٤-(أَلَلُسُــوع): ١-نیوەی هەموو شتێك ٢-تەنشتی شت ٣-ژنێکی خراپ کە سزای مێردەکەی بە دەم بدات.

(أَلِمْلَسَــع): (پێشــڕەو/ ڕێبەر)ێکــی (بەڵەد/ شارەزای کارامە)ی هێمن.

لســق: (لَسِقَ وأَلْسَقَ والتَسَــقَ. لُسُوقاً): پێوە نووسا/ پێوە لکا/ چووە پاڵ.

(«هُوَ لِسْــقي ولَســيقي»): ئەو لــە پاڵمدا/ پێمەوە نووساوە/ لە تەنیشتمدایە.

(أَلَلُسُــوق) (طــب): مشــەمای (ئــازار/ تیمارکردن)..

(أَلمُلَسَّق): کوری (بەخێوکراو/ هەڵگیراوە).

لسم: (لَسَمَ. لَسْماً): چەشتی.

(«مالَسَمَ لِساماً»): هیچی نەچەشتووە.

(لَسِمَ. لَســماً): لە شەرماندا یان لەشەکەتیدا متبوو/ نقەی (نەهات/ نەکرد).

(-هُ): خۆی پێوە هەڵواسیو لێینەبووەوە.

(أَلْسَمَ-هُ الطَريقَ): ڕێگەکەی پێگرت.

(-هُ كَلاماً): فێری قسەکەیکرد/ بە گوێیدادا/ پێی ڕاسپارد.

(أَلْسَمَ وإسْتَسْلَمَ- الشيءَ): شتەکەی خواست/ داواکرد.

لســن: (لَسَــنَ- فُلاناً. لَسْــناً): ١-لە فیســار بەزمانتر بوو ٢-خەوشی لە زمانی گرتو ناوی بە خراپە برد ٣-لە شەڕە قسەدا بەزاندی.

(-تْهُ العَقْرَبُ): دووپشك پێوەیدا.

(لَسَنَ ولَسَّنَ —الشيءَ): نووکــی شتەکەی وەك زمان لێکردو تیژیکرد یان زمانی بۆ شــتەکە کرد/شتەکەی لە شێوەی زماندا کردو تیژیکرد.

(لَسِنَ- فُلاناً لَســناً): زمانپاراوو زمانزانبوو یان لە قسەدا ئەوپەڕی زمانپاکییو پاراوییو ڕەوانبێژیی گرت.

(لاسَــنَ- الرَجُلَ مُلاسَــنَةً): لە شەڕە قسەو شەڕە بەڵگە/ لە حەنەحەپەشێدا بەزاندی.

(أَلْســنَ- فُلاناً قَوْلاً أَو رِســالَةً): قســەیەك/ ڕسپاردەیەك یان نامەیەکی بە فیسار گەیاند.

(«أَلْسِــنّي فُلاناً وأَلْسِن لي فُلاناً كذا وكذا»): ئەوەو ئەوەم بە فیسار بۆ بگەیەنە.

(تَلَسَّــنَ- على فُلان): درۆی بە دەم فیسارەوە کردو بوختانی بۆ هەڵبەست.

(-الجَمــرُ): پشــکۆکە گەشــایەوەو گــڕی لێبەرزبووەوە/ گڕی زمانەی کێشا.

(أَلَلِسن): ١-زمان ٢-زبان ٣-ئاخاوتن/ قسە.

(أَلَلَسَن): زمانپاراوییو زمانزانیی.

أَلَلِسن) ١-شــتێك زمانەی هەبێت ٢-(زمانزان/ ڕەوانبێژ)/ زمانپاراو.

(أَلَلِسان (ج) أَلْسِــنَة وأَلْسُن ولُسْنٌ ولِسانات): ١-زمــان کــە پێــی دەدوێــینو دەچێژیــنو قوتدەدەینو پێی خواردن لە دەمدا هەڵگێڕو داگێڕ دەکەین (دەکرێت بە مێو نێر بەڵام بە زۆریی بەنێر دەکرێت).

(«فُــلانٌ ذو لِســانين»): فیســار دووزمانە/

فیڵبازەو لە پاشملە لە خەڵك دەدوێت.
(«أَلْسِـنَةُ الناسِ عَلَيهِ حَسَـنَةٌ»): خەڵك بە باشیی ناویدەبەن. اللسان لغة: ٢-زبان ٣-نامە/ پەیام.
٤-اللسان عند الجغرافیین: حرف ارض سهلة داخلـه في البَحر وایضاً یقالُ له الأنف): لای جوگرافیەناسـەکان لووتە زەوییەکی تەختە یان زمانە زەوییەکە چووبێتە ناو دەریاوە.
(لِسانُ العَرَب): زبانی عەرەب.
(لِسانُ القَوم): کەسێکە بە زبانی نەتەوەکەوە قسـە بـکات/ زمانحاڵی نەتەوە/ دەمراسـتی نەتەوە.
(لِسانُ الحالِ): ئەوەی ڕەوشی ئەو شتەو باری چۆنیەتیی ئەو شتە دیارو پیشانبدات.
(لِسانُ الصِدقِ): ناوو ناوبانگی باش.
(لِسانُ المیزانِ): زمانەی (ترازوو/ شایەن).
(لِسـانُ النـارِ): زمانـەی ئاگـر کـە هـی بڵێسەکەیەتی.
(لِسـانُ الحَمَـلِ) (ن): گوێبەرخە= ڕکێشـە گیایەکـە تەمەندرێـژ گەڵاکەی ئەسـتوورو زبرە مەیلەو ڕەشـە گوڵەکانی زەردن پێکەوە کۆمەڵدەبـن بـە شـێوەی توپزیی‌و هێشـوو لاسکێکی ڕووت هەڵیدەگرێت چۆلەکە حەزی لە تۆوەکەیەتی کەڵکی پزیشکیشـی هەیە بە شێوەی نیوەنمەك/ مشەما لە برین دەدرێت. بۆیە وا ناونراوە لە زمان دەچێت.

(لِسـانُ الکَلْب): مووسەنگ، گیایەکە تۆوێکی وردی هەیـە گوڵەکـەی لە گوێی کەروێشـك دەچێت شینە قەدەکەی سپییەو پەلکدارە.
(لِسانُ السَبع): زمانەشێر، ڕووەکێکە قەراغی گەڵاکەی دانداره وەك دانی مشار. لوولەو زبرە تاڵ‌و توونە.
(لِسـانُ الشُـعَل) (ن): ڕووەکێکـە، لکی زۆر لێدەبێتەوە گەڵادرێژەو زبرە.
(لِسـانُ العَصافـیرِ): زمانە چۆلەکـە. بەری درەختی دارە ڕەشە.
(ألحروف اللسانِیة): پیتە سەرزمانییەکان کە ئەمانەن (ر. ز. س. ش. ص. ض).
لَسْناء (ج) لُسْن) زمانپاراوی ڕەوانبێژ.
(أَلْلَسِن) (فا): ١-زمانپاراو ٢-کەسێکە بە تواناو بە قسە.
(أَلْلَسـِّن): گوڵزمانییـەکان کۆمەڵەیەکـن گوڵەکانیان لە شێوەی زماندایە.
(أَلْلَسَـن): تەپکەشـێوە. بەردێـك دەخرێتە سـەر دەرگای ئەو خانووەی بۆ گرتنی درندە دروستدەکرێت گۆشـت دەخەنە بن بەردەکە کە درندەکە دەم بۆ گۆشتەکە دەبات بەردەکە بەردەبێتـەوە دەرگاکـە لەسـەر درندەکـە دادەخات.
(أَلْلُسَّـن) (فـا): کەسـێکە کـە زمانی خۆی دەگەزێت کاتێك کە سەرسـام دەبێت یان بیر لە شتێك دەکاتەوە.

(أَلْمُلَسَّن) (مفع): ئەوەی کە لاکەی زمانەی بۆ بکرێت/ وەك زمانی لێبکرێت.
(نَعْلٌ مُلَسَّنَة): پێلاوێکی درێژ لووتباریك و ڕێك و زمان بێت.
(أَلمُلَسُون): ١-درۆزن (چونکە ئەگەر بە درۆزن ناوی دەرکرد لە هەموو لایەکەوە زمانی لێدەکێشرێت ٢-زمانشیرین، بەلام کردەوەی نییە/ زمانی هەیەو کردگاری نییە.
لسو: (لَسا. يَلْسو. لَسواً): خواردنێکی کەمیخوارد.
لش: ١-(لَشَّ-هُ. لَشّاً): دەریکرد.
(أَلَلَش) (مص): ١-(ن)ماش ٢-(ن)ترشی سماق.
٢-(لَشْلَش): ناوسکی شپرزە بوو، تێکچوو تۆقی و هەر دەهات و دەچوو.
(أَلَلَشلاش): ناوسکیتێکچوو/ ناوسکشپرزە.
لشو: (لَشَا يَلْشو. لَشْواً): دایە دواوەو کز بوو کە لەوەپێش لە بالادا بوو.
(لاشی- الشيءَ. مُلاشاةً): شتەکەی لەناوبرد/ فەوتاندی/ نەیهێشت.
(تَلاشی- الشيءُ. تَلاشِياً): شتەکە (نەما/ لەناوچو/ فەوتا/ پووکایەوە).
(-المَريضُ): نەخۆشەکە پەکیکەوت و هێزی لێبڕاو بەرەو مردن چوو.
(-مِنَ التَعَب): لە شەکەتیدا پەکیکەوت و هێزی لێبڕا.
(أَلتَلاشي) (مص): فەوتان/ نەمان/ لەناوچوون/ پووکانەوە.

لص: ١-(لَصَّ- الشيءَ): ١-شتەکەیدزی ٢-بەدزییەوە ئیشەکەیکرد شتەکەیکرد.
لَصَّ- لَصصاً ولَصاصاً ولُصوصِيَّةً ولَصوصِيَّةَ): دز بوو.
(تَلَصَّص): ١ بوو بە دز، دزەدزەیکرد ٢-دز ڕەفتار بوو ڕەوشتی دزانەیکرد.
(أَللَصّ واللِصّ واللُصّ (ج) لُصُوص وأَلصَاص ولِصَصَة ولِصاص (م) لِصَّة (ج) لِصَّات ولَصَائِص): دز.
(أَلمَلَصَّة): ١-(خاکی/ زەویی) پڕ لە دز ٢-دزان.
٢-(لَصَّ- البابَ. لَصّاً): دەرگاکەی داخست/ قەپاتکرد.
(لَصَّصَ- البُنيانَ): خانەکانی ڕێکخست دانیە پالیەك/ پتەویکردن/ قایمیکردن.
(إِلتَصَّ- الشيءُ بِهِ): شتەکە پێوە (نووسا/ لکا).
(أَللَصَص) (مص): ١-دەفەی شان لەیەك نزیکبوون ٢ بەیەکەوە نووسانی کاکیلەکان کە ئەوە خەوشە بۆ دانەکان.
(أَلأَلَص): ١-کەسێکە دەفەکانی شانی لەیەك نزیکە ٢-کەسێکە خرێکانی بەیەکەوە چەسپە.
(أَللَصَّاء (ج) لُصّ): ١-مێی وشەی (أَلأَلَص): ٢-تەوێلی تەسك ٣-مەڕێك شاخێکی بۆ پێشەوەو یەکێکیتری بۆ دواوە ڕۆشتبێت.
٣-(لَصْلَصَ- الوَتَدَ ونَحْوَهُ): سنگەکەی هێناو بردو جولاندی بۆ ئەوەی دەریبهێنێت.

لصــب: (لَصِــبَ- الجِلدُ بِاللَحْــمِ لَصَباً): له لەرێدا پێستەکە بە ئێسقانەکەوە نووسا/ لکا.

(-الخاتَــمُ في الأُصْبُــعِ): ئەموســتیلەکە لــە پەنجەکەدا گیربوو دەرنەدەهات.

(-السَّیفُ في الغِمْدِ): شمشێرەکە لە کێلانەکەدا گیر بوو دەرنەهات.

(إلتَصَــبَ- الشــيءُ): شــتەکە تەســکبوو/ تەنگبوو.

(أَللِصْب (ج) لُصُوب ولِصاب): ١-گەرووی تەسکی دۆڵ ٢-دەربەندی تەسك و بچووکی شاخ.

(أَللَصِب): پیســکەی/ ڕژدی دەروونتەســك و ڕەوشتگیر.

(أَللَواصِب): چاڵاوی (تەسکی قووڵ/ بندوور).

(سَیفٌ مِلصابٌ): شمشێرێکی گیری ناو کێلان کە زۆر جار بە گران دەربێت.

(طریقٌ مُلْتَصِبٌ): ڕێگەیەکی تەسك.

لصــت: (أَللِصْــت واللَصْــت واللُصْــت (ج) لُصُوت): دز.

لصغ: (لَصَغَ- الجِلْدُ. لُصُوغاً): پێســتەکە لە لەرێدا بەسەر ئێسکەکەدا وشکبووەوە.

لصف: (لَصَفَ- الحِجارَةَ. لَصْفاً): بەردەکانی ڕستکرد/ ڕیزکرد.

(-لَوْنُهُ. لَصْفاً ولَصیفاً ولُصُوفاً): ڕەنگەکەی بریسکەیدایەوەو شەوقیدایەوە.

(لَصِــفَ الجِلْدُ. لَصَفاً): پێســتەکە بەســەر ئێسقانەکەدا وشکبووەوەو پێوەی نووسا.

لصق: (لَصِقَ والتَصَقَ- بالشيءِ. لَصْقاً ولُصُوقاً): بە شتەکەوە نووساو پێوەی لکاو چەسپبوو.

(لاصَقَ-هُ مُلاصَقَةً): پێوەینووسا.

(أَلْصَــقَ- الشــيءَ بِالشَــيءِ): شــتەکەی بە شتەکەیترەوە (نووساند/ لکاند/ چەسپکرد).

(-بِعَرقُــوبِ البَعــیرِ): قاچی حوشــترەکەی بەستەوە تا سەری ببڕێت.

(أَللِصْق واللَصیق): پاڵگرتووی کەســەکە یان شــتەکە، پێوەنووســاوی/ لەپاڵدابــووی/ لە تەنشتدابووی.

(«هُوَ لِصْقي وبِلِصْقــي ولَصیقي»): ئەو لە پاڵمدایە، لە تەنشتمدایەو پێمەوە نووساوە.

(أَللَصُوق): ١-مشەمای دەرماناوی کە دەخرێتە ســەر زام یــان ئــازار ٢-پەڕۆیــەك کــە بــە ئەندامێکەوە بۆ تیمارکردن دەبەسترێت.

(أَلْمُلْصَــق (م) مُلْصَقَــة= (مفــع): زاڕۆڵــەی بەخێوکراو هەڵگیراو.

لصو: (لَصا. یَلْصُو- المَرْأَةَ لَصْواً): شتی گرتە ژنەکەو جنێوی پێدا.

(-هُ وإلَیهِ لَصاً): چووە پاڵی لەبەر گومان یان ئاڵۆزیی دەروونی خۆی.

لصي: (لَصــی. یَلْصی- إلَیــهِ لَصْیاً): لەبەر گومانێك چووە پاڵی.

(-هُ): خەوشی لێدەرهێنا.

(لَصِيَ یَلْصی- إلَیــهِ لِصیً): لەبەر گومانێك خۆی خستە پاڵی.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە گوناهیکرد.

(أَلْلَصاة): خەوش/ کەموکووریی.

لضّ. (لَضلَــضَ. لَضْلَضَــةً): زۆر بەملاولای خۆیدا روانی.

(أَلَضْلاضَ): رێبەری شارەزاو کارامە/ بەڵەدی رێگەکە.

لضم: (لَضَمَ-ەُ لَضْماً): توندوتیژیی لەگەڵدا نواند/ بەکارهێناو زۆری لێکرد.

لضو: (لَضا يَلْضُو- الرَجُلُ لَضْواً): لە رێبەرو رێپیشاندەری شارەزاو کارامە بوو.

لطّ: ١-(لَطَّ- البابَ لَطّاً): دەرگاکەی داخست.

(-الشيءَ): شتەکەی داپۆشی.

(-السترَ): پەردەکەی دادایەوە.

(-عَنهُ وعليه الخَبَرَ): هەواڵەکەی لێشاردەوە/ لێپەنهانکرد.

(-الناقةُ بِذَنَبِها): مێحوشترەکە لە غارد کلکی بەناوگەڵیدا کرد.

(-الشــيءَ بِكَذا): شــتەکەی بــەوەوە لکاند/ نووساند.

(لَطَّ- بِالأَمرِ): بەکارەکــەوە لکاو خۆی پێوە بەستەوە/ خۆی پێوە خەریککرد.

(أَلطَّ- عَلَيهِ الأَمرَ): کارەکەی (لێ شــاردەوە/ لێ پەنهانکرد).

(-بِالحِجابِ): پەردەکەی دادایەوە/ بە پەردە خۆی شاردەوە.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە لە دوژمنایەتییو ناحەزیدا سەرســەخت بوو/ توندوتیژ بوو. لە کارەکەدا توند بوو/ خۆی زۆر پێوە خەریککرد.

(إِلْتَطَّ): خۆی پۆشی یان خۆی شاردەوە.

(-الشيءَ): شتەکەی داپۆشی/ شاردەوە.

(-بِالمِسْكِ): بە بۆنی خۆش خۆی بۆنخۆشکرد.

(أَللَطّ (ج) لِطاط) (مص): ١-داپۆشــین ٢-دەرگا داخســتنن ٣-دادانەوەی پــەردە ٤-گەردانە یان گەردنبەند کە لە تۆوی کاڵەکە مارانەی رەنگکراو هۆنرابێتەوە ٥-نەیار/ ناحەز/ دوژمن.

(أَللَطَط): ١-سەرداپۆشــی شــت یــان پەردە، سەرقاپ ٢-دانکەوتنو هەڵوەرین یان کولۆربوون.

(أَللِطاط): سەرەوەو دەمی دۆڵ.

(أَللَطّــاط): ١-پۆپــەی/ لوتکەی دیاری شــاخ ٢-تەنشتی شاخ.

(أَلأَلــطّ): کەســێك دانەکانــی کەوتبێت یان هەڵوەریبێــتو خورابێت هەر کۆتەرەی دانی مابێت/ بنی دانی مابێت.

(أَلمِلطــاط): ١-ماڵــەی خانەســازیی/ بەنایی ٢-کەنــاری دۆڵ ٣-(قەراغی/ کەنــاری) دەریا ٤-تیرۆکی نانەوا کە نانەکــەی پێ پانو درێژ دەکات ٥-پۆپــەی یا لووتی دەرپەڕیوی شــاخ ٦-تەنشــتی شــاخ ٧-رێی دیاری پێدارۆیشتوو ٨-حەوشــەی خانــوو ٩-ئــاش یــان دەســتار ١٠-برینداریيەکی سەر کە بگاتە مێشك.

(ترس مَلطُــوط) (مضــع): قەڵغانی دەمەو نوخونکراو.

٢-(لَـطَّ- الرَجُلَ. حَقَّهُ وعَـن حَقِّهِ. لَطّاً): چاوپۆشـی له ماڤ پیاوەکه کرد/ حاشـای له مافەکەیکرد.

(-هُ بالعَصا. لَطّاً): بەدار لێیدا.

(أَلَطَّ- الغَريمُ): ناحەزەکه یان وامومرگرەکه حاشـای له مافەکه کرد/ نکوولیی له مافەکه کرد/ لەو وامەی وەریگرتبوو کرد.

(أَلَطَّ و تَلَطَّطَ- حَقَّ فلان): حاشـای له ماڤ فیسار کرد.

(تَلَطَّى- حَقَّهُ): حاشای له مافەکەیکرد (بۆیە وا دەوترێت چونکه سـێ(ط) بەیەکەوە بێت ناخۆشە.

(أَلَّلَطَط): حاشـاکردنی له مـاڤ وامومرگر/ نوکولیی لێکردن.

٣-(أَلَـطَّ- فُلانـاً): کۆمەکـی فیسـاریکرد/ باربوویکرد.

٤-(أَلـلاطّ والمِلَـط): ١-پیـس/ گـەن، ناپاك ٢-دەستپیس/ ناپاکیکرد.

لطأ: (لَطَـأَ- بالأَرضِ. لُطُوءً): به زەویەکەوە نووسا.

(-هُ بالعَصا): بەدار به پشتیدا کێشا.

(لَطِيَءَ- بالأَرضِ. لَطْأً): به زەویەکه نووسا.

(أَللاطِئَـةُ): ١-باجێـك کـه هـەر لـه کۆڵ نەبێتەوەو تەواو نەبێت ٢-شـکاندنێکی سەر که بگاتە مێشك ٣-کڵاوێکی بچووك به سەرەوە بنووسێت.

أَلمَلْطَأ والمِلْطَـأَةُ): توێژاڵێکی تەنکه له نێوان ئێسقانی سەرو گۆشتەکەی.

لطث: ١-(لَطَثَ- هُ. لَطْثاً): ١-به شـتێکی پان لێیدا ٢-توند لێیدا ٣-پاڵی پێوەنا.

(-هُ بحَجَر): بەردێکی تێگرت/ بەردێکی پێدا کێشا.

(-هُ الأَمرُ): کارەکەی بۆ گرانبوو یان لێیچووە بەست.

(تَلاطَثَ- المَوجُ): شەپۆڵەکان دایانبەیەکدا.

(-القَومُ): خوێشگەل به دەست کەوتنه لێدانی یەکتری.

(أَلَلاطِـث): شـوێنی نازاری لـەش به هۆی لێدانەوە یان کۆڵهەڵگرتنەوە.

٢-(لَطَثَ- الشـيءُ. لَطْثاً): شتەکه (گەنبوو/ خراپبوو/ تێکچوو).

٣-(لَطَثَ- الشيءَ. لَطْثاً): شتەکەی کۆکردەوە.

لطح: (لَطَحَ-هُ لَطْحاً): دایه بەر شـەپازللە/ به بەریدەست پیایدا کێشا.

(-بِهِ): کێشای به زەویدا.

لطـخ: (لَطَخَ ولَطَّخَ- الشـيءَ بالمِدادِ ونَحْوَهُ لَطْخاً): به مەرەکەب و شـتی وەها شـتەکەی پیسکرد پەڵاوییکرد.

(-هُ بشَرٍّ): گرفتاری خراپەو نارەحەتییکرد.

(تَلَطَّخَ): پیسـبوو/ لەکاویبـوو/ پەڵاویبوو لەکەدار بوو.

(-بأَمرٍ قَبيحٍ): به کارێکی زشت و بەد لەکەدار

بوو ناوی زڕا/ ئابڕووبچوو.

(-بشَــرٍّ): بە کارێکی بەد کــە کردی لەکەدار بوو.

(أَلْلَطخ) (مص): ١: لەکەداربوون ٢-کەمەکێکی هەموو شتێك.

(«سَــمِعتُ لَطْخــاً مِــن خَبَــرٍ»): کەمەکە هەواڵێکم بیست.

(«فِي السماءِ لَطْخٌ مِن السَّحاب»): چەند پەڵە یان کەمەهەورێك بە ئاسمانەوەیە.

(أَلْلَطِخ): ١-گەندەخۆر/ کەسێکە کە خواردنیو پیسو هەمــوو خواردنێك بخــوات ٢-هەموو شــتێك بــە رەنگێکــی جیای خــۆی پیسو پەڵاویبێت.

(أَلْلَطــوخ): ئەوەی کە پێــی پیسو پەڵاویی بکرێت.

(أَلْلُطَخَةُ (ج) لُطَخات واللِطِّيخ): گەوج.

لطس: (لَطَسَ- هُ. لَطْساً): ١-زللەی لێدا ٢-بە شتێکی پان لێیدا/ شتێکی پانی پێداکێشا.

(-الشَــيءَ): ١-شــتەکەی چاك وردکرد ٢ توند پێی پێدانا.

(-هُ بِحَجَرٍ): بەردێکی تێگرت.

(-الحَجَرَ بِالحَجَرِ): بەردەکەی بە بەردەکەی تردا کێشا.

(لاطَسَ-هُ مُلاطَسَــةً): پێــی پیسو لەکەدار بوو.

(تَلاطَسَ- المَوجُ): شەپۆلەکان بەیەکیاندادا.

(أَلْمِلْطَــس (ج) مَلاطِــس والمِلطــاس (ج) مَلاطيــس): ١-بەردێکــە ناوکــی شــتی پێ دەشکێنرێت ٢-پیك کە بەردی پێدەشکێنرێت ٣-چەکوشی بەرد داتاشــینو رێکخستن ٤-پێی حوشتر/ سمی حوشتر.

لطش: (لَطَشَ-هُ) (عامية): بەدەست پیایدا کێشا.

(لَطَّــشَ- ثيابَــهُ) (عاميــة ســريانية): بەرگەکــەی/ جلەکەی پەڵەپەڵە کرد/ پیسو پەڵاویکرد.

لطــع: (لَطَــعَ- الكَلْــبُ أَو الذِئــبُ المــاءَ لَطعــاً): ســەگەکە یــان گورگەکە بــە زمان ئاویخواردەوە.

(-الشَيءَ بِلِسانِهِ): بە زمان شتەکەیلستەوە.

(-تِ البِئــرُ): بیرەکــە/ چاڵاوەکــە ئاوەکەی وشکیکردو نەما.

(-هُ بالنارِ) (عامية): بە ئاگرەکە سووتاندی (وەك ئاگرەکە بە زمان لستبێتیەوە.

(-إِســمَهُ) (ضد): ١-ناوی لە دیواندا سڕییەوە ٢-ناوی خستە دیوانەوە.

(«لَطعَ إِصْبَعَهُ»): مرد.

(لَطِعَ لَطعاً): دانەکانی هەڵوەریو نەما تەنها بنەکانی ما.

(أَلْطَع): کەسێکە دانکەوتووی بندان ماو.

(-الشَــيءَ بِلِسانِهِ لَطعاً): شــتەکەی بە زمان لستەوە.

(تَلَطَّعَ-ت الإبِلُ): حوشترەكە لە پیریدا دانی لە دەمدا نەما.

(اِلْتَطَعَ): هەموو ئاوی قاپەكە یان حەوزەكەی خواردەوە.

(-الشيءَ): شتەكەی لستەوە.

(اَللَطع) (مص): سپیبوونەوەی ناوەوەی لێو.

(اَللَطْعَـةُ): پارچە لبادێك یان مشـەمایەكە دەخرێتـە ژێـر سـاواكەوە تا دۆشـەكەكەی میزاویو پیس نەكات.

(اَللَطـاع): ئـەوەی پەنجـەی دەمژێـتو دەیلێسێتەوە پاش خواردن.

(اَللَطْعاء (ج) لُطْع): ١-مێی وشـەی (اَلأَلْطع) ٢-ژن یان كچ یان مێینەی ئاژەڵی لاواز.

٢-(لَطَـعَ- الغَـرَضَ. لَطْعـاً): بـە ئامانـج گەیشت.

(-عَينَهُ): كێشای بە چاویدا.

(-فُلاناً بالعَصا): بەدار لە فیساریدا.

(لَطَعَ ولَطِعَ- فُلاناً لَطْعاً): لە پشـتەوە دایە بەر شەق/ شەقی تێهەڵدا.

٣-(اَللَطع (ج) اَلْطاع): كاكیلە.

(رَجُلٌ لُطَعٌ): پیاوێكی بەدزمان/ بەدخواز.

لطف: ١-(لَطَـفَ- بِفُلان ولِفُـلان. لُطفاً): بەزەیی پێداهاتەوە/ لەگەڵیدا میهرەبانبوو.

(لَطَفَ- اللهُ بالعَبدِ ولَهُ): ١- خودا بەندەكەی سەرخسـتو میهرەبانانە ئەوەی خوازیار بوو دایە ٢-پاراستی.

(لَطُـفَ. لُطْفـاً ولَطافَةً): بچووكو ناسـكو وردبوو (پێچەوانەی قەبەو ئەستوور).

(لَطيف): ١-میهرەبان ٢-بەبەزەیی ٣-وردیلەو ناسك.

(«لَطُفَ- عَنهُ»): لەو بچووكترو ناسكتر بوو.

(-كَلامُـهُ): قسـەكەی ناسـكو نـەرمو شیرینبوو.

(«لَطِفَ بِهِ»): میهرەبانییـان لەگەڵدا كردو لەگەڵیدا ناسكبوون.

(مَلطوف): كەسێكە لەگەڵیدا میهرەبانبوون.

لَطَّفَ- الشيءَ: شتەكەی جوانو ناسككرد.

(لاطَفَ- هُ مُلاطَفَةً): ١-دلۆفانییو ناسـكیی لەگەڵدا كرد/ لەگەڵیدا میهرەبانو قسە نەرمو خۆشبوو ٢-چاكەی لەگەڵدا كرد.

(اَلْطَفَ- السُـؤالَ): پرسـیارەكەی ئاسـانكردو چاككرد/ بە نەرمییو ناسكیی پرسیارەكەیكرد.

(-هُ بِكَذا): شتێكی بە دیاریی دایەو لەگەڵیدا بە سۆز بوو.

(تَلَطَّـفَ- الأَمـرَ وفي الأَمـرِ): ١-لـە كردنی كارەكـەدا نەرمو شـێنەییو بـە بەزەییبوو ٢-بچووكیی نواند.

(تَلاطَـفَ- القَومُ): ١-خوێشـگەل كۆكبوونو تەبا/ پێكهاتوو ٢-لـە كردنی كارەكەدا لەگەڵ یەك میهرەبانبوون.

(اِسْتَلْطَفَ-هُ): بە ناسـك هاتە بەرچاوی یان بە ناسكو بە سۆزی دانا.

(أَلْلُطْــف) (مص) (ج) أَلطاف مِن قبل الله): میهرەبانیــیو سەرخســتنو پارێزگاریــی لە لایەن خوداوە.

(أَلْلَطَــف (ج) أَلطــاف): ١-خواردنێکــی کــەم ٢-چاکەو پیاوەتیکردنو بەخشیشدان ٣ خەڵات.

(«هــؤُلاء أَلْطافُ فُــلان»): ئەوان دۆســتو کەسوکاری فیسارن.

(أَلْلَطَفَةُ): دیاری، خەڵات.

(أَلْلَطْفــان= المُلاطِف): میهرەبان/. بە ســۆز، ناسكو قسەخۆش.

(أَلْلَطّاف): زۆر میهرەبانو نەرمو ناسك.

(أَلْلَطيــف (ج) لِطاف ولُطَفــاء): ١-میهرەبان ٢-نەرمو ناسك لە قسەو کرداردا ٣-بەبەزەییو دڵنــەرم ٤-یەکێکە لە نــاوە پیرۆزەکانی خودا واتاکەی: بــە بەزەیی بــە بەندەکانی خۆی/ چاکەکار پێیان هەروەها ئاگاداری هەموو کارە نهێنیەکانە بە وردو درشتیەوە.

(أَلْلَطيف- مِــن الكَلام): قســەی نادیارو بە پێچو پەنا/ شاردراوە.

(-مِــنَ الإجــرام): تەنــی ناســكو جــوانو رێکوپێك.

(أَلْلَطيفَــة (ج) لَطائِــف): ١-مێــی وشــەی (اللطيف)٢-قسەی خۆشو ناسكو پێکەنیناوی کە دڵی پێبکرێتەوە.

(أَلتَلطيف(مص)عِندالقُرّاء):قورئانخوێنەکان لە خوێندنەوەدا (الف) بەلای (یاء) داو سەر بە لای ژێردا بکشێنن ٢-جوانکردن ٣-میهرەبانییو نەرمییو دڵخۆشکردن.

(أَلْلُطُــف) (طــب): دەرمانی خاوکــەرەوەو نەرمکــەرەوە هەروەهــا دامرکێنــی ئــازارو هێمنکردنەوەی.

٢-(لَطَفَ- الشيءُ لُطفاً): شتەکە نزیکبووەوە.

(الطَفَ- الشيءَ بِجَنبِهِ):شتەکەی نابەخۆیەوە/ بە خۆیەوە نوساند.

(-بــِهِ): خــۆی خســتە پاڵــی بــە فێــڵ تا نهێنییەکانی بزانێت.

(إسْــتَلْطَفَ- الشــيءَ بِجَنبِهِ): شتەکەی دایە پاڵیو پێوەی نووساند.

(أَلْلَواطِــف- مِنَ الأَضلاع): دانە پەراســووە نزیکەکانی سنگ.

لطم: (لَطَمَ-هُ. لَطْماً): بە بەریدەست کێشای بــە ڕوومەتیدا یان بە لای لەشــیدا یان بەناو لەپی دەستی پیایدا کێشا.

(-هُ بِكَذا): بەوەوە لکاندی/ نووساندی.

(-هِ الغرَّةُ الفرسَ): پەڵەی سپی لایەکی ڕووی چارەوێکەی داپۆشی.

(لُطِمَ- الفَــرَسُ): لایەکــی ڕووی چارەوێکە سپیبوو.

(لَطيــم (ج) لُطُــم) (بــۆ نێــرو مــێ) ئەو چارەوێیەی پەڵەی سپی بەلایەکیەوەیە.

(لَطِمَ- الرَجُلُ): ستەمیان لە پیاوەکە کرد.

(لَطَّمَ-هُ): دایە بەر زللەی زۆر.

(-الكِتــابَ): پەرتووكەكــەی/ كتێبەكەی یان نامەكەی مۆركرد.

(لاطَمَ-هُ. لِطاماً وملاطمة): ١-دایە بەر زللە ٢-هەردووكیان یەكتریان دایە بەر زللە.

(تَلَطَّمَ- وَجْهُهُ): ڕووی ڕەش هەڵگەڕا.

(تَلاطَــمَ والتَطَمَ-ت الأمواجُ): شــەپۆلەكان بەیەكیانددادا.

(-القَومُ): یەكتریان دایە بەر زللە.

(أَللَطمَة (ج) لَطَمات): زللەیەك/ پێداكێشانی زللە.

(أَللَطیــم= الَملطــوم): ١-زللە لێــدراو ٢-بۆنی خــۆش/ بۆنــی مســك ٣-نۆهەمــین ئەســپی پێشــبڕكێ كە لە دواوە دەبێتو دەكێشرێت بە ڕوویدا ناچێتە كەپرەكەیــەوە ٤-چارەوێیەك كە لایەكــی ڕووی ســپییە وەك بەو ســپییە زللەی پێدادرابێت ٥-بەچكە حوشــترێك كە لە شیر دەبڕێتەوەو كاتێك كە ئەستێرەی گەلاوێژ هەڵدێت خاوەنەكەی گوێــی دەگرێتو بەلای ڕوویدا دەكێشــێت لە داكیی دوور دەخرێتەوە ٦-نێرە حوشتر ٧-كوڕی بێدایكو باوك/ هەتیو.

(أَللَطیمَــة (ج) لَطائِــم): ١-بۆنــی مســك ٢-شووشەی بۆنی مسك ٣-بازاڕی عەتارەكان.

(أَلمَلْطَم): ڕوومەت.

(أَلمَلْطِم): شوێنی شكانی شەپۆلەكانی دەریا.

(أَلمِلْطَم): كەوڵ كە دادەخرێت.

(أَلمُلَطَّم): بەدزمان/ بەدخواز.

لطه: (لَطَهَ-هُ. لَطْهاً): بە لەپیدەست لێیدا.

لطــو: (لَطا. یَلطو. لَطْــواً): لەتاو باران یان هەر شــتێكیتر خۆی كوتایە بــن بەردێك یان كەوركێك یان ئەشكەوتێك.

(«لَطــی یَلطي») (عامیة): خۆخســتنە بن تاوێــرو ئەشــكەوتو شــتیتر (لەتــاو بارانو شتیتر).

لطي: ١-(لَطی. یَلْطي- الرَجُلُ. لَطْیاً): خۆی بە زەوییەوە نووساند/ لكاند.

(لَطِــيَ- الرَجُــلَ لَطــیً): بــاری پیاوەكەی گرانكرد.

(تَلَطَّی- علــی العَــدُوِّ. تَلَطِّیــاً): چاوەڕێی بێئاگایی دوژمنیكرد تا بەسەریاندا بدات.

(أَللُطاة): دزی لێتەوە نزیك.

(أَللَطــاط): زەوی/ خــاك ٢-شــوێن/ جــێ ٣-ناوچەوان/ تەوێڵ یان ناوەڕاستی تەوێڵ.

(لَطْأَةُ الرَجُلِ): كەلوپەلــی پیاوەكە یان ئەو شتانەی كە پێیەتی.

(«أَلقی بلَطاتِهِ»): باریخست.

(أَلمِلْطی والملطاة): پێســتە تەنكەكەی نێوان ئێسقانی سەرو گۆشتەكەی.

٢-(لَطِــيَ- فُلانــاً بذلــك لَطــیً): وایزانی ئەوەیهەیە.

لظ: ١-(لَظَّ- هُ لَظّاً ولَظیظاً): ١-پێوەی بەند بوو لەگەڵیدا بوو ٢-لەسەری ڕۆیشتو هەتەر بوو.

(-بالشَّيءِ): بە شتەکەوە بەند بوو و بەرینەدا.

(-هُ لَظّاً): دەریکرد.

(لاظَّ- في الحَرب. لِظاظاً ومُلاظَّةً): پێی لەسەر شەڕکردن داگرتو لەسەری سوور بوو.

(ألظَّ): پێی لەسەر داگرتو لەسەری هەتەر بوو.

(-المَطرُ): بارانەکە سەرومڕ بوو.

(-بالمَكان): لە شوێنەکەدا نیشتەنیبوو.

(-بالشَّيءِ): بە شتەکەوە بەند بوو بەجێینەهێشت.

(تَلاظَّ- القَومُ في الحَربِ): لە جەنگدا کەوتنە راونانی یەکتری.

(أَلَلَظُّ) (مص): پیاوێکی گیری توندو سەرسەخت.

(«رَجُلٌ لَظٌّ كَظٌّ»): پیاوێکی گیری سەرسەختی پەککەوتەو ماندوو.

(أَلِلَظُّ والمِلظاظ): پێداگرێکی سوورو هەتەر لەسەر شت.

٢-(تَلَظَّظَ-تِ الحَيَّةُ. تَلَظُّظاً): مارەکە توورە بوو لە ڕقاندا کەوتە سەر جوولاندن.

٣-(لَظلَظَ-تِ الحَيَّةُ رَأْسَها لَظلَظَةً): مارەکە لە تووڕەییدا کەوتە سەر هێنانو بردن.

(تَلَظلَظَ-تِ الحَيَّةُ): مارەکە لە تووڕەییدا کەوتە جوولەو بزوە.

(أَلَلظلاظ- مِنَ الرجال): ١-پیاوی گیرو توندو سەرسەخت ٢-زمانپاراو.

(يَومٌ لَظلاظٌ): ڕۆژێکی گەرم.

لظأ: (أَللَظَأُ): شتێکی کەم.

لظي: (لَظِيَ. يَلْظى-تِ النارُ لَظىً): ئاگرەکە کڵپەیسەند/ گڕی بەرزبووەوە.

(لَظَّى- النارَ. تَلظِيَةً): گڕی بە ئاگرەکە (گرت/ سەند) کڵپەی پێسەند.

(تَلَظَّى-تِ النارُ): ئاگرەکە خۆشبوو/ گڕی بەرزبووەوە/ کڵپەیسەند.

(-فُلانٌ): فیسار گڕیگرتو تووڕە بوو.

(-تِ المَفازَةُ): بیابانەکە لە گەرماندا داخبوو.

(-تِ الحَيَّةُ مِنَ السَمِّ): مارەکە لەبەر ژەهری زۆری کەوتە تەکاندانو بزوە.

(إلْتَظى-تِ النّارُ): ئاگرەکە بڵێسەیسەند.

(-فُلانٌ): فیسار لە ڕقاندا/ لە تووڕەییدا گڕیگرت.

(أَللَظى) (مص): ئاگر یان گڕی ئاگر.

(لَظى معرفةً): جەهەننەم/ دۆزەخ.

لعَ: ١-(ألَعَّ- المَكانُ): شوێنەکە کاسنی لێڕوا.

(تَلَعَّى): کاسنیخوارد (بنچینەکەی (تَلَعَّعَ)یە.

(-اللُعاعَ): کاسنیخوارد.

(ألُعاع الواحِدَةُ (لُعاعَةَ): کاسن: ڕووەکێکە کە دەردێت نەرمە لیقەیە.

(«إنَّما الدنيا لُعاعَةٌ»): جیهان/ دنیا وەك کاسنی (گیای سەوز) وایە زوو تەواو دەبێتو دەڕوات.

(«مابَقِيَ إلاّ لُعاعَةٌ»): کەمەکێکی ماوە.

(أَلْلُعاعَة (ج) لُعاع) (ن): ١-كاسـنيى ٢-پيتو فەر ٣-جيهان/ دنيا.

٢-(أَلْلَعَّــة- مِــنَ النسـاءِ): ئافرەتــى جوانى داوێنپاكو ئابڕوودار.

(أَلْلُعاعَــة (ج) لُعــاع): قومە (شــەربەتێك، خواردنەوەيەك).

(لُعاعَةُ الإناءِ): پوختەى ناو قاپەكە.

(أَلْلَعَّاعَة): كەســێكە كە لــە ئاوازەكاندا هەڵە دەكات.

(مُطْرِبٌ لَعَّاعَة): گۆرانيبێژێكى ئاواز نەزانە كە هەڵەى تێدا دەكات.

(عَسَلٌ مُتَلَعٌّ): هەنگوينێكى جيرە ئەگەر لێى بەرز بكەيتــەوە دەزوولەكەى لە بەر لينجى زۆرى ناپچرێت.

٣-(لَعْلَعَ- العَظمَ ونَحوَهُ):ئێسقانەكەى شكاند يان شتيترى شكاند.

(تَلَعْلَعَ): شكا/ لەتوپەتبوو.

٤-(لَعْلَعَ- الرَعْدُ): هەورە گرمەكە ناڵەيكرد/ هەورەكە گرماندى.

(لَعْلَــعَ بالعاشــرِ):نــزاى بــۆ باركەوتووەكە كــرد پێيوت («لَــعْ أو لَعْلَعْ أو لَعــاً»):واتا:/ هەڵسيتەوەو خودا دەست بە باڵتەوە بگرێت/ بژيەيتەوە.

(أَلْلَعْلَع) (ح): گورگ.

٥-(لَعْلَــعَ- السَــرابُ): تراويلكەكە بريســكە بريسكبوو/ بريسكايەوە.

(-مِــنَ الجُوعِ): لە برســاندا ژان چووە دڵى/ داخ دڵيگرت.

(-مِنَ الشيءِ): لە شتەكە (بێزار بوو، وەڕسبوو/ هەراسانبوو).

(تَلَعْلَعَ- السرابُ): تراويلكەكە بريسكايەوە.

(-مِنَ الجوعِ): لە برساندا تەپاوتليبوو هاوارى كرد/ گينگڵيدا.

(-الرَجُلُ): پياوەكە بێهێز بوو لەتاو هيلاكىو نەخۆشى تينى نەبوو.

(-الكلْــبُ): ســەگەكە لــە تينوانــدا زمانى دەركێشا.

(أَلْلَعْلَع): تراويلكە.

(أَللَعْلاع): زۆر ترسنۆك/، زيرەكردوو.

٦-(أَلْلَعْلَع) (ن): درەختێكى حيجازە.

(عَسَلٌ مُتَلَعْلِعٌ): هەنگوينێكى جيرِ كە ئەگەر هەڵيبريت دەزووڵە دەكات.

لعب: ١-(لَعَبَ ولَعِبَ- الصَبيُّ. لَعْباً): كۆرپەكە/ منداڵەكە ليك بە دەميدا هاتە خوارێ.

(أَلْعَــبَ- الصَبيُّ): منداڵەكە/ ســاواكە ليكى پەيدا كردو بە دەميدا هاتە خوارێ.

(أَلْلُعاب): ليكى دەم.

(لُعابُ النَحْلِ): هەنگوين.

(لُعابُ الحَيَّةِ ونَحْوها): ژەهرى مارو شتى وەها.

(لُعاب الشَمسِ): دەزوولەى تيشكى خۆر كە لە نيوەڕۆدا وەك شارە جاڵجاڵۆكە دەنوێنێتو وەك لە ئاســمانەوە بەربێتەوە وايە پێيشدەوترێت

(مُخاطُ الشَيطان): تەناف شەیتان.

(لُعابُ السَغَرْجَل ونَحْوَهُ): دەرمانێکە لە تۆوی بەهێ دروستدەکرێت یان تۆوی هیتر.

(أَللُعابيّ): لیکن.

أَللُعابِيَّة): شەربەتی میوە.

(ثَغْرٌ مَلْعوبٌ): دەمێکی لیکن.

٢-(لَعِبَ: لَعْباً ولِعْباً ولَعِباً وتَلْعاباً): ١-گەمەی کرد یارییکرد/ وازییکرد ٢-شۆخییکرد/ گاڵتەیکرد ٣-کارێکیکرد بۆ خۆشیی دڵو ئارەزووی خۆی یان گەشتو گوزار ٤-کارێکیکرد بێکەڵك کە کەڵکی لێنابینێت.

(-بِكذا): ئەوەی کرد بە یاری.

(-فِي الأَمـر): کارەکەی بە گەمە گرتو بە تەنگیەوە نەهات/ سووك هاتە بەرچاوی.

(-على القانون وغيرِهِ مِن آلات الطَرَب): لە قانوونەکەیدا یان ئامێرە مۆسیقاییەکانی ژەند بە هەڵە دەڵێن: («لَعِبَ دَوراً»): راستیەکەی دەبێت بڵێن: («مَثَّلَ دَوراً»): رۆڵێکی بینی.

(- تِ الرياح بالديار): باکە گاڵەی بە وڵاتکرد سەراپا وڵاتیگرتەوە.

(لَعَّبَ= لَعِبَ): یاریکرد.

(لاعَبَ مُلاعَبَةً): یاریی لەگەڵدا کرد.

(أَلْعَبَ= لَعِبَ): یاریکرد.

(-ەُ): وایکرد/ وایلێکرد یاریی بکات یان شتێکی بۆ هێنا یاریی پێبکات.

(تَلَعَّبَ وتَلاعَبَ= لَعِبَ): یاریکرد.

(«لَعِبَت بهِمُ الهُمومُ وتَلَعَّبَت بِهِم»): مەراقو پەژارە یاریی پێکردنو هێنانو بردنی/ گاڵەی پێکردن.

(أَللَعِب (مص): ١-یاریکردن ٢-رابواردن ٣-یاریکەر.

(أَللُعْب= اللاعِب): یاریکەر/ یاریزان.

(أَللُعْبَة (ج) لُعَب): ١-یاریی/ بازیی/ گەمە ٢-یارییەك/ سەرەی یاری («أُقعُد حتى أَفْرَغَ مِن هذهِ اللُعْبَة»): دانیشە تا لەم یارییە دەبمەوە ٣-ئەوەی کە یاریی پێدەکرێت وەك شەترەنج ٤-پەیکەر ٥-گەوجێك کە گاڵتەی پێبکەن.

(«رَجُلٌ لُعْبَةٌ»): پیاوێکە گەمەو گاڵتەی پێدەکەن/ گاڵتەجاری ئەمو ئەو.

أَللَعْبَةُ: جارێك یاری/ یارییەك.

أَللِعْبَةُ: جۆرە یارییەك.

(أَللُعَبَة): کەسێکە یاریی زۆر بکات یان زۆر سوعبەتو گەمە بکات، قۆشمە بێتو حەز لە دەستبازیی بکات.

(أَللَعّاب): ١-یاریکەر/ یاریزان کە پیشەی یاریکردنبێت ٢-کەسێکە زۆر یاریی بکات/ یان زۆر سوعبەتو گەمە بکاتو حەز لە گاڵتەو گەپ بکات.

(أَللَعُوب (ج) لَواعِب ولَعائِب): شۆخو بەناز.

(«جارِيَةٌ لَعُوب»): کەنیزەکێکی شۆخی بە عیشوەو ناز/ بە لەنجەولارو.

(أَللِعِّيب والتَلْعاب والتِلْعاب والتَلْعابَة التِلْعابَة

و التِلعَّابَــة والتِلعَّــاب والتِلعِيبَة والأُلْعُبان): كەسـێكە گەمە بازو سـوعبەتچیو دەسبازو فۆشـمە بێت زۆر حەز لـە یاریکردن بکاتو یاری بکات.

(أَلْعَيبَة): پەیکەرو بووك كە یاری پێدەکەن/ بووکەشووشـە/ بووکـە سـەماکەرە/ کە هی منداڵانە.

(ألأَلْعُوبَة (ج) أَلاعِيب): یاری، بازی.

(أَلْمَلْعَب): ١-یاریگە ٢-شوێنی گەمەو رابواردن.

(مَلاعِــبُ الريــاح): شـوێنی بالێوەهاتــنو لێوەدەرچوون/ هەڵگەو دەرچەی با.

(«تركتــه في ملاعِب الجنّ»): لە شـوێنێکدا جێمهێشت کە خۆیشی نازانێت لە کوێیە.

(أَلْلعَبَةُ والمُلْعِبَةُ): بەرگێکی بێقۆڵ کە لەبەر منداڵ دەکرێت.

(أَلْلاعِب) (فا): بازیکەر، هاورێی یاریکردن.

(مُلاعِبُ ظِلِّه) (ح): شاماسیگرە، باڵندەیەکە باڵدرێژو ملکورت.

٣-(إِسْــتَلْعَبَ-تِ النَخْلَــةُ): دارخورماکــە بەرێکیــتری دەرکردو کە هێشــتا پاشــماوەی بەرەکەی پێشووی پێوە مابوو.

لعــث: ١-(لَعِــثَ. لَعَثــاً): جەســتە قورسو هێواشبوو/ خاوبوو.

(أَلْعَــث (م) لَعْثــاء (ج) لُعْــث): کەســێکە لەشقورسو خاوو خلیچك.

٢-(لَعْثَــمَ وتَلَعْثَم- في الأمــرِ): لە کارەکەدا وردبینیکردو شـینەییبوو پرکێشـیینەکرد/ باش لە کارەکەی رووانیو لەسەری وەستا.

(سَــأَلْتُهُ عَن شــيءٍ فَلَم يَتلَعْثَم): شــتێکم لێپرســی گورج وەلامیدامــەوەو منجەمنجی نەکردو لە سەری نەوەستا.

(مــا تَلَعْثَــم عَن شــي): بۆ شــتەکە گورج وەلامیدامەوەو درۆینەکرد.

(لَعْثَــمَ وتَلَعْثَــم): دەمــی تێکەڵوپێکەڵبوو/ منجەمنجیکرد.

لعــج: (لَعَجَ- الضَربُ فُلاناً. لَعْجاً): لێدانەکە ژانی بە فیسار گەیاندو پێستەکەی سووتاند.

(-الشــيءُ في صَدرِهِ): شــتێك (بــە دڵیدا بە مێشکیدا) هات.

(-الحُبُ أَو الحُزنُ فُــؤدَهُ): دڵداری/ ئەڤین یان خەفەت دڵیگرتو بەرینەدا/ سوێی بردە دڵیەوە.

(لاعَجَ-هُ الأَمرُ مُلاعَجَةً): کارەکە پەرێشانو شپرزەیکرد/ باری گرانکرد.

(أَلْعَــجَ- النارَ في الحَطَــبِ): ئاگری لە دارەکە بەردا.

(إلْتَعَــجَ): مەراقو خەفەت سـووتاندیو تای لێهێنا/ نەخۆشیخست.

(أَللاعِج (فا) (ج) لَواعِج): ١-ئەڤینو دڵداریی دڵسـووتێن ٢-ئەشـکەنجەو ئـازارو سـوێی دڵداریی.

(أَلْلُعْج): ١-هەمووو سـووتێنەرێك ٢-(ئازاری/ ژانی) لێدان ٣-سووتانەوە.

لعذ: (لَعْــذَمَ-في الأمــرِ): ورد لــه كارەكەی ڕوانیو شێنەیی تێدا کردو تیایدا وەستا.
(-عَنِ الكلام): لە قسەکردندا دەمی (تێکەڵو پێکەڵبوو/ سەرســامبوو دەمی تەتەڵەیکرد)/ ڕاڕابوو لە قسەکردندا.
(قَرَأَ فمــا تَلَعْذَمَ): خوێندیەوە بێوەســتانو منجەمنجکردن.
(«ماتَلَعْذَمنا شيئاً»): هیچمان نەخوارد.
(أَللَعْذَمِيُّ): هەتەر/ سوور لەسەر شت.
لعز: (لَعَزَ-هُ): پاڵپێوەناو تێوەیژەند.
(-تِ الناقةُ فَصيلَها): مێحوشــترەکە بەچکە تازەبووەکەی بە زمان لستەوە.
لعس: ١-(لَعَسَ-هُ لَعْساً): گەستی.
(لَعْــوَسَ- الطَعامَ) (عاميــةٌ): خواردنەکەی جو/ لە دەمیدا هێنایو بردی.
(«ماذَقْتُ لَعُوساً»): چەشەی هیچم نەکرد.
(أَللَعْــوَس (ج) لَعــاوِس): ١-خواردنێکی کەم ٢-زۆرخــۆر/ چڵێــس ٣-(ح) گــورگ (لەبــەر زۆرخۆریو چڵێسی).
(أَلْمُتَلَعِّس- مِــنَ الرِجال): پیــاوی (چڵێس/ زۆرخۆر/ ورگدراو).
٢-(لَعِسَ. لَعَســاً): لێوی ڕەشــییەکی جوانی پێوەبوو/ لێوی ڕەشییەکی جوانی بێت.
(أَلْعَــس (م) لَعْســاء (ج) لُعْــس): کەســێکە ڕەشییەکی جوان بە لێویەوە بێت.
(لَعِسَ-تِ الشَفَةُ): لێوەکە ڕەشییەکی جوانبوو.

(أَللُعْسَةُ): ڕەنگرەشییەکی جوانی لێو.
(أَلأَلْعَــس- مِنَ النَّبات): گیــای چڕی زۆر کە ڕەشدەنوێنێت.
(لَحْمٌ مَلعُوسٌ): گۆشتێکی سووری نەبرژاو.
٢-(تَلَعْسَــمَ- في أَمــرِهِ): لــە کارەکەیــدا بە سەرنجو هێواشو شێنەییبوو.
لعــص: ١-(لَعِــصَ- الأَمــرُ لَعَصــاً): کارەکە گرانبوو/ گیروگرفتی تێکەوت.
(تَلَعَّــصَ- عَلَينــا): کارەکەمــان لێگرانبوو/ لێمان گیربوو/ لێمان چووە بەست.
٢-(لَعِــصَ- الرَجُــلُ. لَعَصــاً): پیاوەکــە لە خــواردنو خواردنەوەدا چڵێســانە خواردیو تێر خواردنی بۆ نەبوو.
(-الرَجُلُ في الأكلِ والشُربِ): پیاوەکە چڵێسانە خواردیو خواردیەوە.
(لَعِص): چڵێسو تێرنەخۆر.
لعط: (لَعَطَ. لَعْطاً): پەلەیکرد/ خێرایکرد.
٢-(لَعَــطَ-تِ الإبِــلُ لَعْطــاً): حوشــترەکان لەملاولای خانووەکاندا لەوەڕان.
(-تِ الماشــيَةُ النَبــاتَ): ئاژەڵــەکان بە زمان گیاکانیان گرتو خوارد.
(إلْتَعَــطَ- تِ الإبِــلُ): لــە لەوەڕەکەیــان لە ماڵــەکان دوورنەکەوتنــەوە، لەوەڕگاکەیــان نزیك خانووەکانبوو نەچوونە دوورتر.
(أَلْمَلْعَــط (ج) ملاعِــط): لەوەڕگــای نزیــك خانووەکان/ دەوروبەری خانوەکان.

٣-(لَعَطَ-هُ. لَعْطاً): ناوەراستی ملی داخکرد.
(- هُ بأبياتٍ): بە چەند دێرێك هەڵبەست دایشت.
(-هُ بَسَــهْمٍ أو بِعَينٍ): تیرێکی تێگرت یان بە چاویەوە کرد.
(أَلْلَعْط (مص) (ج) أَلْألعاط): هێڵی سوور یان رەش ئافرەت بەرووی خۆیدا دەهێنێت.
(أَلْلُعْطَةُ): ١-داخی ناوەراســتی مل ٢-بە چەند دێرێك شیعر داشتن ٣-هێڵی زەرد یان رەش کە ئافرەت بەرووی خۆیدا دەهێنێت ٤-رەشــی لە پانتایی ملی مەڕ ٥-رەشــێکی مەیلەو سووری رووی هەڵۆ.
(أَلْلَعْطــاء): مەڕێــك کە رەشــی بــە پانتایی ملیەوە بێت.
٤-(لَعَطَ-هُ بِحَقِّهِ. لَعْطاً): دانەوەی مافەکەی دواخستو خایاندی/ دەستیدەستی پێکرد.
٥-(أَلْعَــطَ- الرَجُــلُ): پیاوەکــە بــە بناری شاخەکەدا رۆیشت.
(أَلْلُعْط (ج) أَلْعاط): شــوێنێکی بن دیوار یان بناری شاخ کە پەنای پێدەگرن پێدادەرۆن.
(لُعْطُ الرَملِ): بن لمەکە.
(لُعْطُ الجبل): بن شاخەکە.
لعــف: (أَلْعَــفَ وتَلَعَّــفَ الأَسَــدُ أو البَعيرُ): ١-شــێرەکە یان حوشــترەکە تەماشایەکیکردو ســەری دانەوانــدو تەماشــایەکیتریکردەوە ٢-دەمارگیر بووەو ئامادەی پەلامار بوو.
لعق: ١-(لَعِقَ- العَسَــلَ ونَحْــوَهُ. لَعْقاً ولُعْقَةً ولَعْقَــةً): هەنگوینەکــە یان شــتی وەهای بە پەنجە یان بە زمان لستەوە.
(لاعِق (ج) لَعَقَة): لێسەرەوە.
(لَعِقَ فُلانٌ إصْبَعَهُ): فیسار مرد.
(لَعَّقَ وأَلْعَقَ- فُلاناً العَسَــلَ): هەنگوینەکەی بە فیسار لستەوە.
(«رَجُــلٌ وَعِــقٌ لَعِــقٌ»): پیاوێکــی چنگیرو بەرچاوتەنگە.
(أَلْلُعْقَةُ) (مص): جارێك لستنەوە.
(«في الأَرضِ لَعْقَــةٌ مِــن رَبَيــعٍ»): کەمەکە گیایەکی بەهاریی بە زەویەکەوە هەیە.
(أَلْلُعْقَــةُ) (مص): ١-ئەوەی کە بە پەنجە یان بە کەوچکێك هەڵیدەگریت ٢-ئەو کەمەی کە دەلێسرێتەوە یان بە پەنجە هەڵدەگیرێت.
(أَللعاق): ئەو خواردنە ماوەیەی لە دەمتدایە دەیملچێنیت.
(أَلْلَعُوق): هەرچی دەلێسرێتەوە وەك هەنگوینو دەرمانو شتیتر ٢-کەمترین خۆراك کە لە دەمدا دەیملچێنیت.
(«مامَعَنا إلاّ لَعوقٌ»): بەشــی ملچاندنێکمان پێهەیە/ شتێکی کەممان پێهەیە.
(أَلْلَعُوقَة): چابوکیی‌و دەستســووکیی مرۆڤ لە کارکردندا (بە لێســانەوە) دەچوێنرێت کە سووكو خێرایە.
(أَلْمِلْعَقَــة (ج) مَلاعِــق): کەوچك/ چەمچە، ئەسکوێ.

٢-(أُلْعِقَ- النَسَّــاجُ الثَوبَ): بەرگچنەکە شاش بەرگەکەی چنی.
٣-(أَلْتُعِقَ لَونُهُ): ڕەنگی گۆڕا.
لعــل: (لَعَــلَّ): بەشــکو/ ئومێــدەوارم/ بە هیوام/ لەوانەیە/ چاوەڕێم/ ڕەنگە/ دەشێت/ ڕێتێدەچێت (لەو پیتانەیە کە وەك کردارن‌و بە کەڵکی بە ئومێدو بە هیوابوون دێت).
(لَعَلَّ الحَبيبَ قادِم): بە هیوام خۆشەویستەکەم بێت ٢-بۆ ترســان لە شــتێکی/ لە قەومانێکی ناخۆش: لەوانەیە/ ڕەنگە.
(«لَعَلَّ الشِــدَّةَ نازِلةٌ»): لەوانەیە سەغڵەتی‌و تەنگانە داباریتە ســەر ٢-بۆ پرسیارەو شتێکە ببێت یان نەبێت: تۆ بڵێی.
(«لَعَلَّهُ ذاهِب؟»): تۆ بڵێی ڕۆیشتبێت/ لەوانە بێت؟ دەبێت؟ (ما)ی دەچێتە ســەرو لە کاری دەخات.
(«لَعَلَّمــا أَضــاءَت لَكَ النارُ»): دەشــێت ئاگر، ڕووناکیت بداتێ. بۆت ڕووناك بکاتەوە. دەکرێت (لام)ەکەی فڕێبدەیت، لابەریت دەبێتە (عَلَّ)، خۆ ئەگەر (ي) قســەکەری بچێتە ســەر ئەوە هــەر (نونی‌و قایەکــەی) لێلادەبەن دەوترێت (لَعَلي ولَعَلَّني): بەشکو من.
(أَللَعْل) (فارسية): یاقووت.
لعم: ١-(أَللُعَم= أَللُعاب): لیکی دەم.
٢-(لَعَمَــظَ- اللَحْــمَ. لَعْمَظَــةً ولِعْماظــاً): گۆشتەکەی بە دان لە ئێسقانەکە کرانەوە.

(أَلْلُعْمَظ (ج) لَعامِظَة ولَعاميظ): ١-چڵێسی/ نەوسن‌و بەرچاوتەنگ.
(رَجُلٌ لَعْمَظَة): پیاوێکی زۆرخۆرو چڵێس.
(أَلْلُعْمُوظ (ج) لَعامِظَة ولَعاميظ): ١-بەرچاو تەنگك‌و چڵێس ٢ مشەخۆر ٣ کەسێکە کە ورگ بنێتە سەر خواردن‌و ورگی بخەملێنێت.
(أَلْلُعْمُوظَــة (ج) لَعامِظ ولَعامِيظ): بەرچاو تەنگی نەوسن/ چڵێس.
لعن: (لَعَنَ- فُلاناً لَعْناً): ١-نەفرەتی لە فیسار کرد/ ڕسوایکردو پڕ جنێویکردو چاکەو فەڕی لێدوور خستەوە ٢-دەریکرد/ پەریکرد.
(-نَفْسَهُ): نەفرەتی لەخۆیکرد وتی: نەعلەتی خودام لێبێت.
(لَعَّنَ- هُ. تَلْعِيناً): سزایدایە/ ئازاریدایە.
(لاعَــنَ- هُ لِعانــاً ومُلاعَنَــةً): هەردووکیــان نەفرەتیان لەیەککرد/ یەکتریان بە لەعنەتکرد.
(-الحاكِمُ بَيْنَها): دادوەرەکە دادوەرییکردن‌و بڕیاری خۆی بەسەریاندا سەپاند.
(تَلَعَّنَ وتَلاعَنَ- القَومُ): خوێشگەل نەفرەتیان لە یەکترکرد.
(إلْتَعَنَ): نەفرەتی لەخۆیکرد.
(-القَومُ): خوێشگەل لەعنەتیان/ نەفرەتیان لە یەکتریکرد.
(أَللاعِن) (فا): نەفرەتکەر/ لەعنەتکار.
(أَمــرٌ لاعِنٌ): کارێکە مایــەی نەفرەتهێنانە/ کارێکی لەعنەتاوییە.

(أللاعِنَةُ): چەقی ڕێگا.
(أَلْلَعْن) (مص): نەفرەتكردن.
(«أَبيتَ اللعنَ»): ئەمە سلاٌوو نزایەك بوو بۆ شـاكان لە پێش ئیسلامداو لە وڵاتی عەرەبدا دەكـرا) بـۆ كارێـك نەهاتویـت كـە مایەی نەفرەتت بێت كارێكـت نەكردووە كە مایەی نەفرەتبێت.
(أَلْلُعَنَةُ): ١-كەسـێكە كە خەڵك هەر نەفرەتی لێدەكەن ٢-كەسـێكە زۆر نەفـرەت لە خەڵك دەكاتو بەر لەعنەتیاندەكات.
(أَلْلَعْنَـة (ج) لِعـانٌ ولَعَنـات): ١-جارێـك نەفرەتكـردن ٢-نەفرەت/ لەعنـەت ٣-ئازار/ ئەشكەنجە/ سزا.
(أَلْلَعان واللَعانِيَة): كەسێكە نەفرەت زۆربكات/ فرە لەعنەتكەر.
(اللّعان): كەسێكە نەفرەت زۆر بكات.
(أَلْلَعـين المَلْعُون): نەفرەتلێكـراو/ لەعنەتلێكراو ٢-خوێڕیو بەرەڵا ٣-دەركراو/ پەركراو ٤-بەدووم/ شـووم ٥-چرووسـاوو لەشـداتەكاو ٦-ڕسـواكراو ٧-فەوتێنراو ٨-شەیتان ٩-داهۆڵی ناو كێڵگە بۆ پەلەورو درندە دەركردن لە كێڵگەدا دەچەقێنرێت.
(أَلْلَعينَة = الملعون): بەلەعنەتكراو/ نەفرەت لێكراو.
(أَلْمَلْعَنَة (ج) مَلاعِن): ئاودەسـت یان شوێنی خۆخاڵیكردنەوە ٢-چەقـی ڕێگا ٣-ئەوەی كە مایەی نەفرەتلێكردنە.

(أَلْمَلْعُـون (ج) ملاعين) (مفـع): ١-نەفرەت لێكـراو ٢-ژانێكـی توندو سـەختە تووشـی چارەوێ دەبێتو دەیكوژێت.
لعو: ١-(تَلَعَّى- العسلُ): هەنگوینەكە خەست بووەوە.
٢-(تَلَعَّى- اللُعـاعَ) (اي اوّل النباتِ): لە گیا تازە سەر دەرهاتووەكە لەوەڕا.
(ألعـى-تِ الارضُ): زەویەكـە سـەری گیای تازەی دەركرد.
(اللُعاع): گیای تازە دەرهاتوو.
٣-(اللاعـي): زۆر ترسـنۆك كە لـە هەموو شتێك دەتۆقێتو دەسڵەمێتەوە.
(اللاعية): ١-مێی وشـەی (اللاعي) ٢-(ن): شیرمار، دەوەنێكە گوڵێكی زەردی هەیە بۆنی خۆشە.
(اللعا): ١-چلیسـی بەرچاوتەنـگ ٢-بەیەكێك دەڵێـن كەوتبێـت (لعـاً لَكَ): خـودا هەڵت بستێنێتەوە/ بتژییەنێتەوە برەوت پێ بدات.
(لالعـاً لَـكَ): ئەمە نـزای خراپەیـە. خودا هەڵتنەسێنێتەوەو نەتژییەنێتەوە.
(أَلْلَعـاة (ج) لِعاء ولَعَوات) (ح): دێڵەسـەگ (لەبەر هەتەریی وای پێدەڵێن).
(أَلْلَعْـوُ (ج) لِعـاء): بەدرەوشـت بەدزمانی بەدخوازو بەرچاوتەنگ.
(أَلْلَعْـوَة (ج) لِعـاء ولَعَوات): ١-مێی وشـەی (أَلْلَعْو): ٢-دێڵەسـەگ لەبەر بەتەنگەوەهاتنی

٢-ڕەشیی دەوری گۆی مەمك.
(كَلْبَــةٌ أَو ذِئْبَــةٌ لَعْــوَةٌ): دێڵە ســەگێك یان دێڵــە گورگێك كە بەرچاوتەنگبێتو لەســەر خواردنێك شەربكات.
(لَعْــوَةُ الجــوعِ): پەرێشــانیی برســیەتی/ ئەوپەڕی برسیەتی.
(أَللُّعْوَةُ): ڕەشی ئەملاولای گۆی مەمك.
(أَلأَلعاء) (ع ا): ئێسقانی پەنجەكانو پێكان.
٤-لَعْوَقَ: سووكدەســتییو پەلەی لە كارەكەدا كرد.
(أَللَّعْوَق): كەمئاوەز/ ئاوەزسووك/ بێمێشك.
لغــب: ١-(لَغَــبَ ولَغُبَ و لَغِبَ. لَغْبــاً ولُغُوباً ولُغُوبــاً ولَغَبــاً): زۆر مانــدوو شــەكەتبوو/ گوڵۆڵەو پەككەوتە بوو.
(لَغَبَ- السَــيْرُ فُلاناً): ڕۆیشــتنەكە فیساری شەكەتكردو پەكیخست.
(-دابَّتَهُ): باری زۆری لە چوارپێكە لە وڵاخەكە ناو زۆری لێكرد تا شــەكەتیكردو پەكیخســت
٢-وڵاخەكەی شەكەتو پەككەوتە هاتە بەرچاو.
(أَلْغَبَ-السَــيْرُ فُلانــاً): ڕۆیشــتنی زۆر تەواو شەكەتیكرد.
(-فُلاناً): فیساری تەواو ماندوو و شەكەتكرد.
(تَلَغَّــبَ- الدابَّــةُ): وڵاخەكــەی شــەكەتو پەكەوتە هاتە بەرچاو.
(-الإِنســانَ أَو الحیــوانَ): مرۆڤەكــە یــان زیندەوەرەكەی دەركردو دووریخستەوە.

(-سَــيْرَ القَومِ): بــە پێ خوێشــگەلی برد تا شەكەتیكردنو پەكیخستن.
(-السَيرُ فلاناً): بە پێ ڕۆیشتن فیساری تەواو شەكەتكرد.
(تَلَغَّبَتْهُــم أَلأَســفارُ وتَلَغَّبَت بِهِــمُ القِفارُ»): گوزارو كوچی زۆر شــەكەتیكردنو پەكیخستن یان دەربەدەریكردنو لە وڵات دووریخستنەوە.
(أَللاغِب (فا) (ج) لُغَّب): بێتوانا/ پەككەوتە/ لاواز.
(«أَتانا ســاغِباً لاغِباً»): هاتە لامان برســیو شەكەتو هێزلێبراوو پەككەوتە بوو.
(أَللاغِبَةُ (ج) لَواغِب): مێی وشەی (أَللاغب): بێهێز.
(«رِياحٌ لَواغِب»): بابێهێزەكان/ كزەكان.
(أَللُّغْب واللُّغُوب): گەوجی بێتوانا/ بێهێز.
(أَللَّغَب) (مص): بێتوانایی/ بێهێزیی.
(«أَخَذَ بِلَغَبُ رَقَبَتِهِ»): پێیگەیشت.
(أَللَّغابَة واللُّغُوبَــة): ١-گەوجیی ٢-بێهێزیی/ بێتوانایی.
٢-(لَغَبَ- الكَلْبُ فِي الإِناءِ لَغْباً): ســەگەكە بە زمــان ئاوەكەی خواردەوە یان زمانی خســتە قاپەكەوەو تیایدا گێڕا.
٣-(لَغَبَ- القَومَ. لَغْباً): درۆی بۆ خوێشگەلكرد.
(-عَلَيهِــم): تێكیــدان/ قســەی درۆی بــۆ خوێشگەل كرد.
(أَللَّغْــب): ١-قســەی گــەنو خــراپ بێهوودە

٢-پەری گەن/ خراپ/ تێکدەر.

(سَهْم لَغْبٌ): تیرێك كە پەڕەكەی باش چەسپ نەبووبێتو خراپبێت.

(اَللَّغَـب واللَغِـب واللَغيـب): پـەری گەن/ خراپ.

(«أكْفِـف عَنَّا لَغَبَكَ»): قسـە هیچو پووچو ناشیرینەکانتمان بە گوێدا مەدە.

(اَللُّغـاب): تیرێکی باش دانـەدراوو پەرباش نەچەسپنەکراو/ تیری گەن/ خراپ.

لغـد: (لَغَـدَ- الإبِـلَ العَوانِدَ. لَغْـداً): ئەو حوشترەی لەرێ لایدابوو خستیەوە سەر رێو شوێنی نیاز.

(-ەُ عَـن كـذا): رێـی ئـەوەی لێگـرتو بەندیکرد.

(-فُلاناً): کێشـای بە گۆشتە زیادەکەی گوێی فیساردا یان گۆشتی ناو گەروویدا.

(اَللُّغـدُ (ج) ألغاد واللُغـدُود واللِغدِيد (ج) لَغاديد): پارچە گۆشـتێکە لە گـەرووداو یان لەوپـەری ناودەمـدا یان زیادەگۆشـتە لەناو گوێدا.

(اَلمُتَلَغِّد): زۆر فوشقیو دەمارگیر.

لغز: (لَغَزَ- الشيءَ): ڕووی شتەکەی وەرگێراو بارەکەی گۆڕی.

(-فِي يَمينِـهِ): پێچو پەنای لە سـوێندەکەدا کرد/ ڕاستیی شتەکەی بۆ سوێندخواردووەکە دەرنەخست.

(لَغَزَ وألْغَزَ- اليَربوعُ جُحْرَهُ): گورهەڵگەنەکە کونەکەی بە پێچو پەنا هەڵکەند.

(-فِي الكلام وألْغَزَ الكَلامَ): قسەکەی بە پێچو پەنا کردو دەرنەخست/ وەك مەتەڵ لێکرد.

(لاغَـزَ-ەُ مُلاغَـزَةً): بە پێچو پەنـاو هێما قسەیان لەگەڵ یەکدا کرد.

(اَللُّغـز واللُغَـز واللُّغَـز): ١-کونی (مشـك/ گۆرهەڵکەنە/ فۆری).

(اَللُّغَـز (ج) ألْغاز- مِنَ الكلام): قسـەی (بە پێچو پەنا/ نادیار/ مەتەڵ).

(الألْغاز): ١-ڕێیبەپێچوپەناوسەرلێدەرنەکراو ٢-هێما.

(اَللَّغّاز): سەر لە خەڵك تێکدەر/ گرفتارکەری خەڵك.

(اَللُّغَيْزاء واللُغَيْـزَى والأُلْغُوزَة- مِن الكلام): قسەی (مەتەڵشـێوەکە سەری لێدەرنەکرێت/ بە پێچو پەنا بێت)/ وەك گرێ بێت/ ئاڵۆز.

(اَلمُلْغَز- مِنَ الكلام): قسـەیەك وەك مەتەڵی لێکرابێت/ سـەری لێدەرنەکـەن، هێمابێت/ ئاڵۆز بێت.

لغـط: (لَغَـطَ- الحَمـامُ أو القَطـا. لَغْطـاً ولَغيطـاً): کۆترەکە گمانـدیو کورکورەکە/ قەتێکە خوێندی.

(لَغَطَ ولَغَّطَ وألْغَـطَ- القَومُ لَغطاً ولِغاطاً): خوێشـگەل کەوتنە (غەلبەغەڵـب/ ژاوەژاو/ دەنگەدەنگ).

(أَلْلَغْط) (مص): ناودەرگا.
(أَلْلَغْط والْلَغَــط (ج) أَلْغاط): غەلْبەغەلْبو ژاوەئــاو/ بەیەکداچوونـــی دەنــگ کە کەس تێینەگات/ دەنگەدەنگ.
لغــف: (لَغَــفَ- الرَجُلُ أَو الأَسَــدُ): پیاوەکە یان شـێرەکە چــاوی بڕییە ئەو شــتە/ تیژ تەماشایکرد.
(لَغِفَ- الإِنــاءَ لَغفاً): (قاپەکەی/ دەفرەکەی) لستەوە.
(-الإِدامَ): خواردنەکەی کرد بە پاروو و خێرا خواردی.
(لاغَفَ-هُ. مُلاغَفَةً): ١-ماچیکرد ٢-دۆستایەتیی لەگەڵدا گرت.
(أَلْغَفَ): چاوی بڕییە ئەوە/ تیژ تەماشایکرد ٢-بوو بە پاشدز ٣-پەلەیکرد.
-فُلاناً أَلادامَ: پێخۆرەکەی بۆ کرد بە پاروو و دەرخواردیدا.
أَلْلُغَفَةُ: پاروو.
(أَلْلَغیــف (ج) لُغَفاء): ١-پاشــدز/ کەسـێکە لەگــەڵ دزانــدا دەخــوات و کەلوپەلەکەیــان بــۆ دەپارێزێت، بەڵام خــۆی دزییەکە ناکات ٢-کەسوکار. یان دەستوپێوەندی پیاوەکە.
(أَلْلَغیفة): حەڵوای ئارد کە بە ڕۆندەکرێت.
(أَلْلُغْفَة): خوێشگەل کە دەبنە دزێکی بێویژدان.
٢-(أَلْغَف-هُ): کرداری ناشــیرین و زۆردارانەی لەگەڵدا کرد.

(-عَلَیهِ): قســەی زشــت و ناشــیرینی زۆری بەرامبەر کرد.
٣-(أَلْلَغْلَغَة): قسە بە ڕەوانیی نەکردن.
لغم: ١-(لَغَمَ- البَعیرُ. لَغْماً): حوشترەکە دەمی کەفیچەندو کەفەکەی دەرهاوردو فڕێدا.
(-هُ): ماچی دەم و لووتیکرد.
(لَغَمَ ولَغَّمَ- فُلاناً بِالطیبِ): بۆنی خۆش لە دەم و لووتی فیسار (هەڵسوو/ تێوەدا).
(تَلَغَّــمَ- بالطیــب): بۆنی خۆشــی لە دەم و لووتی خۆیەوە هەڵسوو.
(-القَومُ بِالكَلامِ): کەوتنە دەم و پل جوڵاندن و قسەکردن.
(-تِ الغَنَمُ بِالعُشــبِ وبِالشــرابِ): مەڕەکان دەموپلیــان/ دەموولووتیــان بەگیــاو ئــاوی خواردنەوە تەرکرد.
(أَلْلَغَم): ١-کەمەبۆنێکی خــۆش ٢-بن و ڕەگی زمان.
(أَلْلُغام): ١-کەفی دەمی حوشتر ٢-لیک و تف.
(أَلْلَغْماء): مەڕێکی دەم و چاو سپی.
(أَلْمَلْغَم (ج) مَلاغِم): دەم و لووت و ئەملاولایان.
(لَغَمَ- الرَجُلُ. لَغْمــاً): هەواڵێکی گەیاند کە لێی دڵنیا نەبوو.
(لَغَمَ. لَغْماً ولَغَماً): هەواڵی لە شــتێکی پرسی کە بۆی ساغنەبووەوە لێی ڕوون نەبوو.
(أَلْلَغیم): نهێنی.
٣-(لَغَــمَ- الأَرضَ أَو الحَجَــرَ لَغْماً): زەویەکە

یان تاوێرو بەردەكــە (هەڵتەكێنی/ لەغمی/ مینی) تێدا دانا.
(أَلْغُم (تركية) (ج) أَلْغام): هەڵتەكێن/ مین/ لەغم/ چاڵێك لەژێر قەڵایەكدا یان شوێنێكی لــەو بابەتەدا یان لەنــاو تاوێرێكدا بارووتو شــتی تەقەمەنی تێدا دادەنێــن دەتەقێنرێت ئەو شــوێنە دەرووخێت یــان هەڵدەتەكێتو ورد دەكرێت.
أَلْلُغــم: ئامرازێكــی لوولەكشــێوەیە یان خڕە لە تەقەمەنیــی بەهێز ســیخناخدەكرێت لە وشكانییەكدا، لە دەشتدا دەشاردرێتەوە یان لە دەریادا قایمدەكرێت ئەگەر تەنێكی بەربكەوێت دەتەقێتەوە یان بە كارەبا دەتەقێتەوە.
(أَلْلُغم الصوتي): (هەڵتەكێنی/ لەغمی/ مینی) دەنگیــی: لەغمێكە، جیهازێكــی دەنگوەرگرتنی پێوەیە دەنگــی پاڵنەری پاپــۆڕ وەردەگرێت بە فێڵێكی وا دامەزراوە كە پاپۆڕەكە لێی نزیكبووەوە ئەوس دەتەقێتەوەو پاپۆڕەكە هەڵدەتەكێنێت.
(لُغْــمُ الضَغــطِ) (تركیــة): (هەڵتەكێنی/ لەغمــی/ مینی) فشــار: ئەمەیان بە فشــاری ئاوەكــەی كــە پاپۆڕەكــە بــە تێپەڕینــی پەیدایدەكات دەتەقێت.
٤-(أَلْغِمَ- الذَهَبُ وما شــابَهَهُ مِن كُلِّ جَوهَرٍ مُــذاب): زێڕ یان شــتی لــەو بابەتــە كاتی توانەوەی جیوەی تێكەڵكراوە.
(مُلْغَم): زێڕو شتی لەو بابەتەی جیوە تێكەڵكراو.

(إِلْتَغَــم- الذَهَبُ): زێڕەكــە تێكەڵ بە جیوە بووە.
لغــن: (إِلْغانَّ- النَبــتُ): گیایەكە باڵای كردو بەگژیەكداچوو.
(-تِ الارضُ): زەویەكە گیای زۆر بوو.
(أَلْلَغْنُ): هەرمتــی هەرزەكاریی/ گەنجێتیی/ لاویی.
لغو: ١-(لَغا. یَلْغو- بِكَذا لَغْواً): لەسەر ئەوە دوا.
(لَغِيَ. یَلْغــى- بِأَمرِ. لَغىً): دڵی بە كارەكەوە نووساو حەزی لێكرد.
(-تِ الطَــیرُ باصواتها): باڵنــدەكان كەوتنە خوێندن/ خوێندیان.
(إِسْــتَلْغى- فُلاناً): فیســاری دواندو گوێی بۆ زمانەكەی شــلكرد تا بزانێت بــە چ زمانێك قسە دەكات.
(أَلْلَغا) (مص): دەنگ.
(أَلْلُغَــة (ج) لُغــىً ولُغــات ولُغــون): زمانی نەتەوەو زمانی ناو خەڵك كە پێیدەدوێن.
(لُغَويّ): زمانەوان.
(عِلْمُ اللُغَة): زانستیی زمان (دەشێت زانستیی زمانی عەرەبی هەموو بەشــەكانی زانســتیی عەرەبی بگرێتەوە).
(كُتُبُ اللُغَة): فەرهەنگەكانی زمان.
(أَهْلُ اللُغَة): ئەوانەن كە خەریكی زمانن، زمانناسی (لەوانەیــە وشــەی (لُغَة) لە وشــەی (لوغوس)ی یۆنانیەوە وەرگیرابێت كە (وشە) دەگرێتەوە).

(أَلْلَغُو): وەڕینی سەگ.

(أَلْلَغاة): دەنگ.

(أَلْلَغْــوى): خوێندنو دەنگــی زۆری (قەتێ/ کورکوڕ).

٢-(لَغا. يَلْغُو- الشيءُ):شتەکە پووچو بێهوودە دەرچوو.

(-الرَّجُــلُ): نائومێــد بوو/ ســەرنەکەوت/ هیوای بڕا.

(-عَنِ الطَّرِيقِ):لە ڕێگەکە لایدا.

(-لَغا. يَلْغى ولَغِيَ. يَلْغى- في قوله، لَغواً ولَغىً ولَغايَةً ولاغِيَةً ومَلغاةً):چەنەیدا/ چەنەبازی کرد/ ڕستی/ قسەی هەڵەو هیچو پووچیکرد/ بەبێ بیرکردنەوەو لێکدانەوە قسەیکرد.

(«هُمْ يَغْلونَ في الحســابِ):لە ژمێردا ئەوان هەڵە دەکەن.

(لاغى- الرَّجُــلَ. مُلاغاةً): گاڵتــەی لەگەڵ پیاوەکــەدا کــرد/ پێکــەوە کەوتنــە گەمەو گەمەبازی.

(أَلْغى- الشــيءَ): شــتەکەی هەڵوەشاندەوە/ تێکیداو وازی لێهێنا/ لایبرد.

(-فُلاناً):فیساری ناهومێد کرد/ بێهیوایکرد.

(أَللاغِيَةُ) (مص):ئەو قســەیەی کە بایەخی پێنــادەن/ بێکەڵكو هیــچو پووچەو کەڵکی لێوەرناگــرن. قســە بێت یان هەر شــتێکیتر بێت.

(کَلِمَةٌ لاغِيَةٌ):قسەی دزێوو ناشیرین.

(أَلْلَغــا):١-ئاخاوتنــی کەوتــوو و بێبایەخ ٢- قسەی هیچو پووچ کە کەس گوێی لێناگرێت/ قسەی بێهوودە.

(أَلْلَغْو) (مص):١-وتەی (بێجێ/ هیچو پووچ) چەنەبازیــی. کە کەس بایەخــی پێنادات یان کارێکی بێهوودە.

(«تَکَلَّمَ باللغوِ واشتَغَلَ باللغو»):قسەی هیچو پووچیکــردو بەکاری بێهــوودەوە خەریکبوو ٢-گوناهکردن لە سوێندا.

(أَلْلَغْــوى): چەنەبازیــی بێکەڵــكو کردارو کردەوەی بێهوودە.

(«إِسْــمَع لَغْواهُــم ولا تَخَــف طَغْواهُــم»): گوێ لە قســە هیــچو پووچەکانیان بگرەو لە دەسەڵاتیان مەترسە هیچیان لە باردا نییە.

٣-(لَغِيَ يَلغــى- بالماءِ لَغــىً): ئاوێکی زۆری خواردەوەو تینوێتی نەشکا.

(-بالشيءِ):بە شــتەکەوە نووساو بەرینەدا/ شتەکەیگرتو بەرینەدا.

الملحق:

لغو. (أَلإِلْغاء):هەڵوەشانەوە، لابردن.

(«إلغــاء عُقوبَة الإعدام»):هەڵوەشــانەوەی سزای لە (سێدارەدان/ هەڵواسین)/ لابردنی.

(«إلغــاءُ وظيفَــة»):لابردنــی فرمانێکی / کارێکی میریی.

(-في النَّحــو): لــە ڕێزمانــدا لابردنی کاری وشــەیەك لەســەر وشــەیتر چ بە دەنگو چ

لــه ڕێزمانیدا وەك («زَيدٌ ظَنَنــتُ قائِمٌ»): وەمزانی زەید بە پێوەیە/ وەستاوە («ماكان أحْسَــنَ زَيداً»): لێرەدا (كاری) ظَنَّ و (كانَ) پووچكراوەتــەوەو كاریــان لــە ڕســتەكەدا نەماوە.

لفّ: ١-(لَفَّ- الشيءَ. لَفّاً):١-شتەكەی (لوولكرد/ پێچایەوە) ٢-كلاّفەیكرد/ هەڵیكرد ٣-لوولیكرد ٤-یەكیخســتو كۆیكــردەوە/ گرموڵەیكــرد/ گولۆڵەیكرد.

(-المَيتَ في أكفانِهِ): مردووەكەی لە كفنەكەوە پێچایەوە/ مردووەكەی خستە كفنەكەوە.

(-الكَتيبَتَــين): لەجەنگەكــەدا دوو كەتیبە سەربازەكەی یەكخستو تێكەڵیكرد.

(-في الأكلِ): خواردنێكــی تێكــەڵو پێكەڵو پیسی خوارد.

(«إنْ أكَلَ لَفَّ وإن شَرِبَ إشْتَفَّ»): كە خواردی هەرچــی بێت لوولیــدەداتو دەیماشــێتەوە كــە خواردیشــیەوە چی لــە قاپەكــەدا بوو هەڵیدەقوڕێنێت.

(-الشيءَ بالشَّيءِ): شتەكەی لە شتەكەیترەوە لێكداو پێچایەوەو لوولیدا.

(-تِ الأشْــجارُ): درەختەكان لە یەك ئاڵاون/ بەیەكداچوون.

(-اللَّفَّــةَ) (عامیــة): مێزەرەكــەی یــان سەروبەستەكەی بەست.

(-لَفّاً ولَفَفاً): ڕانەكانی گۆشتن بوون.

(ألَفُّ (م) لَفّاء (ج) لُفٌّ): ڕانگۆشتنو قورس/ قەڵەو.

((لَفَّفَ = لَــفَّ): توند (پێچایەوە/ لوولیكرد/ هەڵیكرد/ گرموڵەیكرد).

(لافَّ- الصَقرُ الصَيــدَ): بازەكە نێچیرەكەی گرموڵە كردو خستیە ژێر پێیەوە.

(«الافَفْنا القَومَ»): تێكەڵی خوێشگەل بووین.

(ألَفَّ- الطائِرُ رَأسَهُ): باڵندەكە سەری بەژێر باڵیدا كرد.

(-الرجُلُ رَأسَــهُ): پیاوەكە ســەری خســتە جبەكەیەوە.

(تَلَفَّــفَ- في ثَوبِــهِ): خۆی لــە جلەكەیەوە ئاڵاند. یان جلەكەی لە خۆیەوە ئاڵاند.

(-عَلَيــهِ القَومُ): خوێشــگەل تێــوەی ئاڵان/ لێیكۆبوونەوە.

(تَلافَّ- القَومُ): خوێشگەل تێكەڵی یەكبوون.

(اِلْتَــفَّ- في ثَوبِــهِ):بەرگەكــەی لە خۆیەوە ئاڵاند/ پێچا/ خۆی لە جلەكەیەوە ئاڵاند.

(-عليه القَومُ): خوێشــگەل لێی كۆبوونەوە/ تێوەیئاڵان.

(-الشيءُ): شتەكە گرموڵە بوو بە یەكداچوو/ پێچیخوارد.

(-النَبــاتُ): گیاكە/ ڕووەكەكــە چنگی دایە یەكو بەیەكدا چوو.

(-لَهُ على حَنقٍ): دڵی لێی پڕ لەقینبوو/ زۆر ڕقی لێیبوو.

(أَلَــفَّ) (مــص):١-پێچانــەوە، لوولبــوون، گرمۆڵەبوون ٢- کۆمەڵ.

(جاؤوا بِلَفِّهِم) بەخۆیان و دەستودایەرەیانەوە هاتن.

(«جــاءَ القَومُ ومَنَ لَفَّ لَفَّهُم»): خوێشــگەل خۆیان و هەمــوو ئەوانەی خۆیــان لەوانەوە ئاڵاندبوو/ سەر بە ئەوان بوون هاتن.

(رَوضَةٌ لَفٌّ): باخێکی چڕی لە یەك ئاڵاو.

(أَلْلِفّ (ج) أَلْفاف ولُفُوف): پارت یان جۆرێك خەڵك ٢-خوێشــگەلی گردەوەبوو/ کۆمەڵبوو ٣-ئــەوەی لەملاولــەولا کۆدەکرێتــەوە/ لوولدەکرێــت ٤-باخێکــی چــڕی درەخــت بەیەکداچــووی گیاتێکئــاڵاو. باخچەیەکــی ڕووەك و گیاتێکئاڵاو.

(«جــاءَ القَومُ ومَــن لَفَّ لِفَّهُــم أَو لُفَّهُم»): خوێشگەل خۆیان و ئەوانە هاتن کە تێیانەوە ئاڵابوون و سەربەوانبوون.

(«جاؤوا أَلفافاً): بە کۆمەڵ هاتن.

(أَلْلفَّةُ) (عامیة): مێزەر یان سەروبەست.

(رَوْضَــةٌ لَفَّة): باخچەیەکــی ڕووەك لە یەك ئاڵاو/ بە گژیەکداچوو.

(أَلْلَفَــف): -پێچخواردنــی دەمارێکــی بازوو کــە پیــاو لــە کاربخــات ٢-زۆرخۆریــی و لە هەمەچەشــنە خواردنێك/ خواردن ٣ ئەوەی خوێشــگەل لەمــلاولاوە کۆیانکردۆتــەوە لوولیانکردووە/ پێچاویانەتەوە.

(أَلْلِفافَة (ج) لَفائِف): پێچەر/ سارغی/ ئەوەی بە قاچەوە دەپێچرێتــەوە/ هەڵپێچ/ دۆلاغ/ ســەرپێچ ٢-چەورییەکــە لە دڵــەوە دەناڵێت ٣-جگــەرەی پێچــراوە کــە ســیغارە تووتنی تێدەکرێت و دەپێچرێتەوە.

(أَلْلَفیــف):١-درەختێکــی زۆر بەیەکداچــوو لە شوێنێکدا/ دارســتان/ جەنگەڵ/ بێشەڵان ٢ کۆمەڵــە خەڵکێکــی زۆری هەمەلایەنــەو هەمەچیزە باش و خراپ و ڕەسەن و نارەسەن و بە هێزو دەســەڵاتدارو بێهێزو بێدەســەڵات/ تێکەڵ/ هەمەچیزە.

(طَعامٌ لَفیف): چێشــتێکی تێکەڵ (وەك هی سوالکەر یان مجەور).

(«هُوَ لَفیفُ فُلان»): ئەو (دۆست/ برادەر)ی فیسارەو تێکەڵیەتی.

(«جَمــعُ لَفیــفٌ»): کۆمەڵێکە هــی هەموو لایەکن و تێکەڵن.

(«جــاءَ القَومُ بِلَفیفِهِــم»): خۆیان و هەموو سەربەوانن و تێکەڵیانن هاتن.

(أَلْلَفیف (ج) أَلْفاف): چەند دەستەو تیپێکی سەربازیین.

(أَلْلَفیفَــةُ (ج) لَفائِــف):١-کۆمــەڵ/ گروپ/ دەستە ٢-جگەرەی پێچراوەی تووتن ٣-گۆشتی سەرپشتی حوشتر.

(أَلأَلَف (م) لَفّاء (ج) لُفّ):١-شــوێنێکی ئاوای پــڕ خەڵك ٢-دەمارێکی بــازووە ٣-زمانقورس

٣-لاڵەپەتــە كــە نەتوانیت ئــەوەی دەیەوێت دەریببڕێتو لە كاروباردا سستبێت ٤-كەسێكە برۆكانی یەكیانگرتبێت.

(رَوضَـــةٌ لَفــاءُ): باخچەیــەك كــە رووەكو گیاكەی بە گژیەكدا چووبن.

(فَخِذٌ لَفَّاء): ڕانێكی زلەو قەڵەو.

(التّلافیــف): گیــا/ رووەكی (بەســەریەكدا پێچخواردو/ تێكئالاو.

(-مِــنَ الأمعــاء والدماغ) (طــب): ڕیخۆڵە پێچخواردوو تێكئالاو یان مێشك پێچخواردوو/ پێچو لوولیی مێشكو ڕیخۆڵە.

(أَلَفّ): پێچخواردوو/ لوول.

مَلَــف أوراق الدعــوى في إصطلاح المحاكم): دۆسیەی دادگا (كۆمەڵە نوسراوێكە دەخرێتە فایلێكەوە).

(أَلمِلَف): بەتانیە/ پەتوو/ لێفە.

(-في إصْطِلاح عَلَماء الكَهُرُباثیة): لەلای زانای كارەباكان دەزگایەكە سیمی هەڵكراویە چەند جارێك لەسەر لوولەكێك یان بۆرییەك كە لە شــێوەی زەمبەلەك دەبێت بــۆ پەیداكردنی كارەبا دەبێت.

(أَلِلفاف): پەتوو یان پێچەر لە خۆوە دەپێچرێت.

(أَلَلْفوف) (ن): كەلەرم.

(مَلْفُوفَة): سەلكە كەلەرمێك.

٢-(لَفَّ-هُ حَقَّــهُ لَفاً): مافەكەی نەدایەو ڕێی وەرگرتنی لێگرت.

٣-(لَفْلَفَ): ١-لاڵەپەتەبوو/ قسەی بە گران بۆ دەكرا ٢-وێڵی خواردنو ئالیكبوو.

(-في ثَوبِهِ): جلەكەی لە خۆیەوە (پێچا/ ئالاّ) / لەبەریكرد.

(-القَضِیَّةَ): كێشــەكەی شــاردەوەو ونیكردو لێی بێدەنگبوو.

(تَلَفْلَــفَ بِثَوبِــهِ): بەرگەكــەی (لە خۆیەوە ئالاند/ لەبەركرد).

(أَللَفْلَــف واللفــلاف): بێهێز/ بێدەســەلات/ بێتوانا.

(أَلُلَفْلَــف): واللَفلَف واللَفْلاف): لاڵەپەتە كە قسەی بۆ نەیەتو كە قسەیكرد دەمی پڕبێت لە تفو زمانو دەمی پڕكات.

الملحق:

لفّ: (ألالتفاف): كۆبوونــەوە/ گردبوونەوە/ خڕبوونــەوە/ لە خولی شــتێك كۆمەڵبوونو چڕبوون.

(ألإلتفاف حَول شَخصِیَّةٍ سیاسیَّة):لە خولی/ دەوری كەسێتیەیكی ڕامیار گردبوونەوە/ لێی كۆمەڵبوون.

(-ا ع): لەسەربازییو جەنگدا پێچكردنەوەو ئابلووقەدانی دوژمن/ گەمارۆدانی.

(الإلتفــاف الزَهــری في عِلــم الأحیــاء): لە زیندەوەرزانیــدا لــە گوڵــدا لوولخواردنــی/ پێچخواردنــی گــەلاّ ڕەنگینەكانــی گــوڵ بەسەریەكدا كاتێك كە گوڵەكە خونچە دەبێت.

لفــأ: (لَفَأَ- العُــودَ. لَفْأً ولَفَــأً): چێوەکەی/ تووڵەکەی/ چیلکەکەی ڕووتکرد.

(-اللَّحْــمَ- عــنَ العَظــم): ئێســقانەکەی داماڵی/ گۆشــتەکەی لە ئێسقانەکە کردەوەو ئێسقانەکەی کراند.

(-هُ): لــە پاشــملە بــە خراپــە لێیــدوا/ غەیبەتیکرد.

(-هُ حَقَّهُ) (ضد):١-لە مافەکەی خۆی کەمتریدایەو لێیبڕی ٢-هەموو مافەکەی خۆی دایە.

(-تِ الريحُ السَحابَ عَن وَجهِ الأَرض): باکە گشت هەورەکەی ڕاماڵیو کردی بە سایەقە.

(إلْتَفَأَ- العُودَ): چێوەکەی/ تووڵەکەی پاککرد توێکڵەکەی لێکردەوە.

(ألْلفاء):١ خۆڵ/ گڵ ٢-شــتێکی کەم ٣-کەمتر لە مافی خۆ.

(ألْلفيئَــة (ج) لَفايــا ولَفيء): پلە گۆشــتی بێئێسقان.

٢-(لَفَأَ-هُ بالعَصا. لَفْأً ولَفَأً): بەدار لێیدا.

(-فُلانــاً عَن مُرادِهِ): نەیهێشــت فیســار بە نیازەکەی بگاتو گێڕایەوە.

٣-(لَفِئَ- الشَيءُ لَفَأً): شتەکە مایەوە.

(ألْفَأَ- الشيءَ إلْفاءً): شتەکەی هێشتەوە.

لفــت: (لَفَــتَ- الشــيءَ. لَفْتــاً): شــتەکەی خوارکردەوە/ بەلای ڕاستو چەپدا پێچی پێدا.

(-فُلانــاً عَن رأيــهِ): وایکرد فیســار واز لە ڕاکەی بهێنێت.

(-اللِحاءَ عَنِ الشَــجَرِ): توێکڵی درەختەکەی گرتەوە.

(-رِداءَهُ علــى عُنُقِهِ): عەباکــەی لە ملیەوە ئاڵاند.

(-الريشَ على السَّهم): پەڕەکەی لامسەرلایی بە تیرەکەوە کردو باشی پێوە نەکرد.

(الراعي الماشيَةَ): شــوانەکە لە ئاژەڵەکانیدا بێدەربەسانەو بێگوێدانە هیچیان.

(-الــكَلامَ): بێدەربەســانەو هەرەمەکیــی قسەیکرد.

(«لَفَتَهُ بِكَذا»): ئەوەی بەسەردادا/ دایە.

لَفَّــتَ- الشــيءَ: شــتەکەی خوارکــردەوە/ پێچیدا.

تَلَفَّــتَ- إلَيهِ: ئــاوڕی لێدایــەوە/ لای بەلادا کردەوە.

(إلْتَفَــتَ- إلَيــهِ): ئــاوڕی لێدایــەوە/ ڕووی بەلایەوە کرد.

(-بِوَجْهِهِ يمنةً ويسرَةً): ڕووی بەلای ڕاستو چەپدا وەرگێڕاو کرد.

(«لاتَلْتَفِــتْ لِفتَ فُــلان»): ئاوڕ لە فیســار مەدەرەوە/ تەماشای مەکە.

(ألْلفت):١-گەوج ٢-(ج) مانگا ٣ قڵیشی شتێکو تەنشتەکەی.

(«لِفْتُهُ مَعَهُ»): ڕووی بەلای ئەودایە.

(ألْلفَــتَ- في التيــس): خواریی (شــاخێکی/ قۆچێکی) سابرێنەکە.

(-في الإنسان): تەنگانە/ کەمدەستیی مرۆڤ.
(أَللَفَتَةُ): شوانێك کە هەمیشە لە ئاژەڵەکانی بدات.
(أَللَفات): گەوجی شرشێت.
(الأَلْفَت (م) لَفْتاء (ج) لُفْتٌ): ١-چەپلەر کە بە دەستی چەپ کاربکات ٢-گەوج ٣-سابرێنێك کە شاخێکی خواربووبێتەوە/ کەچبێت ٤-دەست بە هێزێك کە هەرچی بەردەست بکەوێت بایبدات ٥-خێل.
(أَللَفُوت): ١-دەروونئاڵۆزو سروشت نارەحەت ٢-ئافرەتی زمانبەد/ بەدخواز ٣-ئافرەتێك کە چاوی شێڵەوبێڵە بێت/ چاوی بجوولێت ٤-مێحوشتری بزێو لە دۆشینیدا.
(أَللَفيتَةُ): خواردنێکە بە ئاردو رۆن دەکرێت‌و توند دەبێت، بۆیە وا ناونراوە چونکە هەڵگێڕو داگێڕ دەکرێت.
(أَلمُتَلَفِّتَة) بەرزترین گرێی مل کە بە سەرەوە نووساوە.
٢-(أَللِفْت (ن)= السَلْجَم= شێلم): کشتێکە دەچێنرێت رەگی درێژە یان خرە پان دەبێتەوە، خواردنێکە پاش لێنانی زوو هەرسدەبێت زۆر دەچێنرێت‌و کاردەکرێت، پێشی دەوترێت (أَلسَلْجَم).
الملحق:
لفت: (أَللافتَة): دیدەئاگا: تەختەیەکە یان پارچە کوتاڵێکەو شتێکە لەو بابەتە ناوێکی پێوەیە یان دروشمێك لە شوێنە گشتیەکاندا بۆ ئاگاداریی‌و پروپاگەندە یان بۆ رادەربڕینێك هەڵدەواسرێت.
لفج: (أَلْفَجَ): ١-نابوتبوو/ هیچی بە دەستەوە نەما ٢-لە نەبوونیدا یان لە خەفەتدا خۆی بە زەویدادا خۆی پێوە مەڵاسکرد.
(-فُلاناً): فیساری ناچارکرد پەنابەرێتە بەر بێگانە/ خەڵکی دەرەکی.
(أَللَفَج): سەرشۆڕیی‌و زەبوونیی.
(أَلمُلفَج): ١-نابووت ٢-لە بێهێزیدا بە زەویدا کەوتوو.
(أَلمُسْتَلْفَج):١-نابووت ٢-لە ترساندل دڵکەوتوو/ رۆحچوو.
لفح: (لَفَحَ- فُلاناً بِالسَّيفِ لَفْحاً): شمشێرێکی پێداکێشا.
(-تِ النارُ أَو السَمُومُ بِحَرِّها فُلاناً. لَفْحاً ولَفَحاناً): تینی ئاگرەکە یان گڕەی گەرماکە دەمووچاوی سووتاند.
(نارٌ لافِحُ ولَفُوحٌ): ئاگرێکی سووتێنەر/ برژێنەر.
(«أَصابَهُ مِنَ الحَرِّ لَفْحٌ ومِنَ البَرد نَفحٌ»): گڕەی گەرماو سۆڵەی سەرمای بەرکەوت.
(أَللَفْح): هەڵکردنی بایەکی گراویی گەرم.
(نَفْح): هەڵکردنی بای سۆڵەی سارد.
(أَللُفّاح. أَلواحِدَةُ لُفاحَة) (ن): سێوە جنۆکانە، گیایەکی ژەهرینی کێویلەیە

تەمەندرێــژە گەلایەکی زۆری هەیە لەســەر رووی زەوی کۆمەڵدەبەســتن لــە کۆتایــی زســتاندا گوڵدەکات بەرێکی زەردی بۆنخۆش دەگرێت لە ترێ دەچێت زەردباوو بۆنخۆشــە دەرمانی ئارامدەری لێدەردەهێنرێت.

لفخ: (لَفَخَ-هُ فِي أَو على رَأسِهِ): (دای/ کێشای) بەسەریدا.

(أَللَّفخ) (مص): کێشــانو لێــدان بە هەموو سەردا.

لفظ: (لَفَظَ ولَفِظَ- الشــيءَ وبالشَّــيءِ من فَمِــهِ. لَفظــاً): شــتەکەی لــە دەم (فرێدایە دەرەوە/ هاویشتە دەرەوە).

(شــيءٌ لَفيظٌ ومَلْفوظٌ): شتێکی لە دەمەوە فرێدراو.

(-بالكَلام): قسەیکرد/ ئاخاوت.

(-فُلانٌ نَفْسَــهُ أَو عَصْبَهُ): گیانی دەرچوو/ گیانیدا/ مرد.

(عَصْبُــهُ= ريقُــهُ)): تفــی ناودەمــی کە بە دەمیەوە دەنووسێتو وشکدەبێت.

(-البَحْــرُ دابَّــةً): دەریاکــە لاکــی ولاخێکی فرێدایە ســەر ڕۆخەکەی/ هاویشــتیە ســەر قەراغەکەی.

(«لَفَظَــت إلَينــا البــلادُ أَهْلَهــا»): وڵاتەکە دانیشتووەکەی بۆ لای ئێمە دەرکردە دەرەوە.

(تَلَفَّظَ بالكَلام): کەوتە قسەکردن.

(أللافِظَة): ١-مێی وشــەی (أللافِظ) ٢-دەریا.

چونکە مرواریــی دەردەکات (ئــەو هێیە بۆ زیادرەوییــە) ٣-ئاش ٤-دنیــا/ جیهان. چونکە هەرچی لە سەریەتی تووریدەداتە ئەودنیا.

(لافِظَة): دەریا.

(أَللَّفــظ (مــص) (ج) أَلْفاظ): ١-وشــەو ئەو وشــانەی کە لە دەم دەردەچێــتو دەوترێت ٢-قسە/ وتە/ ئاخاوتن.

(أَللَّفْظَة) (ج) لَفَظات): وتەیەك یان وشەیەك لــە دەم بێتەدەر جارێك، دوان. وشــەیەك کە دەربرێتو لە دەم بێتەدەرێ.

(لايُقال عَن الأُقنوم الثاني لَفظَةُ الله بل كلمة الله»): بە حەزرەتی عیســا نالێن وتەیەکە لە دەمی خودا دەرپەڕیبێت بەڵکو دەڵێن وشــەی خودایە.

(أَللَّفظِي): ئەوەی پەیوەندی بە وتەوە بێت/ وتەیی.

(أَللُّفاظ): سەوزەوات.

(أَللُّفــاظ): ١ ئــەوەی لــە دەم هاوێژرابێــت ٢-ئەوەی وتراوەو بە گوێدا دراوە.

(أَللُّفاظة): قســەیەك/ وتەیە کە گوتراوەو لە دەم هاتۆتە دەرەوە.

(أَللُّفاظــة (ج) لُفــاظ ولُفاظــات): ١ ئــەو قســەیەی لــە دەم بێتــە دەرێ ٢-ئــەوەی لە دەمــەوە فڕێبدرێت ٣-بەر ماوەی ســەرخوان ٤-تۆزە ماوەیەکی هەر شتێك بێت.

(أَللَّفيظ): ١-فرێدراو ٢-بەگوێدادراو/ وتراو.

لفع: ١-(لَفَعَ- تْــهُ النارُ لَفعاً): گری ئاگرەکە بردی/ گری ئاگرەکەی بەرکەوت.

(-الشــيبُ رَأْسَــهُ): پیریــی ســەری هەموو سپیکرد.

لَفَّــعَ= (لَفَــعَ- الغُــلامَ): کورەکەی خســتە باوەشی/ گرتیە خۆی.

(«لَفَّعَ رَأْسَهُ»): سەری خۆی داپۆشی.

(تَلَفَّعَ): مووی سەری سپیبوو.

(-تِ النارُ): ئاگرەکە کڵپەیسەند.

(-تِ الحَرْبُ بِالشَرِّ): خراپەی جەنگ هەموو لایەك و هەموو کەسێکی گرتەوە.

(-القَــومُ على جَيــشِ العَدُوِّ): خوێنــگەل دوژمنــی گرتــە خــۆو پایەماڵیانکــردو تالآنیاکردن/ هیچیان نەهێشتن.

(-الرَجُلُ بِالثَوبِ والشَجَرُ بالوَرَقِ): پیاوەکە بە جل خۆی داپۆشــیو درەختەکەیش خۆی بە گەڵا داپۆشی/ گەڵای گرتەخۆی.

(أَلْتَفَــعَ- الرَجُل بالثَوبِ والشَــجَرُ بالوَرَقِ): پیاوەکە خۆی لە بەرگ هەڵکێشا/ خۆی خستە بەرگەکەیــەوە درەختەکەیــش بە گەڵا خۆی داپۆشی.

(-تِ الأَرضُ): زەویەکە گیاکەی داپیۆشی.

(أَلْتَفِعَ- لَونُهُ): ڕەنگی گۆڕرا.

(أَلْلِفــاع): ١-داپۆش، پێخەف، لێفە، پۆشــاك، بــەرگ ٢-دوو ســەری گوانــی پێشــەوەی مێحوشتر.

(أَللَفيعَــة واللفيعَــة): پارچەی زیــاد کە لە بەرگ دەدرێت.

(أَلتَلفيعَة) شــاڵو ملپێچ کە لە ســەرمادا لە ملەوە دەئاڵێنرێت.

(أَلمِلْفَعَة): عەبا یا هەر بەرگێك کە لە خۆتیەوە بپێچیت وەك فەرەنجیو شتیتر.

٢-(لَفَّعَ- فُــلانٌ): فیســار (زۆر خۆرییکرد/ زۆری خوارد).

(تَلَفَّــعَ- المالُ): ماڵیاتەکــە/ ئاژەڵەکە کەڵکی لەوەڕەکە بینی.

لفق: ١-(لَفَقَ- الثوبَ. لَفقاً): پارچە دڕاوەکەی جلەکەی لەیەکدایەوەو پێکەوە درووونیەوە.

(لَفَّــقَ- الحديــثَ): قســەکەی هەڵبەســتو ڕازاندیەوەو پڕیکرد لە شتی ناڕاستو ناڕەوا.

(-الشَــقَّتَين): دوو پارچەکــەی لەیەکــداو درووونیەوە.

(«لَفَّــقَ بَينَ الثَوْبَــين»): دوو بەرگەکەی بە درووون پێکەوە گونجاند.

(تَلَفَّقَ- بِهِ): ١-پێیگەیشت ٢-پێوەیلکا/ پێوەی پەیوەستبوو.

(-مابَينَهُــم): پێکیەوە گونجاندن/ نێوانیانی ڕێکخستو یەکیخستن.

(تَلافَقَ- القَومُ): کاروباری خوێنگەل ڕێکبوو/ گونجا/ تەبابوون.

(أَللِفق): دوو پارچە لە یەك بدرێنو بدورێن وەك دوو تەختــە دەوار پێکــەوە بدروێن یان

بەرگێك دوو پارچە بێتو بە یەکەوە بدروێن.
بــە دوو پیاو کە هەر بە یەکەوە بنو لە یەك جیانەبنەوە دەڵێن («هُما لِفقان).
أَللِفَــاق: دوو بەرگن یەکتری تــەواو دەکەنو پێکــەوە لەبــەر دەکرێن هــەر پارچەیەکیان پێیدەڵێن (لِفاق).
٢-(لَفَقَ- الأَمرَ. لَفْقاً): کارەکەی ویستو بۆی نەبوو.
(-الصَقْــرُ): بازەکــە بــۆ نێچیرەکــە نیرراو نەیگرت.
(لَفَّــقَ الرجُــلُ): پیاوەکە کارێکی ویســتو دەستگیری نەبوو، بۆی نەبوو.
(أَللَفَّاق): کەســێك نــەوەی دەیخوازێت (بۆی نەبێتو سەرنەکەوێت/ دەستگیری نەبێت).
لفك: (أللفِيك): چەپلەر.
(أللفيك والأَلْفَك): گەوج.
لفــم: (لَفَمَ-تِ المَــرأَةُ): ژنەکە دەمامکەکەی لەسەر لووتی قایمکردو لووتی شاردەوە.
(-تِ المَرأَةُ فاها): ڕووپۆشەکەی لەسەر دەمی قایمکردو دەمی خۆی شاردەوە.
(-هُ): پێچایەوە.
(تَلَفَّــمَ-تِ المَــرأَةُ): ژنەکــە دەمامکەکــەی توندکرد/ ڕووپۆشەکەی توندکرد.
(-بِعَمامَتِــهِ): بە مێزەرەکــەی دەمو لووتی خۆی هەڵبەست.
(إِلْتَفَــمَ-تِ المَــرْأَةُ): ژنەکــە دەمامکەکەی/ ڕووپۆشەکەی خۆی قایمکرد.
(أَللِفَــام): ڕووپۆش/ دەمامك کــە دەخرێتە سەر لووت.
لفو: ١-(لَفَا. يَلْفو- اللَحْمَ عَنِ العَظم. لَفْواً): گۆشتەکەی لە ئێسقانەکە کردەوەو دایماڵی.
(-فُلاناً حَقَّــهُ): مافەکەی تەواو بە فیســار نەدایەوەو لێیبڕی.
(أَللَفِيَّــةُ (ج) لَفايا): پارچە گۆشــتێك/ پلە گۆشتێك.
(أَللَفَاء): ١-خۆڵ/ گڵ ٢-بێبایەخو کەم ٣-ڕسواو نزم/ سووك/ هەموو شتێکی هیچو پووچ.
(«رَضِــيَ فُلانٌ مِنَ الوَفاءِ باللَفاءِ»): فیســار لەو هەموو مافەی وازیهێناو بە شــتێکی کەم قایلبوو.
٢-(أَلْفى- هُ إِلْفاءً): دۆزییەوە/ دییەوە.
(تَلافــى- الأَمــرَ): فریــای کارەکــە کەوتو چارەســەریکرد/ جێبەجێیکرد یان ڕاستی کردەوە.
(أَلتَلافِي) (مص): ١-فریاکەوتن/ چارەسەرکردن ٢-فریای تۆڵەسەندن کەوتن.
لقّ: ١-(لَقَّ- عَيْنَهُ لَقّاً): بە دەستی کێشای بە چاویدا.
(لاق (ج) لَققة): کەســێکە کە بە دەســت بە چاودا بکێشێت.
(أَللَقَّقَة): کەســانێکن کە بە لەپیدەســت بە چاوی خەڵکدا بکێشن.

(لاقَّ): کەسێکە کە بە چاودا بکێشێت.
٢-(أَلْلَق): ١-درزو قلێشــی زەوی ٢-زەوی بەرز ٣-هەمــوو زەویەکــی تەنگەبەری لاکێشــەیی ٤-چەنەباز/ زۆربڵێ/ قەرەچەن.
(أَلْلَقَة): چاڵی دەمتەسك.
(«رَجُــلٌ لَقَّاقٌ بَقَّاق»): پیاوێکــی (زۆربڵێ/ هەڵەوەڕ/ چەنەباز/ قەرەچەن).
٣-(لَقْلَــقَ- اللَقــلاقُ): حاجــی لەقلەقەکــە خوێندی.
(-تِ الحَيَّةُ): مارەکە زمانی دەرکێشا.
(لَقْلَقَ الشيءَ): شتەکەی بزواند.
(تَلَقلَقَ- الشــيءُ): شــتەکە کەوتە لەقەلەق/ جموجووڵ/ بزوا.
(أَللَقلَق (ج) لَقالِــق) (ح): ١-حاجی لەقلەق. باڵندەیەکی قاچو ملدرێژە لە لاقدرێژەکانە مار دەخواتو زیرەكو وریایە ناوە شــارراوەکەی: (أبو خُدَيج)ە ٢-زمان.
(أَللَقْلَقَة): ١-دەنگــی حاجی لەقلەق ٢-هەموو دەنگێکی لەرزۆکی شپرزە.
(«في لســانِهِ لَقْلَقَــةٌ»): زمانــی (دەیگرێت/ گرتنی تێدایە).
(حُروف اللَقلَقةِ): ئەم پیتانە گرتنی تێدایە (ب. ج. د. ط. ق).
(أَلْلَقْلاق) (ح): ١-حاجی لەقلەق ٢-دەنگەدەنگ و غەڵبەغەڵب/ ژاوەژاو.
(طَرْفٌ مُلَقْلَقٌ): سەرێکی/ لایەکی بە جووڵەو نەگیرساوە/ نەچەسپاو.
لقب: (لَقَّبَ- فُلاناً بِكَــذا): ئەو نازناوەی لە فیسار نا.
(لاقَبَ-هُ): نازنــاوی دزێوی لێنا/ بە نازناوی ناشیرینو ناتۆرە بانگیکرد.
(تَلَقَّبَ- بِكَذا): ئــەو نازناوە بوو بە نازناوی ئەو/ نازناوی (بۆ خۆی دانا/ لەخۆینا).
(تَلاقَــبَ- القَــومُ): خوێشــگەل نازنــاوی ناشــیرینیان لە یەك نا/ ناتۆرەی دزێویان لە یەکتری ناو پێی یەکتریان بانگکرد.
(أَللَقَــب (ج) أَلْقاب): نازنــاو. ناوی دووەمی ئەو کەسەیە کە لێیدەنرێت نازناوی باش یان خراپ.
لقح: ١-(لَقَــحَ- النَخلَ لَقحاً): دارخورماکەی تۆوڕێژ کرد. هەڵاڵــەی بە دارخورما مێکەوە کرد.
(لَقِــحَ-تِ الناقَــةُ ونَحْوَها ولَقَحــاً ولَقاحاً. لَقْحاً): مێحوشــترەکە یان مێیــتر کەڵیگرت/ تۆویگرت یان ئاوسبوو.
(لاقِح ولَقُوح): کەڵگرتوو یان ئاوســبوو/ یان تۆوگرتوو.
(لَقِــحَ-تِ المَرأَةُ أَو النَخلَةُ): ژنەکە ئاوســبوو یان دارخورماکە بەریگرت.
(-تِ الحَــربُ): جەنگەکــە بەرپا بــووەوەو ســەریهەڵدایەوە کە بۆ ماوەیەك بێدەنگبوو، کپبوو.

(لَقَّحَ- النَخْلَةَ): دارخورما مێكەی تۆوپرژێن كرد/ هەڵاڵەپرژێنكرد.

(-هُ) (طب): دژی نەخۆشییەكە دەرمانی كوتانی خستە لەشەوە.

(أَلْقَحَ- النَخْلَةَ): تۆوی نێری/ هەڵاڵەی بەسەر دارخورماكەدا كرد.

(-الفَحْلُ الناقَةَ): كەڵە حوشترەكە لە مێحوشترەكە پەری/ مێحوشترەكەی چاككردو ئاوسیكرد.

(مَلْقُوحَة): كەڵگرتوو/ چاككراو.

(ج) (مَلاقيح)

(-تِ الريحُ الشَجَرَ أَو السَحابَ): باكە درەختەكەی تۆوپرژێن كردو هەورەكەشی وا لێكرد ببارێنێت بەوەی ساردییدایە یان هەورەكەی هەڵبری‌و هەڵگرت.

(-بَيْنَهُم شَرّاً): ئاشوب‌و خراپەی تێدا بەرپا كردن‌و خستیە نێوانیانەوە.

(تَلَقَّحَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەكە بەكەڵبوو بەلام كەڵینەگرتبوو/ ئاوسنەبووبوو.

(-تِ يَداهُ): لە قسەكردندا بە هەردوو دەست ئامارژەیدەكرد.

(«تَلَقَّحَ زَيْدٌ عَلَيَّ»): زەید گوناهێكی دایە پاڵم كە نەمكردبوو.

(إِلْتَقَحَ-تِ الأُنثى): مێكە كەڵیگرت/ تۆوەی وەرگرت.

(إِسْتَلْقَحَ-تِ النَخْلَةُ): كاتی تۆوپرژێنی دارخورماكە هات.

(أَللاقِح (ج) لَواقِح): مێحوشترێك كە كەڵی وەرگرتبێت‌و ئاوسبووبێت.

(ريحٌ لاقِح): بایەكی تۆوپرژێنی درەخت.

(أَللَواقِح): مێینە كەڵگرتووەكان كەسێكیان پڕە/ ئاوسن.

(-مِنَ الرياح): بایەك ساردی‌و شێ هەڵدەگرێت‌و شەپۆلی پێدەدات‌و بە هەورەكەیدا دەكات‌و دەبێتە باران.

(أَللَقَح) (مص): ئاوسبوون/ تۆوی نێر وەرگرتن‌و پێی ئاسوبوون/ پێ بەرگرتن.

(أَللَقاح) (مص): هەڵاڵە كە تۆوی دارخورما نێرەكەیە/ تۆزێكی زەردە دەنكێكی وردە كە لە خانەی نێرەكەدایە لە هەڵاڵەدانەكەدایەو بەسەر ئەندامی نێرەكیی گوڵەوەیە.

(أَللَقاح. أَلمَطْعُوم) (عامية): دەرمانی كوتان دژی نەخۆشی وەك هی ئاوڵەو نەخۆشیتر.

(عِلْمُ اللَقاح): زانستیی تۆوپرژێن. كە ئەمە بەشێكە لە زانستیی رووەك لەم دوایییەدا وا پێشكەوتووە كە دەتوانرێت بزانرێت كە هەنگوینەكە هی چ گوڵێكە.

(أَللِقاح) كۆی وشەی (لَقوح)ە ٢-تۆوی نێرەی حوشترو ئەسپ.

(أَللِقْحَةُ (ج) لِقَح ولِقاح): ژنی شیردەر.

(أَللِقحَةُ واللَقْحَةَ (ج) لِقَح ولِقاح): مێحوشتری زۆر بە شیرو شیردەر.

(أَللَقوح (ج) لُقَّح): مێحوشترێك كە هەڵبگرێت

ئاوسببێت/ تۆو وەربگرێت.
(أَلْلَقُوح (ج) لِقاح ولَقائِح): مێحوشــتری زۆر
به شیرو دۆشراو.
(أَلْمَلاقِح. الواحِدَةُ مُلقِح): کەڵ/ نێرە.
(أَلْمَلاقِــح الواحِــدَة مُلْقَحَة): مێــی ئاوس/
سکپڕ.
(المَلاقيح): ئەو تۆوی نێرییەی کە لە پشــتی
حوشترو ئەسپدایە.
١-المَلاقِــح الواحدة. مَلقوحــة): ١-دایکەکان
٢-ئەو کۆرپەلەیەی کە لە سکی دایکدایە.
(أَلْمُلَقَّــح) (مفــع): کەڵــدراو/ تــۆوی نێــر
پێوەرگراو، تاقیکراوەی کەڵدان.
٢-(لَقَح-هُ علــى الأَرْضِ لَقْحاً) (عامية): بۆ
جووتبوون پاڵیخست/ سواریبوو دایبەزەویدا.
٣-(أَلْلِقْحَةُ (ج) لِقَح ولِقَاح): ١-(ح) داڵ ٢-(ح)
قەلەڕەشکە.
(- (ج) لِقاح): دەروون.
(أَلْلَواقِح): قامچیەکان.
لقز: (لَقَز- هُ لَقْزاً): بە مستەکۆڵە لێیدا.
لقــس: ١-(لَقَــسَ- هُ. لَقْســاً): خەوشــی
لێدەرهێنا/ توانجی تێگرت.
(لاقِس): خەوشــلێدەر/ تیروتوانــج (تێگر/
وەشێن).
(لاقَسَ- القَومُ لِقاســاً ومُلاقَسَةً): خوێشگەل
ناوو ناتۆرەی ناشیرینیان لەیەکنا.
(تَلاقَــسَ- القَــومُ): خوێشــگەل جنێویــان
بەیەکتریدا/ شەرە جنێویانکرد.
(أَلْلَقِس واللاقِس): گەڕیی.
(أَلْلَقِــس): کەســێکە ناووناتۆرە لــە خەڵك
دادەهێنێتو گاڵتە بە خەڵك دەکات.
٢-(لَقِسَ- ت نَفْسُــهُ مِنَ الشيءِ. لَقَساً): دڵی
لە شتەکە تێکەڵهاتو بێزی لێکردەوە.
(لَقِسَة): دەروون تێکچوو/ دڵتێکەڵهاتوو.
(-ت نَفسُ فُلان إِلى الشيءِ): دڵی چووە سەر
ئەو شتەو حەزیلێکرد.
(تَلَقَّسَ-ت نَفسُهُ مِنَ الشيءِ): دڵی لە شتەکە
تێکەڵهاتو قێزی لێکردەوە/ دڵی بە شــتەکە
تەنگبوو.
(أَلْلَقِس): ١-دەروونچڵێس ٢- بۆ هەموو شتێك
بەرچاوتەنــگ ٣-کەســێکی بێبار کە لەســەر
ڕەوشێك ستارە ناگرێت.
٢-(لَقِسَ- بِأَمرٍ لَقَســاً): بــە کارەکەیزانیو
بۆیچوو.
(لَقِسٌ): زرنگو بە کارزان.
٤-(أَلْلَقَيــس) (ســريانية): لــە کاتــی خــۆ
دواکەوتوو.
(تَلَقَّسَ) (عامية): لــە کاتی خۆی دواکەوت
(سريانيه).
(أَلْمُلاقِس): بەکێش/ ئارامگرتوو/ بە ئارام.
لقص: ١-(لَقَصَ- الشيءُ جِلْدَهُ لَقْصاً): شتەکە
بە تینی گەرمیی خۆی پێستەکەی سووتاند.
٢-(لَقِــصَ- الشــيءُ. لَقَصــاً): شــتەکە

تەسکبووەوە/ تەنگبوو.
(-ت نَفسُهُ): دڵی تێکەڵهات و خەریکبوو برشێتەوە.
(أللقص): تەسك/ تەنگ.
٣-(إلتَقَصَ- الشيءَ): شتەکەیبرد/ وەرگرت.
٤-(أَلْلَقص): ١-ئـازا بـۆ خراپـە/ خێرا بۆ خراپەکاریی ٢-زۆربڵێ.
لقط: ١-(لَقَطَ- الشَيءَ لَقطاً): شتەکەی بە بێ هیلاکی هەڵچنی و لە زەویەکە هەڵیگرتەوە.
(-العِلمَ مِن الكُتُبِ): زانستیی لەم کتێب و لەو کتێبەوە وەرگرت.
(-الطائِـرُ الحَـبَّ): باڵندەکـە دانەکەی بە دەنووك هەڵچنی.
(لاقِـط ولَقّـاط): هەڵچـن/ هەڵگـرەوە/ دۆزەرەوە..
(تَلَقَّطَ- الشـيءَ): شـتەکەی لەملاو لەولاوە کۆکردەوە.
(إلتَقَطَ- الشيء): ١-بەبێ گەران و سۆراغکردن شـتەکەی دۆزییـەوە هەڵگـرت ٢-هەڵیچنی ٣-لەملاولا کۆیکردەوە.
(إلتَقَـطَ- اللِقـاط): شـتە کەوتووەکـەی هەڵگرت و هەڵچنی.
(أللاّقِـط) (فـا): ١-گوڵەوەچن ئەو کەسـەی دوای دروێنـە ئـەو گوڵـە گەنمانـەی وەریـون دەیاندۆزێتـەوەو هەڵیاندەچنێت/ کۆیاندەکاتەوە.

(أللاقِطَة): ١-مێی وشەی (اللاقِط)
(«لِكُلِّ سـاقِطَةٍ لاقِطَةٌ»): هەموو وشـەیەك کە لە دەم دەردەچێت گوێگرێك وەریدەگرێت بڵاویدەکاتەوە ئەمە بۆ ئەوەیە کە پیاو ئاگای لە زمانی خۆیبێت.
(أللاقِط): ٢-پیاوی نزمی پووشت هەروەها.
(اللاقِطـة): ئافرەتـی سـووکی پووشـت و ئابرووچوو.
(أللقُطُ الواحِـدَةُ لَقَطَة): ١-شـتی کەوتوو/ وەریـو کـە هەڵدەگیرێـت و هەڵدەچنرێت ٢-هەموو گوڵە گەنمێـك یان دەنکە خورمایەك کە دەدۆزرێتەوەو هەڵدەگیرێت.
(لَقَطُ المَعدِنِ): پارچە دۆزراوەی زێر یان هەر کانزایەکی دۆزراوەیتر لە کانزادا.
(«في المَكانِ لَقَطٌ للماشِـيَة»): لە شوێنەکەدا شتێك لەوەرگای کەم بۆ ئاژەڵەکە هەیە.
(أللُقْطَةُ واللُقَطَةُ): شتی دۆزراوە کە فڕێدراوە یان بێخاوەنەو نازانرێت خاوەنەکەی کێیە.
(أللَقَطَةُ (ج) لَقَط) (ن): گیایەکی خۆشە کە ئاژەڵ بە دوایدا دەگەرێت.
(أللقاط واللقـاط): ١-گوڵی وەریو کە دروێنە کەرەکـە لێیبەردەبێتەوە یـان پێی نازانێت و گوڵەوەچن دەیچنێتەوە ٢-شـتێك فڕێدراوەو دەیدۆزیتەوەو هەڵیدەگریتەوە بۆ خۆت.
(أللِقاط): گردکردنەوەی گوڵەگەنمی وەریوو کۆکردنەوەی/ گوڵەوەچنی.

(أَلْلُقاطَـة (ج) أَلْقـاط): ١-گوڵەگەنـمو جـۆی ومریو دوای سـەپان ٢-ئەو شـتەی کە بێبایەخبێت کۆدەکرێتەوە/ دەدۆزرێتەوە.

(أَلْلَقَّاط واللَقَّاطَة): ئازا لە گوڵەوەچنیدا/ لە هەڵچنینی شتدا/ لە دۆزینەوەی شتدا.

(أَلْلَقيــط- أَلْلَقــوط): ١-فرێــدراوو دۆزراوە ٢-منداڵــی (فرێــدراو/ زۆڵ یــان بێکەس)ی فرێدراو.

(أَلْلَقيطَــة) (ج) لَقائِــط): ١-مێــی وشــەی (اللقیط) ٢-پیاوی داوێنپیســی بــێ ئابروی رسواو سووك، ژنی سۆزانیو بێنابروو.

(«رَجُلٌ لَقيطــي خُلَّيطي»): پیاوێکە هەواڵ کۆدەکاتەوە تا زمانبەدیی پێوەبکات.

(أَلأَلْقــاط): ١-خوێریــیو ســەرســەری/ بەدرەوشــتانو هەمەچیــزەی نــاو خەڵك ٢-کەمەکێك لەوانەو بڵاوەبوویان.

(أَلْمَلْقَط): ١-خوازراو ٢-کانزا.

(أَلْمِلْقَــط (ج) مَلاقِط): مەقاش وەك مەقاش ئاسنگەرو مەقاشی ئاگر.

(أَلْمِلْقاط (ج) مَلاقيط): ١-قەڵەم ٢-مووکێش ٣-(ح)جاڵجاڵۆکە.

(أَلْمَلْقــوط) (مفع) (ج) ملاقیط: کورپەیەك منداڵێــك کــە نایانەوێــتو فرێیــدەدەنو هەڵدەگیرێتەوە.

(أَلْمَلْقُــوط) (عنــد العامَــة): تاوانبارێك کە باڵبەستیدەکەنو دەیگرن.

٢-(لَقَطَ- الثَوبَ. لَقطاً): جلەکەی پینەکرد.

(لاقَطَ- الفَرَسُ. لِقاطاً ومُلاقَطَةً): چارەوێکە هەر چوارپەلی هەڵبڕی.

(-هُ): بەرامبەریبوو/ رێکیبوو.

(أَلْلِقاط) (مص): بەرامبەر بوون.

(«دارُهُ بِلِقاطِ داري»): خانوەکەی بەرامبەر خانووەکەمە.

(لَقيتُهُ لِقاطاً): رووبەڕوو دیمو پێیگەیشتم.

٣-(أَلْلاقِــط): هەمــوو کۆیلەیەك کــە ئازاد کرابێت لە بانگکردندا دەوترێت (یامَلْقَطان): هــۆ گەوجــە (یــا مَلْقَطانَــة): هــۆ ژنــە گەوجەکە.

الملحق:

لقط (أَللَقَطَةُ): برگەیەك/ دیمەنێکی فلیمە ئەگــەر وێنەی بگریت یان تەماشــای بکەیت جیا لە دیمەنەکانیتری فلیمەکە.

«لقطَةُ طريفَةُ مُثيرَةُ مُوَفَّقَة»: برگەیەکی جوانی ناوێزەی جووڵێنەری هەستو دەروونو سەرکەوتووانە.

لقع: ١-(لَقَعَ- الشيءَ لَقْعاً): شتەکەی هاویشت/ فرێدا/ تووردا.

(-فُلاناً بعَينِهِ): فیساری بە چاوەوە کرد.

(-هُ بالكَلام): بە قسە بۆریدا/ بەزاندی.

(-تْهُ الحَيَّةُ): مارەکە پێوەیدا.

(-فُلاناً): خەوشــی لە فیســار گرت/ توانجی تێگرت.

(-فُـلانٌ): فيسـار كەموكـووڕی پەیداکرد/ خەوشی پەیداکرد/ خەوشدار بوو.
(-لَقَعاناً): خێرا تێپەڕی.
(لاقَعَ- فُلاناً بالكَلام): بە قسە بەسەر فیساردا زاڵبوو/ بەزاندی.
(تَلَقَّـعَ- بالكَلام): قسـەی بـێ بیرکردنەوە هاویشتو کرد.
(أَللُقاع واللَقّاع الواحِدَةُ لُقّاعَة ولَقّاعَة) (ح): مێشە سەوزەکە خەڵك دەگەزێت.
(أَللُقْعَة واللُقّاع واللُقّاعَة والتِلِقّاع والتِلِقّاعَة): ١-ناوو ناتۆرەی ناشـیرین لـە خەڵك دەرهێن ٢-زۆربڵێ/ چەنەباز ٣-گەوج.
(«إمْـرَأَةٌ مِلقـاعٌ ومِلْقَعَـةٌ»): ئافرەتێکـی دەمپیسی قسەی بێئابڕووکەر.
٢-(أَلْتَقِعَ- لَونُهُ): ڕەنگی (گۆڕا/ هەڵبزرکا).
لقف: ١-(لَقِفَ- الشـيءَ لَقْفاً ولَقَفاناً): خێرا شتەکەی قۆستەوە/ گرتیەوە.
(لَقَّفَ-هُ الشـيءَ): شـتەکەی بۆ نـەو هەڵدا بیگرێتەوە.
(-هُ الطعامَ): خواردنەکەی پێ قووتدا.
(-الطَعام): خواردنەکەی قووتدا.
(تَلَقَّفَ- الشيءَ): شتەکەی خێرا قۆستەوە.
(تَلَقَّفَ- الطَعام): خواردنەکەی خێرا قووتدا.
(أَللَقَف): خێرا (قۆستنەوە/ گرتنەوە).
(ألإلْتِقـاف والتَلَقُّـف): خێراگرتنـەوە/ قۆستنەوە.

(أَلْلَقْـف واللَقِـف واللَقيف- مِـنَ الرجال): پیاوی دەستسووکی کارامەو سووکەڵە.
(«رَجُـلٌ ثَقْفٌ لَقْـفٌ وثَقِفٌ لَقِـفٌ وثَقيفٌ لَقيفٌ»): پیاوێکی شارەزای سووکەڵەو کارامەو چابوك/ دەستسووك.
(أَللَقافَـة): لێزانیی/ کارامەیی/ شـارەزایی/ زیرەکی.
٢-(لَقِفَ- الحَـوضُ. لَقَفاً): گۆلەکە لە بنەوە داکەوتو فراوانتر بوو.
(لَقِفٌ): حەوزی تەپیوو/ زۆر داکەوتوو.
(-الحائِطُ): دیوارەکە ڕما/ کەوت.
(لَقَّفَ- الفَرَسُ): چارەوێکە بە هەردوو دەست توند کەوتە چەپۆکان لە غاردا.
(تَلَقَّـفَ- الحائِـط والحَـوضُ): دیوارەکەو گۆلەکە بنکەندبوو و تەپیو ڕووخا.
(أَللَقَـف (مـص) (ج) أَلْقـاف): ١-تەنشـتی ئەملاولای چاڵاو ٢-گۆل/ حەوز.
(بَعـيرٌ مُتَلَقِّف): حوشـترێکە لە ڕۆیشـتندا هەڵەشـەیی دەکات و خۆی بە لای سوارەکەیدا دەخات.
لقم: ١-(لَقَـمَ- الطَعامَ. لَقمـاً): بە هەڵپەو پەلە خواردنەکەیخوارد.
(-الطَريقَ وغَيرَهُ): دەمی ڕێگاکە یان هیتری بەست (بە لێچواندن).
(لَقَّـمَ- الخُبْزَ): نانەکەی پـارو پاروو کردو ئامادەی خواردنیکرد.

(لَقَّمَ وأَلْقَمَ-هُ الطعامَ): وایلێکرد خواردنەکە خێرا بخوات.

(«أَلْقَمَهُ الحَجَرَ»): قوری بە دەمیدادا. واتا لە ناکۆکیی و شەڕە قسەکەدا بێدەنگیکرد.

(تَلَقَّمَ- الشيءَ): خێرا خواردنەکەیخوارد/ بە هەڵپە خواردی.

(إلْتَقَمَ- الطَعامَ): خواردنەکەی قووتدا یان پاروو پاروو بە شێنەیی خواردی.

(«إلْتَقَمَ أُذْنَهُ»): گوێی وەرگرت و پێی خۆشبوو/ پێی شادبوو.

(أَللَقَم واللُقَم): بەشی زۆری ڕێگەکە یان ناوەراستی و ئەوەی کە دیارە.

(أَللَقْمَة): خواردنی پارووپەك و قووتدانی.

(أَللُقْمَة (ج) لُقَم): پارووپەك.

(أَللَقيم): ئەوەی دەکرێتە پاروو و دەخورێت.

(أَلتِلْقام والتِلْقامَة والتِلِقّام والتِلِقّامَة): کەسێکە پارووی گەورە گەورە دەکات و دەگلێنێت/ دەیخوات.

٢-(تَلَقَّمَ- الماءُ في بَطنِهِ): ئاوەکە لەبەر زۆریی لە سکیدا شلقە شلقیبوو.

(رَكِيَّةُ مُتَلَقِّمَة): چاڵاوێکی/ بیرێکی پڕ لە ئاو/ فرە ئاو.

لقن: ١-(لَقُنَ. لَقانَةً): زیرەك و ژیر بوو.

(لَقِنَ وتَلَقَّنَ- الكَلامَ مِن فُلان. لَقْناً ولَقانَةً ولَقانِيَةً): قسەکەی لە دەمی فیسار وەرگرت و تێیگەیشت.

(لَقَّنَ- هُ الكَلامَ): بە دەم قسەکەیتێگەیاند

أَلْقَنَ- الكَلامَ): قسەکەی زوو وەرگرت و چووە مێشکیەوە.

(أَللَقِن): تیژهۆش و خێرا لە شت گەیشتوو/ زرت.

(«هُوَ ثَقِفٌ لَقِنٌ»): ئەو تێگەیشتووە زوو تێدەگات و قسە وەردەگرێت.

(أَللَقانَة واللَقانِيَّة): خێرا تێگەیشتن و قسە وەرگرتن.

٢-(أَللِقن): ١-گۆشە/ سووچ ٢-پاڵ/ بنباڵ.

(أَللَقَن) (فارسية): لەگەنی مس. پێشیدەڵێن (لَكَن).

(أَللَواقِن): دامێنی خوارەوەی سك.

الملحق:

لقن: (أَلمُلَقَّن): پێوت/ بیرخەرەوە. کەسێکە لە شانۆگەریدا بە چرپەو لە شوێنێکی نەدیویدا بیری ئەکتەرەکە بەخاتەوەو پێیدەڵێن چی بڵێت.

لقو: (لَقَا. يَلْقو- فُلاناً لَقْواً): تووشی دەردی کاکیلە خوارییکرد.

(لُقِيَ. لَقْواً): تووشی کاکیلە خواریبوو/ دەمگێرییبوو.

(أَللَقْوَة) (طب): دەردێکە تووشی دەموچاو دەبێت و کاکیلە بەرەو لایەکی مل خواردەکات/ دەمی گێردەکات.

(أَللَقْوَة و اللِقْوَة (ج) لِقاء وأَلْقاء) (ح):

١-دالّی مێ (بۆیه وا ناونراوه چونكه دەنووكی خواربۆتەوه) ٢-دالّی خێرا.

(أَلْقَوّ): تووشبووی كاكیله خواریی.

لقي: (لَقِيَ يَلْقى - فُلاناً لِقاءً ولِقاءَةً ولِقايَةً ولَقــاءَةً ولُقياناً ولِقيانــاً ولِقْيانَــةً ولُقْيّاً ولِقِيّاً ولُقْيَةً ولُقى): ١-پێشــوازیی فیساریكرد ٢-رێكەوتیكردو دی.

(لاقــى- الرَجُلَ لِقــاءً ومُلاقــاةً): رێكەوتی پیاوەكەیكردو یەكتریاندی/ تووشی یەكبوون.

(«لاقى بَينَ طَرَفَي القَضيب»): هەردوو سەری چێوەكەی نوشتانەوه تا به یەك گەیشتن.

(«لوقِيَ بَينَهُمــا»): كەوتنه نێوانیانەوەو به یەكیان گەیاندن.

(تَلَقّى- الشــيءَ): ١-شتەكەیدی ٢-رووبەرووی شتەكه بوو ٣-شتەكەی وەرگرت.

(-تِ المَرأَةُ): ژنەكه سكی پڕ بوو.

(مُتَلَقٍّ): ژنی سكپڕ بوو/ ئاوسبوو.

(اِلتقــى- الشــيءَ): شــتەكەیدی، رێكەوتــی شتەكەیكرد.

(-القَومُ): خوێشــگەل رێكەوتی یەكتریانكرد، یەكتریاندی.

(تلاقى- القَومُ): یەكتریاندی به یەكگەیشتن.

(أَلْلِقيَــةُ (ج) لُقــىً): بەیــەك گەیشــتنێك/ جارێك یەكتر بینین.

(«لَقيْتُــهُ لقــىً كثــيرةً»): زۆرجــار دیومەو پێیگەیشتووم.

(أَلْلُقيا) بەیەكگەیشتن/ رێكەوتی یەكتركردن/ یەكتربینین.

(أَلتِلْقاء): ١-یەكتربینین، رێكەوتی یەكتركردن ٢-شوێنی بەیەكتر گەیشتن و یەكتر بینین.

(«جَلَسَ تِلْقاءَه»): بەرامبەری دانیشت.

(«فَعَــلَ الأَمْر مِن تِلقاءِ نفسِــهِ»): خۆی له خۆیەوه كارەكەی كرد/ بەجێهێنا.

(أَلْلَقيّ (م) لَقيَّة): ١-پەیوەندكار، دیداركار بۆ چاكه یان خراپه. بــه زۆریی بۆ كاری خراپ دەوترێت.

(«هُوَ شُــقِيٌ لَقِــيّ»): ئەو هــەر دوای كاری خراپه كەوتووه ٢-شوێنكەوتن.

(«هُمــا لَقِيّانِ ولَقيان»): ئــەو دوانه بەیەك گەیشتوون.

(أَلْلَقّــاء): پەیوەندكار/ پەیوەنددار له چاكەو خراپەدا به زۆریی بۆ خراپه دەوترێت.

(يَومُ التَّلاقي): رۆژی زیندووبوونەوه/ رۆژی حەشر/ رۆژی یەكتربینین.

(أَلْمُتَلاقــي) (فا): كێشــەیەكه له كێشــەكانی شیعری عەرەبی كه هەشت جار (فَعِلُن)ە.

(أَلْمُلْقى) به یەك گەیشتوو له چاكەو خراپەدا به زۆریی بۆ خراپه دەوترێت.

(أَلْمَلْقــى والمُلْتَقــى): جێــی بەیەكگەیشــتن/ یەكترگرتن/ یەكتر بینین/ دیدارگه/ جێ ژوان.

(المَلاقي): ١-كۆی وشەی (أَلْمَلْقى) ٢-شوێنی به یەكگەیشتنی پێلووەكان.

(أَلُلَقَّى والمَلْقِيّ): بەیەکگەیشت لە چاکەو خراپەداو بە زۆریی لە خراپەدا/ یەکترگرتن.

(«أَلشُّجاع مُوَقًّى والجَبانُ مُلَقًّى): ئازا ئازایەو پارێزراوە. زیرەکردوو تووشبووە.

(«هُو جاري مُلاقِيَّ»): ئەو دراوسێی بەرامبەرمە کە هەمیشە دەیبینم.

٢-(لَقَّى- فُلاناً- الشيءَ تَلْقِيَةً): شتەکەی بۆ فیسار فرێدا بۆ (هەڵدا/ هاویشت).

(أَلْقَى- الشيءَ إلى الأَرض): شتەکەی هاویشتە/ فرێدایە سەرزەوی.

(-إلَيهِ القَولَ وبالقَول): قسەکەی پێراگەیاند.

(-عَلَيهِ القَولَ): ١-قسەکەی پێنووسییەوەو فێرکرد ٢-پێیراگەیاند.

(-فيه الشيءَ): شتەکەی تێخست.

(-عَنهُ الشيءَ): شتەکەی (لێدوورخستەوە، لەکۆڵکردەوە/ لێلابرد).

(إلَيهِ السَمْعَ): گوێی بۆ شلکرد/ گوێی دایە قسەکەی/ گوێی لێگرت.

(-إلَيهِ خَيراً): خێرو فەڕی (دەستگیر کرد/ پێگەیاند).

(-إلَيهِ بالاً): دڵو هۆشی دایە بە تەنگیەوە هاتو گوێی لێگرت/ گوێرایەڵییکرد.

(«أَلْقَيتُ إلَيهِ المَوَدَّةَ وبالمَوَدَّةِ»): خۆشەویستیو سۆزمدایە، خۆشمویست.

(تَلَقَّى- الشيءَ مِنهُ): شتەکەی لێوەرگرت.

(تَلاقَى- القَومُ): چاویان بە یەکتری کەوتو پێکەوە کەوتنە قسە.

(إسْتَلْقَى على قَفاهُ): لەسەر گازیپشت ڕاکشاو نوست.

(أَلْلَقى (ج) أَلْقاء): شتی فڕێدراو/ توورردراو یان دۆزراوە بەردەستخراو.

(أَلَلْقيَةُ واللُقْيَةُ): جارێک یەکتربینین/ بەیەکترگەیشتن.

(أَلْلَقِيَّة) (عند العامة): ئەو گەنجو گەوهەرو کانزایانەی کە لەناو سکی زەویدا هەیە یان شتی کەوتوو و فڕێدراو کە دەدۆزرێتەوە.

(أَلأُلْقِيَة (ج) أَلاقِيّ): مەتەڵ یان ئەوەی بە پێچو پەنا دەوترێت.

(أَلْمُلْقى): شوێنی فڕێدانی شت/ سەرەلوێنك.

(هذا مُلْقى الكناسات): ئەمە سەرەلوێنکە/ شوێنی فڕێدانی خۆڵو خاشاکە.

(«فَناءُ فُلانٍ مُلْقى الرحال»): حەوشەی فیسار شوێنی کۆچبەرەکانە. واتا فیسار میوانگوزارە (ئەوە ئیدیۆمە).

٢-(أَلْلُقى): ١-باڵندەکان ٢-ئازارەکان/ ژانەکان/ ناسۆرەکان.

(أَلْلَقاة): ناوەڕاستی (ڕێ/ شەقام).

(أَلأَلاقِيُّ): تەنگانەو وەیی گران/ سەغڵەتیی سەخت.

لكّ: ١-(لَكَّ-هُ لَكّاً): بە مستەکۆڵە کێشای بە پشتی ملیدا ٢-فشاری خستە سەر.

(-الشيءَ): شتەکەی تێکەڵکرد.

(إلْتَــكَ- الــوَرْدُ): گوڵــەكان چڕبــوون‌و بەیەكداچوون.

(-العسكرُ): ســەربازەكان چوونــە پاڵ یەك‌و چوونە ناویەك/ بەیەكدا چوون.

(ألِــكاك (ج) لَــكَكٌ ولِــكاكٌ): ١-چرپــی/ قەڵەباڵغی/ جەنجاڵیی ٢-حوشتری گۆشتپتەوو گۆشت (توند/ تورت‌و تۆڵ).

(ألَكُّ (مص) (ج) ألَكّاك ولُكوك): گۆشت.

ألَــكٌ والُلكُّ): بربرەی گۆشــت توندو پتەوو قەڵەو.

(ألَكَّة):١-توندی‌و سەختیی ٢-پاڵنان ٣-پێلێنان/ پلیشاندنەوە.

(رَجُــلٌ لُكَــيّ): پیاوێكــی گۆشــتپتەوی تێكسمراو.

(ألَكيك (ج) لِكاك):١-سەربازانی یەكگرتووی بەیەكداچــوو ٢-گۆشــتی پتــەو ٣-بربڕاگەی پشتی گۆشتن‌و گۆشتپتەو.

(ألُمَلَكَّك): بربرەی پشتی گۆشتپتەوو گۆشتن.

(سَــكرانٌ مُلْتَــكٌ): سەرخۆشــێكی تــەوەاو مەست‌و پەرێشان.

٢-(لَكَّ- الجلدَ. لَكّا): پێســتەكەی بە خومی سوور ڕەنگكرد.

(ألَلــك (ج) ألَــكاك ولُكُوك): خومی ســوور، بۆیەی سوور كە پێستەی پێ ڕەنگدەكەن.

(- (ن): لیلاقە ڕووەكێكە ئەو ڕەنگە سوورەی لێدەگیرێت.

(ألَلَكُّ والُلكُّ):١-خلتەی گوشــینی لێلاقە یان ناوە گوشراوەكەی ٢-تاشینی پێستەیەك كە بە لێلاقە ڕەنگدەكرێت.

(ألَلــكاة- مِنَ الجُلود): پێســتەی چەرمی بە ڕەنگی لیلاقە بۆیەكراو.

(ألَلَكيك (ج) لِكاك): قەتران.

٣-(لَكَّ- اللَّحْمَ. لَكّاً):گۆشتەكەی لە نێسقانەكە كردەوە.

٤-(إلْتَــكَّ- فِي كَلامِهِ): لە قســەكردنەكەیدا هەڵەیكرد.

(-فِي حُجَّتِــهِ): لــە بەڵگــەو بیانووەكەیــدا خاوەخاویكرد.

٥-(ألَلَــكُّ (ج) ألَــكاك ولُكــوك) (ع ح): دەملیون.

(ألَلَكيــك (ج) لِــكاك) (ن): درەختێكی كزو بێهێز.

٦-(ألُلكُلُك): كورت.

(ألُلكُلك والُلكالِك): حوشتری كەتە/ زلە/ قەبە.

لكأ: (لَكَأَ- بِالسَــوطِ فُلانــاً. لَكْأً): بە قامچی لێیدا.

(-فُلاناً): دایبەزەویدا.

(-بِهِ الأرضَ): كوتای بە زەویدا.

٢-(لَــكَأَ- الرَجُلَ لَكْأً): هەمــوو مافەكەی بە پیاوەكە دا.

٣-(لَكِــيءَ- بِالَــكانِ. لَــكَأً): لە شــوێنەكەدا نیشتەنیبوو.

(-بِفُلانٍ): له فیسار نەبووەوەو پێوەیلکا.

٤-(تَلَـكَّأَ- عَنِ الأَمـرِ. تَلَكُّؤاً): لـە کارەکەدا خاوەخاویکرد/ سستیکردو وەستا.

(-علیه): خراپەی بەرامبەر کردو دەستدرێژیی کردە سەری.

لکث: ١-(لَكَثَ-هُ بالسَّـوطِ لَكْثاً): بە قامچی لێیدا.

(-فُلاناً): فیساری ماندووکردو رقی لێهەڵگرت.

٢-(لَكِثَ- الوَسَـخُ عَلَيهِ وبِـهِ. لَكَثاً): چڵك و پیسیی پێوەلکا.

(-البَعِـيرُ): حوشـترەکە ناودەمـی زیپکەی دەرکرد.

(أَلْلَكَـث) (مص): ١-بەڵغی لێواری قاپی شـیر کە شـیرەکەی پێوە وشـکدەبێتەوەو بەدەست لێیدەکرێتـەوە ٢-دەردی زیپکـەی ناودەمـی حوشتر.

(ناقَةٌ لَكِثَةٌ): مێحوشترێکی قەڵەو.

(أَلُلكاث): دەردێکە حوشـتر دەیگرێت هەموو ناودەمی دەبێتە زیپکە.

٣-(أَلْلُكَاث): بەردێکی بریقەدارە لەناو گەچدا دەبێت.

(أَللَكَاث): گەچکەرەکان.

(أَلْلُكَاثِيُّ): زۆر سپی.

لكح: (لَكَـحَ-هُ. لَكْحاً): لێیدا یان بە دەسـت تێوەیژەند.

(-هُ بِلِسانِهِ) (عامية): بە زمان لستیەوە.

لكد: ١-(لَكَدَ-هُ. لَكَداً): بەدەست پیایدا کێشا/ لێیدا دەیشلێن: پاڵی پێوەنا.

٢-(لِكَدَ- الوَسَخُ على فُلانٍ وبِهِ. لَكَداً): چڵك بە فیسارەوە نووسا/ لکاو گرتی.

(-الشَعَرُ): قژەکە بەیەکداچوو وەك کەپەنکی لێهات.

(لاكَـدَ- قَيْـدَهُ): پێوەندەکـەی پێـی رێی رۆیشتنی لێگرت.

(-الغُلَّ) چارەسەری کۆتەکەکەیکرد.

(-فُلاناً): ئالآیە فیسارو بەرینەدا.

(تَلَكَّدَ- فُلانٌ): گۆشـتی فیسـار توندو پتەو بوو.

(-الشيءُ): شتەکە ئالآیە یەك و یەکیگرت.

(-بِهِ أَو عليه الوسَخُ): چڵك پێوەی لکا.

(-فُلاناً): دەستی ئالآندە ملی فیسار.

(إلْتَكَـدَ فُلانـاً وبِفُـلانٍ): لـە فیسـار ئالآو بەرینەدا/ لێیجیانەبووەوە.

(أَلْلَكِد): پیسکەی سرۆشت توند.

(أَلأَلْكَد): بەدزمانێك/ بەدخوازێك/ ناپاکێك کە لە خوێشگەل نەبێتەوە.

(أَلمِلْكَد): کوتێکی بچووك کە شتی پێ بکوتن.

لكز: (لَكَزَ-هُ. لَكْزاً): مستەکۆڵەی پێداکێشا.

(لاكَزَ-هُ): شەرە مستەکۆڵەیانکرد.

(تَلاكَزا): یەکتریان دایە بەر مستەکۆڵە.

(أَلْلِكَز): پیسکە/ چرووك/ رژد.

(أَلْلِكَاز): پارچە (پوازێك/بەریەك) دەخرێتە

کونی تەورەوە ئەگەر فراوان و فشبێت.
(أَلْلُكَزُ): ١-سەرشـۆرو کەساس (زەبوون) ٢-لە دەروازان دەرکراو.
(لكس): چەتوونی ملنەدەر.
(«رجُلٌ شَـلِس لَكِس»): پیاوێکی چەتوونی ملنەدەرو لاسارە/ سەھەندەیە.
لکـش: (لَكَش-ه بِيَدِه) (عامية): بەدەسـت پیایداکێشا.
(-الفَرَسَ بالرِكاب) (عامية): بەناوزەنگیەکەی لە چارەوێکەیەوە ژەند.
لكض: (لَكَضَ-ه. لَكْضاً): بە مستەکۆڵە لێیدا/ مستەکۆڵەی پێداکێشا.
لكع: ١-(لَكَعَ- الوَلَدُ لَكْعاً): کورەکە لە مژینی شیری دایکیدا سەری بە سنگی دایکیدا دا.
(«تَرَكْتُـهُ يَلْكَـعُ): بەجێیهێشـت خەریکی خواردن و خواردنەوە بوو.
(أَلْلُكَعُ): کۆرپە/ منداڵی بچووك.
٢-(لَكَـعَ- تْهُ العَقْـرَبُ لَكْعاً): دووپشـکەکە پێوەیدا.
(-الرَجُـلَ): قسـەی ناشـیرینی بـە گوێـی پیاوەکەدا دا.
(أَلَلكاعَـة (ج) لَـكاع) (ن): دڕکۆکەیەکـە لاسـکەکەی بسـتێکەو نەرمـەو لکـی پڕ لە دڕکی لێدەبێتـەوە لە نێوان دڕکەکاندا گەڵای بچووکـی هەیە لوول دەبێـت و تەنها دڕکەکە دەمێنێتەوە.

٣-(لَكِعَ. لَكَعـاً ولَكاعَـةً): ١-بەدزمانییکرد/ بەدخوازییکرد ٢-گەوجبوو.
(-لَكِعَ- عَلَيهِ الوَسَـخُ. لَكَعاً): چڵك و پیسـی پێوە لکا/ چڵکنبوو.
(أَلْلَكَع): ١-چڵکن، پیس ٢-گەوج ٣ (ح) جوانوو ٤-جاشـەکەر ٥-کۆیلە ٦-بەدزمان/ بەدخواز بۆ بانگکردن. دەڵێـن: (يالُكَعُ): هۆ بەدخواز. بۆ دوان دەڵێـن: (ياذَوَى لُكَـع): (أَلْلُكَعَة): ژنی بەدزمان/ بەدخواز.
(رَجُلٌ لَكاعُ): پیاوێکی (بەدزمان/ بەدخواز).
(إمـرأةٌ لَـكاعُ): ژنێکی بەدزمـان/ بەدخواز (ئەمە بە زۆریی بۆ بانگکردن بەکاردێت).
(أَللَّكُوع واللَكيع): بەدزمان/ بەدخواز.
(أَلأَلْكَـع (م) لَكْعـاء (ج) لُكْـعُ): بەدزمـان/ بەدخواز.
(أَلْلُكْعان (م) مَلْكَعانَة): بەدزمان/ بەدخواز.
٤-(أَلْلُكَـعُ) (ح): چارەویی نێر/ ئەسـپ یان ئەوەی کە خرێکانی کەوتبێت.
(أَلْلُكَعَةُ) (ج): ماین.
(أَلأَلْكَـع) (ح): چارەوێیەك کـە دانی خرێی نەمابێت.
لكم: (لَكَمَ-ه. لَكْماً): ١-بە مشـت لێیدا ٢-پاڵی پێوەنا.
(«لَكَمَ السَّيلُ عَرضَ الجَبَل): لافاوەکە کاری لە دامێنی کێوەکە کرد.
(لاكَـمَ-ه. مُلاكَمَـةً): شـەڕە مشـتیانکرد،

بۆکسێنیان لەگەڵ یەکدا کرد.
(إلْتَكَمَ): بەر مشتکەوت. بەر شتکەوت.
(تَلاكَمــا): یەکتریــان دایە (بەرمشــت/ بەر بۆکس).
(أَلْلَكْمَة): (مشتەکۆڵە/ بۆکس) لێدان.
(«خُفٌ لَكَّام»): پێی/ سمی حوشتری ڕەق کە بەرد بشکێنێت.
(رَجُلٌ مِلْكَم): پیاوێکی بۆکس بەهێز یان زۆر بۆکسوەشێن/ مشتوەشێن.
(خُفٌ مِلْكَم): ســمێکی ڕەقی بەردشــکێن یا پێڵاوێکی قایمی بەردشکێن.
(أَلْلُكَّم): پێڵاوی پینەکراو.
(خُفٌ مُلَكَّم): پێڵاوێکی یان ســمێکی قایمو ڕەقی بەردشکێن.
(أَلْلَكْوم) (مفع): زۆرلێکراو.
الملحق:
لکم: (أَلْلاكِم): پیشە مشتێنکار یان مشتینباز.
(أَلْلاكَمَــة): مشــتێن/ بۆکســێن:/ یارییەکی وەرزشــییە دوو کــەس دەیــکات بــە چەند خولەکێــك دەبرێتــەوە بــە پێی دەســتورو یاســای یارییەکە بە مشت بەردەبنە یەکتریو هەریەکە کۆششــی بەزاندنــی ئەویتر دەکات تا بە خاڵ یان بە مشــتێکی بەزێن بەزیوەکە بەزەویدا بدات.

لكن: ١-(لَكِنَ- الرَجُلُ. لَكَنــاً ولُكْنَةً ولُكونَةً ولُكْنونَةً): پیاوەکە لاڵەپەتەو زمانقورسبوو.
(أَلْلَكَــن (م) لَكْنَــاء (ج) لُكْــن): لاڵەپەتــەی زمانقورس.
(تَلاكَنَ- فِي كَلامِهِ): خــۆی لاڵەپەتە کرد تا پێبکەنن و بیانهێنێتە پێکەنین.
(أَلْلُكْنَةُ) (مص): زمانقورســی/ زمانگرانیی یان زمانەکــەی عەرەبییەکی تــەواو نەبێت باش عەرەبیەکەی بۆ نەیەت.
٢-(لَكِن) لە بنەڕەتدا (لاكِن)ە نەلفەکەی لە نوسیندا لابراوە نەك بە دەنگ دەبێتە (لكِنّ) قورســە کــە ســووککراوەو کراوە بــە (لكن) دەچێتە سەر ڕســتەیەك سەرەتاکەی ناو یان فرمانبێت دەشــێت (و)ی بچێتە پێش: (ئەمە بۆ پەیوەندییە)
(«قامَ عَمــروٌ ولكن زيدٌ جالِــسٌ): عەمرو هەستا بەڵام زەید دانیشتووە.
(لكِــنَّ): لە بنەڕەتدا (لاكِــنّ)بووە (ئەمە بۆ بیرخستنەوەیە).
(«قامَ القَومُ لكِنَّ زيداً جالِسٌ): خوێشــگەل هەڵستان بەڵام زەید هەر دانیشتبوو.
(لكِنَّ): بۆ (جەختکردنە).
(«لَو زارني زَيدٌ لأَكْرمتُهُ لكِنَّهُ لم يَجيء»): ئەگــەر زەید ســەرم لێبدات ڕێــزی لێدەگرم بەڵام نەهات.
٣-(أَلْلَكَــنُ (ج) أَلْــكان) (فارســية): لەگەن. دەفرێکــی مســینە شــتی تێدا دەشــۆرێتو هەویری تێدا دەشێلرێت.

لكي: ١-(لَكِيَ يَلْكى- بِــهِ لَكىً): ئالوودەیبوو یان پێوەی ئالآو لێینەبووەوە.

(لَكِيُّ): تێوە ئالآو/ پێوە لكاو یان ئالوودە.

(لَكِيَ- بِالمَكانِ): لە شوێنەكەدا نیشتەنیبوو.

(اَللاكي= اَللائِك): جێگیر بوو.

لم: (لَمْ): نەء، نەخێر، نە.

أَلَم أَقُل لَكَ: ئەی پێم نەوتیت.

(لَمْ يَأكُل): نەیخوارد (بۆ نەكردنی كردارێكە (نە) كرداری ڕانەبوردووەكە هەڵدەگێڕێتەوە بۆ ڕابــوردوو دەڵێت: (لَمْ يَــأكُلْ): نەیخوارد ئەلفی پرسیار دەچێتە ســەر (لَم) دەدەبێتە (أَلَمْ): ئەی نە.

(أَلَــمْ أَقُل لَكَ): ئــەی پێــم نەوتێت (ئەمە سەرزەنشتی تێدایە). (ف) یان (و) دەكەوێتە نێوان ئەلفی پرســیارو (لم) دەبێتە (أَفَلَم).

(أَوَلَــم. أَفَلَــم أَقُــل لَــك): ئەی ئاخــر پێم نەوتیت.

(أَوَلَم أُؤَدِبْكَ): ئەی ئاخر تەمێم نەكردیت.

لَمّ: ١-(لَمَّ- الشيءَ. لَمّاً): شتەكەی كۆكردەوەو یەكیخست/ دایبەیەكداو هەڵیگرت.

(«لَــمَّ اللهُ شَــعَثَ فلان»): كاروبــاری بڵاوی بۆ فیســار یەكخســتو ڕەوشــی چاككردەوەو ڕاستكردەوە.

(-بِفُلان): سەری لە فیسار داو لایدابەزی.

(لُمَّ- فُلانٌ): تووشی نیمچە تێكچوونبوو.

(مَلْموم): نیمچە شێت.

لَمَمْ: نیمچە شێتی.

(أَلَمَّ): ڕوویكردە گوناهە بچووكەكان.

(أَللَمَم): گوناهی بچووك/ وردە گوناه.

(أَلَــمَّ- الغُــلامُ): مێردمنداڵەكــە خەریكــە باڵقبێت/ ڕوو لە باڵقبوون.

(مُلِمّ): كوری خەریك باڵقبوون.

(-تِ النَخلَةُ): دارخورماكە خەریكە خورماكەی ببێتە فەریكە خورما.

(-الشيءُ): شتەكە نزیكبووەوە.

(-بِهِ مَرضٌ): نەخۆشی ڕووی تێكرد.

(-بالقَوم وعلى القَوم): هاتە لای خوێشگەل‌و سەردانیانكردو كەمەكێك لایان مایەوە.

(-بالمَعنى): لە واتاكە گەیشت/ بۆیچوو.

(-بالذَنب): گوناهەكەیكرد.

(-بالأَمــر): زۆر نەچــووە نــاو كارەكــەوەو لێینەكۆڵییەوە.

(-بالطَعام): خواردنەكەی زۆر نەخوارد.

(أَلَمَّ) = كادَ: خەریكبوو.

(«أَلَمَّ يَفعَل كذا»): خەریكبوو ئەو كارە بكات.

(إِلْتَمَّ- فُلاناً): سەری لە فیساردا/ دەمیدەنییكرد.

(-بالقَــوم): هاتــە لایــان‌و لایــان دابەزی‌و مایەوە.

(إِلْتَمَّ- الناسُ) (عامية): خەڵكی كۆبوونەوە.

(أَللامَّة):١-چاوی پیس ٢-هەرچی لێیبترسن‌و سڵی لێبكەنەوە/ لێی زارەترەكبن‌و لە خرپەی بترسن.

(«أُعيذُهُ مِن كُلِ هامَّةٍ ولامَّة»): پەنایدەگرمە بەر خودا لە هەموو ژەهرداریك و چاوپیسێك.
(«هوَ يَزُورُنا لِمامًا»): ئەو ناوبەناو سەرمان لێدەدات.
أَللَمّ (مص): کۆمەڵێکی زۆر.
(أَلْلَمَم): ١-سووکە شێتیەیك کە تووشی مرۆڤ دەبێت/ شـێتۆکەیی کە تووشی مرۆڤ دەبێت ٢-لـە گونـاح نزیکبوونەوەیـەك و نەکردنی ٣-سوکە گوناهەکان.
(أَلْلَمَّـة): ١-جارێـك کۆکردنـەوە ٢-تەنگانەو سەختیی ٣-شتی کۆوەبوو ٤-رۆژگار.
(«أَصابَتْهُ لَمَّةٌ مِنَ الجِنِّ»): جنۆکە کەمەکێك دەستیان لێوەشاندووە/ واتا شتێك تێکچووە.
(«لِلشَّيطانِ لَمَّةٌ»):شەیتان نزیکبوونەوەیەکی هەیـە واتـا گونـاح هەنگاوێـك یـان نزیك بوونەوەیەکی هەیە.
(أَلْلُمَّة): ١-هاوڕێ یان هاوڕێیانی گوزار.
(«لاتُسـافِروا حتى تُصيبوا لُمَّـةً»): گوزار مەکـەن تا هاوڕێتـان نەبێـت/ هاوگوزارتان نەبێت ٢-هاودەم (بۆ تاك و کۆیە).
(أَلْلِمَّـة (ج) لِمَـمٌ ولِمام): ١-قژی سـەر کە گەیشتبێتە حاستی نەرمایی گوێ و تێپەڕیبێت ٢-قژو مووی بژ.
(دارٌ لَمُومَة):خانەیەك خەڵکی تێدا کۆبووبێتەوە/ خەڵکی کۆبکاتەوەو بگرێتە خۆی.
(أَلمِلَمّ): ١-هەموو شتێکی توند/ سەخت.

(«رَجُـلٌ مِلَـمٌّ»): پیاوێکـە خوێشـگەل و خێڵەکەی کۆدەکاتەوە یەکیاندەخات.
(«رَجُـلٌ مِلَمٌّ مِعَمٌّ»): پیاوێکـە خەڵك تەبا دەکات و کاریـان سـازدەکات و دەگەیەنێتـە هەمووان و کارسازیانە و چاکەسازیانە.
(أَلْمِلَمَّــة): ١-بــەڵاو نەهامەتییەکی سـەخت/ لێقەومانی جەرگبڕی رۆژگار ٢-دارخورمایەکە کە خەریکە بەرەکەی ببێتە فەریکە خورما.
(أَلْمَلْمُوم): ١-کەسێکە شـێتیی سەری لێدابێت ٢-کۆمەڵێکی بە بازنە نیشتەنی.
(كَتيبَـةٌ مَلْمُومَــة): دەسـتە سـەربازێکی یەکخراوی کۆکراوە کە چووبنە پاڵ یەك.
(صَخْرَةٌ مَلْمُومَة): خڕە تاوێرێکی سەخت.
٢-(لَمَّا): ١ هەر کاتێك/ هەر دەمێك ٢-هەرکە، ٣-نەدەبوو ٤-هێشتا، هەرنە ٦-مەگەر لەوانەیە، تایبەتەو دەچێتە سـەر کرداری ڕانەبوردوو، دەیکاتە کرداری ڕابوردوو و نەکردنی پێدەدات و زەنـەداری دەکات وەك (لَم)، بـەڵام ئەم لە پێنج حاڵەتدا لەو جیایە نموونە بۆ لَمّا:
(لَمّا يذوقوا الطَعام):هێشتاو تا ئێستا دەمیان لە خواردنەوە نەداوە.
(لَمّا جاءَني أَكرمتُـهُ): کاتێك کە هات ڕێزم لێگرت، لێـرە پێی دەڵێن (حـرف الوجود) پیتی بوونە. پیتی هەڵاواردنە وەك:
(کل نفس لَمّا عليها حافظ): هەموویەکێك لە سەریەکی ئەوانە نەبێت کە دەستەبەر بن.

(أنشدك الله لَما فَعَلت): لێپرسینەوەت نابێت مەگەر کرداری خراپت بێت.
(أَللِمَّا) (ح): جۆرە ماسییەکە.
٢-(لَمْلَـمَ- الحَجَرَ): بەردەکەی خڕ کرد وەك تۆپی لێکرد.
(-الشيءَ): شتەکەی کۆکردەوە.
(تَلَمْلَمَ): ١-خڕبووەوە ٢-کۆبووەوە.
(أَلْمَلَم): سوپای زۆرو خڕەوەبوو/ کۆوەبوو/ کۆبووەوە.
(أَلْمُلوم): کۆ/ کۆمەڵ.
(رجلٌ مُلَمْلَمٌ وجَمَلٌ): پیاوگەلێکی کۆمەڵبوو/ کۆوەبووو کۆحوشـترێکی زۆری (گردەوەبوو/ کۆمەڵبوو).
(شَـعرٌ مُلَملَم): قژێکی بەسـەریەکداچوو/ یەکگرتووی چەورکراو.
(أَلمُلَمَـةُ): ١-مێی وشـەی أَلمُلَم ٢-(لۆزی/ خەرتوومی) فیل.
لمـأ: ١-(لَمَـأَ-هُ ولَمَأَ عَلَيـهِ- لَمْأً): دەسـتی بەسەردا گرت.
(-الشـيءَ): ١-تیلەیەکـی چـاوی لە شـتەکە کرد/ بە تیلە تەماشـایکرد ٢-دەسـتی بەسەر هەموویدا گرتو هەموویبرد.
(-بِهِ): ئەویشیگرتەوە/ ئەویشی تێدابوو.
(مايَلْمَأَ فَمُهُ بِكَلِمَةٍ): هیچ شتێکی پیس نەما بە دەمیدا نەیەت.
(أَلْمَأَ- اللِصُّ على الشيء وبالشيءِ): دزەکە بە دزیەوە هەموو شتەکەیبرد.
(-على حَقِّهِ): مافەکەی لێزەوتکردو نکولیی لێکرد.
(-تِ الدَّوابُ المَكانَ): چوارپێکان شوێنەکەیان چۆڵکرد.
(«كان بـالأَرضِ مَرعـىً فَهاجَتِ الـدَوَابُ. فَأَلمَأَتْهُ»): لەوەڕگایەك لە زەویەکەدا هەبوو چوارپێـکان تێینیشـتن قرتەیـان لێـبڕیو چۆڵیانکرد.
(-على الشيء): شتەکەی گرتەخۆ.
(-بمـا في الجِفْنَةِ): هەرچی لـە لەگەنەکەدا (بوو بۆ خۆیبرد/ دەستی بەسەردا گرت).
(«ماأدري أَينَ أَلْمَأَ مِن بِلادِ اللهِ»): نازانم بۆ چ وڵاتێکی خودا ڕۆیشت.
(تَلَمَّـأَ-تِ الأَرضُ بِـهِ وعَلَيـهِ. تَلَمُّـؤاً): زەویەکـە گرتیە خۆی قووتیداو شـاردیەوەو تەختبووەوە.
(-بمـا في الجفنَة): هەرچی لـە لەگەنەکەدا بوو بردی بۆ خۆیو دەستی بەسەردا گرت.
(إلْتَمَـأَ-هُ والتَمَـأَ بما في الجفنَةِ): دەسـتی بەسـەر لەگەنەکەدا گرتو هەرچیشـی تێدا بوو بۆ خۆیبرد.
(أَلمُوءَة): ١-ئەو شـوێنەی دەسـتی بەسەردا دەگیرێت یان ئەو شتەی کە تێیدایەو دەبرێت ٢-تۆڕ، تۆڕی ڕاوکەر.
٢-(أُلتُمِئَ- لَونُ الرَجُلِ): کابرا (ڕەنگی پەڕی

یان ڕەنگی گۆڕا).

لمج: (لَمَجَ- الشـــيءَ. لَمْجاً): بە پێشـــی دەمی شتەکەی کرتاندو خوارد.

(تَلَمَّجَ- الرَجُلُ): بەرکولێکرد.

(«رأَتُـــهُ يَتَلَمَّـــجُ بالطَّعام»): دیـــم بەرکولێ خواردنەکەیدەکرد خواردنەکەی دەچەشت.

(أَلْلَماج): زێچکە زێچکەکردنی خواردن.

(«ما تَلَمَّجتُ عِندَهُ بِلَماجٍ»): لە لای چەشەی شتێکیشم نەکردووە.

(أَلْلَمِج): زۆرخۆر.

(أَلْلُمجَــةُ (ج) لُمَــج): بەرکولـــێ خـــواردن و چێشت.

(أَلْلَمُــوج= أَلْلَمــاج): زێچکەکردنی خواردن/ تۆزە تۆزە خواردن بۆ چەشەکردن.

(أَلْلَميـج): زۆرخۆر.

(أَلملامِج): ئەوەی بەمـــلاولای دەمەوە بێت و دەلکێت.

٢-«سَمْجٌ لَمْجٌ وسَـــمِجٌ لَمِجٌ وسَميجٌ لَميجٌ»: زۆر (ناشیرین/ دزێو).

(رِمـــحٌ مُلَمَّـــجٌ): نێزەیەکـــی لووســـکراوی سافکراو.

لمح: (لَمَحَ- البَصَرُ. لَمْحاً): چاو بەر شـــتەکە کەوت: بە تیلە شتەکەیدی.

(_الرَجُــلُ الشـــيءَ وإلى الشـــيءِ): ســـووکە تەماشـــایەکی شتەکەیکرد/ چاوە دزمیەکی بۆ شتەکە کرد/ تیلەیەکی تێکرد/ نیگایەکیکرد.

(أَلْلَمْحَة): تیلەیەك/ سووکە تەماشایەك/ دزە نیگایەك.

(لَمَحَ- الشيءَ بِالبَصَرِ): چاوی کردە شتەکە/ شتەکەی چاو کرد.

(-النَجــمُ أَو البَرقُ. لَمْحاً ولَمَحاناً وتَلْماحاً): ئەستێرەکە یان هەورە تریشقەکە بریسکەیدا. ئەستێرەکە ورشەورشیکرد.

(لامِحٌ ولَمُوحٌ ولَماحٌ): بریسکەدەر و ورشەدەر/ دەرەوشاوە/ شەوقدار/ شەوقدەر.

(لَمَّحَ- إلى الشيءِ تَلْميحاً): ئاماژەی بۆ شتەکە کرد.

(لامَحْ-تُــهُ): تیلەیەکم تێکـــرد/ بە دزییەوە تەماشایەکم کرد/ دزە تەماشەیەکمکرد.

(أَلْمَـــحَ- إلى فُلان): بە دزییەوە تەماشـــایەکی فیساریکرد.

(-الشيءَ): ١-بە سووکە تەماشایەکی شتەکەیدی /بە تیلە دی ٢-بریسکەی لە شتەکە هێنا.

(-الرَجُــلَ): وای لە پیاوەکە کرد کە بە تیلەو دزە تەماشا بکات.

(إلْتَمَحَ-هُ): بە ســـووکە تەماشـــایەك دی/ بە تیلەیەك دی.

(أُلْتُمِحَ- بَصَرُهُ): چاوی کوێر کرا.

(أَللامِح) (فا): بریسکەدار.

(«هُــوَ لامِـــحُ عِطْفَيــهِ»): ئـــەو بـــە خۆی دەنازێت.

(أَلْلَمْح) (مص): دیتنێکی ڕوون و دیار.

(«لأُرِيَنَّـكَ لَمْحـاً باصِـراً»): كارێكـى وات پيشـاندەدەم بە چاوى خۆت ببينيت (ئەمە بە زۆريى بۆ هەرِەشەيە).
(اَللَمْحَة): ١-نيگايەك/ دزەچاوێك/ تيلەيەك.
(اَلملامِح): شێوە/ شێوەى دەموچاو/ قەڵەمى (ڕوو/ چارە).
(«رأيتُه لَمْحَةَ البَرقِ»): وەك برووسـكەيەك هاتـە بەرچـاوم/ هێنـدەى كاتى بروسـكە لێدانێك ديم.
(«أبيَـضُ لَمَّـاح»): زۆر سـپى وەك بريقـە بداتەوە.
(اَلملامِح جمع لَمْحَة): ١-جوانيى يان ناشيرينى ڕوو/ شێوەى ڕوو بە باشى خراپى ٢-لێچوونى شێوە.
(في فُلان لَمْحَةٌ من أبيهِ أو مَلامِحُ من أبيهِ): فيسـار كەم يان زۆر/ شـتێك شـێوەى باوكى تێدايە.
الملحق:
لمـح: (اَلتَّلميـح): ئامـاژەيـەك/ وتـەيـەك. ڕسـتەيەك يان دەربڕەيەك لە مێشكدا بيرێك دەربارەى كەسـێك يان شـتێك دەوروژێنيت بەبێ ئەوەى باسـى بكرێتو بە شـێوەيەكى ديار دەربخرێت.
(«كان ذلـك تَلميحاً إلى إضـراب العمال»): ئەوە ئاماژە بوو بۆ مانگرتنى كرێكارەكان.
(اَلتَلميـح): ڕێگەيەكـى لێزانانەيـە بـۆ بەگوێدادانى شـتێك يـان تێگەياندنى بەبێ ئـەوەى ئەوە بـە ئاشـكرا دەربرِێـت ئەوە پێچەوانەى ئاشكراكردنە.
(«تَكلَّمَ تَلميحاً»): بە ئاماژە قسەيكرد/ دوا.
(الشَيء المُلَمَّح إليهِ): شتى ئاماژە بۆ كراو.
(«هذا تَلميـحٌ مُهين»): ئەمـە ئاماژەيەكى سووككردنە.
(اَلتَلْميح- في البَديع): لە جوانكاريى وێژەدا ئەوەيە لە كورۆكو واتاى قسـەكەدا ئاماژە بۆ چيرۆكێك يـان هۆزانێك يـان پەندێكى بلاو بە وتەيەك كە سـەرى ئەوە دەربخرێت نەك هەمـووى وەك: («أحكُم. كَحُكْـم فَتاةِ الحَيّ إذ نَظَـرَت»): وەك كچـى ئاواييەكە ڕوانى/ سـەرنجيدا تۆيـش بريـار بدەو بلـێ، ئەمە ئاماژەيە بۆ چيرۆكى (زەرقاى يەمامە).

لمخ: (لَمَخ-ـُ لَمْخاً): زللەى لێدا.
(لامَخ-ـُ مُلامَخَةً ولِماخاً): يەكتريانداية بەر زللە.
(تَلَمَّـخَ بِـكَلامٍ قَبيـحٍ): هەرچـى قسـەى ناشيرينبوو كردى.
لمد: (لَمَدَ-ـُ. لَمْـداً): زۆر بێفيزيى بەرامبەر نواندو سەرشۆريى پيشاندا.
(اَلألْمَد واللَمْدانُ): سەرشۆڕو كەساس.
لمذ: (لَمَذَ. لَمْذاً): بە پێشى دەمى خواردنەكەى خوارد.
٢-(لِماذا): بۆچى/ بۆ. وشەيەكە لە (ل)ى هۆ

و (ما)ی پرسیارو (ذا)ی ئاماژە پێکهاتووە.

لمز: ١-(لَمَــزَ-ەُ. لَمْزاً): ١-خەوشــی (لێگرت/ لێدەرهێنــا) تیروتوانجــی تێگــرت ٢-بەچاو ئاماژەیکرد. چــاوی لێهەڵتەکاندو لێداگرتو ورتەورتێکیکرد.

(لامَزَ-ەُ): بەلامسەرلاییو مەتەڵشێوە قسەی لەگەڵدا کرد.

(أَللُمَزَةُ): تیروتوانجوەشێنو ئەوەی کە رووبەروو گاڵتەت پێبکات/ خەوشت لێدەربهێنێت.

(أَلْلَمَاز): ١-دووزمان/ قسەچن ٢-تیروتوانجوەشێنو رووبەروو گاڵتەپێکەر/ خەوشلێدەر.

(أَللُمَّاز): تەشــەر هاوێژو خەوشدەرهێنەری رووبەروو.

٢-(لَمَزَ-ەُ. لَمْزاً): ١-پاڵی پێوەنا ٢-لێیدا.

٣-(لَمَزَ-ەُ الشیبُ. لَمْزاً): بە قژیدا نیشانەی پیریتی لێدەرکەوت.

٤-(تَلَمَّزَ-ەُ): دەستی لێکوتا/ دەستی لێدا.

(-فِي السَّیرِ): لە رۆیشتندا پەلەیکرد.

لمس: (لَمَسَ-ەُ. لَمْساً) دەســتی لێدا، دەستی (پێداهێنا/ پێداخشان)/ دەستی لێکوتا.

(-الشيءُ): توانی دەست لە شتەکە بدات.

(-زَيداً امرأةً): ژنێکی لەزەیدا مارە کرد.

(-الشيءَ): شتەکەی خواست/ داواکرد.

(«لَــهُ شُــعاعٌ يَــكادُ يلْمَــسُ البَصَــرَ»): رووناکییەکــی/ تیشــکێکی وای هەیە وەختە چاو کوێر بکات.

(لامَسَ-ەُ): دەستی لێدا دەستی بەرکەوت.

(أَلْــمَسَ- فُلانــاً): یارمەتــی فیســاریدا بــۆ بەدەستکەوتنی ئەوەی دەیەوێت.

(-زَيــداً): ژنێکــی (لــە زەید مارەکــرد/ بۆ هێنا).

(تَلَمَّسَ- الشيءَ): جار لە دوای جار بۆ شتەکە گەراو ویستی.

(إِلْتَمَــسَ- الشَــيءَ مِن فُلان): شــتەکەی لە فیسار خواست/ داواکرد.

(أَللَمس) (مص): یەکێکە لە پێنج هەستەکە، هێزێکــی وشــیارکردنەوەو پێزانینە بە هۆی دەماری هەســتەوەیە بە گەرمیو ســاردییو زبرییو لووســییو تەرییو وشــکیو شــتیتر دەزانرێت کاتێك کە دەســت لەو شتە بدرێت یان بەریبکەوێتو پێوەی بنوسێت.

(«كَــواهُ لَماس»): بەر شــوێنی ئازارەکەیداو داخیکرد.

(أَللَماسَــةُ واللُماسَــةُ): نیازێكو خواستێك/ پێداویستییەك کە دەستکەوتنی نزیکبێت.

(أَللَمُوس): کەســێکی هەڵگێراو یان رەســەن ناتەواو.

(أَللَمیــس): ژنی نەرمین/ لــەش نەرمونۆڵ/ نەرمو شلو مل.

(أَلْمُلامَسَة) (مص): بەریەککەوتن/ لەیەککەوتن.

(-فِي البَيعِ): دەستپێداهێنان، دەستلێکوتان لە فرۆشتندا.

(ألْمَلْمَس): ١-دەستلێدان ٢-شوێنی دەستلێدان‌و دەست بۆ بردن.
(ألْمَلْمُوس)(مفع): دەستلێدراو/ دەستلێكوتراو/ بەردەستكەوتوو/ دەستبۆبراو.
(«إكافٌ مَلْمُــوسُ الأَحْنــاء»): كورتانێكە بۆ رێكخســتنی دەست بە هەموو بەرزی‌و نزمیی شوێنێكیدا هێنراوەو تەختكراوە.
(ألْمَلْموسات): ١-ئەوەی كە بە دەست‌و بەركەوتن هەستی پێبكرێت ٢-سەرەتای پێزانین‌و هەست بە شــتكردن بە دەســت‌و بەركەوتن/ هەست پێكراوەكان.
(صَحيفَــةُ المُتَلَمِّس): نامــەی بەدوومی. كە تیایدا نوسرابوو (ئەگەر ئەم كابرایە هاتە لات بیكوژە) پەندێكی بەدوومییە.
(«كَــواهُ المُتَلَمِّسَــةُ»): شــوێنی دەردەكــەی داخكرد/ بەر شوێنی دەردەكەیخست.
الملحق:
لمس: (ألإلْتِماس): داخوازییەك بە پارانەوەو دەستدامانەوە بە تایبەتی پارانەوەو داواكردنی كەســێك لە خوارەوە لە یەكێكی لە خۆ بەرەو ژوورتر بێت.
(إلْتِماس الغُفران): پارانەوە/ لالانەوەی لێبوردن/ لێخۆشبوون/ چاولێپۆشینی گوناهەكان.
(الإلْتِماس): سكالانامەیەك پێشكەشدەكرێت بۆ ئاورلێدانەوەو چاكەیەك یان كۆمەككردنێك‌و شتی لەو بابەتانە.

(«قَدَّمَ إلْتِماساً لحاكِم المَدينَة»): تكانامەیەكی پێشكەشی سەرداری شارەكە كرد.
(إلْتِماس إعــادة النظر في قانون المرافعات): تكانامەی پێداچوونەوەو چاوپێداخشاندنەوە لــە یاســای دادبینیــدا. ئەومیە كە لــە دادگا داوابكرێت چاو بەو بریارەیدا بخشێنێتەوە كە داویەتی لەبەرو بە پێی ئەو هۆیانەی كە یاسا داینانوە رێیداوە بۆ ئەو چاوپێداخشانەوەیە.

لــص: ١-(لَمَصَ- العَسَــلَ وشَــبَهَهُ. لَمْصاً): هەنگوینەكــە یان شــتێك لــەو بابەتەی بە پەنجە هەڵگرت‌و لستیەوە.
(-فُلاناً): نوقورچی لە فیسار گرت.
(ألْمَصَ- الشَــجَرُ): درەختەكە وابوو كە دەست لە پەلوپۆی بدرێت.
٢-(لَمَــصَ- فُلاناً لَمْصاً): لاســایی فیســاری كردەوەو گاڵتەی پێكردو دەمی لێخواركردەوەو خەوشی لێدەرهێنا.
(ألَلَمْــص) (مــص): لە پاشــملە بــە خراپ لێدوان/ غەیبەتكردن‌و قەشــمەری‌و گاڵتە بە خەڵككردن.
(ألَلَمــوص): ١-درۆزن ٢-فێڵبــاز/ كەڵەكبــاز/ فێــڵاوی ٣-لــە پاشــملە بــە خراپــە دواو ٤-دووزمان/ قسەچن.
٣-(لَمَصَ- الصَبِــيُ. لَمْصاً): كورپەكە میزی بە خۆیدا كرد.
٤-(ألْمَصَ- الكَرْمُ): ترێی مێوەكە نەرمبوو.

لط: (لَمَطَ-هُ بالرمح لَمْطاً): نێزەی پێداکرد.

(-فُلانٌ): فیسار شپرزە بوو/ پەشۆکا.

(اِلْتَمَطَ بحَقّي): مافەکەی (بردم/ خواردی).

لمظ: ١-(لَمَظَ. لَمْظاً): ١-پاش خواردن‌و خواردنەوە بە زمان لچ‌و لێوی لستەوەو سڕی ٢-پاش خواردن بە زمانی بۆ پاشماوەی خواردنەکەی نێوان دانەکانی گەڕاو لێیکردەوە.

(-الماءَ): بە سەری زمانی ئاوەکەی چەشت.

(-فُلاناً مِن حَقّهِ): شتێکی کەمی مافەکەی فیساری دایەوە.

(لَمَّظَ-هُ مِن حَقّهِ): شتێکی کەمی مافەکەی دایەوەو بۆ گێڕایەوە.

(«لَمَّظَ فُلاناً لَمَاظَةً»): چەشەیەکی فیسار کەسیدا/ شتێکی دایە بیچێژێت.

(ألْمَظَ-هُ): ئاوی کردە سەری لێوی، لێوی تەرکرد.

(-فُلاناً): سووکە نێزەیەکی بە فیساردا کرد.

(-الفَرَسُ): چارەوێکە پەڵەیەکی سپی بە لچیەوە بوو.

(تَلَمَّظَ- الرَجُلُ): ١-پیاوەکە بە سەری زمان شتەکەی چەشت ٢-بەسەری زمانی بۆ خواردنەکانی ناو دانی گەڕاو لێیکردەوە.

(«تَلَمَّظَ بِذِكْرِهِ»): تیروتوانجی تێگرت/ خەوشی لێدەرهێنا/ زمانی لێدەرهێناو گاڵتەی پێکرد.

(-ت الحَيَّةُ): مارەکە زمانی دەرهێنا.

(اِلْتَمَظَ بشَفَتَهِ): ملچەملچی بە لچ‌و لێوی خۆیخست.

(-الطَعامَ): خواردنەکەی خوارد.

(-بحَقّهِ): مافەکەی خوارد/ بردی.

(-الشيءَ): خێرا شتەکەی خستە/ هاویشتە دەمیەوە.

(أَلْلَمَظ): پەڵەی سپی کە بە لچی خوارەوەی چارەوێوەیە.

(أَلْلَماظ): شتێکی چەشتراو./ چێژراو.

(«مالَهُ لَماظٌ»): شتێکی نییە بیچێژێت.

(«ماذُقْتُ لَماظاً»): هیچ شتێکم نەچەشتووە.

(«شَرَبَهُ لَماظا أَو لِماظاً»): بەسەری زمانی چەشتی.

(أَلْلُماظَة): ١-پاشماوەی خواردنی ناودەم‌و دان ٢ پاشماوەیەکی کەمی شتێك.

(«ماالدنيا إلاّ لُماظَةُ أيّام»): جیهان هەرچێژی چەند ڕۆژێکە/ شتێکی کەمە.

(أَلْلُمْظَةُ): سەرە پەنجەیەکی کەمی ڕۆن یان شتێکی وەها ٢-پەڵەی سپی لچی چارەوێ یان سپێتیی تەنها لە لچ‌و لێویدا ٣-پنتێکی ڕەش لە دڵدا.

(أَلأَلْمَظ- مِنَ الخَيل): ئەسپێك کە لچی خوارەوەی سپێتیی تێدا بێت.

(مُلامُظ الإنسان): ئەوەی لە دەوروپشتی لچ‌و لێوی مرۆڤدایە.

(أَلْتَلَمَّظ): دەمبەخەندە.
٢-(أَلْمَظَ- البَعيرُ بِذَنَبِهِ): حوشترەكە كلكى بەناوگەڵیدا كرد.
(-هُ على فُلان): دڵی ئەوی لە فیسار پڕكرد.
(إلْتَمَظَ بالشيءِ): خۆی لە شتەكەوە پێچا.
٣-(أَلْمَظَ- الرَّجُلُ القَوسَ): پیاوەكە ژێكەی توندكرد.
٤-(أَلْلماظَه): گوستاغیی/ زمانرەوانیو زمانپاراویی/ بەزمانیی.
(أَلْلُماظَة) (ط): مەزە، كە لەگەڵ مەیدا دادەنرێت.
(ماظه) (عامية): مەزە.
(أَلتِلمَّاظ (م) تِلْماظَة): مرۆڤی حولحولیی كە تا سەر دۆستایەتیی لەگەڵ كەسدا ناگرێت.
(أَلتِلِمَّاظَة): ئافرەتی چەنەبازی/ زۆربڵێ/ هەرزەگۆ.
لمع: ١-(لَمَعَ- البَرق وغَيْرُهُ لَمْعاً ولَمَعاناً ولُمُوعاً ولَميعاً وتِلماعاً): بروسكەكە شەوقیدایەوە/ بریسكایەوە/ ڕووناكیدایەوە/ درەخشایەوە.
(-بِيَدِهِ أَو بِثَوبِهِ أَو بَسَيفِهِ): بە دەستی یان جلەكەی یان شمشێرەكەی ئاماژەیكرد.
(-الطائِرُ بِجَناحَيهِ): باڵندەكە باڵەكانی بەیەكدادا.
(-ضَرْعُ الناقَةِ): گوانی مێحوشترەكە كە لە شیر پڕبوو ڕەنگیگرت، ڕەنگی ڕوونبووەوە.
(-فُلانٌ البابَ): لە دەرگاكەوە فیسار دەركەوت.
(-فُلانٌ بالشيءِ): شتەكەیبرد.
(لَمَّعَ- النَسْجَ): چنراوەكەی ڕەنگاوڕەنگكرد/ ڕەنگینكرد.
(أَلْمَعَ- الفَرَسُ ونَحْوُها): گوانی ماینەكەو هیتر كە ئاوسە ڕەنگیگرتو سەری گوانەكەی ڕەشداگەڕا.
(-تِ الشاةُ بِذَنبِها): مەڕەكە كلكی خۆی هەڵبڕی نیشانیدا تا بزانێت كە تگەیگرتووەو ئاوسبووە.
(شاة مُلْمِعَةٌ ومُلْمِعٌ): مەڕێكی تگەگرتوو.
(-تِ الأُنثى): مێكە كۆرپەلەی سكەكەی جوولا.
(-إلى فُلان بِثَوبِهِ): بە جلەكەی ئاماژەی بۆ فیسار كرد.
(-الطائِرُ بِجَناحَيهِ): باڵندەكە باڵەكانی جووڵاندو بەیەكیدادان.
(-تِ البِلادُ): وڵاتەكە پەڵەی ڕووەكی تێدا پەیدابوو یان گژوگیای زۆر بوو و پێی نەخشا.
(-فُلانٌ بالشَيءِ وعَلَيهِ): فیسار بە نهێنیی دەستی بۆ شتەكە بردو دزی، بردیو فڕاندی.
(تَلَمَّعَ- البَرقُ وغَيرُهُ): هەورە تریشقەكە/ برووسكەكە یان هی وەها چریسكەیدایەوە/ شەوقیدایەوە.
(-الشيءَ): شتەكەی بە نهێنی بردو دزی.

(اِلْتَمَـعَ- البَرقُ وغَـيرُهُ): بروسـكەكە يان هیتر رووناكیدایەوە/ بریسـكە بریسـكیبوو/ شەوقیدایەوە.

(-الشـيءَ): بە نهێنی دەستی بۆ شتەكە بردو دزی (لەدەستسوكییو خێراییەوە وەرگیراوە).

(-القَومَ): خوێشكەلی برد.

(اِلتَمَعَ وأُلْتُمِعَ لَونُهُ): رەنگی پەڕیو گۆڕا.

(أَللامِـعِ (ج) لُمَّـعُ) (فـا): درەخشـاوە/ بریسكەدەر/ شەوقدەر/ چریسكەدەر.

(«مابالدّارِ لامِعٌ»): خانووەكە كەسێكی تێدا نییە.

(أَللامِعَةُ (ج) لَوامِع): مێی وشەی(أللامع)

(«ذهبتُ نفسُهُ لماعاً»): دەروونی پارچەپارچە بوو.

(«أَلْلَمْعَـةُ (ج) لُمَعَ ولِماع»): پەڵە رووەكێكە خەریكـی وشـكبوونە دەیشـلێن (أللمعــة) پەڵەیەكی رەشــە دەیشــلێن هەموو رەنگێكە كە جیابێت لە رەنگی ئەو شـتەی كە تێیدایە ئەوە چەڵەیە.

(أَللُمْعَة- مِنَ الجَسَـد): روونییو گەشـییو جوانیی پێستو لەش/ بریسكەی رەنگەكەی.

(أَلْلَمّاع): زۆر شەوقدار/ درەوشاوە/ بریقەدار.

(أَللماعَة): ١-بیابانی وشك كە تراویلكە تیایدا دەبریسـكێتەوە ٢-(ح) داڵ (چونكـە باڵــی بریسكە دەداتەوە).

(أَلْلَمُـوع= اللامِع): ١-بریسـكەدار ٢-(ح) داڵ كـە تیژفڕینــە/ تیژ دادێتە خوارەوەو شـت دەگرێتو دەیبات.

(أَلأَلْمَـع والأَلْمَعِي): زۆر زیرەكو هوشـیار/ زرنگ.

(أَلأَلْمَعِيَّة): زۆر زیرەكیو زرنگیی.

(أَلتَلْميــع (ج) تَلاميع في الخَيــلِ وغَيرِها): ئەسپو هیتر لەشــی پەڵەی جیای پێوە بێت كە لە رەنگی لەشی نەبێت.

(«فيه تَلميــعٌ وتَلاميع»): رەنگی جیاجیای پێوەیە.

(خَدٌ مُلْمَعٌ): رووەتێكی لووسی بریقەدار.

(مِلْمَعـا الطائِر): هــەردوو باڵی پەلەوەرەكە/ باڵندەكە.

(أَرضٌ مُلْمِعَةٌ): زەوییەك كە تراویلكە تیایدا دەبریسكێتەوە.

(أَلْمُلَمَّـعُ- مِنَ الخَيلِ وغَيرِها): ئەسـپو وڵاخیتر لەشی پەڵەی وای پێوەیە جیایە لە رەنگی لەشی.

(أَرضٌ مُلَمَّعَةٌ ومُلَمِّعَــةٌ): زەویەكە تراویلكە تیایدا دەبریسكێتەوە.

(أَليَلْمَــعُ (ج) يَلامِــع): ١-بریسـكەی زۆر بە شەوق ٢-تراویلكە.

(«فُلان أَكْذَبُ مِن يَلْمَع»): فیسار لە تراویلكە درۆزنترە.

(«إِنَّما هو يَلْمَعُ»): ئەو بە راستی درۆزنە.

(-مِـنَ السـلاح): چەكـی بریقــەدار وەكو كڵاوئاسنۆ قەڵغان.

(أَليَلْمَعِــيُّ):١-زۆر زيرەك و زرنگ و هوشــيار ٢-كەسێكە درۆو ڕاست تێكەڵدەكات.

٢-(أَللامِعَة (ج) لَوامِع):مەلاشــووى ســەرى ساوا كاتێك كە نەرمدەبێت.

(أَللُمْعَــةُ (ج) لُمَعٌ ولِمــاعٌ):١-كۆمەڵە خەڵك ٢-بژێويى و دەرامەت بە پێى پێويســتى ژيان نە كەم و نە زۆر بێت.

(«مَعُه لُمْعَةٌ مِن العَيش»):هێندەى بژێويى پێهەيە كە بەشيبكات.

(أَللَمَّاعَــة):مەلاشــووى ســەرى كۆرپە كاتى نەرميى.

لمق: ١-(لَمَقَ-هُ لَمْقاً ولُمُوقاً) (ضد):١ نووسى ٢-نووسينەكەى سڕييەوە.

٢-(لَمَقَ-هُ. لَمْقاً ولُمُوقاً) (ضد):١-سڕييەوەو نەيهێشت ٢ نووسى.

(-عَينَــهُ):١ بــە بەرديدەســتى كێشــاى بە چاويدا ٢-تێيگــرت و بەريكەوت ٣-كوێريكرد/ نابينايكرد.

٣-(لَمَقَ-إلَيهِ. لَمْقاً ولُمُوقاً):تەماشايكرد.

(-إلَيهِ بِبَصَرِهِ)سووكە/ دزە تەماشايەكيكرد/ تيلەيتێكرد.

٤-(تَلَمَّقَ):بەركوڵيكرد.

(أَللَمــاق):شــتێكى كەم كــە (زيچكە زيچكە بكرێت/ چێژ بكرێت.

(ماذُقْــتُ لَماقاً):هيچم زيچكــە نەكردووە/ چەشە نەكردووە.

(«مابالأَرضِ لَماقٌ»)زەويەكە هيچ لەوەڕگايەكى تێدا نييە.

٥-(لَمَــقُ الطَريــق):ڕێبازەكەو ناوەڕاســتى ڕێگەكە.

(«أَخَــذَ في لَمَــقِ الطَريقِ»):بە ناوەڕاســتى ڕێگەكەدا ڕۆيشت/ ناوەڕاستى ڕێگەكەيگرت.

(أَليَلْمَق) (فارســية):فروجى (ئاخنراو/ بە برياينكراو).

لمك: (لَمَــكَ- العَجينَ. لَمْــكاً):هەويرەكەى تەواو شێلا.

(تَلَمَّكَ-البَعيرُ): حوشــترەكە كاكيلەى هێناو بردو زمانى بەناودەمدا هێنا.

(أَللَماكُ):ئەو شتەى كە دەچێژرێت.

(«ماتَلَمَّكَ بِلَماك»):تامى هيچى نەكردووە/ هيچى نەچەشتووە.

(أَللَمــاك واللُمــاك واللَمْــك):كل. كە چاوى پێدەڕێژرێت.

(أَللَميك):چاوبەكل/ چاوڕێژراو بە كل.

(أَليَلْمَك):گەنجى بەهێــز (تايبەتە بە پياو. ئەو (ى)يە زيادە).

لــو: (لَمــا. يَلْمُو- الشــيءَ. لَمْــواً):هەموو شتەكەى برد/ سەرتاپاى شتەكەيبرد.

(أَللُمَــة (ج) لُمــات):١-كۆمەڵ/ كۆ ٢ دۆســتان/ هاوڕێيانى لە سێ كەسەوە تا دە ٢-هاوتەمەنى پياوو شــێوەى/ بيچمى يان جووتەى كە بە سكێكبوون ٤ سەرمەشق، ئەوەى چاوى لێدەكرێت.

لمي: ١-(لَمَى. يَلْمي ولَمِيَ. يَلْمى- الغُلامُ. لَمْياً ولَمىً): لێوی کوڕەکە ڕەشبوو یان ناوی لێوی ڕەشییەکی جوانی تێدا بوو.

(ألْمى (م) لَمْياء): کەسێکە ناوەوەی لێوی ڕەشی تێدابێت کە بە جوان دادەنرێت یان لێوی ڕەشبێت.

(ألْتَمِيَ- لَونُهُ إلْتِماءً): ڕەنگی گۆڕرا.

(ألْلَمى. ألْلِمى. ألْلُمى): ڕەنگ بۆرییەك یان ڕەشییەك لە ناوەوەی لێوو لچدا هەبێت کە بە جوان دادەنرێت.

(الألْمى (م) لَمياء (ج) لُمْيٌ): کەسێکە ناوەوەی لێوی بۆرە یا ڕەشییەکی جوانی تێدایە.

(رِمْحٌ ألْمى): نێزەیەکی زۆر ڕەشی سەخت.

(ظِلٌّ ألْمى): سێبەرێکی چڕە تاریك.

(شَجَرٌ ألْمى): درەختێکی چڕە سێبەر.

(غُلامٌ ألْمى): مێردمنداڵێك سەرەتایەکی هەرزەکاریی خۆشی هەبێت.

(لِثَّةٌ لَمياء): لچو لێوێکی جوانی کەمخوێن واتا کاڵ یان تەنك.

٢-(ألْمى- اللِصُّ بِكَذا إلْماءً): دزەکە بە نهێنی ئەوەیبرد.

(تَلَمَّى-تِ الأَرضُ- به وعَليه): زەویەکە ئەو شتەی گرتە خۆی.

(ألْتَمِيَ-بهِ إلْتِماءً): دەستی بەسەردا گرت/ کردی بە هی خۆی‌و بەسەریدا زاڵبوو.

لَن: (لَنْ): ١-بە هیچ جۆرێك/ نا/ هەرگیز ٢-هەمیشە.

(«لَن أفْعَلَ المنكر مابقيت»): هەرگیزو تا ماوم بەلای کاری خراپەدا ناچم.

(وتَأتي لِلدُّعاء): بۆ (نزا/ دۆعا)یش دێت.

(لَن تَزالوا مَلجَأَ الفَقيرِ): هەمیشە پەناگای هەژار دەبن.

لَـهَ: (لَـهَّ- الشَـعـرَ. لَهَّـاً): هۆنراوەکەی/ شیعرەکەی ناسك‌و جوانکرد.

٢-(لَهْلَهَ- النَسَّـاجُ الثَـوبَ لَهْلَهَةً): چنەرەکە بەرگەکەی شاش‌و ناشیرین چنی ئەو وشەیە هەڵگێراوەی ((هَلْهَلَه)ە.

(تَلَهْلَهَ- الثَوبُ): بەرگەکە شاش‌و ناشیرین چنراو دەرهات.

(-الكَلأُ): بە دوای گیا کەمدەرهاتوو و وردەکە چوو و گەڕا.

(ألْلَهْلَهُ-مِنَ الثيـاب والـكَلام والشِـعـرِ): بەرگ‌و ئاخاوتن‌و شیعری/ هۆزانی خراپ کە چنرابێت‌و چنراوو خراپ داڕێژرابێت‌و خراپ هۆنرابێتەوە.

(ألْلُهْلُـه (ج) لَهالِه): زەویی پان‌و بەرین کە تراویلکە تیایدا ببلووفێتەوەو لە بەرچاو هەڵبەزو دابەز بکات.

(بَلَـدٌ لُهْلُـهٌ): وڵاتێکی بەرفـاوان کە تیایدا تراویلکە گاڵە دەکات.

(ألْلَهْلَهَةُ): چنراوی بێکەڵك‌و هیچ‌و پووچ.

(ألْلُهْلُهَةُ): زەویی پان‌و بەرین.

٣-(أَللُهْلُه (ج) لَهالِه): چارە ناشیرین.

(أَللَهْلَهَةُ): لە شتگەرانەوەو نەویستن.

لهـب: ١-(لَهَـبَ-تِ النارُ. لَهْبـاً ولَهَباً ولَهیباً ولُهاباً ولَهَبانـاً): ئاگرەکـە بێدووکەڵ گڕی بەرزبووەوە/ زمانەی کێشا.

(-الرَجُلُ لَهَباً ولَهَباناً): تینوبوو، لە تینواندا گڕی تێبەربوو.

(لَهْبان): زۆر تینوو.

(لَهَّـبَ- النـارَ): ئاگرەکـەی کـردەوەو گڕی پێسەند.

(أَلْهَبَ- النارَ): ئاگرەکـەی کردەوەو گڕەکەی خۆشکرد/ کڵپەی پێسەند/ گڕی پێگرت.

(-الفَـرَسُ): چارەوێکـە وا کەوتە غار تۆزی هەستاند.

(-البَرقُ): هەورە برووسـکەکە بێپشوو یەك لەسەرەیك چەخماخەیدا.

(-فِي الكَلام): بە پەلەو هەر قسەیکرد.

(«أَلْهَبَهُ لِلأَمرِ»): بۆ کارەکە (ئاگری تێبەردا/ وررووژاندی).

(تَلَهَّـبَ- تِ النـارُ): ئاگرەکە کڵپەیسـەند/ زمانەیکێشا/ بڵێسەیسەند.

(«فُلان يَتَلَهَّبُ جوعاً»): فیسـار لە برساندا خەریکـە گردەگرێـت/ ئاگـری برسـێتیی تێبەردەبێت.

(اِلْتَهَـبَ- تِ النـارُ): ئاگرەکە کڵپەیسـەند/ زمانەیکێشا.

(-عَلَيهِ): ئاگری توورەو قینی لێ تێبەربوو.

(«فُلان يَلْتَهِبُ جوعاً»): لە برساندا خەریکە گردەگرێت دەمارگیر دەبێت.

(أَلْلَهَـب) (مـص): ١-زمانەی ئاگر/ بڵێسـەی ئاگر/ گڕی ئاگر ٢-گەردی هەستاوو بڵاوە.

(أَللُهاب) (مص): تینوێتیی.

(أَللَهَبان) (مـص): ١-ئەوپەڕو تیژیی گەرما/ قرچەی گەرما ٢-ڕۆژی گەرم ٣-تینوێتیی.

(أَللُهْبَةُ): ١-تینوێتی ٢-سپێتییەکی پاکی بێگەرد.

(أَللَهيـب) (مـص): ١-تینـی گەرمیـی ئاگر ٢-لێشـاوی ڕووناکیی دەرچوو لـەو تەنانەی دەسووتێن.

(أَلأُلْهـوب): گڕگرتنی چـارەوێ کاتێك تاوی تەواو دەدات و تۆزهەڵدەسـتێنێت و ناڵەکانی ئاگر دەکاتەوە.

(اَلإِلْتِهاب) (طب): هەوکردن و سووربوونەوەو هەڵاوسـانی شـوێنێکی لەش کە نـگرارو تاو گەرمیی پێوە دەبێت.

(أَلْمُلْهِب): ئەسـپی بە پرتاو کە لە غارەکەیدا تۆزهەڵدەستێنێت.

(أَلْمِلْهَـب): ١-زۆر قەشـەنگ و شـۆخ و جـوان ٢-پیاوی سەرقژن.

(أَلْمُلَهَّـب- مِنَ الثيـاب): بەرگێك ڕەنگی سـووری تەواوی نەگرتبێت/ ڕەنگەکەی سووری تێرنەبێت.

٢-(أَللُهابَـة): بەردی پارسـەنگی کەژاوە یان باروبنە کە هەردوولای هاوسەنگ دەکات.

(أَلْلِهْــب (ج) أَلْهاب ولُهُوب ولَهــاب ولَهابَة): دەرە، دەرەبندی نێوان دوو شــاخ یان قڵیشــی شاخ.

الملحق:

لهــب: (أَلْلَّهــوب): بســووت. مــادة لَهوبَــة. مادەیەکە کە دەســووتێت/ پلەی داگیرســانی نزمە/ بسووتە.

أَلسَّريع الإلتِهاب: زوو سووت/ مادەیەکە خێرا گردەگرێت‌و دەسووتێت.

(أَلبنزيــن لَهــوبٌ): بەنزین زوو گــڕە/ زوو سووتە/ زوو گڕ دەگرێت.

(أَلْلَهوبيَّــة): زوو ســووتیی/ نزمیــی پلــەی داگیرسان.

لُهوبِيَّــة مــادة: زوو ســووتیی مادەیــەك/ خێراگرگرتنی مادە.

(لُهوبِيَّةُ الفُسْــفُور): زوو گڕیی فۆسفۆر. پلە نزمیی فۆسفۆر.

لهت: (أَللاهوت): خودایی لە بنەڕەتدا (لاه) واتا (اله): خودا. (واو)و (تا)ی خراوەتە سەر بۆ گەورەیی‌و زیادی بووە بە (لاهوت).

(عِلمُ اللاهوت): ئەو زانستییانەی کە دەربارەی بیروبڕوایــەك کــە پەیوەندیــی بە خــوداوە هەبێت.

(اللاهوتِيّ): زانایەك کە هی ئەو بیرو بڕوایە بێت کــە پەیوەندیــی بە خــودای مەزنەوە هەبێت.

لهث: (لَهَثَ- الكَلْــبُ وغَيرُهُ. لَهْثاً ولُهاثاً): لە تینواندا یان لە ماندوویێتیدا یان لە شەکەتیدا ســەگەکەو ئــەوەی وەك ئــەوە زمانــی بــۆ هەناسەدان دەرهێنا/ دەهاژێ.

(لَهِثَ- الكَلبُ وغَيرُهُ. لَهْثاً ولُهاثاً): لە تینواندا یان لە شــەکەتیی‌و هیلاکیدا زمانی دەرهێنا/ دەهاژێ.

(-الرَجُــلُ): لَهَثاً ولَهَثاناً ولَهاثاً: زۆری تینوو بوو.

(لَهثان (م) لَهْثانَة): زۆر تینوو.

(إلْتَهَــثَ- الكَلــبُ): ســەگەکە لــە تینوانداو شــەکەتیدا (دەهاژا/ هەناسەبڕکێیبوو زمانی دەرهێنابوو).

(أَلْلُهاث) (مــص): ١ گڕی تینوێتیی ناوســك ٢-سەختیی (گیانەڵا/ گیانکێشان/ گیانکەنشت).

(«هُوَ يُقاســي لُهاثَ المَوتِ»): ئەو ســەختیی گیانکێشان دەچێژێت.

(أَلْلُهْثَةُ): ١-تینوێتی ٢-ماندوێتیی.

لهــج: ١-(لَهِجَ- بالشــيءِ لَهَجــاً): فریوی بە شتەکە خواردو پێوەی بەند بوو/ هۆگریبوو/ خووی پێوەگرت.

(لَهِج ولاهِج): هۆگرو ئالوودەی ســەرومڕی/ خووپێوەگرتوو.

(لَهــجَ- الفَصيلُ أُمَّــهُ): بەچکەکە ئالوودەی مژینی دایکیبوو.

(-الفَصيلُ بأُمِهِ): ڕاهاتووی مژینی دایکبوو.

(فصيل لاهِج): بەچکەیەك ڕاهاتووی مژینی دایکی بێت.
(أَلْهَجَ- فُلاناً بالشيءِ): فیساری هۆگرو پابەندی شتەکە کرد.
(-الرَّجُلُ): پیاوەکە بێچووە حوشترەکانی ڕاهاتووی مژینمی دایکیانیکردو پەیوەندیکردن پێومیان.
(ألهَجَ- الفَصيلَ): چیلکەی خستە دەمی بەچکە حوشترەکەوە یان گوێرەکەکەو توندیکرد تا دایکی نەمژێت.
(أُلْهِجَ بالشيءِ): بە شتەکە ئالوودەو ڕاهاتوو بوو/ پێوەی بەند بوو/ خووی پێوەگرت.
(أَللَّهْجَة): زمان یان سەری زمان ٢-شێوەی زبانێك کە مرۆڤ پێی ڕایەتو هۆگری دەبێت.
(فُلان فَصيحُ اللهجَة وصادِقُ اللهجَة»): فیسار شێوەی زبانو قسەکردنەکەی ڕەوانەو پاراو قسە دەکات.
(أَللُّهَجُ) (مفع): کەسێکە کە خەو بیباتەوەو کاری بۆ نەکرێتو خەوالوو بێت.
٢-(لَهَّجَ- القومَ): بەرکولێکی دا بە خوێشگەلەکە.
أَللُّهْجَةُ: خواردنی بەرکول کە پێش ژەمی خواردن دەخورێت.
٣-(إِلْهاجَّ- الشيءُ. إلْهيجاجاً): شتەکە بەسەریەکداچوو/ تێکەلو پێکەلبوو.
(-ت عَينُهُ): خەونیشتە سەرچاوی/ وەنەوز بردیەوە.
(-اللبَنُ): شیرەکە نیوە مەیو بوو.
٤-(لَهْوَجَ- الشيءَ): شتەکەی ئاوێتەکرد/ تێکەلکرد.
(-الأمرَ): کارەکەی تەواو دانەمەزراندو کۆتایی پێ نەهێنا.
(-الشِّواءَ): گۆشتەکەی تەواو نەبرژاند/ نیوەبرژ بوو.
(شِواءُ مُلْهوج): گۆشتی نیوەبرژ.
(مُلَهْوَج): کالو کرچ.
(حديثُ مُلَهوَج): ئاخاوتنێکی کالو کرچ/ ناتەواو.
(رَأْيٌ مُلَهْوَج): ڕایەکی کالو کرچ ناتەواو/ دانەمەزراو.
(تَلَهْوَجَ- الشيءَ): پەلەی لە شتەکەدا کردو ناتەواو دەرچوو/ هەرەمەکیی کرا.
(-اللحْمَ): گۆشتەکەی تەواو نەکولاند یان نیوەبرژیکرد/ تەواو نەیبرژاند.
٥-(تَلَهْجَمَ- بالشيءِ): ئالوودەو هۆگری شتەکە بوو.
(-الطريقُ): ڕێگەکە تەختبوو دەرکەوت، ڕێبوار کوتایەوەو کاری تێکرد.
(أَللُّهْجَم):١-ڕێگەی فراوانی پێدا ڕۆیشتوو و تەخت ٢-هێلانەی گەورە.
لهد: ١-(لَهَدَ-هُ. الحِملُ لَهْداً): کۆلەکە/ بارەکە شانی قورسکردو ماندویکردو زۆری بۆ هێنا.
(مَلْهود ولَهيد): ماندووی باری گرانو زۆر بۆ هێنراوی کۆلی گران.

(لَهَدَ- دابَتَّهُ): ولاخەکەی شەکەت و لاواز کرد.

(-فُلانــاً): ١-تونــد پالــی بە فیســارەوەنا بۆ ئەوەی سەری پێ شــۆڕبکات ٢-کێشای بە بنی مەمکیــدا یان بنی شــانیدا ٣-توند بەدەســت گوشی و دەستی پێدانا.

(لَهَّدَ- فُلاناً): پالێکی توندی وای بە فیسارەوە نا تا سەری پێ نەوی بکات.

(أَلْهَدَ-هُ): زۆرو ستەمی لێکرد.

(-إلی الارض): بە پێی گــران بە زەوییەکەدا رۆیشت.

(-بــهِ): تیروتوانجــی تێگرت و ســووکیکردو مافەکەی کەمکردەوە.

(-بفُلان): فیساری گرت و ئەویتری تێبەردا.

(أَللَّهْد) (مص): ١-پیاوی لەشگران ٢-شەقبردنی سینەی حوشــتر بە بەرکەوتنی شتێك یان بە هۆیەکیــترەوە ٣-دەردێکە دەداتە پێ یان رانی خەڵك.

(أَللَّهيد): داماو/، پەککەوتەو لاواز.

(أَلمُلَهَّــد) (مفــع): نەخــۆش و کەنەفــت/ پەککەوتە.

(رَجُلٌ مُلَهَّدٌ): پیاوێکــی داماوی پەککەوتەو کەساس دەربەدەری دەرگایان.

٢-(لَهَدَ- الشــيءَ. لَهْداً): شــتەکەیخوارد یان لستیەوە.

(أَللَّهيدَة): حەڵوایەکە نە شلە هەڵقوڕێنرێت و نە توندە، بکرێت بە پاروو.

٢-(أَللُّهــاد): کات و باری گیانکەنشــتیی/ هی یەکێك کە لە گیانەڵادا بێت.

لهذ: ١-(أَللَّهْذَب): شــتی نەگــۆڕی جێگیر بوو بەند/ چەسپبوو.

(لَهْذَمَ-هُ): بڕی/ لەتیکرد.

(تَلَهْذَمَ-هُ): بڕی/ لەتیکرد.

(-الشيءَ): شتەکەیخوارد.

(أَللَّهْذَم (ج) لَهاذِم ولَهاذِمَة): تیغی تیژو بڕەر. شمشێرو نووکی نێزەو کەڵبەی تیژو بڕەر.

(أَللَّهاذِمَة): دزان.

لهز: ١-(لَهَزَ- الشــيءُ فُلاناً. لَهْزاً): شتێك لە فیساردا دەرکەوت.

(-القَــومَ): خۆیکــرد بەنــاو خوێنگشــەلداو تێکەڵیانبوو.

(-هُ الشــيبُ): ســپێتیی مووی ســەرو ریش لێیدەرکەوت/ دایە سەری.

(مُلْهوز): کەسێکە قژی و تووکی ماش و برنج بووبێت و پیری سەری تێکردبێت.

(-هُ بالرمح): نێزەکەی بە سنگیدا کرد.

(-فُلانــاً): ســیخورمەی لێدا یان بە مشــت کێشای بە ملی و بن گوێچکەیدا.

(-الفَصيــلُ ضَرعَ أُمِّهِ): بەچکە حوشــترەکە یان گوێرەکەکە لە کاتی مژینی دایکیدا سەری بە گوانی دایکیدا کێشا.

(لَهَّــزَ- هُ تَلْهيــزاً): بە مشــت بــە ملی و بن بناگوێیدا کێشا.

(اللاهِز) (فا): كۆسپ/ ڕێگر/ بەرگر. كۆسپ یـــان گرد دەبنە ڕێگر بـــەری ڕێگەكە دەگرن. خـــۆ ئەگەر دوو كێو لە یـــەك نزیك ببنەوەو نێوانیـــان وەك كۆلانێكـــی لێبێت ئەوە دەبنە ڕێگرو كۆسپ بۆ ڕێو هاتوچۆ.

(أللاهِـــزان): دوو شـــاخ نزیكـــی یەكببنەوەو ڕێگربن.

(أَللَّهِز): توند/ سەخت.

(أللِّهـــاز): پواز/ پارچە پێســـتێك یـــان پەڕۆ دەخرێتـــە كونـــی تـــەوەرەی بەكرەكـــەوە تا تەسكی بكاتەوەو توندی بكات.

(أَللَّهْـــزَة= أللِهْزِمـــة): ئێســـكێكی دەرپەڕیوی ســـەری كاكیلەیە لەژێر گوێدایە كەدوانن هی ژێر هەردوو گوێن.

(أللِّهَز): بە مشـــت كێشـــەر بە پشتی ملو بن گوێچكـــدا/ كەســـێكە بە مشـــت بـــە ملو بن گوێچكەدا بدات.

(أَللَّهُوز) (مفع): ١ لەشـــتۆكمە وەگ گۆشـــتی لەشـــی چنگی دابێتـــە یەك ١-لە بن ئێســـكی دەرپەڕیوی كاكیلەیدا نیشانە كراو.

٢-(لَهْـــزَم-هٌ): ١-هـــەردوو ئێســـقانی ســـەری كاكیلـــەی دەرپەڕیوی بنگوێی بـــری ٢-مووی سپی دایە هەردوو لای ڕوومەتی.

(أللِهْزِمَةُ (ج) لَهازِم): ئێســـكێكی دەرپەڕیوی ســـەری كاكیلەیە لەژێر گوێدایە كە دوانن هی ژێر هەردوو گوێن.

لهس: (لَهَسَ الشيءَ. لَهْساً): شتەكەی لستەوە یان سەری زمانی پێداهێنا.

(-الصَبيُ ثَدْيَ أُمِّه): كۆرپەكە گۆی مەمكگی دایكی (لستەوە/ زمانی پێداهێناو نەیمژی.

(-علـــى الطعام. مُلاهَســـةً): بـــۆ نانخواردن چاوچنۆكانە تەنگی بەوانیتر هەڵچنی.

لاهَسَ: جێی خۆیكردەوە.

(-القَومُ إلى الشـــيء): خوێشـــگەل بۆ شتەكە كەوتنە تەكانو تەنگو بەیەك هەڵچنین.

(أللاهِس (ج) أللَواهِس): كەســـێكە بۆ شـــت تەنـــگ بـــە خەڵـــك هەڵچنێت/ ســـووكەڵەو چابوكو بە هەڵپە بێت.

(أللُّهْسَةُ): شتێك كە بلێسرێتەوە.

(«مالكَ عِندي لُهْسَـــةٌ»): شـــتێكم لا نییە تۆ تەكانی بۆ بدەیت.

(أللُهـــاس واللُهاسَـــة): خواردنێكی كەم/ تۆزە خواردنێك.

٢-(لَهْسَـــمَ ما على المائدةِ): خواردنی ســـەر خوانەكەی هەموو (ماشییەوە/ خوارد).

(أللُهاســـم. الواحِدُ لُهْسُم): شێوە تەسكەكانی دۆڵو دەرە.

لهط: ١-(لَهَطَ- هُ. لَهْطاً): زللەی پێداكێشا.

(- ە بسَهم): تیرێكی تێگرت.

(-الشـــيءَ) (عامیـــة): بەپەلەو شـــپرزانە/ چاوبرسییانە. خواردنەكەیخوارد.

(-بە الأرضَ): دایبەزەویدا.

(-تْ أُمُّهُ بِهِ): دایکی ئەوی بوو.

(ألّلاهِط) (فا): ئاورشێنکەرو پاکەرەوەی بەر دەرگاکەیان.

٢-(لَهِطَ- الثوبَ. لَهْطاً): جلەکەیدروو.

٣-(لَهْطَةٌ- مِنَ الخَبرِ): هەواڵێك کە بیبیسیت بڕوای پێنەکەیت‌و بە درۆیشی نەخەیتەوە.

لهع: ١-(لَهِعَ- الرَجُـلُ. لَهَعاً ولَهاعَةً): لەگەڵ هەموو یەکێکدا درێژەی بە قسەدا.

(لَهِـع ولَهِـع ولَهيـع): کەسێکە لەقسـەدا درێژدادرەو فشەکەرە، خۆهەڵکێشە.

(-فِي الكَلامِ): خۆی هەڵکێشاو فشەیکرد.

(أَلْلَهاعَة): ١-بێئاگایی.

(أَلْلَهيعَة): بێئاگایی/ وریانەبوون.

(«رَجُلٌ فيهِ لَهيعَة»): ١-کابرایەکە لە جیهان بێئاگایـە/ هوشـیار نییـە/ حۆڵـە ٢-خاوو خلیچکیی ٣-تەمەڵیی بێئاگایی‌و بێدەربەسیی لـە کڕیـن‌و فرۆشـتندا بـە ڕادەیـەك کـە ژێرکەوێت‌و دەستیبڕن.

٢-(أَلْلَهيـع): درێژدادڕو ڕقـن لەگەڵ هەموو کەسێکداو خۆهەڵکێش.

لهـف: ١-(لَهِفَ- علـى مافاتَ لَهَفـاً): داخ‌و خەفەتی بۆ ئەوە خوارد کە لەدەسـتچووبوو/ کە تێپەڕیبوو، بۆی شپرزە بوو.

(لَهِف ولَهيف): شپرزەو داخلەدڵی ڕابوردوو/ لەدەستچوو/ سوێ لەدڵ.

(لُهِفَ. لَهْفاً): زۆرو ستەمی لێکرا.

(لَهِـفَ- فُـلانٌ نَفْسَـهُ أَو أُمَّـهُ): داخـی بۆ خۆیخـوارد یـان بـۆ دایکی، ناسـۆری چووە دڵەوە/ سوێی چەشت.

(«وا نَفْسـاه وأُمَيَّاه. وا لَهفَتاه»): هەناسەی بۆ خۆی هەڵکێشا وتی: هەناسەی ساردم داخی داخانـم بـۆ خۆم بـۆ دایکم/ چ ناسـۆرێك‌و سوێیەکبوو.

(«لَهَّـفَ أُمَّيـهِ»): داخ‌و ژانەدڵـی بۆ دایك‌و باوکیبـوو (لێـرەدا دایـك هێنراوەتـە پێش لەبری باوك چونکە دایك سـۆزو میهرەبانیی زۆرەو خەفەت زۆرتر دەخوات).

(«لَهْفتُ إليـكَ تَلْهيفاً»): هانام بۆ تۆ برد بە سوێمەوە بێیت.

(أَلْهَـفَ): (بەرچاوتەنگ/ شـپرزە) بوو/ بە پەرۆشبوو/ چڵێسبوو.

(تَلَهَّفَ- عَلَيهِ): داخی بۆ خواردو هەناسەی بۆ هەڵکێشا/ بۆی سووتا/ سوێ چووە دڵیەوە.

(إلْتَهَفَ فُلانٌ): ناسۆرو داخ‌و جەرگبڕین ئاگری ئاگری لە فیسار بەردا.

(-تِ النارُ): ئاگرەکە بڵێسەیسەند/ بەربووەوە.

(أَللاهِــف) (فا) (م) لاهِفَــة ولاهِف): ١-دڵپڕ لەسـوێ/ خەفەتبـار زۆرلێکـراوی بێچارەو دڵشکاو دەپارێتەوەو هانا دەبات.

(«هو لاهِفُ القَلْب»): سوێ لە دڵە/ دڵشکاو/ دڵسووتاوە.

(أَللاهِفَةُ (ج) لاهِفات ولَواهِف): مێی وشەی

(اَللاهِف): دڵسوتاو جەرگسووتاو/ (سوێ/ داخ) لەدڵ.

(أَلْلَهْف) (مص): ئەفسووسکێشان/ درێخخواردن/ سوێچوونەدڵ/ بەناسۆرەووە بوون/ گینگڵدان.

(یالَهْـفَ فُـلانٍ): داخەکـەم داخ بۆ فیسـار، ئەفسوس، هایش.

(«یالَهْفي عَلَیكَ ویا لَهْفَ ویالَهْفاً ویالَهْفَ أَرضي وسَـمائي عَلَیك ویا لَهفاه»): ئـای چ داخێکت هەیە، ئەفسوس بۆ تۆ درێخو داخ بۆ تۆ، جەرگی براوم، هایش چ سـوێیەکە/ بە داخەوە سـوێی هێندەی ئاسمانو زەویەکەم لە دڵە.

(أَلْلَهْفـان (م) لَهفـی (ج) لهافـی ولُهُـف): شـپرزەو/ پـەژارە داگرتوو/ سـوێ لـە دڵ/ خەمخواردوو ٢-خەفەتبار/ هەناسـەی سـارد هەڵکێش/ دڵ پڕ لە ژان.

(أَلْلَهْفَة): جاری داخ خواردن/ سـوێ چوونە دڵەوە/ ناسۆر چوونە گیانەوە.

(«یالَهْفَـةَ ویالَهفَتـاهُ ویالَهفَتَیاه»): هایش داخەکـەم، وەی داخـی داخانم/ ئەفسـوس/ درێخم بۆ ئەوەی بوو.

(أَلْلَهوف (م) أَلْلَهوفَة): شپرزە/ داخخواردوو/ پەژارەداگرتوو/ خەمبار/ خەفەتبار.

(أَلْلَهیـف (ج) لِهـاف): ١-بێچـارەو دامـاو ٢-پەژارەبار/ سوێ لەدڵ.

(رَجُلٌ لَهیـفُ القَلـب): پیاوێکـی دڵبرژاو/ دڵسووتاو/ جەرگبڕاو.

(أَلْلَهوف): ١-خەفەتبار و دڵ پڕ لە داخ بۆ ماڵێك لە دەستی چووبێت یان کۆستێکی کەوتبێت/ جەرگی سـووتابێت ٢-سـتەملێکراوێك هاوار بکات بپارێتەوەو هانا بەرێت.

(رَجُلٌ مَلْهوفُ القَلب): پیاوێکی جەرگسووتاو.

٢-(أَلْلَهوف (م) أَلْلَهوفَة): ١-درێژ ٢-ئەستوور.

لهـق: ١-(لَهَقَ ولَهِقَ- الشَـيءُ. لَهْقـاً ولَهَقاً): شتەکە زۆر سپیبووەوە.

(تَلَهَّقَ- الشيءُ): شتەکە تەواو سپیبووەوە.

(أَلْلَهـاق): ١-گا یـان مانگای سـپی ٢-هەموو سپییەك.

(أَبْیَضٌ لَهاقٌ): سپیەکی تەواو سپی/ زۆر سپی.

(بَقَرةٌ لُهاقٌ): مانگایەکی تەواو سپی.

(أَلْلَهِـق واللَهَق (م) لَهِقَـة ولَهَقَة (ج) لَهَقات ولِهاق): ١-گای زۆر سپی ٢-هەموو سپییەك.

(أَبْیَضٌ لَهِقٌ ولَهَقٌ): سپییەکی زۆر سپی.

(مُلَهَّقُ اللَّون): رەنگ سپی.

٢-(تَلَهَّقَ- الرَجُلُ): کابرا زۆر دواو قسەیکرد.

لهم: ١-(لَهِمَ- الشَـيءَ لَهْماً ولَهَماً): یەکسـەر شتەکەی قووتدا.

(-المـاءَ): ئاوەکـەی یەکبینـە (هەڵوقراند/ لووشدا).

(أَلْهَمَ-هُ الشيءَ): شتەکەی پێ قووتدا.

(-اللهُ فُلانـاً خَـیراً): خـودا شـتی خێـری خسـتە دڵیـەوەو چۆنیش دەسـتگیریدەبێت سەریشیخست.

(تَلَهَّمَ والتَهَمَ-الشَـيءَ): يەكسەر/ بە جارێك شتەكەی قووتدا.
(أَلْهام): ســوپایەكی بێشــومارو مەزن (وەكو هەموو شتێك بماشێتەوەو هەڵلووشێت).
(إِسْــتَلْهَمَ-اللّهَ خَيْراً): لە خودایخواســت كە سەرۆی بداتو فەری بخاتە دڵەوە.
(«أَسْــتَلْهِمُ اللّهَ الرَّشــادَ»): لە خودا دەخوازم ســەرۆی چاكــەم بــدات/ ڕێی ڕاســت بخاتە دڵمەوە/ ڕێی ڕاستم پیشان بدات.
(رَجُل لَهِمٌ ولَهَمٌ): زۆرخۆر/ بخۆر/ بەخۆرا/ چڵێس.
(أَلْلُهْمَةُ- مِنَ السُوَيق): قاوتی وشك.
(أَللِهَــمُّ): ١-چاكە زۆر/ فرەچاكــە ٢-خێرخوازو بەخشندەی چاك ٣-زۆرخۆر ٤-مرۆڤی لە پێشەوە بوو/ سەركەوتوو یان ئەسپی براوەو لە پێشەوە/ لە غارغارێندا زاڵ ٥-دەریای گەورەو فراوان.
(رَجــلٌ لَهِــمٌّ ولَهِمُّون): پیاوێكی قســەرەواو ڕا دروســتو بەخشــندەیەكی تــەواوو مەزن (ئەمانە بە ژن ناوترێت).
(رَجُلٌ لَهُومٌ): زۆر خۆر/ بەخۆرا.
(أَللُهَيْم): مەنجەڵی فراوان.
(أَلْلُهَيْم وأُمُّ اللُهَيْم): بچووككراوە ١-مەرگ ٢-تا ٣-وەی/ ئاپۆرە/ چورتوم/ بەڵا.
(أَلإِلْهام) (مص): سەرۆ/ سروش/ ئەوەی خودا دەیخاتە مێشــكو دڵەوە بۆ كردنی كارێك یان نەكردنیو وازلێهێنانی.

(أَلْلُهَــم والمُلْهَــم- مِــنَ الرجــال): پیــاوی (زۆرخۆر/ بەخۆرا).
٢-(أَلْتِهم- لَونُهُ): ڕەنگی تێكچوو/ ڕەنگی پەڕی.
٣-(أَلْلِهْم (ج) لُهوم): هەموو شتێكی تەمەندار/ بە تەمەن.
٤-(لَهْمَسَ- ماعلى المائِدَة): هەرچی لەســەر خوانەكە بوو خواردیو ماشییەوە.
٥-(أَلْلُهْموم (ج) لَهاميم): ١-مرۆڤی ڕەســەن/ جســن/ ئەســپی ڕەســەن ٢-ســوپای مــەزن ٣-ژمارەیەكــی زۆر ٤-هەوری بــە بارانی دڵۆپ گەورە گەورەو بەلێزمە ٥ مێحوشتری فرمشیر.
(لَهاميمُ الناس): ١-بەخشندەو خێرخوازەكانی خەڵك/ دەستوالآكان ٢-پیرەكانی خەڵك.
(أَلْلِهميم): ئەسپی پێشــكەوتووی پێشبڕكێو مرۆڤی سەركەوتوو و پێشكەوتوو.
لهــن: (لَهَــنَّ- القَــومَ ولِلْقَــوم): بەركوڵــی بەخوێشــگەلدا/ خواردنێكی بەخوێشــگەلدا پێش نانخواردن كە دڵیان خواردن ببات.
(أَلْهَــنَ-هُ): كەلــە گــوزار هاتــەوە شــتێكی پێشكەشكرد.
(تَلَهَّنَ- الرَجُلُ): پیاوەكە پێشخواردنی خوارد تا دڵی خواردنەكە بەرێت.
(أَلْلُهْنَةُ (ج) لُهَــن): ١-بەركوڵ یان ئەوەی كە دڵی خواردن بكاتەوە ٢-دیاری كە گوزاركارەكە پێشكەشــیدەكات ٣-ئەوەی بە گوزاركارەكەی دەدەیت كە هاتەوە.

لهــو: ١-(لَها. يَلهو. الرَجُلُ لَهــواً): ياريكرد/ گەمەيكرد/ وازييكرد.

(-بــهِ): ياريى پێكرد/ فريوخــواردووى ئەو بوو/ پێى رابوارد يان پێوەى بەند بوو.

(-تِ المرأةُ إلى حَديثِ الرَجُــلِ. لَهْواً ولُهُوّاً): ژنەكە قســەى پياوەكەى لاخۆشــبوو سەيرى لێهاتو دڵى بەكێشبوو.

(-عَنِ الشيءِ. لُهِيّاً ولِهياناً): ئاگاى لە شتەكە براو فەرامۆشيكرد ٢-ناوى شتەكەى نەهێنا.

(لَهِــيَ يَلْهى عَنهُ. لَهاً): لە بيرى خۆى بردەوە خــۆى لێبێئاگا كــردو نــاوى نەهێناو خۆى لێلادا.

(-بِكَذا): خۆشيويستو بەوەوە گرفتار بوو.

(«إلَهَ لَهُ كَما يَلهى لَكَ»): بۆ يەكێك بسووتێ كە بۆ تۆ بســووتێت/ ئەوچيت پێدەكاتو بۆ دەكات تۆيش هەروەكو ئەو بكە.

(لَهّــى. هُ عَــن كــذا تَلْهِيَةً): بە شــتيترەوە خلافاندىو لەوە لايداو ئەوەى لەبير بردەوە.

(-هُ بِكَــذا): بــەوەوە (خەريكيكرد/ ســەرى قالكردو هۆشى لەبەر برى.

(لاهــى- الشــيءَ مُلاهــاةً): لــە شــتەكە نزيكبووەوە.

(-الغُــلامُ الفَطامَ): منداڵەكە نزيكى لەشــير برينەوە بوو.

(-هُ): ١-لەيــەك نزيكبوونەوە ٢-لەگەڵ يەكدا تێكچوون.

(ألهــى- فُــلانٌ الشــيءَ. إلهــاءً): فيســار لە بێدەسەڵاتيدا وازى لە شتەكە هێنا.

(-هُ اللعِــبُ عَن كَذا): ياريكــردن لەوميلاداو خەريكيكرد.

(تَلَهّــى- بِكَذا تَلَهِّيــاً): بــەوەوە خەريكبوو رايبوارد ياريكرد يان لێيدووركەوتەوە.

(-بالشيءِ): بە شــتەكەوە خۆى خەريككردو وازى لێنەهێنا، يارى پێكرد/ پێى رابوارد.

(تَلاهى- بِالمَلاهي. تَلاهِياً): سەريكردە سەر رابواردنو پێوەى خەريكبوو.

(-القَومُ): خوێشگەل لەگەڵ يەكتريدا رايانبوارد.

(إلتهى- الرَجُلُ بِالشَيءِ): بە شتەكە ياريكردو رايبوارد/ پێوەى خەريكبوو.

(-عَنــهُ بغَــيرِهِ): خــۆى بە شــتى تــرەوە خەريككردو وازى لەوە هێنا.

(إسْــتَلْهى- صاحِبَــهُ. إسْــتِلهاءً): ١-چاومرێــى دۆستەكەيكرد ٢-وايلێكرد/ داواى لێكرد بوەستێت.

(أللَهْــو): ١-گەمە، رابواردن ئــەوەى كە كاتى پێدەبەيتە ســەر وەك گۆرانــىو هەڵپەڕينو ســەماو شــتى لەو بابەتــە ٢-ئەو شــتەى كە مرۆڤ چێژى لێوەردەگرێتو خەريكيدەكات ٣-منداڵ ٤-ژن كە لەگەڵيدا رابوێرێت ٥-تەپڵ.

(أللَهْوَةُ): ١-جارێك ياريكردن، رابواردن ٢-ژنێك كە لەگەڵى رابوێرن.

(فُلان لَهُــوٌّ عَنِ الخَيرِ): فيســار رابوێرەو لە چاكەوە زۆر دوورە.

(أَلأُلْهُوَّة والأُلْهِيَّة والتَلْهِيَة): مایەی خۆشـیو رابــواردنو ســەرگەمیو پێوەخەریکبوونو رابواردن.

(أَلْمَلْهى): ١-رابواردن ٢-دەمی رابواردن ٣-شوێنی رابــواردن/ رابواردنگــە/ تیاترۆ/ ســەماگە/ یاریگە.

(«هذا ملهى القَوم»): ئەمە شوێنی دانیشتنی خوێشگەلە.

(«هذا مَلهى الأَثافي): ئەمە شوێنی سێپایە.

(أَلمِلْهــی (ج) مــلاهٍ): ئامێــری پێرابواردنو یاریکردنو گەمەبەسەربردن.

(آلاتُ المَلاهي): ئامێرەکانی مۆسیقا.

٢-(أَلْهــی- الرَحــی وفِي الرَحــی ولِلرَحی. إلهاءً): بەدەست (دانی دەستارەکەیدا، یان دانی ئاشــەکەیدا/ دانی کردە دەمی ئاشەکەوە یان دەستارەکەوە تا بیهارێت).

(-الرَجُــل): پیاوەکــە باشــترینو زۆرترین خەڵاتی بەخشی.

(إسْــتَلْهى- الشيءَ. إسْتِلْهاءً): ١-لەو شتەی زۆر کرد ٢-فووتیدا.

(أَللّهــاة (ج) لَهَوات ولَهَيــات ولُهِيٌّ ولِهِيٌّ ولَهاً ولَهاءً ولِهاءٌ): زمانە بچکۆلە.

(أَللُهاء): نزیکەی/ هێندەی/ ئەوەندەی.

(«هُم لَهاءُ مائة»): ئەوان نزیکەی سەد کەس دەبن.

(أَللَهْوَة واللُهْــوةً (ج) لُهیً): ١-ئەو برە دانەی بەدەســت دەخرێتــە دەمــی دەســتارەکەوە بــۆ هارینــی ٢-باشــترینو زۆرترین خەڵاتو بەخشین کە دەدرێتو دەبەخشرێت ٣-چنگێك یان مشتێك پارە، ماڵ.

(أَللَهْوِيُّ): زمانە بچکۆلەیی.

(الحَرفان اللَهْوِيَّان): دوو پیتەکەی کە لەلای زمانــە بچکۆلەوە دەردەچن کــە پیتی (ق) و (ك)ن.

(أَللُهْيَة): بەخشــش یان باشــترینو زۆرترین بەخششو خەڵات کە دەدرێت.

٣-(لَهْــوَجَ): بــاش بــە تەنگــەوە نەهــاتو لامسەرلایی کارەکەی گرت.

٤-(لَهْــوَقَ وتَلَهْوَقَ- الرَجُــل. لَهْوَقَةً): خۆی بە شــتێکەوە نواندو هەڵکێشــا کــە نەیبوو وەکو بەخشــندەییو مەردایەتــیو پیاوەتیو دینداریی.

(-فِي العَمَــلِ و الـكَلام): زیادڕەویی لە کارو ئاخاوتنەکەیدا نەکرد.

(رَجُلٌ لَهْوَقٌ): کابرایەکە خۆی بە شــتێکەوە هەڵدەکێشــێت کە نییەتی شــتێك دەردەخات کە لە سروشتی ئەودا نییە خۆی بە شتێکەوە دەنوێنێــت کــە وا نییــە وەك دڵفراوانــیو بەخشندەییو پیاوەتی.

الملحق:

(لَهو. أَلْمَلْهاة (ج): مَلاهٍ): شــانۆگەرییەکە بە هەڵبەســت یان بە پەخشان شــانۆگەرییەکی

گاڵتەجارییەو پێکەنیناوییە بەوەی ڕەوشتو خوی سـەیری خەڵك پیشاندەدات یان ڕەخنە لەو کردارو ڕەفتارە سـەیرمیان بە شێوەیەك دەگرێت کە سەربەقور دەهێنێتە پێکەنین.

لو: لَو: ئەگەر/ گەر.
(لوجائَني لَأَكْرَمْتُهُ): ئەگـەر بهاتایە لام ڕێزم لێدەگـرت (مەرجەکـە بە جێنەهاتـووەو ئەو نەهاتـووە تا ڕێزی لێبگرم). یـان بۆ بارێکە کە ڕیگری هەبێتو هەر نەبێت وەك («لوكان زَيداً حَجَـراً كان جَماداً»): ئەگـەر زەید بەردبوایە بێگیان دەبـوو. یان بۆ حەزکردن دێت بە واتای خۆزگە. وەك («لَو تَأْتيني فَتُحَدِّثني»): خۆزگە بهاتیتایە ئەوسـا پێکەوە قسەماندەکرد، ئەگەر بهاتیتایە بەیەکەوە دەدواین. یان بۆ کەمکردنیش دێت بە واتای ئەگەرچی/ هەرچەندە
وەك («تَصَدَّقـوا ولَـو بِظِلـفٍ مُحْـرَقٍ»): خێربکەن ئەگەرچی بە لەتێك سمی ئاژەڵێك کە بۆ خێر سەربرابێت.
لَـوب: ١-(لابَ. يَلـوبُ – الرَجُـلُ أَو البَعيرُ. لَوباً ولُواباً ولَوَباناً): پیاوەکە یان حوشترەکە تینوبوو (دەڵێن: گوایـا بەملاولای ئاوەکەدا هاتووەو نەیگەیشتوەتێ).
(أَلَلوبَ واللَّوْب واللُّؤُوب واللُواب): تینوێتییەك کە نەشکێت.
(الأَبَ- الرَجُلُ. إلابَةً): پیاوەکە حوشترەکانی تینوویانبوو.

(أَلّلائِب (ج) لُؤُوب ولوب) (فا): تینوو.
(«إبِلٌ لُوبٌ ونَخلٌ لوبٌ ولَوائِبٌ»): حوشترانی تینـوو یان دارخورمای تینـووی دوور لە ئاو یان ئاوی لێدوور.
(أَلّلُواب) = أللعاب (مص): لیك.
٢-(لَوَبَ-ەُ. تَلْويباً): بۆنێکی وەك زەعفەرانی تێکەڵکرد یان تێی هەڵسوو.
(أَلّلاب): بۆنێکە وەك هی زەعفەران.
٣-(أَللابَــةُ (ج) لابــاتٌ ولابٌ): ١-زەوییـەك کە بـەردی ڕەشـی تێدابێت گوایا سـووتاوە ٢-گەلەحوشتری کۆمەڵبووی ڕەش.
(أَلّلوْب): ١-کوتەگۆشـت یـان پارچەیتر کە لە مەنجەڵدا بسوورێتەوە ٢-(ح)هەنگ.
(أَلّلوْبَــةُ) (ج) لُــوْبٌ): زەوییـەك بـە بـەردی ڕەش ڕەشـداگەراو ٢ خوێشـگەلێك لەگـەڵ خوێشگەلێکیتردا بن بۆ هیچ ڕاوێژیان پێنەکەن.
(أَلّلوْباء واللَوبِياء واللُوْبِيا) (ن): لۆبیا/ ماشە سپی.
(أَلّمُلَوَّب) (مفع): ئاسنی (لوولدراو/ لوول).
٤-(أَلّلَولَـب (ج) لَوالِـب): بورغـو. کـە نێرکەکەیەتیو شوێنی بورغوەکە مێکەیەتی داربن یان ئاسن.
(أَلّلَوْلَبِيُّ): شتێك لە شێوەی بورغودابێت.
(أَلّمُلَولَب): کلچێوك کە چاوی پێ دەرێژن.
لوت: (لاتَ. يَلُوتُ- الرَجُلَ. لَوْتاً): هەواڵەکەیدا بێ ئەوەی داوای لێبکەن.

(لاتَ- الخَبَرَ): نهێنییەکەی شاردەوە، نەدرکاندو نەگەیاندە شوێنەکەی.

(-فُلاناً): لە مافەکەی فیساری بڕی و هەمووی پێنەدایەوە.

(ألّلا ت): بتی قورەیش.

(لات): نییە (وەك(لَیْسَ) وایە.

(«ولاتَ حین مَناصٍ»): کاتی پەشــیمانیی و پەنابردن نییە.

لوث: ١-(لاثَ. یَلُوثُ العَمامَةَ علی رأسِهِ لَوْثاً): مێزەرەکەی یان سەروبەستەکەی بەسەریەوە (بەست/ ئالآند) و توندکرد.

(-الضَّبــابُ بالجَبَــلِ): تەمەکــە خولــی کێوەکەیداو دایپۆشی.

(-دارَهُ): خۆی خزاندە خانووەکەیەوەو خۆی هێشتەوەو دەرنەچوو.

(-بِفُلانٍ): پەنایبردە بەر فیسار.

(-بِهِ النَّاسُ): خەڵکان لێیکۆبوونەوە.

(-فُلانٌ): فیسار سووڕایەوە.

(-الشَّــيءَ): ١-شــتەکەی لــە دەمــدا جــوو ٢-شتەکەی تێکەڵکردو هەڵیشێلا.

(-ثَوْبَهُ بالطینِ): جلەکەی قوڕاویکرد.

(-في الأمرِ): سســتیی لــە کارەکەدا کرد وەکو لوول و خوار بووبێتەوە.

(-عَنِ الحاجَةِ): پێداویستیەکەی دەرەنگ پێخست.

(«لاثَ لَوْثــاً مِنَ الکلامِ»): قســەکەی هێناو برد/ پێچ و پەنای تێخست و دەرینەخست.

(لَوِثَ. یَلْــوَثُ - في الأمرِ. لَوْثاً): لە کارەکەدا خاوە خاویکرد/ تیایدا سستبوو.

(لَوَّثَ- الشيءَ. تَلْویثاً): شتەکەی تێکەڵکردو تێکهەڵشێلا.

(-التِبْــنَ بِالقَتِّ): کاکەی تێکەڵی گیا تەڕەکە کرد.

(-ثِیابَهُ بالطــینِ): بەرگەکەی قوڕاوییکرد/ جلەکەی پیسکرد.

(-الماءَ): ئاوەکەی لێڵکرد/ لیخنکرد.

(-الأمرَ): کارەکەی شێواند/ ئاڵۆز کرد.

(-فُلانــاً عَن کذا): نەیهێشــت بەلای ئەوەدا بچێت/ ڕێی ئەوەی لێگرت.

(ألاثَ- مالَهُ بِفُلانٍ إلاثَةً): ماڵەکەی/ داراکەی بە فیسار سپارد.

(ألْــوَثَ-تِ الأرضُ إلْواثــاً): زەویەکــە لەناو گیاوشکەکەوە گیای تەڕو تازەی دەرکرد.

(تَلَــوَّثَ- زَیدٌ بِعَمروٍ تَلَوُّثاً): زەید خۆی دایە پاڵ عەمرو خۆی تێهەڵسوو بە هیوای کەڵکێك وایکرد.

(-ثَوْبُهُ بالطینِ): جلەکەی پیس و قوڕاویبوو.

(إلْتــاثَ بِردائِهِ إلْتِیاثاً): ســەر بەرگەکەی لە خۆیەوە پێچایەوە.

(-بالدَمِ): خوێناویبوو.

(-علیهِ الأمرُ): کارەکەی (لێچەواشــەو ئاڵۆز بوو/ تێکەڵوپێکەڵ بوو).

(-البَعیرُ): حوشترەکە قەڵەوو بەهێز بوو.

(-في العَمَـلِ): له كارمكـەدا (خاوەخاويكرد/ شێنەييكرد).
(-في كَلامِهِ): له قسەكەيدا نەيتوانى بيانوو و بەڵگە بهێنێتەوە.
(-فُلاناً عَن كذا): رێى ئەوەى له فيسار گرت/ نەيهێشت بەوە بكات.
(نَباتٌ لائِثٌ): گياى له يەكئالاو.
(أَلُـوث): ١-زمانگيران له قسـەدا ٢-گەوجيى ٣-كەمەكە (شێتيى/ تێكچوون).
(أَلْوَث): ١-لەشخاويى/ سستيى.
أَلْوث (مـص): بيانوو و بەڵگـەى ناتەواوى نادروستو نارِوون.
(أَلُواث): ناردێك/ پەينكە، كە بە كەوڵەكەوە يان پنەكـەوە دەكرێت تـا هەويرەكەى پێوە نەنووسێت.
(أَلُوْثَـة): ١-لەشـخاوبوونەوەو درێژبوون بۆ حەوانەوە ٢-گۆشـتو چەوريـى زۆر ٣-خاوو خليچكيى ٤-زمانبەستن ٥-نيمچە شێتى.
(«رجُلٌ ذو لُوثَةٍ»): پياوێكى خاوو خليچكى بێتوانا/ هيچ له باردانەبوو.
(«بِهِ لُوثَةٌ»): شێتيەكى لەگەڵدايە.
(أَلْوْثَة): ١-جارێك مێزەربەستن ٢-گەوجيى.
(أَلُواثـە= أَلُواث): ١-پەينكـەى نانكردن كە نەيكەنـە سـەر پنەكە تـا گونكەكـەى پێوە نەنووسێت ٢-كەسێكە خۆى له هەموو كارێكو شتێكەوە دەئاڵێنێت ٣-كۆمەڵ.

(أَللَّويثَـة): كۆمـەڵ كـە لە هەمـوو خێڵو تيرەيەكبن.
(«إن المَجلِسَ يَجمَـعُ لَويثَةً مِـنَ الناس»): ئەنجومەنەكـە كۆمەڵێك خەڵكـن له هەمە خێڵێكن/ له خێڵێك نين.
(أَللَّيـث) (ن): رووەكێكـە هەڵزن (بنچينەى وشەكە (لَوْث)ە).
نَبـاتٌ لَيِّث: رووەكێكـە (چنگى داوەتەيەك/ لەيەك ئالاوە).
(أَلأَلْـوَث (م) لَوْثـاء (ج) لُوْث): ١-لەشـخاو ٢-سست ٣-زمانقورس ٤-كەودەن/ كەمئاوەز.
(ديمةٌ لَوثاء): خەرمانەى گيا كە بە گژيەكدا چووبنو ئالابنە يەك.
(أَلمَـلاث): ئـەو شـوێنەى كـە شـتەكەى تێدادەگێررێت.
(أَلمَـلاثُ وأَلمِلْـوَث (ج) أَلمَـلاوِث والمَلاوِثَـة والمَلاويث): خانەدانو گەورەى پايەدار كە بە دەوريدا دێنو پەنا دەبەنە بەرى.
(«هُم مَـلاوِثٌ»): ئەوان خانەدانى گەورەنو پەنادەرى خەڵكن.
(«إنَّهُ لَنِعْمَ المَلاثُ للضِيفان»): ئەو باشترين خانەدانو پەنادەرى ميوانانە.
(أَلمُلَيِّث): سست لەبەر قەڵەويى.
٢-(أَللائِث) (ح): شێر.
(أَلَّوث): ١-هێز ٢-خراپە/ بەديى ٣ برينەكان ٤-شەرو تۆڵەى كۆنەقين.

(اَلألْـوَث (م) لَوْثـاء (ج) لُـوْث): بەهێــز/ بەدەسەڵات.

لوج: (لاجَ. يَلوجُ- الشيءَ لَوجاً): شتەکەی لە دەمدا گێڕا/ هێناوبرد.

(أللُوجِسْـتيك) (ا ع) (يونانية): لە سـوپای ئەمڕۆدا کۆمیتەیەکی سـەربازییە، کارەکەی ئەوەیە کـە بـە زووترین کاتو بۆ شـوێنی پێویسـت ژمارە سەربازێك بە هەموو چەكو کەلوپەلی پێویستیەوە بگەیەنێتە ئەو شوێنە کە دەیانەوێت.

لوح: ١-(لاحَ. يَلُوحُ- الشـيءُ. لَوْحاً): شتەکە دەرکەوتو دیاربوو.

(-البَرقُ): هەورە برووسکەکە چەخماخەیدا.

(-النَجْمُ): ئەستێرەکە ورشەیهاتو دەرکەوت.

(-إلَيه): ئاماژەی بۆ کرد.

(-الشيءَ): شتەکەی دی/ بەرچاویکەوت.

(«لاحَـه بِبَصَرِه لَوحَةً»): بـە چاوی خۆی دی‌و پاشان لێی ونبوو.

(-العَطشُ أَو السَـفَرُ فُلانـاً): تینوێتیی یان گوزار فیساری گۆڕی.

(لَوَّحَ. تَلْويحاً): لە دوورەوە زۆر دوور بە هەر شتێك بێت ئاماژەی بۆ کرد.

(-بِسَيفِهِ): شمشێرەکەی ڕاوەشاندو بریقەی لێهێنا.

(-بِثَوبِهِ): جلەکەی بە هەوادا داو ڕایوەشاند تا ئاماژەی بۆ ئەوە پێبکات کە تەماشا دەکات.

(«لَـوَّحَ لِلْكلـبِ بِرَغيفٍ فَتَبِعَـهُ»): نانێکی بۆ سـەگەکە ڕاوەشـاندو پیشـانداو سەگەکە شوێنیکەوت.

(-الشـيبُ فُلاناً): مووی سپی سەری فیساری سپیکردو لێی دەرکەوت.

(-السَـفَرُ أو العطـشُ فُلانـاً): گـوزار یان تینوێتــی ڕەنگی فیسـاری پەڕانــدو گۆڕی‌و ڕەشی داگەڕاند.

(-فُلانــاً بالعَصــا أَو السَـيفِ أو السـوط أَو النَعــلِ): دار یــان شمشــێر یــان قامچی یان پێڵاوی لە فیسار هەڵبڕی‌و پێی لێیدا.

(-الشــيءَ بالنــارِ): شــتەکەی بــە ئاگــر گەرمکردەوە.

(-العِنَبُ) (عامية): ترێکە ماتەیداوە خەریکە پێدەگات.

(أَلاحَ- الشــيءُ. إلاحَةً): شــتەکە دەرکەوتو ئاشکرابوو.

(-البَرقُ): هەورەبرووسکەکە چەخماخەیدا/ درەخشا/ شەوقیدایەوە.

(-النَجمُ): ئەســتێرەکە کەوتە (ورشە ورش/ بریسکە بریسك).

(-بِسَــيفِهِ أَو ثَوبِــهِ): شمشــێرەکەی یــان بەرگەکەی ڕاوەشاندو ئاماژەی پێکرد.

(تَلَوَّحَ): دەرکەوتو ئاشکرا بوو.

(إسْــتَلاحَ- في الأمرِ. إسْــتِلاحَةً): ســەرنجی وردی لە کارەکە داو تێی ڕوانی.

(أَللائِحَة (ج) لَوائِح):١-مێی وشەی (اللائِح) ٢-دیمەن/ ڕوخسار.

(«نَظَرتُ إلی لَوائِحِهِ»)تەماشای دیمەنەکانیم کرد/ ڕوخسارە دیارەکانیمکرد ٣-لیستە کە کارە ژمێرییەکانی یان شتیتری تێدا تۆمار دەکرێت یان بەرنامەو پرۆگرامی تێدا دەنوسرێت.

(أَللَّـوح (ج) أَلْواح): تەختــەدار یان تەختە ئێسقانو هەر شتێکبێت/ دەپە.

(لَوحُ الجَسَـدِ (ج) أَلْــواح و (جج) أَلاوِيح): ئێسـقانەکانی لەش جگە لە ئێسقانی دەستو پێ یان هەر ئێسقانێکی لەش کە پانبێت وەك ئێسقانی دەفەی شان.

(«نَظَـرتُ إلی أَلواحِهِ»): تەماشــای دیمەنو ڕوخساریمکرد.

(أَلواحُ السِـلاحِ): دەمو شوێنی ئەو چەکانەی کە بریسکە بدەنەوە وەك هی شمشێرو نووکی نێزەو هیتر.

(أَللُّوح): هەوای نێوان ئاسمانو زەوی/ بەرگە هەوا.

(أَللَّياح واللِياح):١ بەیان ٢-گشــت شــتێك کە سپیبێت.

(يُقــالُ لِلتَوكيــد: أَبيضُ لَيــاحٌ وَلِياحٌ): بۆ چەختکردن دەڵێن ســپییەکی پاکی بێگەردو ڕوت ٣-(ح) گاکێویی (لەبەر سپێتییەکەی).

(أَلتَلاوِيــح) (عاميــة): تــرێ لە ســەرەتای ماتەدانیدا.

(أَلتَلْويحــات= الحَواشــي): ئــەو نووســینە زیادانــەو ڕوونکردنەوانــە کە لــە کەناری/ پەراوێزی پەرتووکەکەدا دەنوسرێت.

(أَلْمُلْتــاح): گۆڕراوێك کە بە هۆی خۆرەوە یان گوزارو شــتیترەوە بە ڕوخسارو لەشیدا گۆڕان هاتبێتو ڕەشداگەڕابێت.

(أَلمِلــواح):١-درێژ ٢-ئێســکچاك یــان دەپەی تۆکمەو پان ٣-تێقوپاو ٤-ئافرەتێك زوو بداتە باریــكو بنێســیی/ لەربێت ٥-کونــدە بەبوو قاچی دەبەستنەوە بۆ ئەوەی بازی پێبگرن.

(قِدْحٌ مُلَوَّح): تیرێك پێش پەر لێدانی بدرێتە بەرئاگر تا خۆشو چاکبکرێتو بگۆڕرێت.

٢-(لاحَ. يَلــوحُ- الرَجُلُ لَوحاً ولُوْحاً ولَواحاً ولُؤُوحاً ولَوَحاناً): پیاوەکە تینوویبو.

(إلْتاحَ إلْتياحاً): تینوویبوو.

(أَللُوح): تینوێتیی.

(إبلٌ لَوْحى): حوشترانی تینوو.

(أَلمِلْــواح والمِلْــوَح والمِلْيــاح (ج) مَلاوِيــح): دەموشك کە زوو زوو تینویدەبێت.

٣-(أَلاحَ- بِحَقِهِ. إلاحَةً): مافەکەی بردو خوارد.

(-فُلاناً): فەوتاندی/ مراندی.

٤-(أَلاحَ- مِنــهُ. إلاحَــةً): لێیترســاو ســڵی لێکردەوەو خۆی لێپاراست.

(-مِنَ القَول): لە قسەکەدا شەرمیکرد.

(أَلاحَ علی الشَــيءِ. إلاحَةً): پشتی بە شتەکە بەست/ متمانەی پێکرد.

لوخ: (لاخَ. يَلوخُ- هُ لوخاً): تێکەڵیکرد.
(إلْتاخَ- الشيءُ. إلْتياخاً): شتەکە ئاوێتە بوو.
(-العَجينُ): هەویرەکە هەڵات.
(أَللواخَـــةو واللِياخَة): کـــەرەی چەوری ناو شیرەکە.
لـــود: (لَودَ. يَلْوَدُ لَوَداً): خواریی‌و چەتوونیی کرد/ نافەرمانبوو.
(ألأَلْوَد (ج) أَلْواد):١-کەسێکی خوارو خێچ‌و چەتوون کە ســەر بــۆ فەرمــان دانەنوێنێــت/ نافەرمان‌و گوێرایەڵنەبێت ٢-ملی ئەستوور/ قەوی.
لــوذ: ١-(لاذَ. يَلـــوذُ- بالجَبَل. لَــوْذاً ولَواذاً ولِــواذاً ولُواذاً ولِياذاً): پەنایبردە بەر کێوەکە خۆی تێدا شاردەوەو ونکردو قایمکرد.
(-بالقَـــوم): خـــۆی کوتایە پاڵ خوێشـــگەل‌و پەنای بۆ بردن/ هانای بۆ بردن.
(-الطريـــقُ بالـــدارِ): رێگەکـــە گەیشـــتە خانووەکە.
(لاوَذَ- بفُـــلانٍ. لِواذاً ومُـــلاوَذَةً): پەنایبردە بەر فیسارو هانای بۆ برد.
(-القَومُ): خوێشگەل پەنایان بۆ یەکتری بردو هانایان بۆ یەکبرد.
(-القَومَ): دڵی خوێشگەلی ڕاگرت‌و لاواندنی.
(-بالقَوم): خوێشگەلی گێڕاو سووراندنیەوە.
(ألاذَ- بالجَبَل. إلاذَةً وبالقَوم): خۆی کوتایە ناو شـــاخەکەوەو خۆی تێدا شـــاردەوەو خۆی کوتایە پاڵ خوێشگەل‌و هانای بۆ بردن.

(-الطَريقُ بالدار): رێگەکە خولی خانوەکەی داو گەیشتێ.
(-تِ الدارُ بالطَريق): خانووەکە بەرێگەکەوە پەیوەند بوو.
(أَللَوْذ (مص) (ج) أَلْـــواذ): ١-ئەوەی دەوری/ خولی کێوەکە/ شـــاخەکە دەدات ٢-تەنشـــتی شاخەکە/ چیاکە/ کەژەکە/ کێوەکە.
(«إعْتَصَمَ بلَـــوْذِ الجَبَلِ وبألْـــواذِهِ»): خۆی کوتایـــە پـــاڵ‌و تەنشـــت شـــاخەکە ٣-پێچـــی دۆڵەکە.
(«نَزَلوا بلَوذِ الـــوادي»): لە پێچی دۆڵەکەدا دابەزین‌و دانیشتن ٤-کەنار/ لا.
(«فُـــلان يَطـــوفُ بألْـــواذِ البلادِ»): فیســـار بەملاولای وڵاتەکەدا دەگەڕێت.
(«هوَ لَوذُهُ»): ئەو لێوەی نزیکە.
(لِواذُ الشيء): نزیکیی یان نزیکەی شتەکە.
(«لي مِن الدَراهِمِ مِائَةٌ أَو لِواذُها»): سەد یان نزیکەی ئەوەندە پەنجاییم هەیە.
(لَوذانُ الشيء): لای شتەکە کەناری شتەکە.
(أَلتَلْواذ= المُلاوذَة): پەنابردن، دانەپاڵ.
(«لَهُمْ تَلْـــواذٌ»): پەنابۆیەك دەبەن‌و دەدەنە پاڵ یەك.
(أَلمَـــلاذ): قـــەڵاو پەناگـــا/ پەنـــا/ هاناگـــە/ حەشارگە.
أَلمَلْوذ (ج) المَلاوذ: پەشتەماڵ.
(أَلمَلْوَذَة= المَلاذ): پەناگا، حەشارگە، قەڵا.

٢-(لاوَذَ- فُلاناً. لِواذاً وملاوَذَةً):لەگەڵ فیساردا نارێکبوو/ ناتەبا بوون/ جیای یەکبوون.

(-عَنـــهُ): تەڵەکەبازیی لەگەڵدا کــرد/ ڕێی پێچوو پەنای لەگەڵدا گرت/ فێڵیلێکرد.

(أَلْلَوذانِيَّـــة): تەڵەکەبازیـــی/ ناراســـتیی/ پێچووپەناکردن/ فێڵکردن.

٣-(أَلـــلاذَة (ج) لاذُ):بەرگێکی ئاوریشـــمینی سوور.

لـــور: (أَلْلُـــوْر (ط) (فارســـية)= قریشـــه): لۆرك.

لوز: ١-(لازَ- إِلَيهِ. يَلوزُ. لَوْزاً):پەنایبۆبرد/ خۆی دایە پاڵی.

(أَلمَلاز):پەنا/ پەناگا.

(«إِنَّـــهُ لَعَوزٌ لَوزٌ»):نەداراو پەنابەرە/ نەبوو و هانابەر.

٢-(لازَ. يَلوزُ مِنهُ. لَوْزاً):خۆی (ڕاپســـکاند/ لێ ڕزگار کرد) هەڵات.

٣-(لازَ. يَلوزُ- الشيءَز لَوزاً):شتەکەیخوارد.

(لَـــوَّزَ- التَمرَ تَلْويـــزاً):بادامی خســـتە ناو خورماکەوە.

(أَللَوز) (ن):درەختی بادام/ چوالە یان کێوییە یـــان لە باخدا دەروێنرێت نـــاوك تاڵی هەیەو شـــیرینیش هەیە. قایمـــەو زۆر دەمێنێتەوەو خراپ نابێت. لە شیرینیکردندا بەکاردێت.

(أَلْلَـــوْزَة):ئاڵوو کە نزیـــك زمانە بچکۆلەیەو دوانن.

(أَلْلَـــوزِيّ):بادامیـــی/ ئـــەوەی لـــە شـــێوەی چوالەدایە.

(أَلْلَوزِينَج (ط) (فارســـية):لەبزینە، جۆرە حەڵوایەکە.

(أَرضٌ ملازَة):زەوییەك درەختی (چوالەی/ بادامی) زۆر بێت.

(أَلمُلَوَّز):خورمای باداماویی/ بادام تێخراو.

(وَجْهٌ مُلَوَّز):ڕوویەکی جوانو شێوە شیرین.

لوس: (لاسَ. يَلُوسُ- الشيءَ. لَوساً):شتەکەی چەشت.

(-الحَـــلاواتِ وغَيرَهـــا):بە دوای شـــیرینیدا گەڕاو خورادنی.

(لائِـــس ولَؤُس وكَـــوَّس وأَلْوَس):کەســـێکە بـــە دوای حەڵـــواو شـــیرینیدا دەگەڕێـــتو دەیانخوات.

(-الشَـــيءَ فِي فَمِهِ):شـــتەکەی لـــە دەمدا (بە زمان هێناو برد/ گێڕای).

(«هـــو لايَلوسُ كـــذا»):ئەو چەشـــەی ئەوە ناکاتو دەستگیری نابێت.

(أَلْلُـــوس):کۆی وشـــەی (أَللائِس) خواردن/ خۆراك.

(«ماذُقْتُ لَواساً»):چەشەی هیچم نەکردووە.

(أَلْلُواسَة):پاروو.

(«ماذُقتُ لَؤُوساً»):چەشەی هیچم نەکردووە. خواردنم نەخواردووە/ پـــاروو بە گەروومدا نەچووە.

لــوص: ١-(لاصَ. يَلُــوصُ لَوصــاً): له درزی دەرگــاوە یــان شــتێکی وەهاوە ســەرنجیدا/ تیلەیکرد.

(-عَنهُ): خۆی لێلادا.

(لاوَصَ. مُلاوَصَــةَ): لــە درزی دەرگاوە یان شوێنێکی وەهاوە ڕوانی/ تیلەیکرد.

(-إلَیــهِ): دزە چاویکرد وەك نیــازی کارێکی هەبێت.

(-فُلاناً عَن کذا): فیساری فریوداو لایدا.

(-الشَــجَرَةَ): ویســتی بیبڕێتەوە سەرنجی لە درەختەکەدا تا بزانێت لە کوێیەوەو چۆن بە تەور بیبڕێتەوە.

(ألاصَ- هُ علی الشيءِ إلاصَةً): خولی شتەکەی پێداو ویستی لێی بسێنێت.

(«ماألَصْتُ أن آخُذَ مِنهُ شیْئاً»): بە دەوریدا نەهاتووم بۆ ئەوەی هیچی لێبسێنم.

(تَلــوَّصَ. تَلَوُّصاً»): پێچپیخــوارد/ ئەمدیوو ئەودیویکردو/ خۆی هەڵگێڕو داگێڕ کرد.

(أَلمُلاوِص):(مەراییکەر/ ڕیاییکەر/ ماستاوکەر)ی فێڵباز/ تەڵەکەباز.

٢-(لَوَّصَ. تَلْویصاً): هەنگوینی پاڵاوتەیخوارد.

(أللواص): هەنگوینی پاڵاوتە.

٣-(ألّیصَ- الرَجُلُ): هێنرایە لەرزین.

٤-(أَلْلَوَص): ئازاری گوێ یان گەروو/ قورگ.

لــوط: ١-(لاطَ. یَلــوطُ- الحَــوضَ. لَوطاً): گۆلەکەی/ حەوزەکەی بە قوڕ یان چیمەنتۆو شتیتر سواغدا تا ئاو نەدەڵێنێت.

(-الشيءَ بالشيءِ): شتەکەی بە شتەکەیترەوە نووساند/ لکاند.

(«لاطَ الشــيءُ بِقَلْبي»): شــتەکە بە دڵمەوە لکا/ نووسا/ حەزملێکرد/ چووە دڵمەوە.

(-فُلانــاً بِفُــلانٍ): فیســاری بردەوە ســەر فیسارکەس و بە فرزەندی ئەویدانا.

(-فُلاناً بِعَینٍ أَو سَهْمٍ): کردی بە چاوەوە یان بەرتیریخست/ تیری تێگرتو بەریکەوت.

(لاطَ- الشيءَ): شتەکەیشاردەوە.

(-في الأمْرِ): لــە کارەکەدا پێیداگرتو هەتەر بوو زۆری تێداکرد.

(لَــوَّطَ- هُ بالطَیِّبِ تَلویطاً): بۆنی خۆشــی (پێوەکرد/ تێهەڵسوو).

(إلْتاطَ-هُ إلْتیاطاً): کردی بە زاڕۆڵەی خۆیو هی خۆیشی نەبوو.

(-حَوضاً): گۆلەکەی درز بڕ کرد.

(«إلْتاطَ بِقَلْبي»): چووە دڵمەوە/ بە دڵمەوە نووساو خۆشمویست.

(إسْــتَلاطَ-هُ إسْــتِلاطَةً): بــە درۆ کردی بە کوڕی خۆیو هی ئەویش نەبوو.

(ألَلاطَةُ): دارێکە دەیکەنە ڕایەڵی بنمیچ.

(لَعْطَــةُ) (عامیة) = ألْلاطَةُ أَلْلَوط) (مص): ١-سەربەرگ، عەبا، جبە ٢ شتی پێوە نووساو.

(«إني لأَجِدُ في قَلبي لَوطاً»): من خۆشەویستیی لە دڵمدایەو پێوەی چەسیوە.

(اَلاَلْـوَط): تـەواو پێـوە لـكاو/ نووسـاو/ چەسپیو.
«هُو أَلوَطُ بقلبي»: ئـەو زۆرتر (بە دڵمەوە نووساوە/ لە دڵمدایە).
(اَلْمُسْتَلاط): منداڵی بەخێوكراو/ هەڵگیراوە.
٢-(لاط. يَلُـوطُ- الإنسـانَ لَوطـاً): ١-لـە مرۆڤەكەیدا ٢-دەریكرد.
٣-(أَلْلَوْط): ١-سوود/ ریبا ٢-پیاوی سووكەڵە.
أَلْلِباط: سوودو سوودخواردن لە بنچینەدا ئەم وشەیە (أَلْلِواط)ە.
الملحق:
لوط: أَللِّواط: هەتیوباز/ نێرباز.
أَللُّوطِيّ: هەتیوباز/ بەچەباز/ نێرباز.
أَللُّواطِيَّة: هەتیوبازیی/ نێربازیی.

لوظ: (لاظَ. يَلُـوَظُ- هُ لَوْظاً): ١-داخیدایەو دەریكرد كاتێ لێی نزیكبووەوە ٢-بەربەرەكانێی كرد.
(إلتاظَ-ت الحاجَةُ): پێداویسـتیەكە سـەری نەگرتو دەستنەكەوت.
لوع: ١-(لاعَ. يَلُـوعُ-هُ الحُبُّ. لَوعاً): ئەڤین/ حەزكـردن/ دڵداریـی/ خۆشەویسـتیی دایەبزەویداو نەخۆشیخست.
(-تِ الشَـمسُ فُلانـاً): خۆر، هەتـاو ڕەنگی گۆڕیی، هەتاوبردی/ ڕەنگی پەڕان.
(-الرَجُلُ. لَوْعاً ولُووعـاً): زیرەكردوو بوو/ تۆقی/ یان بەرچاوتەنگو بەدرەوشتبوو.
(- لاعٌ): زۆر ترسـنۆك یـان بەدرەوشـتو بەرچاوتەنگ.
(لاعَ. يَلاعُ ويَلوعُ. لَوعَةً):١-دڵی سووتاو ئاگری پـەژارەو مەراق یان هـی دڵداریی تێبەربوو/ سـوێیبووەوە ٢ تۆقی یان وەرسـبووو ئارامی لەبەربرا یان نەخۆشكەوت.
(لَـوَّعَ-هُ الحُـبُّ. تَلْويعـاً): سـوێی دڵداریی نەخۆشیخست.
(«لَوَّع فُلاناً») (عامية): سوێی پێهێنایەوەو سزای پێچەشت.
(أَلاعَ- تْـهُ الشَـمسُ إلاعَةً): هەتـاو ڕەنگی (پەراند/ گۆڕی).
(-الثَديُ): گۆی مەمكەكە ڕەشهەڵگەڕاو ڕەنگی گۆڕدرا.
(إلْتاعَ- قَلْبُـهُ. إلتِياعاً): دڵی لە مەراقدا یان بە حەزو تاسە سووتاو سوێی لە دڵدابوو.
(أَلْلاعُ (ج) لاعُون ولاعَةُ وأَلْواعُ): ١-خەستە/ نەخـۆش/ بیمـار ٢-بێـورەو بێئـارام یـان زیرەكردوو.
«رَجُلُ هاعُ لاعٌ»: كابرایەكگی زیرەكردووی بێورەوتۆقیو.
(«هِـيَ هاعَـةٌ لاعَـةٌ»): ئافرەتێكـی زۆر ترسنۆكی بێورەو تۆقیوە.
(«رَجُلُ هائِعُ لائِعٌ»): پیاوێكی زۆر ترسنۆكی بێورەی ئارام لەبەربڕاو/ تۆقیو.
(أَللاعَـةُ (ج) لاعات): ژنی نەخۆش یان زۆر

ترسنۆكی بێئۆقۆەو بێورە.

(أَلْلَوْعَة): ١-جارێك نەخۆشكەوتن ٢-سوێی ژانەدڵی خەفەتو ئەوینو تاسەكردن ٣-خۆربردن.

(«فِي قَلبِهِ لَوعَةٌ»): گڕی سوێی ئەڤینی لەدڵدایە ٢-ڕەشیی گۆی مەمك ٤-جارێك بێورەو بێقەرارو بوونو وەرسبوونو ترسان.

٢-(أَللاعَةُ (ج) لاعات): دڵقایمی دڵپۆڵاو سەربەرزو مەرد.

لوف: ١-(لافَ. يَلوفُ الطَعامَ. لَوفاً): خواردنەكەیخوارد یان جووی.

(-تِ الدابَّةُ الكَلأَ): چوارپێكە پووشەكەیخوارد/ گیا وشكەكەیخوارد.

أَللُوف (ن): لفكە شامیی: دەچێنرێت گەڵاكەی لاكێشەییەو زۆر گەورە دەبێت گوڵەكەی زەردە بەرگێك دایدەپۆشێت وەك كەرەنا خۆی دەپێچێتەوە وەك لفكە تاڵەكانی دەئاڵێتە یەكو كە وشكبوو بۆ خۆشتن بەكاردێت.

(أَللَوف) (مص): خواردنێك یان گیایەك كە نەخورێتو حەزی لێنەكرێت.

أَلْلِيف: گیای وشك/ پووش/ پاوەن (وشەكە لە بنچینەدا (لَيوف)ە.

(«كَلأٌ مَلوف»): وشكە گیایەك بە باران شۆرابێتەوە.

٢-(أَللُوف الواحدةُ لُوفَة) (ن): ڕووەكێكە پەلدەهاوێتو خۆی بلاودەكاتەوە زۆر گەورە دەبێت گوڵی زەردی جوان دەگرێت بەری لاكێشەییو درێژكۆلە دەگرێت.

(أَللُوفى) (ن): ڕووەكێكە بۆ شۆریی/ ڕەوانیی كۆنبوو دەوەستێنێت.

(أَللُوفَة): پەینكە كە دەیخەنە سەر پنە یان كەوڵی نانكردن بۆ ئەوەی گونكەكە پێیانەوە نەنوسێت.

(أَللَوّاف): فەرشچن، بەرەچن.

لوق: ١-(لاقَ. يَلوقُ-هُ لَوقاً): نەرمیكرد.

(-الدواةَ): مەرەكەبەكەی چاككرد.

(«هو لايَلُوق عِنْدَكَ»): ئەو لەلات دانامركێ/ سرەوتی نییەو نامێنێتەوە.

(لَوَّقَ- الطَعامَ. تَلويقاً): خواردنەكەی نفیشكاویكرد/ كەرەی تێهەڵسوو.

(أَللُوق): هەموو شتێكی نەرمو شل چ خواردن بێت یان شتیتر.

أَللَوْقَةُ: جارێك شت نەرمكردن.

(«ماذاقَ لَواقاً»): هیچی نەرمی نەچەشتووە.

(أَللُوقَة وأُلُوقَة): كەرە/ نفیشك.

(أَلمِلْوَق): كەوچكی دەرمانساز.

٢-(لاقَ. يَلُوقُ- عِيْنَهُ لَوقاً): كیشای بە چاویدا.

٣-(لَوَقَ-هُ فَانْلَوَقَ) (عامية): خواریكردەوە ئیتر خواربووەوە.

(أَللَوَق): گەوجیی/ خواروخێچیی.

(أَلأَلْوَق): گەوجتر (عند العامة) خواروخێچتر.

٤-(أَلْلَوقَة): كاترْميْر.

(ذهــب فُــلانٌ لَوقَــةً): فيســار كاترْميْريْك رِوْيشت.

لوك: (لاكَ. يَلوُكُ- اللُقْمَةَ. لَوْكاً): پارووەكەی لەدەمدا بە شــيْنەيى جوو لــە دەمدا هيْناى‌و بردى.

(-الفَرَسُ اللجامَ): چارەويْكە لغاوەكەى هيْناو بردو پيْدانووسا.

(«هو يَلُوكُ أَعراضَ الناس»): ئەو لە ناموسى خەلْكى بە خراپە دەدويْت‌و پايەمالْى دەكات/ ناموسى خەلْكى دەشكيْنيْت‌و دەبات.

(أَلكني الى فُلان): لە منەوە پيْى بلْىْ نامەكەى منى پيْگەيەنە (لە بنچينەدا (أَلئِكني) يە.

(أَلْلَواك): ئەوەى كە دەجووريْت.

(ماذاقَ لَواكاً): هيچى نەجووە تا بيچيْژيْت.

لــول: ١-(أَلْلَــولاء): تەنگانــەو نەهامەتيى‌و زيان.

٢-(لَوْلا): ئەگەر نەبوايە.

(لَــوْلا زَيدُ لأكرمتك): ئەگــەر زەيد نەبوايە ريْزم ليْدەگرتيت.

(«لولا أَنتُــم لَكُنا مُؤمنــين»): ئەگەر ئيْوە نەبوونايــە ئيْمە خاوەنــبڕوا دەبووين، جارى وا هەيــە دەوتريْت (لَــولاي ولَولاك ولَولاهُ): (ئەمــە كەمتربيْــت) ئەگەر مــن. ئەگەر تۆ. ئەگەر ئەو نەبوايە.

(وتكــون للعــرض والتحريض): جــارى وا هەيە بۆ هاندانەو لەگەلْ فرمانى ڕانەبوردوو يان شــيْوە ڕانەبوردودا دەبىْ بيْت وەك (لَولا أَخرتنــي إلى أَجل قَريــب): دەبا بۆ دەميْكى نزيك دوات بخستمايە.

-(وتكونُ للتوبيخ والتَنديم): بۆسەرزەنشت‌و پيْداهەلْشاخان دەبيْت.

(لَولا جــاءوا عليه باربعة شــهداء): دەبوو چوار شايەتيان لەسەر بهيْنايە (لولا: لە (لو) و (لا) پيْكهيْنراوە.

٣-(أَلْلَولَب): ١-بورغو ٢-جەڕ، زەمبەلەك.

٤-(لَوْلى. لَولاةً): پشتى تيْكردو هەلاَت.

(«لولى مُدْبــراً»): دەبوو پشــتى تيْكردايەو هەلاَتايە.

لــوم: ١-(لامَ. يَلومُ-هُ في كذا وعلى كذا. لَوماً وملامــاً ومَلامَةً): ١-بۆ ئەوە/ لەســەر ئەوە سەرزەنشــتيكرد ٢-تــەرزە شــكيْنيكردو دلْى پەشــاند لەبەر ئەو كارەى كە نەدەبوو بيكات (لەبەر خۆى‌و لەبەر ئەوە قسەكەى پيْوت).

(لائِـــم): ١-لـۆمــەكــارو ســەرزەنـشــتـكـار ٢-تەرزەشكيْنكار.

(مَليم ومَلُوم): لۆمەو سەرزەنشتكراوو تەرزە شكيْنكراو.

(لَوَّمَ- هُ تَلْويماً): زۆر سەرزەنشتيكرد.

(لاوَمَ-هُ. مُلاومَــةً ولِوامــاً): سەرزەنشــتى يەكتريانكرد.

(ألامَ-هُ. إلامَةً): سەرزەنشتيكرد/ گلەيى ليْكرد.

(مُلیم): سەرزەنشتکەر.

(مُلام): سەرزەنشتکراو، گلەییلێکراو.

(اَلمَلامَة): گلەیی کردن یان سەرزەنشتکردن (ج) (مَلاوِم)

(-أَلامَ الرجُلُ): پیاوەکە کارێکیکرد کە سەرزەنشت بکرێتو هەڵگرێت/ قسەی بێتە سەرو هەڵبگرێت تەرزەشکێنی بکەن.

(تَلَوَّمَ تَلَوُّماً): خۆی تووشی سەرزەنشتکرد.

(تَلاوَموا): سەزرەنشتی یەکتریانکرد.

(اِلتامَ. اِلْتیاماً): قایلی سەرزەنشتییەکە بوو.

(اِسْتَلامَ: اِسْتِلامَةً): شایستەی سەزرەنشتکردنبوو/ هەڵیگرت گلەیی لێبکرێت.

(-اِلَیهِم): کارێکیکرد بەرامبەریان کە سەرزەنشتی بکەن.

(اللائم (ج) لُوَّم ولُوّام ولُیَّم (فا): سەرزنشتکەر. گلەییکەر.

(اَللائِمَة (ج) لَوائِم): ١-مێی وشەی (اَللائِم) ٢-سەرزەنشت/ گلەیی.

(اِسْتَحَقَّ اللا ئِمَة»: شایانی ئەوەبوو سەرزەنشتیی بکەن/ شایستەی گلەییلێکردنە.

(«جاءَ بِلامَةٍ»): سەرزەنشتی هێنایە سەر خۆی/ کارێکیکرد کە گلەیی لێبکەن.

(اَللَوم) (مص) : گلەیی یان گلەییو سەرزەنشت.

اَللَوَم: سەرزەنشتی زۆر/ گلەیی زۆر.

(اَللَومی واللَوماء): گلەیی/ سەرزەنشت.

(اَللَومَةُ): جارێك سەرزەنشتکردن.

(«جاءَ بِلَومَةٍ»): کارێکیکرد کە سەرزەنشت بکرێت.

(اَللُوْمَة): کەسێکە کە خەڵك سەرزەنشتی دەکاتو گلەیی لێدەکەن.

(اَلتَلَوُّم): تووشی گلەییو سەرزەنشتبوون.

(«لي فیه لُومَةُ»): گلەییەکەم یان سەرزەنشتیەکەم لەسەری هەیە.

(اَللُوَمَة): کەسێکە کە سەرزەنشتی خەڵك زۆر بکات.

(اَللَوّام): فرە سەرزەنشت فرەگلەیی.

(اَلنَفسُ اَللَوّامَة): دەروونی سەرزەنشتکار کە سەرزەنشتی خاوەن دەروونە پاکەکە دەکات گەر کارێکی بەد یان هەڵەیەك بکات. لێیدەپرسێتەوە.

(«أَنتَ أَلْوَمُ مِن فُلان»): تۆ لەو شیاوتری سەرزەنشتیت.

(اَلمُتَلَوِّم) (فا): کەسێکە کە خۆی بەر سەرزەنشتیسەرزەنشتکاران بخات بەوەی کاری هەڵەو خراپ دەکاتو گلەیی لێدەکرێت.

٢-(لِیمَ- بِهِ): رێی لێبڕاو نەهێڵرا بە ئەنجام بگات.

(اِسْتَلامَ الی ضَیفِهِ. اِسْتِلامَةً): چاك لەگەڵ میوانەکەیدا نەجووڵایەوە/ باش میوانداریی نەکرد.

٣-(لَوَّمَ. تَلْویماً لاماً): پیتی لامی نووسی.

(أَللامُ (ج) لامات): پیتی لام.
(أَللامِيُّ): لامیی.
(لامِيَّةُ العَجـم): هەڵبەسـتێکی لامییە هی (طُغرائي) یە.
(لامِيَّةُ العَـرَب): هەڵبەسـتێکی لامییە هی (شَنْفَري) یە.
٤-(تَلَـوَّمَ. تَلَوُّماً): بە دوای دەردەکەدا گەڕا تا بزانێت لە کوێدایە.
(-فِي الأَمـرِ): لـە کارەکەدا پەلـەی نەکردو تیایادا چاوەڕێبوو.
(أَلْمُتَلَوِّم): کەسێکە کە چاوەڕێکاری جێبەجێ کردنی پێویستیەکیەتی.
٥-(أَللاَّم (ج) لامات): ١-ترسێکی زۆرو تۆقین ٢-کەسـەکە خـۆیو کەسـێکیتر ٣-نزیکیـی ٤-هەموو شتێکی (سەختو گران/ توند).
(أَللامَة): ترسێکی زۆرو تۆقین.
(أَللامِيُـون) (ن): گەزنە درۆزنـە. گیایەکە گەڵاکەی چڕە گوڵێکی سپی یان پەمەیی هەیە لە شـوێنە چۆڵەکانـدا زۆرە. لەبەر جوانیی گوڵەکـەی دەروێنرێـت. گرنگتریـن جۆریان گەزنە سپییە.
(أَللامِيُّ) (ز): کەتیرەی درەختێکە سـپییەو دەجووڕێت.
(أَللَّوم): ترسێکی زۆرو تۆقین.
(أَللُّـوْم): دەرمانــی ڕەوانیی کــە لە درەختی گەزنە درۆزنە دەگیرێت.

لون: لَوَّنَ-الشيءَ تَلْويناً: شتەکەی ڕەنگکرد.
-البُسْرُ: خورمافەریکەکە ڕەنگیگرتو خەریکی پێگەیشتنە.
(«لَوَّنَ الشيبُ فيه»): سـپێتیی بەسەریەوە دەرکەوت، بە قژیەوە دەرکەوت.
(تَلَوَّنَ- الشيءُ): شتەکە ڕەنگیگرت/ ڕەنگێکی گـرت کـە لـە ڕەنگەکـەی زووی جیابـوو ٢-ڕەنگینبوو.
(-الرَّجُلُ): ڕەوشتو ڕەفتاری پیاوەکە گۆڕاو هەردەمە بە جۆرێکبوو.
(إِلْـوَنَّ. إِلْونانـاً): ڕەنگـی جیاجیایبــوو/ ڕەنگینبوو.
(أَلْلَـون (ج) أَلوان): ١-ڕەنگ، بۆیە، ئەوەی کە شتێك لە شـتێکیتر جیادەکاتەوە ٢-قەڵافەتو شـێوەو نیشـانەی ڕەنگی سـپێتییو ڕەشیو سـووریيو گەلێك ڕەنگیـترو جیاکەرەوەیتر ٣-جۆر، چەشن، ڕەنگاوڕەنگ، کاڵ، تێر/ تۆخ.
(«عِنـدَهُ لَونٌ مِـنَ الثِياب»): جۆرێك بەرگی هەیە/ جۆرە بەرگێکی هەیە.
(تنـاوَلَ كذا وكذا مِنَ الطَعامَ»): لەو ڕەنگەو لەو چەشنەو جۆرە خواردنەی خوارد.
(«أَتى بأَلوانٍ مِن الحَديث»): لە هەمەجۆرو بابەت قسەی هێناو برد/ کردی.
(أَلتَلْوين) (مـص): ١ ڕەنگکـردن، بۆیەکردن، ڕەنگینکردن٢-ڕەنگاوڕەنگبوون٣-پێشکەشکردنی هەمەڕەنـگ خـواردن بـۆ خۆشـیو چەشـە

٤-گۆڕینی شـێوە قسەکردن بە شێوەی جیاجیاو جۆراوجۆر.
(أَلْمُتَلَـوِّن) (فــا): بێبــار، هــەر جــارەی بە شــێوەیەك/ بە ڕەنگێك خۆی پیشــانبداتو ڕەوشت بنوێنێت.
لــوە: (لاهَ. يَلُــوهُ. وَتَلَــوَّهُ — السَــرابُ. لَوهــاً ولَوَهانــاً): تراویلکەکــە شــەکایەوەو بریسکایەوە.
(لَوْهُ السَــرابِ ولَوهَتُهُ ولُؤُوهَتُهُ): بریقەی/ بریسکەی تراویلکەکە.
(أللاهَة)) (ح): مار.
لوو: (لَوَى. يَلْــوي-هُ دَيْنَهُ وبِدَينِهِ. لَيّاً ولِيّاً ولَيَّاناً ولِيَّاناً): وامەکەی/ قەرزەکەی خایاندو ئەمڕۆ بە سبەی پێکرد/ دانەوەی دواخست.
(-فُلاناً بِحَقِّهِ): حاشــای لە ماف فیسار کرد/ نکوولێی لە مافەکەیکرد.
لَــوِيَ. يَلْوى- النَبْتُ لــوَى: گیاکە، ڕووەکەکە لوولبوو.
(-القِــدْحُ أَو الرمــلُ): تیرەکــە یــان لمەکــە خواربوو/ لاربووەوە/ چەمییەوە.
(-تِ المِعْــدَةُ أَو الظَهــرُ): گەدەکــە پێچــی پێداهــاتو ژانیکــردو پشــتەکە چەمییەوە/ خواربووەوە.
ظَهرُ لَوٍ: پشتی چەماوە/ خوار.
مِعــدَةٌ لَويــةٌ: گەدەیەکی ژانکــردووی پێچ پێداهاتوو.

(لَــوِيَ-تِ الحَيَّةُ): مــارەە خەپلەیبەســت/ گرمۆڵەبوو/ پێچیخوارد/ لوولبوو.
(لاوى-ت الحَيَّةُ الحيَّةَ. مُلاواةً ولِواءً): مارەکە لە مارەکەیترەوە ئاڵاو پێچیخوارد/ لوولیخوارد.
(أَلْوى- بِحَقِّ فُلان. إلــواءً): نکوولیی لە ماف فیسار کرد.
(-بِكَلامِهِ): بە پێچەوانەی ئەوەوە قسەیکرد/ بەرپەرچی قسەکەی ئەویدایەوە.
(-بِيَــدِهِ أَو بِثَوبِهِ): بەدەســتی یان جلەکەی ئاماژەی بۆ کرد.
(-بِهِ): بردی (وەك بەلای خۆیدا لایدابێت).
(-بما في الإناءَ): ئەوەی لە دەفرەکەدا بوو بۆ خۆی بردو بەسەر ئەوانیتردا زاڵبوو.
(-بهم الدَهرُ): ڕۆژگار فەوتاندنی.
(-البَقْلُ): سەوزییەکە سیسبوو.
(-النَبــتُ): ڕووەکەکــە، گیاکــە لاربووەوەو کەچبوو/ وشکبوو.
(-القَومُ): خوێنشــگەل بــەلای پێچی لمەکەدا ڕۆیشتن.
(-الرَجُــلُ): ١-کشــتی پیاوەکــە وشــکبوو ٢-خواردنە شاردراوەکەیخوارد کە بۆ خەڵکیتر دانرابوو ٣-ئاڵای میری دروو.
(-الأَميرُ لَهُ لواءً): میر تیپێکی ســوپای خستە ژێر دەستی ئەوەوە.
(-فُــلانُ اللــواءَ): فیســار ئاڵاکەی بەســتو بەرزکردەوە.

(تَلَـوَّى- الشَـيءُ تَلَوِّياً): شـتەکە کەچبوو/ خواربوو/ نوشتایەوە/ چەمایەوە.
(البَرقُ في السَّحابُ): بروسکەکە لە هەورەکەدا پێچپیخواردو تاویسەند.
(تَلاوَیـا): بەسـەریەکدا (پێچپانخـوارد/ لوولیانخـوارد/ ئالآنەیـەك) (ئەمـە لە مارو شتیتردا دەبێت).
(تَـلاوَوْا علـى فُـلان. تَلاوِیاً): لە فیسـار خربوونەوە/ کۆبوونەوە/ تێیمرووکان.
(إلْتَـوى القِدحُ أَو الرَمْلُ. إلْتِواءً): تیرەکە یان لمەکە (لار/ خوار) بووەوە/ پێچپیخوارد.
(-الشيءُ): شتەکە خواربوو/ لاربووەوە.
(-لَوِیَّـةً): خواردنی بە نهێنی بۆ خەڵك داناو شاردیەوە.
(-علیه الأَمرُ): کارەکەی لێ چووە بەست.
(إِسْتَلْوى- بِهِمُ الدَهرُ): رۆژگار فریکردن.
(أَللاوی (ج) لاوُون ولُواة) (فا): پێچخواردوو، لوولبوو/ تێئـالآو ٢-کەچبوو/ خوارەوەبوو ٣-گینگڵدەر/ تلاوتلکەر.
(أَللاویاء) (ن): جۆرە رووەکێکە.
(أَللِواء (ج) أَلْوِیَه وأَلْوِیات): ١-بەیداخ (دەڵێن بۆیە وا ناونراوە چونکە دەنوشـتێنرێتەووە لوولدەدرێت لە کاتی پێویسـتیدا هەڵدەکرێت —(ا ع) ٢-سـەرتیپ. پلەیەکی سـەربازییە لە ریزی وشەی (جَنرال)ە.
(-في التقسـیم الإداري): لـە دابەشـکردنی ولآتدا پارێزگایەو تیپێکی سوپایە.
(أَمیر اللواء): سەرتیپ.
(«بَعَثـوا بالسَـواءِ واللـواءِ»): هانایان هێنا فریامانکەون هانای فریاکەوتنیان نارد.
(أَللَّـواء (ح): ملگێـرە/ غەزایـی/ جۆرێکـە لـە دارکونکـەرە، مەلێکە سـەری دەگێڕێو بادەدات.
(أَلْلَوَّة= الشُوهَة): ١-دووریی ٢-ناشیرینی.
(أَللُوی): درۆو ساختەو قسەی نارەوا/ دەلەسە.
(أَللَّوی (مص): ١-پشـتخواریی/ چەمینەوەی پشت ٢-ژانی گەدە.
(أَللِوَی (ج) أَلْوِیَه وأَلـواء): لی کەڵەکەبووی پێچخواردوو.
(أَللَّـوِيُّ): ١-سـەوزەی سیسـبوو چونکـە کە سیسـبوو خواردەبێتـەوو بەسـەریەکدا لوولدەخوات ٢-گیای وشـکەوەبوو یان نیمچە وشك.
(أَللَّـوِيُّ) (ن): درەختێکـە پەلـی وەك گوریسـی دەگرێتو تێیدەئاڵێت یـان پیایدا شۆردەبێتەوە.
(أَللَّوِیَّـة) (ج): لَوایـا: خواردنـی پەنادراوو شـاردراوە بۆ خەڵك. وەکو لـەوان بۆ خەڵك گلدرابێتەوە.
(أَللِیَّة): خزمایەتی/ خوێشایەتی.
(أَلأَلـوی): (قۆچی/ شـاخی) خـوار ٢-کلکی خواربووی زگماکیی (ج) (لَيّ).

(- مِـنَ الطَريــق): رِێی دوورو نادیــار، رِێی هاتو نەهات.
(رَمــاهُ اللهُ بِأحــوى ألْوى): خــودا گرفتاری سەختترین وەیو چورتومیکرد.
(ألألــوى (م) لِيَــاء): مرۆڤــی کینــه له دڵو سەرســەخت کە بە شەرە قســە ناحەزەکەی لوولــدەدات ٢-ڤینلەدڵێــکو دوژمنێکــی سەرســەخت/ دوژمنێکی رِقاوی ٣-کەللەرەقو گیر ٤-تەریکێکی گۆشەگیر.
(ألْلَيَــاء): ١-مێی وشــەی (ألألــوى): ٢-زەویی دوورەناو وەکو لە ئاوەکە لایدابێت
(ألألواء)١:-ئەملاولای دۆڵ، دەرە ٢-کەنارەکانی وڵات.
٢-(ألْوى- فُلانُ إلْواءً): ئاواتی زۆریخواست.
٣-(ألْــلاؤُون والــلاؤُو): ئەوانــەی کــەوا/ کەسانێکی کەوا (کۆی وشەی (الذين)ەیە.
(الــلاءُ وألّلاتُ): ناوی بتێکــی عەرەبە پێش ئیسلام.
(أللاوِيــاء): ئاســنی داغ کــە داغــی وڵاخی پێدەکەنو پێی نیشانە دەکەن.
(أللاوِيُّ (ج) لاوِيُّون): لاویەکان کە لە نەوەی لاوی کوری یەعقوبی کوری ئیســحاقی کوری ئیبراهیم بوون.
(سَــفَرُ اللاوِيّــين): یەکێکە لــە گوزارەکانی حەزرەتی موسا کە پێنجبووە.
(أللُــوَّة واللِّية): دارعوود کە دەیســووتێننو خۆیانی پێ بۆنخۆشدەکەن.
(ألّلَــوى= اللاتــي): کــۆی (ألّتي)یــە ئــەو مێیانەی کە (ألْلَوِيُّ): ١-گیای وشــك یان گیای نیمچەوشکبوو ٢-کەچیی/ خواریی.
لوي: لَوى. يَلْــوي- الحَبلَ. لَيّاً ولَوْياً ولُوِيّاً): پەتەکەی/ گوریسەکەی باداو نوشتانیەوە.
(-الغُــلامُ): هەرزەکارەکە تەمەنی گەیشــتە بیست ساڵان.
(-عَــنِ الأمْرِ): لە کارەکەدا لەشــگرانییکرد/ سستیکرد.
(«لوتِ اللّيالــيَ لَفَّهُ على العَصَا»): شــەوان رابوردو ئەو هەر چاوەروانبوو - واتا پیربوو/ تەمەنی بەسەربرد.
(-أمْــرَهُ عَنِيَّ. لَيّاً ولَيّانــاً): کارەکەی لە من پێچایەوەو شاردەوە.
(-سِرَّهُ): رازو نهێنیەکەی شاردەوە.
(-الحُــزْنُ قَلْبَهُ): داخ دڵیبرد/ دڵشکســتبوو/ داخ دڵی برژاند.
(-عَلَيــهِ): میهرەبانیــی لەگەڵــدا نواند یان چاوەرێیکرد، ئاوری لێدایەوە.
(«مَــرَّ لا يَلوى على أحَد»): تێپەرِیو ئاوری لە کەس نەدایەوەو چاوەرێی کەسی نەکرد.
(-رَأْسَــهُ أو بِرَأْسِهِ): ســەرو رووی وەرگێراو پشتی کردە ئەو کەسە/ ئەوە.
(-تِ الناقَــةُ بِذَنَبِهــا): مێحوشــترەکە کلکی بزواند/ جووڵاند.

(-فُلاناً على فُلانٍ): فیسـاری له فیسار کەس له پێشتر گرت.
(«فُلانٌ لايَلْوی ظَهْرَهُ»): فیسـار قایمه پشت دانانەوێنێت.
(لَـوَّی- عَلَيهِ الأَمـرَ. تَلْوِيَـةً): کارەکەی لێ ئالۆزکرد، چەواشەکرد).
(«لَوَّی أَعْناقَ الرجالِ»): ملی پیاوەکانی بادا، واتا بەسەرایندا زاڵبوو.
(أَلْوی- برَأسِهِ إلواءً): سەری وەرگێڕا.
(-تِ الناقَـةُ بذَنَبِهـا): مێحوشـترەکە کلکی جووڵاند/ هێناوبرد.
(تَلَوَّی- الحَبلُ. تَلَوِّياً): پەتەکە/ گوریسـەکە بایخواردو نوشتایەوە.
(-تِ الحَيَّةُ): مارەکە پێچیکردەوە.
(إلْتَوی- الحَبلُ. إلْتِواءً): گوریسەکە/ پەتەکە بایخوارد، لوولبوو. نوشتایەوە.
(-الأَمرُ): کارەکە گرانبوو و چووە بەست.
(-عَنِ الأمـرِ): ڤنگگرانیی له کارەکەدا کرد/ سستییکرد.
(أَلْلِيَّة (ج) لِویً): جارێك پێچکردنەوە جارێك خواربوونەوە.
(مُلْتَوی الوادِي): پێچی دۆڵەکە.
(أَلمَلاوي): ڕێگای (پێچاوپێچ/ خواروخێچ).
(«سـلكوا المَلاويَ»): ڕێگە پێچاوپێچەکانیان گرت، ڕێگا به پێچو پەناکانیانگرت.
لیـأ. (أَلْيَـأَ-تِ الناقَـةُ): خاوەخاویکـرد.

سستییکرد.
لیـت: ١-(لاتَ. يَليـتُ-هُ عَن كـذات. لَيْتاً): ڕێگەی ئـەوەی لێگرتو نەیهێشـت بیگاتێو دەریکرد.
(-زَيداً حَقَّـهُ): له مافەکـەی زەیدی بڕیو مافەکەی کەمکرد.
(أَلاتَ-هُ عَن كذا إلاتَةً): لەوەی لاداو نەیهێشت بیگاتێ/ ڕێی ئەوەی لێگرت.
(«مـا أَلاتَهُ مِـن عَمَلِهِ شَـيئاً»): هیچی له کارەکەی نەبڕی.
٢-(لات= لأتَ): بڕوانە (لأتَ) = لَيسَ
(أَلْلِت (ج) أَلْيات): لامل.
لِيتان: هەردوو لامل.
لَيْـتَ: خۆزگـە (پیتی کارێکە کـە بە زۆریی نەبێتو نەیەتەدی.
(«لَيْتَ الشَـبابَ يَعـودُ»): خۆزگە گەنجێتی بگەڕایەوە/ بهاتایەوە (یان کارێكو ڕووداوێك کە کەم ڕوویدات).
(«لَيتَ العَليلَ صَحيحٌ»): خۆزگە نەخۆشەکە چاکبوایـەوە. ئەگـەر (ي) ڤسـەکەری پێوە بنوسێت دەبێتە (لَيتَني) کەمتریش دەوترێت (لَيتي) کە ئەمەیان دەگمەنە.
ليث: ١-(لَيَّثَ ولُيِّـثَ وتَلَيَّثَ – الرَجُلُ تَلَيُّثاً وتَلْيِيثاً): وەك شێری لێهات.
(لايَثَ-هُ مُلايَثَةً): ١-لەگەڵیدا شێرانە جووڵایە ٢-خۆی وەك شێر پیشـانداو نازی شێرانەیان

بەسەر یەکدا کرد.
(إِسْتَلْیَثَ): وەك شێری لێهات.
(أَللائِث) (ح): شێر.
أَلَّلیث (ح) (ج) لُیوث ومَلیثَة (ح): ١-شێر ٢-هێزو توندیی.
(أَلَّلیثَة (ج) لَیثات (ح): ١-مێشێر ٢-مێحوشترى توندو تیژ.
(أَلأَلْیَث (م) لَیثاء (ج) لِیث): ئازا/ دلێر/ نەبەرد/ جەربەزە. کە لە هیچ کوناکاتو لە هیچ نەگەرێتەوە.
(«هو أَلْیَثُ أصحابِهِ»): ئەو بەجەرگترینو نەبەردترینو بەرگەترین هاورێکانیەتی.
(أَلِمُلَیِث): زۆر بەهێزو قایم.
(أَلمُلَیَّث): قەڵەو.
٢-(أَلَّلیث (ج) لُیوث ومَلیثَة) (ح): ١-جۆرە جاڵجاڵۆکەیەکە ٢-زمانزانو زمانپاراوو رەوانبێژ.
لیس: ١-(لَیِسَ. یَلْیَسُ- الرَجُلُ لَیَساً): ئازا بوو/ وێرای/ ورەی پەیداکرد.
(تَلَیَّسَ- الرَجُلُ): پیاوەکە توندوتیژ بوو/ قایمبوو/ بەتواناو بەهێز بوو.
(أَلأَلْیَس (م) لَیساء (ج) لِیس): ١-نەبەردێك/ جەربەزەیەك کە کۆ لە هیچ نەکاتو لە هیچ سڵ نەکاتەوە ٢-(ح) شێر ٣-حوشترێك کە هەر بارێکی لێبنێن هەڵیگرێت.
(قَومٌ لَیْسٌ ولُوْس): میللەتێکن، خوێشگەلێکن جەربەزەو نەبەرد.
٢-(لَیِسَ. یَلْیَسُ- عَنهُ لَیَساً): خۆی لێبێئاگا کردو پشتگوێیخست.
(تَلایَسَ- عَنهُ. تَلایُساً): چاوی لێنووقاندو خۆی لێ بەدوور گرت.
٣-لَیْسَ: نییە، نابێت/ نابێت.
٣-(لَیْسَ خَلْقُ اللهِ مِثلَهُ»): کەس نییە وەکو ئە و بێت.
(«لَیسَ زَیدٌ قائِماً»): زەید بە پێوە نییە.
(«جاءَني القَومُ لیسَ زَیداً»): خوێشگەل هاتن زەید نەبێت (لێرەدا بۆ هەڵاوێردنە).
(لَیس الطیب إِلا المسك): بۆن نییە هەر بۆنی مسك نەبێت یان وەك بۆنی مسك بێت.
(لَیسَ اللهُ بِظالِم): خودا زۆردار نییە/ ستەمکار نییە.
٤-(لَیَّسَ- الشيءُ بِالشيءِ) (عامیة): شتەکەی بە شتەکەوە نووساند.
(أَلْلَیسَین) (عامیة): سەرمبرشتو سەرە پارچەی ئاوریشم.
(لَیسِنَة): سەرمبریشتێکی ئاوریشم.
(أَلأَلْیَس (م) لَیساء (ج) لِیس): کەسێکە خۆی خزانبێتە ماڵەوەو نەچێتە دەرەوە.
(إِبلٌ لِیسٌ علی الحَوض): حوشترگەلێك کە چوونە سەر گولەکە بەرینەدەن.
المُلابِس: خاوو خلیچك/ هێواش/ لەسەرخۆ/ شێنەیی.

٥-(تَلايَسَ- الرَجُلُ. تَلايُساً): پیاوەکە بەرەوشتبوو.
(ألألْيَس (م) لَيْساء (ج) ليس): بەرەوشت/ رەوشتجوان.
ليص: (لاصَ. يَليصُ. لَيْصاً): لايدا.
(-الشيءَ): شتەکەی بزواند/ تەکانی پێدا تا هەڵیکەنێت/ دەری بکێشێت.
(ألاصَ- الشيءَ. إلاصةً): ١-شتەکەیلادا ٢-شتەکەی بزواند تا دەری بهێنێت.
(-فُلاناً عَن كذا): فیساری فریودا تا لەوەی بکات/ لە خشتەیبرد.
ليط: ١-(لاطَ. يَليطُ لَيْطاً): پێوەنوسا.
(-الشيءُ بِقَلْبِهِ): شتەکە (بە دڵیەوە نووساو حەزی پێلێکرد/ چووە دڵیەوە).
(-فُلاناً بِفُلانٍ): فیساری خستە پاڵ فیسار کەس و سەر بەویکرد/ بردیەوە سەر ئەو.
(«ما يَليطُ بِهِ النَّعيمُ»): خۆشیی و خۆشگوزەرانیی شایستەی ئەو نییە.
(لَيَّطَ-هُ بِهِ تَلييطاً): بەویەوە لکاند.
(ألاطَ-هُ إلاطةً): پێوەی نووساند.
(ألّلِياط): ١-گەچ و قسڵ ٢-ئاوی ناو گۆم ٣-رەنگ ٤-سوود (چونکە بەسەرمایەوە بەستراوە).
(ألّليط) (مص): ١-رەنگ.
(ألّلِيْط): رەنگ ٢-سروشت/ رەوشت ٣ پێست ٤-توێکڵ/ توێژی هەموو شتێك.
(«أتَيتُهُ ولِيطُ الشَمسِ لَم يُقْشَر»): گەیشتمە لای پێش ئەوە تەواو گزنگی خۆر بکەوێت.
(ألّلِيطَةُ (ج) ليط ولِياط وَألياط): ١-توێکڵی قامیش کە پێوەی دەنووسێت ٢-کەوان ٣ نێزە (دارە راستەکەی).
٢-(لاطَ. يليطُ- اللهُ فُلاناً لَيطاً): خودا نەفرەتی لە فیسار کرد.
ليع: (لاعَ. يَليعُ. لَيَعاناً): ١ بێزار بوو/ جارسبوو/ وەرسبوو/ هەراسانبوو/ بێتابوشتبوو ٢-زۆرترسا ٣-تۆقی.
(-الجوعُ فُلاناً لَوعَةً وَليعَةً): برسێتیی ئاگری لە فیسار بەردا.
(ألاعَ): بێزار بوو/ وەرسبوو/ هەرەسانبوو.
(رِيْحٌ لِياعٌ): بایەکی توند یان گەرم.
(ألّليعَةُ): جارێك وەرسبوون/ بێزاربوون/ جارێك ئاگرگرتنی برسێتی.
(لَيعَةُ الجوع): گرگرتنی برسێتی.
ليغ: ١-(لاغَ. يَليغُ-هُ الشيءُ لَيغاً): ابۆ لەژێر دەستهێنانی شتێك فریویدا ٢-پێچ و پەنای لەگەڵدا کرد تا شتەکەی لێبسێنێت.
(ألأَلْيَغ (م) لَيغاء (ج) ليغ): منجەمنجکەر/ کەسێکە کە خۆیشی نەزانێت چی دەڵێت.
(«دُرّي بِما عِنْدَكَ يا لَيغاء»): بەس منجەمنج بکەو چی لە دڵتایە بیڵێ ئەی مەکرباز.
٢-(تَلَيَّغَ. تَلَيُّغاً): خۆی گەوجکرد.
(ألّلَيَغ): گەوجیی تەواو.
ألِياغَة: گەوج.

(«رَجُلٌ لِياغَة»): پیاوێکی تەواو گەوج.
(ألألْيَغ (م) لَيغاء (ج) لِيغٌ): گەوج.
٢-دەوترێت «طَعامٌ سَـيِّغ لَيِّغٌ»: خواردنێکی خۆشەو بەگەردووداخۆش دەرواتە خوارەوە.
لیـف: ١-(لافَ يَليـفُ- الطَعـامَ. لَيفـاً): خواردنەکەی/ چێشتەکەی لرف لێدا/ خواردی.
٢-(لَيَّف- ت فَسِـيلَةَ النَخلِ. تَلْييفاً): برالەی دارخورماکـە توێکڵیکـردو ئەسـتوور بوو و ریشاڵی زۆر بوو.
(-فلان اللِيفَ): فیسار لفکەی دروستکرد.
(-المُلَيَّـف- فلاناً): ناتری گەرماوەکە پشـتی فیساری بە لفکە کراند/ شت.
(أللِيفانِيُّ): ١-شتێکە وەك لفکە/ ریشاڵیی.
(لحيةٌ ليفانية): ریشـێکی لفکەیی/ ریشێکی چرووپاو درێژ.
(أللِيف الواحدة لِيفَـة): توێکڵی دارخورماو شتی لەو بابەتە/ لفکە.
(لِحْيَـةٌ لِيفانِيَّة): ریشـی لفکەیی کە درێژو بڕژو زۆرو پانبێت.
(أَلمُلَيِّف): ناتری گەرماو کە پشـتی خەڵك بە لفکە دەشوات.
لیـق: ١-(لاقَ. يَليقُ- الـدواةَ. لَيْقاً ولِيقَةً): مەرەکەبدانەکـەی چاککـردو پارچەخوریی تێخستو مەرەکەبەکەی ڕێکخست/ چاککرد.
مَلِيقَةٌ: مەرەکەبدانی ئامادەکراو.
(-تِ الـدواةُ): مەرەکەبەکە بـاش بە پارچە خوریەکەوە نووساو گرتی.
(لاقَ- بِفُلان لَيْقاً ولِياقَـةً ولَياقاً ولَيَقاناً): خۆی کوتایە پاڵ فیسارو لێینەبووەوە.
(«مالِقْتُ بَعدكَ بِـأَرضٍ»): لە پاش تۆ خۆم بە هیچ خاکێکەوە نەگرت.
(«هذا أَمرٌ لايَليقُ بِـكَ ولا يَليقُكَ»): ئەمە کارێکە بۆ تۆ نەشیاوەو بۆ تۆ ناگونجێت.
(«فُلان لايَليقُ بِبَلَدٍ»): فیسار لە هیچ وڵاتێك، شارێکدا خۆی ناگرێتو ستارە ناکات/ پێوەی نانوسێت.
(لاقَ- بِـهِ الثَـوبُ): بەرگەکەی بـۆ بوو بە بەریبوو/ لێیهات/ بۆی گونجا.
(«مايَليقُ أَن تَفعَلَ كذا»): ئەو کردارە بۆ تۆ جوان نییەو شایانی تۆ نییە بیکەیت.
(لَيَّـقَ- الطَعامَ): چێشـتەکەی شـلکردەوە/ نەرمکردەوە.
(-الثَريدَ بِالسمنِ): ڕۆنی زۆری بە تریتەکەدا کرد.
(ألاقَ الدواةَ): مەرەکەبدانەکەو مەرەکەبەکەی چاککردو پارچە خوری تێخست.
(-فُلانـاً بِنَفسِـهِ): فیسـاری بـە خۆیـەوە بەندکرد.
(«مـا ألاقَتنـي البَصْـرَةُ»): لـە بەسـرەدا نەمامەوەو نەیگرتمە خۆی.
(«فُلانٌ لايُليقُهُ بَلَدٌ»): فیسـار هیچ شـارێك نایگرێتـە خـۆی/ سـتارە لە هیچ شـارێکدا

ناکاتو تیایدا نامێنێتەوە.

(«فُلان لاتَليقُ يَدَهُ شَـيئاً»): هیچ شتێك بە دەستیەوە نامێنێتەوە یان لەسەر هیچ شتێك ئۆقرە ناگرێت.

(هذا سَـيفَ لا يُليقُ شَـيئاً): شمشێرێکە بە هیچەوە ناوەستێت واتا دەیبڕێت.

إلتـاقَ- لَـهُ. إلْتِياقـاً): پێـوەی بەنـد بوو لێینەبووەوە/ گرتی.

(-فُـلانٌ بِفُـلانٍ): فیسـار دۆسـتایەتیی‌و برایەتیی تەواوی لەگەڵ فیسـاردا گرت وەك پێوەی نووسابێت وابوو.

(«إلتاقَ قَلبي بِفُلان»): دڵم بە دڵی فیسارەوە ناوەو خۆشمەدەوێت.

(إسْتَلاقَ-هُ بِهِ): پێوەی (لکاند/ نووساند).

(أَلْليق): شـتێکی ڕەشە چاوی پێ دەرێژرێت/ کل.

(أَلْلِقةُ (ج) لِيَقٌ):١-لیقن/ ئەوەی پێوە دەلکێت‌و دەنووسێت ٢ لووکەی ناو مەرەکەبدان کە تەڕ بکرێت ٣-قوڕی لینج بەدەست هەڵبشێلرێت‌و بە دیواردا بدرێت پێوەیدەنووسێت.

(أَلْلَياق): بەکارەکەوە خۆبەندکردنو سـەری مانەوە/ خۆ ڕاگریی لە کاردا ٢-لەوەڕگا.

(وَجْـهُ مُلْتـاقٌ): ڕوویەکی شـێوە شـیرین‌و جـوان هەرچـی بیبینێت دەچێتـە دڵیەوەو هۆگریدەبێت (لە بنچینەدا) (مُلْتاقٌ بِهِ) پێوە لکاوە.

٢-(إلْتـاقَ- الرَجُلُ. إلْتِياقـاً): پیاوەکە بەوە داکەوتو بەسیبوو.

(أَلْلِياق): گڕی ئاگر.

(أَلْلِيَق): پەڵەهەوری/ گەواڵەهەوری بچووك‌و بڵاوبڵاو.

٤-(لَيْقَـنَ- الشـيءَ باليَقونَـة): شـتەکەی سـواغدا، بۆیاخیکرد، بۆیەیکرد بە بۆیەیەك کە لە سپیاوو شلەڕۆنی گەرم دروستدەکرێت.

الملحق:

ليق: أَللياقَة: ١-شـیاو/ گونجاو ٢-لێوەشانەوە لێهاتن ٣-ئەوەیە کە قسەیەك یان کردارێك لە دۆخێکی تایەبتیدا بکرێت‌و بگوترێت‌و شیاوو گونجاو بێت.

(أَللياقَة): ناسکیی‌و بەرێزیی‌و ڕەفتار جوانیی.

(«مِـنَ اللياقَـةِ أَن تُوجِـهَ إليـهِ رسـالَةَ شُـكْر»): ڕەفتارێکـی جـوان‌و بەرێزانـەو ناسـکانەیە نامەیەکی سوپاسـی بۆ بنێرێت/ سوپاسیبکەیت.

(أَللياقة): ڕەوشتبەرزیی‌و ناسکیی‌و بەرەفتاریی.

(«هـذا مُخِـلٌّ باللياقَـةِ»): ئەمـە لەگەڵ ڕەوشـتبەرزیی‌و ڕێزداریـدا ناگونجێـت‌و پێچەوانەی ڕەفتار جوانییە.

ليل: (لايَلَ-ه مُلايَلَةً): ئەوی بۆ شـەوێك بە کرێگرت.

(«عامَلَهُ مُياوَمَةً»): بۆ ڕۆژێك بەکرێیگرت‌و سەودای ڕۆژێکی لەگەڵدا کرد).

(أَلأَلَ وأَلْيَلَ- القَومُ. إلالاً وإلْيالاً): خويْشــگەل كەوتنە شەوەوە.
(لَيلٌ لائِل): شــەويْك چ شــەويْك دريْژو زۆر تاريك يان شەوەزەنگترين شەوى مانگەكە.
(أَللَيــل): شــەو لــە ئاوابوونــى خــۆرەوە تا بەيان يــان هەلْهاتنى خۆر (نيْرو ميْيە). (ج)
(أَللَيالي): دەيشــوتريْت (لَيائِل): وتراويشــە
(أَللَيل): كۆيە.
(لَيلَةٌ): شەويْك.
(أَللَيلَةُ (ج) لَيْلات): شەو يان شەويْك.
(أَللَيْلِيُّ): ١-شــەوانە/ شــەويى ٢-ئەوەى حەز بكات بە شەو كۆچبكات/ بڕوات.
(لَيْلى الخَمر): سەرەتاى كارتيْكردنو خۆشى مەى/ سەرەتاى سەرگەرمبوونى خواردنەوە.
(أُمّ لَيلى): مەيى رەش، شەرابى رەش.
(لَيلَةٌ لَيْلى): شەويْكى دريْژى شەوەزەنگ.
(لَيلَةٌ لَيْلاء): شەويْكى شەوەزەنگى دريْژ.
(لَيــلٌ أَلْيَل ومُلَيَّل): شــەويْكى شــەوەزەنگى ئەموستەچاوى دريْژو نەبڕاوە.
ليــم: (أَللّيْم): ١-ئاشــتى ٢-وەك مرۆڤەكە لە بالاو كەمەرو شيْوەو ڕوخساردا.
(«هوَ لِيْمُهُ»): ئەو لەو دەچيْت لە ڕوخســارو بالاو شيْوەو ناوقەديدا.
(أَللَيمــون) (ن) (فارســية): ١-درەختــى ليمــۆ ٢-(ن) ليمۆ كە بــەرى درەختى ليمۆيە (فارسية).

(أَللَيمــون الحُلو) (ن): ليمۆى شــيرين كە لە ڕەگەزى پرتەقالە. ئاوەكەى لەخۆرئاوادا زۆر ڕەواجى هەيە.
(أَللَيمون الحامِــض) (ن): دارى ليمۆى ترش كە بەرەكەى ترشــەو دارەكــەى دڕكاوييە لە ولاتەكانى خۆرهەلاتى ناوەراستدا دەرويْنريْت ئاوەكــەى كــە ترشــە چيْــژى خواردنــى پيْخۆشدەكريْت.
(أَللَيمــون الهنــدي): درەختيْكــە بەرەكەى گەورەيەو خڕ وەك پرتەقالە لە ئەمەريكا زۆر بەكارديْت بەرەكەى بە شەكرەوە دەخوريْت.
لــين: ١-(لان. يَلينُ. ليناً ولَيانــاً ولِينَةً): (لووس يان نەرم/ يان، شل) بوو.
(لَيِّــن ولَيْن): نەرم/ نيان، شــل يان ســاف/ لووس.
(أَللِيان): نەرمبوون/ نيانبوون/ شلبوون.
(لَيَّنَ-الشيءَ): شتەكەى نەرمكرد/ شلكرد.
(لايَنَ-هُ مُلايَنَةً ولِيانــاً): ١-نەرميى لەگەلْدا نواندو ڕووى خۆشــى تيْكرد ٢-فريويدا، فيْلْى ليْكرد/ لەخشتەيبرد.
(أَلانَ- الشيءَ. إلانَةً): شتەكەى (نەرمكرد، شلكرد).
(«أَلانَ لِلْقَوم جناحَهُ»): لەگەلْ خويْشــگەلدا نەرميى نواندو ڕووى خۆشــى تيْكردن/ بالْى سۆزى بەسەردا دان.
(أَلْيَن-الشــيءَ إلياناً): شــتەكەى ١-نەرم كرد، شلكرد ٢-لووسو سافكرد.

(تَلَيَّنَ- الشيءُ. تَلَيُّناً): شتەكە (لووس/ ساف) بوو.

(-لِفُلانٍ): لەگەڵ فیساردا نەرمبوو مەرایی بۆ کرد/ ماستاوی بۆ کرد/ کوسکەشیی بۆ کرد.

(إسْتَلانَ- الشيءَ إسْتِلانَةً): شتەکەی بە نەرم یان ساف دانا یان وا هاتە بەرچاوی.

(أَللَّيــان) (مــص): نەرمیی‌و خۆشــی ژیان‌و خۆشگوزەرانیی/ تێرو تەسەلیی.

(«هو في لَيانٍ مِــنَ العَيش»): ئەو لە ژیانێکی هێواش‌و خۆشگوزەرانیی‌و تێروتەسەلییدایە.

(أَللّين (ج) لَينُون): نەرم‌و ڕووخۆش.

(رَجُلٌ هَيْنٌ لَيْنٌ): پیاوێکی هێمنی/ هێواشی نەرم‌و ڕووخۆشە/ لەسەرخۆیە.

(أَللّين) (مص): ١-نەرمیی ٢-هێمنیی ٣-ساف‌و لووســی ٤-هەمــوو بەرێکی دارخورمــا تەنها ناوکی خورماکە نەبێت.

(لِينَة): ١-جارێك نەرمبوون، جارێك نەرمیی.

أَللّينَــة: ١-مێــی وشــەی (أَللَّــين) ٢-جارێك نەرمبوون ٣-گۆشەکە نەرمبێت‌و بخرێتە ژێر پشت‌و باڵەوە خۆتی بەســەردا بدەیت لەبەر نەرمیی یان سەرینی نەرم.

(أَللِّينَة) (مص): ١-جۆرە نەرمبوون‌و شلییەك ٢-بێتوانایی/ بێدەسەڵاتیی خاویی/ شلیی.

(أَللّيانَة): زبر نەبوون/ ساف‌و لووسیی.

(أَللّيِّن (ج) لَيِّنون وأَلْيناء): نەرم/ نەرمیی.

(أَلأَلْيَن (ج) ألاين): ١-نەرم/ شل ٢-نەرمترو شلتر ٣-سافتر.

(أَلمَلينَــة= لِــيْنُ الجانِب): ١-نەرمسروشــت/ ڕەفتار نەرم‌و بێوەی ٢-ملدەرو شلبوو.

(«إنَّــهُ لَــذو مَلينَة»): نەرمسروشــتە/ زوو (خۆ بەدەســتەوە دەدات/ شلدەبێت/ بە قسە دەکات/ ڕێدەکەوێت).

(أَلمُلَيِّن- مِــنَ الأَدويَة): دەرمانێکە کە خەڵك ڕەوانبکات.

٢-(أَللَّيْنُوفَــر= النَيلوفَــر) (ن) (فارســية): لیلوپەڕ جۆرە ڕووەکێکە لە ئاوە وەستاوەکاندا دەڕوێت بنێکی هەیە وەك گێزەر لاســکێکی/ قەدێکــی لووســی هەیە کە بە پێــی قووڵیی ئاوەکە باڵادەکات‌و درێژ دەبێت ئەگەر گەیشتە ڕووی ئاوەکە گەڵاو گوڵدەکات.

لیه: (لاهَ. يَليهُ. لَيْهاً): ١-خۆی داپۆشی، خۆی شاردەوە ٢-باڵایکردو بەرزبووەوە.

لیو: (أَللّيْوان= الإيوان) (فارســية): هەیوان شــوێنێکی فراوانە لە خانوودا کە لە سێ لاوە دیوار دەوریداوە.

ليي: (أَللِياء): شتێکە وەك نۆك زۆر سپییە.

(أَللَّيَّاء): خاکێکی/ زەوییەکی دوورەئاو.

م: (الميم): **میم پیتی بیستو چوارهەمینی ئەلفوبێی عەرەبییە. پیتی لێوە لە ژمێرەی کۆی پیتەکاندا (٤٠) چلە. پیتێکە نیشانەی کۆی نێرە. («کنتم»): ئێوە بوون.**

(وقد تكون حرف قسم مختص بلفظ الجلالة): **دەیشبێتە پیتی سوێند کە تایبەتەو تەنها بۆ ناوی خودای مەزن. («مالله لافعلن»): سوێندم بە خودا هەر دەبێت ئەو کارە دەکەم.**

(وقد تكون اسم استفهام بعد حروف الجر): **دەبێتە ئامرازی پرسیار ئەگەر کەوتە دوای پیتی (جر) وەك: (بم): بەچی. وعلام: لەسەر چی؟ بۆ؟ لە بنچینەدا (ما)ی پرسیارە، ما: بە گەلێك واتا دێت.**

١-**پیتە بۆ نەبوون** (نفي) **وەك:** («ما هذا بشرا»): **ئەمە مرۆڤ نییە، لێرەدا کاری** (ليس) **دەکات.**

٢-(زائدة): **زیادەیە.**

(فبما رحمة من الله لنت لهم): **بە بەزەیی خودا بۆیان نەرمبوویت.**

٣-(كافة عن العمل): **بۆ لەکارخستن دەچێتە سەر** (ان و دەستەکەی)**. لە کاریاندەخات. وەك:** («كانما يساقون الى الموت»): **هەروەکو بۆ مردن بەکێشبکرێن.**

٤-(ما المصدرية): **وەك:** (وضاقت بهم الارض بما رحبت): **زەوییان لێ تەسك بووەوە لەگەڵ فراوانییدا.**

(ما المصدرية ظرفية): **کاتیو چاوگیو دەبێت وەك:** (واوصاني بالصلاة والزكاة مادمت حيا): **ئامۆژگارییکردمو فەرمانیدا کە نوێژبکەمو زەکات بدەم تا لە ژیاندا بم (ماوەی ژیانم) هەتا زیندووم.**

٥-(ماسمية استفهامية): **ناو دەبێت بۆ پرسیارە لە شتێك: واتە کەچی:** (ماعندك): **چیت لایە؟ (پرسە بۆ شتێك کە بێ ئاوەز**

بێت) یان پرسیاره بۆ نیشانەیە/ سیفەتێکی ئاوەڵناوه‌وه‌ ...

ئـاوەزدارەو تێبگـات وەك:(مازَیـدُ): زەید چییـە. ژیـرە یان ژیـر نییـە؟ گەوجە؟ لە وەڵامدا دەڵێت: ژیرە یان گەوجە.

٦-ئەگەر بە پیتیکێکـی ژێردار (حرف جر) کە ژێردار کرا ئەلفەکەی لادەبرێت‌و میمەکە سـەردار دەکرێت وەك:(بِمَ وعَلامَ): بەچی/ بۆچی/ لەسەرچی/ بۆچی.

٧-دەبێتە ناوی گەیەنەر (اسـم موصول) بە واتای: ١-ئەوەیکە ٢-هەرچی.

(ماعِنْدَکُم یَنْفَذ وماعِنْدَ اللهِ باقٍ): ئەوەیکە ئێوە هەتانە دەبڕێتەوەو ئەوەی لای خودایش هەیە هەر دەمێنێتەوەو نابڕێتەوە.

٨-للجـزاء: ئەوەیکـە بـۆ مەرجـی دوو کار زەنەدار دەکات.

(مایَفعَـلْ أفْعَـلْ): ئەوەی کە ئـەو دەیکات منیش دەیکەم.

٩-(ناوە بۆ سەرسورمان)(اسم للتعجب)

(ماأحْسَنَ زَیداً): ئای کە زەید باشە!

١٠-(مـا) نـاوە لەگـەڵ کـرداردا بـۆ راڤەی چاوگ.

(بَلَغَنـي ماصَنَعْـتَ): ئەوەی کـە کردووتە زانیم‌و پێمگەیشت.

(بما): بەوەی کە(مَـرَرتُ بما مُعْجَبُ لَكَ): بـەوەدا/ بـەلای ئـەوەدا ڕابوردم کـە لەلات سەیرە.

١١-(ماإسْـمٌ للإبهام): (ما) ناوێکە بۆ شـتی نادیار.

(إعطِنـي کتابـاً ما): هـەر کتێبێـك بێت بمدەرێ.

(«جاءَ لأمرٍ ما»): بۆ هەر کارێکبێت هاتووە. نازانرێت کارەکە چییە.

(نِعِمّا): چەند جوانە/ چەند باشە.

(«غَسَلْتُهُ غَسلاً نِعِمّاً»): چەند باش شتم یان باشترین شتن شتم.

٢-(ألماهِیَّة- مِنَ الأمرِ أو الشـيءِ أو الإنسانِ): کرۆکی کارو شت‌و مرۆڤ/ ڕاستیی‌و سروشت‌و ئەو نیشـانەو سـیفەتانەی کە هەیەتی. یان هەمـوو ئەو وەڵامانەی کە وەڵامی پرسـیاری ئەوە چییە؟

٣-(الماء): ئاو (بروانەمَوَه).

مأج: (مَأَجَ. مُؤَجَةً): گەوجێکی سەرلێشـێواو بوو.

(ألَمـأْج): ١-گەوجـی شـپرزە/ سەرلێشـێواو ٢-شپرزەیی/ شڵەژان/ پشێویی.

٢-(مَؤُجَ- الماءُ مُؤُوجَةً): ئاوەکە تاڵ‌و سـوێر بوو.

(الماءُ المَأْجُ): ئاوی تاڵ‌و سوێر.

مأد (مَأَدَ. مَأْداً): نەرم‌و ناسك‌و پڕ ناز بوو.

(-النَباتُ أو الشَجَرُ): (گیاکە/ ڕووەکەکە یان درەختەکە) باڵایکرد/ پێگەیشت‌و پاراو بوو و کەوتە شەکانەوە.

(أَمْأَدَ- الرَيُّ النَباتَ): ئاودانەکە رووەکەکەی پاراو کــردو شــکۆفەی پێکرد/ شــەوقی پێ هەڵهێنا.

(إمْتَــأَدَ- الخَــيرَ): خێرو بێری دەســکەوت/ بەدەستهێنا/ دەستگیر بوو.

(أَلمْأْد واليَمْؤُود): ناسكو نەرم.

(رَجُــلٌ أو غُصنٌ مَــأْدٌ ويَمْــؤُودٌ): پیاوێکی ناسکی نەرمو شــل یان چڵی درەختێکی تەرو برو ناسك.

(«جارِيَــةٌ مَــأْدَةٌ ويَمْــؤُودٌ ويَمْــؤودَةٌ): کەنیزەکێکی نەرمو شلی ناسك.

(أَلمَئِيد): تەرو برو ناسك: نەرمو شل.

مــأر: (مَــأَرَ- بَيْنَ القَــوم مَأْراً): لــە نێوان خوێشگەلدا/ ئاشووبیگێرا/ تێکیبەردان.

(مَئِرَ- على فُلان. مَأَراً): دوژمنایەتی فیساری پەچنیە دڵیەوەو توندیکرد.

(مــاءَرَ- بَــينَ القَــوم. مِئــاراً ومُمــاءَرَةً): نێوانی خوێشــگەلی تێکداو لە یەکی بەردان/ ئاشوبیگێرا.

(إمْتَأَرَ- على فُلان): قینی لە فیسار هەڵگرت/ کینەی لێکێشا.

(أَلمَئِر): تێکدەر/ ئاشوبگێر.

(-مِنَ الأُمور): کاری سەختو گیر/ دژوار.

(أَلمَئِر): تێکدەر/ ئاشوبنێرەوە.

(أَلمِئرَةُ (ج) مِئَــر): ١-دوژمنایەتی/ ناحەزیی ٢-زمانبەدیی/ دووزمانیی.

(أَمرٌ مَئِيرٌ): کارێکی سەخت/ دژوار/ گران.

٢-(مَأَرَ- السِقاءَ مَأْراً): کوندەکەی فروانکرد.

(مَئِرَ- الجرحُ. مَأَراً): برنیەکە هاتەوە سوێو هەڵاوسا.

٣-(مــاءَرَ-هُ. مِئــاراً ومُماءَرَةً): شــانازییان بەسەر یەکدا کرد/ خۆیان بەسەر یەکدا بادا.

(-هُ في فِعلِهِ): کرداری وەکو ئەویکرد/ چاوی لەو کرد.

(تَماءَرَ. تَماؤُراً): شانازییکرد.

مأس: (مَأَسَ- عَلَيه. مَأْساً): لێیتووره بوو.

(-بَينَ القَوم): نێوانی خوێشــگەلی تێکداو لە یەکی بەردان/ ئاشوبیگێرا.

(-الدَبــاغ الجِلــدَ): خۆشــکەری پێســتەکە پێستەکەی هەڵگلۆفت.

(مَــأَسَ ومَئِسَ- الجِــرْحُ مَأَســاً): برینەکە تەشەنەیکردو فراوانبوو.

(أَلمَأْس) (مص): سەهەهەندە/ لاسارو بێگوێ/ کەســێکە ئامۆژگاریــی کــەس وەرنەگرێتو کەللەرەقیبکاتو بەقسەی کەس نەکات.

(أَلمائِس والمَأْآس والمَؤُوس والمَمْأَس والمِمْآس): زمانبــەد/ دووزمــان/ بەدگــۆ ٢ تێکــدەر/ ئاشووبگێر.

مَأش: (مَأَشَ-هُ عَنهُ بِكَذا مَأْشــاً): بەوە پاڵی پێوەنا.

(-المَطَرُ الأَرضَ): بارانەکە زەویەکەیماڵی.

(مَطَرٌ مَئِيش): بارانێکی راماڵ.

مَأَق: (مَئِــقَ- الصَبِيُّ): منداڵەکە هەنسکی هەڵدا/ توند گریا.
(مَئِــقٌ): گریاوو بەهەســنك/ کەســێکە زوو بگری.
(-الرَجُلُ): لــە تووڕەییدا خەریکبوو بگری/ دڵی پڕ بوو.
(أَمْأَقَ): لە تووڕەبووندا دڵی پڕ بوو.
(إِمْتَأَقَ= مَئِقَ): لــە تووڕەییدا دڵی پڕ بوو و خەریکبوو بگری.
(-غَضَبُهُ): ڕقی تەواو هەستاو توند بوو.
(-إِلَيَّ بالبُكاءِ): بۆ من کەوتە گریان.
(أَلمَــأْق): گریانێکــی بەکــوڵ/ بەخــوڕو هەنسکدان.
(أَلمأْق (ج) آماق وأَمْآق ومَواقٍ ومَآقٍ والمُوْقي والمَوقْي والمأْقــي (ج) مَآقٍ): قنچکی چاو یان شوێنی دەرپەڕینی فرمێسکی چاو کە گۆشەی لای لووتی چاوە.
(أَلمَئِق): گرینۆك/ کەســێکە زوو دەســت بە گریان بکات.
(«أَنا تَئِقٌ وأَنتَ مَئِقٌ»): من دڕو تۆڵەسێنم‌و تۆیش بێدەسەڵات‌و گرینۆك.
(أَلمَأَقَــة): ١-ئەوپــەڕی تووڕەیی‌و دەمارگیریی ٢-مەردایەتیی ٣-جوامێریی/ سەربەرزیی.
(أَلمَأَقَةُ): ١-گریان ٢-هەنسکهەڵدان.
(أَلمُــؤْق والمُــوْق (ج) آمــاق وأَمــاق ومَواقٍ ومَآقٍ) (ع ١): قنچکی چاو کە فرمێسکی لێوە دەردەپەڕێت‌و لای لووتەوەیە.
(-المُوْق والمُؤْق (ج) آماق مِنَ الأَرض): کەنارە نەزانراوەکانی زەوی.
(أَلمَاقِيــئُ (ج) أَلمَواقِــيء): قنچکــی چــاو کە فرمێسکی لێ دێتەدەرێ.
مأل: ١-(مَــأَلَ ومَئِل و مَؤُلَ. مُؤُولَةً ومَآلَةً): کەتەیەکی قەڵەوو تێکسمڕاو.
(مَئِلٌ ومَأْلٌ): کەتەی گۆشتنی تێکسمڕاو.
(«جاءَهُ أَمْرٌ مامــأَلَ لَهُ مَأْلاً»): کارێکی هاتە پێش نــە ئاگای لێبوو نە خۆیشــی بۆ ئامادە کردبوو.
(أَلمأْل): پەناگا.
(أَلمَأْلَةُ (ج) مِئَال): ١-باخچەو لالەزار ٢-ئاشــی ئاو/ دەستاڕ.
(أَلمُتَمَئِلُ): پیاوی باڵابەرزی قنج/ قیت.
(أَلمأْلــج (ج) مَآلِج (فارســية) = أَلمِسْــيَعَة): ماڵە.
(مالش أَو مالج) (عامية): ماڵە.
مأم: (مَأْمَأَ-تِ الشاةُ أَو الظبيَةُ): مەڕەکە یان ئاسکەکە کەوتە بارەبار/ مێ مێ: باع باع.
مأن (مَأَنَ- القَــومَ. مَأْناً): بژێویی‌و خۆراکی خوێشــانی گرتــە ئەســتۆ/ بەڵێنــی نانــی خوێشانیدا.
«مانَهم»: بەخێویکردن.
«يَمونَهم»: بەخێویــان دەکات‌و ئازووخەیان بۆ دەخات.

(-الرَجُلَ): سلّی لە پیاوەکە کردەوەو خۆی لێپاراست.

«أَتانـي هذا الأَمر فَما مَأَنْـتُ لَهُ أَو مامَأَنْتُ مَأْنَـهُ»: ئـەم کارەم رووبـەڕوو بـووەوە بە دەربەسیەوە نەهاتم یان پێمنەزانیو هەستم پێنەکرد یان خۆم بۆ ئامادە نەکردو کەرەسەو شتی پێویستم بۆ ئامادە نەکرد.

(«أَمْأَنْ. مَأْنَكَ واشْأَنْ شَأْنَكَ»): ئەوە بکە کە باش دەیزانیتو تیادا ڤاڵیت.

(«أَنا أَمْأَنُهُ»): من باشیدەکەمو باشی لێدەزانم.

(مَأَنَ- الشَيءَ تَمْئِنَةً): شتەکەی ئامادەکرد.

(-فُلاناً): فیساری لێئاگادارکردو پاراستی.

(-فِي الأَمـر): سـەرنجی لە کارەکـەداو بیری لێکردەوەو تێڕوانی.

(مـاءَنَ- فِي الأَمرِ مُماءَنَـةً): بیری لە کارەکە کردەوەو ڕێو شوێنی بۆ دانا.

(أَلمَأْنُ): دارێکە ئاسنێك بەسەریەوە قایمکراوەو زەویی پێهەڵدەکەنرێت/ پاچولکە/ بێڵەکان.

(أَلمَؤُونَـة والمُؤْنَـة (ج) مُؤَان): ١-ئازووخـە ٢ گرانیی/ قورسیو سەختیی.

(أَلمَئِنَّةُ): نیشانە.

(أَلمَمْأَنَةُ): شایانبوونو هەڵگرتن.

(«هوَ مَمْأَنَةٌ لِكَذا»): ئەو (ئەوە هەڵدەگرێت/ شایانی ئەوەیە).

٢-(مَـأَنَ- الرَجُلَ. مَأْنـاً): بەرناوكو دەورو پشتیخست/ دای بە ناوكو دەوروپشتیدا.

(أَلمَأْن): غالیگە/ ناوكو دەوروپشتی.

(أَلمَأْنَةُ (ج) مَأَنات ومُؤُون على غَيرِ القياس): ١-غالیگە ٢-ناوكو ئەملاولای ناوك.

٣-(تَمـاءَنَ- الشَـيءُ. تَماءُناً): شـتەکە زۆر کۆنبوو.

مـأو: مَأا. يَمْؤو- السِـنَّورُ مُؤَاءً): پشـیلەکە میاواندی.

(-الجِلدَ): پێستەکەی/ چەرمەکەی ڕاکێشا تا فراوانبێت.

(-بَينَهُم): نێوانیانی تێکدا.

(تَمَأَّى- الجِلْدُ تَمَئِّياً): پێسـتەکە/ چەرمەکە درێژو فراوانبوو.

(-الشَرُّ بَينَهُم): خراپە لەناویاندا بەرپا بوو/ بڵاوبووەوە.

(أَلمَأْوَةُ (ج) مَأْوٌ): نشـێویی/ زەوییەکی نزم/ نەوی.

مأی: ١-(مَأَى يَمْأَى- الجِلْدَ مَأْياً): چەرمەکەی درێژکرد.

(-الشَجَرُ): درەختەکە گەڵایکرد.

(-بَينَهُم): نێوانیانی تێکدا.

(-فِي الأَمر): زۆری لە کارەکە کۆڵییەوەو چووە بنجو بناوانی.

(تَمَأَّى السَـقاءُ تَمأِّياً): کوندەکە کشاو گەورە بوو/ فراوانبوو.

(-الشَـرُّ بَيْـنَ القَـوم): خراپـە لـە نێوان خوێشگەلدا تەشەنەیکرد.

٢-(مَأَى. يَمْـأَى- القومَ مَأْيـاً): به خۆیەوه ژمارەی خوێشگەلی كرد به سەد كەس.
(مَمْئِيُّون): ئەوان بوون به سەد كەس.
(أَمْأَءَ): بوون به سەد كەس.
(مُمْؤُون): بوون به سەد كەس/ سەد كەس.
(أَمْـأَى- القَـومَ): بــه خۆیــەوه ژمــارەی خوێشگەلیكرد به سەد كەس.
(المَائَـة (ج) مِئات ومِئـُـون ومُئُون ومُؤُون ومِأَى): سەد.
(مِئات): سەدان.
(مِئَوي): سەدیی.
(«شارَطَهُ مُمَاءاةً»): مەرجی سەدیی لەگەڵدا كرد.
(شارَطَهُ مُؤالَفَةَ): مەرجی هەزاریی لەگەڵدا كرد.
مــتّ: (مَــتَّ- هُ مَتّــاً): درێــژی كــردەوه/ كشاندی.
(-الحَبْــلَ): پەتەكــەی ڕاكێشــا كه لەســەر خلخلۆكەكە نەبوو بۆ ناو ڕاكێشان.
(-إلی فُــلانٍ بِقَرابَة): خۆی بــه خزمایەتی گەیاندە فیسارو لێیپارایەوه.
(مَتَّ بَينَنا رَحِمٌ ماتَّةٌ»): خزمایەتی ســۆزی له نێوانماندا نزیككردەوه.
(مَــتَّ-هُ): داوای ڕێزو پەیوەندیی خزمایەتی لێكرد.
(ماتَّ- فُلاناً): خزمایەتی خستەوه یادو بەرچاو.

أَلمَاتَّةُ (ج) مَواتّ والمَتات): ١-هۆو ڕێگا ٢-ڕێزی خزمایەتیی/ خوێشایەتیی/ كەسایەتیی.
متــأ: (مَتَــأَ-هُ بالعَصــا مَتْــأً): بەدارلێیدا/ داركارییكرد.
متــح: (مَتَــحَ- المــاءَ. مَتْحــاً): ئاوەكــەی دەركێشا.
(-الدَلْوَ وَبها): دۆلكەكەی ڕاكێشــا/ هەڵكێشا/ دەرهێنا.
(ماتِح ومَتوح): هەڵكێش/ دەرهێن.
(مَتَحَ- الشَــيءَ): شــتەكەی له بــن/ له بێخ (هەڵكەند/ دەرهێنا).
(-الشَجَرَةَ): درەختەكەی برییەوه.
(-الخَمْســينَ): تەمەنــی نزیكی پەنجا ســاڵ بوو.
(تَمَتَّحَ- تِ الإبلُ في سَــيرِها): حوشــترەكان له ڕۆیشتندا دەســتیان یەك له دوای یەك به زەویدا كوتا.
(إمْتَتَحَ- الشيءَ): شتەكەی له بن دەرهێنا.
(أَلمَتّاح): درێژی درێژەوەبوو.
(«يَومٌ مَتّاحٌ»): ڕۆژێكی درێژەوەبوو.
(«فِرْسَــخٌ مَتاحٌ»): فۆناغێكی درێژەوه بوو/ زۆر درێژ/ دوور.
(أَلمَتُــوح): ١-بەهێــز له هەڵكێشــانی دۆلكەی چاڵاوەكەدا ٢-دوور.
(بِئــرٌ مَتَــوُح): چاڵاوێكی بن نزیــك كه ئاو لێدەرهێنانی ئاسان بێت.

٢-(مَتَــحَ ومَتَّــحَ وأَمْتَحَ- الجَــرادُ. مَتْحاً): کوللەکــە کلکــی بــە زەویــدا چەقانــد گەرا دابنێت.

٣-(مَتَــحَ- فُلانــاً مَتْحــاً): ١-لە فیســاریدا ٢-دایبەزەویدا.

متخ: (مَتَــخَ- الشــيءَ مَتْخاً): ١-شــتەکەی لــە شــوێنەکەی هەڵکێشــا ٢-شــتەکەیبڕی ٣-بەرزیکردەوە.

(-بالدَلو): دۆلکەکەی هەڵکێشا.

(-الشيءُ): شتەکە بەرزبووەوە.

(-الخَمسينَ): نزیکی پەنجا بووەوە.

(إمْتاخَ- الشــيءَ): شــتەکەی لە بن دەرهێنا/ هەڵکێشا.

(عودٌ مِتِّيخٌ): چێوێکی/ تووڵێکی درێژو نەرم.

٢-(مَتَــخَ- بِســلْحِهِ): ڕیقنەکــەی فڕێــدا/ جیقنەیکرد.

(-هُ بالسَّهْم): تیری لێدا.

(-فُلاناً): لە فیساریداو دوریخستەوە.

(ألمِتيخَــةُ): ئەوەی پێــی لێدەدرێت وەك دار لاسکی دارخورمایان هەر شتێتیکتر.

٣-(مَتَخَ- الجَــرادُ. مَتْخاً): کوللەکە کلکی بە زەویدا کرد گەرا دابنێت.

(-فِي الشــيءِ): لــە شــتەکەدا چەســپبوو/ بنجبەستبوو.

متد: (مَتَدَ- بالمَكانِ مُتوداً): لە شــوێنەکەدا نیشتەنیبوو/ مایەوە.

مــتر: ١-(مَتَرَ- الحَبْلَ. مَــتْراً): (پەتەکەی/ گوریشەکەی) ڕاکێشاو درێژکرد.

(تَماتَرَ- القَومُ الشيءَ): خوێشگەل شتەکەیان بۆ لای خۆیان ڕاکێشا.

(إمْتَرَ- الحَبلُ إمِّتاراً): گوریســەکە درێژ بوو (لــە بنچینەدا «إمتَتَر» بــووە) (ت)ی یەکەم کراوە بە (م).

(ألمِتْر (ج) أمتار) (یونانیــة): پێومرێکە بۆ درێژیی بەکاردێت باڵو نیوێکە/ مەتر.

(ألمَتيوروكراف): ئامێرێکــە ئاڵوگۆڕی کەش دیاریی‌و تۆمار دەکات.

٢-(مَتَرَ- بِسَــلْحِهِ): ڕیقنەکــەی دەرفرتاند/ فرێدا.

تَماتَرَ: کەوتو فرێدرا.

٣-مَتَرَ- الشيءَ. مَتْراً: شتەکەیبڕی.

متس: (مَتَسَ- الشيءَ مَتْساً): شتەکەی لەقاند بۆ ئەوەی لە شوێنی خۆی هەڵیپچرێت.

(مَــتَشَ: مَــتَــشَ- الــشــيءَ) (ضــد). مَتْشاً: ١-شــتــەکــەی بــە پــەنــجــە بــڵاوکــردەوە ٢-کۆیکردەوە.

(-أخْــلافَ الناقَــةِ): گوانی مێحوشــترەکەی گوشی‌و باش نەیدۆشی.

(مَتِــشَ-ت عَينُهُ. مَتَشــاً): چاوی ڕەشــایی پێداهات‌و باش نەیبینی، لە برساندا یان لەتاو گەرما.

(أمْتَشُ (م) مَتْشــاء (ج) مُتْش): کەسێکە لە

تاو گەرما یان لە برســاندا رەشایی بە چاویدا بێتو باش نەبینێت.

متع: ١-(مَتَعَ- الشــيءُ مُتُوعاً): شتەکە درێژ بووەوە.

(-النَّهارُ): رۆژ درێژبوو یان گەیشتە ئەوپەڕی درێژیی.

(-السَــرابُ): تراویلکەکە سەرلەبەیانی بەرز بووەوەو دەرکەوت.

(-الحَبلُ): گوریسەکە قایمبوو.

(-النَبيذُ): مەیەکە سووری تۆخبوو.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە بەخشندەو بەوێڵبوو.

(-بالشيءِ مَتْعاً ومُتْعَةً): شتەکەیبرد.

(مَتُعَ- الرَجُل. مَتاعَةً): ناسكو بەوێڵبوو.

(مَتَّــعَ- الشــيءَ): شــتەکەی درێژکــردەوە/ درێژکرد.

(-هُ اللهُ بِكَذا): خودا بەوە خۆشــییەکی زۆرو درێژخایەنیدایە.

(-المَــرأَةَ المُطَلَّقَــةَ): لێفــەو کەلوپەلی پاش دەستبەردانو تەلاقدانی دا بە ژنەکە.

(أَمْتَعَ-هُ اللهُ بِكَذا): خودا کارێکیرد کەڵك لەوە وەربگرێتو ماوەیەکی دوورو درێژ چێژ لەوە وەربگرێتو خۆشییەکی زۆری لێببینێت.

(«أَبْقاكَ اللهُ وأَمْتَعَ بكَ»): خودا تەمەندرێژتكات.

(-بمالِهِ): خۆشــیو چێژی زۆری لە سامانو ماڵەکەی بینی.

(-عَنِ كذا): وازی لەوە هێنا.

(تَمَتَّعَ واســتَمْتَعَ بِكَذا ومِن كذا): ماوەیەکی زۆر کەڵكو خۆشــیو بەهرەی زۆری لەو شتە بینی.

(بمالِهِ): بە مــاڵو داراکەی ژیانێکی خۆشو شادیی پێبردە سەرو کەڵكو چێژی لێبینی.

(-الماتِــعُ): ١-هەمــوو شــتێکی بڵنــدو درێژ ٢-زۆر ناوێزەو دەگمەن لە چاکیدا ٣-باڵاترینو نایابتریــن ئەندازەو پێوەر ٤-هەموو شــتێکی چاك ٥-گوریســی چاك بادراوو قایم ٦-مەیو سرکەی زۆر سوورو تۆخ.

(رَجُــلٌ ماتِــعٌ): پیاوێکــی تــەواو جوامێرو خێرخواز.

(اَلْمُتْعَــةُ): ١-رابــواردنو چێــژ لێوەرگرتنی/ بەرخورداریــی ٢-کوندە ٣-دۆلکەی بیر ٤-پەتی دۆلکەی بیر.

(اَلْمُتْعَةُ والمِتْعَةُ (ج) مُتَع ومِتَع): ١-رابواردنو چێژلێوەرگرتنــی ٢-کەمەکــە خواردنێــك/ توێشــووی کــەم ٣-داکەوتــن بەخــواردنو ژیانێکی کــەم ٤-نێچیرو خواردنێك کە چێژی لێبببینێت.

(«أَبْغِنــي مُتعَــةً أَعيشُ بِهــا»): خواردنێکم بدەرێ کە پێیبژیم.

(مُتْعَــةُ المَــرلأَة= مُتعَــة الطَــلاق): نوێنو کەلوپەلو بەرگو شتێك کە بە ژنی تەلاقدراو دەدرێت.

(اَلْمَتاع (ج) أَمْتِعَة و (حج). أَماتِع وأَماتيع):

١-كالاو مـــاڵو كەلوپـــەلو داراو هەر شـــتێك مـــرۆڤ كەڵكی لێببینێت جگە لە زێرو زیو ٢- هەر بەرگێك رایەخێـــك وەك فەرش و بەرەو شـــتیتر كە زوو لەناوبچێت و ٢-هەر شتێك كە كەڵكی لێ ببینیت و زوو بفەوتێت.

(«إِنَّمـــا الحَیـــاةُ الدُّنیا مَتاع»): بە راســـتی ژیانی دنیـــا وەك كەلوپەلێكی زوو لەناوچووە تەمەكورتە.

٢-(مَتَـــعَ- بِفُـــلان. مَتْعـــاً ومُتْعـــاً): لەگەڵ فیساردا درۆیان لەگەڵ یەككرد.

متك: (متَكَ- الشـــيءَ): شـــتەكەی قرتاند/ بڕی/ لەتكرد.

(ماتَـــكَ- هُ في البَیـــع. مُماتَكَـــةً): لە كڕین و فرۆشـــتنەكەدا هەریەكـــە ویســـتی ئەویـــتر ببەزێنێت.

(تَمَتَّـــكَ- الشَّـــرابَ): شـــەربەتەكەی یـــان شەرابەكەی هەڵقوراند.

(اَلمَتْـــك): ١-لووتـــی مێـــش ٢-(ن): نارنـــج ٣-(ن)سەوسەن.

(مَتْكُ الذُّباب): گوی مێش.

(اَلمُتْـــك والمُتُك): ١-لووتی مێـــش ٢-(ن)ترنج ٣-سەوسەن.

متل: مَتَلَ- الشـــيءَ. مَتْلاً: شتەكەی بنكەند كردو جووڵاند/ بزواند.

متن: ١-(مَتَنَ-هُ بِالسَّوطِ مُتوناً): بە قامچی توند لێیدا.

(-الشيءَ): شتەكەی درێژكرد.

(-الرَّجُلُ في الأَرضِ): پیاوەكە ســـەری خۆی هەڵگرت و ڕۆیشت.

(-بـــالمَـــكـــانِ): لـــە شـــوێـــنـــەكـــەدا مـــایـــەوەو نیشتەنیبوو.

(-بِفُلان): فیســـاری بە درێژایی ڕۆژ بەرێیدا برد.

(مَتَـــنَ وأَمْتَنَ- فُلانـــاً. مَتْناً): كێشـــای (بە پشتیدا/ بە كەمەریدا).

(مَتُـــنَ. مَتانَـــةً): (ســـەخت/ قایـــم/ پتەو/ بەهێز) بوو.

(مَتْنٌ ومَتینٌ): پتەو/ سەخت/ قایم/ بەهێز.

(مَتَّـــنَ- الخَیمَـــةَ): دەوارەكـــەی قایمكـــرد ســـنگەكانی بـــاش داكوتـــاو تەنافەكانی چاك توندكرد.

(-الشـــيءَ): ١-شـــتەكەی قایمكرد/ پتەوكرد ٢-رەقیكرد.

(-الدلوَ): دۆلكەكەی باش قایمكرد.

(-الطعامَ): (خواردنەكەی/ چێشـــتەكەی) بە بەهارات خۆشكرد.

(مَتَّـــنَ- لِمَن ســـابَقَهُ): بەو كەســـەیوت كە پێشـــیكەوتبوو/ بچۆرە ئەو شـــوێنەو من لە پاشاندا دەتگەمێ.

ماتَنَ- فُلاناً: ١-بۆ گەیشتنە ئامانج، پێشبڕكێی لەگەڵ فیساردا كرد ٢-دەستیدەستیی پێكرد/ خاپاندی.

(-الرَجُلَ): ئەوەی ئەو بە پیاوەکەیکرد ئەویش بەویکرد واتا خایاندیو دەستیدەستیی پێکرد.
(-هُ فِي الشِعْرِ): شەرە شیعریانکرد/ شیعری بەرامبەرێنیانکردو بەسەریدا زاڵبوو.
(«بَینَهُما مماتَنَةٌ») لە نێوانیاندا (بەرامبەرێن هەبوو/ لە هەموو شتێکدا پێشبڕکێ هەبوو).
(تَماتَنَ- الشاعران فِي الشِعرِ): لە هەڵبەستدا دوو هۆزانڤانەکە بەرامبەرێنیانکرد وەکو پێشبڕکێی ئامانجێك بکەن.
(أَلماتن) (فا): نووسەرو دانەری ناوەڕۆکی کتێب پێچەوانە لێکدەرەوەی.
(أَلمَتْن (مص) (ج) مِتان ومُتون): پشت (نێرو مێیە).
(مَتْنُ الشيءِ): پشتی شت کە بە دەرەوەیە/ دیارە/ ئەو بەشە لە شتەکە دیارە.
(مَتْنُ الأَرضِ): ڕووی زەویو بەرزیو تەختیی زەوی.
(مَتْنُ الطَريقِ): ناوەڕاستی شەقامەکە/ ڕێگەکە.
(مَتنُ الكِتابِ): ناوەڕۆکی کتێبەکە کە پێچەوانەی پەراوێزو لێکدانەوەکەیەتی.
(مَتنُ اللغَةِ): بنچینەو ڕێڕەوی زمانەکەو وشەکانی.
(مَتنا الظَهر): گۆشتو دەماری ئەمبەرو ئەوبەری بڕبڕەی پشت.

(«سار مَتْنَ النَّهارِ»): بە درێژایی هەموو ڕۆژەکە ڕۆیشت.
(أَلمَتْنَةُ (ج) مِتان ومُتُون): هەڵەتو بەرزیی زەویو شوێنی ڕەقەنی.
(مَتنَةُ الظَهر): ئەملاولای پشت.
(أَلمَتان (ج) مُتُن): نێوانی دوو ستوون.
(أَلمَتانَة): قایمییو بەهێزیی/ پتەویی.
(«فِي رَأيِهِ مَتانَةٌ»): لە ڕاکەیدا دروستییو هێز هەیە.
(أَلمَتين (ج) مِتان): قایم/ پتەو/ سەخت/ توند/ تۆکمە/ بەهێز.
(حَبلٌ مَتين): گوریسێکی قایم.
(رَأيٌ متين): ڕایەکی تۆکمەو دروست/ بەهێز.
(أَلمَتين): یەکێکە لە ناوە پیرۆزەکانی خودا کە بەهێزو بەتواناو دەسەڵاتو باڵادەست دەنوێنێت کە لە کردگارەکانیدا گرانییو بێتاقەتیی نابینێت.
أَلتَمْتين (مص) (ج) تَماتين والتِمْتان): ١-قایمکردن/ بەهێزکردن/ چەسپکردن ٢ پەت یان گوریس کە دەواری پێ قایمدەکرێت.
(سَيرٌ مماتِن): ڕۆیشتنێکی دوور.
(«سارَ سَيراً مُماتِناً»): ڕۆیشتنێکی دووری ماندووکەر/ ڕۆیشت.
٢-(مَتَنَ- الكَبْشَ مُتُوناً): بەرانەکەی خەساند/ گونی دەرهێنا.

٢-(مَتَنَ- الرَجُلُ مُتُوناً): پیاوەکە سـوێندی خوارد.

مته: (مَتَهَ- الدَلْوَ. مَتْهاً): دۆلکەکەی هەڵکێشا.

(مَتِهَ. مَتَهاً): لە ڕێی ڕاست لایدا/ گومڕا بوو/ کەوتە کەڵەکبازیی.

(تَمَتَّـهَ): ١-دوورکەوتـەوە ٢-لـە شـتەکەدا زیادەڕەوییکرد ٣-کەوتە سـاختەبازییو ڕێی نارەواییگرت ٤-سـەری لێتێکچوو و گەوجبوو ٥-پێداهەڵدانی خۆڕایی خواسـت/ ویست کە شـیاوی ئەوە نەبوو ٦-لە خۆی گـۆڕاو فیزی پەیداکرد.

(تَماتَـهَ- عَـنِ الشَـيءِ): خۆی لە شـتەکە (گێلکرد/ بێئاگا کرد).

(-القَومُ): خوێشگەل لەیەك دوورکەوتنەوە.

متو: ١-(مَتا. يَمْتُو- الشيءَ. مَتْواً): شتەکەی درێژکردەوە.

(أمْتى إمْتاءً): ١-ڕۆژی زۆر بوو و پەلی هاویشت ٢-تەمەندرێژ بوو ٣-ناشیرین ڕۆیشت.

(تَمَتَّى): پاڵکەوت/ درێژبوو.

٢-(مَتا. يَمْتُو-هُ بالعَصا. مَتْواً): بەدار لێیدا.

٣-مَتى: کەی/ هەرکاتێك (ناوە بۆ پرسـیاری بە مەرجە).

(مَتى أضَعُ العَمامَـةَ تَعْرِفُوني): هەرکاتێك مێزەرم لەسەرنا دەمناسنەوە من کێم.

(مَتى. يَمتي- الشيءَ. مَتياً): شتەکەی درێژ کردەوە.

مث: ١-(مَثَّ- العَظْمُ. مَثّاً): مۆخی ئێسقانەکە هاتە دەرەوە/ ڕۆبوو.

(-الزِقُّ والسَـقاءُ): مەتارەو مەشـکەکە یان کونەکە دەڵاندیان.

(-الرَجُلُ): لە قەڵەویـدا ئاویدەردا/ ئارەقی کردەوە.

(«جـاءَ يَمُثُّ»): هـات ڕۆنیدەردابوو واتا لە قەڵەویدا ئارەقی زۆری کردبووەوە.

(-الحَديثَ): ئاخاوتنەکەی بڵاوکردەوە.

(-يَدَهُ): دەستی بە دەستەسرێك سری.

(-شـارِبَهُ): سـمێڵی چەور بوو، بەدەسـتی سری.

(-الجرحَ): پیسیی‌و کێم‌و زووخی برینەکەی پاککردەوە.

(نَبتٌ مَثاثٌ): ڕووەکێکی تەڕە.

٢-مَثْمَثَ زِقُ السِمنِ ونَحْوَهُ. مَثْمَثَةً ومِثماثاً): هیزەی ڕۆنەکە یان شتیتر دەڵاندی.

(المَثْماث): دەڵاندن.

(مَثْمَـثَ- الفَتيلَةَ): پلیتەکـەی لە ڕۆن/ لە چەوری/ لە نەوت هەڵکێشا.

(-أمرَهُم): کارەکەی لێتێکدان.

(-فُلاناً): فیسـاری بە ئاود داپۆشی/ لە ئاوی هەڵکێشا.

(-الشيءَ): شتەکەی بزواندو تێکیهەڵدا.

مثـج: (مَثَـجَ- الشـيءَ مَثْجاً): شـتەکەی تێکەڵکرد.

(-فُلاناً): خواردنی دەرخوارددا.
(-البئرَ): ئاوی چاڵاوەکەی دەردا تا وشکیبکات یان ئاوەکەی کەمبکات.
(-بالعَطِيَّةِ): ڕێی بە بەخشینەکەدا.
مثــد: (مَثَدَ- بَــينَ الحجارَةِ مَثــداً): خۆی لەناو بەردەکاندا متداو شاردەوەو بە چاویش چاودێریی دوژمنی دەکرد بۆ خوێنگەل.
(-الرَجُــلَ): پیاوەکەی متداو شــاردیەوە کە چاودێریی بکات.
أَلماثد: (فا): چاودێرو دیدەوانو سووسەکەر.
مثل: ١-(مَثَــلَ- فُلاناً مُثُولاً): وەك فیســار بوو/ لەو چوو/ چون ئەو بوو.
(-التَماثيــلَ): پەیکەرەکانــی دروســتکرد/ تاشی.
(-فُلانــاً بِفُلانٍ): فیســاری بە فیســار کەس چواند/ بەویزانی.
(-بالرَّجُلِ مَثْلاً ومُثْلَةً): پیاوەکەی بە پەند کرد/ کردی بە پەند بۆ خەڵك.
(-بالقَتيــلِ): کوژراوەکــەی لەتکردو لووتو گوێی بڕی/ یان ئەنجن ئەنجنییکرد. لەشــی تێکداو کارەکەی پێوە دیاربوو.
(مَثُلَ مَثالَةً): جوامێر بوو/ خاوەن ڕەوشــتی بەرز بوو.
(مَثَّلَ- الشــيءَ لِفُلانٍ تَمثيلاً): شتەکەی بۆ فیســار بە نووسین دەرخستو وێنەیکێشا. بە شێوەیەك وەك تەماشیبکات.
(-الحَديــثَ وبالحَديــثِ): ئاخاوتنەکــەی روونکردەوەو دەرخست.
(-المِثالَ): نمونەی دروستکرد.
(-التَماثيلَ): پەیکەرەکانی داتاشیو دروستکرد.
(-بِفُلان): فیساری کرد بە پەندو ئابڕوییبرد.
(-بالقَتيــلِ): کوژراوەکــەی لەتلەتکــرد یان لووتو گوێی بڕی/ ناشیرینیکرد.
(-الشَّيءَ بالشَّيءِ. تَمْثيلاً وتَمثالاً): شتەکەی بە شــتەکەیتر چوانــدو وەك ئەویتری لێکرد.
تازەگەریــەکان دەڵێــن: (مَثَّــلَ الروايَــةَ): شانۆگەریەکەی لەسەر شانۆ نواند.
(-دَوراً في الروايَةِ): لە شــانۆگەریەکەدا جێی کەســی شــانۆگەریەکەی گرتــەوەو شــوێنی ئــەوی بینی لــە هەموو هەڵســوکەوتو بارو کردارێکیدا.
(-بِــلادَهُ في بِلادٍ أُخرى): بــوو بە نوێنەری وڵاتەکەی لە وڵاتێکیــتردا بۆ ئەو کاروبارەی بۆی دیاریکرابوو.
(-شَخصاً في حَفلَةٍ أَو غَيرِها): لە ئاهەنگ یان شوێنێکیتردا بوو بە نوێنەری کەسێك.
(أَلتَمثيل): نواندن/ نوێنەرێتی کەســێك یان وڵاتێك یان لایەك.
(ماثَــلَ- هُ. مُماثَلَةً): لەو چــوو/ لە وێنەی (ئەو بوو).
(-هُ بِفُلان): ئەوی بە فیسار چواند.
(أَمثَــلَ-هُ فُلاناً وبِــهِ): ئەوی وەکو فیســار

لێکرد/ لەویچواند.
(-الحاكِـمُ فُلاناً): دادوەرەکە/ دەسـتدارەکە لە بری کوژراوەکە/ سـزای پیاوکوژیەکەیداو کوشتیەوە.
(-الحاكِـمُ فُلاناً مِن فُـلانٍ): دادوەر تۆڵەی فیساری لە فیسارکەس کردەوە.
(تَمَثَّلَ- الحَديثَ وبالحَديثِ): (ئاخاوتنەکەی/ فەرمایشتەکەی) روون تێکەیاندو دەرخست.
(-الشَـيءَ): نموونەی بۆ شـتەکە هێنایەوەو پیشـانیدا/ نموونـەی شـتەکەی هێنایـە بەرچاو.
(-لَه الشيءُ): شتەکە هاتە بەرمێشکیو هاتە بەرچاوی.
(-بالشيءِ): شـتەکەی بە نموونە هێنایەوە/ شتەکەی کرد بە نموونە.
(«هذا البَيتُ مَثَلٌ يُمْتَثَـلُ بِهِ»): ئەم دێرە دەکرێتـە نموونـەو چـاوی لێدەکرێتو بۆ نموونە دەهێنرێتەوە.
(-مِنْهُ): سزایداو تۆڵەی لێسەند.
(-مِثـالاً): نموونەیەکی هێنایـەوە یان وەك ئەویکرد/ لاسایی ئەویکردەوە.
(-بِـه): لاسـاییکردەوە/ چـاوی لەوکـرد/ هاوشێوەی ئەو بوو/ خۆی وەکو ئەولێکرد.
(ألمُحَدِّثـون يَقولـون- تَمَثَّـلَ الأَدَبَ): تازەگەریەکان دەڵێـن: بۆتە نموونەی وێژەی چاك یان نموونەی رەوشتی بەرزو ناسك.

(-الغِـذاءُ): خواردنەکـە هەرسـبوو بوو بە خوێن.
(تَماثَلَ- الشَيئانِ): دوو شتەکە وەك یەکیان لێهات/ چونیەکبوون/ لەیەکچوون.
(-العَليـلُ مِـن عِلَّتِـهِ): نەخۆشـەکە رووەو چاکبـوون چـوو لـەوە دەچـوو کـە نەخۆشنەبێت.
(إمْتَثَلَ- المَثَلَ وبالمَثَـلِ): نموونەکەی هێناو پیشانداو روونیکردەوەو گێرایەوە.
(-الشَـيءَ): شـتەکەی کرد بە سەرمەشـقو لەسەر ئەوە شـتیتری دروستکرد/ چاوی لەو کرد.
(-الطَريقَةَ): شـوێن ئەو رێگەیە کەوت/ ئەو رێگەیەیگرت.
(-مِـنَ القاتِـلِ): تۆڵـەی لـە کوژەرەکە/ لە پیاوکوژەکە کردەوە/ سـەندو بە سزای خۆی گەیاند.
(ألمِثْـلُ (ج) أَمْثال): نموونـە/ وەك/ وەکو/ چون/ هاوشێوە/ هاوچەشـن (بۆ لێچواندنی نێرومێو تاكو کۆو جووت بەکاردێت). («هو وهـي وهُما وهم وهُنَّ مِثْلُهُ»): ئەیشـوترێت بـۆ نێرو بـۆ مێ) ئـەوان وەکو ئـەون/ لەو دەچن. («هُم أَمثالُهُم»): ئەوان نموونەیانن/ وێنەیانن/ وەك ئەوانن.
(«فلان مُسْـتَرادٌ لِمِثلِهِ»): فیسـار کراوە بە نموونە بۆ خەڵکی وەکو خۆی.

(اَلمَثَـــلُ (ج) أَمثـــال = المِثْـــل): ١-وەكـــو ئەو/ لەو چـــوو/ نمونە/ هاوچەشـــن/ چەشـــن ٢- ئاخاوتن ٣-پەندی ناو خەڵك كە بە نموونە لە ئاخاوتندا دەهێنرێتەوە (ئەو بارو ڕەوشـــەیە كـــە كاتی خـــۆی وتـــراوەو كراوە بـــە پەندو نموونەو ئەو پەندانە بە نێرو مێو كۆو تاك‌و جـــووت ناكرێـــت، خۆی چۆن وتـــراوە هەروا بەكاردەهێنرێت) ٤-نیشانە/ سیفەت ٥-بەڵگەو بیانوو.

(اَلمُثْلَـــةُ): ســـزاو ئەشـــكەنجەو بەپەندكردن ٢-وەی/ چورتوم/ بەڵا.

(اَلمَثُلَةُ (ج) مَثُلات):١-بەسەرهاتی سەدەكانی پێشـــوو كە بۆ نموونەو پەنـــد دەگێڕرێتەوە ٢-سزاو ئەشكەنجەو بەپەندكردن.

(اَلمِثـــال (ج) أَمْثِلَـــة ومُثُـــل ومُثْـــل): ١-بڕ/ چەندانـــە/ هێندە ٢-لێچوون/ نمونە ٣-شـــت ٤-تۆڵەو سزا بە پێی كردەوەی خراپ.

(اَلمَثالَة): ١-چاكـــەو پیاوەتی ٢-بارو گوزەرانی باش/ ڕەوشباشیی.

(اَلمِثالِـــيّ): نموونەیـــی/ نموونـــەی تایبەتی. كەســـێكە كە نموونەیەكی بـــاڵا دەخاتە پێش چـــاوی‌و شـــوێنی دەكەوێت‌و بەدوایـــدا وێڵ دەبێت (ایدیالیست).

(اَلشيءُ المِثالِي): شتێكی نمونەیی. ئەوەی كە كراوە بە نموونەیەكی بـــەرزو باڵاو دەكرێتە ڕێبەر.

(اَلمِثالِيَّة العِنادِيَّة): ڕێڕەوێكی فەلســـەفانەیە كە پێ لە ڕاستیی بوونی شتەكان نانێت دەڵێت تەنها بە هزر/ بیر هەیە.

(اَلمَثيـــل (ج) مُثُـــل): ١-هاوچەشـــن/ هاوتا/ هاوشـــان/ چونیـــەك/ لێچـــوو ٢-پیاوچـــاك/ جوامێر/ ڕەوشتباڵا.

الأَمْثَل (ج) أَماثِل ومُثُل (م) مُثْلَى): باشترین/ چاكترین/ باڵاترین/ باشتر.

(«اَلَمريضُ اليَومَ أَمْثَلُ»): نەخۆشەكە ئەمڕۆ باشترە.

(أَماثِلُ- القَـــوم): پیاوچاكانی خوێشـــگەل‌و هەڵبژێردراوانی.

(اَلطَريقَـــة المُثْلـــى): باشـــترین ڕێگـــە كە لە ڕاستییەوە نزیكبێت.

(اَلأَمْثولَـــة (ج) أَماثيـــل وأَمثـــولات): ئـــەو هەڵبەســـتانەی یان دێڕی هەڵبەســـتانەی كە دەكرێت بە سەرمەشق‌و نموونە.

(اَلتِمْثال (ج) تَماثيـــل): ١-وێنەی وەرگیراوو كێشـــراو ٢-پەیكەر كـــە لەو زینـــدەوەرە یان مرۆڤە بچێت.

(اَلتَمَثُّل والتَمثيل- في الغِذاء): هەرســـبوونی خواردن‌و وەرگرتنی شـــێوەیەك كە بۆ مژینی ناو خوێن بشێت.

٢-(مَثَلَ- القَمَرُ. مُثـــولاً) (ضد): ١-مانگەكە دەركەوت ٢-ئاوابوو.

(-الرَجُـــلُ): ١-پیاوەكـــە لە جێـــی خۆی نەما

ونبوو ٢-بە زەویەوە مەڵاسبوو/ نووسا.
(مَثُــلَ ومَثَــلَ- بَــينَ يَدَي فُــلان. مُثولاً): لەبەردەمی فیساردا وەستاو ئامادە بوو.
(تَمَثَّلَ- بَينَ يَدَيهِ): لەبەردەمیدا ئامادە بوو و وەستا.
(إمْتَثَــلَ- الأمــرَ): ملــی بــۆ فەرمانەکەدا/ گوێڕایەڵــی فەرمانەکە بــوو/ ڤایلبوو/ خۆی بەدەستەوە دا.
(اَلماثِــل) (فــا) (ج) مَثَــلٌ- مِنَ الرســوم): شوێنەوارێك کە چووبێتەوەو دیارنەمابێت.
(«مِثْلٌ ماثِلٌ»): رەنجێکی زۆر.
(اَلماثِلَــةُ): ١-مێی وشــەی (الماثِــل) ٢-منارەی رووناکایی شوێن/ چرا/ دەوروبەری چرا.
٣-(اَلمِثــال (ج) أمثلە ومُثُــل ومُثْل): نوێنی لەسەر نوستن.
الملحق:
مثل. (اَلتَمثيلِيَّة): شانۆگەریی.
(اَلمُمَثِّل): نوێنەر/ ئەکتەر.
(أرسَلَ مُمَثِّلاً عَنهُ): نوێنەرێکی خۆی نارد.
(اَلمُمَثِّل): کەســێکە کە دەسەڵاتی درابێتێ لە بری کۆمەڵێك و کۆمەڵەیەك و شتی وەهاو بە ناوی ئەوانەوە هەڵسوکەوت بکات.
(«مُمَثِّل حِزب»): نوێنەری پارتێك.
(ممثــل دبلوماســي): نوێنەرێك، کەســێك کــە وڵاتەکــەی دینابێــت لە وڵاتێکــی تردا نوێنەرێتی وڵاتەکەی بکات.

(- ممثلــوا الامــة): کەســانێك کــە گــەل هەڵیاندەبژێرن لــە ئەنجومەنی نوێنەراندا/ لە پەرلەماندا نوێنەریان دەبن.
(اَلمُمَثِّل= الوَكيل): بریکار.
(مُمَثِّلٌ تِجاري): بریکاری بازرگانیی.
(اَلمُمَثِّل): ئەکتەری شانۆو سینەما.
(مُمَثِّلٌ هَزَلِيّ): ئەکتەری گاڵتەجاریی.
(اَلمُمَثــل): خۆنوێنێك کە ئەوەی بە رووکەش پیشانیدەدات لەگەڵ هی دڵیدا جیابێت.
(«یا لَهُ مِــن مُمَثِّل»): ئای چ خۆنوێنیکە! چ خۆنواندنێك پیشاندەدات.
مثــن: (مَثَنَ- الرَجُــلَ. مَثناً): کێشــای بە میزڵدانیدا.
(مَثِنَ. مَثَناً): تووشی میزەچورکێبوو/ میزی ڕانەدەگرت.
(أمْثَنُ مَثِنُ (م) مَثْناء ومَثِنَة): تووشــبووی میزەچورکێ.
(مُثِنَ. مَثْناً): هاواری میزڵدانیبوو.
(مَمثُون و مَثِينٌ): میزڵدان دەرداوی/ کەسێکە هاواری میزڵدانی بکات و میز ڕانەگرێت.
(اَلمَثانَــة (ج) مَثانات): ١-میزڵدان ٢-شــوێنی کورپە لە منداڵدانی دایکیدا.
مَجّ: ١-(مَجَّ- الشَرابَ أَو الشَيءَ وبِهِ مِن فَمِهِ مَجّاً): شەربەتەکە یان شتەکەی تفکردەوە.
(«هذا كلامٌ تَمُجُّهُ الأسماعُ): ئەمە قسەیەکە کە گوێی لێناگیرێت و بێزی لێدەکەنەوە.

(مَجَّجَ- العِنَبُ): ترێکه پێگەیشت/ خۆش‌و شیرینبوو.
(أَمَجَّ- العُودُ): تووڵەکه ئاویگرته خۆی.
(إِنْمَجَّ): پرژا.
(أَلْماجّ (فا) (ج) مُجّاج وماجُّون): کەسێکه که لەبەر پیری (ئاو/ لیک) بە دەمیدا بێته خوارێ.
(أَلْمُجُّ): پنته هەنگوینی تکاوی سەر بەرد.
(أَلْمَجَّةُ): جارێك تفکردنەوەی شەربەت یان شتێتری ناودەم.
(«مابَقِيَ فِي الإِناءِ إِلّامَجَّةٌ»): هەر ئەوەندە لە دەفرەکەدا مابوو هێندەی تفێك.
(أَلْمُجُجُ) (ح): ١-هەنگ ٢-سەرخۆشان.
(أَلْمَجَجُ): ١-شلبوونی کاکیله ٢-پێگەیشتنی ترێ/ خۆشبوون‌و شیرینبوونی ترێ.
(أَلْمُجاج): تف که ڕۆدەکرێت.
(مُجاجُ النَحلِ): هەنگوین.
(مُجاجُ العِنَبِ): مەی.
(مُجاجُ المُزنِ): باران.
(«خُبزَ مُجاجاً»): گەنمەشامیی کرد بە نان.
(أَلْمَجاجَة): ئەوەی لە دەمەوە تفدەکرێتەوە.
(مُجاجَةُ الشيءِ): دۆشاوی شتەکه.
(أَلْمَجّاج): ١-تفکەرەوەیەکی زۆری شەراب‌و شەربەت ٢-نووسەر/ بنووس (چونکه پێنووسەکەی مەرەکەب زۆر کاردەکات‌و دەڕێژێت).

٢-(أَمَجَّ- الفَرَسُ): چارەوێکه دەستی بە غارکرد.
(-الرَجُلُ): بە وڵاتەکەدا گەڕا.
٣-(أَلْمَج): دەنکی ماش.
(أَلْمُجاج): ١-بنی هێشووی خورماکه پاش برینی هێشووەکه بە دارەکەوە دەمێنێتەوەو وشکدەبێت ٢-دەنکی ماش.
٤-(مَجمَجَ- الكِتابَ): نووسینەکەی ناشیرین نووسی‌و پیتەکانی دیارنەبوو.
(-فِي حَديثِهِ): منجەمنجیکرد لە قسەکردنەکەیدا تێینەگەیشتن.
(أَلْمجماج): ١-خاو/ شل/ شێواو ٢-گۆشتنێکی ئەستوور.
مجح: (مَجَحَ ومَجِحَ وتَمَجَّحَ- الرَجُلُ. مَجْحاً ومَجَحاً): لووتبەرزیی نواند/ فیزی نواندو شانازییکرد.
(-الدَلْوَ فِي البِئرِ): دۆلکەکەی لە ئاوی بیرەکەدا ڕاوەشاند.
(أَلْمَجّاح): ترزل/ لووتبەرز/ بە فیزو دەعیە.
مجد: ١-(مَجَدَ. مَجْداً): شکۆدار بوو/ نگیندار بوو/ خانەدانبوو.
(-فُلاناً): لەو (شکۆدارتر بوو/ نگیندارترو باڵاتر بوو/ خانەدانتر بوو).
(مَجُدَ. مَجادَةً): شکۆدار بوو/ نگیندار بوو.
(ماجِدٌ ومَجِيدٌ (ج) أَمجاد): شکۆدارو خاوەن نگین/ خانەدان/ پایەبەرز.

(مَجَّـدَ- فُلانــاً): ١-فیسـاری مەزنكـردو ستایشـیكرد پیایـدا هەڵـدا ٢-بـە مـەزن‌و خاوەنشكۆیدانا.

(ماجَدَ-هُ مجـاداً ومُماجَدَةً): لە شـكۆییدا خۆی لە شانی ئەوداو لەو مەزنترو نگیندارتر بوو.

(أَمْجَدَ- فُلاناً): ١-فیسـاری بە گەورە/ مەزن دانا ٢-كردی بە خاوەنشكۆو نگیندار.

(-فُلانُ وُلْدَهُ ولِوُلْدِهِ): دایەنی بۆ منداڵەكانی هەڵبژارد.

(«هـؤلاءِ قَـومُ أَمْجَدَهُم أبوهـم»): ئەوانە خوێشگەلێكن باوكیان دایەنی بۆ گرتوون‌و بە گەورەیگرتوون.

(تَمَجَّدَ): مەزنبوو/ نگیندار بوو.

(تَماجَدَ): ١-شـانازییكرد ٢-مەزنیی‌و شكۆیی خۆی باسكرد.

(«تَماجَدوا فیما بَینَهُـم»): لەناو خۆیاندا/ باسـی سـەروەریی‌و مەزنیـی خۆیانكـردو شانازییان بە شكۆیی خۆیانەوە كرد.

(إِسْـتَمْجَدَ): ١-بـەدوای شـكۆیی‌و مەزنیـدا گـەڕاو بۆی كۆشـا ٢-خاوەن سـیفەتی بەرزو مەزنییبوو.

(أَلمَجدُ (مص) (ج) أَمْجاد): شـكۆ/ مەزنیی/ نگینداریـی/ خانەدانیـی/ سـەربەرزیی/ پایەبڵندیـی ٢-زەویـی بڵنـد/ بـەرز (وەكو نەجد).

(أَلماجِـد) (فـا) (م) ماجِـدَة (ج) مَواجِد): خاوەنشـكۆ/ پایەبڵنـد/ خانـەدان/ نگیندار ٢-ڕەوشت بەرز/ ڕەوشت جوان‌و چاك.

(أَلأَمْجَد (ج) أَماجِد): ١-شـكۆدارتر/ مەزنتر/ نگیندارتر ٢-بەڕەوشتترو ڕەوشتجوانتر.

(أَلمَجیدي): پارەیەكی زیوینیی عوسـمانیبوو كە بە ناوی سوڵتان عبدالمجیدی عوسمانییەوە لێدرابوو.

٢-(مَجَدَ- الراعي الإِبِلَ. مَجْداً): ١-شـوانەكە ئالفی بە حوشترەكانداو تێریكردن.

(-تِ الإِبِـلُ مَجْداً ومُجوداً): حوشـترەكان لە لەوەڕگایەكی چاكدا لەوەڕان‌و تێربوون.

(ماجِدَة (ج) مَواجِد ومُجَّد ومُجُد): حوشتری تێر لەوەڕاوو تێربوو.

(مَجَّدَ- الراعي الإِبِلَ): شـوانەكە ئالیكی بە حوشترەكانداو تێریكردن.

(أَمْجَدَ العَطاءَ): بەخشینێكی زۆری بەخشی.

(-لِفُـلانٍ مِـن كذا): لەوە شـتێكی زۆری بە فیسار بەخشی/ دایە.

(«أَمْجَدَهُ ذَمّاً وسَـبّاً»): تێر قسەی ناشیرین‌و جنێویكرد/ پێدا.

(أَمْجَدَ- الراعي الإِبلَ): شـوانەكە ئالیكی بە حوشترەكانداو تێریكردن.

(-تِ الإبلُ): حوشترەكان تێر لەوەڕ بوون.

(شَـيءٌ ماجِدٌ (م) ماجِـدَةٌ) (ج) مَواجِد): شتێكی زۆر/ فرە.

الملحق:

مجــد: (أَلَمْجْدَلَة): وتەی(أَلَمْجْدُ لله): شــكۆو مەزنیی‌و نگینی هەر بۆ خودایە.

مجر: ١-(مَجَرَ. مَجْراً): تینوویبوو.

(مَجِرَ- مِنَ الماءِ ونَحْــوَهُ. مَجَراً): گەدەی پڕ لە ئاوو شتیتر بوو کەچی تینوێتی نەشکا/ بە ئاو کەوتبوو.

(مَجِــرَ وأَمْجَــرَ-تِ الشــاةُ): مەڕەکە ســكی داکەوت‌و بەرخەکە لە ســكیدا خەپەرە بوو و قورســبوو مەڕەکە لەڕو بێهێز بوو نەیتوانی هەستێت.

(أَلَمْجْر): ١-ســوپایەکی مەزن ٢-هەموو شتێكی زۆر/ بێشومار.

أَلَمَجَر: خەپەرەبوون‌و قورسبوونی بەرخۆلەی ناوسكی مەڕ.

(شــاةٌ مَجِرَةٌ): مەڕێكی لاوازو بێهێز بە هۆی بەرخۆلەی سكیەوە.

(أَلاَمْجَر): سك گەورەبووی ئاوسی‌و بێهێزبوون بەو هۆیەوە.

(أَلْمَجِر- مِن النساء (ج) مَماجِر): ئافرەتێك جووتێكی بە سكێك ببێت.

٢-(ماجَرَ وأَمْجَرَ- فُلانــاً فِي البيعِ. مِجاراً و مُماجَرَةً): لە فرۆشــتندا زیادی لێســەند یان سووبازی لەگەڵدا کرد.

(أَلَمْجْر): ١-ئەو بێچووەی کە لە ســكی حوشترو مەڕی ئاوســدا هەیە ٢-کڕینــی بێچووی مەڕ یان حوشــتر لە پێش بوونیدا ٣-سوودو زیادە سەندن ٤-قومار.

٣-(أَلَمَجْر): ئاوەز/ ژیریی/ ئەقڵ.

(أَلَمَجَــر): ١-وڵاتی مەجــەڕ/ خەڵكی مەجەڕ ٢-جۆرە پارەیەکی زێڕینە.

(أَلْمِجــار): پەتێکــە حوشــتری لەنــاو قەدی قاچیەوە پێدەبەستنەوە.

مجس: (مَجَّسَ-هُ): کردی بە ئاگرپەرست یان رۆژپەرست/ بە مەجووسی.

(أَلَمجوس): میللەتێكن ئاگر یان رۆژ دەپەرستن.

(مَجوسِــي): ئاگرپەرســت یان رۆژپەرســت. لەوانەیە وشــەی(أَلَمجوســي) بە تەلیسمبازو دانــاو فەیلەســوفیش وترابێــت وشــەکە لە (میخ گۆش)ی فارســەیوە وەرگیراوە کە (گوێ بچووك) دەگەیەنێت.

(أَلَمجوسِيَّة): مێی وشەی(المَجوسِيّ) یە.

(نِحْلَــةُ المَجوس): میللەتی ئاگرپەرســت یان رۆژپەرست‌و بانگەشەیان بۆ ئەوە.

مجــع: ١-(مَجَــعَ وتَمَجَّــعَ وامْتَجَــعَ. مَجْعاً ومَجْعَــةً): خورمایخواردو شــیری بەســەردا خواردەوە.

(مَجَّعَ- ضَيفَهُ. تَمْجيعاً): خورمای دەرخواردی میوانەکەیداو شیریشی دایە خواردیەوە.

(أَمْجَعَ- الفَصيلَ): بە قاپ شیری بە بەچکەکە دا.

(أَلْمُجاعَة): پاشماوەی خورما بە شیر.

(أَلَمجيع): خورمای بە شیر شێلراو.

٢-(مَجعَ ومَجُعَ. مَجاعَةً): کەوتە قەشمەری/ لوترەوانیـی/ بێنابڕوویـی/ گاڵتەبازییکردو شەرمو شکۆی لانەما.

(ماجَـعَ-هُ. مُماجَعَـة): گەمەو سـوعبەتی ناشیرینی لەگەڵدا کرد.

(تَماجَعا): گاڵتەیان بەیەکتریکردو شەرمیان لەیەك نەکرد.

(اَلمِجْع): گاڵتەباز/ لۆترەوان.

(اَلمِجْـع والمَجْـع): ١-نەفام/ تێنەگەیشـتوو/ هەڵەشە ٢-گەوج.

(اَلمُجعَةُ): ١-نەفام ٢-گەوج.

(اَلمُجْعَـةُ والمِجْعَـةُ): ئافرەتـی ١-نەفـام/ تێنەگەیشتوو.

(اَلمَجعَةُ والمِجعَةُ والمُجعَةُ والماجعَةُ): ئافرەتی (بێنابـڕووی گاڵتەبـاز/ بێشـەرمو شـکۆو بەرەڵا).

(اَلمَجّـاع والمَجّاعَـة و المَجّاعَـة): لۆترەوانو گاڵتەبازی بێنابڕوو/ بێشەرمو شکۆ.

مجل: (مَجَلَ ومَجِلَ-ت يَدُهُ. مَجْلاً ومُجُولاً): بە هۆی کاری زۆرەوە دەسـتی بڵقیکردو ئاوی تێزا.

بَقْبَقَت (عاميـة): دەسـتی بڵقیکردو ئاوی تێزا.

(أَمجَل-ت يَدُهُ): بە هۆی کاری زۆرەوە دەستی بڵقیکردو ئاوی تێزا.

(-العَمَلُ- يَدَهُ):کار دەستی بڵقاوییکرد.

(يَدٌ ماجِلَة): دەسـتێکی بڵقیاوی کە بڵقەکان ئاوی تێزابێت.

(تَمَجَّلَ- رأسُـهُ قَيحاً ودَماً): سەری خوێنو کێمی تێزا.

(ألماجل) (فا): هەموو ئاوێك کە لە بنی شـاخ یان دۆڵێکدا بێت.

(اَلمَجْل) (مـص): ئاوی تێزاوی نێوان پێسـتو گۆشتو کە بە هۆی کاری زۆرەوە پەیدا دەبێت.

(اَلمَجْلَـة (ج) مِجـال ومَجْل) (طـب): بڵقی دەسو یـان شـوێنیتر کـە بـە هـۆی کاری زۆرەوە پەیدادەبێت/ پێستێکی تەنکەو ئاوی تێدەزێت.

(ألبَقبوقَة) (عامية): بڵقی ئاوتێزاو.

مجـن: ١-(مَجَنَ- الشـيءُ مُجوناً): شـتەکە ئەستوورو رەقبوو.

(-مُجُوناً و مُجْناً ومَجانَةً):کەوتە گاڵتەجاریی بێنابڕوویی.

(ماجـن (ج) مُجّان): گاڵتەبـازی بێنابڕوو/ لاقرتی چەقاوەسوو.

(تَمَجَّـنَ): خۆی بـە گاڵتەبـازی بێنابڕوو و لاقرت پیشـاندا/ نواند/ کـرداری گاڵتەجاری بێشەرمو شکۆی کرد.

(«تَمَجَّنَ- في كلامِهِ»): لە قسەکردندا گاڵتەی بێنابڕووانەیکرد.

(تَماجَنَ): گاڵتەبازییکرد سوعبەتی ناشیرنی لەگەڵ ئەمو ئەودا کرد.

(أَلمَجّان): گاڵتەباز، کەسێکە لەگەڵ ئەمو ئەودا زۆر گاڵتەو سوعبەتو لاقرتی بکات.

٢-(أَلمَجّان): شتی بەلێشاو کە بەسبێت ٢-شتی بەلاشو خۆڕایی.

(«أَخَــذَهُ أَو فَعَلَــهُ مَجّانــاً»): شــتەکەی بە خۆڕاییبرد یان بە بەلاش کاریکرد.

(«هذا الشَــيءُ لَـكَ مَجّاناً»): ئەم شــتە بە خۆڕایی بۆ تۆ.

(طَرِيق مُمَجَّن): ڕێگەیەکی درێژەوەبووی درێژ.

مــحّ: ١-(مَحَّ وأَمَــحَّ- الثَوبُ. مَحّــاً ومَحَحاً ومُحُوحاً ومُحوحَةً): جلەکە کۆنو شڕ بوو.

(-الأَثَرُ): شوێنەوارەکە سڕرایەوەو نەما.

(-تِ الدارُ): خانوەکە شوێنەواری بڕا.

(أَلماحّ والمَحّ): جلی کۆنی شڕ.

٢-(أَلمُح): پوختەی هەموو شتێك.

(أَلمُحّ والمُحَّةُ): زەردێنەی هێلکە.

(أَلمُحاح): برسێتیی.

(أَلمَحّــاح): ١-درۆزن ٢-ئــەوەی بە قســە دڵت ڕادەگرێت قایلتدەکات نەك بە کردەوە.

(أَلأَمَحُّ): قەڵەو.

محــت: (مَحَتَ. فُلاناً مَحْتاً): ڕقی فیســاری هەستاند/ توورەیکرد.

(«إِنّي لأَمْحَتَنَّكَ»): ڕقت تەواو هەڵدەستێنم/ دەمارگیرتدەکەم.

٢-(مَحُتَ- اليَومُ مَحاتَــةً): ئەمڕۆ ڕۆژەکەی گەرمبوو.

(أَلمَحْت (ج) مُحَتــاء ومُحُوت): ١-ڕۆژی گەرم ٢-ژیــر/ ئــاوەزدار ٣-قســەزانو کارکــردە ٤-پوختەو ساغ.

(«هــو عَربيٌّ مَحــتٌ بَحــتٌ»): عەرەبێکی ڕەسەنی ژیرو کارکردەیە/ عەرەبێکی ساغە.

محج: ١-(مَحَجَ- الرَجُلُ مَحْجاً): پەلەیکرد/ خێرایکرد.

(- العُودَ أَو اللَّحْمَ): تووڵەکە یان گۆشتەکەی داماڵی.

(-شَيئاً عَن شيءٍ): شتێکی لەشتێکیتر داماڵیو کردەوە.

(-تِ الرِيحُ الأَرضَ): باکە خۆڵەکەی ڕاماڵی.

٢-(مَحَــجَ- الجِلْــدَ مَحْجــاً): پێســتەکەی هەڵگلۆفتو دەستی پێدا هێنا تا نەرمبێت.

(-اللبنَ): ماستەکەی ژەند هەڵشلەقاند.

(-الدَلْــوَ): دۆلکەکــەی لــە ناوەکــەدا هەڵشلەقاند.

٣-(مَحِجَ- الرَجُلُ. مَحَجاً): درۆیکرد.

(ماحَــجَ-هُ مِحاجاً ومُماحَجَــةً): خاپاندی/ دوایخست.

(أَلمُحَاج): درۆزن.

محر: (المَحــارِة): کەمو کورتیی (تەماشــای (حور) بکە).

محس: (مَحَسَ- الجلدَ. مَحْســاً): پێستەکەی هەڵگلۆفــتو دەســتی پێداهێنا تــا نەربێتو خۆشەیکرد.

(الأَمْحَس): پێستە خۆشکەری شارەزاو لێهاتوو.

محش: ١-(مَحَشَ- الجِلْدَ مَحْشاً): گۆشتی لە پێستەکە کردەوە/ پێستەکەی لە گۆشتەکە داماڵی/ کەوڵیکرد/ گورووی.

(-الطَعامَ): خواردنەکەی بە هەڵپە خوارد.

(-السَيلُ مامَرَّ عَلَيهِ): لێشاوەکە/ لافاوەکە بە هەرچیدا ڕۆیشت لە بن و بێخی هەڵکەندو ڕایماڵی.

(-وَجْهَهُ بالسَّيفِ. مَحْشَةً): بە شمشێر پێستی دەموچاوی ڕاماڵی/ لێکردەوە.

(مَحَشَ وأَمْحَشَ- الحَرُّ أو النارُ الجِلدَ): تینی گەرماکە یان ئاگرەکە پێستەکەی هەڵپروکاندو سووتاند.

(إمْتَحَشَ): سووتا/ هەڵپروکا.

(-فُلانٌ غَضَباً): فیسار لە ڕقاندا گڕیگرت/ ئاگریگرت.

(-القَمَرُ): مانگەکە ئاوا بوو.

(-تْهُ النارُ): ئاگرەکە سووتاندی.

(ألْمُحاش): سووتاو.

(ألِمحاش): خوێشگەل کە لە گەلێك خێڵن کۆدەبنەوەو لە گوێ ئاگر پەیماندەبەستن.

(سَنَةٌ مَحوُشٌ ومُمْحِشَةٌ): وشکەساڵێك بەوشکییەکەی هەموو لایەك دەسووتێنێت.

٢-(ألَمحَاش): ناوماڵ و کەلووپەلی ماڵ.

محص: ١-(مَحَصَ- الظَبْيُ في عَدوه مَحْصاً): ئاسکەکە زۆر توند ڕایکردو بۆی دەرچوو.

(-المَذبوحُ برِجلِهِ): سەربڕاوەکە پەلەقاژێی کردو لنگەفرتێی کرد.

(-بِفُلانٍ الأَرضَ): فیساری بە زەویدادا.

(-فُلانٌ مِن فُلانٍ): فیسار لە فیسارکەس هەڵات/ لە دەستی ڕایکرد.

(إنْمَحَصَ فُلانٌ مِن يَدِهِ): فیساری لەدەست بەربوو هەڵات.

(إمْتَحَصَ- الظَبيُ في عَدوِهِ): پەلەی لە ڕاکردنەکەیدا کرد/ توندو بەگوڕ تێیتەقان/ گوریدایە خۆی.

٢-(مَحَصَ- اللهُ مابكَ مَحصاً): خودا لەو گرفتارییە ڕزگاریکردیت.

(-الشيءَ): شتەکەی لە هەموو خەوشێك پاککردەوە.

(-الذَهَبَ بالنارِ): بە ئاگرەکە هەموو دەغەڵییەکی زێڕەکەی لابردو پاککردەوە.

(-الحَبلَ): توند گوریسەکەی باداو ڕست.

(-السنانَ): بریسکەی لەسەری نێزەکە هێنا/ سافیکرد.

(-البَرقُ): هەورە تریشقەکە بریسکەیدایەوە.

(مَحِصَ- الحَبْلُ. مَحَصاً): گوریسەکە تووکەکەی لێبووەوەو سفتبوو.

(مَحَّصَ- الشيءَ): شتەکەی کەمکرد.

(«مَحَّصَ اللهُ عَن فُلانٍ ذُنوبَهُ»): خودا گوناهی فیساری کەمکردەوەو لێیپاککردەوە.

(-اللَحْـمَ): گۆشـتەکەی لە چـەق و چەوری پاککردەوە.
(-هُ عَنهُ): لێیدوورخستەوەو لێیپاککردەوە.
(-الرَجُلَ): تووشیکردو تاقیکردەوە.
(أمْحَـصَ- مِـنَ المَرَضِ): لە نەخۆشـیەکەی رزگاریبوو چاکبووەوە.
(-تِ الشَمسُ): خۆرەکە لە گیرانەکەی بەربوو و دەرکەوتەوە.
(-هُ عَنهُ): دووریخستەوە.
(تَمَحَّـصَ- الظَـلامُ): تاریکیەکـە لاچـوو روونبووەوە.
(إنْمَحَصَ- الورمُ): ئاوسـاویەکە نیشـتەوەو ئازاری نەما.
(-تِ الشَمسُ): خۆر دەرکەوت.
(ألَمَحْصُ- مِنَ الخَيلِ): ئەسپی تۆکمەو قایم/ پتەو.
(ألَمَحِـص- مِن الحِبـال أَو الأوتـار): پەت و گوریسی نەرم یان ژێی نەرم.
(ألَمَحّاص): ١-زۆر تیژڕەو لە هەڵاتندا.
(بَرقٌ مَحَّاص): هەورەتریشـقەیەکی زۆر بە شەوق.
(ألأمْحَص): کەسـێکە لێبوردوو/ عوزرخوایی راست و درۆ وەردەگرێت.
(ألَمحيص والمُمَحَص): قایم/ پتەو.
محـض: مَحَـضَ فُلانـاً الـوُدَّ أو النُصْحَ): خۆشەویسـتیەکەی یـان ئامۆژگارییەکەی بۆ فیسار راست و دڵسۆزانە بوو.
(-الرَجُلَ): شیری ساغی دەرخوارددا.
(مَحُضَ- نَسَـبُ الرَجُلِ ومَحُضَ- الرَجُلُ في نَسَـبِهِ مُحوضَةً): پیاوەکـە خانەدانی تەواو بوو یان بوو بە خانەدانی تەواو.
(مَحِضَ. مَحَضاً): شیرو شتی ساغ و بێخەوشی خواردەوە.
(ماحَضَ-هُ الوُدَّ): راسـتگۆیانە دۆستایەتیی لەگەڵدا گرت و دڵسۆزیبوو.
(أمْحَـضَ- فُلانـاً الـوُدَّ أوِ الحَديـثَ): دۆستایەتیەکەی لەگەڵ فیساردا یان قسەکانی راست و دڵسۆزانە بوو/ ساغبوو.
(-لَهُ النُصْحَ): ئامۆژگاریی دڵسۆزانەیکرد.
(إمْتَحَـضَ- الرَجُلَ): شـیرو شـتی پوخت و ساغی نۆشی/ خواردەوە.
(ألَماحِض): کەسـێکە حەز لە شـتی پوخت و ساغ یان شیری ساغ بکات.
(«رَجُلٌ ماحِض»): پیاوێکی ساغخوازە.
(ألَمَحْـض (مـص) (ج) مِحاض- مِـنَ اللَّبَن وغَيرِهُ): شـیر یان شـتێکی سـاغ و پوخت و بێخەوشی.
(«عَرَبيٌ مَحْضٌ وعَرَبيٌ مَحْضاً»): عەرەبێکی ساغ و رەسەنە (نێرو مێ و تاک و جووتی وەک یەکە چونکە چاوگە). (دەشـێت بیشـکرێتە مێ و جووت و کۆ).
(ألَمحِض= الماحِض): کەسێکە حەز لە شیر یان

شتی ساغو پوخت بكات.

(ألأمْحُوضَة): ئامۆژگاریی دڵسۆزانه.

(ألمَحْوض (م) مَمْحُوضَة): ساغو پوخت.

(«فِضَــةٌ مَمْحُوضَــة»): زیویْكــی (ســاغه/ پوخته/ بێخهوشه).

محط: (مَحَــطَ ومَحَــطَ- الوتــرَ مَحْطاً): پهنجهی بهسهر ژێكاندا هێنا چاكیانبكاتهوه.

(-السَهمَ): تیرهكهی هاویشت.

(إمْتَحَطَ- السَيفَ): شمشێرهكهی ههڵكێشا.

(-الرمْحَ): نێزهكهی دهرهێنا.

(-البَعــيرُ): حوشــترهكه غاریكــرد/ كهوتــه غاركردن.

(عامٌ ماحِطٌ): ساڵێكی كهمباران.

(محــق: (مَحَقَ- الشــيءَ مَحْقاً): شــتهكهی پووچكردو لهناوبرد.

(-اللهُ الشَــيءَ): خــودا پیتــی شــتهكهیبردو كهمیكردهوه.

(-فُلاناً): فیساری لهناوبرد.

(-الحَرُّ- الشيءَ): گهرماكه شتهكهیسووتاندو فهوتاند.

(مُحِقَ- الرَجُلُ): پیاوهكه (خهریكی/ نزیكی) مردنبوو.

(مَحَّقَ- الشــيءَ): شــتهكهی پووچكردهوه/ فهوتاندی/ لێكی ههڵوهشاند/ نهیهێشت.

(أمْحَقَ- المالُ): (داراكه/ ماڵهكه) لهناوچوو/ فهوتا/ بهفیڕۆ چوو.

(-الرَجُلُ): (داراكهی/ ماڵهكهی) لهدهستچوو/ فهوتا.

(-القَمَــرُ): مانگهكه (كهوتــه دوایی دوایی/ كهوته ڕۆژانی دواییهوه).

(تَمَحَّــقَ وامَّحَــقَ): پووكایــهوه/ فهوتــا/ لهناوچوو/ وێرانبوو/ نهما/ لێههڵوهشایهوه.

(إمْتَحَــقَ): پووكایــهوهو فهوتــا/ نهمــا/ لهناوچوو.

(-الحَرُّ الشيءَ): گهرماكه شتهكهی سووتاندو فهوتاند/ گرمبردی.

(-النبــاتُ): ڕووهكهكــه بــه (گــڕه/ تینــی گهرماكه) ههڵكرووزاو وشكبوو و سووتا.

(-الرَجُــلُ): پیاوهكــه كهوته ســهرهمهرگ/ خهریكــی مردنبــوو/ كهوتــه گیانــهڵا/ له گیانكهنشتدا بوو.

(-الشَــيءُ): شــتهكه پیتو فهڕی (ڕۆیشت/ نهما).

(إنْمَحَــقَ): نابووتبــوو/ پووچهڵبــوو/ لێكههڵوشا/ فهوتاو نهما.

(-الهِلالُ): داســهمانگ له كۆتایی مانگدا ههر نهدهبینرا.

(ألماحِق) (فــا): فهوتێنــهر/ پووچكهرهوه/ لهناوبهر/ لێكههڵوهشێن.

(ماحِقُ الصَيفِ): تیژییو ئهوپهڕی گهرمای هاوین.

(يَومٌ ماحِــقٌ): ڕۆژێكی زۆر گهرم كه ههموو

شتێك ببرژێنێت و بفەوتێنێت و بپروكێنێت.
(أَلمَحْق) (مص): دارخورمای نزیك بە یەك روێنراو.
(أَلمَحَقَةُ): لەناوچوون/ فەوتان/ مردن/ پووچەڵبوونەوە/ سووتان.
(أَلمَحاق والمُحَاق والمِحاق): دوادوای مانگی عەرەبی (سێ شەوی كۆتایی مانگی عەرەبی).
(سِنانٌ مَحيقٌ): نووكی نێزەی تەنك و تیژ.
(ألأمْحَق): شتی كەمی پیتبراو.
(أَلمَمْحَقَةُ): هۆی فەوتان/ مایەی لەناوچوون.
(«التَبذير مَمْحَقَةٌ للمالِ»): دەستبڵاویی دارا لەناوبەرە.
محك: (مَحَكَ ومَحِكَ وتَمَحَّكَ- الرَجُلُ. مَحْكاً ومَحَكاً): كەوتە شەڕە قسەو بەربەرەكانێ/ درێژدادڕی لە سەواوكرین و فرۆشتندا شەڕی لێدەبوو و دەو درێژدادڕیكرد.
(مَحِكٌ وماحِكٌ ومَحْكانٌ): (شەڕانی و درێژدادڕ/ لەوچەوتڕۆ/ كەللەڕەق) لە سەودادا درێژدادڕ/ بەربەرەكانێكەر/ نەگونجاو.
(ماحَكَ فُلاناً مُماحَكَةً): ناحەزی لەگەڵ فیساردا پیشانداو درێژدادڕی و كەلەڕەقیی لەگەڵدا كرد/ كەوتە شەڕە قسەی ناخۆشەوە.
(أَمْحَكَ- الرَجُلُ= مَحَكَ): شەڕە دەنووك/ شەڕە قسەیكردو درێژەی پێدا.
(-الخُصُومُ فُلاناً): (ناحەزەكان/ نەیارەكان) فیساریان (تووڕە كرد/ دەمارگیركرد).
(تَماحَكَ- الخَصمانِ): دوو (نەیارەكە/ ناحەزەكە) كەوتنە شەڕە قسەی ناخۆش و كەللەڕەقی لەگەڵ یەكدا.
(أَلمُتَمَحِّك): ناكۆكیی (درێژدادڕ/ لەوچەوتڕۆ/ كەللەڕەق).
محل: ١-(مَحَلَ ومَحِلَ مَحُلَ- المَكانُ. مَحْلاً ومُحُولاً ومَحالَةً): شوێنەكە بێبارانبوو/ وشكاییهات و بێبەرهەمبوو.
(ماحِل): شوێنی وشك و برنگ و بێبەرهەم.
(أَمْحَلَ- المَكانُ): شوێنەكە بارانی لێبڕاو بێبەرهەمبوو.
(مُمْحِل): شوێنی وشك و بێباران و بێبەرهەم.
(أَلأرضُ مُمْحِلٌ ومُمْحِلَةٌ): خاكێكی وشكی بێبەرهەم.
(أَمْحَلَ- المَطَرُ): باران نەباری.
(-القَومُ): خوێشگەل بێبارانبوون/ بێبەرهەم بوون.
(قَومٌ مُمحِلون): خوێشگەلێكی بێباران و بێبەرهەم.
(-اللهُ الأرضَ): خودا زەویەكەی تووشی وشكەساڵییكردو بێبەرهەمبوو.
(أَرضٌ ماحِلَة): زەوییەكی بێباران و بێبەرهەم.
(أَلمَحْل (ج) مُحُول وأَمْحال): ١-تەنگانەو سەختی/ سەغڵەتیی ٢-بێبارانی و وشكەساڵ ٣-گرانیی و برسێتییەكی زۆر ٤-باران نەبارین/ باران بڕان وشكبوونەوەی زەوی.

(«رَجُــلٌ مَحْلٌ»): پیاوێکی وشــکی (بێفەڕ/ بێکەڵك).

(أَرضٌ مَحــلٌ ومَحْلَــةٌ ومَحُــولٌ ومَحُولَةٌ): زەوییەکی وشکی بێبەرهەمو بێئاوو باران.

(أَرضُون مَحْلٌ ومُحُولٌ): زەویانێکی وشــكو بێباران و بێبەرهەمن.

(أَرضٌ مُمْحِــلٌ ومُمْحِلَةٌ): زەوییەکی وشــکی بێبەرهەم.

(أَرضٌ مِمحالٌ): زەوییەکی وشکی بێبەرهەم.

٢-(مَحَلَ ومَحِلَ ومَحُلَ- بِهِ إلى الأَمِيرِ. مَحْلاً ومِحــالاً): لــەلای مــیر (بەدگۆیــی دژ کرد/ زمانبەدیی دژکرد/ قسەی بۆهەڵبەست.

(ماحِلٌ ومَحُولٌ ومَحَّالٌ) قسەچن/ ئاشوبگێڕو زمانبەد/ بەدگۆ/ دووزمان.

(-بصاحِبِهِ) قسەیەکی بۆ هاورێکەی هەڵبەست کــە نەیکردبــوو/ لە زمانی ئــەوەوە درۆیەکی هەڵبەستو گێڕایەوە/ بوختانی بۆ کرد.

(مَحَلَ- فُلاناً) فیساری بەهێزکردو پشتیگرت.

(مَحِّلْني يا فلان): ئەی فیســار کۆمەکمبکەو بەهێزمبکە.

(ماحَلَ-هُ مِحــالاً ومُماحَلَةً): ١-فێڵی لێکرد/ ســاختەی لەگەڵــدا کــرد. لەخشــتەیبرد ٢-زۆرانبازییان لەگەڵ یەککرد تا بزانن کامیان بەهێزترە ٣-دوژمنایەتی لەگەڵدا کرد ٤-شەڕە بەڵگەو چەلەحانییان لەگەڵیەکدا کردو شەڕە قسەیانکرد.

(تَمَحَّــلَ- الشــيءَ ولَهُ): بۆ دەســتگیربوونی شتەکە کەوتە فێڵو فەرەج.

(-لِفُلانٍ حَقَّهُ): دەستگیرکردنی مافی فیساری خستە ئەستۆی خۆی.

(تَماحَــلَ- القَــومُ): خوێشــکەل لەگەڵیەك کەوتنە شەڕە بەڵگەو چەلەحانێو فروفێڵ.

(المُاحِــلُ) (فا): ناحــەزی شــەڕە بەڵگەکارو چەلەحانێکەر.

(«رَأَيْتُهُ ماحِلاً»): دیم ڕەنگی گۆڕابوو.

(المَحْــلُ (ج) مُحــولٌ وأَمْحــالٌ): فێــڵ/ تەڵەکەبازیــی/ فریــودان/ لە خشــتەبردن/ کەڵەکبازیی/ ساختەبازیی.

(المَحِــلُ): کەســێکی دەرکــراوی ڕاونــراو تا شەکەتبوون.

(«دَحِلٌ مَحِلٌ»): فێڵبازی فریودەر/ جامباز/ پیلانگێڕ.

(المِحال): ١-فریودان/ فێڵکردن/ لەخشتەبردن ٢-فێڵ ٣-چەلەحانێوشەڕەبەڵگە/ حەنەحەپەشێ/ مشتومڕ ٤-ئەشکەنجەو سزادان ٥-توندوتیژیی و هێز ٦-فەوتان/ مردن/ لەناوچوون ٧-فەوتاندن/ لەناوبردن/ مراندن ٨-نیــازی ئەنجامدانی کار بە فێڵ ٩-تەگبیرکــردن و ڕێدانان/ پیلانگێڕان ١٠-دوژمنایەتی/ ناحەزیی.

(المَحالَــةُ (ج) مَحــالٌ وجمع المَحــالُ مُحَلٌ): ١-فێڵ ٢-چار ٣-گومان.

(«لامَحالَةَ»): چار نییە/ دەسەڵات نییە.

(ألَمَحَال): ١-فێڵبــاز به پێچو پەنا ٢-فریودەر/ لەخشتەبەر ٣-شەیتان.

٢-(مَحَّلَ- الشيءَ): شتەكەی درێژكردەوە.

(تماحَــلَ-ت بِهِمُ الــدارُ): خانــوو لە یەكی دوورخستنەوە.

(ألمُتَماحِل): حوشترو خەڵكی درێژی سروشت شپرزە.

(رَجُــلٌ متماحِــل): پیاوێكــی قــووچ/ زۆر (درێژ/ بالأبەرز).

(«رأيتُهُ مُتماحِلاً»): دیم (لەشی/ جەستەی) گۆرابوو.

(فَــلاةٌ مُتَماحِلَة): بیابانێكــی پانو بەرین/ فراوان.

(فِتْنَــةٌ مَتماحِلَــة): ئاشــوبێكی بێكۆتــاو درێژخایەن.

٤-(تَمَحَّلَ- الدراهِمَ): ســەرنجی پارەكەیداو چاكو خراپی لەیەك جیاكردەوە.

٥-(ألمَحْل (ج) مُحُول وأمْحَال): گەرد/ تۆز.

(ألمَحــال): ١-خولخولۆكەی/ بەكــرەی گەپ/ مــەزن/ گەورە ٢-جۆرە خشــڵێكە ٣-گرێیەكی بڕبڕەی پشتی حوشتر یان هیتر ٤-تەختەبەست كە قورچێن لەسەری دەوەستێت.

(ألمَمْحَلَة): جامی شیردۆشین.

محن: ١-(مَحَنَ-هُ عِشــرينَ سَــوطاً مَحْناً): بیست قامچی پێداكێشا.

(-الناقَةَ): مێحوشترەكەی بە لێخورین ماندووكرد.

(-فلاناً): فیســاری تاقیكردەوەو خستیە ژێر ئەزموونەوە.

(-الفِضَّــةَ): زیومكــەی بــە ئاگــر پوختو بێخەوشكرد.

(ألمِحنَة): پوختو سافكردنی زیوو لەو بابەتە بە ئاگر.

(-البِئرَ) نچالأوەكەی پوختكرد گڵو قوڕەكەی لێدەركرد/ دەردا.

(-الثَــوبَ): جلەكەی هێندە لەبەركرد تا كۆن بوو درا/ شربوو.

(مَحَــنَ ومَحَّــنَ- الأديــمَ): چەرمەكــەی نەرمكردو درێژكرد.

(إمْتَحَنَ- الشيءَ): شتەكەی تاقیكردەوە.

(إمتحان الطَلَبَة): تاقیكردنەوەی قوتابیان.

(-القَول): لــە واتای ئاخاوتنەكە وردبووەوەو هەڵگێرو داگێریكرد.

(-الفِضَّةَ): زیومكەی پوختو سافكرد.

(ألمَحْــن) (مــص): ١-هەمــوو شــتێكی نەرم ٢-بــە درێژایــی رۆژ لــە هاتووچۆدابیت یان لــە كاریتردابیت ســەرت قالبێتو برۆیت یان شتێكیتر بكەیت.

(«كانَ في مَحْــنٍ»): لــە جموجووڵدا بوو/ لە چەرمەسەریو رەنجداندا بوو.

(ألمِحْنَــة (ج) مِحَــن): چورتــوم/ بــەلا/ نەهامەتیی/ كۆست/ چەرمەسەری كە مرۆڤ پێی تاقیدەكرێتەوە.

٢-(مَحَنَ- فُلاناً شَيئاً مَحْناً): شتێکی بە فیساردا.
(ألمَحْن): بەخشش.
محو: (مَحا. يَمْحُو ويَمْحى- الشيءَ. مَحْواً):
شتەکەی نەهێشتو شوێنەواریبری.
(مَمْحِيّ): شوێنەوار براو.
(«مَحَتِ الريحُ السَّحابَ والصُبحُ اللَّيلَ»):
باکە هەوری بە ئاسمانەوە نەهێشتو بەیانیش شەوینەهێشت.
(أمْحى وامْتَحى- الشيءُ): شتەکە ڕۆیشتو نەماو شوێنەواری برا.
(مَحّى- الشيءَ): شوێنەواری شتەکەیبردو نەهێشت/ شوێنەواری (بری/ سرییەوە).
(تَمَحّى- مِنَ القَومِ تَمَحِّياً): داوای لە خوێشگەلکرد کە لێیخۆشبنو لەوەی کە دەربارەیکردوونو بیسرنەوە.
(ألمَحْو) (مص): ١-سرینەوە/ کوێرکردنەوە/ لابردن ٢-پەڵەی ڕەشی سەرمانگ.
(ألمَحْوَةُ): لەناوبردنو سرینەوەی جارێك ٢-ئابرووچوونو ڕسوابوون ٣-بارانێك کە وشکیی زەوی ببڕێتو نەهێڵێت.
(«صابَتِ الأرضَ مَحْوَةٌ»): باران زەوییەکەی تێرئاو کرد/ لە وشکەساڵیی دەریکرد.
(«هَبَّت مَحْوَةٌ» = هَبَّت رِيحُ الشمال): ڕەشەبا هەڵیکردو هەوری نەهێشت.
(ألمِحاةُ): ١-پەڕۆیەك کە پیسیی شتی پێبسڕێت ٢-لاستیکی نووسینسڕینەوە.

(مِحايَة) (عامية): لاستیکی نوسین سرینەوە.
محي: (مَحى. يَمْحي ويَمْحى-هُ. مَحْياً):
نەیهێشتو شوێنەواری بری.
(مَخَجَ وتَماخَجَ- الدَلْوَ وبالدَلْوِ): دۆلکەکەی لە چاڵاوەکەدا ڕاوەشاندو هێناوبرد تا پڕبێت.
(تَمَخَّجَ الدَلوَ وبِالدَلوِ): دۆلکەکەی ڕاوەشاندو هێناو برد تا پڕبێت.
(-الماءَ): ئاوەکەی شڵەقاندو جووڵاند.
مخ. (مَخَّخَ وتَمَخَّخَ وامْتَخَّ- العَظمَ):
(مەغزی/ مۆخی) ئێسقانەکەی دەرهێنا.
(أمَخَّ- العَظْمُ): ئێسقانەکە مۆخی تێدا پەیدابوو.
(-العُودُ): تووڵەکە ئاوی تێزاو پێدا ڕۆیشت.
(-الزَرعُ): بەری کشتەکە شیلەی تێزا.
(-تِ الشاةُ): مەڕەکە قەڵەو بوو.
(ألمُخ (ج) مِخاخ ومِخَخَة): (مۆخی/ مەغزی) ناو ئێسقان.
(ألنُخاع) (عامية): مۆخی ناو ئێسقان.
(ألدِماغ): ١-مێشك ٢-گلێنەی چاو واتا ڕەشێنەو سپێنەی چاو/ چاو هەمووی ٣-نەرمو شل ٤-گەوهەرو مەغزی هەموو شتێك/ پوختەی.
(«لا أرى لأَمرِكَ مُخّاً»): کارەکەت مەغزی نییە واتا بێکەڵکەو خێری تێدا نییە.
(ألمُخُّ والمُخَّةُ): پارچەیەك مێشك.
(«هؤلاءِ مُخُّ القَومِ ومُخَّةُ القَومِ»): ئەوانە هەڵبژاردەی چاکەکانی میللەتن.

(اَلمخاخَــةُ): ئەو مۆخــی ئێســقانەی کە بە مژینی دەچێتە دەمەوە.
(اَلمَخِيخ): ئێسقانی مۆخاوی/ پرموخ.
(شاةٌ مَخِيخَة): مەڕێکی ئێسقان پڕ لە مۆخ.
(إبلٌ مَخائِخ): حوشترانی هەڵبژاردەو چاك.
(«لِســانٌ مُمِخٌّ»): زمانێکی لووسی بەبڕشتو کارتێکەر.
مخر: ١-(مَخَرَ-تِ السَفِينَةُ مَخْراً ومُخُوراً): پاپۆڕەکە کەوتە ڕۆیشتنو دڕی بە ئاوەکەداو دەنگی لێوەهات.
(-الأَرضَ): ١-زەوییەکەی بۆ کشتوکاڵ هەڵدڕی/ کێلای ٢-ئاوی کردە سەر تا نەرمبێتەوە.
(-الســابِحُ): مەلەکەرەکە، بەدەســت دڕی بە ئاوەکەدا.
(-الذِئبُ الشــاةَ): گورگەکــە ورگی مەڕەکەی هەڵدڕی.
(-البَيــتَ مَخــراً): کەلوپەلــە باشــەکانی ماڵەکەیبرد.
(تَمَخَّرَ واستَنخَرَ الريحَ): ١-لووتو هەناسەی کــردە باکە/ ڕووەو باکە وەســتا ٢-ســەرنجی باکەیدا لە کوێوە دێت پشتی تێکرد.
(إمْتَخَرَ- الريحَ): ڕوویکردە باکە.
(-الشيءَ): شتەکەی هەڵبژارد.
(-القَــومَ): پیاوچاکانــی نــاو خوێشــگەلی هەڵبژارد (وەکو دڕی بــە خەڵکەکە دابێت تا گەیشتبێتە لایان).

(-العَظمَ): مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.
(اَلمَخْر) (مص): ١-هەڵبژاردن ٢-دڕپێدان.
(اَلمَخْــرَةُ): ١-دڕپێدانێــك ٢-هەڵبژاردنێــك ٣-جارێــك هەڵدڕینو کێلانــی زەوی ٤-بۆنی ناخۆشی ناودەم.
(اَلمَخْرَة والمُخْرَة والمِخرَة): شتی هەڵبژاردە.
(اَلماخِرَةُ (ج) مَواخِر): ١-مێی وشەی (اَلماخِر) ٢-پاپۆڕێ کە دڕ بە ئاوی دەریا بدات.
(اَلمــاخُور (ج) مَواخير و مَــواخِــر): ١-کــۆڕی بەدرەوشتەکانو سەرسەرییەکان ٢-قەحبەخانە/ ماڵە سۆزانی ٣-ئەوەی سۆزانییەکان بەکاردەدات/ گەواد (دەڵێن وشەکە فارسییەو وەرگێڕدراوە دەیشڵێن عەرەبییە لە دڕدانەوەیە کە دڕ بە خەڵکەکە دەدات بۆ ئەو شوێنە).
٢-(بَناتُ مَخر): گەواڵە هەوری سپی تەنك.
٣-(مَخْــرَقَ. مَخْرَقَةً): دڕۆیکــردو کەڵەکی لێداو قسەی دڕۆی هەڵبەست.م
مخض: (مَخَضَ- اللَبَنَ مَخْضاً): ماســتەکەی ژەندو کەرەکەیگرت.
(لَبَنٌ مَخِيضٌ ومَمخُوضٌ): ماستێکی ژەنراوو کەرە لێگیراو.
(-الشيءَ): توند شتەکەی ڕاوەشاند.
(-بالدَلوِ): دۆلکەکەی لە ئاوەکەدا ڕاوەشــاند تا پڕبێت.
(-البِئــرَ بِالدَلوِ): ئاوی بیرەکەی بە دۆلکەکە شڵەقاند تا پڕبێت.

(-الرأيَ): ڕاکـەی هەڵگێڕو داگێڕ کردو چاك سەرنجی لێدا تا ڕاسـتیەکەیو ئەنجامەکەی دۆزییەوەو بۆی ساغبووەوە.

(مَخِضَ ومُخِضَ ومَخَّضَ-تِ الحامِلُ. مِخاضاً ومَخاضاً): سـكپڕەکە کەوتە سـەرژانو کاتی منداڵبوونی هات، سەراوەکەی تەقی.

(ماخِض (ج) مُخَّض ومَواخِض): ژنی سکپڕی سەردەسـتانو ژنـی منداڵبوونـی لێهاتوو و سەراو تەقیو.

(أمْخَضَ- اللبَنُ): وەختی ژەندنی ماستەکە هات.

(-الرَجُـلُ): پیاوەکـە حوشـترەکانی هاتنە سەرژانو زان.

(تَمَخَّضَ- اللـبنُ): ١-ماسـتەکە ژەندرا ٢-لە مەشکەکەدا یان لە ئامێری ژەندنەکەدا کەوتە شڵقەو جووڵە.

(-الوَلَـدُ في بَطـنِ الحامِـلِ): کۆرپەلەکـە/ منداڵەکە لە سکی دایکیدا کەوتە جووڵە.

(تِ الحامِلُ): سکپڕەکە کەوتە سەر ژانو کاتی (زانی/ منداڵبوونی) هات.

(-تِ السَّماءُ): ئاسمان خەریکی باران بارینبوو.

(- الدَّهْرُ بالفِتنَةِ): ڕۆژگار ئاشـووبو وەیی هێناو پیشانیدا.

(«تَمَخَّضَتِ اللَّيلَةُ عَن صَباحٍ سوءٍ»): شەوەکە ڕۆژێکی خراپی لێکەوتەوەو بە دوادا هات.

(إمْتَخَـضَ- اللـبنُ): ١-ماسـتەکە ژەنرا ٢-لە مەشکەکەدا کەوتە شڵقەو جووڵە.

(-الوَلَدُ): منداڵەکە لە سکی دایکیدا جووڵا.

(إسْتَمْخَضَ- اللبَنُ): شیرەکە درەنگ مەیی.

(-تِ الحامِلُ بوَلَدِها): سکپڕەکە ژانگرتی.

(المَخاض): ژانی منداڵبوون/ زان.

(الطَلْق): ژانی منداڵبوونو سەرئاوتەقین.

(الإمْخاض): ماستی ژەنراوی ناو مەشکە.

(المِمْخَض والمِمْخَضَة (ج) مِماخِض): ١-مەشکە ٢-ئەو دەفرەی کە ماسـتی تێدا دەژەنرێت تا کەرەکەی لێبیگرێت.

مخــط: مَخَطَ- الشــيءَ. مَخْطاً: شــتەکەی دەرکێشاو کشاندی.

(-السَيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(-هُ بيَدِهِ): بەدەست لێیدا/ دەستی پێداکێشا.

(-المُخاطَ): چڵمی لووتی داکرد/ فمیکرد.

(-الصَبيَّ): چڵمی لووتی منداڵەکەی (سـڕی/ دەرهێنا).

(-غِرسَ فُلان): نەمامەکەی فیسـاری پەروەردە کردو سەرپەرشتیکرد.

(-الولَدُ)منداڵەکــە لە باوکیچــوو/ چووەوە سەر باوکی.

(-السَــهْمُ. مَخْطاً ومُخُوطــاً): تیرەکە پیادا چوو/ نیشانەکەی پێکا.

(ماخِــط): تــیری نیشانەشـکێن/ تــیری تێچەقیو.

(مَخَّطَ- الوَلَدَ): لووتــی منداڵەکەی لە چڵم پاککردەوە.

(أَمْخَطَ- السَّهمَ): تیرەکەی تێچەقاند.
(تَمَخَّطَ): چڵمی لە لووتی دەرکرد/ لووتی تەکاند/ لووتی فمکرد.
(إمْتَخَطَ): لووتی فمکردو چڵمەکەی داکرد.
(-الشيءَ): شتەکەی دەرکێشاو بە دزییەوە بردی.
(-السَیفَ): شمشێرەکەی دەرکێشا.
(ألمَخْط) (مص): خۆڵەمێش.
(ألمُخاط (ج) أمْخِطَة): چڵمی لووت.
(مُخاطُ الشَيطان= مُخاطُ الشَمس= لُعابُ الشَمس): تەناڤی شەیتان/ تاڵی تیشکی خۆری رۆژی زۆر گەرم لە قرچەی گەرمادا کە دێتە بەرچاوو دەلەرێتەوە.
(ألمُخاطِي): چڵمشێوە.
(ألمَخطَة): ١-ئەو چڵمەی کە مرۆڤ بە فمکردنێك رۆیدەکات ٢-(فمکردنێك: جارێك) داکردنی چڵم.
٢-(مَخَطَ- الرَجُلُ فِي الأرضِ. مَخْطاً): خێرا رۆیشت.
(-الجَملُ بِهِ): حوشترەکە خێرا بردی.
٣-(تَمَخَّطَ- الرَجُلُ): شپرزە رۆیشت دەکەوت و هەڵدەسایەوەو خۆیدەگرت.
٤-(ألمَخْط): بەرگی کورت.
(ألمَخِط (ج) أمخاط): سەروەرێکی بەخشندەو دڵفراوان.
مخل: (ألمُخْل (ج) أمْخال ومُخُول) (یونانیة): نوێڵ کە بەردی پێهەڵدەکەنن یان پێی بەرزدەکەنەوە/ هەڵدەبرن.

مخم: (مَخْمَخَ- هُ): مۆخەکەی دەرهێنا.
مخن: ١-(مَخَنَ. مَخْناً): گریا.
(-البئرَ): ئاوی لە چاڵاوەکە دەرهێنا.
(-العودَ): تووڵەکەی/ چێوەکەی پاککرد: توێکڵەکەی لێکردەوە.
٢-(مَخَنَ. مَخْناً ومُخُوناً): درێژ بوو/ بەباڵا بوو.
(مَخِنٌ ومَخِنٌ (م) مَخْنَةٌ ومَخِنَةٌ): درێژ/ بالابەرز.
(ألمَخِنُّ): پیاوی بالابەرز/ درێژ.
(ألمَخِنَّةُ): ئافرەتی بالابەرز/ مێی وشەی (ألمَخِن)ە.
٢-(ألمَخِنَّة): حەوشەی خانوو.
مخي: (مَخَّى- الرَجُلَ عَنِ الأمرِ): پیاوەکەی لە کارەکە دوورخستەوە.
(أمْخى وامَّخَى وامْتَخى إلَيهِ. إمْخاءً وامِّخاءً): عوزرخوایی بۆ هێنایەوە.
(-مِنهُ): حاشای لێکرد/ نوکوڵیی لێکرد/ لێیبێبەریبوو.
(تَمَخَّى- إليهِ): عوزرخوایی بۆ هێنایەوە.
(-مِنهُ): خۆی لێ بێبەریکرد/ حاشای لێکرد.
(-العَظمَ): مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.
مدّ: ١-(مَدَّ-الشيءَ وبالشَيءِ. مَدّاً): شتەکەی ١-(راخست/ پانکردەوە) ٢-(درێژکرد/ کشان).
(الحَرفَ): پیتەکەی درێژکردەوە.
(-الأرضَ): پەین یان گڵی تازەی کردە زەویەکەوە تا بەهێز بێت.

(-الإبلَ): ئارداوی بە حوشترەکاندا.

(-الرَجُلَ): ١-لەسەر کابرا وەستاو چاوەڕێیکرا/ ماوەیدا ٢-کۆمەکیکردو پشتگیرییکرد/ فریایکەوت/ بەدەنگیەوە چوو.

(-الجندَ): سەربازەکانی کۆمەککردو هێزی سەربازیتری بۆ هێنان/ سەریخستن.

(-الدواة): ١-ئاوو گەوهەری مەرەکەبی کردە مەرەکەبدانەکەوە ٢-ئووچی خستە مەرەکەبدانەکەوەو مەرەکەبی پێهەڵگرت.

(-مِنَ الدَّواةِ): مەرەکەبی بە قەڵەمئووچەکە بۆ پێنووسین هەڵگرت.

(-البَعيرَ): ئارداوی بە حوشترەکەدا.

(-اللهُ عُمْرَهُ): خودا تەمەنی درێژکرد.

(-النَهارُ): ڕۆژ سەرکەوتو تەواو ڕووناکبووەوە.

(-النَهْرُ أَو البَحْرُ): ١ ڕووبارەکە یان دەریاکە ئاوی زۆر بوو و هەستا/ بەرزبووەوە ٢-هیتری هاتە سەرو زۆر بوو.

(«قَلَّ ماءُ رَكِيَّتِنا فَمَدَّتها رَكِيَّةٌ أُخرى»): ئاوی چاڵاوەکەمان کەمیکرد بیریکیتر ئاوی بە بیرەکەی ئێمەداو زۆریکرد.

(«هذا الوادي يُمِدُّ في وادِ كذا»): ئاوی ئەم دۆڵە دەرژێتە فیسار دۆڵەوەو ئاوی زۆردەکات.

(«مَدَّ نَظَرَهُ إِليه»): چاوی بۆ هەڵبڕیو تیژ تەماشایکرد.

(-السراج بالسَّليطِ): نەوتیکردە چراکەوە.

(-في السَيرِ): درێژەی بە ڕۆیشتنەکەیدا.

(-هُ في غَيِّهِ): درێژەی بە گومراییەکەی ئەودا.

(مَدَّدَ- الشيءَ): شتەکەی ڕاخست/ پانکردەوە.

(مادَّ-هُ. مِداداً ومُمادَدَةً): ١-ڕایخست/ ڕایکێشا/ درێژیکردەوە ٢-خایاندی/ دوایخست.

(مادَّ-هُ الثَوبَ): بەرگەکەی لەگەڵدا ڕاکێشا.

(أَمَدَّ- النَّهارُ): ڕۆژ سەرکەوتو ڕووناکییەکەی پەخشبوو.

(-الجرحُ): برینەکە کێمو زووخی تێدا پەیدابوو و پڕبوو.

(-الرَجُلَ): ١-مۆڵەتی پیاوەکەیدا ٢-کۆمەکیکرد/ دەستیگرتو بە فریایکەوت.

(-الجُندَ): کۆمەکی سەربازەکانی بەسەربازیترو کەرەسەی جەنگیتر کرد.

(-الدواةَ): ئاوو دەرمانی مەرەکەبی کردە مەرەکەبدانەکەوە.

(-الكاتبَ): قەڵەمئووچێکی بە مەرەکەبەوە بە نووسەرەکەدا.

(-أَجَلَهُ): مەرگەکەی دواخستو تەمەنی درێژکردەوە.

(-هُ اللهُ في الخَيرِ): خودا درێژەی بە خێرو بێرەکەیداو زۆریکرد.

(-فلاناً بمالٍ): بە داراو ماڵ یاریدەی فیساریدا.

(-في مَشْيَتِهِ): بەخۆبادان/ بە کەشو فشەوە ڕۆیشت.

(-فِي غَيِّهِ): درێژەی بە گومڕاییەکەی ئەودا.
(تَمَــدَّدَ): ١-فراوانبــوو ٢-درێژبــوو ٣-کشــا ٤-پانبــووەوە ٥-شــتەکەیان لەنــاو خۆیانــدا درێژکرد/ درێژکردەوە.
(تَمــادَّا- الثَّــوبَ): دووانەکــە هەریەکەیان جلەکەی بۆ لای خۆی ڕاکێشا.
(إمْتَــدَّ): ١-پانبــووەوە ٢-درێژبــوو/ ڕاکشــا ٣-کشا/ کشیهات.
(-فِي مَشيَتِهِ): بەخۆبادانو فیزەوە ڕۆیشت.
(-النَّهارُ):ڕۆژسەرکەوت/ درێژبو ڕووناکییەکەی بەخشبوو.
(-بِهِمُ السَّيرُ): ڕۆیشتنەکەیان درێژەیکێشا.
(-الى الشيءِ): چاوی بڕییە شتەکە.
(إسْــتَمَدَّ- مِــنَ الــدَّواةِ): مەرەکەبــی لــە مەرەکەبدانەکە دەرهێنا/ وەرگرت.
(-القَــومُ الأمــيرَ على العَــدُوِّ): دژی دوژمن خوێشگەل داوای کۆمەکیان لەمیر کرد.
(اَلمــادَّةُ (ج) مَــوادّ ومادَّات): ١-مێی وشــەی (المادّ) ٢-ئەوەی شــتی لێپێکدێت ٣-کەرەستە/ شتومەك.
(اَلمــادَّةُ الأُولى): کەرەســتەی خــاو/ مــادە سەرەکییەکە، کە بەوە شتەکە دروستدەبێتو پەیدا دەبێت.
(مَواد اللُّغَة): وشەی زمانو دەربڕەو دەنگی.
(مَــواد العِلــم): بنچینــە باسو ســەرچاوە زانستیەکان.

(اَلمادِيُّ): ١-مادی/ شتین ٢-کەسێکە کە دەڵێت لە مادە بەوەلاوە هیچیتر نییە.
(اَلمادِيَّــةُ): ڕێڕەوێکــی فەلســەفانەیە دەڵێت تەنها مادە هەیەو هیچیتر.
(اَلمَدُّ) (مص): ١-درێژایی/ هێندە/ میانە.
(«بيني وبَينَهُ قَدَرُ مَــدِّ البَصَرِ»): میانەی نێوانمــان هێندەیــە کە چاوبڕکات ٢-ســەری ئەلــف کــە دەبێتــە (آ) ٣-درێژایــی ڕۆژ/ درێژبوونی ڕۆژ.
(«أَتَيتُــهُ مَدَّ النَّهارِ ومَــدَّ الضُحى»): کاتێك هاتمە لای کــە ڕۆژ تەواو بەرزبووبووەوە یان لە کاتی چێشتەنگاودا هاتمە لای.
(مَدُّ البَحرِ): هەستانی ئاوی دەریاو گەیشتنی بــە وشــکایی ئەمــە پێچەوانــەی (الجَــزر) کشانەوەی ئاوی دەریایە.
(اَلمَدّ): لافاو هەستان (ج) مُدُد.
(اَلمُــدّ (ج) أمْــداد ومِــداد ومِمْدَدَة): جۆرە پێومرێکــە نزیکــەی ١٨ لیــتر دەبێــت نیوەو چارەكو هەشتیەکی هەیە.
(اَلمَدَّةُ): ١-جارێك ڕاکێشان ٢-جارێك هەستانی ئــاوی دەریا ٣-یەکجار مەرەکەب ڕاکێشــان بە پاندانو ئووچو سەری ئەلف (آ).
(اَلمُــدَّة (ج) مُدَد): ١-مەرەکــەب وەرگرتن بە ئــووچو پاندان ٢-دەم/ ماوە، کەمبێت یان زۆر بێت/ تاو/ بەین/ سات/ کات/ دەم/ شوێن.
(اَلمِدَّةُ): ١-جۆری کات ٢-کێمو زووخی برین.

(أَلَــدَد): كۆمــەك/ يارمەتی/ دەســتگرتنو فریاکەوتن/ بەفریاوەچوون.

(أَمْدَدْتُهُ بِمَدَدٍ): یارمەتیمداو پشتگیریمکردو بەهێزمکرد.

(أَلِــداد) (مص): ١-مەرەکــەب ٢-نەوتو ئەو شــتانەی دەکرێتە چراوە ٣-پەینی ئاژەڵ یان پەینی دروســتکراو ٤-نموونە/ شێوەو ڕێبازو چۆنیەتی.

(«هــم علی مِــدادٍ واحِد»): ئەوان لەســەر شێوەیەکن/ چونیەکن/ لەسەر ڕێبازێکن.

(«سُــبحانَ اللهِ مِدادَ السَماوات»): سڵاوات لە پاکی خودا هێندەی ئاســمانەکانەو ئەوەی کە تیایداندا هەیە.

(أَلمَدَّاد): پاندان/ قەڵەمچووچ.

(أَلمَدَّان): ١-ئاوی دەڵاو ٢-چۆڕاو/ تکاو.

(أَلمَدید): ١-ئالیك/ ئالف ٢-کێشێکە لە کێشەکانی شیعر/ هۆنراوە کە شــەش، بەشە ئەوانەیش (فاعِلاتُن فاعِلُــن فاعِلاتُن فاعِلاتُن فاعِلُن. فاعِلاتُن)

(أَلمَدیــد (ج) مُــدُودٌ مَدیــدَةٌ): ١-کشــاو/ درێژەوەبوو ٢-درێژ.

(«قَدٌّ مَدیــدٌ»): باڵایەکی بــەرز/ بەژنێکی هەڵچوو.

(فُلان مَدیدُ القامَة): فیسار باڵابەرزە.

(قَدَّةٌ مَدیدَة): بەژنێکی بەرز/ درێژ.

(أَلمُدَیْدَة): (ماوەیەکی/ دەمێکی/ کاتێکی) کەم.

(أَلأَمِــدَّة): تانی چنین/ تاڵی شــتی چنراو لە باری درێژی، لە باری پانی، پێی ئەڵێن پۆ.

(أَلإمِدَّان): چۆڕاوگە/ چۆڕاو/ دەڵاندن.

(أَلأَمْدود): نەریت/ خوو.

(أَلمَمَــدُّ): ١-ئــەو چاوگانــەی کــە بــە (م) دەستپێدەکات ٢-درێژگای شت/ شوێنی ڕایەڵو هەڵخستن.

(أَلمُمْتَــدُّ): ١-کشــاو/ درێژەوەبــوو ٢-کێشــی هەڵبەســت کە لــەم دواییــەدا بەکارهێنراوە کێشەکەیشی.

(فاعِلُن فاعِلاتُن): چوار جار بوترێتەوە.

(أَلمَمْــدود(مفــع): ١-درێژکراوە/ کشــێنراو ٢-زۆرکراو ٣-هەموو وشەیەکە کە کۆتاییەکەی هەمــزە بێــتو پێشەکەیشــی ئەلفێکی زیاد دەبێتو وەك (صَحْراء).

مالٌ مَمْدود: دارایەکی زۆر.

٢-(أَلمَدَّان والإمِدَّان): ئاوی سوێر/ سوێراو یان زۆر سوێر.

الملحق:

مَدَّ (الإمدادات): فریاخســتن/ ئەو شــتانەو ســەربازانەی کە بۆ فریاکەوتــنو کۆمەکیی ســەربازانیتر لە کاتی جەنگــدا دەنێردرێت/ کۆمەکیی سوپایی.

(أَلتَّمَدُّد): گەورەبوونو کشانی تەنێك بە هۆی فشاری کشاندەوە.

(تَمَدُّدُ نابض): کشانو درێژبوونی زەمبەلەکێك.

(اَلتَمَدُّد) (ف): فراوانبوونی قەبارەی تەنێکی شلە یان ڕووبەرەکەی.

(تَمَدُّد البُخار وتَمَدُّد الغازات): کشانو فراوانبوونی قەبارەی هەڵمو گازەکان.

(زیادە حَجْم جَسم تحت تَاثیر الحَرارة): لەژێر کارتێکردنی گەرمادا گەورەبوونی قەبارەی تەنەکە.

(تَمَدُّدَ مَعدنٍ): درێژبوونو کشانی کانزایەك.

(اَلتَمَدُّد) (طب): فراوانبوون یان شلبوونی ماسولکەی لەش بە هۆی نەخۆشییەوە کە ماسولکەکە کشی نایەت.

(تَمَدُّد المعدَة): کشانی گەدە.

مدح: ١-(مدَحَ ومَدَّحَ-ه مَدْحاً): ستایشیکرد/ هەڵینا ٢-پیاداهەڵدا/ بەچاکیی ناوی هێنا.

(مادحَ-هُ= مدَحهُ): ستایشیکرد/ پیاداهەڵیدا/ هەڵینا.

(تَمَدَّح): ١-خۆی هەڵکێشا/ لافو گەزافی خۆرایی لێدا ٢-هەڵنانی خەڵکی خواستو خۆی هەڵکێشاو خۆی هەڵنا.

(-الرَجُل): ستایشی پیاوەکەیکرد/ پیاوەکەی هەڵنا.

(-إلى الناس): حەزیکردو خواستی کە خەڵکی ستایشیبکەن/ پیایداهەڵبدەن.

(تَمادَحَ- القَومُ): خوێشگەل ستایشی یەکتریانکرد/ یەکتریان هەڵنا.

(امتدَحَ): فراوانبوو/ والاّ بوو.

(-فُلاناً): فیساری هەڵنا/ ستایشیکرد/ بە فیساریدا هەڵدا.

(اِمَّدَح): فراوانبوو.

(اَلمِدحَة (ج) مِدَح): ١-ستایشکردن/ هەڵنان/ پیاداهەڵدان ٢-ئەوەی پێی (ستایشدەکرێت/ هەڵدەنرێت).

(اَلمَدیح (ج) مدائِح والأُمْدُوحَة (ج) أَمادیح): ستایش/ هەڵنان/ پێداهەڵدان/ هەڵبەستی پێداهەڵدان.

(اَلمادِح): نیشانەو سیفەتی باش. کرداری پەسندو شتی ڕەواو شتی بەجێ کە شایانی پیاهەڵدانە بە پێچەوانەی شتی نابەجێو ناپەسندو کرداری نارەواو سیفەتی ناشیرین.

الملحق:

مدح: (اَلمَدْح): هەڵدان بە کەسێکدا بەو نیشانەو سیفەتانەی کە هەیەتی.

(«لایُؤثِّر فیه المَدح»): هەڵنان/ پێداهەڵدان کاری تێناکات.

(اَلمدْح): ئامانجێکی هەڵبەستی شیعری گۆرانی شێوەیە. پێدا خوێندنێکی لێسەرسورمانو بایەخپێدان یان سوپاسگوزاریی و پێداهەڵدانو هەڵنانەو گۆرانی بە نیشانەو کردە چاکەکانو دەستڕەنگینەکانو پەسەندکراوەکانی ستایش کراوەکەدا هەڵدەدات.

مدخ: ١-(مَدَخَ. مَدْخاً): مەزنبوو.

(تمَدَّخ): لووتبەرز بوو/ بەفیز بوو.

(-تِ الإبلُ): حوشترەكان قەڵەوو تێكسمڕاو بوون.

(المادِخ والمَديخ والمِدِّيخ): مەزنی خۆشەویست/ بە توانا.

٢-(مَدَخَ- فُلانـاً. مَدْخاً): باربوو و كۆمەكی تەواویكرد/ یاریدەی تەواویدا.

(مادَخ-ەُ): كۆمەكیكرد لە چاكە یان خراپەداو یاریدەیدا.

٣-(تَمَدَّخَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەكە بەلارەوە لارەوە ڕۆیشت.

(تَمادَخَ- عَلَيهِ): ستەمی لێكرد/ زۆری لێكرد.

(-عَنْهُ): بەرامبەری تەمەڵییكرد/ سستییكرد.

(إمْتَدَخَ- عليه): ستەمی لێكرد/ زۆرداریی بەرامبەر كرد.

٤-(المَدُوخ والمُتَمادِخ): جرپن/ پەلەكار.

مدر: (مَدَرَ- المَكانَ. مَدْراً): شوێنەكەی بە قوڕ سواغدا.

(-الحَوضَ): كونو كەلەبەری گۆلەكەی بە قوڕ گرت.

(مَدِرَ. مَدَراً): ورگی (لێهات/ گەورە بوو).

(مدَّرَ): قوڕەكارییكرد.

(-المَكانَ): شوێنەكەی بە قوڕ كونو درزبڕ كرد.

(تمَدَّرَ): ١-قوڕدرا ٢- قوڕاویبوو.

(إمْتَدَرَ- المَدَرَ): قوڕی شێلاو قوڕەكارییكرد.

(المَدَر) (مص): ١-قوڕی پوخت كە زیخو چەوی تێدا نەبێت ٢-شارو دێیەك كە خانوەكانی بە زۆری لە قوڕو گڵ دروستكرابێت ٣- شارودێ نیشتەن، بەرامبەرەكەی «كۆچەری».

(المَدَرَةُ): ١-تۆپەڵە قوڕێكی پوخت٢-خانوویەك.

(مَدْرَةُ الرَجُل): خانووی پیاوەكە.

(«فُلان سَيِّدُ مَدْرَتِهِ»): فیسار گەورەی شارەكەیەتی یان وڵاتەكەیەتی.

(المَدَرِيُّ): شاریی یان لادێنشین.

(الأمْدَر): لادێیی یان شاریی ١-كەسێكە كە پیسایی زۆر بێتو خۆی بۆ نەگیرێت تەنگەتاو بێت یان پیسو پۆخڵ بێت/ چەپەڵبێتو بەتەنگ خۆیەوە نەیەت ٢-ئەملاولای قوڕاویبێت ٣-ورگن ٤-بۆر.

(رَجُلٌ أمْدَر): پیاوێكی ورگنی ئەملاولا دەرپەڕیو.

(المَدْراء) ١-مێی وشەی (الأمْدَر) ٢-كەمتیار (لەبەر بۆریی ڕەنگەكەی).

(بَنو مَدراء): شارو دێنشین.

(مكانٌ مَدِيرٌ): شوێنی بەقوڕ دروستكراوو بە قوڕسواغدراو.

(المَمْدَرَةُ والمِمْدَرَةُ): شوێنێكە قوڕی لێوەردەگرنو قوڕەكاریی پێدەكەن.

(إبلٌ مُمَدَّرَة): حوشتری قەڵەو.

(مَكانٌ مَمْدورٌ): شوێنێكی بەقوڕ سواغدراو.

مدس: (مَدَسَ- الجلدَ ونَحْوَهُ. مَدْساً): پێستەكە یان شتێتری دەست پێداهێناو هەڵیگوڵۆفت.

مدش: ١-(مَــدَش- مِــنَ الطّعام. مدْشــاً): تۆزێکی لە خواردنەکە خوارد.

(-لِفلان مِنَ العطاء): بەخشــینی فیســاری کەمکردەوە.

(مَدِش-ت عَينُهُ. مَدَشــاً): لە برســاندا یان لەبەر هۆیتر چاوی تاریکبوو.

(-ت يَدُهُ): دەماری دەســتی سستبوو باریك و کەمگۆشتبوو.

(أمْدش (م) مَدْشــاء (ج) مُدْش): کەســێکە دەســتی باریکبێتەوەو گۆشتی کەم پێوەبێت و دەماری سستبێت ٢-لاواز.

(مَدَّش وأمْدَش): بەخشی/ دای.

(«مامَدَشْتُهُ شَيئاً»): نە من هیچمداوە بەوو نە ئەویش هیچی داوە بە من.

(ألمَدْش) (مص): کەمەکە بەخشینێك.

(ألمَــدَش) (مص): تاریکبوونـــی چاو بە هۆی گەرماوە یان لە برســـاندا ٢-سســـتیی دەماری دەست و شلبوونی و باریکبوونی و وشکبوونی/ گۆشـــتپێوەنەبوونی ٣-کەمیی گۆشتی مەمکی ئافرەت/ بچووکیی مەمکەکە.

٢-(ألمَدَش): ١-قلیشــانی قاچ ٢-ســووربوون و زبربوونی دەموچاو ٣-گەوجبوون.

(«مابِهِ مَدَشٌ»): هیچ نەخۆشییەکی نییە.

(ألمَدِش): گەوجێك کە نەزانێت چۆن کارەکەی خۆی بکات.

(«مابِهِ مَدْشَةٌ»): هیچ نەخۆشییەکی نییە.

(رَجُلٌ مَــدَاشُ اليَد): پیاوێکی دەستپیســە/ دزە.

مدع: (ألمَدْعَةُ): گوێزی هیندیی ناو دەرهاتوو کە ئاوی پێ هەڵدەیەنجێنن.

(ألمَدْعِيّ): کەسێکە کە نارەسەنبێت و رەسەنی نەزانرێت.

(ألمَيــدَع) (ح): جــۆرە ماســییەکی وردی دەریایە.

مــدق: (مَدَقَ. مَدْقاً الصخــرَةَ): تاوێرەکەی شکاند.

مدل: (تَمَــدَّلَ- بالمَنْديل): دەستەســرەکەی بەسەرەوە بەست یان کردی بەسەربەست.

مدن: ١-(مَدَنَ- بالمَكانِ مُدُوناً): لە شوێنەکەدا نیشتەنیبوو.

(-المَدينَةَ): هاتە شارەکەوە.

(مَدَّنَ- المَدائن): گەلێك شــاری دروســتکردو ئاوەدانیکردنەوە.

(تَمَدَّنَ): ١-بوو بە شاریی و رەوشتی شارییگرت ٢-لە درندەیی و بەرەلاّیەیوە هاتە سەر ئەوەی رێی ئاسکیی و هۆگریی بگرێت.

(تَمَدْيَنَ): خۆشگوزەرانبوو.

(ألمَدينَــةُ (ج) مُدْن ومُدُن ومَدائِن): ١-شــار کۆمەڵە خانوویەکی زۆرە لە هی لادێ زۆرترە ٢-ناوێکــە بە زۆریــی بە شــاری (يَثْرِب)یان وتووە.

(مَدينَةُ السَّلام): نازناوی شاری بەغدایە.

(اَلمدائِن): شارێکە نزیك بەغداد کە هەیوانی کیسـرای تێدابوو لەبەر گەورەیی ناویان ناوە (مَدائِن).

(مَدائِنِيّ): خەڵی مەدائین.

٢-(اَلمدْين) (ح): شێر.

(اَلمدان): ناوی بتێکە.

الملحق:

مدن: (اَلمَدَنِيّ): شاریی/ ئاوەدانیشین/ شاریی و لادێیی.

(«اَلنَّقـل المَدَنـي»): هـۆی گواسـتنەوەی هاوڵاتیان.

(«مَركَزٌ مَدَنِيّ»): مەڵبەندێکی شارستانیی.

(اَلتَنشِئة المَدَنِيَّة): پێگەیاندنی شارستانییانە/ لە شار گەورەبوون.

(«اَلحُقوق المَدَنِيَّة»): مافە شارستانیەکان.

(اَلمَدَنـي): نـەك هـی سـەربازیی بەڵکـو شارستانیی.

(اَللِباس المَدَني): بەرگی شـاری نەك بەرگی سەربازیی.

(اَلطَّيَران المدني): فرۆکەی شاری/ سەربازی نەبێت.

(اَلزَّواج المَدَني): مارەکردنی یاسـایی ئائینی کە لە ڕێو دەستوری ئاینەوە مارە نەکرێ واتا لە دادگادا بکرێت.

القانوني المدني: یاسای دەرتاوانیی.

(محكمة مَدَنِيَّة): دادگای شارستانێتی.

(اَلمَدَنِيَّـة): شارسـتانێتی/ شارسـتانیی ڕووی ئاوەدانیی و شارسـتانێتی لـە کۆمەڵگا پێشکەوتووەکاندا.

(حَسَناتُ المَدَنِيَّة): ڕووی چاکیی شارستانیی.

مده: (مَدَه-ُه مَدْهاً): ستایشیکرد/ پیاهەڵدا.

(مادِهٌ (ج) مُدَّهٌ): ستایشکەر/ پیاهەڵدەر.

(تَمَـدَّهَ- الرَجُلُ): لافو گـەزاف لێدا/ خۆی هەڵکێشا.

مـدي: (مـادَى- فُلانـاً. مُمـاداةً): ماوەی فیساریدا/ لە سەری وەستا/ مۆڵەتیدا.

(«فُـلانٌ لايُماديـهِ أَحَـدٌ»): فیسـار کەس نایگاتێ/ شان لە شانی نادات.

(أَمْـدَى- فُلاناً إِمْـداءً): ماوەی فیسـاریدا/ لەسەری وەستا.

(-الرَجُلُ): ١-تەمەنی گەورە بوو ٢-شیری زۆر خواردەوە.

(تَمادَى- فِي غَيِّهِ): درێژەی بە گومراییەکەیداو لەسەری ڕۆی.

(-فِي الأَمـرِ): گەیشـتە ئەوپـەڕی ئامانجی کارەکەی.

(-بنا السَفَرُ): گوزارەکەمان درێژەیکێشا.

(اَلمَـدى): ئامانـجو کۆتایـی/ ئەوپـەڕی/ ئەوسەری.

(«بَلَـغَ مَـدى الحياة»): گەیشـتە ئەوپەڕی ئامانجی ژیان.

(اَلمَدْيَـة والمِدْيَة (ج) مُـدىً ومِدىً ومُدْيات

ومُدَيات): كێــردی گەورە. چونكــە پێی بە ئامانجی كارمكە دمگەیت.

(اَلْمُدْيُ (ج) أَمْداء): كێشــانەيەكە لە میســرو ســوريەدا بەكاردێت نزيكەی (٧٥) كيلۆ گرام دمبێت.

(اَلْمُدْيَــةُ): ئامانجو ئەوپــەڕی كارو ئامانج/ كۆتايی/ ئەوسەری.

(«بَلَغَ مُدْيَــةُ الحَياةِ»): گەيشــتە ئەوپەڕی ئامانجی ژيانی.

(اَلْمُدْيَةُ (ج) مُدىً ومِدىً ومُدْيات ومُدَيات): كێردی گەورە.

(مُدْيَةُ القَوس): ناومراستی كەوان.

(اَلْمَدِيّ (ج) أَمْدِيَة): ١-گۆلێكە ديواری بەردی بــۆ ناكــەن ٢-ئــاوی ڕژاوی بــەر گۆلەكە كە بۆگەندمبێت.

(اَلْمِيداء): ئامانجو ئەوپەڕی/ كۆتايی.

(بَلَــغَ مِيْــداءُ الحيــاةَ): گەيشــتە ئەوپەڕی ئامانجی ژيان.

(«داري مِيــداءُ دارِهِ»): خانومكەم بەرامبەر خانومكەی ئەوە.

(اَلْأَمْدَى): دوورترين ئەوپەڕترين.

مذ: (مُذْ= مُنذُ): لەو كاتەوە.

مُذّ. (مَذْمَذَ- الرَجُلُ مَذمَذَةً): درۆيكرد.

(المَذماذ (م) مَذمــاذَة): ڤيژمڤيژكەری زۆر بلێ/ فەرەچەنی شيرەشيركەر/ شاتەشاتكەر.

(اَلْمُذمِذ): درۆزن.

مذج: (مَذِجَ- الشــيءُ. مَذَجاً): شتەكە كشاو هەڵاوسا.

(مَذَّجَ- الشيءَ. تَمْذيجاً): شتەكەی فراوانكردو كشانی.

(تَمَذَّجَ- الشــيءُ): شــتەكە فراوانبوو/ كشاو هەڵاوسا.

(-الإِناءُ): (دمفرمكە/ قاپەكە) پڕبوو.

(-اَلبَطيخُ): كاڵەكەكە گەيشت.

مــذح: (مَذِحَ. مَذَحاً): ڕانەكانی يا ناوگەڵیو گونی يان سمتی بەريەككەوتن ئارمقيانكردەوە يان سووتانەومو هەويانكرد.

(أَمْذَح): ناوگەڵ يا ســمت يان ڕانســووتاومو هەوكردوو.

(اَلْمَذَح) (مص): شيلەی گوڵی هەناری كێوی.

(اَلأَمْذَح): بۆگەن.

مذخ: (تَمَذَّخَ- الرَجُلُ): لەســەرخۆ شتەكەی مژی.

(اَلْمَذَخ): شيلەی گوڵی هەناری كێويی.

مذر: ١-(مَذِرَ-ت البَيْضَةُ مَــذَراً): هێلكەكە پيسبوو/ بۆگەنيكرد.

(بَيضَة مَذِرَة): هێلكەی پيسبوو و بۆنكردوو.

(مَودَرَت) (عامية): پيسبوو.

(بَيضَة مُمَوْدِرَة) (عامية): هێلكەی پيسبوو.

(-تِ نَفْسُــهُ أَو مِعْدَتُهُ): دڵــی تێكەڵهات يان گەدەی تێكچوو.

(-الرَجُلُ): زۆر هامشۆی گەنجينەی وڵاتيكرد.

(أَمْــذَرَ-تِ الدَجاجَةُ البَيضَةَ): مریشــکەکە هێلکەکەی پیسکرد.

(تَمــذَّرَ-تِ البیضَــةُ): هێلکەکە پیســبوو/ بۆگەنبوو.

(-أو المِعْــدَةُ أو النَفسُ): یان گەدەکە تێکچوو یان دڵەکە تێکهەڵهاتو تێکچوو.

(اَلَمذِر): پیسو بۆگەن.

(إمْرَأَةٌ مَــذِرَة): ئافرەتێکی (چەپەڵ/ پیس/ پۆخڵ).

(اَلأمْذَر): کەسێکە زۆر هاتوچۆی گەنجینەی میریی بکات.

(اَلِمذار- مِنَ النِّســاء): ژنــی زۆر دوو زمانو ئاشووبگێر.

٢-(مَــذَّرَ- الشــيء): شــتەکەی (پــەرشو بڵاوکردەوە/ جیاکردەوە).

(تَمذَّرَ): جیابووەوەو پەرشو بڵاوبووەوە.

(-اللبَنُ): ماستەکە لە مەشکەکەدا گورۆ گورۆ بوو.

(تَفــرَّقَ القَومُ شَــذَرَ مَذَرَ): خوێشــگەل بە هەرچوالادا پەرشو بڵاو بوونەوە.

مذع: ١-(مَــذَعَ- لِفُــلانٍ مَذْعــاً ومَذْعَةً): هەندێــك هەواڵــی گەیانــدیو هەندێکیتری لێشاردەوە.

(-یَمیناً): سوێندیخوارد.

(-الِمیــاهُ): ئــاو بــە پۆپــەی شــاخەکاندا هاتەخوارێ.

(-الضَــرْعَ. مَذْعاً): نیوەی شــیری گوانەکەی دۆشی.

(تَمذَّعَ- الشَرابَ): جۆرە چۆرە شەربەتەکەی خواردەوە.

(اَلَمذّاع): ١-دەمشــر کە نهێنیــی لانامێنێتەوە ٢-سپڵە ٣-کەسێکە کە خۆراگر نەبێت ٤-درۆزن.

مذق: (مَذَقَ- اللبنَ. مَذْقاً): شیرەکەی لەگەڵ ئاودا تێکەڵاوکرد/ ئاوی کردە شیرەکەوە.

(-فُلاناً ولِفُلان): شیراوی دەرخوارددا.

(-الوُدَّ): دۆستایەتیی راستی لەگەڵدا نەگرت.

(ماذَقَ فُلاناً فِي الوُدِّ مِذاقاً ومماذَقَةً): لەگەڵ فیساردا دۆستایەتیەکەی راست نەبوو.

(إمْتَــذَقَ وامَّــذَقَ- الشــرابُ أو اللَبَــنُ): شــەرابەکەی یان شــیرەکەی (تێکــەڵ بە ئاو کرد/ ئاوی تێکرد).

لَبَنٌ ممْذُوق: شیراو/ شیرێك کە ئاوی تێکرابێت.

(اَلَمذّاق): کەسێکە دۆستایەتیو خۆشەویستی راست نەبێت.

٢-(رَجُل مَذِقٌ): پیاوێکی دڵتەنگ/ پەســت/ دڵشکاو.

مذل: ١-(مَــذَلَ ومَذِل بِسِــرِّه. مَذْلاً ومِذالاً ومَــذَلاً): نهێنیەکــە هەراســی پێهەڵگــرتو دڵخوردیکرد تا ئاشکرایکرد/ درکاندی.

(مَــذِلَ ومَذُلَ-ت نَفْسُــهُ بالشــيءِ مَذالَةً): دڵــی بە شــتەکە کرایەوەو لای خۆشــبوو کە بیبەخشێت.

(مَذيل): دڵپێخۆشبووی بەخشین.
(«مَذِلَ بمالِهِ ومَذِلَ بنفسِهِ»): بە خۆشییەوە ماڵەکەی بەخشیو خۆی کردە قوربانیی/ لە خۆبوردنی پێخۆشبوو.
(أمْذَلَ-هُ): وەڕس و دڵخوردیکرد.
(الماذِل): کەسێکە شتێکی لەبەرچاو بکەوێتو وازی لێبهێنێتو بۆ شتێکیتر بگەڕێت.
(«فُلان مَذِلُ اليَدِ أو النَّفسِ»): فیسار دەستو دڵکراوەیەو لەخۆبوردووەو بەخشندەیە.
(المَذِل): ١-دڵخوردی وەڕس/ هەراسان/ بێزار/ بێتابوشت ٢-نهێنیدرکێن ٣-کەسێکە دڵی لە شتێك هەڵکەنرێت وازی لێبهێنێتو بۆ شتێکیتر بگەڕێت.
(«مَذِلَ بمُهْجَتِهِ»): دڵخوردەو دڵدەگێرێت.
(المَذيل (ج) مَذلى): ١-دڵخوردی/ بێزار/ وەڕس/ بێتابوشت/ هەراسان ٢-نهێنیدرکێن.
المِمْذَل: کەسێکە نهێنیەکەی ناودڵی دڵخوردیدەکاتو هەراسانیدەکات.
٢-(مَذِلَ-ت رِجْلُهُ. مَذَلاً): قاچی سڕبوو.
(أمْذَلَ-ت رِجلُهُ): قاچی سڕبوو.
(إمْذَلَّ. إمْذِلالاً): لەشی خاوبووەوەو شلبوو.
(-ت رِجلُهُ): قاچی سڕبوو.
(المَذْل) (مص): زۆر سڕبوونو شلبوون.
(المَذِل): کەسێکە قاچی زۆر سڕببێت.
٣-(المَذَل): لەشبچووك/ لەشوردیلە.
(المُذَلة): ١-ناوکەخورما ٢-شوێنکاری شوێنەواری سەر تاوێر.
مذي: ١-(مَذى. يَمْذي ومَذّى- الفَرَسَ مَذْياً): چارەوێکەی کردە لەوەڕگاکە.
(أمْذى- الفَرَسَ): چارەوێکەی کردە لەوەڕگاکە.
(«أمْذِ بِعَنانِ فَرَسِكَ»): جڵەوی چارەوێکەت بەربدە.
(-الشَرابَ): شەرابەکە یان شەربەتەکەی زۆر تێکهەڵداو تێکەڵکرد.
(الماذِيّ): هەنگوین.
(الماذِيَّة): ١-مەیی خوشچێژ کە تیژنەبێتو ئاسان بە گەروودا بڕوات (بە هەنگوین چوێنراوە کە قووتدانی ئاسانە) ٢-زریێ نەرم یان سپی.
(المَذْيُ): ئاوێك کە لە بەلووعەی گوڵەکەوە بێتەخوزارێ.
(المَذِيُّ): ئاوەڕۆی گوڵەکە کە ئاوی لێوەدەرچێت/ کونێك کە ئاوی لێوەدەرچێت.
٢-(الماذِيّ): هەموو جۆرە چەکێك کە لە ئاسنبێت.
(المَذِيَةُ والمَذِيَّةُ (ج) مِذاء ومَذِيّات): ئاوێنەی ساف و پاك.
مَرّ: ١-(مَرَّ. مَرّاً ومُروراً ومَمَرّاً): ڕۆیشتو تێپەڕی/ گوزەریکرد/ ڕابورد.
(-هُ ومَرَّ- بهِ ومَرَّ عليه): ١-بەلایدا تێپەڕی ٢-سەریدا/ چووە لای ٣-گوزەریکرد/ ڕابورد/ لێیتێپەڕی.

(مَرَّرَ- الشــيءَ): شتەكەی لەســەر زەویەكە راخستو پانیكردەوە.

(مــارَّ- الرَجُــلَ. مِــراراً ومُمــارَّةً): لەگەڵ پیاوەكەدا تێپەڕی/ ڕابورد/ ڕۆیشت.

(-على الأرض): بەزەویدا كێشكرا/ ڕاكێشرا.

(أمَرَّ- فُلاناً بِكَذا): فیساری بەوێدا تێپەڕاند/ بەوەدا برد.

(-هُ على الجِسر): بەسەر پردەكەدا تێپەڕاند/ پەڕاندیەوە/ بەسەر پردەكەدا بردی.

(-يَدَهُ على الشيءِ): دەستی بەسەر شتەكەدا (برد/ هێنا).

(تَمارَّ- القَــومُ): بەلای یەكتریــدا تێپەڕین/ ڕابوردن.

(إمْتَرَّ-بِــهِ وعَلَيــهِ): بەلایــداو بەســەریدا گوزەریكرد/ تێپەڕی/ ڕابورد.

(إستَمَرَّ): تێپەڕی/ پەڕییەوەو ڕۆیشت.

(أَلمَرّ): ١-تێپەڕین ٢-خاكەناز.

(«جِئتُهُ مَرّاً أو مَرَّين): ســەردانێكمكرد یان دوو.

(مَرّاً. أو مَرَّين= مَرَّةً أو مَرَتَين): جارێك یان دوو جار.

أَلمَــرَّةُ (ج) مَرّ ومِرار ومِرَر ومُرُور ومَرَّات): جارێك كۆكەكەی: جارەها/ چەندجار/ گەلێك جار/ زۆرجار/ فرەجار.

(«لَقَيتُــهُ مَــرَّةً وذاتِ مَــرَّةٍ»): جارێــك پێیگەیشتم.

(لَقَيتُهُ ذاتِ المِــرار): گەلێك جار/ زۆرجار/ جارەهای جار پێیگەیشتم.

(أَلمَمَر) (مص): ڕارەو/ ڕێڕەو.

٢-(مَــرَّ- البَعــيرَ. مَرّاً): پەتەكــەی توند لە حوشترەكە بەست.

(أمَرَّ- الحَبــلَ): (گوریســەكەی/ پەتەكەی) بادا.

(«مــازالَ فُلان يُمِرُّ فُلاناً): هێشــتا فیســار فیســاركەس دەهێنێو دەبــاتو پێچو پەنای لەگەڵدا دەكات بۆ ئەوەی بە زەویدا بدات.

(«فُلان ذو نَقضٍ وإمرار»): فیســار كارسازو كارراییكەرە.

(مارَّ- الرَجُــلَ مِراراً ومُمــارَّةً): خۆی لێوە ئاڵاند تا بە زەویدا بدات.

(تَمــارَّ مابَينَهُــم): كینەیان لەیەك كێشــاو دوژمنایەتیی یەكتریانكرد.

(«هُمــا يَتمارّان»): ئەوو دوانە لەگەڵیەك لە زۆرانبازیدان.

(إسْــتَمَرَّ): ســەرومڕو بێــلادانو ڕێ گۆڕین لەسەر ئەوە ڕۆیشت/ بەردەوامبوو.

(-بِــهِ على كَذا): لەســەر ئەوە هێشــتیەوە بڕیاری بۆی لەسەر ئەوە داو جێگیریكرد.

(-الرَجُل): كارەكەی ڕاســتو دروســتبوو بە چاكی ڕۆیشت.

(-بالشَيءِ): تواناى بەسەر هەڵگرتنی شتەكەدا شكا/ هەبوو.

(أَلمَرّ) (مص): ١ـتێپەڕین/ ڕابوردن ٢ـپەت/ گوریس.
أَلمِرَّة (مص): بادان.
(«حَبلٌ شديدُ المِرَّة»): گوریسێکی توند بادراو.
(أَلمِــرّ (ج) مِرَر و (جج) أَمــراء): (تاڵێکی/ داوێکــی) گوریســەکە/ پەتەکــە ٢ـپتەویی و بەهێزیی و توندیی بەدیهاتەکە/ دروستکراوەکە ٣ـئەو بارەی کە ســەرومڕ شــتەکە لەســەری دەمێنێتەوەو دەوەســتێت ٤ـبەهێزیی ئاوەزو ژیریی.
(أَلمَرير والمَريرَة (ج) مَرائِر): سوورخواستیی/ هەتەربوون.
(-مِنَ الحِبال): گوریســی توند بادراوو چاك هۆنراوە.
(رَجُلٌ مَريرٌ): پیاوێکی بەتوانا/ بە بڕشــتو سوور خواست/ هەتەر.
(«إستَمَرَّ. مَريرُهُ»): بەهێزو سوورخواستبوو کە لەوەپێش بێتواناو بوودەڵە بوو.
(أَمرٌ مَريرٌ): کارێکی دامەزراوە.
(أَلمَريــرَة (ج) مَرائِــر): ١ـدەروونبەرزیــی ٢ـتاڵێکی گوریس.
(«إسْتَمَرَّ-ت مَريرَتُهُ على كذا»): ئەنجامدانی کارامانە بوو، بوو بە نەریتو سوورخواستانە لەسەری ڕۆیشت.
(أَلأَمَرّ (م) مُرّى): هەتەرتر/ سوورتر لەسەر کارێك.

(«فُلان أَمَــرُّ عَقداً مِن فُلانٍ»): فیســار بە پەیمانترو ســوورترە لە فیســار کەس لەسەر ئەو ڕێککەوتنە کە بوویانەو بەئەمەکترە.
(أَلمُمَرّ) (مفع): ١ـتێپەڕێنراو ٢ـگوریسی توندو چاك هۆنراوەو بادراو.
(قِربَةٌ مَمرُورَة): مەشکەیەکی پڕ/ پڕکراو.
٣-(مَرَّ. مَرارَةً): تاڵبوو.
(مُرَّ. يُمَــرُّ- بِفُــلان. مَرّاً ومِــرَّةً): دەردی زراوی/ زەردویی گرت.
(مَمرور): دەردی زراو/ زەردوویی گرتوو/ پێ پەڕێشانبوو.
(مَرَّرَ. الشيءَ). شتەکەیتاڵکرد.
(أَمَرَّ- الشيءَ): شتەکەی تاڵکرد.
(«ما أَمَرَّ فُلانٌ وما أَحلى»): نە شتێکی تاڵی وتو نە شتێکی شیرین.
(«مايُمِرُّ ومايُحْلي»): نــە کەڵکی هەیەو نە زیان.
(إسْتَمَرَّ- الشيءَ): شتەکەی لا تاڵبوو.
(أَلمــارورَة): مــرۆر کە لــە خواردنــدا بێت تاڵیدەکات/ تاڵیی بە خواردن دەدات.
(أَلمُرّ): ١ـتاڵ ٢ـئامادەکراوێکی تاڵی بۆنخۆشــە کە لــە درەختێکی دڕکاوی دەردەهێنرێتو لە حەبەشــەو باشــووری نیوەدورگەی عەرەبدا دەروێت.
(مُرُّ الصحارى): گووژاڵك.
(أَلمِرَّة (ج) مِرار (ع ا): زراو.

(أَلمُرَّة (ج) مَرائِر): مێی وشـەی (أَلمُرّ): تاڵ/ تاڵیی.

(لَقِيَ مِنهُ المُرَّتَين): تاڵاوی بەدەستەوە نۆشی/ خراپەو مەرگەساتی بەدەستەوە تووشبوو.

(أَلمُرَّةُ (ج) مُرٌّ وأَمرارٌ): ١-(ن)جۆرە سەوزەیەکە دەخورێت ٢-ڕژدی دەستقوچاو.

(أَبو مُرَّة): ناوی شاردراوەی شەیتان.

(أَلمُرِّي): ١-پێخۆر ٢-جۆرە دەرمانێکی کۆنە.

(أَلمُرار) (ن): درەختێکە لای ڕەشـە خەڵکەکە ناوەکەی (مُرَّیر)ە ئەگەر حوشتر بیخوات لچی کرژدەبێتو دانەکانی دەردەکەوێت.

(أَلمَـرارَة) (مـص) (ج) مَرائِر ومَرارات) (ع ا): تووڕەکـەی زراو/ زراودان کە بە جگەرەوە نووسـاوە کـە زراوی تێدایـەو پێیدەڵێـن: (المِرَّة).

(أَلمُرَیـراء): مرۆر: تۆوێکی ڕەشـە لە گەنمدا دەبێتو فڕێیدەدەن.

(ألأَمَـرّ): ڕیخۆڵەکان کە پیسـایی تێدادەبێت (وشەکە کۆیە).

(أَلأَمَرُّ (م) مُرَّ): تاڵترین: زۆرتاڵ.

(أَلأَمَـرّان): دوو تاڵەکـە، کـە هەژاریـیو پیری/ نیفتادەییە/ زۆر پیرییە یان شتی لەو بابەتانەیە.

٤-(مَرْمَـرَ): کەوتـە مرەمـر/ کەوتە تووڕە بوون.

(تَمَرْمَـرَ- الرَمْـلُ): لەکە کەوتـە جووڵەو خزانو هەستان.

(-الجِسْـمُ): تەنەکـە لەرییـەوەو کەوتـە جموجووڵ.

(-علـی أَصْحابـِهِ): ئاغایەتیـی بەسـەر (هاوڕێکانیـەوە،/ هاوەڵەکانیـەوە) کـردو بەسەریانداخوڕی.

(تَأَمَّـرَ) (عامية): بێزاریی دەربڕیو هاواری لەدەستکرد.

(أَلمَرْمَرْ): شلو نەرمی لەرزۆك.

(أَلمُرامِر): نەرمو شلی لەرزۆك.

(أَلمُرمُـورَة): کەنیزەکی نـەرمو نۆڵی/ نیانی بەلەنجەولار.

٥-(مَرْمَرَ- الماءَ): ئەوەکەی بە زەویەکەدا برد.

٦-(مَرْمَرَ- الشيءُ) (عامية): شتەکە تاڵبوو.

(أَلمَرْمَرْ): ١-هەناری پڕل ئاو ٢-(ط ١) بەردی مەرمەڕ.

(مَرْمَـرَة): مەرمەڕێك (یونانیە) کە لووسو سافێکی تەواو بێت.

(أَلمَرْمَرَةُ): لێزمەباران.

(أَلمَرْمارْ): هەناری پڕلەئاو.

(أَلمُرامِر): ناڕەوا/ هیچو پووچ/ ناڕاست.

٨-(أَلمَرمَریـس): ١-لـووس ٢-سـەخت/ ڕەق ٣-وەی/ چورتوم ٤-ملی (درێژ/ بەرز).

(أَلمِرمیـس) (ح) (یونانیة): یەکەڵە شـاخ/ کەرکەدەن.

الملحق:

مر: (أَلمُرور): تێپەڕین/ هاتوچۆ/ ڕابوردن.

(حَــق المُـــرُور): مــافی تێپەڕبـــوون/ مــافی هاتووچۆ.
(«مُرورُ قِطار»): تێپەڕبوونی شەمەندەفەر.
(مُرُور= الزَوال تدريجاً = الإنقضاء): بەرمیەرە تێپەڕبوون و بەسەرچوون و کۆتاییهاتن.
(«مُـــرور الأيـــام»): تێپەڕبوونـــی ڕۆژان/ بەسەرچوونی ڕۆژان.
(مُرُور الوقت): بەسەرچوونی کات.
(تِجارَةُ المُرور): بازرگانیی تێپەڕبوون (ئەومیە کەلوپەل/ کاڵابەســەر وڵاتێکدا تێپەڕێت- بۆ وڵاتێکیتر- و باجی تێپەڕبوون نەدات).
(مُرُور الزَمَن في القانون): تێپەڕبوونی کاتی یاسایی بەسەرچوونی چەند ساڵێکی دیاریکراو کە مافێك (دەفەوتێنێت/ لەدەست دەدات) یان مافێك دەستگیر دەکات و دەیسەپێنێت.
(الأمَرَّان): هەژاریی و ئیفتادەیی.
(«ذاق مِنــهُ الأمَرَّيــن»): تــاڵاوی خراپـــەو مەرگەساتی بەدەستەوە چەشت.
مــرءا: ١-(مَـــرَأَ- الرَجُـــلُ مَـــرْءاً): پیاوەکە خواردنەکەی خوارد یان چەشت.
(-الطَعـــامُ فُلانـــاً): خواردنەکـــە بۆ فیســـار خۆشبوو و کەڵکی پێبەخشی.
(-الطَعـــامُ مُراءَةً): خواردنەکە خۆشـــبوو بە ئاسانی قووتدرا/ بە گەرووداچووە خواری.
(هَنَأني ومَرَأني الطَعامُ): (پێکەوە) ئەو دوانە کــە دەکرێت خواردنەکە بە دڵمەوە نووســاو پێمخۆشبوو/ لامخۆشبوو/ شادیکردم.
(أَمْرَأنـــي الطعامُ): خواردنەکەم لا خۆشـــبوو ئاسان قوتمدا/ نۆشمبوو.
(مَرِيءَ- الطَعامُ مَراءَةً): خواردنەکە خۆشبوو ئاسان قووتدرا.
(-مَـــرُأَ): لەبەرگ و قســـەدا وەك ژنی لێهات/ ژنانییبوو.
(مَرُؤَ- الطَعامَ= مراءَةً): خواردنەکە خۆش و نەرمە قووتبوو.
(-المَـــكانُ): هـــەوای شـــوێنەکە (خۆشـــبوو/ چاکبوو).
(مَرَّأَهُ): پێیوت نۆشی گیانت بێت.
(أَمْرَأ- الطَعامُ فُلاناً): خواردنەکە بۆ خۆشبوو، پێیکەوت.
(إِسْتَمرَأ- الطَّعامَ): ١-خواردنەکەی لاخۆشبوو یـــان بەخۆشـــیدانا یـــان بەخـــۆش هاتـــە بەرچیژی.
(المَرْأَة): جارێك خواردن لاخۆشبوون.
(المَـــرْأَة (ج) نِســـاء ونِسْـــوَة): ژن/ نافـــرەت (کۆکەی لە بێژەی خۆی نییە).
(المَـــرِيء (ج) مُرُوءُ وأَمْرِئَةُ): ســـوورێنچك: بۆرییەکە لە گەرووەوە بۆ گەدەیە.
(«طَعـــامُ مَـــرِيءٌ»): خواردنێکـــی خۆشـــەو بەکەڵك و چێژەو بێزیانە.
(كَلأٌ مَـــرِيءٌ): گیایەکـــی لـــەوەڕەو بێترس و زیانە.

(«هَنيئاً مَريئاً»): نۆشی گیانت بێت: دۆعایە بۆ خواردن خۆرێك یان كەسێك خواردنەوە بخواتەوە، ئێمە دەڵێین: (نۆشی گیانت بێت بە بەزو پاڵانچەی ناوی شانتبێت).

(اَلمريئَةُ): مێی وشەی (اَلَمريء.

(أَرضٌ مَريئَةٌ): خاكێكی خۆشهەوا.

٢-(مَـرُؤَ. مُـرُوءَةً): جوامێر بـوو/ خاوەن پیاوەتیبوو/ مەرد بوو.

(تَمَـرَّأَ): ١-خۆی وەك مـەرد نواند ٢-پیاوانە هاتە پێشەوە/ جوامێر بوو/ مەرد بوو.

(أَلَمـرْءُ والمِرْءُ والمُـرءُ): مرۆڤ. ئەم وشـانە كـۆی «رَجُلٌ»ن. بـەلاّم لە وشـەی «رَجُلَ» وەرنەگیراوە. (ألرجُل (ج) رِجال): پیاو.

(أَلَمرءُ (ج) مَرْؤون): ١-مرۆڤ ٢-پیاو (م) مَرْأَةٌ ومَرَةٌ: ژن/ ئافرەت.

(مَرئِي): پیاوانە/ مرۆڤانەیی.

(أَمْرُؤٌ): پیاو (م). إمْرَأَة (ج) نسـاء ونِسْوَة): (لە بێژەی خۆی نییە): مرۆڤ.

(بِهَمزَة وصل وتَحَرُّك الراء بحركة آخِرة): لێرەدا پیتی ری سەرو بۆرو ژێری دەگۆڕرێت دەوترێـت: (جاء امرُؤٌ ورَأيـتُ امرأً ومَرَرتُ بِامرِيءٍ): مرۆڤێك هات مرۆڤێكم دی. بەلای مرۆڤێكـدا تێپەڕیم، ئەگەر وشـەكە بچووك بكرێتـەوە (الفی وصـل) ئەلفـی گەیاندنی لێ فرێدەدرێـت دەڵێن: (مُـرَيْء ومُرَيْئَة): مرۆڤێكی بچووك (أل)ی پێناسە ناچێتە سەر.

(امريء) بە دەگمەن دەچێتە سەر (امرأَة.

(أَلمُرُوْءَة): پیاوەتی/ جوامێریی/ مەردایەتی.

(مُـرُوَّة= مُـرُوْءَة): مەردایەتـی/ پیاوەتی/ جوامێریی.

المَريء: خاوەن مەردایەتی.

مـرت: (مَـرَتَ- الشـيءَ مَرْتاً): شـتەكەی لووسكرد/ سافكرد.

(أَلمَرْت) (مص) (ج) أَمْراتٌ ومُرُوتٌ وأَماريت): بیابانی ڕووت/ بێگیاو ڕووەك.

(أَرضٌ مَرْتٌ): خاكێكی ڕووتەن.

(رَجُلٌ مَرْتٌ): پیاوێكی برۆ (ڕووت/ بێتووك).

(مَرتُ الجَسَدِ): لەش لووسی بێتووك.

(غلامٌ مَرْتُ العَـذارِ): مێردمنداڵێك تووكی لێنەڕوابێت.

(أَلمَرُوت): بیابانی ڕووتەن/ بێگیاو ڕووەك.

(أَلمُروتَة): ڕووتەنی/ لووسی.

(أَرضٌ مَمْرُوتَـة): زەوییەكـی ڕووتـەن/ بێرووەك.

مرث: (مَرَثَ. مَرْثاً= مَرَسَ): نەرمیكردەوەو دەستی لێخست.

(-الشيءَ): شتەكەی نەرمكرد.

(-الصَبـيُّ أُصْبُعَهُ): منداڵەكە پەنجەی خۆی مژی/ جوو.

(-ثَديَ أُمِّهِ): مەمكی دایكی مژی.

(-الرَجُـلُ الرَجُـلَ): پیاوەكە لـە پیاوەكەی تریدا.

(-الدَواءَ في الماءِ): دەرمانەکەی لە ئاوەکە نا/ خوساند.

(-التَمْرَ بَيَدِهِ في الماءِ): خورماکەی لە ئاوەکە ناو دەستی لێخستو جووڵاندی تا دەنکەکانی لەیەك جیاببنەوە.

(مَرِثَ- علـى الخِصام مَرَثاً): لـە ناکۆکیدا هێواش‌و سەرمەند بوو.

(مَــرِثٌ ومِمْــرَثٌ (ج) مَمــارِثُ): هێــواش‌و سەرمەندو بە تابوشت لە ناکۆکیدا.

(مَــرَّثَ- الثَريــدَ): نانــی تریتەکــەی وردو ئامادەکرد/ لەتوپەتیکرد.

(مرج: ١-(مَرَجَ- الدابَّةَ مَرْجاً): چوارپێکەی کردە لەوەرگا.

(-تِ الدابَّةُ): چوارپێکە لە لەوەرگاکەدا لەوەرا.

«(مَرَجَ لِسانَهُ في أعراضِ الناسِ»): زمانی بۆ ناموسی خەڵکی درێژکردو بە خراپە کەوتە باسکردنیان.

(-الكَذِبَ): کەوتە درۆکردن.

(-السلطانُ رَعِيَّتَهُ): ســوڵتان میللەتەکەی بەرەڵاکرد/ خۆی تێنەگەیاندن‌و باری خراپی چاك نەکردن.

(أمْرَجَ- الدابَّــةَ): چوارپێکەی بەرەڵاکرد لە کوێ حەزکات بلەوەرێت.

(المَرْج (مص) (ج) مُروج): مێرگ/ لەوەرگای فراوان‌و گیا زۆر چوارپــێ تیایدا بلەوەرێت‌و بێت‌و بچێت.

٢-(مَرَجَ- الأمرَ. مَرْجاً): کارەکەی لەدەستداو باش داینەمەزراند.

(-الشَــيءَ بالشَــيءِ): شــتەکەی تێکــەڵ بە شتەکەیتر کرد.

(مَرِجَ- الخاتَمُ في الأُصْبُعِ. مَرَجاً) ئەموستیلەکە لە پەنجەدا شلبوو/ دەهاتوودەچوو.

(-الأمــرُ والعَهــدُ والأمانَــةُ والدِيــنُ): کاروبارو پەیمان‌و دەســتپاکیی‌و دڵپاکیی‌و ســپاردەو ئاین: شێوان/ تێکچوون/ وەك خۆیان نەمان/ گەنبوون.

(أمْرَجَ- الشَيءَ): شتەکەی بەسەر یەکدا کردو تێکەڵیکرد.

(-العَهْدَ): پەیمانەکەی شکاندو نەیبردەسەر.

(المارِج) (فا): ١-گری هەســتاوی دووکەڵاویی ٢-تێکەڵبــوون/ ئاوێتەبــوون ٣-شــەپۆکان/ شڵەژان.

(المَرَّاج): (چەنەبازی/ زۆربلێی) درۆزن.

(المَريج (ج) أمْرِجَة): ئێســقانۆکەی سپی کە لەناو قۆچی ئاژەڵەکەدایە.

(أمْرٌ مَريجٌ): کارێکی ئاڵۆســکاوی/ شــێواوی تێکەڵ‌و پێکەڵ.

(سَهْمٌ مَريجٌ): تیرێکی لەرزۆك.

(غُصْــنٌ مَريجٌ): لقێکی خــواری پەڵ لەیەك ئاڵاوو پەل وشکبوو.

(المِمْراج): کەسێکە کە کاروباری بێسەروبەرە/ کاردانەمەزرێنە.

٣-(أمْرَجَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەکە بەچکەکەی

ناوسکی فڕێدا کە تازە لە بزدانیدا/ مناڵدانیدا بنجبەستبوو بوو.

(ناقَةٌ مِمراج): مێحوشـترێکە هەر بەراویتە دەبێت.

٤-(اَلَمرجـان واحدتُــهُ مَرجانــه): وردە مرواری.

(اَلَمرجان) (ن): شـیلان. دەومنێکە گەڵاکەی هێلکەییە درێـژە، گوڵەکەی وردە لە بەهاردا دەکرێتــەوە دارەکەی زەردباوەو ناســکە زوو دەشکێت پێشـی دەڵێن: (قُلُنسُوَة الراهِب»):

کلاوقووچی ڕەبەن.

(اَلَمرجان الیاباني): شیلانی ژاپۆنی دەومنێکە گەڵاکــەی هەمیشــە ســەوزەو هێلکەییــە لە باخچەکاندا زۆرە لە ئەوروپاو ئاسیای خۆرئاوادا هەیــە لە ســەرووی سوریایشــدا لە شـێوەی دەبینرێت بەڵام لێرە گەڵاکەی دەوەرێت.

(اَلَمرجان): شێوە ڕەگی ســوورە لە دەریادایە وەك پەنجەی دەست وایە.

مــرح: ١-(مَــرِحَ- الرَجُلُ): زۆر شــاد بوو/ کەیفخۆشــبوو لە خۆشــیاندا کەوتە هەڵەکە سەماو خۆبادانو باییبوون.

(مَرِح): زۆر کەیفخۆش/ شــاد. (ج) (مَرحی ومَراحــی. ومِرّیــح (ج) مِریحــون): کەیفخۆشێکی بە جرتو فرتو بایی.

(«لا تَمْرَح بِعِرضِكَ»): ناموســی خۆت بەر سووکی مەدە.

(اَمْرَحَ-هُ): کەیفخۆشــیکردو خستیە هەڵەکە سەماو باییبوون.

(-الكَلأُ الفَرَسَ): گیاکە چارەوێکەی چوستو چالاککرد.

(اَلمِراح): کەیفخۆشبوونو جرتو فرتکردنو باییبوونو گۆرانی چڕین.

(مَرحی): ئافەرین/ چاکتکرد/ باشتکرد.

(اَلِمرحَة): جۆری شادیی/ کەیفخۆشیی.

(اَلَمرُوح): ١-مەی ٢-چارەوێی چابوك/ گورجو گۆڵ.

(قَوسٌ مَروحٌ): کەوانێکی تیر ڕاستنێر ڕاست دەینێرێت/ کەوانی چاك هاوێژ.

(اَلتِمْراحَة): چابوك/ ئازاو سووکەڵە.

(«هُــوَ تِلعابَةٌ تِمراحَة»): ئــەو فرە گەمەو سووکەڵەو چابوكو فۆشمەیە.

(اَلمُــرَح والمُــراح): چابــوك/ چــالاك/: گورجوگۆڵ.

٢-(مَرَحَ- السَّحابُ مَرَحاً ومَرَحاناً): هەورەکە باراندی.

(-الزَرعُ): کشتەکە گوڵیدەرکرد/ گوڵیگرت.

(-ت عَینُهُ): چاوی تێکچوو/ ورووژاو گلیکرد.

(-تِ العَینُ بمائها وقَذاها): چاوەکە ئاویکردو ڕیپۆقی دەردا.

(مَــرَّحَ- المَــزادَةَ الجدیدَةَ): گــۆزە تازەکەی لەئــاو پڕکرد تــا کونۆڵەکانــی بگیرێتو ئاو نەدەڵەنێت.

(-البُرَّ): گەنمەکەی پاککرد.

(اَلِمــــراح): ١-چاوێکــە کــە نــاو زۆر بــکات ٢-(خاکێکــە/ زەوییەکــە) ڕووەکــی تێدا زوو هەڵدەسێت/ باڵا دەکات.

٣-(مَـــرَّحَ- المُهْرَ): جوانووەکــەی ڕامکرد لە جرتو فرتیکردو هێمنیکرد.

(اَلُمَرَّح) (مفع): ڕامکراو.

(کَـــرْمٌ مُمَـــرَّحٌ): مێوێکی دامەزراو لەســەر کۆڵەکە یان لەسەر کەپر.

٤-(مَـــرَّحَ- الرَجُلَ): پیاوەکە چووە جەرگەی شەڕەوە.

(اَلَمرحی): جەرگەی/ نێرینەی شەڕو مەیدانی جەنگ.

٥-(مَرَّحَ- الجلدَ): پێستەکەی چەورکرد.

(«مَرَحَتِ المَــرأةُ البیتَ تَمْرَحُـــهُ مَرْحاً»): ژنەکە تەختی خانووەکەی بە قوڕێکی تایبەت سواغدا.

٦-(اَلَمرْحَةُ): عەماری مێوژ یان شتیتر.

٧-(مَرحَبَ- فُلاناً وبِهِ): خۆشهاتنی لە فیسار کرد: پێیوت: خۆشهاتیت ومیان چاکیو فەڕت هاورد.

(مَرحَبَ-اللّٰهُ فُلاناً): خودا فیســاری خســتە خۆشییەوە.

(-ەُ): نزای خۆشیی بۆ کرد.

مرخ: ١-(مَرَخَ جَسَــدَهُ بالدِهْنِ): لەشــی بە ڕۆن چەورکرد/ لەشی بەڕۆن هەنوو.

(مَـــرِخَ- العرفــجُ مَرَخـــاً): بەهێوکــە کــە توولەکانــی درێژبــوونو گەڵاکانــی بۆنیان خۆشبوو و جوانبوون.

(مَرِخ): بەهێوکی پەلدرێژو گەڵاناسکبوو.

(مَرَّخَ-ەُ): چەوریکرد.

(مَـــرَّخَ وأَمْـــرَخَ- العَجــینَ): زۆر ئــاوی لــە هەویرەکەوە دا تا شلبووەوە.

(تَمَـــرَّخَ- بالدِهنِ): بە ڕۆن خۆی چەورکرد/ خۆی لە ڕۆن هەڵکێشا.

(اَلمارخ) (فا): خۆچەورکەر.

(ماءٌ مارِخٌ): ئاوێکی لەبەر ڕۆیشتوو.

(رَجُلٌ مارِخٌ): پیاوێکی ئاوراکێش/ ئاوهێن.

(اَلَمرْخ) (مص): درەختێکە ناسك کە ئاگر زوو دەگرێتو ئاگری پێدەکرێتەوە.

(اَلَمرخ): کەسێکە خۆی زۆر چەوربکات.

(-مِنَ الاشَجرِ): درەختی نەرمی ناسك.

(اَلمروخ): ئەوەی خۆی پێچەوگُدەکەن.

٢-(مَرَخَ. مَرْخاً): گاڵتەیکرد/ سوعبەتیکرد.

٣-(اَلَمرخ): گەوج.

(اَلُمَرَّخ): کلك.

(اَلَمریـــخ (ج) أَمْرِخَـــة): ئێســکی ناو قۆچی ئاژەڵ.

(اَلِمرِّیـــخ): ١-گــەوج ٢-(فلك) ئەســتێرەیەکی گەڕۆکــە/ ئەســتێرەی بــارام کــە نزیکترین ئەستێرەیە لە ڕۆژەوە.

(ثَورٌ أَمْرَخ): گایەك خاڵی سپیو سووری تێدایە.

(المَرخـــاء): مێحوشـــتری چـــالاك: چابـــوك‌و خێرا.

مـــرد: ١-(مَرَدَ- الغُصْـــنَ مَـــرْداً): (لقەکە/ چڵەکە)ی رووتکرد/ توێکڵەکەی لێکردەوە.

(-الشَيءَ): شتەکەی نەرم‌و لووسکرد.

(-الشيءَ): شتەکەیبڕی.

(-فُلاناً): ناموسی فیساریبرد.

(-مُـــروداً): ١-ســەرپێچییکرد/ یاخیبوو ٢-لە ئەندازەی خۆی تێپەڕی‌و سنووری کۆمەڵەکەی شکاند/ پێی لێهەڵکێشا.

(-على النِّفاقِ ونَحْوَهُ): لەســەر دوو روویی‌و درۆو شتی لەو بابەتە ڕۆیشت‌و مەشقی لەسەر کرد.

(مَرِدَ- الغُلامُ مَرَداً ومُرُودَةً): مێردمنداڵەکە ماوەیـــەك لووســبوو پاشـــان تووکیدەرکرد/ ریش‌و سمێڵی هات.

(مَرُدَ. مَرادَةً ومُرُودَةً): ١-یاخیبووو لە ئەندازە بەدەر زەبروزەنگی نواند/ دەســـتدرێژییکرد ٢-لە هاوڕێکانی بەدەربوو گەیشتە ئەندازەیەك لـــە یاخیبوونـــدا لـــە ســـنووری کۆمەڵەکەی تێپەڕی.

(مَـــرَّدَ- الغُصْنَ. تَمْريداً وتَمْراداً): گەڵای بە چڵەکەوە نەهێشت‌و رووتیکرد.

(-البِناءَ): ١-خانەکەی (ســـازاند/ دروســـتکرد) و سافیکرد ٢-خانوەکەی درێژکردەوە/ گەورە کرد.

(«بِناءٌ مُمَرَّدٌ»): خانەیەکی درێژی سواغدراوو لووسکراو/ خانوویەکی سافکراو.

(تَمَـــرَّدَ): ١-ماوەیەك بێتووکبوو/ لووســـبوو ٢-یاخیبوو.

(-علـــى الناسِ): خۆی بەســـەر خەڵکدا بادا/ فیزی نواندو دەستدرێژیی بەرامبەر کردن.

(-الرَجُـــلُ): ١-لە ئەنـــدازەی خەڵکیتری کردە دەرەوە ٢-لووتبەرزییکرد/ فیزی نواند.

(المارِد (فـــا) (ج) مَرَدَة ومـــاردون ومُرَّاد): ١-یاخی/ سەرپێچیکەر ٢-ئەندازەشکێن ٣-زۆردار (وەك لە فەر بێبەریبێت) ٤-بەرز.

(بِناءٌ مارِدٌ): باڵەخانەیەکی بەرز.

(المَـــراد والمُرَّاد (ج) مَراريـــد): مل/ گەردن/ ئەستۆ.

(المَريـــد (ج) مُرَداء): ١-زۆر دووڕوو ٢-مرۆڤی زۆر پیس‌و ناپاك/ خراپ‌و بەدخوا.

(المِرِّيـــد): ١-زۆر درۆزن‌و دووڕوو ٢-ناپـــاك‌و پیس‌و بەدخواز.

(الأَمْرَد (م) مَرداءُ (ج) مُرْد): لاوێك سمێڵی بۆرکردووە بەڵام ریشی نەهاتووە.

(فَـــرَسٌ أَمْـــرَد): چارەوێیەك کـــە لچ‌و لێوی تووکی نەبێت.

(المَرداء (ج) مَراد): درەختی رووتی بێگەڵا ٢-لم کە هیچ تێدا نەڕوێت ٣-زەوییەکی رووتەن/ هیچی تێدا نەڕوابێت.

٢-(مَرَدَ- الشـــيءَ في الماءِ مَرْداً): شتەکەی لە ناوەکەدا هەڵگلۆفت.

(-الصَبيّ ثَديَ أُمِّهِ): ساواكە مەمكی دایکی مژی.

(-الدابَةَ): چوارپێکەی خێرا لێخوری.

٣-(مَرَدَ- المَلاّحُ السَفينَةَ. مَرْداً): پاپۆڕەوانەکە پاپۆڕەکەی بە سەوڵ دایە پێش.

(المُرْديُّ): سەوڵ تەختەیەکی درێژە، پاپۆڕی پێ پێشدەدرێت/ پێلێدەخورێت.

٤-(مَردَ- الرَجُلُ. مَـرداً ومُرودَةً): پیاوەکە هەر خەریکی خواردنی خورمای خووساوی ناو شیر بوو.

(المَريد): خورمای خووساوی ناوشیر.

٥-(مَـرَّدَ- للحَمام تَمـراداً): کولانەیەکی بۆ کۆتر دروستکرد.

(التِمْـراد (ج) تَماريـد): کولانـەی کۆتـر/ برجێکی بچووکی کۆترە.

٦-(تَمَرَّدَ- الرَجُلُ): هاتە ماردین.

٧-(المَرْدَقوش) (ن) (فارسية): مەرزنگۆش/ جاترەکێویلە/ گوێمشکە. ڕووەکێکی بۆنخۆشە گـەڵای وردو گوڵی بچووکی هەیـە هەندێك ســوودی پزیشـکیی هەیە (بۆ ورپاکردنەوەو بەهێزکردن) باشە ٢-(ن)زەعفەران (فارسیە).

مرز: ١-(مَرَزَ-ُ مَرْزاً): بەســەری پەنجە بە هێواشــی نوقورچی لێگرت بێنــەوەی ئازاری بدات، ئەگەر ئازاریدا پێی دەڵێن: (قَرَصَ).

(مَرَزَ- الرَجُلَ): دەســتی بە پیاوەکەدا کێشا/ بەدەست لە پیاوەکەیدا.

(مارَزَ-ُ مُمارَزَةً): پێوەی خەریکبوو.

٢-(مَرَزَ-ُ. مَرْزاً): بڕی.

(-الرَجُلَ): خەوشــی لێدەرهێناو تیروتوانجی تێگرت.

(-الشيءَ): شتەکەیبڕی.

(اِمْتَرَزَ-عِرضَــهُ): نامووســی پایەماڵکــردو ئابڕوویبرد/ ئەتکیکرد.

(-شَريكَهُ): ماڵەکەی لە شەریکەکەی دابڕیو لێیسەند.

(-مِــن مالِهِ مَــرْزَةً): بەشــێکی (ماڵەکەی/ داراکەی) ئەوی بۆ خویبرد.

(المَرْزَةُ والمِرزَةُ): پارچەیەك/ بەشێك.

(عَرضٌ مَريزٌ): نامووسی ئەتککراو.

٣-(المِرزَتان): دوو نیشــانە گۆشــتیی ســەر نەرمەی گوێ.

(المِــرْزَةُ (ح) = العَقيــب): مشــکگرە جــۆرە هەڵۆیەکە، باڵندەیەکی گۆشـتخۆرە مشــكو کەروێشك دەگرێت.

٤-(المَرْزُبان (ج) مَرازِبة- عِنْدَ الفُرس): لای فارسەکان سەرۆکە.

(المَرْزَبة- عندهُم): لای فارسەکان سەرۆکایەتییە.

٥-(المَرْزنجوش (ن) =المَردقوش) (فارسية): جاترەکێویلە.

مرس: ١-(مَرَسَ- الدَّواءَ. مَرْساً):دەرمانەکەی خســتە ئاوەکەوەو بەدەســت تێکیهەڵدا تا لە ئاوەکەدا بتوێتەوە.

(-الصَبيُّ أَصْبعَهُ): منداڵە ساواکە پەنجەی خستە دەمیەوەو جووی یان مژی.

(-يَدَهُ بالمَنديل): دەستی بەدەستەسرەکە سری.

(مَرِسَ- الرَجُلُ. مَرَساً): زۆر هەتەر بوو لە کارکردندا.

(مارَسَ- الأَمرَ. مِراساً ومُمارَسَةً): هەتەرانە بەکارەکەوە خەریکبوو و تێیدا ڤاڵبوو و لێیزانی.

(تَمَرَّسَ بالشيءِ): ١-خۆی لە شتەکە هەڵسوو ٢-لە شتەکەیدا.

(-بالطيب): بۆنی لە خۆیدا.

(-بالرَجُل): خراپەی گەیاندە پیاوەکە/ خراپەی بەرامبەر کرد.

(-بدينهِ): گاڵتەی بە دینەکەی خۆی کرد یاری پێکرد.

(-بالنَوائب والخُصوماتِ): بە کێشەو گرفتاریی وەی/ چورتومو دوژمنکاریی خۆی راهێناو پێی فێربوو.

(تَمارَسَ- القَومُ في الحَرب): خوێشگەل لەگەڵ یەکدا راهاتووی جەنگبوون/ بەیەکیاندادا.

(اِمْتَرَسَ- بالشيءِ): خۆی لە شتەکە هەڵسوو/ بەر شتەکە کەوت.

(-الخُطباءُ والأَلْسُنُ في الخُصومَةِ): وتاربێژو قسەکەرەکان لەگەڵ یەکدا درێژەیان بە مشتومرو شەرە قسەدا بە سەرو پۆتەڵاکی یەکتریدا هاتن.

(المَرْس) (مص): لەسەر رۆیشتنی هەمیشەیی.

(المَرِس (ج) أَمراس): ١-کارامە/ شارەزا/ لێزان/ وەستای کار/ خەمخۆر لە کاردا/ کارکردە ٢-جەنگاوەرو خاوەن ئەزموون لە جەنگدا.

(«هُم على مَرسٍ واحدٍ»): ئەوان لە پیودانگێکدان‌و لەسەر خوورەوشتێکن.

(المَرَسَة (ج) مَرَس و (جج) أَمراس): گوریس/ پەت (چونکە دەست پێوەی هەر خەریکە).

(أَمراسُ المَركَب): (پەتەکان/ تەنافەکان)ی پاپۆر، کەشتی.

(المِراس والمِراسَة): زەبروزەنگیی/ توندیی‌و هێز/ تین.

(«هُوَ سَهلُ المِراس»): ١-کارکردن لەگەڵیدا خۆشە ٢-مرۆڤێکی نەرمە/ زوو رایەت.

(«صَعْبُ المِراس»): مرۆڤێکی رەقەو سەرکێشە/ ملنەدەرە/ کار لەگەڵیدا گرانە.

(المَرَّاس): زۆر توندوتیژ/ سەخت.

(«لَيْلَةٌ مَرَّاسَةٌ»): شەوێکی ناخۆش‌و سەخت‌و نارەحەت رۆیشتنێکی دووری شەکەتکار.

(المَريس): خورماو شتێتری خوساوەی ناو ئاو.

٢-(مَرِسَ- حَبلُ البَكْرَة): گوشی بەکرەکە دەرچوو/ ترازاو کەوتە لایەکیەوە.

(مَرِسَ-تِ البَكَرَة مَرَساً): پەتی بەکرەکە ترازا کەوتە نێوان بەکرەو تەوەرەکەیەوە.

(«مَرِسَــت حِبالُهُ»): گولۆلەكـەی ئالۆز بوو واتا كارەكانی بەسەر یەكداچوو ئالۆز بوو.

(أَمْــرَسَ- حَبلَ البَكْــرَةِ): پەتی بەكرەكەی خستەوە جێ خۆیو ڕاستیكردەوە.

(أَلَــرس (ج) أَمْراس): پەتی ترازاوی بەكرە/ لە بەكرە دەرچوو.

(أَلَرُوس): بەكرەیەك كە پەتەكەی كەوتبێتە نێوانیەوەو نێوان تەوەرەكەیەوە.

٣-(أَلَرْسنك) (فارسية): قوڕقوشمی تواوە كە زۆر قورسە.

(«فلان أَثقَلُ مِن مَرْسَنك») (عامية): فیسار لە قوڕقوشمی تواوە قورسترە.

٤-(أَلمارَســتان والمارِســتان (ج) مارستانات) (فارسية): نەخۆشخانە/ خەستەخانە.

مرش: (مَرَشَ- وَجْهَهُ مَرشــاً):١-دەموچاوی (ڕنی/ ڕووشــاند) یان گەســتی ٢-بەســەری پەنجە دەموچاوی ڕوومەتی گرتو گولۆفتی.

(-هُ بالكلام): بە قسە ئازاری دڵیدا.

(-الماءُ): ئاوەكە ڕۆیشت.

(-الحائطَ = طَرَشَــهُ) (عامية): دیوارەكەی گەچاو كرد.

(أَلَمرش والطَرش): گەچاوكردنی دیوار.

(إمْتَرَشَ- الشيءَ):١-شــتەكەی هەڵكێشاو بە دزییەوە بردی ٢-كۆیكردەوە.

(-لِعيالِهِ): ڕەنجی بۆ خێزانەكەیدا/ نانی بۆ پەیداكردن.

(أَلَمــرْش (مــص) (ج) مُــرُوش وأَمْــراش): ١-زەوییەك باران ڕووی ڕۆشاندبێت ٢-زەوییەك كە باراناو خۆی لەسەر نەگرێتو خێرا بەسەریدا بڕوات ٣-بناری شاخ ئاوی پێدا بڕوات.

(أَلأَمْرَش (م) مَرشاء (ج) مُرْش): بەدخواز/ پیاوخراپو شەڕانی.

(أَلَمرْشــاء): هەمــوو زیندەوەرێكــی نــەزۆك ٢-زەوییەك كە گەلێك جۆری گیای تێدابێت.

(أَلَمرَّاش): كاسبكار/ ڕەنجدەر.

(أَلَمــرَّاش= الطَرَّاش) (عنــد العامة): ئەوەی دیوار گەچاودەكات.

(أَلتَمْريش): ڕشێنەباران.

مرص: (مَــرَصَ- الثَدْيَ ونَحْــوَهُ. مَرْصاً): مەمكەكــە یــان شــتێكی بە پەنجــە گرتو گوشی.

(مَرِصَ- الرَجُلُ مَرَصاً): پێشكەوت.

(تَمَرَّص- القشرُ عَنِ الشَعيرِونَحْوَهُ):تویكڵەكە لە جۆكەو شتی وا بووەوەو با بردی.

(أَلَمرُوص): مێحوشترێ خێرا.

مرض:١-(مَرِضَ مَرَضاً ومَرْضاً)تەندروستیی تێكچوو/ نەخۆشكەوت/ دەردیگرت.

(مَرِضٌ ومَريضٌ ومارِضٌ): نەخۆش/ بیمار/ دەردەدار.

(مَــرَّضَ-هُ):١-دەرمانیكرد/ چارەســەریكرد لــە نەخۆشــیەكەیدا بــە تەنگیــەوە هــات ٢-بێهێزیكرد/ لاوازیكردو نەخۆشیخست.

(مَـــرَّضَ فِي الأمرِ): له كارەكەدا سســـتییكردو كارەكەی باش ئەجامنەداو باشی دانەمەزراند.

(أَمْرَضَ): نەخۆشكەوت/ دەردیگرت.

(-اللهُ فُلاناً): خودا فیســـاری (نەخۆشخست/ دەردەداركرد).

(-هُ): بە نەخۆشی هاتە بەرچاو.

(«أَتَيْتُ زَيداً فَأَمْرَضْتُهُ»): چوومە لای زەیدو بە نەخۆشمزانی سەری نەخۆشییەكەیمدا.

(-أجفانُهُ): پێڵووەكانی لێكنا/ نایەسەریەك.

(-القومُ): چوارپێكانیـــان دەردیان تێكەوت/ نەخۆشكەوتن.

(تَمَرَّضَ): لە كارەكەیدا بێتواناو سستبوو.

(تَمارَضَ): بە درۆ خۆی نەخۆشخست/ خۆی بە نەخۆش نواندو نەخۆشیش نەبوو.

(-فِي أَمرِهِ): لە كارەكەیدا بێهێز بوو.

(اَلمَرَض والمَرْض (ج) أَمْراض): ١-نەخۆشیی/ بیماریـــی/ تەنتێكچـــوون‌و نادروســـتبوون ٢-تاریكبوونی سروشت‌و تێكچوون‌و شپرزەبوونی كە لەوەپێش ڕووناك‌و ساف‌و ئاساییبوو.

(اَلمَرِض (ج) مِراض): كەســـێكی (دەردەدار/ نەخۆش).

(«بـــهِ مَرْضَـــةٌ شَـــديدَةٌ»): دەردێكی گرانی پێوەیە/ هەیە.

(اَلمَريض (ج) مَرضى): نەخۆش/ دەردەدار.

(«بَدَنٌ مَريضٌ»):١-لەشێكی ناتەواوو بێهێز/ زەبوون/ دەردەدار.

(«قَلْـــبٌ مَريـــضٌ»): دڵێكـــی ئاینكـــز/ ئاین ناتەواو.

(رأيٌ مَريـــضٌ): ڕایەكی ناتەواو نادروســـت/ خواروخێچ.

(عَـــينٌ مَريضَـــةٌ (ج) مِـــراض ومَرضَـــى): چاوێكی سست‌و كز.

(ريحٌ مَريضَةٌ): بایەكی سست/ كزەبا.

(شَمسٌ مَريضَةٌ): خۆرێكی كەمڕووناكی.

(لَيلَةٌ مَريضَةٌ): شەوێكی بێهەسارە/ هەسارەو ئەستێرەكانی بەدەرەوە نەبن.

(أَرضٌ مَريضَـــةٌ):١-زەوییـــەك خەڵكەكـــەی نەگرێـــت ٢-خاكێكـــی بـــە ئاشـــوب‌و جەنگ ٣-خاكێكی وشكوبرنگ‌و چۆڵ.

(اَلمِمْراض): هەمیشە نەخۆش/ دەردەدار.

(اَلمُمَرِّض): برینپێچ/ تیماركار.

(اَلمُمَرِّضَة (ج) مُمَرِّضات): پەرســـتیار/ ئەو ئافرەتـــەی لـــە خەسەتانەخانەدا بـــە تەنگ نەخۆشەوە دێت‌و سەرپەرشتییاندەكات.

(اَلمَمروض والمُتَمَـــرِّض= المَريض): نەخۆش/ خەستە.

٢-(مَرَّضَ-البُـــرَّ): گەنمەكـــەی شـــەنكرد تا كاودانەكەی لەیەك جیابكاتەوە.

٣-(أَمْرَضَ-الرَجُلُ): نزیكە پێداویستیەكەی بەدەست بهێنێت.

الملحق:

مرض: (التَّمْريض): خەســـتەوانیی/ پەرستیاری/

تیمارکاری/نەخۆشداریی/هونەری بەتەنگەوەهاتنی نەخۆش و شەونوخونیی بەدیاریەوە بە پێی زانستیی پزیشکیی و تەندروستی سەرپەرشتیکردنی.

مرط: ١-(مَرَطَ- الشَـعَرَ أو الريشَ. مَرْطاً): (تووکەکـە/ مووەکە) یان پـەری باڵندەکەی دەرکێشا/ هەڵکەند.

(مَرَطَه) (عامية): دراندی.

(مَرَطَ- بِسَـلْحِهِ): ڕیقنەکەی هەڵدا/ فرێدا/ فیچقاندی.

(-تِ المَرأةُ بِوَلَدِها): ژنەکە منداڵەکەی بوو.

(مَرِطَ. مَرَطـاً): قژو تووکی لەش و هەردوو برۆو برژانگی تەنکبوو.

(مَرَّطَ- الشَـعَرَ أَوِ الريشَ): تووکەکەی یان پەڕەکەی دەرکێشا/ هەڵکەند/ هەڵکێشا.

(-بِسَلْحِهِ): ڕیقنەکەی هەڵدا.

(مـارَطَ-هُ مُمارَطَةً): تووکەکەی هەڵکێشـاو لەشی ڕووشاند.

(أَمْرَطَ- الشَـعْرُ): کاتی هەڵکێشانی مووەکە/ تووکەکە هات.

(-تِ النَّاقَةُ وَلَدَها): مێحوشـترەکە بەراویتە بـوو/ بەچکەکـەی فرێدا کـە نەبەکامبوو و تووکی پێوە نەبوو.

(-تِ النَخلَةُ): دارخورماکە بەرەکەیوەراند.

(تَمَرَّطَ-الشَعَرُ): قژەکە وەری.

(-السَهْمُ): تیرەکە پەڕی پێوە نەبوو.

(إمْتَرَطَ- الشيءَ): شتەکەی بە دزییەوە برد.

(إمَّرَطَ وانْمَرَطَ الشَعَرُ): قژەکە وەری.

(أَلْمُـرُط (ج) أَمراط ومِراط- مِنَ السِّـهام): تیری پەرپێوە نەبوو/ بێپەڕ.

(«سَهْمٌ مُرُطٌ»): تیرێکی بێپەڕ.

(أَلْمُراطَة): ئەو تووکە سەرەی کە لە داهێناندا یان هەڵکێشاندا دەوەرێت.

(ألأَمْرَط (م) مَرطـاء (ج) مُرْط): ١-ئەوەی تووکی/ مووی لەش و برۆو برژانگی تەنکبێت ٢-گورگی تووکهەڵوەریو.

(سَهْمٌ أَمْرَط): تیرێکی بێپەڕ.

(شَجَرَةٌ مَرطاء): درەختێکی ڕووتی بێگەڵا.

(سَهْمٌ مَريط ومِراط): تیرێکی بێپەڕ.

٢-(مَـرَطَ- الرَجُـلُ مَرطـاً ومُروطـاً): پەلەیکرد/ خێرایکرد.

أَمْرَطَ- تِ الناقَةُ): مێحوشترەکە خێرایکردو پێشکەوت.

(فَـرَسٌ مَرْطى): چارەوێیەکـی ئازا/ خێرا/ گورج.

(أَلْمُـرُوط): خێرایی ڕۆیشـتن یان غارکردن/ ڕاکردن.

(أَلْمِمْرَطَةُ (ج) مَمارِط مِنَ النوق): مێحوشتری خێرا/ گورج.

٣-(مَرَطَ- فُلاناً. مَرْطـاً ومُرُوطاً): داڵدەی فیساریدا.

(مَـرَطَ ومَرَّطَ- الشـيءَ مَرْطاً): شـتەکەی کۆکردەوە.

٤-(مَرَّطَ- الثوبَ): قۆڵی کراسەکەی کورتکرد/ هەڵماڵی.
(ألمِرط (ج)(مُــروط): ١-بەرگێکی نەدووراو ٢-ســەربەرگێکی خــوریو شــتیتر کــە بــە کەمەرەوە ببەســترێت یان وەك عەبا لەخۆوە ببێچرێت یان لەبەربکرێت.
مرع: ١-(مَرَعَ- رَأسَهُ بالدِهنِ. مَرْعاً): رۆنی لەسەری هەڵسوو/ سەری چەورکرد.
(-شَعْرَهُ): قژی داهێنا.
(أمْرَعَ رَأسَــه بِالدِهنِ): رۆنی زۆری لەسەری هەڵسوو.
(ألمُرعَةُ والمَراعُ): چەوری/ پیو.
٢-(مَرِعَ- الرَجُلُ مَرَعاً): بە نازو خۆشیدا کەوت/ خۆشگوزەرانبوو ٢-فەرو دارایی زۆری بۆ بوو.
(-المَــكانُ): شــوێنەکە بــە پیتو فــەڕ بوو بەبرشتبوو.
(أمْرَعَ- المكانُ): شــوێنەکە بە پیتو فەڕ بوو گیای زۆر بوو.
(-القَــومُ): خویشــکەل شــوێنێکی بەپیتو پرگیایان دۆزییەوە.
(«أمْرَعْــتَ فَأنْزِل»): بەســەر خێــرو بێردا کەوتیت بۆی بچۆ.
(تَمَرَّعَ): بە دوای لەوەڕدا/ گیادا گەڕا.
(ألمَرْع (ج) أمْرَع وأمْراع): گیا/ لەوەڕ.
(مَــكانٌ مَرِعٌ): شــوێنێکی بەپیــت/ پڕگیاو لەوەڕ/ بەبرشت.
مَرعی: لەوەرگا.
(رَجُلٌ مَرِعٌ): پیاوێکە بە دوای لەوەرگاو گیادا دەگەڕێت.
(ألمُرْعَةُ والمُرَعَةُ (ج) مُــرَع ومِرعان) (ح): پۆڕزانا/ پۆڕچوو. باڵندەیەکە لە پۆڕ دەچێتو ئاوییە لــە کاتــی بارانــدا دەردەکەوێتو لە قامیشــەڵاندا دەژی لەشــی قاوەییو مەیلەو سەوزە.
(مَكانٌ مَريع (ج) أمراع وأمْرُع): شــوێنێکی بەپیتو پڕ گیا/ سەوزایی.
(«مَريــعُ الجَنــاب»): فرە خێــرو بێر/ فرە فەڕ.
(ألأُمروعَــة (ج) أماريع): زەویــی بەپیتو برشتو پرسەوزایی.
(ألمِمْراع): بەپیتو برشت.
(مَماريعُ الأرضِ): زەوییە بەپیتو برشتەکان (ئەم وشەیە تاکی نییە).
٣-(تَمَرَّعَ): پەلەیکرد.
(إنْمَرَعَ- في البلادِ): بەوڵاتدا گەڕاو ڕۆیشت.
٤-(ألمِرْعِــزُ والمِرعِزَى والمَرْعِــزَّى والمِرْعِزاء والمَرعِزاء): ١-گەندەتووکی ژێر مووی بزن ٢-خوریی زۆر نەرم/ مەرەز.
مرغ: ١-(مَرَغَ- البَعيرُ. مَرْغاً): حوشــترەکە دەی‌می کەفیچەندو کەف دەمی فرێدا.
(أمْــرَغَ): نوســتو لیــك بەلاشــەویلگەیدا هاتەخوارێ.

(تَمــرَّغَ- الحَيَــوانُ): ليك/ ليــكاو به دەمى زيندەوەرەكەدا هاتەخوارێ.
(ألمَرْغ) (مص): ليك.
(ألمَرْغَةُ): ريخۆڵەكوێرە (چونكە فرێدەدرێت).
٢-(مَرَغَ- الحيوانُ العُشــبَ مَرْغاً): ئاژەڵەكە گياكەيخوارد.
(-في العُشبِ): لە گياكەدا بوو و لەوەردا.
(مَــرِغَ- عِرضُــهُ): نامــووس و ئابڕوپچوو/ نامووسى لەكەدار بوو/ پايەماڵبوو.
(مَــرَّغَ- هُ في التُــراب تَمْريغــاً وتَمْراغــاً): لەخۆڵدا گەوزاندى/ لەخۆڵيەوەدا.
(-العِــرضَ): نامووســەكەى لەكــەدار كردو ئابڕووەكەى برد/ پايەماڵيكرد.
(-رَأسَهُ): سەرى لە ڕۆن هەڵكێشا/ ڕۆنى زۆرى لە سەريدا.
(مارَغَ-هُ): فريويدا/ لەخشتەيبرد.
(-هُ بالتُــرابِ): لــە خۆڵــى هەڵكێشــا/ لــە خۆڵيەوەدا/ لە خۆڵدا گەوزاندى.
(أمْرَغَ): چەنەبازييەكى بێهوودەيكرد.
(-العَجــينَ): ئــاوى زۆر كــردە هەويرەكەوە تاشلبووەوە.
(-عِرضَهُ): نامووسى لەكەدار كردو ئابڕويبرد.
(تَمَرَّغَ- في التُرابِ): لەخۆڵەكەدا گەوزا.
(-في الأمرِ): لەكارەكەدا ڕاراييكرد.
(-علــى فُلان): لەســەر فيســار ڕاوەســتاو چاوەڕێيكرد.

(-الرَجُــلُ): ١-خــۆى ڕازانــدەوەو تــاس و لووسكرد/ پاككردەوە ٢-لەتاو ژانێك گينگڵيدا/ تەپاوتليكرد.
(-في النَعيمِ): لە نازو بووندا/ لە خۆشــيى و داراييدا تلايەوە.
(-تِ الســائِمَةُ): ئاژەڵەكە لەلەوەڕگاكەدا هەر دەلەوەڕا.
(ألمارِغ) (فا): ١-گەوج.
(ألمُرْغ): ١-لە ڕۆن هەڵكێشان/ زۆرچەوركردن ٢-گوڵزار/ گوڵەجار.
(ألمَــرِغَ- مِنَ الشَــعَرِ): قژێــك ڕۆن بگرێتە خۆى.
(ألمَراغ والمَراغَة والمُتَمَرَّغ): جێگەوزى ولاخ.
(ألأمْرَغ (م) مَرْغاء (ج) مُرْغ): كەسێكە كە لە بێنامووسىو خراپەو داوێنپيسيدا بتلێتەوە/ هەر خەريكبێت.
٢-(تَمَرَّغَ- الرَجُلُ): خۆپارێزى خراپەو گوناه و داوێنپيسيى بوو.
مــرق: ١-(مَــرَقَ- القِــدرَ مَرْقــاً): (شــلە/ گۆشتاو)ى زۆرى لە مەنجەڵەكەدا لێنا.
(-الجِلْــدَ): خوريــى پێســتەكەى هەڵكەندو وردورديكرد.
(مَرَقَ- الطائِرُ): باڵندەكە ڕيقنەيكرد.
(-السَــهْمُ مِــنَ الرميَــةِ مُروقــاً): تيرەكــە بــە نيشــانەكەدا چــوو و كوناودەريكــردو لێيدەرچوو.

(-مِـنَ الدِّيـنِ): لـه ئاپـن لايـداو دەرچوو گومرابوو يان داهێنانی نائاينی پەيرەوكرد.
(«مَــرَقَ فــلان») (عاميــة): ئەمبــەرەو ئەوبەريكرد تێپەری.
مَرِقَ-تِ البَيضَةُ مَرَقاً): هێلكەكە پيسـبوو و بوو بە ئاو.
(-تِ النَخْلَةُ): پاش ئەوەی بەری دارخورماكە گەورە بوو بەربووەوەو بەرەكەی بەردايەوە.
(مَرَّقَ): گۆرانی چڕی.
(-القِـدْرَ): گۆشـتاوی يـان شـلەی زۆری لە مەنجەڵەكەدا لێنا.
(أَمْرَقَ-القِدرَ): گۆشتاوی زۆری تێدا لێنا.
(-الجلـدُ): كاتی داماڵينی تووكی پێسـتەكە هات.
(-تِ النَخْلَةُ): پاش ئەوەی بەری دارخورماكە گەورە بوو بەربووەوە/ بەرەكەی بەردايەوە.
(اَلمَرْق): بەردانەوەی بەر.
(تَمَرَّقَ- الشَـعَرُ): ١-مووەكـە يان خورييەكە هەڵكەنرا. مووەكە بە هۆی نەخۆشييەوە يان شتيترەوە هەڵوەری.
(إمْتَرَقَ- الشـيءُ): شـتەكە تێپـەری خێرا پێداچوو/ بەو شتەدا چوو.
(-السَـيفُ مِـن غِمـدِهِ): شمشـێرەكەی لە كێلانەكەی هەڵكێشا.
(إنْمَرَقَ وامَّرَقَ السَـهْمُ): تيرەكە نيشانەكەی كوناودەر كردو لێيدەرچوو.

(-الشَعَرُ): تووكەكە وەری.
(اَلمـارِق): هەمــوو شـتێكی پێداچـوو و كوناودەركەر كە راسـت پێدا بڕوات. (- (ج) مارِقون ومُرَّاق): لە ئاين دەرچووی داهێنەرو پەيرەوكەری ڕێڕەوی نائاينی.
(اَلمـارِقَـةُ): ١-مـێـی وشـەی (المـارِق) ٢-خەواريجەكان چونكە لە دين دەرچوون.
(اَلمَـرْق (مص)(ج) أمراق): خوريی لێكراوەو رووتێنراوە ٢-خوريی يان پێسـتەی بۆگەن ٢- ريشووی گوڵەگەنم.
(اَلمِرْق): خوريی يان پێستی بۆگەن.
(اَلمَرَق والمَرَقَةُ) (ط): گۆشتاو.
(اَلمُراقَة): تاڵەخوريـی وەريو يان هيتر كاتی لێكردنەوەی.
(اَلمَمْرَق): ١-دەروو/ دەرچە ٢-باكێش/ كونەبا كە بای لێوەبێت.
(لَحْمٌ مُمَرَّق): گۆشتێكی زۆر چەور.
٢-(تَمَـرَّقَ- الثَوبُ): جلەكـە (ڕەنگی زەردی گرتە خۆی/ زەردبوو).
(اَلمُرِّيق والمُرَّيْق): رەنگی زەرد.
مرك: (مَـرَّكَ-هُ) (ت): نيشـانەی بازرگانی لێدا.
(اَلماركة): نيشانەيەكی بازرگانی جياكەرەوەی كاڵاو شـتی دروسـتكراو كە هـەر كارگەيەی نيشـانەيەكی تايبەتيـی خـۆی هەيـەو لەبەرهەمەكانی دەدات.

٢-(ألَمَركيز) (ايطاليــة): نازناوى گەورەيیە هى خوار دۆقەو لە سەرو كۆنتەوەيە.

مرم: (ألِمرميس) (ح): پەكەلّەشاخ/ كەركەدەن.

مرن: ١-(مَرَنَ. مُرُونَــةً و مُرُوناً ومَرانَةً): جیڕ بوو.

(-ت يَــدُهُ على العَمَــلِ ووَجْهُهُ على الأمرِ): دەستى لە كارەكەدا ڕەقاسبوو/ ڕاهاتو چاوى كرايەوە.

(-على الشيءِ مُرُوناً ومُرانَةً): بە شتەكە ڕاهاتو خووى پێوەگرتو لەســەرى ڕۆيشــت ٢-مەشقى لەسەركردو بوو بە خوو بۆى و پێوەى ڕاهات.

(- الجِلْــدَ. مَرْنــاً): پێســتەكەى نەرمو خاو كرد.

(-بهِ الأرضَ): كێشاى بە زەويدا.

(مَرَّنَ- الشيءَ): شتەكەى نەرمكرد.

(-فُلانــاً على الأمرِ): فيســارى بــە كارەكە ڕهێناو مەشقى پێكرد.

(مَرَّنَ- به الأرضَ): كێشاى بە زەويدا.

(مَرَّنَ- الشيءَ) (عامية): شتەكەى نەرمكرد (ئەگەر يەكەمجار بە كارى بهێنێت).

(تَمَرَّنَ): خۆى ڕێكوپێك كرد.

(-على الشيءِ): مەشقى لەسەر كردو فێريبوو پێى ڕاهات.

(ألمــارِن (فا) (ج) مَوارِن): ســەرى لووت يان ئەوەى لەسەرى لووتدا نەرمە.

(رِمحٌ مارِن): نيزەى ســەختو لووس وا كە بــاش بەدەســتەوە بێت (نێزەى جــیڕ كە لە چەمانەوەدا نەشكێت).

(ألَمَرْن (مص) (ج) أَمْران): ١-پێستى نەرمكراو ٢-جــۆرە بەرگێكــە ٣-ســەربەرگ ٤-فــەروو ٥-پێخاوس ٦-تەنشت.

(مَرْنا الأنف): هەردوو لاى لووت.

(أَمْــرانُ الــذِراع): دەمارێكى باســكە (لەبەر نەرميى وا ناونراوە).

(ألَمَــرِن): ١-جیڕ ٢-شــەڕو پێكــدادانو هەراو هوريا/ هاتو هاوار ٣-نەريت/ خوو٤-ڕەوشت.

(«هُــم علــى مَــرْنٍ واحِــدٍ»): ئــەوان لەســەر ڕەوشــتێكن/ ڕەوشــتێكيان هەيــەو خوويەكيانگرتووە ٥-بار/ ڕەوش/ دۆخ.

(«مازال ذلك مَرْني»): هێشــتا هەر ئەوميە بارودۆخم/ لەسەر ئەو بارو دۆخەم.

(ألُمرَّان الواحِدَةُ مُرَّانَة): ١-نێزەى جیڕو ساف كە باش بەدەستەوە بێت ٢-درەختێكە نێزەى لێدروستدەكرێت.

(ألتَمرين) (مص): مەشقكردن/ ڕاهێنان كە مامۆستا فێركارەكانى پێ فێردەكات.

٢-(مَرَنَ- مِن عَدُوِهِ): لەبەردەم دوژمنەكەيدا هەڵات.

٣-(تَمَرَّن) تظَرف: ناسكو بەوێڵبوو.

(ألَمرن (ج) أمران): بەخشش/ بەخشين.

٤-(تَمارَنَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەكە شيريبڕاو وشكيكرد.

٥-(اَلَمَيْــرُون- عنــد النَّصــارى) (يونانية): بــە پێی بڕوای دیانــەکان ڕۆنێکی پیرۆزە کە کلێسە لە هەندێك بۆنەی نهێنیدا لە برواداری هەڵدەسوێت.

الملحق:

مرن: (اَلْمُرونَة): جیریی/ نەرمیو نەرمبوون.

(مُرونَة شَــفْرَة فولاذ»): جیریی گوێزانێکی پۆڵا واتا ڕەقیشەو جیریشە.

(مرونَة الجِسم): کەســێکە کە ئەندامەکانی لەشی بە ئاسانیی ببزوێتو بێتوبچێت.

(اَلْمُرونَة): (نیشانەی/ خەسڵەتی) تەنێکە کە پاش لابردنــی ئەو هێزو زۆرەی بەســریەوە دەبێت قەبارەو بــاری دەگۆڕێتو دەچێتەوە دۆخی جارانیو وەك پێشــوو لێدێتەوە ئەوە جیڕیی ئەو شتەیە.

(مُرونَةُ المَطّاط): جیریی لاستیك.

(مُرونَةُ الغازات): جیریی گازەکان.

(اَلْمُرونَة): ١-دەستنەرمیو ڤاڵیی لە کاردا.

(مُرونَة الطَبع): نەرمییو بەدەمەوەچوونو گونجــانو ڕاهاتــن بــە پێــی ئــەو بــارەی تێیدەکەوێت.

(اَلْمُتَمَرِّن): مەشقکردوو/ ڕاهاتوو.

(اَلْمُتَمَرِّن على الرَّمي): (ڕاهاتووو مەشقکردوو) لەسەر شت هەڵدان یان چەکتەقاندن.

(اَلْمُتَمَــرِّن): کارامــەو ڕاهاتووی پیشــەیەك لــە ئەنجامــی مەشــقکردنی ماوەیــەك لەو پیشەیەدا.

(مُحام مُتَمَرِّن): پارێزەرێکی ڤاڵی پارێزەریی کارامەو لێزان لە پیشەکەیدا.

مــرە: ١-(مَــرِهَ-ت عَینُــهُ مَرَهــاً): چاوی تێکچوو، ناوی پێڵووی لەبەر نەڕشتنی چاوی سپی هەڵگەرا.

(مَــرِهٌ وأَمْــرَهُ): چاوتێکچووی پێڵوو ســپی هەڵگەراو.

(رَجُلٌ مَــرِهُ الفُؤادِ): پیاوێکــە دڵنەخۆش/ دڵخراپ.

(اَلْمُرْهَــةُ): ســپێتیی/ ســپیی ڕووت ٢-چاڵی باراناو.

(سَحابٌ أَمْرَه): هەورێکی سپی چوری شیریی.

(اَلْمُرْهاء (ج) مُرْهٌ): مێی وشەی(اَلأَمْرَه).

(شاةٌ أمْرَه): مەڕێکی ڕەنگ سپیی ڕووت.

(أَرضٌ مَرهــاء): زەوییەکــی کەمدرەخــت، زەویەکە ڕەقەنبێت یان نەرمە زەوی بێت.

٢-(مَرهَــمَ- الجــرحَ. مَرهَمَــةً): هەتوانی/ مەڵحەمی خستە سەر برینەکە.

(اَلْمَرهَم (ج) مَراهِــم): هەتوان/ مەڵحەم بۆ برین.

مرو. (اَلْمَرْو الواحِدَةُ مَــروَة) (ط ١): بەردە چەرخ/ بەردە ئەستێ.

(«قَــرَعَ الدَهْــرُ مَرْوَتَــهُ»): ڕۆژگــار وەیی بەسەردا باران/ تووشی چورتومیکرد.

(اَلْمَرو): ناوێکە بۆ جۆرەها بۆن.

مري: ١-(مَرى. يَمري- الناقَةَ. مَرْياً): دەستی بە گوانی مێحوشترەکەدا هێنا تا شیربدات و بیدۆشێت.

(-الدَمَ ونَحْوَهُ): خوێنەکە یان شتیتری وای بەردا لەبەری بڕوات.

(-تِ الريحُ السَّحابَ): باکە هەورەکەی هێنایە بارین.

(-الشيءَ): شتەکەی دەر (هاورد/ هێنا).

(-الفرسُ): چارەوێکە لەسەر سێ لاق ڕاوەستاو بە لاقی چوارەمی سمۆڵیکرد.

(-الفَرَسَ): بە قامچی یان شتیتر چارەوێکەی خستە تیژترین غار کە بتوانێت.

(مَرَيَ- فُلاناً مائَةَ سوطٍ): سەد قامچی بە فیساردا کێشا.

(ماری. مِراءً ومماراةً): مشتومڕیکردو چەلەحانییکردو زۆری لەسەر ڕۆیشت.

(أمرى-ت الناقَةُ): مێحوشترەکە شیرەکەیدادا.

(تَمارَيا): شەرەبەڵگەو چەلەحانێیانکرد.

(إمْتَرى واسْتَمرى- اللبنَ ونَحوَهُ): شیرەکەی دۆشی و داکردو دەرهێنا.

(اَلمِريَةُ): شەرەبەڵگە/ بەڵگەبازیی/ چەلەحانێ (چونکە پیاو لەو چەلەحانێیەدا لە قسەی بەرامبەرەکەی، وتەی ناحەزیی ئەو تێدەگات و دەردەهێنێت وەك چۆن شیر لە گوانی مەڕ دەردەهێنرێت.

(اَلمِريَةُ): شیری دۆشراوی مێحوشتر.

(أَخَذتُ مِريَةَ الناقَةِ): شیرە دۆشراوەکەی مێحوشترەکەم وەرگرت.

(اَلمِريَةَ والمُريَة): ١-شەرە بەڵگە/ چەلەحانێ ٢-گومان.

(اَلمَريّ (ج) مَرايا): ١-مێحوشتری زۆر بەشیر ٢-دەماری شیر کە لە شیر پڕبێت و دابدات.

(اَلمَريَّةُ): مێحوشترێك کە شیر باش دابدات و شیری زۆربێت.

٢-(مَرَى- يَمْري- حَقَّهُ. مَرْياً): نکوڵیی لە مافەکەیکرد.

٣-(تَمَرَّى- بِكَذا تَمَرِّياً): بەوە خۆی ڕازاندەوە.

(اَلماريّ (م) مارِيَّة): گوێرەکەی لووسی سپی.

(اَلمارِيَةَ): مانگایەك گوێرەکەی سپی لووسی ببێت.

(اَلمِرآة (ج) اَلمَرايا): ئاوێنە.

(هَنيئاً مَرِيّاً): نۆشی گیانتبێت لە بری (هَنيئاً مَريئاً) دەوترێت.

(اَلمُرِيَةُ= المارِيَةُ): مانگایەك گوێرەکەی سپی لووسی ببێت.

٤-(إمتَرى- في الشيءِ): گومانی لە شتەکەدا پەیداکرد.

(اَلمَريَةُ والمُريَةُ): گومان.

٥-(اَلماريّ): ١-عەبا یان سەربەرگێکی بچووکی میلدار ٢-ڕاوکەری کورکور/ قەتێ.

(أمْرٌ مُمْرٍ): کارێکی ڕاست.

٦-(مَرْيَم (ج) مَرْيَمات): ناوی ژنە واتا بڵند/ (سریانیه) بەرز.

مزّ: ١-(مَزَّ- الرَجُلُ. مَزازَةً): ڕەوشتبەرزو بەهرەمەند بوو.

مَزّ= فاضل: ڕەوشتبەرزو بەهرەمەند/ چاکەکار/ خاوەنچاکە.

(-الشيءُ): شتەکە زۆر بوو.

(مَزيز): مشە/ زۆر.

(مَزَّزَ-هُ): ئەوی بە خاوەن پیاوەتیی دانا یان دی.

(مَزَّزَ-هُ بكَذا): بەوە لە پێشتری دانا.

(أَلمَزّ): ١-پلەوپایە/ ڕێز لە پێشتریی/ باشتربوون ٢-زۆریی.

(«شيءٌ مِزٌّ»): شتێکی نایاب/ زۆرباش.

(أَلمَزز): زۆریی/ فرەیی.

(فَعَلْتُهُ على مَزِرٍ»): بە شێنەیی کارەکەم ئەنجامدا.

(أَلمَزيز): ١-نایاب ٢-ڕەوشتبەرز ٣-زۆر.

(أَلأَمَز (م) مَزَّاء (ج) مُز): ١-نایاب ٢-پایەدارتر/ لەپێشتر/ چاکتر.

٢-(مَزَّ- الطَعْمُ مَزازَةً ومُزوزَةً): مزر بوو/ مێخۆشبوو.

(-الشَيءَ): شتەکەی مژی.

(تَمَزَّزَ): خواردنەکە یان خواردنەوە مزرەکەی خواردو خواردەوە.

(-الشَرابَ): شەرابەکەی هەڵمژیو خواردیەوە.

(أَلمُزّ (م) مُزَّة): مزر/ مێخۆش.

(أَلمز والمُزّاء): مەیی تامخۆش/ بەچێژ.

(أَلمَزَّة): ١-مەیی تامخۆش ٢-جارێك مژین/ هەڵمژین.

(«مابَقيَ في الإناء إلا مَزَّة»): هەر بەشی هەڵمژینێك لە قاپەکەدا ماوە/ چۆرێك ماوە.

(أَلمَزيز): کەمەکێك/ چۆرێك.

٣-(مازَّ- بَينَهُما. مُمازَّةً): لەیەکی دوورخستەوە.

(تَمازَّ-تِ النِيَّةُ بِهِ): نیازی دڵی دووریخستەوە.

٤-(أَلمَزّ): گران/ قورس.

(«هذا أمر مَزٌّ»): ئەمە کارێکی گرانە.

(أَلمَزيز): گران.

(أَلأَمَز (م) مَزَّاء (ج) مُزّ): قورستر/ گرانتر.

٥-(مَزْمَزَ-هُ): ١-مڵچەمڵچی پێکرد ٢-توند بزواندیو هێنایو بردی.

(مَزْمَزَ- الكَأسَ) (عامية): جامەکەی بەلێوییەوە ناو هەڵیمژی.

(تَمَزْمَزَ): جما/ بزوا/ جووڵا.

(-لِلقيام): تەکانیدا هەستێت یان هەستا/ ڕاپەڕی.

مزج: ١-(مَزَجَ- الشَرابَ بِالماءِ. مَزجاً ومِزاجاً): ناوی کردە شەربەتەکەوەو تێکەڵیکرد.

(مَزَّجَ- السُنْبُلُ): گوڵە گەنمە سەوزەکە زەرد بوو.

(مازَجَ-هُ مُمازَجَةً): ١-تێکەڵیبوو/ ناوێتەیبوو ٢-تێکەڵی فیسار بوو/ هەڵسوکەوتی لەگەڵدا

کردو شانازییان بەسەریەکدا کرد.

(تَمازَجا): دووانەکە تێکەڵاوبوون.

(إسْتَمْزَج-هُ): تێکەڵیبوو/ هەڵسوکەوتی لەگەڵدا کرد تا نیازو ئارەزوو حەزی دڵی بزانێت.

(ألمَزْج والمَزج):١-هەنگوین بە شانەوە/ هەنگوینی ناو شانەو نەپاڵێوراو ٢-هەنگوین (بۆیە وا ناونراوە چونکە تێکەڵی هەموو شەربەتێکی خۆش دەکرێت بۆ تامو خۆشییەکەی ٣-ئاو کە تێکەڵی مەی دەکرێت.

(ألمِزاج) (مص) (ج) أمْزِجَة): ئەوەی کە تێکەڵدەکرێت وەك ئاو کە تێکەڵی شەرابو شەربەتدەکرێت.

(ألمِزاج): ئەوەی جەستەی لەسەر پێکهێنراوەو دامەزراوە وەك دەروونی مرۆڤو سروشتو باری تەندروستیی یان نەخۆشیی کە هەڵسوکەوتی مرۆڤ دەردەخات.

(رَجُلٌ مَزّاج): پیاوێکی حولحولییە/ هەر دەمەو لەسەر بارێکە/ درۆزنو بێبارە.

(ألمَزيج): ئاوێتە/ تێکەڵە.

٢-(مَزَجَ- فُلاناً على فُلان مَزْجاً ومِزاجاً): فیساری لە فیسار کەس هانداو لێی تیژکرد.

(مازَجَ-هُ. مُمازَجةً): شانازییان بەسەر یەکدا کرد.

٣-(مَزَّجَ- فُلاناً): شتێکی بە فیسار دا.

٤-(ألمَزيج): بادامی تاڵ/ چواڵە تاڵە.

مزح: ١-(مَزَحَ. مَزحاً): گاڵتەو گەمەو سوعبەتیکرد.

(مازَحَ- هُ. مِزاحاً ومُمازَحَةً): سوعبەتو گەمەی لەگەڵدا کرد.

(تَمازَحا): دووانەکە پێکەوە گەمەو سوعبەتو گاڵتەیانکرد.

(ألمُزاح والمُزاحة): گاڵتەوگەپ/ گەمەو سوعبەت.

(ألمَزّاحُ- مِنَ النّاس): خەڵکی گەمەبازو گاڵتەباز/ سوعبەتچی/ قۆشمە.

٢-(مَزَّحَ- السُنبُلُ أو العِنَبُ): گوڵە گەنمەکە یان ترێکە رەنگیگرتو خەریکی پێگەیشتن بوو.

(ألمَزْح): گوڵەگەنم کە خەریکە پێبگات.

٣-(تَمَزَّحَ-بِهِ): شانازیی بەوەوە کرد/ خۆی بەوەوە بادا.

مزد: (ألمَزْد): سەرما.

(«ما رَأينا مَزْداً في هذا العام»): ئەمساڵ سەرمامان نەدی.

مزر: ١-(مَزَرَ- مِنَ اللَّبَن. مَزْراً): کەمەکێك شیری (نۆشی/ خواردەوە).

(-اللَّبن): لە شیرەکەیچەشت.

(-هُ): نوقورچێکی هێواشی لێگرت.

(تَمَزَّرَ- النبيذ): شەرابەکەی کەمکەم چەشت.

(ألمِزر): شەرابی جۆ یان گەنم/ ئاوی جۆ یان گەنم.

(اَلَمزرَةُ): مژێك.

٢-(مَزَرَ-هُ. مَزْراً): تووڕەیكرد/ ڕقیهەستاند.

(مَــزَرَ ومَــزَّرَ القربَــةَ): مەشــكەكە یــان كوندەكەی پڕكرد.

٣-(مَــزُرَ. مَــزارَةً): ١-ناســكو بەوێلبــوو ٢-دڵقایمو بەورە بوو.

(اَلَمزر) (مص): پیاوی ناسكو بەوێڵ.

(اَلَمزیر (ج) اَمازر): ١-ناسكو بەوێڵ/ ڕێكوپێك ٢-ورە بەرزو دڵقایم.

(اَلأَمْــزَر (م) مَــزْراء (ج) مُــزْر وأَمــازر): ناســكترو بەوێڵتر یان ناسكترینو بەوێڵترینو ڕێكوپێكترین.

(«هو مِــن اَمازر الناس»): ئەو ناســكترینو بەوێڵترین خەڵكەو دڵقایمترینیانە.

٤-(اَلِمزْر): ١-گەوج ٢-ڕەسەن.

(«هــو كریمُ المِــزر»): ئــەو وەجاخزادەیە/ ڕەسەنە/ خانەدانە.

مزع: ١-(مَزَعَ- الظَبيُ ونَحْوَهُ. مَزْعاً): ناسكەكە گورجیكرد/ ڕایكرد ڕاكردنێكی هێواش.

(اَلَمزّاع= الشَّدید): ١-توند.

اُلَمزع: (ح) ژیشك.

(اَلقَنافِذُ تَمْزَعُ باللَّیل مَزعاً»): ژیشكەكان بە شەو غاردەدەن/ خێرا دەڕۆن.

(اَلَمزْعــيّ): ١-قســەچن/ دووزمان ٢-بەشــەو (ڕۆیشتوو/ گەڕۆك).

(فَرَسٌ مُمْزَعٌ): چارەوێیەكی تیژڕەو/ خێرا.

٢-(مَــزَعَ- القُطــنَ. مَزْعاً) بــە پەنجەكانی لۆكەكەی شیكردەوە.

(مَــزَّعَ- الشــيءَ): شــتەكەی پەرتپەرتكرد/ جیاجیاكرد.

(-القُطْنَ): لۆكەكەی بە پەنجە شیكردەوە.

(تَمَزَّعَ): ١-شیبووەوە ٢-جیاجیا بوو.

(تَمَزَّعــوا- الشــيءَ بَینَهُــم): شــتەكەیان لەناوخۆیاندا بەشكرد.

(«هُوَ یَتَمَزَّعُ غَیظاً»): ئەو لە ڕقاندا خەریكە شەقبەرێت.

(اَلِمزْعَةُ (ج) مِزَع): (تۆپەڵە/ كولوە) لۆكەیەك یان شتێكی وەها.

(اَلِمزعَــةُ والُمزَعَةُ (ج) مِــزَعٌ ومُزَعٌ من لَحْم أو شَــحْم): (كوتە/ پلە) گۆشتێك یان پارچە بەزێك.

(-مِنَ الماءِ): قومەئاوێك.

(اَلُمزاعَة- مِنَ الشيءِ): ئەوەی لە شتەكە، كاتی شیكردنەوەی هەڵدەوەرێت.

مــزق: ١-(مَــزَقَ- الثَــوبَ مَزْقــاً ومَزْقَــةً): جلەكەیدڕاند/ لەتوكوتیكرد/ پارچەپارچەیكرد.

(-عِرْضَهُم): ناموسی (لەكەداركردن/ بردن). نامووسی بەدناوكردن.

(مَزِق (ج) مَزِقون): نامووســبەری خەڵك/ بەدناوكاری ناموسو ناوزڕێنی خەڵك.

(مَــزَّقَ- الثَــوبَ): جلەكــەی دڕی/ شــیتڕ شیتڕیكرد.

(«مَزَّقَهُـم اللهُ كُلَّ مُمَزَّق»): خودا به وڵاتدا پـەرش‌و بڵاویکردن‌و هەریەکـەی بەلایەکدا بردن.

(مازَق-ه): لەڕاکردندا پێشیکەوت.

(تَمَزَّقَ): دادڕ دادڕ بوو/ دڕا/ شیتڕشیتڕ بوو.

(-القَومُ): خوێشـگەل لە یەك (جیابوونەوە/ پچڕان) بڵاوبوونەوە.

(إنْمَزَق): دڕا/ شیتڕشیتڕ بوو.

(ثَوْبٌ مِزْقٌ ومَزِقٌ ومَزِيقٌ = مُمَزَّق): جلێکی دڕاو.

(المِزقَـةُ (ج) مِـزَق): پارچـەی جلێـك یان پارچەی شتێکیتر.

(ناقَـةٌ أَو فَـرَسٌ مِزاقٌ): مێحوشـترێك یان چارەوێیەك لە خێرایی غارکردنیدا خەریکە پێستەکەی بدڕێت/ لە پێست بچێتە دەرەوە.

٢-(مَزَقَ- الطائِرُ بسَـلْحِهِ مَزقـاً ومَزْقَةً): باڵندەکە ڕیقنەکەی فڕێدا.

مـزك: (المَزْكا) (سـريانية مَعناهـا المَزج= تێکـەڵ): نـاوی مەیەکـی ئـاو تێکەڵـە بۆ پیرۆزکردن بەکاردێت.

مـزن: ١-(مَـزَنَ. مَزْنـاً ومُزُونـاً): بە دوای کاروبارو پێوسستیی خۆیدا ڕۆیشت.

(-مِـنَ العـدوّ): لـە بـەردەم دوژمنەکەیدا هەڵات.

(تَمَزَّنَ): بەلای کاروباریەوە ڕۆیشت.

٢-(مَـزَنَ ومَـزَّنَ- فُلاناً مَزْناً): ١-ستایشـی فیسـاریکرد/ فیساری هەڵنا ٢-لە پاشملەو لای سـوڵتان/ سەردار بە باشـی ناوی فیساریبردو ستایشیکردو هەڵینا.

(-القِربَةَ): کوندەکەی پڕکرد.

(تَمَزَّنَ)١-لەتواناو بوونی خۆی پتر جوامێریی نواند ٢-ناسك‌و بەوێڵبوو.

(-علـى القَوم): بەخشـندەیی‌و پیاوەتیەکی زۆری لەگـەڵ خوێشـگەلدا نوانـد هەروەکو هەورێکی پڕ باران جوامێرییکرد.

(اَلمُـزْن): هەور یـان هەورێکی بـە بارانێکی زۆر.

(حَبُّ المُزن= البَرَد): تەرزە.

(اَلمُزْنَةُ): ١-دەنکە تەرزەیەك ٢-تاوەبارانێك.

٣-(مَـزَنَ- وَجْهُـهُ. مَزْناً ومُزونـاً): ڕووی (ڕۆشن/ ڕووناك) بووەوە.

٤-(تَمَـزَّنَ- علـى الأَمر): مەشـقی لەسـەر کارەکە کرد.

(اَلمَزَن): ١-نەریت‌و خـوو ٢-ڕێگە/ چۆنیەتی ٣-بار/ ڕەوش.

(«مـازالَ علـى هذا المَـزَن»): هێشـتا هەر لەسەر ئەم بارەیە/ ئەم ڕێگەیەیە/ ئەم شێوە ڕۆیشتنەیە/ ئەم نەریتەیە.

٥-(اَلمازِن): گەرای مێروولە.

(مُزَيَّنَة): خێڵێکی موزەری عەرەبە.

(مُزَنِيّ): موزەنی لە خێڵی «موزینەیە».

(مَزَهَ. مَزهاً): گاڵتەیکرد/ سوعبەتیکرد.

مزو: (مَزا. يَمْـزُو. مَزْواً): لووتبەرزییکرد/ فیزینواند/ ترزلبوو.

(مَـزَّى- هُ تَمْزِيَةً):ستایشـیکرد/ هەڵیناو لە پێشتریگرت.

(«مَزَّيـتُ مَتاعَـهُ حَتـى نَفَّقْتُـهُ لَـهُ»): کەلوپەلەکەیم/ کالاکەیـم هەڵنا تا برەوم بۆ پەیداکرد/ برەوم پێداو بۆم فرۆشت.

(تَمازَى- القَومُ): خوێشـگەل هەریەکە خۆی لە چاو خەڵکیتردا بە بالاترو چاکتر دەزانیو دادەنا.

(اَلَمَـزُو والمَزِيَّـة (ج) مَزايـا والمازِيَـةُ (ح) مازِيات): باشـترین/ چاکترین لە (زانستدا لە/ بەخشندەییدا/ لە ئازایەتیدا/ لە لێهاتووییدا/ لە مەزنییدا و لە شتیترو لە چاو ئەمو ئەودا).

مـزِيَ: (مَـزِى. مَـزِيـاً): فـیـزیـنـوانـد/ لووتبەرزییکرد.

(مَـزَّى- الرَجُلَ تَمْزِيَـةً): پیاوەکەی هەڵنا/ ستاێشیکرد.

(«قَعَدَ عَنِّي مازِياً ومُتَمازِياً»): دوور لە من دانیشتو خۆی جیاکردەوە.

(مـاز (ج) المَزاة): زەهەندە/ بە زەبرو زەند/ بەتوانا.

(اَلمازِيَـةُ (ج) مازِيات والمَزِيَّـة (ج) مَزايا): باشترو لەپێشتر لە زانستدا، لە بەخشندەییدا لە خانەدانیدا لە مەزنیدا لە شـتیتردا لە چاو ئەمو ئەودا.

(اَلمَزِيّ): ناسكو بەویڵو ڕێکوپێك.

مسّـى: ١-(مَـسَّ- الشـيءَ مَسّـاً ومَسيسـاً ومَسيسـى): ١-دەستی لێدا/ دەستی لە شتەکە کوتا ٢-گەیشتێ ٣-بەریکەوت.

(-المَـرَضُ أو الكِبَـرُ فُلاناً): نەخۆشـیی یان پیریی تووشی فیسار بوو.

(-تِ الحاجَـةُ إلى كذا): پێویسـتیی ناچاری ئەومیکرد.

(-هُ الشَـيطانُ بِنَصَـبٍ أَو عَذابٍ): شـەیتان تووشی جورتوم یان ئەشـکەنجەو ماندوویی یان ئازاریکرد.

(«مَسَّت فلاناً مَواسُ الخَيرِ أَو الشَرِّ»): فیسار تووشـی چاکە یـان خراپە بـوو/ چاکە یان خراپە تووشی فیسار بوو.

(«مَسَّت بِكَ رَحِمُ فُلان»): سۆزو میهرەبانیی خزمایەتیی فیسارت بەرکەوت.

(مُسَّ. مَسّـاً): فیسـار تووشی شـێتیی بوو/ جنۆکە خۆی لێدا/ دەستی لێوەشاند.

(مَمْسوس): تێکچوو/ تووشبووی شێتیی.

(ماسَّـسَ-هُ مُماسَّةً ومِساسـاً): ١-دەستی بە ڕێکـەوت ٢-بەریـەك کەوتـن/ بەریکـەوت ٣-گەیشتێو دی.

(اَمَـسَّ-هُ الـشـيءَ): وایـکـرد شـتـەکـەی بەربکەوێت.

(تَمـاسَّ- الشَـيئانَ): دوو شـتەکە پێکەوە نووسان/ بەرێککەوتن.

(اَلماسّ) (فا): بەرکەوتە.

(حاجةٌ ماسَّــةٌ): پێویســتیەکی گرنگ/ زۆر پێویست.

(بَینَهُــم رحِــمٌ ماسَّــةٌ): خزمایەتییەکــی نزیکیان هەیە.

(مَساس): دەستی لێبدە.

(مُسَّ): دەستی لێبدە.

(لا مساس = لا تَمُسَّس): دەستی لێمەدە.

(المَسَّاس): توند بەرکەوتە/ توند (دەستلێدەر/ دەستبۆبەر).

(مَسَّــاسُ الفَدَّان عِندَ الحِراثة) (سريانية): دەسکە دووی جووتیارەکان.

(بَینَهُم رَحِمُ مَسَّاسَــةٌ): خزمایەتییەکی زۆر نزیکیان هەیە.

(المُسُوس- مِنَ الماءِ): ١-ئاوێك كە دەست بیگاتێ‌و بخورێتەوە ٢-ئاوی روونی شیرین ٣-(ضد) ئاوێك نە شــیرن‌و نە سوێر بێت ٥-ئاوێك كە تینوێتیی بشكێنێت.

(كلأ مَسُــوسٌ): گیایەك كە بــە دەمی ئاژەڵ خۆشبێت پێیبكەوێت.

(الأمَسُّ): زۆر پێویست.

(«هــو في أمَسِّ حاجة الى كــذا»): ئەو زۆر پێویستی بەوە هەیە.

(مَســیسُ الحاجَــةُ): ناچــارو داواكاری ئەو پێویستیەیە بۆی داماوە.

(مماس المنحني في (ن) هو نهاية قاطع يصل (ن) ونقطة (م) متحركــة على المنحني اذ تدنو (م) من (ن) ويســمي هكذا لانه يمس المنحيات دون ان يقطعها وقد يكون لمنحني في نقطة مــن نقاطه اكثر مــن مماس. او لايكون لــه ممــاس والنطقة (ن) تســمى نقطة التماس والمنحني والمستقين يسمنيان مماســين): لێكەوتــەی چەمــاوە لــە (ن)دا بریتیە لــە كۆتایی برەرێك كــە خاڵی (ن) و خاڵی (م) دەگەیەنێت كە لەسەر چەماوەیەك دەجوولێت كــە لە (م)ەوە دادەبەزێتە ســەر (ن) وای پێدەڵێــن چونكــە بــەر چەماوەكە دەكەوێت بێئەوەی ببڕێت دەشێت لە خاڵێكی چەماوەیەكەوە لە لێكەوتێك پتر بكێشــرێت یان هیچ لێكەوتێكی نەبێت، بە خاڵی نوونیش دەوترێت خاڵی لێكەوتن، بە هێڵە چەماوەكەو راستەكە دەڵێن لێكەوت.

(منحنیــان مماســان في (ن) مماســاهما في (ن) مســتقیم مشــترك): دوو چەمــاوە لە خاڵــی (ن)دا لەیــەك بگەون لــە خاڵی (ن)دا راستەهێڵێك ببێتە بەركەوتەی هاوبەشیان.

٢-(المِسُّ) مس (المَسیسَــة) (ط): حەڵوای بە ئاردو دۆشاو.

٣-(مَسْمَسَ- الأمرُ مَسْمَسَةً ومِسْماساً): كارەكە ئاڵۆز بوو/ بەیەكداچوو/ تێكەڵوپێكەڵبوو.

(هو في امرِهِ مِسماسٍ أي في إختِلاطٍ واشتِباهٍ): ئەو كارەكەی لێ چەواشە بووەو بەگومانە.

(مُسْمِسَ- الرَجُلُ): پیاوێكە سەری لێتێكدراوە.

(أَلْمُسْماس): سووك/ سووكەڵە.

مسأ: ١-(مَسَــأَ. مَسْأً ومُسُــوءاً): قوشقیبوو/ بــەرەڵاو بێنابرِوو بوو و گوێــی نەدایە هیچ شتێك كە بیڵێت یان بیكات.

٢-(مَسَــأَ- الماشِــي. مسْأً ومُسُــوءً): پیادەكە خاوەخاویكرد/ سستەپێبوو.

(-الحَقَّ): دانەوەی مافەكەی دواخست.

٣-(مَسَأَ- الطَريقَ. مَسْأً ومُسُوءً): لە ناوەراستی رێگەكەوە رۆیشت.

(مَسْءُ الطريق): ناوەراستی رێ.

٤-(مَسَــأَ- على الشيءِ مَسْأً ومُسُوءً): مەشقی لەسەر شتەكە كردو خۆی پێ راهێنا.

(-الرَجُلَ بالقَولِ وغَيرِهِ): ١ بە قســەو شتیتر پیاوەكەی نەرمكردو ملی پێدا ٢-لە خشتەیبرد/ لاسیدا/ هەڵیخەڵەتاند/ فێڵی لێكرد.

(مَسَأَ وأَمْسَأَ- بَينَ القَومِ): نێوانیان خوێشگەلی تێكداو لەیەكیكردن.

(تَمَسَّأَ- الثَوبُ): جلەكە كۆنبوو و درا.

مســح: ١-(مَسَحَ- الشيءَ مَسْــحاً): شتەكەی سریو پاكیكردەوە.

(«مَســَحَ اللهُ مابِكَ مِن عِلَّةٍ»): خودا هەرچی دەردو نازارێكت پێوەیە بیسرێتەوە، لایبەرێتو چاكتبكاتەوە.

(-هُ بِالدِهْنِ): دەستی چەوری بەسەردا هێنا/ بە رۆن چەوریكرد.

(-ذَوائِبَ المَرأَةِ): قژی ئافرەتەكەی داهێنا.

(-الإِبِلَ): حوشترەكەی ماندوو لاواز كرد.

(-هُ بالسَّــيفِ): بە شمشێر دایماڵیو لەتیكرد (ئەمە خوازەیە).

(-عُنقَهُ): ملی لێكردەوە.

(-فُلاناً): لە فیساریدا.

(-سَيفَهُ): شمشێرەكەی لە كالان دەرهێنا.

(«مَسَحَ القَومَ قِتالاً»): بە شەر خوێشانی شركرد.

(«مَســَحَهُ اللهُ» (ضد): خودا بــە پیرۆزییو جوانیــی هێنایــە دنیــاوە ٢-بە ناشــیرینیو نەفرەتلێكراویی دروستیكرد.

(-في الأَرضِ. مُسُــوحاً): زەوی ســرِیەوە. واتا پیادا رۆیشت (ئەمە خوازەیە).

(مَسِــحَ. مَسَــحاً): ئەو دیوی ئەژنۆی بە جلە زبرەكەی سووتایەوە.

(مُسِــحَ- بالعِتْــقِ أَو الكَــرَمِ): گەورەیــیو خانەدانییو جوامێریی بەرِوویدا دیاربوو.

(مَسَّحَ-الشَــيءَ): شتەكەیسرِیو شوێنكاری پێوە نەهێشت.

(-هُ بالدِهنِ): دەستی چەوری پێداهێنا.

(-الإِبِلَ): حوشــترەكەی ماندوو و لاوازكرد/ لەركرد.

(تَمَسَّحَ- بالماءِ ومِنَ الماءِ): خۆی بە ئاو شت.

(-الشيءَ):شتەكەیســرِیو هەرچی پێوە بوو لێیكردەوە.

(-هُ بالماءِ أَو الدِهْنِ): ئاو یان رۆنی پێداهێناو پێی سرِی.

(«فُلانٌ يُتَمَسَّحُ بِهِ»): پیرۆزیی لە فیسارەوە وەردەگرن لەبەر پیاوچاکیی‌و پیرۆزیی دەستی پێدادەهێنن.

(إمْتَسَحَ- السَّيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(الماسِح): زۆر (کوشندە/ کوژەر).

(الماسِحَة (ج) مَواسِح): ١-مێی وشەی (الماسِح) ٢-ئارایشتکاری ژنان/ ژنی ئارایشتکار.

(المِسْح (ج) أمسـاح ومُسوح): ١-سەربەرگێك کـە لـە مـوو دروسـتکرابێت ٢-بەرگێك کە لـە موو دروسـتکرابێت‌و زبر بێت‌و لەسـەر گۆشتەوە کەسـێك لەبەریدەکات/ دەیپۆشێت کە خۆشـیی جیهان‌و ژیانی نەوێت دەروونی خۆی بمرێنێت.

٣-المِسح= (البِلاس): ١-پارچە پەلاسێك کە لە سەری دادەنیشن ٤-شەقام/ جادە.

(المَسح) (مـص): سـووتانەوەو رووشـانی ئەودیـوی ئەژنـۆو ڕان بـە بەرگـی زبر کە لەبەردەکرێت.

(المَسْحَةُ): ١-جارێـك سـڕین/ماڵـین/ دەسـتپێداهێنانێك بـە ئـاو یـان چەوری‌و مانـەوەی کەمەکێکـی پێـوەی/ کارکردێکی سووك کە پێوەیە.

(«عَلَيهِ مَسْحَةٌ مِنَ جَمال أو هَزال»): شتێك جوانیی یان لاوازیی پێوە دیارەو ماوەتەوە.

(مَسْـحَةُ المَرضى): نەهێنیەکە لە نهێنیەکانی کڵێسـەیە کـە لای هەندێك دیانـەکان هەیە ئەویش ئەوەیە ئەگەر نەخۆشەکە هاتە سەر مـردن قەشـەکە ڕۆنی پـیرۆزی نهێنیەکانی کڵێسەی پێدادەهێنێت.

(المَسَّـاح): ١-ئـەوەی کە زۆر شـت دەسـڕێت ٢-زەویپێو ٣-بۆیاخچی.

(المَسيح (ج) مُسَحاء ومَسحى): ١-ڕۆنتێهەڵسووراو ٢-ئارەقـی لـەش/ خـوەی/ خویـە (چونکـە دەسڕێت) ٣-دۆست‌و هاوڕێی دڵسۆزو ڕاستگۆ ٤-پارچە زیوێك ٥-یەکچاو ٦-ڕووجوان ٧-قەشەنگ‌و جوان ٨-ڕووچەورکردوو ٩-گەڕۆك/ گەریدە.

(-مِـنَ الدَّراهِم): پارەی ڕووسـڕراو/ ئەوەی نووسینی بەسەرەوە نەمابێت.

(يَسوعُ المَسيح): حەزرەتی عیسا.

(المَسـيحَةُ (ج) مَسـائِح): ١-مـووی هەردوو لاجانگ ٢-قژی پەرچەم/ پێشـی سـەر ٣-لە بناگوێوە تا ناوچـەوان ٤-کەوان ٥-پارچەیەك زیو/ پارچە زیوێك.

(المَسـيحي): ١-عیسـایی/ فەڵە/ دیان/ گاور. ٢-شوێنکەوتووی حەزرەتی عیسا پێغەمبەر.

(المِسِّيح): گەڕۆك/ فرە گەشت/ گەریدە.

(الأمْسَـح (م) مَسْحاء (ج) مُسْح): ١-کەسێکە کە پشتی ئەژنۆو ڕانی بە جلی زبر رووشابێت ٢ کەسێکە بنی پێی سـافێت سنگی پێی چاڵ نەبێـت ٣-یەکچـاو/ تاکچـاو ٤-چاوکوێر یان چاودەرهاتوو ٥-گەڕۆك لە گەشتەکەیدا.

(-مِنَ الأَرضِ (ج) أماسِح): زەویی تەخت.

(أَلْمَسْحاء): ژنێك مەمكی زۆر بچووكبێت.

(إمْرَأةٌ مَسْحاءُ الثَدي): ژنێكی مەمك بچووك.

(أَلْمَســحاء (ج) أَلمِساح والمَساحِي): ١-زەوییەكی تەختــی چەولگ كــە ڕوومكی تێـدا نەبێت ٢-زەویەكی سوورمەن.

(أَلمِســح والمِســحَة): ئــەوەی (پێیدەســرن/ پێیدەماڵن) لاستیكی نووسینكوژانەوە.

٢-(مَسَحَ. مَسْحاً وتَمْساحاً): درۆیكرد.

(-هُ مَســحاً أَو مَسَحَ رأسَهُ): قسەی خۆشی بۆ كرد/ لەگەڵیدا زمانی شیرینبوو. تالاسیبدات/ لە خشتەیبەرێت.

(مَسَّحَ- فُلاناً): قسەی خۆشی بۆ فیسار كرد تا هەڵیفریوێنێت/ لە خشتەیبەرێت/ لاسیبدات.

(مُماسَحَةَ): لاسدان.

(ماســحَ-هُ): ١-لەگەڵیــدا نەرمبــوو زمانــی لووســبوو تــا لاســیبدات هەڵیفریوێنێــت ٢-تەوقەی لەگەڵدا كرد.

(-هُ علی كذا): لەسەر ئەوە پەیمانی لەگەڵدا (گرت/ بەست)/ پەیمانی ئەوەیدایە.

(تَماسَحا): دوانەكە دۆستایەتیان لەگەڵ یەكدا گرت یان كڕیــن و فرۆختیانكردو بەیەكتریان فرۆشت.

(«تَماسَــحوا علی كذا»): لەسەر ئەوە بوونە هاوپەیمان.

(إلْتَقَوا فَتَماسَحوا): بەیەكگەیشتن و تەوقەیان لەگەڵ یەككرد.

(أَلماسِح) (فا) زۆر درۆزن.

(أَلمِسيح): زۆر درۆزن/ كەڵەكباز.

(أَلأَمْسَح (م) مَسْحاء (ج) مُسح): زۆر درۆزن/ كەڵەكباز ٢-زمانلووسی فریودەر.

٢-(مَســحَ- الأرضَ. مَســحاً ومَســاحَةً): زەویەكەی ڕووپێوكردو پارچەپارچەیكرد.

(أَلمِساحَة): ١-ڕووپێوكردنی زەوی ٢-ڕووبەری ڕوویەكی سنووردار.

(عِلْمُ المساحَة) (هـ): زانستیی ئەندازەگرتنی هێڵ و ڕووبەرو تەنەكان.

(أَلمَسَّاح): ڕووپێو/ ڕووپێوی زەوی.

(أَلمَسيح): باڵ/ گەز.

٤-(أَلتِمْسَح): پیسە زەهەندە.

(أَلتِمْسَــح والتِمســاح (ج) تماسِح وتَماسيح (ج) تیمســاح): گیرنگــرك/ مارماریشــۆك. زیندەومرێكــە لــە مارمێلكەیەكــی گــەورە دەچێت لە ڕووبــاری نیل و هەندێك ڕووباری وڵاتە گەرمەكاندا هەیە.

مســخ: (مَسَخَ-هُ. مَسْخاً): وێنەی بە وێنەیەكی ناشیرین گۆڕی/ پێستی شتێكیتری بەسەردا كێشا.

(«مَسَخَهُ اللهُ قِرداً»): خودا پێست یان شێوەی مەیموونی بەسەردا بری/ بەسەردادا.

(مَسْخ ومَسيخ (ج) مُسُوخ): پێست و شێوەی ناشیرین بەسەردا كێشراو.

(مَسَخَ- الكاتِبُ): نوسەرەكە لە نووسینەكەیدا هەڵەی زۆر كرد.

(-طَعْمَ اللَّحْم): چێژی گۆشتەکەی نەهێشت.
(-الناقَةَ): مێحوشترەکەی لاوازکرد.
(تَمَسَخَ- الغَزلُ): ڕیسەکە پچرپچر بوو.
(إتَّسَخَ وانْمَسَخَ-تِ العَضدُ): بازووەکە کەمگۆشتبوو/ لاوازبوو.
(ألمَسَخ): گۆشتداماڵران/ کەمگۆشتبوونی بازوو و هیتر.
(ألمَسْخ): گیانگوێزانەوە (ئەوانەن کە بروایان بە گیانگوێزی مرۆڤ هەیە کە گیانگوێزی مرۆڤ بەوە دەبێت کە بچێتە لەشی زیندەوەرێکەوە کە لەگەڵ سیفەتی خۆیدا بگونجێت وەك پیاوی ئازا گیانی بچێتە شێرێکەوە هی ترسنۆك بچێتە لەشی کەروێشکەوە.
(ألمَسيخ): ١-گەوج ٢-لەشتێکچوو.
(-مِنَ الطَّعام): چێشتێك کە بێخوێو بێچێژ بێت.
(ألمَمْسُوخ) (مفع): شێوێنراو، ئەوەی شێوەی ڕەسەنی خۆی بە شێوەیەکی ناشیرین گۆڕرابێت.
(فَرَسٌ مَمْسُوخٌ): ماینێکی سمتو کەفەڵ لاوازو کەمگۆشت.
٢-(أمْسَخَ- الوَرَمُ): ئاوساوییە وە نیشتەوەو خاوبووەوە.
٣-(إمْتَسَخَ- السَّيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.
٤-(ألأُمْسُوخ) (ن): کلکە ئەسپ: گیایەکە لە بنجێك گەلێك پەلی لێدەبێتەوەو بەرەکەی وردە هێندەی نۆکێکە.
٥-(ألمَسْخَرَة (ج) مساخِر): گاڵتەجاڕیی/ گاڵتەبازیی لەلای خەڵکە ڕەشۆکەکە هەرچی گاڵتەی پێبکرێت.
(تَمَسْخَرَ عَلَيهِ) (عامية): گاڵتەی پێکرد/ تیزی پێوەکرد.
(المَساخِر): گاڵتەبازاریی و یاریو گەمەی پێکەنیناوی کە لە هەندێك جەژنو بۆنەدا بۆ ڕابواردنو یاری دەکرێت.
مسد: (مَسَدَ- الحَبلَ مَسْداً): پەتەکەی باش بادا. یان بایدا/ ڕستی.
(-فِي السَيرِ): لە ڕۆیشتندا (خۆی گوشی/ چاك ڕۆیشت/ تەکانیدا).
(مُسِدَ- البَطنُ): سکەکە نەرمو تەختبوو.
(مَسَّدَ الشيءَ وعلى الشيءِ): دەستی توند بەسەر شتەکەدا (هێنا) برد. (عامیە).
(ألمَسَد (ج) مِساد وأمْساد): ١-تەناف یان گوریسی چاك ڕێسراوو بادراو ٢-تەوەرەیەك لە ئاسنبێت.
(ألمِساد): قاپی هەنگوین ٣-بەرژن یان ڕاگرو ڕێکخەر.
(ساقٌ مَسْداء): لاقێکی ڕێکی جوان.
(ألتَمْسيد) دەست بەسەر لەشدا هێنانو شێلانی بۆ نەرمکردنی ماسولکەکان یان توانەوەی چەوریی لەش کە تیایدا کۆبووەتەوە.

(أَلمَمْسُود) (مفع): بادراو. باش بادراو.

(رجُلٌ مَمْسُـود): پیاوێکی چـاك داڕێژراوو لەشی پتەو بەهێز.

مسر: (الماسُورَة (ج) مَواسیر): لوولە/ لوولەی مەکینەی دروومان (عامیە- سریانیە).

(المَسّـار): تاوێـری زلـە/ گاتاوێـر (عامیە- سریانیە).

مسط: ١-(مَسَـطَ- المِعى مَسْطاً): بە پەنجە ریخۆڵەکەی گوشیو دەردا.

(-الثَوبَ): بەرگەکەی تەڕکرد پاشان گوشی تا ئاوەکەی لێبکاتەوە.

(-السَقاءَ): بە پەنجە ماستەکەی لە مەشکەکە دەرهێنا.

(الماسِـط) (فا): ١-بە پەنجە دەردەری شتێك یان ئاو لێکەرەوەی بەرگ بە گوشـین ٢-ئاوی سوێر کە سك ڕەواندەکات.

٣-(الماسِـط) (ن): گیایەکـی هاوینەیـە گەر حوشـتر بیخوات تووشی (سـکچوون/ شۆری/ ڕەوانی) دەبێت.

(أَلمَسِـیطَة): دۆڵێـك ئاوێکـی کەمـی پێـدا بڕوات.

٢-(مَسَطَ-فُلاناً بِالسِّـیاطِ مَسْطاً): فیساری دایە بەر قامچی.

٣-(أَلمَمسـیط): ١-قوڕ ٢-ئـاوی لیخن/ لێلاوو پیسی کە لە گۆلدا دەمێنێتەوە.

(أَلمَسیطَة): ئاوی لیخن/ لێلاوو پیسی.

مسع: (أَلمِسْع): ڕەشەبا.

(أَلمَسْـعِيُّ): پیاوی بــە پێ/ زۆر ڕۆیشــتووی بەتوانا.

مسك: ١-(مَسَكَ- بِهِ مَسْكاً): گرتی یان خۆی پێدا هەڵواســی یان پەنایبردە بەر ئەو/ خۆی دایە پاڵی.

(-بالنار): چاڵێکی بۆ ئاگرەکە هەڵکەند پاشان ئاگرەکەی بە خۆڵەمێش‌و خۆڵ داپۆشی.

(-السِقاءُ مَسـاکَةً): کوندەکە قایم‌و ساغبوو ئاوی نەدەدەلاند.

(مَسَّكَ-بِهِ): گرتی/ چنگی لێگیرکرد.

(أَمْسَكَ-هُ): گرتی.

(-بِهِ): خۆی پێداهەڵواسی/ چنگی لێگیرکرد یان خۆی دایە پەنای.

(-الشـيءَ علی نَفسِـهِ): شـتەکەی لە خۆی گرتەوە/ خۆی لە شتەکە بەدوورگرت.

(-اللهُ الغَیـثَ): خـودا بارانـی نەبارانـدو بارانەکەی گرتەوە.

(-مِنَ الکَلام): بێدەنگبوو.

(-عَنِ الأَمرِ): وازی لە کارەکە هێنا/ دەسـتی لە کارەکە کێشایەوەو نەیکرد.

(تَمَسَّكَ وتَماسَـك وامْتَسَكَ-بِهِ): خۆی پێدا هەڵواسی یان پێوەی نووسا/ پێدا لکا یان خۆی دایە پەنای.

(«ماتَماسَـكَ أَن قالَ کذا»): خۆی بۆ نەگیرا کە قسەکەیکردو ئەوەیوت.

(«غَشِــيَني أَمرٌ مُقْلِقٌ فَتماسَكتُ»): كارێكى دڵخورديــىو نالەباريم بەســەردا هات بەڵام خۆمگرت.

(«مابِــهِ تَماسُــكٌ»): قايــم نييــە. خۆى بۆ راناگيرێت.

(إِمْتَسَكَ فِي البَلَدِ»): له وڵاتەكەدا خۆيگرتو مايەوە/ خۆى داكوتا.

(إِسْتَمْسَكَ-به): پێوەينووسا/ پێدالكا/ چنگى لێگيركرد/ پێوەى بەندبوو.

(-عَن كذا): خۆى لەوە دوورخســتەوە/ خۆى لێلادا/ بەلايدا نەچوو.

(-بَولُهُ): ميزەكەى (گيراو نەهاتە دەرێ/ بۆى نەكرا).

(-الرَجُلُ على الراحِلَة): پياوەكە توانى سوار حوشــترو لەو بابەتە بێتو خۆى بەسەريەوە بگرێت.

(«بَينَنــا ماسِــكَةُ رَحِــم»): (پەيوەنديى/ پەيوەستيى/ خزمايەتى)مان هەيە.

(الآلة الماسِــكة): گــيره/ ئامرازێكە بۆ گرتنى شت بەكاردێت.

(المُسْك): راگر/ ١-ئەو خواردنو خواردنەوەيەى لــەش رادەگرێــت ٢-ئــاوەزى تــەواو/ ژيريى تەواو.

(المَسْك (مص) (ج) مُسُك ومُسُوك): پێست.

(مَسْكة): پارچە پێســتێك/ چەرمێك (بۆيە وا ناونــراوە چونكە ئەگەر بكرێت بە كوندەو مەشــكە يان هەر شــتێكيتر لەو بابەتە شتى تيايدا رادەگرێت).

(المُسُك): رژد/ مرۆڤى گير، رەزيل/ دەستقوچاو.

(المَسَك. الواحِدَةُ مَسَكَة): ١-ئەوەى كە ئاوتيادا رادەگيرێت/ شوێنى ئاوراگرتن ٢-ئەوەى بەسەر رووى زەوييەوەيە ٣-بازنو پاوانە.

(المُسْكَةُ (ج) مُسَك):١-ئەوەى كە پێيدەگيرێت/ دەسك/ قوڵف ٢-ئەو خواردنو خواردنەوەيەى كە لەش رادەگرێتو پێويســتيەتى ٣-شوێنى سەختى بير كاتى هەڵكەندنى ٤-ئاوەزو ژيريى تەواوو راى دروستو بەجێ.

(«مافيه مُسْــكَةٌ»): هچى لێ چنگناكەوێتو بێفەرە/ چنگى لێگيرنابێت/ ناگيرێت.

(«ليس لأمرِهِ مُسْكَةٌ»): كارەكەى بنچينەيەكى نييە تا پشتى پێببەسترێت.

(«فيه مُسْــكَةٌ مِــن خَيرٍ»): شــتێك (خێر/ فەر)ى تيايە.

(«مافي سَــقائِهِ مُسْكَةٌ مِن ماءٍ»): كوندەكەى چۆرە ئاوێكيشى تێدا نييە.

(المُسْــكَةُ و المُسُــكَةُ): چرووكيــى/ رژديــى/ پيسكەيى/ گيريى.

(المُسَكَةُ (ج) مُسَــك): ١-چرووك. يان يەكێك كە شــتێكى لەژێر چنگدا بــوو لەبەر گيريى لەژێر چنگى دەرنەهێنرێت ٢-كەســێكە كەس دەرەقەتى نەيەتو بۆى دەرچێت/ نەگيرێت.

(المَســاك): ١-شــوێنێكە ئاوى تێدا رابگيرێت/

کۆبکرێتەوە/ کۆببێتەوە ئەستێل ٢-چرووکیی/ پیسکەیی/ ڕژدیی.
أَلمساك:١-چرووکیی ٢-گیرە کە شتی پێدەگیرێت ٢-دەسکی شمشیچرو کێردو شتیتر.
(«مافیه مَساكٌ»): هیچی لێدەستگیر نابێت/ بێفەرە/ چنگ ناکەوێت.
(أَلمساكة والمِساكة): ڕژدیی/ چرووکی.
(أَلمُسْكان (ج) مَساكین): پێشەکی شت کڕین.
(أَلمَسَّاك): ڕژد/ چرووك.
(أَلمَسَّــاكات): عەماراو شــوێن کــە تیایدا ئاو گلدەدرێتەوەو دەپارێزرێت.
(أَلمَسیك (ج) مُسْك والمِسِّیك): گیر/ چرووك.
(سَقاءٌ مَسیكٌ ومِسِّیكٌ): کوندەیەکی قایم کە ئاو نەدەلێنێت.
(«مافیه مَســیكٌ»): بێفــەرە کەڵکی ئەوەی نییە ڕووی تێبکەیت/ خێری لێناوەشێتەوە.
(أَلمَسیكَةُ والأَرضُ المَسیكَة): خاكو زەوییەکی سەختەو ئاو هەڵنامژێت.
(أَلإِمْساك) (مص)١-ڕژدیی/ گیریی/ پیسکەیی ٢-قەبزبوون ٣- (عِندَ الرُهْبان) لای ڕەبەنەکان/ پارســاکان ئەوەیە: دەمگرتنەوەیە لە هەندێك خــواردنو خواردنــەوەو چرووکیــی لەگــەڵ خۆداکردن لە خۆشیی دنیا خۆ دوورخستنەوەو خۆ بێبەشکردن وەکو خوداپەرستی.
(أَلمُمسِــك): چرووك/ دەستقووچاو/ کەسێکە لە شتدا دەست زۆر بگرێتەوە.

٢-(مَسَّكَ-هُ): بە مسك بۆنی خۆشکرد.
(أَلمِســك): مسك: بۆنێکی خۆشــە کە لە خوێنی ئاسکێك دەردەهێنرێت پێی دەڵێن ئاسکی مسك.
(مِسْكة (ج) مِسَك): پارچە بۆنێکی مسکە.
(مِسْــكُ الــروم) (ن): نێرگــزی شەمســتپەر جۆرە نێرگزێکە لە مەکسـیکەوە بڵاوبۆتەوە گەڵاکانــی لە تەختی بنجەکــەدا کۆدەبێتەوە گوڵەکەی درکاوییەو بەیەکدا دەچێتو سپییە بۆنێکی ئێجگار خۆشی هەیە.
(مِسْــكُ البَــرِّ): مســکی دەشــتەکی. جۆرە ڕووەکێکە.
(مِســكُ الجِــنِّ): کاردوو/ هــاز، کــە جۆرە ڕووەکێکە لە دەشت دەڕوێت.
٣-(أَلمِسكین): هەژار/ نەدارا/ نەبوو.
(أَلمَسْكَنَة): هەژاریی/ نەداریی/ نەبوونیی.
(أَلمَســیكَة والمِسْــكِیَّة) (ن): درەختێکــی درکاوییە.
الملحق:
مســك: (إِمســاك): بە ڕۆژوو بوونو بەر لە بانگی بەیانی دەست لە خواردنو خواردنەوە هەڵگرتن.
(أَلإِمســاکیة): دیاریکردنــی کاتی نەخواردن دەمگرتنەوەو بەرۆژووبوونو کاتی شــکاندنی ڕۆژوو سڵاوات لە مانگی ڕەمەزاندا.

مســل: ١-(مَسَلَ- الماءُ مَسْــلاً): ئاوەکە کشا/ ڕۆیشت.

(إمْتَسَلَ- السَّيفَ): شمشێرەكەی هەڵكێشا.
(أَلمَسَلَ (ج) أَمْسِلَة ومُسُل ومُسْلان ومَسائِل): ئاوەڕۆ.
(أَلمَسيل (ج) مُسُل وأَمْسِلَة): ١-جۆگا/ شوێنی ئاوپێداڕۆیشتن ٢-خەستە. دۆ كە ئاوەكەی لێ ڕۆدەكرێت/ دەگیرێت.
٢-(مُســالا- الرَجُلِ): ١-ئەملاولای ڕیشی یان هی لەشی ٢-هەردوو باسكی.
٣-(مَسالَةُ الوَجه): ڕووی درێژ بە جوانییەوە.
(أَلمَسـيْل (ح) مُسُــل وأَمْسِــلَة): لقی ڕووتو تەڕی دارخورما.
مســن: (مَسَــنَ- الرَجُــلَ. مَسْــناً): ١-كابرا بەرەڵابــوو ئابڕووی لەبەر بــڕاو گوێینەدایە چی دەڵێتو چی دەكات.
(-ەُ): زۆرو هێندەی لێدا تا بكەوێت.
(-الشــيءَ مِنَ الشيءِ): شتەكەی لە شتەكەیتر دەركێشا.
مســو: ١-(مَســا. يَمْسُــو- الحِمارُ. مَســواً): كەرەكە مانیگرت.
(مَســا ومَسَّــى- الرَجُــلُ. تَمْسِــيَةً): گفتی كاریكیداو پاشان خاوەخاوی تێداكرد.
(أَمسى-ەُ إمساءً): گفتی كارێكی دایەو پاشان خاوەخاوی تێداكرد.
٢-(مَسَّى-ەُ. تَمسِيَةً): ١-ئێوارە باشی لێكرد / خواستی بۆ خواست كە ئێوارەكەی باش بێت ٢-پێیوت چۆن ئێوارەت ڕابوارد.

(مَسَّى بِهِ اللَّيلُ): ئێوارەی بەسەرداهات/ شەو ئێوارەباشیلێكرد.
(أَمْسَى ومُمْســى. إمساءً): كەوتە ئێوارێ یان ئێوارێی بەسەردا هات.
(«أمســى زيــدٌ ضاحِكاً»): زەیــد ئێوارێ لە پێكەنیندا بوو یان هەردەم بە پێكەنینبوو.
(أَلمَساء (ج) أَمْسِيَة والمُسْيُ والمِسْيُ): ئێوارە یان سەرلەئێوارە لە نێوان نیوەڕۆ تا خۆرئاوابوون یــان دەمەو خۆرئــاوا/ زەردەپــەڕ یان دەمی ئاوابوونی خۆر.
(«يَأتينا صَباحَ مســاءَ»): بەیانــیو ئێوارێ سەرمان لێدەدات.
(أَلأُمسِــيَة): ســەرلەئێوارێ/ تاقــی ئێوارێ/ ئێوارەیەك.
(«أَتَيتُهُ أُمْسِيَةَ أَمسِ»): دوێنێ سەرلەئێوارێ چوومە لای.
(أَلمُمْسى) (مص): شوێنی ئێوارێ بەسەربردن.
٣-(ماســی- ەُ مُماساةً) گاڵتەی پێكرد/ تیزی پێوەكرد.
٤-(أَمسى-ەُ إمساءً): باربــووی شتێكیكرد/ بە شتێك یارمەتیدا.
٥-(إمْتَســی- ماعِندَ فُلانٍ إمتِســاءً): فیسار هەرچی هەبوو ئەم بردی/ ئەوەی لای فیســار بوو بردی.
٦-(أَلمَسْــوَة): هەوێنی پەنیر: (شــتێكی زەردە ناو ســكی كار دەردەهێنرێت بەرلەوەی جگە

له شیر، شتێتری دەرخوارد بدرێت، دەخرێتە پارچە خورییەکی تەڕەوەو دەگوشرێتە سەر شیر دەبێتە پەنیر (عامية سريانية) عەرەبییە ڕاستەکەی (ألبِنْفَحَة والمِنْفَحَة والإنْفَحَة) یە.

مسيَ: ١-(مَسَى. يَمْسي- الشيءَ. مَسْياً): بەدەست شتەکەی سری.

(-الحَرُّ الماشِيَةَ): گەرما ئاژەڵەکەی لاواز کرد.

(-السَّيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(تَمَسَّى وتَماسى- الشيءُ): شتکە پارچەپارچە بوو.

(ألتَماسِي) (مص): چورتوم/ بەلاّ (ئەم وشەیە تاکی نییە).

٢-(مَسَى. يَمْسي- الرَجُل. مَسْياً): بەدرەوشتبوو.

(ألماسِي) (فا): سەرسەخت/ کەسێکە چەتوون گوێ لە ئامۆژگاریی کەس ناگرێت.

(رَجُلٌ ماسٍ): پیاوێکی سووك.

٣-(إمْتَسى. إمْتِساءً): تینوویبوو.

مَشَ: ١-(مَشَّ- الناقَةَ مَشّاً): ١-حوشترەکەی نیوەدۆشکرد ٢-مێحوشترەکەی وردە وردەو تەواو دۆشی.

(-مالَ فُلان): دارای فیساری وردە وردە برد.

(-العَظْمَ): سەری ئێسقانەکەی مژی.

(-يَدَهُ): چەوریی سەر دەستی بە شتێك سری.

(-الشيءَ): شتەکەی خستە ئاوەوە تا بتوێتەوە.

(مَشَّشَ- العَظمَ): ئێسقانەکەی مژیو مۆخەکەی لێدەرهێنا.

(أمَشَّ- العَظمُ): ئێسقانەکە مۆخدار بوو.

(إمْتَشَّ- مِن مالِ فُلان): شتی لە ماڵی فیساری بەرکەوت.

(-ما في الضَرع): هەرچی لە گوانەکەدا بوو دایکردو دایدۆشی.

(إمْتَشَّ- العَظمَ): ئێسقانەکەی لستەوەو مۆخەکەی هەڵمژی.

(-الثَوبَ): جلەکەی داکەند.

(إنْمَشَّ- لَهُ الشيءُ): شتەکەی بۆ بوو/ دەستگیربوو.

(تَمَشَّشَ- العَظمَ): ئێسقانەکەی مژیو مۆخەکەی دەرهێنا.

(ألمُشاش): کۆی وشەی (ألمُشاشَة) یە ١-زەویی نەرمان ٢-بن/ ڕەگ ڕیشە/ ڕەسەن/ بێخ ٣-دەروون یان سروشت.

(فُلان ليِّنُ المُشاش): فیسار نەرمو هێواشەو ڕەوشت باشە.

(ألمُشاشَة (ج) مُشاش): ١-سەرە نەرمەکەی ئێسقان ٢-ڕێگەی دەرچوونی ئاو لە زەویدا کە بەناو بەردی نەرمو گڵدا دێتەدەرێ.

(مَشاشَةُ القَوم): پیاوچاکانو هەڵبژێرراوانی خوێشگەل.

(أَلمَشُّ) (مص): ١-مژینی ئێسقان بۆ مۆخەکەی ٢-دۆشینی ئاژەڵو حوشتر بە ناتەواویی ٣-بردنی ماڵی ئەمو ئەو کەمکەمو وردەوردە.

(«أَطْعَمَهُ هَشّاً ومَشّاً»): شتی باشی دەرخوارددا.

(أَلمَشُوش): دەستەسرِ یان هەر شتێك کە دەستی پێبسرێت.

٢-(مَشَّ- فُلاناً. مَشّاً): دوژمنایەتیی لەگەڵ فیساردا کردو بە گژیدا چوو.

٣-(مُشاشُ الرَجُلِ): نۆکەران یان کارگوزارانی لە گوزارو خانەیدا/ لە نیشتەنیدا.

(أَلمَشَش): سپێتییەك کە لە چاوی حوشتردا پەیدادەبێت/ تانەی سەرچاوی حوشتر.

(أَلأَمَشُّ (م) مَشّاء (ج) مُشٌّ مِنَ الإبل): ئەو حوشترەی کە سپێتیی لە چاویدا پەیدا بووبێت/ تانە چووبێتە سەرچاوی.

٤-(أَلمِشْمِش الواحِدَةُ. مِشمِشَة) (ن): قەیسی/ دار قەیسی: درەختێکە لە کۆمەڵەی گوڵان بەرێکی خۆش دەگرێت. بە کاڵیی دەخورێتو دۆشاوی لێدەگیرێت یان دەکرێت بە نانەقەیسی کە پێیدەڵێن: (قَمَرالدین) یان وشکدەکرێتەوەو شەکری پێوە دەکرێت. لە خۆرهەڵاتی ناوەراستداو لە ناوچە فێنکەکانی ئەوروپاو ئەمەریکادا زۆر دەروێنرێت.

مشج: (مَشَجَ-ه بِكَذا. مَشْجاً): تێکەڵی ئەومیکرد.

(«مَشَجَ بَينَهُما»): تێکەڵی یەکتریکردن.

(أَلمَشْج والمِشْج و المَشَج والمَشيج (ج) أَمشاج): ئاوێتەکان/ شتە تێکەڵەکان.

(أَلأَمْشاج): ئەو پیسیانەی لەناوکدا کۆدەبنەوە.

مشح: (أَمْشَحَ-تِ السَّماءُ): ئاسمان ساماڵیکرد/ هەورەکە رەوییەوە/ بوو بە سایەقە.

(-تِ السَّنَةُ): ساڵەکە سەختبوو بێباران و گرانیبوو.

(أَلمَشحَةُ- عند المَسيحِيِّين): لای دیانەکان ئەومیە، بە شلە رۆنی پیرۆز نەخۆشەکە چەوربکرێت.

(«مَشحَةُ المَرضى») (سريانية): چەورکردنی نەخۆشی بە رۆنە پیرۆزەکە.

(مَشَحَ- المَريضَ) (سريانية): نەخۆشەکەی بە شلەرۆنە پیرۆزەکە چەورکرد.

مشر: ١-(مَشَرَ. مَشَراً): کەوتە گۆرانیو خۆشیو هەڵەکەسەما.

(-أَمْشَرَ- بَدَنُهُ): لەشی هەڵاوسا.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە بێپشوو رایکرد یان باش رایکرد.

(أَلأَمْشَر): چابوك/ چالاك/ گورجوگۆڵ.

٢-(مَشِرَ- الشَجَرُ. مَشَراً): درەختەکە چووزی تەرو تازەو ئاوداری دەرکرد.

(مَشَّرَ- الشَيءَ): شتەکەی بەشبەشکردو جیایکردنەوە.

(-هُ): بەرگی لەبەرکرد/ دایپۆشی.

(أَمْشَرَ-تِ الأَرضُ): زەویەکە گیایدەرکرد.

(-الشَــجَرُ): درەختەکــە چــووزی تــەڕو تازەیدەرکرد.

(تَمَشَّــرَ- الرَجُلُ): دەوڵەمەند بوو یان ڕووی دارایی لێدەرکەوت.

(-لأَهلِهِ شَــيئاً): ١-ڕەنجی بــۆ خێزانەکەیداو شــتێکی بــۆ پەیداکــردن ٢-بەرگــی بــۆ خێزانەکەیکڕی.

(-القَومُ): بەرگیان لەبەرکرد.

(-الشَجَرُ): لقو پۆپی نالسکو تازەی دەرکرد.

(إِمْتَشَــرَ- الراعي ورق الشَــجَرِ): شــوانەکە بــە گۆچانەکەی لقی دارەکانی بــۆ ناژەڵەکان ڕاکێشا تا گەڵاکانی بخۆن.

(أَرضٌ ماشِــرَةٌ): زەوییەکی بــاران لێباریوی سەوزبوو.

(اَلمَشَر): شوێنکار.

(«أَذْهَبَهُ مَشَراً»): جنێوی پێداو دایشتو یان دایبەگوێیدا.

(اَلمَشْرَةُ): ١-چووزی تەڕو تازەو پاراوی درەخت پێــش گۆڕینی ڕەنگــیو ڕەقبوونی ٢-بەرگ ٣-گەڵای درەخــت پێش ئەوەی خــۆی بکاتەوەو بڵاوبێتــەوە ٤-ئەو لــقو پۆپــەی درەخت کە شوان بە گاڵۆکەکەی/ گۆچانەکەی بۆ ناژەڵەکان دایدەهێڵێتــە خــوارەوە تا گەڵاکانــی بخۆن ٥-گیایەك کە هێشتا تەواو سەری دەرنەهێنابێت.

(مَشْرَةُ الأَرضِ): گیای زەویەکە یان تازە گیای زەوی.

(«عَلَيهِ مَشْرَةُ غنى»): سەرەتای دەوڵەمەندییەتیو ڕووی دەوڵەمەندیی لێدەرکەوتووە.

(مَشَــرَةُ الأَرضِ): گیــای زەوی یان تازە گیای زەوی.

٣-(اَلمَشْــرِ- مِــنَ الرجالِ): پیاوی ســوورولفلی شل.

٤-(اَلمُوشــورِ): ئاوێزە تەنێکی کریستاڵییە بۆ شیکردنەوەی تیشکی خۆر بەکاردێت.

مشــط: ١-(مَشَــطَ- الشَعرَ. مَشْــطاً): قژی سەری داهێنا/ شانەکردو لێکی جیاکردنەوە.

(-الشَــيءَ) (ضِــد): ١-شــتەکەی تێکەڵکــرد ٢-شتەکەی جیاکردەوە.

(-البَعيرَ): حوشترەکەی بە داخێك وەك شانە نیشانەو داخکرد.

(مَشِــطَ-تِ الناقَــةُ مَشَــطاً): لــە هەردوو تەنشتیەوە وەك شانە بەزی لێپەیدابوو.

(مَشَّــطَ- الشَــعَرَ): قــژی داهێنــاو لەیەکی جیاکردنەوە.

(-تِ الناقَــةُ): هەردوو تەنشــتی بەزی وەك شانە لێپەیدابوو.

(إِمْتَشَطَ): شانەکرا.

(-تِ المَرأَةُ): ژنەکە قژی خۆی شانەکرد.

(-المُشْط): ١-شانەی چنین ٢-نیشانەی حوشتر کە لە شــێوەی شانەدا دەبێت ٣-ئێسکە شانەی

پشتی پێ (لەوانەیە بە هەموو پێ بوترێت).
(اَلْمُشط) (ح): ماسییەکی ڕووبارە پێشی دەوترێت: (اَلبُلْطِيُّ).
(اَلْمُشط والمَشْط والمِشْط والمَشِط والمُشط والمُشُط (ج) أَمْشاط ومِشاط): شانە کە شانەی قژو شتیتری پێدەکرێت و لە زۆر شت دەکرێت.
(اَلْمِشطَةُ): جۆری شانەکردن.
(اَلْمِشاطَةُ): ئارایشتکاریی و پیشەی سەر ڕازاندنەوە.
(اَلْمُشاطة): موو کە لە کاتی شانەکردنی سەردا هەڵدەوەرێت.
(اَلماشِطَةُ): ژنێک کە قژداهێنان و سەر ڕێکخستن بکاتە پیشە بۆ خۆی.
(اَلْمَشّاط): شانەگەر.
(اَلْمَشّاطَةُ): ژنێک کە قژ داهێنان و سەرڕێکخستن بکاتە پیشە بۆ خۆی.
(اَلْمَشِيط= المَمْشوط): قژ (داهێنراو/ شانەکراو).
(اَلْمِمْشَط): شانە.
(اَلْمَمْشوط) (مفع): شانەکراو.
(رجلٌ مَمْشوطٌ): پیاوێکی بالابەرزی باریکەلە.
٢-(مَشِطَ-ت يَدُهُ. مَشَطاً): دەستی بە هۆی کارکردنەوە زبر بوو یان (درکی/ چقڵی) پێداچوو.

مشظ: ١-(مَشَظَ- فُلاناً مَشْظاً): شتێکی لێوەرگرت.
(مَشِظَ. مَشْظاً ومَشَظاً): دەستی بەر درک کەوت و درکێک بە دەستیداچوو.
(«مَشِظَت يَدُهُ»): درکێک یان تەڵەزمێک بەدەستیدا چوو.
(اَلمَشْظ والمِشْظَة): ١-ئەوەی دەچەقێتە دەست وەك درك و تەڵەزمی شت یان هەر شتێکیتر ٢-پواز کە جووڵەی کلکە تەورو تەشوێ شتی وەهای پێ قایم دەکرێت.
(اَلْمَشَظَةُ): جارێك درك یان تەڵەزم و شتیتر بەدەست و لەشدا بچێت.
(قَناةٌ مَشِظَةٌ): نێزەیەکی ڕەقی تازە کە هەر کەسێك بەدەستیەوە بگرێت تەڵەزمەکەی بەدەستیدا دەچێت، چونکە سفت نەبووە.
٢-(مَشَظَ- البَلَدَ. مَشْظاً): شارەکەی بۆ نیشتەجێبوونی خۆی هەڵبژارد.
٣-(مَشِظَ-تِ الدابَةُ. مَشْظاً ومَشَظاً) دەمارەکانی چوارپێکە لە گۆشتەکەیدا دەرکەوت.
٤-(اَلْمَشَظَةُ- مِنَ الأخبارِ): هەواڵێکی نادیار کە نازانرێت ڕاستە یان درۆ.
مشع: (مَشَعَ- الشيءَ. مَشْعاً): ١-شتەکەی دەستکەوت ٢-بەدزییەوە شتەکەیبرد.
(-الغَنَمَ): مەڕەکەی دۆشی.
(مَشَعَ- القِصعَةَ): هەرچی لە لەگەنەکەدا بوو خواردی.

(إمْتَشَـعَ ثَوبَ صاحِبِهِ): جلی هاوڕێکەی بە دزییەوە برد.

(-مـــافي الضَرْعِ أو مافي يَـــدِ فُلان): هەرچی لە گوانەکەدا بوو یان لەدەســـتی فیساردا بوو بردی.

(-السَّيفَ): خێرا شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(اَلمَشُوعُ): بە هەڵپەو بەدەسهێن/ کاسبکار.

(ذِئـــبٌ مَشـــوعٌ): گورگێکـــی ئـــازای نهێنبرو بەهەڵپە.

٢-(مَشَـــعَ- القُطـــنَ. مَشْـــعاً): لۆکەکـــەی شیکردەوە.

(اَلمِشْـــعَةُ والمَشـــيعَةُ): تۆپەڵـــە لۆکەیەکـــی شیکراوە.

٣-(مَشَعَ ببَولِهِ): میزەکەی هەڵدا.

(-فُلانـــاً بِالحَبـــلِ وغَيرِهِ): بـــە گوریس یان شتیتر لە فیساریدا.

٤-(مَشَـــعَ- الرَجُلُ. مَشْـــعاً): پیاوەکە نەرم/ هێواش ڕۆیشت.

٥-(مَشَّـــعَ- الشـــيءَ): شـــتەکەی (ســـڕی/ پاککردەوە).

(تَمَشَّـــعَ وامْتَشَـــعَ- الرَجُلُ): ئازاری لە خۆی دوورخستەوەو نەهێشت.

مشـــغ: (مَشَغَ- هُ مشـــغاً): ١-لێیدا ٢-تەشەری لێداو خەوشی لێگرت.

(-الرَجُـــلُ): شـــتێکی ســـووکی خـــوارد وەك خەیارو شتی لەو بابەتە.

(-عِرضَ فُلان): نامووسی فیساری لەکەدارو پیسکرد.

(-الثَوبَ): بە قوڕمسوور جلەکەی ڕەنگکرد.

(اَلمِشغ): قوڕمسوور.

(اَلمِشْغَةُ): پارچە جلێکی (شڕ/ دڕاو).

مشق: ١-(مَشَقَ. مَشْـــقاً): لە تیغ پێداکردندا یان کارکردندا چابوکبوو/ پەلەیکرد.

(-الشَعرَ): قژەکەی داهێنا.

(-الثَوبَ): جلەکەی دڕی.

(-الكَتَّانَ ونَحْوَهُ): کەتانەکە یان شتی وەهای بە شـــانەکەدا هێنا بۆ شانەکردنو دەرهێنانی پوختەکەیو ئەوی بێکەڵك بێت لایبەرێت.

(-هُ بالسَّوطِ): بە قامچی لێیدا.

(-الشيءَ): شتەکەی ڕاکێشا تا درێژ بێت.

(-الناقَةَ): مێحوشترەکەی کەمەکێك دۆشی.

(-في الكِتابَـــةِ): ١-لـــە نووســـیندا وشـــەکانی درێژکردەوە ٢-پەلەی لە نووسینەکەدا کرد.

(«مَشَقُوا رَحِيلَهم»): پەلەیان لە کۆچەکەیاندا کرد.

(مَشِـــقَ. مَشَـــقاً): ڕانەکانی بەریەك کەوتنو سووتانەوە.

(مَشِقٌ وأَمْشَقُ): ڕان سووتانەوە/ بەریەککەوتن.

(اَلمُشقَة): ڕان بەریەککەوتنو سووتانەوەیان.

(اَلرَبلَة): بن ڕان.

(مُشِـــقَ. مَشَـــقاً): ١-درێـــژو باریکبـــوو ٢-کەمگۆشتو تێقوپاو بوو.

(مِشقٌ ومَشيقٌ ومَمْشوقٌ): بالآبەرزو باریکەلە/ بالآبەرزی کەمگۆشت/ دالگۆشت/ لەشرێك.

(مَشَّقَ- الإبلَ الكَلأَ تَمشيقاً): حوشترەکەی لە گیاکەدا لەوەراند.

(ماشَقَ-هُ مُماشَقَةً): شەرەجنێوی لەگەلدا کردو بەگژیدا چوو.

(- هُ الشيءَ): شتەکەی لەگەلدا کێشبەکێشکرد.

(أمْشَقَ-هُ بالسَّوطِ): بە قامچی لێیدا.

(تَمَشَّقَ – الغُصْنُ): چلەکە رووتبوو/ توێکلەکەی لێبووەوە.

(-الثَوبُ): جلەکە درا.

(أللَيلُ): شەو بەسەرچوو.

(تَماشَقوا- الشيءَ): هەریەکە شتەکەی بۆ لای خۆی راکێشا.

(إمْتَشَقَ): ١-بە دزییەوە شتەکەیبرد ٢ شتەکەیفراند.

(-في الشيءِ): چووە ناو شتەکەوە/ خۆی بە شتەکەدا کرد.

(-مافي الضَرعِ): گوانەکەی تەواو دۆشی.

(-السَّيفَ): شمشێرەکەی هەلکێشا.

(-الكتّانَ): کەتانەکەی لە شانەداو رایکێشا تا پوختی بکاتەوەو خراپییەکەی بگرێت.

(-الشيءَ): شتەکەی لەتلەتکرد.

(-مافي يَدِ الرَجُل): چی بەدەست پیاوەکەوە بوو بردی.

(ألماشِق (ج) مُشَّقٌ) (فا):١-شانەکەر ٢-کەسێکە پەلە لە دەستوەشاندا یان لە کارکردندا بکات ٣-قامچیوەشێن.

(ألمَشْق) (مص): ١-شانەکردن ٢-کارکردن یان خێرا دەستوەشاندن یان خێرا خواردن ٣-راکێشانی شت بۆ درێژکردنی.

(«في قَدِهِ مَشقٌ»): بالآبلندی قەدباریك و کەمگۆشت/ لە بالآیدا رێکوپێکی هەیە.

(ألمَشْقَة): ١-شوێنکاری پەتی بەستنی قاچی چوارپێ ٢-جارێك بەستنیو بەجێهێشتنی شوێنکار.

(ألمِشْقَة (ج) مِشَق): ١ تۆپەلە لۆکە یان شتیتر ٢-جلی دراو.

(ألمُشَقَة والمُشاقَة (ج) مِشَق): وردەداوی وەریوی کەتان یان شتی لەو بابەتە کاتی بە شانەکردنی.

(ألمُشْقَةُ): جلی تازەی دراو.

(قَلَمٌ مَشّاق): پێنووسی خێراو خۆشنووسی، خێراو خۆشنووس لە سەر کاغەز.

(ألمَشيق): بەرگی لەبەرکراو.

(-مِنَ الخَيلِ): ئەسپی لەر/ لاوازو تێقوپاو.

(ألتَّماشُق): ناکۆکیکردن/ ناکۆکبوون.

(ألمَمْشوق (م) مَمْشوقَة) (مفع): شۆخ: بالآبەرزی قەدباریك/ پیاوی کەمگۆشتو بالآبەرز.

(-مِنَ الخَيلِ): ئەسپی تێقوپاو.

(-مِنَ القُضْبان): توولی درێژو باریك.

(قَدٌ ممشُــوق): بەژنێکی بـــەرزی باریکەلە/ لەشتەنك.

(اَلمِشــقَة (ج) مَماشِق): شـــانەی شانەکردنو شیکردنەوەی کەتانو شتی وەها.

٢-(اَمْشَــقَ- الثوبَ): جلەکەی بە قورِەسوور رەنگکرد.

(اَلمَشْق= اَلمَغْرَة): قورِەسوور.

(ثَــوبٌ مِشَــقٌ ومُمشَّــقٌ وامشــاقٌ): جلێکی بەقورِەسوور رەنگکراو.

مشل: ١-(مَشَــلَ- لَحْمُهُ مُشُولا): گۆشتەکەی کەمیکرد.

(-اللبَنَ): کەمێك شیرەکەیدۆشی.

(مَشَلَ وامْتشلَ- السَيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(اَلماشِل): تێقوپاوی کەمگۆشت.

(اَلمَشَل): دۆشینێکی کەم.

(اَلمِمْشَل): شیردۆشێکی ناسك لە دۆشیندا.

(اَلمَمْشول): تێقوپاوی کەمگۆشت/ لەر/ لاواز.

٢-(اَلمِشــلَوز) (ن): قەیســی ناوکشــیرین لــە (مشمش ولَوز): قەیسیو چوالە پێکهاتووە.

مشن: (مَشَنَ- هُ. مَشْناً): رووشاندی.

(-هُ بالسَوطِ): بە قامچی لێیدا.

(-هُ بالسَّــیفِ): بە شمشێر لێیداو پێستەکەی رووشاند.

(-الناقَةَ): چی لە گوانی مێحوشــترەکەدا بوو دۆشی.

(ماشِـــن (ج) مُشَّـــنٌ): مێحوشـــتری تـــەواو دۆشراو.

(مَشَّنَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەکە بە ناچارییو زۆر شیرەکەی دادا.

(«تَماشَنا جِلدَ الظَربان»): مردووی یەکتریان لــە گــۆرِ دەرهێنـــا/ ناشــیرینترین جنێویان بەیەکتری گوت.

(اِمْتَشَـــنَ- الناقَـــةَ): مێحوشـــترەکەی تەواو دۆشی.

(-السَیفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(-الشـــيءَ): شـــتەکە، بـــە دزییـــەوە بـــردو لەتوکوتیکرد.

(-ثَوبَهُ): جلەکەی داکەند.

(اَلمِشان والمُشـــان): جۆرە فەریکە خورمایەکە یان خۆشترینیانە.

مشو: ١-(اِسْتَمشَى- الرَجُلُ): دەرمانی رِەوانی/ رەوانبوونیخوارد.

(«اِسْتَمشَى- بِكَذا»): بەوە رِەوانبوو.

اَلمَشْـــو والمَشُـــوّ والمَشِـــيّ والمَشــاء: دەرمانــی رەوانبوون/ رِەوانیی کە سك بچێنێت.

مشي: ١-(مشى. مَشْــياً وتِمشاءً): رِۆیشت سا خێرا بێت یان هێواش.

(-بَطْنُهُ. مَشــاءً): ســکی بەربوو/ رِەوانبوو/ سکیچوو.

(-بالنَّمیمَةِ): بەدزمانییکرد/ قسەچنییکرد/ دووزمانییکرد.

(مَشَّى. تَمْشِيَةً): رۆیشت.

(-الرَجُـلَ): پیاوەکـەی ڕەوانـد/ وایلێکرد بڕوات/ ڕەوانەکرد.

(أَمْشى- الرَجُلَ): پیاوەکەی ڕۆیاند/ وایلێکرد بڕوات/ ڕەوانەکرد.

(-هُ الـدَّواءُ): دەرمانەکە ڕەوانیکرد/ سـکی چواند.

ماشى-هُ مُماشاةً: ١-لەگەڵیدا بەریدا ڕۆیشت/ پێبەپێی ئەو ڕۆیشت.

(تَمَشَّى): بەریدا ڕۆیشت/ پیاسەیکرد.

(تَماشَيا): دووانەکە پێکەوە ڕۆیشتن.

(اَلمِشْيَةُ): شێوەی بەپێ ڕۆیشتن.

(اَلماشــي (ج) مُشاة وماشُــون) (فا): ١-بەپێ ڕۆیشتوو/ پیاسەکردوو/ پیادە.

(اَلمُشاة): بەدزمانان/ قسەچنان/ بوختانکەران.

(اَلمُشاة- مِنَ العسكر): سەربازی پیادە (ئەمە پێچەوانەی سوارمیە).

(اَلماشِــيَة (ج) مَواشٍ): مێی وشەی (الماشي) «ئاژەڵ»ە.

المَشّاء: کەسێکە بە پێ زۆر بگەڕێت و هاتوچۆ زۆر بـکات ٢-زمانبـەد/ قسـەهێنەرو بــەر/ ئاشووبگێڕ.

(اَلمَشّــاؤون): شــوێنکەوتووەکانی فەلسەفەی ئەرســتۆن کــە بــە هاتوچــۆوە وانــەی بە شوێنکەوتووەکانی دەدا.

(اَلمَشّائِيَّة): فەلسەفەی ئەرستۆ.

(اَلمَمْشى (ج) مَماش): ڕێڕەو/ شوێنی هاوچۆ/ شۆستە/ ڕاڕەو.

٢-(مَشَــى. مَشْــياً وتِمْشــاءً): ئاژەڵەکــەی/ ماڵیاتەکەی زۆر بوو.

(-تِ المرأَةُ أو الماشِــيَةُ مَشاءاً): ژنەکە منداڵی زۆر بووبــوو یــان ئاژەڵەکــە بەچکــەی زۆر بووبوو.

(أَمْشى): بەچکەی ئاژەڵەکەی زۆر بوو.

(إمْتَشى): بەچکەی ئاژەڵەکەی زۆر بوو.

(اَلماشي): خاوەن ئاژەڵ/ ئاژەڵدار.

(اَلماشــيَةُ (ج) مَواشٍ): ماڵیات کە حوشــترو مانگاو مەڕو بزنە.

٣-(مَشى- زَيدُ. مَشْياً وتِمشاءً): زەید کەوتە سەر ڕێی ڕاست/ ڕانومابوو.

(اَلمِشية): ڕانومابوون/ سەرڕێی ڕاستکەوتن.

٤-(اَلمَشِيَّة= المَشيئَة): خواست.

الملحق:

(مِشي: المَشَايَة): پێلاوێکە وەك سۆل لە ماڵدا لەپێدەکرێت.

مصّ: ١-(مَصَّ وتَمَصَّصَ وامْتَصَّ- الشــيءَ. مَصّاً): شتەکەی مژی.

(والفَصيح الجَيِّد. مَصِصْتُ أَمَصُّ):

(أَمَصَّ- هُ اللبَنَ): شیرەکەی پێ هەڵمژی.

(اَلمَصّ): مژین.

(قَصَبُ المَصّ) (ن): قامیشــی شەکر (چونکە دەیمژن).

(اَلُمصَّةُ والُمصاص- مِنَ الشيءِ): پوختەی شتەکە یان نهێنیی شتەکە.

(«فُلان كريمُ المُصاص»): فیسار ڕەسەنتەواوەو وەجاخزادەیە.

(«هو مُصاصُ قَومِهِ»): ڕەسەنیی لە هەموان پاکترەو وەجاخزادەترە.

(اَلُمصاص): بۆ تاك و جووت و کۆی نێرو مێ دەوترێت.

(اَلُمصاصَة): مژمژە/ هەموو شتێك کە بمژرێت.

(اَلَمصَّاص): ١-فرەمژ/ زۆرهەڵمژ ٢-کەڵەشاخگر.

(اَلَمصَّان): ١-کەڵەشاخگر ٢-نامەرد/ ناپاك و زمانبەد/ بەدخواز ٣-کەسێکە کە نامەردانە بە دەمی مەر بمژێت، بۆ جنێو دەڵێن:

(يامَصَّان): مەرمژی بەدخوازی نامەرد (جنێوە بۆ پیاو).

(يامَصَّانة): (جنێوە بۆ ژن).

(اَلُمصَّان) (ن): قامیشی شەکر.

(اَلَمصُوص (ج) مَصائِص): گۆشتی کوڵاو کە دەخرێتە سرکەوە.

(اَلَمصيص) (ت): جۆرە پەتێکی قایمە.

(اَلِمصيصَة): لەگەن.

(اَلِمَصّ): ئامێری هەڵمژین.

٢-(مَصْمَصَ-الماءَ): ئاوەکەی هەڵمژی/ مژی.

(-الثَوبَ): جلەکەی شت و پاکیکردەوە.

(اَلَمصامِص): پاکژو پوختەی هەموو شتێك.

(إِنَّهُ لِمُصامِصٌ فِي قَومِهِ): ڕەسەن و جسنی تەواوی ناو نەتەوەکەیەتی.

الملحق:

مص: (اَلَمصَّاصَة): ١-قامیشی مژینی ساردەمەنی و شتی لەو بابەتە کە لە پووش یان کاغەزی مێوکراوە ٢-مەمکەمژەی خلافاندنی منداڵ ٣-شووشەی شیری منداڵ کە سەرەکەی مەمکەمژەیەکی پێوەیە.

مصح: ١-(مَصَحَ- الشيءُ مَصْحاً ومُصوصاً): شتەکە ڕۆیشت و برا.

(-بالشَيءِ): شتەکەیبرد.

(-تِ الدارُ): خانووەکە کاول و تەختبوو شوێنەواریبرا.

(-الثَوبُ): جلەکە درا.

(-النَباتُ): ڕەنگی گوڵی ڕووەکەکە ڕۆیشت/ چوو.

(-الكتابُ): نووسینی کتێبەکە چوو، دیارنەما/ کوژایەوە.

(-لَبَنُ الناقَةِ): شیری مێحوشترەکە بڕاو وشکیکرد.

(-اللهُ مَرَضَكَ): خودا نەخۆشییەکەی لەسەر لابردیت.

(مَصَحَ ومَصِحَ- الظِلُّ. مَصَحاً): سێبەرەکە کشایەوەو کورتبوو یان نەما.

(أَمْصَحَ): سێبەری کشاوەو کورتبوو.

(أَمْصَحَ- اللهُ مَرَضَكَ): خودا نەخۆشییەکەی

لەسەر لابردیتو چاکیکردیتەوە.

٢-(ألَمصاحات): پێستی گوێرەکە یان بەچکە حوشتر لە کا یان شتیتر دەئاخنرێتو دەخرێتە بەردەمی دایکی تا وا بزانیت گوێرەکەکەیەتی یان بەچکەکەیەتی بە تایبەتی لە کاتی دۆشیندا.

مصخ: (مَصَخَ- الشيءَ. مَصْخاً): شتەکەی دەرکێشا.

(تَمَصَّخَ-الشيءَ): شتەکەی لەناو شتێکیترەوە دەرکێشاو دەرهێنا.

(إمْتَصَخَ-الشيءَ): شتەکەی لەناو شتێکیترەوە دەرکێشاو دەرهێنا.

(-الشيءُ عَنِ الشيءِ): شتەکە لە شتەکەیتر جیابووەوەو دەرهات.

(إمَّصَخَ-الوَلَدُ): منداڵەکە/ کورپەکە لە سکی دایکی بووەوەو هاتە دەرێ.

(ألَمُصَّاخ) (ن): ڕووەکێکە وەك پیاز توێکڵی هەیە. توێتوێیە.

(ألَمَصُوخَةُ): مەرێکە بنی گوانەکەی نەرمو شل بووبێت.

(ألأُمْصُوخَة (ج) أُمصُوخ وأَماصيخ): ١-ناوە سپیەکەی خورمای «بوردی» کە باشترین خورمایە ٢-گەڵای کزنو قەرسیل.

مصد: ١-(مَصَدَ- الصَبيُ ثَدي أُمِهِ): منداڵەکە/ کۆرپەکە مەمکی دایکی مژی.

(-الشيءَ): شتەکەی مژی.

٢-(مَصَدَ- الرَجُلَ. مَصْداً): پیاوەکەی سەرشۆڕو کەساسکرد.

٣-(ألَمصاد (ج) أَمْصِدَة ومُصْدان): ١-بانی بەرز ٢-پۆپەی شاخ.

(ألَمَصْد والمَصَد): ١-تیژی گەرما ٢-تیژیی سەرما/ سۆڵەی سەرما ٣-هەورەگرمەو باران ٤-بانی بەرز.

(ألَمَصْدَة): تاوە بارانێك.

(«ماأَصابَتنا مَصْدَةٌ»): تاوە بارانێکی لێنەداین/ بەرتاوە بارانێك نەکەوتین.

مصر: ١-(مَصَرَ-الناقَةَ. مَصْراً): مێحوشترەکەی بەسەرپەنجە دۆشی.

(مَصَّرَ- العَطِيَّة): بەخشینەکەی بڕی یان کەمکەم دای.

(تَمَصَّرَ- الشيءُ أَو العَطاءُ): شتەکە کەمبوو یان بەخشینەکە کەمیکرد/ کەمبوو.

(-النَاقَةَ): بەسەری پەنجە مێحوشترەکەی دۆشی.

(إمْتَصَرَ-النَاقَةَ): بەسەری پەنجە حوشترەکەی دۆشی.

(ناقَةٌ أَو شاةٌ ماصِرٌ): مێحوشترێك یان مەرێك کە کەمکەم شیرەکەی دابدات یان لە دادانی شیرەکەدا خاوبێت.

(ألَمَصُور (ج) مَصارٌ ومَصائِرٌ- مِنَ الإبِلِ أَو الشاءِ): خوشترگەلێك یان مەرگەلێك کە شیریان هێواش و لەسەرخۆ بێتەدەرێ.

(عَطاءٌ مَصُورٌ): بەخشینێکی کەم.
٢-(مَصَّروا- المَكانَ): شوێنەکەیان کرد بە شار.
(تَمَصَّرَ- المَكانُ): شوێنەکە بوو بە شار.
(-القَومُ): بڵاوبوونەوەو لەیەك جیابوونەوە.
(-الشيءَ): شوێن شتەکە کەوت.
(الماصِر) (فا): لەمپەری نێوان دوو شت.
(المِصْــر (ج) أمصار ومُصُــور): ١-لەمپەری نێوان دوو شت ٢-بەستو سنووری نێوان دوو پارچە زەوی ٣-شارو ئاوەدانی ٤-کەنار/ لایەکی دوور ٥-میســر بە شاری قاهیرەوو دەوروبەری دەوترێت.
(المِصْران): شاری کوفەو بەسرە.
(المِصْريُّ (م) مِصريَّة (ج) مَصارِ ومَصاريُّ): میسریی/ خەڵکی میسر.
٣-(مَصَرَ- الثَوبَ): جلەکەی بە خۆڵە سوورەکە ڕەنگکرد.
(المصر): گڵێکی سوور.
(المُمَصَّر): بە گڵی سوور ڕەنگکراو.
(المُمَصَّرَةُ): مێی وشەی (المُمَصَّر).
٥-(المَصــير (ج) أمْصِــرَة ومُصران و (حج) مَصارين) (ع ا): ڕیخۆڵە.
(المُمَصَّرَة): کلاّفە یان گولۆڵەی بەنو دەزوو و شتی لەو بابەتە.
الملحق:
مصر: (مَصَّرَ- الشــيءَ): شتەکەیکرد بە هی میسر/ شێوەی میسری لێدا.

(مَصَّــرَ شَــرِكَةً): کۆمپانیاکــەی کــرد بــە میسرییەکی تەواو/ بەڕێوەبەرێتیەکەی هەر میسری بوو.
(مَصَّرَ الأَمصارَ): شارانو ئاواییانو شوێنانی دروستکردو پێکەوەنا.

مصط: (مَصْطَــكَ- الــدواءَ): دەرمانەکەی تێکەڵ بە مەستەکیکرد.
(المَصْطَكــي والمُصْطَكــي والمُصْطَــكاء) (ن) (یونانیـة): درەختێکە بەرەکەی مەیلەو تاڵە جەوییەکی لێدەردەهێنرێتو دەجوورێت.
مصع: ١-(مَصَعَ- البَرقُ مَصْعاً): برووسکەکە شەوقیدایەوە.
(-تِ الدابَّةُ بِذَنَبِها): چواپێکە کلکی هێناوبرد/ جووڵاندی.
(-فُلاناً): بە قامچی یان شتیتر لێیدا.
(-الفَرَسُ): چارەوێکە هێواش ڕۆیشت.
(-الطائِرُ بذرقِهِ): باڵندەکە ڕیقنەیکرد.
(-تِ المَرأَةُ بالوَلَــدِ): ژنەکە منداڵەکەی بوو/ لێی بووەوە.
(-هُ): هەڵیگولۆفت.
(ماصَــعَ. مُصاعــاً ومُماصَعَــةً): جەنگــی/ شەڕیکردو بەرەنگارییکرد.
(-قِرْنَــهُ): بەرەنگــاری هاوکووفەکەی خۆی بووەوەو دایە بەر شمشێر یان شتیتر.
(-بِلِسانِهِ): جنێوی پێدا.
(أَمْصَعَ- الطائِرُ بذرقِهِ): باڵندەکە ڕیقنەکەی

(تووردا/ فرێدا/ فیچقاند).
(-تِ المَرأةُ بوَلَدِها): ژنەکە کورپەکەی بوو.
تَماصَعَ- القَومُ في الحَربِ: خوێشــگەل زۆر بە گەرم جەنگینو بەگژداچوون.
(إنْمَصَعَ- الحِمارُ): کەرەکە گوێی قوتکردەوە.
(الماصِع) (فا) (م) ماصِعَة) (ضد): ١-شەوقدار ٢-بێشەوق.
(المَصْع) (مص): بازار.
(المِصع): شەرکەر بە شمشێر.
٢-(مَصَعَ- فُؤادُ فُلان مَصْعاً): لە ترســان یان لە پەلەپەلیدا دڵی چوو.
(-الرَجُلُ في الأَرضِ مُصوعاً): کەوتە ڕۆیشتنو گەڕان.
(-لبنُ الناقَةِ): شیری حوشترەکە وشکبوو یان کەمبوو.
(ناقَةٌ ماصِعٌ وماصِعَةٌ): حوشترێك کە شیرەکەی وشك یان کەمبووبێت.
(مَصَعَ —ماءُ الحَوض): ئاوی گۆلەکە کەمیکرد/ کەمبوو.
(أمْصَــعَ- القَــومُ): شــیری حوشــترەکانی خوێشگەل برا/ وشکیکرد.
(-تِ المَرأةُ وَلَدَها): ژنەکە کەمێك شــیری بە کۆرپەکەیدا.
(إنْمَصَــعَ- في الأَرضِ): بــە زەویــدا کەوتــە گەڕان/ ڕۆیشت.
(إمْتَصَعَ- في الأَرضِ): بە زەویدا ڕۆیشتو پێداگەڕا.

(الماصِــع (م) ماصِعَة): ١-ســەری خۆهەڵگرو دوورەوە کەوتوو ٢-کەملێڵ (ضد): ڕووناك.
(المَصُوع): پیاوی ترسنۆکی بێورەی دڵچوو.
٣-(مَصَّــعَ- القَضیــبَ): وازی لــە توێکڵــی چێوەکــە/ چیلکەکــە هێنــا تا بەســەریەوە وشکبێتەوە.
٤-(أمْصَعَ- العَوسَجُ): توترکەکە بەریگرت.
(المُصْعَــةُ والمُصَعَةُ (ج) مُصْــع ومُصَع) (ز): بــەری تووترك (کــە وەك تــووە وردە وایەو دەخورێت).
٥-(أمْصَعَ لِفُلانٍ بحَقِّهِ): پێی لە مافی فیسار نا.
٦-(الماصِع (م) ماصِعَة): ئاوی سوێر.
(المَصِع): منداڵێك کە بە پەرۆی گرموڵەکراو یاریبکات.
(-المُصْعَةُ والمُصَعَــةُ (ج) مُصْع ومُصَع (ح): باڵندەیەکی بچووکە.
مصل. (مصــلَ- اللبنَ مَصلاً): (شــیرەکە/ ماســتەکە)ی کــردە پەڕۆیەکــەوە ئاوەچۆڕە بێت/ خەستبێتەوە.
(-مالَهُ): داراکەی لە شتی بێکەڵکدا بەختکردو بلاّوکردەوە.
(-الجُبنُ ونَحْوُهُ. مَصْلاً ومُصُولاً): پەنیرەکەو شتیوا ئاوەچۆڕ بوو.
(-الجرحُ): برینەکە شــتێك زرچکاوی لەبەر ڕۆیشت.
(مصل الدم): پلازمای خوێن.

(أَمْصَلَ- الغَنَمَ): مەڕەکەی تەواو دۆشی.
(-مالَـهُ): داراکـەی/ سـامانەکەی بێهوودە تەخشانو پەخشان کرد/ بەفیڕۆیدا.
(-تِ المَرأَةُ): ژنەکە منداڵەکەی بە نەبەکامیی لەبارچوو.
(مُمْصِـل): ژنـی منـداڵ لەبارچـوو بـە نەبەکامیی.
(اَلَمصـل (مص) مِنَ اللَّبَـنِ و نَحْوَهُ): ١-ئاوی شیرو ماسـتو ئەو بابەتانە کە بە توورەکەو شـتیتر دەگیرێت ٢-(طب): جۆرەها دەرمانی شـلکراوەو گـیراوە کە بە شـریقە لـە لەش دەدرێت.
(اَلَمصالَة= المَصْل. اَلُمصالَة: ١-المَصل: ئاوی شیرو ماستو ئەو بابەتانە کە دەگیرێت ٢-چۆراوگەی دەلآندن/ دلۆپەی مەرکانەو گۆزەو شەربە.
(اَلماصِل) (فا): کەمەکە شـیرێك یان کەمەکە بەخشینێك.
(اَلُمصْلاء): ئافرەتی باڵباریك.
(اَلِمْصَل): ١-شووشەی شرینقە کە دەرمانەکەی تێـدا دەگیرێتـەوە ٢-ئـەوەی سـامانەکەی/ داراکەی بۆ ڕابواردنو ڕێی خراپە تەخشـانو پەخشان دەکات.
مض: ١-(مَضَّ- الجرحُ فُلاناً. مَضّاً ومَضيضاً): برینەکە (ئازاری/ ئێشی) بە فیسار گەیاند.
(-الكَحْـلُ العَينَ بِحَدَّتِــهِ): کلەکە ئازاری بە چاوەکە گەیاندو سووتاندیەوە/ کزاندیەوە.
(-الخَلُّ فاهُ): سـرکەکە دەمـی چووزاندەوەو سووتاندی.
(-الشـيءُ فُلاناً. مَضّاً): شـتەکە سوێی بردە دڵی فیسارەوەو ئاگری بەردایە دڵی.
(-مِنَ الشـيءِ. مَضَضاً): بە شـتەکە تووشی داخو ژانەدڵ بوو.
(-مَضَـاً ومَضاضَـةً ومَضيضاً): کۆسـتەکە سوێی بردە دڵیەوەو پەرێشانیکرد.
(«مَضِضتُ لِلأَمر»): بۆ کارەکە سـوێ چووە دڵمەوە.
(مَضَّـضَ. تَمْضيضاً): ١-ئاوێکی خواردەوە کە لە سـوێریدا نەدەخورایەوە ٢-سـوێیو ژانی کۆست چووە دڵەوە.
(ماضـا-ه): ناکۆکیـی زۆری لەگەڵـدا کرد/ مشـتومڕی گەرمـی لەگەڵـدا کـردو پێـی لێداگرت.
(أَمَضَّ-هُ الأَمرُ): کارەکە ئاگری تێبەرداو لای زۆر سەختو دژوار بوو.
(-هُ الجرحُ ونَحْوُهُ): برینەکەو شتیتر ئازاری/ ژانی زۆری دایە.
(«أَمَضَّني كَلامُ فلان»): قسـەی فیسار ژانی بردە دڵمەوە/ ئازاریدام.
(-هُ جِلْدُهُ): پێستەکەی هاتە خورووو.
(تَماضَّ- القَومُ): خوێشـگەل کەوتنە (شەڕو بنار/ ناحەزیی لەگەڵیەك).
(اَلَمض) (مص): ژانچوونەدڵی ئازاری برین.

(كَحلٌ مَضٌ): كلێكى تيژو بە ئازار.
(رَجُلٌ مَضُّ الضَربِ): پياوێكى دەستقورسەو لێدانى بە ئازارە.
(اَلمَضَّة): ١-مێى وشـەى (اَلمَضّ)ە ٢-ئازاردانى جارێك/ سوێو ژانەدڵى جارێك.
(إمْرَأةٌ مَضَّة): ئافرەتێكە بەرگەى هيچ شتێك ناگرێت كە تووشيبێت.
(ألبانٌ مَضَّة): ماستى ترش.
(اَلمَضَض) (مص): ١-سوێ/ ژانەدڵى (كۆستكەوتن، وەى) ٢-ماستى ترش.
(اَلمَضاض): ئاگرتێبەربوونى جەرگو هەناو/ سوێ رژانەدڵ.
(اَلمَضَاض): ١-ئاوێك كە لە بەر سـوێرييەكەى نەخورێتــەوە ٢-(گل/ ژان)ى چـاو/ و ئازارى شوێنێترى لەش كە گينگڵ بە مرۆڤ بدات.
(اَلمَضَّاض): سووتێنەر، (ئازارو خەفەت، سوێى دڵ) كە گڕ لە مرۆڤ بەردەدات.
٢-(مَضَّ- الشيءَ. مَضّاً): شتەكەيمژى.
٣-(مِضُّ ومِضَّ ومِضٌّ): وشـەيەكە بە واتاى (نەء)ەو چاوەڕێى وەلاميش دەبێت.
(اَلمِـضُ): نەوميە بە دەم بڵێى ناو بە تەمايش بيت بڵێى باشە.
(اَلمُضاض): پوختەو هەڵبژاردە.
(«فُلان مِن مُضاضُ القَومِ»): فيسار لە هەرە چاكەكانو هەڵبژاردەى نەتەوەكەيەتى.
٤-(مَضمَضَ- الماءَ في فيهِ مَضْمَضَةً ومَضْماضاً ومِضماضاً): ئاوەكەى لە دەمدا شڵەقاند.
(-الثَوبَ وغَيرَهُ): جلەكە يان شتيترى شت.
(-النَعاسُ في عَينيــهِ): وەنەوزگرتى/ چاوى نيشتو خەو تێيدا.
(-الكَلْــبُ في أَثَــرِهِ): ســەگەكە بــە دوايــدا مرەمرێكرد/ مراندى.
(اَلمِضْمــاض): ١-ســوێ/ ســووتانەوە ٢-پياوى سووكەڵەى گورج/ خێرا ٣-خەوتن/ خەو.
(اَلمَضْمَضَةُ) (مص): ١-ئاو لەدەمدا شڵەقاندنو رادان ٢-شــتنى جــل ٣-خەوبردنەوە/ وەنەوز ٤-فيشكەى مارو شتى وەها دەڵێن/ بەدەرهێنانو جووڵانى زمانى مار دەڵێن.
مضح: (مَضَــحَ- وأَمْضَحَ- عِرضَهُ. مَضْحاً): نامووســى لەكەدار كرد/ ئابڕوو و نامووســى بردو زڕاندى.
(-عَنهُ): لەسەرێكردەوە/ بەرگريى لێكرد.
(-تِ الشَمسُ): هەتاو بلاوبووەوە.
(-تِ الإبلُ): حوشترەكان بڵاوبوونەوە.
(-تِ المَزادَةُ): كوندەكە ئاويدەلاند.
(أَمْضَــحَ- عِرضَهُ): نامووســى لەكەداركرد/ نامووسيبردو زڕاندى/ ئەتكيكرد.
مضد: (مَضِــدَ. مَضَداً): قينــى لێهەڵگرت/ كينەى لێكێشا.
مضــر: (مَضَرَ ومَضُــرَ ومَضِــرَ- النَبيذُ أو اللَّبَنُ): شەرابەكە يان ماستەكە ترشبوو.
(مَضَّرَ-هُ): برديەوە سەر خێڵى (مُضَر). بۆيە

ناویان ناوە (مُضَر) چونکە حەزی لە ماستی ترش کردووە.
(مَضَّرَ مُضَرَ): موزەری فەوتاند.
(تَمَضَّـرَ): خۆیکرد بە (مُضَـر)ی یان خۆی بەوان چواندو لەسەریکردنەوە.
(لَبَنٌ ماضِر): ماستێکی ترشاو/ ترش.
(«ذَهَبَ دَمُهُ خِضْراً ومِضراً): خوێنەکەی بە فیرۆ رۆیشت.
(لَبَنٌ مَضِرٌ): ماستێکی ترش.
(ذَهَبَ دَمُهُ خَضِـراً مَضِراً): خوێنەکەی بە فیرۆ رۆیشت.
(المَضـارَة- مـن اللبن): ماسـتێکی ترش کە ئاوەکەی لەبەر بڕواتو خۆشبێت.
(لَبَنُ مَضيرٌ): ماستێکی ترش.
(المَضـيرَةُ) (ط): خواردنێکـە بە ماسـتێکی ترش بکرێت.
٢-(مَضَّـرَ-اللهُ لهُ الثَناءَ): خـودا پایەو ناوی باشی پێبەخشی.
(تَمَضَّرَ-تِ الماشيَةُ): ئاژەڵەکە قەڵەو بوو.
(عَيشٌ مَضِرٌ): ژیانێکی تێروتەسەل/ خۆشو هێمن.
(أخَذَهُ خَضِراً مَضِراً): تەڕو تازەو ناسـکبوو کە بردی یان بە خۆڕایی بردی.
مضغ: (مَضَغَ- الطَعامَ. مَضْغاً): خواردنەکەی جوو و بە زمان هەڵگێڕو داگێڕیکرد.
(مَضَّغَ-هُ الشيءَ): شتەکەی پێجوو.
(ماضَـغَ-هُ القِتـالَ أوِ الخُصومَةَ): جەنگو دوژمنایەتیان لەگەڵیەکدا درێژەپێدا.
(أمْضَغَ هُ الشيءَ): شتەکەی پێجوو.
(-التَّمرُ): کاتی جوونو خواردنی خورماکە هات.
(-اللَّحمُ): گۆشتەکە خۆشبوو و خورا.
(الماضِغ (ج) مُضَّغ) (فا): شتجوو.
(الماضِغان والماضِغَتان): هەردوو کاکیلە.
(المُضْغَةُ (ج) مُضَغ): پلەگۆشتێك یان پارچە شتێك کە دەجوورێت یان پارووییەك.
(مُضَغُ الأُمورِ والجراحات): کارە بچووکەکانو زامە وردەکان.
(المَضاغ): ١-جوون/ ئەوەی کە دەجوورێت.
(«ماعِنْدَنـا مَضـاغٌ»): شـتێکمان نییە کە بیجووین/ کە بیخۆین.
(المُضاغَـة): ١-ئـەوەی کـە دەجوورێت وەك بنێشـتو شـتیتر ٢-ئـەوەی کە لـە دەمتدا دەمێنێتـەوە/ ئەو وردە خواردنانەی کە پاش جوونو قووتدان دەمێنێتەوە.
(المَضَّاغَة): ١-گەوج ٢-کەسێکە شت زۆر بجورێت یان شت زۆر بڵێتو منجەمنج بکات.
(المَضيغَـة (ج) مَضيغٌ ومَضائِـغٌ): ١-هەموو گۆشـتێك کە بە ئێسـقانەوە بێت ٢-سـەری ئێسقانی کاکیلە کە لە بن گوێدایەو کەمەکێك دەرپەڕیوە ٣-ماسولکە.
(المواضِغ): دانەخرێکان.
مضى: (مَضى. يَمْضي ومَضا يَمْضو- الشيءُ

مُضُوّاً ومُضِيّاً): شــتەكە ڕۆیشــت/ تێپەڕی/ رابورد/ بەسەرچوو/ وازی هێنا.
(-سَبيلَهُ ولِسَبيلِهِ): مرد/ کۆچی دواییکرد.
(-علــى الأَمرِ. مَضــاءً و مُضُوّاً): ١-لەســەر کارەکە ڕۆیشتو وازی لێنەهێنا ٢-بە ئەنجامی گەیاندو تەواویکرد.
(أَمْــرٌ مَمْضُوٌّ عَلَيهِ): کارێکــی ئەنجامدراوو لەسەر ڕۆیشتوو/ تەواو کراو.
(-عَلى البَيعِ): ڕێی بە فرۆشتنەکەدا.
(مَضى- السَّيفُ. مَضاءً): شمشێرەکە تیژ بوو بری.
(مَضَّى- الأَمرَ تَمْضِيَةً): کارەکەی (ڕاپەڕاند/ بەجێهێنا).
(أَمضى- الأَمرَ إِمْضاءً): کارەکەی (بەجێهێنا/ ڕاپەڕاند/ تەواوکرد).
(«أَمضــى الحاكِــمُ حُكمَــهُ»): دادوەرەکــە بڕیارەکەی پیادەکرد.
(-البَيعَ): کڕین یان فرۆشتنەکەی ڕێدا.
(«إِمضاء الصُّكُوك والرَّسائِل»): (ئیمزاکردن/ مۆرکردن/ شەقڵکردن)ی چەك یان نامەکان.
(تَمَضّــى- الأَمــرُ): ١-کارەکــە جێبەجێبوو ٢-کارەکە شیاو ڕێی پێدرا یان پێشکەوت.
(-الرَّجُلُ): پیاوەکە پێشکەوت/ سەرکەوت.
(أَلمُضْواء): پێشکەوتن و سەرکەوتن.
(مَضى على مُضُوائِه): لەسەر پێشکەوتنەکانی ڕۆیشت.

(أَلماضِــي (فــا) (ج) (مَواضٍ): ١-ســەردەمی ڕابوردوو/ تێپەڕیو/ کاتی بەسەرچوو ٢-شمێر ٣-(عند النحــاة) لای زمانەوانەکان: کرداری ڕابــوردوو کــە لەپێش ئــەو دەمەدایە کە تۆ تیایدایت.
(أَلمَضَاء): زۆر هەتەر/ زۆر سوورخواست.
(«أَنــتَ مَضّــاءٌ على مــا عزمــتَ عَلَيهِ»): تۆ زۆر هەتەریت/ سوورخواســتیت لەســەر ئەوەی نیازتکردووە/ بڕیارت لەسەر داوە.
(أَلإِمْضاء (مص) في اصطلاح الكتاب والتُّجار): لەلای نووســیارو بازرگانەکان: ناوی پیاوەکە یان نیشانەیەك بۆ دیاریکردن و ساغکردنەوە لەســەر چەکێك یان نامەیەك دەینووســێت/ مۆریدەکات/ شەقڵیدەکات/ ئیمزایدەکات.
مــطّ: ١-(مَــطَّ- الشــيءَ. مَطّاً): شــتەکەی (درێژکرد/ کشاندی).
(-الدَّلوَ): دۆلکەکەی (ڕاکێشا/ سەرخست).
(-خَدَّهُ): فیزی نواند/ لووتبەرزییکرد.
(«مَطَّ شَدَقَهُ»): چەنەی درێژکرد/ درێژەی بە قسەکەیدا.
(-الطائِــرُ جَناحَيــهِ): باڵندەکــە باڵەکانی بڵاوکردەوە.
(-خَطَّــهُ أَو خَطْــوَهُ): هەنگاوەکانی درێژو فراوانکرد.
(مَطَّطَ الرَجُلَ): جنێوی بە پیاوەکە دا.
(-الشيءَ): شتەکەی (کشــاند/ زۆر ڕایکێشاو

فراوانیکرد/ گەورمیکرد).

(تَمَطَّطَ): کشاو لینجبوو.

(«هذا دِبسٌ يَتَمَطَّطُ لِخُثُورَتِهِ»): ئەمە دۆشاوێکە لە خەستیدا دەکشێت/ کشی هەیە.

(-فِي الكَلامِ): درێژەی بە قسەکە دا بەهاراتی پێوە کرد واتا رەنگاورەنگیکرد.

(المَطَّاط): شیری مێحوشتری مەیوی ترش.

(المَطَّاط= الكاوتشوك): لاستیك/ مادەیەکی لینجە بۆ ئەمرۆی شارستانیەتی کەڵکێکی زۆری هەیە. لاستیکێکی خەتکوژانەوەو هەندێك بەرگی چنراوو کەلوپەلی یاری و تایەی ئوتومبیل و گەلێك شتیتری لێدروستدەکرێت لە قەدی هەندێك داری وڵاتە گەرمەسێرەکان دەردەهێنرێت.

(المُطَيطى والمُطَيطاء): بە فیزەوە خۆبادان/ کەشوفشکردن لە رۆیشتندا دەستراوەشاندن.

(المَطِيطَة (ج) مَطائِط): لیلاوی خەستەوەبووی بنی گۆل کە دەمێنێتەوەو لینج دەبێت و کێشیدێت.

٢-(مَطْمَطَ): منجەمنجیکرد/ لە قسەکردندا خاووخلیچکبوو/ بێتابوشت و بێتاقەت قسەیکرد یان نووسی.

(تَمَطمَطَ- الماءُ): ئاوەکە کشاو درێژبووەوە.

مطح: (مَطَحَهُ بِيَدِهِ): بەدەست لێیدا.

(تَمَطَّحَ وامْتَطَحَ- الوادي): دۆڵەکە پڕ لە ئاو بوو و ئاوەکەی بەرزبووەوە.

مَطَخَ- العَسَلَ مَطْخاً): هەنگوینەکەی لستەوە.

(-الرَّجُلَ بِيَدِهِ): بەدەست لە کابرایدا.

(-عَرضَهُ): نامووسی شکاندو لەکەوداریکرد/ نامووسیبرد.

(المَاطِخ) (فا): ١-لێسەرەوە ٢-چارەوێی سستە غار.

(المَطّاخ): ١-گەوج ٢-فیز زل/ لووتبەرز ٣-دەمپیس/ زمانپیس/ جنێوفرۆش ٤-درۆزن.

(يُقالُ لِلكَذّابِ «مطخ مَطْخ أو مِطِخ مِطِخ»): بە درۆزن دەڵێن. فشەیە فشەیە/ قسەکانت پڕوپووچن.

مطر: ١-(مَطَرَ-تِ السَّماءُ مَطْراً ومَطَراً): بارانباری/ ئاسمان باراندی.

(-السَّماءُ القَومَ): باران بەسەر خوێشگەلدا باری.

(-القِربَةَ. مُطُوراً ومَطْراً): کوندەکەی پڕکرد.

(-الفَرَسُ): چارەوێکە خێرایکرد/ گوری دایە خۆی.

(-تِ الطَّيرُ): پەلەوەرەکە خێرا داهاتە خوارێ.

(أَمْطَرَ-تِ السماءُ): باران باری.

(-السَّماءُ القَومَ): باران بەسەر خوێشگەلدا باری.

(-الرَّجُلُ): ئاوچەوانی ئارەقیدەردا.

(«كَلَّمتُ فُلاناً فَأَمْطَرَ واسْـتَمْطَرَ»): قسەم لەگەڵ فیساردا کرد سەریداخستو ناوچەوانی ئارەقیدەردا.

(أَمْطَرَ- الرَجُلُ): کەوتە بارانەکەوە.

(-المَكانَ): شوێنەکەی دی بارانی لێدەبارێت.

(تَمَطَّرَ): بەربارانکەوت ٢-داوای بارانبارینیکرد.

(-تِ الطَيرُ): باڵندەکە تیژ داهاتە خوارەوە.

(-بِهِ فَرَسُـهُ): چارەوێکـە تاویگرتو کەوتە غارێکی تیژ وەك تاوی باران.

(-تِ الخَيـلُ): ئەسپسـوارەکان بەتاو هاتنو پێشبرکێیاندەکرد.

(إسْـتَمْطَرَ- اللهَ): لە خـودا پاڕایەوەو داوای باران بارینیکرد.

(-المَكانُ أَو الزَرعُ): شـوێنەکە یان کشـتەکە پێویستی بە بارانبوو.

(-الرَجُلُ): خۆی لە باران پەنادا.

(-ثَوبَهُ): لە باراندا بەرگەکەی پۆشی.

(-فُلاناً ومِن فُلانٍ): داوای چاکەی لە فیسـار کرد.

(-لِلسِّياطِ): بەر قامچی کەوت.

(«لاتَسْتَمطر الخَيلَ»): ئەسپەکە بەر قامچی مەدە.

(اَلماطِر): باراناوی/ بە باران.

(اَلمَطِر): باراناوی/ بەباران.

(يَومٌ مَطِرٌ): ڕۆژێکی باراناوی/ بەباران.

(اَلمَطَر (ج) أَمطار): باران.

(اَلمُطْرَةُ): تاوەبارانێك.

(اَلمَطَـرَةُ): ١-مەشـکەو کوندە ٢ ناوەڕاسـتی گـۆل ٣-مەتارەی ئـاو کە لە کانزایـەو لبادی تێگیراوە.

(إمْرَأَةٌ مَطِـرَةٌ): ئافرەتێکی پاكو تەمیز کە هەر خەریکی شتنو خاوێنیی بێت.

(اَلمِطار والمَطارَة- مِنَ الآبار): چاڵاوی دەمواڵا/ دەمکراوە/ فراوان.

(اَلمَطَّارُ- مِنَ الخَيل): ئەسپی تیژڕەو/ بەتاو.

(اَلمِطـير): ١-باراناویـی ٢-ئەو شـتەی بارانی بەرکەوتبێت.

(سَـحابٌ مِمْطـار): هەورێکـی (بەبـاران/ باراناوی).

(اَلمِمْطَر والمِمْطَرَةُ): مشەمای باران ئەوەی لە تاو باران لەبەر ئەکرێت.

(اَلمُشَمَّع) (عامية): مشەمای باران.

(اَلمُتَماطِر): هەوری تاوتاوبارێن.

(اَلمُتَمَطِّر): کەسـێکە کە گەشـتی پاش باران بکات.

(«خَرَجَ مُتَمَطِّراً»): پاش باران بۆ سەیرانچوو/ گەرانچوو.

(اَلمُتَمَطِّـر): چارەوێـی تیـژڕەو/ خێـرا ٢-ئەسپسوارێك کە ئەسپەکەی بە گوڕ بێت.

(اَلمُستَمْطِر) (فا): بارانخواز/ پێویست بە باران.

(اَلمُسْـتَمطَر) (مفـع): شـوێنی بارانگرتوو/ باران لێدراو/ بەرباران.

٢-(مَطَرَ- فِي الأَرضِ مُطوراً): بەسەر زەویدا ڕۆیشت.
(«ذَهَــبَ ولا أَدری مَن مَطَرَ بِهِ»): ڕۆیشــت نازانم کێ بردی.
(-العَبــدُ): کۆیلەکە لە دەســت خاوەنەکەی هەڵات.
(تَمَطَّــرَ- الرَجُــلُ فِي الأَرضِ): بــە زەویــدا ڕۆیشت/ ملینا.
٣-(مَطَرَ- الشيءُ مُطوراً): شتەکە بەرزبووەوە.
٤-(إستَمطَرَ- الرَجُلُ): بێدەنگبوو.
٥-(المُطْر): ١-گوڵی گەنمەشامی ٢-نەریت.
(المُطْرَةُ والمِطْرَةُ والمَطَرَةُ): نەریت.
٦-(المَطْران والمِطْران (ج) مَطارِنَة مَطارين): ســەرۆکی قەشــەکان/ مەتــران (لە وشــەی میتریبولیتی)ی یۆنانییەوە وەرگیراوەو واتاکەی (شاری شاران)ە چونکە جێگەی مەتران لە شار یان شارۆچکەیەکدا دەبێت.
مطع: (مَطَــعَ- فِي الارضِ مَطْعاً ومُطوعاً): سەری خۆی هەڵگرت ڕۆیشتو دیارنەما.
(-الشيءَ): بەپێشی دانی شتەکەیخوارد.
(الماطِع (فا) الناطِع): پوخت.
(«بياض ماطِع ناطِع»): ســپییەکی پوخت/ سپییەکی ڕووتی بێلەکە/ بێگەرد.
مطق: (تَمَطَّقَ- الطَعام): چێشتەکەیچەشت.
(-الرَجُلُ): مڵچەی شتەکەیکرد کە چەشتیو لای خۆشبوو.

(-تِ القَوسُ): کەوانەکە شەقیبرد.
(المَطْقَةُ): شیرینی شتەکە/ خۆشیی شتەکە.
(«تَمْرُهُــم لَــهُ مَطْقَــةٌ»): خورماکــە یان شــرینییەکی خۆشــی هەیــە خورماکــەی دەمڵچێنرێت.
مطل: ١-(مَطَــلَ-هُ حَقَّهُ وبِحَقِّــهِ. مَطْلاً): دانەوەی مافەکەی دواخست نەمڕۆ بە سبەیی پێکردو گفتی دانەوەی نەبردەسەر.
(-الحَبلَ): گوریسەکەی درێژکردەوە.
(-الحَديدَ): ١-ئاســنەکەی کوتــا تا درێژ بێت ٢-دایڕشتو پانیکردەوە بە شێوەی تەختەئاسن ڕەقاندیەوە و تەنکیکرد.
(ماطَلَ-هُ بِحَقِّهِ. مِطالاً ومُماطَلَةً): مافەکەی دواخســتو ئەمــڕۆ بــە ســبەیی پێکــرد/ خاياندی.
(- الدَيْــنَ): وامەکەی نەدایــەوەو خاياندی/ دوایخست/ دەستیدەبەستیی پێکرد.
(إمْتَطَــلَ-هُ حَقَّــهُ): مافەکەی دواخســتو ئەمرۆبەسبەیی پێکرد/ خاياندی.
(-النَبــاتُ): (گیاکە/ ڕووەکەکــە) باڵایکردو تێکئالا.
(إمَّطَلَ- الشيءُ): شتەکە درێژبووەوە.
(المُطْلَة والمَطَلَة): ناوی ماوەی بنگۆل.
(المِطالَة): پیشــەی ئاسنگەر/ ئاسنگەریی. کە ئاسن دەکوتێتەوەو پانو درێژی دەکاتو شتی لێدروستدەکات.

(أَلْمُطَّال): ئاســـنگەر کە ئاسن دەکوتێتو پانو درێژی دەکاتو شتی لێدروستدەکات.

(أَلمَطَّــال والمَطــول): ئاســنگەرێکە کــە زۆر خەریکی ئاسنگەرییبێت.

(أَلمَطيلَةُ): ئاســن کــە دەخرێتە کــوورەوەو سووردەکرێتەوەو دەکوترێت تا ببێتە تەختە ئاســنووۆ شــتی لێ دروســتبکرێت/ ئاســنی (کوتراو/ گونجێنراو رەقاو).

(أَلمِطَل): چەکوشی ئاسنگەر.

٢-(أَلْمُطَلَّــة): شــتێکی کــەم کە لە مەشــکە دادەکرێت.

(أَلمِطَل): دز.

مطو: (مَطــا. يَمْطُو. مَطْواً): (توند/ خێرا) رۆیشت.

(-بالقَوم): لە رۆیشــتندا یان لە رێرۆیشتندا لەگــەڵ خوێشــگەلدا بوو/ بەشــدارییکردن/ هاورێی کردن.

(مَطِيَ يَمْطى مَطاً): درێژ بوو درێژمیکێشا/ کشا.

(أَمطــى- الدابَّة): ســواری چوارپێکە بوو بۆ سواریی تەرخانیکرد.

(-هُ الدابَّةَ): سواری وڵاخەکەیکرد.

(تَمَطّــى): ١-کشــاو درێژبــوو/ خــۆی کشــاند ٢-رۆیشتنێکی زۆر رۆیشت/ ماوەیەکی زۆر رۆیشت.

(-الرَجُــل): خۆی قنج کــردەوەو بە کەشو فشو دەست راوەشانەوە رۆیشت.

(إمْتَطى- الدابَّة): سواری وڵاخەکە بوو.

(أَلمَطا) (مص): پشت.

(مَطــوان): دووپشــت (دووانــە) (مثنــاەُ): جووتێك.

(ج) أَمطــاء: پشــتەکان: پاڵــەکان (چونکــە درێژبۆتەوە).

(أَلمَطْــو (ج) مِطاء وأَمطــاء ومَطِيّ): گەڵای تەری دارخورما کــە بە درێژیی لەتیدەکەنو پشتی پێدەبەستن، دەیکەن بە پشتێن.

(أَلمِطــو (ج) مِطاء وأَمْطــاء ومَطِيّ): گەڵای تەری دارخورما لە باری درێژیی لەتیدەکەنو دەیکەنە پشتێن.

(أَلمِطْو (ج) مِطــاء): ١-لقی دارخورما (لەبەر درێژییەکەی وا ناونراوە) ٢-گوڵی گەنمەشامی ٢-هاورێو هاودەم/ هاوکووف (چونکە لەگەڵتدا دەبێت).

(أَلمَــطْــوَةُ): ١-جــارێــك خێــرا رۆیــشتــن ٢-کاتژمێرێك.

(مَضَت مَطْوَةٌ مِنَ اللَيل): کاتژمێرێکی شەو رۆیشت/ تێپەری.

(أَلمَطِيَّــة (ج) مَطايــا ومَطِــيّ): وڵاخ کــە ســواریدەبن (نێــرو مێی ئەم وشــەیە یەکە. حوشتری نێرو مێحوشتر هەر ئەو واتایەیە).

(أَلمُطواء): ١-کشانو درێژبوون ٢-درێژیی.

(أَلأُمطِــيّ): ١ بەژندرێــژی رێــكو قنــج ٢-گەومنێکە/ جەوییەکە دەخورێت.

مظ: ١-(مَظَّ-هُ مَظّاً): سەرزەنشتیکرد.
(ماظَّ-هُ مِظاظـاً ومُماظَّةً): بەگژیداچوو و جنێوی پێدا.
(-الخَصمَ): ناحەزەکەی/ نەیارەکەی بەرنەداو دوایکەوت.
(أمَظَّ-هُ): جنێویدایە.
(تَماظَّ- القَومُ): بەگژیەکدا چوونو شەرەجنێویانکرد.
(المَظاظَة): دڕندەییو ڕەفتار ناشیرینییەکی زۆر.
٢-(المَظّ) (ن): ١-هەناری کێویو ٢-دۆشاوێکی کەتیرەیی سوور.
مظع: (مَظَّعَ ومَظَّعَ الوَتَرَ. مَظْعاً): ژێکەی وشککردەوەو لووسیکرد/ سافیکرد.
(تَمَظَّعَ- المأكُولَ): خواردنەکەی هەموو خوارد/ ماشییەوەو هیچی نەهێشتەوە.
(-الظِلّ): دوای سێبەرەکە کەوت لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر.
(-في الرعي): لە کاتی لەوەڕاندنەکەدا پاشکەوت.
(المُظْعَة): پاشماوەی گیاو لەوەڕ.
مع: ١-(مَعَ ومَعْ): لەگەڵ/ لەتەك.
(«أللهُ مَعَكُم»): خوداتان لەگەڵبێت.
(«إفعَل هذا مع هذا»): ئەمە لەگەڵ ئەوەدا بکە (بۆ لەگەڵبوونی کاتدا) وەك: (جِئتُكَ مع العَصْرِ): لەگەڵ عەسردا هاتمە لات.

(مَعَ): بە واتا لەلای ئەگەر «مِنْ» چووە سەری.
(جِئتُ مِن مَعِ القَومِ): لەلای خوێشگەلەوە هاتم.
(مَعاً): پێکەوە.
(جاءَ زيد وعمرُ مَعاً): زەیدو عەمر پێکەوە هاتن (بۆ کۆیش هەر دەبێت).
(جِئنا مَعاً): پێکەوە هاتین.
(واو المَعِيَّة): واوی لەگەڵدا بوون/ واوەکە بە واتای «مَعَ» بەکاردێت.
سِرتُ والجَبَلَ: لەگەڵ کێوەکەدا ڕۆیشتم واتا بە درێژایی شاخەکە ڕۆیشتم.
٢-(مَعْ): باعەو بارەی مەڕو بزنو بەرخو کارو ئاڵەوانەیە.
(مَعَّى الخَروفُ): بەرخەکە (باعاندی/ باراندی).
مَعّ: ١-(مَعَّ- الشَحْمُ مَعّاً): بەزەکە توایەوە.
٢-(مَعْمَعَ): بە پەلە کردی/ خێرایکرد.
(-القَومُ): ١-خوێشگەل (گەرم/ توند) جەنگین ٢-بە قرچەی گەرمادا ڕۆیشتن.
(-الشَيءُ المُحْتَرِقُ): شتە سووتاوەکە کەوتە قرچە قرچ یان چزەچز/ قرچو هووڕ سووتا.
(-تِ السَماءُ المَطَرَ على الأَرضِ): (بارانە خورەکە/ لێزمەکە) خرمەیهاتو زەویەکەی شتەوە.
(المَعْمَعَة (مص) (ج) مَعامِع): ١-قرچەی

ســووتانی قامیش و شــتی وەها ٢-نەعرەتەو گرمــەی قارەمانانــی لە جەنگــدا ٣-قرچەی گەرما.

(اَلمَعامِع): جەنگ/ شەڕو ئاژاوە.

(اَلمَعْمَعــان): گەرمــای زۆر تیژ یان ســۆڵەی سەرما.

(«جاءَنــي في مَعْمَعان الصَّيف»): لە قرچەی هاویندا هاتە لام.

(«في مَعْمَعان الشِتّاء»): لەوپەری سۆڵەی زستاندا.

(اَلمَعْمَعان والمَعْمَعانِيُّ مِنَ الأيام): ڕۆژانی زۆر گەرم.

٣-(مَعْمَــعَ- الرَجُلُ): وشــەی (مــع) لەگەڵ قسەکردنەکەیدا زۆر بەکاریهێنا.

(اَلمَعْمَعِيُّ): کەســێکی بیڕا، کــە دوای هەموو کەســێکو ڕایــەك بکەوێــتو بڵێــت: (مــن لەگەڵتدام).

٤-(اَلمَعْمَع): ژنی زرنگی مێشککراوەو چابوك/ کارکردە.

(هو ذو مَعْمَع): ئەو کارکردەو بە ئارامە.

(معت: مَعَتَ- الشيءَ مَعْتاً): شتەکەی شێلاو هەڵگلۆفت.

معــج: (مَعَجَ- الفــرسُ مَعْجــاً): چارەوێکە گورجو خۆشڕەوتبوو.

(مَعُوج): گورجو خۆشڕەو.

(-البَحرُ): دەریاکە (هەستاو کەوتە شەپۆلدان/ ورووژا).

(-السَيلُ): لێشاوەکە تیژو خێرابوو.

(-بالقَلَــم في الــدواةِ): قەڵەمئووچەکــەی لــە مەرەکەبەکــەدا جووڵانــد تــا مەرەکەب هەڵگرێت.

(-الفَصيــلُ ضَرعَ أُمِّهِ): بەچکە حوشــترەکە یان گوێرەکەکە مرقی لــە دایکیداو دەمی بە گوانەکەیدا گێرا تا باش بیمژێت.

(«أَلريــحُ تَمْعُجُ في النَباتِ»): باکە ڕووەکەکە گێژ دەدات/ دەیخات بەملاوبەولادا.

(تَمَعَّــجَ- السَــيلُ أَو الحَيَّــةُ): لافاوەکــە پێچاوپێچیکردو مارەکە بە پێچاوپێچ کشا.

(اَلمَعْج) (مص): ١-پێچخواردن ٢-شپرزە بوون ٣-جەنگ/ شــەڕکردن ٤-هەڵکردنی (نەرمەبا/ شنەبا).

(اَلمَعْجَةُ): ١-جارێك پێچدان ٢-جارێك هەستانو شەپۆلدانی دەریا ٣-هەڕەتی لاویی.

(«فَعَــلَ ذلك في مَعْجَةِ شَبــابِهِ»): ئەوەی لە هەڕەتی لاویدا کرد.

(اَلمَعَّاج): زۆر تیژڕەو لەوەی کە دەیکات.

(حِمارُ مَعَّاج): کەرێکە لــە غاردا بەملاولادا دەڕوات.

(رِيحُ مَعُوُج): بایەکی تیژ.

(فَرَسُ مِمْعَجُ): چارەوێیەکی گورجی خۆشڕەوت.

معد: ١-(مَعَدَ- الشَــيءَ. مَعْداً): ١-بەدزییەوە شــتەکەیبرد ٢-شــتەکەیفڕانو بردی ٣-خێرا ڕایکێشا.

(-الرمـحَ): نێزەکـەی لـە شـوێنی خـۆی هەڵکێشا.

(-في الأَرض): ڕۆیشتو دوورکەوتەوە.

(-لَحْمَـهُ): گۆشـتەکەی بە دانی پێشـەوەی خوارد.

(-السَّيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.

(-بالشَّيءِ مَعْداً ومُعوداً): شتەکەیبرد.

(-الدَلْـوَ وبهـا): دۆلکەکـەی کـردەوەو لە چاڵاوەکە دەرهێنا

(إِمْتَعَدَ- الشيءَ): شـتەکەی بە دزییەوە برد یان فڕاندیو بردی یان خێرا ڕایکێشا.

(أَلمَعْد): حوشتری خێرا/ چابوك.

(أَلمَعْـدَةُ): ١ جارێـك کردنیـی سـەرەوە ئەو کردانە ٢-مێی وشەی (أَلمَعْد).

٢-(مَعَدَ- الرَجلَ مَعْداً): گەدەی تووشی دەرد بوو.

(-الشيءُ): شتەکە خراپبوو/ گەنبوو.

(مُعِدَ): گەدەی هاتە ژان.

(مَمْعود): گەدە ژانکردووە.

(أَلمَعْد) (مص): ئەستوور.

(أَلمِعـدَةُ والمِعْـدَةُ (ج) مَعِد ومِعـدَ) (ع ا): گەدەی مرۆڤ (ئەمە لە جێی ورگی سـەدارو هی حوشترەکە پێیدەڵێن (کرش).

(أَلمُعاد) (طب): دەردە گەدە.

(أَلمَعَدُّ): ١-سـك ٢ لاقەبرغـە کە دوو لایە هی مرۆڤو ئاژەڵو وڵاخ.

٣-(أَلمَعْـد): ١-سـەوزەواتی تەڕو نـەرمو تازە ٢-میوەی تەڕو تازە.

(«مالَهُ ثَعْـدٌ ولامَعْـدٌ»): نەکەمیهەیەو نە زۆر.

(أَلمُتَمَعِّدَةَ- مِنَ الرَّطب): فەریکە خورمای تازە.

٤-(تَمَعْدَدَ- الغُـلامُ): مێردمنداڵەکە بوو بە هەرزەکارو لە منداڵیی دەرچوو/ پێگەیشت.

(-المَريضُ): نەخۆشەکە چاکبووەوە.

(-المَهـزولُ): لاوازەکـە کەوتە گۆشـتگرتنو قەڵەو بوو.

معـر: (مَعِـرَ- الريـشُ أَو الشَـعَرُ. مَعَراً): پەڕەکە یان مووەکە کەمیکرد.

(-تِ الناصِيَـةُ): هەمـوو مووی پێشیسـەر وەریو ڕۆیشت.

(-الظفرُ): نینۆکەکە بەر شـتێك کەوتو لە بێخ هەڵکەنرا.

(مَعَّرَ): هەژار کەوتوو نانی نەما.

(-وَجْهَـهُ): تووڕەیـی ڕەنگـی پەڕانـد زەردیهەڵگەانـد وەك خوێـن بـە ڕوویـەوە نەمابێت.

(أَمْعَـرَ- الريـشُ أَو الشَـعَرُ): پەڕەکـە یان تووکەکە کەمیکرد.

(-الرَجُلُ): هەژار بوو/ نەدارا بوو.

(-تِ الأَرضُ): زەویەکە کەمڕووەكو گیا بوو.

(-الرَجُلَ): مـاڵو سـامانەکەی لێزەوتکردو هەژاریکرد.

(-القَومُ): ١-دووچاری بێبارانیی‌و گرانیبوون ٢-کەوتنە زەوییەکی وشك‌و بێبەرهەمەوە.

(ـتِ المواشِـيَ الأَرضَ): ئاژەڵەکان گیایان لە زەویەکەدا نەهێشت/ گیاکەیان لە کۆتەرە دا.

(تَمَعَّرَ- رَأْسُـهُ): سەری ڕووتایەوە قژی پێوە نەما.

(-وَجْهُهُ): ڕەنگی ڕووی پەڕی‌و زەردهەڵگەڕاو شکۆفەی نەما.

(اَلمَعِر): ١-کەمپەڕ یان کەمقژیسەر ٢-نینۆکێك کە لە بێخ هەڵکەنرابێت بە هۆی بەرکەوتنی شتێکەوە ٣-پیاوی پیسکەی کەمخێر/ کەمفەڕ ٤-لەرو کەمگۆشت.

(أَرضٌ مَعِرَةٌ): زەوییەکی کەمگیا.

(اَلمَعـارَة): دڕیـی‌و ڕق‌و گـرژو مۆنبوونـی تووڕەیی.

(اَلأَمْعَـر (م) مَعراء (ج) مُعْر): ١-مرۆڤی دڕو گرژو مۆن‌و تووڕە ٢-مرۆڤی سـەر ڕووتاوەی کەمقژ ٣-شـوێنی کەمگیا ٤-پێی حوشـتر کە تووك‌و مووی پێوە نەمابێت.

(ناصِيَـةٌ مَعراءُ): پێشـی سـەر کـە تەواو ڕووتابێتەوە.

(اَلمَمْعُور) (مفع): کەسـێکە کە لە تورەییدا ناوچەوانی بەیەکدادا بێت.

(معز: مَعَـزَ- الراعِي المِعْزى عَـن الضأن): شوانەکە بزنەکانی لە مەڕەکان جیاکردەوە.

(مَعِزَ- الشيءُ مَعَزاً): شتەکە ڕەقبوو.

(مَعِزٌ وماعِزٌ): شتی ڕەق‌و پتەو.

(-الرَجُـلُ): پیاوەکـە لـە کارەکەیـدا باش تێهەڵچوو.

(مَعِزَ وأَمْعَزَ- الرَجُلُ): بزنی زۆر بوو.

(تَمَعَّزَ- وَجْهُهُ): ڕووی گرژ بوو.

(-البَعيرُ): حوشترەکە توند غاریکرد.

(إستَمْعَزَ): باش لە کارەکەدا تێهەڵچوو.

(«مـا أَمْعَزَهُ مِـن رَجُلٍ»): ئـای چ پیاوێکی ڕەق‌و توندو تۆڵە.

(«ماأَمْعَزَ رَأْيَهُ»): ئای چەند لەسەر ڕای خۆی سوورو هەتەرە.

(اَلماعِز) (فا): یەکێکی وشەی (اَلمَعز)ە (ج).

(أَمْعُـز ومَعيـز): (بـۆ نێرو مـێ). بۆ مێ دەیشـوترێت. (ماعِـزَة (ج) مَواعِز ومِعاز): ١-ڕەق‌و پتـەو ٢-بەرگەگـرو توندوتـۆڵ ٣-کۆششـکەرو باش تێهەڵچوو ٤-پێسـتی بزن ٥-پیاوی مەرد کە ئاوڕ لە دوای خۆی نەداتەوە.

(اَلماعـوز والمَعِز والمُسْـتَمْعِز): لێـبڕاوو چاك تێهەڵچوو لە کاردا.

(اَلمَعْز) (ح): بزن.

(ماعِز): بزنێـك. (ج) (أَمْعُز ومَعيز): بۆیە وا ناونراوە چونکە قایمـەو گورج‌و گۆڵ‌و بە هەڵپە بە پێچەوانەی مەڕەومیە).

(اَلمَعَـز): ١-پتەویی زەویی‌و سـەختیی ٢-(ح) بزن.

(اَلمعاز والمِعْزى والمَعيز): بزن.

(اَلمِعزاة): بزنه مێچكه.
(اَلمَعْزِيُّ): پیسـكەیەك كه هەر پارەو سـامان كۆبكاتەوەو بەشی سواڵكەرو كەسی لێنەدات.
(اَلمَعَّـاز): ١-بزنـەوان/ خاوەن بزن ٢-شـوانی بزن.
(اَلأَمْعَـز (م) مَعْـزاء (ج) مُعْـز ومَعْزاوات وأَماعِـز): شـوێنی سـەختی بەردەلانـیو چەولگ.
(اَلأُمْعُوز (ج) أَماعِز وأَماعيز): ١-بزن ٢ رەوە ئاسك كه سێ تا چل بێت.
(رَجُـلٌ مُمَعَّـزٌ): پیاوی بەكێـشو بەتواناو بەهێزی زگماكیی.
معـس: ١-(مَعَـسَ الشـيءَ. مَعْسـاً): توند شتەكەی هەڵگلۆفتو شێلای.
(-الرَجُلَ): ١-بە چاوی سـووك تەماشایكردو سووكیكرد ٢-نێزەی پێداكرد.
(مَعَسَهُ) (عامية) (سريانية): پانوپلیشیكردەوە.
(اَلمَعْس): بزوە/ جووڵە.
(اَلمَعَّاس والمُتَمَعِّسْ): لە جەنگدا بە هەڵمەت.
٢-(اَلمَعْس): شیر/ ماست.
معص: (مَعِصَ- الرَجُلُ. مَعَصاً): پیاوەكە بە ڕۆیشتنی زۆر گۆتبوو/ قاچی لەگۆ كەوت یان دەمارێكی قاچی خوار بووەوەو ژانیكرد.
(مَعِصٌ ومَعِيص): كەسێكی قاچ لە گۆكەوتوو و دەماری قاچ وەرگەڕاو.
(تَمَعَّصَ بَطْنُهُ): سكی هاتە ژان.

(-الرَجُـلُ): بـە هەنگڵەشـەلێ ڕۆیشـت. هەنگڵەشەلێیكرد.
معض: (مَعِضَ وامْتَعَضَ مِنَ الأَمرِ. مَعَضاً): ڕقی لە كارەكە هەسـتاو بـە لایەوە گرانبوو/ بێزار بوو.
(مَعِـضٌ وماعِـضٌ): بێـزارو ڕقهەسـتاوو كارلاگرانبوو.
(مَعَّضَ-ه): ١-توورەیكرد ٢-ئازاری پێگەیاندو بێزاریكرد.
(أَمْعَضَ- هُ):١-توورەیكرد/ وەرسیكرد ٢-ئازاری گەیاندێ.
(-الشيءَ): شتەكەی سووتاند.
معط: (مَعَطَ الشيءَ مَعْطاً):شتەكەی ڕاكێشاو درێژكرد.
(-بِحَـقِّ فـلان): دەستیدەسـتی مافەكـەی پێكرد/ خایاندی.
(إِمْتَعَطَ وامَّعَطَ- النهارُ): ڕۆژ درێژ درێژ بوو.
٢-(مَعَـطَ- الريـشَ مَعْطـاً): پەڕەكـەی هەڵكێشا.
(-السَيفَ): شمشێرەكەی هەڵكێشا.
(مَعِطَ- الذِئـبُ. مَعَطـاً): گورگەكە تووكی هەڵوەری.
(ذئبٌ مَعِطٌ وأَمْعَطُ): گورگی تووكهەڵوەریو.
(تَمَعَّطَ- الذِئْبُ): گورگەكە توكەكەی هەڵوەری.
(-الشَـعَرُ): تووكەكـە یان قژەكـە بە هۆی دەردێكەوە هەڵوەری.

(إمْتَعَطَ- السَيفَ): شمشێرەکەی هەڵکێشا.
(- الشَـعَرُ): تووکەکـە بە هـۆی دەردێکەوە هەڵوەری.
(-رمْحَهُ): نێزەکەی هەڵکێشا/ دەرهێنا.
(إنْمَعَط وإمَّعَطَ الشَعَرُ): (قژەکە/ تووکەکەی) هەڵوەری.
(ألَمِـط): توولـەك/ ئـەوەی بێمـوو بێت/ لووسبێتو لەشی تووکی پێوە نەبێت.
(الأمْعَـط (م) مَعطاء (ج) مُعْـط= المَعِط): بێتووك/ ڕووتاوە.
(لِصّ أَمْعَط): دزێکی لە گورگچوو.
(رَملٌ أَمْعَط): لمێکی (ڕووتەن/ بێگیا).
(أَرضٌ مَعْطـاء): زەوییەکی ڕووتەن کە هیچ گیاو ڕووەکی تێدا نەبێت.
معــق: ١-(مَعَــقَ-هُ مَعْقاً): خێراو شــپرزانە خواردیەوە.
(-السَيلُ الأَرضَ): لافاوەکە زەویەکەی ڕامالی.
(مَعُقَ- النَهــرُ. مَعْقاً ومَعاقَــةً): ڕووبارەکە قووڵبوو.
(نَهرٌ مَعيقٌ (م) مَعيقَة): ڕووبارێکی قووڵ.
(أَمْعَقَ- البئرَ): چاڵاوەکەی قووڵکرد.
(تَمَعَّقَ): قووڵبوو.
(أَلَمْعْــق والمَعَــق والمُعْق (ج) أَمْعــاق وأَماعِق وأَماعيق): قووڵیی.
٢-(مُعِقَ- الرَجُلُ. مَعْقــاً): گەدەی تێکچوو/ تلخەیکرد.

(تَمَعَّقَ- الرَجُلُ عَلَينا): لەگەڵماندا (بەدڕەفتار بوو/ خراپبوو).
(أَلمَعْق): بەد ڕەفتاریی.
٣-(أَلمَعْق): زەویی ڕووتەن.
معــك: ١-(مَعَكَ- الشــيءَ مَعْكاً): شــتەکەی (شێلاو دەستی پێداهێنا/ هەڵگلۆفت).
(-الرَجُلَ): پیاوەکەی سەرشـۆڕو سووککرد/ ڕسواکرد.
(-فُلانــاً في الخُصُومَــةِ): لــە نەیاریــدا/ لە دوژمنایەتیدا فیســاری ترۆ کــردو بەزاندی/ دەردیسەریدایە.
(-هُ دَيْنَهُ وبِدَينِهِ): بۆ وامەکەی دەستیدەستیی پێکرد/ خایاندی.
(مَعَّكَ-هُ): لە خۆڵدا گەوزاندی/ خۆڵاویکرد.
(تَمَعَّكَ): لە خۆڵدا گەوزاو خۆڵاویبوو.
(ماعَكَ- هُ بِدَينِهِ): ئەمڕۆ بە سبەیی پێکرد/ خایاندی.
(مُماعَكَة): خایاندنو دەستیدەستیی پێکردن.
(أَلمِعك): دوژمنی سەرسەخت.
(أَلمَعِك والمِمْعَك): قەرز کوێر/ لەوامدانەوەدا (ئەمڕۆ بە سبەیکەر/ دەستیدەستیکەر).
٢-(مَعُكَ. مَعاكَةً): گەوجبوو.
(أَلمَعِك): گەوج.
٣-(أَلمَعْكَرونَة (ط) ايطاليَّة): مەعکەرۆنی.
معل: ١-(مَعَلَ- الشــيءَ مَعْلاً): ١-بەدزییەوە شتەکەیبرد ٢ فڕاندی.

(-أَمْرَهُ): پەلەی لە کارەکەی خۆیکردو پێش هاوڕێکانی کردیو سستیی نەکرد.

(-الرَجُلُ): خێرا ڕۆیشت.

(-هُ عَـنِ الشـيءِ): پەلەی لێکـردو هانی بۆ شتەکە دا.

(أَمْعَلَ- هُ عَنِ الشـيءِ): لە شتەکەدا هانیداو پەلەیلێکرد/ پاڵی پێوەنا.

(إِمْتَعَـلَ- الرَجُلُ): پیاوەکە بە چابوکییو لە ناکاو یەك لەسەر یەك نێزەکەی وەشاند.

(أَلْمَعِل- مِـنَ الناس): خەڵکی دەستسـووكو چابوكو چالاك.

(أَلْمَعْل) (مص): چارە.

(«مالَك مِنهُ مَعْلٌ»): لەوە پتر چارەت نییە.

٢-(مَعَـلَ- الخَشَـبَةَ مَعْـلاً): دارەکـەی هەڵقڵیشاند.

معن: ١-(مَعَنَ ومَعُنَ- المـاءُ. مَعْناً ومُعُوناً): ئاوەکە بە ئاسانیی کشا/ ڕۆیشت.

(مَعِين): ئاسان کشاو.

(-الفَرَسُ): چارەوێکە لە غاردا پەلیهاویشتو دوروکەوتەوە.

(-المَطَـرُ الأَرضَ): بارانەکە بێپشـوو باریو زەویەکەی تێرئاوکرد.

(مَعِنَ- المَكانُ أَو النَبتُ. مَعَناً): شوێنەکە یان ڕووەکەکە تێرئاو بوو.

(أَمْعَنَ- الوادي): ئاوێکی زۆر هاتە دۆڵەکەوەو لەبەری ڕۆیشت.

(-مالُهُ) (ضد): ١-داراکەی زۆر بوو ٢-داراکەی کەمبوو/ کەمیکرد.

(-الماءُ): ئاوەکە ئاسان کشاو ڕۆیشت.

(-فُلانٌ الماءَ): ئاوەکەی (کشاند/ ڕەواند).

(-تِ الأَرْضُ): زەویەکە تێرئاو بوو.

(-في الطَلَـب): ئەوپـەڕی کۆششـی بە دوای داخوازییەکەیدا/ خواستەکەیدا کرد.

(-في الأَمـر): تونـدو چـاك کارەکەیگـرتو تێیهەڵچوو.

(-الضَـبُّ في حجره): مارمێلکەکە چووە بنی بنەوەی کونەکەی.

(-الفَـرَسُ): چارەوێکـە بەوپـەڕی خێرایی غاریکرد.

(-النَظَرَ في الأَمرِ): زۆر بە وردی لە کارەکەی کۆڵییەوەو لێکیدایەوە.

(تَمَعَّنَ): ملکەچو سەرشۆڕو گوێلەمشتبوو.

(-في الأَمرِ): هێمن سـەرنجی لـە کارەکەداو بیری لێکردەوەو تیایدا لەسەرخۆ بوو.

(أَلْمَعْن) (مص): ١-هەرچی کەڵکت لێ ببینیبێت ٢-سەرشـۆڕییو کەساسیی ٣-زۆر (ضد) ٤-کەم ٥-ئاسانو سـووك ٦-دارای زۆر (ضد) ٧-دارای کەم ٨-ئاوی بەدەرەوەی دۆزراوە.

(أَلْمَعَنَـةُ): جارێك وشـەی (المعن): کە گەلێك واتای پیشاندراوە.

(«مالَهُ مَعْنَةٌ ولاسَعْنَةٌ»): هیچی نییە.

(أَلْمَعِنيُّ) (ضد): خاوەندارای زۆر خاوەندارای کەم.

(ألماعــون): ١-بــاران ٢-ئاو ٣-هەموو شــتێکی ناوماڵ کە کەڵکی ببێت وەك تەورو مەنجەڵو قاپو ئەو شــتانە ٤-چاکە/ پیاوەتی ٥-ملدانو فەرمانیکردن/ گوێڕایەڵیی ٦-زەکات.

(ألمَعــین (ج) مُعُنــات ومُعُن): ئــاوی لەبەر ڕۆیشتوو.

(«ماءُ مَعین»): ئاوی لەبەر ڕۆیشتوو.

(سَقاءٌ مَعینٌ): کوندەی ئاو لەبەر ڕۆیشتوو.

(ألمُعُنات والمُعْنان): ١-ئاوڕۆو ئەملاولای ٢-شیوی ناو دۆڵ کە ئاوی دۆڵەکەی پێدا دەڕوات.

(کلأٌ مَمْعــونٌ): گیــا کــە ئــاوی بــە بنــدا ڕۆیشتبێت.

(رَوضٌ مَمْعونٌ): باخێك بە ئاوی ڕۆیشــتوو/ ئاوی بۆ هەڵگیراو ئاوبدرێت.

٢-(مَعَنَ- النِعْمَةَ ومَعْناً): سپڵەیی بەرامبەر نازو نیعمەتکرد/ کفرانی نیعمەتیکرد.

(-بالحَقِّ) (ضد): ١-نکوڵیــی لە مافەکە کرد/ حاشای لە مافەکە کرد ٢-دانی بە مافەکەدا نا.

(أمْعَنَ- بالحَقِّ) (ضــد): پاش نوکولییکردن دانی بە مافەکەدا نا ٢-حاشای لە مافەکە کرد نکولییکرد.

٣-(تَمَعْنی. یَتَمَعْنی): ١-لە واتاکە گەیشت یان بۆیچوو ٢-واتاکانی دەرهێنا.

٤-(ألمَعْن) (ضــد): ١-درێژ ٢-کــورت ٣-چەرم ٤-پێستێکی سوورە کە دەخرێتە سەر (سنوقی/ سەبتەی) ئارایشتی ژنان.

(ألمَعان): ماڵ/ خانوو/ هەوار.

(ألماعُون): دەســتە کاغەزێك کــە ژمارەکەی پێنجسەد دانەیەکە.

معو: ١-(مَعَا. یَمعُوا مُعاءً السِنَّورُ): پشیلەکە میاواندی.

٢-(أمْعی- النَخْلُ): ١-فەریکە خورماکە دەنکە دەنکەی وشــکەی تێبــوو ٢-فەریکە خورماکە پێگەیشتو خۆشبوو.

(ألمَعْو): فەریکە خورمــا ئەگەر دەنکە دەنکە وشکەی تێبێت/ تێدا پەیدا بێت.

٣-(تَمَعَّی- السَقاءُ): کوندەکە کێشیهات.

(-الشَــرُّ بَین الناس): خراپــە لەناو خەڵکدا تەشەنەیکرد/ بڵاوبووەوە.

٤-(ألمَعْو): قڵیشی لچی خوارەوەی حوشتر.

(ألمَعْــيُ والمِعَی (ج) أمْعاء والمِعاء (ج) أمْعِیَة (ع ا): ڕیخۆڵەی ناوسك (نێرە دەیشکرێت بە مێ).

مغ: (مَغمَــغَ- اللَّحْمَ): گۆشــتەکەی باش بۆ نەجوورا/ باشی نەجوو.

(-الکَلامَ): هەر منجەمنجیبوو/ پلتە پڵتیکرد/ قسەکەی دەرنەخست.

(-الشيءَ): شتەکەی تێکەڵو پێکەڵکرد.

(-في عَمَلِــهِ): کارەکــەی بە باشــیی نەکرد/ کارەکەی هەرمەمەکیی کردو دایبەســەریەکدا/ خراپیکرد.

(-الأمرُ): کارەکــە تێکەڵو پێکەڵبوو/ هیچی بەسەر هیچەوە نەبوو.

(-الكَلْبُ في الإناءِ): سەگەکە بەسەری زمانی ئاوی قاپەکەیخواردەوە.
مغث: ١-(مَغَثَ- الدواءَ في الماءِ. مَغْثاً): دەرمانەکەی لە ئاوەکەدا خووساندەوە تا بتوێتەوە.
(-الرَّجُلَ): ١-بە هێواشی لە کابراکەیدا ٢-کوتای بە زەویدا.
(مَغَثَتْهُمُ الحُمّى): تا هەموویانیگرتو بە زەویدا دان.
(-هُ في الماءِ): لە ئاوەکەدا نوقمیکرد/ خنکاندی.
(-الشيءَ): شتەکەی تێکەڵ کردو دای بەسەر یەکدا.
(-عِرضَ فُلان): نامووسی فیساری لەکەدار کردو ناشیرینیکرد.
(مُغِثَ- الرَّجُلُ): تایلێهات.
(ماغَثَ-هُ. مِغاثاً ومُماغَثَةً): بە گژیدا چوو و کاری تێکرد.
(اَلْمَغثُ (مص) (ج) مِغاث): ١-خووساندن ٢-بە پەنجە هەڵگوشینو هەڵگلۆفتن ٣-خراپەکارییو جەنگ.
(اَلْمِغث): زۆرانبازێکی زۆر بەتواناو لێزان.
(اَلْمَغيث): ١-گیای بارانکوت/ کە باران بیخات ٢-پیاوخراپ/ وەزندەدار/ بەوەزند.
٣-(اَلْمُغاث) (ن): هەنارە کێویلە، دەوەنێکی کێویلەیە گەڵاکەی پانەو گوڵەکەی سپییە.

مغد: (مَغَدَ-الشيءَ. مَغداً): شتەکەیمژی.
(-الفَصيلُ أُمَّهُ): بەچکە حوشترەکە یان گوێرەکەکە دایکەکەی مژی.
(-الرَّجُلُ في عَيشِهِ): گوزەرانی تێروتەسەڵو خۆشبوو.
(-العَيشُ البَدَنَ): ژیان جەستەکەی پەروەردەو بەنازو نەرمو شلیکرد.
(-فُلانٌ): فیسار بوو بە لاوێکی تەواو.
(-النَباتُ): گیاکە باڵایکرد/ درێژ بوو.
(-شَعَرُهُ): قژەکەی هەڵکێشا(قژهەڵدەکێشرێت پاشان دەردێتەوەو نەرمدەبێت).
(مَغَدَ ومَغِدَ- البَدَنُ. مَغَداً): لەشەکە پڕو قەڵەو بوو.
(أمْغَدَ): درێژەی بە خواردنەوە دا.
(-الصَبيَّ): کۆرپەکەی شیردا.
(اَلْمَغْد): ١-گەوەنی درەختی گەوەن (چونکە گەوەنەکەی دەمژێت بۆیە وای پێدەڵێن) ٢-گەوەنی سەدر ٣-(ن)باینجان ٤-(ز)بەرێکە وەك ئارووە/ خەیارە ٥-درەختێکە گەڵایەکی باریکی نەرمی درێژی هەیە دەئاڵێتە درەختەکە ٦-دۆڵکەی مەزن.
(عَيشٌ مَغْدٌ): ژیانێکی تێروتەسەڵو نەرم.
مغر: ١-(مَغَرَ- في البلادِ مَغراً): خێرا بە وڵاتەکەدا گەراو رۆیشت.
(-بِهِ بَعيرُهُ): حوشترەکە خێرا بردی.
(أَمْغَرَ-هُ بالسَّهْمِ): تیرێکی لێدا/ دایە بەرتیر.

٢-(مَغَّـرَ- الثوبَ): جلەکەی بە قورە سـوور رەنگکرد.
(أَمْغَـرَ-تِ الناقَـةُ): مێحوشـترەکە بە هۆی دەردێکـەوە کە تووشـی بووبوو، شـیرەکەی سوروهەڵگەڕا.
(مُمْغِر): شیری (سوور بوو/ سوور هەڵگەڕاو).
(ألمَغَر والمُغْرَة): ڕەنگی سووری تەڵخ.
(ألمَغْـرَة والمَغَـرَة): قورە سـوور کـە ڕەنگی پێدەکەن.
(ألأمْغَـر): ١-ئـەوەی ڕەنگی سـووری تۆخی/ تەڵخە ٢-کەسێکە کە ڕەنگی سوورو سپی بێت.
(لَبَنٌ مَغيرُ): شـیرێك کە سووربێت‌و خوێنی تێدا بێت.
(المَغْرة): گلێنجانی گڵی سوور.
٣-(ألمَغارَة): ئەشکەوت.
مغس: (مَغَسَ- الشيءَ بِيَدِهِ: مَغْساً): دەستی لە شتەکە کوتا/ دەستی لێدا.
(-هُ بالرمح): نیزەکەی پێداکرد.
مُغِسَ = مُغِصَ: ژانیکرد/ تووشی ئازار بوو.
١-(مَغِصَ ومُغِصَ. مَغَصاً ومَغْصاً): تووشـی ئازارو پێچی ڕیخۆڵە بوو.
(مَمْغُوص): توشوبووی ژان‌و پێچی ڕیخۆڵەو ناوسك.
(أمْغَصَ-هُ): تووشی ئازاری ڕیخۆڵەیکرد.
(تَمَغَّصَ-هُ بَطْنُهُ): سکی هاتە ژان‌و ئازاریدایە ژانی پێکرد.

(«تَغَّصَ بَطني»): سکم هاتە ژان.
(«تَمَغَّصَني الشيءُ وتَمَغَّصتُ مِنهُ»): شتەکە ئازاریدامێ‌و بە هۆیەوە تووشی ئازار بووم.
(ألمَغْص) (مـص): ئازارو ژان/ ئـازارو ژان‌و پێچی ڕیخۆڵەو ناوسك.
٢-(ألمَغَـص (ج) أمْغاص الواحِـدَةُ مَغَصَة): باشترین حوشترو هەڵبژاردەی.
مغط: (مَغَطَ ومَغَّطَ- الشيءَ. مَغْطاً): شتەکەی کێشکرد/ ڕاکێشا بۆ ئەوەی درێژ بێت.
(تَمَغَّطَ-الشيءُ): شتەکە کشیهات‌و درێژ بوو.
(-البَعيرُ): حوشـترەکە لە ڕۆیشـتندا دەستی توند هەڵدا.
(-الفَـرَسُ): چارەوێکـە تاوێکـی تـەواوو بیۆێنەیدا.
(إمْتَغَطَ): کشیهات‌و درێژ بوو.
(-السَيفَ):ە شمشێرەکەی هەڵکێشا.
(إمْغَطَ- الشيءُ): شتەکە کشیهات‌و درێژبوو.
(ألمُغَيِّـط): لاسـتیك (مادەیەکـە گەوەنییە، ئەکشـی تاڵـە دەزوولەی لێ دروسـتدەکرێت لەگەڵ تاڵی دەزووی لۆکە یان ئاوریشم گەلێك چنـراوی جۆراوجـۆری پێدەچنرێت‌و ناوی خۆی دەدەنـێ (عامية وفصيحهـا المَطّاط) عەرەبیە ساغەکەی (مَطّاط)ە واتا لاستیك.
(ألمُمَغِّط): کشهاتووی تەواوو زۆر درێژ.
مغل: ١-(مَغَلَ-تِ الدابَّـةُ مَغْلاً): چوارپێکە گڵی بە گیاکەوە خواردو ژانی پێکرد.

(مَغِلَة ومَمْغُولَة): چوارپێی ژانكردوو كە گڵی بەگیاوە خواردبێت.
(المَغَلَــة): ژانكردنی چوارپێ بە هۆی گڵێكەوە كە بە گیاوە بیخوات.
(مَغَلَ-بالرَجُلِ. مَغْلاً ومَغالَةً): بوختانی بۆ كرد/ بۆی تێچەند.
(مَغِلَ-تِ الدابَّةُ): گڵی بە گیاوە خواردو ژانی پێكرد.
(-عَيْنُهُ): چاوی تێكچوو.
(أَمْغَــلَ- القَومُ): حوشــترەكان یان مەڕەكانی خوێشــگەل گیای خۆڵاوییان خواردو تووشی ژانبوون.
(-ت عَينُهُ): چاوی تێكچوو.
(أَمْغَلَ- القَومُ): حوشــتر یــان مەڕەكانیان بە هۆی گیای گڵاوییەوە تووشی ژانبوون.
(-بِهِ عِندَ السلطانِ): لەلای سوڵتان بوختانی بۆ كردو بۆی تێچاند.
(المَغَل (ج) أمغال): ڕیپۆق.
(المَغْلَــةُ (ج) مِغــال): ١-جارێــك بــە گڵــی گیاوە ژانكــردنو گەدەو ســك تێكچوون یان چاوتێكچوون.
(المَغالَة) (مــص): ناپاكیــیو دەغەڵیكردن/ گزیی لێكردن.
٢-(مَغِلَ-تِ الحامِلُ بِوَلَدِها):سكپڕەكە شیری بە منداڵەكەیدا.
(أَمْغَلَ-تِ الحامِلُ وَلَدَها):سكپڕەكە شیری بە منداڵەكەیدا.
(المَغْل والمَغَل (ج) أَمْغال): شیری ژنی سكپڕ.
(المَغْلَةُ (ج) مِغال): مەڕێك یان بزنێك كە لە ساڵێكدا دوو جار بزێ.
٣-(المُغْل (ج) مُغُول): مەغۆلیەكان كە ڕەگەزە خەڵكێكن/ گەلێكن.
مغــن: ١-(مَغْنَــطَ- الحَديــد): ئاســنەكەی موگناتیساوییكرد.
(تَمَغْنَطَ): موگناتیساوییبوو.
(المَغْنَطيــس والمَغْناطيس) (ف) (یونانیة): موگناتیس. كانزایەكە هێزێكی تێدایە ئاسنو هەندێك كانزایتر ڕادەكێشێت.
٢-(المَغْنوليــا) (ن): مەگنۆلیا: دارو دەوەنێكە گوڵی گــەورە دەگرن جوانن لــە خۆرهەڵاتی دوورو ئەمەریــكای باكــووردا دەڕوێــت لــە باخچە گشــتییەكانداو باخچە ڕازێنراوەكاندا دەڕوێنرێن.
٣-(المَغنيســيا والمَنازيا): گڵێكە سپی نە بۆنی هەیە نە تام دەرمانی پێدەكرێت.
مغو: (مَغا. يَمْغو- السَنَّورُ مَغواً): پیشیلەكە میاواندی.
(المُغاء والمُغُوّ): میاو میاوی پشیلە/ میاواندنی پشیلە.
مغــي: (مَغى. يَمْغى. مَغْياً): ڕەوان دوا وا كە لێی تێبگەن.
(تَمَغّى- الأَديمُ): پێستەكە خاوبووەوە.

(أَلمَغِــيّ (مــص) فِي الأَديــم): خاویی چەرم/ پێست.

(-فِي الإنسان): ئەومیە شــتێکی دەربارە بڵێیت کە نەیبێت، سا یا بە گاڵتە یان بە ڕاستت بێت.

(أَلماغِيَة): ئافرەتی گومانلێکراو.

مقك: (مَقَّ- الشَيءَ. مَقّاً): شتەکەی هەڵمشت و کردیەوە.

(-اللهُ عَينَهُ): خودا چاوی دەرهێنا.

(أَلمَقَــق): ١-هەمــوو لێکترازانێکی دوو شــت و دوورکەوتنەومیان ٢-درێژییەکی بێئەندازەی لە باری باریکیی.

(بَلَدٌ أَمَقّ (م) مَقّاء (ج) مُقّ): ١-شــارێکی یان وڵاتێکــی بەربڵاو/ ئەملاولا دوور ٢-درێژێکی بێئەندازەو باریک.

٢-(مَــقَّ- الوَلَدُ مِنَ الإبريقِ. مَقّاً) (عامية): منداڵەکــە لــە لوولــەی مەســینەکەوە ئاوی هەڵمژی.

(مَقّقَ- الطائِرُ فَرْخَهُ): باڵندەکە بە دەنووک خواردنی بە بەچکەکەیدا.

(-على عيالِهِ): لە ڕووی نەبوونییەوە یان لە پیســکەییەوە خێزانەکەی کەمگوزەرانکردو دەستی لێگرتنەوە/ کەمبژێویکردن.

(تَمَقّقَ- الشرابَ): شەربەتەکەی قومە قومە خوارد.

(-مافي العَظم): هەموو مۆخی ئێســقانەکەی دەرهێنا.

(تَمَقّــقَ وامْتَــقَّ- الفَصيلُ مــافي الضَرْعِ): گوێرەکەکە یان بەچکــە ئاژەڵەکە دایکەکەی چەکوچردا/ شیرەکەی هەموو مژی.

(أَلمَقَقَة): ١-کاری شیرخۆر ٢-شەربەتنۆشێک کە قومەقومە بیخواتەوە.

(فَخْذٌ مَقّاء): ڕانێکی بێگۆشت.

٣-(مَــقَّ- العِنَــبُ مَقّاً): بۆڵــە ترێکە نەرم و بڵبوو.

(عِنَبٌ مَقّاق): ترێیەکی نەرم و بڵ.

٤-(أَلمَقَقَة): خەڵکانی تێنەگەیشتوو.

٥-(مَقْمَقَ): شل و نەرم.

(-الشــيءَ): شــتەکەی خووســاندو تــەواو نەرمکرد.

(-الوَلَدُ أُمَّهُ): منداڵەکە توند دایکی مژی.

(أَلمُقامِق): کەسێکە بە هەموو دەنگیەوە قسە بکات.

مقت: (مَقَتَ ومَاقِــتَ- الرَجُلَ. مَقْتاً): زۆر (ڕقــی/ قینی) لــە پیاوەکە بــوو/ حەزی لە چارەی پیاوەکە نەکرد.

(مَقُتَ- فُلانٌ إِلَيَّ. مَقاتَةً): فیسار چارەی لای من زۆر گرانبــوو/ زۆر بێزراو بوو/ زۆر ڕقم لێیبوو.

(مَقُتَ-هُ): زۆر (ڕقی لێبوو/ بێزراو بوو).

(-هُ إِلــيَّ قُبحُ فِعْلِهِ): کردەوە ناشــیرینەکانی چــارەی لای من (ڕەشــکرد/ تاڵکــرد) و ڕقم لێیبووەوە.

(تَمَقَّــتَ- إِلَيَّ): چارەی منی نەویســت/ ڕقی لێم بووەوە.
(تَماقَتــوا): ڕقیان لە یەکتریبــوو/ یەکتریان خۆشنەدەویست.
(أَلمَقْت) (مص): ڕقلێبوون.
(زواج المَقت): مارەکردنی باوەژن پاش مردنی باوك (ئەمە لە پێش ئیسلامدا هەبوو).
(أَلمَقتِيُّ): کەسێکە پاش مردنی باوکی باوەژنی خۆی مارە کردبێت.
(أَلمَقيــت: أَلمَمْقُــوت): بێــزراو/ ڕەزاتــاڵ/ نەویستراو/ ڕقلێبوو/ چارەگران.
مقر: ١-(مَقَرَ- عُنُقَهُ مَقْراً): هێندەی بە دار کێشا بە گەردنیدا تا گەردنی شکاند/ ئێسقانی ملی شکاند.
٢-(مَقَرَ- السَــمَكَةَ المالِحَةَ مَقْراً): ماســییە خوێکراوەکەی (خســتە ســرکەکەوە/ کرد بە سرکەکەدا).
(مَقِــرَ- الشَــيءُ مَقَــراً): شــتەکە تــاڵ یان ترشبوو.
(مَقِر): شتی تاڵ یان ترش.
(أَمْقَرَ- السَمكَةَ المالِحَة): ماسییە خوێکراوەکەی خستە سرکەکەوە.
(-الشيءُ): شتەکە تاڵبوو.
(-اللَبَنُ): شیرەکە تامی نەما/ بێتامبوو.
٣-(إمْتَقَرَ- الرَكْبَةَ): (بیرەکەی/ چاڵاوەکەی) هەڵکەنــدەوە کاتــی کزبوونــی ئاوەکەی یان وشکبوونی.
٤-(إمْقَــرَّ- الرَجُــلُ. إمْقِــراراً): پیاوەکــە دەمارەکانی لەشی هەستاو دەرکەوت.
٥-(أَلمَقْر والمِقْر) (ن): تاڵیشــاریی. ڕووەکێکە ســەلکدار گوڵەکەی زەردباوە یان ســوورباوە شیراوێکی تاڵی لێدەردەهێنرێتو بۆ مەبەستی پزیشکیی بەکاردێت.
مقس: ١-(مَقَسَ- القِربَةَ مَقَساً): مەشکەکە یان کوندەکەی پڕکرد.
(-الشَــيءَ في الماءِ): شــتەکەی نوقمی ئاوەکە کرد.
(مَقِسَ-ت نَفسُهُ): دڵی تێکەڵهات ئێڵنجیدا.
(-مَقَّــسَ- المــاءَ): ئاوەکەی (بەخــوڕ/ زۆر) ڕۆکرد.
(ماقَسَ-هُ مُماقَســةً): پێشبڕکێی چوونە ژێر ئاوەوەی لەگەڵدا کردو بەزاندی.
(«هو يُماقِــس حوتاً»): ئــەو زۆران لەگەڵ نەهەنگــدا دەگرێــت (بــە یەکێــك دەڵێــن کــە بەربەرەکانــی لەگــەڵ یەکێــك لە خۆی بەهێزتردا بکات/ دوژمنداریی لەگەڵدا بکات.
(تَمَقَّسَ-ت نَفْسُهُ): دڵی تێکەڵهات.
٢-(مَقَــسَ- الماءُ. مَقْســاً): ئاوەکــە لەبەری ڕۆیشت.
(-فُلانٌ في الأَرض): ڕۆیشت.
مَقَط: (مَقَطَ-هُ. مَقْطاً): ڕقی زۆر هەستاندو تووڕەیکرد.

٢-(مَقَط-هُ بالعَصا): به داردەست لێیدا.
(-عُنُقَهُ): ملی شکاند.
(-الکُـرَةَ): تۆپەکـەی بە زەویدا داو پاشـان گرتیەوە.
(-بالقِرْنِ ومَقَطَهُ): دایبەزەویدا.
(مَقَّطَ-هُ): دایبەزەویدا.
(ألماقِـط) (فـا): ١-ملشـکێن ٢-بەزێـن ٣-بەختگرەوە/ رِمڵێدەر (تەماشای دەموچاو دەکات و دەیخوێنێتەوە).
٢-(مَقَطَ-الشيءَ. مَقْطاً): شتەکەی توند بەست ٢-بە پەتێکی قایمی بچووك شەتەکیدا/ بەستی.
(-هُ بالإیمـان): سـوێندیداو بەو سـوێندە، بەستییەوە.
(-الحَبلَ): پەتەکەی بادا.
(-الإبلَ): حوشترەکەی بە پەت بەستەوە.
(ألماقِط): پەتی دۆلکەی چاڵاو/ بیر.
(ألمُقْط (ج) أمْقاط): داوی گرتنی باڵندە.
(ألمِقـاط (ج) مُقُـط): پەتێکـی بچووکـی چاکبادراوو قایم.
٣-(مَقَطَ-الشيءَ مَقْطاً): شتەکەی قومەقومە خواردەوە.
٤-(ألمَقِط): ئەوەی بە شـەش مانگیی لەدایك دەبێت.
مقـع: ١-(مَقَعَ- الشَـرابَ مَقْعـاً): بینی بە شـەربەتەکەوە نـاو بـە حـەزموە هەمووی خواردەوە.

(-الفَصیـلُ أُمَّهُ): بەچکەکـە (گوێرەکە یان کار یان بەرخ یان بەچکە حوشـتر دایکەکەی مژی.
(إمْتَقَعَ- الفصیلُ مافي ضَرعِ أُمِّهِ): بەچکەکە گوانـی دایکـی چەکوچردا/ شـیری لە گوانی دایکیدا نەهێشت.
٢-(مَقَـعَ-هُ بِشَـرٍّ): گرفتـاری خراپـەو نەهامەتییکرد.
(إمْتَقَـعَ): لە خەفەتدا یان لە تۆقیندا یان لە گومان و سڵکردنەوەوە رەنگی پەڕی و هەڵبزرکاو تێکچوو (وەکو شتێکیان پێداکێشابێت و رەنگی تێکچووبێت).
(ألمَقْع (مص) (ج) أمْقُع): ناوی زەلکاو.
مقل: ١-(مَقَلَ-هُ. مَقْلاً): کردی بە ناوەکەدا.
(-في الماءِ): خۆی نوقمی ئاوەکە کرد.
(-المَقْلَةَ): چەوەکەی خسـتە ئاوەکەوەو ئاوی بەسەردا کرد تا بە ئاو داپۆشی.
(ماقَلَ-هُ وتَماقَـلا): نوقمی ئاوەکەیکردو لە ئاوەکەدا خۆیان نوقومکرد.
إمْتَقَلَ: زۆرجار خۆی لە ئاوەکەدا نوقم کردو هاتە دەری.
(ألمَقل) (مـص): ١-بنی چـاڵاو ٢-قوڕو چەو کە لـە بنـی چاڵاوەکـەدا دەبێت ٣-شـوێنی خۆتێفرێدان و خۆبەقووتدابردن لە دەریادا.
(ألمَقَلَةُ): ١-جارێك خۆبەقووتدابردن لە ئاودا ٢-چەویان دەکردە دەفرێکەوە، ئاویان تێدەکرد

لە کاتی کەمئاویداو لە کارواندا. دەبوو ئاوەکە سـەر چەوەکە بکەوێت ئەوسـا یەکێك ئاوی ڕۆدەکـرد تا چەوەکە دەردەکـەوت ئاویتریان بەسـەردا دەکرد وەك جاری پێشوو یەکێکیتر ئاوەکـەی ڕۆدەکـردو ئاویتریـان دەکـردەوە قاپەکە بەو شـێوەیە هەموو لـەو ئاوە کەمە بەشی خۆیان دەخواردەوە.

٢-(مَقَلَ-هُ مَقلاً): تەماشایکرد/ سەیریکرد/ ڕوانی/ تێبڕوانی.

(«مَقَلَتهُ عَيني»): چاومکرد/ بەرچاومکەوت.

(«مامَقَلَت عَيناي مِثلَهُ»): چاوم شتی وەهای نەدیوە/ هی وەهام بەرچاو نەکەوتووە.

(اَلمُقلَـةُ (ج) مُقَـل): ١-گلێنـەی چـاو/ یان ڕەشـینەو سـپێنەی چاو ٢-هەموو چاو/ چاو خۆی.

٣-(اَلمُقْـل) (ز): درەختـی دۆم ١-دارێکـە لە ڕەگـەزی دراخورمـا قەدەکـەی لقـدارە لە بەرەکـەی جـۆرە دۆشـاوێك دەگیرێـت لـە نیوەدورگـەی عـەرەبو لە میسـرو سـودان دەروێت ٢-گەوەنی/ کەتـیرەی درەختێکە بۆ پزیشکیی بەکاردێت ٣-بەری درەختی دۆم.

مقە: ١-(مَقِهَ. مَقَهاً): چاو سووتەمەڕۆ بوو/ پێلوو سوورهەڵگەڕاوی کەمبرژانگبوو.

(أمْقَهُ): چاو سووتەمەڕۆ.

(اَلأمْقَهُ (م) مَقهاء (ج) مُقْه): کەسێکە پێڵووی چاوی لەبەر کەمبرژانگیی سوورهەڵگەڕابێت.

٢-(اَلمَقَـهُ): شـینێکی مەیلـەو سـپی (ئەوە بێزراوە/ ناشیرینە).

(اَلأمْقَـه (م) مَقهـاء (ج) مُقْـهُ): ١-دوور ٢-شـوێنێك درەختـی لێنەروێـت ٣-پیاوێك کەسێکە سەری خۆی هەڵگرێتو نەزانێت بۆ کوێ بچێت.

مقـو: (مَقـا. يَمقُـو- السَّـيفَ. مَقْـواً): شمشێرەکەی لووسو سافکرد.

(-الفَصيلُ أُمَّهُ): بەچکە کەتیرو توند/ تەواو دایکەکەی مژی.

(-الطَستَ): (تەشتەکە/ سوێنەکە)ی شت.

(مَقي يَمْقي- السَـيفَ مَقْياً): شمشـێرەکەی سافو لووسکرد.

مـك: ١-(مَكَّ- العَظمَ مَـكّاً): هەموو مۆخی ئێسقانەکەی هەڵمژی.

(-الشيءَ): شتەکەی فەوتاند.

(- غَريمَـهُ): واموەرگرەکـەی تەنگەتـاو کـردو نەرمیی لەگەڵدا نەنواند تا دوا فلسـی لێداواکرد.

(مَكَّكَ-علـى غريمِهِ): زۆری بۆ قەرزارەکەی هێناو پێی لێکردە کەوش.

(تَمَـكَّكَ وامْتَكَّ- العَظْـمَ): هەرچی مۆخ لە ئێسقانەکەدا بوو هەڵیمژی.

(-الفَصيـلُ مـافي ضَـرعِ أُمِّـهِ): بەچکەکە هەرچـی لە گوانی دایکیـدا بوو مژی/ دایکی چەکوچڕدا.

(اَلُمكاك والُمكاكة): مۆخی ناو ئێسقان. (نُخاع)

(عامية): مۆخی ئێسقان.

(اَلَمكُّوك (ج) مَكاكيك): (جام/ كاسە)ی ئاو پێخواردنەوە.

٢-(اَلَمكُّوك (ج) مَكاكيك): ١-كێشانەیەكە نزیكەی ٤٥ گرام دەبێت ٢-پارچەیەكی مەكینەی دروومانە (اَرمنية).

٣-(مَكْمَكَ- الرَجُلُ): خلبووەوەو ڕۆیشت.

(-المُخَّ): هەموو مۆخەكەی هەڵمژی.

(تَمَكْمَكَ- العظمَ): هەر مۆخێك لە ئێسقانەكەدا بوو هەڵیمژی.

مكث: (مَكَثَ- بِالَمكانِ مَكْثاً ومَكَثاً ومُكُوثاً ومُكْثاناً ومِكِيثى. وَميكثاءَ): لە شوێنەكەدا مایەوە. نیشتەجێبوو. چاوەڕێیكرد.

(ماكِث): ماوەو چاوەڕێكار/ نیشتەجێبوو.

(اَلُمكث والِمكْث): مانەوە/ نیشتەنیبوون.

(مُكْث مَكاثَةً): نیشتەنیبوو و چاوەڕێیكرد/ خۆی هێشتەوەو ڕێزی خۆیگرت.

(اَمْكَثَ-ه): هێشتیەوەو چاوەڕێی پێكرد.

(تَمَكَّثَ): چاوەڕێی كارێكیكردو بۆ ئەوە مایەوە/ ستارەیگرت.

(-بِالَمكانِ): لە شوێنەكەدا وەستاو خۆی خایاند/ ئۆقرەیگرت/ مایەوە.

(-فِي الأَمرِ): لە كارەكەدا شێنەییبوو. پەلەی لێنەكرد.

(اَلَمكيث (ج) مُكَثاء ومَكيثون = الماكِث): ١-خۆخایاندو چاوەڕێكەر/ ستارەگرتوو/ ئۆقرەگرتوو ٢-مرۆڤی شێنەییو سەنگین.

مكد: (مَكَدَ- بِالَمكانِ. مَكْداً و مُكوداً): لە شوێنەكەدا دانیشتو جێگربوو.

(ماكِد): نیشتەجێو جێگیر بوو.

(ماءٌ ماكِدٌ): ئاوێكی نەبراوەو هەمیشە لەبەر ڕۆیشتوو.

(ناقَةٌ ماكِدَةٌ وناقَةٌ مَكداء ومَكُود (ج) مُكُد ومَكائِد): مێحوشترێكی فرمشیر هەروەكو شیرەكەی نەبڕێت/ وشك نەكات.

٢-(اَلِمكْد): شانە.

مكر: ١-(مَكَرَ- الرَجُلَ وبِهِ): فێڵی لە پیاوەكە كرد/ فریویدا/ لاسیدا/ لە خشتەیبرد/ هەڵیخەڵەتاند/ دەستیبڕی.

(-اللّهُ فُلاناً): خودا سزای فیساری لەسەر فێڵبازییەكەیدا.

(ماكَرَهُ): فێڵی لێكرد/ گزیلێكرد/ فریویدا.

(اَمْكَرَ-ه): فێڵی لێكرد/ هەڵیخەڵەتاند/ بەهەڵەیدابرد.

(-هُ اللّهُ): خودا سزای فێڵەكەیدا/ دەستبڕینەكەیدا.

(تَماكَروا): فێڵیان لە یەكتریكرد.

(اَلماكِر (ج) مَكَرَة وماكِرون): فێڵباز/ فریودەر/ دەستبڕ/ هەڵخەڵەتێن/ لاسدەر.

(اَلَمكْر) (مص): ١-فێڵ/ فێڵبازی/ هەڵخەڵەتاندن/ دەستبڕین/ لە خشتەبردن/

فریودان ٢-سزای فێڵبازیی‌و دەستبڕین.
اَلمَكْرَةُ (ج) مَكرُوَ مُكور: ١-فێڵێك/ فریودانێك ٢-تەگبیرو فێڵ‌و پێچ‌و پەنا لە جەنگدا.
اَلمَكَّار والمَكُور: زۆر فێڵبازو بە پێچ‌و پەنا.
٢-(مَكَرَ- الثوبَ. مَكْــراً): جلەكەی بە قوڕە سوور ڕەنگكرد.
(-هُ): ڕەنگیكرد.
(مَكِرَ مَكَراً): سوور بوو.
(إمْتَكَــرَ وامْتُكِــرَ): بە (گڵە ســوور/ قووڕە سوور) ڕەنگ بوو.
(اَلمَكْر): قوڕە سوور/ گڵە سوور.
٣-(مَكَرَ- الأَرضَ مَكْراً): زەویەكەی ئاودا.
(اَلمَكْرَةُ (ج) مَكْرٌ ومُكُورٌ): جارێك ئاوداشتنی كشتوكاڵ.
(اَلمَكْــرَةُ) (ن): ١-ڕووەكێــك گیایەكــە گەڵای هەیــەو گوڵی نییــە، بۆیــە وای پێدەڵێن كە تێرئاوەو كەڵكی لە ئاوداشــتنەكە وەرگرتووە ٢-قەدێكی ئەستووری جوان‌و چاك چوێنراوە بە ڕووەكە بێگوڵەكە.
٤-(مَكَّرَ): دانەوێڵەی كۆكردەوەو شاردەوەو بۆ گرانیی هەڵیگرت.
٥-(اَلمِكْروسْكوب) (یونانیة) اَلمِجهر: میكرۆسكۆب.
مكس: (مَكَسَ. مَكْساً): گومرگیگرت.
(-فِي البَيعِ): لە فرۆشتندا نرخەكە داشكا.
(-هُ): ستەمی لێكرد.
(مُكِــسَ- الرَجُلُ): لە ســەوداو فرۆشــتندا كەمیان بە پیاوەكەدا.
(مـــاكَـــسَ-هُ. مِـكـاســاً ومُـمـاكَـسَـةً): ١-لە سەوداكردندا كەمی داو نرخەكەی شكاند ٢-چەندوچوونی زۆر لەگەڵدا كردو گیر بوو لە نرخداندا.
(تَماكَسَ- الرجــلان فِي البَيعِ): لە كڕین یان فرۆشــتندا لەگەڵ یەكدا چەندوچوونیان زۆر كردو هەردووكیان گیر بوون.
(اَلمَكــس (مــص) (ج) مُكُــوس): بــاج/ گومــرگ ١-پارەیەكبوو لە پێش ئیســلامدا لە كەلوپەلێك/ كالایەك دەســەنرا كە لە بازاردا دەفرۆشــرا، پارەیەك كە كارمەندانی میری لە كالاو كەلوپەلێكی دیاریكراوی دەســێنێت كە بفرۆشرێت یان بهێنرێتە شارەكانەوە.
(اَلماكِــس والمَكَّاس= صاحــب المَكس): باجگر یان گومرگومرگر/ باجسێن/ گومرگسێن.
مكــن: (مَكُنَ- عِندَ الأَمــيرِ): لای میر پایەی پەیداكردو بەرز بووەوە.
(-الشيءُ): شــتەكە بەهێــزو قایم بوو/ پتەو بنجبەستبوو.
(ماكِن): شتی پتەوو قایم‌و بنجبەست.
(مَكَّنَ-هُ مِنَ الشيءِ): تواناو دەسەلاتی بەسەر شتەكەدا پێدا.
(-مَكَّنَ الشيءَ): توانای بەسەر شتەكەدا شكا.
(تَمَكَّنَ): توانی‌و دەسەلاتیبوو.
(أَمْكَــنَ- الأَمرُ فُلاناً ولِفُــلانٍ): كارەكەی بۆ

ئاسانبوو/ بۆی لوا بیکاتو بەسەریدا زاڵبوو.
(«فُلانٌ لايُمْكِنُهُ النُّهوضَ»): فیسار ناتوانێت هەستێت.
(«أَمْكَنَنـــي الأَمــرُ»): کارەکەم بۆ ئاســانبوو جێبەجێمکرد.
(أَمْكَنَ-هُ مِنَ الشيءِ): تواناو دەسەلاتی کردنی شتەکەیدایە/ وایلێکرد کە بتوانێت دەسەلاتی بەسەر شتەکەدا بکشێت.
(تَمَكَّنَ-عنـــد الأَمير): لای میر پایەدار بوو و بەرزبوووەوە.
(-المَـكانَ وبِــهِ): لە شــوێنەکەدا جێی خۆی گرتو دامەزرا.
(تَمَكَّنَ واسْتَمْكَنَ- مِنَ الأَمرِ): توانای بەسەر کارەکەدا شکا کە ئەنجامی بدات یان کارەکەی دەستگیر بوو.
(أَلمُكْنَـــة): توانــا/ هێــز/ دەســەلات/ تــین/ لێهاتوویی.
(أَلمَكِنَـــةُ): توانـــین/ دەرەقەتهاتـــن/ ئاوزان. بەدەسەلاتبوون.
(أَلمَــكان (ج) أَمْكِنَة وأَمْكُن و (حج) أَماكِن): شوێن/ جێ/ جێگا.
(«هوَ مِــنَ العِلم بِمَكان»): ئەو لە زانســتدا دەستدارو پایەدارە.
(«هذا مَكانُ هذا»): ئەمە جێگای ئەمەیە.
(هذا مكانَ هذا): ئەمە (لە بری ئەمەیە/ لە جێگەی ئەمەیە).

(أَلمَكانَة (مــص) (ج) مَكانات): ١-پایە/ پلەو بەرزیــی جێگــا ٢-لەســەرخۆیی/ هێمنـــی/ شێنەییو سەنگینیی/ ئاغریی.
(«إِمْشِ على مَكانَتِــكَ»): وەك خۆت ئاغرو سەنگینانە برۆ.
(أَلمَكين): خاوەن پایەو پلەو جێ.
(«هــو مَكينٌ عِنــدَ الأَمير»): ئــەو لای میر خاوەن پایەیەو قسەی دەڕوات.
(أَلمَكينَة): هێمنیی/ شــێنەیی/ ســەنگینییو ئاغریی/ هێواشیی.
(«إِمْــشِ علــى مَكيْنَتِكَ»): لەســەرخۆو بە شێنەیی خۆت برۆ.
(«هوَ أَمْكَــنُ مِن غَيرِه»): ئــەو لە خەڵکیتر بەتواناترو دەسەلاتترو پایەدارترە.
(أَلمُتَمَكِّــن- في عِلم النحو): لــە رێزماندا بە ناوێك دەڵێن کە شــێوە پیت نەبێتو ســەرو بۆرو ژێر وەربگرێت.
(أَلمُتَمَكِّن الأَمْكَن) ئەو ناوەیە کە بشێت هەموو سەروبۆرو ژێرێك وەربگرێت لەگەڵ «تنوین» واتە: دوو ڤاتی ســەروبۆرەکە وەربگرێت وەك سَعدِ. سَعْدَ. سَعدُ. سَعْدٍ سَعْداً وسَعْدٌ.
(أَلمُتَمَكِّــن غيرَ الأَمْكَن في عِلــم النحو): ئەو ناوەیە کــە ژێردار نەبێــتو دووڤاتی بزوان وەرنەگرێت وەك ئیبراهیم یوسف.
(غـــير المتمكن في النحو) ئەوانەن وەکو پیتن وەکو (كَيفَ وأَينَ)

٢-(مَكِنَ-تِ الجَرادَةُ مَكَناً): کوللەکە گەرایدانا یان گەرا لە لەشیدا کۆبووەوە/ گەرایهەڵگرت.

(جرادَة مَكُون (ج) مِكان): کوللەی گەرادانەر یان گەراهەڵگر.

(أَمْكَنَ-تِ الجرادَةُ): کوللەکە گەرایدانا.

(المَكْن والمَكِن): گەرای/ هێلکەی کوللە.

(مَكْنَــة ومَكِنَــة) (ج) مَكْنــات ومَكِنات): (گارمیــەك/ هێلکەیــەك)ی کوللــەو هی لەو بابەتە.

الملحق:

مکن: (مَكْنَنَ- الشــيءَ): شــتەکەی ئامێرکار کــرد/ مەکینەکار کــرد/ شــتەکەی کرد بە مەکینە/ بە ئامێر.

(-الأعمــالَ): لە بــری مرۆڤ لــە کارەکاندا بەکارهێنا/ کارەکانی بە ئامێر ئەنجامدا.

(مَكْنَــنَ الزراعَــةَ أَو الصناعَــةَ): بۆ کردنی کشــتوکاڵو پیشەســازیی لــە بــری کرێکارو ئاژەڵ ئامێری بەکارهێنا/ بە ئامێر کارەکانی ئەنجامدا.

(المَكْنَــةَ): ئامێر بــۆ ئەنجامدانی کار لە بری مرۆڤ بەکاردەهێنرێت.

(الأَماكِــن المُقَدَّســة عِنــدَ المَســيحيين): شــوێنەوارە پــیرۆزەکان لای دیانــەکان خاکی فەلەســتینە کە حەزرەتی عیسای تێدا ژیاوەو حەج لەوێدەکەن گرنگترین شوێنیشــی شاری (ئورشەلیمە) واتا شاری قودسی پیرۆزە کە لە لای موسوڵمانانو دیانو جوولەکە بە پیرۆزی دادەنێــنو بە پیرۆزی دەگــرن. هەروەها لای عیســاییەکانو لای هەمــوان (بەیتلەحــمو ناسیرە)یش پیرۆزن.

(الإمــكان): توانــای کردنی کارێك، شــتێك/ دەسەڵاتو وزەو توانا.

(«لَيْــسَ فِي إِمكانــي أَن أَفْعَــلَ ذلــك»): لــە وزەمدا/ لە توانامدا نییە ئەو کارە بکەم/ ئەو کارە بە من هەڵناسێت.

(الإمْــكان): لەوانەیە/ دوور نییە/ دەشــێت/ ڕەنگە ڕووبدات.

(«إمــكان وقوع الحَــرب»): لەوانەیە/ دوور نییە/ ڕەنگە شەڕ بقەومێت/ ڕووبدات.

(«إمكان عَقد إتِّفــاق»): لەوانەیە پەیمانەکە/ گرێبەستەکە ببەسترێت/ ڕێکەوتنەکە ڕووبدات.

(إمــكان= الإحتمال): ئەوپــەڕی چاوەڕوانی ڕووداوە کــە ڕووبدات یان کەمتر چاوەڕوانیی دەکرێت.

(«إنَّني سَــعيدٌ على قَدْر ما بِإمكان رَجلٍ أَن يَكونَهُ»): من بەختیارم ئەوەندەی کە پیاوێك لە توانایدا بێت کارەکە ئەنجام بدات.

(الإمكان- فِي الفَلسَفَة): لە فەلسەفەدا ئەوەیە دەشێت کارەکە ببێت یان هەر نەبێت.

(الإمكانِيّات): هەموو تواناو دەسەڵاتێك.

(إمكانيــاتٌ ضَعيفَــة): کەمدەســەڵاتیی/ کەمتوانایی.

(ألإمكانِيــات): ئــەو هۆكارو ڕێگاو شــتانەی کە لەبەر دەســتدایە یان ئــەو وزەو توانایەی دەکرێــت کەڵکی لێ ببینرێــت. ئەوەی کە لە کەســێك یــان لە شــتێك دەســتگیر ببێت بۆ ئەنجامدانی کارێك.

(«عَـرَفَ إمكانِيَّاتِــه»): تواناو دەســەڵاتو بوونی زانی.

(إمكانِيات ألإنتاج»): توانای بەرهەمهێنان.

(أَلْمُمْكِــن): ئــەوەی کــە بتوانرێــت بکرێت/ بەشــتێك کارێك دەڵێن کە ڕووبدات بکرێت/ دوور نەبێت ڕووبــدات/ لەوانەبێت بێتەدی/ ڕەنگە/ زۆر دوور نییە/ دەشێت.

(«عَقدُ الإتِّفاق بَينَهُما أمرٌ مُمْكِنٌ»): پێکەوە ڕێکەوتنیان دوور نییە/ لەوانەیە ڕێکبکەون.

(«مِنَ المُمْكِن أن تَسْقُطَ الوزارَة»): لەوانەیە/ ڕەنگە/ هیچ دوور نییە وەزارەت بڕووخێت/ بکەوێت.

(«خِطَّــةُ مُمْكِــنٌ تَنفيذُهــا»): پلانێکــە دەتوانرێت جێبەجێ بکرێت.

(أَلْمُمْكِــن): دەربڕەیــە، بــۆ ئەوپــەڕی یــان کەمترینی تواناو دەسەڵات.

(«حَصَلَ على المَبْلَغ المُمْكِن الحُصول عليه»): ئەو برە پارەیەی دەســتگیر بوو کە لە تواناداا بوو دەستگیری ببێت.

(«أَخَذَ مَعَهُ أكْبَر عدد مُمْكِن مِنَ الأشحاص»): لەگەڵ خۆیدا زۆرترین کەس کە توانرا ببیات بردی.

(أَلْمُمْكِن في الفَلْسَــفَة): لە فەلسەفەدا ئەوەیە کە دەشێت ببێت یان هەر نابێتو هەر نییە.

مکــو: ١-(مَكا. يَمكو. مَــكاءً ومُكُواً): بە دەم فیکەیکێشا.

(أَلْمُكَّاء (ج) مَكاكِــيّ) (ح): جورە باڵندەیەکە لە کۆمەڵەی کلاوکوڕەیە بە ئاســماندا ڕاست بەرزدەبێتەوەو ڕێك دێتە خوارەوە سپیواشتە دەنگێکی خۆشی وەك فیکەی هەیە.

(أَلْمَكْوَة): بن/ قنگ.

٢-(مَكِــيَ. يَمكى-ت يَدُهُ. مَكاً): دەســتی بە هۆی کاری زۆرەوە ئاوی تێزا/ لە نێوان پێست گۆشتەکەیەوە ئاو کۆبووەوە.

(تَمَكّى-الفَــرَسُ. تَمَكِّياً): چارەوێکە لەشــی نیشتە سەر ئاوو ئەرەق.

(أَلْمَكى والمَكُو (ج) أمْكاء): کونە کەروێشــكو هی لەو بابەتە.

ملّ: ١-(مَلَّ- عَلَيهِ السَــفَرُ مَلاً): گوزارەکەی درێژەی کێشا.

(-الشــيءَ ومِنَ الشَــيءِ مَلَلاً ومَــلالاً ومَلَّةً ومَلالَةً): لە شتەکە بێزار بوو/ وەڕسبوو.

(أَمَلَّ- عَلَيــهِ السَــفَرُ): گوزارەکەی درێژەی کێشا.

(-هُ ألأَمــرُ وأَمَــلَّ عليــه الأمــرُ): کارەکەی لێگرانبوو تووشــی جاڕسییو بێتاقەتییکرد/ لێی وەڕسبوو.

(-هُ الشـيءَ): وايكرد له شتەكە بێزار ببێتو تاقەتی لێنەمێنێت.
(إسْـتَمَلَّ- الشـيءَ): له شـتەكە وەڕسبوو/ تاقەتی له شتەكە نەما.
(أَلَـلُّ) (مـص): وەڕسـیی/ بێتاقەتیـی/ جارسیی/ بێزاریی.
(رَجُلٌ مَـلٌّ): پیاوێكە بێتابوشـت/ وەڕس/ بێتاقەت/ هەراسان.
(أَلْمَلَّةُ): جارێك هەراسـانبوون/ بێزاربوون ٢- بێتابوشتبوون/ بێزاربوون/ وەڕسبوون.
(«رَجُـلٌ مَلَّـةٌ»): كابرایەكـە زوو (بێـزار/ وەڕس/ بێتاقەت/ هەراسان) دەبێت.
(أَلْمَلَلُ والمَلال): وەڕسیی/ بزاریی/ بێتاقەتیی/ بێتابوشتیی.
(أَلمالُولَـة والمَلاَّلَـة والمَلُّـول والمَلُّولَـة): (بۆ نێرومـێ): بێزار/ بێتابوشـت/ هەراسـان/ دڵتەنـگ/ خەمگـین (ة) ی وشـەكان بـۆ زیادڕەوییە).
(أَلْمَمْلُـول): وەڕسـكار/ بێزاركـەر. هـۆی دڵتەنگیی/ مایەی هەراسانیی.
٢-(مَـلَّ- الشـيءَ في الجَمْرِ مَلاًّ): شـتەكەی خستە ناو پشكۆكەوە.
(مَلاّل): كەسێكە شت بخاتە ناو پشكۆوە.
(مَمْلُول ومَلِيل): شتێكی له پشكۆنراو.
(مَـلَّ- السَّـهمَ بِالنـارِ): بە ئاگـر تیرەكەی سازاند.
(-اللَّحْمَ أَو الخُبزَ): گۆشتەكەی یان نانەكەی دایە بەرتین پشكۆكە بۆ برژاندن.
(مَلَّ. مَلاًّ): ١-وەڕسـبوو/ بێتاقەتبوو ٢-وەك لەسـەر ئاگر بێـت لەتاو نەخۆشـیی یان لە خەفەتدا كەوتە تەپاوتل/ گینگڵدان.
(-الشَّيءَ): شتەكەی هەڵگێڕوداگێڕ كرد.
(-المَحْمُـومُ): تاگرتووەكـە ئارەقیكـردەوەو كەوتە تەپاوتل.
(مَلَّلَ- الشيءَ تَمليلاً): شتەكەی (ژێرەو ژوور كرد/ ئەمدیوو ئەودیویكرد).
(تَمَلْـلَ): لـە خەفەتدا یان لەتاو نەخۆشـی تەپاوتلیكرد.
(-اللَّحْمُ على النار): گۆشتەكە لەسەر ئاگرەكە كەوتە چزەو جووڵە.
(-مِلَّةَ كَذا): سەر ئەو ئاینو ڕێڕەوە بوو/ بوو بە شوێنكەوتەی ئەو ئاینو ڕێڕەوە.
(إمْتَلَّ- الخُبزَةَ): لەسەر پشـكۆكە نانەكەی برژاند.
(-مِلَّةَ كذا): بوو بە شوێنكەوتەی ئەو ئاینو ڕێڕەوە.
(أَلْمَلَّة): ١-پشـكۆ ٢-ژیلەمۆی گـەرم ٣-ئارەقی تاگرتن.
(خُبْزُ المَلَّة): نانی سەر پشكۆ یان ژیلەمۆ.
(أَلمِلَّة (ج) مِلَل): ڕێباز/ ڕێڕەو یان شەریعەتی ئەو ئاینە.
(أَلْمَلِّي): نانی برژاوی ژیلەمۆی گەرم.

(أَمْلال): ١-تەپاوتلکردن بە هۆی نەخۆشییەوە یان لە داخو خەفەتدا گینگڵدان ٢-پشتیەشە ٣-گەرمیی ناو ئێسقان ٤-نارەقی تاگرتن.

(أَمَليل): ١-برژاوی ناو ژیلەمۆ یان پیشاوی ناو ژیلەمۆ ٢-چیۆیك/ چیلکەیەك ناگرەکەی پێ هەڵگێڕو داگێڕ بکرێت/ کۆڵەوژ.

(أَمَليل- مِنَ الطُرُق): ڕێگەیەك زۆر پێدا بڕۆن.

(رَجُلٌ مَليلٌ): پیاوێك خوَر برژاندبێتی واتا ڕەشی هەڵگەڕاندبێت.

(أَمَليلَة): ١-تای ناوسك و ناوەوەی لەش ٢-تینوێتییەکی زۆر کە گڕ لە پیاو بەردەدات.

(أَمُمَلّ- مِنَ الطُرُق): ڕێگەی زۆر بەکارهێنراوو زۆر پێدا ڕۆیشتوو.

(أَمَمْلول): بە ژیلەمۆی گەرم برژاو.

٣-(مَلَّ- في المَشي. مَلاًّ): لە ڕۆیشتنەکەدا پەلەیکرد.

(تَمَلَّلَ- في المشي): خێرایکرد.

(إِمْتَلَّ- في المَشي): لە ڕۆیشتنەکەدا خێرایکرد/ گورجبوو.

(إِنْمَلَّ): دزەیکردو بۆی دەرچوو.

٤-(مَلَّ- الثَوبَ. مَلاًّ): کۆکی جلەکەیگرت.

(أَمُلَّةُ (ج) مُلَلٌ): کۆکگرتنی جل پێش دروون و تەواوکردنی.

٥-(أَمَلَّ وأَمْلى- الكِتابَ على الكاتِبِ. إِمْلالاً وإِمْلاءً): نووسراوەکەی خوێندەوەو پێینووسی.

٦-(أَلمِلَّة (ج) مِلَل): ١-خوێنبایی کوژراو.

(أَمُلال): ١-پشتی کەاونەکە ٢-داری دەسکی شمشێر.

(أَمَلُّول. الواحِدَةُ مَلُّولَة) (ن): جەوتی بەڕووی ڕۆمیی کە کلاوەکەی/ جەوتەکەی پێستەی پێخۆشدەکرێت.

٧-(مَلْمَلَ-): خێرایکرد/ گورجبوو/ پەلەیکرد.

(أَمَلْمَلی): خێرا/ گورج/ پەلەکار.

(ناقَةُ مَلْمَلى): حوشترێکی گورج/ خێرا/ چابوك.

٨-(مَلْمَلَ-هُ المَرَضُ): نەخۆشییەکە تەپاوتلی پێدا/ گینگڵی پێدا.

(تَمَلْمَلَ): لە خەفەتدا یان بە هۆی نەخۆشییەوە لەسەر جێگەکەی تەپاوتلیکرد/ ئەمدیوئەودیویکرد/ گینگڵیدا.

(-الجالِسُ): دانیشووەکە ستارەی نەبوو هەر جارەی لەسەلا لایەکی دادەنیشت.

(أَمَلْمُول): کلچێوکی چاو ڕشتن. (بۆیە وا ناونراوە چونکە لە چاودا ئەمدیوو ئەودیوی پێدەکرێت.

٩-(أَمَلْمَلَة): ووتی فیل/ خەرتومەکەی.

(أَمُلْمُول): کونی لووت.

ملأ: (ملأَ-هُ. ملأً ومَلاءَةً ومِلاءَةً): پڕیکرد/ سیخناخیکرد.

(-الإناءَ ماءً وبالماءِ ومِنَ الماءِ): قاپەکەی پڕ کرد لە ئاو/ هێندەی کە دەیگرێت ئاوی تێکرد.

(إمْتَلأَ): پڕبوو.
(مَمْلوءٌ): پڕ/ سیخناخ.
(نَظَـرْتُ إلَيــهِ فَمَــلأَتُ مِنــهُ عَينـــي»): تەماشامکردو دیمەنی لام جوانو شیرینبوو.
(«ملأ عَلَيه الأَرضَ»): زەویی لێ هێنایەومیەك.
(مَلِيءَ ملأً): پڕ بوو.
(ملآن): پڕ/ لێوانلێو.
(مَلُؤَ. مَلاءَةً ومَلاءاً): پڕبوو.
(مَلُؤَ ويَمْلِيءَ. مَلاءَةً): تووشی هەلامەتبوو.
(ملأً-هُ تَمْلِئَةً): تەواو پڕیکرد (ئەو گرتنە بۆ زیادرەوییە).
(ملأَ- فِي قَوسِهِ): کەوانەکەی تەواو ڕاکێشا.
(أَمْلأَ-هُ): تووشی هەلامەتیکرد.
(مَلآن): تووشبووی هەلامەت/ هەلامەتگرتوو.
(أَمــلأَ- فِي القَوسِ): کەوانەکــەی درێژکردو ژێکەی توند ڕاکێشا.
(تَملأَ): پڕبوو.
(-تِ المرأةُ): ژنەکە بەرکۆشی بەست.
(امْتَلأَ- مِنَ الطَّعامِ والشَّــرابِ وغَيرِهِما): لە خواردنو خواردنەوەو شتیتر تێربوو/ گەدەی پڕبوو.
(إسْــتَملأَ —فِي دَيْنِــهِ): وامەکــە بڕوایەکــی تەواوی بۆ پەیداکرد.
(اَلمالِيءُ): پڕکردوو/ پڕ.
(رجُلٌ مالِيءٌ) پیاوێکە مەزن پیاو لە تەماشاکردنی تێر نابێت/ چاوی پێ ڕۆشندەبێتەوە.

(شابٌ مالِيءُ العَينِ): لاوێکە شۆخ بە بینینی چاو ڕۆشندەبێتەوەو دڵ دەکرێتەوە.
(المِلْءِ (ج) أَمْلاء): ئەوەی کە قاپ دەیگرێت/ تەواو پڕ.
(«يَنامُ مِلءُ جفنهِ»): ئاسوودەیە تێر دەنوێت.
(فُلان مِلءُ كِســائِهِ): قەڵەوەو پــڕ بە پڕی جلەکەیەتی.
(أَلَمَــلأَ (ج) أَمْلاء): ١-گــەورەو پیاو ماقوڵانی میللەت کە سامدارنو چاو لە تەماشاکردنیان تێرنابێت ٢-چاوچنۆکیی ٣-گومانو بۆچوون.
(«ماأَحْسَــنَ ملأَ بَنى فُلان»): ئای کە فیسار بەرە کە بەرەو شــتن هەڵسوکەوت لەگەڵیاندا خۆشە.
(أَلملأ الأَعلى): فریشتەکان جیهانی گیانەکانی سەروو.
(أَلْملاء والمُــلأَة): هەلامەتگرتن لە پڕبوونەوە وەرگیراوە.
(أَلمِلأَة (مص)١-شێوەی پڕبوونو چۆنیەتیی پڕبــوون ٢-پڕبوونــی گــەدە بە خــواردنو خواردنەوە.
(أَلمُلاءَة): گرتنی هەلامەت.
(أَلمــلآن (م) مَــلأَى ومَلأنــة (ج) مُــلاء): ١-بەرگێکــی دوولا کــە بە ســەریەکدا بدرێت ٢-بەرگێکە کە تا ئەژنۆیە، بەرکۆش.
(أَلمَلآنَــة (ج)(مِــلاء): ١-پــڕ/ ســیخناخ ٢-هەلامەتگرتوو/ هەلامەتاوی.

(أَلمَلــيء والمَلِــيُّ (ج) مِلاء وأَمْلِئـــاء ومُلأَاء): دەوڵەمەندی بە دەسەڵاتو دەسترۆیشتوو.

(هــوَ أَمْلأُ القَــوم): ئەو لە هەمــوان داراترو دەسترۆیشتوترە.

(«فُــلانٌ أَمْلأُ لِعَينــي مِن فُلان»): فیســار لەبەرچــاوی مــن لــە هەمــوو شــتێکدا لە فیســارکەس چاوڕوونکــەرەوەو تەواوتــرو شۆخترو باشترە.

٢-(ملأَ-هُ على أَلأَمْر. مَلأً وملأَةً ومِلأَةً): لە کارەکەدا پشتگیرییکردو لەگەڵیدا بوو.

(مالأَ-هُ على الأَمر): لە کارەکەدا یارمەتیداو کۆمەکیکرد.

(تَمالأَ-القَــومُ علــى الأَمرِ): خوێشــگەل بە هــەرەوەز کارەکەیانکــرد/ بــۆ ئەنجامدانی کارەکە کۆبوونەوەو پێکەوە ئەنجامیاندا.

(أَلمَــلأُ (ج) أَمــلاء): ١-کۆمەڵــی خوێشــگەل ٢-ڕاوێژو تەگبیرکردن.

«ماکان هــذا الأَمرُ عَن ملإِ مِنــا»: ئەم کارە دوور لە ڕاوێژو تەگبیرو کۆمەکی ئێمە نەبوو.

ملت: (مَلَتَ- هُ. مَلْتاً): بزواندنیو شلۆقیکرد.

ملث: (مَلَثَ-هُ. مَلْثاً): ١-دڵی بە بەڵێنێك خۆشکرد کە نەیویســت بەڵێنەکە بباتە سەر/ لاسیدا ٢-بە هێواشی لێیدا.

(-الظَّلامُ): تاریکداهات بەڵام زۆر تاریك نەبوو.

(-هُ بالشَّــرِّ): تووشــی وەزندیکرد/ توشــوی خراپەیکردو تێیئاڵاند.

(مالَــثَ-هُ مِلاثــاً ومُمالَثَةً): یــاری پێکردو هەڵیخەڵەتاند/ لەخشتەیبرد/ فێڵیلێکرد.

(مَلْثُ اللَّيل ومَلْثُهُ): سەرەتای تاریکیی شەو.

(أَلمَلَثَــةُ): ســەرەتای تارکیی ســەرلەئێواریو خۆرئاوابوون.

ملــج: ١-(مَلَجَ ومَلِــجَ- الصَبِيُّ أُمَّــهُ مَلْجاً): کۆرپەکە گۆی مەمکی دایکی بەســەری لێوی گرتو مژی/ ملچاندی.

(أَمْلَجَ-هُ): مەمکیدایە/ مەمکی پێدا.

(إِمْتَلَجَ مافي الثَدي): چی شیر لە مەمکەکەدا بوو مژی.

(أَلمُلُج): ١-کارۆژلەی شــیرەخۆر کە شــیردەخوات ٢-بەرخۆلەکان.

أَلمَليــج: شیرەخۆرە.

٢-(أَلمالِج (ج) مَوالِج) (فارسية): ماڵەی سواغدان.

(أَلمُلْج (ج) أَمْلاج): ناوکی بەری داری (موقل) داری دۆم.

(أَلمليــج): پیاوی مەزنو پایەدار.

(أَلأَمْلَج): ١-چۆڵەوانی کە ڕوومکی تێدا نەبێت ٢-دەرمانێکە کە بەری درەختێکە لە هندستان زۆرە (فارسيە).

(أَلأُملــوج (ج) أَماليج): ١-پەلی تەڕو ناســك. دەشــلێن ڕیشــەی درەختەکە بەژێــر گڵەوە دەکرێــت بــۆ ئــەوەی نەرمبێتــەوە ٢-(ن) درەختێکە لە بیاباندا هەیە ٣-گەڵایەکە وەکو گەڵای داری سەرروودایە.

ملــح: ١-(مَلَحَ- الطَّعامَ مَلْحــاً): خوێی کرده چێشتەکەوە.
(-الماشيَةَ): گڵو خوێی به ئاژەڵەکەدا.
(-الطائِرُ): مەلەکە باڵندەکە خێرا خێرا باڵی بەیەکدا دا.
(«مَلَــحَ اللهُ فيه»): خودا ژیانی خۆشــکردو فەرو بەرەکەتی خستە گوزەرانییەوە.
(مَلَحَ ومَلُحَ- الماءُ مُلوحَةً ومَلاحَةً ومُلوحاً): ئاوەکە سوێر بوو.
(ألماءُ مَليحٌ ومالِحٌ): ئاوەکە ســوێرە (ئەوەی دواوەیان کەمترە).
(مَلِحَ. مَلَحاً): زۆر شین.
(مَلَّحَ- الشيءَ): خوێی بە شتەکەدا کرد.
(-الطَّعــامَ): خوێی زۆر کردە چێشــتەکەوە سوێریکرد.
(-السَــمَكَ ونَحْــوَهُ): خوێی بە ماســیەکەوە کردو سووریکردەوە.
(- الدابَّةَ): خوێی لــە دەمو لێوی چوارپێکە هەڵسوو.
(-الماشِيَةً): خاكو خوێی بە ئاژەڵەکە دا.
(مالَــحَ-هُ مِلاحاً ومُمالَحَــةً): نانو نمەکیان پێکەوە خوارد.
(«هو يَحْفَظُ حُرمَــةَ المُمالَحَةَ»): ئەو نانو نمەکی لەبەرچاوە.
(مالَــحَ- فُلانــاً): پێکەوە شــیری دایکێکیان مژیو خوارد.

(أَمْلَحَ (- الماءُ): ئاوە شیرینەکە سوێر بوو.
(-الشيءُ): شتەکە زۆر شینبوو.
(-الطَعامَ): چێشتەکە سوێر بوو.
(-تِ الإبِلُ): حوشــترەکان چوونە ســەر ئاوە سوێرەکە.
(-الراعي الإبِلَ): (شوانەکە/ حوشترەوانەکە) ئاوی سوێری بە حوشترەکاندا.
(تَمَلَّــحَ- الرَجُــلُ): خوێی عەمــار کرد یان بازرگانیی بەخوێوە کرد.
(-البَعيرُ): حوشترەکە قەڵەو بوو.
(إمْلَحَّ- الكَبشُ): بەرانەکە سپیبوو.
(ألمِلْح (ج) مِلاح (ك): خوێ.
(مُلَيحَة): خوێیەکی بچووك/ وردە خوێ. خوێ تەنێکە بە گۆڕین هایدرۆجینی ترشۆکەکە بە کانزایەك وەك خوێی چێشــت کە چێشتی پێ خۆشدەکرێت پەیدادەبێت(دەکرێت بە مێو نێر) لەبەر سپێتیەکەیشیەتی کە وا ناونراوە.
(ألمِلْــح (ج) مِلْــح ومِلْحَة وَمِــلاح وأملاح): ١-قەڵەویــی ٢-بــەز/ چەوریی ٣-شــیرەخۆرە ٤-نمەكو پەیمانو پێزانین.
(«بَينَهُما مِلْحٌ»): نانو نمەك لە نێوانیاندا هەیە.
(«فلان مِلْحُهُ على رُكْبَتَيهِ»): فیســار نمەك بە حەرامە/ سپڵەو پێنەزانە. یان شەرانییە. دەیشــوترێت: («مِلحُهُ على ذَيلِهِ»): ســپڵەو پێنەزانە.
(ماءٌ مِلحٌ): ئاوی سوێر.

(ماءٌ مالِحٌ): ئاوی سوێر.
(أَلمَلح): ١-ڕەنگی خۆڵەمێشیی ٢-ڕەنگی کەوەیی ٣-شینێکی تێر ٤- سپیو ڕەشی تێکەڵ.
(أَلمُلحَة): ١-سپیو ڕەشی تێکەڵ ٢-شینێکی زۆر تێر ٣-پیتو فەڕ.
(أَلمِلحَةُ): سوێریی.
(بئرٌ مِلحَةٌ): ١-چاڵاوێکی سوێر ٢-بە ئابڕوویی‌و بەپەیمانیو بەنمەکیی.
(«بَينَهُما المِلحَة»): پەیمانو نانو نمەکیان لە نێواندایە.
(أَلمَلحَة): ١-جارێك سوێربوون ٢-قوڵاییو بەشی زۆری ئاوی دەریا.
(أَلمِلاح): ١-بایەك کە پاپۆڕی پێ بڕوات ٢-نووکی نێزە/ ڕم.
(أَلمَلاحَة): ١-سوێربوون سوێریی ٢-جوانییو خوێنگەرمی/ قەشەنگیی.
(أَلمِلاحَة): ١-دەریاوانیی/ کەشتیەوانیی/ پاپۆڕەوانیی ٢-هونەرو لێزانینی گوزارکردن لە دەریاو ڕوبارو ئاسماندا.
(مِلاحَةٌ نَهْرِيَة وملاحَةٌ جَوِيَة»): کەشتیەوانیی ناو ڕوبارو فڕۆکەوانی.
(أَلمَلاّح): ١-خوێفرۆش یان خوێدار ٢ پاپۆڕ لێخوڕ یان فڕۆکە لێخوڕ (لە وشەی (**مِلاح**)ەوە هاتووە کە بای پاپۆڕ پاڵ پێوەنەرە.
(أَلمَلاّح) (عند العامة): زوقم کە بە شەو دەبارێت.

(مَلاّحوالجَو): فڕۆکەوانەکان.
(أَلمُلاّح الواحِدَةُ مُلاّحَة) (ن): ڕووەکی خوویی، ڕووەکێکە لە شوێنێکی شۆرەکاتدا دەڕوێت لە ڕووەکە ترشەکانە.
(أَلمَلاّحَة): ١-کانەخوێ ٢-شوێنی خوێفرۆشتن.
(أَلمُلاّحيّ والمُلاحيّ): ١-جۆرە ترێیەکی سپیی بۆڵ درێژە ٢-جۆرە هەنجیرێکە.
(أَلمُلاّحِيَّة): پاپۆڕەوانیی/ فڕۆکەوانیی.
(أَلمُلوحَة): سوێریی.
(أَلمَليح- مِنَ الماء): ئاوی سوێر/ سوێراو.
(سَمَكٌ مَليحٌ): ماسیەکی سوێرکراوی سوورەوەکراو.
(أَبو مُلَيح) (ط): خواردنێکە لە نانو خەیارو پیازو مەعدەنووسو گەڵێك سەوزەیتر دروستدەکرێتو بەترشی سماق مزردەکرێتو ڕۆنە شلەی پێدا دەکرێتو تێکەڵدەکرێت خەڵکە ڕەشۆکەکە پێیدەڵێن: (فَتُوش).
(أَلأَمْلَح): ئاورنگ/ شەونم کە بە شەو دەکەوێتە سەر سەوزایی (لەبەر سپێتیی وا ناونراوە).
(أَلأَمْلَح (ج) مُلْح): ڕەنگ خۆڵەمێشیتر/ ڕەنگ کەوەییتر.
(کَبشٌ أَمْلَح): بەرانێکە ڕەشە سپی بە سەرەوەیە.
(أَلمَلْحاء (ج) مَلْحاوات): ١-مێی وشەی (أَمْلَح) ٢-کەتیبەیەکی/ دەستەیەکی گەورەی سوپا.
(أَلمَمْلَحَة): خوێکان/ کانی خوێ.

(اَلمَلَحَة): خوێدان.

(اَلتَمَلِّح): خوێدار یان خوێفرۆش.

٢-(مَلَحَ- الرَجُلَ. مَلْحاً): له پاشمله به خراپه ناویهێنا/ غەیبەتیکرد.

٢-(مَلُحَ. مَلاحَةً ومُلُوحَةً): جوانو خوێنگەرمو شێوه شیرینبوو.

(مَليحٌ ومُلاحٌ ومَلاَّحٌ): جوانو شێوه شیرین/ خوێنگەرمو دڵرووونکەرەوه/ قەشەنگ.

(مَلَّح وأمْلَحَ المُتَكَلِّمُ): قسەکەرەکە قسەخۆشو قسه بەتامبوو/ قسەنەستەقبوو/ قسەی خۆشیکرد.

(«فُلان يتظَرَّف ويَتَمَلَّح»): فیسار خۆی به قسه قوتو قسه خۆش پیشانداو نواند..

(إسْتَمْلَحَ-الشيءَ): شتەکەی جوانو ڕێکوپێک هاته بەرچاو یان لای وابوو.

(«ما أمْلَحَهُ وما أُمَيْلَحَهُ»): ئای که جوانو دیمەنشیرینه (بۆ سەرسورمانەو بەلاوه سەیربوونه).

(اَلمَلَح): هەواڵی سەیرو سەمەره.

(اَلمِلْح (ج) مِلَح ومِلَحَة ومِلاح وأمْلاح): ١-جوانییو شێوه شیرینیی ٢-زانست ٣-زانایان.

(اَلمُلْحَةُ): ١-شکۆییو سامداریی ٢-قسەیەکی خۆشو چێژدارو دڵگوشادکەر.

(اَلمُلَحَةُ): قسەی خۆشو دڵکەرەوەو بەتام.

(اَلمُلاح (ج) مُلاحُون): شێوه جوانو قەشەنگ.

(اَلمَلاحَة): جوانییو ناسکیی/ قەشەنگیی.

(رَجُلٌ مَلاَّحٌ (ج) مَلاَّحون): پیاوێکی قۆشمەو قسەخۆشو شێوه شیرین.

(اَلمَليح (م) مَليحَة (ج) مِلاح وأمْلاح): ١-قەشەنگو ناسکو شێوه شیرین/ جوان ٢-قۆشمەو قسەخۆش.

(اَلأمْلَح (ج) مُلْح): ١=جوانتر/ قەشەنگتر ٢-قسەخۆشتر/ قۆشمەتر.

(اَلأُمْلُوحَة مِنَ الكَلام): قسەی چاکو خۆشو قۆشمەو چێژدار/ سوێرو بەتام.

٤-(إمْتَلَحَ): ڕاستو درۆی تێکەڵکرد.

(إمْلاَّحَ- النَّخْلُ): فەریکه خورماکەی زەردو سوورهەڵگەرا.

٥-(اَلمِلاح): ١-چاکەت ٢-توورەکەی ئالیکی وڵاخ.

اَلمَلحاء (ج) مَلْحاوات): داری ڕووتەن که گەڵای پێوه نەمابێت/ گەڵاى هەڵوەریبێت.

ملخ: ١-(مَلَخَ- الشيءَ. مَلْخاً): شتەکەی به دان یان به چنگ گرتو ڕایکێشا.

(تَمَلَّخَ-الشيءَ): شتەکەی له شوێنی خۆی هەڵکەند/ دەرکێشا.

(إمْتَلَخَ- الشيءَ): شتەکەی دەرهێنا/ هەڵکێشا.

(-يَدَهُ مِنَ القابِضِ عَلَيهِ): دەستی له دەستی ئەوه کردەوەو دەرهێنا که گرتبووی.

(-السَيفَ): شمشێرەکەی (گورج/ خێرا) هەڵکێشا.

(«مَرَّ بِرمحٍ مَركوزٍ فَامْتَلَخَهُ»): بەلای نێزەیەکی چەقیودا ڕابورد هەڵیکێشا.
(اَلمَليخ): بێهێز/ لاواز/ کز.
٢-(مَلَخَ- الفَرَسُ. مَلْخاً): چارەوێکە یاریکرد/ کەوتە هەڵبەزو دابەز.
(-في الباطِلِ): لە ناراستیدا گێرەیدەکرد/ هەر خەریکی کاری ناڕەوابیبوو.
(مالَخَ-هُ مِلاخاً ومُمالَخَةً): لەگەڵیدا هەر خەریکی بازیی‌و لاسدان‌و مەرایبیبوو.
(اَلمَلاّخ): مەرایبیکەر/ ماستاوکەر/ ڕووپاما/ کلکەسووتەکەر.
٣-(مَلُخَ- الطعامُ. مَلْخاً ومَلُخ. مَلاخَةً): (چێشتەکە/ خواردنەکە) ترشاو خراپبوو.
(تَمَلَّخَ- الشيءُ): شتەکە گەنبوو/ خراپبوو.
(اَلمَليخ): ١-خواردن یان شتێری گەنبوو/ خراپبوو/ ترشاو ٢-خواردنی بێتام/ ناخۆش.
(مُمْتَلَخُ العَقلِ): مێشك تێکچوو.
٤-(مَلَخَ- الرَّجُلُ. مَلْخاً): ١-پێیهەڵگرت‌و خێرا ڕۆیشت/ تیژ هەنگاوینا/ ڕایکرد ٢-هەڵات.
(عَبدٌ مَلاّخٌ): بەندەیەکە/ کۆیلەیەکە زوو زوو لە خاوەنەکەی هەڵبێت‌و ڕابکات.
٥-(اَلمُلوخِيَّةُ) (ن): تۆڵەکە جووڵەکانە. ڕووەکێکی ساڵانەیە لە بنەڕەتدا هی هندستانە بەرێکی لاکێشەیی‌و گوڵێکی وردی زەردی هەیە گەڵاکەی بە چێشت دەکرێت لە سپێناخ دەچێت کە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستداو بە تایبەتی لە میسردا زۆر بەکاردێت لە وڵاتە گەرمەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دەچێنرێت جۆرێکی لە هندستان هەیە کە توێکڵەکەی بادەدەن‌و دەرێسن پێیدەڵێن (جووتە): گوش.
ملد (مَلَدَ- الشيءَ. مَلْداً): شتەکەی (درێژکردەوە/ ڕاکێشا).
(مَلِدَ- الغُصْنُ. مَلَداً): پەلی درەختەکە نەرمبوو لەرییەوە.
(مَلَّدَ- الأَديمَ): پێستەکەی نەرمکرد.
(-الرَّيُّ الغُصْنَ): ئاودانەکە (لقەکە/ چڵەکە)ی نەرم‌و تەڕو تازە کردەوە.
(اَلمَلَد (ج) أَملاد): ١-گەنجێتیی ٢-نەرمیی‌و تەڕوتازەیی‌و لەرینەوە ٣-تێرو تەسەلی‌و خۆشیی.
(اَلمَلَدان): ناسکیی لق‌و لەرینەوەی.
(اَلمَلْد والأَمْلَد والأُمْلُد والأُمْلُود والإِمْليد والأُمْلُدان والأُمْلُدانِيُّ): ١-ناسکیی‌و تەڕیی چڵی درەخت‌و لەرینەوەی ٢-خەڵکانێکی نەرم‌و نۆڵ‌و ناسك.
(شابٌ أُمْلُود وشَبَّانٌ أَماليد): گەنجێکی نەرم‌و شل‌و ناسك. لاوانێکی نەرم‌و ناسك.
(اَلمَلداء (ج) مُلْد): مێی وشەی (الأَمْلَد)
(أُمْلُود وأُمْلُودَة وأُمْلُدانِيَّة): ژنێکی ناسکی نەرم‌و نۆڵ.
ملذ: ١-(مَلَذَ- فُلاناً مَلْذاً): نێزەی بە فیساردا کرد.

(-الفَــرَسُ): چارەوێکــە هــەردوو دەســتی هاویشتو غاریکرد/ توند دایە غار.

٢-(مَلَذَ- الرَجُلَ. مَلْذاً): پیاوەکە درۆیکرد.

(-الرَجُــلَ. مَلْذاً ومَلاذَةً): بە قســەی خۆش پیاوەکەی لاســداو فاێلیکرد بــە کردەومیش هیچی بۆ نەکرد.

(مَلِذَ-الظَـلامُ مَلَذاً): تاریــك داهات، واتە نە تاریكو نە رووناك بوو.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە دۆستایەتیەکەی ساختە بوو ئەوەی دەریدەبڕی لەگەڵ هی دەروونیدا جیابوو.

(ألأمْلَذ والمَلَذان والمَلَذانــي والمَلاذَنيُّ والمَلاذ والمِلْوَذ): کەســێکە کە لە دۆســتایەتیەکەیدا ڕاست ناکات/ ساختەبازە.

ملز: ١-(مَلَزَ مَلْزاً): دواکەوت.

(إمَّلَزَ- عَنهُ): لێی دواکەوت.

٢-(مَلَزَ- بالشيءِ. مَلْزاً): شتەکەیبرد.

(مَلَّزَ-هُ عَنهُ): لێیرزگار کرد.

(-الشيءُ عَني): شتەکەم لەدەست دەرچوو.

(أمْلَــزَ وامْتَلَــزَ-هُ): ١-لــە چنگــی دەرهێناو فراندی ٢-بردی.

(تَمَلَّــزَ-هُ): ١-لە چنگــی دەرهێنــاو فراندی ٢-بردی.

(-مِنهُ): لێیرزگار بوو.

(إنْمَلَــزَ وامَّلَــزَ- مِنهُ): لەدەســتی بەربوو/ دەرپەڕیو ڕزگاریبوو.

(ألَمِلِز- مِنَ الرجال): پیاوی بازوو ئەستوور.

(ألَمــلاَّز): ١-کەســێکە شــت زۆر بفرێنێــت ٢-(ح) گورگ.

ملس: ١-(مَلَسَ- الشــيءَ): شتەکەی لە بنو بێخ دەرهێناو هەڵیکەند.

(-الرَجُلَ بِلِسانِهِ): بە زمانی لووس پیاوەکەی لاسداو خۆی لای بردە پێشەوەو مەراییکرد.

(-الإبلَ): حوشترەکانی توند ڕادا/ لێخوڕی.

(مَلِسَ ومَلُسَ. مَلُوسَــةً ومَلاسَةً): سافبوو/ لووسبوو.

(أملَس): ساف/ لووس.

مَلَّسَ-هُ مِنَ الأمرِ): لــە کارەکە دەریپەڕاند/ دەریکرد.

(-الشــيءَ): شــتەکەی لووســکرد/ شتەکەی سافکرد.

(-الأرضَ): زەویەکەی تەختکرد.

(أمْلَــسَ-تِ الشــاةُ): مەرەکــە خورییەکەی هەڵوەری/ لێبووەوە.

(تَمَلَّسَ): لووسبوو.

(-مِــن بَــينِ القَومِ): لــە نێوان خوێشــگەل دەرچوو.

(-مِــنَ الشَّــرابِ): لە مەســتیی شــەرابەکە دەرچوو/ بەریدا.

(-مِــنَ الأمــرِ): لــە کارەکــە دەرپــەڕیو ڕزگاریبوو.

(إمْلأَسَ): لووسبوو/ سافبوو.

(-مِنَ الأمرِ): لە کارەکــە ڕزگاریبوو و فوتار بوو.
(أَلَلَــس (ج) مُلُــوس وأَمْــلاس و (جــج) أَمالیس): شوێنی تەختو لووس.
(أَلَلْســى): مێحوشــتری زۆر خێرا (چونکە وا گورج دەڕوات هیچ شتێك ڕێگەی پێناگرێت).
(«بایَعَهُ المَلَسى»): پێیفرۆشت بە یەکجارەکی بێگەرانەوەو مەرج.
(أَلمَلاَّسَــة والمِمْلَسَــة): زەوی تەختکــەر (تەختەیەکە زەویی پێ تەختدەکرێت).
(أَلأَمْلَس (م) مَلساء): لووس/ ساف.
(أَلمَلْساء): شەراب یان مەیەك کە خواردنەوەی بە گەروو خۆشبێت.
(أَلأَلِفُ المَلْســاء): نەلفی نەرم وەك هی وشەی (کِتاب).
(سَنَةٌ مَلْساء (ج) أَمالیس وأَمالیس): ساڵێکی وشكو بێگیاو بەرهەم/ وشکە ساڵ.
(أَلمَلِیس): لووس/ ساف.
(ألإمْلیس والإمْلیسة (ج) أَمالیس وأَمالیس) (شاذ): بیابانێکی وشکوبرنگ نە ئاو نە گیای تێدا نەبێت.
٢-(مَلَــسَ وأَمْلَسَ- الظَلامُ مَلْســاً): تاریكو ڕوون تێکەڵاوبوون/ تاریك داهات.
(مَلَــسُ الظَّــلامِ): تاریکداهاتــن (لــە نێوان خۆرئاواو تاریکداهاتندایە).
(«جاءَني مَلَسَ الظَّلامِ»): کاتێك هات بۆ لام تاریکداهاتبوو.
(أَلمُلَیســاء): ١-دەمــی نێــوان خۆرئاوابوونو تاریکی شەو ٢-نیوەڕۆ/ نیوەی ڕۆژ.
ملــش: (مَلَشَ- الشَــيءَ مَلْشــاً): شــتەکەی بەدەست پشکنی وەکو بۆ شتێك بگەڕێ.
(-الرِیــشَ) (عامیة ســریانیة): پەڕەکەی (هەڵکەند/ هەڵکێشا).
(أَلمالُــوش (ج) مَوالیش) (ح) (عامیة): مڵە: کرمێکــە بنی ڕووەك دەقرتێنێتو ڕووەکەکە دەمرێت.
ملص: (مَلَصَ- بِسَــلْحِهِ مَلْصــاً): ڕیقنەکەی فڕێداو هەڵدا.
(مَلِصَ- الشــيءُ مِن یَدِهِ مَلَصاً): شتەکەی لە بەر لووسی لەدەست خزا.
(«مَلَصَتِ السَــمَکَةُ مِن یَدي»): ماســیەیکە لەدەستم خزاو فرتەیکرد.
(-الرَجُلُ): پیاوەکە دەرپەڕیو هەڵات.
(أَمْلَــصَ-تِ الحامِلُ): ســکپڕەکە منداڵەکەی لەبارچوو.
(مُمْلِص (ج) مَمالِص): ژنی منداڵ لەبارچوو.
(أَمْلَصَ- الشيءَ): شتەکەی خزاند/ خلیسکاند.
(تَمَلَّــصَ وانمَلَــصَ وامَّلَــصَ- مِنــهُ): لێی دەربازبوو/ لێی ڕزگاربوو.
(-الشيءُ مِن یَدي): شتەکەم لەدەست ترازا/ خزا.
(أَلَلْص): ڕووت.

(أَمَلَّـص) (مـص): ١-خز/ لـووس ٢-خزان/ دەربازبوون.
(أَمَلِّص- مِـنَ الحِبـال ونَحْوَهـا): (پەت/ گوریس)ی لووس و خز کە لەبەر لووسـی بە دەستەوە بەند نابێت و ناگیرێت.
(سَـمَكَةٌ مَلِصَة): ماسـییەکی خز/ لووس کە زوو لەدەست دەترازێت/ دەردەفرتێت.
(أَمَليـص= المَلِـص): ١-لـووس ٢-منداڵـی لەبارچوو.
(الأَمْلَص): تەڕی نەرم.
(رَجُلٌ أَمْلَصُ الرأسِ): پیاوی سەرلووس سەر رووتاوە.
(أَلمِلاص): ژنێکە کە هەر منداڵی لەباردەچێت.
(أَلمُمْلَص): کۆرپەلەی لەبارچوو.
ملط: ١-(مَلَـطَ- الحائَط مَلْطاً): دیوارەکەی بە قوڕ سواغدا.
(-الشَعَرَ): قژەکەی تاشی.
(-تِ الحامِلُ جَنينَها): سکپڕەکە کۆرپەلەکەی بە ناکامیی فڕێداو لەباریچوو.
(مَلَط ومَلُطَ- الغُلامُ. مُلوطاً): مێردمنداڵەکە ڕەسەن و باوکی نەدەزانرا/ نارەسەنبوو.
(مَلِـطَ. مَلَطاً ومُلْطَةً+ أَمْلَط): کۆسـتە بوو لەشی مووی پێوە نەبوو.
(مَلَّطَ- الحائَط): دیوارەکەی بە قوڕ سواغدا.
(مالَطَ-هُ مُمالَطَةً): تێکەڵیکرد.
(أَمْلَـطَ-تِ الحامِـلُ جَنينَهـا): سـکپڕەکە کورپەلەکەی (فڕێدا/ لەبارچوو).
(-ريشُ السَّهْم): پەڕی تیرەکە کەوت.
(-الرَجُلُ): پیاوەکە سـوختبوو/ نەدارا بوو/ هەژار بوو.
(تَمَلَّطَ- الشيءُ): شتەکە لووسبوو/ سافبوو.
(-السَّهْمُ): تیرەکە بێپەڕ بوو.
(إمْتَلَطَ-الشيءَ): شتەکەی بە دزییەوە برد.
(أَلمِلْط (ج) أَمـلاط ومُلُوط): ١-پیاوی ناپاك کە متمانەی هیچی پێناکرێت ٢-نارەسـەن کە نازانرێت باوکەکەی کێیەو چ ڕەسەنێکە.
(أَلمِـلاط (ج) مُلُـط): قـوڕ کـە سـواغی پێدەدرێت.
(الأَمْلَط (ج) مُلْط): کەسێکە لەشی (بێتووك/ کۆستە) بێت.
سَهْمٌ أَمْلَطُ: تیرێکی بێپەڕ.
(أَلمَليط): ١-کەسـێکە کە لەشـی لووس و بێ تـووك بێـت ٢-کورپەلـە کە هێشـتا تووکی لێنەڕوابێت.
(سَهْمٌ مَليطٌ): تیرێکی بێپەڕ.
(أَلمِلاط- مِنَ النوقِ): مێحوشـترێك کە هەر بەراویتە بێت.
٢-(مَلَّطَ- الشاعِرُ): هۆزانڤانەکە/ شاعیرەکە نیـوە دێڕە شـیعرێکی دانـاو یەکێکیتر بۆی تەواوکرد.
ملـع: ١-(مَلَـعَ- الشـاةَ مَلْعـاً): مەڕەکـەی کەوڵکرد.

(مَلَـع- الشَـيءَ) (عاميـة): شـتەکەی (دوولەتکرد/ هەڵدری/ پەکاڵاکردەوە).
(-الفَصيـلُ أُمَّـهُ):گوێرەکەکـە یان بەچکە حوشترەکە دایکەکەی مژی.
(أَمْلَـعَ وانْمَلَـعَ-تِ الناقَـةُ):مێحوشـترەکە خێرایکردو چابوکانە ڕۆیشت.
(إمْتَلَعَ- الشاةَ):مەرەکەی کەوڵکرد.
(-الشيءَ):شتەکەی بە دزییەوە برد.
(-تِ الناقَةُ):خێرایکردو سووکەڵە بوو.
(أَلْمَلْع) (مص)٢-کەوڵکردنی ئاژەڵی سەربڕراو ٢-گـورجو سـووکەڵە بـوو لـە ڕۆیشـتندا ٣-گەلەکۆمەکێ.
(هُـم عَلَيه مَلْـعٌ واحِدٌ):هەمـوو پێکەوەوە دوژمنانە گەلەکۆمەکێیان لێکرد.
(أَلمَلاع):بیابانی بێرووەك و گیا.
(جَمَلٌ مَلوعٌ (م) مَلوع):١ حوشتری چابوك/ خێرا.
(عُقابٌ مَلوعٌ):هەڵۆیەکی گورجرفێن.
(أَلمَليـع):بیابانێکی بێگیـا (بۆیە وا ناونراوە چونکە حوشتر تیایدا باش غاردەکات).
(أَلمَليع (ج) مُلُع):مێحوشترو چارەوێی گورج/ خێرا.
(أَلميلَع)٢-جرتو فرتکەر بەملاولادا ڕۆیشتوو ٢-مێحوشترو چارەوێی خێرا/ گورج.
٢-(أَلمَيْلَع):درێژ.
ملغ: (مالَـغَ-هُ ممالَغَةً):گاڵتەی ناشـیرینو بێشەرمانەی لەگەڵدا کرد.
(تَمَلَّـغَ- فِي كَلامِـهِ):قسـەی گەوجانـەو بێشەرمانەیکرد.
(تَمالَغَ- بِهِ):قسـەی سووکی پێوتو گاڵتەی پێکرد.
(أَلمِلغ (ج) أَمْلاغ والمالِغ (ج) مُلاَّغ والأَمْلَغ (م) مَلْغاء (ج) مُلْغ):گەوجی بێهەستو شەرم کە قسەی ناشیرینو قۆڕو بێحورمەتانە بکات.
(أَلْمُلُوغَـةُ): بێئابڕوویـیو بێڕەوشـتیی/ بێناموسیی و گەوجیی لە قسەکردندا.
ملـق: ١-(مَلَـقَ- الشـيءَ مَلْقاً):شـتەکەی نەرمکرد.
(-الشـيءَ):شـتەکەی (لەناوبرد/ فەوتاند/ سڕییەوە).
(-الثوبَ):جلەکەی شت.
(-الوَلَدُ أُمَّهُ):منداڵەکە دایکەکەی مژی.
(مَلِقَ- الخاتَمُ فِي الأُصْبُعِ مَلَقاً)ئەموستیلەکە لەبەر گەورەیی لە پەنجەدا شلبوو.
(-هُ ومَلِـقَ لَهُ ومالَقَهُ):خۆیی بە دەم لێبردە پێشـەوەو مەراییکرد سەرشـۆڕانە زمانی بۆ گێڕاو ئەوەی دەیوت لە دڵیدا نەبوو.
(مَلَّقَ- الأَرضَ أَو الحائِطَ):زەویەکەی قورداو هیلەسـاویکرد یـانماڵەیکـرد/ دیوارەکەی قورداو ماڵەیکردو سافو لووسیکرد.
(أَمْلَقَ):هەر داراییەکـی هەبوو لەناویبرد تا خۆی هەژار کرد.

(-الدَّهْـرُ مالَـهُ): رۆژگار هەمــوو داراکەی لەدەستداو هەژاریخست.

(-الثوبَ): بەرگەکەیشت.

(-منهُ): لەدەستی دەرچوو.

(تَمَلَّـقَ- الرَجلَ ولِلرَّجُـلِ. تَمَلُّقاً وتِمْلاقاً): مەرایی بۆ پیاوەکە کرد/ کوزکەشـی بۆ کرد/ ڕیایی بۆ کرد.

(مَلِقَ-هُ): مەرایی بۆ کرد.

(-تِ المَـرأةُ العِلْـكَ بِفيها): ژنەکە بنێشـتی جوو.

(إمْتَلَقَ-الشيءَ): شتەکەی دەرهێنا.

(إنْمَلَقَ): ١-لووسبوو/ سافبوو ٢-تەختبوو.

(-منهُ): لێیدەربازبوو/ بەرەلا بوو/ دەرپەڕی/ خۆی لێ ڕاپسکاند.

(-الخِضـابُ): بۆیەکە/ ڕەنگەکە چووەوەو سـپی بووەوە.

(إسْـتَمْلَقَ- الوَلَدُ أُمَّهُ): منداڵەکە دایکەکەی مژی.

(إمَّلَقَ): سافو لووسبوو.

(-منهُ): فرتەی لەدەستکرد/ دەرپەڕی.

(ألمَـالِـق):١- المـمْـلَـق (فـارسـيـة) مـاڵە ٢ تەختەیەکە دوو ولاخ ڕایدەکێشێت تا زەوی پێ تەختبکرێت.

(ألمَلَـق) (مـص): ١-مەرایی ٢-دۆسـتایەتیو خۆشەویسـتیی ٣-میهرەبانیـی زۆر ٤-نـزاو پاڕانەوە ٥ زەویی تەخت.

(ألمَلِق): لاواز/ بێتوانا/ کز.

(ألمَلِق والمَلاَّق): زۆر مەراییکەر/ ماستاوکەر/ ڕیاییکەر.

(ألمَلَقَةُ): بەردی هیلەساو/ بەردی لووس.

(ألمِمْلاق): ١-زۆر هەژار/ نابووت/ نەدارا/ زۆر نەبوو ٢-زۆر (مەراییکەر/ ڕیاکار).

(ألمَمْلَـق والمِمْلَقَـة): تەختەیەکـی پانــە گا ڕایدەکێشێتو زەویەکەی پێ تەختدەکرێت.

٢-(مَلَـقَ- الرَجُـلُ. مَلْقـاً): پیاوەکە خێراو توند ڕۆیشت.

(ألمَلَق): غارو تاوی زۆر خێراو خۆش.

(«لهذا الفَـرَسُ مَلَقٌ»): ئەم چارەوێیە غاری خۆش توندو خێرای هەیە.

(فَـرَسٌ مَلِـقٌ (م) مَلِقَةٌ): ١-ئەسـپێکە یان ماینێکـە خێرایـەو سەرکێشـە متمانــەی پێناکرێت ٢-تیژڕەو.

(ألمَليق): گورج/خێرا/ بەتاو.

(«رَجُلٌ أو فَرَسٌ مَليقٌ»): پیاوێکی زۆر خێرا یان چارەوێیەکی بەتاوو خێرا.

٣-(مَلَقَ ومَلَّقَ-هُ بالعَصا مَلْقاً): بەدار لێیدا.

ملـك: ١-(مَلَكَ- الشـيءَ مَلْكاً ومُلْـكاً ومِلكاً ومَلَكَةً ومَمْلَكَةً ومَمْلُكَةً): شتەکەیکرد بە هی خۆی/ بوو بە خاوەنی شـتەکە/ خاوەنداریی شتەکەیکرد.

(-علىالقَوم): بووبەسەرۆكوفەرمانڕەوایان/ دەستی بەسەردا گرتن.

(-على فلانٍ أَمْرَهُ): دەستی بەسەر کاروباری فیساردا گرت.
(-نَفْسَهُ): خۆیگرت/ بەسەر خۆیدا زاڵبوو.
(-المَرأة): ژنەکەی مارە کردو بوو بە خاوەنی.
(-العجــينَ مَلْكاً): هەویرەکەی تەواو شـێلاو خۆشیکرد تا یەکیگرت.
(مَلَّكَ-هُ الشيءَ): ئەویکرد بە خاوەنی شتەکە.
(-العَجــينَ): تــەواو هەویرەکــەی شـێلاو خۆشیکرد.
(-القَومُ فُلاناً عَلَيهم): میللەتەکە فیســاریان کرد بە شای خۆیان.
(-هُ امرَأَةً): ژنێکی لێ مارە کرد.
(-فُلاناً أَمْرَهُ): فیســاری لە کاروباری خۆیدا ئازاد کــردو کاروبارەکەی دایە دەســت ئەوو لێیگەڕا.
(مُلِّكَ-تِ المَرأَةُ أَمْرَها): دەســتبەردانی ژنە/ تەڵاقدانی ژنەکە درایە دەست خۆی.
(أَمْلَكَ-هُ الشــيءَ): شــتەکەیکرد بە هی ئەو/ ئەویکرد بە خاوەنی شتەکە.
(-القَومُ فُلاناً عَلَيهم): خوێشگەل/ خەڵکەکە فیساریان کرد بە شای خۆیان.
(-فُلانــاً أَمْــرَهُ): فیســاری ڕەهــا کــردو لە کاروباریدا ئازادیکرد/ سەربەستیکرد.
(-هُ المَرأَةَ): ژنەکەی لێ مارە کرد.
(تَمَلك-الشيءَ): بوو بە خاوەنی شتەکە.
(-على القَوم): بوو بە شای میللەتەکە.

(تَمالَــكَ عَن كَــذا): خۆی لە شــتەکە کەنار گرتو خۆی لێ دوور گرت/ وازی لەوە هێنا.
(«ماتَمالَكَ أن فَعَــلَ أَو عَن أَن فَعَلَ ذلك»): خــۆی بۆ نەگــیراو ئەو کارەی هــەر کرد/ لە کردنی ئــەو کارە خۆی بــۆ جڵەوگیر نەکراو کردی.
(إمْتَلَكَ- الشــيءَ): بوو بە خاوەنی ئەو شتە/ ئەو شتە بوو بە هی ئەو.
(اَلمالِك) (فا): خاوەن/ ماڵخۆ.
(ج) (مُلَّك ومُلاّك): خاوەن ماڵ/ خێو.
اَلمَلْك (مص): بە خاوەنبوون.
(ج) (مُلُوك وأَملاك): خێو/ خاوەن موڵك.
(اَلمُلْــك (ج) أَمــلاك ومُلُوك): ١-ئــەوەی کە مرۆڤ دەیبێــتو هەڵیدەســووڕێنێت/ دارا/ ســامان/ موڵكو ماڵ ٢-مەزنییو دەســەڵات/ فەرمانڕەوایی/ پاشایی ٣-کەمەکە ئاوێك.
(اَلمِلْك) (مص): خاوەنداریێتیی.
(«مالَهُ مِلكٌ»): خاوەنی هیچ شــتێك نییە/ هیچ شتێکی نییە کە خاوەنداریێتیی بکات.
(«هــذا مِلك يَميني»): ئەمــە هی منەو من خاوەنیمو هەڵیدەسووڕێنم.
(«لَيسَ لَهُ مِلكٌ»): ئاوی نییە.
(«أَعطاني مِن مِلكِــهِ»): لەوەی کە هەیەتی ئەوەندەی دامێ کە لە توانایدا بوو.
(«طال مِلكُــهُ»): کۆیلەیەتیەکــەی درێژەی کێشا.

(مِلكُ الطَّرِيق»): ناوەڕاستی ڕێگا یان ئەوسەری ڕێگا (لە هەموو ئەوانەدا (میم)ەکە دەشێت (سەر) یان (بۆر) یان (ژێر)ی ببێت.

(مُلُكُ الدابَّة: الواحِد) (مِلاك): پێی چوارپێ/ ولاخو جلەوەکەی/ ڕابەرەکەی.

(مِـلاك): پێیەکی چوارپێو جلەوەکەی/ ڕابەرەکەی.

(«مالَـهُ مُلُـكٌ»): هیچ شتێکی نییە کە خاوەنیبێت.

(اَلَمَلَكْ): ١-فریشتەیەکی ئاسمان/ مەلایکەتێک ٢-ئەوەی کە مرۆڤ هەیبێت.

(«مالَـهُ مَلَكٌ»): خاوەنی هیچ شتێک نییە وتراوە: (الماءُ مَلَكُ أَمـر): ئاو کارسازێنە (چونکە ئەگەر خوێشگەڵ ئاویان پێبێتو هەیبێت هەموو کارێکیان بۆ دەچێتە سەر.

(اَلَمِلك (ج) مُلوك وأَملاك): ١-خودای مەزنو بەرزو باڵا ٢-خێوی موڵک/ خاوەنی موڵک ٣-سەردارو خاوەن دەسەڵات بەسەر (خێڵێکەوە/ هۆزێکەوە یان وڵاتێکەوە یان میللەتو نەتەوەیەکەوە).

(اَلَملاك): تواناو دەسەڵاتو ڕاگر.

(مَلاكُ الأَمر): دەسەڵاتو تواناو ڕاگری کارەکە.

(اَلقَلبُ مَلاكُ الجَسَد): دڵ تواناو ڕاگری لەشە.

(المـلاك (ج) مَلائِكَة ومَلائِك): فریشتەی ئاسمان (وشەکە سوککراوەی (مَلأَك)ە.

(اَلِملاك): قوڕ ٢-(في اصطـلاح الحكومات): زاراوەیەکە کە میری دایناوە بەو کۆمەڵە کارمەندانە دەڵێن کە کاروباری میریی لە بەشێکدا دەبەن بەڕێوەو پایەی خۆیان هەیەو تیادا دامەزراون.

(«أُدْخِـلَ فُلانٌ في ملاك الجَيش أَو في الملاك الحكومي»): فیسار لەسەر میلاکی سوپا ناونوسکرا/ دامەزرا یان لەسەر میلاکی میریی ناوزەد کرا/ نوسرا/ دامەزرا.

(مِلاكُ الأَمر): ڕاگری کار/ پێکهاتەی کار.

(اَلمَلْكَةُ والمُلْكَـةُ): ١-موڵک/ خۆیی/ ئەوەی کە ئەبیت بە خاوەنی.

(اَلمَلَكَـةُ= المُلْكُ): موڵک/ خۆیی/ ئەوەی کە ئەبیت بە خاوەنی.

(«هو مَلَكَـةُ يَميني»): مـنماڵخۆی ئەوم/ خاوەنی ئەومو دەسەڵاتم بەسەریدا هەیە ٢-بەهرە نیشانەیەکە لە دەروونیدا چەسپیوە.

(«عند فلان مَلَكَةُ النَّقد»): فیسار بەهرەی ڕەخنەی هەیە.

(مَلِكَةُ النَّحل): شاهەنگ.

(اَلمَلاكَة والمِلاكَة والمُلوكَة): موڵک.

(اَلمَلَكوت): ١-موڵکی مەزن ٢-نگینو دەسەڵات.

(اَلمَلَكوت السَّماويّ) (سريانية): شوێنی پیاوە پیرۆزەکانە لە ئاسماندا.

(اَلمَلَكِيُّ (م) مَلَكِيَّة): شاهانە.

(اَلمَلَكِيّون): ئەوانەی سەر بە شان/ لایەنگرانی شان.

(أَلَمِيك (ج) مُلَكاء): خاوەن موڵك/ ماڵخۆ.
(ألأُملوك= المُلوك): شاکان/ پاشاکان.
(أَلمَمْلَكَـة والمَمْلُكَـة (ج) مَمالِـك): ١ـنگینو دەسەڵاتی شـاو کۆیلەکانی ٢ـئەوەی کە لەژێر دەسەڵاتی شادایە کە وڵاتو دانیشتوانی وڵاتو چەكو جبەخانەیە.
(أَلمَمْلُوك) (مفع) (ج) مَماليك): کۆیلە/ بەندە.
(ممالیـك مصـر): کۆمەڵێـك کۆیلەبوونو تورکبـوونو شەرکەسـیبوونو مەغۆلبـوون ئەیوبیـەکان لە سـەربازیو سـوپادا کاریان پێکـردن هەندێکیـان گەیشـتنە وەرگرتنی دەسـەڵات لـە میسـرداو ماوەیەك میسـرو سـوریەو بەشـێك لـە ئاسـیای بچووکیـان بەڕێوەبرد بەرەنگاری سـەلیبیەکانو مەغۆل بوونو عوسمانیەکان لەناویانبردن.
٢-(أَلمُلْك =حَـبُّ الجُلبـان): پۆلکە خاتوونە گیایەکە بەرەکەی لە ماش دەچێت.
(أَبو مالِك): ١ـبرسـێتیی یان پیریی ٢-(ح)= (مالك الحَزين): شـینە شـاهۆ (باڵندەیەکە دەچێتە ناوەوە).
(أَلمَلِيكة): ١ـرۆژنامە ٢ـپەرە کاغەز.
(الأُمْلُوك) (ح): جۆرە مارمێلکەیەکە کە لەناو لمدا دەبێتو دەژی.
الملحق:
ملك: أَلمِلْكِيَّة: المِلك والتَّمليك): بە خاوەنبوون/ خاوەنداریی.

(«بِيَدي صَـكُّ مِلْكِيَّة هذه الأَرض»): تاپۆی خاوەنداریی ئەم زەویەم بەدەستەوەیە.
(أَلمِلْكِيَّة): مافی بەکارهێنانو هەڵسـووڕاندنی تـەواو تایبەتیـی ئـەو موڵکەیـە لـە لایەن خاوەنەکەیەوە.
(نَزعُ المُلْكِيَّة): لێسەندنەوەی ماف بە خاوەنبوونی/ خاوەندارێتیی/ داماڵینی خاوەندارێتی.
(نَقـلُ المُلْكِيَّة): گوێزانـەوەی خاوەندارێتیی موڵکێك لە کەسێکەوە بۆ کەسێکیتر.
(تَقسـيم المُلْكِيَّة): بەشـکردنی خاوەنداریی موڵکێك.
(مُلكِيَّة خاصَّة): خاوەندارێتیی تایبەتی.
(أَلتَمَلُّك): دەسـت بەسـەردا گرتنی شتێكو کردنی بـە هی خۆ (بـە زۆریی بە نـارەوا) زەوتکردنی ئەو شتە/ دەستبەسەرداگرتنی.
(«تَمَلُّـك مالَ الغَـير»): داگیرکردنی شـتی خەڵكو زەوتکردنی.
(إكتِسـاب المُلْكِيَة شرعاً): بەڕەواو یاسایی بە خاوەنبوون/ بەدەسـتهێنانی خاوەندارێتی لە ڕووی یاساوە.
(«تَمَلُّك عَقار»): بە خاوەنبوونی خانووبەرەو زەویو زار.
(«قانون تَمَلُّك الأجانب»): یاسای خاوەندارێتی بێگانەکان.

ملن: (أَلمَنْخُوليا) (يونانية) (السَـوداوِيَّة): ماخۆلان= ماخۆلیا (دەردێکە شێرزەیی مێشکە

له داخو ناسۆرەوە/ خەفتەوە پەیدا دەبێت.
ملو: ١-(مَلا-البَعيرُ يَمْلُو. مَلْواً): حوشترەکە توند رۆیشتو دایە غار.
(مَلَّى-هُ اللهُ عَمرَهُ): خودا تەمەنی درێژ کردو خۆشیی بەوە دایە/ پێدا.
(-هُ اللهُ حبيبَهُ): خودا تەمەنێکی درێژو خۆشی لەگەڵ خۆشەویستەکەیدا دایەو بەسەربرد.
(يُقالُ لِمَن لَبِسَ الجَديدَ) («أَبْلَيتَ جديداً و تَمَلَّيتَ حَبيباً»): بە یەکێك کە بەرگێکی تازە لەبەرکات دەڵێن: بەرگی تازە کۆن بکەیتو تا سەر بە خۆشی لەگەڵ خۆشەویستەکەت بیت.
(مُلِّيَ وتَمَلَّى- عُمْرَهُ): تەمەنی درێژ بووو بە خۆشی بردیە سەر.
(-حَبيبَهُ): ماوەیەکی درێژ بە خۆشیی لەگەڵ خۆشەویستەکەیدا رایبوارد.
(أَملى- اللهُ فُلاناً عُمْرَهُ. إملاءً): خودا تەمەنی درێژی بە فیسار داو خۆشیشی تێدا دایە.
(-البَعيرَ ولِلبَعيرِ): پەتەکەی بۆ حوشترەکە شلکردو بەری بۆ بەرەڵا کرد.
(-اللهُ الظالِمَ ولَهُ): خودا (مۆڵەتی بە زۆردار دا/ ماوەی بەزۆردار دا).
(-لَهُ في غَيِّهِ): ماوەی گومراییو ستەمو یاخیبوونی درێژەپێدا.
(-عَلَيهِ الزَمَنُ): رۆژگاری ئەو درێژەی کێشا.

(اَلمَلا (ج) أَملاء): ١-بیابان/ چۆڵەوانییەکی پانو بەرین/ دەشتێکی کاکی بەکاکی ٢-رۆژگارێکی دوورو درێژ.
(اَلمَلاة (ج) مَلاً): بیابانێکی گەرم/ تاوسێن.
(اَلمَلاوَة والمِلاوَة والمُلاوَة والمَلْوَة والمِلْوَة والمُلْوَة): سەردەمێکی رۆژگار.
(اَلمَلَوان الواحِدُ مَلاً): شەوو رۆژ.
(اَلمَلِيّ): ١-ماوەی ژیان ٢-سەردەمێکی دوورو درێژ.
(إنْتَظَرْتُهُ مَلِيّاً): ماوەیەکی زۆر چاوەڕێمکرد.
(«مَرَّ مَلِيٌّ مِنَ اللَّيلِ»): بەشێکی درێژی شەو تێپەری یان سێیەکی شەو تێپەری.
(اَلإمْلاء (مص) (ج) أَمالٍ وأَمالِيّ): ماوەدانو دواخستن.
٢-(أَمْلى- عَلَيهِ الكِتابَ): ١-کتێبەکەی/ نامەکەی پێنووسیەوە/ ئەم پێیوتو ئەو نووسیەوە.
(إسْتَملى-ه الكِتابَ): داوای لێکرد کتێبەکەی پێبنوسێتەوە.
الاملاء (ج) أَمالٍ وأَمالِيّ): ١-قسەکانو کورتەی قسەکان ٢-ئەوەی دەوترێت بنوسرێتەوە.
(اَلأَملاء (ج) اَلأَمالِيّ): (چاوگە) پێنووسینەوە.
(أَملى الكِتابَ): نامەکەی پێنووسییەوە/ ئەو خوێندیەوەو ئەمیش نووسییەوە.
٣-(اَلمَلا (ج) أَمْلاء): خوڵەمێشی گەرم.
٣-(ملي: اَلمِليار (ع ح): هەزار ملیۆن (فرنسية).

(المليون (ج) مَلايــين) (ع ح): هەزار هەزار (فرنسیه).

الملحق

(ملم. الِلّيم): پارەیەکی میسرییە کە دەکاتە هەزاریەکی جونەیهی میسری.

ملي: (أَلِمِليشـيا): سـوپای میللی/: جاشپۆلیس تیپی هاونیشتمانیین مەشقی سەربازیان پێدەکەن بۆ پشتگیریی سوپا یان هی پۆلیسی میریی.

مَمّ: (مِمَّ): لەچی (لە (من) و (ما)ی پرسیار پێکهاتووە).

ممـث (أَلَمَمـوث): (ح): مەمـوس (فیلێکـی گەورەیـە تـووك چڕ دووشـفرەی گـەورەو چەمـاوەی هەیـە، زوو لە چاخی سـەهۆلیدا لـە ئەوروپـادا دەژیـا پـاش ئەوەیـش لـە سـیبریادا ژیـاوەو لاشـەیان لەناو سـەهۆڵدا دۆزیوەتەوە مرۆڤی پێـش مێژوو دیویەتیو وێنەی لە تەنشـتەوە کێشاوەو لەسەر دیواری ئەشکەوتەکان وێنەکە بینراوە.

مِن: (مِن): بـە گەلێك واتا دێـت ١-(إبتداء الغايَـة في الزمان والمَكان): سـەرەتای کاتو شوێنی نیازو ڕووداو.

(مَرِضَ مِن يَـوم الجُمُعَةِ) (لە-وە)لە ڕۆژی هەینییەوە نەخۆشکەوتووە.

(«سار مِن بَيروت»): لە بەیروتەوە ڕۆیشت.

٢-(التَبعيض) (لە). بە واتای هەندێك.

(«مِنهم مَن أَحْسَنَ ومنهم مَن أَساءَ»): لەوانە هەندێکیـان چاکەیانکـردو هەندێکیشـیان خراپەیانکرد.

٣-(التعليل): بە واتای هۆ دێت.

(«ممـا خَطيئاتِهـم أُغْرِقـوا»): بـە هۆی گوناهەکانیانەوە نوقومکران.

٤-(أَلبَدَل): لەبری/ لەجیاتی.

(«أَتَرضَونَ بِالحياةِ الدنيا مِن الآخِرَة»): ئایا لەبری ئەوە دنیا بەم دنیایە قایل دەبن؟

٥-(ويأتى مرادِفاً الباءَ): بە واتا (ب) دێت.

(«يَنْظـرون مِن طَرَفٍ خِفِي»): بە دزییەوە تەماشادەکەن.

٦-(ويُفيدُ مَعنى الفَصـل): بۆ جیاکردنەوە دێـت: («واللهُ يَعلَمُ المُفسِـدَ مِـنَ المُصْلِح»): خـودا پیاوخراپو پیـاوی باش دەناسـێتو جیایاندەکاتەوە.

٧-(ويكون زائِداً): زیاد دەبێت.

(«ماجاءَنـي مِـن رَجُـلٍ»): هیـچ پیاوێك نەهاتۆتە لام.

٢-(مَنْ): بۆ مەرجە (للشرط)

(«مَنْ يَعْمَلْ خَيراً يُجزَ بِهِ»): هەر کەسـێك چاکە بکات پاداشتی دەدرێتەوە.

(مَنْ): (اسم استفهام): بۆ پرسیارە.

(«مَنْ أَتى؟»): کێ هات؟

(مَنْ): اسم موصول مشتركاً واكثر استعماله للعاقـل): نـاوی گەیەنـەرەو بـە زۆریی بۆ ئاوەزدار بەکاردێت.

(يَسجدُ للهِ مَن في السَماواتِ ومَن في الأَرضِ»): ئەوەی لە ئاسـماندایەو ئەوەی لـە زەویدایە کورنووش بۆ خودا دەبات.

(مَــنْ: نَكِرَة موصوفة): نەناسـێك بە (مَن) ناسراوبێت.

(«مَرَرتُ بِمَن مُعجِبٌ لَكَ»): بەلای یەکێکدا رۆیشـتم کە تۆ لای ئەو پەسند بوویت (ئەمە وەکـو ئەوە وایــە کە بڵێیت بــەلای پیاوێکدا رۆیشتم).

(مــنّ): (مَنَّ- عَلَيــهِ بِكَذا مَنّــاً ومِنِّينى): ئەوەی بە خەڵات دایە بێئەوەی ماندووبێت.

(مَــنَّ- عَلَيهِ. بِمــا صَنَعَ مَنّــاً ومَنَّةً): نازی ئەوەی بەسەردا کرد کە بۆیکردووە. باسیکرد کەچـی بۆ کردووەو بۆی ژماد: کە چاکەیەکی لەگەڵــدا کــردووە وەك بڵێت ئــەوەم دایتێو ئەوەم بۆ کردویت. ئەو منەتبەســەرداکردنە، دڵی پێیدەشکێتو شکاندنە.

(مانَّ-هُ مُمانَّةً): بۆ ئەنجامی کارێك ئەمسەرو ئەوسەریکرد/ رارابوو/ دوودڵییکرد.

(تَمَنَّنَ- فُلانٌ فُلاناً تَمَنَّنَ- عليه): فیسار بە نازو منەت بەسەرداکردن فیسارکەسی شکاندو توانجی تێگرت.

(إِمْتَــنَ عَلَيهِ بِمــا صَنَــعَ إِمْتِنانــاً): نازی ئەوەی بەســەردا کرد کە بۆیکردووە/ دایەوە بەچاویداو باســیکردو ژماردی کە چیو چی بۆ کردووە.

(-عَلَيهِ بِكَذا): ئەوەی بە خەڵات دایە/ پێدا.

(-فُلاناً): هەرچی بە دەستیەوە هاتو هەیبوو بە فیساریدا.

(إِسْتَمَنَّ-هُ): داوای چاکەو پیاوەتیی لێکرد.

(اَلْمَنّ) (مص): ١-خەڵات/ بەخشــیش/ چاکە/ پیاوەتی ٢-گەزۆ.

(مَــنُّ بَني اســرائيل): ئەوەی کــە خودا بە موعجیزە بۆ جوولەکەی باراند لە دەشتدا کە بیخۆن.

(اَلْمِنَّــة (مص) (ج) مِنَن): ١-چاکە/ پیاوەتی/ بەخشش.

(«لَهُ عَلَيَّ مِنَّــةٌ أَو مِنَنٌ»): چاکەو پیاوەتیی بەســەرمەوە هەیــە ٢-کەســێکە کــە نــازو منەتکردنــی چاکە یان پیاوەتییەك بەســەر خەڵکدا بکات.

(اَلْمِنَّــةُ تُهَــدِّمُ الصَنيعَــة»): منەتکــردن/ نازبەســەردا کــردن خێــری چاکــە دەباتو تێکیدەدات.

(اَلْمُنَّــة (ج) مُنَّة) (ضد): ١-هێــز ٢-لاوازیی/ بێهێزیی.

(اَلْمَنّان (م) مَنّانَــة): ١-خێرخواز/ چاکەکارو بەخشندەی گەورە ٢-لەناوە پیرۆزەکانی خودای مەزنە ٣ کەســێکە کە بە منەتو شکاندنەوە شت بە خەڵك بدات.

(اَلْمَنون والْمَنونَة (م) مَنُون): سوپاســگوزارو پێزان (ئەو (ت)یەی بۆ زیادرەوییە).

(أَلمَنــين (ج) مُنُن وأَمِينَّة) (ضد): ١-بەهێز/ بەتوانا ٢-بێهێز/ بێتوانا ٣-نەوپەڕی بوون.
(«بَلغتُ مَمْنُونَهُ»): هەرچی لەدەستیدا بوو پێمگەیشتو وەرمگرت.
(«أنا مَمنونٌ لَكَ») (عامية): من سوپاسگوزاری تۆم/ قەرزاری پیاوەتییو چاکەی تۆم.
٣-(مَنَّ- الرَجُلَ مَنّاً): بێهێزو بێتواناپکرد.
(-الحَبلَ): گوریسەکەی پچڕی.
(-الشَيءَ): شتەکە کەمیکرد.
(-الناقَـةَ): بە کاروانی زۆر مێحوشترەکەی لاوازکرد.
(مَنَّـنَ- الناقَـةَ. تَمْنيناً وبِها): بـە کاروان مێحوشترەکەی لاواز کرد.
(أَمَـنَّ وتَمَنَّنَ- الرَجُـلَ): پیاوەکەی بێهێزو بێتوانا کرد/ هێزی لەبەر بڕی.
(أَلمُنَّةُ (ج) مُنَن) (ضـد): بێهێزیی/ لاوازیی ٢-بەهێزیی خورتییو بەتوانایی/ هێز/ توانا.
(أَلمَنُون): ١-مردن (چونکە ژمارەکەمدەکاتەوەو کۆمەك دەبڕێت) (وشـەکە مێیەو دەیشکرێت بەنێر).
(«ذَهَبَت بِهِم المَنون»): مەرگ بردنی.
أَلمَنون: ٢-ڕۆژگار.
رَيبُ المَنون: لێقەومانو نەهامەتیی ڕۆژگار/ بەسەرهاتو ئازاری ڕۆژگار.
(أَلمَنـين (ج) مُنُـن وأَمِنَّـة): لاواز/ بێهێز/ بێتوانا.

(كَأَنَّ الدَّهْـرَ مَنَّهُ): وەك ڕۆژگار هێزی لەبەر بڕیبێت (ضد) ٢-بەتاونا/ بەهێز.
(أَلمَنين): تۆز/ گەرد یان تۆزێکی هێواش کزی ناوبەناوو پچڕپچڕ.
(أَلمَمْنُون) (مفع): بڕاو/ پچڕاو/ ناوبەناو.
المَنــون (ضد): ١-بێهێز/ لاواز/ کز/ بێتوانا ٢-بەهێز/ بەتوانا/ بەخۆوەبوو.
٣-(أَلمَـنّ (ج) أَمنـان): مەنێـك. بـۆ پێوانە یان کێشـانە کە سـێ یان چوار کیلۆ یان پتر دەبێت.
(أَلمِنَنَة) (ح): ١-جاڵجاڵۆکە ٢-(ح)ژیشکە مێ.
(أَلمَنُونَة) (ح): جاڵجاڵۆکە.
منــأ: ١-(مَنَــأَ- الجلـدَ. مَنْأً): پێسـتەکەی خۆشکرد.
(أَلمَنيئَــة): ١-پێسـتێکی تـازە خۆشـەکراو ٢-دەباخانە/ شوێنی خۆشەکردنی پێستە.
(أَلمَمْنَأَة): ڕەشە زەوی.
٢-(مَنَأَ- فُلاناً مَنْأً): وەك ئەویکرد/ ڕازیبوو وەك فیسار بکات.
منـج: (المانجـا أَو المانغا) (ن): درەختێکە لە وڵاتە گەرمەکاندا هەیە بۆنی خۆشە بەرەکەی خۆشەو دەخورێتو دەیشگوشرێت.
(أَلمانــرُو) (ن): درەختێکـە بەرەکـەی دوو خەپلەیــە لە قەراغ دەریاداو لــە وڵاتی هێڵی کەمەردا دەڕوێت.
(أَلمَنجَنيق والمنجليق (ج) مَجانِق ومَنجيقات)

(يونانية): مەنجەنيق (ئامێرێك/ چەكێك)ی جەنگ بووە ئاگرو گوللەو بەردو شتیتری پێ هەڵدراوەتە سەر دوژمن.

منــح: (مَنَــحَ-هُ الناقَــةَ وكُلَّ ذات لــبن. مَنحاً): مێحوشــترەكەو هەموو شــیردەرێكی بەخێوكــراوی بــە شــیرو تــووكو خوریو بەچكەو هەموو شتێكەوە پێبەخشی.

(أَلمَنْحَــةُ والمَنيحَــة (ج) مِنَــح ومَنائِــح): بەخشــش/ خەڵات/ پێشكەشكراو مێحوشترو ئاژەڵیــتر بێــت بــە خــۆیو ســەروبەریەوە بدرێت.

(مَنَحَ-هُ الشــيءَ): شــتەكەی هەروەها دایەو پێبەخشی.

(مانَــحَ-هُ. مِناحــاً ومُمانَحَةً): شــتیان بە یەكتری بەخشی.

(-تِ العَينُ): چاوەكە سەرومڕ فرمێسكی ڕژاند.

(-تِ الناقَةُ): مێحوشترەكە بە زستانیش هەر شــیریدا پاش ئەوەی حوشــترەكانیتر شیریان برا.

(أَمْنَحَ-تِ الناقَةُ): مێحوشترەكە نزیكی زانو شیردانبوو.

(مُمْنِح): ئاژەڵ یان مێحوشترێك كە خەریكی زانو شیردانبێت.

(تَمَنَّحَ-المــالَ): (دارا/ مــاڵ)ی بــە خەڵكــی بەخشی.

(إِمْتَنَحَ- الرَجُلُ): بەخششەكەی وەرگرت.

(أُمْتُنِحَ-مالاً): ڕۆژێی (درایە/ پێدرا).

(المَنيح: إِمْتَنَحَ- المَنيحَ): شتەكەی خواست.

(إِسْتَمنَحَ-هُ): داوای بەخششی لێكرد.

(أَلمِنْحَة (ج) مِنَح): بەخشش.

(أَلمَنّاح): بەخشندەیەكی دڵفراوان.

(أَلمَنُوح): مێحوشترێك كە بە زستانیش شیر بدات پاش ئەوەی كە حوشترەكانیتر شیریان دەبرێت.

(أَلمَنيــح): تیرێكــی قومارو گــرەوە كە هیچ ناباتەوە.

(أَلمانِح): مێحوشتری بە زستان شیردەر پاش ئەوەی ئەوانیتر وشكدەبن.

(مَطَرٌ مُمانِح): بارانێكی سەرومڕ.

(ريحٌ مُمانِــح): بایەك كــە بارانێكی بێپچڕ بهێنێت.

منــد: (أَلمَنْدَريــن (ن) = لیَمــون= یوســف أَفَنــدي): لالەنگــی درەختێكــە بەرەكەی لە پرتەقــاڵ بچووكترەو خۆشــە توێكڵەكەی بە گۆشتەكەیەوە نانووسێتو زوو پاكدەكرێت لە چینەوە هاتــووە لەو وڵاتانەدا دەڕوێت كە پرتەقاڵی تێدا هەیەو دەڕوێت.

(مُنذُ ومُذ): لەو كاتەوە/ لەو ساوە/ لەو كاتەدا/ لەو ساتەدا/ ماوەیەكە/ دەمێكە/ لەمێژە/ بەم نزیكانــە (بۆ ئەمانە هەمــوو دەبێت بە پێی كاتی ڕابوردوو یان ڕانەبوردوو).

(مارأَيتُــهُ مُنــذُ يَــومِ الأَحَــدِ): لــە ڕۆژی یەكشەممەوە نەمدیوە.

(رَأيتُـهُ مُنذُ شَـهرِنا): لەم مانگـەدا دیومە (چونکە فرمانەکەی ڕانەبوردووە).

(«مارَأيتُـهُ منذُ ثلاثَـةِ أيـام أو إلى ثلاثَة أيام»): لە سـێرۆژەوە یان بۆ سێ ڕۆژ دەبێت نەمدیوە.

(«مارأيتُهُ مُنـذُ يَومان»): بـۆ دوو ڕۆژێك دەچێت نەمدیوە.

(«مازِلـتُ أبغي المـالَ مُذ أنا يافـع»): لەو کاتەوە کە لاو بووم حەزم لە سامانە.

(مُذ): سوککراوەی (مُنذُ)وە.

منــز: (اَلمَنيزيـوم) (ك): تەنێکی سـادەیە. کانزایەکی سـووکەو سـپیی زیوینە کە سووتا گــرو شـەوقێکی زۆرو تیـژ دەدات بۆ هەندێ ئاوێتەو بومبای سووتێنەر بەکاردێت، هەندێ لە پێکهاتەکانی لە پزیشـکیدا بەکاردێت وەك: سلفاتی مانیزیوم، کە بۆ ڕەوانکردن بەکاردێت

منع: (مَنَعَ-ه الشيءَ ومِنهُ وعَنهُ): ١-شتەکەی لێگرت/ دەسـتی نایە بەری نەیهێشـت بگاتە شتەکە/ لە شتەکەی بێبەشکرد ٢-شتەکەی لێ قەدەغە کرد/ دەسـتی لە شتەکە پێهەڵگرت/ وازی پێلێهێنا.

(-هُ القاضـي عَـنِ المـيراث): دادوەر/ قازی دەسـتی بەسـەر بەشـە میراتەکەیدا گرتو نەیهێشت دەستی بۆ بەرێت.

(-هُ عَنِ الدَعوى): نەیهێشت سکاڵاکەی بکاتو ڕێی لێگرت.

(-جارَهُ): دراوسێکەی پاراستو بەرگریی لێکردو نەیهێشت زۆری لێبکەن/ زیانی پێبگات.

(مَنُعَ مَناعَةً ومَناعاً): بەهێزو توانا بوو.

(-الحُصْـنُ): قەڵاکـە سـەختبوو نەتوانـرا زەفەری پێبەرنو بیگەنێ.

(-الشـيءُ): شـتەکە دەگمەنـەو زەحمەتو گرانبوو دەست نەدەکەوت.

(مَنيـع): ١-دەسـتگیر نەبـوو/ شـتێك کـە دەستنەیگاتێ/ دەستنەکەوێت ٢-قایم/ سەخت.

(مَنَّـعَ-هُ الشـيءَ ومِنهُ وعَنهُ): ١-شـتەکەی لێبەریکرد/ لێبێبەشـکرد ٢-وازی پێ لێهێنا/ لێیقەدەغە کرد دەستی پێ لێهەڵگرت.

(-هُ القاضـي عَـنِ الميراث): دادوەر دەسـتی بەسـەر بەشـە میراتەکەیدا گرتو نەیهێشت بەلایدا بچێت.

(-هُ عَنِ الدَّعوى): نەیهێشت سکاڵاکەی بکاتو دەستی نایەبەری.

(مانَعَ-هُ): بەرگریی لێکردو پاراستی.

(-هُ الشـيءَ): لەسەر شـتەکە بە گژیدا چوو نەیهێشت دەستی بۆ بەرێت.

(تَمَنَّعَ- عِنَ الشَـيءِ): وازی لە شتەکە هێنا/ دەستی لە شتەکە هەڵگرت.

(-بِقَومِهِ): ١-پەنایبردە بەر خوێشـگەلەکەی ٢-بەوان بەهێز بوو/ پشتی بەوان قایمبوو.

(تَمانَعا): ١-دووانەکە بەریـان لەیەکتریگرت ٢-بەرگرییان لە یەککرد.

(-عَــن أَنفُســِهما): دووانەکــە بەرگریــان لەخۆیانکرد.

(إِمْتَنَع- عَنِ الشَــيءِ): وازی لە شتەکە هێنا/ بۆ شتەکە نەچوو.

(-بقَومِهِ):١-خۆی دایە پاڵ خوێشگەل/ پەنای بردە بەر خوێشگەل ٢-پێیان بەهێز بوو.

(-الشيءُ): شتەکە دەگمەنبوو/ دەستکەوتنی گرانبوو.

(اَلمانِــع (فــا) (ج) مانعــون ومَنَعَــة): ١-قەدەغــەکار/ رێگــر/ نەهێــڵ ٢-چرووك/ دەستقووچاو.

(- (ج) مَوانِــع): قــۆرت/ کۆســپ تەگەرە/ بەربەست/ بەرهەڵستکار/ ئەوەیە کە ناهێڵێت دەستت بگاتە شتەکە/ وازت پێ لێدەهێنێت.

(اَلمَنْع (ج) مُنوع) (ح): قرژاڵ.

(رَجُــلٌ مَنِــعٌ): پیاوێکــە خــۆی لــە شــت دەگرێتەوە/ خۆی لە شت دوور دەگرێت.

(اَلمَنَعَــةُ والمِنْعَــةُ): هێزێکە کــە جڵەوگیریی دەســتدرێژی لەســەر خەڵکــدەکات/ رێــی دەستدرێژیی نادات.

(اَلمَنَعَةُ (ج) مَنَعات): نگینو هێز/ دەسەڵات.

(«لَهُم مَنَعاتٌ»): قەڵای بەرگرییان هەیە کە دوژمن ناتوانێت زەفەریان پێبەرێت/ دەستیان بۆ بەرێت.

(مَناعِ= إِمْنَعْ): مەهێڵە، بەریگرە.

(اَلمَناعَــة) (طب): بەرگریــی لەش بەرامبەر بــە میکرۆبی نەخۆشــی وەك هــی ئاوڵە کە پەیدایدەکات یان خۆی سروشتیی دەیبێت.

(اَلمَنّــاع): ١-بەرگرێکــی قایــمو بەتوانا/ زۆر بەرگریکار ٢-زۆر رژدی دەستقوچاو.

(اَلمَنُــوع): ١-نەهێڵێکی توندوتیــژ ٢-رژدێکی تەواو پیسکە/ دەستقووچاو.

(اَلمَنعی= إِمْتِناع): بەلادانەچوون/ لێدوورکەوتنەوە.

(اَلمَنیع (م) مَنیعَة): قایمو ســەخت/ پتەوو بەهێزو تۆکمە کە دەرەقەتی نەیەن.

(حُصْــنٌ مَنیــعٌ): قەڵای ســەختو قایم کە دەست نەیگاتێ.

منــو: ١-(مَنا. یَمْنُو- الرَجُــلَ بِکَذا. مَنْواً): پیاوەکــەی تــووشو گرفتــاری ئــەوە کردو تاقیکردەوە.

(اَلرجلُ مَمْنُوٌّ بِکَــذا): پیاوەکە بەوە گرفتار بووەو تاقیکراوەتەوە.

(اَلمَنا): پێوانەیەکە یان سەنگێکە بە ئەندازەی دوو رەتڵ یان ١٦٨ مســقاڵ. (مَنیان ومَنْوان): دوانیەتی.

(ج) أَمْناء وأَمُــن ومُنِيٍّ): ئەوە کۆیەکەیەتی پێشی دەوترێت: (اَلمَنْاة).

(«داری مَنــا دارِهِ»): خانووەکــەم بەرامبەر خانوەکەیەتی.

(مَناة): بتێکە هی (هُذَیل وخزاعة)بووە لە نێوان مەکەو مەدینەدا بووە.

(اَلمُنُوَّة= الأُمنیة): ئاوات.

٢-(ألمانَويَّة): ڕێڕەوێکــە (مانی) داینا دەڵێت دوو هێــز هەیە چاکــەو خراپــە. ڕووناکیو تاریکی لە بەربەرەکانیدان.

مني: ١-(مَنى. يَمنى- اللهُ الخَير لفلان. مَنْياً): خودا فەڕو چاکەی بۆ فیسار ڕەخساندو دا.

(-هُ مَنياً): تاقیکردەوە.

(«مَناهُ الله بِكَذا»): خودا تووشی ئەومیکردو گرفتاربوو.

(مُنِــيَ- لِكَــذا): بۆی گونجا/ بــۆی لوا/ بۆی بوو/ تیا سەرکەوت.

(-بكَذا): تووشی ئەوە بوو و بەوە تاقیکرایەوە.

(مَنَّى- الرَجُلَ الشيءَ وبالشَّيءِ. تَمْنِيَةً): وای لە پیاوەکە کرد کە ئاوات بۆ شتەکە بخوازێت بــە تەمــای ئەومیکــردو کردیە ئــارەزوو و خۆزگەی.

(أَمْنــى- الدِمــاءَ. إمنــاءً): خوێنیڕشــت/ خوێنیکرد.

(-الحاجُّ): حاجیەکــە هاتە (مینا) یان تیایدا دابەزیو مایەوە، کە شــوێنێکە لەمەکە (بۆیە وا ناونراوە چونکە خوێنی تێدا دەکرێت، واتا ئاژەڵی تێدا ســەردەبڕرێتو دەیشــڵێن ئەوە لــەوەوە هاتووە کە دەوترێت: (منى الله عليهِ الموت»): خودا مردنی لەســەر داناوە. چونکە قوربانی لەو شوێنەدا دەکرێت.

(تَمَنَّى- الشــيءَ): شتەکەی ویستو خۆزگەی بۆ خواست/ ئاواتەخوازی شتەکە بوو.

(ألمَنى= القَدَر): دانراو لە لایەن خوداوە.

(-الكِتــابَ): نامەکــە یــان کتێبەکــەی خوێندەوە.

(«هذا شيءٌ رويتَهُ أَم شيءٌ تَمَنَيتَهُ»): ئەمە شتێکە گێراتەوە یان بە ئاواتیەوە بوویت.

(تَمَنَّى- الرَجُلُ): درۆیکرد.

(-الحَديــثَ): بــە زمانــی پێغەمبــەرەوە فەرموودەیەکی هەڵبەست.

(إمْتَنى الشــيءَ إمْتِناءً): شتەکەی هەڵبەست، لە خۆیەوە وتی/ دروستیکرد.

(- الحــاجُّ): حاجییەکە هاتــە (مونا)و لەوێ دابەزی.

(ألمَنى): ١-نیاز/ ئامانج ٢-مردن ٣-ئەوەی خودا دایناوەو بڕیویەتیەوە.

(«أنا راضٍ بِمَنَــى اللهِ»): من بەوە قایلم کە خودا بڕیویەتیەوە.

(«هو مِنّي بِمنى ميــلٍ»): نێوانی منو ئەو میلێکە/ ئەو لە منەوە میلێك دوورە.

(ألحَيَــوان المَنَــوِيّ): خانــەی تــۆو، نێــرە/ خانۆکەیەکی ئاســتەمە وردێکی تۆوە نێرەی زیندەوەرانە لە گونی نێرەکاندا پەیدادەبێت. کلکــدارە توخمی نێرمیە کە بە هۆی کلکیەوە دەتوانێت بگاتە هێلکۆکــەی مێکەو لەگەڵیدا یەکبگرێتو ژیان دروست ببێت بە یەکگرتنی ناوکی هەردووکیان ئەوە ڕوودەدات.

(ألمُنْيَة والمِنيَة (ج) مُنىً ومِنَىً): ١-خواســت/

مەبەســت/ ئاوات/ ئارەزوو/ حەز/ ئەوەی کە دڵ بیەوێت.

(اَلمَنِيَّة (ج) مَنايا): مــردن/ مەرگ (چونکە بۆمان بڕراوەتەوە).

(الأُمْنِيَة): درۆ (چونکە درۆزن خۆی قســەکە دروستدەکاتو دەیڵێت.

(- (ج) أمــانٍ وأمانــي): ١-خواســت/ ئاوات/ ئارەزوو/ ئەوەی دڵ دەیەوێت.

(اَلتَمَنِّيــات): ئەوەی کە ئاواتی بۆ دەخوازێت بۆی ســووتاویت/ ئــەو کارانەی کــە بۆی بە ئومێدیت/ بە هیوایت ببێت.

٢-(مانى- الرَجُــلَ. مُماناةً): ١-دڵی پیاوەکەی ڕاگرتو باش لەگەڵیدا هەڵسووڕاو چاوەڕوانیکرد ٢-پاداشتی دایەوە ٣-لەگەڵیدا هەڵیکرد.

(-الرَفيــقَ): لەگەڵ هاوڕێکەیــدا بە (نۆرە/ سەرە) سواری وڵاخە بوون.

٣-(اَلمَنيهُــوك) (ن): مەنیهــۆت: دەوەنێکــە دەشــتەکی لــە بەرازیلــدا هەیەو لــە وڵاتە گەرمەســێرەکاندا دەڕوێنرێتو لە ڕەگەکەی نیشاشتەیەك دەردەهێنن پێیدەڵێن (تاپیۆکا) و بۆ وڵاتی جیهان دەنێردرێت.

مَه: مَهْ: کرداری داخوازییە «إسم فعل امر» بە واتای: مەکە. بەسە. وازبهێنە. دەیشوترێت «مَهٍ».

مَــهَ: ١-(مَــهَ- الإبِــلَ مَهــاً): بەزمیــی بــە حوشترەکەدا هاتو لەگەڵیدا نەرمبوو.

(مَهِهَ- الشيءُ. مَهَهاً): شتەکە نەرمبوو.

(اَلمَهاهُ): ١-نەرمو نۆڵو ناسكو جوان ٢-چاك/ باش ٣-هاوڕێ لە ڕۆیشتنو شتیتردا.

(اَلمَهَــه): ١-هــاوڕێ لــە ڕۆیشــتندا ٢-هیــوا ٣-هێواشی/ لەسەرخۆیی/ هێمنیی.

٣-(مَهْمَهَ-هُ عَنِ السَــفَرِ): نەیهێشــت گوزار بکات.

(-فُلاناً): بە فیساردا هەڵشاخاو پێیوت: «مَهْ مَه»: بەس بەس.

(تَمَهَّهَ- عَنِ الشــيءِ): وازی لە شتەکە هێناو بەلایدا نەچوو.

(اَلمَهْمَــهَ والمَهْمَهَةَ (ج) مَهامِــه): ١-بیابانێکی چۆڵی دوور ٢-وڵاتێکی وشكو چۆڵ.

مهت: (اَلمَهْتَر والمِهْتَار): میرو والی (فارسین).

مهج: ١-(مَهَجَ- مَهجاً): ڕوخساری گەشایەوەو ڕوونبــووەوەو جوانبــووەوە کە لە پێشــدا وا نەبوو.

(-الوَلَدُ أُمَّهُ): منداڵەکە مەیکی مژی.

(اُمْتُهِجَ- الرَجُلُ): گیانی یا دڵی دەرهێنرا.

(اَلماهِــج) (فا): ١-شــیری ڕووتو ســاغ کە ئاوی تێنەکرابێت ٢-چەوری بەزی تەنكو شیری ساغ.

(اَلمُهْجَــةُ (ج) مُهَج أو مَهَجَــات): ١-خوێن یان خوێنی دڵ ٢-گیان.

(مُهْجَةُ كُلِّ شيءٍ): پوختەو گەوهەرو باشترینی هەموو شــتێك/ نایابترینو چاکترینی هەموو شتێك.

(الأُمْهُـــج والأُمْهُوج والأُمْهُجان) (ن): شـــيرى ساغى ئاوتێنەكراو.
٢-(رَجُـــلٌ مَمهُـــوجُ البَطـــن): پیاوێكـــى ورگداكەوتوو.
مهــد: ١-(مَهَدَ- الفراشَ مَهْـداً): نوێنەكەى راخستو چووە سەرى.
(-لِنَفسِـــهِ): كارى كردو رەنجـــى بۆ خۆیداو دەستگیریبوو.
(مَهَّدَ- الفِراش): نوێنەكەى راخســـتو چووە سەرى.
(-الأمرَ): كارەكەى رێكخســـتو ئاســـانكردو چاككرد.
(-لَهُ العُذرَ): پۆزشـــى بۆ هێنایەوە/ بیانووى بۆ هێنایەوە، دڵى دایەوە، دڵنەوایى كرد.
(-لِفلان عُذرَهُ): پۆزشـــى لە فیسار وەرگرت/ بیانووەكەى لێوەرگرت.
(-لِنَفسِـــهِ خَیراً): فەرو شتى چاكى بۆ خۆى رەخساندو دەستگیرى خۆیكرد.
(تَمَهَّدَ- الفِراشَ): نوێنەكەى راخست.
(-لَـــهُ الأمـــرُ): كارەكەى بۆ خۆش و ئاســـان و لەبار بوو.
(-الرَجُلُ): تواناى پەیداكردو بەدەسەڵاتبوو.
إمْتَهَدَ- الشيءُ: شتەكە پانبوو/ تەختبوو.
(-الرَجُلُ): رەنجیداو دەستگیربوو.
(إسْتَمهَدَ- فِراشاً): نوێنێكى راخست.
(المَهد (ج) مُهُوْد): بێشكە/ لانكە/ جۆلانە.

(المَهْد): زەویى نەرم.
(المُهْـــد (ج) مِهَدَة وأمهاد. والمُهْدَةُ (ج) مُهَد): زەویى تەختى رێكى نەرم.
(المِهـــاد (ج) مُهُـــد ومُهُد وأمْهِـــدَة): ١-نوێن/ شوێنى نوستن/ خەوگە ٢-زەویى نشێو/ نەرم.
٢-(المَهید): (نفیش/ كەرە)ى پوختو ساغ.
ماءٌ مُمَهَدٌ: ئاوى شیلەتێن.
(المُمَهَّد): ئاسانكراو/ ئامادەكراو.
مهـــر: ١-(مَهَـــرَ- الشـــيءَ وفیهِ وبِـــهِ. مَهْراً ومُهُوراً. وَمهاراً ومَهارَةً): لە شتەكەدا كارامە بوو/ شـــارەزا بوو (پێى/ تیایـــدا)/ زانا بوو/ قاڵبوو.
(ماهِـــر): شـــارەزا/ كارامـــە/ قـــاڵ/ لێزان/ لێهاتوو.
(«مَهَـــرَ في العِلـــمِ»): لە زانســـتدا (زانا بوو/ شارەزا بوو).
(مَهَـــرَ- في صِناعَتِهِ): لە پیشەســـازییەكەیدا قاڵبوو/ شارەزاو لێهاتوو بوو.
(ماهَـــرَ-ه. مُماهَرَةً فَمَهَرَهُ): لە وەســـتاییدا بۆربۆرێنیانكردو بەسەریدا زاڵبوو/ بەزاندى/ لەو كارامەتر بوو.
(تَـــمَـــهَّـــرَ): ١-كـــارامـــە بـــوو/ شـــارەزا بـــوو ٢-مەلەیكرد.
(الماهِـــر (ج) مَهَرَة): ١-كارامە/ زانا/ شـــارەزا ٢-مەلەوانى چاكو شارەزا.
(الإبلُ المَهْرِیَـــة (ج) مَهارى ومَهارِ ومَهارِيّ):

حوشــتری مەهری. (مهره کــوری حەیدان بوو عەرەبی یەمەن بوو دەڵێن حوشــترەکانی هێندە خێرا بوون هیچ حوشترێکی تر پیایاندا نەدەگەیشت) واتە حوشتری زۆر خێرا.

٢-(مَهَرَ- المَرْأةَ مَهْــراً): مارەیی بە ژنەکە دا یان مارەیی بۆ دیاریکرد.

(أمْهَــرَ- المَــرْأةَ): ١-مارەیی بــە ژنەکە دا یان مارەیی بۆ دیاریکردو بڕییەوە ٢-بە مارەییەکی دیاریکــراو دای بە شــوو و لــە پیاوێکی مارە کرد.

(مُمْهَرَة): ژنێکی مارەکراو.

(ألمَهْــر (مص) (ج) مُهُــور ومُهُورَة): مارەیی ژن لــەو داراو ماڵەیە کە پێشــەکی دەیدەنیو پاشەکیشــی هەیە کاتێك کە لە پیاوێکی مارە دەکەن.

(«هذا مَهْرُ ذلك»): ئەمە لە بریتیی ئەوەیە.

(ألمَهيرَةُ مِنَ النِّســاءِ (ج) مَهائِر): ژنی ئازادو مەستوورەی مارەییگران.

٣-(مَهَّرَ): جوانوویەکی ویست یان جوانوویەکی ڕاگرت.

(أمْهَــرَ-تِ الفَرَسُ): ماینەکــە جوانوویەکی مێچکە یان نێرەی هەبوو.

(ألمُهْــر (ج) مِهار وأمْهار ومِهــارَة (م) مُهْرَة (ج) مُهَر ومُهَــرات ومُهُرات) (ح): ١-جوانوو نێــرە یان مێچکە ٢-جوانوویەك یان بەچکەی وڵاخیتری ماڵی.

٢-(ج) (مِهْرَة): بەشی سەرەوەی ئێسقانی سنگ.

٤-(ألمُهْــر (ج) مِهْــرَة): ١-بــەری گوژاڵــك ٢-(ح)بەچکــەی کۆترەکێویلــە/ گاکۆتــر ٣-مۆر (فارسیە) ئەوەی کە نووسینی پێمۆردەکرێت.

(مَهَرَ الكِتابَ): نووســینەکەی مۆرکرد مۆری پێدانا/ لێدا.

(ألمَهرِيَّة): گەنمەسوورە.

٥-(ألمِهْرَجان): ئاهەنگی گەورە/ جەژنی فارس وشەکە لە دوو بەش پێکهاتووە.

(مِهْر): خۆشەویستی.

(جــان): گیــان واتــە: (مَحبَــةُ الــرُّوح): ١-خۆشەویستیی گیانی ٢-ئاهەنگی گەورە.

مهــز: (مَهَــزَ-هُ بِيَــدِهِ مَهْــزاً): بەدەســت پاڵپێوەنا.

مهــش: (مَهَــشَ-هُ. مَهْشــاً): ١-ســووتاندی ٢-ڕووشاندی.

(إمْتَهُش): سووتا.

مهص: (مَهَّصَ- الثَوبَ): جلەکەی پاككردەوەو سپیکردەوە.

(تَمَهَّصَ- في الماءِ): خۆی بە ئاوەکەدا کرد.

(إمهــاضَّ-تِ الأَرضُ): زەویەکــە ڕووەكو گیاکەی فەوتا.

(مَهضــاء): زەوییــەك (گیــاو ڕووەکەکــەی فەوتابێت/ ڕووتبووبێت).

مهق: (مَهِــقَ-تِ الخَيلُ مَهْقــاً): چارەوێکان غاریانکرد.

٢-(مَهَقَ- الفَيصَلَ. مَهْقاً): گوێرەکەکە یان بەچکە حوشترەکەی ئاودا.

(تَمَهَّقَ- الشَّرابَ): ناوبەناو شەربەتەکەی خواردەوە.

٣-(مَهِقَ. مَهَقاً): زۆر سپیبوو سپیەکی بێبریقە.

(اَلمَهَق) (مص): سەوزیی ئاو.

(اَلأَمْهَق (م) مَهقاء (ج) مُهْقٌ): سپێتیەکی تەواو/ زۆر سپی بەڵام شەوقدار نەبێت وەك گەچو شتی لەو بابەتە.

(اَلمُهْقَةُ): ڕەنگی زۆر سپیی کە شەوق نەداتەوە.

مهك: ١-(مَهَكَ-هُ. مَهْكاً): لووسیکرد/ سافیکرد.

(مَهَكَ ومَهَّكَ- الشيءَ): شتەکەی زۆر ورد هاری.

(اِمَّهَكَ- الرَّجُلُ): کابرا گۆشتەکەی کەمیکردو کابرا سووکەڵە بوو.

(مَهْكَةُ الشَّبابِ ومُهْكَتُهُ): جوانییو ناسکیی گەنجێتی.

(اَلمَهُوك): کەوانی نەرم.

(اَلمُمَهَّك والمُتَمَهِّك): گەنجێکە لە هەرەتی جوانییو تاف لاویدایەو لاویی لێدەتکێت.

(شابٌ مُمَهَّكٌ): لاوێکە خوێنی قولپدەدات.

(اَلمُمَهَّك): درێژی شپرزەو هەڵەشە.

٢-(مَهَكَ- في السَّيرِ. مَهْكاً): پەلەی لە ڕۆیشتندا کرد.

(تَمَهَّكَ- في العَمَلِ): کارەکەی باشکردو چاك ئەنجامیدا.

(تَماهَكَ- القَومُ): خوێشکەل بە گژیەکدا چوون لەگەڵ یەکدا تەواو کردیان بە هەرا.

(اِمْهَكَ- في العَدوِ): توند ڕایکردو خۆی گوشی.

مهل: ١-(مَهَلَ وتَمَهَّلَ- في العَمَلِ. مَهْلاً ومُهْلَةً): لە کارەکەدا شێنەییکردو لەسەرخۆ بوو پەلەینەکرد.

(مَهَّلَ وأَمْهَلَ-هُ الدَّينَ): دانەوەی وامەکەی دواخستو چاومرێی پێکرد.

(-الرَّجُلَ): لەگەڵیدا نەرمیی نواندو دڵی ڕاگرت.

(اِسْتَمْهَلَ-هُ): ١-داوای لێکرد لەسەری ڕابوەستێتو چاوپۆشی دواخستنی کارەکەی لێبکات ٢-داوای لێکرد لەگەڵیدا شێنەیی بێت.

(اَلمَهْل) (مص): ١-دڵنەرمییو دڵڕاگرتن ٢-مۆڵەتدان ٣-حەوانەوە/ پشوو ٤-هێواشی/ لەسەرخۆیی/ شێنەیی.

(«مَهْلاً وعَلى مهلٍ= أَمْهِل): هێواشبە/ لەسەرخۆبە (بۆ تاكو جووتو کۆو نێرو مێ وا دەوترێت).

(اَلمَهَل): ١-بەزەییو دڵنەرمیو خۆشەویستی ٢-لە کارەکە بگەیت پێش ئەوەی تێهەڵچێت.

(اَلمُهْلَةُ) (مص): ١-لەسەرخۆییو نەرمیی.

(«مَشــی علی مُهْلَتِهِ»): به شێنەیی ڕۆیشت ٢-کەرەسەو شتی پێویست.

(«خُذِ المُهْلَةَ فِي أمرِكَ»): (کەرەسەو کەلوپەلی پێویست/ تفاق)ی کارەکەت وەربگرە/ ئامادە بکە.

٢-(مَهــلَ- الرَجُــلُ. مَهَلاً): پێشــەنگبوو لە چاکەکردندا.

(ماهِل): پێشەنگی چاکەخوازان.

مَهَّــلَ وأمْهَــلَ- فِي الأمــرِ: لە کارەکــەدا زۆر کۆششیکردو شوێنی گلەیی نەهێشتەوە، گلەیی نەهێنایە سەر خۆی.

(المَهَل): باپیرانی پێشووی پیاوەکە ٢-پێشکەوتن/ لەبەرەوەبوون/ لەپێشەوەبوون.

(«فُلانٌ ذو مَهَل»): فیســار لە چاکەو خێردا لە پێشەوەیە.

(أخَذَ علی فُــلانٍ المُهْلَةِ»): لە تەمەنی زۆری یان لە ڕەوشتی جواندا پێش فیسار کەوت.

٣-(المَهْل والمُهَل): کێمو خوێناوی مردوو.

(المُهْل): ١-ناوە بۆ کانزاکانی وەك زیو، ئاســن، مس ٢-ئەو کانزایانەی کە توابێتەوە ٢-قەترانی ڕوون ٣-شلەڕۆنی ڕوون ٤-ژەهر/ کێمو زووخاو ڕچکاوی مردوو ٥-خۆڵەمێشــی بە نانەوە لکاو ٦ نــاوكو توێکڵی زەیتوون، پاش گووشــینی، واتە: خڵتەو تڵپەکەی.

(المُهْلَة):١-پزیشـکی ئاگر کە لە خۆڵەمێشــدا دەمێنێتەوە ٢-قەترانی ڕوون.

(المُهْلَةُ والمَهَلَةُ والمِهْلَة والمَهَلَة): خوێنو زووخو زرچکاو بە تایبەتی هی مردوو.

(المُتَمَهِّل- مِن الرجال): پیاوی درێژ/ قووچ.

(المُتَمَهِّل): کەسێك بە تابوشتو بە حەوسەڵە بێت یان لە کارکردندا شــێنەییو لەســەرخۆ کار ئەنجام بداتو بەدیقەتبێت.

مهــم: (مَهْما): هەرچەندێــك/ هەرچەندە/ هەرچی/ هەر دەمێك.

(«مَهمــا يَزُرْني زيدٌ أكرِمُــهُ»): هەردەمێك زەید سەرم لێبدات من ڕێزی لێدەگرم.

(«مَهما تَفْعَلْ أفْعَــل»): هەرچی تۆ بیکەیت منیش دەیکەم.

مهن: (مَهَنَ- الرَجُلَ مَهْنــاً ومَهْنَةً ومِهْنَةً): کارگوزاریی پیاوەکەیکرد/ خزمەتیکرد.

(-مَهْناً): لە پیشەکەیدا کاریکرد.

(-الرَجُــلَ): لــە پیاوەکەیــداو ماندویکردو ڕەتاندی.

(-الثَــوبَ): ١-بەرگەکەی ڕاکێشــا ٢-جلەکەی پەرپووتکرد.

(مَهُنَ. مَهانَةً): ســووك/ ڕسواو بێبایەخبوو/ بێتوانا بوو.

(ماهَــنَ-هُ: مماهَنَــةً): پێــوەی خەریکبوو/ کردی.

(أمْهَنَ-هُ) ١-بەکاریهێنا ٢-ڕەتاندیو بێتابوشتیکرد/ بێهێزیکرد.

(اِمْتَهَنَ- الشيءَ): ١-شتەکەی سوککرد.

(-الرَجُـلَ): كارگوزاریــی بــه پیاوەكە كرد/ ئیشی پێكرد/ خزمەتی پێكرد.
(إمْتَهَــنَ وامْتُهِــنَ- الرَجُــلُ): پیاوەكە (بۆ كارگوزاریی/ بۆ خزمەتكــردن) بەكارهێنرا/ كاری پێكرا/ بوو بە كارگوزار، خزمەتكار.
(اَلمِهْنَــةُ والمَهْنَــةُ والمَهَنَة والمَهِنَــةُ (ج) مِهَن ومُهَن): ١-پیشــه ٢-كار/ ئیــش/ كارگوزاریی/ خزمەت ٣-كارامەیی لە كارگوزارییو كاردا.
(«قامَتِ المَرأةُ بِمِهْنَةِ بيتِها»): ژنەكە ماڵەكەی هەڵپەرداوتو ڕێكیخست/ كاری ماڵەكەیكرد.
(«مامِهْنَتُكَ هاهُنا»): كارت بێرە یان لێرە چییە.
(«هــو في مِهْنَةِ أَهْلِهِ»): ئــەو خەریكی كارو كارامەیی خێزانەكەیەتی.
(«خَرَجَ في ثيــابِ مِهْنَتِهِ»): بە جلی كارەوە دەرچووە دەرەوە.
(اَلماهِــن (فا) (ج) مُهَّــان ومَهَنَــة ومِهان): نۆكەر/ خزمەتكار ٢-كۆیلە/ بەندە.
(-(م) (ماهِنَــة (ج) مَواهِــن): ١-كارەكــەر/ كەنیزەك ٢-كۆیلەی ژن/ ئافرەت.
(اَلمَهين (ج) مُهَناء): ســووك/ ڕسوای بێتوانا/ بێدەسەڵات ٢-بوودەڵەی بێڕاو جیانەكەرەوەی چاكو خراپ.
الملحق:
مهن: (اَلمِهَني): پیشەكار/ خاوەنپیشە.
(توجيهٌ مِهَني): ئاراستەكردنی پیشەیی.
(اَلتَّعليــمُ المِهَنــي): فێركردنــی پیشــەیی فێركردنێكی بیردۆزمیی/ تیۆریانەو كردارییی كــە قوتابیەكە بۆ پیشــەیەكی دەســتیی یان بازرگانی یان پیشەسازیی ئامادە دەكات.
(اَلضَميرِ المِهَني): ویژدانی پیشــەیی: ئەوەیە كە خاوەن پیشــەكە لــە كارەكەیدا ڕاســتو دروســتبێتو بەتەنگەوە بێت. لە كارەكەیدا وردبێــتو ئەركــە پیشــەییەكەی بــاش بەجێبهێنێتو دەغەڵیی تێدا نەكات.

مهو: ١-(مَها. يَمهو- الرَجُلُ. مَهْواً): توند لە پیاوەكەیدا.
٢-(مَها. يَمهُــو-تِ البَقَرَةُ الوَحشــيَّةُ مَهاً): مانگا كێوییەكە ڕەنگی سپییەكی پاكبوو.
(مَهُوَ- اللبَنُ أَو السمنُ. يَمْهُو مَهاوَةً): شیرەكە یان ڕۆنەكە ڕوونبوو.
(مُهوٌ): ڕوون.
(اَمْهــى- اللبَنَ): ئاوی زۆر كردە شــیرەكەوە/ ڕوونیكردەوە.
(-القِدرَ): ئاوی زۆر كردە مەنجەڵەكەوە.
(-الحَديدَةَ): ئاسنەكەی هێند كوتا تا تەنكبوو یان تیژیكرد.
(-تِ العَيْــنُ): فرمێســك بــە چاوەكــەدا هاتەخوارێ/ چاوەكە فرمێسكی ڕشت.
(-القِدحَ): خواریی تیری گرەوەكەی ڕاستكردەوە.
(-الفَرَسَ): ١-هەوساری ئەسپەكەی درێژكرد ٢-غارێكی زۆری بــە چارەوێكە كرد تا ئارەق بكاتەوە.

(أَلمَهِيُ): نارەق بە ئەسپکردنەوە.

(أَمهى- الحَبْلَ): پەتەکەی شلکرد.

(-فُلانٌ): فیســار ستایشــێکی زۆریکرد/ زۆر هەڵینا.

(«حَفَــرَ- البئرَ حتى أمهــى»): چاڵاوەکەی هەڵکەند تا گەیشتە ئاو.

(أَلمَهْو) (مص): ١ چەوی ســپی ٢-شیری ڕوون کــە ئــاوی زۆر تێدابێت ٣-مــرواری ٤-بلوور/ کریســتاڵ (بۆیــە وا ناونراوە چونکە ســافو روونــە وەك ئاو) ٥-تەرزە ٦-فەریکە خورما ٧-شمشێری تەنك.

(أَلمَهاة (ج) مَها ومَهَــوات ومَهَيات): ١-بلوور/ کریستاڵ ٢-گاو مانگا کێویی کە چاوی گەورەو جوانە چاوی مرۆڤی پێدەچوێنن ٢-خۆر.

مهي: ١-(مَهــى- الشَــفْرَةَ أَو الحَديدَ. يَمهى ويَمْهي مَهياً): ئاســنەکە یان دەمی تیغەکەی تەنککرد.

(-الشــيءَ): ١-شتەکەی شــێواند ٢-ڕەنگەکەی گۆڕی.

(أَمهى وامتَهى- الشَــفْرَةَ أَو الحديدَةَ): دەمی تیغەکەی یان ئاسنەکەی تەنککرد.

(إسْــتَمْهى- الفَــرَسَ): تــاوی تــەواوی بــە چارەوێکەدا.

(-القَومُ): ڕیزی دوژمنیان دڕیو ڕاویاننان.

٢-(مَهْيَم): وشەیەکی پرســیارە واتا: چۆنیت؟ یان چیت لێبەسەرهاتووە یان دەنگوباس چییە.

موء: (ماءَ- السِــنَّورُ يَمُوءُ مُؤَاءً): پشــیلەکە میاواندی.

(مُؤُوءُ): میاومیاو کردوو/ میاواندو.

(أَمْوَأَ- السَنَّورُ): پشیلەکە میاواندی.

(-الرَجُلُ): پیاوەکە وەك پشــیلە میاواندی/ لاسایی پشیلەیکردەوە.

(أَلمائِيَّة والمائِيَة والمائِئَة) (ح): پشــیلە نێرە/ گوربە.

موب: (أَلمُوبَذ والمُوبَذان) (فارسية): ١-دادوەرو پیاوی دینیی ئاگرپەرســتەکان ٢ فەیلەسوف ٣-کارامەی لێزان/ شــارەزای هەموو شــتێك/ هوشیارو ژیر.

مــوت: ١-(ماتَ. يَموتُ مَوْتــاً): مرد/ گیانی دەرچوو/ گیانی سپارد.

(-تِ الريحُ): باکە کپبوو/ کەوت.

(-تِ النــارُ): ئاگرەکــە دامرکایــەوەو خۆڵەمێشەکەیشی ساردبووەوە.

(-تِ الحُمَّى): تاکە سووکبوو.

(-الحَــرُ أَو البَردُ): گەرماکە یان ســەرماکە تەشقی شکا یان نەما.

(-الثَوبُ): بەرگەکە کۆنبو و دڕا.

(-المَكانُ مَواتاً ومَوَتاناً): شــوێنەکە مرد واتا: نە خانەی تێدا ماو نە کەس/ بوو بە وێرانە.

(-الطَريــقُ): ڕێگەکــە مــرد کەســی پێــدا نەڕۆیشتو وازی لێهێنرا.

(«ماتَ فَوقَ الرَحلِ»): بەســەر کورتانەکەوە

خەوی قورس بردیەوە.
(مَوَّتَ-ە): مراندی.
(مــاوَتَ- قِرنَــهُ. مُماوَتَــةً): لــە ئارامگرتنــدا هاوکوفەکەی بۆردا/ بەزاندی/ لەو بە ئارامتر بوو.
(أَماتَ-هُ. إماتَةً): مراندی.
(-نَفْسَــهُ): دەروونــی خۆی مراند/ بەســەر دەروونو ئارەزووی خۆیدا زاڵبوو.
(-غَضَبَهُ): رقی خۆی خــواردەوەو مراندی/ دایمرکاند.
(-الرَجُلُ): کورێکی یان چەند کورێکی مردو مردن.
(-تِ الناقَــةُ أَو المَــرأَةُ): مێحوشــترەکە بەچکەیەکــی مرداربــووەوە یــان ژنەکــە زارۆڵەیەکی مرد.
(مُميــت ومُميتَــةٌ): حوشــتری بەچکــە مردارەوەبــوو یــان ژنــی سکســووتاو (ج) (مَماويت).
(أَمــاتَ- القَومُ): دەردی کوشــندە کەوتە ناو ئاژەڵی خوێشکەلەوە.
(- القــومُ): مرداربوونەوە کەوتە ئاژەڵەکانی خوێشکەلەوە/ خەڵکەوە.
(-اللَحــمَ): گۆشــتەکەی زۆر برژانــد یــان کوڵاند.
(أُميتَ اللَفْظَةُ): وشەکە مردو بەکارنەهێنرا.
(«ماأَمْوَتَهُ»): ئــای کە چەند پەکیکەوتووەو لاواز بووە.

(تَماوَتَ): ١-خۆی کرد بە مردوو/ بەدرۆ خۆی مراند ٢-خۆی پەککەوتەو بێتوانا نیشاندا.
(إسْتَماتَ. إسْتِماتَةً وإســتِماتاً): ١-مردنی بە ئــاوات خواســت/ داوای مردنیکــرد بۆ خۆی ٢-بۆ شــتەکە بە هەمــوو لایەکدا چوو/ خۆی بۆ مراند.
(-الشَيءُ): شتەکە شلو خاوبووەوە.
(-الثَوبُ): جلەکە کۆنبوو درا.
(أَلمائِت): کەســێکە لە گیانکەنشــتدا بێت/ لە سەرەمەرگدا بێت.
(«مَوتٌ مائِت»): مردنێکی سەخت.
(أَلمَوْت): مردن/ گیاندەرچوون.
(أَلمَوتُ الأَحْمَر): مردن بە کوشتن.
(أَلموتُ الأَبيض): مردنی ئاســایی یان مردنی لەناکاو.
(أَلمَوتُ الأَسْوَد): مردن بە خانکاندن.
(أَلموتَةُ): مردن.
(أَلمُوْتَةُ): ١-جۆرە شێتییەکە ٢-فێ لێهاتن/ فێ کە لە مرۆڤ دێت.
(أَلمَــوات) (مص): ١-مــردوو/ بێگیان/ ئەوەی گیانی تیانەبێت ٢ زەوییەکی چۆڵ کە کەسو ئاوەدانیی تێدا نەبێت یان بێکەڵکبێت.
(أَلمَوَتان): دەردی کوشندەی ئاژەڵو چوارپێیان/ قڕی ئاژەڵو چوارپێیان.
(«هــذا مَوتانُ الفُــؤادِ»): ئەمە بێمێشــکە/ گێلە.

(م) (مَوتانة): ئافرەتی گێل/ بێمێشك.

(أَلْمَوْتان: أَلْمَوَتان أَلْمُوَتان): ١-مردن ٢-زەوییەك كە ئاوانەكرابێتەوە ٣-شتی بێگیان.

(«إشْتَرِ مِنَ المَوتانِ ولاتَشتَرِ مِنَ الحَيَوان»): شتی بێگیان وەك زەوی‌و خانوو بكرەو ئاژەڵ‌و چوارپێ‌و كۆیلە مەكرە.

(أَلْمَيِّت (ج) أَموات ومَوتى ومَيْتُون والمَيِّت (ج) مَيِّتُون (م) مَيتَة ومَيِّت ومَيِّتَة (ج) مَيْتات ومَيِّتات): ئەوەی كە گیای دەرچوە/ مردووە.

(أَلْمَيْتَةَ (ج) مَيْتات): ١-مێی وشەی (أَلْمَيْت) ٢-ئاژەڵێك كە لە خۆیەوە مرداربێتەوە یان بە شێوەیەكی ناشەرعی كوژرابێت/ سەربرابێت.

(أَلمِيتَة): باری گیاندەرچوون/ شێوەی گیاندان.

(«ماتَ مِيتَةً صالِحَةً»): مەرگێكی چاكانەو پیاو چاكانەیكردو مرد.

(ماتَ مِيتَةَ سوءٍ): مردنێكی بە ئەشكەنجەوە كردو پیاوخراپانە گیانی دەرچوو.

(أَلْمَيْتُوتَة): مردن/ مەرگ.

(ألإماتَة) (عند المسيحيين): لای دیانەكان خۆمرانــدن ئەوەیە حەزو ئارەزووی دەروون بمرێت هەندێك خواردن نەخوات‌و دووركەوێتەوە لە چێژی ژیان‌و خەریكی خوداپەرستی بێت.

(أَلْمَمَات): مردن یان دەمی مردن/ كاتی مردن.

(أَلْمُمات- مِنَ اللفظ): وشەی مردوو كە بەكارنەهێنرێت.

(خَطِيئَةٌ مُمِيتَةٌ): گوناهێكی گەورەی وا كە ئاسوودەو خۆشـیی لە دڵ‌و دەروون ببرێت‌و ژیان لەو كەسە تاڵبكات/ گوناهێكی كوشندە.

(أَلْمُستَميت) (فا): ١-مەرگخوازێكی كۆڵنەدەر/ پێشمەرگە. كۆ لەمەرگ نەكردە/ كەسێكە لە جەنگدا لە مردن سڵنەكات ٢-بۆ ئامانجێك شێتگیر بێت‌و شێتیش نەبێت.

٢-(إسْتَماتَ إسْتِماتَةً وإستِماتاً): قەڵەو بوو كە لە پێشدا لاواز بوو.

٣-(أَلْمُسْتَميت): پەردەی ژێر توێكڵی هێلكە یان سپێنەی هێلكە.

موث: (ماثَ- الشيءَ بالشَّيءِ. يَمُوثُ. مَوْثاً ومَوَثاناً): شتەكەی تێكەڵی شتەكەیتر كرد.

(-الشيءَ في الماءِ): شتەكەی لە ئاوەكەدا تواندەوە.

(إنْماثَ): تێكەڵبوو و توایەوە.

موج: (ماجَ- البَحرُ. يَمُوجُ مَوْجاً ومَوَجاناً): دەریاكە هەستاو كەوتە شەپۆلدان‌و شەپۆلەكانی بەرزبووەوە.

(-القَومُ): خوێشگەل كاروباریان بەیەكداچوو/ تێكەڵ‌و پێكەڵبوو ئاڵۆزكا ٢-دایان بەیەكداو رژانە یەك.

(-عَنِ الحَقِّ): لە راستیی‌و هەق لایداو رووی وەرگێرا.

(تَمَوَّجَ- البَحْرُ): دەریاکە کەوتە شـەپۆلدانو هەستان.

(أَلَمـوْج (مـص) (ج) أمـواج): شـەپۆل. شەپۆلدان.

(مَوجَة (ج) مَوجات): شەپۆلێك.

(مَوجَـةُ الشَـباب): هەرەتـی لاویـی/ تاق گەنجێتیی‌و خوێنگەرمیی.

(أَلموجات المُسْتَقِرَّة) (ف):شەپۆلە جێگیرەکان ئەوە دیاردەیەکە لە ئەنجامی بەیەکداچوونی دوو لەرەوەیە کە کارێك‌و توانایەکیان هەیەو لەسەر هێڵێکی راست دەروون بە دوو ئاراستەی پێچەوانە بەیەك. ئەگەر ئەو شەپۆلە جێگیرە بەیەك ئاراستە روویدا هەندێك پنتی جێگیر دەبێـت پێیدەوترێـت گـرێ. وە هەندێـك لـەو پنتانە لـە جێگیریەکـەوە دوور دەبن‌و پێیاندەڵێن ورگ.

(أَلمَوَّاج):فرە شەپۆل.

الملحق:

مـوج: (مَـوَّجَ- النَسـيجَ): چنراوەکـەی رەنگشـەپۆلکرد/ رەنگینکـرد/ وایلێکرد کە شـەپۆلی رەنگ بداتەوە/ بەپێی بەرکەوتنی رووناکیـی رەنگـی جیـا یـا بنوێنێـت‌و دڵبگەشـێنێتەوەو لـە جوانیـدا چـاو روون بکاتەوە.

مـوخ: (مـاخَ- الغَضَـبُ. يَمـوخُ. مَوخاً): توورەییەکە (نیشتەوە/ دامرکا).

موذ: (أَلمـاذُ) (أَصْلُـهُ مَوَذ): رەوشـتجوان‌و خۆشمەشرەب‌و دەروونپاك.

(أَلماذِيُّ):١-هەنگوینی سپی یا هەنگوینی چاك ٢-هەمـوو جۆرە چەکێـك ٣-قەڵغانی نەرم لە دەستداو ئاسان هەڵسورانی‌و بەکارهێنانی.

(أَلماذِيَةُ):١-قەڵغانی نەرم‌و ئاسان هەڵسورانی ٢-مەی.

مور: ١-(مارَ- البَحْـرُ يَمورُ. مَوراً): دەریاکە هەستاو کەوتە شەپۆلدان.

(-الدَمُ على الأَرض):خوێنەکە بەسەر زەویدا کشاو بڵاوبووەوە.

(-الدَمَ):خوێنەکەی رژاندو کشاندو بڵاوکردەوە.

(-الشَـيءُ):شـتەکە خێرا/ گـورج دەرپەری رۆیشـت بەملاولادا تەکانیدا، وەك تیرێك کە بجەقێتە دارێکەوە.

(-السَـنانُ في المطعـونِ):سـەری نێزەکە لە تێچەقیوەکەدا گەرا.

(-التُرابُ):خۆڵەکە هەستا.

(-تِ الريحِ التُرابَ وبِالتُرابِ)باکە خۆڵەکەی ورووژاندو هەستاند.

(-الصوفَ عَنِ الجَسَدِ):خوریەکەی هەڵکێشا/ لێیکردەوە.

(أمارَ- الدَمَ):خوێنەکەی رژاند.

(-السَـنانَ في المَطْعـونِ):(سـەری رمەکە/ نێزەکە)ی پێداکردو لـە لەش تێچەقیوەکەدا گێرای/ بایدا.

(-تِ الريـحُ التُـرابَ): باكـه خۆڵەكـەی ورووژاندو هەستاند.
(تَمَوَّرَ): كەوتە هاتوچۆو گەران.
(-الشَـعرُ): قژەكـه بەملاولادا بە راسـتو چەپدا هاتووچوو.
(-الشيءُ): شتەكە كەوتە شپرزەییو جووڵەو شەپۆلدانێكی خێرا.
(تَمـوَّرَ- الوَبْرُ ونَحْوَهُ عَنِ الدابَّةِ): مووەكەو خوریەكەو شـتی لـەو بابەتە لـە چوارپێكە بووەوەو وەری.
(إنْمارَ- الشَعْرُ): قژەكە وەری/ لێبووەوە.
(إمْتارَ- السَّيفَ. إمتياراً): شمشێرەكەی هەڵكێشا.
(اَلمائِر (فا) (م) مائِرَة (ج) مائِرات ومَوائِر): ئاوەز سووك/ ئەقڵسووك/ گێل.
(سَهْمٌ مائِر): تیرێكی سووكەڵەو تێچەقیو.
(اَلمَـوْر): ١: خێرایی ٢-رۆیشـتنی لەسـەرخۆ/ هێـواش ٣-رێگـەی تەختـی خـۆش چونكە خەڵكێكی زۆر بەسەریدا گوزەر دەكەن.
(اَلْمُوْر): ١١-تۆزی هەستاوی ناوهەوا ٢-خۆڵ كە با هەلیبسێنێتو گێژی بداتو بە ئاسمانیدا ببات.
(اَلْمُوْرَة): خوریی هەڵوەریوو هەڵكێشراو.
(اَلْموارَة= المُورَة): ١-خوریو شتیتری هەڵوەریوو هەڵكێشـراو ٢-شتێك لە شـتێكیتر ببێتەوەو لێیهەڵوەرێت.
(مارَت): هەڵـوەری ٢-شـتێكی لێدەبێتەوەو شتێكیشی دەمێنێتەوە.

(اَلْمَوَّار): زۆر شەپۆلدەر.
(ريحٌ مَوارَة وأرياحٌ مورٌ): باوبڕی تۆزو گەرد هەڵسێن.
٢-(اَلْمُوْر) (ح): جۆرە مەرێكە.
٣-(مار وماري): وشـەیەكی سـریانییە واتا: گـەورە/ ئاغا بـە زۆری بۆ پیـاوە پیرۆزەكان بەكاردێت بۆ مێ دەوترێت: (مُرْت).
٤-(اَلمَـوْرَج) (فارسـية): وشـەیەكە خەڵكە رەشـۆكەكە بـۆ (نَـوْرَج) واتـا جەنجـەر بەكاریدەهێنن.
٥-(اَلْمُورِكْـس) (ح): گیاندارێكـی نەرمـی سـەدەف (لەپكە) دارە قاچی ناوسكیی هەیە. دەمێكـی گـەورەی هەیـە لەشـی دركاوییە شلەیەكی سـووردەردەدات هەرە كۆنەكان بە تایبەتی فینیقیـەكان رەنگێكی ئەرخەوانیان لێدەگرتو دروستدەكرد.
اَلمَـوز: ١-(اَلمَـوْز): هِندیـة): ١-داری مـۆز درەختێكـە گـەڵا پـانو درێـژ. بەرەكـەی بەهێشـووە جـۆری زۆرە. هەیەتـی مزرە لە وڵاتـە گەرمەكانـی ئەفەریقـادا دەروێنرێت دەیكەن بە چێشت یان ئاردی لێدروستدەكەن. جۆرێكیتری شیرینە لەو وڵاتانەدا دەروێنرێت كە گەرماكـەی مامناوەندیە وەك هی دەریای ناوەراسـتو بەرەكەی بابەتێكـی بازرگانیی جیهانییە ٢ بەری درەختی مۆز.
(اَلمَوَّاز): مۆزفرۆش.

٢-(ألمَوْزَج (ج) مَوازِج ومَوازِجَة) (فارسية): پێڵاو.

موس: ١-(مــاسَ- الرَأسَ. يَموسُ. مَوســاً): سەرەکەی تاشی/ سەری گوێزانتاشکرد.

(ألماس) (يونانيــة. ألمازة (عامية): بەردێکی گرانبەهای زۆر شەوقدارە لە هەموو بەردێکی تر بەنرخترو گرانترە لەبەر سەختیی هێڵی پێ بەسەر هەموو تەنێکدا دەکێشرێتو دەهێنرێت هیچ نییە کە هێڵی بەسەردا بهێنێت.

(«رَجُلٌ ماسٌ»): کابرایەکە بێعارەو گلەییو تەشەر هیچ کاری لێناکات.

(ألمُوسى (ج) مَواس ومُوْسيات): گوێزان کە لە پۆلایە بۆ سەرتاشــینو موو تاشین بەکاردێت (بە مێو نێر دەکرێت).

٢-(ألمُوســيقى) (يونانية): مۆسیقاو ساز (ف ج) هونەری گۆرانییو بەزمو ساز.

(موزيــكا) (عاميــة): بەهەندێــك ئامێری گۆرانیو بەزم دەوترێت/ ساز (یونانیە).

(ألمُوسيقيّ): مۆسیقاژەن/ سازەند/ مۆسیقار.

٣-(ألمُوسلين) (فرنســية): جۆرە چنراوێکی نەرمی تەنکی لۆکەیە.

مــوش: (ماشَ. يَموشُ- الكَــرْمَ): داوای ئەو ترێیەیکرد کە پاش رنینی پێوەیمابوو.

(ألمــاش) (ط): ١-مــاش/ ماشــە رەش کە بە چێشــت لێدەنرێت (ماشَــةٌ): دەنکە ماشێك ٢-پەڕۆو پاتاڵێکی ناوماڵ کە بە کەڵك نەیەت.

موص: (مــاصَ- الشــيءَ يَمــوصُ مَوصاً): شتەکەی هەڵگلۆفتو دەستی لێخست.

(ماصَ ومَوَّصَ- الثَوبَ): هێواش جلەکەی شت.

(ألمَوْص) (مص): ١-کا ٢-شتن.

(ألمُواصَــة): ئــەوەی جل یان دەفــری/ قاپی پێدەشۆرێت.

الملحق:

موصل: (ألمُوصيلــين): چنراوێکی تەنکە بە ناوی موسڵەوەیە کە شارێکە لە عێراقدا.

موع: (مَوعَةُ- الشَــباب): ســەرەتاو هەرەتی لاویی/ گەرمو گوری گەنجێتیی.

موغ: (ماغَ- السِــنَّورُ. يَموغُ. مَوغاً مَوَاغاً): (پشیلەکە/ گوربەکە) میاواندی.

موق: ١-(ماقَ- الرَجُــلُ يَموقُ. مَوْقاً ومُوُقاً ومَواقَةً ومُؤُوقاً): ١-پیاوەکە گەوجێتییکرد/ کارێکی بێهۆشییکرد ٢-فەوتا/ مرد.

(تَمــاوَقَ): خــۆی گــەوج پیشــاندا/ خــۆی گەوجکرد.

(إنْماقَ. إنْمياقاً): گەوجبوو.

(ألمائِق (ج) مَوْقى): ١-گەوج.

(«هو أحْمَقُ مائِق»): ئــەو گەوجێکی تەواو گەوجە ٢-فەوتاو.

(ألمُــوْق (مص) (ج) أمــواق): گەوجێتیی لە کەودەنییەوە/ گێلییەوە.

٢-(ماقَ- المَبيعُ يَموق. مَوقاً): فرۆشــراوەکە هەرزانبوو.

(-الطَعامُ): (خواردنەکە/ چێشتەکە) بێبازار بوو.
٣-(أَلمُوْق (ج) أَمواق): ١-تۆز/ گەرد ٢-مێرولەی باڵدار ٣-رێی فرمێسك لە چاودا ٤-سەرپێڵاو/ پێڵاوێکە بەسەر پێڵاوێکی تردا لەپێدەکرێت.

مول: ١-(مالَ. يَمولُ. مَوْلاً ومُؤُولاً): دارا بوو دەوڵەمەند بوو یان سامانەکەی زۆرتر بوو/ داراتر بوو.
(-هُ. مَوْلاً): ماڵیدایە/ دارایدایە.
(مالَ. يَمالُ. مَوْلاً ومُؤُولاً): دارا بوو/ سامانەکەی زۆربوو/ دەوڵەمەند بوو/ بوو بە خاوەن سامانێکی زۆر.
(مَوَّلَ-هُ): کردی بە (خاوەنمایە/ خاوەندارا).
(أَمالَ-هُ. إمالَةً): دارایدایە، ماڵیدایە.
(«ماأَمْوَلَهُ»): ئای کە دارایە/ خاوەنسامانە.
(تَمَوَّلَ- المالَ): خۆی دارا کرد/ مایەی پێکەوەنا/ خۆی دەوڵەمەند کرد.
(تَمَوَّلَ واستَمالَ): خۆی دارا کرد یان مایەو داراکەی زۆر بوو.
(أَلمال (ج) أَموال): ئەو شتانەی کە مرۆڤ دەیبێت، دارا، پارە، خانووبەرە/ سامان/ کاڵا لەلای خێڵەکییەکان ماڵاتە واتا ئاژەڵو حوشترو هەموو چوارپێیەك کە دەیانبێت (دەکرێت بە مێو نێر) دەڵێن: (خَرَجَ إلى مالِهِ): بۆ لای زەویو زار یان حوشترەکانی دەرچوو/ چوو.
(أَلمال (ج) مالَة ومالُون): دارا زۆر/ زۆر دەوڵەمەند.
(رجُلٌ مالٌ): پیاوێکی دارا/ ساماندار/ دەوڵەمەند.
(م) مالَةٌ (ج) مالَة و مالات: ژنێکی ساماندار/ دارا/ دەوڵەمەند.
(أَلمالِيَّة): دارایی. سامانداریی.
(أَلمالِيَّة): دارایی/ ماڵی.
(أَلمَوّل والمَيِّل): دارایەکی قورس/ ماڵدارێکی قورس/ زۆر دەوڵەمەند.
(أَلمُوَيْل): دارایەکی کەم/ سووکە دەوڵەمەند.
٢-(أَلمال) (ع ح): دووجای ژمارە.
(أَلمُوْل) (ح): جاڵجاڵۆکە.
مُولَة: جاڵجاڵۆکەیەك.
الملحق:
مول: (أَلمُمَوِّل): پارەدەر/ دراودەر/ کەسێکە پارەو ماڵی پێویست بخاتە (کارێکەوە/ پرۆژەیەکەوە).
(مُمَوِّل مَشروع): پارەو ماڵدەری پرۆژەیەك.

موم: ١-(مِيمَ- الرجُلُ مَوْماً): تووشی سینە پالوو بوو یان پیسترین ئاوڵە بوو کە هەموو لەشی دەبێتە برینێكو هەڵدەئاوسێ.
مَموم: تووشبووی ئەو جۆرە ئاوڵەیە.
أَلمُوْم (طب): دەردی سینە پالوو یان پیسترین ئاوڵە کە هەموو لەشی دەبێتە برینو بلق.
٢-(مَوَّمَ. ميماً): میمێکی نووسی.

٢-(أَلْمُوم= الشَّمْع): مۆم.

(أَلْموماء والْمومــاة (ج) أَلْمَوامــي): بیابانێکی فراوان یان چۆڵەوانییەکی بێئاو.

(أَلْمُومياء) (فارسیة): ١-دەرمانێکە ٢-مێوکردنی/ پاراســتنی لەشــی مردوو بە ڕێگەی میسرییە کۆنەکان.

مون: ١-(مانَ ومَــوَّنَ. يَمونُ. مَوناً ومَؤُنَة): ئازووخەیدا، تفاقیدا، دەســتەبەری پێبژێیو ئازووخە بوو.

(مائِن): ئازووخەو تفاقدەر.

(تَمَوَّنَ): ١-خــۆراكو پێبژێی بۆ خۆی عەمار كــرد ٢-(خانــەوادە/ خێزان)ەكــەی خــۆی تێروتەسەلكرد.

(أَلْمُؤْنَــة (ج) مُــوَن): ئازووخــە/ خۆراك كە هەڵدەگیرێتو عەمار دەكرێت.

(بَيــتُ الْمُؤْنَة): (گەنجینــە/ عەمار)ی ڕۆنو شــلەڕۆنو تفاقی خۆراك یــان ئازووخەدان، ڕۆندان.

(أَلْمَــوَّان): ئازووخــەدەر/ كەســێكە ئازووخە ئامادەو پەیدادەكاتو دەیدات.

٢-(مــانَ- الأَرضَ. يَمُــونَ مَونــاً ومُؤْنَــةً): زەویەكەی بۆ كشتوكاڵ هەڵدڕیو كێڵای.

الملحق:

مــون: (أَلتَّمْويــن): كەلوپــەلو خۆراكدان/ پێبژێــیو تفاقــدان، ئەوانــەی كــە زۆر پێویستن.

(تَموين السوق): بازار لە خۆراكو كەلوپەلو تفاق پڕكردن.

(مَخــزَن تَموين): عەماری/ گەنجینەی كاڵاو خۆراكو پێبژێی/ بژێوی.

(أَلتَّمْويــن): پێشكەشــكردنی ســەرومڕێی ئازوخەو تفاقو چەكو جبەخانە بە ســوپاو یان گەلەگەمێی یان ئازووخەو تفاقو پێبژێی كۆبكرێتەوەو بە شارو شوێن دابەشبكرێت.

(مَركــز التمويــن): (بنكــەی/ مەڵبەندی) دابەشكردنی پێبژێیو ئازووخەدان.

(قَطعُ طــرق التَّمويــن): بڕینو بەســتنی ڕێگەی ئازووخەو تفاقدان.

(تَأمــين ضَروريــات العَيــش لِلشَّــعب في بعــض الظــروف): دابینو مســۆگەركردنی پێویســتیەكانی ژیانی گەل لە هەندێك كاتی تەنگانەدا.

(وزارة التَّموين): وەزارەتی تفاقو ئازووخەدان.

(تَمَــوَّنُ طائِــرةٍ بالوَقــود): بەنزیــن بــە فڕۆكەدان.

موه: ١-(ماهَ- الرَجُلَ. يَمُوهُ مَوْهاً): ئاوی بە پیاوەكە دا بیخواتەوە.

(ماهَ- الشَــيءَ بِالشَــيءِ): شــتەكەی تێكەڵی شتەكەیتر كرد.

(-تِ البئــرُ. يَمــوهُ ويَمــاهُ. مَوهــاً وماهَةً ومُؤُوهــاً): چاڵاوەكە ئاوی زۆر بوو/ ئاوەكەی ژیایەوە.

(-تِ السَفينَةُ): ئاو چووه پاپۆڕەکەوە.
(مَوَّهَ- المَكانُ): ئاو لە شوێنەکەدا (کۆبووەوە/ ژیایەوە)/ شوێنەکە ئاودار بوو.
(-القِدرَ): ئاوی زۆر کردە مەنجەڵەکەوە.
(-الشـيءَ بماءِ الذَهَبِ أَو الفِضَّةِ ونَحْوَهما): زاخاوی شـتەکەی بە زێڕ یان زیو یان شتیتر دایەوە/ ڕووکەشیکرد.
(-عَلَيهِ الأَمرَ أَو الخَبَرَ): کارەکەی لێگۆڕیی‌و چەواشـەیکرد بـە درۆ ڕازاندیـەوە یـان پێچەوانەی ڕاستیی هەواڵەکەی دایە/ پێوت.
(أَمـاهَ وأَمْـوَهَ- الرَجُـلَ. إماهَـةً وإِمواهاً): ئاویدایە بیخواتەوە.
(-الحوضَ): ئاوی لە گۆلەکەدا کۆکردەوە.
(-الدواةَ): ئاوی کردە مەرەکەبدانەکەوە.
(-البِئـرَ): ئـاوی لـە چاڵاوەکە هەڵکێشـاو دەرهێنا.
(-السكّينَ): چەقۆکەی ئاودا.
(-الشيءَ): شتەکەی تێکهەڵدا.
(-الشيءُ): شتەکە تێکهەڵبوو.
(-تِ السَّماءُ): بارانی چاکی باراند.
(-تِ الأَرضُ): ئاوی سەر زەویەکە زۆر بوو.
(تَمَوَّهَ): ١-ئاودار بوو ٢-شتەکە زاخاودراو بوو ٣-کارەکە یان هەواڵەکە هەڵگەڕاو چەواشەکراو بوو.
(-العِنَبُ): ترێکە ئاوی گرتە خۆی‌و خەریکی گەیینبوو.

(-المَـكانُ بالبَقـلِ): شـوێنەکە بە سـەوزە داپۆشراو ڕەنگی گۆڕا.
(اَلماءُ): ئاو (لە بنچینەدا وشەکە (مَوَهٌ) بووە.
(مُوَيْه): ئاویچکە.
(مائِيٌ ومـاوِيٌ وماهِيٌ (ج) مِيـاهٌ وأَمواهٌ): ئاویی.
(مـاءُ الوَردِ وماءُ الزَهرِ): گـولاو/ ئاوی ئەو گوڵەی کە بە دڵۆپاندن دەگیرێت.
(مـاءُ الوَجـهِ أَو مـاءُ الشَـبابِ): جوانیی‌و گەشیی‌و ڕەنگ‌و ڕووی هەرەتی لاویی.
(مـاءُ السَّـيفِ): بریـق‌و بـاق‌و ڕەونەقـی شمشێر.
(بَناتُ الماءِ): ئەو باڵندانەی کە فێرە ناو ئاون/ باڵندەی ئاوی.
(إبنُ الماءِ): تاکە باڵندەیەکی ئاوی.
(اَلماءُ الأَزرَق) (طب): ئاوی ڕەش کە پەردەیەکە لەسـەر بیلبیلەی چـاو پەیـدا دەبێت‌و چاو کوێردەکات.
(اَلماه= الماء): ئاو.
(ماهِيّ): ئاویی.
(رَجلٌ مـاهُ الفُؤادِ): پیاوێکـی زیرەکردووی بێمێشـك (وەك دڵـی ئـاوی تێدابێـت نەك خوێن).
(اَلماءَة= الماءُ): ئاو.
(مُوَيهَة): چکەئاوێك/ چۆرە ئاوێك.
(اَلماهَةُ) (طب): ئاوڵە.

(بئرٌ ماهَةٌ): چالاَویَکی بە ئاو/ فرەئاو.
(المائِيَّـةُ مِنَ الشَـجَرِ): شـيلەی درەخت کە خۆراکی تیـا دەتویَتەوەو دەیگەیەنیَتە هەموو لایەکی درەختەکە.
(الماهِيَّةُ (ج) ماهِيَّات): میَی وشەی (الماهي).
(الماوِيَّـةُ (ج) مـاوِيّ): ئاویَنـە لـە ئـاوەوە وەرگـیراوە لەبەر روونی هـەروەك ئاوی پیَدا بروات.
(الماوِيَّةُ- مِنَ الشَّـجرِ= المائِيَة): ئەو شـيلەو ئاوەی بە گیانی/ بەناو درەختەکەدا دەرواتو خۆراکی دەداتیَ.
(الْمُوَهَـةُ والمُواهَـةُ- مِنَ الوَجهِ): گەشـیی‌و جوانیی‌و رەونەقی دەموچاو.
(رَكِيَّةٌ مَيِّهَةٌ): چالاَویَکی/ ئاودار/ فرەئاو.
(الأَمْوَه): ئاودارتر.
(«البِئرُ هـذه السَّـنَةَ أَمْوَهُ مِمـا كانَت»): چالاَوەکە ئەمسـالَ لە جاران ئـاوی زۆرترە/ ئاودارترە.
(المُمَوَّهَةُ) (مفع): ١-چاوی تانەگرتوو ٢-شـتی زاخاو دراو ٣-کارو هەوالَی چەواشەکراو.
(التَمويه) (ا ع)= (کاموفلاج): سەر لە دوژمن تیَکدان بەوەی کە چەکەکان بشاردریَتەوە یان لە دەرخسـتنی چەکی جەنگدا ئەوە بکریَت. شویَن‌و بابەتی لیَ بگۆردریَت.
٢-(الماهِيَّة (ج) ماهِيَّات): مانگانەی کریَکارو کارمەکەرو نۆکەر/ کارگوزار وشەکە لە (ماه)ی فارسـییەوە وەرگیراوە کە مانگ دەگەیەنیَت (عامية).
(ماهِيَّةُ الشـيءِ): راستی‌و چۆنیەتی شتەکە/ لە (ماهو) وە وەرگیراوە.
الملحق:
موە: (التَّمويه): تیَهەلَسوون‌و گۆرین.
(التَمويه بِماء الذَهَب أو الفِضَّةِ): زاخاودانی شت بە زیَر یان زیو.
(التَمويه): راستیشـاردنەوەو رووکەشکردن/ داپۆشـینی بـار، شـت/ لەخشـتەبردن/ چەواشەکردن.
(تَمويـه الأَخْبـار): هـەوالَ هەلَگیَرانەوەو شاردنەوەی راستیی هەوالَەکە.
(التَمويه (ا ع): شـاردنەوەی چەکی جەنگ‌و سـەربازەکان‌و چاووراوکـردن لـە دوژمن بە گەلیَك شیَوەو ریَگا، بۆ نهیَنیکردنیان‌و جۆری شـەبەیخونکردنی لە نـاکاوی دوژمن تا لەپر بدەن بە سەریاندا.
(تمويه مُدَرَّعات): شاردنەوەی زریَپۆشەکان لە دوژمن‌و گۆرینی شیَوەیان.

میث: (ماتَ. یَمیثُ. مَیثاً): مرد.
مث: (ماثَ- الشـيءَ في المـاءِ. يَميثُ. مَيْثاً): شتەکەی لە ئاوەکەدا تواندەوە.
(مَيَّثَ- الشيءَ في الماءِ): شتەکەی لە ئاوەکەدا تواندەوە.
(-الرَجُلَ): پیاوەکەی سەرشۆرو کەساسکرد.

(تَمَيَّثَ- الشــيءُ في الماءِ): شتەكە لە ئاوەكەدا توايەوە.

(-الرَجُلُ): پیاوەكە سەرشۆڕو كەساسبوو.

(-تِ الأَرضُ): زەویەكەی خوساندەوە/ بارانی لێباری.

(-تِ الحرارَةُ): گەرماكە شكاو فێنكیكرد.

(إنماثَ- الشــيءُ في الماءِ. إنْمياثاً): شتەكە لە ئاوەكەدا لێكترازاو توایەوە.

(إمْتاثَ- الرَجُلُ): تووشی ژیانێكی نەرمبوو.

(-الأَقِــطَّ): كەشــكەكەی كــردە ئاوەكــەوەو تواندیەوەو خواردیەوە.

(-الشــيءَ في المــاءِ): شــتەكەیكردە ئاوەكەوە تواندیەوە.

(ألمَيِّث): نەرم.

(شَيءُ وعَيشٌ مَيِّثُ): شتێكی نەرمو ژیانێكی نەرمو خۆش.

(أرضٌ مَيثــاء): نەرمــەزەوی بێچەوو بەردو لم.

(ألمُسْتَميث): ئەو پێستە تەنكەی كە لەژێر توێكڵی هێلكەكەدایەو بە سپێنەی هێلكەكەوە نووساوە.

میج: (ماجَ- الشــيءُ. يَميجُ. مَيْجاً): شتەكە بەیەكداچوو و تێكەڵبوو.

میــح: ١-(مــاحَ. يَميحُ مَيْحــاً ومَيحوحَةً): بە مشت ئاوی هەڵێنجا.

(-أَصحابَهُ): بە مشــت ئاوی بۆ دۆســتەكانی هەڵێنجا/ دەرهێنا.

(-الرَجُلَ): سوودی بە پیاوەكە گەیاند.

(-هُ عِنــدَ الأَميرِ): لای میر قســەی خێری بۆ كردو پەڕاندیەوە.

(«مِحْني عند الأَميرِ»): لای میر قسەی خێرم بۆ بكەو بمپەڕێنەرەوە.

(-هُ مَيْحاً ومِياحَةً): دایە/ پێیدا/ پێیبەخشی.

(إمْتاحَ- الماءَ): بەمشت ئاوی هەڵێنجا.

(-الرَجُلَ): هاتە لای پیاوەكەو داوای چاكەی لێكرد.

(-هُ الحَرُّ أَو العَمَلُ): گەرماكە یان كاركردنەكە ئاوی پێدەردا/ ئارەقی پێكردەوە.

(إسْتَماحَ-هُ. إسْــتِماحَةً): شتێكی لێخواست/ داوای بەخشیشیكرد یان داوایلێكرد شەفاعەتی بۆ بكاتو قســەی باشــی لای میر بــۆ بكاتو پشتگیریی بكاتو بۆی بپاڕێتەوە.

(المائِح (ج) ماحَة والمَيَّاح): كەسێكە كە بە مشت ئاو بە خەڵك بدات یان هەڵییەنجێنێت.

٢-(ماحَ. يَميــحُ- الرَّجُلُ مَيْحاً ومَيْحُوحَةً): بــەلارو لەنجە وەك مراوی بەڕێوە ڕۆیشــتو تەماشای سێبەری خۆی كرد.

(-تِ الريــحُ الشَــجَرَةَ): باكــە درەختەكەی هێناوبرد/ لاریكردەوە.

(مَيَّــحَ- الغُصنُ أَو الســكرانُ تَمْييحاً): چڵە درەختەكــە شــەكایەوە یــان سەرخۆشــەكە بەلارەوە لارەوە ڕۆیشت.

(مايَحَ-هُ. مُمايَحَةً): تێكەڵاویبوو.

(تَمَيَّـــحَ): ١-بــه كــهش‌و فــش‌و خۆبادانه‌وه رۆیشت ٢-خۆی به ڕاست‌و چه‌پدا بادا.
(تمايَـــحَ): بــه گه‌نجه‌فــه‌وه خۆی بــادا یان به‌لاره‌وه لاره‌وه رۆیشت.
مید: ١-(مادَ. یَمیْدُ. مَیْداً ومَیَداناً): له‌رزی‌و شپرزه بوو چاوی گێژو وێژ بوو.
(«مادت بــه الأرضُ»): زه‌ویه‌كه له‌به‌رچاوی خولایه‌وه.
(-الغُصنُ): چڵه‌كه له‌رییه‌وه.
(-الرَجُلُ): ١-به گه‌نجه‌فه‌و خۆبادانه‌وه رۆیشت ٢-به هۆی سه‌رخۆشی یان سواربوونی پاپۆره‌وه‌و ماشێنه‌وه سه‌ری گێژیخواردو دڵی تێكه‌ڵهات.
(تَمَيَّـــدَ-تِ المَـــرْأةُ): ژنه‌كه بــه له‌نجه‌و لارو خۆبادانه‌وه رۆیشت.
(تمايَـــدَ): خواربــووه‌وه كه‌وتــه له‌ره‌له‌رو له‌رزین‌و له‌رینه‌وه.
(ألمائِـــد (ج) مَیْـــدى): ١-لار/ خـــوار/ كـــه‌چ ٢-كه‌سێكه تووشی ســه‌رگێژه‌و دڵتێكه‌ڵهاتن بێــت به هۆی سه‌رخۆشــییه‌وه یان له پاپۆرو ترومبیل‌و شتی وادا.
(غُصنٌ مائِد): لقێكی چه‌ماوه/ خوار/ لار.
(ألمائِـــدَةُ (ج) مَوائِد ومائدات): مێی وشـــه‌ی (المائِد) ٢-زه‌وییه‌كی بازنه‌یی.
(ألمَيْـــدَةُ): ١-جارێـــك له‌رزیـــن‌و له‌رینـــه‌وه/ به‌مــلاولادا (كه‌وتــن/ هاتــن) ٢-جارێـــك باییبوانه‌رۆیشــتن ٣-جارێك سه‌رگێژه‌گرتن به هــۆی سه‌رخۆشــییه‌وه یان ســواربوونی پاپۆرو ترومبیل‌و شتی وه‌هاوه.
(ألمَيَّـــاد (م) مَيَّادَة): لــه‌رزۆك زۆر به له‌ره‌و شه‌كانه‌وه.
(ألمَيْـــدان والمِیْدان (ج) میادیـــن): مه‌یدان/ گۆڕه‌پـــان/ كـــۆڕ. بـــۆ یـــاری‌و پێشــبڕكێ‌و ئه‌سپسواریی.
(ألمَيُود): بزێو.
(غُصُـــونٌ مُیَّدٌ): لقه شــۆڕه‌كان/ كه‌چه‌كان/ خواربووه‌كان.
٢-(مـــادَ- الرَجُـــلَ. یَمیدُ. مَیْـــداً ومَیَداناً): ١-سه‌ری له پیاوه‌كه‌دا/ دیده‌نییكرد ٢-چاكه‌ی له‌گه‌ڵدا كرد.
(إمتـــادَ. إمْتیـــاداً): خـــواردن‌و ئازووخـــه‌ی كۆكرده‌وه‌و داوایكرد.
(«إمتادوهُ فمادَهُم»): داوای خواردن‌و شتیان لێمكرد ئه‌ویش داینێ.
(ألمائِـــدَةُ (ج) مَوائِد ومائِدات): ١-خوان/مێز كه خواردنی له‌ســـه‌ر بێت ٢-چێشت‌و خواردن ٣-ژووری نانخواردن.
(ألمِیدَةُ): ١-خواردن/ چێشت/ خۆراك ٢-خوان كه خواردنی له‌سه‌ر بێت.
(ألمُمْتاد): خوازلۆك/ هه‌میشه داواكاری شت.
٣-(مَیْدَ= بَیْدَ): به‌لام.
(مَیـــدى): بۆ ئه‌وه/ له‌به‌ر ئـــه‌وه/ له پێناوی ئه‌وه‌دا.

(«فَعَلَهُ مَيدى ذلك»): لەبەرئەوە ئەوەیکرد/ بەرامبەر بەوە ئەوەیکرد.

(«داري بَمَيدى دارِه»): خانووەکەم بەرامبەر خانوەکەیەتی.

(مَيداءُ الشيءِ): ئەندازەی شتەکەو برەکەی.

(«هذا مَيـــداءُ ذاك وبمَيدائِـــهِ»): ئەمە بە ئەندازەی ئەوەیـــەو هێندەی ئەوە/ بە قەدەر ئەوەیە/ بری ئەوەیە.

مـــير: ١-(مارَ وأمـــارَ عيالَهُ. يَمـــيرُ. مَيْراً): خواردنو ئازووخەی بۆ خێزانەکەی هێنا.

مايَرَ-هُ مُمايَرَةً: ئازووخەی بۆ هێنا/ دایە.

إمْتـــارَ (- لِعيالِـــهِ أو لِنفسِـــهِ): خـــواردنو ئازووخـــەی بـــۆ خێزانەکـــەی یـــان بۆ خۆی کۆکردەوە.

(ألمائِر (ج) مُيَّار ومَيَّارَة): خۆراکو ئازووخە پەیدا کارو کۆکەرەوەی.

(ألمَيْـــر) (مـــص): ١-کۆکردنـــەوەی خـــۆراك ٢-خۆراك/ ئازووخە.

(«ماعِنْدَهُ خَيرٌ ولامَيرٌ»): نە ئێستا هەیەتیو نە دواییش دەیبێت.

(ألمَـــيرَةُ (ج) مِيَـــر): خـــۆراك/ ئازووخە کە مرۆڤ هەڵیدەگرێت/ گەنجینەیدەکات.

(ألمَيَّار): ئازووخەهێنو پەیداکەری.

٢-(مـــارَ- الصَوفَ يَميرُ. مَـــيراً): خوریەکەی شیکردەوەو جیایکردەوە.

(-الدواءَ ونَحوَهُ): دەرمانەکەی تواندەوە.

(أمارَ الصوفَ): خوریەکەی بەدەســـت یان بە شانە شیکردەوە.

(ألدواءَ ونَحوَهُ): دەرمانەکە یان شـــتی وەهای تواندەوە.

(-أوداجَهُ): رەگی گەردنی بری.

(ألمُـــوارَة): وردە تاڵـــە خوریـــی وەریـــو کاتی شیکردنەوەی.

٣-(مايَرَهُ. مُمايَرَةً): لاســـایی هەڵســـوکەوتو کرداری ئەویکردەوەو وەك ئەویکرد.

٤-(مايَرَ-هُ ممايَرَةً): بەرهەڵستیکرد.

(تَمايَرَ- مابَينَ القَوم تَمايُراً): زمانبەدیی لە نێوانیاندا کردو تێکیـــدان/ لەیەکی بەردانو لەیەکیکردن.

میز: ١-(مازَ- الشيءَ يميزُ مَيزاً): ١-شتەکەی لە هیتر جیاکردەوە ٢-لە شتیتری لە پێشتر گرت.

(-فُلانٌ): فیسار لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر چوو.

(مَيَّزَ وأمازَ- الشـــيءَ): ١-شـــتەکەی لە شتیتر جیاکـــردەوە ٢-لە شـــتیتری لەپێشـــتر گرتو بەچاکتریزانیو دانا.

(تَمَيَّزَ): لە شتیتر جیابووەوەو لاکەوت.

(-فُلانٌ مِنَ الغيظِ): لە رقاندا شەقیبرد.

(تَمايَـــزَ- القَومُ): ١-خوێشـــکەل بڵاوبوونەوە ٢-لەیەکبـــوون/ پەرت پەرت بـــوون ٣-لەگەڵ یەك کەوتنە ململانێ.

(إنمازَ. إنميازاً): ١-لەهیتر باشـــتر بوو/ چاکتر بوو ٢-جیابووەوەوو لاکەوت.

(إمتــازَ. إمتيــازاً):١-له هيــتر جيابووەوەو لاكەوت ٢-لەهێتر باشتر بوو/ پەسەندتر بوو.

(-القَومُ): خوێشگەل لە یەکتری جیابوونەوە.

(إسْــتَمازَ إِســتِمازَةً): لە هیــتر جیابووەوەو تەریکبوو ٢-لاکەوت/ لایدا.

(اَلمَيْز والمَيِّز): بازوو ئەستووروبەهێز.

(الإمتياز (مص) (ج) امتيازات) پەسندێتیی/ جیایــی/ جیاوازیــی/ پەســندکردنو ئاوردانەوەیەکی تایبەتی کە کاربەدەستێك یان میریی لە یەکێکــی دەداتەوە یان لە کۆمەڵێك بۆ فرۆشتنی جۆرە کالایەك یان گرتنی کارێك بــە پێی مەرجی دانــراوو تایبەتــی بێت بە ومرگرەکەو کەسیتر بۆی نەبێت بیکات.

(اَلتَمییز): جیاکردنەوەی دوو شــت لە یەك/ جیاکاریی.

(اَلتَمییز):١-هێزێکی دەروونییە یان ئاوەزییە واتای پێدەزانرێت ٢-بەشــێکە لە بەشــەکانی ڕێزمانی عەرەبی.

(سِنُ التَمیز) تەمەنی هوشیاربوون کە مرۆڤ گەیشتێ چاکەو خراپە لە یەك جیادەکاتەوە.

(مُمَیِّز): جیاکار/ دیاریکار/ جیاکەرەوە.

(مُمَیَّز): جاکراوە/ پەسندکراو.

٢-(اَلمیزاب): پلووسك.

میس: ١-(ماسَ وتَمَیَّــسَ- الرَجُلُ. یَمیسُ. مَیْســاً ومَیَســاناً): پیاوەکە بــە گەنجەفەو خۆبادانو لەخۆباییبوونەوە ڕۆیشت.

(مائس ومَيَّاس ومَيْسان ومَيُوس): کەسێکە بە گەنجەفەو لەخۆباییبوونو خۆبادانەوە بڕوات.

(مَیَّسَ- الثَــوبَ): دامێنی بــۆ جلەکە کرد/ پاشینی بۆ کرد.

(اَلمَیس):١-کورتــان ٢ مژان/ دارێکە لە نێوان جووتە گا جووتپێکراوەکەدایە.

(اَلمَیَّاس)(ح):١-شــێری لەخۆبایی‌و خۆربادەر ٢-(ح) گورگ.

(اَلمَیْسان (ج) مَیاسین): هەموو ئەستێرەیەکی زۆر ورشەدار.

٢-(اَلمَیْس): جۆرە مێوژێکە.

(اَلمَیْســة): درەختی تــاووك (ن) درەختێکی هەمیشــە ســەوزە گەڵاکەی دانداره ســەری دانەکەی درێژو تیژە بەرێکی هەیە دەخورێت بەڵام خۆش نییە. بۆ جوانی دەروێنرێت.

میش: (ماشَ- الشَيءَ بَالشَيءِ یَمیشُ. مَیشاً): شتەکەی تێکەڵی شتەکەیتر کرد.

(-النافَةَ): مێحوشترەکەی نیومدۆشکرد.

(-الخَبَــرَ): نیــوەی هەواڵەکــەی گەیانــدو نیوەکەیتری نەدرکاندو نەوت.

(«ماشــوا الأَرضَ مَیْشَةً»): بە سەر زەوییەکەدا یان بە لای زەوییەکەدا ڕۆیشتن.

٢-اَلماش: ماش

میــط: ١-(ماط.یَمیــطُ عَــن کــذا. مَیْطاً ومَیَطانــاً): لــەوە کشــایەوە/ لاکــەوتو لێیدوروکەوتەوە.

(«مِطْ عَنا يا فلان»): لێماندووركەوەرەوەو خۆتمان لێلادە ئەی فیسار.

(-هُ وماطَ بِهِ): ١-لایداو دووریخستەوە ٢-ڕەواندی/ دەریكرد.

(-الرَجلُ): ستەمیكرد/ زۆرداریيكرد.

(«ماط عَلَيَّ في حُكْمِه»): بڕیاری زۆردارانەی بەسەرمدادا/ لە بڕیارەكەیدا ستەمی لێكردم.

(-فُلاناً): بە فیساردا هەڵشاخاو پاڵی پێوەنا.

(-الشيءُ): شتەكە ڕۆیشت.

(مَيَّطَ- بَيْنَهُما. تَمييطاً): لە نێوانیاندا هاتوچۆیكرد.

(مايَطَ- بَيْنَ الشَيئَين) لەدوو شتەكە یەكێكیانی بە باشتر لەویتر دانا/ هەڵیسەنگاندن.

(أَماطَ عَن كذا. إماطَةً): وازی لەوە هێناو لێیدوروكەوتەوە.

(-هُ): ١-لایدا/ لایبردو دورویخستەوە ٢-ڕەواندی/ دەریكرد.

(تَمايَطَ- القَومُ): ١-نێوانیان تێكچوو ٢ لەیەك دوروكەوتنەوەو لەیەكبوون.

(اَلمِياطُ): ١-پاڵپێوەنانو دوورخستنەوە پێداهەڵشاخان ٢-لاربوونەوە/ لادان بەلایەكدا ٣-پشتتێكردنو دووركەوتنەوە.

(اَلهياط هو الإقْبال والدُنُوّ) بەرەو ڕووچوون لەیەك نزیكبوونەوە.

(«أَصبحوا في هياط ومياط»): كەوتنە هاتوچۆو شپرزەییەوە.

(اَلمَيَّاط): گەمەبازێكی بێكار.

٢-(«ماعِنْدَهُ مَيطٌ»): هیچ شتێكی نییە.

(«إمتَلأَ حتى لايجد مَيطاً»): وا پڕ بوو هیچیتر ناگرێت.

(«أَمرٌ ذو مَيطٌ»): كارێكی زۆر توندو گران.

ميع: ١-(ماعَ- الشيءُ. يَميعُ. مَيْعاً): شلبووەوەو توایەوەو بەسەر زەویدا كشاو بڵاوبووەوە.

(«السَرابُ يَميعُ»): تراویلكەكە بەسەر زەویدا شەپۆلدەداتو هەڵبەزودابەزیەتی.

(-ت ناصيَةُ الفَرَس): تووكی ناوچەوانی چارەوێكە درێژو پەخشبوو/ هاتەخوارێ.

(-الفَرَسُ): چارەوێكە كەوتە ڕەوت.

(ماعَ وتَمَيَّعَ وانماعَ- السمنُ. تَميعاً): ڕۆنەكە توایەوە/ شلبوو وەك ئاوی لێهات.

(مائِع (م) مائِعَة): تواوە.

(اَلفِضَّةُ تتمَيَّعُ في البوتَقَةِ) زیوەكە لە بۆتەكەدا «شوێنی تواندنەوەكەیدا» دەتوێتەوە.

(مَيَّعَ- الغازَ تَميعاً): گازەكەیكرد بە شلە ئەویش بە ساردكردنەوەو پەستان خستنەسەری/ پەستاوتنی.

(أَماعَ- الشيءَ. إماعاً وإماعَةً): شتەكەیكرد بە شلاو/ بە شلە.

(اَلمائِع): شلە/ پێچەوانەی بەستوو/ تواوە.

(اَلمائِعَةُ (ج) مَوائِع): ١-مێی وشەی (اَلمائِع) ٢-تووكی تەوێڵی چارەوێ كە درێژو

پەخشبێتو بێتە خوارێ ٢-جۆرە گەوەنێکە لە درەخت دێتە دەرێو بۆ بۆنخۆشی بەکاردێت.
(أَلْمَيْعَةُ):١-ڕۆیشتنو کشانی شتێکی شلی ڕژاو ٢-گەوەنێکی بۆنخۆشە لە درەخت دێتە دەرێو بۆ بۆنخۆشی بەکاردێت.
(أَلْمَيعَةُ السائِلَة) (ن):درەختێکی ئەمریکیە جوانە، گەوەنێك دەردەکات کە پێیدەڵێن عەبەری شل. شلەیەکی بەلسەمی بۆنخۆشە بۆ مەبەستی پزیشکیی بەکاردێت.
(مَیعَةُ الشيءِ):سەرەتای شتو ڕیشەی شت.
(مَیعَةُ الشَّباب):هەرەتی لاویی/ گەرمەی تاقی گەنجێتی.
(مَیعَةُ السَکر):سەرەتای سەرخۆشبوونو مەستیی.
(«مَیعَةُ الفَرَس»):سەرەتای ڕەوت یان غارکردنی چارەوێ.
(أَلمائِـع):١-گەوج/ بێهەست ٢-شلە/ تواوە ٣-شلەپەتە.
الملحق:
میك: (أَلمیکادو):١-نازناوی قەراڵی ژاپۆنە ٢-کۆشکی قەراڵی ژاپۆن.

میل: ١-(مالَ- إلی المَکانِ یَمیلُ. میلاً وتَمْیالاً ومَیَلاناً ومَیْلولَةً ومَمالاً ومَمیلاً):لایدایە شوێنەکە.
(-الی الشيءِ أَو الشَخصِ):دڵی بە شتەکەدا چوو/ حەزی لە شتەکە کرد یان دڵی بە لای کەسەکەدا چوو و خۆشیویستو لایەنگیریکرد.
(-عَنِ الطَریقِ): لە ڕێگەکە لایداو بەجێیهێشت/ وازی لێهێنا.
(-الحائِطُ):دیوارەکە خواربووەوە.
(-الحاکِمُ في حُکمِهِ):دادوەرەکە لایەنگیریکردو ستەمی لە بڕیارەکەیدا کرد.
(-عَلَیهِمُ الدَهرُ): ڕۆژگار لەگەڵیاندا سەختییناندو تووشی چورتومیکردن.
(-بِفُلان):بەسەر فیساردا زاڵبوو.
(-الشيءَ):شتەکەی (لار/ خوار) کردەوە.
(«فُلان لاتَمیلُ عَلَیه المِربَعَةُ»):سلنگەکە ناگاتە فیسار واتا ئەو لە سلنگەکە بەهێزترە.
(مالَ-تِ الشَمسُ مُیولاً):خۆر داکەوت یان خەریکی ئاوابوونبوو.
(-النَهارُ أَو اللَیلُ):ڕۆژ یان شەو خەریکی تەواوبوونبوو.
(«مالَ بِنا الطَریقُ»):ڕێگەکە بەخوارد ا بردینیەوە دووریخستینەوە.
(مَیِلَ مَیَلاً):هەر لە دروستبوونیەوە خواربوو.
(أَمْیَل):خوار لار (لەوانەیە لە دروستکردنیەوە وا کرابێت.
(مَیَّلَ- الشيءَ تَمیلاً):شتەکەی خوارکردەوە/ لارکردەوە.
(-في الأَمرِ)گومانی لە کارەکەدا بوو.

(-بَـيـنَ الأمـرَيــن): ڕاڕابــوو لە نێــوان دوو شتەکەدا/ دوو کارەکەدا کامیان هەڵبژێرێت!؟

(«قَرَّبَ لــه الطعــامَ فَمَيَّلَ فيــه لِقِلَّتِهِ»): خواردنیــان بۆ دانا ڕاڕابــوو بیخوات یان هەر نەیخوات چونکە خواردنەکە کەمبوو.

(مَيَّلَ (عامية) = (مالَ)

(مايَلَ هُ - مُمايَلَةً): ١-پەلاماریداو دڵی بەلایدا چوو و خۆشیویستو لایەنگرییکرد.

(«مايَلَنــا المَلِــكُ فَمــا يَلْناهُ»): شـا سـۆزی بۆمــان جــووڵاو ڕووی تێکردیــنو ئێمەیش خۆشمانوسیتو کۆمەکمانکردو پیشتمانگرت.

(مالأَ-هُ): ٢-خۆشیویستو لایەنگیریکرد.

(-بَينَ الشَيئَين): لە نێوان دوو شتەکەدا ڕاڕا بوو کامیان هەڵبژێرێت.

(أمالَ- الشيءَ إمالَةً): شتەکەی خوارکردەوە.

(-يَدَهُ بِالفَرسِ): جڵەوی چارەوێکەی شلکرد کە بە هەوەسی خۆی بڕوات.

(-القــارِيءُ): خوێنەرەکــە دانی تــەواوی بە سەرو بۆری وشەکاندا نا.

(-تِ المَــرأَةُ): ژنەکــە پەچەکەیــلاداو ڕووی خۆی دەرخست.

(تَمَيَّلَ- في مَشـيِهِ. تَمايُلاً): بــە خۆبادانو لەخۆباییەوە ڕۆیشت.

(تَمايَلَ-في مَشيِهِ): بە گەنجەفەو خۆبادانەوە ڕۆیشت.

(-الجُلُ عَنِ الفَرَسِ): جلی چارەوێکە لەسەر پشتی چارەوێکە خواربووەوە.

(«-بَينَ القَومِ تَمايُلٌ»): خوێشــگەل ناکۆکن شەڕو ئاژاوەیان لە نێواندایە.

(إسْتَمالَ. إستِمالَةً): لاربووەوە/ کەچبوو.

(إسْـتَمالَ-فُلاناً وبِقَلْبِهِ): ١-دڵی بە فیسارداو بۆ لای خــۆی ڕاکێشــاو نەرمیکــرد ئەویش خۆشویســتو دڵیدایە ٢-ســۆزو میهرەبانیی ئەویخواست.

(-مافِي الوِعاءِ): چی لە قاپەکەدا بوو بردی.

(-الطَعامَ ونَحْوَهُ): خۆراکەکەی یان شتەکەی بە مشت پێوا یان بە باڵ ئەندازەیگرت.

(أَلمائِــل (ج) مُيَّــل ومالَــة (م) مائِلَــة (ج) مائِــلات ومَوائِل) (فا): کــەچ/ خوار/ لادەر ٢-پەیوەندیدار ٣-دڵپێدەر/ ڕووتیکردوو.

(مَيلُ كَوكَبٍ ما) (فك): ئەو گۆشــەیەیە کە پەیدادەبێت لە نێوان ڕووی تەختی ئاسمانو ئەو هێڵە ڕاستەی نێوان هەسارەکەو زەوی.

(دائِــرَةُ المَيل) (فــك): بازنەیەکــی مەزنی گۆی ئاســمانە کە بە هەردوو جەمسەری گۆی زەویدا تێدەپەڕێت.

(أَلمَيّــال (م) مَيّالَــة): ١-زۆر (ئارەزوومەند/ لاداو/ حەزکــردو) ٢-زۆر خواربوو/ داشــکاو/ کەچبوو.

(ألإمالَة): کەچکردن/ خوارکردنەوە/ لارکردنەوە.

(في القــراءَة): لە خوێندنەوەدا ســەر بەلای ژێرداو ئەلف بەلای (ی)دا دابشکێنێت.

(ألأمَيَــل (م) مَيْــلاء): ١-خوارتــر/ كەچتر/ داشــكاوتر ٢-لێژتــر ٣-ئارەزوومەندتــر، بەسۆزتر/ دڵبۆچوتر.

(ألأميــل): ١-خانــووی خوار/ دیــواری خوار ٢-ســوارێك بە لایەكی زینەكەدا خواربێتەوەو خوار دانیشێت ٣-زیرەكردوو/ زۆر ترسنۆك.

(ألَميــلاء): ١-مێــی وشــەی (ألأميــل) ٢-لمــی كەڵەكەبوو و بەگژیەكداچوو و خواربوو.

(شَجَرَةٌ مَيلاء): درەختێكی لق‌و پۆپ زۆر.

٢-(ألَميــل (ج) أميــال وأميُــل وميُــول) (يونانيــة): ١-كلچيوك كە بۆ چاورشــتنە ٢-ميــل/ نەشــتەر ئامێرێكــە نەشــتەرگەر بە برينەكەيدا دەكات تا بزانێت برينەكە چەند قووڵە ٣-منارەيەكە لە شــوێنێكی نادیاردا بۆ رێبواران دروســتدەكرێت تا بــە هۆيەوە رێ دەركەن‌و بزانن ماوەكە چەنــدە ٤-ماوەيەكە ســنووری دياری نييە: دەڵێن تــا چاو بركات ئەوەندەيە ٥-دووريی چوار هەزار باڵ.

(ألَميلُ الهاشــمِي): ميلێكی هاشمی هەزار باڵ كە هەردوو دەوست بكرێتەوە (لاتينيە).

(ألَميلَةُ (ج) مِيَل): (حەل/ كات) و ســەردەم/ چاخ.

(ألَدَهرُ مِيَلٌ): رۆژگار چەرخ‌و داو‌و دەزگايەكە دەسوورێتەوە/ رۆژی لە دوايە.

مين: ١-(مانَ. يَمينُ. مَيناً): درۆيكرد.

(مائِنٌ ومَيَانٌ): درۆزن.

(تَمايَــن- القَومُ): خوێشــگەل درۆيان لەگەڵ يەكدا كرد.

(ألَمَيْن (ج) مُيون): درۆ.

(«أكْثَــرُ الظُنــون مُيُــونٌ»): زۆرترينی لە لاوابوون گومان‌و درۆيە.

(مُتمايِنُ الوُدِ): كەســێكە خۆشەويســتيی‌و لاواندنەكەی ساختەيە/ بەدرۆيە/ فێڵە.

٢-(مــانَ- الأَرضَ. يَمينُ مَينــاً): زەويەكەی كێڵا.

(ألَمان): گاسن كە زەوی هەڵدەدرێت.

٣-(ألَمينــا (ج) مَوان ومَوانــيء) (يونانية): ئەسكەلە لەنگەرگای پاپۆر.

(ألَمينــاء (ج) مَــوان ومَوانِيء): ١-ئەســكەلە ٢-مينا. مادەيەكی رەقی شووشــەيیە ســواغی پێدەدرێت (فارسيە).

ميە: (ماه- السَيفَ وغَيرُهُ مَيْهاً ومَيهَةً بماءِ الذَهَب): شمشێرەكەی بە زێر زاخاو دايەوە.

(-فُلاناً): ئاوی بە فيساردا بيخواتەوە.

(-تِ البِئرُ): بيرەكە ئاوی زۆر بوو.

(-الرَكِيَّــةَ. مَيْهَــةً وماهَــةً ومَيْهــاً): ئاوی چاڵاوەكەی زۆر كرد.

(الماهَةُ والمَيهَةُ): زۆربوونی ئاوی چاڵاوەكە.

(ألأمْيَهُ): ئاوی زۆرتر.

(ألبِئرُ أمْيَهُ مِمَــا كانَت): چاڵاوەكە/ بيرەكە ئاوی لە جاران زۆرتر بوو.

ميی: (مَيَّ ومَيَّة ومَيَّا): ناوی ژنانن.